El Nuevo Testamento

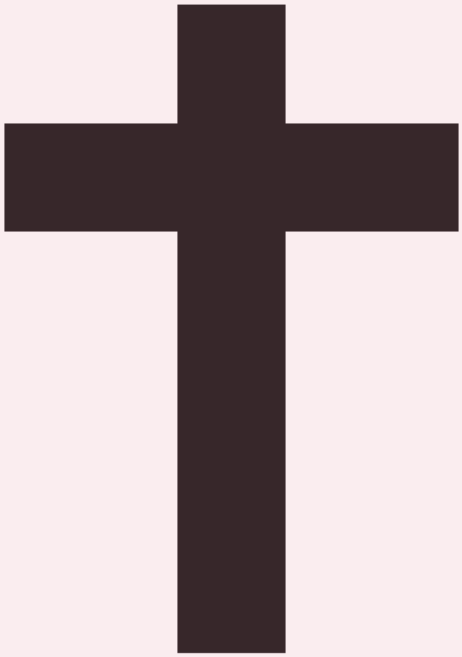

New Testament in Chatino, Nopala

El Nuevo Testamento
New Testament in Chatino, Nopala

copyright © 2013 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Nopala Chatino (Chatino, Nopala)

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2013, David Niel Nellis, All rights reserved.
This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.
You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.
Printed book ISBN 968310150X
The New Testament

in Chatino, Nopala

© 2013, David Niel Nellis, All rights reserved.
This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 24 Dec 2020 from source files dated 6 Dec 2020
7aec2f8f-e534-559d-8dcc-b8b15d5a08dc

Contents

MATEO 1
MARCOS 35
LUCAS 57
JUAN 94
HECHOS 120
ROMANOS 155
1 CORINTIOS 170
2 CORINTIOS 185
GÁLATAS 195
EFESIOS 201
FILIPENSES 207
COLOSENSES 211
1 TESALONICENSES 215
2 TESALONICENSES 219
1 TIMOTEO 221
2 TIMOTEO 226
TITO 229
FILEMON 231
HEBREOS 232
SANTIAGO 243
1 PEDRO 247
2 PEDRO 251
1 JUAN 254
2 JUAN 258
3 JUAN 259
JUDAS 260
APOCALIPSIS 262

Mateo

Ta nten 'in Jesucristo

1 Nde nguinu scua nii ta nten 'in Jesucristo, sñe'
ta nten 'in Davi, cui' sñe' ta nten 'in Abraham.
2 Abraham ncua sti Isaac, Isaac ncua sti Jacob,
Jacob ncua sti Judá lo'o nchgaa la ña'an ta'a ngula
yu. 3 Yu Judá can' ncua sti Fares lo'o Zara, lo'
jyi'an chcuaa yu can' ncua naan Tamar, lo' Fares
ncua sti Esrom, Esrom ncua sti Aram. 4 Aram can'
ncua sti Aminadab, Aminadab ncua sti Naasón,
Naasón ncua sti Salmón. 5 Yu Salmón ncua sti
Booz, lo' jyi'an can' ncua naan Rahab, Booz ncua
sti Obed, lo' jyi'an can' ncua naan Rut, Obed ncua
sti Isaí. 6 Isaí ncua sti yu nu ncua ree Davi, ree
Davi can' ncua sti Salomón, lo' jyi'an can' ncua
cuilyi'o yu Uría. 7 Salomón ncua sti Roboam,
Roboam ncua sti Abía, Abía ncua sti Asa. 8 Yu Asa
ncua sti Josafat, Josafat can' ncua sti Joram, Joram
ncua sti Uzía. 9 Uzía ncua sti Jotam, Jotam s ncua
sti Acaz, Acaz ncua sti Ezequía. 10 Ezequía ncua
sti Manasés, Manasés can' ncua sti Amón, Amón
ncua sti Josía. 11 Yu Josía ncua sti Jeconía lo'o ta'a
ngula yu, cui' Babilonia ncua cune' yu xa yaa ne'
Israel preso. 12 Chon' nde'en xa nguila ne' yaa ne'
Babilonia ncua cune' Salatiel, cui' sñe' Jeconía,
yu Salatiel ncua sti Zorobabel, 13 Zorobabel ncua
sti Abiud, Abiud ncua sti Eliaquim, Eliaquim ncua
sti Azor. 14 Yu Azor ncua sti Sadoc, Sadoc ncua
sti Aquim, Aquim ncua sti Eliud. 15 Yu Eliud
ncua sti Eleazar, Eleazar ncua sti Matán, Matán
ncua sti Jacob. 16 Jacob ncua sti yu See, cui' nu
ncua cuilyi'o María nu ncua jyi'an Jesús, ñi nu lca
Cristo. 17 Cuaña'an yato'o yton tsa tilcua ta nten,
ti' chendyu nu mdi'in yu Abraham hasta chendyu
nu mdi'in yu Davi, ticui' cuaña'an yton cha tilcua
ta nten, ti' chendyu 'in Davi tsaya' nguila ne'
Israel yaa ne' preso se'en lca Babilonia, ticui'
cuaña'an yton cha tilcua ta nten, ti' xa nguila ne'
yaa ne' Babilonia tsaya' mdiyaan Cristo chendyu.

Xa ngula Jesucristo

18 Ndeña'an yato'o xa ngula Jesucristo: Ncua
cuiya' cha' si'yana yu See ntsu'hui cha' ca cuilyi'o
'in María, jyi'an Jesús, una ti' lyijyi chcuan yu
cunta 'in María, xa cua' mxilyo ña'an si'ya cha'
cuiya' 'in Espíritu nu Luhui 'in Ndiose. 19 Una yu
See can' tsu'hue nten lca yu, a ncua ti' yu xicune
yu cha' can', lo' ncua lca tiquee yu si'yana cunan
ti si'yu co' yu cha' can'. 20 Cui' cha' can' ntsu'hui
tiquee yu, xa ngulo'o tloo sca angujle 'in Ñi X'nan
na 'in yu ni' cula, lo' juin 'in yu: See, sñe' ta
nten 'in Davi, a cutsen chcuan cunta 'in María
nu ca cuilyi'o, si'yana cuhui' nu ndon lo'o cua,
si'ya cha' cuiya' 'in Espíritu nu Luhui 'in Ndiose ca
lca cuhui'. 21 Cuhui' nu tyi'in cua ca naan cuhui'
Jesús, si'yana culo laa ñi quichen 'in ñi si'ya qui'ya
nducui ne'. 22 Nchgaa cha' re yato'o na, si'yana
chcua cha' nu mxiycui' Ñi X'nan na 'in yu Isaía
xa juin yu: 23 —Ña'an jan ñii, ntsu'hui cha' xilyo
ña'an sca ne' cuna'an tsa suhue ti lo' tyi'in sñe'
ne', lo' ca naan can' Emanuel—. Cha' re nchca ti'
chcui', Ndiose ndi'in lo'o na. 24 Xa mjyin xaa ti' yu
See can', mducua yu tñan tsaña'an ycui' angujle
'in Ñi X'nan na lo'o yu, lo' mchcuan yu cunta 'in
María. 25 Una la cua' mdiyaan cuhui' chendyu
xacan' m'ni ca'an yu 'in nten 'in yu, lo' mdi'in
tyaa yu nii cuhui' ca naan cuhui' Jesús, nde sñe'
ne' nu culoo.

2

Xa ya na'an yu mago 'in Jesús

1 Xa nu ncua cune' Jesús quichen Belén se'en
lyi'ya loo Judea, cui' xa nu lca yu Herode ree,
xacan' mdiyaa tucua snan yu mago quichen
Jerusalén nu mdo'o tijyo', luhua' se'en nchcua
cucha, 2 lo' mñicha' yu: ¿La ndi'in yu nu lca ree
'in ne' judio, yu nu ngula can'? Si'yana cua' na'an
hua mdo'o tucua sca cuii, lo' nchcui' na cha' 'in
yu, ljyaan hua si'yana cu'ni tnu hua 'in yu. 3 Xa
ynan yu ree Herode cha' re, msu'hua yu cha'
tiquee yu, lo' cui' cuaña'an quichen Jerusalén.
4 M'ni yu cha' nguio' ti'in nchgaa nu ntsu'hui
cunta cha' 'in laa, tsatlyu lo'o ne' escriba nu ndi'in
quichen can', lo' mñicha' yu 'in ne' cha' la ca
ntsu'hui cha' cula ñi nu lca Cristo. 5 Mxcuen ne'
'in yu: Cui' quichen Belén se'en lyi'ya loo Judea,
si'yana ndeña'an nguinu scua cha' nu mxiycui'
Ndiose 'in nguso 'in ñi cua' s'ni: 6 —Nu'huin
Belén, cui' quichen nu m'ni ca'an 'in Judá, a lca
um nu chin' la cha' 'in lja nu ndon loo lati se'en
lyi'ya loo Judea, si'yana loo nu'huin ntsu'hui cha'
tyi'o sca nu culo ca tñan, nu chu'hui cunta 'in
quichen 'ñan nu lca Israel—. 7 Xacan' yu Herode
msi'ya cunan ti yu 'in yu mago can', lo' mñicha'
lyicua yu 'in, cha' ti' ñi xaa mdo'o tucua cuii can',
8 xacan' ngua'an tñan yu 'in tsaa quichen Belén,
lo' juin yu: Yaa um, lo' cunan tsu'hue um suun
ña'an ndi'in cha' 'in cuhui' can', xa quija lyoo
um 'in cuhui', xitucui um lo' quitsa' um 'ñan,
si'yana lo'on nan' tsa y'nin tnun 'in cuhui'. 9 Xa
mdyi ycui' ree can' lo'o yu, mdo'o yu nguiaa yu,

lo' yuhue 'a ti' yu si'yana xiya' mdo'o tucua cuii
nu cua' na'an yu, luhua' se'en nchcua cucha, lo'
mducua loo na loo yu tsaya' mdiyaa na chcua
se'en ndi'in cuhui' can', lo' can' ycan' tucui na.
10 Ndyijyin ya' tsu'hue ntsu'hui tiquee yu xa na'an
yu 'in na. 11 Xa yten yu ña'an can', na'an yu
'in cuhui' can' lo'o María jyi'an cuhui', mdyi'ya
xtyin' yu lo' m'ni tnu yu 'in cuhui', msla yu se'en
ntsu'hui cha' tsu'hue nu ljyan lo'o yu, lo' mdaa yu
na oro 'in cuhui', lo'o na xityi'i nu ndiquin tucua
ne' tloo Ndiose, lo'o mirra. 12 Yato'o jui nu mtsa'
'in yu ni' cula, si'yana a xitucui 'a yu se'en ndi'in
yu Herode, can' cha' xca tucueen mxitucui yu nde
quichen tyi yu.

Xa yjui ne' cuhui' quichen Belén

13 Xa cua' nguiaa yu mago can', sca angujle 'in
Ñi X'nan na ngulo'o tloo 'in yu See can' ni' cula,
lo' juin 'in yu: Ndla ti cu'ni, lo' tsa lo'o 'in cuhui'
cua lo'o jyi'an cuhui' se'en lca Egipto, can' tyi'in
um la xa nu nan' quitsan' 'in, si'yana yu Herode
nan yu ña'an nu cujui yu 'in cuhui'. 14 Cui' xaa
mdyi'o sla yu, lo' ticui' tla can' mdo'o yu nguiaa
yu lo'o cuhui' can' lo'o jyi'an cuhui' se'en lca
Egipto. 15 Can' ndi'in yu xa ngujui yu Herode,
yato'o cha' re si'yana chcua cha' nu mxiycui' Ñi
X'nan na 'in nguso 'in ñi cua' s'ni, lo' nchcui'
na: —Se'en lca Egipto msi'yan 'in Sñen'—. 16 Lo'
yato'o lyee 'a ycuen tique' yu Herode, xa ngujlyo
ti' yu si'yana nguñilyi'o yu mago 'in yu, ngulo yu
tñan si'yana caja nchgaa cuhui' nu ndi'in quichen
Belén lo'o chcua tyi'iin tso', tsalca cuhui' nu
ndiyaa tucua yjan, tsaña'an cunta nu ngulo yu
lo'o suun nu mdaa yu mago can'. 17 Cuaña'an
mducua cha' nu mxiycui' Ndiose 'in yu ncua naan
Jeremía xa juin yu: 18 —Ngune msi'ya yja cueen
ne' quichen Ramá, nguinan ne', ti'i nga'an 'in
Raquel si'ya sñe', lo' a ncua lca tiquee caja nu
tyaa cha' tnu tiquee 'in si'yana ngujui sñe'—.
19 Xa cua' ngujui yu Herode can', ngulo'o tloo sca
angujle 'in Ñi X'nan na 'in yu See can' ni' cula,
se'en ndi'in yu quichen Egipto, 20 lo' juin 'in yu:
Tyaa juesa xitucui se'en lca Israel lo'o cuhui' cua
lo'o jyi'an cuhui', si'yana cua' ngujui yu nu ncua
ti' cujui 'in cuhui'. 21 Xacan' mxitucui jun lo'o
cuhui' can', lo' nguila jun se'en lca Israel. 22 Xa
ynan yu cha' si'yana yu Arquelao ndlo yu tñan
se'en lyi'ya loo Judea, tñan loo Herode sti yu,
ytsen yu quila yu can', una jui nu mtsa' 'in yu ni'
cula, can' cha' mdo'o yu nguiaa yu se'en lyi'ya
loo Galilea. 23 Mdiya ti'in jun quichen Nazaret,
cuaña'an mducua cha' nu ycui' nchgaa yu nu
mxiycui' Ndiose 'in cua' s'ni, ña'an ca si'yana ca
naan ñi Nazareno.

3

Cha' 'in Xuhua mducua tya 'in nten

1 Ya tucua tsaan, yu Xuhua nu mducua tya 'in
nten, mdyisnan ycui' yu cha' tsu'hue 'in Ndiose
sca se'en ngutyi, cui' se'en lyi'ya loo Judea, 2 lo'
nchcui' yu: Xilo'o chon' um qui'ya ngui'ni um,
si'yana cua' mdiyaa xaa culo Ndiose tñan 'in na.
3 Nde cha' nu mxiycui' Ndiose 'in Isaía cua' s'ni: —
Tyi'an yu se'en ngutyi lo' chcui' cueen yu: Cu'ni
chu'hue um tucueen se'en caan Ñi X'nan na, lo'
cu'ni ñi um tucueen nu ntsu'hui cha' tyijyin ñi—
. 4 Yu Xuhua can' lco' yu sca te' nu nguiaa' lo'o
quichan' camello, lo'o sca quijyin nchcan' na sii'
yu, lo' scua nu nchcu yu lca 'in sco', lo' ndyi'yo
yu cuiñan' nu ntsu'hui ni' quixin'. 5 Mdiyaan
nten nu mdo'o quichen Jerusalén se'en ndlyu yu,
lo'o quichen se'en lyi'ya loo Judea, lo'o sca chcui
se'en lyi'ya loo chco tlyu Jordan, 6 mducua tya yu
'in ne' chco tlyu can', lo' ñee ne' qui'ya 'in ne'.
7 Xa na'an yu si'yana qui'an ne' fariseo lo'o ne'
saduceo ljyaan ne' si'yana chcua tya ne', nchcui'
yu lo'o ne': 'Un ta nten nu cuiñi, ¿ti nu ngulo'o
'in um si'yana xnan yu'hui um, lo' a qui'ni ca'an
'in um lo'o cha' nsin' ti' nu tyi'o tiquee Ndiose
tiyaa xaa? 8 Xilo'o chon' um qui'ya ngui'ni um, lo'
culo'o xñan um 'in um lo'o sca chendyu nu luhui.
9 A cu'ni siye' um ta ljuin um: Sñe' ta nten 'in
Abraham lca hua. Cunen lo'o um sca cha': Ndiose
tca cu'ni ñi cha' cutsu xca ta nten chon' quee re,
lo' ca can' sñe' Abraham. 10 A cunta chcuan yca
cua' nducui cuta na chon' xcua' yca, can' cha'
nchgaa yca nu a ndyi'yu mti ntsu'hui cha' xi'yu
na, lo' tsaa na loo quii'. 11 Cha' ñii si'yana nducua
tyan 'in um lo'o tyi'a, si'yana cua' mxilo'o chon'
um qui'ya 'in um, una nde loo la re ljyaan sca
nu ndon loo la que ña'an nan', lo' ndyijyin ya'
tsu'hue ntsu'hui tiqueen cha' cua na tca cui'yan
snan ñi, cui' ñi tucua tya ñi 'in um lo'o Espíritu nu
Luhui 'in Ndiose, a cunta lo'o quii'. 12 Yaa' ñi cua'
nducua tiyaa na nu ntsu'hui cha' tyuhui trigo nu
cua' nguio' ti'in, lo' xu'hua se'en ñi trigo can', a
cunta ntsu'hui cha' tiquin ñi quixin can', lo'o sca
quii' nu a ntsu'hui 'a cha' ti' tyuhui'.

Xa mducua tya Jesús

13 Xacan' mdo'o Jesús se'en lca Galilea, lo'
mdiyaa ñi chco tlyu Jordan se'en nu tucua tya
yu Xuhua 'in ñi. 14 Una yu Xuhua a ncua ti' yu

tucua tya yu 'in ñi, lo' juin yu: 'Un ntsu'hui cha'
tucua tya um 'ñan nan', lo' nde ljyaan um si'yana
nan' tucua tyan 'in um. 15 Una mxcuen Jesús 'in
yu: Tyaa ya', si'yana cuaña'an ntsu'hui cha' tucua
na tñan nchgaa cha' nu ñi 'in Ndiose. La xacan'
mslyaa yu. 16 Ña'aan mducua tya Jesús mdyi'o
ñi loo tyi'a, cui' ña'an lcaa nguila ni' cuaan, lo'
na'an ñi ngu'ya tucua Espíritu 'in Ndiose que ñi,
tsaña'an nchca ti' ndyi'ya tucua sca scun' jo'o.
17 Xacan' ngune ycui' sca nu ycui' la ni' cuaan:
Nde Sñen' nu ta'a lati 'ñan, tsu'hue 'a ntsu'hui
tiqueen lo'o.

4

Ncua ti' laxa'an xityu 'in Jesús loo qui'ya

1 Xacan' Espíritu 'in Ndiose mxicu'ni 'in Jesús
si'yana tsaa ñi sca se'en ngutyi, lo' can' ncua ti'
laxa'an xityu 'in ñi loo qui'ya. 2 Xa cua' m'ni ñi
ayuna tucua yla tsaan lo' tucua yla tla, xacan'
mdyisnan ngute' ti' ñi. 3 Cui' ña'an lcaa yaan
laxa'an tloo ñi, lo' juin 'in ñi: Cha' nu'huin lca
Sñe' Ndiose, chcui' lo'o quee re lo' chca na jaslya.
4 Mxcuen ñi 'in, ndeña'an nchcui' quityi 'in
Ndiose: —Si'i tsaloo ti si'ya cha' nchcu ndyu'hui
nten chendyu, cui' ca nu si'ya nchgaa cha' nu
nchcui' Ndiose—. 5 Xacan' ya lo'o laxa'an 'in ñi
quichen Jerusalén, lo' ycuen lo'o 'in ñi sca se'en
cuaan lati 'in laa can', 6 lo' juin 'in ñi: Cha' lca
Sñe' Ndiose, tyi'o cuaan re lo' qui'ya ton la 'ya
cua, si'yana nchcui' quityi 'in Ndiose: —Culo ñi
tñan 'in angujle 'in ñi si'yana chu'hui cunta 'in,
lo' su'hua yaa' can' 'in se'en nguiaa, si'yana a tsa
ton quiya' loo quee—. 7 Lo' juin Jesús: Una lo'o
cha' re nguinu scua na loo quityi 'in Ndiose: —A
tyijyin lyoo 'in Ndiose X'nan—. 8 Xacan' ya lo'o
laxa'an 'in ñi sca loo qui'ya cuaan ya', lo' ngulo'o
'in ñi sca chcui chendyu se'en ndlo ne' tñan, lo'o
cha' cuilyiya' 'in ne', 9 lo' juin 'in ñi: Ña'aan cha'
re taan 'in, cha' tyon xtyin' lo' cu'ni tnu 'ñan.
10 Mxcuen Jesús: Tyi'o tso' siin', Laxa'an, si'yana
ndeña'an nchcui' quityi 'in Ndiose: —'In Ndiose
X'nan ntsu'hui cha' cu'ni tnu, lo' scati 'in ñi ca
ja'an—. 11 Xacan' mdo'o tso' laxa'an can' sii' ñi,
cui' ña'an lcaa mdiyaan angujle nu ta yaa' 'in ñi.

Mdyisnan m'ni Jesús tñan 'in Ndiose

12 Xa ynan Jesús cha' si'yana yu Xuhua cua'
ntsu'hui na'an chcuan, mxitucui ñi se'en lca
Galilea. 13 Xacan' mdo'o ñi quichen Nazaret,
lo' mcha'an ti'in ñi Capernaum, sca quichen
ndi'in tu'hua tiyo', cui' loo yuu nu m'ni ca'an
'in Zabulón lo'o Neftalí, 14 si'yana tsato'o cha' nu
mxiycui' Ndiose 'in yu Isaía cua' s'ni xa juin yu:
15 —Yuu nu m'ni ca'an 'in ta nten 'in Zabulón lo'o
se'en lyi'ya loo Neftalí, cui' tucueen nu ndiyaa
tu'hua tiyo' xca tso' chco tlyu Jordan, se'en lyi'ya
loo Galilea, se'en ndi'in ne' gentil, 16 sca quichen
ndi'in se'en tla yta, na'an ne' sca xaa nu tlyu,
nten nu ntsu'hui tuyaa' cha' ndyija, m'ni sca xaa
'in ne'—. 17 Ti' xacan' mdyisnan Jesús ngulo'o ñi
'in nten, lo' nchcui' ñi: Xilo'o chon' um qui'ya
ngui'ni um, si'yana cua' mdiyaa xaa culo Ndiose
tñan 'in um. 18 Yato'o sca tsaan mda'an Jesús
tu'hua tiyo' Galilea, lo' na'an ñi 'in yu Tyo lo'o
yu Ndre ta'a ngula yu, nduguun yu quitan loo
tyi'a can' si'yana yu cuta cula lca yu. 19 Lo' juin
ñi 'in yu: Chcui ncha'an um 'ñan, nan' culo'on
'in um cu'ni um cuta, tyicana 'in nten. 20 Ticui'
xaa ngula' sti yu quitan 'in yu, lo' mducui ncha'an
yu 'in ñi. 21 Chin' ti se'en ti' mda'an ñi, xa na'an
ñi 'in tucua yu nu nda'an lo'o ta'a ngula, Jacobo
lo'o yu Xuhua, ndlyu yu lo'o Zebedeo sti yu ni'
sca yca na'an, nxcuan su'hua yu quitan 'in yu,
lo' msi'ya ñi 'in yu. 22 Cui' xaa mdyi'o yu ni' yca
na'an can', ngula' ton yu 'in sti yu lo' mducui
ncha'an yu 'in ñi. 23 Ña'aan se'en lyi'ya loo Galilea
mda'an lo'o ñi cha' tsu'hue 'in Ndiose, lo'o se'en
ndiyo' ti'in ne' judio, ngulo'o ñi ña'an ntsu'hui
cha' culo Ndiose tñan 'in nten, lo' m'ni chca ñi
'in nchgaa nu ti'i lo'o cuati loo quicha. 24 Ña'aan
se'en lyi'ya loo Siria mscua cueen cha' 'in ñi,
mdiyan lo'o ne' 'in nu ti'i lo'o cuati loo quicha,
a cunta lo'o nu ntsu'hui cui'in xa'an 'in, lo'o nu
nxñi cui'in 'in, lo'o nu mchcun' quiya', lo' m'ni
chca ñi 'in. 25 Qui'an 'a nten mducui ncha'an 'in ñi
nu mdo'o se'en lyi'ya loo Galilea, lo'o Decápolis,
lo'o quichen Jerusalén, lo'o se'en lyi'ya loo Judea,
a cunta nu mdo'o xca tso' chco tlyu Jordan.

5

Xa ngulo'o Jesús 'in nten

1 Xa na'an Jesús si'yana qui'an 'a nten mdiya
ti'in can', ycuen ñi sca se'en nu cuaan la, lo'
ña'aan yten tucua ñi mdiyaa yu ta'a nda'an ñi
tloo ñi. 2 Xacan' mdyisnan ngulo'o ñi 'in nten,
lo' juin ñi: 3 Tsu'hue ca xu'hue nu ndyi'ya cha'
tiyaa si'yana 'ni cha' 'in lo'o Ndiose, can' nu caja
cha' tsu'hue 'in se'en ndlo Ndiose tñan. 4 Tsu'hue
ca xu'hue nu ti'i nga'an 'in si'ya qui'ya m'ni, can'
nu caja cha' tnu tiquee 'in. 5 Tsu'hue ca xu'hue
nu suun nten lca, can' nu qui'ni ca'an 'in yuu
se'en ndlo Ndiose tñan. 6 Tsu'hue ca xu'hue nu
nguite' ti' lo' nguityi ti' cha' nu ñi 'in Ndiose,
can' nu cha'an yu'hui cusya 'in. 7 Tsu'hue ca

xu'hue nu ña'an 'tnan ti' 'in ta'a, can' nu caja
nu ña'an 'tnan ti' 'in. 8 Tsu'hue ca xu'hue nu
luhui cusya 'in, can' nu ña'an tloo 'in Ndiose tiyaa
xaa. 9 Tsu'hue ca xu'hue nu ndiya nan ña'an tyi'in
tsu'hue lo'o nchgaa tucui, can' nu ca naan sñe'
Ndiose. 10 Tsu'hue ca xu'hue nu ndijin cha' si'ya
tñan tsu'hue nu ngui'ni, can' nu caja cha' tsu'hue
'in se'en ndlo Ndiose tñan. 11 Tsu'hue ca xu'hue
um xa caja nu ña'an ti'i, lo' chcui' ca'an 'in um
si'ya cha' 'ñan, lo' tñan ne' scasca qui'ya 'in um.
12 Chcui ti' um lo' ca tsu'hue chu'hui tiquee um,
si'yana tlyu cha' tsu'hue qui'ni ca'an 'in um la ni'
cuaan, si'yana cuaña'an jui nu m'ni lyi'o 'in yu nu
mxiycui' Ndiose 'in cua' s'ni.

Cha' 'in teje'

13 'Un nguiaa cha' 'in um ña'an nchca ti' teje'
lja nten chendyu, cha' teje' can' tyi'o tiyen' na,
¿ña'an ta tca ca tiyen' na xiya'? A la 'a cunajo'o
na, tsaloo chcuan ti na lo' caja nu culo' su'hua 'in
na.

Cha' 'in xaa

14 'Un nguiaa cha' 'in um ña'an nchca ti' xaa nu
ndu'hui loo chendyu, cui' cuaña'an sca quichen
nu ndi'in sca loo qui'ya, a tca nu a ca chcan'
na. 15 A tucui nu ca'an sca quii' lo' nde tucun
ti'in 'in na, cui' ca nu cuaan chcua na si'yana
tu'hui na xaa 'in nchgaa nu ndi'in ña'an can'.
16 Cui' cuaña'an taa um ya' ca um sca xaa 'in
nten chendyu, ña'an ca si'yana ca chcan' loo tñan
tsu'hue nu ngui'ni um, lo' cu'ni tnu ne' 'in Stina
Ndiose, ñi nu nducua ni' cuaan.

Cha' 'in lee

17 A quiñan ti' um ljyaan si'yana tyijyin lyoon
'in lee, lo'o cha' nu ngua'an scua yu nu mxiycui'
Ndiose 'in cua' s'ni, si'i na xcuan tloon 'in na, cui'
ca nu si'yana ca ja'an 'in na. 18 Nu cha' ñi cunen
lo'o um, tsalja nu ti' chcan' ni' cuaan lo'o chendyu
re, ñi sca cha' nu suhue lati nducua loo lee can', lo'
a tyijyin cha' 'in na cuati ña'an, cui' ca nu tsato'o
nchgaa cha' nu nducua loo na. 19 Can' cha' nu
cucha ti'in cha' nu suhue lati ngulo Ndiose tñan,
lo' cha' cuaña'an culo'o can' 'in xca tucui, a caja
nu su'hua loo 'in se'en ndlo Ndiose tñan. Una nu
tucua tñan 'in na lo' culo'o 'in na, can' nu ca sca
nu ndon loo se'en ndlo Ndiose tñan. 20 Cunen lo'o
um sca cha', cha' a lyee la quia nan um 'in Ndiose
que ña'an ngui'ni ne' escriba lo'o ne' fariseo, a tca
sten um se'en ndlo Ndiose tñan.

Cha' nu nchcuen tique' ne'

21 Cua' ngune 'in um ña'an jui nu ycui' lo'o ne'
mdi'in s'ni: —A cujui nten—, lo' nu cujui nten
tyi'o qui'ya 'in lo' ca xñan bsya 'in. 22 Una nan'
cunen lo'o um, nu nscuen tique' lo'o ta'a, tyi'o
qui'ya 'in lo' ca xñan bsya 'in. Ticui' cuaña'an cha'
caja nu chcui' lo'o ta'a: Tijyi 'a nan, tyi'o qui'ya 'in
can' se'en nchca cuiya' qui'ya. Lo' ña'an tucui ti
nu chcui' lo'o ta'a: Tinto 'a, chen nchcui tsaa can'
loo quii'. 23 Can' cha' xa yan lo'o um sca lcuan 'in
Ndiose, lo' lja xacan' quia yu'hui ti' um si'yana
nducui ncha'an cha' 'in um lo'o ta'a um, 24 cula'
scua um lcuan can', lo' quia y'ni chu'hue um cha'
'in um lo'o ta'a um culo nducua la, xacan' xitucui
um, lo' tyaa um lcuan can' 'in Ndiose. 25 Ndla ti
cu'ni chu'hue um cha' 'in um lo'o ta'a cusuun um
tucueen nguiaa um, lja nu ti' lyijyi ca cuiya' cha'
'in um, ña'an tu' tyaa can' cunta 'in um tloo bse,
lo' yu bse can' tyaa yu cunta 'in um yaa' silyiya,
can' nu su'hua 'in um na'an chcuan. 26 Nu cha' ñi
cunen lo'o um, a tyi'o um na'an chcuan, cha' si'i la
su'hua lyiya' um nchgaa cunta nu nducui ncha'an
'in um.

Cha' nu nguiten yu'hui ne' lo'o cuilyi'o nten

27 Cua' ngune 'in um ña'an jui nu ycui': —A sten
yu'hui um lo'o cuilyi'o nten—. 28 Una nan' cunen
lo'o um, nu ñan' 'ya 'in sca ne' cuna'an, lo' su'hua
cha' nducun' ni' cusya 'in lo'o ne', ña'an loo cha'
cua' yten yu'hui lo'o ne'. 29 Cha' si'ya quiloo um
ngui'ni um qui'ya, lyoo um 'in na, tsu'hue lati nu
ndiya lyijyi sca tso' quiloo um sten um ni' cuaan,
lo' si'i nu ña'an chcui um tsaa um loo quii'. 30 Cui'
cuaña'an, cha' si'ya yaa' um cu'ni um qui'ya, si'yu
co' um 'in na, tsu'hue lati nu ndiya lyijyi sca tso'
yaa' um sten um ni' cuaan, lo' si'i nu ña'an chcui
um tsaa um loo quii'.

Cha' 'in nten nu ndla' ti'in ta'a

31 A cunta jui nu ycui': —Sca yu qui'yu nu nchca
ti' cula' ti'in 'in cuilyi'o, 'ni cha' tsa' scua sca
quityi 'in yu—. 32 Una nan' cunen lo'o um, yu
nu cula' ti'in 'in cuilyi'o, lo' cha' si'i si'yana yten
yu'hui ne' lo'o xca tucui, ña'an loo cha' nxicu'ni
yu 'in ne' sten yu'hui ne' lo'o ña'an tucui ti, lo' yu
nu ca cuilyi'o 'in can', lo'o can' cu'ni qui'ya.

A tyi'in tya ca na sca cha'

33 A cunta cua' ngune 'in um ña'an jui nu ycui'
lo'o ne' mdi'in s'ni: —A tyi'in tya ca um sca cha'—,
cui' ca nu —tucua um tñan cha' nu tyi'in tyaa um
tloo Ñi X'nan na—. 34 Una nan' cunen lo'o um: Ñi
sca cha' lo' a ntsu'hui cha' tyi'in tya ca um, ñi ni'
cuaan lo' a cu'ni tyi'ya um si'yana la cua nducua
Ndiose, 35 ñi loo chendyu re si'yana nde nxitñan'
quiya' ñi, ñi a cu'ni tyi'ya um quichen Jerusalén
si'yana lca na quichen 'in ñi nu lca Ree. 36 Ñi a

tyi'in tya ca um chendyu 'in um, si'yana ñi sca
quichan' que um lo' a tca cu'ni um cha' ca mta
na uta ca mten na. 37 Xa chcui' um sca cha', ljuin
um: Cui' na, uta, si'i na, si'yana cha' ti' tucua la
um cha' can', cua' lo'o cha' cuiñi ljyan lo'o na.

Chu'hui cha' tsu'hue 'in na lo'o ta'a cusuun na

38 Cua' ngune 'in um jui nu ycui': —Cha' caja nu
culo quiloo um, cui' cuaña'an cu'ni um lo'o can',
cha' caja nu xityu lyi'ya um, ticui' cuaña'an cu'ni
um—. 39 Una nan' cunen lo'o um, a cu'ni su'hua
um 'in um lo'o nu nducun', cui' ca nu cha' ycuan'
yu sca tso' tloo um, tyaa um xca tso' na ycuan' yu.
40 Cha' nde'en nu nchca ti' taa qui'ya 'in um lo'
lyaa xcan' um, tyaa um 'in na 'in cui' ña'aan lo'o
te' ycan' tnu tu'hua can' 'in um. 41 Cha' caja nu
xicu'ni 'in um cui'ya um su'hua sca kilometro, 'un
cui'ya um 'in na tucua kilometro. 42 Cha' nde'en
la na jñan ne' 'in um, tyaa um 'in na, cui' cuaña'an
cha' ntsu'hui nu jñi' na 'in um, a cu'ni tiji um
lo'o can'. 43 Cua' ngune 'in um jui nu ycui': —
Ña'an 'tnan ti' um 'in ta'a nten um—, lo' xcuan
tloo um 'in ta'a cusuun um. 44 Una nan' cunen
lo'o um: Ña'an 'tnan ti' um 'in ta'a cusuun um,
lo' chcui' um cha' tsu'hue lo'o nu nchcui' cha' ti'i
'in um, cu'ni um tsu'hue lo'o nu nxcuan tloo 'in
um, jñan um 'in Ndiose si'ya cha' 'in nu ndaja
'in um lo' nducui ncha'an 'in um, 45 cuaña'an ca
chcan' loo si'yana lca um sñe' Stina Ndiose, ñi nu
nducua ni' cuaan, ñi nu n'ni cha' ndu'hui xaa 'in
nten nducun' lo'o nten nu tsu'hue, lo' nxi 'ya ñi
quioo 'in nten nu tsu'hue lo'o nten nu nducun'.
46 Si'yana cha' chu'hui cha' tsu'hue 'in um lo'o
tsalca nu ntsu'hui cha' tsu'hue 'in lo'o um, ¿ñi
cha' tsu'hue ta nducua tloo um xacan'? ¿Ta si'i
lo'o nten nu nducun' n'ni cuaña'an? 47 Cha' chcui'
cha' um 'in tsalca ta'a ti um, ¿ta nducua la ngui'ni
um 'in xca tucui? ¿Ta si'i lo'o ne' gentil n'ni ne'
cuaña'an? 48 Can' cha' ca um sca nten nu ñi ndi'in
cha' 'in, tsaña'an Sti um ñi nu nducua ni' cuaan,
ñi ndi'in cha' 'in ñi.

6

Cha' 'in lcuan

1 Xñi um cunta si'yana si'i tloo ña'an nten cu'ni
um scasca loo cha' tsu'hue, ta si'yana taa ne' loo
um, lo' cha' cuaña'an cu'ni um, a sca cha' tsu'hue
qui'ni ca'an 'in um lo'o tso' 'in Stina Ndiose nu
nducua ni' cuaan. 2 Can' cha' xa taa um sca lcuan,
a xicune um cha' can' tloo nten, si'yana cuaña'an
ngui'ni sca nu a ñi ndi'in cha' 'in se'en n'ni tnu ne'
'in Ndiose, uta sca se'en la, ña'an ca si'yana caja
nu taa loo can'. Nu cha' ñi cunen lo'o um, lo'o
tsacan' ti cua' lca siya' can'. 3 Una xa taa um sca
lcuan, a ntsu'hui cha' ca jlyo ti' tso' ca 'in um na
nu taa tso' cuen 'in um, 4 cunan ti ntsu'hui cha'
taa um lcuan, lo' Sti um, ñi nu nan' 'ya nchgaa
loo cha', xitucui ñi cha' tsu'hue 'in um tloo na'an
nten.

Chcui' lyi'o na 'in Ndiose

5 Xa chcui' lyi'o um 'in Ndiose, a cu'ni um
tsaña'an n'ni nu a ñi ndi'in cha' 'in, si'yana ndu-
cui ti' can' ndyon nchcui' lyi'o 'in Ndiose se'en
n'ni tnu ne' 'in ñi, uta sca se'en la, si'yana caja
nu taa loo can'. Nu cha' ñi cunen lo'o um, lo'o
tsacua ti ña'an cua' jui siya' can'. 6 Una xa chcui'
lyi'o um 'in Stina Ndiose, yten um ña'an 'in um
lo' tucun um 'in na, lo' chcui' um lo'o ñi nu a
chcan' nducua, lo' Sti um, ñi nu nan' 'ya nchgaa
loo cha', xcuen ñi 'in um tloo na'an nten. 7 Xa
nchcui' lyi'o um 'in Ndiose, a chcui' um ticui' ti
loo cha' tsaña'an n'ni ne' gentil nu a ndyu'hui
lyoo 'in Ndiose, ñan ti' ne' ta si'yana qui'an cha'
chcui' ne', caja nu cu'ni cunta 'in ne'. 8 A nchca
cha' cu'ni um ña'an nu ngui'ni ne', si'yana ñi nu
lca Sti um cua' jlyo ti' ñi cha' nu 'ni 'in um, siya'
ti' lyijyi jñan um 'in na. 9 Can' cha' xa chcui' lyi'o
um 'in Ndiose, ndeña'an chcui' um: Ndiose Sti
hua, 'un ñi nu nducua ni' cuaan, scati um ntsu'hui
cha' cu'ni tnu hua 'in um. 10 Nchca ti' hua si'yana
tsatlyu culo um tñan 'in hua, lo' cu'ni um tsaña'an
nu lca tiquee um loo chendyu re, cui' tsaña'an
ngui'ni um la ni' cuaan. 11 Cunda scaa tsaan taa
um na nu cunajo'o 'in hua. 12 Cu'ni um cha' tlyu ti'
'in hua si'ya qui'ya ngui'ni hua, si'yana cuaña'an
ngui'ni hua cha' tlyu ti' 'in nchgaa nu ngui'ni cha'
ngunan' lo'o hua. 13 A taa um cha' cuiya' sten cha'
ngunan' tiquee hua, cui' ca nu culo tso' um 'in hua
sii' cha' ngunan' can', si'yana scati um ndlo um
tñan, lo' tlyu cha' cuiya' ntsu'hui 'in um, tsala xaa
cu'ni tnu hua 'in um. Amen. 14 Cha' cu'ni um cha'
tlyu ti' 'in ta'a nten um, cui' cuaña'an Sti um, ñi
nu nducua ni' cuaan, cu'ni ñi cha' tlyu ti' 'in um,
15 una cha' a cu'ni um cha' tlyu ti' 'in ta'a nten um,
ticui' cuaña'an Sti um, ñi nu nducua ni' cuaan, a
cu'ni ñi cha' tlyu ti' 'in um si'ya qui'ya ngui'ni um.

Cha' 'in ayuno

16 Xa cu'ni um ayuna, a taa um ya' ca xi'in tloo
um tsaña'an n'ni nu a ñi ndi'in cha' 'in, n'ni xi'in
can' tloo si'yana ca jlyo ti' nten si'yana ngui'ni
ayuna. Nu cha' ñi cunen lo'o um, lo'o tsacua ti
ña'an cua' jui siya' can'. 17 Una xa cu'ni um ayuna,
cu'ni chu'hue um 'in um, lo' ycui um tyi'a tloo
um, 18 si'yana a ca chcan' ña'an si'yana ngui'ni
um ayuna, cui' ca nu cu'ni um cha' can' tloo Stina
Ndiose, ñi nu a chcan' nducua, lo' Sti um, ñi nu

nan' 'ya nchgaa loo cha', xcuen ñi 'in um tloo
na'an nten.

Cha' 'in cha' cuilyiya'

19 A so' ti'in um cha' cuilyiya' loo chendyu re,
se'en nu sta 'ni 'in na lo' jlyo na, se'en nu sten yu
cunan lo' cui'ya 'in na, 20 cui' ca nu so' ti'in um
cha' cuilyiya' la ni' cuaan, se'en nu a tca sta 'ni
'in na, ñi a ntsu'hui cha' jlyo na, ñi yu cunan lo' a
cui'ya 'in na. 21 Si'yana se'en ndi'in cha' cuilyiya'
'in um, can' nguilyu cusya 'in um.

Quiloo na ndu'hui xaa 'in na

22 Quiloo um ndu'hui na xaa 'in um, can' cha' xa
nu tsu'hue xaa quiloo um, ti' ña'aan um mtsa'an
yu'hui xaa can' 'in um, 23 una cha' a tsu'hue xaa
quiloo um, ticui' cuaña'an ña'aan um tla yta um.
Lo' cha' tla yta cha' tiyaa 'in um, ¿ña'an la ca ycui'
ca tla yta can'?

Cha' 'in tucua x'nan na

24 A tucui nu tca chu'hui tucua x'nan, si'yana
ña'an ti'i yu 'in sca, lo' xca can' lyee la chu'hui
yu cunta 'in, uta lyee la su'hua loo yu 'in sca, lo'
xca xcuan tloo yu 'in. Cui' cuaña'an a tca tyi'in
tyaa um quiloo um 'in Ndiose, lo' ticui' xaa chcua
quiloo um 'in cha' cuilyiya'.

Cha' 'in cha' nduhue ti'

25 Can' cha' cunen lo'o um: A su'hua um cha'
nduhue ti' tiquee um lo'o na nu cunajo'o 'in um,
ñi ste' um lo' a chu'hui yuhue' ti' um. ¿Ta a ndon
loo la chendyu 'in um que 'in cha' nchcu, cui'
cuaña'an cunan' um, ta a ntsu'hui lyoo la na que
'in ste' um? 26 Xñi um cunta ña'an ndi'in cha' 'in
quiñi, a ntya 'in jyaan, a sca na nxo' 'in, ñi a ntñan
'in ju'hua, una Sti um, ñi nu nducua ni' cuaan
nxicu 'in 'in. ¿Ta si'i lyee la ntsu'hui lyoo um que
'in quiñi? 27 Siya' lyee la nsu'hua um cha' nduhue
ti' tiquee um, ¿ta ñan ti' um tca tya cula la um
'in um lo'o xca lii scun um? 28 A cunta lo'o te' nu
ntsu'hui cha' co' um, ¿ñi cha' lyee 'a nsu'hua um
cha' nduhue ti' tiquee um lo'o na? Xñi um cunta
ña'an ndlyo sca yca quee nu nducua ni' quixin',
a n'ni na tñan, ñi a ntñan na te', 29 una cunen
lo'o um sca cha', ñi yu ree Salomón tsaña'an nu
ncua cuilyiya' yu, lo' a tsu'hue la yco' yu que
ña'an quee cua. 30 Cha' cuaña'an nxico' Ndiose
'in quixin', cua' ñii tsu'hue ña'an na una quiaa
quinan' na lo' tsaa na loo quii'. ¿Ta si'i nde lyee
la xico' ñi 'in um, 'un nu jo'o ndiya qui'an ti' 'in
ñi? 31 Can' cha' a su'hua um cha' nduhue ti' tiquee
um, ta ljuin um: ¿Ñi na cu na, ñi na co'o na,
lo' ñi na co' na? 32 Si'yana chon' nchgaa cha' re
nchcua quiloo ne' gentil, una ñi nu lca Sti um, ñi
nu nducua ni' cuaan, jlyo ti' ñi si'yana 'ni cha' 'in
um lo'o nchgaa cha' re. 33 Quia nan um 'in Ndiose
culo nducua la, lo' tucua um tñan cha' nu ñi 'in ñi,
lo' nchgaa cha' re tya cula lo'o ñi 'in um. 34 Can'
cha' a su'hua um cha' nduhue ti' tiquee um ña'an
tyijyin um tsaan quiaa, si'yana quiaa cua' ljyan
lo'o na cha' nduhue ti' 'in na, cui' lya lo'o cha' nu
nchca tsaan re ñii.

7

A su'hua qui'ya ta'a na

1 A nchca cha' su'hua qui'ya ta'a um, si'yana a
caja nu su'hua qui'ya 'in um. 2 Si'yana tsaña'an
nsu'hua um qui'ya 'in xca tucui, cuaña'an caja nu
su'hua qui'ya 'in um, lo'o cuiya' nu nsu'hua cuiya'
um, cui' cuaña'an caja nu su'hua cuiya' 'in um.
3 ¿Ñi cha' lyee 'a nxñi um cunta mti nu ntsu'hui
quiloo ta'a nten um, lo' a n'ni cunta um co' yca
nu ntsu'hui quiloo um? 4 ¿Ña'an ta tca ljuin um
'in ta'a um: Tyaa um ya' culyoon mti nu ntsu'hui
quiloo um, lo' cha' quiloo um ntsu'hui sca co' yca
'in na? 5 'Un ne' nu a ñi ndi'in cha' 'in, lyoo um
co' yca nu ntsu'hui quiloo um culo nducua la, la
xacan' ca chcan' tsu'hue 'in um culyoo um mti nu
ntsu'hui quiloo xca tucui. 6 A su'hua um na nu
luhui tloo xni', ñi a su'hua um na nu ntsu'hui lyoo
'in um tloo cuhue', ña'an tu' sti quiya' 'in 'in na,
lo' xiton 'in lo'o um, can' cha' xñi um cunta 'in
um lo'o nten.

Ntsu'hui cha' jñan na 'in Ndiose

7 Jñan um na nu nchca ti' um, lo' caja na 'in um,
quia nan um cha' can' lo' quija lyoo na 'in um,
chcui' um lo' caja nu sla tuna'an 'in um. 8 Si'yana
nchgaa nu jñan sca cha', a s'ni caja na 'in, lo'
nu nan cha' can', a s'ni quija lyoo na 'in, lo' nu
nchcui', a s'ni ndyijyi nu sla tuna'an 'in. 9 ¿Ti
ña'an um ndi'in sñe' um, lo' xa jñan jaslya 'in um,
ta xtyi ti' um taa um quee 'in can'? 10 ¿Uta cha'
jñan cula 'in um, ta xtyi ti' um taa um cunaan 'in
can'? 11 Cha' 'un lca um nten nu nducun', lo' ndaa
um na nu tsu'hue 'in sñe' um, ¿ña'an la ca Stina
Ndiose, ñi nu nducua ni' cuaan, na a taa ñi cha'
tsu'hue nu jñan um 'in ñi? 12 Can' cha', tsaña'an
nu nducua tloo um cu'ni nten lo'o um, cuaña'an
ntsu'hui cha' cu'ni um lo'o ne', si'yana nde cha'
nu nsu'hua lo'o ña'aan cha' nu nchcui' lee lo'o
cha' nu ycui' yu nu mxiycui' Ndiose 'in cua' s'ni.

Cha' 'in tuna'an nu lu'hui

13 Quia nan um ña'an sten um tuna'an nu
lu'hui, si'yana xeen 'a tuna'an lo' xeen tucueen

nu ndiyaa loo cha' ngunan', lo' qui'an 'a nten
nguiten ne' tuna'an can'. 14 Si'yana lu'hui tuna'an
lo' titi tucueen nu ndiyaa se'en caja chendyu, lo'
chin' nu nguija lyoo na 'in.

Chu'hui lyoo na nten cua' ña'aan tñan n'ni ne'

15 Xñi um cunta 'in um lo'o yu cuiñi nu nchcui'
si'yana Ndiose nxiycui' 'in, yu nu ngui'ni 'in
tsaña'an nchca ti' sca slya', una cusya 'in yu nguia
cha' 'in na ña'an nchca ti' 'ni la. 16 Si'ya tñan nu
n'ni yu tca chu'hui lyoo um 'in yu. ¿Ta tca cui'yu
mti uva loo ti quiche', uta tyi'o mti higo loo yca
quiche'? 17 Cui' cuaña'an ndi'in cha' 'in sca yca:
Cha' tsu'hue na, tsu'hue mti ndyi'yu loo na, lo'
cha' a tsu'hue na, ticui' cuaña'an a tsu'hue mti
ndyi'o loo na. 18 Si'yana sca yca nu tsu'hue, a
ntsu'hui cha' cui'yu mti nu a tsu'hue loo na, cui'
cuaña'an sca yca nu a tsu'hue, a tca cui'yu mti
nu tsu'hue loo na. 19 Can' cha' nchgaa yca nu a
ndyi'yu mti nu tsu'hue ña'an loo, xi'yu na lo' tsaa
na loo quii'. 20 Can' cha' si'ya tñan nu n'ni sca
nten tca chu'hui lyoo na 'in ne'.

Cha' 'in nu a siya' yu'hui lyoo ñi

21 Si'i nchgaa nu nchcui': Ñi X'nan hua, Ñi
X'nan hua, tca sten se'en ndlo Ndiose tñan, cui'
ca nu tsalca nu nducua tñan ña'an nu nchca ti'
Stin, ñi nu nducua ni' cuaan. 22 Qui'an 'a nu chcui'
lo'on tiyaa xaa, lo' ljuin: Ñi X'nan hua, Ñi X'nan
hua, ¿ta si'i lo'o cha' cuiya' 'in um mda'an ycui'
hua cha' tsu'hue re? ¿Ta si'i lo'o cha' cuiya' 'in um
ngulo hua cui'in xa'an nu ntsu'hui 'in nten? ¿A
cunta m'ni hua scasca cha' nu tnu lo'o cha' cuiya'
'in um? 23 Xacan' xcuen 'in can': —A siya' yu'hui
lyoon 'in um, tyi'o tso' um siin', 'un nu ngui'ni
tñan ngunan'—.

Cha' 'in suun tucua na'an

24 Nu quine 'in cha' nu nchcuin' re, lo' ca ja'an
'in na, nguiaa cha' 'in can' tsaña'an nguiaa cha'
'in sca nten nu mdi'in tyaa suun na'an 'in loo
quee nu tla. 25 Mdyisnan ngu'ya quioo lo' ycuen
yla chco tlyu, a cunta yaan cui'in tnu nu mdijin
se'en nducua na'an can', una a mdlyu na si'yana
tsu'hue mdi'in suun na chon' quee can'. 26 Una nu
quine 'in cha' nu nchcuin' re, lo' a ca ja'an 'in na,
nguiaa cha' 'in can' ña'an cha' 'in nten nu ndiya
lyijyi cha' tiyaa 'in, nu mdi'in tyaa suun na'an 'in
loo ysin. 27 Mdyisnan ngu'ya quioo lo' ycuen yla
chco tlyu, yaan cui'in tnu lo' mxitlyu 'in na, lo'
ña'aan na 'in yu ngujlyo na. 28 Xa mdyi ycui' Jesús
cha' can', lyee 'a yuhue ti' ne' ña'an cha' nu ndlo'o
ñi, 29 si'yana lo'o cha' cuiya' ndlo'o ñi, lo' si'i ña'an
ndlo'o ne' escriba.

8

Yu ncua ti'i lo'o quitso' la

1 Xa mdo'o Jesús loo qui'ya lyo' ti can', qui'an 'a
nten mducui ncha'an 'in ñi. 2 Xacan' yaan sca yu
nu nguxen quitso' la 'in se'en ndon ñi, lo' mdyi'ya
xtyin' yu tloo ñi lo' juin yu: Ñi X'nan hua, cha'
nchca ti' um tca cu'ni chca um 'ñan. 3 Jesús mxñii
ñi yaa' ñi lo' yla' ñi 'in yu, lo' juin ñi: Nchca tin'
cu'ni chcan 'in, quinu luhui lo'o quicha cua 'in.
Ticui' xaa ngulyijyi quitso' la can' 'in yu. 4 Xacan'
juin Jesús 'in yu: Ña'an jan ñi, a chcui' lo'o ñi
sca tucui, cui' ca nu tsaa lo' culo'o 'in tloo yu
nu ntsu'hui cunta cha' 'in laa, lo' taa sca lcuan
tsaña'an nu ngulo Moisé tñan, cuaña'an ca jlyo
ti' nten si'yana cua' mchca.

Xa mchca nguso 'in x'nan sindatu

5 Xa mdiyaa Jesús tu'hua quichen Capernaum,
sca x'nan sindatu yan ycua 'in ñi, lo' mdyisnan
mjñan yu cha' tsu'hue 'in ñi, 6 lo' juin yu: Ñi X'nan
hua, sca yu nguso 'ñan nscua yu la na'an 'ñan, ti'i
'a ndijin yu lo' a nchca tyi'an yu. 7 Xacan' mxcuen
Jesús 'in yu: Nan' tsa'an lo' cu'ni chcan 'in yu.
8 X'nan sindatu can' mxcuen 'in ñi: Ñi X'nan hua,
a ntsu'hui suun 'ñan sten um ña'an 'ñan, tsaloo ti
chcui' um sca cha' lo' chca nguso 'ñan. 9 Si'yana
lo'on nan' ntsu'hui nu ndlo tñan 'ñan, a cunta
ndlon tñan 'in sca ta sindatu, lo' cha' cunen lo'o
sca yu: Nde se'en tsaa, lo' tsaa yu. Cha' cunen
lo'o xca yu: Quiaan nde re, lo' quiaan yu. Cha'
chcuin' lo'o nguso 'ñan: Nde tñan cu'ni, lo' cu'ni
yu 'in na. 10 Xa ngune 'in Jesús cha' can', yuhue
'a ti' ñi lo' juin ñi 'in nten nu nda'an ncha'an 'in
ñi: Nu cha' ñi cunen lo'o um, ñi sca ne' Israel, lo'
a ndiyaa ne' cuiya' tsaña'an ndiya qui'an ti' yu
re 'ñan. 11 Cunen lo'o um sca cha', qui'an 'a ne'
nu ntsu'hui cha' tyi'o luhua' se'en nchcua cucha,
lo'o luhua' se'en nguiaa cucha, can' nu chcua sca
se'en ti lo'o Abraham, lo'o Isaac, lo'o Jacob la ni'
cuaan se'en ndlo Ndiose tñan. 12 Una nu ntsu'hui
ca cha' qui'ni ca'an 'in se'en ndlo Ndiose tñan,
can' nu tsato'o quinu nde lyiya' se'en tla yta, lo'
xi'ya yja cueen can' loo nu lyee tyijyin nu ti'i.
13 Xacan' juin Jesús 'in x'nan sindatu can': Quia
lya, lo' tsato'o ña'an nu ndiya qui'an ti'. Ticui' xaa
mchca nguso 'in yu.

Xa mchca jyi'an laa yu Tyo

14 Mdiyaa Jesús la na'an 'in yu Tyo, lo' na'an ñi
si'yana jyi'an laa yu nscua ti'i lo'o tique'. 15 Yla'

ñi yaa', lo' cui' xaa mdyi'o tique' can', mdyiton
ne' lo' mdyisnan m'ni cunta ne' 'in jun. 16 Xa
ngu'ya tla mdyisnan mdiyan lo'o ne' qui'an 'a nu
ntsu'hui cui'in xa'an 'in se'en ndon ñi, lo' ngulo
ñi cui'in xa'an can' si'ya cha' nu ycui' ñi, lo' m'ni
chca ñi 'in nchgaa nu ti'i, 17 si'yana chcua cha' nu
mxiycui' Ndiose 'in yu Isaía xa juin yu: —Cui' ñi
ngu'ya ñi quicha 'in na, lo' mdijin ñi nu ti'i tñan
loo na—.

Cha' 'in nu ncua ti' chcui ncha'an 'in Jesús

18 Na'an Jesús si'yana qui'an 'a nten msu'hua
lo'o 'in ñi, can' cha' mdi'in tyaa ñi cha' si'yana
tyijyin xi'yu jun xca tso' tiyo'. 19 Yaan sca yu
escriba se'en ndon ñi lo' juin yu 'in ñi: 'Un ñi nu
lca Bstro, chcui ncha'an 'in um nchgaa se'en tsaa
um. 20 Mxcuen Jesús 'in yu: Sca cuta' nducua tyi
'in, cui' cuaña'an quiñi ntsu'hui ten 'in, una Yu
Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan, a ndyijyi se'en
nxitñan' yu. 21 Xca yu nu nducui ncha'an 'in ñi
juin yu 'in ñi: Ñi X'nan hua, taa um cha' cuiya'
quia tsin' 'in stin culo nducua la. 22 Mxcuen Jesús
'in yu: Chcui ncha'an 'ñan, si'yana a s'nan nu
chu'hui yuhue' ti' cutsi' 'in nu cua' ngujui.

M'ni Jesús cha' ngulyijyi quio cui'in

23 Ña'aan yten Jesús ni' yca na'an, cua' lo'o
yu ta'a nda'an ñi yten 'in na. 24 Cui' xaa ti can'
yaan sca quio cui'in tnu, lo' mdyisnan nguitsa
tiyo' can', mdyiton sten na lo' ncho'o ti'in na 'in
yca na'an can', una Jesús nscua lja' ñi. 25 Yu ta'a
nda'an ñi ngulyoo sla ñi lo' juin 'in ñi: ¡Ñi X'nan
hua, culo laa um 'in hua, cua' quityin' yu'hui ti
na! 26 Juin ñi 'in yu: ¿Ñi cha' ta nguitsen um, ta
jo'o 'a ndiya qui'an ti' um? Xacan' mdyiton ñi, lo'
ngusun lo'o ñi 'in cui'in can' lo'o tiyo' can', lo' cui'
xaa mdi'in tiin na. 27 Ndyijyin ya' yuhue ti' yu ta'a
nda'an ñi lo' juin yu: ¿Tucui ca lca ñi re, ñi cha'
hasta cui'in lo'o tiyo' re, lo' ja'an na 'in ñi?

Xa mchca yu Gadara

28 Xa mdiyaa jun xca tso' tiyo' can' se'en lca loo
yuu 'in ne' Gadara, yan ycua tucua yu nu ntsu'hui
cui'in xa'an 'in, nu mdo'o ni' lyi'o se'en nguitsi'
nten, ndyijyin cuiya' la yu, ñi a tucui 'a xtyi ti'
tyijyin tucueen can'. 29 Ycui' cueen yu: Jesús, 'un
ñi nu lca Sñe' Ndiose, ¿ñi cha' ljyan taa um cha'
nsin' ti' 'in hua? ¿Ta na ljyaan um xitijin um 'in
hua nu ti'i, lo' na ti' lyijyi tiyaa xaa 'in hua? 30 Cua'
tijyo' chin' nda'an nan ycu sca ta tlyu cuhue'.
31 Cui'in xa'an can' mjñan cha' tsu'hue 'in ñi, lo'
juin: Cha' ntsu'hui tiquee um culo um 'in hua,
una taa um cha' cuiya' sten hua 'in cuhue' cua.
32 Mxcuen ñi 'in: Yaa um. Cui' xaa mdo'o cui'in
xa'an can' lo' yten se'en ndi'in cuhue' can', cui'
ña'an lcaa mdo'o 'in msnan 'in, lo' tsatlyu mxityu
loo 'in loo tiyo' can', can' ngujui yu'hui 'in. 33 Yu
nu na'an seen 'in 'in, msnan yu nguiaa yu nde
quichen, mdaa yu suun cha' nu yato'o, lo'o cha'
'in yu nu ntsu'hui cui'in xa'an can' 'in. 34 Ña'aan
quichen ne' ya ycua ne' 'in Jesús. Lo' xa na'an ne'
'in ñi, mjñan ne' cha' tsu'hue 'in ñi si'yana xitucui
ñi nde se'en mdo'o ñi.

9

Xa mchca sca yu nu a nchca tyi'an

1 Xacan' yten ñi ni' yca na'an can', mdyi'o ca'an
ñi xca tso' lo' nguila ñi quichen se'en ndi'in ñi.
2 Yato'o mdiyan lo'o ne' sca yu ti'i nscua loo
qui'ñan se'en ndon ñi, lo' a nchca tyi'an yu. Xa
na'an Jesús si'yana lyee ndiya qui'an ti' yu nu
ndiya lo'o 'in nu ti'i can', xacan' juin ñi 'in nu ti'i
can': Sñen', cu'ni tnu tiquee, cua' nguten qui'ya
'in. 3 Lja can' nducua tucua snan ne' escriba, lo'
ñan ti' ne': Yu re, nchcui' ca'an yu 'in Ndiose.
4 Jesús, cui' xaa ngujlyo ti' ñi ña'an cha' nu ñan
ti' ne', lo' juin ñi 'in ne': ¿Ñi cha' ñan ti' cusya
'in um cha' ngunan'? 5 ¿Ti ña'an ta cha' a tucui
la chcuin' lo'o yu ti'i re: Ta cunen lo'o yu, cua'
nguten qui'ya 'in, uta na cunen lo'o yu, tyiton,
xñi s'ñan lo' quiaa? 6 Ca jlyo ti' um si'yana lo'on
nan', Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan, ntsu'hui
cha' cuiya' 'ñan xicuten qui'ya 'in nten, (xacan'
juin ñi 'in yu ti'i can'): Tyiton, xñi s'ñan lo' quiaa
nde ña'an 'in. 7 Cui' xaa mdyiton yu ti'i can', lo'
nguiaa yu nde ña'an 'in yu. 8 Xa na'an ne' cha' nu
yato'o, ndyijyin ya' yuhue ti' ne lo' m'ni tnu ne'
'in Ndiose, si'yana tsacua ña'an cha' cuiya' mdaa
ñi 'in nten chendyu.

Xa msi'ya Jesús 'in yu Mateo

9 Xacan' mdo'o Jesús nguiaa ñi, se'en mdijin ñi,
can' na'an ñi sca yu naan Mateo, nducua yu se'en
nsu'hua lyiya' nten tñi, lo' juin ñi 'in yu: Chcui
ncha'an 'ñan. Cui' xaa mdyiton yu lo' mducui
ncha'an yu 'in ñi. 10 Yato'o sca tsaan mdiyaa ñi sca
na'an, lo' yten tucua ñi tu'hua msa lo'o yu ta'an
nda'an ñi, a cunta qui'an nu mdiya ti'in can', ne'
nducun' lo'o yu nu ndlo tñi, tsatlyu mducua ne'
lo'o Jesús. 11 Xa na'an ne' fariseo cha' re, juin ne'
'in yu ta'a nda'an ñi: ¿Ñi cha' sca se'en ti nchcu
yu nu lca Bstro 'in um lo'o yu nducun', lo'o yu nu
ndlo tñi? 12 Xa ngune 'in Jesús cha' nu ycui' ne',

xacan' juin ñi: Nten nu tsu'hue lca 'in, a 'ni cha'
'in ne' lo'o nu n'ni rmiyu, una nu ti'i can' nu 'ni
cha' 'in. 13 Quia nan um cha' tiyaa 'in um ñi cha'
nchca ti' chcui' cha' re: —Cha' tsu'hue nu tyi'o ni'
cusya 'in um nchca tin', lo' si'i nu tiquin tucua um
'ni tloon—. Si'yana a ljyan nan 'in nten nu cua'
lca tsu'hue, cui' ca nu 'in nten nu ngui'ni qui'ya,
si'yana xilo'o chon' ne' cha' ngunan' 'in ne'.

Cha' 'in ne' nu n'ni ayuna

14 Yato'o sca tsaan mdiyaa tucua snan ta'a
nda'an yu Xuhua, lo' mñicha' yu 'in Jesús: ¿Ñi
cha' huare' lo'o ne' fariseo lyee 'a n'ni hua ayuna,
lo' yu ta'a nda'an um a n'ni yu ayuna? 15 Lo'
juin Jesús 'in yu: ¿Ta tca tyi'in lu'un ti' nten nu
ndi'in se'en ndyija cuilyi'o ne', cha' na ti' nducua
yu nu ndyija cuilyi'o can'? Una tsa tucua tsaan,
yu nu ndyija cuilyi'o can', a la 'a quine cueen yu,
la xacan' cu'ni ne' ayuna. 16 A tucui nu nxcuan
su'hua sca te' cula lo'o tsa yu'hue te' tiji, si'yana
te' tiji can' xiya' na, lo' se'en mda' 'in na quita
lyijyi na. 17 Cui' cuaña'an a tucui nu nsu'hua vino
nu cui ti ni' sca cuijyin quijyin nu cula, si'yana
cha' cu'ni ne' cuaña'an, cutsu quijyin can' lo'
quilo vino can', a cunta jlyo quijyin can'. Can'
cha' nsu'hua ne' vino nu cui ti ni' sca cuijyin
quijyin nu cui ti, lo' ñi sca na lo' a jlyo na xacan'.

Cha' 'in sñe' Jairo lo'o nu yla' ste' Jesús

18 Lja nu ti' nchcui' ñi cha' can' mdiyaan sca
yu nu ndon loo quichen can' se'en ndon Jesús,
mdyi'ya xtyin' yu tloo ñi lo' juin yu: Sca sñen'
nan' nu cuna'an tca ngujui, cu'ni um sca cha'
tsu'hue tsaa um lo' tyi'in tyaa um yaa' um que,
lo' tyiqui'o. 19 Cui' xaa mdo'o Jesús nguiaa ñi lo'o
ta'a nda'an ñi la na'an 'in yu. 20 Una nde chon' ñi
mducui ncha'an sca ne' cuna'an, nu cua' ntsu'hui
tichcua yjan ti'i lo'o quicha nguilo tne, cui' ti
mdiyaa ne' lo' yla' ne' tu'hua ste' ñi, 21 si'yana
ndeña'an ñan ti' ne': Si cua' tsu'hue ste' ti ñi
culan', lo' chcan. 22 Una Jesús mxiton ñi lo' na'an
ñi 'in ne', lo' juin ñi: Sñen', cu'ni tnu tiquee, cua'
mchca si'yana ndiya qui'an ti'. Ticui' xaa can'
mchca ne'. 23 Xa yten Jesús ña'an 'in yu nu ndon
loo can', na'an ñi si'yana cua' ndi'in yla yu cuhuii,
a cunta qui'an nten cua' ndi'in can'. 24 Lo' juin ñi
'in ne': Quia lya um, si'yana si'i na ngujui cuhui'
re, na lja' ti cuhui'. Xacan' mstyi lyi'o ne' 'in
ñi. 25 Xa cua' m'ni ñi cha' mdyi'o ne' nde lyiya',
yten ñi ña'an, msñi ñi yaa' cuhui' can', lo' cui'
xaa mdyitucui cuhui'. 26 Ña'aan se'en can' mscua
cueen cha' nu yato'o.

Tucua yu cuityin' nguila xaa quiloo

27 Xa mdo'o Jesús nguiaa ñi, tucua yu cuityin'
mducui ncha'an 'in ñi, msi'ya yja cueen yu, lo'
nchcui' yu: 'Un ñi nu lca Sñe' ta nten 'in Davi,
ña'an 'tnan ti' um 'in hua. 28 Xa mxitucui ñi nde
ña'an, mdiya ncha'an yu cuityin' can' 'in ñi, lo'
juin Jesús 'in yu: ¿Ta ndiya qui'an ti' um si'yana
tca cu'ni chcan 'in um? Mxcuen yu: Ndiya qui'an
ti' hua, Ñi X'nan hua. 29 Xacan' yla' ñi quiloo yu
lo' juin ñi: Cui' tsaña'an ndiya qui'an ti' um, lo'
cuaña'an tsato'o na. 30 Cui' xaa nguila xaa quiloo
yu. Una Jesús tla mdi'in tyaa ñi cha' lo'o yu lo'
juin ñi: Ña'an jan ñi, a chcui' um lo'o ñi sca tucui
cha' re. 31 Una xa mdo'o yu nguiaa yu, mdyisnan
m'ni cueen yu cha' 'in ñi sca chcui se'en can'.

Xa mchca sca yu cu'un

32 Ña'aan mdo'o yu se'en can', cua' mdiyan lo'o
ne' sca yu cu'un nu ntsu'hui cui'in xa'an 'in. 33 Xa
ngulo ñi cui'in xa'an can', yu cu'un can' cui' xaa
mdyisnan ycui' yu. Ndyijyin ya' yuhue ti' nten lo'
nchcui' ne': Ñi siya' lya ña'an na cha' nu cuaña'an
se'en lca Israel. 34 Una ne' fariseo juin ne': Lo'o
cha' cuiya' 'in x'nan cui'in xa'an, ndlo yu re cui'in
xa'an ntsu'hui 'in nten.

Ycui' Jesús si'yana qui'an tñan ndi'in

35 Jesús mdyisnan mdijin ñi scasca quichen tnu
lo'o quichen suhue ti, ndlo'o ñi 'in nten se'en
n'ni tnu ne' 'in Ndiose, nchcui' ñi cha' tsu'hue
'in ñi ña'an ntsu'hui cha' culo ñi tñan 'in nten,
lo' ngui'ni chca ñi 'in nchgaa nu ti'i lo'o cuati loo
quicha. 36 Xa na'an ñi 'in nten qui'an can' mña'an
'tnan ti' ñi 'in ne', si'yana lca ne' ña'an nchca ti'
slya' nu a ntsu'hui x'nan, sca nu cua' ña'an nda'an
ti, lo' a tucui nu ntsu'hui cunta 'in. 37 Xacan' juin
ñi 'in yu ta'a nda'an ñi: Nu cha' ñi s'ni, qui'an 'a
tñan ndi'in lo' chin' nguso 'ñan. 38 Can' cha' jñan
um 'in ñi nu lca X'nan tñan re, lo' ca'an tñan ñi
nguso 'in ñi loo xñan ñi.

10

Xa ngulohui Jesús 'in yu ta'a tyi'an ñi

1 Xacan' msi'ya ñi 'in tsa tichcua yu nu ca ta'a
tyi'an ca ñi, lo' mdaa ñi cha' cuiya' 'in yu si'yana
culo yu cui'in xa'an nu ntsu'hui 'in nten, lo'
cu'ni chca yu nchgaa nu ti'i lo'o cuati loo quicha.
2 Ndeña'an naan ta'a tichcua yu nu lca apóstol:
Nu culoo can' lca yu Simón nu nchcui' ne' lo'o lca
Tyo, lo'o yu Ndre ta'a ngula yu, lo'o Jacobo lo'o
yu Xuhua, sñe' Zebedeo, 3 yu Lpe, yu Bartolomé,
yu Toma, lo'o Mateo nu ngulo tñi, yu Jacobo, sñe'

Alfeo, yu Lebeo nu nchcui' ne' lo'o lca Tadeo, 4 yu
Simón nu lca ne' cananista, lo'o yu Juda Iscariote,
yu nu mdyaa 'in ñi.

Tsa tichcua yu ngua'an tñan Jesús

5 Tsa tichcua yu re ngua'an tñan Jesús 'in yu,
lo' ngulo'o ñi 'in yu ña'an ntsu'hui cha' cu'ni yu,
lo' juin ñi: A nchca cha' tsaa um se'en ndi'in ne'
gentil, ñi quichen Samaria lo' a sten um, 6 cui' ca
nu culo nducua la tsaa um lo'o ne' Israel, cui' slya'
nu ngunan' yu'hui can'. 7 Cua' yaa ña'an nda'an
um, chcui' um lo'o ne': Cua' nchcui cuii' cha' culo
Ndiose tñan 'in nten. 8 Cu'ni chca um nu ti'i, lo'o
nu ndon quitso' la 'in, xiqui'o um nu cua' ngujui,
lo' culo um cui'in xa'an nu ntsu'hui 'in nten. Cha'
tsu'hue nu cua' jui 'in um, cui' cuaña'an taa um
'in na 'in xca tucui. 9 A nchca cha' cui'ya um tñi,
10 ñi cuijyin lo' a cui'ya um, ñi a cui'ya um xca
ta ste' um, ñi quinan, ñi yca lo' a chcua yaa' um,
si'yana sca yu nu n'ni tñan ntsu'hui suun 'in yu cu
yu loo tñan nu ngui'ni yu. 11 Xa tiyaa um scasca
quichen cunan um se'en quinu um, can' quinu um
tsalja tyi'in um quichen can'. 12 Chcui' cha' um xa
sten um na'an can'. 13 Cha' nten can' cuan xu'hue
ne' 'in um, chcua tucui ne' cha' tsu'hue, una cha'
a cuan xu'hue ne' 'in um, a chcua tucui ne' cha'
tsu'hue can'. 14 Cha' siya' ti a cuan xu'hue ne' 'in
um lo'o cha' nu nchcui' um, tyi'o um se'en can' lo'
scuin um yuu quiya' um, quinu cunta 'in ne' cha'
nde'en la cha' caan 'in ne'. 15 Nu cha' ñi cunen lo'o
um, xa cu'ni Ndiose xñan bsya 'in nten chendyu,
nten ndi'in quichen can', lyee la tyijyin ne' nu ti'i
que ña'an ntsu'hui cha' tyijyin ne' Sodoma lo'o
Gomorra.

Tyijyin yu scasca cha' si'ya Jesús

16 Ña'an jan ñi, nan' ca'an tñan 'in um tsaa um
ña'an nchca ti' sca slya' lja 'ni la, can' cha' tyi'an
tiyaa um ña'an nda'an sca cunaan, lo' suun ña'an
cu'ni um 'in um ña'an nchca ti' sca scun' jo'o.
17 Xñi um cunta 'in um lo'o nten, si'yana ntsu'hui
cha' tyaa ne' cunta 'in um tloo bsya, lo' jyi'in ne'
'in um se'en n'ni tnu ne' 'in Ndiose. 18 Lo' hasta
tloo gubierno lo'o ree ntsu'hui cha' tyaa ne' cunta
'in um si'ya cha' 'ñan, ña'an ca si'yana taa um
suun lo'o can' tsatlyu lo'o ne' gentil ña'an ndi'in
cha' 'ñan. 19 Xa tyaa ne' cunta 'in um tloo bsya,
a chu'hui yuhue ti' um ña'an ntsu'hui cha' xcuen
um, lo' ñi cha' nu chcui' um, si'yana lja xacan' caja
cha' nu chcui' um, 20 una si'i lo'o cha' tiyaa 'in um,
cui' ca nu Espíritu 'in Stina Ndiose xiycui' 'in um
xacan'. 21 A cunta yu qui'yu ntsu'hui cha' tyaa
yu 'in ta'a ngula yu se'en caja nu cujui 'in, cui'
cuaña'an tyaa ne' 'in sñe' ne', lo' sñe' ne' ca ti'i
ti' 'in ne' lo' tyaa can' 'in nten cula 'in se'en caja
nu cujui 'in. 22 Nchgaa tucui ntsu'hui cha' xcuan
tloo 'in um si'ya cha' 'ñan, una nu ta loo tsaya'
tsatii cha' nu nchca loo chendyu re, can' nu tyi'o
laa. 23 Xa tyisnan cu'ni lyi'o ne' 'in um quichen
se'en tiyaa um, tsaa um xca quichen. Nu cha' ñi
cunen lo'o um, ñi a nchca tyi'o yso um ña'aan
se'en lca Israel, xa quiaan Yu Qui'yu nu Mdo'o nde
ni' Cuaan xiya'. 24 Sca nu ngui'ni cha'an, a ndon
loo la que 'in nu ndlo'o 'in, cui' cuaña'an lo'o sca
nguso, a ndon loo la que 'in x'nan. 25 Nu ngui'ni
cha'an can', quinu tsu'hue tiquee ca ña'an nchca
ti' nu ndlo'o 'in, cui' cuaña'an nguso can', quinu
tsu'hue tiquee ca ña'an nchca ti' x'nan. Ñi nu lca
x'nan jun nu ndi'in sca na'an, cha' ndlo'o naan
ne' 'in lca Beelzebú, x'nan cui'in xa'an, ¿ña'an la
ca ljuin um 'in nchgaa la ña'an jun nu ndi'in na'an
can'?

Chu'hui sca ytsen 'in na lo'o Ndiose

26 Can' cha' a cutsen um 'in nten, si'yana a sca
cha' nu nchca cunan ti, ta a ca chcan' loo na, lo'
nchgaa na nu nchca cutsi' ti, ndyi'o yne cha' 'in
na. 27 Cha' nu chcuin' lo'o um se'en tla, chcui'
la um 'in na cucha xaa, cha' nu ngune 'in um
cunan ti, tca chcui' cueen um 'in na sca se'en la.
28 A cutsen um 'in nu ndujui nten, si'yana a lo'o
cusya 'in um tca cujlyo can', cui' ca nu cutsen um
'in ñi nu tca su'hua 'in um lo'o cusya 'in um loo
quii'. 29 ¿Ta si'i lo'o jacua tñi ti nxi'i ne' tucua
quiñi? Siya' cuaña'an, lo' a caja cha' cuiya' tyu 'in,
cha' si'i si'ya cha' cuiya' 'in Stina Ndiose. 30 Hasta
quichan' que um, lo' cua' lca ncua na 'in ñi. 31 Can'
cha' a su'hua um cha' tiquee um, si'yana qui'an la
ntsu'hui lyoo um que 'in qui'an quiñi. 32 Ña'an
nu ti nu cuan xu'hue 'ñan, cui' cuaña'an cuan
xu'huen 'in can' tloo Stin, ñi nu nducua ni' cuaan.
33 Una nu xcuan tloo 'ñan, cui' cuaña'an xcuan
tloon 'in can' tloo Stin, ñi nu nducua ni' cuaan.

Tyi'in cusuun nten si'ya cha' 'in Jesús

34 A quiñan ti' um ta si'yana ljyaan, can' cha'
tyi'in tsu'hue nten, cui' ca nu si'ya cha' 'ñan
tyisnan xuun ne'. 35 Cuaña'an tsato'o —yu qui'yu
xuun yu lo'o sti yu, ne' cuna'an xuun ne' lo'o
jyi'an ne', cui' cuaña'an ne' cuna'an xuun ne' lo'o
jyi'an laa ne', 36 ticuii' jun nu ndi'in na'an chca
ta'a cusuun jun—. 37 Nu lyee la nsu'hua loo 'in sti
lo'o jyi'an que 'ñan nan', a tca chcui ncha'an 'ñan.
Cui' cuaña'an nu lyee la nsu'hua loo 'in sñe' yu
qui'yu uta nu cuna'an que 'ñan nan', a tca chcui
ncha'an 'ñan. 38 Cha' a cua' m'ni tiquee can' tyaa

'in siya' ti si'ya cha' 'ñan, a tca chcui ncha'an 'ñan.
39 Si'yana nchgaa nu ñan ti' culo laa 'in ticuii',
tsato'o quinan' can' tiyaa xaa, una nchgaa nu tyaa
cusya 'in 'ñan, can' nu tyi'o laa.

Ntsu'hui xu'hue na si'ya tñan ngui'ni na

40 Nu cuan xu'hue 'in um, lo'o 'ñan nan'
cuan xu'hue can', lo' nu cuan xu'hue 'ñan, cui'
cuaña'an cuan xu'hue 'in ñi nu ngua'an tñan
'ñan. 41 Nu cuan xu'hue 'in sca nu nda'an ycui'
cha' 'in Ndiose, si'ya cha' 'ñan, scaña'an ti qui'ni
ca'an cha' tsu'hue 'in lo'o nu nchcui' can'. Nu
cuan xu'hue 'in sca nu ngui'ni tñan tsu'hue, si'ya
cha' 'ñan, scaña'an ti qui'ni ca'an cha' tsu'hue 'in
lo'o nu ngui'ni tñan can'. 42 Ña'an tucui ti nu taa
siya' sca vaso ti tyi'a co'o nu jo'o la ndi'in cha'
'in re, cui' si'yana ngui'ni cha'an 'ñan, nu cha' ñi
cunen lo'o um, a quinan' xu'hue ntsu'hui 'in can'.

11

Cha' 'in ta'a mda'an yu Xuhua mducua tya nten

1 Xa mdyi cha' nu ngulo'o Jesús 'in tsa tichcua
yu ta'a nda'an ñi, mdo'o ñi se'en can', nguiaa ñi
scasca quichen, ngulo'o ñi lo' ycui' ñi cha' tsu'hue
'in Ndiose. 2 Ti' se'en ntsu'hui yu Xuhua na'an
chcuan ynan yu cha' nchgaa tñan nu ngui'ni
Cristo, xacan' ngua'an tñan yu tucua ta'a nda'an
yu se'en ndlyu ñi. 3 Nde cha' nu mñicha' yu 'in ñi:
¿Ta cui' um lca um ñi nu ntsu'hui cha' caan, uta
na quita na 'in xca tucui? 4 Xacan' mxcuen Jesús
'in yu: Quia ytsa' um 'in yu Xuhua nchgaa cha' nu
ngune 'in um lo' na'an um cua' ñii: 5 —Nu cuityin'
nguila xaa quiloo, nu co' quiya' nchca ndyi'an—,
nu ti'i lo'o quitso' la nguinu luhui can', —lo'o nu
cu'un cua' ne 'in—, lo' nu ngujui ndyiqui'o, —lo'
nu ti'i ña'an chendyu 'in ndyijyi nu nchcui' cha'
tsu'hue 'in Ndiose lo'o—. 6 Tsu'hue ca xu'hue nu
a ngui'ni tucua ti' lo'on. 7 Xa mdo'o nu ngua'an
tñan yu Xuhua can' nguiaa, xacan' mdyisnan
ycui' Jesús lo'o nten can' cha' 'in yu Xuhua, lo'
juin ñi: ¿Ñi na ya nan' 'ya um se'en ngutyi cua?
¿Ta cui' 'in quii nu mcha ti'in cui'in can'? 8 Cha'
si'i, ¿ñi na ta nan' 'ya um xacan'? ¿Ta cui' 'in sca
yu qui'yu nu lco' te' tsu'hue ña'an? Ña'an jan ñi,
nu lco' te' tsu'hue ña'an, can' nu ndi'in na'an 'in
ree. 9 ¿Tucui na'an um cha' na can'? ¿Ta sca nu
nxiycui' Ndiose 'in? Cui' yu, una cunen lo'o um
sca cha': Ndon loo la can' que 'in sca nu nxiycui'
Ndiose 'in. 10 Ndeña'an nguinu scua sca cha' loo
quityi cha' 'in yu Xuhua: —Ña'an jan ñi, ca'an
tñan 'in sca nu chcua loo, cu'ni chu'hue tucueen
nu tsaa—. 11 Ña'an jan ñi, tsalca nten nu cua'
mdiyaan loo chendyu re, ñi sca yu nu mxiycui'
Ndiose 'in, lo' a ndon loo la can' que ña'an Xuhua
nu mducua tya 'in nten. Una cua' ñii tsaña'an nu
ndlo Ndiose tñan 'in nten, nu chin' la cha' 'in, can'
nu ndon loo la que ña'an cha' 'in yu Xuhua. 12 Ti'
tsaan nu mda'an yu Xuhua mducua tya 'in nten
hasta cua' ñii, tsaña'an ntsu'hui cha' culo Ndiose
tñan 'in nten, ljyan nguilo na lo'o sca cha' cuiya'
nu tlyu, lo' tsalca ti nu tnu tiquee nguiten loo cha'
can'. 13 Si'yana nchgaa yu nu mxiycui' Ndiose 'in
cua' s'ni lo'o cha' 'in lee nu nguinu scua, nchcui'
si'yana cuaña'an tsato'o tsaan nu caan yu Xuhua.
14 Cha' nchca ti' um cuan xu'hue um cha' re,
yu Xuhua can' ca lca yu Elía nu ntsu'hui cha'
caan, tsaña'an cha' nu nguinu scua. 15 Nchgaa nu
ndon nscan cha' nu ycuin' re cu'ni cunta 'in na.
16 ¿Ña'an ta cha' nu tca tyi'in tyaan lo'o ta nten re
ña'an nu nguiaa cha' 'in ne'? Nguiaa cha' 'in ne'
re, ña'an cha' 'in nu suhue ti nu ndi'in loquiya'
lo' nxi'ya ta'a, 17 lo' nchcui': Yla hua cuhuii quii,
lo' a yla quiya' um, yla hua jyiin nu nguitsi' nten,
lo' ñi a mdi'in ynan um. 18 Xa mdiyaan yu Xuhua
nu mducua tya nten, lo' si'yana a ycu yu ñi a yi'o
yu, can' cha' juin um: Cui'in xa'an ntsu'hui 'in yu.
19 Cua' ñii mdiyaan Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni'
Cuaan, lo' si'yana nchcu yu lo' ndyi'yo yu, can'
cha' nchcui' um: Yu re lca yu sca nu tucun' lo'o
cha' nchcu, yu cu'hui, lo' ta'a tsu'hue yu 'in nu
ndlo tñi lo'o nu nducun'. Si'ya cha' tiyaa nu ñi
nchca chcan' loo scasca tñan nu tsu'hue.

Caan yuhue' 'in nten nu mscuan tloo 'in Jesús

20 Xacan' mdyisnan ngusun lo'o ñi 'in scasca
quichen se'en m'ni ñi cha' nu tnu, si'yana a
mslyaa ne' xilo'o chon' ne' qui'ya 'in ne', lo' juin
ñi: 21 'Tnan ca um, 'un nu ndi'in quichen Corazín,
lo' 'tnan ca um, 'un nu ndi'in quichen Betsaida,
tsala ña'an cha' nu tnu cua' m'nin tloo um, lo'
cha' cua na m'nin cha' re nde quichen Tiro lo'o
Sidón, cua' s'ni mxilo'o chon' ne' qui'ya 'in ne',
lo' ca chcan' loo si'yana ti'i nga'an 'in ne' lo'o
ña'an nu nchco' ne' a cunta lo'o ña'an nu n'ni
ne'. 22 Can' cha' cunen lo'o um sca cha': Tsaan
nu ntsu'hui cha' ca xñan bsya 'in nten chendyu,
lyee la tyijyin um nu ti'i que ña'an nu tyijyin
quichen Tiro lo'o Sidón. 23 A cunta 'un nu ndi'in
quichen Capernaum, —xque' ti' um si'yana cua'
jui xu'hue um la ni' cuaan, una tiyaa xaa caja
nu su'hua 'in um se'en ndyijyin ne' nu ti'i—, lo'
cha' cua na m'nin cha' nu tnu quichen Sodoma
tsaña'an nu m'nin se'en ndi'in um, quichen can'
ti' ndi'in na hasta cua' ñii. 24 Can' cha' xiya' cunen

lo'o um: Tsaan nu cu'ni Ndiose xñan bsya 'in
nten chendyu, lyee la tyijyin um nu ti'i que ña'an
tyijyin quichen Sodoma.

N'ni Jesús cha' xitñan' cusya 'in na

25 Ticui' xaa can' mdyisnan ycui' ñi lo' juin ñi:
Stina Ndiose, nan' cu'nin tnun 'in um, 'un nu lca
X'nan ni' cuaan lo'o chendyu re, si'yana msu'hua
cutsi' um cha' re 'in nu tiyaa la lo'o nu nxque'
ti' lyee la m'ni cha'an, lo' ngulyo scua la um cha'
re lo'o nu chin' la cha' 'in. 26 Cha' ñi, 'un ñi nu
lca Stin, cuaña'an mdo'o tiquee um. 27 Ñi nu lca
Stin nchgaa loo cha' mdyaa ñi cunta 'ñan, lo' a
tucui nu ndyu'hui lyoo ca 'in Sñe' ñi, cui' ca nu
scati Stina Ndiose, lo' a tucui nu ndyu'hui lyoo ca
'in Stina Ndiose, cui' ca nu scati Sñe' ñi, a cunta
culyo scua la can' cha' re lo'o tsalca nu nchca ti'.
28 Quiaan um, nchgaa 'un nu cua' tñan' lo' xi'in
chendyu 'in, —lo' nan' cu'ni cha' xitñan' cusya
'in um—. 29 Taa um ya' ca sca cha' ti 'ñan lo'o
um, cu'ni cha'an um 'ñan, si'yana cuti cusya 'ñan,
suun ña'an ndi'in cha' 'ñan, lo' xitñan' cusya 'in
um, 30 si'yana a tucui tñan nu taan 'in um, lo' ñi a
ti'in na.

12

Xa mston yu juun trigo

1 Nu ncua sca tsaan, cui' tsaan nu nxitñan' ne'
judio, mdijin Jesús lo'o yu ta'a nda'an ñi sca loo
jyaan se'en nducua trigo, lo' si'yana nguite' ti' yu,
mston yu jun trigo can' lo' ycu yu 'in na. 2 Xa
na'an tucua snan ne' fariseo ña'an ngui'ni yu, lo'
juin ne' 'in ñi: Ña'an jan ñi, xñi um cunta ña'an
ngui'ni yu ta'a nda'an um, sca cha' nu a ntsu'hui
cha' cu'ni na tsaan nu nxitñan' na. 3 Mxcuen
ñi 'in ne': ¿Ta a nchca chcui' um se'en nchcui'
cha' 'in yu Davi ña'an m'ni yu xa ngute' ti' yu
lo'o yu ta'a mda'an yu? 4 Yten yu se'en n'ni tnu
ne' 'in Ndiose, lo' ycu yu jaslya nu cua' ncuan
'in Ndiose, na nu a ntsu'hui cha' cu yu, ñi lo'o
ta'a nda'an yu, cui' ca nu tsalca ti yu nu ntsu'hui
cunta se'en can', tca cu yu 'in na. 5 ¿Ta a nchca
chcui' um se'en nguinu scua cha' 'in lee can',
si'yana yu nu ntsu'hui cunta se'en n'ni tnu ne' 'in
Ndiose ngui'ni yu tñan tsaan nu nxitñan' ne', una
a nducui yu qui'ya si'ya cha' can'? 6 Una cunen
lo'o um sca cha', lja na re ndon sca nu ndon loo
lati que cha' 'in laa. 7 Cha' cua na ca cuiya' ti' um,
ñi cha' nchca ti' chcui' sca cha' nu cua' nguinu
scua loo quityi: —Cha' tsu'hue nu tyi'o ni' cusya
'in um nchca tin', lo' si'i nu tiquin tucua um 'ni
tloon—. Cha' cua na qui'ya um cunta cha' re, lo'
a culo qui'ya um 'in nu a m'ni qui'ya, 8 si'yana Yu
Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan lca Ñi X'nan tsaan
nu nxitñan' na.

Mchca sca yu qui'yu ngutyi sca tso' yaa'

9 Ña'aan mdo'o ñi can' mdiyaa ñi se'en n'ni tnu
ne' 'in Ndiose. 10 Can' ndi'in sca yu nu ngutyi
sca tso' yaa'. Ne' fariseo ngunan ne' ña'an nu
su'hua ne' qui'ya 'in ñi, lo' mñicha' ne' 'in ñi: ¿Ta
ntsu'hui cha' cuiya' cu'ni chca na sca nu ti'i tsaan
nu nxitñan' na? 11 Mxcuen ñi 'in ne': Cha' ndon
sca slya' 'in um, lo' tyu yu'hui 'in sca tuyuu tsaan
nu nxitñan' na, ¿ta si'i cui' xaa quia lyoo um 'in
'in? 12 ¿Ta a ntsu'hui lyoo la sca nten que 'in sca
slya'? Can' cha' nchgaa loo tñan tsu'hue tca cu'ni
na siya' tsaan nu nxitñan' na. 13 Xacan' juin ñi 'in
nu ti'i can': Xñii yaa'. Cui' xaa mxñii yu yaa' yu,
lo' mchca tsu'hue na 'in yu tsaña'an xca tso' can'.
14 Ne' fariseo xa mdyi'o ne' se'en can', m'ni cuiya'
ne' cha' ña'an tca cujui ne' 'in Jesús.

Sca nguso nu cua' mdo'o hui 'in Ndiose

15 Xa ngujlyo ti' Jesús cha' can', mdo'o ñi nguiaa
ñi, lo' qui'an 'a nten mducui ncha'an 'in ñi, lo'
m'ni chca ñi 'in nchgaa nu ti'i. 16 Una mdi'in tya
tla ñi sca cha' lo'o ne', si'yana a chcui' la ne' cha'
'in ñi lo'o nten, 17 si'yana chcua cha' nu mxiycui'
Ndiose 'in yu Isaía xa juin yu: 18 —Nde nu lca
nguso 'ñan nu cua' ngulohuin, ñi nu ta'a lati 'ñan,
lo' ndyijyin ya' tsu'hue ntsu'hui tiqueen lo'o ñi.
Taan Espíritu 'ñan chu'hui ni' cusya 'in ñi. Tyi'an
ycui' ñi lo'o ne' gentil cha' nu ñi 'ñan. 19 Ñi a ca
jñan ti' ñi cha' cusuun, uta xi'ya lo'o ñi 'in ne', ñi a
quine tijyo' loo xa chcui' ñi. 20 Ñi sca quii nu cua'
mtsa tucui, lo' a cucha lyijyi ñi 'in na. A cunta
sca quii' nu cua' tyuhui' ti, a suhui' lyijyi ñi 'in
na, cha' si'i la cua' ngulyo scua la ñi cha' nu ñi
'in Ndiose, 21 lo' si'ya ñi nchgaa ne' gentil nducua
tloo ne' tyi'o laa ne'—.

Nten nu nchcui' ca'an 'in Espíritu

22 Chon' nde'en can' ya lo'o ne' 'in sca yu
ntsu'hui cui'in xa'an 'in tloo Jesús, a cunta cu-
ityin' yu lo' cu'un yu. M'ni chca ñi 'in yu, cui'
xaa ncua chcan' 'in yu lo' mdyisnan ycui' yu.
23 Ndyijyin ya' yuhue' ti' ne', lo' nchcui' ne': ¿Ta
xtyi ti' cui' Sñe' ta nten 'in Davi, ñi nu ntsu'hui
cha' caan lca ñi re? 24 Xa ngune 'in ne' fariseo
cha' re, xacan' juin ne': Yu re ndlo yu cui'in xa'an
ntsu'hui 'in nten lo'o cha' cuiya' 'in Beelzebú,
xñan cui'in xa'an. 25 Ngu'ya Jesús cunta ña'an
lca tiquee ne', lo' juin ñi 'in ne': Sca quichen tnu

tsatii cha' 'in na cha' tyisnan xuun na lo'o ticuii'
ta'a na, cui' cuaña'an lo'o cunda scaa quichen uta
cunda scaa na'an, cha' nsuun can' lo'o ticuii' ta'a,
a cula scua cha' 'in. 26 Cha' Laxa'an ndlo 'in cui'in
xa'an, ticuii' ta'a ndlo tso' 'in xacan'. ¿Lo' ña'an ta
tca cula scua cha' 'in se'en ndlo tñan? 27 Cha' nan'
ndlon cui'in xa'an lo'o cha' cuiya' 'in Beelzebú,
lo' ti nu mdaa cha' cuiya' 'in nu ta'a nda'an um
ndlo cui'in xa'an cha' na can'? Can' yu nu cu'ni
cuiya' cha' 'in um lo'o cha' re. 28 Una cha' nan'
ndlon cui'in xa'an lo'o cha' cuiya' 'in Espíritu 'in
Ndiose, ca cuiya' ti' um si'yana cua' mdiyaa tsaan
nu culo Ndiose tñan 'in um. 29 A tucui nu tca sten
ña'an 'in sca yu ngula ti' lo' cui'ya na ndi'in 'in
yu, cha' si'i culo nducua la caja nu scan' 'in yu, la
xacan' tca cui'ya can' na nu ndi'in 'in yu. 30 Nu a
nguiaa tso' 'ñan, can' nu lca ta'a cusuun, lo' nu a
nxo' ti'in slya' 'ñan, can' nu nde nsu'hua ta 'in 'in.
31 Chcuin' sca cha' lo'o um: Ndiose cu'ni ñi cha'
tlyu ti' 'in nten si'ya nchgaa loo qui'ya nu n'ni
ne', lo'o nchgaa loo cha' ngunan' nu nchcui' ne',
una nu nchcui' ca'an 'in Espíritu, a chu'hui 'a cha'
tlyu ti' 'in ñi lo'o can'. 32 Nchgaa tucui nu nchcui'
cha' ti'i 'in Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan,
ti' chu'hui cha' tlyu ti' 'in ñi lo'o can', una nu
nchcui' cha' ti'i 'in Espíritu nu Luhui 'in Ndiose,
a cu'ni ñi cha' tlyu ti' 'in can', ñi cua' ñii lo' ñi
tsala xaa. 33 Sca yca nu tsu'hue, ticui' tsu'hue
mti ndyi'yu loo na, lo' yca nu a tsu'hue, ticui' a
tsu'hue mti ndyi'yu loo na. Chu'hui lyoo na sca
yca cua' ña'aan mti ndyi'o loo na. 34 ¡'Un lca um
sñe' ta nten nu cuiñi! ¿Ta tca chcui' um cha' nu
tsu'hue cha' lca um nten nu nducun'? Cha' nu
mtsa'an yu'hui ni' cusya 'in nten, can' cha' nu
ndyi'o tu'hua ne'. 35 Sca nten nu tsu'hue cha'
'in, nchcui' cha' tsu'hue nu ntsu'hui ni' cusya 'in,
cui' cuaña'an sca nten nu nducun', nchcui' cha'
nducun' nu ndyi'o ni' cusya 'in. 36 Una cunen lo'o
um sca cha', nchgaa cha' nu a se'en ña'an nchcui'
nten, ntsu'hui cha' tyaa ne' cunta 'in na tsaan nu
ntsu'hui cha' ca xñan bsya 'in ne'. 37 Si'ya cha' nu
nchcui' um tca quinan' um uta tca tyi'o laa um.

Nten nducun' njñan cha' nu tnu

38 Xacan' tucua snan ne' escriba lo'o ne' fariseo
juin 'in ñi: 'Un ñi nu lca Bstro, nchca ti' hua cu'ni
um sca cha' nu tnu tloo hua. 39 Mxcuen ñi 'in
ne': Ta nten nducun' nu a ñi ndi'in cha' 'in, can'
nu njñan scasca cha' nu tnu, una a ntsu'hui cha'
ña'an ne' cha' can', cui' lya lo'o cha' nu yato'o 'in
Jonás. 40 Tsaña'an —yu'hui yu ni' cula snan tsaan
lo' snan tla—, ticui' cuaña'an Yu Qui'yu nu Mdo'o
nde ni' Cuaan ntsu'hui cha' caja nu su'hua 'in yu
ni' yuu snan tsaan lo' snan tla. 41 Xa ca xñan bsya
'in nten chendyu, tyiton ne' Nínive lo' culo qui'ya
ne' 'in ta nten re, si'yana nten can' mxilo'o chon'
ne' qui'ya 'in ne' lo'o cha' nu ycui' Jonás, una lja
na re ndon sca nu ndon loo lati que 'in Jonás.
42 Ticui' cuaña'an ne' cuna'an 'in ree nu mdo'o
se'en lca Arabia, tyiton ne' lo' culo qui'ya ne' 'in
ta nten re xa nu ca xñan bsya 'in nten chendyu,
si'yana tijyo' mdo'o ne' nu quine 'in cha' tiyaa nu
taa yu Salomón, una lja na re ndon sca nu ndon
loo lati que 'in yu Salomón.

Cha' 'in cui'in xa'an nu nxitucui xiya'

43 Xa nu cui'in xa'an ndyi'o 'in sca nten, nda'an
nan can' se'en tyi'in sca se'en ngutyi, una a
ndyijyi na. 44 Ndeña'an nchcui' xacan': Tsu'hue
lati cha' xitucuin se'en mdo'on. Lo' xa quila can'
se'en mdi'in, quija lyoo na 'in lja na, cua' lca luhui
na, a cunta ncua tsu'hue na. 45 Xacan' tsa nan cha
cati cui'in xa'an nu nducun' lati que 'in, lo' tsatlyu
tyi'in can' se'en nguila, lo' nducua la tsato'o 'in
ne' que ña'an ti' culoo. Cui' cuaña'an tsato'o 'in
ta nten nu nducun' re.

Jyi'an Jesús lo'o ta'a ngula ñi

46 Lja nu ti' nchcui' ñi lo'o nten can', xa mdiyaa
ton jyi'an ñi lo'o ta'a ngula ñi tuna'an lyiya', lo'
nchca ti' jun chcui' jun lo'o ñi. 47 Lo' jui nu mtsa'
'in ñi: La tuna'an lyiya' cua ndon jyi'an um lo'o
ta'a ngula um, nchca ti' jun nchcui' jun lo'o um.
48 Xacan' mxcuen ñi 'in nu mtsa' 'in ñi: ¿Ti nu lca
jyi'an lo' ti nu lca ta'a ngulan? 49 Ngulo'o yaa' ñi
se'en ndi'in nchgaa ta'a nda'an ñi lo' juin ñi: Nde
ndi'in nu lca jyi'an lo'o ta'a ngulan. 50 Ña'an nu
ti nu ca ja'an cha' nu nchca ti' Stin, ñi nu nducua
ni' cuaan, can' nu lca ta'a ngulan lo' can' nu lca
jyi'an.

13

Cha' 'in nten nu ntya mti

1 Ticui' tsaan can' mdyi'o Jesús ña'an can', lo'
mdiyaa ñi tu'hua tiyo'. 2 Mdyisnan nguio' ti'in
qui'an nten se'en ndlyu ñi, yten tucua ñi ni' sca
yca na'an, lo' nten can' ndi'in ne' tu'hua tiyo'
can', 3 ngulo'o ñi scasca cha' lo' nchcui' ñi: Nu
ncua sca tsaan mdo'o sca yu nguia yta mti trigo.
4 Se'en msne yu mti can' nguilo tsachin' na tu'hua
tucueen, cui' xaa ti yaan quiñi lo' ycu 'in mti can'.
5 Tichin' mti can' nguilo na sca se'en nu chin'
ti yuu nducua loo quee, lo' cui' xaa mducua na
si'yana chin' ti yuu can', 6 una xa cua' m'ni tique'
cuaan 'in na, cui' xaa nguinan' na, lo' si'yana

a jui se'en tyi'ya xcua' na, can' cha' ngutyi na.
7 Tichin' mti can' nguilo na lja yca quiche', una
yca quiche' can' yjui xu'hua na 'in trigo can'.
8 Tichin' mti can' nguilo na loo yuu tsu'hue, lo'
tsu'hue ncua tñan na: Ntsu'hui juun nu mdo'o sca
ciento mti loo, ntsu'hui nu mdo'o snan yla na, a
cunta ntsu'hui nu mdo'o cla tyii na 'in. 9 Nchgaa
nu ndon nscan cha' nu ycuin' re, cu'ni cunta 'in
na.

Mñicha' yu 'in Jesús cha' nu ycui' ñi

10 Xacan' yu ta'a nda'an ñi mñicha' yu 'in ñi
xca cunta: ¿Ñi cha' scasca cha' ndyi'in tyaa um
lo'o nten cua? 11 Mxcuen ñi 'in yu: 'Un cua' mdaa
Ndiose cha' cuiya' ca cuiya' ti' um scasca cha' nu
yu'hui cutsi' 'in ñi, tsaña'an ntsu'hui cha' culo ñi
tñan 'in um, una tso' nu 'in ne' cua, a mdaa ñi
cha' cuiya' qui'ya ne' cunta cha' re. 12 Nu cua'
ntsu'hui cha' 'in Ndiose ni' cusya 'in, nde taa la
ñi cha' tiyaa 'in can', lo' ñi a tsa lyijyi na 'in, una
tsalca nu a ntsu'hui cha' re ni' cusya 'in, nde caja
nu lyoo tsachin' cha' nu cua' ngune 'in. 13 Can'
cha' ndyi'in tyaan scasca cha' lo'o ne', ña'an ca
si'yana siya' lyee la ña'an ne' lo' a ca chcan' 'in ne',
siya' lyee la ton nscan ne' lo' a quine 'in ne', lo'
ñi a qui'ya ne' cha' tiyaa. 14 Tsato'o 'in ne' ña'an
mxiycui' Ndiose 'in yu Isaía xa juin yu: —Ñi lyee
la quine 'in um, lo' a qui'ya um cha' tiyaa, siya'
lyee la ña'an um, lo' a ca chcan' 'in um. 15 Si'yana
nten re ncua tla cusya 'in ne', cua' mxiya' ti' ne'
ne 'in ne', mducun ne' quiloo ne', ña'an ca si'yana
a ca chcan' 'in ne', ñi a quine 'in ne', ñi a qui'ya
ne' cha' tiyaa, ñi a quia nan ne' 'ñan se'en nu
cu'nin chcan 'in ne'—. 16 Una tsu'hue ca xu'hue
um si'yana tsu'hue xaa quiloo um, lo' xaa tunscan
um. 17 Chcuin' sca cha' nu ñi lo'o um: Qui'an yu
nu mxiycui' Ndiose 'in cua' s'ni, lo'o yu nu m'ni
tñan tsu'hue, ncua lca tiquee yu ña'an yu cha' nu
na'an um cua' ñii, una a na'an yu 'in na, ñi a ngune
'in yu cha' nu ne 'in um cua' ñii.

Jesús ngulyo scua la ñi cha' 'in trigo

18 Qui'ya um cunta ña'an nguiaa cha' 'in yu nu
ntya mti trigo: 19 Sca nten nu ne 'in cha' tsu'hue
'in Ndiose, lo' a ndyi'ya ne' cunta cha' can', cui'
xaa ndyi'an laxa'an lo' ndlyoo cha' tsu'hue nu
cua' nguita ni' cusya 'in ne'. Can' nu nguiaa cha'
'in tsaña'an nguiaa cha' 'in mti nu nguilo tu'hua
tucueen can'. 20 Mti nu nguilo se'en chin' ti yuu
nducua loo quee can', nguiaa cha' 'in na tsaña'an
nguiaa cha' 'in nten nu ne 'in cha' tsu'hue 'in
Ndiose, lo' ticui' xaa nducuan xu'hue ne' cha'
can', tsu'hue ntsu'hui tiquee ne'. 21 Lo' si'yana a
ndyi'ya xcua' tsu'hue na ni' cusya 'in ne', chin' ti
xaa ndon lo'o ne' cha' can', si'ya scasca cha' nu
ndyijyin ne' si'ya cha' tsu'hue 'in Ndiose, cui' xaa
ndyi'o tso' ne'. 22 Mti nu nguilo se'en nducua yca
quiche' can', nguiaa cha' 'in na tsaña'an nguiaa
cha' 'in nten nu ne 'in cha' tsu'hue 'in Ndiose,
una si'ya scasca cha' nu nchca loo chendyu re,
uta si'ya cha' cuilyiya' nu ñilyi'o 'in ne', can'
nu ndujui xu'hua cha' tsu'hue nu cua' nguita ni'
cusya 'in ne', lo' a ndyijyi ña'an cuton na. 23 Una
mti nguilo loo yuu nu tsu'hue can', nguiaa cha'
'in na tsaña'an nguiaa cha' 'in nten nu ne 'in cha'
tsu'hue 'in Ndiose, tsu'hue ndyi'ya ne' cunta cha'
can', nchca chcan' loo chendyu 'in ne' tsaña'an
nguiaa cha' 'in juun trigo nu ndaa sca ciento mti
loo, ta snan yla na, uta cla tyii na scaa loo juun.

Xca loo quixin' nu nchcua lja trigo

24 Ycui' ñi xca cha' lo' juin ñi: Tsaña'an ndlo
Ndiose tñan 'in nten, nguiaa cha' 'in na tsaña'an
nguiaa cha' 'in sca nten nu msne mti trigo nu
tsu'hue lati loo jyaan 'in, 25 una tla xa lja' ne'
yaa ta'a cusuun ne', msne mti nu a tsu'hue lja
trigo can', xacan' mdo'o nguiaa. 26 Tsatlyu mdo'o
tucua na, una xa mdyisnan mducua juun na, la
xacan' ncua chcan' loo na si'yana si'i chacui' trigo
nducua can'. 27 Tucua snan yu nguso ya ytsa' yu
'in x'nan tñan can', lo' juin yu: 'Un nu lca x'nan
hua, ¿ta si'i mti nu cua' mdo'o hui yta um loo
x'ñan um? Lo' xca loo mti can', ¿la mdo'o na
xacan'? 28 Xacan' mxcuen x'nan tñan can' 'in yu:
Nde'en la ta'a cusuun na ya y'ni tñan cua. Lo' juin
yu nguso can': ¿Ta nchca ti' um lo' xton hua 'in
na? 29 Mxcuen x'nan yu 'in yu: A quiton na, ña'an
tu' lo'o trigo cua xton um. 30 Tyaa um ya' culo na
tsatlyu lo' cula tucua na, lo' xa quio' na chcuin'
lo'o yu nguso can': Xo' um culo nducua la quixin'
nu a tsu'hue can', scan' yni um 'in na lo' squin na,
xacan' xo' um mti trigo can' lo' tyi'in se'en na.

Cha' 'in mti mostaza

31 Nde xca cha' nu ycui' Jesús: Tsaña'an nu ndlo
Ndiose tñan 'in nten, nguiaa cha' 'in na tsaña'an
nguiaa cha' 'in mti mostaza nu yta sca yu qui'yu
loo x'ñan yu. 32 Cha' ñi si'yana lca na sca mti nu
suhue lati que 'in nchgaa loo mti, una tnu la ndlyo
na que 'in nchgaa loo quixin', ndlyo na tsaña'an
nchca ti' sca yca, lo' hasta quiñi nsu'hua ten 'in
lja stan' na.

Cha' 'in suun jaslya

33 Nde xca cha' nu ycui' ñi: Tsaña'an nu ndlo
Ndiose tñan 'in nten, nguiaa cha' 'in na tsaña'an
nguiaa cha' 'in suun jaslya nu mxitiya' ne' lo'o
snan cuiya' quita, lo' tsatlyu mchcuen na xacan'.

Nde si'ya cha' ycui' nchcun Jesús

34 Nchgaa cha' re ycui' nchcun Jesús lo'o nten,
lo' a ncua nu a chcui' nchcun ñi lo'o ne', 35 cui'
si'yana chcua cha' nu mxiycui' Ndiose 'in nguso
'in ñi xa juin yu: —Chacui' cha' nu ntsu'hui
nchcun chcuin' lo'o nten, culyo scua lan cha' nu
ntsu'hui cutsi' 'in Ndiose ti' xa mtñan ñi chendyu
—.

Cha' 'in quixin' nu mducua lja trigo

36 Xa msla' ta'a Jesús lo'o nten can' yten ñi
ña'an can', lo' yu ta'a nda'an ñi yaa yu cui' la se'en
ndon ñi, lo' juin yu 'in ñi: Cu'ni um cha' tsu'hue
quitsa' la um 'in hua ñi cha' nchca ti' chcui' cha'
'in quixin' nu mducua lja trigo can'. 37 Mxcuen
ñi 'in yu: Yu nu ntya mti nu tsu'hue can' lca
Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan. 38 Yuu se'en
nguita na lca na chendyu re, lo' nchgaa nu lca
sñe' Ndiose lca mti nu tsu'hue can', lo' mti nu
a tsu'hue can' lca sñe' laxa'an. 39 Laxa'an can'
lca ta'a cusuun x'nan tñan can', cui' nu ya sne
mti can', lo' xa quio' na nchca ti' chcui' xa tsatii
cha' nu nchca loo chendyu re, lo' nu ntsu'hui
cha' xo' 'in na lca angujle. 40 Cui' ña'an nguiton
quixin' nu nducua lja trigo can' lo' ndiquin na,
cuaña'an tsato'o tiyaa xaa xa tsatii cha' nu nchca
loo chendyu re. 41 Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni'
Cuaan ca'an tñan angujle 'in se'en ndlo tñan, xo'
ti'in can' 'in nchgaa nu nchcui ndijin lo'o nchgaa
nu ngui'ni qui'ya, 42 lo' su'hua 'in can' loo quii'
tnu, can' xi'ya yja cueen loo nu lyee tyijyin nu ti'i.
43 Xacan' tsaña'an luhui xaa 'in cucha, cuaña'an
tyi'o scua la cha' 'in nchgaa nu ñi ndi'in cha' 'in
se'en ndlo Ndiose tñan. Nchgaa nu ndon nscan
cha' nu ycuin' re, cu'ni cunta 'in na.

Cha' 'in tñi nu ntsu'hui cutsi'

44 Ti' juin la ñi: Tsaña'an nu ndlo Ndiose
tñan 'in nten, ticui' cuaña'an nguiaa cha' 'in na
tsaña'an nguiaa cha' 'in tñi nu ntsu'hui cutsi' ni'
yuu, lo' nguija lyoo na 'in sca nten, una msu'hua
cutsi' ne' 'in na xiya'. Loo nu tsu'hue ntsu'hui
tiquee ne' yjui' ne' nchgaa na nu ndi'in 'in ne' lo'
msi'i ne' yuu can'.

Cha' 'in perla nu ntsu'hui lyoo

45 A cunta nde xca cha' nu tca qui'ya um cha'
tiyaa tsaña'an nu ndlo Ndiose tñan 'in nten,
nguiaa cha' 'in na tsaña'an ndi'in cha' 'in sca yu
nu ndujui' na, lo' nan yu chacui' perla nu tsu'hue
la, 46 lo' xa nguija lyoo yu sca perla nu ndyi'ya la
can', xacan' yjui' yu nchgaa na nu ndi'in 'in yu lo'
msi'i yu 'in na.

Cha' 'in quitan nguinu cula

47 Ti' juin la ñi: Tsaña'an nu ndlo Ndiose tñan
'in nten, nguiaa cha' can' tsaña'an nguiaa cha'
'in quitan nu nduguun ne' loo tyi'a, lo' nguinu
cuati loo cula, 48 lo' xa cua' nguinu 'in, ndlyoo
ne' 'in na nde tu'hua tyi'a, xacan' nchcua lyohui
ne' cula can', nu tsu'hue can' nxu'hua se'en ne',
lo' nxcuan ne' nu a tsu'hue can'. 49 Cuaña'an
tsato'o xa tsatii cha' nu nchca loo chendyu re,
caan angujle lo' culo tso' 'in nten nu nducun' lja
nten nu ñi ndi'in cha' 'in, 50 lo' su'hua 'in can' loo
quii' tnu, can' xi'ya yja cueen loo nu lyee tyijyin
nu ti'i.

Na nu cui ti lo'o na nu cula

51 Lo' juin Jesús 'in yu ta'a nda'an ñi: ¿Ta ngu'ya
um cha' tiyaa cha' re? Mxcuen yu 'in ñi: Ngu'ya
hua cha' tiyaa Ñi X'nan hua. 52 Xacan' juin ñi 'in
yu: Sca yu nu tsu'hue ndyi'ya cunta ña'an ndi'in
cha' 'in Ndiose, nguiaa cha' 'in yu tsaña'an nguiaa
cha' 'in sca nten nu ntsu'hui cunta sca na'an,
si'yana loo na nu ntsu'hui se'en can' 'in, ndlyoo
na nu cui ti lo'o na nu cula.

Jesús nguila ñi quichen Nazaret

53 Xa mdyi ycui' Jesús scasca cha' can', mdo'o ñi
nguiaa ñi, 54 nguila ñi quichen se'en mdi'in ñi, lo'
mdyisnan ngulo'o ñi 'in nten se'en n'ni tnu ne' 'in
Ndiose, lo' nten can' lyee 'a yuhue ti' ne' 'in ñi lo'
nchcui' ne': ¿La ngulo yu re cha' tiyaa tsaña'an
nu nchcui' yu lo' n'ni yu cha' nu tnu? 55 ¿Ta si'i
sñe' yu cuityi yca ca lca yu re? ¿Ta si'i jyi'an
yu lca María, lo' ta'a ngula yu lca Jacobo, lo'o yu
See, yu Simón lo'o yu Juda? 56 ¿Ta si'i nchgaa nu
cuna'an ta'a ngula yu ndi'in lo'o na quichen re?
¿La ta ngulo yu nchgaa cha' re? 57 Si'ya cha' can'
yten cha' tucua ti' ni' cusya 'in ne' lo'o ñi. Una
juin Jesús lo'o ne': Sca yu nu nxiycui' Ndiose 'in
ndyijyi nu nducuan xu'hue 'in yu xca se'en, una
si'i quichen tyi yu uta lja ta nten 'in yu. 58 A m'ni
ñi qui'an la cha' nu tnu quichen tyi ñi, si'ya cha'
nu a ya qui'an ti' ne' 'in ñi.

14

Xa ngujui yu Xuhua mducua tya 'in nten

1 Yu Herode Antipas nu ndlo tñan can', ynan yu
nchgaa cha' nu m'ni Jesús, 2 lo' juin yu 'in nguso
'in yu: Cui' yu Xuhua mducua tya 'in nten lca yu

cua, lo' cua' ñii mdyiqui'o yu, can' cha' nchca n'ni
yu scasca cha' nu tnu. 3 Juin yu Herode cuaña'an
si'yana cui' yu m'ni yu cha' nguinu yu Xuhua can',
lo' mscan' ne' 'in yu lo'o carena, lo' msu'hua ne'
'in yu na'an chcuan, si'ya Herodía, ne' cuna'an 'in
yu Lpe ta'a ngula yu. 4 Si'yana yu Xuhua nchcui'
yu lo'o Herode: A tsu'hue tyi'in lyi'o um cuna'an
'in ta'a ngula um. 5 Can' cha' ncua ti' yu Herode
cujui yu 'in yu Xuhua, una ntsen yu tloo nten
quichen si'yana nsu'hua loo ne' 'in yu lca yu sca
nu nxiycui' Ndiose 'in. 6 Una xa ngu'ya nii Herode
msu'hua yu sca ta'a, lja xacan' sca nu cuna'an sñe'
Herodía yla quiya' tlu'hue la se'en nducua yu, lo'
mdiyaa 'a ti' yu ña'an yla quiya' ne', 7 lo' si'ya cha'
can', mdi'in tyaa yu sca cha' nu cha' ñi ca lo'o ne'
cuna'an can', si'yana taa yu ña'an na ti nu jñan
ne' 'in yu. 8 Lo' jyi'an ne' cuna'an can' msu'hua
tiquee ne' si'yana chcui' ne': Jni re ñii nchca tin'
sca qui'nan se'en ndi'in que yu Xuhua mducua
tya 'in nten. 9 Yu ree can' cui' xaa ngulu'un ti'
yu. Lo' si'ya sca cha' nu cua' mdi'in tyaa yu tloo
nchgaa ta'a nducua yu, mxcuen yu cha' nu ncua
ti' ne', 10 ngulo yu tñan si'yana xi'yu yni yu Xuhua
se'en ntsu'hui yu na'an chcuan. 11 Ni' sca qui'nan
mdi'in que can' nguian lo'o yu 'in na, lo' mdyaa yu
'in na 'in ne' cuna'an can', cui' xaa mdyaa ne' 'in
na 'in jyi'an ne'. 12 Xacan' ta'a mda'an yu Xuhua
can' nguia 'ya 'in yu se'en su, lo' ya tsi' yu 'in.
Chon' nde'en can' ya ytsa' yu 'in Jesús cha' nu
yato'o.

Mxicu Jesús ca'yu mii yu qui'yu

13 Xa ngujlyo ti' Jesús cha' can', cui' xaa mdo'o
ñi nguiaa ñi lo' yten ñi ni' sca yca na'an, mdiyaa ñi
sca se'en scati ñi se'en nu a tca nten. Xa ngujlyo
ti' nten la nde nguiaa ñi, cui' xaa mdo'o ne' scasca
quichen mda'an quiya' ti ne' ya ncha'an ne' 'in ñi.
14 Xa mdyi'o ñi ni' yca na'an can', na'an ñi si'yana
qui'an 'a nten cua' ndi'in can', mña'an 'tnan ti' ñi
'in ne' lo' m'ni chca ñi 'in nu ti'i. 15 Xa cua' msiin
tsaan can' mdiya ycui' yu ta'a nda'an ñi lo'o ñi,
lo' juin yu: Cua' msiin 'a lo' tijyo' a nguinu se'en
re, tsu'hue lati sla' tijin um 'in nten re, lo' tsa si'i
ne' na nu cunajo'o 'in ne' scasca quichen suhue
ti. 16 Lo' juin Jesús 'in yu: A najo'o quiaa ne', 'un
xicu um 'in ne'. 17 Mxcuen yu 'in ñi: Una a nda'an
lo'o hua na qui'an la, seen cha ca'yu ti jaslya lo'o
chcua ti cula nda'an lo'o hua. 18 Lo' juin ñi 'in
yu xacan': Tyaa um 'in na 'ñan. 19 Xacan' ngulo
ñi tñan si'yana sten tucua nten can' loo quixin'
xuhue ti can'. Msñi ñi ca'yu jaslya lo'o tucua cula
can', mscuen ñi tloo ñi lo' mdyaa ñi xu'hue 'in
Ndiose, msu'hue ñi 'in na lo' mdaa ñi 'in na 'in yu
ta'a nda'an ñi, can' yu cua' mtsa 'in na 'in nten
can'. 20 Nchgaa ne' ycu ne' tsaya' nu ngula' ti'
ne', lo' tsa tichcua xcuhui ti' m'ni cha'an yu lo'o
yu'hue jaslya nu nguinu can'. 21 Nten nu ycu can'
mdiyaa ne' tsa ca'yu mii ne' tsalca yu qui'yu ti, lo'
ñi a ncua yu 'in jun cuna'an lo'o nu suhue ti.

Xa mda'an Jesús loo tyi'a

22 Xacan' msu'hua Jesús 'in yu ta'a nda'an ñi,
si'yana chcua loo yu tsaa yu ni' yca na'an, lo' tyi'o
ca'an yu xca tso' tiyo' can', lja nu ti' nsla' ñi 'in
nten can'. 23 Xa cua' msla' ta'a ñi lo'o nten can',
ycuen ñi sca loo qui'ya lyo' ti, can' nxiton ñi scati
ñi xa ngu'ya tla. 24 Yca na'an can' cua' nguiaa na
tlu'hue tiyo' can', lyee ngui'ni xcua na loo tyi'a
si'ya cui'in nu ljyaan loo na. 25 Tla nde cua' ljyaan
xaa, mdo'o Jesús nguia ycua ñi 'in yu loo tyi'a
can', lo' nda'an quiya' ti ñi. 26 Yu ta'a nda'an ñi
na'an yu ljyaan sca nu nda'an quiya' ti loo tyi'a
can', lyee ytsen yu lo' msi'ya yja cueen yu, lo'
nchcui' yu: ¡Sca cuxee ca cua! 27 Una cui' xaa ycui'
Jesús lo'o yu: ¡Cu'ni tnu tiquee um si'yana nan'
lcan, a cutsen um! 28 Xacan' mxcuen yu Tyo 'in
ñi: Ñi X'nan hua, cha' 'un lca um, cu'ni um cha'
tsa ycuan 'in um loo tyi'a re. 29 Lo' juin ñi 'in yu:
Cuan lya. Yu Tyo can' cui' xaa ngu'ya ton yu loo
tyi'a can', lo' mdyisnan mda'an yu nu tsa ycua yu
'in ñi. 30 Una xa na'an yu si'yana lyee nchca cui'in
cui' xaa ytsen yu, cui' ña'an lcaa nguityin' yu'hui
yu, lo' ycui' cueen yu: ¡Ñi X'nan hua, culo laa um
'ñan! 31 Lo' Jesús cui' xaa mxñii ñi yaa' ñi, ngulyoo
ñi 'in yu, lo' juin ñi: ¿Ta jo'o 'a ndiya qui'an ti', ñi
cha' ngui'ni tucua ti'? 32 Xa cua' ycuen ñi lo'o yu
ni' yca na'an can', cui' ña'an cua' lo'o cui'in can'
ngulyijyi na. 33 Xacan' nchgaa nu ntsu'hui ni' yca
na'an can', cui' xaa mdyi'ya xtyin' yu tloo ñi lo'
m'ni tnu yu 'in ñi, lo' nchcui' yu: Nu cha' ñi ca
si'yana Sñe' Ndiose lca um.

M'ni chca Jesús 'in ne' Genesaret

34 Xacan' mdo'o ca'an jun tu'hua tiyo' loo yuu
'in ne' Genesaret. 35 Xa yu'hui lyoo nten can'
'in ñi, cui' ña'an lcaa mxicune ne' cha' sca chcui
se'en can', lo' cui' xaa ya lo'o ne' 'in nchgaa nu
ti'i se'en ndon ñi. 36 Mjñan ne' cha' tsu'hue 'in
ñi si'yana tca cula' ne' siya' tu'hua ste' ti ñi, lo'
nchgaa nu yla' ste' ñi mchca.

15

Cha' nu coo' ntsu'hui ni' cusya 'in nten

1 Xacan' mdiya ti'in tucua snan ne' escriba,
lo'o ne' fariseo nu mdo'o quichen Jerusalén, lo'
nchcui' ne': 2 ¿Ñi cha' yu ta'a nda'an um ncha
ti'in yu cha' nu mxnu scua nten cula 'in na? ¿Ñi
cha' a ñaan' yu xa nchcu yu? 3 Mxcuen ñi 'in
ne': Ticui' cuaña'an 'un, ¿ñi cha' ncha ti'in um
cha' nu ndlo Ndiose tñan, lo'o ña'an cha' nu cua'
ntsu'hui 'in um? 4 Nde cha' nu nchcui' Ndiose: —
Cu'ni suun um 'in um tloo sti um lo'o jyi'an um—,
lo' nde xca cha': —Nu taja 'in sti lo'o jyi'an tyi'o
tñan caja can'—. 5 Una 'un ndeña'an nda cueen
um 'in nten: Tca chcui' um lo'o nten cula 'in
um, si'yana nchgaa cha' tsu'hue nu ndi'in 'in um
cua' lca na lcuan 'in Ndiose, 6 can' cha' a ngui'ni
ca'an 'a 'in um ta yaa' um 'in nten cula 'in um.
Cuaña'an nguia ncha ti'in um cha' nu ndlo Ndiose
tñan si'ya cha' nu cua' ntsu'hui 'in um. 7 'Un ne'
nu a ñi ndi'in cha' 'in, cha' ñi 'a ña'an mxiycui'
Ndiose 'in yu Isaía cha' 'in um xa juin yu: 8 —
Nten re lo'o tu'hua ti ne' n'ni tnu ne' 'ñan, una
cusya 'in ne' tijyo' nchca na siin'. 9 Cua cha' ti
n'ni tnu ne' 'ñan, si'yana cha' nu ndlo que ne'
ndijin ne' cunta 'in na lca na cha' nu 'in Ndiose
—. 10 Tsatlyu msi'ya ñi 'in nten lo' juin ñi: Ton
nscan um lo' qui'ya um cunta cha' re. 11 Si'i na nu
nchcu nten, n'ni cha' nchca coo' cusya 'in ne' tloo
Ndiose, cha' nu ndyi'o tu'hua ne', can' nu n'ni
cha' nchca coo' cusya 'in ne'. 12 Xacan' mdiya ti'in
yu ta'a nda'an ñi tloo ñi, lo' juin yu: ¿Ta ngu'ya
um cunta si'yana ne' fariseo a mdiyaa ti' ne' cha'
nu ycui' um? 13 Mxcuen ñi 'in yu: Nchgaa yca nu
a yta Stin, ñi nu nducua ni' cuaan, ntsu'hui cha'
quiton na ña'an lo'o xcua' na. 14 A ta quiya' um
'in ne', si'yana cuityin' ne' lo' ti' nchca ti' ne' xñi
ne' yaa' ta'a cuityin' ne', una tsato'o chcuaa can'
tyu sca tuyuu. 15 Xacan' mdo'o ycui' yu Tyo lo'
juin yu 'in ñi: Cu'ni um cha' tsu'hue quitsa' um
'in hua ña'an nguiaa cha' nu ycui' nchcun um re.
16 Juin Jesús 'in yu: ¿Ta na lo'o um nchcun cha'
tiyaa 'in um? 17 ¿Ta na a ndyi'ya um cunta si'yana
nchgaa na nu nchcu ne' ndyijyin ti na ni' ne'?
18 Una cha' nu ndyi'o tu'hua ne', nde ni' cusya 'in
ne' ndyi'o na, can' nu n'ni cha' nchca coo' cusya
'in ne'. 19 Si'yana nde ni' cusya 'in ne' ndyi'o cha'
tiyaa ngunan', cha' nu ndujui ne' nten, nguiten
yu'hui ne' lo'o cuilyi'o nten uta lo'o ña'an tucui
ti, cha' cunan, cha' cuiñi, cha' nu ndaja ta'a ne'.
20 Nde cha' nu n'ni cha' nchca coo' cusya 'in ne',
una nu cu ne' lo' a ñaan' ne', a cu'ni coo' cha' can'
'in ne'.

Cha' 'in sca ne' cuna'an Canaán

21 Xacan' mdo'o Jesús nguiaa ñi, lo' mdiyaa ñi
loo yuu se'en lyi'ya loo quichen Tiro lo'o Sidón.
22 Yato'o sca ne' cuna'an nu mdo'o se'en lyi'ya
loo Canaán ycui' cueen ne' lo'o ñi, lo' nchcui'
ne': ¡Ñi X'nan hua, 'un ñi nu lca Sñe' ta nten
'in Davi, ña'an 'tnan ti' um 'in hua! Si'yana sca
ne' cuna'an sñen' lyee 'a ti'i ndijin si'ya cui'in
xa'an nu ntsu'hui 'in. 23 Una Jesús a mxcuen ñi
'in ne'. Yu ta'a nda'an ñi mdiyaa yu cui' la se'en
nguiaa ñi, lo' juin yu 'in ñi: Chcui' um lo'o ne'
si'yana quiaa ne', lo' a can si'ya 'a ne' nde chon'
na. 24 Lo' juin ñi xacan': Ndiose ngua'an tñan
'ñan si'ya slya' nu nda'an ngunan' yu'hui se'en
lca Israel. 25 Cui' ña'an lcaa mdiyaa ne' tloo ñi,
mdyi'ya xtyin' ne', lo' mjñan ne' cha' tsu'hue 'in
ñi: ¡Ñi X'nan hua, ta yaa' um 'in hua! 26 Mxcuen
ñi 'in ne': A ntsu'hui cha' caja nu lyoo jaslya nu
ntsu'hui tuyaa' sñe', lo' taa 'in na cu xni'. 27 Juin
ne' xacan': Cha' ñi 'in um, Ñi X'nan hua, una
hasta lo'o xni', lo' nxo' ycu 'in ta nu nguilo nde ni'
msa 'in x'nan 'in. 28 Mxcuen Jesús 'in ne': Cha' ñi
si'yana lyee ndiya qui'an ti' um, cui' ña'an cha' nu
ntsu'hui tiquee um cuaña'an tsato'o. Ticui' braa
can' mchca sñe' ne' cuna'an can'.

M'ni chca Jesús 'in qui'an nu ti'i

29 Jesús mdo'o ñi se'en can' lo' mxitucui ñi nde
tu'hua tiyo' Galilea, ycuen ñi sca loo qui'ya lyo'
ti, can' yten tucua ñi. 30 Qui'an 'a nten nguio'
ti'in can', mdiya lo'o ne' 'in nu a nchca tyi'an, nu
cuityin', nu a nchca chcui', a cunta lo'o nu cuxi
yaa', cuaña'an qui'an nu ti'i lo'o cuati loo quicha,
mdiya lo'o ne' 'in tloo Jesús, lo' m'ni chca ñi 'in.
31 Nten qui'an can' lyee 'a yuhue ti' ne' xa na'an
ne' si'yana nu cu'un can' ncua ycui', nchgaa nu
cuxi yaa' nguinu tsu'hue na 'in, nu a nchca tyi'an
lo' mdyisnan mda'an, a cunta nguila xaa quiloo
nu cuityin', lo' tsatlyu m'ni tnu ne' 'in Ndiose 'in
ne' Israel.

Mxicu Jesús jacua mii yu qui'yu

32 Xacan' msi'ya Jesús 'in yu ta'a nda'an ñi, lo'
juin ñi: 'Tnan 'a tin' 'in nten re si'yana cua' nchca
snan tsaan ndi'in ne' lo'on, lo' a lo'o 'a na nu cu
ne', a nchca tin' tucui xu'huan 'in ne' cha' a nchca
cu ne', chen nchcui ña'an ti' ne' tucueen quiaa
ne'. 33 Mxcuen yu ta'a nda'an ñi: ¿La caja jaslya
xicu na 'in nten qui'an re, lo' ni' quixin' lca na
re? 34 Lo' juin Jesús 'in yu: ¿Ñi ncua jaslya ti'
nda'an lo'o um? Mxcuen yu 'in ñi: Cha cati ti
na lo'o chcua xnan cula xuhue ti. 35 Xacan' ngulo
ñi tñan 'in nten can' si'yana sten tucua ne' lyuu.

36 Msñi ñi ta'a cati jaslya lo'o cula can', lo' mdyaa
ñi xu'hue 'in Ndiose, xacan' msu'hue ñi 'in na lo'
mdaa ñi 'in na 'in yu ta'a nda'an ñi, can' nu cua'
mtsa 'in na 'in nten can'. 37 Nchgaa ne' ycu ne'
tsaya' ngula' ti' ne', lo' ti' mxo' yu tsa cati xcuhui
lo'o yu'hue jaslya nu nguinu can'. 38 Nten nu ycu
can' mdiyaa ne' jacua mii ne' tsalca yu qui'yu ti,
lo' ñi a ncua yu 'in jun cuna'an lo'o nu suhue ti.
39 Xa cua' msla' ta'a ñi lo'o nten can', yten ñi ni'
yca na'an, lo' mdo'o ca'an ñi xca tso' tiyo' se'en
lyi'ya loo quichen Magdala.

16

Cha' 'in nten nu njñan cha' nu tnu

1 Ne' fariseo lo'o ne' saduceo mdiyaan ne' lo'o
cha' mañan 'in ne', mjñan ne' 'in Jesús si'yana
cu'ni ñi cha' nu tnu nu tyi'o nde ni' cuaan.
2 Mxcuen ñi 'in ne': Xa nxiin tsaan ndeña'an
nchcui' um: Tsu'hue 'a luhui xaa si'yana nga'á
ni' cuaan. 3 Lo' xa nde tlya nchcui' um: Cua' ñii
qui'ya quioo si'yana nga'á ndla nducui ni' cuaan.
'Un ne' nu a ñi ndi'in cha' 'in, ndyi'ya um cunta
cha' nu nchca ni' cuaan, ¿lo' ñi cha' a ndyi'ya um
cha' tiyaa cha' nu nchca tloo um cua' ñii? 4 Ta
nten nducun' nu a ñi ndi'in cha' 'in, can' nu nchca
ti' ña'an cha' nu tnu, una a ntsu'hui cha' ña'an
ne' cha' can', cui' lya lo'o cha' nu yato'o 'in Jonás.
Xacan' ngula' ton ñi 'in ne', mdo'o ñi nguiaa ñi.

Cha' mañan 'in ne' fariseo

5 Xa mdiyaa yu ta'a nda'an ñi xca tso' tiyo' can',
nguia yu'hui ti' yu si'yana a lo'o jaslya lyi'ya yu.
6 Lo' juin Jesús 'in yu: Ña'an jan ñi, xñi um cunta
'in um si'ya suun jaslya 'in ne' fariseo lo'o ne'
saduceo. 7 Ndeña'an ñan ti' yu: Nchcui' ñi cha'
re si'yana a lyi'ya na jaslya. 8 Ngu'ya ñi cunta
cha' can' lo' juin ñi: ¿Ta cuaña'an cha' nda'an
tiquee um si'yana a lyi'ya um jaslya, 'un ne' nu
jo'o ndiya qui'an ti'? 9 ¿Ta na a nchca qui'ya um
cha' tiyaa, lo' a ndiya yu'hui ti' um cha' 'in tsa
ca'yu jaslya nu ycu ca'yu mii yu qui'yu, lo' ñi ncua
xcuhui na ti' mxo' um? 10 A cunta lo'o cha cati
jaslya nu ycu jacua mii nten, ¿lo' ñi ncua xcuhui
na ti' mxo' um? 11 ¿Ta a ndyi'ya um cha' tiyaa?
Si'i si'ya cha' 'in jaslya nchcuin' cha' re. Xñi um
cunta 'in um si'ya suun jaslya 'in ne' fariseo lo'o
ne' saduceo. 12 La xacan' ngu'ya yu cunta si'yana
si'i cha' 'in suun jaslya nchcui' ñi, cui' ca nu si'ya
ña'an ndlo'o ne' fariseo lo'o ne' saduceo.

Ycui' la yu Tyo si'yana Jesús lca ñi Cristo

13 Mdiyaa Jesús se'en lyi'ya loo quichen Cesarea
de Filipo, lo' mñicha' ñi 'in yu ta'a nda'an ñi:
Tsaña'an nu nchcui' nten, ¿ti ca lca Yu Qui'yu
nu Mdo'o nde ni' Cuaan? 14 Mxcuen yu 'in ñi:
Ntsu'hui nu nchcui' si'yana lca um yu Xuhua nu
mducua tya 'in nten, xca nu nchcui' si'yana lca
um yu Elía, lo' ntsu'hui nu nchcui' si'yana Jeremía
lca um, uta scasca yu nu mxiycui' Ndiose 'in cua'
s'ni. 15 Lo' juin ñi 'in yu: Lo' 'un jan ñi, ¿tucui
ta lcan nan' ñan ti' um? 16 Xacan' mxcuen yu
Tyo: 'Un lca um ycui' ca Cristo, Sñe' Ndiose, ñi nu
lo'o ca. 17 Xacan' mxcuen Jesús 'in yu: Tsu'hue
ca xu'hue, Simón sñe' Jonás, si'yana si'i nten
chendyu ngulyo scua la cha' re lo'o, cui' ca nu
Stin, ñi nu nducua ni' cuaan. 18 Nan' cunen lo'o:
Nu'huin lca Tyo, lo' chon' quee re cu'nin cha' tsa
quiñan nchgaa nu tsa qui'an ti' 'ñan, lo' ñi cha'
ndyija lo' a tca cu'ni ti'i lo'o can'. 19 'In nu'huin
taan cha' cuiya' chcui' lo'o nten tsaña'an ntsu'hui
cha' culo Ndiose tñan 'in ne', nchgaa cha' nu scan'
loo chendyu re, cua' nchcan' na la ni' cuaan, lo'
nchgaa cha' nu xtin' loo chendyu re, cua' nguitin'
na la ni' cuaan. 20 Xacan' ngulo ñi tñan 'in yu
ta'a nda'an ñi, si'yana a chcui' yu lo'o ñi sca tucui
si'yana lca ñi Jesús, ñi nu lca Cristo.

Jesús mtsa' ñi si'yana ntsu'hui cha' caja ñi

21 Ti' xacan' Jesús mdyisnan ngulyo scua la ñi
cha' lo'o yu ta'a nda'an ñi, si'yana 'ni cha' tsaa
ñi quichen Jerusalén, lo' can' tyijyin ñi nu ti'i
tuyaa' qui'yu cula, lo'o yu nu ndlo ca tñan ni'
lyaa, lo'o ne' escriba, nu hasta cujui ne' 'in ñi, una
nu cua' ca snan tsaan tyiqui'o ñi. 22 Yu Tyo can'
ngulo tso' yu 'in ñi sca se'en, lo' ngusun lo'o yu
'in ñi: Ñi X'nan hua, a cula ya' Ndiose 'in um ca
cuaña'an. 23 Cui' xaa mxiton ñi lo' juin ñi 'in yu
Tyo can': Laxa'an, tyi'o tso' siin' lo' a chcui ndijin
loon, si'yana cha' tiyaa 'in, a nchcua ta'a na lo'o
cha' tiyaa 'in Ndiose, cui' ca nu nda'an lo'o cha'
tiyaa 'in nten chendyu. 24 Xacan' juin Jesús lo'o
yu ta'a nda'an ñi: Cha' nde'en nu nchca ti' chcui
ncha'an 'ñan, 'ni cha' jlya ti' can' 'in, lo' cu'ni tnu
tiquee caja si'yan, lo' tsa quiñan chcui ncha'an
'ñan. 25 Lo' nchgaa nu ñan ti' culo laa 'in ticuii',
tsato'o quinan' can' tiyaa xaa, una nchgaa nu tyaa
'in si'ya cha' 'ñan, can' nu tyi'o laa. 26 Si'yana,
¿Ñi canan chu'hui 'in ne' cu'ni 'in ne' ña'aan
chendyu, lo' nde quinan' cusya 'in ne'? ¿Ñi na
tca cu'ni ne' nu ti' chcuan ne' cusya 'in ne' xiya'?
27 Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan ntsu'hui cha'
quiaan ñi loo xaa 'in Sti ñi lo'o angujle 'in ñi,

xacan' xu'hua lyiya' ñi 'in cunda scaa nten cua'
ña'aan tñan m'ni ne'. 28 Cha' ñi cunen lo'o um,
ntsu'hui nu ndon re a caja, cha' si'i culo nducua
la ña'an 'in Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan xa
tyisnan culo ñi tñan.

17

Xa mcha'an ña'an Jesús

1 Xa cua' mdijin scua tsaan, sca cunta mdo'o
lo'o Jesús 'in yu Tyo, yu Jacobo, lo'o yu Xuhua
ta'a ngula yu, nguiaa jun sca loo qui'ya cuaan.
2 Tloo na'an yu mcha'an ña'an ñi, nduhui tloo
ñi tsaña'an nchca ti' cucha, lo' ste' ñi nguinu
mten na tsaña'an nchca ti' sca xaa. 3 Lja xacan'
na'an yu mdo'o ton Moisé lo'o Elía nu nchcui'
lo'o ñi. 4 Xacan' juin yu Tyo 'in Jesús: Ñi X'nan
hua, tsu'hue 'a si'yana lo'o hua ndlyu hua re. Cha'
nchca ti' um lo' tñan hua snan quisin, sca na 'in
um, xca na 'in Moisé, lo' xca na 'in Elía. 5 Lja nu
ti' nchcui' yu cha' can', nguo'o yu'hui sca ndla
tsu'hue ña'an xaa 'in jun, cui' xaa ngune ycui' sca
nu ycui' ni' ndla can': Nde Sñen' nan' nu ta'a lati
'ñan, quine 'in um cha' nu chcui' re. 6 Xa ngune
'in yu ta'a nda'an ñi cha' can', cui' xaa mdyi'ya sti
yu 'in yu la lyuu lo' lyee ytsen yu. 7 Yaan Jesús
lo' yla' ñi 'in yu, lo' juin ñi: Tyiton lo' a cutsen
um. 8 Xa mscuen yu tloo yu, a tucui 'a na'an yu,
cui' ca nu xca ti Jesús ndon ñi. 9 Xa mdo'o jun loo
qui'ya can', ngulo Jesús tñan 'in yu: A chcui' um
lo'o ñi sca tucui cha' nu na'an um, cha' si'i la xa
cua' mdyiqui'o Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan.
10 Xacan' mñicha' yu ta'a nda'an ñi 'in ñi: ¿Ñi cha'
ta nchcui' ne' escriba si'yana yu Elía caan yu culo
nducua la? 11 Mxcuen Jesús 'in yu: Cha' ñi si'yana
yu Elía caan yu culo nducua la, lo' cu'ni chu'hue
yu nchgaa loo cha'. 12 Una cunen lo'o um si'yana
cua' yaan Elía, lo' a yu'hui lyoo ne' 'in yu, cui' ca
nu m'ni lyi'o ne' 'in yu ña'an nu ncua ti' ne', cui'
cuaña'an xitijin ne' nu ti'i 'in Yu Qui'yu nu Mdo'o
nde ni' Cuaan. 13 Xacan' yu ta'a nda'an ñi ngu'ya
yu cha' tiyaa si'yana nchcui' ñi cha' 'in yu Xuhua
mducua tya 'in nten.

Mchca sca yu tsa suhue ti

14 Xa nguila jun se'en ndi'in nten qui'an can',
mdiyaan sca yu qui'yu lo' mdyi'ya xtyin' yu tloo
ñi, lo' nchcui' yu: 15 Ñi X'nan hua, ña'an 'tnan ti'
um 'in sñen' nan', si'yana nxñi cui'in 'in yu lo' ti'i
'a ndijin yu, cua' tyun ya' nxitlyu su'hua na 'in yu
loo quii' uta loo tyi'a. 16 Cua' yan lo'on 'in yu tloo
yu ta'a nda'an um, una a ncua 'in yu cu'ni chca
yu 'in. 17 Mxcuen Jesús: ¡'Un lca um nten nu a
ndiya qui'an ti' lo' lca um nten nducun'! ¿Tsala ta
xaa cui' ti 'ñan nducua tloo um, lo' tsala xaa ti' ta
loon 'in um? Quian lo'o um 'in sñe' um. 18 Ngusun
lo'o Jesús 'in cui'in xa'an can', xacan' ngula' ton
na 'in yu, ticui' xaa mchca yu. 19 Yu ta'a nda'an
Jesús mñicha' yu 'in ñi sca cunta: ¿Ñi cha' huare',
a ncua 'in hua culo hua cui'in xa'an cua? 20 Juin
Jesús 'in yu: Cui' si'yana jo'o ndiya qui'an ti' um.
Nu cha' ñi cunen lo'o um, mti mostaza suhue ti
na, siya' tsacua ti ña'an tsa qui'an ti' um, lo' tca
chcui' um lo'o qui'ya cua: Tyi'o lo' tsa tucua la
cua, lo' cuaña'an tsato'o, lo' a sca cha' ta a tca
cu'ni um. 21 Una cui'in nu cuaña'an, a tyi'o can'
cha' si'i culo nducua la chcui' lyi'o na 'in Ndiose
lo' cu'ni na ayuna.

Xiya' ycui' Jesús si'yana cujui ne' 'in ñi

22 Lja nu ti' ntsu'hui lyijyi jun se'en lyi'ya loo
Galilea, juin Jesús 'in yu ta'a nda'an ñi: Yu Qui'yu
nu Mdo'o nde ni' Cuaan caja nu tyaa 'in ñi tuyaa'
nten, 23 lo' cujui ne' 'in ñi, una nu cua' ca snan
tsaan ntsu'hui cha' tyiqui'o ñi. Una yu ta'a nda'an
ñi ndyijyin ya' ngulu'un ti' yu.

Msu'hua lyiya' Jesús tñi cha' 'in laa

24 Xa nguila jun quichen Capernaum, mdijin yu
nu nxo' tñi cha' 'in laa, lo' juin yu 'in yu Tyo:
Ñi nu lca X'nan um, ¿ta a lo'o ñi taa ñi tñi nu
nxo' hua re? 25 Mxcuen yu: Lo'o ñi. Ña'aan yten
yu Tyo ña'an can' culo nducua la Jesús ycui' lo'o
yu: ¿Ña'an ljuin, Simón? Yu nu nchca ree loo
chendyu re, ¿ti ca 'in ndlo yu scasca tñi, 'in sñe'
yu uta na 'in nten quita? 26 Mxcuen yu Tyo 'in ñi:
'In nten quita. Xacan' juin Jesús: Tsalca sñe' yu, a
lo'o can' su'hua lyiya'. 27 Una si'yana a ljuin yu ta
lye' ti' na, yaa loo tiyo' cua lo' cuun chcuin 'in, lo'
culoo cula nu quinu 'in sla tu'hua 'in, can' quija
lyoo sca tñi plata, culyoo 'in na lo' taa 'in na 'in
yu tñan loo na.

18

¿Tucui ca lca nu ndon loo la?

1 Xacan' mñicha' yu ta'a nda'an Jesús 'in ñi:
¿Tucui ca lca nu ndon loo la se'en ndlo Ndiose
tñan? 2 Msi'ya Jesús 'in sca yu lyo' ti, lo' mdi'in
tyaa ñi 'in yu tlu'hue la can', 3 lo' juin ñi: Nu cha'
ñi cunen lo'o um, cha' a xitsa'an um cha' tiyaa 'in
um, lo' ñi a cu'ni um 'in um ña'an nu suhue ti,
a tca sten um se'en ndlo Ndiose tñan. 4 Can' cha'
ña'an tucui ti nu cu'ni lyo' 'in tsaña'an ndi'in cha'
'in yu lyo' ti re, can' nu ndon loo lati se'en ndlo

Ndiose tñan. 5 Ña'an nu ti nu cuan xu'hue 'in sca
nu lyo' ti ña'an yu re, si'ya cha' 'ñan, cu'ni can'
cunta si'yana 'ñan cuan xu'hue.

A xityu na 'in xca tucui loo qui'ya

6 Ña'an tucui ti nu xityu 'in sca nu ndiya qui'an
ti' 'ñan, tsaña'an ndi'in cha' 'in nu suhue ti re,
ndyi'o la tñan yni can' scan' tucui sca quee tlyu
nu ndiyo ne' trigo, lo' cuun ne' 'in tlu'hue la tyi'a
tujo'o. 7 ¡'Tnan ca nten chendyu nu xityu 'in xca
tucui loo qui'ya! A ndyijyin yu'hui nu a caan cha'
can'. ¡Una 'tnan ca nu xityu 'in xca tucui loo
qui'ya! 8 Cha' si'ya yaa' um uta quiya' um cu'ni um
qui'ya, si'yu um 'in na lo' xcuan um 'in na, si'yana
tsu'hue lati cha' co' yaa' um lo' co' quiya' um sten
um tloo Ndiose, lo' si'i nu chcuaa tso' yaa' um lo'
chcuaa tso' quiya' um tsaa um loo quii' tsala xaa.
9 Cha' si'ya quiloo um cu'ni um qui'ya, culo um 'in
na lo' xcuan um 'in na, si'yana tsu'hue lati cha'
sca tso' ti quiloo um sten um tloo Ndiose, lo' si'i
nu chcuaa tso' quiloo um tsaa um loo quii'.

Cha' 'in slya' nu ngunan' yu'hui

10 Xñi um cunta si'yana a xcuan tloo um 'in
nu suhue ti re, cunen lo'o um si'yana angujle nu
ntsu'hui cunta 'in re, nchgaa xaa ndon tloo Stin,
ñi nu nducua ni' cuaan. 11 Yu Qui'yu nu Mdo'o
nde ni' Cuaan mdiyaan ñi si'yana culo laa ñi 'in
nu ngunan' yu'hui. 12 ¿Ña'an ljuin um? Cha'
sca yu qui'yu ndi'in sca ciento slya' 'in yu, lo'
cha' tyi'o tso' sca 'in, ¿ta a xnu ti'in yu 'in cha
jacua yla ntsu'hui 'tñulcua nu can', lo' quia nan
yu 'in nu ngunan' yu'hui can'? 13 Cha' quija lyoo
'in, nu cha' ñi cunen lo'o um, lyee la ca tsu'hue
chu'hui tiquee yu lo'o can', que 'in cha jacua yla
ntsu'hui 'tñulcua nu a ngunan' yu'hui can'. 14 Cui'
cuaña'an Stina Ndiose, ñi nu nducua ni' cuaan, a
lca tiquee ñi quinan' ñi sca nu suhue ti re.

Cu'ni na cha' tlyu ti' 'in ta'a na

15 Cha' sca jun ta'a na cu'ni qui'ya lo' cu'ni ti'i
lo'o um, chcui' um lo'o can' se'en scati um, cha'
cu'ni cunta cha' nu chcui' um, cua' m'ni um canan
mchca tsu'hue cha' 'in. 16 Cha' a cu'ni cunta cha'
chcui' um, cuni um tucua snan jun ta'a tsaa um,
—lo' tyi'o scua la sca cha' si'ya tucua snan nu
taa suun cha' can'—. 17 Cha' a cu'ni cunta can'
'in jun ta'a yaa um, quitsa' um 'in laa, lo' cha'
a cu'ni cunta cha' nu chcui' nchgaa jun ta'a na,
cu'ni um cunta 'in can' lca sca nu nducun' lo' tiji
nan. 18 Nu cha' ñi cunen lo'o um, nchgaa cha' nu
scan' um loo chendyu re, cua' nchcan' na la ni'
cuaan, lo' nchgaa cha' nu xtin' um loo chendyu
re, cua' nguitin' na la ni' cuaan. 19 Xiya' cunen
lo'o um, cha' tucua um ca sca cha' ti 'in um loo
chendyu re, lo' nchgaa cha' nu jñan um 'in Stin,
ñi nu nducua ni' cuaan, cui' ñi cu'ni ñi cha' can'.
20 Si'yana se'en ndiyo' ti'in tucua snan jun si'ya
cha' 'ñan, nan' ndon tlu'hue la can'. 21 Xacan'
mdiyaa yu Tyo la tloo ñi, lo' juin yu: Ñi X'nan hua,
¿ñi ncua ya' cu'nin cha' tlyu ti' 'in sca yu ta'a na
nu cu'ni sca cha' ngunan' lo'on? ¿Tsa cati ya'?
22 Juin Jesús 'in yu: Si'i tsa cati ya', cui' ca nu snan
yla ntsu'hui tii ya' cu'ni um cati can'.

Cha' 'in tucua yu nducui tni'

23 Can' cha' tsaña'an ndlo Ndiose tñan, su'hua
ña'an nguiaa cha' 'in na lo'o cha' 'in sca yu ree
nu m'ni chu'hue cunta 'in lo'o nguso 'in. 24 Xa
mdyisnan m'ni yu cunta, mdiyaa sca nguso nu
nducui tyun millon tñi 'in yu. 25 Lo' si'yana
a ncua 'in yu xu'hua lyiya' yu tni' can', ngulo
x'nan yu tñan si'yana ca quiya' yu, tsatlyu lo'o
nten 'in yu lo'o sñe' yu lo'o nchgaa na nu ndi'in
'in yu, lo' cuaña'an xicuten yu tñi nducui yu.
26 Xacan' mdyi'ya xtyin' yu nguso can', mjñan yu
cha' tsu'hue 'in x'nan yu, lo' nchcui' yu: Ñi x'nan
hua, chu'hui cha' tlyu ti' 'in um lo'on, nan' xu'hua
lyiyan' ña'aan tñi nu nducuin 'in um. 27 X'nan
nguso can' mña'an 'tnan ti' 'in yu, lo' m'ni cha'
tlyu ti' 'in yu lo'o tñi can', lo' ngulaa 'in yu nguiaa
yu. 28 Ña'aan mdo'o yu nguso can', mchcua tucui
yu 'in xca ta'a nguso yu nu nducui tsachin' tñi 'in
yu, cui' xaa yaa yu lo' msñan' yu yni, lo' nchcui'
yu: Xu'hua lyiya' na nu nducui 'ñan. 29 Ta'a nguso
yu can' mdyi'ya xtyin' tloo yu, lo' mjñan cha'
tsu'hue 'in yu, lo' nchcui': Chu'hui cha' tlyu ti' 'in
lo'on, nan' xu'hua lyiyan' ña'aan tñi nu nducuin
'in. 30 Una yu nguso can' a m'ni yu cunta cha' can',
cui' ca nu msu'hua yu 'in na'an chcuan, lo' can'
chu'hui yu tsaya' nu xu'hua lyiya' tñi can'. 31 Xa
na'an nchgaa la ña'an ta'a lca yu nguso cha' nu
yato'o, ndyijyin ya' ngulu'un ti' yu, lo' ya taa yu
suun 'in x'nan yu nchgaa cha' nu yato'o. 32 Xacan'
msi'ya x'nan nguso can' 'in yu lo' juin: Nu'huin
lca sca nguso nu nducun', ña'aan tñi nducui 'ñan
m'ni cha' tlyu ti' 'in lo'o na, si'yana mjñan cha'
tsu'hue 'ñan. 33 Lo' nu'huin jan ñi, ¿ta a ncua
cu'ni cha' tlyu ti' 'in ta'a lca nguso, tsaña'an nu
nan' m'nin lo'o? 34 Lyee 'a ycuen tique' x'nan
yu, lo' mdyaa cunta 'in yu se'en nu ntsu'hui cha'
tyijyin nu ti'i, tsaya' nu xu'hua lyiya' yu ña'aan
tñi nducui yu. 35 Cui' cuaña'an cu'ni Stin, ñi nu
nducua ni' cuaan lo'o um, cha' a cu'ni um cha'

tlyu ti' lo'o nu chcui lca tiquee um, 'in cunda scaa
ta'a um nu ngui'ni cha' ngunan' lo'o um.

19

Nten nu ndla' ti'in 'in cuilyi'o

1 Yato'o xa mdyi ycui' Jesús cha' re, mdo'o
ñi se'en lyi'ya loo Galilea, lo' mdiyaa ñi se'en
lyi'ya loo Judea, mdo'o ca'an ñi xca tso' chco
tlyu Jordan. 2 Qui'an 'a nten mducui ncha'an 'in
ñi, can' m'ni chca ñi 'in ne'. 3 Xacan' mdiyaan
tucua snan ne' fariseo, lo' nan ne' ña'an su'hua
ne' qui'ya 'in ñi lo'o cha' nu xcuen ñi, lo' juin ne'
'in ñi: ¿Ta ntsu'hui cha' cuiya' 'in yu qui'yu cula'
ti'in yu 'in cuilyi'o yu, si'ya cha' a ngujlyo ña'an?
4 Mxcuen ñi 'in ne': ¿Ta na a nchca chcui' um
quityi se'en mdyisnan suun cha' re? Ñi nu mtñan
'in nten chendyu, —qui'yu lo' cuna'an mtñan ñi—
, 5 lo' juin ñi: —Can' cha' yu qui'yu ntsu'hui cha'
tyi'o tso' yu sii' sti yu lo'o jyi'an yu, lo' tyi'in yu
lo'o cuilyi'o yu, lo' chcuaa can' sca tucui ti lca
—. 6 Cua' si'i 'a tucua lca can', cui' ca nu scati
lca can', can' cha' nu cua' m'ni sca Ndiose 'in, a
ntsu'hui 'a cha' ti' cula' ti'in ta'a. 7 Xacan' juin
ne' 'in ñi: ¿Ñi cha' Moisé mdaa cha' cuiya' 'in yu
qui'yu cula' ti'in yu cuilyi'o yu, cha' na tsa' scua
sca quityi 'in yu? 8 Lo' juin ñi 'in ne': Si'ya cha'
tla cusya 'in um, mdaa Moisé cha' cuiya' si'yana
tyi'o cha' cuilyi'o 'in um, una si'i cuaña'an lca na
ti' culoo. 9 Una nan' cunen lo'o um, yu cula' ti'in
'in cuilyi'o lo' tyi'in lo'o xca ne' cuna'an, qui'ya
ngui'ni can', cui' cuaña'an ne' cuna'an nu ngula'
ti'in yu can', cha' tyi'in ne' lo'o xca yu qui'yu,
ticui' qui'ya ngui'ni ne'. Si'ya scati cha' tca tyi'o
cha' cuilyi'o 'in nten, cha' na yten yu'hui can' lo'o
xca tucui. 10 Yu ta'a nda'an ñi can' juin yu 'in ñi:
Cha' cuaña'an ndi'in cha' 'in yu qui'yu lo'o ne'
cuna'an, a ndyi'o tñan ja cuilyi'o yu. 11 Xacan'
juin ñi 'in yu: Si'i nchgaa tucui tca qui'ya cunta
cha' re, cui' ca nu tsalca nu cua' mdaa Ndiose cha'
cuiya' 'in tca cuan xu'hue cha' re. 12 Ntsu'hui
yu nu lca eunuco nu cua' lca ña'an xa ngula, lo'
ntsu'hui yu nu nchca eunuco lo'o cunta 'in nten
chendyu, a cunta ntsu'hui yu nu nsu'hua juesa
'in lo'o cha' re si'ya tñan 'in Ndiose. Yu nu cuan
xu'hue cha' re, tsu'hue cha' tca cu'ni yu 'in na.

Xa mcuan Jesús 'in nu suhue ti

13 Xacan' mdiyan lo'o ne' 'in nu suhue ti tloo
ñi, si'yana tyi'in tyaa ñi yaa' ñi que, lo' jñan ñi
'in Ndiose si'ya. Lo' yu ta'a nda'an ñi ngusun lo'o
yu 'in ne'. 14 Una Jesús juin ñi 'in yu: Tyaa um
ya' caan nu suhue ti se'en ndon, lo' a chcui ndijin
um, si'yana se'en ndlo Ndiose tñan sten tsalca nu
cu'ni lyo' 'in tsaña'an nu suhue ti re. 15 Xa cua'
mdi'in tyaa ñi yaa' ñi que nu suhue ti can', mdo'o
ñi nguiaa ñi.

Cha' 'in sca yu cuilyiya'

16 Xacan' mdiyaan sca yu juin 'in ñi: 'Un lca
um bstro nu tsu'hue ca, ¿ñi tñan tsu'hue cu'nin
si'yana caja chendyu nu a tsatii 'a 'ñan? 17 Xacan'
juin ñi 'in yu: ¿Ñi cha' nchcui' si'yana lcan sca nu
tsu'hue? Scati Ndiose tsu'hue ñi. Cha' nchca ti'
caja chendyu nu a tsatii 'a 'in, xu'hua se'en cha'
nu ngulo ñi tñan. 18 Lo' juin yu: ¿Ti ña'an ta cha'?
Mxcuen Jesús 'in yu: —A cujui um nten, a sten
yu'hui um lo'o cuilyi'o nten, a cu'ni um cunan, a
chcui' um cha' cuiñi. 19 Cu'ni suun um 'in um tloo
sti um lo'o jyi'an um—, a cunta —ña'an 'tnan ti'
um 'in ta'a nten um tsaña'an n'ni um 'tnan 'in um
—. 20 Xacan' mxcuen yu 'in ñi: Ti' lyon' nxu'hua
se'en nchgaa cha' re. ¿Ti ña'an la cha' ti' lyijyi
'ñan? 21 Juin Jesús 'in yu: Cha' nchca ti' ca sca
nu ñi ndi'in cha' 'in, quiaa lo' cujui' nchgaa na nu
ndi'in 'in, lo' cutsa tñi can' 'in nu ti'i, cuaña'an
caja cha' cuilyiya' 'in la ni' cuaan, xacan' ljyaan lo'
chcui ncha'an 'ñan. 22 Xa ngune 'in yu cha' can',
ngulu'un 'a ti' yu si'yana ndyijyin ya' cuilyiya' yu.
23 Xacan' juin Jesús 'in yu ta'a nda'an ñi: Nu cha'
ñi cunen lo'o um, tucui 'a ña'an sten ne' cuilyiya'
se'en ndlo Ndiose tñan. 24 Xiya' cunen lo'o um:
Cuti la tyijyin sca camello quito quiya' cuxa, que
nu sten sca yu cuilyiya' se'en ndlo Ndiose tñan.
25 Xa ngune 'in yu ta'a nda'an ñi cha' re, lyee 'a
yuhue ti' yu lo' nchcui' yu: ¿Ti nu ta tca tyi'o laa
cha' na can'? 26 Xacan' mxina'an Jesús 'in yu, lo'
juin ñi: Cha' 'in nten, a ndyijyi ña'an cha' re, una
a sca cha' tucui 'in Ndiose. 27 Yu Tyo mdo'o ycui'
yu lo' juin yu 'in ñi: Ña'an um jan ñi, huare' cua'
ngula' ti'in hua nchgaa na nu ndi'in 'in hua, lo'
nducui ncha'an hua 'in um, ¿ñi cha' tsu'hue ta
qui'ni ca'an 'in hua? 28 Mxcuen Jesús 'in yu ta'a
nda'an ñi: Nu cha' ñi cunen lo'o um, tiyaa xaa
chca cui nchgaa cha', xa nu Yu Qui'yu nu Mdo'o
nde ni' Cuaan chcua ñi loo xaa se'en ntsu'hui cha'
culo ñi tñan, nchgaa 'un nu nducui ncha'an 'ñan,
lo'o um ntsu'hui cha' chcua um loo tsa tichcua
yca xlya, lo' cu'ni cuiya' um cha' 'in tsa tichcua ta
nten 'in ne' Israel. 29 Ña'an tucui ti nu xnu tucua
na'an 'in, uta xnu ti'in ta'a ngula, uta 'in sti lo'o
jyi'an, lo'o cuilyi'o, lo'o sñe', uta yuu se'en n'ni
tñan, cui' si'ya cha' 'ñan, qui'an la caja 'in can', a
cunta lo'o chendyu nu a tsatii 'a. 30 Si'yana qui'an
'a nu culoo cua' ñii, quinu ca'an chon' can' tiyaa

xaa. Lo' nu nguinu ca'an chon' cua' ñii, can' nu chcua loo tiyaa xaa.

20

Cha' 'in yu nguso nu ngui'ni tñan

1 Tsaña'an ndlo Ndiose tñan, nguiaa cha' 'in
na ña'an ndi'in cha' 'in sca nu ndlo tñan, lo' tlya
mdo'o yu nguia nan yu nguso nu cu'ni tñan se'en
nducua ti uva 'in yu. 2 Xa cua' m'ni cuiya' yu cha'
lo'o si'yana su'hua lyiya' yu 'in tsaña'an siya' yu
sca tsaan, xacan' ngua'an tñan yu 'in la loo xñan
yu. 3 Tsa ntsu'hui braa cua' caa tlya mdijin yu
nde loquiya', can' na'an yu tucua snan yu nu a
sca tñan ngui'ni, 4 lo' juin yu 'in: Yaa um lo' cu'ni
um tñan 'ñan, lo' su'hua lyiyan' 'in um ña'an nu
ntsu'hui cha', lo' mdo'o yu nguiaa yu. 5 Xiya' tsa
ntsu'hui ndyi'ya cuaan lo'o braa cua' snan siin,
mdo'o x'nan tñan can' nguiaa, ticui' ti ña'an m'ni
yu. 6 Xiya' mdo'o yu tsa ntsu'hui braa cua' ca'yu
siin, nguija lyoo chcua xnan yu nu a sca tñan
ngui'ni, lo' juin yu 'in: ¿Ñi cha' ndon um chcui
tsaan re, lo' a sca tñan ngui'ni um? 7 Mxcuen yu
'in: Si'yana a nchca tucui cuni 'in hua. Xacan'
juin x'nan tñan can': Tsaa na lo' cu'ni um tñan,
lo' caja siya' um ña'an nu ntsu'hui cha'. 8 Xa
msiin tsaan can', x'nan tñan can' msi'ya 'in yu
nu ntsu'hui cunta tñan, lo' juin 'in yu: Xi'ya 'in
yu nu m'ni tñan cua lo' su'hua lyiya' tsaan 'in yu,
una tyisnan lo'o yu nu yten tñan la msiin la, lo'
cuaña'an tsa quiñan lo'o nchgaa la ña'an yu. 9 Xa
mdiyaan yu nu yten tñan braa cua' ca'yu siin can',
cunda scaa yu jui siya' yu tsaña'an siya' yu sca
tsaan. 10 Xa mdiyaan yu nu yten tlya can', ñan
ti' yu si'yana qui'an la caja 'in yu, una scaña'an
ti jui siya' yu, cha' 'in sca tsaan. 11 Una xa cua'
msñi siya' yu, xacan' mdyisnan ycui' tyijyin yu
lo'o x'nan tñan can', 12 lo' nchcui' yu: Yu nu yten
tñan la msiin la, seen sca braa ti m'ni yu tñan,
lo' su'hua ña'an msu'hua lyiya' um 'in hua lo'o
yu, lo' chcui tsaan m'ni hua tñan, a cunta tique'
cuaan. 13 Xacan' mxcuen x'nan tñan can' 'in sca
yu can': Migo, a ngui'nin ti'i lo'o, ¿ta a nguinu na
cha' si'yana xñi siya' cha' 'in sca tsaan? 14 Xñi lya
siya' lo' quiaa, una nan' nchca tin' su'hua lyiyan'
'in yu nu yten msiin la re, tsaña'an nu msu'hua
lyiyan' 'in nu'huin. 15 ¿Ta a ntsu'hui suun 'ñan
cu'nin ña'an nu nchca tin' lo'o na nu 'ñan? ¿Uta
na ntsu'hui cha' jñan ti' 'in si'yana tsu'hue cha'
'ñan? 16 Can' cha' nu culoo cua' ñii, quinu ca'an
chon' can' tiyaa xaa, lo' nu nguinu ca'an chon'
cua' ñii, ntsu'hui cha' ca nu culoo, si'yana qui'an
nten jui nu msi'ya 'in, una chin' ti nu mdo'o hui.

Xiya' ycui' Jesús si'yana cujui ne' 'in ñi

17 Jesús mdo'o ñi nguiaa ñi quichen Jerusalén,
lo' tucueen nguiaa jun sca cunta ycui' ñi lo'o tsa
tichcua yu can', lo' juin ñi: 18 Cua' ñii tsaa na
quichen Jerusalén, lo' Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni'
Cuaan, ntsu'hui cha' quinu ñi tuyaa' yu nu ndlo ca
tñan ni' lyaa, lo'o ne' escriba, lo' culo qui'ya ne'
'in ñi tsaya' caja ñi. 19 Tyaa ne' cunta 'in ñi yaa'
ne' gentil, xacan' taa ne' cha' jyi'o 'in ñi, jyi'in ne'
'in ñi lo' jyi'in ca'an ne' 'in ñi loo cusi, una nu cua'
ca snan tsaan ntsu'hui cha' tyiqui'o ñi.

Mjñan yu Xuhua lo'o yu Jacobo sca cha' 'in Jesús

20 Xacan' mdiyaan cuna'an 'in yu Zebedeo lo'o
chcuaa sñe' ne', lo' mdyi'ya xtyin' tloo ñi, lo'
mjñan sca cha' tsu'hue 'in ñi. 21 Lo' juin ñi 'in: ¿Ñi
na nchca ti'? Ne' cuna'an can' juin 'in ñi: Taa um
cha' cuiya' 'in chcuaa sñen' nan', si'yana scaa tso'
sii' um chcua se'en ntsu'hui cha' culo um tñan.
22 Xacan' mxcuen Jesús: A jlyo ti' um ñi na njñan
um. ¿Ta tca tyijyin um nu ti'i tsaña'an ntsu'hui
cha' tijin, lo' sca nu ti'i ti tyijyin na lo'o um?
Mxcuen yu 'in ñi: Tca 'in hua. 23 Lo' juin ñi 'in
yu: Cha' ñi ña'an nu nchcui' um si'yana sca nu ti'i
ti ntsu'hui cha' tyijyin na, lo' scaña'an ti tyijyin
na lo'o um. Una nu chcua um tso' cueen 'ñan lo'o
tso' ca, si'i cunta 'ñan lca cha' can', cui' ca nu can'
chcua nu taa Stin cha' cuiya' 'in. 24 Cha tii yu ta'a
nda'an ñi, xa ngune 'in yu cha' nu ycui' chcuaa
yu can', lyee 'a ycuen tique' yu. 25 Xacan' msi'ya
Jesús 'in nchgaa yu, lo' juin ñi: 'Un cua' jlyo ti'
um si'yana tsalca yu nu ndlo tñan quichen tnu,
si'ya cha' cuiya' 'in yu n'ni x'nan ne' 'in yu, lo' yu
nu ndon loo 'in yu tla 'a ndlo can' tñan. 26 Una
si'i cuaña'an cu'ni um, cui' ca nu cha' nde'en um
nchca ti' um ca um nu ndon loo, can' nu tucua
tloo nchgaa tucui. 27 Nu nchca ti' ca nu ndon loo,
can' nu ca nguso 'in nchgaa tucui. 28 Si'yana Yu
Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan, a ljyan nan ñi nu
ca nguso 'in ñi, cui' ca nu si'yana ca ñi nguso 'in
nchgaa tucui, lo' taa ñi chendyu 'in ñi si'yana tyi'o
laa qui'an nten.

Tucua yu cuityin' nguila xaa quiloo

29 Xa mdijin jun tu'hua quichen Jericó, qui'an 'a
nten mducui ncha'an 'in jun. 30 Tu'hua tucueen
can' nducua tucua yu cuityin', xa ngune 'in yu
si'yana ndijin Jesús can', msi'ya cueen yu 'in ñi:
Ñi X'nan hua, Sñe' ta nten 'in Davi, ña'an 'tnan
ti' um 'in hua. 31 Scasca nu ngusun lo'o 'in yu

si'yana chcua seen tu'hua yu, una nde lyee la
msi'ya yu 'in ñi: Ñi X'nan hua, ta nten 'in Davi,
ña'an 'tnan ti' um 'in hua. 32 Xacan' ycan' ton
Jesús, msi'ya ñi 'in yu lo' juin ñi: ¿Ñi na ta nchca
ti' um? 33 Mxcuen yu: Ñi X'nan hua, nchca ti'
hua si'yana quila xaa quiloo hua. 34 Jesús mña'an
'tnan ti' 'in yu, yla' ñi quiloo yu, cui' xaa nguila
xaa quiloo yu, lo' mducui ncha'an yu 'in ñi.

21

Xa yten Jesús quichen Jerusalén

1 Xa cua' tiyaa ti jun quichen Jerusalén, cui' ti
can' ndi'in quichen Betfagé se'en nducua qui'ya
Olivo, xacan' ngua'an tñan Jesús 'in tucua yu ta'a
nda'an ñi. 2 Lo' juin ñi 'in yu: Yaa um se'en ndi'in
quichen lyo' ti cua, can' quija lyoo um nchcan'
ton sca burra lo'o sñe', xtin' um 'in 'in lo' quian
lo'o um 'in 'in. 3 Cha' ntsu'hui nu cuñicha' 'in
um nde'en la cha', ljuin um 'in: Ñi X'nan na
nchca ti' 'in 'in, una cui' xaa quian lo'o hua 'in
'in. 4 Nchgaa cha' re yato'o na si'yana tsa tucua
cha' nu mxiycui' Ndiose 'in nguso 'in ñi cua' s'ni,
xa juin yu: 5 —Chcui' um lo'o ne' Jerusalén: Ña'an
um jan ñi, nde cua' ljyaan ñi nu lca Ree 'in um,
suun ña'an ndi'in cha' 'in ñi, nducua ñi chon' sca
burru cune' ti, sñe' sca 'ni nu ndyi'ya yu'hua—.
6 Yu ta'a nda'an Jesús yaa yu, lo' m'ni yu ña'an
nu ngulo ñi tñan 'in yu. 7 Nguian lo'o yu 'in burra
can' lo'o sñe' 'in, lo' msla scua yu ste' yu chon' 'in,
lo' mducua ñi 'in 'in. 8 Nten qui'an can' mdyisnan
msla sti ne' ste' ne' tucueen ljyaan ñi, ntsu'hui
nu ncha stan' quixin', ticui' cuaña'an ndyi'in tyaa
ne' 'in na tucueen ljyaan ñi. 9 Nten nu nducua
loo can' lo'o nu ljyaan nde chon' nchcui' ne': ¡—
Culo laa um 'in hua—, 'un ñi nu lca Sñe' ta nten
'in Davi! ¡—Tlyu cha' tsu'hue ntsu'hui 'in ñi nu
ljyaan lo'o cha' cuiya' 'in Ñi X'nan na! ¡Culo laa
um 'in hua—, 'un ñi nu nducua la ni' cuaan! 10 Xa
yten ñi Jerusalén, ña'aan quichen ne' nguilo ti'in
ne', lo' nchcui' ne': ¿Tucui ca lca yu re? 11 Nten nu
nducui ncha'an can' juin ne': Nde nu lca Jesús, ñi
nu nxiycui' Ndiose 'in, nu mdo'o quichen Nazaret
se'en lyi'ya loo Galilea.

Ngulo Jesús 'in nten ni' lyaa

12 Xacan' yten Jesús ni' lyaa se'en ngui'ni tnu
ne' 'in Ndiose, ngulo ñi 'in nchgaa nu ndyujui' na
lo'o nu nsi'i na, mxitlyu ñi msa se'en nducua yu
nu nxitsa'an tñi, lo'o yca xlya 'in yu nu ndyujui'
quiñi, 13 lo' juin ñi: Ndeña'an nguinu scua sca cha'
loo quityi 'in Ndiose: —Na'an 'ñan lca na se'en
nchcui' lyi'o ne' 'ñan—, lo' 'un ngui'ni um 'in na
lca na —na'an tyi yu cunan—. 14 Se'en ndlyu ñi ni'
lyaa can', mdiyan lo'o ne' 'in nu cuityin' lo'o nu
co' quiya', lo' m'ni chca ñi 'in. 15 Una yu nu ndlo
tñan ni' lyaa lo'o ne' escriba, lyee ycuen tique'
ne' xa na'an ne' cha' nu tnu ngui'ni ñi, a cunta
ne 'in ne' ña'an nchcui' yu suhue ti ni' lyaa can':
¡—Culo laa um 'in hua—, 'un ñi nu lca Sñe' ta nten
'in Davi! 16 Lo' juin ne' 'in ñi: ¿Ta ne 'in cha' nu
nchcui' yu suhue ti re? Xacan' mxcuen Jesús 'in
ne': Nen 'ñan, ¿ta na a nchca chcui' um cha' re: —
Ndiose m'ni ñi cha' si'yana tu'hua nu suhue ti lo'o
nu ti' nguiti' cu'ni tnu 'in ñi—? 17 Xacan' mxnu
ton ñi 'in ne', mdo'o ñi nguiaa ñi quichen Betania,
can' nguinu ñi sca tla.

Msu'hua Jesús yuhue' 'in yca higo

18 Tlya ti xca tsaan can' mxitucui ñi nde
quichen Jerusalén, lo' mdyisnan ngute' ti' ñi.
19 Tu'hua tucueen can' na'an ñi nducua sca yca
higo, mdiyaa ñi se'en nducua na, lo' na'an ñi
si'yana a lyi'yu mti loo na, cui' ca nu chacui' lca'
ti na nducua. Lo' juin ñi 'in na: Ñi xca tsaan, lo' a
ña'an 'a cui'yu mti loo. Cui' xaa ngutyi yca higo
can'. 20 Xa na'an yu ta'a nda'an ñi cha' re, lyee 'a
yuhue ti' yu lo' nchcui' yu: ¿Ña'an ta ncua ngutyi
yca re cui' xaa? 21 Mxcuen Jesús 'in yu: Nu cha' ñi
cunen lo'o um, cha' 'un tsa qui'an ti' um lo' a cu'ni
tucua ti' um, si'i tsaña'an m'nin tin lo'o yca higo
re tca cu'ni um, cui' ca nu tca chcui' um lo'o qui'ya
cua: Tyi'o se'en nducua lo' tsa yu'hui la loo tyi'a
tujo'o, lo' cui' cuaña'an tsato'o. 22 Cha' tsa qui'an
ti' um, chcuan um cunta nchgaa cha' nu jñan um
'in Ndiose.

Mñicha' ne' 'in Jesús si'ya cha' cuiya' 'in ñi

23 Yato'o xiya' yten ñi ni' lyaa, lo' yu nu ndlo
ca tñan ni' lyaa, lo'o qui'yu cula mdiyaa ne' se'en
ndlo'o ñi 'in nten can', lo' juin ne' 'in ñi: ¿La jui
cha' cuiya' 'in nu ngui'ni cha' re, lo' ti nu mdaa 'in
na 'in? 24 Mxcuen Jesús 'in ne': Lo'on nan' nchca
tin' cuñichan' 'in um sca cha', lo' cha' xcuen um
'ñan lo'o cha' re, xacan' quitsan' 'in um la jui cha'
cuiya' nu ngui'nin cha' re. 25 Tsaña'an nu mducua
tya yu Xuhua 'in nten, ¿la mdo'o cha' cuiya' can'?
¿Se'en nducua Ndiose, uta tso' 'in nten chendyu?
Xacan' scasca ne' mñicha' ta'a ne': Cha' ljuin na
si'yana la ni' cuaan mdo'o cha' cuiya' can', tina'an
xcuen yu 'in na, ñi cha' a ya qui'an ti' na cha'
can'. 26 Cha' ljuin na si'yana nten chendyu mdaa
cha' cuiya' can', una a tca chcui' na cuaña'an,
si'yana ña'aan quichen ne' cua' jlyo ti' ne' si'yana

yu Xuhua can' ncua yu sca nu mxiycui' Ndiose 'in.
27 Xacan' mxcuen ne' 'in Jesús: A jlyo ti' hua. Juin
ñi 'in ne': Ñi nan' lo' a quitsan' 'in um la jui cha'
cuiya' re 'ñan.

Cha' 'in yu qui'yu nu ndi'in tucua sñe'

28 ¿Ña'an ta ljuin um lo'o cha' re? Sca yu
qui'yu ndi'in tucua sñe' yu, lo' juin yu 'in nu culoo
can': Sñen', yaa chin' tñan 'ñan tsaan re ñii se'en
nducua ti uva cua. 29 Xacan' mxcuen yu: A nchca
tin' tsa'an, una chon' nde'en can' mxitsa'an yu
cha' tiyaa 'in yu, lo' yaa yu. 30 Ticui' cuaña'an
juin yu 'in xca sñe' yu, una sñe' yu mxcuen 'in
yu: Nan' tsa'an. Una a yaa yu. 31 ¿Ti ña'an ta
chcuaa yu re mducua yu tñan cha' nu ycui' sti yu?
Mxcuen ne' 'in ñi: Yu nu culoo can'. Juin Jesús 'in
ne': Nu cha' ñi cunen lo'o um, nten nu nducun'
lati, culo nducua lati can' sten se'en ndlo Ndiose
tñan que 'in um. 32 Cua' yaan yu Xuhua lo' ngulo'o
yu cha' nu ñi, una a ya qui'an ti' um cha' nu ycui'
yu, una nten nu nducun' lati, lo' ya qui'an ti' ne',
una 'un na'an tloo um cha' re lo' a mxilo'o chon'
um qui'ya ngui'ni um, ñi a ya qui'an ti' um cha'
nu ycui' yu.

Yu nducun' yu'hui cunta se'en nducua ti uva

33 Nde xca cha' nu chcuin' lo'o um: Sca yu
qui'yu yta yu sca jyaan chacui' ti uva, lo' msu'hua
lo'o yu 'in na, mtñan yu sca se'en tyi'o tyi'a uva
can', a cunta mtñan yu sca se'en cuaan si'yana
chcua nu chu'hui cuan 'in na. Mxnu yu 'in na
'in xca tucui nda tlu'hue, lo' mdo'o yu nguiaa yu
sca se'en tijyo'. 34 Xa mdiyaa xaa nu ntsu'hui cha'
quio' mti can', ngua'an tñan yu nguso 'in yu nu
tsa chcuan cunta na nu qui'ni ca'an 'in yu. 35 Una
yu nu ntsu'hui cunta tñan can', cuaña'an ti m'ni
yu lo'o nguso nu mdiyaa can', ntsu'hui nu mjyi'in
yu 'in, lo' xca can' yjui yu, lo' xca can' mjyi'in yu
quee 'in. 36 Xiya' ngua'an tñan x'nan tñan can'
qui'an la nguso 'in yu, una ticui' ti ña'an m'ni lyi'o
yu 'in can'. 37 Una la xca ti ya' can' ngua'an tñan
yu 'in sñe' yu, lo' ndeña'an nguñan ti' yu: Tina'an
cu'ni cunta yu cha' nu chcui' sñen' nan'. 38 Una yu
nu ntsu'hui cunta 'in tñan can', xa na'an yu ljyaan
sñe' x'nan tñan can', ndeña'an ycui' scasca yu:
Nde ljyaan yu nu ntsu'hui cha' chcuan cunta tñan
re, ndla ti um lo' cujui na 'in yu, lo' quinu tñan
re 'in na. 39 Cui' xaa ngulo yu 'in nde chon' lo'o
can', lo' yjui yu 'in. 40 Xa caan x'nan tñan can',
¿ña'an ta cu'ni can' lo'o yu nu ntsu'hui cunta tñan
can'? 41 Mxcuen ne' 'in ñi: Cu'ni lyi'o yu 'in can'
a se'en 'a ña'an, lo' cujui yu 'in, lo' cunan yu xca
nu chu'hui cunta tñan can', cui' nu tyaa cunta na
nu ntsu'hui cha' qui'ni ca'an 'in yu. 42 Lo' juin
Jesús 'in ne': ¿Ta a nchca chcui' um quityi se'en
nguinu scua sca cha': —Quee nu mscuan tloo yu
cuityi na'an, cua' ñii lca na quee nu nsñi ton 'in
na'an. Ñi X'nan na m'ni ñi cha' re, lo' nduhue ti'
na cha' nu na'an tloo na—? 43 Cunen lo'o um sca
cha', Ndiose ntsu'hui cha' chcuan ñi cha' tsu'hue
can' 'in um, lo' taa ñi 'in na 'in xca ta nten nu jlyo
ti' su'hua loo 'in na. 44 Nchgaa nu tlyu scua chon'
quee can', quita ti'in can', una cha' tyu quee can'
chon', quinu ta can' siya' ti. 45 Yu nu ndlo ca tñan
ni' lyaa can' lo'o ne' fariseo, cui' xaa ngu'ya ne'
cunta si'yana cha' 'in ne' ca ycui' ñi. 46 Ngunan
ne' ña'an nu quinu ñi, una a msti ti' ne' si'yana
nguitsen ne' 'in nten quichen can', si'yana cha'
nu 'in nten can' lca ñi sca nu nxiycui' Ndiose 'in.

22

Cha' 'in ree nu msu'hua sca ta'a

1 Xiya' mdyisnan ycui' Jesús xca cha' lo' juin
ñi: 2 Se'en ndlo Ndiose tñan, nguiaa cha' 'in na
tsaña'an ndi'in cha' 'in sca yu ree nu msu'hua ta'a
se'en jui cuilyi'o sñe'. 3 Xacan' ngua'an tñan yu
nguso 'in yu tsa te'en 'in nchgaa nu cua' ngua'an
cha' 'in tsaa ta'a can', una a mslyaa ne' tsaa ne'.
4 Xiya' ngua'an tñan yu xca ta nguso 'in yu, lo'
juin yu 'in: Chcui' um lo'o nchgaa nu ntsu'hui
cha' caan ta'a re, si'yana cua' m'ni cha' ngujui
'ni lo'o bta cojo' 'ñan, cua' ncua tsu'hue scua re,
cua' ndi'in tiyaa nchgaa cha' re. 5 Una a tucui nu
mdaa quiya' cha' nu ycui' yu nguso can', cui' ca nu
ntsu'hui nu nguiaa loo xñan, lo' xca can' nguiaa
loo cha' jyinsya 'in. 6 A cunta ntsu'hui nu cua'
ña'an ti m'ni lyi'o 'in yu nguso can', nu hasta lo'o
yjui ne' 'in yu. 7 Xa ynan yu ree can' cha' re, cui'
xaa ycuen tique' yu, msu'hua yu sindatu 'in yu
tsa jlyo nchgaa nu yjui nguso 'in yu, lo' mdiquin
yu quichen can'. 8 Xacan' juin yu lo'o nguso 'in
yu: Nu cha' ñi si'yana cua' lca ta'a re, una nu
ntsu'hui ca cha' caan, a ngujlyo ti' cuan xu'hue
cha' re. 9 Can' cha' cua' ñii, yaa um la tucueen
cua, lo' chcui' um lo'o ña'an tucui ti nu quija
lyoo um si'yana caan ta'a re. 10 Mdo'o yu nguso
can' nguiaa yu la tucueen, lo' mdyisnan nguni yu
ña'an tucui ti nu nguija lyoo yu, ne' nducun' lo'o
nten tsu'hue, lo' mtsa'an yu'hui ne' se'en nchca
ta'a can'. 11 Xacan' yten yu ree can' nu chcui'
cha' yu 'in nten can', can' na'an yu nducua sca
nu a lco' te', tsaña'an nchco' nten nu ndyi'an ta'a
se'en ndyijyi cuilyi'o ne'. 12 Lo' juin yu 'in: Migo,

¿ña'an ncua yten se'en nchca ta'a re, lo' a lco' te'
ña'an nu ntsu'hui cha' co'? Una yu can', ñi sca
cha' lo' a mxcuen yu. 13 Xacan' juin yu ree can'
lo'o yu nu nsu'hua na loo msa: Scan' um quiya'
yu lo'o yaa' yu, lo' cuun 'in yu nde lyiya' se'en tla
yta, cua xtyi ynan yu loo nu lyee tyijyin yu nu ti'i.
14 Si'yana qui'an nten jui nu msi'ya 'in, una chin'
ti nu mdo'o hui.

Tñi nu msu'hua lyiya' ne' 'in César

15 Xacan' mdo'o ne' fariseo nguiaa ne', lo' m'ni
cuiya' ne' cha' ña'an ntsu'hui cha' culo qui'ya ne'
'in Jesús lo'o cha' nu chcui' ñi. 16 Ngua'an tñan
ne' tucua snan yu nu m'ni cha'an cha' 'in ne',
lo'o nu ntsu'hui tso' 'in ne' Herode, mdiyaa ne'
se'en nguilyu ñi lo' juin ne': 'Un ñi nu lca Bstro,
cua' jlyo ti' hua si'yana nchcui' um lo' ndlo'o um
cha' nu ñi 'in Ndiose, ñi a nan um ña'an nu quinu
tsu'hue tiquee nten lo'o um, lo' ñi a nxñi um
cunta ña'an cha' 'in nten. 17 ¿Ña'an ljuin um lo'o
cha' re, ta tsu'hue cha' ti' taa na tñi nu njñan yu
César, uta na a tsu'hue 'a? 18 Una Jesús ngujlyo
ti' ñi si'yana nchcui' ne' lo'o cha' mañan, lo' juin
ñi 'in ne': 'Un ne' nu a ñi ndi'in cha' 'in, ¿ñi cha'
nan um ña'an nu su'hua um qui'ya 'ñan? 19 Tyaa
um sca tñi 'ñan. Xacan' mdaa ne' sca tñi 'in ñi, nu
n'ni ne' canan sca tsaan. 20 Xacan' juin ñi 'in ne':
¿Tucui ta 'in lcuin nga'an chon' tñi re, lo'o niin
nu nga'an 'in na? 21 Mxcuen ne' 'in ñi: Yu César.
Lo' juin ñi 'in ne': Can' cha' tyaa um 'in César na
nu qui'ni ca'an 'in yu, cui' cuaña'an tyaa um 'in
Ndiose na nu qui'ni ca'an 'in ñi. 22 Yuhue' ti' ne'
xa ngune 'in ne' cha' re, xacan' ngula' ton ne' 'in
ñi, mdo'o ne' nguiaa ne'.

Cha' 'in ne' ngujui nu tyiqui'o

23 Ticui' tsaan can' mdiyaa tucua snan ne'
saduceo se'en nguilyu ñi, ne' nu a ndiya qui'an
ti' si'yana ndyiqui'o ne' cua' ngujui, lo' mñicha'
ne' 'in ñi: 24 'Un ñi nu lca Bstro, ngua'an scua
yu Moisé sca cha' lo' nchcui' na: —Cha' sca yu
qui'yu caja yu, lo' ñi sca sñe' yu lo' a mdi'in lo'o
cuilyi'o yu, 'ni cha' ticui' ta'a ngula yu tyi'in lyi'o
'in ne' cuna'an can', lo' cha' tyi'in sñe' ne', cu'ni
ne' cunta si'yana sñe' ne' lo'o cuilyi'o ca ne' lca
can'—. 25 Nde sca cha' yato'o lja hua, mdi'in tsa
cati yu qui'yu, sca ta'a ngula ti yu. Yu nu cula
la can' jui cuilyi'o yu, lo' ngujui yu, lo' si'yana a
mdi'in sñe' ne' lo'o yu, xca ta'a ngula yu mdi'in
lyi'o 'in ne'. 26 Ngujui can', lo' cuaña'an yato'o
lo'o nu cua' nchca snan can' tsaya' mda'a cati yu
can'. 27 Yato'o lo'o ne' cuna'an can' ngujui ne'.
28 Xa ntsu'hui cha' tyiqui'o ne' cua' ngujui, ¿ti
ña'an ta'a cati yu can' lca cuilyi'o ca ne' cuna'an
can', si'yana nchgaa yu mdi'in lyi'o yu 'in ne'?
29 Xacan' mxcuen Jesús 'in ne': Si'i ña'an cha'
tiyaa 'in um, ¿ta na a ndyi'ya um cunta ña'an
nchcui' quityi 'in Ndiose, lo' tsala ña'an tlyu cha'
cuiya' 'in ñi? 30 Xa ntsu'hui cha' tyiqui'o ne'
cua' ngujui, a ntsu'hui 'a cha' ti' caja cuilyi'o ne',
lo' ñi a taa 'a ne' cha' cuilyi'o 'in nten, cui' ca
nu su'hua ña'an ndi'in cha' 'in ne' lo'o angujle
'in Ndiose la ni' cuaan. 31 Una cha' 'in ne' nu
ntsu'hui cha' tyiqui'o, ¿ta na a nchca chcui' um
quityi 'in Ndiose xa juin ñi: 32 —Nan' lcan Ndiose
'in Abraham, Ndiose 'in Isaac, Ndiose 'in Jacob—?
Si'yana Ndiose a lca ñi Ndiose 'in ne' ngujui, cui'
ca nu lca ñi Ndiose 'in ne' nu lo'o. 33 Xa ngune 'in
nten cha' nu ycui' ñi, lyee nduhue ti' ne' lo'o cha'
nu ndlo'o ñi.

Cha' nu ndon loo la ngulo Ndiose tñan

34 Ne' fariseo xa na'an ne' si'yana Jesús m'ni ñi
cha' ncua tiin 'in ne' saduceo can', cui' xaa m'ni
sca ne' cha' 'in ne' ña'an ntsu'hui cha' cu'ni ne'.
35 Lja can' ntsu'hui nu ndlo'o cha' 'in lee, mñicha'
'in ñi lo'o cha' mañan, lo' juin: 36 'Un ñi nu lca
Bstro, ¿ti ña'an ta cha' nu ndon loo lati nu nchcui'
lee? 37 Mxcuen Jesús 'in ne': —Lo'o nu chcui cusya
'in um tyaa um 'in um 'in Ndiose X'nan um, lo'o
nu chcui lca tiquee um—, lo'o nchgaa cha' tiyaa
'in um. 38 Nde cha' nu tlyu lati lo' ndon loo la nu
ntsu'hui cha' xu'hua se'en na. 39 Nu cua' nchca
tucua ticui' ndon loo na: —Ña'an 'tnan ti' um
'in ta'a nten um tsaña'an n'ni um 'tnan 'in um—
. 40 Chcuaa cha' re nsu'hua lo'o na 'in nchgaa la
ña'an cha' nu nchcui' lee, lo'o cha' nu mxiycui'
Ndiose 'in nguso 'in ñi cua' sñi.

¿Tucui ca sñe' 'in ñi nu lca Cristo?

41 Tsatlyu ndi'in ne' fariseo, lo' Jesús mñicha'
ñi 'in ne' sca cha', 42 lo' juin ñi: ¿Ña'an ta ñan
ti' um cha' 'in Cristo? ¿Tucui ta lca ñi? Mxcuen
ne' 'in ñi: Cui' sñe' ta nten 'in Davi. 43 Juin ñi
xacan': ¿Ñi cha' ndlo'o naan Davi 'in ñi si'yana lca
ñi X'nan yu, xa mxiycui' Espíritu 'in yu ndeña'an:
44 —Ndiose X'nan na juin ñi lo'o Ñi X'nan: Chcua
tso' cueen 'ñan lja xicu'nin 'in ta'a cusuun quinu
nde tuquiya'—? 45 Cha' Davi ndlo'o naan yu 'in ñi
lca ñi X'nan yu, ¿ña'an ta lca ñi sñe' ta nten 'in yu
cha' na can'? 46 Una a tucui nu ncua mxcuen 'in
ñi lo'o cha' re, lo' ñi a tucui 'a msti ti' cuñicha' 'in
ñi nde'en la cha'.

23

Ycui' Jesús cha' 'in ne' escriba lo'o ne' fariseo

1 Xacan' mdyisnan ycui' Jesús lo'o nten can'
tsatlyu lo'o ta'a nda'an ñi, lo' juin ñi: 2 Ne' escriba
lo'o ne' fariseo nchcua ne', lo' ndlo'o ne' cha' 'in
lee nu mxnu scua Moisé. 3 Ca ja'an um lo' tucua
um tñan cha' nu nchcui' ne', una a nchca cha'
cu'ni um ña'an nu n'ni ne', si'yana nchcui' ne'
sca cha' lo' a n'ni ne' 'in na. 4 Si'yana nxi 'ya
ne' yu'hua nu ti'in 'in nten lo'o cha' nu ndlo'o
ne', una cha' nu 'in ne', ñi tsachin' ti lo' a lca
tiquee ne' qui'ni ca'an ne' 'in na. 5 Tsaloo ti n'ni
ne' tñan tsu'hue si'yana caja nu chcua quiloo 'in
ne', nducui ti' ne' ncha'an ycha' Ndiose tuchcan
ne' lo'o scun ne', lyee la que ña'an nu ntsu'hui
ca cha' cu'ni ne', ticui' cuaña'an n'ni chu'hue ne'
tu'hua ste' ne'. 6 Nducui ti' ne' nchcu siin ne'
se'en nchcua yu nu ndon loo lati, ticui' cuaña'an
nan ne' se'en tsu'hue la nchcua ne' se'en n'ni tnu
ne' 'in Ndiose. 7 Nducui ti' ne' ndyijyi nu chcui'
cha' 'in ne' lo'o suun ña'an se'en nchca quiya',
uta ndlo'o naan ne' 'in: Bstro, Bstro. 8 Una 'un
a tucua tloo um caja nu chcui' lo'o um, Bstro,
si'yana scati ñi nu lca Bstro, cui' Cristo, lo' nchgaa
la ña'an um lca um chacui' ta'a ngula um. 9 A
nchca cha' culo'o naan um 'in sca yu qui'yu, Stina,
si'yana scati Ndiose nu nducua ni' cuaan lca Stina.
10 Ñi a tucua tloo um si'yana caja nu culo'o naan
'in um, Bstro, si'yana scati ñi nu lca Bstro, cui'
Cristo. 11 Nu ndon loo lati ntsu'hui lja um, can'
nu ntsu'hui cha' ca nguso 'in um. 12 Si'yana nu
scuen cuaan 'in ticuii', caja nu cu'ni lyo' 'in, lo' nu
cu'ni lyo' 'in caja nu scuen cuaan 'in. 13 ¡'Tnan ca
'un ne' escriba lo'o ne' fariseo, a ñi ndi'in cha' 'in
um! Si'yana nchcui ndijin um tloo nten chendyu
nu nchca ti' sten se'en ndlo Ndiose tñan, ñi ycui'
um lo' a nguiten um lo' ñi a ndaa um ya' sten
nten. 14 ¡'Tnan ca 'un ne' escriba lo'o ne' fariseo,
a ñi ndi'in cha' 'in um! Si'yana ndlyaa um na'an
'in ne' cuna'an nu nguinu lo'o cha' ycui' ti, lo'
si'yana a ca chcan' cha' ngunan' nu ngui'ni um,
can' cha' chaan nchcui' lyi'o um 'in Ndiose, una
si'ya cha' re tlyu la yuhue' nso' tucua um chon'
um. 15 ¡'Tnan ca 'un ne' escriba lo'o ne' fariseo, a
ñi ndi'in cha' 'in um! Si'yana ndyi'an snan sti um
sca chcui chendyu si'yana cu'ni um canan siya'
cua' tsu'hue scati nu sten tso' 'in um, lo' cha' cua'
m'ni um canan 'in can', ndla lati tsaa can' loo quii'
que 'in um. 16 ¡'Tnan ca 'un nu nchcun cha' tiyaa
'in, lo' ndlo'o um 'in xca tucui! Cha' ntsu'hui nu
ndlo ca 'in lo'o cha' 'in laa, a sca ntsu'hui lyoo
na, una cha' ndlo'o naan can' oro nu ntsu'hui ni'
lyaa, la xacan' nguinu scua tla cha' nu nchcui'
can'. 17 ¡'Un ne' tinto lo' nchcun cha' tiyaa 'in
um! ¿Ti ña'an ta cha' re nu ndon loo la, oro uta
na laa se'en ntsu'hui oro can'? 18 A cunta nchcui'
um: Cha' ntsu'hui nu ndlo ca 'in, lo' ndlo'o naan
loo se'en n'ni tnu na Ndiose, a sca ntsu'hui lyoo
na, una cha' ndlo'o naan can' lcuan nu nscua loo
can', xacan' nguinu scua tla cha' nu nchcui' can'.
19 ¡Tiji 'a nan um lo' nchcun cha' tiyaa 'in um! ¿Ti
ña'an ta cha' re nu ndon loo la, lcuan can' uta na
se'en ndyi'ya na lcuan tloo Ndiose? 20 Si'yana nu
ndlo ca 'in, lo' ndlo'o naan loo se'en n'ni tnu na
Ndiose, si'i tsaloo ti se'en can' nsu'hua loo can',
cui' ca nu lo'o lcuan nu nscua can' ndlo ca 'in lo'o
na. 21 Nu ndlo ca 'in lo'o cha' 'in laa, si'i tsaloo
ti 'in laa nsu'hua loo can', cui' ca nu lo'o Ndiose
ndlo ca 'in. 22 Lo' nu ndlo ca 'in lo'o ni' cuaan, si'i
tsaloo ti ni' cuaan nsu'hua loo can', cui' ca nu lo'o
se'en nducua Ndiose, tsatlyu lo'o ñi ndlo ca can'
'in. 23 ¡'Tnan ca 'un ne' escriba lo'o ne' fariseo,
a ñi ndi'in cha' 'in um! Si'yana scasca quixin'
nu ndyu'hui loo scua ndaa um tsachin' can' 'in
Ndiose, lo' nxnu ca'an chon' um cha' nu ndon loo
lati nchcui' lee: Nu chcui ncha'an na cha' nu ñi,
lo' ña'an 'tnan ti' na 'in nten, lo' tsa qui'an ti'
na 'in Ndiose. Nde cha' nu ndon loo nu ntsu'hui
cha' cu'ni um, una si'i can' cha' cula' ti' um cu'ni
um nchgaa la ña'an cha' can'. 24 ¡'Un nu nchcun
cha' tiyaa 'in lo'o cha' nu ndlo'o um! Nducua hui
um na nu ndyi'yo um si'yana a ycuin' um cuiya',
una ndiyato'o ycuin' um sca camello. 25 ¡'Tnan ca
'un ne' escriba lo'o ne' fariseo, a ñi ndi'in cha' 'in
um! Si'yana njyi'an um nde chon' vaso lo'o nde
chon' qui'nan se'en nchcu um, una nde ni' cusya
'in um mtsa'an yu'hui cha' ngunan', a cunta lo'o
cha' cunan. 26 ¡'Un ne' fariseo nu nchcun cha'
tiyaa 'in! Cha' cua na suhui um culo nducua la
nde ni' vaso lo'o qui'nan 'in um, cuaña'an lo'o
chon' na quinu luhui. 27 ¡'Tnan ca 'un ne' escriba
lo'o ne' fariseo, a ñi ndi'in cha' 'in um! Si'yana
su'hua ña'an nguiaa cha' 'in um lo'o sca tucuaa
nu tsu'hue ña'an mten, una nde ni' na mtsa'an
yu'hui tijyan ne' ngujui lo'o nchgaa loo na nu
coo'. 28 Cui' cuaña'an nguiaa cha' 'in um, n'ni
um cha' si'yana ñi ndi'in cha' 'in um tloo ta'a
nten um, una nde ni' cusya 'in um mtsa'an yu'hui
cha' cuiñi lo'o cha' nducun'. 29 ¡'Tnan ca 'un ne'
escriba lo'o ne' fariseo, a ñi ndi'in cha' 'in um!
Si'yana ntñan tucua um tucuaa se'en mtsi' yu
nu mxiycui' Ndiose 'in cua' s'ni, lo' n'ni chu'hue
um tucuaa se'en mtsi' nten tsu'hue, 30 lo' nchcui'
um xacan': Cha' cua na mdi'in na ti' xa mdi'in
nten cula 'in na, a ca ta'a lo'o na 'in nu yjui 'in
yu nu mxiycui' Ndiose 'in. 31 Lo'o cha' re ndaa

um suun si'yana lca um ticui' ta nten nu yjui 'in
yu nu mxiycui' Ndiose 'in cua' s'ni. 32 Can' cha'
tsa quiñan la um cu'ni um nchgaa tñan ngunan'
nu m'ni nten cula 'in um. 33 ¡'Un lca um ña'an
nchca ti' 'ni la, lo' lca um sñe' ne' cuiñi! ¿Ña'an ta
tyi'o laa um loo quii' si'ya yuhue' nducua chon'
um? 34 Can' cha' nda'an tñan 'in yu nu nxiycui'
Ndiose 'in lja um, lo'o yu nu tiyaa, yu nu ndlo'o
'in um. Una ntsu'hui can' cujui um 'in lo' hasta
jyi'in ca'an um 'in loo cusi, lo' ntsu'hui nu jyi'in
um 'in se'en n'ni tnu um 'in Ndiose, a cunta chcui
ncha'an um 'in can' scasca quichen, 35 cui' si'yana
caan yuhue' chon' um si'ya nchgaa tne nu nguilo
'in nten nu suun nu mdi'in loo chendyu re, ti' tne
nu mslo ne' 'in Abel hasta lo'o nu 'in Zacaría, sñe'
Berequía, yu nu yjui nten cula 'in um ni' lyaa.
Lo' tlu'hue la se'en yjui ne' 'in yu, sca tso' can'
nducua se'en ndiquin tucua ne' 'ni, lo' xca tso'
can' nducua laa. 36 Nu cha' ñi cunen lo'o um,
nchgaa cha' re caan na chon' ta nten nu ndi'in
cua' ñii.

Ngu'ya tu'hua tiquee Jesús si'ya Jerusalén

37 ¡Jerusalén, 'un nu ndi'in Jerusalén, ndujui
um 'in nu nxiycui' Ndiose 'in, lo'o quee ti ndujui
um 'in nu nda'an tñan Ndiose 'in um. Tsala ña'an
tyun ya' ncua tin' xo' ti'in 'in um, tsaña'an nxo'
ti'in cutu 'in sñe' 'in nde ni' jlyu'hue 'in, una a
mslyaa um. 38 Ña'an jan ñi, —tiyaa xaa quinu
tucua lja na'an re—. 39 Cunen lo'o um sca cha',
a ntsu'hui 'a cha' ña'an tloo um 'ñan, cha' si'i la
xa nu chcui' um: —Tlyu cha' tsu'hue ntsu'hui 'in
ñi nu ljyaan lo'o cha' cuiya' 'in Ñi X'nan na—.

24

Ntsu'hui cha' jlyo laa 'in ne' judio

1 Xa mdo'o Jesús ni' lyaa can', yu ta'a nda'an ñi
mdiyaa yu cui' la se'en ndon ñi, lo' ngulo'o yu 'in
ñi tsala ña'an tlyu nguiaa' laa can'. 2 Mxcuen ñi
'in yu: ¡Na'an um tsala ña'an nguiaa' na! Nu cha'
ñi cunen lo'o um, ntsu'hui cha' cuten na re, ñi xca
quee lo' a quinu scua 'a na chon' ta'a na.

Xa nu tsatii chendyu

3 Lja nducua ñi loo qui'ya Olivo can', sca cunta
mdiyaa yu ta'a nda'an ñi cui' la se'en nducua ñi,
lo' juin yu: Quitsa' um 'in hua cha' ñi xaa tsato'o
cha' re, lo' ñi lyijyi cha' ca chcan' loo xa quiaan
um uta xa tsatii chendyu re. 4 Mxcuen Jesús 'in
yu: Xñi um cunta si'yana a tucui nu cuñilyi'o
'in um. 5 Si'yana qui'an 'a nu caan, lo' cu'ni
'in si'yana ljyaan lo'o cha' cuiya' 'ñan, lo' chcui':
Nan' lcan Cristo. Qui'an 'a nten cuñilyi'o can'.
6 A cunta cunan um cha' si'yana cua' ngui'ni ne'
cusuun se'en tijyo' lo'o se'en cui' ti, una a su'hua
um cha' nduhue ti' tiquee um si'yana nchgaa cha'
re ntsu'hui cha' ca na, una si'i can' cha' cua' tsatii
chendyu re. 7 Ntsu'hui cha' xuun quichen tnu
lo'o ta'a quichen tnu na, lo' sca chcui chendyu
tyi'in suun ne'. A cunta scasca se'en ntsu'hui
cha' qui'ya bju'ñan lo'o quicha, lo' ntsu'hui cha'
quiñan lyee ya'. 8 Nchgaa cha' re lca nu ti'i
nu tca tyisnan. 9 Xacan' tyaa ne' 'in um se'en
tyijyin um nu ti'i, lo' cujui ne' 'in um, lo' chcua
tyi'iin tso' ntsu'hui cha' xcuan tloo ne' 'in um
si'ya cha' 'ñan. 10 Qui'an 'a nten tyi'o tso' ne'
sii' Ndiose, scasca ne' tnan' ta'a ne', a cunta
xcuan tloo ta'a ne'. 11 Qui'an 'a nu cuiñi chcui'
si'yana Ndiose nxiycui' 'in, lo' tsacua qui'an nu
cuñilyi'o can'. 12 Lo' si'yana lyee 'a cua' yton
qui'ya, nguiaa ndiyatii cha' tsu'hue nu ntsu'hui
tiquee ne' scasca ne'. 13 Una nu tla ndon hasta
ya' tsatii cha' nu nchca loo chendyu re, can' nu
tyi'o laa. 14 Una cha' tsu'hue 'in Ndiose caja nu
chcui' 'in na sca chcui chendyu, ña'an ca si'yana
ca cuiya' ti' ne' cha' re, xacan' tsatii cha' nu
nchca loo chendyu re. 15 Can' cha' xa ña'an um
cua' nchca —cha' ngunan' se'en n'ni tnu ne' 'in
Ndiose—, tsaña'an cha' nu mxiycui' Ndiose 'in
Daniel (can' cha' qui'ya um cunta, 'un nu nchcui'
quityi re). 16 Xacan' nu ndi'in se'en lca Judea,
xnan yu'hui can' nde loo qui'ya. 17 Nu nguilyu
nde que na'an 'in, a bla 'a qui'ya can' lyoo na
ndi'in ña'an 'in. 18 Cuaña'an nu ngui'ni tñan ni'
quixin', a bla 'a 'in can' ti' quia 'ya ste'. 19 Una
'tnan ca ne' cuna'an nu cua' xcaña'an nxiton, lo'o
nu cune' sñe'. 20 Can' cha' jñan um 'in Ndiose
si'yana a tsato'o cha' re tsaan nu tlya', uta tsaan
nu nxitñan' na, 21 si'yana ntsu'hui cha' caan —
scasca nu ti'i tnu nu a nchca siya' tsato'o ti' xa
mtñan Ndiose chendyu, ñi a ntsu'hui 'a cha' ti'
caan la na—. 22 Cha' Ndiose a si'yu co' ñi cha' re,
a tucui nu tyi'o laa, una si'ya nten nu cua' mdo'o
hui 'in ñi, can' cha' si'yu co' ñi cha' re. 23 Cha'
nde'en nu ljuin lo'o um: Ña'an jan ñi, nde ndon
Cristo, uta cha' ljuin: La cua ndon ñi. A tsa qui'an
ti' um 'in can'. 24 Si'yana ntsu'hui cha' caan scasca
nu cuiñi lo' ljuin si'yana lca Cristo, a cunta chcui'
si'yana Ndiose nxiycui' 'in, lo' cu'ni can' scasca
cha' nu tnu se'en nu cuhue ti' nten 'in, lo' hasta
lo'o nu cua' ngulohui Ndiose 'in cuñilyi'o, cha'
cua na tca 'in. 25 Cua' msu'hua tiyaan 'in um lo'o
cha' re. 26 Can' cha', cha' ntsu'hui nu ljuin lo'o
um: Ña'an jan ñi, la se'en ngutyi cua nguilyu ñi,

a tsaa um. Uta ljuin: Nde ña'an cua nducua. A tsa
qui'an ti' um. 27 Tsaña'an nchca ti' xa ndyuhui
ni' cuaan, lo' nxtyi xaa scasca tso', cuaña'an ca
chcan' quiaan Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan
tiyaa xaa. 28 Se'en xtyi nu ngujui, can' ntsu'hui
cha' quio' ti'in laxo.

Xa quiaan Cristo xiya'

29 Cui' ña'an lcaa xa cua' mdijin nchgaa nu ti'i
can', —ntsu'hui cha' qui'ya tla loo cucha, ñi coo'
lo' a tyu'hui 'a xaa 'in na, cuii nu nducua ni'
cuaan ntsu'hui cha' quilo na, lo' ña'aan ni' cuaan
ntsu'hui cha' quiñan tucui na—. 30 Xacan' ca
chcan' loo Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan. —
Nchgaa nten chendyu qui'ya tu'hua tiquee ne'—,
lo' ña'an tloo ne' 'in —Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni'
Cuaan quiaan ñi ni' ndlaa— lo'o sca cha' cuiya' nu
tlyu, lo'o sca xaa tsu'hue ña'an. 31 Xacan' tyi'o ne
sca cuhuii, cui' ña'an lcaa ca'an tñan ñi angujle
'in ñi, nu tsa xo' 'in nchgaa nu cua' mdo'o hui
'in ñi ta'a jacua nscan chendyu. 32 Xñi um cunta
ña'an nguiaa cha' 'in sca yca higo: Xa ña'an um
cua' tyisnan chcua lca' cojo' na, cua' jlyo ti' um
si'yana cua' nchcui cuii' cha' quila quioo. 33 Cui'
cuaña'an xa ña'an um cua' nchca nchgaa cha' re,
ca jlyo ti' um si'yana cua' nchcui cuii' cha' quiaan
ñi. 34 Nu cha' ñi cunen lo'o um, ti' ndi'in ta nten
re xa tsato'o nchgaa cha' re. 35 Ni' cuaan lo'o
chendyu re, a la 'a quine cueen na tiyaa xaa, una
cha' nu nchcuin' lo'o um, tsala xaa quinu scua na.
36 A tucui nu jlyo ti' ñi tsaan lo' ñi braa tsato'o
cha' re, ñi angujle nu ndi'in ni' cuaan, cui' ca nu
scati Stin jlyo ti' ñi cha' re. 37 Tsaña'an yato'o
xa mdi'in yu Noé, cuaña'an tsato'o xa quiaan
Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan. 38 Xa ti'
lyijyi caan quio tnu can', nchcu ne', ndyi'yo ne',
ndyija cuilyi'o ne', lo' ndaa ne' cha' cuilyi'o 'in
ta'a nten ne', tsaya' mdiyaa tsaan yten yu Noé
ni' yca na'an can'. 39 Ngu'ya ne' cunta cha' can'
la cua' mdyisnan quio tnu lo' ngujlyo na 'in ne'
nchgaa ne', cuaña'an tsato'o xa quiaan Yu Qui'yu
nu Mdo'o nde ni' Cuaan. 40 Tucua yu ngui'ni tñan
ni' quixin', sca can' quia lo'o ñi 'in, lo' xca can'
quinu ton. 41 Tucua ne' cuna'an ndiyo, sca can'
quia lo'o ñi 'in, lo' xca can' quinu ton. 42 Can' cha'
tyi'in tiyaa um, si'yana a jlyo ti' um ñi braa quiaan
Ñi nu lca X'nan um. 43 Una ca jlyo ti' um cha' re:
Cha' cua na ca jlyo ti' x'nan na'an ñi braa caan
yu cunan, cua' lca ndon tiyaa can', lo' a cui'ya
yu na nu ndi'in 'in. 44 Cuaña'an 'un, tyi'in tiyaa
um, si'yana Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan
ntsu'hui cha' quiaan ñi lja nu a sca cha' ntsu'hui
tiquee um. 45 ¿Ti nu lca nguso nu ñi ndi'in cha'
'in lo' tiyaa? Ta si'i cui' yu nguso nu mxnu x'nan
cunta 'in lo'o nchgaa loo tñan, si'yana tyi'in tiyaa
yu lo' taa yu na nu cunajo'o 'in nu ndi'in na'an
can'. 46 Tsu'hue ca xu'hue yu nguso can', cha'
cuaña'an ngui'ni yu xa quila x'nan yu. 47 Nu cha'
ñi cunen lo'o um, x'nan nguso can' xnu cunta 'in
yu lo'o nchgaa la ña'an tñan can'. 48 Una yu nguso
can', cha' lca yu sca nu nducun' lo' tyisnan tyi'an
cha' tiquee yu, lo' ljuin yu: Ñi x'nan a quila ñi cui'
xaa, 49 lo' tyisnan jyi'in yu 'in nchgaa la ña'an yu
nguso can', lo' tyi'an yu lo'o yu cu'hui, 50 lo' cha'
quila x'nan yu sca tsaan nu a nta yu 'in, lja nu a sca
cha' ntsu'hui ti' yu, 51 tsaloo ti xitijin can' 'in yu
nu ti'i, lo' su'hua 'in yu sca se'en ti lo'o nu cuiñi,
can' xtyi ynan yu loo nu lyee tyijyin yu nu ti'i.

25

Cha' 'in tsa tii ngüi' tsa suhue ti

1 Tsaña'an ndlo Ndiose tñan, nguiaa cha' 'in na
ña'an ndi'in cha' 'in tsa tii ngüi' tsa suhue ti, nu
ta'a nguiaa 'in xen nu chcuan cunta 'in cuilyi'o,
lo' yaa' ne' nducua quii' nu ndu'hui xaa 'in ne'.
2 Tsa ca'yu ne' can' tiyaa ne', lo' cha ca'yu ne'
tinto ne'. 3 Nu tinto can' msñi se'en ndiquin quii'
can' 'in, una a lyi'ya xca ta ceite nu ti' tiquin la.
4 Una ne' nu tiyaa can', msñi ne' se'en ndiquin
quii' can' 'in ne' tsatlyu lo'o xca te'en ceite. 5 Yu
nu ndyijyi cuilyi'o can' a mdiyaan yu cui' xaa, lo'
mdyisnan yaan sla ngüi' can', lo' yja' ngüi'. 6 Xa
mdiyaa tlu'hue tla mdyisnan ycui' cueen nten
can' lo' nchcui' ne': Nde cua' ljyaan yu nu ndyija
cuilyi'o can', yaa um lo' tsa tucua um 'in. 7 Xacan'
mdyi'o sla ngüi', lo' mdyisnan m'ni chu'hue ngüi'
se'en ndiquin quii' can' 'in ngüi'. 8 Nu tinto can'
juin 'in nu tiyaa can': Tyaa um tsachin' ceite 'in
hua si'yana a xlyaa na re xñi quii' 'in na. 9 Una
ngüi' nu tiyaa can' mxcuen: Tsu'hue lati tsa si'i
um ceite nu cunajo'o 'in um, si'yana a sca na tsa
lyijyi na 'in na. 10 Lja mdo'o ne' nguia si'i ne'
ceite can', mdiyaan yu nu ndyija cuilyi'o can', lo'
ngüi' nu cua' ndon tiyaa can' tsatlyu yten ña'an
lo'o yu nu ndyija cuilyi'o can', xacan' mchcun
tuna'an can'. 11 Chon' nde'en can' nguila cha
ca'yu ngüi' can', lo' nchcui' ngüi': ¡Ñi X'nan hua,
Ñi X'nan hua, xla um tuna'an re lo' sten hua!
12 Una mxcuen ñi 'in ne': Nu cha' ñi cunen lo'o
um, a ndyu'hui lyoon 'in um. 13 Can' cha' tyi'in
tiyaa um, si'yana a jlyo ti' um ñi tsaan lo' ñi braa
caan Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan.

Cha' 'in yu nu mchcuan cunta tñi

14 Tsaña'an ndlo Ndiose tñan, nguiaa cha' 'in
na ña'an ndi'in cha' 'in sca yu cua' tsaa sca se'en
tijyo', lo' msi'ya yu nguso 'in yu si'yana xnu yu
cunta tñan can' 'in. 15 Mdyaa yu cunta 'in sca yu
nguso can' ca'yu millon tñi, lo' xca can' mchcuan
cunta tucua millon, xca can' mchcuan cunta sca
millon, cunda scaa yu cua' ña'aan cunta ti' yu lo'o
tñi. Xacan' mdo'o x'nan tñan can', nguiaa sca
se'en tijyo'. 16 Yu nu mchcuan ca'yu millon can',
m'ni yu jyinsya lo' m'ni yu canan cha ca'yu millon
tñi. 17 Ticui' cuaña'an m'ni yu nu mchcuan cunta
tucua millon can', m'ni yu canan chcua millon
lo'o na. 18 Una yu nu mchcuan sca millon can',
yato'o mjñi yu sca tuyuu lo' msu'hua cutsi' yu
tñi nu mdaa x'nan yu. 19 La cua' s'ni can' nguila
x'nan nguso can', mdyisnan mjñan cunta 'in yu
nguso can'. 20 Mdiyaa yu nu msñi ca'yu millon
can', lo'o cha ca'yu millon lyi'ya yu, lo' juin yu:
Ñi x'nan hua, nde tyaan ca'yu millon nu mxnu
um cunta 'ñan, a cunta nde cha ca'yu millon nu
m'nin canan lo'o na. 21 Xacan' juin x'nan yu:
Tsu'hue 'a ña'an nu m'ni, nu'huin lca sca nguso
nu tsu'hue lo' ñi ndi'in cha' 'in. Lo'o tsachin'
cunta nu nguinu yaa' mdo'o ñi cha' 'in, cua' ñii
qui'an la cunta tyaan 'in, lo' tsatlyu ca tsu'hue
chu'hui tiquee lo'o ñi nu lca x'nan. 22 Xacan'
mdiyaa yu nu msñi tucua millon can', lo' juin
yu: Ñi x'nan hua, nde tyaan tucua millon nu
mxnu um cunta 'ñan, a cunta nde chcua millon
nu m'nin canan lo'o na. 23 Juin x'nan yu lo'o yu:
Tsu'hue 'a ña'an nu m'ni, nu'huin lca sca nguso
nu tsu'hue lo' ñi ndi'in cha' 'in. Lo'o tsachin'
cunta nu nguinu yaa' mdo'o ñi cha' 'in, cua' ñii
qui'an la cunta tyaan 'in, lo' tsatlyu ca tsu'hue
chu'hui tiquee lo'o ñi nu lca x'nan. 24 Xacan'
mdiyaa yu nu msñi sca millon can', lo' juin yu:
Ñi x'nan hua, jlyo tin' si'yana 'un lca um sca nu
tla cha' 'in, lo' nxo' um na nu a ntya um, lo' nxo'
um tñan 'in xca tucui, 25 lo' si'yana ytsen culyijyin
tñi re 'in um, can' cha' msu'huan cutsin' 'in na
tuyuu, una nde tyaan na 'in um. 26 Mxcuen x'nan
yu 'in yu: Nu'huin lca sca nguso nu nducun' lo'
ndaja, cua' jlyo ti' si'yana nxon' na nu a ntyan, lo'
nxon' tñan 'in xca tucui. 27 Cha' cua na mdaa um
tñi 'ñan mjñi' xca tucui, lo' xa xitucuin chcuan
'in na lo'o sñe' na. 28 Chcuan um tñi cua 'in yu,
lo' tyaa um 'in na 'in yu nu cua' ndi'in tii millon
'in. 29 Si'yana nu cua' jui cha' tsu'hue 'in, nde caja
nu taa la na 'in lo' ca qui'an la na 'in, una nu a
jui cha' tsu'hue 'in, hasta lo'o tsachin' na nu cua'
ndi'in 'in, caja nu chcuan lyijyi 'in na. 30 Yu nguso
nu a ncua tñan re, lyoo um 'in yu nde lyiya' se'en
tla yta cua, can' xtyi ynan yu loo nu lyee tyijyin
yu nu ti'i.

Xa ca xñan bsya 'in nten chendyu

31 Xa nu tyi'o Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan
loo xaa 'in ñi, lo' tsatlyu caan ñi lo'o nchgaa
angujle 'in ñi, xacan' sten tucua ñi se'en ntsu'hui
cha' culo ñi tñan loo xaa 'in ñi, 32 ña'aan sca chcui
chendyu quio' ti'in tloo ñi, lo' culohui ñi 'in cunda
scaa ta, tsaña'an n'ni yu nu na'an seen slya' xa
ndlohui yu 'in 'in lja chiu. 33 Xo' ti'in ñi slya' can'
tso' cueen 'in ñi, lo' chiu can' quio' ti'in tso' ca
'in ñi. 34 Xacan' chcui' ñi nu lca Ree can' lo'o nu
ndi'in tso' cueen 'in ñi: Quiaan um, 'un nu cua'
nda'an lo'o cha' tsu'hue nu mdaa Stin, chcuan
um cunta se'en ndlo ñi tñan, cui' cha' nu cua'
mdi'in tyaa ñi ti' xa mtñan ñi chendyu re, lo' cua'
ñi qui'ni ca'an na 'in um. 35 Si'yana xa ngute'
tin' mdaa um na ycun, xa ngutyi tin' mdaa um
tyi'a yi'on, xa ncuan sca yu nda'an ti mdaa um
se'en nguinun. 36 A cunta ya lyijyi sten' mdaa
um te' ycon', xa ncua ti'in 'un m'ni cunta um
'ñan, yu'huin na'an chcuan lo' ya na'an um se'en
ntsu'huin. 37 Xacan' xcuen jun nu mdo'o hui 'in
ñi: ¿Ñi X'nan hua, ñi xaa ngute' ti' um lo' mdaa
hua na ycu um, ñi xaa ngutyi ti' um lo' mdaa hua
tyi'a yi'o um? 38 ¿Ñi xaa ncuan xu'hue hua 'in
um xa ncua um sca nu nda'an ti, uta ya lyijyi ste'
um lo' mdaa hua te' yco' um? 39 ¿Ñi xaa ncua ti'i
um, uta yu'hui um na'an chcuan lo' m'ni cunta
hua 'in um? 40 Lo' xcuen ñi nu lca Ree can': Nu
cha' ñi cunen lo'o um, nchgaa ya' m'ni um cha'
tsu'hue lo'o ta'an nu ndon re, siya' nu chin' la
cha' 'in, m'nin cunta si'yana lo'on nan' m'ni um
'in na. 41 Xacan' chcui' ñi lo'o nu ndi'in tso' ca
'in ñi: Tyi'o tso' um siin', 'un nu nducua yuhue'
chon' lo' tsaa um loo quii' tsala xaa, se'en nu cua'
ncua tsu'hue tsaa laxa'an tsatlyu lo'o angujle 'in.
42 Si'yana ngute' tin' lo' a mdaa um na cun, ngutyi
tin' lo' a mdaa um tyi'a co'on. 43 Xa ncuan sca nu
nda'an ti, a mdaa um se'en quinun, ya lyijyi sten'
lo' a mdaa um te' con', ncua ti'in, a cunta yu'huin
na'an chcuan lo' a m'ni cunta um 'ñan. 44 Ticui'
cuaña'an xcuen ne' can' 'in ñi: Ñi X'nan hua, ¿ñi
xaa na'an hua si'yana ngute' ti' um, uta ngutyi ti'
um, lo' ñi xaa ncua um sca nu nda'an ti, uta ya
lyijyi ste' um, lo' ta ncua ti'i um uta yaa um na'an
chcuan, lo' a m'ni cunta hua 'in um? 45 Xacan'
xcuen ñi 'in ne': Nu cha' ñi cunen lo'o um, loo
nu a m'ni um cha' tsu'hue re lo'o ta'an nu ndon
re, siya' chin' la cha' 'in, m'nin cunta si'yana 'ñan

mscuan tloo um. 46 Can' nu tsaa loo quii' tsala xaa,
una jun nu cua' ncuan xu'hue 'ñan, qui'ni ca'an
'in can' chendyu nu a tsatii 'a.

26

Ngunan ne' ña'an nu quinu Jesús

1 Xa mdyi ycui' Jesús nchgaa cha' re, juin ñi lo'o
yu ta'a nda'an ñi: 2 Cua' jlyo ti' um si'yana ni'
chcua ti tsaan cua' ca ta'a pascua, lo' Yu Qui'yu
nu Mdo'o nde ni' Cuaan tyaa ne' 'in ñi, lo' jyi'in
ca'an ne' 'in ñi loo cusi. 3 Lja xacan' yu nu ndlo
tñan ni' lyaa lo'o ne' escriba, tsatlyu lo'o qui'yu
cula nguio' ti'in ne' tuna'an lyiya' se'en ndi'in yu
Caifás, yu nu ndlo ca tñan ni' lyaa 'in ne', 4 m'ni
cuiya' ne' cha' ña'an ntsu'hui cha' quinu Jesús
lo'o cha' cuiñi 'in ne', lo' cujui ne' 'in ñi. 5 Lo'
ndeña'an nchcui' ne': Una si'i lja ta'a re, si'yana a
nchca ti' na quilo ti'in nten quichen re.

Xa mslo tucua ne' tyi'a xityi'i que Jesús

6 Jesús ndi'in ñi quichen Betania, na'an 'in
Simón nu ncua ti'i lo'o quitso' la, 7 lja xacan'
mdiyaa sca ne' cuna'an se'en nducua ñi tu'hua
msa, lyi'ya ne' sca te'en tyi'a xityi'i nu qui'an
nchca, lo' mslo tucua ne' 'in na que ñi. 8 Xa
na'an yu ta'a nda'an ñi cha' can', msin' ti' yu lo'
nchcui' yu: ¿Ñi cha' mslo lu'un ne' tyi'a xityi'i
re? 9 Tsu'hue lati cha' cua na ncua quiya' na, caja
tñi lo'o na lo' quitsa na 'in nu ti'i ña'an chendyu
'in. 10 Ngu'ya Jesús cunta cha' nchcui' yu, lo' juin
ñi: ¿Ñi cha' nducui ndijin um lo'o cha' nu ngui'ni
ne' cuna'an re? Sca nu tsu'hue ngui'ni ne' lo'on.
11 Nu ti'i ña'an chendyu 'in, nchgaa xaa ndi'in
can' lo'o um, una nan' si'i tsala xaa ña'an tloo
um 'ñan. 12 Tsaña'an mslo tucua ne' tyi'a xityi'i
'ñan, cua' mxitucua loo ne' cha' 'in ne' xa nu
quitsin'. 13 Nu cha' ñi cunen lo'o um, ña'an tucui
ti nu tyi'an ycui' cha' tsu'hue re 'ñan sca chcui
chendyu, lo'o cha' 'in ne' cuna'an re chcui' can',
lo' ca jlyo ti' nten tsaña'an nu m'ni ne' re.

Ycui' yu Juda si'yana tyaa yu 'in Jesús

14 Xacan' sca yu nu nchca tichcua can', yu nu
naan Juda Iscariote, yaa yu se'en ndi'in yu nu ndlo
ca tñan ni' lyaa, 15 lo' juin yu 'in ne': ¿Tsala taa um
'ñan, lo' nan' tyaan 'in Jesús tuyaa' um? —Xacan'
ncua ne' cla tyii tñi plata mdaa ne' 'in yu—. 16 Ti'
xacan' ngunan yu ña'an nu tyaa yu 'in ñi tuyaa'
ne' can'.

Xa ycu siin Jesús lo'o yu ta'a mda'an ñi

17 Culoo tsaan nu nchca ta'a, xa nchcu ne' jaslya
nu a yu'hui suun 'in, yu ta'a nda'an ñi mdiyaa
yu cui' la tloo ñi, lo' juin yu: ¿La ta nchca ti' um
tsa y'ni chu'hue hua na nu cu siin na ta'a pascua
re? 18 Juin ñi 'in yu: Yaa um loo quichen cua,
lo' ndeña'an chcui' um lo'o sca yu nu cua' ndon
tiyaa can': Ñi nu lca Bstro 'in na juin ñi si'yana
cua' nchcui cuii' cha' 'in ñi. Ña'an 'in um ntsu'hui
cha' cu siin ñi lo'o yu ta'a nda'an ñi ta'a pascua re.
19 Yu ta'a nda'an ñi mducua yu tñan ña'an nu juin
Jesús, lo' m'ni chu'hue yu na nu cu siin jun ta'a
pascua can'. 20 Xa ngu'ya tla can' yten tucua ñi
lo'o ta'a tichcua yu ta'a nda'an ñi, 21 lo' lja nchcu
siin jun mdyisnan ycui' ñi: Nu cha' ñi cunen lo'o
um, sca um nu ta'a nducua na re ntsu'hui cha'
tyaa um 'ñan. 22 Lyee ngulu'un ti' yu, lo' cunda
scaa yu juin yu 'in ñi: Ñi X'nan hua, ¿ta xtyi ti'
nan' lcan? 23 Mxcuen ñi 'in yu: Cui' yu nu cucha'
jaslya 'in sca ni' qui'nan ti lo'on, can' nu ntsu'hui
cha' tyaa 'ñan. 24 Nu cha' ñi si'yana Yu Qui'yu
nu Mdo'o nde ni' Cuaan, ntsu'hui cha' tyijyin ñi
ña'an cha' nu cua' ngua'an scua loo quityi 'in
Ndiose. ¡Una 'tnan ca yu nu ntsu'hui cha' tyaa
'in Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan! Ti' tsu'hue
lati cha' cua na a mdiyaan yu chendyu. 25 Xacan'
juin yu Juda, cui' yu nu ntsu'hui cha' tyaa 'in ñi:
'Un ñi nu lca Bstro, ¿ta xtyi ti' nan'? Mxcuen ñi
'in yu: Cui' ña'an nu nchcui' cua. 26 Lja nchcu siin
jun can' msñi Jesús sca jaslya, mdyaa ñi xu'hue 'in
Ndiose, msu'hue ñi 'in na lo' mdaa ñi 'in na 'in yu
ta'a nda'an ñi, lo' juin ñi: Xñi um lo' ca xu'hue um
'in na, nde nu lca cunan' nan'. 27 Xacan' msñi ñi
se'en ntsu'hui vino can'. Xa cua' mdyaa ñi xu'hue
'in Ndiose mdaa ñi 'in na 'in yu, lo' juin ñi: Yi'o
um 'in na nchgaa um. 28 Nde nu lca tnen nan',
lo' si'ya na chca tsu'hue cha' 'in nten lo'o Ndiose,
lo' ntsu'hui cha' quilo na, si'yana chca qui'ya 'in
qui'an nten. 29 Cunen lo'o um sca cha', ñi xiya' lo'
a co'on 'an vino lja nu ti' ndi'in lo'o um, cha' si'i
la xa co'o na 'in na se'en ndlo Stin tñan.

Yu Tyo ntsu'hui cha' xcuan tloo yu 'in Jesús

30 Xa cua' mdyi yla jun sca jyiin 'in Ndiose,
mdo'o jun nguiaa jun nde loo qui'ya Olivo.
31 Xacan' juin Jesús 'in yu: Nchgaa um ntsu'hui
cha' xnu ton um 'ñan xcan tin tla re ñii, si'yana
cuaña'an nguinu scua sca cha' loo quityi 'in
Ndiose: —Taan cha' cuiya' cujui ne' 'in ñi nu na'an
seen slya', lo' slya' can' cua' la tucueen cunaan
'in—. 32 Una xa cua' mdyiqui'on, culo nducua la
tsa'an se'en lca Galilea que 'in um. 33 Yu Tyo can'
mxcuen yu 'in ñi: Cha' nchgaa yu re xnu ton yu
'in um, una nan' a cu'nin cuaña'an. 34 Juin Jesús
'in yu: Nan' cunen lo'o, cui' tla re ñii lja nu ti'

lyijyi xi'ya latyee, tsato'o snan ya' chcui' si'yana
a ndyu'hui lyoo 'ñan. 35 Una juin yu Tyo 'in ñi:
A 'ni cha' siya' cajan lo'o um, una a xcuan tloon
'in um. Scaña'an ti ycui' nchgaa la ña'an yu ta'a
nda'an ñi.

Ycui' lyi'o Jesús 'in Ndiose se'en lca Getsemaní

36 Xacan' mdiyaa Jesús lo'o yu ta'a nda'an ñi
sca se'en naan Getsemaní, lo' juin ñi 'in yu:
Nde ti chcua um lja chcui' lyi'on 'in Ndiose la
cua. 37 Mdo'o lo'o ñi 'in yu Tyo lo'o chcuaa sñe'
Zebedeo, lo' mdyisnan ngu'ya sca tu'hua tiquee
ñi nu lyee ti'i nga'an 'in ñi. 38 Xacan' juin Jesús
'in yu: Lu'un 'a ti' cusya 'ñan, lyi'ya ca ya' nu cua'
cajan. Nde ti quinu um lo' a taa um ya' qui'ya sla
um. 39 Chin' ti se'en ti' mda'an ñi, lo' mdyi'ya
xtyin' ñi hasta ngu'ya ti'in tloo ñi la lyuu, lo'
mjñan ñi 'in Ndiose lo' juin ñi: 'Un ñi nu lca Stin,
cha' caja ña'an nu a tijin nu ti'i re, una si'i ña'an
nu nchca tin', cui' ca nu ña'an nu 'un nchca ti'
um. 40 Xacan' mxitucui ñi se'en nguinu tucua yu
can', nguija lyoo ñi 'in yu lja' yu, lo' juin ñi 'in yu
Tyo: ¿Ta xtyi ti' ñi sca braa ti lo' a ncua chcua um
ndii ti' um? 41 Chcua tiyaa um lo' chcui' lyi'o um
'in Ndiose, si'yana a sten cha' ngunan' tiquee um.
Lca tiquee um cu'ni um sca tñan tsu'hue, una nu
cu'ni um 'in na na'an ti' um. 42 Xiya' yaa ñi lo'
ycui' lyi'o ñi 'in Ndiose nu cua' nchca tucua ya', lo'
nchcui' ñi: 'Un ñi nu lca Stin, cha' a ndyijyi ña'an
nu a tijin nu ti'i re, una cu'ni tu um ña'an nu nchca
ti' um. 43 Xacan' mxitucui ñi xiya', ticui' ti ña'an
lja' yu si'yana lyee ti'in ljyaan sla yu. 44 Mxnu
tucua ñi 'in yu, lo' nu cua' nchca snan ya' ycui'
lyi'o ñi 'in Ndiose ticui' ti loo cha' can'. 45 Xiya'
mxitucui ñi se'en nducua yu ta'a nda'an ñi, lo'
juin ñi 'in yu: Caja' lya um, xitñan' um, si'yana
cua' mdiyaa braa, Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni'
Cuaan ntsu'hui cha' quinu ñi tuyaa' yu nducun'.
46 Tyiton um lo' quiaa na. Ña'an jan ñi, nde cua'
ljyaan yu nu ntsu'hui cha' tyaa 'ñan.

Cha' 'in Jesús xa nguinu ñi

47 Lja nchcui' ñi cha' can' mdiyaa yu Juda, cui'
sca yu nu nchca tichcua can', lo' qui'an 'a nten
mdiya lo'o yu, ntsu'hui nu lyi'ya spada, ntsu'hui
nu nducua yca yaa'. Mdiyaa ne' si'ya cha' cuiya'
'in yu nu ndlo ca tñan ni' lyaa tsatlyu lo'o qui'yu
cula. 48 Yu nu ntsu'hui cha' tyaa 'in Jesús, m'ni
cuiya' yu cha' lo'o ne' ña'an ntsu'hui cha' tyaa yu
'in ñi, lo' ndeña'an juin yu: Yu nu chcui' chan'
la sii' sca', can' nu ca lca yu. Cui' xaa xñi um 'in
yu. 49 Cui' ña'an lcaa mdiyaa yu se'en ndon Jesús,
lo' ycui' cha' yu la sii' sca ñi lo' juin yu: 'Un ñi
nu lca Bstro. 50 Lo' juin Jesús 'in yu: Migo, ¿ñi
tñan ljyaan? Cui' xaa mdiyaa ne' lo' msñi ne' 'in
Jesús. 51 Una sca yu nu ta'a nda'an Jesús ngulo yu
spada 'in yu, lo' msi'yu yu nscan sca nguso 'in yu
nu ndlo ca tñan ni' lyaa can'. 52 Xacan' juin Jesús
'in yu: Xu'hua se'en spada 'in ni' tyi na, si'yana
nchgaa nu nda'an lo'o spada, ticui' lo'o spada caja
can'. 53 ¿Ta ñan ti' si'yana a tca jñan 'in Stin, lo'
ca'an tñan ñi tyun mii angujle nu ta yaa' 'ñan?
54 Una, ¿ña'an ta quinu cha' nu nguinu scua loo
quityi 'in Ndiose, si'yana 'ni cha' tsato'o nchgaa
cha' re? 55 Xacan' juin Jesús 'in ne': ¿Ñi cha'
ljyan 'ya um 'ñan tsaña'an nchca ti' sca yu cunan,
hasta lo'o spada lo'o yca nducua yaa' um? ¿Ta si'i
nchgaa xaa nguilyun lo'o um, lo' ndlo'on 'in nten
ni' lyaa, ñi cha' a msñi um 'ñan xacan'? 56 Una
nchgaa cha' re nchca na, si'yana tsato'o cha' nu
cua' ngua'an scua yu nu mxiycui' Ndiose 'in cua'
s'ni. Xacan' nchgaa yu ta'a nda'an ñi mxnu ton
yu 'in ñi xca ti ñi, lo' msnan yu.

Xa m'ni cuiya' ne' cha' 'in Jesús

57 Ne' nu msñi 'in Jesús ya lo'o ne' 'in ñi tloo
Caifás, yu nu ndlo ca tñan ni' lyaa, can' nguio' ti'in
ne' escriba lo'o qui'yu cula. 58 Una yu Tyo tijyo'
ti mducui ncha'an yu 'in Jesús, tsaya' mdiyaa
yu tuna'an lyiya' 'in yu nu ndlo ca tñan can'.
Can' yten tucua yu sca se'en ti lo'o yu silyiya,
si'yana ña'an yu ñi lyijyi ña'an tsato'o cha' can'.
59 Nchgaa yu nu ndlo tñan ni' lyaa tsatlyu lo'o
qui'yu cula, lo'o nchgaa la ña'an ta'a nducua yu
can', ngunan ne' ña'an nu su'hua ne' qui'ya 'in
Jesús lo'o cha' cuiñi, ña'an ca si'yana cujui ne'
'in ñi. 60 Lo' a sca qui'ya nguija lyoo 'in ñi, siya'
qui'an la nten msu'hua ne' qui'ya chon' ñi. Una
chon' nde'en can' mdiyaan chcua yu nu msu'hua
qui'ya 'in ñi lo'o cha' cuiñi, 61 lo' nchcui' yu: Yu
re nchcui' yu si'yana xicuten yu laa 'in Ndiose nu
nducua re, lo' tsani' snan ti tsaan xiton 'in na.
62 Xacan' mdyiton yu nu ndlo ca tñan ni' lyaa can',
lo' juin yu 'in ñi: ¿Ñi cha' ñi sca cha' lo' a nxcuen?
¿Ña'an ta ndyi'o cha' nu nsu'hua ne' re qui'ya 'in?
63 Una Jesús ñi sca cha' lo' a mxcuen ñi. Xacan'
juin yu nu ndlo ca tñan can': Ti' Ndiose ñi nu lo'o
ca, quitsa' 'in hua cha' nu'huin lca ycui' ca Cristo,
Sñe' Ndiose. 64 Mxcuen Jesús 'in yu: 'Un nchcui'
um cuaña'an. Una cunen lo'o um sca cha': Ti'
cua' ñii ña'an um 'in —Yu Qui'yu nu Mdo'o nde
ni' Cuaan nducua ñi tso' cueen 'in Ndiose—, cui'

cuaña'an ña'an um 'in ñi —quiaan ñi ni' ndlaa—
. 65 Xacan' yu nu ndlo ca tñan can' hasta msta
yu ste' yu, lo' juin yu: Yu re nchcui' ca'an yu 'in
Ndiose. A 'ni 'a cha' cunan na xca nu taa suun lo'o
na, si'yana cua' ngune 'in na ña'an ndaja yu re 'in
Ndiose. 66 ¿Ña'an ljuin um? Nchgaa ne' tsatlyu
mxcuen ne': ¡Tsaloo na caja ti yu! 67 Scasca ne'
mdyisnan msu'hua siye' ne' tloo ñi, ntsu'hui nu
mycuan' 'in ñi, lo' ntsu'hui nu mjyi'in yaa' tloo
ñi, 68 lo' nchcui' ne': Cristo, chcui' ña'an na cha'
tucui ca mjyi'in 'in.

Yu Tyo mscuan tloo yu 'in Jesús

69 Yu Tyo ti' nducua yu tuna'an lyiya' can',
lo' sca ne' cuna'an nguso mdiya ton cui' ti se'en
nducua yu, lo' juin ne': Lo'o nu'huin ta'a nda'an
Jesús nu mdo'o se'en lyi'ya loo Galilea. 70 Una yu
Tyo can' ytsen yu, lo' juin yu tloo nchgaa nten
can': A jlyo tin' ñi cha' nchcui' um. 71 Xa mdo'o
ton yu tuna'an lyiya', can' mdo'o ycui' xca ne'
cuna'an nguso, lo' nchcui' ne': Lo'o yu re nda'an
yu lo'o Jesús Nazaret. 72 Una yu Tyo can' hasta
m'nin tyi'ya yu 'in Ndiose, lo' mxcuen yu 'in ne':
A ndyu'hui lyoon 'in yu cua. 73 Cui' xaa ti mdiyaa
xca nu juin 'in yu Tyo: Yu re nu cha' ñi ca ta'a
nda'an yu cua, si'yana ti' cha' nchcui' ti chcan'
ña'an na. 74 Xacan' mdyisnan msu'hua yu Tyo sca
cha' chon' yu, lo' hasta m'ni tyi'ya yu 'in Ndiose,
lo' juin yu: A ndyu'hui lyoon 'in yu cua. Cui' xaa
can' msi'ya sca latyee. 75 La xacan' nguia yu'hui
ti' yu Tyo cha' nu ycui' Jesús lo'o yu xa nu juin ñi:
Ti' lyijyi xi'ya latyee, lo' snan ya' ljuin si'yana a
ndyu'hui lyoo 'ñan. Xacan' mdo'o yu nde lyiya',
ngu'ya tu'hua tiquee yu lo' ynan yu.

27

Ya lo'o ne' 'in Jesús tloo yu Pilato

1 Ngu'ya ti xaa can', nchgaa yu nu ndlo ca
tñan ni' lyaa tsatlyu lo'o qui'yu cula, m'ni cuiya'
ne' cha' ña'an ntsu'hui cha' cujui ne' 'in Jesús.
2 Nchcan' ñi mdyaa ne' cunta 'in ñi yaa' yu Pilato,
nu lca gubierno.

Xa ngujui yu Juda

3 Yu Juda nu mdyaa 'in ñi, xa na'an yu si'yana
cua' ncua cuiya' cha' si'yana caja ñi, ti'i 'a nga'an
'in yu. Cui' xaa nguia lo'o yu cla tyii tñi plata
can', lo' mdiyaa yu tloo yu nu ndlo ca tñan ni'
lyaa lo'o qui'yu cula can', 4 lo' juin yu 'in ne': Nan'
nducuin qui'ya si'yana mdyaan sca nu ñi ndi'in
cha' 'in. Mxcuen ne' 'in yu: ¿Ñi cha' ndyuhue ti'
huare' cha' can'? Quinu cunta 'in. 5 Xacan' nguun
yu tñi can' la ni' lyaa, mdo'o yu nguiaa yu lo'
msu'hua yu sca can' yni yu. 6 Nchgaa yu nu ndlo
ca tñan ni' lyaa can', msñi yu tñi can' lo' juin yu: A
tsu'hue quinu tñi re ni' lyaa, si'yana cui' na yu'hui
lyiya' na tne nten. 7 Xa cua' m'ni cuiya' ne' cha',
msi'i ne' sca yuu 'in sca nu ntñan quiton', si'yana
can' quitsi' nten nu nda'an ti. 8 Can' cha' hasta
cua' ñii ndlo'o naan ne' se'en can': Yuu nu yu'hui
lyiya' lo'o tne nten. 9 Cuaña'an mducua cha' nu
mxiycui' Ndiose 'in Jeremía xa juin yu: —Ta nten
'in ne' Israel, lo'o cla tyii tñi plata msu'hua lyiya'
ne' tne ñi nu ta'a lati 'ñan, tsaña'an cuiya' nu cua'
mdi'in tyaa ne'. 10 Lo'o tñi can' msi'i ne' sca yuu
'in sca nu ntñan quiton', tsaña'an nu ngulo Ñi
X'nan na tñan 'ñan—.

Ncua cuiya' cha' 'in Jesús tloo yu Pilato

11 Lo' Jesús ndon ñi tloo yu Pilato, lo' mñicha'
yu 'in ñi: ¿Ta cui' lca Ree 'in ne' judio? Jesús
mxcuen ñi 'in yu: 'Un nchcui' um cuaña'an. 12 Lja
xacan' msu'hua ne' qui'ya 'in ñi, yu nu ndlo ca
tñan ni' lyaa can' lo'o qui'yu cula, una ñi sca cha'
lo' a mxcuen ñi. 13 Xacan' juin yu Pilato 'in ñi:
¿Ta na a ne 'in, tsala ña'an nsu'hua ne' qui'ya 'in?
14 Siya' cuaña'an, a mxcuen Jesús ñi sca cha', can'
cha' nde lyee lati yuhue ti' yu Pilato 'in ñi.

Mdyaa yu Pilato cunta si'yana cujui ne' 'in Jesús

15 Ndeña'an ntsu'hui sca cha' 'in gubierno nch-
gaa yjan xa nchca Pascua, ndlaa yu sca preso,
ña'an nu ti nu jñan nten quichen cha' lyaa. 16 Cui'
lja xacan' ntsu'hui sca yu preso nu nducun' lati
naan Barrabás. 17 Yu Pilato mñicha' yu 'in nten
nu nguio' ti'in tloo yu: ¿Ti ña'an chcuaa yu re
nchca ti' um culaan, ta Barrabás, uta 'in Jesús nu
nchcui' ne' lca Cristo? 18 Juin yu cuaña'an si'yana
jlyo ti' yu si'ya cha' njñan ti' mdyaa ne' 'in Jesús
tuyaa' yu. 19 Lja nducua yu se'en nchca cuiya'
cha', xa ngua'an tñan ne' cuna'an 'in yu sca suun
'in yu, lo' nchcui' ne': A nchca cha' ca ta'a lo'o
um nten cua, si'yana a sca qui'ya nducui yu cua,
a cunta tla re ñii lyee msu'huan cha' tiqueen si'ya
cha' nu ycuin' slan. 20 Una yu nu ndlo ca tñan ni'
lyaa tsatlyu lo'o qui'yu cula, nde lyee la mxicu'ni
ne' 'in nten qui'an can' si'yana jñan ne' cha' lyaa
Barrabás, lo' cujui ne' 'in Jesús. 21 Mxcuen yu
Pilato 'in nten can': ¿Ti ña'an ta chcuaa yu re
nchca ti' um culaan? Mxcuen ne': 'In Barrabás.
22 Mñicha' yu Pilato 'in ne': ¿Ña'an ta nchca ti'
um cu'nin lo'o Jesús, nu nchcui' ne' lca Cristo?
Tsatlyu ycui' ne': ¡Jyi'in ca'an um 'in yu loo cusi!
23 Yu Pilato can' juin yu: ¿Una ñi qui'ya ta m'ni

yu? Nde lyee la ycui' cueen ne': ¡Jyi'in ca'an um
'in yu loo cusi! 24 Xa na'an yu Pilato si'yana a
ncua 'a chcui ndijin yu lo'o cha' can', cui' ca nu
nde lyee la nguilo ti'in nten can', can' cha' mjñan
yu tyi'a mjyi'an yu yaa' yu tloo nchgaa nten can',
lo' juin yu: Si'i cunta 'ñan cha' caja yu nu ñi
ndi'in cha' 'in re, quinu cunta 'in um. 25 Xacan'
mxcuen ña'aan quichen ne': A 'ni cha' siya' chon'
hua, uta chon' sñe' hua tsaa cha' re si'ya tne yu.
26 Xacan' ngulaa yu Pilato 'in Barrabás, lo' ngulo
yu tñan si'yana qui'ni Jesús. Mdyaa yu cunta 'in
ñi tuyaa' sindatu si'yana jyi'in ca'an yu 'in ñi loo
cusi. 27 Xacan' ya lo'o yu sindatu 'in Jesús tuna'an
tñan 'in yu, lo' mxo' ti'in ta'a yu se'en ndon ñi,
28 ngulyoo yu ste' ñi lo' mxico' yu sca te' nga'á 'in
ñi. 29 Xacan' mdi'in tyaa yu sca sni' quiche' que ñi,
lo' msu'hua yu sca yca yaa' ñi tso' cueen, mdyi'ya
xtyin' yu tloo ñi lo' mstyi lyi'o yu 'in ñi lo' nchcui'
yu: ¡Nchcui' cha' hua 'in um, 'un ñi nu lca Ree 'in
ne' judio! 30 Xacan' msu'hua siye' yu tloo ñi, ticui'
yca nducua yaa' ñi msñi yu lo' mjyi'in yu que ñi.
31 Ngulyoo yu te' nga'á nu lco' ñi, lo' mxico' yu 'in
ñi lo'o ste' ca ñi, lo' ya lo'o yu 'in ñi se'en cha'an
ñi loo cusi.

Xa ngujui Jesús loo cusi

32 Tucueen se'en nguia lo'o yu sindatu 'in
Jesús, mchcua ta'a yu lo'o sca yu Cirene nu naan
Simón, lo' mxicu'ni yu 'in si'yana cui'ya cusi can'.
33 Xacan' mdiya lo'o yu sindatu 'in ñi sca se'en
naan Gólgota, cha' re nchca ti' chcui', que jyi'o.
34 Mdaa yu vino co'o Jesús nu mxitiya' lo'o sca
na nu lyee tlyaa', una xa cua' yi'o ca'an ñi 'in na,
a mslyaa 'a ñi co'o ñi 'in na. 35 Xa cua' mjyi'in
ca'an yu sindatu can' 'in ñi loo cusi, xacan' ngulo
yu xu'hue yu lo'o ste' ñi, cha' ña'an qui'ni ca'an
na 'in yu cunda scaa yu, si'yana tsa tucua cha'
nu mxiycui' Ndiose 'in nguso 'in ñi cua' s'ni, xa
juin yu: —Mtsa yu sten', a cunta ngulo yu xu'hue
yu lo'o na—. 36 Can' nducua yu lo' ntsu'hui yu
cuan 'in ñi. 37 Que cusi can' ngua'an yu sca cha'
lo'o qui'ya nu msu'hua ne' 'in ñi, lo' nchcui' na:
Nde Jesús nu lca Ree 'in ne' judio. 38 A cunta
lo'o tucua yu cunan mjyi'in ca'an yu sindatu 'in
loo cusi, sca yu tso' cueen 'in ñi, lo' xca yu tso'
ca. 39 Nten nu ndijin cui' ti can' nchcui' ca'an
ne' 'in ñi, lo' hasta nxiquiñan ne' que ne', 40 lo'
nchcui' ne': ¿Ta si'i nu'huin juin si'yana xicuten
laa nducua re, lo' tsani' snan ti tsaan xiton 'in
na xiya'? ¡Lyo laa 'in ticuii'! Cha' cui' lca Sñe'
Ndiose, qui'ya loo cusi cua. 41 Yu nu ndlo ca tñan
ni' lyaa tsatlyu lo'o ne' escriba, ne' fariseo lo'o
qui'yu cula, ticui' cuaña'an nchcui' ca'an ne' 'in
ñi lo' nchcui' ne': 42 Yu re xca tucui ngulo laa yu,
una a nchca culo laa yu 'in yu. Cha' na cui' yu lca
yu Ree 'in ne' Israel, tca qui'ya yu loo cusi, lo' tsa
qui'an ti' na 'in yu. 43 ¿—Ta si'i 'in Ndiose mdi'in
tyaa yu quiloo yu? Cui' ñi tca culo laa ñi 'in yu
cha' na n'ni ñi 'tnan 'in yu—, si'yana cui' yu juin
yu: Nan' lcan Sñe' Ndiose. 44 Ticui' cuaña'an yu
nu ta'a nga'an ñi loo cusi nchcui' ca'an 'in ñi. 45 Xa
mdiyaa ndyi'ya cuaan, ngu'ya tla yta ña'aan se'en
can' tsaya' mdiyaa braa cua' snan siin. 46 Chcua
braa cua' snan siin can' ycui' cueen Jesús: —Elí,
Elí, ¿lama sabactani—? Cha' re nchca ti' chcui':
—Ndiose 'ñan, Ndiose 'ñan, ¿ñi cha' ta ngula yaa'
um 'ñan—? 47 Ntsu'hui nu ngune 'in cha' nu ycui'
ñi, lo' nchcui' ne': Yu re nsi'ya yu 'in nu ncua naan
Elía. 48 Cui' ña'an lcaa mdo'o sca yu nu nguia 'ya
sca te', lo' mcha' yu 'in na lo'o tyi'a vinagre, lo'
mscuen yu 'in na sca tuco' yca si'yana xo' yi'o ñi
'in na. 49 Lo' juin nchgaa la ña'an yu can': Quita na
ña'an na cha' caan Elía, lo' culo laa 'in yu. 50 Una
Jesús xiya' msi'ya cueen ñi, cui' ña'an lcaa mdo'o
cusya 'in ñi. 51 Cui' xacan' te' tlyu nu nducui ni'
lyaa can', mda' tlu'hue la na, ti' ndyi'o la cuaan
tsaya' ngu'ya la lyuu, lo' juesa nu nguñan can'
hasta lo'o quee nguita na. 52 Hasta lo'o tucuaa
nguila tucua na, lo' qui'an jun nu cua' ya qui'an
ti' 'in Ndiose mdyiqui'o xacan', 53 mdyi'o jun ni'
cuaa can' xa cua' mdyiqui'o Jesús, xacan' yten
jun loo quichen Jerusalén, lo' qui'an nten na'an
tloo 'in jun. 54 Yu nu lca que 'in sindatu ntsu'hui
yu cuan 'in Jesús lo'o nchgaa la ña'an ta'a ndi'in
yu can', xa na'an yu mdyisnan nguñan, a cunta
lo'o nchgaa cha' nu yato'o, lyee ytsen yu, lo'
nchcui' yu: Nu cha' ñi ca si'yana yu re ncua yu
Sñe' Ndiose. 55 A cunta tyun jun cuna'an ndon
tijyo' ti, ngui'ni quii jun, cui' nu ngui'ni cunta 'in
Jesús ti' la se'en lca Galilea, 56 lja can' ndon María
Magdalena, lo'o María jyi'an Jacobo lo'o yu See, a
cunta lo'o jyi'an sñe' Zebedeo.

Xa mtsi' Jesús

57 Xa cua' msiin tsaan can' mdiyaa sca yu
cuilyiya' naan See nu mdo'o Arimatea, lo'o yu
cua' ntsu'hui yu cha' 'in Jesús. 58 Ya jñan yu cha'
cuiya' 'in Pilato si'yana cutsi' yu 'in Jesús. Xacan'
ngulo yu tñan 'in sindatu 'in yu si'yana chcuan yu
See can' cunta 'in Jesús. 59 Yu See can' mdyi'ya
yu 'in ñi lo' nguxen yu sca te' nu luhui 'in ñi, 60 lo'
mdi'in tyaa yu 'in ñi sca ni' tuquee nu tca nguiaa',

xacan' mducun yu tucuaa can' lo'o sca quee nu
tlyu, lo' mdo'o yu nguiaa yu. 61 Cui' ti tucuaa can'
ndon María Magdalena lo'o xca María.

Yu'hui yu cuan se'en mtsi' Jesús

62 Xca tsaan can', cui' tsaan nu nxitñan' ne'
judio, nchgaa yu nu ndlo ca tñan ni' lyaa, lo'o ne'
fariseo mdiyaa ne' tloo yu Pilato, 63 lo' juin ne':
'Un nu lca x'nan hua, nguia yu'hui ti' hua sca cha'
nu ycui' yu cuiñi can' xa ti' lo'o yu, lo' juin yu
si'yana ta'a snan tsaan tyiqui'o yu. 64 Can' cha'
cua' ñii jñan hua sca cha' tsu'hue 'in um, ca'an
tñan um 'in yu nu chu'hui cuan tucuaa can' tsani'
snan tsaan, ña'an tu' tla tsaa ta'a mda'an yu lo'
culyoo 'in yu, lo' tyisnan chcui' lo'o nten si'yana
cua' mdyiqui'o yu, lo' hasta lyee la tsa qui'an
ti' ne' cha' cuiñi re 'in yu que ña'an ti' culoo.
65 Mxcuen yu Pilato 'in ne': Una ndi'in silyiya 'in
um, tca su'hua um 'in can' tsaa lo' chu'hui cuan
tucuaa can', tsaña'an nu tca 'in um. 66 Xacan'
yaa ne' tucuaa can' lo' mducun tsu'hue la ne' 'in
na, hasta mjyi'in ca'an ne' sca cuiya' 'in na, can'
mxnu tucua ne' 'in yu nu chu'hui cuan 'in na.

28

Xa mdyiqui'o Jesús

1 Xa mdijin tsaan nu nxitñan' ne' judio, tlya ti
culoo tsaan 'in snan can', lo' María Magdalena
lo'o xca María mdiyaa jun tucuaa can'. 2 Xacan'
lyee nguñan si'yana sca angujle 'in Ñi X'nan na
mdo'o la ni' cuaan, lo' ngulo ntan quee nu nchcun
tucuaa can', lo' can' yten tucua. 3 Tsu'hue ña'an
tloo tsaña'an nchca ti' xa ndyuhui, tsu'hue ña'an
mten ste' tsaña'an nchca ti' coo. 4 Yu nu ntsu'hui
cuan can' lyee ytsen yu, lo' mdyisnan mchcuan
yu xa na'an yu 'in angujle can', mdlyu yu lo' msti
yu tsaña'an nchca ti' sca yu ngujui. 5 Una angujle
juin 'in jun cuna'an can': A cutsen um, jlyo tin'
si'yana nda'an nan um 'in Jesús, ñi nu ngua'an
loo cusi, 6 una a ntsu'hui 'a ñi re, si'yana cua'
mdyiqui'o ñi ña'an nu cua' juin ñi. Quiaan um
lo' cu'ni quii um se'en nu mdi'in tyaa ne' 'in Ñi
X'nan na. 7 Ndla ti xitucui um lo' quia ytsa' um
'in yu ta'a mda'an ñi si'yana cua' mdyiqui'o ñi,
a cunta culo nducua la tsaa ñi se'en lca Galilea,
lo' can' ña'an um 'in ñi. Cua' ñii ngune 'in um
cha' re. 8 Xacan' mdo'o jun tucuaa can', nguitsen
jun lo' tsacua ña'an tsu'hue ntsu'hui tiquee jun,
ndla ndsa ti nguia ytsa' jun 'in yu ta'a mda'an
ñi cha' nu na'an jun. 9 Tucueen nguiaa jun can'
tsa ndu'hui ngulo'o tloo Jesús 'in jun, lo' ycui'
cha' ñi 'in jun, cui' xaa mdyi'ya xtyin' jun tloo
ñi, msu'hua tuscun jun quiya' ñi, lo' m'ni tnu jun
'in ñi. 10 Xacan' juin Jesús 'in jun: A cutsen um,
xitucui um lo' taa um suun lo'o nchgaa yu ta'an
si'yana tsaa yu se'en lca Galilea, la cua ña'an ta'a
hua lo'o yu.

Cha' 'in silyiya nu yu'hui cuan

11 Lja nguiaa jun cuna'an can', mdo'o yu silyiya
can' nguiaa yu nde loo quichen, lo' mtsa' yu 'in
yu nu ndlo ca tñan ni' lyaa nchgaa cha' nu yato'o.
12 Mxo' ti'in ta'a ne' lo'o qui'yu cula, lo' m'ni
cuiya' ne' cha' si'yana su'hua lyiya' ne' qui'an tñi
'in yu silyiya can', 13 lo' nchcui' ne' lo'o yu: Nde
cha' nu chcui' um lo'o nten: Yu ta'a mda'an yu
cua, yaa yu tla lo' ngulyoo yu 'in nu ngujui can'
lja ngu'ya sla hua. 14 Siya' gubierno cunan cha'
re, una huare' cunan hua ña'an nu chcui' hua lo'o
yu, lo' a sca cha' chen nchcui 'in um. 15 Yu silyiya
can' msñi yu tñi can', ncua ja'an yu nchgaa cha'
nu ycui' ne' lo'o yu, cuaña'an yato'o mxicune ne'
cha' re lja ne' judio hasta cua' ñii.

Mxnu Jesús tñan 'in yu ta'a mda'an ñi

16 Cha tixca yu ta'a mda'an ñi mdo'o yu nguiaa
yu se'en lca Galilea, mdiyaa yu loo qui'ya se'en
mxnu Jesús cha' tsaa yu. 17 Xa na'an yu 'in ñi
m'ni tnu yu 'in ñi, una ntsu'hui nu m'ni tucua ti'
lo'o ñi. 18 Xacan' mdiyaa Jesús cui' la can', lo' juin
ñi 'in yu: Nchgaa cha' cuiya' cua' jui 'ñan la ni'
cuaan lo'o loo chendyu re. 19 Can' cha' yaa um
sca chcui chendyu lo' cunan um nu cu'ni cha'an
cha' re, tucua tya um 'in can' lo'o cha' cuiya' 'in
Stina Ndiose, lo'o Sñe' ñi, lo'o Espíritu nu Luhui
'in ñi, 20 lo' culo'o um 'in can' si'yana xu'hua se'en
nchgaa cha' nu cua' ycuin' lo'o um. Ña'an jan
ñi, nan' ndi'in lo'o um nchgaa xaa tsaya' nu tsatii
cha' nu nchca loo chendyu re. Amen.

Marcos

Cha' 'in yu Xuhua nu mducua tya 'in nten

1 Ndeña'an mdyisnan suun cha' tsu'hue 'in
Jesucristo, Sñe' Ndiose, 2 tsaña'an nchcui' quityi
nu ngua'an scua yu Isaía, yu nu mxiycui' Ndiose
'in cua' s'ni: —Ña'an jan ñi, nde ca'an tñan sca
yu chcua loo si'yana cu'ni chu'hue yu tucueen nu
caan. 3 Tyi'an yu se'en ngutyi lo' chcui' cueen yu:
Cu'ni chu'hue um tucueen se'en caan Ñi X'nan na,
lo' cu'ni ñi um tucueen nu ntsu'hui cha' tyijyin ñi
—. 4 Yato'o yu Xuhua mda'an ycui' yu sca se'en
ngutyi, ngulo'o yu 'in ne' si'yana xilo'o chon' ne'
qui'ya 'in ne' lo' chcua tya ne', ña'an ca si'yana
cu'ni Ndiose cha' tlyu ti' 'in ne'. 5 Qui'an 'a
ne' Jerusalén lo'o nchgaa la ña'an quichen ndi'in
se'en lyi'ya loo Judea, ndyi'an ne' se'en nchcui'
yu Xuhua can', ñee ne' qui'ya 'in ne' lo' mducua
tya yu 'in ne' chco tlyu Jordan. 6 Te' nu nchco'
yu Xuhua can' nguiaa' na lo'o quichan' camello,
lo'o sca quijyin nchcan' na sii' yu. Scua nu nchcu
yu lca 'in sco', lo' ndyi'yo yu cuiñan' nu ntsu'hui
ni' quixin'. 7 Ndeña'an nchcui' yu lo'o nten can':
Nde loo la re ntsu'hui cha' caan ñi nu tla la cha' 'in
que 'ñan nan'. Tsu'hue 'a ntsu'hui tiqueen cha'
cua na tca xtin' siya' tisnan ti ñi. 8 Nan' nu cha' ñi
lo'o tyi'a ti nducuan tyan 'in um, una cui' ñi ca'an
tñan ñi Espíritu nu Luhui 'in Ndiose chu'hui ni'
cusya 'in um.

Xa mducua tya Jesús

9 Yato'o sca tsaan mdo'o Jesús quichen Nazaret
se'en lyi'ya loo Galilea, mdiyaa ñi se'en ndon yu
Xuhua chco tlyu Jordan, lo' mducua tya yu 'in ñi.
10 Xa cua' tyi'o Jesús loo tyi'a can', na'an ñi nguila
tucua ni' cuaan, nguiaan Espíritu 'in Ndiose se'en
ndon ñi, ngu'ya tucua que ñi tsaña'an nchca ti'
ndyi'ya tucua sca scun' jo'o. 11 Ngune ycui' sca
nu ycui' la ni' cuaan: Nu'huin lca Sñen' nan' nu
ta'a lati 'ñan, tsu'hue 'a ntsu'hui tiqueen lo'o.

Ncua ti' laxa'an xityu 'in Jesús loo qui'ya

12 Cui' xaa ti can' m'ni Espíritu cha' yaa Jesús
sca se'en ngutyi. 13 Can' yu'hui lyijyi ñi tsani'
tucua yla tsaan, a cunta can' ntsu'hui 'ni la. Chcui
lja xacan' ncua ti' laxa'an xityu 'in ñi loo qui'ya,
una angujle 'in Ndiose mda yaa' 'in ñi.

Jesús mdyisnan m'ni ñi tñan 'in Ndiose

14 Xa cua' ntsu'hui yu Xuhua na'an chcuan,
mdo'o Jesús nguiaa ñi se'en lca Galilea, can'
mdyisnan ycui' ñi cha' tsu'hue 'in Ndiose, 15 lo'
nchcui' ñi: Cua' mdiyaa xaa tyisnan culo Ndiose
tñan 'in um. Xilo'o chon' um qui'ya ngui'ni um
lo' tsa qui'an ti' um cha' tsu'hue 'in ñi.

Msi'ya Jesús 'in jacua yu cuta cula

16 Yato'o mdijin Jesús tu'hua tiyo' Galilea, can'
na'an ñi 'in yu Tyo lo'o yu Ndre ta'a ngula yu,
nduguun yu quitan loo tyi'a can' si'yana yu cuta
cula lca yu. 17 Lo' juin Jesús 'in yu: Chcui ncha'an
um 'ñan, lo' nan' culo'on 'in um cu'ni um cuta,
tyicana 'in nten. 18 Cui' xaa ti can' ngula' sti yu
quitan 'in yu lo' mducui ncha'an yu 'in ñi. 19 Chin'
ti se'en ti' mda'an ñi, na'an ñi 'in yu Jacobo lo'o
yu Xuhua ta'a ngula yu, sñe' Zebedeo, ngui'ni
chu'hue yu quitan 'in yu ni' yca na'an can'. 20 Cui'
xaa can' msi'ya ñi 'in yu, lo' ngula' ton yu 'in
Zebedeo sti yu lo'o nguso 'in yu ni' yca na'an can',
lo' mducui ncha'an yu 'in ñi.

Mchca sca yu ntsu'hui cui'in xa'an 'in

21 Xacan' mdiyaa jun quichen Capernaum, lo'
tsaan nu nxitñan' ne' judio yten Jesús se'en n'ni
tnu ne' 'in Ndiose, lo' ngulo'o ñi 'in ne'. 22 Lyee 'a
yuhue ti' ne' 'in ñi si'yana ndlo'o ñi ña'an nchca
ti' sca nu ntsu'hui cha' cuiya' 'in, lo' si'i ña'an
ndlo'o ne' escriba. 23 Lja can' nguilyu sca yu
nu ntsu'hui cui'in xa'an 'in, lo' ycui' cueen yu:
24 Jesús Nazaret, ¿ñi na nchca ti' lo'o hua? ¿Ta
na ljyaan si'yana cujlyo 'in hua? Nan' ndyu'huin
lyoon ti ca lca, nu'huin lca ycui' ca nu mdo'o hui
'in Ndiose. 25 Una Jesús ngusun lo'o 'in cui'in
xa'an can', lo' juin ñi: Seen tyi'in, lya' ton 'in yu
re. 26 Cui'in xa'an can' mscuin ti'in na 'in yu xiya'
ti, cui' ña'an lcaa msi'ya yja cueen yu xa mdyi'o
na 'in yu. 27 Nchgaa ne' yuhue ti' ne', mñicha' ta'a
ne' lo' nchcui' ne': ¿Ñi cha' ta lca cha' re? Chacui'
cha' nu cui ti ndlo'o yu, hasta lo'o cui'in xa'an
ndlo yu tñan 'in, lo' nchca ja'an 'in yu. 28 Ndla
ndsa ti can' mdo'o yne cha' 'in ñi sca chcui se'en
lca Galilea.

M'ni chca Jesús 'in jyi'an laa yu Tyo

29 Ña'aan mdyi'o Jesús se'en ndiyo' ti'in ne'
can', nguiaa ñi lo'o yu Jacobo lo'o yu Xuhua, lo'
mdiyaa jun se'en nducua na'an 'in yu Tyo lo'o yu
Ndre. 30 Cui' xaa jui nu mtsa' 'in ñi si'yana jyi'an
laa yu Tyo nscua ti'i lo'o tique'. 31 Xacan' yaa
ñi se'en nscua ne', msñi ñi yaa' ne' lo' mxitucui
ñi 'in ne'. Cui' xaa mdyi'o tique' can' 'in ne', lo'
mdyisnan m'ni cunta ne' 'in jun.

M'ni chca Jesús qui'an nu ti'i xa ngu'ya tla

32 Xa cua' nguiaa cucha, mdiya lo'o ne' nchgaa
nu ti'i lo'o nu ntsu'hui cui'in xa'an 'in se'en ndon
Jesús, 33 ña'aan quichen ne' nguio' ti'in ne' tu'hua
tuna'an can'. 34 Jesús m'ni chca ñi 'in qui'an nu
ti'i lo'o cuati loo quicha nu ntsu'hui 'in ne', ngulo
ñi cui'in xa'an nu ntsu'hui 'in ne', lo' a mdaa ñi
cha' cuiya' ti' chcui' cui'in xa'an can' si'yana jlyo
ti' can' tucui ca lca ñi.

Mda'an ycui' Jesús cha' tsu'hue 'in Ndiose

35 Xa nde cua' ljyaan xaa, mdo'o Jesús nguiaa ñi
nde tu'hua quichen scati ñi, can' nchcui' lyi'o ñi
'in Ndiose. 36 Yu Tyo lo'o nchgaa la ta'a nda'an
yu, mdo'o yu nguia nan yu 'in ñi. 37 Xa nguija
lyoo ñi 'in yu, xacan' juin yu: Qui'an 'a nten
nda'an nan 'in um. 38 Lo' juin ñi 'in yu: Tsaa na
scasca la quichen nu ndi'in cui' ti re, lo' chcuin'
cha' tsu'hue 'in Ndiose, si'yana can' tñan ljyaan.
39 Ña'aan se'en lyi'ya loo Galilea mda'an ycui' ñi
cha' tsu'hue 'in Ndiose cunda scaa se'en n'ni tnu
ne' 'in Ndiose, a cunta ngulo ñi cui'in xa'an nu
ntsu'hui 'in nten.

Xa mchca sca nu ti'i lo'o quitso' la

40 Yato'o sca tsaan, tloo Jesús mdiyaa sca yu ti'i
lo'o quitso' la. Mdyi'ya xtyin' yu lo' ycui' 'tnan
yu lo'o ñi: Cha' nchca ti' um lo' cu'ni chca um
'ñan. 41 Jesús mña'an 'tnan ti' ñi 'in yu, mxñii
ñi yaa' ñi lo' m'ni ca'an ñi 'in yu, lo' juin ñi:
Nchca tin'. Quinu luhui lo'o quicha cua 'in. 42 Cui'
xaa ti ngulyijyi quicha can' 'in yu, lo' mchca yu.
43 Xacan' ngulo ñi tñan 'in yu si'yana quiaa yu,
una tla cha' ycui' ñi lo'o yu: 44 Ña'an jan ñi, xñi
cunta si'yana a chcui' lo'o ñi sca tucui cha' re.
Tsaloo ti tsaa se'en nducua laa lo' culo'o 'in 'in yu
nu ndlo tñan ni' lyaa, taa sca lcuan ña'an nu ngulo
Moisé tñan, xacan' ca cuiya' ti' nten si'yana cua'
mchca. 45 Una yu nu mchca can' mdo'o yu nguiaa
yu, mdaa yu suun lo'o ña'an nu ti cha' nu yato'o
'in yu. Can' cha' a ncua 'a ti' sten Jesús scasca
quichen, tsaloo ti se'en nu a tca nten ndyi'an ñi,
una ñi cuaña'an ti' ndyi'o nten scasca quichen
ndyi'an nan 'in ñi.

2

Mchca sca yu a nchca tyi'an

1 Tsa mdijin tucua snan ti tsaan, xiya' mxitucui
Jesús nde quichen Capernaum. Mscua cueen cha'
'in ñi ña'aan sca chcui quichen si'yana cua' nguila
ñi nde ña'an. 2 Cui' ña'an lcaa nguio' ti'in qui'an
nten, mtsa'an yu'hui ne' tuna'an lyiya', lo' Jesús
ndlo'o ñi cha' 'in Ndiose. 3 Xacan' tsa jacua yu
qui'yu mdiya lo'o yu sca nu ti'i nu ncua cuti ti'
ña'aan, si'yana cu'ni chca Jesús 'in. 4 Si'ya nten
qui'an can', a ncua sten lo'o yu 'in nu ti'i can'
se'en ndon ñi. Can' cha' ycuen lo'o yu 'in nde que
na'an, can' msla yu sca se'en mdyi'ya sti yu 'in nu
ti'i can' tloo ñi. 5 Xa na'an Jesús si'yana lyee ndiya
qui'an ti' yu 'in ñi, xacan' juin ñi 'in nu ti'i can':
Sñen', cua' mchca qui'ya 'in. 6 Lja can' nducua
tucua snan ne' escriba, lo' nguñan ti' ne': 7 ¿Ña'an
'ni tiquee yu re nchcui' yu cuaña'an? Na nchcui'
ca'an yu 'in Ndiose. ¿Ta si'i scati Ndiose nchca
'in ñi xicuten ñi qui'ya? 8 Jesús cui' xaa ngu'ya
ñi cunta cha' nu ñan ti' ne', lo' juin ñi: ¿Ñi cha'
ta ñan ti' um cuaña'an? 9 ¿Ti ña'an ta cha' nu a
tucui la chcuin' lo'o yu ti'i re: Ta cunen lo'o yu,
cua' mchca qui'ya 'in, uta chcuin', tyiton, lo' xñi
s'ñan lo' quiaa? 10 Ña'an jan ñi, si'yana ca cuiya'
ti' um si'yana nan', Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni'
Cuaan, ntsu'hui cha' cuiya' 'ñan xicuten qui'ya 'in
nten loo chendyu re. (Xacan' juin ñi 'in nu ti'i
can'): 11 Nan' chcuin' lo'o, tyiton lo' xñi s'ñan, lo'
quiaa nde ña'an 'in. 12 Cui' xaa mdyiton yu, msñi
yu s'ñan yu, mdo'o yu nguiaa yu tloo na'an nten
can'. Yuhue 'a ti' ne' lo' m'ni tnu ne' 'in Ndiose,
lo' juin ne': Ñi siya' a nchca ña'an na cha' nu na'an
na cua' ñii.

Msi'ya Jesús 'in yu Leví

13 Chon' nde'en can' mdo'o Jesús nguiaa ñi nde
tu'hua tiyo', ticui' ti ña'an nducui ncha'an nten
'in ñi, lo' ndlo'o ñi 'in ne'. 14 Se'en nguiaa ñi na'an
ñi 'in sca yu naan Leví, sñe' yu Alfeo, nducua yu
se'en nsu'hua lyiya' nten tñi, lo' juin ñi 'in yu:
Chcui ncha'an um 'ñan. Mdyiton yu lo' mducui
ncha'an yu 'in ñi. 15 Yato'o mdiyaa Jesús lo'o yu
ta'a nda'an ñi na'an 'in yu Leví, tsatlyu ycu jun
lo'o nchgaa la ña'an yu nu ndlo tñi, a cunta qui'an
yu nducun' ta'a nchcu jun, si'yana qui'an 'a nten
nducui ncha'an ne' 'in Jesús. 16 Tucua snan ne'
escriba lo'o ne' fariseo, xa na'an ne' si'yana Jesús
nchcu ñi lo'o chacui' yu nducun', lo' juin ne' 'in
yu ta'a nda'an ñi: ¿Ñi cha' ta nchcu yu re lo'o yu
ndlo tñi lo'o yu nducun'? 17 Ngune 'in Jesús cha'
nu ycui' ne', lo' juin ñi 'in ne': Ne' nu lyee ti', a
najo'o rmiyu 'in ne', una nu ti'i, can' nu najo'o na
'in. A ljyan nan 'in nten nu cua' lca luhui, cui' ca
nu ljyaan si'ya ne' nu nducui qui'ya.

Cha' 'in ne' nu n'ni ayuna

18 Yu ta'a nda'an yu Xuhua ngui'ni yu ayuna,
a cunta lo'o ne' fariseo ngui'ni ne' cuaña'an.
Xacan' mdiyaa tucua snan yu nu mñicha' 'in

Jesús: ¿Ñi cha' ta yu nu nducui ncha'an 'in yu
Xuhua, lo'o yu nu nducui ncha'an 'in ne' fariseo
n'ni yu ayuna, lo' ñi cha' ta yu ta'a nda'an um,
a n'ni yu cuaña'an? 19 Juin Jesús 'in yu: Nten
nu ndyi'an se'en ndyijyi cuilyi'o ne', ¿ta tca cu'ni
can' ayuna lja ti' nducua yu nu ndyijyi cuilyi'o
can'? A tca 'in can' si'yana ti' nducua sca se'en
ti lo'o yu nu ndyijyi cuilyi'o can'. 20 Una tiyaa xaa
a la 'a quine cueen yu nu jui cuilyi'o can', xacan'
tca cu'ni can' ayuna. 21 A tucui nu nxcuan su'hua
sca te' nu cua' cula lo'o tsa yu'hue te' tiji, si'yana
cha' cu'ni ne' cuaña'an, te' tiji can' xiya' na, lo'
sta na 'in te' cula can'. Lo' se'en nu mda' can'
lyee la xeen na. 22 A tucui nu nsu'hua vino nu cui
ti ni' sca cuijyin quijyin nu cua' cula, cha' cu'ni
ne' cuaña'an, chcuen vino can' lo' cutsu quijyin
can', tsato'o quilo na lo' jlyo quijyin can'. Can'
cha' ntsu'hui cha' su'hua ne' vino nu cui ti ni' sca
cuijyin nu tiji.

Mston yu juun trigo tsaan nu nxitñan' ne'

23 Yato'o sca tsaan nu nxitñan' ne' judio, mdijin
Jesús lo'o yu ta'a nda'an ñi sca loo jyaan se'en
nducua trigo. Yu ta'a nda'an ñi mdyisnan mston
yu juun trigo lo' ycu yu 'in na. 24 Xacan' juin ne'
fariseo 'in ñi: Ña'an jan ñi, ¿ñi cha' ta ngui'ni
yu ta'a nda'an sca cha' nu a nga'an cha' cu'ni na
tsaan nu nxitñan' na? 25 Una mxcuen ñi 'in ne':
¿Ta na a nchca chcui' um quityi cha' 'in Davi xa
ngute' ti' yu lo'o yu ta'a mda'an yu? 26 Cui' xa
ngulo Abiatar tñan ni' lyaa, yten yu Davi lo' ycu
yu jaslya nu cua' ndi'in lo'o cunta 'in Ndiose, lo'
mdaa yu 'in na 'in yu ta'a mda'an yu, lo' na tsaloo
ti yu nu ndlo tñan ni' lyaa ntsu'hui cha' cuiya' cu
'in na. 27 Ti' juin la ñi 'in ne': Tsaan nu nxitñan'
ne', mdaa Ndiose 'in na si'yana najo'o na 'in nten,
lo' si'i tsaan can' culo na tñan 'in ne'. 28 Can'
cha' lo'o tsaan nu nxitñan' ne', nan' Yu Qui'yu nu
Mdo'o nde ni' Cuaan, lcan X'nan na.

3

Sca yu qui'yu nu ngutyi sca tso' yaa'

1 Xiya' yato'o yten Jesús se'en n'ni tnu ne'
'in Ndiose, can' ntsu'hui sca yu nu ngutyi sca
tso' yaa'. 2 Lo' nsñi ne' cunta 'in Jesús cha' ta
cu'ni chca ñi 'in yu tsaan nu nxitñan' ne', si'yana
caja ña'an su'hua ne' qui'ya 'in ñi. 3 Xacan' juin
Jesús 'in yu nu ngutyi yaa' can': Tyiton lo' caan
la tlu'hue re. 4 Lo' juin ñi 'in nten can': ¿Ñi
tñan tsu'hue cu'ni na tsaan nu nxitñan' na, cha'
tsu'hue, uta cha' nu a tsu'hue? ¿Culo laa na 'in
nten, uta na taa na ya' caja ne'? A mxcuen ne'
'in ñi. 5 Xacan' tla mxina'an Jesús 'in ne', tsacua
se'en ti'i nga'an 'in ñi si'yana ndyijyin ya' tla
cusya 'in ne', juin ñi 'in yu ti'i can': Xñii yaa'.
Cui' xaa mxñii yu yaa' yu, lo' mchca tsu'hue na 'in
yu. 6 Xacan' mdo'o ne' fariseo, nguia y'ni cuiya'
ne' cha' lo'o tsalca ta nten 'in ree Herode, si'yana
cujui ne' 'in Jesús.

Mchca nu ti'i tu'hua tiyo' Galilea

7 Una Jesús mdo'o ñi nguiaa ñi lo'o yu ta'a
nda'an ñi nde tu'hua tiyo' Galilea. Qui'an nten
mducui ncha'an 'in ñi, ne' nu mdo'o se'en lyi'ya
loo Galilea lo'o Judea, 8 lo'o quichen Jerusalén,
lo'o se'en lca Idumea, lo'o xca tso' chco tlyu
Jordan mdo'o ne', lo'o se'en lyi'ya loo quichen
Tiro lo'o Sidón mdo'o ne'. Qui'an 'a nten mda'an
nan ne' 'in ñi, si'yana ynan ne' cha' ña'an cha'
nu tnu ngui'ni ñi. 9 Si'ya nten qui'an can', ngulo
Jesús tñan 'in yu ta'a nda'an ñi, si'yana tyi'in tiyaa
yu lo'o yca na'an nu ntsu'hui cha' sten ñi se'en
nu a sta su'hua ne' 'in ñi. 10 Si'yana qui'an 'a
nu ti'i cua' m'ni chca ñi, nchgaa la ña'an nu ti'i
can' nsta su'hua 'in ñi se'en nu cula' ne' 'in ñi.
11 Nten nu ntsu'hui cui'in xa'an 'in, xa na'an ne'
'in Jesús, cui' xaa ndyi'ya xtyin' ne' tloo ñi, nxi'ya
yja cueen ne', lo' nchcui' ne': Nu'huin lca Sñe'
Ndiose. 12 Una Jesús tla cha' ycui' lo'o ne', si'yana
a chcui' la ne' tucui ca lca ñi.

Ngulohui Jesús 'in tsa tichcua yu ta'an tyi'an ñi

13 Chon' nde'en can' ycuen Jesús sca loo qui'ya,
msi'ya ñi 'in tsalca nu ncua ti' ñi, lo' nguio' ti'in
yu tloo ñi. 14 Xacan' ngulohui ñi 'in tsa tichcua yu
nu ta'a tyi'an ca ñi nchgaa xaa, yu nu ca'an tñan
ñi 'in chcui' cha' tsu'hue 'in Ndiose. 15 Mdaa ñi
cha' cuiya' 'in yu si'yana tca culo yu cui'in xa'an
nu ntsu'hui 'in nten, lo' tca cu'ni chca yu 'in nu
ti'i. 16 Nde yu nu ngulohui ñi: Yu Simón, nu
mdi'in tyaa ñi nii ca naan Tyo, 17 yu Jacobo, sñe'
yu Zebedeo, lo'o yu Xuhua ta'a ngula yu, chcuaa
yu can' mdi'in tyaa ñi nii yu, Boanerges, lo' cha'
re nchca ti' chcui', sñe' tyi'yu, 18 yu Ndre, yu Lpe,
yu Bartolomé, yu Mateo, yu Toma, lo'o yu Jacobo,
sñe' yu Alfeo, yu Tadeo, lo'o yu Simón nu ntsu'hui
cha' 'in ne' cananista, 19 lo'o yu Juda Iscariote nu
mdyaa 'in Jesús. Xacan' mxitucui jun lo' nguila
jun la na'an.

Ycui' ca'an ne' 'in Espíritu

20 Ña'an ti ya' nguio' ti'in qui'an nten se'en
ndi'in jun, ñi cu jun lo' a jui 'a xaa. 21 Xa ynan
ta nten 'in Jesús cha' can', cui' xaa mdo'o jun
nguia 'ya jun 'in ñi, si'yana cua' nchcui' nten

si'yana ndiyo' ñi. 22 Lja can' ntsu'hui ne' escriba
nu mdo'o quichen Jerusalén, nchcui' ne' si'yana
Jesús ntsu'hui x'nan cui'in xa'an 'in ñi nu naan
Beelzebú, lo' si'ya cha' cuiya' 'in can' ndlo ñi
cui'in xa'an nu ntsu'hui 'in nten. 23 Xacan' msi'ya
ñi 'in ne' escriba, lo' mdyisnan ycui' ñi scasca cha'
lo'o ne': ¿Ña'an ta tca 'in Laxa'an culo 'in ticuii'?
24 Cui' cuaña'an se'en nducua lo'o ne' cha' cuiya',
cha' a sca cha' ti 'in ne', a tca cula scua cha' 'in ne'.
25 Ticui' cuaña'an lo'o nten nu ndi'in sca na'an,
cha' a sca cha' ti 'in can', a tca cula scua cha'
'in ne'. 26 Cuaña'an Laxa'an, cha' nsuun can' lo'o
ticuii', cha' a sca cha' ti 'in, a tca cula scua cha'
'in can', tsato'o tsatii tuhue cha' 'in. 27 A cunta,
a tucui nu tca sten na'an 'in sca yu nu ngula ti'
lo' cu'ni cunan 'in yu, cha' si'i culo nducua scan'
ne' 'in yu, la xacan' cui'ya ne' na nu ndi'in 'in
yu. 28 Nu cha' ñi chcuin' lo'o um, nchgaa qui'ya
nu n'ni ne', lo'o nchgaa yuhue' nu nchcui' ne',
ti' cu'ni Ndiose cha' tlyu ti' 'in ne', 29 tyicana nu
nchcui' yuhue' 'in Espíritu nu Luhui 'in Ndiose, a
nducua 'a tsaan cu'ni Ndiose cha' tlyu ti' 'in can',
cui' ca nu nducui ncha'an yuhue' 'in can' tsala
xaa. 30 Juin Jesús cuaña'an, si'yana ne' escriba
nchcui' ne': Cui'in xa'an ntsu'hui 'in yu.

Xa mda'an nan jyi'an Jesús 'in ñi

31 Lja xacan' mdiyaa jyi'an Jesús lo'o ta'a ngula
ñi tuna'an lyiya', lo' ngulo jun tñan 'in ne' si'yana
xi'ya ne' 'in ñi. 32 Nten nu ta'a nducua ñi can' juin
'in ñi: Tuna'an lyiya' cua mdiyaan ñi jyi'an um
lo'o ta'a ngula um, lo' nan jun 'in um. 33 Mxcuen
ñi 'in ne': ¿Tucui ca lca jyi'an, lo' tucui lca ta'a
ngulan? 34 Tyi'iin mxina'an ñi, lo' juin ñi: Nde
nu lca jyi'an lo'o ta'a ngulan, 35 si'yana nchgaa nu
nducua tñan cha' nu nchcui' Ndiose, can' nu lca
ta'an lo' can' nu lca jyi'an.

4

Cha' 'in yu nu ntya mti

1 Xiya' mdyisnan ngulo'o Jesús 'in nten tu'hua
tiyo' can'. Lo' si'ya nten qui'an can' yten tucua
ñi ni' yca na'an. Nchgaa nten can' nguio' ti'in
ne' tu'hua tiyo' can'. 2 Qui'an 'a cha' ngulo'o ñi
'in ne' lo'o scasca cha' nu ycui' ñi, lo' ndeña'an
nchcui' ñi: 3 Ton nscan um cha' re: Nu ncua
sca tsaan mdo'o sca yu qui'yu, nguia yta yu mti
trigo. 4 Se'en msne yu 'in na nguilo tsachin' na
tu'hua tucueen, cui' xaa ti yaan quiñi nu ycu 'in
na. 5 Tichin' mti can' nguilo na sca se'en nu chin'
ti yuu nducua loo quee. Ndla mducua na si'yana
chin' ti yuu mducun ti'in 'in na. 6 Xa mdyisnan
m'ni tique' cuaan 'in na cui' xaa nguinan' na,
lo' ngutyi na si'yana a ngu'ya xcua' tsu'hue na.
7 Tichin' mti can' nguilo na sca se'en nducua yca
quiche'. Ndla la ylo yca quiche' can', lo' a mdaa
na ya' culo trigo can'. 8 Lo' tichin' na nguilo na
loo yuu tsu'hue, tsu'hue 'a ylo na lo' ncua tñan
na. Ntsu'hui juun can' mdaa na cla tyii mti scati
loo juun na, ntsu'hui juun nu mdaa snan yla mti,
lo' ntsu'hui nu mdaa sca ciento na scati loo juun.
9 Xacan' juin ñi 'in ne': Nchgaa nu ngune 'in cha'
nu ycuin', cu'ni cunta 'in na. 10 Xa cua' nguinu
ton ñi lo'o yu tichcua nu ta'a nda'an ñi, lo'o chcua
xnan nu ndon cui' ti can', mñicha' yu 'in ñi sca
cunta, cha' ñi cha' nchca ti' chcui' cha' nu ycui' ñi
can'. 11 Lo' juin ñi 'in yu: Cha' nu ntsu'hui cutsi'
'in Ndiose tsaña'an ndlo ñi tñan, cua' mdaa ñi
cha' cuiya' 'in um si'yana qui'ya um cunta cha' re.
Una nchgaa la ña'an nten chacui' cha' nu ntsu'hui
nchcun nchcuin' lo'o ne'. 12 —Siya' lyee la ña'an
ne' lo' a chcan' 'in ne', siya' lyee la ndon nscan
ne' lo' a qui'ya ne' cha' tiyaa, ña'an ca si'yana a
quia nan ne' 'in Ndiose, lo' ñi a cuten qui'ya 'in
ne'—. 13 Lo' juin Jesús 'in yu: ¿Ta na a ngu'ya um
cunta cha' nu ycuin' can'? ¿Ña'an la ca nchgaa
la ña'an cha' nu cua' mdi'in tyaan? 14 Yu nu ntya
mti trigo can', nguiaa cha' 'in yu ña'an cha' 'in yu
nu nchcui' cha' tsu'hue 'in Ndiose. 15 Mti trigo nu
nguilo tu'hua tucueen can', lca na ña'an cha' 'in
nten nu ne 'in cha' tsu'hue 'in Ndiose. Cui' xaa
ndyi'an Laxa'an lo' ndlyoo cha' tsu'hue nu cua'
ntsu'hui ni' cusya 'in ne'. 16 Mti nu nguilo loo yuu
nu titi tu'hua nducua loo quee can', lca na ña'an
cha' 'in nten nu ne 'in cha' tsu'hue 'in Ndiose,
tsu'hue ntsu'hui tiquee ne' nducuan xu'hue ne'
'in na. 17 Una a ngu'ya xcua' tsu'hue na ni' cusya
'in ne', xi'i ti ndaa loo ne', lo' si'ya scasca cha' nu
ndyijyin ne' si'ya cha' 'in Ndiose, cui' xaa ndyi'o
tso' ne'. 18 Mti nu nguilo se'en nducua yca quiche'
can', nguiaa cha' 'in na ña'an cha' 'in nten nu ne
'in cha' tsu'hue 'in Ndiose. 19 Una si'ya scasca
cha' nu nchca loo chendyu re, cha' xquee' 'in cha'
cuilyiya', lo' nchcui ti' ne' scasca la cha', can' nu
ndujui xu'hua cha' tsu'hue nu cua' ntsu'hui ni'
cusya 'in ne', lo' a ndyijyi 'a ña'an cuton na. 20 Una
mti nu nguine loo yuu tsu'hue can', nguiaa cha'
'in na ña'an cha' 'in nten nu ne 'in cha' tsu'hue
'in Ndiose, nducuan xu'hue ne' 'in na, lo' tsu'hue
nchca tñan na: Ntsu'hui juun nu ndyi'yu cla tyi
mti loo, ntsu'hui nu ndyi'yu snan yla na 'in, a
cunta ntsu'hui juun nu ndyi'yu sca ciento na loo.

A sca cha' na a tyi'o scua la

21 Nde xca cha' ycui' ñi: A tucui nu nguiten
lo'o sca quii' ndiquin, lo' nde tucun ti'in 'in na ni'
cuiya' sca', uta nde ni' qui'ñan, cui' ca nu tyi'in
tyaa ne' 'in na sca se'en cuaan si'yana tu'hui na
xaa. 22 Ticui' cuaña'an lo'o sca cha' nu nchca
cunan ti, a tca a quine cha' 'in na, uta lo'o sca cha'
nu nchca cutsi' ti, a tyijyin yu'hui cha' a tyi'o scua
la na. 23 Nchgaa nu ne 'in cha' nu nchcuin', cu'ni
cunta 'in na. 24 Lo' ti' juin la ñi: Ton nscan um cha'
re: Cua' yaa ña'an cuiya' nu ndaa um, cuaña'an
cuiya' caja nu taa 'in um, lo' hasta nde lyee la caja
na 'in um. 25 Si'yana nten nu cua' jui cha' tsu'hue
'in, nde lyee la caja cha' tsu'hue can' 'in, una sca
nten nu a ndi'in cha' tsu'hue 'in, lo'o tsachin' cha'
nu nducua tloo can', caja nu lyaa 'in na.

Cha' 'in sca mti nu ntya ne'

26 Lo' ti' juin la ñi: Lo'o cha' re ca jlyo ti' um
ña'an ntsu'hui cha' culo Ndiose tñan 'in nten.
Nguiaa cha' re tsaña'an nguiaa cha' 'in yu nu ntya
sca mti. 27 Ndijya' yu lo' ndyitucui yu, cuaña'an
ndijin tsaan 'in yu, lja xacan' nducua mti can', lo'
a jlyo ti' yu ña'an nguia nguilo na. 28 Cha' 'in ti
na ndyi'o tucua na loo yuu: Culoo nchcua lca' na,
xacan' ndyi'o juun na, la xacan' ndyi'o tucua mti
loo juun can'. 29 Xa cua' ngula na, nxo' yu 'in na
si'yana cua' mdiyaa xaa 'in na.

Cha' 'in mti mostaza

30 Nde xca cha' nu ti' ycui' ñi: ¿Ti ña'an ta cha'
tca tyi'in tyaa na si'yana tca qui'ya na cunta ña'an
ntsu'hui cha' culo Ndiose tñan 'in nten? 31 Nguiaa
cha' can' tsaña'an cha' 'in mti mostaza, mti nu
suhue lati nu ntya nten. 32 Una xa cua' nguita na,
tnu lati ndlyo na que nchgaa loo quixin' nu ntya
ne', tnu ndlyo stan' na lo' hasta lo'o quiñi nchcua
cu'hua 'in lja na.

Scasca cha' ycui' Jesús lo'o nten

33 Qui'an 'a cha' ti' ycui' la ñi lo'o nten can',
cua' ña'aan ndyi'ya ne' cunta 'in na. 34 Scasca cha'
ycui' ñi lo'o nten can', una xca cunta ndlyo scua
la ñi cha' can' lo'o yu ta'a nda'an ñi.

M'ni Jesús cha' ngulyijyi quio cui'in

35 Xa msiin tsaan can', juin Jesús 'in yu ta'a
nda'an ñi: Tyijyin xi'yu na xca tso' tiyo' re.
36 Xacan' msla' ta'a ñi lo'o nten can', lo' yu ta'a
nda'an ñi nguia lo'o yu 'in ñi ni' yca na'an, lo'o
nchgaa la ña'an yca na'an can' ta'a nguiaa jun.
37 Mdyisnan ncua cui'in lyee ya', cui' ña'an lcaa
lo'o tiyo' can' mdyisnan nguitsa na, ncua cha'
cha'an yu'hui tyi'a ni' yca na'an can'. 38 Una Jesús
ngu'ya sla ñi nde chon' la yca na'an can', nscua
'ni quee ñi loo sca te'. Yu ta'a nda'an ñi ngulyoo
yu sla ñi, lo' juin yu: Ñi Bstro, ¿ta na a ndyuhue
ti' um ña'an cua' quityin' yu'hui ti na? 39 Xacan'
mdyiton Jesús lo' ngusun lo'o ñi 'in cui'in can',
lo' ycui' ñi lo'o tiyo' can': Seen tyi'in. Cui' xaa
ngula' ti' cui'in can', lo'o tiyo' can' ncua tiin na.
40 Lo' juin ñi 'in yu ta'a nda'an ñi: ¿Ñi cha' lyee 'a
nguitsen um? ¿Ta na a ndiya qui'an ti' um 'ñan?
41 Una yu ta'a nda'an ñi scaña'an ti ndi'in ytsen
yu, lo' scasca yu ñicha' ta'a yu, lo' nchcui' yu:
¿Tucui ca lca ñi re, ñi cha' hasta cui'in lo'o tyi'a,
lo' ja'an 'in ñi?

5

Cha' 'in yu Gadara

1 Xacan' mdiyaa jun xca tso' tiyo' can' se'en lca
loo yuu 'in ne' Gadara. 2 Ña'aan mdyi'o Jesús ni'
yca na'an can', mdiyaa sca yu ndiyo' tloo ñi nu
mdo'o ni' lyi'o se'en nguitsi' nten, lo' ntsu'hui
cui'in xa'an 'in yu. 3 Can' nguilyu yu nchgaa xaa,
lo' a tucui nu nchca tyon tloo yu, ñi lo'o carena
lo' a nchca scan' ne' 'in yu, 4 si'yana tyun 'a ya'
mchcan' quiya' yu lo'o yaa' yu lo'o carena, lo' cui'
xaa nsi'yu yu 'in na, a tucui nu ncua 'in lo'o yu.
5 Tla lo' cucha nda'an nsi'ya yja yu loo qui'ya lo'o
se'en lca tucuaa, lo' ndyujui yuhua' yu 'in yu lo'o
quee. 6 Ti' tijyo' ndon yu xa na'an yu 'in Jesús,
msnan yu ya ycua yu 'in ñi, lo' mdyi'ya xtyin'
yu tloo ñi. 7 Ycui' cueen yu lo'o ñi: Jesús, Sñe'
Ndiose, ñi nu tlyu lati nu nducua ni' cuaan, ¿ñi
cha' ngui'ni lyi'o um 'ñan? Nan' jñan sca cha'
tsu'hue 'in um tloo Ndiose si'yana a xitijin um
'ñan nu ti'i. 8 Juin yu cuaña'an si'yana Jesús cua'
nchcui' ñi: Cui'in xa'an, lya' ton 'in yu re siya' ti.
9 Mñicha' ñi 'in yu: ¿Ña'an ta naan? Lo' mxcuen
yu 'in ñi: Legión naan hua, si'yana qui'an 'a hua.
10 Lyee 'a mjñan cui'in xa'an can' cha' tsu'hue 'in
ñi, si'yana a culo tso' ñi 'in tijyo' la. 11 Cui' ti
sca sii' qui'ya, qui'an 'a cuhue' nda'an nan ycu.
12 Lo' nchgaa cui'in xa'an can' mjñan cha' tsu'hue
'in ñi, lo' juin: Taa um cha' cuiya' sten hua 'in
cuhue' cua. 13 Cui' xaa mdaa Jesús cha' cuiya',
cui' ña'an lcaa mdyi'o cui'in xa'an can' 'in yu, lo'
yten 'in cuhue' can'. Cuhue' can' ndiyaa 'in tsaa
tucua mii 'in, lo' nchgaa 'in mdo'o snan 'in, lo'
mxityu loo 'in loo tiyo' can' se'en ngujui 'in. 14 Yu
nu na'an seen cuhue' can' msnan yu, lo' mtsa'
yu 'in nten nchgaa se'en mdijin yu, ni' quixin'
lo'o loo quichen, ña'an cha' nu yato'o, cui' xaa ya
na'an ne' cha' ñi na nchca. 15 Xa mdiyaa ne' se'en

nducua Jesús, na'an ne' 'in yu nu yu'hui qui'an
cui'in xa'an 'in can', nducua yu chcui cha' tiyaa
'in yu, nguxen yu sca te', lo' lyee ytsen ne'. 16 Nu
na'an nchgaa cha' nu yato'o can', mdaa suun lo'o
nten nu mdiyaa can', cha' 'in yu nu yu'hui cui'in
xa'an 'in can', lo'o cha' 'in cuhue' can'. 17 Xacan'
scasca ne' mjñan ne' 'in Jesús si'yana tyi'o ñi se'en
can'. 18 Xa cua' yten Jesús ni' yca na'an can', lo'
yu nu yu'hui cui'in xa'an 'in can' mjñan yu cha'
tsu'hue 'in ñi, cha' tca tsaa yu lo'o ñi. 19 Una
Jesús a mdaa ñi cha' cuiya', lo' juin ñi 'in yu:
Quiaa nde ña'an 'in, lo' quitsa' 'in nchgaa nten
'in ña'an cha' tsu'hue m'ni Ndiose lo'o, lo' ña'an
mña'an 'tnan ti' ñi 'in. 20 Xacan' nguia ytsa' yu
'in nten nu ndi'in scasca quichen se'en lyi'ya loo
Decápolis, ña'an cha' tsu'hue nu m'ni Jesús lo'o
yu, lo' nchgaa ne' yuhue ti' ne'.

Cha' 'in sñe' Jairo lo'o nu yla' ste' Jesús

21 Xiya' mdijin xi'yu Jesús lo'o yca na'an xca
tso' tiyo' can', lo' mdyisnan nguio' ti'in qui'an
nten tu'hua se'en ndon ñi can'. 22 Can' mdiyaa sca
yu naan Jairo, sca yu ndlo tñan se'en n'ni tnu ne'
judio 'in Ndiose, xa na'an yu 'in ñi mdyi'ya xtyin'
yu tloo ñi. 23 Lyee mjñan yu 'in ñi lo' nchcui' yu:
Cua' caja ti sca sñen'. Cu'ni um cha' tsu'hue tsaa
um se'en nscua, lo' ti'in tyaa um yaa' um 'in lo'
chca. 24 Xacan' mdo'o ñi nguiaa ñi lo'o yu, lo'
qui'an 'a nten mducui ncha'an 'in ñi, hasta nsta
su'hua ta'a ne' lo'o ñi. 25 Lja nten can' ntsu'hui
sca ne' cuna'an, nu cua' ntsu'hui tichcua yjan
ti'i lo'o quicha nguilo tne. 26 Lyee 'a cua' mdijin
ne' nu ti'i yaa' ne' nu n'ni rmiyu, a cunta cua'
ngulyijyi ne' ña'aan tñi nu su 'in ne', lo' a sca
cunta yu'hui 'in ne', cui' ca nu nde lyee la ti'i ne'.
27 Xa ynan ne' cha' 'in Jesús, cui' xaa yaan ne'
nde chon' ñi lja nten qui'an can', lo' yla' ne' ste'
ñi, 28 si'yana ñan ti' ne': Siya' cua' tsu'hue ste' ti
ñi culan', lo' chcan. 29 Cui' ña'an lcaa ngulyijyi
ylo tne can' 'in ne', lo' ngüi ti' ne' si'yana mchca
ne'. 30 Cui' xaa ngu'ya Jesús cunta si'yana lo'o cha'
cuiya' 'in ñi mchca sca nu yla' 'in ñi, lo' mxiton
ñi mñicha' ñi 'in nten can', cha' ti nu yla' ste' ñi.
31 Yu ta'a nda'an ñi juin 'in ñi: Ña'an um tsala
ña'an qui'an nten re nsta su'hua ne' 'in um, lo'
ti' ñicha' um, ti ca nu yla' 'in um. 32 Una Jesús
tyi'iin mxina'an ñi cha' ti ca nu yla' 'in ñi. 33 Ne'
cuna'an can' ngu'ya ne' cha' tiyaa ña'an cha' nu
yato'o 'in ne', mdyisnan mchcuan ne' si'yana lyee
ytsen ne', lo' mdyi'ya xtyin' ne' tloo ñi, lo' mtsa'
ne' 'in ñi ña'aan cha' nu yato'o 'in ne'. 34 Lo' juin
ñi 'in ne' cuna'an can': Sñen', cua' mchca si'yana
ya qui'an ti' 'ñan. Quia lya lo' quinu luhui, a sca
la cha' chu'hui tiquee. 35 Can' cha' ti' ndon ycui'
ñi, xa mdiyaa tucua snan yu nu mdo'o la na'an 'in
yu nu ndlo ca tñan can', lo' juin yu: Cua' ngujui
sñe' um. ¿Ñi cha' ti' ndaa um cha' nsin' ti' 'in ñi
re? 36 Ngune 'in Jesús cha' nu ycui' yu, lo' juin ñi
'in yu nu ndlo tñan can': A cutsen um, tsaloo ti
tsa qui'an ti' um. 37 A mdaa ñi ya' chcui ncha'an
qui'an la nten 'in ñi, tsa yu Tyo ti, yu Jacobo,
lo'o yu Xuhua ta'a ngula yu Jacobo, ya lo'o ñi.
38 Xa mdiyaa jun na'an 'in yu nu ndlo tñan can',
na'an ñi qui'an 'a nten cua' ndi'in can', lo' ndi'in
ynan ne'. 39 Ña'aan yten ñi ña'an can', juin ñi
'in nten can': ¿Ñi cha' lyee 'a nguilo ti'in um lo'
nguinan um? Cuhui' cua, si'i na ngujui cuhui',
na lja' ti cuhui'. 40 Xacan' mstyi lyi'o ne' 'in ñi.
M'ni ñi cha' mdo'o ne' nde lyiya', tsa sti ti cuhui'
lo'o jyi'an cuhui', lo'o yu ta'a nda'an ti ñi, yten
lo'o ñi la se'en nscua cuhui' can'. 41 Msñi ñi yaa'
cuhui', lo' juin ñi 'in lo'o cha' nu nchcui' ñi: Talita
cumi. Cha' re nchca ti' chcui': Maa, 'in nchcui'
lyi'on, tyitucui. 42 Cui' xaa mdyitucui cuhui' lo'
mdyisnan mda'an cuhui'. Lo' cua' ntsu'hui cuhui'
tichcua yjan. Ndyijyin ya' yuhue ti' ne' ña'an cha'
nu yato'o can'. 43 Una lyee 'a mjñan ñi 'in ne',
si'yana a chcui' ne' lo'o ñi sca tucui cha' nu yato'o,
lo' ngulo ñi tñan si'yana taa ne' na cu cuhui'.

6

Xa nguila Jesús quichen Nazaret

1 Xacan' mdo'o Jesús nguiaa ñi lo'o yu ta'a
nda'an ñi nde quichen tyi ñi. 2 Xa mdiyaa tsaan nu
nxitñan' ne', mdyisnan ngulo'o ñi 'in nten ndi'in
se'en n'ni tnu ne' 'in Ndiose. Qui'an 'a nten can'
ngune 'in ne' cha' nu ndlo'o Jesús, nduhue ti' ne'
'in ñi, lo' nchcui' ne': ¿La ta ngulo yu re cha' nu
nchcui' yu? ¿La jui cha' tiyaa re 'in yu, lo' nchca
n'ni yu scasca cha' nu tnu? 3 ¿Ta si'i cuityi yca lca
yu re, cui' sñe' María? ¿Ta si'i Jacobo, yu See, yu
Juda lo'o Simón lca ta'a ngula yu? ¿Ta si'i nchgaa
nu cuna'an ta'a yu ndi'in lo'o na quichen re? Can'
cha' a tsu'hue lca tiquee ne' lo'o ñi. 4 Juin Jesús
'in nten can': Sca yu nu nxiycui' Ndiose 'in, xca
quichen ndyijyi nu nducuan xu'hue 'in yu, una
quichen tyi yu, ta lja ta nten 'in yu, uta la na'an 'in
yu, a ndyijyi nu cuan xu'hue 'in yu. 5 A jui ña'an
cu'ni Jesús qui'an la cha' nu tnu quichen tyi ñi,
cui' ca nu tucua snan ti nu ti'i m'ni chca ñi, xa
mdi'in tyaa ñi yaa' ñi 'in. 6 Nduhue 'a ti' ñi 'in
ta'a quichen tyi ñi si'yana a ndiya qui'an ti' ne' 'in

ñi. Xacan' mdo'o Jesús, nguiaa ñi scasca quichen
suhue ti nu ndi'in cui' ti can', lo' ngulo'o ñi 'in ne'.

Xa ngua'an tñan Jesús 'in tichcua yu

7 Xacan' msi'ya ñi 'in tsa tichcua yu ta'a nda'an
ca ñi, lo' cunda tucua ti yu ngua'an tñan ñi 'in yu
tsaa yu scasca quichen, mdaa ñi cha' cuiya' culo
yu cui'in xa'an nu ntsu'hui 'in nten. 8 Ngulo ñi
tñan 'in yu si'yana ñi sca na lo' a cui'ya yu, tsaloo
yca scaan ti yu, ñi a cui'ya yu cuijyin, ñi na nu
cu yu, ñi tñi lo' a cui'ya yu, 9 tsaloo ti quinan
lo'o ste' ndon ti yu tsaa yu. 10 Xacan' juin ñi
'in yu: Xa tiyaa um sca quichen, cha' nde'en nu
taa na'an 'in quinu um, can' tyi'in um tsalja nu
quilyu um quichen can'. 11 Cha' nde'en se'en a
cuan xu'hue ne' 'in um, ñi a ton nscan ne' cha'
nu chcui' um, tyi'o um can' lo' scuin um yuu
quiya' um, lo' quinu cunta 'in ne' cha' nde'en la
cha' caan 'in ne'. Nu cha' ñi chcuin' lo'o um,
nten ndi'in quichen can', lyee la tyijyin ne' nu
ti'i que ña'an ntsu'hui cha' tyijyin ne' Sodoma
lo'o Gomorra, xa cu'ni Ndiose xñan bsya 'in nten
chendyu. 12 Xacan' mdo'o yu nguiaa yu, lo' ycui'
yu lo'o nten si'yana xilo'o chon' ne' qui'ya ngui'ni
ne'. 13 Ngulo yu qui'an cui'in xa'an nu ntsu'hui 'in
nten, a cunta qui'an nu ti'i mxita'an yu ceite 'in,
lo' mchca.

Xa ngujui yu Xuhua nu mducua tya 'in nten

14 Yu nu lca ree Herode ynan yu cha' 'in Jesús,
si'yana cua' mscua cueen cha' 'in ñi sca chcui
se'en can'. Ndeña'an nchcui' yu cha' 'in ñi: Yu
Xuhua nu mducua tya 'in nten cua' mdyiqui'o yu,
can' cha' nchca n'ni yu cha' nu tnu. 15 Ntsu'hui
xca nu nchcui': Elía lca yu re. Ntsu'hui xca nu
nchcui': Cui' sca yu nu nxiycui' Ndiose 'in lca
yu, tsaña'an mxiycui' ñi 'in scasca la tucui cua'
s'ni. 16 Xa ynan yu Herode cha' can', juin yu:
Cui' ca yu Xuhua nu ngulon tñan xi'yu yni can'
lca yu re, lo' cua' ñii cua' mdyiqui'o yu. 17 Ycui'
ca yu Herode ngulo yu tñan si'yana quinu yu
Xuhua can', scan' yu lo'o carena lo' tsaa yu na'an
chcuan. M'ni yu cuaña'an si'ya sca ne' cuna'an
naan Herodía, cuilyi'o yu Lpe ta'a ngula yu, yato'o
ngulyaa yu Herode 'in ne' lo' ndi'in lyi'o yu 'in
ne'. 18 Yu Xuhua can' nchcui' yu lo'o Herode
si'yana a tsu'hue tyi'in lyi'o yu cuna'an 'in ta'a
yu. 19 Can' cha' lyee la yten cha' nsin' ti' tiquee
ne' cuna'an can', lo' nan ne' ña'an nu cujui ne'
'in yu Xuhua, tyicana a jui ña'an na, 20 si'yana yu
Herode ntsu'hui sca ytsen 'in yu tloo yu Xuhua
can', jlyo ti' yu lca can' sca nten nu ñi ndi'in
cha' 'in, nu ndu'hui sca chendyu nu luhui tloo
Ndiose, can' cha' nxñi yu cunta si'yana a sca ca
'in. Nducui ti' yu ne 'in yu cha' nu nchcui' yu
Xuhua can', siya' lyee nsu'hua yu cha' tiquee yu.
21 Una mdiyaa tsaan nu nta ne' cuna'an can', cui'
tsaan nu ngu'ya nii yu Herode, msu'hua yu sca
ta'a. Msi'ya yu 'in nchgaa ta'a lyi'ya yu tñan nu
ndon loo lati, lo'o x'nan sindatu, lo'o nu ndon loo
lati ndi'in se'en lyi'ya loo Galilea. 22 Lja nchca
ta'a can' yten ne' cuna'an sñe' Herodía lo' yla
quiya' ne' tloo ree Herode can', mdiyaa 'a ti' yu
lo'o nchgaa ta'a nducua yu ña'an yla quiya' ne'
cuna'an can'. Xacan' juin yu 'in ne' cuna'an
can': Jñan na nu nchca ti', lo' nan' taan 'in na
'in. 23 M'ni tyi'ya yu 'in Ndiose xa juin yu 'in
ne': Jñan na nu nchca ti', lo' a 'ni cha' siya' tsa
tlu'hue cha' cuilyiya' nu ndi'in 'ñan, lo' taan 'in
na 'in. 24 Mdo'o ne' cuna'an can', nguia ñicha'
ne' 'in jyi'an ne', lo' juin ne': ¿Ñi na ta jñan 'in
ree? Cui' xaa mxcuen jyi'an ne': Jñan que Xuhua
nu mducua tya 'in nten. 25 Ndla ndsa ti yten ne'
cuna'an can' se'en nducua ree can', lo' juin: Jni
re ñii nchca tin' sca qui'nan se'en ntsu'hui que
Xuhua nu mducua tya 'in nten. 26 Ngulu'un 'a
ti' yu ree, lo' si'yana cua' ycui' yu sca cha' nu ñi
ca tloo nchgaa ta'a nducua yu, a jui 'a ña'an ti'
xitsa'an yu cha' nu cua' mdi'in tyaa yu. 27 Cui'
xaa ngulo yu tñan 'in sca sindatu 'in yu si'yana
quia 'ya que yu Xuhua can'. 28 Yaa yu sindatu
lo' msi'yu yni yu Xuhua se'en ntsu'hui yu na'an
chcuan, nguian lo'o yu que can' ndi'in na sca
ni' qui'nan, lo' mdyaa yu 'in na 'in nu cuna'an
can', lo' nu cuna'an can' cua' mdyaa 'in na 'in
jyi'an. 29 Yu ta'a mda'an yu Xuhua, xa ynan yu
cha' si'yana cua' ngujui yu, ya chcuan yu cunta
'in, lo' ya tsi' yu 'in.

Mxicu Jesús tsa ca'yu mii yu qui'yu

30 Xacan' nguila yu ta'a nda'an ca Jesús, lo'
mtsa' yu 'in ñi nchgaa ña'an nu m'ni yu, lo'o ña'an
nu ngulo'o yu 'in nten se'en yaa yu. 31 Lo' juin
ñi 'in yu: Tsa xitñan' na sca se'en tsa ycui' ti
na. Juin ñi cuaña'an si'yana qui'an 'a nten nguia
yaan ne' se'en nguilyu ñi, lo' ñi nu ti' cu jun,
lo' a ndyijyi 'a xaa. 32 Xacan' yten jun ni' yca
na'an, mdo'o jun nguiaa jun sca se'en tsa ycui' ti
jun. 33 Una qui'an 'a nten na'an ne' xa mdo'o jun
nguiaa jun, lo' yu'hui lyoo ne' 'in jun, can' cha'
scasca quichen mdo'o ne' mda'an quiya' ti ne', lo'
culo nducua la ne' mdiyaa ne' se'en ntsu'hui cha'
tiyaa ñi. 34 Xa mdyi'o Jesús ni' yca na'an can',

na'an ñi si'yana qui'an 'a nten cua' nguio' ti'in
can', lo' mña'an 'tnan ti' ñi 'in ne' si'yana ndi'in
ne' ña'an nchca ti' slya' nu a ntsu'hui x'nan. Lo'
qui'an 'a cha' ngulo'o ñi 'in ne'. 35 Xa cua' msiin
tsaan can', mdiyaa yu ta'a nda'an ñi tloo ñi lo'
juin yu: Cua' msiin na, lo' tijyo' nguinu quichen
re. 36 Tsu'hue lati cha' chcui' um lo'o ne', tsa si'i
ne' na nu cunajo'o 'in ne', la ña'an ti se'en nga'an
nten ni' quixin' uta quichen suhue ti, si'yana a
nda'an lo'o ne' na nu cu ne'. 37 Mxcuen Jesús 'in
yu: ¿Ñi cha' ta a xicu um 'in ne'? Juin yu: ¿Ta
nchca ti' um culyijyi hua tñi tsaña'an nu cu'ni na
canan tucua ciento tsaan, lo' xi'i hua jaslya nu cu
ne' re? 38 Lo' juin ñi 'in yu: Cu'ni cunta um cha'
ñi ncua jaslya nda'an lo'o um. Xa ngujlyo ti' yu
xacan' juin yu: Ca'yu ti jaslya lo'o tucua ti cula.
39 Ngulo ñi tñan 'in yu ta'a nda'an ñi si'yana chcui'
yu lo'o nten can', si'yana sten tucua ne' cunda
scaa ta ne' loo quii suhue ti can'. 40 Yten tucua ne'
cunda scaa ta ne': Ntsu'hui se'en nducua cunda
ciento ne', lo' xca se'en nducua ne' cunda tu'hua
tyi ne'. 41 Xacan' msñi Jesús ta'a ca'yu jaslya lo'o
chcuaa cula can', mscuen ñi tloo ñi nde ni' cuaan
lo' mdyaa ñi xu'hue 'in Ndiose, msu'hue ñi 'in na
lo' mdaa ñi 'in na 'in yu ta'a nda'an ñi. Can' yu
mtsa 'in na 'in nchgaa nten can'. Cui' cuaña'an
m'ni ñi lo'o chcuaa cula can'. 42 Nchgaa ne' ycu
ne' tsaya' ngula' ti' ne'. 43 Lo' ti' mxo' yu cha
tichcua xcuhui jaslya nu nguinu ycu ne' lo'o cula
can'. 44 Tsalca yu qui'yu nu ycu jaslya can' ndiyaa
yu tsa ca'yu mii yu.

Xa mda'an Jesús loo tyi'a

45 Cui' xaa ngulo Jesús tñan 'in yu ta'a nda'an
ñi si'yana sten yu ni' yca na'an, chcua loo yu lo'
tyijyin yu xca tso' tiyo' can' se'en ndi'in quichen
Betsaida, lja nu ti' nsla' ta'a ñi lo'o nten qui'an
can'. 46 Xa cua' msla' ta'a ñi lo'o nten can', ycuen
ñi sca loo qui'ya si'yana chcui' lyi'o ñi 'in Ndiose.
47 Xa cua' ngu'ya tla can', cua' tiyaa ti yca na'an
can' tlu'hue tiyo', una ti' ndon ñi tu'hua tyi'a can'
scati ñi. 48 Na'an ñi si'yana cua' xtyi lo'o juesa
ti nguiaa yu ta'a nda'an ñi, si'ya cui'in nu ljyaan
loo yu. Nde cua' ljyaan xaa mdo'o Jesús nguia
ncha'an ñi 'in yu, mda'an quiya' ñi loo tyi'a can',
m'ni ñi cha' tyijyin ta ti ñi se'en nguiaa yca na'an
can'. 49 Xa na'an yu nda'an quiya' ti ñi loo tyi'a
can', msque' ti' yu si'yana sca cuxee lca ñi, lo'
msi'ya yja yu, 50 si'yana nchgaa yu na'an yu 'in
ñi, lo' lyee ytsen yu. Una cui' xaa can' ycui' Jesús
lo'o yu: Cu'ni tnu tiquee um si'yana nan' lcan,
a cutsen um. 51 Xacan' ycuen ñi ni' yca na'an
can', cui' xaa ngulyijyi cui'in can', lo' ndyijyin ya'
yuhue' ti' yu. 52 Ñi a nchca qui'ya yu cha' tiyaa, ñi
cha' nchca ti' chcui' xa msu'hue ñi jaslya nu ycu
ne' can', si'yana ti' nchcun cha' tiyaa 'in yu.

M'ni chca Jesús 'in ne' Genesaret

53 Xa cua' mdijin xi'yu jun loo tyi'a can', mdiyaa
jun loo yuu Genesaret. Lo' tu'hua tyi'a can'
mscan' ca'an jun 'in yca na'an can'. 54 Ña'aan
mdyi'o jun ni' yca na'an can', cui' xaa yu'hui lyoo
nten can' 'in Jesús. 55 Msnan ne', nguia 'ya ne' 'in
nu ti'i sca chcui se'en can', lo' mdiya lo'o ne' 'in
nscua loo qui'ñan se'en nu ngune cha' mdiyaa ñi.
56 Lo' la ña'an ti quichen suhue ti se'en nda'an ñi,
lo'o quichen tnu, ta se'en nga'an nten ni' quixin',
uta tu'hua tucueen se'en nu ntsu'hui cha' tyijyin
ñi, ndiya lo'o ne' 'in nu ti'i. Lo' nu ti'i can' njñan
cha' tsu'hue 'in ñi, siya' cua' tsu'hue tu'hua ste' ti
ñi cha' taa ñi cula' can', lo' nchgaa nu yla' ste' ñi
mchca.

7

Cha' coo' nu ntsu'hui ni' cusya 'in nten

1 Xacan' mdiya ti'in tucua snan ne' fariseo
tloo Jesús, lo'o chcua xnan ne' escriba nu mdo'o
quichen Jerusalén. 2 Xa na'an ne' si'yana yu ta'a
nda'an Jesús nchcu yu, lo' a ngunan' yu tsaña'an
nu ntsu'hui cha' 'in ne', mdaa ne' qui'ya si'ya cha'
can'. 3 Si'yana tsalca ne' fariseo lo'o nchgaa la
ña'an ne' judio, tla 'a nguia ncha'an ne' nchgaa
cha' nu mxnu scua nten cula 'in ne', lo' a nchcu
ne' cha' a culo nducua ñaan' ne'. 4 Xa nguila ne'
ndyi'an ne' se'en nchca quiya', a nchcu ne' cha' a
culo nducua ñaan' ne'. A cunta qui'an la cha' nu
ti' nxu'hua se'en ne', ña'an nchca ti' scasca loo na
nu njyi'an ne', vaso, quiton', ta castyo chcuan, a
cunta lo'o qui'ñan. 5 Ne' fariseo lo'o ne' escriba
mñicha' ne' 'in Jesús: ¿Ñi cha' ta yu ta'a nda'an, a
n'ni cunta yu ña'an cha' nu mxnu scua nten cula
'in na, lo' a ñaan' yu xa nchcu yu? 6 Mxcuen ñi
'in ne': 'Un ne' nu a ñi ndi'in cha' 'in, cha' ñi ca
ña'an cha' nu mxiycui' Ndiose 'in yu Isaía cha' nu
'in um, xa juin yu: —Nten re n'ni tnu ne' 'ñan
lo'o tu'hua ti ne', una cusya 'in ne' tijyo' nchca
na siin'. 7 Cua cha' ti n'ni tnu ne' 'ñan, si'yana
cha' nu ndlo'o ne' lca na chacui' cha' nu ndlo que
ne', lo' nchcui' ne' si'yana cha' 'in Ndiose lca na—.
8 Una nxnu ca'an chon' um cha' nu ngulo Ndiose
tñan, lo' nde tsu'hue lati nguia ncha'an um cha'
nu cua' ntsu'hui 'in nten, ña'an nchca ti' njyi'an
um scasca loo na nu ndlya' um, ta quiton', uta
vaso, a cunta qui'an 'a cha' ti' nxu'hua se'en um.

9 Ti' juin la ñi 'in ne': 'Un ndlo tso' um cha' nu
ngulo Ndiose tñan, se'en nu tyon loo cha' nu cua'
ntsu'hui 'in um. 10 Nde sca cha' nu ycui' Moisé: —
Cu'ni suun um 'in um tloo sti um lo'o jyi'an um—,
lo' —nu taja 'in sti lo'o jyi'an tyi'o tñan caja can'—
. 11 Una 'un nchcui' um cha' sca yu qui'yu nu
ndi'in na 'in, lo' tsaloo chcui' ti yu lo'o nten cula
'in yu, si'yana na nu ndi'in 'in yu lca na Corbán
(cha' re nchca ti' na nchcui' na si'yana cua' lca
na sca lcuan 'in Ndiose), 12 lo' ndiyato'o a ndaa
um cha' cuiya' ti' ta yaa' yu 'in nten cula 'in yu.
13 Cuaña'an ndlo tso' um ycha' Ndiose, ña'an ca
si'yana tsa quiñan um lo'o cha' nu cua' ntsu'hui
'in um. Cui' cuaña'an ljyan y'ni um lo'o scasca la
cha'. 14 Xacan' msi'ya Jesús 'in nten can', lo' juin
ñi: Nchgaa um quine 'in um, lo' qui'ya um cha'
tiyaa cha' nu chcuin'. 15 Si'i si'ya cha' nchcu, can'
cha' a luhui cusya 'in ne', cui' ca nu si'ya cha' nu
ndyi'o ni' cusya 'in ne', can' nu n'ni coo' 'in ne'.
16 Nchgaa nu ndon nscan cha' re, qui'ya cunta 'in
na. 17 Xacan' mdo'o tso' Jesús lo'o yu ta'a nda'an
ñi lja nten qui'an can', lo' yten jun sca na'an,
can' mñicha' yu 'in ñi, cha' ña'an ndyi'o cha' nu
ycui' ñi can'. 18 Lo' juin ñi 'in yu: ¿Ta na lo'o
um nchcun cha' tiyaa 'in um? ¿Ta na a ndyi'ya
um cunta si'yana si'i si'ya cha' nchcu, nchca coo'
cusya 'in ne'? 19 Si'i ni' cusya 'in ne' ndyi'an na
nu nchcu ne', cui' ca nu nde ni' ne' nguiaa na lo'
ndyijyin ti na. Lo'o cha' nu ycui' ñi re ca jlyo ti'
na si'yana nchgaa loo na tca cu na. 20 Lo' ti' juin
la ñi: Cha' nu ndyi'o ni' cusya 'in nten, can' na
nu n'ni coo' 'in ne'. 21 Si'yana ni' cusya 'in ne'
ndyi'o nchgaa cha' tiyaa ngunan', cha' nu nguiten
yu'hui ne' lo'o cuilyi'o nten uta lo'o ne' ycui' ti,
cha' nu ndujui ta'a ne', 22 cha' cunan, nu nchcui
ti' ne' cha' cuilyiya', cha' nducun', cha' cuiñi, nu a
ndii ti' ne' cha' jyi'o, cha' njñan ti', cha' nu nchcui'
ca'an ta'a ne', cha' siye', lo'o cha' nu n'ni ne' cua'
ña'an ti. 23 Nchgaa cha' re ndyi'o ni' cusya 'in ne',
can' nu n'ni coo' 'in ne'.

Cha' 'in ne' sirofenicia

24 Xacan' mdo'o Jesús nguiaa ñi se'en lyi'ya loo
quichen Tiro lo'o Sidón, can' yten ñi sca na'an,
ncua ti' ñi si'yana a tucui nu ca jlyo ti' la mdiyaa
ñi, una a ncua chu'hui cutsi' ñi. 25 Sca ne' cuna'an
nu ntsu'hui cui'in xa'an 'in sñe', xa ynan ne' cha'
si'yana mdiyaa ñi can', cui' xaa mdiyaa ne' se'en
ndon ñi, lo' mdyi'ya xtyin' ne' tloo ñi. 26 Lca ne'
sca ne' griego nu ncua tyi Sirofenicia, mjñan ne'
cha' tsu'hue 'in ñi si'yana culo ñi cui'in xa'an nu
ntsu'hui 'in sñe' ne'. 27 Una mxcuen Jesús 'in ne':
Tyaa ya' cu sñe' nten culo nducua la, si'yana a
ntsu'hui cha' caja nu culyaa jaslya nu ntsu'hui
tuyaa' sñe' ne', lo' taa 'in na cu xni'. 28 Mxcuen ne'
'in ñi: Cha' ñi 'in um Ñi X'nan hua, una lo'o xni'
nu ndlyu nde ni' msa, nxo' ycu 'in ta nu nguilo
tu'hua nu xuhue ti. 29 Xacan' juin Jesús 'in ne':
Tsu'hue ña'an nu ycui', quia lya, cui'in xa'an can'
cua' mdyi'o 'in sñe'. 30 Xa nguila ne' la na'an 'in
ne', nguija lyoo ne' 'in sñe' ne' nscua loo qui'ñan,
cua' mdyi'o cui'in xa'an can' 'in.

Xa mchca sca yu cu'un nu yja nchcui'

31 Xacan' mdo'o Jesús quichen Tiro can', mdijin
ñi quichen Sidón, lo' xa cua' mxisti ñi se'en lca
Decápolis, xacan' nguila ñi tu'hua tiyo' Galilea.
32 Can' mdiya lo'o ne' 'in sca yu cu'un nu yja
nchcui' se'en ndon Jesús, mjñan ne' cha' tsu'hue
'in ñi si'yana tyi'in tyaa ñi yaa' ñi 'in yu. 33 Lja
nten can' mdo'o lo'o Jesús 'in yu ntan ti, yjo'
yaa' ñi tunscan yu, ngulo'o siye' ñi, lo' yla' ñi loo
tse' yu, 34 xacan' mxina'an ñi nde ni' cuaan, lo'
xi'in 'a nguiaan ti' ñi, lo' juin ñi 'in yu: Efata.
Cha' re nchca ti' na nchcui' na: Quila na. 35 Cui'
xaa nguila tunscan yu lo' mchca tsu'hue tse' yu,
lo' mdyisnan ycui' tsu'hue yu. 36 Xacan' ngulo
ñi tñan 'in nten can' si'yana a chcui' ne' lo'o ñi
sca tucui cha' nu yato'o. Una siya' lyee la ngulo
ñi tñan 'in ne' si'yana a chcui' ne', nde lyee lati
mxicune ne' cha' can'. 37 Nten can' ndyijyin ya'
yuhue ti' ne' 'in ñi lo' nchcui' ne': Nchgaa cha' nu
n'ni ñi tsu'hue na, hasta lo'o nu cu'un lo' n'ni ñi
cha' nguila tunscan, nu a nchca chcui' lo' n'ni ñi
cha' nchcui'.

8

Mxicu Jesús jacua mii yu qui'yu

1 Yato'o sca tsaan nguio' ti'in qui'an 'a nten, lo'
a lo'o 'a na nu cu ne', xacan' msi'ya Jesús 'in yu
ta'a nda'an ñi, lo' juin ñi 'in yu: 2 'Tnan 'a tin'
'in nten re, si'yana cua' nchca tsa cucha ndi'in
ne' lo'on, lo' a lo'o 'a na nu cu ne'. 3 Cha' culon
tñan 'in ne' quiaa ne' la na'an 'in ne', lo' si'yana
a nchca cu ne', tsato'o ña'an ti' ne' tucueen quiaa
ne', si'yana ntsu'hui ne' re tijyo' mdo'o ne'. 4 Yu
ta'a nda'an ñi mxcuen 'in ñi: ¿Ña'an ta cu'ni na
caja jaslya nu cu ne' re, lo' a tucui ndi'in ca re?
5 Xacan' mñicha' ñi 'in yu: ¿Ñi ncua ta jaslya
nda'an lo'o um? Mxcuen yu 'in ñi: Tsa cati ti na.
6 Ngulo ñi tñan 'in nten can' si'yana sten tucua
ne' lyuu. Msñi ñi ta'a cati jaslya can', mdyaa ñi
xu'hue 'in Ndiose, msu'hue ñi 'in na, lo' mdaa ñi

'in na 'in yu ta'a nda'an ñi, can' yu nu cua' mtsa
'in na 'in nchgaa nten can'. 7 A cunta nda'an lo'o
yu tucua snan cula suhue ti, ncuan ñi 'in 'in, lo'
ngulo ñi tñan 'in yu si'yana quitsa 'in lja nten
can'. 8 Nchgaa ne' ycu ne' tsaya' ngula' ti' ne'. Lo'
ti' mxo' yu cha cati xcuhui na nu nguinu ycu ne'.
9 Ne' nu ycu can' ndiyaa ne' jacua mii ne'. Xacan'
msla' ta'a ñi lo'o ne'. 10 Cui' xaa yten ñi ni' yca
na'an lo'o yu ta'a nda'an ñi, mdo'o jun nguiaa jun
se'en lca Dalmanuta.

Mjñan ne' fariseo cha' nu tnu 'in Jesús

11 Xacan' mdiyaa tucua snan ne' fariseo se'en
ndon Jesús, lo' ncua ti' ne' si'yana cu'ni ñi sca cha'
nu tnu nu tyi'o nde ni' cuaan, ña'an ca si'yana
su'hua ne' qui'ya 'in ñi. 12 Xacan' xi'in 'a nguiaan
ti' ñi, lo' juin ñi: ¿Ñi cha' nten re chacui' cha' nu
tnu njñan ne' 'ñan? Una cha' ñi chcuin' lo'o um,
ñi sca cha' nu tnu lo' a cu'nin tloo ne'. 13 Ngula'
ton ñi 'in ne', lo' xiya' yten jun ni' yca na'an can',
mdo'o jun nguiaa jun nde xca tso' tiyo'.

Cha' 'in ne' fariseo

14 Yu ta'a nda'an ñi ngujlya ti' yu cui'ya yu na
nu cu jun, seen scati jaslya nda'an lo'o yu ni' yca
na'an can'. 15 Msu'hua tiyaa ñi 'in yu, lo' juin
ñi: Xñi um cunta 'in um lo'o suun jaslya 'in ne'
fariseo, lo'o nu 'in yu Herode. 16 Scasca yu nchcui'
yu: Cui' si'yana a lyi'ya na jaslya, can' cha' nchcui'
ñi cuaña'an. 17 Ngu'ya Jesús cunta cha' nchcui'
yu, lo' juin ñi 'in yu: ¿Ñi cha' nchcui' um si'yana
a lo'o jaslya lyi'ya um? ¿Ta xtyi ti' a chcan' 'in
um lo' a ndyi'ya um cunta? ¿Ta ti' nchcun 'a cha'
tiyaa 'in um? 18 Ndi'in quiloo um lo' a chcan' 'in
um, nducua tunscan um lo' a ne 'in um. ¿Ta na a
ndiya yu'hui ti' um ña'an m'nin? 19 Xa msu'huen
ca'yu jaslya, lo' tsa ca'yu mii nten ycu 'in na, ¿ñi
ncua xcuhui ti' m'ni cha'an um lo'o na nu nguinu
ycu ne' can'?

Mxcuen yu 'in ñi: Cha tichcua na.

20 Ticui' cuaña'an xa msu'huen cati jaslya nu
ycu jacua mii nten can', ¿ñi ncua xcuhui na ti'
mxo' um? Mxcuen yu 'in ñi: Cha cati na. 21 Lo'
juin ñi 'in yu: ¿Ta cui' ña'an ti a ndyi'ya um cha'
tiyaa?

Mchca sca yu cuityin' quichen Betsaida

22 Xa mdiyaa jun quichen Betsaida, mdiya lo'o
ne' 'in sca yu cuityin' se'en ndon Jesús, lo' mjñan
ne' cha' tsu'hue 'in ñi si'yana cula' ñi 'in yu.
23 Xacan' msñi ñi yaa' yu cuityin' can', mdo'o lo'o
ñi 'in yu nde tu'hua quichen, can' ngulo'o siye'
ñi chcuaa tso' quiloo yu, mdi'in tyaa ñi yaa' ñi
'in yu, lo' mñicha' ñi 'in yu cha' cua' chcan' chin'
'in yu. 24 Mxina'an yu, lo' juin yu: Chcan' 'ñan
se'en nguilyu nten, lo' cua' lca na yca nda'an na
xque' tin'. 25 Xiya' mdi'in tyaa ñi yaa' ñi quiloo yu,
ngulo ñi tñan 'in yu si'yana xina'an tsu'hue ca yu,
lo' nguila xaa quiloo yu, tijyo' loo ncua chcan' 'in
yu. 26 Ngulo ñi tñan 'in yu si'yana quiaa yu nde
ña'an 'in yu, lo' juin ñi: Una a sten loo quichen,
ñi a chcui' lo'o ñi sca tucui cha' nu yato'o 'in.

Ycui' la yu Tyo tucui ca lca Jesús

27 Chon' nde'en can' mdo'o Jesús lo'o yu ta'a
nda'an ñi, nguiaa jun nde quichen se'en lca Ce-
sarea de Filipo. Tucueen nguiaa jun mñicha' ñi 'in
yu: ¿Tucui ta lcan nan' nchcui' nten? 28 Mxcuen
yu 'in ñi: Ntsu'hui nu nchcui' si'yana lca um yu
Xuhua nu mducua tya 'in nten, xca nu nchcui'
si'yana lca um Elía, a cunta ntsu'hui nu nchcui'
lca um scasca la yu nu mxiycui' Ndiose 'in cua'
s'ni. 29 Xacan' juin ñi 'in yu: Lo' 'un jan ñi, ¿tucui
ta lcan nan' xque' ti' um? Mxcuen yu Tyo 'in ñi:
'Un lca um ñi nu lca Cristo. 30 Una ngulo ñi tñan
'in nchgaa yu can', si'yana a chcui' yu lo'o ñi sca
tucui ti ca lca ñi.

Ycui' Jesús si'yana ntsu'hui cha' caja ñi

31 Mdyisnan ngulo'o ñi 'in yu si'yana Yu Qui'yu
nu Mdo'o nde ni' Cuaan, ntsu'hui cha' tyijyin ñi
nu ti'i lyee ya', juin ñi si'yana qui'yu cula lo'o yu
nu ndlo ca tñan ni' lyaa, lo'o ne' escriba, ntsu'hui
cha' xcuan tloo ne' 'in ñi, lo' cujui ne' 'in ñi, una
nu cua' ca snan tsaan ntsu'hui cha' tyiqui'o ñi.
32 Mtsa' la ñi 'in yu cha' can'. Una yu Tyo ngulo
tso' yu 'in ñi, lo' mdyisnan ngusun lo'o yu 'in ñi.
33 Una Jesús mxina'an ñi se'en ndon nchgaa la
ña'an yu ta'a nda'an ñi, lo' ngusun lo'o ñi 'in yu
Tyo can': Laxa'an, tyi'o tso' siin', si'yana a nda'an
lo'o cha' tiyaa 'in Ndiose, cui' ca nu nda'an lo'o
cha' tiyaa 'in nten chendyu. 34 Xacan' msi'ya ñi
'in yu ta'a nda'an ñi tsatlyu lo'o nten can', lo' juin
ñi: Cha' ta nde'en nu nchca ti' chcui ncha'an 'ñan,
'ni cha' jlya ti' 'in ticuii', lo' nu chcui ncha'an 'ñan,
tyaa can' 'in siya' ti. 35 Lo' nchgaa nu ñan ti' culo
laa 'in ticuii', tsato'o quinan' can', una nchgaa nu
tyaa 'in si'ya cha' 'ñan, lo'o si'ya cha' tsu'hue 'in
Ndiose, can' nu tyi'o laa. 36 Si'yana, ¿ñi canan
chu'hui 'in ne' cu'ni 'in ne' ña'aan chendyu, lo'
nde quinan' cusya 'in ne'? 37 ¿Ñi na tca cu'ni
ne' nu ti' chcuan ne' cusya 'in ne' xiya'? 38 Cha'
nde'en nu xijyi'o ti' lo'on tloo nten nducun' re,
ne' qui'ya chendyu, a cunta cha' xijyi'o ti' lo'o

cha' nu nchcuin', lo'on nan', Yu Qui'yu nu Mdo'o
nde ni' Cuaan, xijyi'o tin' lo'o can' xa yaan xiya'
lo'o cha' cuiya' 'in Stin, lo'o angujle nu luhui 'in
ñi.

9

1 Lo' ti' ycui' la ñi lo'o yu: Nu cha' ñi cunen
lo'o um, ntsu'hui nu ndon re a caja cha' si'i culo
nducua la ña'an sca cha' cuiya' nu tlyu 'in Ndiose
ña'an ntsu'hui cha' culo ñi tñan.

Xa mcha'an ña'an Jesús

2 Xa cua' mda'a scua tsaan can', mdo'o lo'o
Jesús 'in yu Tyo, yu Jacobo, lo'o yu Xuhua, sca loo
qui'ya cuaan se'en ycui' ti jun, can' tloo na'an yu
mcha'an ña'an ñi. 3 Ste' ñi nguinu nduhui mten
tsu'hue ña'an na, ñi te' nu tsu'hue lati nguiten,
lo' a nchcua na ña'an mten ste' ñi. 4 Tloo na'an
yu ngu'ya ton yu ncua naan Elía lo'o Moisé, lo'
ndaa jun cha' lo'o Jesús. 5 Xacan' juin yu Tyo 'in
Jesús: Ñi Bstro, tsu'hue 'a si'yana ndi'in hua re,
nde tñan hua snan quisin, sca na tyi'in um, xca na
tyi'in Moisé, lo' xca na tyi'in Elía. 6 Ñi a ngujlyo 'a
ti' yu, ñi cha' chcui' yu si'yana scaña'an ti ndi'in
ytsen yu. 7 Xacan' ngu'ya ti'in coo lo' ngo'o yu'hui
na se'en ndon jun, lo' ni' coo can' ngune ycui' sca
nu ycui': Nde Sñen' nu ta'a lati 'ñan, quine 'in
um cha' nu chcui'. 8 Xa mxina'an yu a tucui 'a
nu ncua chcan', xca ti Jesús ti' ndon ñi. 9 Xa cua'
mdo'o jun loo qui'ya can' yaan jun, ngulo ñi tñan
'in yu si'yana a chcui' yu lo'o ñi sca tucui cha' nu
na'an yu, cui' ca nu xa cua' mdyiqui'o Yu Qui'yu
nu Mdo'o nde ni' Cuaan la xacan' tca chcui' yu
cha' re. 10 Yu'hui cunan cha' re ni' cusya 'in yu,
lo' scasca yu ñicha' ta'a yu, cha' ña'an ntsu'hui
cha' tyiqui'o ne' cua' ngujui. 11 Mñicha' yu 'in
ñi: ¿Ñi cha' ta nchcui' ne' escriba, si'yana yu nu
ncua naan Elía ntsu'hui cha' caan yu culo nducua
la loo chendyu re? 12 Mxcuen ñi 'in yu: Cha'
ñi si'yana Elía ntsu'hui cha' caan culo nducua la,
cui' yu ntsu'hui cha' cu'ni chu'hue yu nchgaa loo
cha'. ¿Ñi cha' ta nchcui' quityi 'in Ndiose si'yana
Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan ntsu'hui cha'
tyijyin ñi nu ti'i, lo' caja nu cu'ni lyi'o 'tnan 'in ñi?
13 Una cunen lo'o um si'yana yu Elía cua' yaan yu,
lo' jui nu m'ni lyi'o 'in yu tsaña'an nu ncua ti' ne',
cui' cha' nu cua' nguinu scua cha' 'in yu.

Mchca sca yu un ntsu'hui cui'in xa'an 'in

14 Xa nguila jun se'en ndi'in nchgaa la ña'an
yu ta'a nda'an ñi, na'an ñi si'yana qui'an 'a nten
msu'hua lo'o 'in yu, lo' na'an ñi si'yana ne' escriba
lyee nchcui' tyijyin ne' lo'o yu. 15 Nchgaa nten
can' yuhue 'a ti' ne' 'in ñi xa nguila ñi, ndla ndsa
ti ya ycui' cha' ne' 'in ñi. 16 Mñicha' ñi 'in yu
ta'a nda'an ñi: ¿Ñi cha' si'ya nchcui' tyijyin um
lo'o nten re? 17 Lja can' ndon sca nu ycui' lo'o
Jesús: 'Un ñi nu lca Bstro, nde ljyan lo'on sñen' nu
ntsu'hui cui'in xa'an 'in, lo' mxnu cu'un na 'in yu.
18 La ña'an ti ndon yu nxñi cui'in 'in yu, nxitlyu na
'in yu, nchcua ngoo' tu'hua yu, nchcu lyi'ya yu, lo'
nguia nguityi yu. Cua' ycuin' lo'o yu ta'a nda'an
um, si'yana culo yu cui'in xa'an ntsu'hui 'in sñen',
lo' a ncua 'in yu. 19 Xacan' juin Jesús: 'Un lca
um ne' nu a ndiya qui'an ti', ¿tsala ta xaa cui' ti
'ñan nducua tloo um? ¿Tsala ta xaa ntsu'hui cha'
ta loon 'in um? Quian lo'o um 'in yu. 20 Xacan'
mdiya lo'o ne' 'in yu lyo' ti can' se'en ndon ñi,
una xa na'an cui'in xa'an can' 'in Jesús, lyee lati
msñi na 'in yu tsaya' mxitlyu na 'in yu, mxita yuu
na 'in yu, lo' mducua ngoo' tu'hua yu. 21 Mñicha'
Jesús 'in sti yu: ¿Ti' ñi xaa nchca 'in yu cuaña'an?
Mxcuen yu 'in ñi: Ti' lyo' yu. 22 Lyee 'a nxitlyu
su'hua na 'in yu loo quii' lo'o loo tyi'a, nu nchca
ti' na cujui na 'in yu. Cha' 'un nde'en la ña'an tca
cu'ni um, ña'an 'tnan ti' um 'in hua lo' ta yaa' um
'in hua lo'o yu. 23 Xacan' juin Jesús 'in yu: Cha'
'un tsa qui'an ti' um 'in Ndiose nchgaa cha' tca,
si'yana a sca cha' tucui 'in nu ndiya qui'an ti' 'in
ñi. 24 Cui' xaa ycui' cueen sti yu: Ndiya qui'an tin',
una tya yaa' um 'ñan si'yana lyee la tsa qui'an tin'.
25 Xa na'an Jesús si'yana lyee nguilo ti'in nten
can', ngusun lo'o ñi 'in cui'in xa'an can': Cui'in,
nu'huin nu mxnu cu'un 'in yu re, nan' culon tñan
'in si'yana tyi'o, lo' a xitucui 'a. 26 Cui' ña'an lcaa
msi'ya yja yu, mscuin ti'in na 'in yu lo'o juesa xa
mdyi'o na 'in yu, ngula' sti na 'in yu ña'an nchca
ti' sca nu ngujui. Scasca ne' nchcui' ne' si'yana
cua' ngujui yu. 27 Una Jesús msñi ñi yaa' yu lo'
mxiton ñi 'in yu. 28 Xa cua' yten Jesús ña'an, yu
ta'a nda'an ñi mñicha' yu 'in ñi sca cunta: ¿Ñi
cha' huare' a ncua 'in hua culo hua cui'in xa'an
cua? 29 Lo' juin ñi 'in yu: Sca cui'in nu cuaña'an
a ndyijyi ña'an tyi'o can', cha' si'i culo nducua
chcui' lyi'o na 'in Ndiose lo' cu'ni na ayuna.

Xiya' ycui' Jesús ña'an ntsu'hui cha' caja ñi

30 Xacan' mdo'o jun nguiaa jun se'en lca
Galilea, lo' Jesús ncua ti' ñi si'yana a tucui nu ca
jlyo ti' la tucueen nguiaa jun, 31 si'yana ndlo'o
ñi 'in yu ta'a nda'an ñi, lo' nchcui' ñi: Nan', Yu
Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan, caja nu tyaa 'ñan
tuyaa' nten chendyu nu cujui 'ñan, una nu cua'
ca snan tsaan tyiqui'on. 32 Yu ta'a nda'an ñi a

ngu'ya yu cha' tiyaa cha' nu ycui' ñi, lo' a msti ti'
yu ñicha' yu 'in ñi.

¿Tucui ca nu ndon loo la?

33 Xa nguila jun quichen Capernaum, lo' xa cua'
ndi'in jun ña'an, mñicha' ñi 'in yu ta'a nda'an ñi:
¿Ñi na si'ya lyee 'a ljyan ycui' tyijyin um tucueen?
34 A mxcuen 'a yu 'in ñi, si'yana jyi'o ti' yu ña'an
ljyan ycui' yu, cha' ti ña'an yu lca yu nu ndon
loo lati. 35 Xacan' yten tucua ñi lo' msi'ya ñi 'in
ta'a tichcua yu, lo' juin ñi: Cha' nde'en nu nchca
ti' ca nu culoo, can' nu qui'ni ca'an 'in la chon',
lo' ca nguso 'in nchgaa la tucui. 36 Xacan' msi'ya
ñi 'in sca nu lyo' ti, lo' mdi'in tyaa ñi 'in tlu'hue
la se'en nducua jun, msu'hua tuscun ñi 'in, lo'
juin ñi: 37 Cha' ntsu'hui nu nducuan xu'hue 'in
sca nu lyo' ti ña'an nu re, si'ya cha' 'ñan, cu'ni
can' cunta si'yana 'ñan nducuan xu'hue, lo' nu
nducuan xu'hue 'ñan, si'i tsa 'ñan tin nducuan
xu'hue can', cui' ca nu 'in ñi nu ngua'an tñan
'ñan.

Cha' 'in nu nguiaa tso' 'in Jesús

38 Yu Xuhua can' juin 'in ñi: 'Un ñi nu lca Bstro,
se'en yaa hua na'an hua sca yu nu ndlo cui'in
xa'an lo'o cha' cuiya' 'in um, una si'yana si'i ta'a
nda'an yu 'in na, a mdaa hua cha' cuiya' ti' cu'ni
yu cuaña'an. 39 Una Jesús juin ñi: A ca'a um
cu'ni yu cuaña'an, a tucui nu tca cu'ni cha' nu
tnu lo'o cha' cuiya' 'ñan, lo' nde chcui' ca'an 'ñan.
40 Si'yana nu a ti'i ti' 'in na, cui' tso' 'in na nguiaa
can'. 41 Ña'an tucui ti nu taa siya' sca vaso ti tyi'a
co'o um, si'ya cha' 'ñan lo' si'yana nguiaa um tso'
'in Cristo, nu cha' ñi cunen lo'o um, a quinan'
xu'hue can'.

Cha' 'in nu nxityu 'in xca tucui loo qui'ya

42 Cha' nde'en nu xityu 'in sca nu lyo' ti re
loo qui'ya, nu ndiya qui'an ti' 'ñan, tsu'hue lati
yni can' scan' tucui sca quee tlyu nu ndiyo ne'
trigo, lo' cuun ne' 'in loo tyi'a tujo'o. 43 Cha'
si'ya yaa' um cu'ni um qui'ya, si'yu co' um 'in
na, tsu'hue lati cha' co' yaa' um sten um chendyu
nu a tsatii 'a, lo' si'i nu chcuaa tso' yaa' um tsaa
um loo quii' nu a ntsu'hui 'a cha' tyuhui', 44 —sca
se'en nu a ntsu'hui cha' tyi ycu cunu' 'in, lo' ñi
quii' a ntsu'hui 'a cha' ti' tyuhui'—. 45 Cha' si'ya
quiya' um cu'ni um qui'ya, si'yu co' um 'in na,
tsu'hue lati cha' co' quiya' um sten um chendyu
nu a tsatii 'a, lo' si'i nu chcuaa tso' quiya' um caja
nu xityu 'in um loo quii' nu a ntsu'hui 'a cha'
tyuhui', 46 —sca se'en nu a ntsu'hui cha' tyi ycu
cunu' 'in, lo' ñi quii' a ntsu'hui 'a cha' tyuhui'—
. 47 Cha' si'ya quiloo um cu'ni um qui'ya, culo
um 'in na, tsu'hue lati cha' sca tso' ti quiloo um
sten um se'en ndlo Ndiose tñan, lo' si'i nu chcuaa
tso' quiloo um caja nu xityu 'in um loo quii',
48 —sca se'en nu a ntsu'hui cha' tyi ycu cunu'
'in, lo' ñi quii' lo' a ntsu'hui 'a cha' tyuhui'—.
49 Si'yana cunda scaa um ntsu'hui cha' ca tiyen'
um lo'o quii', lo' nchgaa 'ni nu tiquin tucua ne'
tloo Ndiose ca tiyen' na lo'o teje'. 50 Teje' tsu'hue
'a na, una cha' tyi'o tiyen' 'in na, ¿ña'an ta tca ca
tiyen' na xiya'? Can' cha' 'un taa um ya' ca tiyen'
um, lo' ndyi'ya ti tyi'in um scasca um.

10

Cha' 'in ne' nu ndla' ti'in cuilyi'o

1 Mdo'o Jesús nguiaa ñi, lo' mdiyaa ñi se'en
lca Judea, xacan' mdo'o ca'an ñi xca tso' chco
tlyu Jordan. Ticui' ti ña'an nguio' ti'in nten se'en
mdiyaa ñi, lo' xiya' ngulo'o ñi 'in ne' si'yana
cuaña'an ntsu'hui cha' 'in ñi. 2 Tucua snan ne'
fariseo mdiyaa ne' se'en ndon Jesús, sca cha' can'
ti 'in ne' mñicha' ne' 'in ñi: ¿Ta ntsu'hui cha'
cuiya' 'in yu qui'yu cula' ti'in yu cuilyi'o yu?
3 Mxcuen ñi 'in ne': ¿Ña'an ta ngulo Moisé tñan
'in um? 4 Lo' juin ne' 'in ñi: Yu Moisé mdaa cha'
cuiya' 'in yu qui'yu cula' ti'in yu cuilyi'o yu, una
cha' tsa' scua sca quityi 'in yu. 5 Lo' juin Jesús 'in
ne': Mdaa yu cha' cuiya' can', una si'ya cha' lye' ti'
'in um. 6 Una culoo xa mtñan Ndiose chendyu, —
qui'yu lo' cuna'an mtñan ñi. 7 Can' cha' yu qui'yu
ntsu'hui cha' tyi'o tso' yu sii' sti yu lo'o jyi'an yu,
lo' tyi'in yu lo'o cuilyi'o yu, 8 lo' chcuaa can' sca
tucui ti lca—, cua' si'i 'a tucua lca can', cui' ca
nu scati lca. 9 Can' cha' nu cua' m'ni sca Ndiose
'in, a ntsu'hui 'a cha' ti' cula' ti'in ta'a. 10 Xa cua'
mdiyaa jun ña'an, yu ta'a nda'an ñi mñicha' yu
'in ñi si'ya cha' can'. 11 Mxcuen ñi 'in yu: Yu
nu ndla' ti'in 'in cuilyi'o, lo' tyi'in yu lo'o xca
ne' cuna'an, qui'ya ngui'ni yu tloo cuilyi'o ca yu.
12 Ticui' cuaña'an sca ne' cuna'an nu ndla' ti'in
'in cuilyi'o, lo' tyi'in ne' lo'o xca yu qui'yu, ticui'
qui'ya ngui'ni ne'.

Xa mcuan Jesús 'in nu suhue ti

13 Xacan' mdiyan lo'o ne' 'in nu suhue ti se'en
nducua Jesús, si'yana tyi'in tyaa ñi yaa' ñi que,
una yu ta'a nda'an ñi ngusun lo'o yu 'in ne'. 14 Xa
na'an Jesús cha' can', a mdyaa ti' ñi lo' ngusun
lo'o ñi 'in yu, lo' juin ñi: Tyaa um ya' caan nu
suhue ti se'en nducuan, lo' a chcui ndijin um,
si'yana nchgaa nu cu'ni lyo' 'in ña'an nu suhue

ti re, can' nu qui'ni ca'an 'in se'en ndlo Ndiose
tñan. 15 Nu cha' ñi cunen lo'o um: Sca nten cha'
a cuan xu'hue ne' 'in Ndiose tsaña'an nguiaa cha'
'in nu suhue ti, a tca sten ne' se'en ndlo ñi tñan.
16 Xacan' msu'hua tuscun ñi 'in nu suhue ti can',
mdi'in tyaa ñi yaa' ñi que, lo' ncuan ñi 'in.

Cha' 'in sca yu cuilyiya'

17 Xa mdo'o Jesús nguiaa ñi, carre ti mdo'o sca
yu nu yan ycua 'in ñi, mdyi'ya xtyin' yu tloo ñi,
lo' mñicha' yu 'in ñi: 'Un ñi nu lca Bstro, lca
um sca nu tsu'hue 'a, ¿ñi na tca cu'nin si'yana
caja chendyu nu a tsatii 'a 'ñan? 18 Mxcuen Jesús
'in yu: ¿Ñi cha' nchcui' si'yana lcan sca nten nu
tsu'hue? A tucui nu tsu'hue, scati Ndiose tsu'hue
ñi. 19 Cua' jlyo ti' ña'an tñan ngulo Ndiose: —
A sten yu'hui um lo'o cuilyi'o nten, a cujui um
nten, a cu'ni um cunan, a chcui' um cha' cuiñi—
, ñi a cuñilyi'o um nten, —cu'ni suun um 'in um
tloo sti um lo'o jyi'an um—. 20 Xacan' mxcuen yu
'in ñi: Ñi Bstro, ti' lyon' nxu'huan se'en nchgaa
cha' re. 21 Jesús mxina'an ñi tloo yu lo' mña'an
'tnan ti' ñi 'in yu, lo' juin ñi: Ndiyaa lyijyi xca
cha' 'in, quiaa lo' cujui' nchgaa na nu ndi'in 'in
lo' cutsa tñi can' 'in nu ti'i, cuaña'an caja cha'
cuilyiya' 'in la ni' cuaan, xacan' chcui ncha'an
'ñan, siya' ti tyaa 'in si'ya cha' 'ñan. 22 Ndyijyin
ya' ngulu'un ti' yu nguiaa yu si'ya cha' nu ycui' ñi
lo'o yu, si'yana lyee cuilyiya' yu. 23 Xacan' tyi'iin
mxina'an Jesús, lo' juin ñi 'in yu ta'a nda'an ñi:
Tucui 'a ña'an sten sca yu cuilyiya' se'en ndlo
Ndiose tñan. 24 Yu ta'a nda'an ñi lyee 'a yuhue ti'
yu si'ya cha' nu ycui' ñi, una Jesús ycui' ñi xiya':
Sñen', sca nten nu nchcui ti' cha' cuilyiya', tucui
'a ña'an sten can' se'en ndlo Ndiose tñan. 25 Cuti
la tyijyin sca camello quito quiya' cuxa, que ña'an
nu sten sca yu cuilyiya' se'en ndlo Ndiose tñan.
26 Yu ta'a nda'an ñi lyee la yuhue ti' yu, lo' scasca
yu ñicha' ta'a yu: ¿Ti nu tca tyi'o laa cha' na can'?
27 Mxina'an Jesús se'en ndi'in yu, lo' juin ñi: Cha'
nu 'in nten, a ndyijyi ña'an na, una lo'o tso' 'in
Ndiose nchgaa cha' tca. 28 Yu Tyo mdyisnan ycui'
yu lo'o ñi: Una huare' cua' ngula' ti'in hua nchgaa
na nu ndi'in 'in hua, lo' ljyan ncha'an hua 'in um.
29 Mxcuen Jesús 'in yu: Nu cha' ñi cunen lo'o um,
cha' nde'en nu xnu tucua na'an 'in, uta xnu ti'in
ta'a ngula, uta 'in sti lo'o jyi'an, uta 'in cuilyi'o,
uta sñe', lo' ta cula' sti yuu se'en n'ni tñan, lo'
nu cu'ni cuaña'an si'ya cha' 'ñan, lo'o si'ya cha'
tsu'hue nu nchcui' Ndiose, 30 nde lyee lati caja
cha' tsu'hue 'in loo chendyu re: Nde quinu na'an
'in can', cuaña'an lo'o ta'a ngula, lo'o jyi'an, lo'o
sñe', lo'o yuu, a cunta lo'o scasca nu ti'i tyijyin
can', una tiyaa xaa caja chendyu nu a tsatii 'a 'in.
31 Si'yana qui'an 'a nu culoo cua' ñii, quinu ca'an
chon' tiyaa xaa, lo' nu nguinu ca'an chon', ca nu
culoo tiyaa xaa.

Xiya' ycui' Jesús ña'an ntsu'hui cha' caja ñi

32 Yato'o nguiaa jun tucueen Jerusalén, lo' ndu-
cua loo Jesús loo yu ta'a nda'an ñi, ntsu'hui cha'
tiquee yu, a cunta nguitsen yu, cui' cuaña'an lo'o
nchgaa la ña'an nu nchcui ncha'an 'in ñi. Xiya'
ngulo tso' Jesús 'in ta'a tichcua yu can' se'en ycui'
ti jun, lo' mdyisnan mtsa' ñi 'in yu ña'an ntsu'hui
cha' tsato'o 'in ñi. 33 Lo' juin ñi: Ña'an jan ñi, cua'
ñii tiyaa na quichen Jerusalén, lo' Yu Qui'yu nu
Mdo'o nde ni' Cuaan ntsu'hui cha' quinu ñi tuyaa'
yu nu ndlo ca tñan ni' lyaa, lo'o tuyaa' ne' escriba,
can' nu culo qui'ya 'in ñi se'en nu caja ñi, lo' tyaa
ne' 'in ñi tuyaa' ne' gentil. 34 Can' nu taa cha' jyi'o
'in ñi, jyi'in 'in ñi, su'hua siye' ne' tloo ñi, lo' cujui
ne' 'in ñi, una nu cua' ca snan tsaan tyiqui'o ñi.

Mjñan yu Jacobo lo'o yu Xuhua sca cha' 'in Jesús

35 Xacan' yu Jacobo lo'o yu Xuhua, sñe' Zebe-
deo, mdiyaa yu cui' ti se'en ndon Jesús, lo' juin
yu: 'Un ñi nu lca Bstro, nchca ti' hua cu'ni um
sca cha' tsu'hue lo'o hua. 36 Lo' juin ñi 'in yu: ¿Ñi
na ta nchca ti' um? 37 Mxcuen yu 'in ñi: Nchca ti'
hua cha' taa um cha' cuiya' chcua hua scaa tso' sii'
um la se'en ntsu'hui cha' culo um tñan. 38 Xacan'
juin Jesús 'in yu: A jlyo ti' um ñi na jñan um.
Vaso nu ntsu'hui cha' co'on, ¿ta tca co'o um 'in
na? ¿Ta tca tyijyin um nu ti'i tsaña'an nu ntsu'hui
cha' tijin? 39 Mxcuen yu 'in ñi: Tca 'in hua. Juin
Jesús 'in yu: Cha' ñi ña'an nchcui' um si'yana sca
vaso ti co'o um lo'on, ticui' sca nu ti'i ti ntsu'hui
cha' tyijyin um lo'on. 40 Una nu chcua um tso'
cueen 'ñan lo'o tso' ca, a ntsu'hui cha' cuiya' 'ñan
taan 'in um, si'yana can' chcua nu cua' ngua'an
cuiya' 'in. 41 Cha tii yu can' ycuen tique' yu lo'o
yu Jacobo lo'o yu Xuhua, xa ngune 'in yu cha' nu
ycui' yu can'. 42 Una Jesús msi'ya ñi 'in nchgaa yu:
'Un cua' jlyo ti' um si'yana tsalca yu nu ndlo tñan
quichen tnu, lo'o cha' cuiya' 'in yu n'ni x'nan ne'
'in yu, lo' yu nu ndon loo 'in yu, tla 'a ndlo yu tñan
'in nten can'. 43 Una si'i cuaña'an ntsu'hui cha'
cu'ni um, cui' ca nu cha' nde'en um nchca ti' um
ca um nu ndon loo lati, can' nu tucua tloo nchgaa
tucui. 44 Cha' nde'en nu nchca ti' ca nu culoo,
can' nu ca nguso 'in nchgaa tucui. 45 Yu Qui'yu
nu Mdo'o nde ni' Cuaan, a ljyaan ñi ta si'yana caja
nu ca nguso 'in ñi, cui' ca nu si'yana ca ñi nguso

'in nchgaa tucui, lo' taa ñi chendyu 'in ñi si'yana tyi'o laa qui'an nten.

Cha' 'in sca yu cuityin' naan Bartimeo

46 Xacan' mdiyaa jun quichen Jericó. Xa nde cua' mdo'o Jesús tu'hua quichen lo'o yu ta'a nda'an ñi, qui'an nten nducui ncha'an 'in jun, lo' tu'hua tucueen can' nducua sca yu cuityin' naan Bartimeo, sñe' yu Timeo, njñan yu lcuan. 47 Xa ynan yu cha' si'yana Jesús Nazaret ndijin can', xacan' msi'ya cueen yu 'in ñi: Jesús, Sñe' ta nten 'in Davi, ña'an 'tnan ti' um 'ñan. 48 Scasca ne' ngusun lo'o ne' 'in yu si'yana chcua seen tu'hua yu, una nde lyee la msi'ya yu 'in ñi: Sñe' ta nten 'in Davi, ña'an 'tnan ti' um 'ñan. 49 Xacan' ycan' ton Jesús, lo' ngulo ñi tñan si'yana xi'ya ne' 'in yu cuityin' can'. Msi'ya ne' 'in yu, lo' juin ne': Cu'ni tnu tiquee, tyiton si'yana nxi'ya ñi 'in. 50 Yu cuityin' can' cui' xaa ngula' sti yu te' nguixen yu, mdyiton yu, lo' mdiyaa yu tloo Jesús. 51 Lo' juin Jesús 'in yu: ¿Ñi na nchca ti' cu'nin lo'o? Yu cuityin' can' mxcuen yu 'in ñi: 'Un ñi nu lca Bstro, nchca tin' quila xaa quiloon. 52 Jesús juin 'in yu: Tca quiaa, cua' mchca si'yana ya qui'an ti' 'ñan. Ticui' xaa nguila xaa quiloo yu, lo' mducui ncha'an yu 'in Jesús se'en nguiaa ñi.

11

Xa yten Jesús quichen Jerusalén

1 Xa cua' tiyaa jun quichen Jerusalén, cui' ti can' ndi'in tucua quichen suhue ti, Betfagé lo'o Betania, lo' chcua can' nducua qui'ya Olivo, lo' Jesús ngulo ñi tñan 'in tucua yu ta'a nda'an ñi, 2 lo' juin ñi 'in yu: Yaa um se'en ndi'in quichen lyo' ti cua. Xa tiyaa um tu'hua quichen cua, can' nchcan' ton sca burru cune' ti nu a nchca tucui chcua. Xtin' um 'in 'in, lo' quian lo'o um 'in 'in. 3 Cha' nde'en nu cuñicha' 'in um ñicha' nxtin' um 'in 'in, xacan' ljuin um 'in ne' si'yana ñi nu lca X'nan um nchca ti' 'in 'in, lo' cui' xaa ti ca'an tñan ñi 'in 'in. 4 Mdo'o yu nguiaa yu, lo' nguija lyoo yu burru can', nchcan' ca'an 'in tu'hua tucueen tuna'an lyiya', lo' mxtin' yu 'in 'in. 5 Cui' xaa ycui' tucua snan nu ndon can': ¿Ñi cha' nxtin' um burru cua? 6 Xacan' mtsa' yu 'in ne' ña'an juin Jesús, la xacan' mdaa ne' cha' cuiya' 'in yu. 7 Nguian lo'o yu burru can' se'en ndon Jesús, lo' mdi'in tyaa yu ste' yu chon' 'in, lo' mducua ñi 'in 'in. 8 Qui'an 'a nten mdyisnan msla sti ne' ste' ne' tucueen nguiaa ñi, a cunta ntsu'hui nu mcha stan' quixin', lo' mdi'in tyaa ne' 'in na tucueen can'. 9 Nten nu nducua loo lo'o nu ljyaan nde chon' nchcui' cueen ne': ¡—Culo laa um 'in hua! Tlyu cha' tsu'hue ntsu'hui 'in ñi nu ljyaan lo'o cha' cuiya' 'in Ñi X'nan na—. 10 Tlyu cha' tsu'hue ntsu'hui 'in ñi nu ljyaan lo'o cha' cuiya' 'in Davi nu ncua nten cula 'in na. ¡—Culo laa um 'in hua—, 'un ñi nu nducua ni' cuaan! 11 Xacan' yten Jesús loo quichen Jerusalén, lo' yten ñi ni' lyaa, m'ni quii ñi ña'aan ni' lyaa can'. Lo' si'yana cua' msiin tsaan mxitucui ñi nde quichen Betania lo'o ta'a tichcua yu.

Xa ngulo Jesús yuhue' 'in yca higo

12 Xca tsaan can' mdo'o jun quichen Betania, lo' tucueen nguiaa jun ngute' ti' Jesús. 13 Ti' tijyo' nguiaa ñi na'an ñi nducua sca yca higo nu nducua lca', ya na'an ñi cha' lyi'yu mti na. Una xa mdiyaa ñi se'en nducua na, a sca na lyi'yu loo na si'yana si'i tsaan 'in na, cui' ca nu lca' ti na nducua. 14 Xacan' juin Jesús 'in yca can': Ñi xca tsaan lo' a caja 'a nu cu mti nu cui'yu loo. Yu ta'a nda'an ñi ngune 'in yu cha' nu ycui' ñi.

Ngulo Jesús 'in nten ni' lyaa

15 Xa mdiyaa jun quichen Jerusalén yten Jesús ni' lyaa, lo' mdyisnan nguloo ñi 'in nchgaa nu ngui'ni quiya' can'. Mxiquilyu ñi msa 'in yu nu nxitsa'an tñi, lo'o yca xlya 'in nu ndyujui' quiñi. 16 A mdaa 'a ñi cha' cuiya' ti' tyijyin ne' ni' lyaa lo'o su'hua ne'. 17 Ngulo'o ñi 'in nten lo' juin ñi: ¿Ta si'i quityi 'in Ndiose nchcui' na: —Na'an 'ñan lca na se'en nchcui' lyi'o sca chcui chendyu 'ñan—? Lo' 'un ngui'ni um 'in na lca na —na'an tyi yu cunan—. 18 Yu nu ndlo tñan ni' lyaa lo'o ne' escriba, ngune 'in yu cha' nu ycui' Jesús, lo' nan yu ña'an nu cujui yu 'in ñi, si'yana qui'an 'a nten cua' ngui'ni cunta cha' nu ndlo'o ñi, can' cha' nguitsen yu 'in ñi. 19 Xa ngu'ya tla mdo'o Jesús quichen can'.

Cha' 'in yca higo nu mdo'o yuhue' 'in

20 Tlya xca tsaan mdijin jun se'en nducua yca higo can', lo' na'an jun si'yana cua' ngutyi na. 21 Yu Tyo nguia yu'hui ti' yu ña'an ycui' Jesús lo'o yca can', lo' juin yu 'in ñi: Ñi Bstro, ña'an um jan ñi, ña'an ti ngutyi yca nu ngulo um yuhue' 'in cua. 22 Mxcuen Jesús 'in yu ta'a nda'an ñi: Tsa qui'an ti' um 'in Ndiose. 23 Nu cha' ñi cunen lo'o um, cha' nde'en nu chcui' lo'o qui'ya cua si'yana tyi'o na se'en nducua na, lo' tsa yu'hui na la loo tyi'a tujo'o, cui' cuaña'an tsato'o, una la cha' tsa qui'an ti' can', lo' a cu'ni tucua ti'. 24 Cunen lo'o um, nchgaa cha' nu njñan um 'in Ndiose, cu'ni um

cunta si'yana cua' jui na 'in um, lo' cui' cuaña'an
tsato'o. 25 Xa nchcui' lyi'o um 'in ñi, cu'ni um cha'
tlyu ti' 'in nu ntsu'hui cha' tiquee um lo'o, ña'an
ca si'yana lo'o Ndiose, ñi nu nducua ni' cuaan,
cu'ni ñi cha' tlyu ti' 'in um si'ya qui'ya nducui um.
26 Cha' a cu'ni um cha' tlyu ti' 'in ta'a nten um, cui'
cuaña'an Ndiose, ñi nu nducua ni' cuaan, a cu'ni
ñi cha' tlyu ti' 'in um si'ya qui'ya nducui um.

Mñicha' ne' 'in Jesús si'ya cha' cuiya' 'in ñi

27 Xiya' mdiyaa jun quichen Jerusalén, lo' yten
Jesús ni' lyaa, can' nguilyu ñi xa mdiyaa tucua
snan yu nu ndlo tñan ni' lyaa, tsatlyu lo'o ne'
escriba, lo'o qui'yu cula. 28 Lo' juin ne' 'in ñi: ¿La
jui cha' cuiya' 'in nu ngui'ni nchgaa cha' re, lo'
ti nu mdaa 'in na? 29 Mxcuen Jesús 'in yu: Lo'on
nan' cuñichan' 'in um sca cha', xcuen um 'ñan, lo'
quitsan' 'in um ti nu mdaa cha' cuiya' ngui'nin
nchgaa cha' re. 30 ¿Ti nu mdaa cha' cuiya' 'in
yu Xuhua nu mducua tya 'in nten, Ndiose uta
nten chendyu? Xcuen um 'ñan. 31 Xacan' scasca
ne' mñicha' ta'a ne': Cha' ljuin na ni' cuaan
mdo'o cha' cuiya' can', tina'an xcuen yu 'in na:
¿Ñi cha' a ya qui'an ti' um 'in yu cha' na can'?
32 Cha' ljuin na si'yana nten chendyu mdaa 'in
na... Una nguitsen ne' tloo nten quichen can',
si'yana nchgaa ne' mda ne' loo yu Xuhua, ncua
yu sca nu cha' ñi ca mxiycui' Ndiose 'in. 33 Can'
cha' mxcuen ne' 'in Jesús: A jlyo ti' hua. Xacan'
mxcuen Jesús 'in ne': Ñi nan' a quitsan' 'in um ti
nu mdaa cha' cuiya' ngui'nin nchgaa cha' re.

12

Yu nducun' yu'hui cuan se'en nducua ti uva

1 Xacan' mdyisnan ycui' Jesús scasca cha' lo'o
nten, lo' juin ñi: Sca yu qui'yu msu'hua lo'o yu
se'en nducua ti uva 'in yu. Ni' lyi'o can' mtñan
yu sca se'en xiin' uva can'. A cunta mtñan yu
sca se'en cuaan, chcua nu chu'hui cunta 'in na,
lo' cunda tlu'hue mxnu yu tñan can' 'in yu nu
chu'hui cunta 'in na, mdo'o yu nguiaa yu sca se'en
tijyo'. 2 Mdiyaa xaa nu ntsu'hui cha' quio' mti
can', x'nan tñan can' ngua'an tñan yu sca nguso
nu tsa chcuan cunta 'in mti nu ntsu'hui cha'
qui'ni ca'an 'in yu. 3 Una yu nu ntsu'hui cunta
tñan can' yjui ti'in yu 'in nguso nu mdiyaa can',
lo' mxitucui yu lo' a sca na ngu'ya yu. 4 Xacan'
ngua'an tñan x'nan tñan can' xca nguso 'in yu,
can' nu mjyi'in yu 'in lo'o quee, yjui yuhua' yu
que, cua' ña'an ti m'ni lyi'o yu 'in. 5 Xiya' ngua'an
tñan yu xca nguso 'in yu, can' nu yjui yu 'in.
Cuaña'an yato'o lo'o nchgaa la ña'an nguso nu
yaa can', ntsu'hui nu yjui yuhua' yu, lo' ntsu'hui
nu yjui yu 'in. 6 Ndi'in scati sñe' x'nan tñan can'
nu ta'a la ti' 'in yu, lo' ngua'an tñan yu 'in yaa
se'en ndi'in tñan 'in yu. Ñan ti' yu: Ñii ca'an
tñan 'in ycui' ca sñe', nde nu cu'ni cunta yu cha'
nu chcui'. 7 Una yu nu ntsu'hui cunta tñan can',
mdyisnan m'ni cuiya' yu cha' lo'o ta'a yu, lo'
nchcui' yu: Nde ljyaan ycui' ca sñe' x'nan tñan
nu ntsu'hui cha' quinu tñan re 'in, cujui na 'in yu
lo' quinu tñan re 'in na. 8 Cui' ña'an lcaa msñi yu
'in lo' yjui yu 'in, mscuan yu 'in nde chon' lo'o.
9 Cua' ñii jan ñi, ¿ña'an ta cu'ni x'nan tñan can'?
Cui' ca nu tsa yjui yu 'in yu nu ntsu'hui cunta
tñan can', lo' taa yu 'in na cu'ni cunta xca tucui.
10 ¿Ta a nchca chcui' um sca cha' nu nguinu scua
loo quityi 'in Ndiose: —Quee nu mscuan tloo yu
cuityi na'an, cua' ñii lca na quee nu nsñi ton 'in
na'an. 11 Ñi X'nan na m'ni ñi cha' re, lo' nduhue
ti' na cha' nu na'an tloo na—? 12 Ngunan ne' ña'an
quinu Jesús si'yana ngu'ya ne' cha' tiyaa, cha' 'in
ne' ca ycui' ñi. Lo' si'yana nguitsen ne' tloo nten
qui'an can', ngula' ton ne' 'in ñi, mdo'o ne' nguiaa
ne'.

Cha' 'in tñi nu mdaa ne' 'in César

13 Xacan' ngua'an tñan ne' tucua snan ne'
fariseo, lo'o chcua xnan nten 'in ree Herode nu
tsa ycui' lo'o Jesús, lo' cunan ne' ña'an nu su'hua
ne' qui'ya chon' ñi. 14 Xa mdiyaa ne' tloo ñi, juin
ne' 'in ñi: 'Un ñi nu lca Bstro, huare' jlyo ti' hua
si'yana 'un lca um sca nu nchcui' cha' nu ñi, lo'
ñi a nan um ña'an nu quinu tsu'hue nten lo'o um,
ñi a nxñi um cunta ña'an cha' 'in nten, cui' ca nu
ndlo'o um cha' nu ñi 'in Ndiose, ña'an ntsu'hui
cha' cu'ni na. Ña'an ljuin um, ¿ta tsu'hue cha' taa
na tñi nu njñan yu César, uta na a tsu'hue 'a? ¿Taa
na 'in na, uta na a taa na 'in na? 15 Jesús ngüi ti'
ñi si'yana a ñi cusya 'in ne', lo' juin ñi: ¿Ñi cha'
nan um ña'an su'hua um qui'ya chon'? Tyaa um
sca tñi 'ñan, ña'an na. 16 Mdaa ne' tñi can' 'in ñi,
lo' mñicha' ñi 'in ne': ¿Ti nu 'in lcuin nga'an chon'
tñi re, lo'o nii nu nga'an 'in na? Mxcuen ne' 'in ñi:
Yu César. 17 Xacan' mxcuen Jesús 'in ne': Tyaa um
'in César na nu qui'ni ca'an 'in yu, cui' cuaña'an
tyaa um 'in Ndiose na nu qui'ni ca'an 'in ñi. Lyee
'a yuhue ti' ne' 'in ñi.

Cha' nu tyiqui'o ne' cua' ngujui

18 Xacan' mdiyaa tucua snan ne' saduceo se'en
ndon Jesús nu a ndiya qui'an ti' si'yana tyiqui'o
ne' cua' ngujui. Mñicha' ne' 'in ñi: 19 'Un ñi nu
lca Bstro, yu Moisé ngua'an scua yu sca quityi lo'
nchcui' na: —Sca yu qui'yu cha' caja yu, lo' ñi

sca sñe' yu lo' a mdi'in lo'o cuilyi'o yu, 'ni cha'
ticui' ta'a ngula yu tyi'in lyi'o 'in ne' cuna'an can',
lo' cha' tyi'in sñe' ne' cu'ni ne' cunta si'yana sñe'
ne' lo'o cuilyi'o ca ne' lca can'—. 20 Yato'o mdi'in
tsa cati yu qui'yu sca ta'a ngula ti yu. Yu nu
cula can' jui cuilyi'o yu, lo' ngujui yu, una ñi sca
sñe' ne' lo' a mdi'in lo'o yu. 21 Yu nu cua' nchca
tucua can' mdi'in lyi'o 'in ne' cuna'an can', ticui'
cuaña'an ngujui yu, a sca sñe' ne' mdi'in lo'o yu.
Cuaña'an yato'o lo'o yu nu cua' nchca snan can'.
22 Scaña'an ti yato'o 'in ta'a cati yu, ngujui yu,
una ñi sca sñe' ne' lo' a mdi'in lo'o yu. Yato'o
lo'o ne' cuna'an can' ngujui ne'. 23 Xa ntsu'hui
cha' tyiqui'o ne' cua' ngujui, ¿ti ña'an ta yu can'
nu cuilyi'o ca ne' cuna'an can', si'yana mdi'in ne'
lo'o ta'a cati yu? 24 Xacan' mxcuen Jesús 'in ne':
Si'i ña'an cha' tiyaa 'in um, si'yana a ndyi'ya um
cunta ña'an nchcui' quityi 'in Ndiose, ñi a jlyo
ti' um tsala cha' cuiya' nu ntsu'hui 'in ñi. 25 Xa
tyiqui'o ne' cua' ngujui, a ntsu'hui 'a cha' ti' caja
cuilyi'o ne', ñi a taa 'a ne' cha' cuilyi'o 'in nten,
cui' ca nu scaña'an ti tyi'in ne' ña'an nchca ti'
angujle 'in Ndiose la ni' cuaan. 26 Una tso' 'in
ne' cua' ngujui lo' tyiqui'o, ¿ta na a nchca qui'ya
um cha' tiyaa ña'an nchcui' quityi nu ngua'an
scua Moisé, xa ycui' Ndiose lo'o yu lja yca quiche'
ndiquin can', lo' juin ñi: —Nan' lcan Ndiose 'in
Abraham, Ndiose 'in Isaac, Ndiose 'in Jacob—?
27 Si'yana Ndiose a lca ñi Ndiose 'in ne' ngujui,
cui' ca nu lca ñi Ndiose 'in ne' nu lo'o. Can' cha'
nchcuin' lo'o um si'yana si'i ña'an cha' tiyaa 'in
um.

Cha' nu ndon loo la 'in Ndiose

28 Xacan' sca yu escriba nu ngune 'in cha' nu
ycui' ne' lo'o Jesús, mdiyaa yu se'en ndon ñi.
Lo' si'yana tsu'hue mxcuen ñi 'in ne', can' cha'
mñicha' yu 'in ñi: ¿Ti ña'an ta cha' nu ndon loo
lati ngulo Ndiose tñan 'in na? 29 Mxcuen Jesús 'in
yu: Nde cha' nu ndon loo lati que nchgaa la ña'an
cha': —Ne' Israel quine 'in um cha' re. Ndiose nu
lca X'nan um, scati ñi lca ñi X'nan um. 30 Lo'o nu
chcui lca cusya 'in um tyaa um 'in um 'in Ndiose
X'nan um, lo'o nu chcui lca tiquee um—, lo'o
nchgaa cha' tiyaa 'in um, —lo'o nchgaa juesa 'in
um—. Nde cha' nu ndon loo lati que nchgaa la
ña'an cha'. 31 Nu cua' nchca tucua ticui' ndon loo
na: —Ña'an 'tnan ti' um 'in ta'a nten um tsaña'an
n'ni um 'tnan 'in um—. A ntsu'hui xca cha' nu
ndon loo la que chcuaa cha' re. 32 Xacan' juin yu
escriba can' 'in Jesús: Ñi Bstro, cha' ñi ña'an nu
nchcui' um si'yana scati Ndiose lca Ñi X'nan na,
lo' a ntsu'hui 'a xca tucui ña'an nu lca ñi. 33 Cha'
ñi si'yana lo'o nu chcui cusya 'in na ntsu'hui cha'
tyaa na 'in na 'in ñi, lo'o nu chcui lca tiquee na,
lo'o nchgaa cha' tiyaa 'in na, lo'o nchgaa juesa
'in na. A cunta ña'an 'tnan ti' na 'in ta'a nten
na tsaña'an n'ni na 'tnan 'in na. Cha' re lyee la
ntsu'hui lyoo na tloo Ndiose que nchgaa la ña'an
cha' nu ngui'ni ne' xa ndiquin tucua ne' sca 'ni
tloo ñi. 34 Xa ngune 'in Jesús si'yana lo'o cha' tiyaa
mxcuen yu 'in ñi, xacan' juin ñi 'in yu: A tijyo'
nchca um se'en ndlo Ndiose tñan. A tucui 'a nu
ti' msti ti' cuñicha' 'in ñi scasca la cha'.

¿Tucui ca sñe' 'in ñi nu lca Cristo?

35 Lja ndlo'o Jesús 'in nten ni' lyaa, mñicha'
ñi 'in ne' sca cha': ¿Ñi cha' ta nchcui' ne' es-
criba si'yana Cristo lca ñi ticui' sñe' ta nten 'in
Davi? 36 Si'yana ticui' Davi ngua'an yu sca cha'
xa mxiycui' Espíritu nu Luhui 'in Ndiose 'in yu:
—Ndiose X'nan na juin ñi lo'o Ñi X'nan: Chcua
tso' cueen 'ñan lja xicu'nin 'in ta'a cusuun quinu
nde tuquiya'—. 37 Ticuii' Davi ndlo'o naan yu 'in
ñi si'yana lca ñi X'nan yu, ¿ña'an ta lca ñi sñe'
ta nten 'in yu cha' na can'? Nten qui'an can'
tsu'hue 'a ntsu'hui tiquee ne' ndon nscan ne' cha'
nu nchcui' ñi.

Msu'hua tiyaa Jesús 'in nten lo'o cha' 'in ne' escriba

38 Lo' ndlo'o ñi 'in nten can': Xñi um cunta
'in um lo'o ne' escriba, ne' nu nducui ti' nchco'
te' tucuin nu tsu'hue ña'an, lo' ndiya ti' ne' xa
nchcui' cha' ne' 'in lo'o suun ña'an se'en nchca
quiya'. 39 Nchcua ne' se'en ndon loo lati se'en nu
n'ni tnu ne' 'in Ndiose, ticui' cuaña'an nducui ti'
ne' nchcua ycu siin ne' loo yca xlya nu ndon la loo
lati. 40 Ndlyaa ne' na'an 'in ne' cuna'an nu nguinu
lo'o cha' ycui' ti, can' cha' chaan nchcui' lyi'o ne'
'in Ndiose tloo nten, can' ne' nu tlyu lati nu ti'i
ntsu'hui cha' tyijyin tiyaa xaa.

Cha' 'in ne' cuna'an nu mdaa lcuan

41 Jesús nducua ñi chcua se'en nscua quiñan'
se'en ndyi'ya ne' lcuan, ngui'ni quii ñi ña'an
ndyi'ya nten can' lcuan. Ne' nu cuilyiya' qui'an
'a lcuan ndyi'ya ne'. 42 Xacan' mdiyaa sca ne'
cuna'an ti'i ña'an chendyu 'in nu nguinu lo'o cha'
ycui' ti, mdyi'ya ne' tsa tucua tñi suhue ti, nu
chin' ti ntsu'hui lyoo. 43 Mxi'ya ñi 'in yu ta'a
nda'an ñi, lo' juin ñi: Nu cha' ñi chcuin' lo'o
um, ne' cuna'an nu nguinu lo'o cha' ycui' ti re,
ti'i ña'an 'in ne', una qui'an la lcuan mdyi'ya ne'
que nchgaa la ña'an nten re. 44 Si'yana nchgaa
la ña'an ne' re, mdyi'ya ne' lcuan lo'o tñi nu
nguinu ti 'in ne'. Una ne' cuna'an re, lo'o cha' ti'i

chendyu 'in ne' mdyi'ya ne' ña'aan tñi nu su 'in ne', tñi nu ntsu'hui cha' cunajo'o 'in ne'.

13

Ntsu'hui cha' jlyo laa 'in ne'

1 Ña'an mdo'o Jesús ni' lyaa, sca yu ta'a nda'an ñi juin lo'o ñi: Ñi Bstro, ña'an um jan ñi, ña'an ti tnu quee re lo' tsala ña'an tlyu nguiaa' laa re. 2 Mxcuen Jesús 'in yu: Xñi cunta tsala ña'an tlyu nguiaa' na, una tiyaa xaa ñi xca quee re a quinu scua 'a na chon' ta'a na, si'yana ña'aan na ntsu'hui cha' cuten na.

Xa nu tsatii chendyu

3 Xa mdiyaa jun se'en nducua qui'ya Olivo, can' yten tucua ñi chcua se'en nducua laa. Yu Tyo, yu Jacobo, yu Xuhua, lo'o yu Ndre mñicha' yu 'in Jesús sca cunta, lo' juin yu: 4 Quitsa' um 'in hua cha' ñi xaa tsato'o cha' re, lo' ña'an ntsu'hui cha' ca cuiya' ti' hua xa nu cua' nchcui cuii' na? 5 Mxcuen Jesús 'in yu: Xñi um cunta si'yana a tucui nu cuñilyi'o 'in um. 6 Qui'an 'a nu ntsu'hui cha' caan lo' chcui' si'yana lo'o cha' cuiya' 'ñan ljyan lo'o, lo' chcui' can': Nan' lcan Cristo. Lo' qui'an 'a nten cuñilyi'o can'. 7 Xa cunan um cha' cua' nsuun scasca quichen, uta tijyo' loo ne cha' nsuun ne', a su'hua um cha' nduhue ti' tiquee um, si'yana a tyijyin yu'hui nu a ca cha' re, una si'i can' cha' cua' tsatii chendyu. 8 Si'yana ntsu'hui cha' xuun quichen tnu lo'o ta'a quichen tnu na, sca chcui chendyu tyi'in suun. Ntsu'hui cha' quiñan scasca se'en, qui'ya bju'ñan, lo' cuaña'an quilo ti'in nten. Can' nu ti'i ntsu'hui cha' tyijyin ne' culo nducua la. 9 Can' cha' xñi um cunta 'in um. Ntsu'hui cha' tyaa ne' 'in um yaa' bsya, jyi'in ne' 'in um se'en nu n'ni tnu ne' 'in Ndiose. Cui' si'ya cha' 'ñan tsa lo'o ne' 'in um tloo bsya tnu uta tloo ree, ña'an ca si'yana taa um suun ña'an cha' 'in Ndiose, 10 si'yana 'ni cha' culo nducua la caja nu chcui' cha' tsu'hue 'in Ndiose sca chcui chendyu. 11 Xa tsa lo'o ne' 'in um tloo bsya, a cuhue ti' um ña'an cha' nu chcui' um, cui' ca nu chcui' um ña'an cha' nu tyi'o tiquee um, si'yana si'i lo'o cunta 'in um chcui' um, cui' ca nu Espíritu nu Luhui 'in Ndiose xiycui' 'in um. 12 Tsato'o ticui' ta'a ngula ne' tyaa 'in ne' se'en nu cujui ne' 'in, cui' cuaña'an cu'ni ne' lo'o sñe' ne', a cunta sñe' ne' ca ti'i ti' 'in nten cula 'in, tyaa can' 'in ne' se'en nu cujui ne' 'in. 13 A cunta ña'an tucui ti ca ti'i ti' 'in um si'yan, una nchgaa nu ta loo lo'o cha' re, can' nu tyi'o laa. 14 Xa ña'an um cua' nchca —sca cha' ngunan' nu cujlyo 'in ne' se'en nu a nga'an cha' ca na—, cui' ña'an cha' nu mxiycui' Ndiose 'in yu Daniel, (can' cha' qui'ya um cunta, 'un nu nchcui' quityi re), xacan' nchgaa ne' nu ndi'in se'en lca Judea, xnan yu'hui ne' loo qui'ya. 15 Nchgaa nu nguilyu nde que na'an, a bla 'a qui'ya can', lyoo na nu ndi'in ña'an 'in. 16 Cui' cuaña'an lo'o nu ngui'ni tñan ni' quixin', a bla 'a ti' quia 'ya can' ste'. 17 Una 'tnan ca ne' cuna'an nu cua' xcaña'an nxiton, lo'o nu cune' sñe'. 18 Can' cha' jñan um 'in Ndiose si'yana a tsato'o cha' re tsaan nu ndi'ya ti'in tlya'. 19 Si'yana caan —scasca nu ti'i tnu, nu a nchca siya' tsato'o ti' xa mtñan Ndiose chendyu, lo' ñi a ntsu'hui 'a cha' ti' caan la na—. 20 Cha' Ñi X'nan na a si'yu co' ñi cha' can', a tucui nu tyi'o laa, una si'ya nten nu cua' mdo'o hui 'in ñi, can' cha' si'yu co' ñi cha' re. 21 Cha' nde'en nu chcui' lo'o um: Ña'an jan ñi, nde ndon Cristo, uta ljuin: La cua ndon ñi. A tsa qui'an ti' um 'in can'. 22 Si'yana ntsu'hui cha' caan scasca nu cuiñi lo' ljuin si'yana lca Cristo, a cunta chcui' si'yana Ndiose nxiycui' 'in, lo' cu'ni can' scasca cha' nu tnu se'en nu cuhue ti' nten 'in, lo' cunan can' ña'an nu cuñilyi'o 'in nu cua' ngulohui Ndiose, cha' cua na tca 'in. 23 Can' cha' xñi um cunta 'in um, cua' msu'huan tiyaan 'in um lo'o cha' re.

Xa quiaan Cristo xiya'

24 Xa cua' mdijin nchgaa nu ti'i re, —ntsu'hui cha' qui'ya tla loo cucha, ñi coo' lo' a tyu'hui 'a xaa 'in na. 25 Cuii cua ntsu'hui cha' quilo na, ña'aan ni' cuaan quiñan tucui na—. 26 La xacan' ña'an ne' 'in —Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan quiaan ñi ni' ndlaa— lo'o sca cha' cuiya' nu tlyu lo'o sca xaa tsu'hue ña'an. 27 Xacan' ca'an tñan Ndiose angujle 'in ñi, tsa xo' 'in nchgaa nu cua' ngulohui ñi nu ndi'in sca chcui chendyu. 28 Xñi um cunta ña'an ndi'in cha' 'in sca yca higo xa cua' tyisnan ca cune' stan' na, lo' chcua lca' cojo' na, cua' jlyo ti' um si'yana cua' nchcui cuii' cha' quila quioo. 29 Cui' cuaña'an 'un xa ña'an um cua' nchca nchgaa cha' re, cua' jlyo ti' um si'yana cua' nchcui cuii' cha' yaan loo chendyu re xiya'. 30 Nu cha' ñi chcuin' lo'o um, ta nten re ti' ndi'in ne' xa ntsu'hui cha' ca nchgaa cha' re. 31 Ni' cuaan lo'o chendyu re, a la 'a quine cueen na tiyaa xaa, una cha' nu nchcuin' a tyijyin yu'hui a tsato'o na. 32 A tucui nu jlyo ti' ñi tsaan lo' ñi braa tsato'o cha' re, ñi angujle 'in Ndiose nu nducua ni' cuaan, lo' ñi Sñe' ñi, cui' ca nu scati Stina Ndiose jlyo ti' ñi cha' re. 33 Can' cha' xñi um cunta 'in um, tyi'in tiyaa um, lo' chcui' lyi'o um 'in Ndiose, si'yana a jlyo ti' um ñi xaa tsato'o cha' re. 34 Nguiaa cha' re ña'an

nchca ti' sca yu qui'yu nu nguiaa tijyo', yaa' nguso
'in yu mxnu yu cunta na'an 'in yu, cua' ña'aan
tñan m'ni ca'an 'in yu cunda scaa yu, lo' yu nu
chu'hui cuan tuna'an can', mxnu yu cunta si'yana
tyi'in tiyaa yu nchgaa xaa. 35 Ticui' cuaña'an 'un
ntsu'hui cha' tyi'in tiyaa um, si'yana a jlyo ti' um
ñi xaa quila ñi nu lca x'nan um, ta nde xa siin, uta
tlu'hue tla, lo' ta xa nu nxi'ya culoo latyee, uta
nde cua' ljyaan xaa. 36 Can' cha' xñi um cunta 'in
um, si'yana xa quiaan ñi tsati ntyin, a quija lyoo
ñi 'in um lja' um. 37 Cha' nu nchcuin' lo'o um,
cuaña'an nchcuin' lo'o nchgaa tucui: Tyi'in tiyaa
um.

14

M'ni cuiya' yu cha' si'yana quinu Jesús

1 Ti' lyijyi chcua ti tsaan nu ca ta'a Pascua,
lo'o ta'a xa nchcu ne' jaslya nu a yu'hui suun 'in.
Nchgaa yu nu ndlo ca tñan ni' lyaa tsatlyu lo'o
ne' escriba, nan ne' ña'an nu su'hua ne' cha' cuiñi
si'yana quinu Jesús, lo' cujui ne' 'in ñi. 2 Nchcui'
ne': Una si'i lja ta'a re quinu yu, si'yana a nchca
ti' na xilo ti'in na nten.

Msu'hua ne' tyi'a xityi'i 'in Jesús

3 Jesús ndi'in ñi quichen Betania se'en nducua
na'an 'in yu Simón, yu nu ncua ti'i lo'o quitso'
la. Lja nducua ycu jun xa mdiyaa sca ne' cuna'an
se'en nducua Jesús. Lyi'ya ne' sca te'en tyi'a
xityi'i nu chacui' nardo, lo' qui'an ntsu'hui lyoo
na. Mcha ne' yni te'en can' lo' mslo tucua ne' tyi'a
xityi'i can' que ñi. 4 Ntsu'hui yu nu ta'a nducua ñi
can' msin' ti' yu, lo' nchcui' yu: ¿Ñi cha' ta mslo
lu'un ne' tyi'a xityi'i re? 5 Tsu'hue lati cha' cua na
ncua quiya' na, lo' caja qui'an tñi lo'o na, tsaña'an
nu n'ni ne' canan ndyijyin snan ciento tsaan, lo'
quitsa na 'in nu ti'i. Lyee 'a ycui' tyijyin yu si'ya
cha' 'in ne' cuna'an can'. 6 Una Jesús juin ñi 'in
yu: A ta quiya' um 'in ne', lo' a chcui ndijin um,
si'yana sca cha' tsu'hue ngui'ni ne' lo'on. 7 Ña'an
nchca ti' nu ti'i ña'an chendyu 'in, nchgaa xaa
ndi'in can' lo'o um, lo' tca ta yaa' um 'in can'
ña'an xaa nchca ti' um, una nan' si'i nchgaa xaa
ña'an tloo um 'ñan. 8 Ne' cuna'an re cua' m'ni ne'
tsa se'en nu ncua 'in ne', msu'hua ne' tyi'a xityi'i
'ñan, si'yana xitucua loo ne' cha' 'in ne' tsaan nu
ntsu'hui cha' quitsin'. 9 Nu cha' ñi chcuin' lo'o
um: Yu nu tyi'an ycui' cha' tsu'hue 'in Ndiose sca
chcui chendyu, lo'o cha' 'in ne' cuna'an re chcui'
yu, si'yana caja nu quia yu'hui ti' 'in ne'.

Juin yu Juda si'yana tyaa yu 'in Jesús

10 Xacan' yu Juda Iscariote, cui' ta yu tichcua
nu ta'a nda'an ñi, ya ytsa' yu 'in nchgaa nu ndlo
ca tñan ni' lyaa, si'yana tyaa yu 'in Jesús tuyaa'
ne'. 11 Mdiyaa 'a ti' ne' xa ycui' yu cha' can', lo'
mdi'in tyaa ne' cha' si'yana su'hua lyiya' ne' 'in
yu. Ti' xacan' nan yu ña'an ntsu'hui cha' tiyaa yu
'in Jesús.

Ycu siin Jesús lo'o yu ta'a mda'an ñi

12 Culoo tsaan 'in ta'a xa nchcu ne' jaslya nu
a yu'hui suun, cui' xa ndujui ne' slya' cune' ta'a
Pascua, lo' yu ta'a nda'an ñi mñicha' 'in ñi: ¿La
ta nchca ti' um tsa y'ni chu'hue hua, na nu ca
siin 'in na ta'a Pascua re? 13 Xacan' ngua'an tñan
Jesús tucua yu ta'a nda'an ñi, lo' juin ñi 'in yu:
Yaa um loo quichen cua, can' chcua um 'in sca yu
lyi'ya sca te'en tyi'a lo' chcui ncha'an um 'in yu.
14 Ña'an se'en sten yu, can' sten um. Ndeña'an
chcui' um lo'o x'nan na'an can': Ñi nu lca Bstro
juin ñi, ¿cha' la ca cu siin ñi lo'o yu ta'a nda'an ñi
ta'a Pascua re? 15 Cui' yu quitsa' yu 'in um se'en
nducua sca na'an tlyu, nu cua' nchca tucua nde
cuaan, can' ndi'in nchgaa na nu cunajo'o 'in na,
lo' cu'ni chu'hue um na nu ntsu'hui cha' cu siin
na. 16 Xacan' mdo'o yu ta'a nda'an ñi lo' yten yu
loo quichen can', cui' ña'an ycui' Jesús lo'o yu,
cuaña'an yato'o. Mdyisnan m'ni chu'hue yu na
nu cu siin jun lja ta'a Pascua can'. 17 Xa ngu'ya tla,
mdiyaa Jesús lo'o ta'a tichcua yu ta'a nda'an ñi
se'en nducua na'an can'. 18 Yten tucua jun, lo' lja
nchcu siin jun juin Jesús 'in yu: Nu cha' ñi cunen
lo'o um, sca um nu ta'a nchcu na re ntsu'hui cha'
tyaa 'ñan. 19 Mdyisnan ngulu'un ti' yu, cunda scaa
yu mñicha' yu 'in ñi: ¿Ta xtyi ti' nan'? 20 Jesús
mxcuen ñi 'in yu: Cui' sca um nu nchca tichcua
um re lca can', cui' nu cucha' jaslya 'in sca ni'
qui'nan ti lo'on. 21 Nu cha' ñi si'yana Yu Qui'yu
nu Mdo'o nde ni' Cuaan, ntsu'hui cha' tyijyin ñi
ña'an cha' nu cua' ngua'an scua loo quityi 'in
Ndiose, una 'tnan ca yu nu ntsu'hui cha' tyaa 'in
Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan tuyaa' nten.
Ti' tsu'hue lati cha' cua na a mdiyaan yu chendyu.
22 Lja nchcu siin jun msñi Jesús sca jaslya, mdyaa
ñi xu'hue 'in Ndiose, msu'hue ñi 'in na lo' mdaa
ñi 'in na 'in yu. Lo' juin ñi: Cu xu'hue um 'in na,
nde nu lca cunan'. 23 Xacan' msñi ñi sca vaso vino,
mdyaa ñi xu'hue 'in Ndiose, lo' mdaa ñi 'in na 'in
yu, nchgaa yu yi'o yu 'in na. 24 Lo' juin ñi 'in yu:
Nde nu lca tnen, lo' si'ya na, chca tsu'hue cha' 'in
nten chendyu lo'o Ndiose, lo' ntsu'hui cha' quilo
na si'yana qui'an nten tyi'o laa ne'. 25 Nu cha' ñi
cunen lo'o um: Ñi xiya' lo' a co'on 'an vino lja nu

ti' ndi'in lo'o um re, cha' si'i la se'en ndlo Ndiose
tñan.

Yu Tyo ntsu'hui cha' xcuan tloo yu 'in Jesús

26 Xa cua' yla jun sca jyiin, xacan' mdo'o jun
nguiaa jun nde loo qui'ya Olivo. 27 Xacan' juin
Jesús 'in yu: Nchgaa um ntsu'hui cha' xnu ton um
'ñan tla re ñi, tsaña'an nchcui' quityi 'in Ndiose:
—Taan cha' cuiya' cujui ne' 'in ñi nu na'an seen
slya', lo' slya' can' cua' la tucueen cunaan 'in—.
28 Lo' xa cua' mdyiqui'on, culo nducua la tsa'an
se'en lca Galilea que 'in um. 29 Yu Tyo juin yu 'in
ñi: Cha' ta nchgaa yu re xnu ton yu 'in um, una
nan' a cu'nin cuaña'an. 30 Jesús mxcuen 'in yu:
Nu cha' ñi cunen lo'o, tla re ñi lja nu ti' lyijyi xi'ya
latyee tucua ya', tsato'o snan ya' ljuin si'yana a
ndyu'hui lyoo 'ñan. 31 Yu Tyo nde lyee la mdi'in
tyaa yu cha' lo'o ñi, lo' juin yu: Una a 'ni cha' siya'
cujui ne' 'ñan lo'o um, una a xcuan tloon 'in um.
Scaña'an ti ycui' nchgaa yu.

Jesús ycui' lyi'o ñi 'in Ndiose se'en lca Getsemaní

32 Xacan' mdiyaa jun sca se'en naan Getsemaní,
lo' juin ñi 'in ta'a nda'an ñi: Nde ti chcua um lja
chcuin' lyi'on 'in Ndiose. 33 Tsa 'in yu Tyo ti, yu
Jacobo, lo'o yu Xuhua mdo'o lo'o ñi ntan ti, lo'
mdyisnan ngu'ya sca tu'hua tiquee ñi nu lyee ti'i
nga'an 'in ñi. 34 Lo' juin ñi 'in yu: Lu'un 'a ti'
cusya 'ñan, cua' lca na cua' cajan. Nde ti quinu
um lo' tyi'in um ndii ti' um. 35 Chin' ti se'en ti'
mda'an ñi, can' mdyi'ya sti ñi 'in ñi la lyuu, mjñan
ñi 'in Ndiose cha' caja ña'an nu a tyijyin ñi nu ti'i.
36 Lo' juin ñi: Abba, Sti hua, nchgaa cha' tca 'in
um, a taa um cha' cuiya' tijin nan' nu ti'i re, una
si'i ña'an nu nchca tin', cui' ca nu ña'an nu 'un
nchca ti' um. 37 Xacan' mxitucui ñi se'en nducua
snan yu can', nguija lyoo ñi 'in yu lja' yu, lo' juin
ñi 'in yu Tyo: Simón, ¿ta lja'? ¿Ta xtyi ti' ñi sca
braa a mda loo chcua ndii ti'? 38 Chcua um ndii ti'
um lo' chcui' lyi'o um 'in Ndiose, si'yana a sten
cha' ngunan' tiquee um. 'Un ñan ti' cusya 'in
um cu'ni um tñan tsu'hue, una nu cu'ni um 'in
na na'an ti' um. 39 Xiya' yaa ñi, ticui' ti ña'an
mjñan ñi 'in Ndiose lo'o ña'an cha' nu cua' ycui'
ñi. 40 Xacan' mxitucui ñi xiya', na'an ñi si'yana
ticui' ti ña'an lja' yu, si'yana lyee ti'in ljyaan sla
yu, lo' a ngujlyo 'a ti' yu ña'an ti' xcuen yu 'in ñi.
41 Nu cua' nchca snan ya' mxitucui ñi, xacan' juin
ñi 'in yu: Caja' lya um lo' xitñan' um, ca tu si'yana
cua' mdiyaa braa quinu Yu Qui'yu nu Mdo'o nde
ni' Cuaan tuyaa' nten qui'ya chendyu. 42 Tyiton
um lo' quiaa na. Ña'an jan ñi, cua ljyaan yu nu
ntsu'hui cha' tyaa 'ñan.

Xa nguinu Jesús

43 Lja nu ti' nchcui' Jesús mdiyaa yu Juda se'en
ndon ñi, cui' ta yu tichcua can' lca yu. Qui'an
'a nten mdiya lo'o yu, ntsu'hui nu lyi'ya spada,
ntsu'hui nu nducua yca yaa', mdiyaa yu si'ya cha'
cuiya' 'in nchgaa yu nu ndlo ca tñan ni' lyaa, lo'o
ne' escriba, lo'o qui'yu cula. 44 Yu nu ntsu'hui
cha' tyaa 'in Jesús, cua' m'ni cuiya' yu cha' ña'an
cu'ni yu, lo' juin yu: Yu nu chcui' chan' la sii' sca',
can' nu ca lca, xñi um 'in yu una xñi tsu'hue um
cunta 'in yu. 45 Cui' ña'an lcaa mdiyaa yu se'en
ndon Jesús lo' juin yu: Ñi Bstro, Ñi Bstro. Xacan'
ycui' cha' yu la sii' sca' ñi. 46 Cui' xaa msñi ne' 'in
ñi. 47 Una sca yu ta'a nda'an ñi ngulo yu spada
'in yu, lo' msi'yu yu nscan nguso 'in yu nu ndlo
ca tñan ni' lyaa. 48 Xacan' juin Jesús lo'o ne': ¿Ñi
cha' lo'o spada lo'o yca ljyan sñi um 'ñan tsaña'an
nchca ti' um lo'o sca yu cunan? 49 Nchgaa xaa
nguilyun lo'o um, lo' ndlo'on 'in nten ni' lyaa,
¿ñi cha' ta a msñi um 'ñan xacan'? Una 'ni cha'
tsato'o ña'an cha' nu cua' nguinu scua loo quityi
'in Ndiose. 50 Nchgaa yu ta'a nda'an ñi ngula yaa'
yu 'in ñi, cua' la tucueen msnan yu.

Sca nu msñi lo'o ne' 'in lo' msnan

51 Una sca yu tsa suhue ti nu nducui cha'an
'in Jesús, lo'o yu msñi lo'o ne' 'in yu, nguxen yu
sca te', 52 una mxnu sti yu te' can', lo' msnan yu
cunan' ti yu.

Xa ncua cuiya' cha' 'in Jesús

53 Xacan' mdiya lo'o ne' 'in Jesús se'en ndi'in yu
nu ndlo ca tñan ni' lyaa, can' nguio' ti'in yu lo'o
nchgaa la ña'an ta'a ntsu'hui yu cunta, tsatlyu
lo'o qui'yu cula lo'o ne' escriba. 54 Yu Tyo tijyo'
ti mducui ncha'an yu 'in Jesús, tsaya' mdiyaa yu
tuna'an lyiya' se'en ndi'in yu nu ndlo ca tñan
can'. Sca se'en ti yten tucua yu lo'o yu silyiya nu
ntsu'hui cuan can', lo' nguitson ti' yu se'en ndon
quii' can'. 55 Nchgaa yu nu ndlo tñan ni' lyaa,
tsatlyu lo'o nchgaa la ña'an ta'a ndlo yu tñan, nan
yu ña'an nu su'hua yu qui'ya chon' Jesús se'en nu
cujui ne' 'in ñi, una ñi sca cha' lo' a nguija lyoo 'in
ñi. 56 Siya' qui'an la nu msu'hua qui'ya 'in ñi, una
a ncua ca sca cha' ti 'in ne', si'yana si'i scaña'an
ti nchcui' ne'. 57 Xacan' mdyiton tucua snan yu
nu msu'hua qui'ya 'in ñi lo'o cha' cuiñi: 58 Huare'
ngune 'in hua sca cha' nu ycui' yu re, lo' juin yu:
Nan' xicuten laa nducua re nu nguiaa' lo'o juesa
'in nten chendyu, una nu cua' ca snan tsaan xiton
xca na, una si'i 'a lo'o juesa 'in nten chendyu. 59 Ñi
cuaña'an, lo' a ncua ca sca cha' ti 'in ne'. 60 Xacan'

yu nu ndlo ca tñan ni' lyaa mdyiton yu tlu'hue
la, lo' mñicha' yu 'in Jesús: ¿Ñi cha' ta ñi sca cha'
lo' a nxcuen, ñi qui'ya ta nsu'hua ne' 'in? 61 Una
Jesús ñi sca cha' lo' a mxcuen ñi. Xiya' mñicha' yu
nu ndlo ca tñan can': ¿Ta cha' ñi si'yana nu'huin
lca Cristo, Sñe' Ndiose ñi nu tlyu lati? 62 Mxcuen
Jesús 'in yu: Nan' lcan. Ntsu'hui cha' ña'an um
'in —Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan nducua
ñi tso' cueen 'in Ndiose—, a cunta ña'an um 'in ñi
—quiaan ñi ni' ndlaa—. 63 Xacan' yu nu ndlo ca
tñan ni' lyaa msta yu ste' yu loo nu lyee ycuen
tique' yu, lo' juin yu: ¿Ñi cha' ti' cunan na xca
nu chcui' ña'an cha' 'in yu re? 64 Cua' ngune 'in
na ña'an ycui' ca'an yu 'in Ndiose. ¿Ña'an ljuin
um ñii? Nchgaa yu msu'hua yu qui'ya chon' ñi,
lo' juin yu: Tsaloo na caja ti yu. 65 Scasca ne'
mdyisnan msu'hua siye' ne' tloo ñi, mducun ne'
tloo ñi lo' mycuan' ne' 'in ñi, lo' nchcui' ne': Ljuin
ña'an na, cha' ti nu ca mycuan' 'in. Lo'o yu silyiya
can' mjyi'in yaa' yu tloo ñi.

Xa mscuan tloo yu Tyo 'in Jesús

66 Yu Tyo ti' nducua yu tuna'an lyiya' la 'ya
can', lo' mdiyaa ton sca ne' cuna'an nguso 'in yu
nu ndlo ca tñan ni' lyaa. 67 Na'an ne' nducua
yu Tyo nguitson ti' yu se'en ndon quii' can', lo'
mxina'an tsu'hue ca ne' 'in yu, lo' juin ne': Lo'o
nu'huin ta'a nda'an Jesús Nazaret. 68 Lo' juin yu
Tyo: A lo'on, ñi a ndyu'hui lyoon 'in yu, ñi a jlyo
tin' ñi cha' nchcui' um. Lo' mdo'o ton yu Tyo
tu'hua tuna'an lyiya', xacan' msi'ya sca latyee.
69 Xiya' mxina'an ne' cuna'an can' se'en ndon yu
Tyo, lo' ycui' ne' lo'o nchgaa nu ndon cui' ti can':
Ticui' ta cua lca yu re. 70 Yu Tyo ticui' ti ña'an juin
yu si'yana a lo'o yu nda'an yu lo'o Jesús. Chon'
nde'en can' ycui' scasca ne' lo'o yu: Nu cha' ñi
ca si'yana lo'o lca ta'a nda'an yu cua, si'yana ti'
cha' nchcui' ti chcan' ña'an na si'yana lca sca yu
Galilea. 71 Xacan' msu'hua yu Tyo can' sca cha'
chon' yu, lo' m'ni tyi'ya yu Ndiose, lo' juin yu: Nu
cha' ñi s'ni, a ndyu'hui lyoon 'in yu nu nchcui' um
cha' 'in cua. 72 Xacan' msi'ya latyee can' nu cua'
nchca tucua ya'. La xacan' nguia yu'hui ti' yu Tyo
ña'an ycui' Jesús lo'o yu, si'yana lja nu ti' lyijyi
xi'ya latyee tucua ya', tsato'o snan ya' chcui' yu
si'yana a ndyu'hui lyoo yu 'in ñi. Mdyisnan ynan
yu xa nguia yu'hui ti' yu cha' can'.

15

Xa m'ni cuiya' yu Pilato cha' 'in Jesús

1 Tlya ti xca tsaan can' nchgaa yu nu ndlo tñan
ni' lyaa, lo'o qui'yu cula, lo'o ne' escriba, tsatlyu
lo'o nchgaa la ña'an yu ta'a lyi'ya yu tñan, m'ni
cuiya' ne' cha' si'yana tsa lo'o ne' 'in Jesús tloo
Pilato, lo' ña'an nchcan' ñi mdyaa ne' cunta 'in
ñi yaa' yu. 2 Yu Pilato can' mñicha' yu 'in ñi: ¿Ta
cui' lca Ree 'in ne' judio? Mxcuen Jesús 'in yu:
'Un nchcui' um cuaña'an. 3 Yu nu ndlo ca tñan
ni' lyaa, nde lyee la msu'hua yu qui'ya 'in Jesús.
4 Xiya' mñicha' yu Pilato 'in ñi: ¿Ñi cha' ta ñi sca
cha' lo' a xcuen, lo' tsala ña'an nsu'hua ne' re
qui'ya 'in? 5 Una ñi cuaña'an lo' a mxcuen Jesús,
can' cha' nduhue ti' yu Pilato 'in ñi.

Xa mdyaa ne' cunta si'yana caja Jesús

6 Ndeña'an ntsu'hui cha' 'in gubierno nchgaa
yjan xa nchca Pascua, ndlaa yu sca preso, ña'an
tucui ti nu ndyi'o ne' judio cha' 'in. 7 Sca yu
naan Barrabás, tsatlyu lo'o nchgaa la ña'an ta'a
nducun' yu, ntsu'hui yu preso si'yana yjui yu nten
se'en mdi'in suun yu. 8 Nten qui'an nu nguio' ti'in
can', mdyisnan mjñan ne' 'in yu Pilato cha' culaa
yu sca preso lja ta'a can', cui' ña'an cha' nu cua'
ntsu'hui 'in yu. 9 Yu Pilato mxcuen yu 'in nten
can': ¿Ta nchca ti' um culaan 'in yu nu lca ree 'in
ne' judio? 10 Juin yu cuaña'an, si'yana ngu'ya yu
cunta si'ya cha' jñan ti' 'in ne' nu ndlo ca tñan
ni' lyaa, can' cha' mdyaa ne' 'in Jesús cunta 'in
yu. 11 Una yu nu ndlo ca tñan ni' lyaa, nde lyee
la msu'hua yu tiquee nten can', si'yana tsatlyu
jñan ne' 'in yu Pilato si'yana culaa yu 'in Barrabás.
12 Xiya' mñicha' yu Pilato 'in ne': ¿Ña'an ta nchca
ti' um cu'nin, lo'o yu nu nchcui' um si'yana lca
ree 'in ne' judio? 13 Xacan' xiya' ycui' cueen nten
can': Jyi'in ca'an um 'in yu loo cusi. 14 Lo' juin
yu Pilato 'in ne': Una a sca qui'ya m'ni yu re.
Nten can' nde lyee la ycui' cueen ne': Jyi'in ca'an
um 'in yu loo cusi. 15 Se'en nu quinu tsu'hue yu
Pilato lo'o nten can', ngulaa yu 'in Barrabás, lo'
mdyaa yu cunta 'in Jesús yaa' sindatu, ngulo yu
tñan si'yana qui'ni ñi, lo' cha'an ñi loo cusi. 16 Yu
sindatu yten lo'o yu 'in Jesús ña'an tñan, can'
mxo' ti'in ta'a yu tsatlyu. 17 Mxico' yu sca te' cuaa
'in ñi, mtñan yu sca sni' quiche' lo' mdi'in tyaa
yu 'in na que ñi. 18 Mdyisnan msi'ya lo'o yu 'in
ñi, lo' nchcui' yu: ¡Ngui'ni tnu hua 'in um, 'un nu
lca ree 'in ne' judio! 19 Lo'o yca mjyi'in yu que ñi,
msu'hua siye' yu 'in ñi, lo' mdon xtyin' yu tloo
ñi, si'yana lyee ngui'ni tnu yu 'in ñi ca lca cha' 'in
yu. 20 Xa cua' ngula' mstyi lyi'o yu 'in ñi, xacan'
ngulyoo yu te' cuaa nu mxico' yu 'in ñi, lo' mxico'

yu 'in ñi lo'o ste' ca ñi. Ya lo'o yu 'in ñi se'en
cha'an ñi loo cusi.

Xa ngujui Jesús loo cusi

21 Tucueen nguiaa yu mchcua ta'a yu lo'o sca
yu yaa tñan ni' quixin', sca yu naan Simón nu
mdo'o quichen Cirene, sti yu Jantro lo'o Rufo, lo'
yu sindatu can' mxicu'ni yu 'in cui'ya cusi can'.
22 Xacan' mdiya lo'o yu sindatu 'in Jesús sca se'en
nu naan Gólgota, lo' cha' re nchca ti' chcui', se'en
lca que jyi'o. 23 Mdaa yu vino nu mxitiya' lo'o
mirra 'in Jesús, una a yi'o ñi 'in na. 24 Xa cua'
mjyi'in ca'an yu 'in ñi loo cusi, mtsa yu ste' ñi,
ngulo yu xu'hue yu lo'o na, cha' ña'an qui'ni ca'an
na 'in yu cunda scaa yu. 25 Ntsu'hui braa cua'
caa tlya xa mjyi'in ca'an yu 'in ñi loo cusi. 26 Lo'
qui'ya nu msu'hua ne' 'in Jesús nga'an na nde que
cusi, lo' nchcui' na: Nde yu lca ree 'in ne' judio.
27 A cunta lo'o tucua yu cunan mjyi'in ca'an yu
sindatu 'in loo cusi, sca yu tso' cueen 'in ñi, lo'
xca yu tso' ca. 28 Yato'o cha' nu nguinu scua loo
quityi 'in Ndiose, lo' nchcui' na: Cua' lca na sca
cha' ti 'in ñi lo'o ne' nducun'. 29 Nten nu ndyijyin
cui' ti can' nchcui' ca'an ne' 'in ñi, nxiquiñan ne'
que ne' lo' nchcui' ne': Jun', ¿ta si'i nu'huin juin
si'yana xicuten laa, lo' tsani' snan ti tsaan tñan 'in
na xiya'? 30 Can' cha' lyo laa 'in ticuii', lo' qui'ya
loo cusi cua. 31 Yu nu ndlo tñan ni' lyaa lo'o ne'
escriba, ticui' ti ña'an nchcui' ca'an yu 'in ñi, lo'
nchcui' scasca yu: Yu re, xca tucui ngulo laa yu,
una a nchca culo laa yu 'in yu ticuii' yu. 32 Cua'
ñii tloo na'an na cha' qui'ya Cristo loo cusi, cui'
ree 'in ne' Israel, lo' tsa qui'an ti' na 'in. A cunta
yu nu ta'a nga'an ñi loo cusi, nchcui' ca'an yu
'in ñi. 33 Xa mdiyaa ndyi'ya cuaan tsaya' mdiyaa
braa cua' snan siin, ngu'ya tla yta ña'aan sca chcui
se'en can'. 34 Cui' braa cua' snan siin ycui' cueen
Jesús: —Eloi, Eloi, ¿lama sabactani—? Cha' re
nchca ti' chcui': —Ndiose 'ñan, Ndiose 'ñan, ¿ñi
cha' ta ngula yaa' um 'ñan—? 35 Ntsu'hui nu
ngune 'in cha' nu ycui' ñi, lo' nchcui' ne': Ña'an
jan ñi, nsi'ya yu 'in nu ncua naan Elía. 36 Xacan'
ndla ndsa ti mdo'o sca yu nu nguia 'ya sca te',
lo' mcha' yu 'in na lo'o tyi'a vinagre, mscuen yu
'in na sca tuco' yca si'yana co'o Jesús 'in na, lo'
nchcui' yu: Quita na ña'an na cha' caan ca yu Elía,
lo' tyi'ya 'in yu loo cusi. 37 Una Jesús msi'ya cueen
ñi, cui' ña'an lcaa ngujui ñi. 38 Te' tlyu nu nducui
ni' lyaa mda' tlu'hue la na, ti' ndyi'o la cuaan
ngu'ya la lyuu. 39 Nde loo se'en nga'an Jesús ndon
x'nan sindatu, xa ngune 'in yu ña'an msi'ya Jesús
xa ngujui ñi, lo' juin yu: Nu cha' ñi ca si'yana yu
re ncua yu Sñe' Ndiose. 40 A cunta lo'o tucua snan
jun cuna'an ndon jun tijyo' ti nan' 'ya jun, cui'
María Magdalena, María jyi'an yu See lo'o Jacobo,
yu nu cune' la can', a cunta lo'o Salomé. 41 Jun
cuna'an re mducui ncha'an jun 'in Jesús, lo' mdaa
yaa' jun 'in ñi xa mda'an ñi se'en lca Galilea. A
cunta lo'o xca ta jun cuna'an nu ta'a mdiyaa ñi
quichen Jerusalén, ndon can'.

Xa mtsi' Jesús

42 Si'yana cua' msiin tsaan nu cua' tyisnan
xitñan' ne' judio, 43 yato'o sca yu naan See Ari-
matea, m'ni tnu tiquee yu ya jñan yu cha' cuiya'
'in Pilato si'yana cutsi' yu 'in Jesús. Lca yu sca
nu ndon loo 'in ne' judio, lo'o yu nta yu tsaan
nu ntsu'hui cha' culo Ndiose tñan 'in nten. 44 Yu
Pilato can' yuhue 'a ti' yu xa ynan yu cha' si'yana
cua' ngujui Jesús, can' cha' msi'ya yu 'in x'nan
sindatu can', lo' mñicha' yu 'in cha' na cha' ñi ca
cua' ngujui Jesús. 45 Xa cua' jui suun 'in yu si'yana
cua' ngujui Jesús, xacan' mdyaa yu Pilato cunta
'in yu See can' si'yana cutsi' yu 'in ñi. 46 Msi'i yu
See can' sca te' tsu'hue ña'an, lo' xa mdyi'ya yu
'in Jesús loo cusi, nguxen yu te' can' 'in ñi. Mdi'in
tyaa yu 'in ñi ni' sca tuquee nu cua' lca nguiaa',
lo' mxixen yu sca quee si'yana tucun yu 'in na.
47 María Magdalena, lo'o María nu lca jyi'an yu
See, na'an ne' la mtsi' Jesús.

16

Xa mdyiqui'o Jesús

1 Xa cua' mdijin tsaan nu nxitñan' ne' judio,
María Magdalena lo'o María jyi'an yu Jacobo, lo'o
Salomé msi'i jun tyi'a xityi'i nu su'hua jun 'in
Jesús se'en mtsi' ñi. 2 Tlya ti culoo tsaan 'in snan
can', xa tsa nducua cucha mdo'o ne' nguiaa ne'
tucuaa can'. 3 Tucueen nguiaa jun scasca jun
nchcui' jun: ¿Ti nu culo ntan quee nu nchcun
tucuaa can'? 4 Xa mdiyaa jun, na'an jun si'yana
cua' mdo'o ntan quee can', lo' lca na sca quee
tlyu. 5 Yten jun se'en mtsi' Jesús, lo' na'an jun
nducua sca yu tsa suhue ti tso' cueen can', lco'
yu sca te' tucuin nu mten, lo' ytsen jun. 6 Lo' juin
yu 'in jun: A cutsen um, jlyo tin' si'yana nda'an
nan um 'in Jesús Nazaret nu mjyi'in ca'an ne' 'in
loo cusi. Cua' mdyiqui'o ñi, lo' a ntsu'hui 'a ñi re,
cu'ni quii um se'en mdi'in tyaa ne' 'in ñi. 7 Quia
ytsa' um 'in yu ta'a mda'an ñi, lo'o yu Tyo, si'yana
culo nducua la ñi tsaa ñi se'en lca Galilea, la cua
ña'an ta'a ñi lo'o yu, cui' ña'an nu cua' ycui' ñi lo'o
yu. 8 Ndla ndsa ti mdyi'o jun cuna'an can' se'en

mtsi' ñi, mchcuan jun nu lyee nguitsen jun, lo' ñi
a ycui' 'a jun lo'o ñi xca tucui, si'yana lyee ytsen
jun.

Xa na'an tloo Jesús 'in María Magdalena

9 Tlya culoo tsaan 'in snan xa mdyiqui'o Jesús,
culo nducua la 'in María Magdalena ngulo'o tloo
ñi, cui' nu ngulo ñi tsa cati cui'in xa'an 'in.
10 Mdo'o jun nguia ytsa' jun cha' can' 'in nchgaa
la ña'an ta'a mda'an Jesús, se'en ndi'in lu'un ti'
yu lo' nguinan yu. 11 Xa ynan yu cha' si'yana lo'o
Jesús, a cunta María cua' na'an tloo 'in ñi, una a
ya qui'an ti' yu cha' can'.

Xa na'an tloo Jesús 'in tucua yu Emaús

12 Chon' nde'en la can', ngulo'o tloo Jesús 'in
tucua yu nu nguiaa sca tucueen ni' quixin', una
xcaña'an ngulo'o tloo ñi 'in yu. 13 Cui' xaa ya ytsa'
yu 'in nchgaa la ña'an ta'a mda'an ñi cha' can',
una ticui' ti ña'an a ya qui'an ti' yu.

Mxnu Jesús tñan 'in yu ta'a mda'an ñi

14 La xiya' ti can' ngulo'o tloo Jesús 'in ycui' ca
yu ta'a mda'an ñi, cui' cha tixca yu can', se'en
nducua ycu yu. Lo' ycui' ñi lo'o yu ñi cha' tla 'a
cusya 'in yu, lo' a ya qui'an ti' yu 'in nu na'an tloo
ca 'in ñi xa cua' mdyiqui'o ñi. 15 Xacan' juin ñi
'in yu: Tsaa um sca chcui chendyu, lo' chcui' um
cha' tsu'hue 'in Ndiose lo'o nchgaa nten. 16 Nu tsa
qui'an ti' 'ñan lo' chcua tya, can' nu tyi'o laa. Una
nu a tsa qui'an ti' 'ñan, can' nu nducua yuhue'
chon' tsala xaa. 17 Nu tsa qui'an ti' 'ñan, scasca
cha' nu tnu cu'ni can': Lo'o cha' cuiya' 'ñan, culo
can' cui'in xa'an nu ntsu'hui 'in nten, lo' chcui'
can' scasca lenguas nu cui ti. 18 Cha' xñi can' sca
cunaan nu la, lo' ta co'o can' na nu yu'hui yaan
'in, lo' a sca ca 'in. A cunta tyi'in tyaa can' yaa' 'in
nu ti'i lo' chca.

Xa ycuen Jesús nde ni' cuaan

19 Xa mdyi ycui' Ñi X'nan na cha' re, m'ni
Ndiose cha' ycuen ñi nde ni' cuaan, lo' yten tucua
ñi tso' cueen 'in ñi. 20 Yu ta'a mda'an ñi ya ycui' yu
cha' tsu'hue 'in Ndiose nchgaa se'en, lo' Ñi X'nan
na mda yaa' ñi 'in yu, lo' mxnu scua tla ñi cha' nu
ycui' yu lo'o cha' tnu nu m'ni ñi. Amen.

Lucas

Yu Luca nchcui' cha' yu 'in yu Teófilo

1 Qui'an 'a nu cua' msu'hua juesa ca'an lyicua
quityi re tsaña'an nu cha' ñi ca yato'o lja hua,
2 chcui ña'an jui nu ngulo'o 'in hua, nu na'an tloo
cha' re ti' xa mdyisnan na, lo' mchcuan yu cunta
si'yana tsa ycui' yu cha' re lo'o nten. 3 Can' cha'
lo'on nan' mdo'o tiqueen ca'an quityi re lyicua
la 'in um, 'un ñi Teófilo, si'yana cua' nguia nan
tsu'huen nchgaa cha' re lo'o cha' tiyaa, ti' la suun
se'en mdyisnan na, 4 si'yana ca cuiya' tsu'hue ti'
um lo' a cu'ni tucua ti' um lo'o cha' nu cua' jui nu
ngulo'o 'in um.

Ycui' angujle cha' 'in yu Xuhua

5 Xa ncua yu Herode ree se'en lyi'ya loo Judea,
ndi'in sca yu naan Zacaría nu ntsu'hui cunta 'in
laa, cui' ta 'in Abía, lo' cuna'an 'in Zacaría can'
naan Elisabet, ta nten 'in Aarón. 6 Chcuaa can' ñi
ndi'in cha' 'in tloo Ndiose, tsu'hue nguia ncha'an
can' nchgaa cha' nu ndlo Ñi X'nan na tñan lo'o
cha' nu mdi'in tyaa ñi. 7 Una a mdi'in sñe' jun
si'yana Elisabet la' ña'an a mdu'hui sñe', a cunta
chcuaa jun cua' cula jun. 8 Yato'o lja ngui'ni
Zacaría tñan 'in Ndiose, cui' tsaan nu m'ni ca'an
'in ta nu ntsu'hui yu, 9 mdo'o xu'hue yu tiquin
tucua yu na nu xityi'i ni' lyaa 'in Ñi X'nan na,
ña'an cha' nu cua' ntsu'hui 'in yu nu ndlo tñan
ni' lyaa. 10 Ña'aan quichen ne' ndi'in nde lyiya',
nchcui' lyi'o ne' 'in Ndiose lja ndiquin na xityi'i
can'. 11 Xacan' ngu'ya ton sca angujle 'in Ñi X'nan
na tloo yu, luhua' tso' cueen se'en ndiquin na
can'. 12 Xa na'an Zacaría 'in angujle can', ytsen
yu lo' a ngujlyo 'a ti' yu ña'an ca. 13 Una angujle
can' juin lo'o yu: A cutsen Zacaría, si'yana cua'
mxcuen Ndiose cha' nu njñan, nten 'in nu lca
Elisabet ntsu'hui cha' tyi'in sca sñe', lo' tyi'in tyaa
nii ca naan Xuhua. 14 Ndyijyin ya' ca tsu'hue
chu'hui tiquee si'ya cha' re, cui' cuaña'an qui'an
'a nten ca tsu'hue chu'hui tiquee ne' xa ca cune'
cuhui', 15 si'yana tlyu tucui ca can' tloo Ndiose.
A ntsu'hui cha' co'o can' vino uta sidra, si'yana
cua' lca mtsa'an yu'hui can' lo'o Espíritu nu Luhui
'in Ndiose xa tiyaan chendyu. 16 Cu'ni can' cha'
si'yana qui'an ne' Israel xitucui ne' lo' tsa qui'an
ti' ne' 'in Ñi X'nan na, ñi nu lca Ndiose 'in ne'.
17 Chcua loo yu cu'ni yu tñan 'in Ñi X'nan na lo'o
nu chcui lca tiquee yu tsaña'an cha' cuiya' nu
mdon lo'o Elía, —cu'ni yu cha' chca tsu'hue lca
tiquee nten cula can' lo'o sñe' ne'—, cui' cuaña'an
nu lye' ti' tyisnan cu'ni tñan tsu'hue, ña'an ca
si'yana tyi'in tya tiyaa yu sca quichen nu cuan
xu'hue 'in Ñi X'nan na. 18 Xacan' juin Zacaría
'in angujle can': ¿Ña'an ta tca chu'hui lyoon cha'
re? A cunta cua' culan, cui' cuaña'an nten 'ñan.
19 Mxcuen angujle can' 'in yu: Nan' lcan Gabriel
nu nguilyu tloo Ndiose, cui' ñi ngua'an tñan ñi
'ñan si'yana chcuin' lo'o lo' ca jlyo ti' cha' tsu'hue
re. 20 Una ti' cua' ñii a tca 'a chcui' tsaya' tiyaa
tsaan nu tsato'o cha' re, si'yana a ya qui'an ti' cha'
nu ycuin' lo'o. 21 Nten can' nta ne' 'in Zacaría nde
lyiya', lo' nduhue ti' ne' ñi cha' lyee 'a ndiya' yu
ni' lyaa can'. 22 Una xa mdyi'o yu a ncua 'a chcui'
yu, xacan' ngu'ya ne' cunta si'yana na'an xñii yu
sca cha' ni' lyaa can'. Xtyi n'ni yaa' ti yu ntsa' yu
cha' nu na'an yu, lo' a ncua 'a chcui' yu. 23 Xa yatii
tsaan nu nguilyu yu ni' lyaa, xacan' nguila yu nde
se'en ndi'in yu. 24 Chon' nde'en can' mxilyo ña'an
Elisabet, lo' tsani' ca'yu coo' a la 'a mdo'o ne', lo'
nchcui' ne': 25 Ndeña'an m'ni Ñi X'nan na lo'on
si'yana nguia yu'hui ti' ñi 'ñan, lo' a caja 'a cha'
chcui' nten lo'on cua' ña'an ti.

Ycui' angujle cha' 'in Jesús

26 Xa cua' nguiaa scua coo' mxilyo ña'an Elis-
abet, xacan' ngua'an tñan Ndiose 'in angujle
Gabriel can', tsaa quichen Nazaret se'en lyi'ya loo
Galilea, 27 se'en ndi'in sca ne' cuna'an tsa suhue
ti nu a nchca qui'ni ca'an yu qui'yu 'in, una cua'
ncua cuiya' cha' si'yana ca cuilyi'o ne' 'in sca yu
naan See, cui' ta nten 'in Davi, lo' ne' cuna'an
can' naan ne' María. 28 Xacan' mdiyaa angujle
se'en ndi'in ne' cuna'an can' lo' juin: ¡Ca tsu'hue
chu'hui tiquee tsaña'an cha' tsu'hue nu mdo'o
tiquee Ndiose lo'o! Si'yana Ñi X'nan na ndi'in
lo'o, lo' tlyu la xu'hue mdaa Ndiose 'in que nchgaa
la ña'an ne' cuna'an. 29 Una xa na'an 'in angujle
can', ytsen lo'o cha' nu ngune 'in, lo' msu'hua
cha' tiquee cha' ñi cha' ca lca cha' can'. 30 Xacan'
juin angujle: María, a cutsen, si'yana Ndiose
ndyu'hui cuiya' ti' ñi 'in. 31 Cua' ñii ntsu'hui cha'
xilyo ña'an lo' tyi'in sca cuhui' qui'yu 'in, lo' tyi'in
tyaa nii cuhui' ca naan cuhui' Jesús. 32 Ntsu'hui
cha' ca ñi sca nu ndon loo, lo' ca naan ñi Sñe'
Ndiose, ñi nu tlyu lati, cui' Ndiose X'nan na xiton
'in ñi, lo' chcuan ñi cunta cha' cuiya' nu mdaa
Ndiose 'in Davi, nu lca sti ta nten 'in ñi, 33 tsala
xaa culo ñi tñan 'in ta nten 'in Jacob, lo' a ntsu'hui
cha' tsatii cha' cuiya' 'in ñi. 34 Xacan' juin María
'in angujle can': ¿Ña'an ta tsato'o cha' re si'yana a
nchca sca yu qui'yu qui'ni ca'an 'ñan? 35 Mxcuen

angujle can': Espíritu nu Luhui 'in Ndiose qui'ya
yu'hui 'in, scati Ndiose ñi nu tlyu lati cu'ni ñi cha'
cho'o yu'hui cha' cuiya' 'in ñi 'in, lo' nu ntsu'hui
cha' ca cune' can' lca sca nu Luhui, can' cha' ca
naan can' Sñe' Ndiose. 36 Cua' ñii ca cuiya' ti'
si'yana lo'o Elisabet nu ti' nchca ta'a, cua' mxilyo
ña'an siya' cua' cula, cua' nguiaa scua coo' 'in lo'o
cha' can', cui' nu nchcui' ne' 'in si'yana a ndyi'in
sñe', 37 una cha' nu 'in Ndiose, a sca cha' tucui.
38 Xacan' juin María: Nde ndon lo' ca ja'an 'in
Ñi X'nan na, lo' tsato'o nchgaa cha' nu ycui' um
lo'on. Xacan' mdo'o angujle can' nguiaa.

Ya na'an María 'in Elisabet

39 Xi'i ti mducui, ndla ti m'ni María cha' mdo'o
nguiaa sca quichen ndi'in lja qui'ya se'en lyi'ya
loo Judea, 40 xa mdiyaa se'en nducua na'an 'in
Zacaría, ycui' cha' 'in Elisabet. 41 Yato'o xa ngune
'in Elisabet ycui' cha' María can', ngüi ti' Elisabet
nguñan yu'hui cuhui' can' 'in, cui' ña'an lcaa
mtsa'an yu'hui Elisabet lo'o Espíritu nu Luhui 'in
Ndiose. 42 Cui' xaa mdo'o ycui' cueen: Tsu'hue
ca xu'hue nu'huin que 'in nchgaa la ña'an ne'
cuna'an, lo' tlyu ca xu'hue ntsu'hui 'in ñi nu
lca sñe'. 43 Nduhue tin' ñi cha' m'ni ca'an cha'
re 'ñan si'yana jyi'an Ñi X'nan yan ycui' cha'
'ñan. 44 Ña'aan xa ngune 'ñan ycui' cha', cui'
xaa nguñan yu'hui cuhui' re 'ñan loo nu lyee
tsu'hue ntsu'hui tiquee cuhui'. 45 Tsu'hue ca
xu'hue si'yana ya qui'an ti', a s'ni tsato'o cha' nu
cua' mdi'in tyaa Ñi X'nan na lo'o. 46 Xacan' juin
María: —Lo'o nu chcui cusya 'ñan cu'nin tnun 'in
Ñi X'nan na, 47 lo' ndyijyin ya' tsu'hue ntsu'hui
tiqueen lo'o Ndiose, Ñi nu ndlo laa 'ñan, 48 si'yana
mdi'in tyaa ñi quiloo ñi 'ñan, nan' nu lca nguso
'in ñi—, lo' ti' cua' ñii nchgaa ta nten nu caan nde
loo re, chcui' si'yana tlyu ca xu'hue ntsu'hui 'ñan.
49 Si'yana Ñi nu tla la cha' 'in m'ni ñi sca cha' nu
tnu lo'on, —lo' lca ñi sca nu Luhui 'a—. 50 Tsala
xaa —ña'an 'tnan ti' ñi 'in nten tsalca nu nchca
ja'an 'in ñi—. 51 M'ni ñi scasca cha' nu tnu lo'o
cha' cuiya' 'in ñi, ngujlyo ñi 'in nu siye' lo'o cha
tiyaa 'in can'. 52 Mchcuan ñi cha' cuiya' 'in nu
ndlo tñan loo chendyu re, lo' mscuen cuaan ñi
'in nu jo'o la ndi'in cha' 'in. 53 Mdaa ñi nchgaa
loo cha' tsu'hue 'in nu nda'an nguite' ti', una nu
cuilyiya' mxnu ñi 'in can' cua ti ña'an. 54 Mda yaa'
ñi 'in ne' Israel nu lca nguso 'in ñi, nguia yu'hui ti'
ñi 'in ne' lo' tsala ña'an mña'an 'tnan ti' ñi 'in ne',
55 cha' nu mdi'in tyaa ñi lo'o nu ncua nten cula
'in na, cui' Abraham lo'o ta nten nu lca sñe' can',
lo' nguinu scua cha' re tsala xaa. 56 Can' nguinu
María lo'o Elisabet tsani' snan coo', chon' nde'en
can' mxitucui nde quichen tyi.

Xa ncua cune' yu Xuhua

57 Xa ya tucua tsaan can' mdiyaan sca cuhui'
qui'yu 'in Elisabet. 58 Ta'a ndi'in ne' cui' ti
can' lo'o nchgaa la ña'an ta'a jun, xa ynan ne'
cha' si'yana Ndiose tlyu cha' tsu'hue m'ni ñi lo'o
jun, tsu'hue yu'hui tiquee ne'. 59 Xa ncua snu'
tsaan cuhui' can', yaa jun se'en ntsu'hui cha' ca
circuncida 'in cuhui', lo' mdi'in tyaa ne' nii cuhui'
si'yana ca naan cuhui' Zacaría, ña'an naan sti
cuhui'. 60 Una jyi'an cuhui' mxcuen: Si'i cuaña'an
ca naan cuhui', Xuhua ca naan cuhui'. 61 Lo' juin
ne' xacan': ¿Ñi cha' ca naan cuhui' cuaña'an, lo'
ñi sca ta nten 'in, a naan cuaña'an? 62 Xacan'
m'ni yaa' ti ne' 'in sti cuhui' cha' ña'an ca naan
cuhui'. 63 Cui' xaa mjñan yu sca ca' lyo' ti, lo'
ndeña'an ngua'an yu loo na: Xuhua ca naan
cuhui'. Xacan' nchgaa ne' yuhue ti' ne'. 64 Ticui'
xaa nguila cha' nchcui' 'in Zacaría can', lo' mdyaa
yu xu'hue 'in Ndiose. 65 Ndyijyin 'a ya' nduhue ti'
nchgaa nten ndi'in cui' ti can', cuaña'an scasca
quichen ndi'in lja qui'ya se'en lyi'ya loo Judea
mscua cueen cha' can'. 66 Nchgaa nu ngune 'in
cha' can' msu'hua ne' cha' tiquee ne', lo' nchcui'
ne': ¿Ñi na ña'an ndi'in cha' 'in cuhui' cua? Lo' Ñi
X'nan na ntsu'hui ñi cunta 'in cuhui'.

Cha' nu mxiycui' Ndiose 'in Zacaría

67 Lo' Zacaría sti cuhui' mtsa'an yu'hui lo'o Es-
píritu nu Luhui 'in Ndiose lo' ndeña'an mxiycui'
ñi 'in: 68 —Tlyu ca cha' tsu'hue ntsu'hui 'in Ndiose
X'nan ne' Israel—, si'yana cua' mdiyaan ñi se'en
nu culo laa ñi quichen 'in ñi, 69 mxiton ñi sca nu
tla la cha' 'in nu culo laa 'in na, nu yaan loo ta
nten 'in Davi nu ncua nguso 'in ñi, 70 cui' tsaña'an
cha' nu mxiycui' ñi 'in nchgaa nu mdo'o hui 'in
ñi ti' culoo, 71 si'yana culo laa ñi 'in na tuyaa' ta'a
cusuun na lo'o nchgaa nu nxcuan tloo 'in na, 72 lo'
cuaña'an ña'an 'tnan ti' ñi 'in nchgaa nten cula
'in na, lo' nguia yu'hui ti' ñi cha' nu mxnu ñi 'in
can', 73 cui' cha' nu mdi'in tyaa ca ñi lo'o nten
cula 'in na Abraham, cha' nu ntsu'hui cha' taa ñi
'in na, 74 si'yana tyi'o laa na tuyaa' ta'a cusuun
na, lo' cuaña'an taa ñi cha' cuiya' cu'ni na tñan
'in ñi lo'o nu chcui lca tiquee na, 75 luhui cha'
tiyaa 'in na cu'ni na tñan tsu'hue tloo ñi tsala
xaa. 76 Nu'huin nu lca sñen', ntsu'hui cha' caja nu
culo'o naan 'in si'yana lca yu nu nxiycui' Ndiose
'in, ñi nu tlyu lati. Si'yana —chcua loo lo' cu'ni
chu'hue tucueen nu caan Ñi X'nan na—. 77 Lo'

culo'o 'in quichen 'in ñi ña'an ntsu'hui cha' tyi'o
laa ne', ña'an ca si'yana cu'ni ñi cha' tlyu ti' 'in ne'
lo'o qui'ya nducui ne'. 78 Si'yana tlyu cha' tsu'hue
mdo'o tiquee Stina Ndiose lo'o na, can' cha' ti'
la ni' cuaan ncua chcan' sca xaa nu yaan 'in na,
79 si'yana —tyu'hui xaa 'in nchgaa nu ndi'in se'en
tla yta, nchgaa nu nsu'hua nchcun cha' ndyija
'in—, a cunta si'yana culo'o ñi 'in na tucueen
nu tsaa na, lo' cuaña'an tca tyi'in tsu'hue na.
80 Cuhui' can' nguia nguilo cuhui', lo' cuaña'an
nguia ndyija juesa 'in lo'o tso' nu 'in Ndiose, lo'
mdi'in yu sca se'en ngutyi tsaya' mdiyaa tsaan nu
ngulo'o tloo yu 'in ne' Israel.

2

Xa ncua cune' Jesús

1 Yato'o yu nu lca ree Augusto César, mdi'in
tyaa tla yu sca cha' si'yana nchgaa nten cha'an
scua nii ne' ña'aan se'en ndlo yu tñan. 2 Cha'
re yato'o culoo xa ngu'ya yu Cirenio tñan se'en
lyi'ya loo Siria. 3 Cunda scaa nten nguiaa ne'
quichen tyi ne' si'yana cha'an scua nii ne'. 4 Can'
cha' lo'o yu See mdo'o yu quichen Nazaret se'en
lyi'ya loo Galilea, nguiaa yu quichen tyi Davi, cui'
Belén se'en lyi'ya loo Judea, si'yana lca yu ta nten
'in Davi, 5 can' ntsu'hui cha' cha'an scua nii jun
lo'o María nu lca cuilyi'o yu, lo' cua' nchcui cuii'
cha' tiyaan sñe' can' chendyu. 6 Yato'o lja ndi'in
jun can', ya tucua xaa nu ntsu'hui cha' tyijyin
yu'hui 'in. 7 Mdi'in sca cuhui' 'in, sñe' nu culoo,
lo' nguxen sca te' 'in cuhui', mdi'in tyaa 'in cuhui'
sca se'en ndyu'hui na nchcu 'ni, si'yana a jui
na'an se'en quinu jun.

Cha' 'in angujle lo'o yu nu na'an seen slya'

8 Tu'hua quichen can' ndi'in tucua snan yu nu
na'an seen slya', ntsu'hui yu cunta 'in 'in chcui
tla. 9 Tsati ntyin ngulo'o tloo sca angujle 'in Ñi
X'nan na 'in yu, la ni' cuaan mdo'o sca xaa 'in
Ñi X'nan na msu'hua lo'o 'in yu, lo' lyee ytsen
yu. 10 Una juin angujle can' lo'o yu: A cutsen
um, si'yana nde ljyan lo'on sca cha' tsu'hue 'in
um tsaña'an nu ca tsu'hue chu'hui tiquee nchgaa
nten: 11 Si'yana tla re ñii, quichen tyi Davi, ngula
ñi nu culo laa 'in um, can' nu lca Cristo ñi nu
lca X'nan na. 12 Nde sca cuiya' nu ndyi'in tyaan
'in um: Quia nan um 'in sca cuhui' nu ntsu'hui
ni' yca se'en ndyu'hui na nchcu 'ni. 13 Tsati
ntyin ncua chcan' qui'an la angujle la ni' cuaan
nu ngui'ni tnu 'in Ndiose, lo' nchcui': 14 ¡Cu'ni
tnu na 'in Ndiose, ñi nu nducua ni' cuaan, cua'
ñii caja ña'an tyi'in tsu'hue nten loo chendyu re,
si'yana cuaña'an lca tiquee ñi lo'o ne'! 15 Yato'o xa
mxitucui angujle can' nde ni' cuaan, yu nu na'an
seen slya' can' mdyisnan nchcui' yu scasca yu:
Tsaa na quichen Belén lo' ca cuiya' ti' na cha' nu
yato'o, tsaña'an mtsa' Ñi X'nan na 'in na. 16 Ticui'
xaa mdo'o yu nguiaa yu, lo' nguija lyoo yu 'in
María lo'o yu See, lo' cuhui' can' nscua cuhui' ni'
yca se'en ndyu'hui na nchcu 'ni. 17 Xa na'an yu 'in
cuhui' can', mdaa yu suun lo'o jun nchgaa cha' nu
ngune 'in yu cha' 'in cuhui'. 18 Nduhue ti' nchgaa
nu ngune 'in cha' nu ycui' yu nu na'an seen slya'
can'. 19 Nguinu yu'hui cha' can' tiquee María,
lo' qui'an cha' nguñan ti' si'ya cha' nu yato'o.
20 Xacan' yu nu na'an seen slya' can' mxitucui yu
nguiaa yu, ngui'ni tnu yu 'in Ndiose lo' ndyaa yu
xu'hue 'in ñi si'ya nchgaa cha' nu na'an yu lo'
ngune 'in yu, cui' tsaña'an cha' nu ycui' angujle
can' lo'o yu.

Mxnu jun cunta 'in cuhui' yaa' Ñi X'nan na

21 Xa mda'a snu' tsaan can' m'ni jun cha'
ncua circuncida 'in cuhui', lo' mdi'in tyaa jun nii
cuhui' si'yana ca naan cuhui' Jesús, cui' nii nu
mdi'in tyaa angujle xa ti' lyijyi xilyo ña'an María.
22 Xa mda'a tsaan nu ntsu'hui cha' suhui jun 'in
jun, tsaña'an nu nchcui' lee ngua'an scua Moisé,
xacan' ya lo'o jun 'in cuhui' quichen Jerusalén,
si'yana xnu jun cunta 'in cuhui' yaa' Ñi X'nan
na. 23 (Si'yana ndeña'an nguinu scua cha' loo
lee 'in Ñi X'nan na: —Cuhui' qui'yu nu culoo 'in
jyi'an, can' nu tucua tloo Ñi X'nan na 'in—.) 24 A
cunta si'yana taa jun sca lcuan nu squin tucua
tloo Ndiose tsaña'an nchcui' lee 'in Ñi X'nan na:
Ntsu'hui cha' taa jun —tsa ta ngroo uta tucua
scun' jo'o nu cune' ti—. 25 Cui' quichen Jerusalén
ndi'in sca yu nu naan Simeón, lca yu sca nu ñi
ndi'in cha' 'in lo' n'ni tnu yu 'in Ndiose, lo'o yu
nta yu tsaan nu ntsu'hui cha' tyi'o laa ne' Israel,
lo' mtsa'an yu'hui yu lo'o Espíritu nu Luhui 'in
Ndiose. 26 Cua' mtsa' Espíritu 'in yu si'yana a tyi'o
yu loo chendyu re, cha' si'i la cua' na'an tloo yu 'in
ñi nu mdo'o hui ca 'in Ñi X'nan na. 27 Cui' tsaan
can' mdu'hui Espíritu tiquee yu si'yana tsaa yu
ni' lyaa, lja xacan' mdiya lo'o jun 'in cuhui' can',
si'yana cu'ni ne' lo'o cuhui' tsaña'an nu nchcui'
lee. 28 Xacan' mdi'in tyaa scun yu Simeón can'
'in cuhui', mdyaa yu xu'hue 'in Ndiose, lo' nchcui'
yu: 29 Ñi X'nan hua, cua' ñii tca chcuan um 'ñan
ña'an cha' nu cua' mdi'in tyaa um, 30 si'yana cua'
na'an tloon 'in ñi nu ntsu'hui cha' culo laa 'in
hua, 31 cui' cha' tsu'hue nu cua' mdi'in tyaa um

nu cu'ni tsu'hue 'in nchgaa nten, 32 nde nu lca sca
xaa nu sla cha' tiyaa 'in ne' gentil, cui' cuaña'an ca
tsu'hue chu'hui tiquee ne' Israel nu lca quichen
'in um. 33 Yu See lo'o jyi'an cuhui' nduhue 'a ti'
jun cha' nu nchcui' Simeón can' cha' 'in cuhui'.
34 Lo' mjñan yu Simeón 'in Ndiose si'yana ncuan
ñi 'in jun, xacan' juin yu 'in María jyi'an cuhui'
can': Nde nu ngulo ton Ndiose, lo' si'ya ñi re
qui'an 'a ne' Israel tyiton ne', a cunta qui'an ne'
ntsu'hui cha' tlyu ne', lo' caja nu ña'an ti'i 'in,
35 (lo' cha' re tyijyin xi'yu na ni' cusya 'in tsaña'an
nchca ti' sca xlyu), ña'an ca si'yana ca chcan' loo
tsaña'an lca cusya 'in nchgaa nten. 36 A cunta ni'
lyaa can' nguilyu Ana, sca ne' cuna'an nu nxiycui'
Ndiose 'in, sñe' Fanuel nu lca ta nten 'in Aser,
a cunta cua' cula ne', lo' mdi'in ne' lo'o cuilyi'o
ne' cati yjan xa ncua suhue ne', 37 lo' cua' nguiaa
jacua yla ntsu'hui jacua yjan nu nguinu ne' lo'o
cha' ycui' ti. Nchgaa xaa nguilyu ne' ni' lyaa
ngui'ni tnu ne' 'in Ndiose, tla lo' cucha nchcui'
lyi'o ne' 'in ñi, cui' cuaña'an ngui'ni ne' ayuna.
38 Lja xacan' mdiyaa ne' se'en nguilyu jun lo'o
cuhui' can', lo' mdyaa ne' xu'hue 'in Ndiose, a
cunta nchcui' ne' cha' 'in cuhui' can' lo'o scasca
ne' Jerusalén nu nta tsaan nu ntsu'hui cha' culo
laa ñi 'in ne'.

Xa mxitucui jun quichen Nazaret lo'o Jesús

39 Xa cua' msu'hua ta jun cha' 'in jun tsaña'an
nchcui' lee 'in Ñi X'nan na, xacan' mxitucui jun
se'en lyi'ya loo Galilea, cui' quichen tyi jun se'en
lca Nazaret. 40 Cuhui' can' nguia nguilo cuhui',
ndyija juesa 'in cuhui', nguia ndyu'hui cha' tiyaa
'in cuhui', a cunta lyee ndyu'hui cuiya' ti' Ndiose
'in cuhui'.

Xa nguija lyoo Jesús ni' lyaa

41 Nchgaa yjan ndyi'an nten cula 'in Jesús ta'a
Pascua quichen Jerusalén. 42 Xa ntsu'hui Jesús
tichcua yjan ya lo'o jun 'in ñi se'en nchca ta'a
quichen can', tsaña'an cha' nu cua' ntsu'hui 'in
ne'. 43 Lo' ña'aan mdyi ta'a can' mxitucui jun nde
quichen tyi jun, una a ngujlyo ti' nten cula 'in
Jesús si'yana nguinu ton ñi se'en lca Jerusalén,
44 ñan ti' jun cha' ta yaan Jesús lja nten nu yaa ta'a
can', lo' chcui tsaan cua' mda'an jun xa mdyisnan
ngunan jun 'in Jesús lja nten nu ti' nchca ta'a jun,
uta lja nchgaa la ña'an ta'a tsu'hue jun, 45 lo' a
nguija lyoo ñi, can' cha' xiya' mxitucui jun nde
Jerusalén nu nguia nan jun 'in ñi. 46 Una yato'o
la mda'a cucha can' nguija lyoo jun 'in ñi ni' lyaa,
nducua ñi lja yu nu m'ni cha'an cha' 'in lee, lo'
ndon nscan ñi cha' nu nchcui' yu lo' ñicha' ñi
'in yu. 47 Nchgaa nu ne 'in cha' nu nchcui' ñi,
nduhue ti' ne' si'yana tsu'hue cha' tiyaa nda'an
lo'o ñi, lo' nchgaa cha' nxcuen ñi 'in ne'. 48 Xa
na'an jun 'in ñi nducua ñi lja yu can', yuhue 'a
ti' jun lo' juin jyi'an ñi: Sñen', ¿ñi cha' m'ni lo'o
hua cuaña'an? Ña'an jan ñi, nan' lo'o sti nda'an
nan hua 'in, lo' lyee 'a msu'hua cha' nduhue ti'
tiquee hua 49 Xacan' mxcuen Jesús 'in jun: ¿Ñi
cha' nda'an nan um 'ñan, ta a jlyo ti' um si'yana
'ni cha' 'ñan lo'o tñan 'in Stin? 50 Una a ngu'ya
jun cha' tiyaa ñi cha' ycui' ñi cuaña'an. 51 Xacan'
mxitucui ñi lo'o jun nde quichen Nazaret, lo' ncua
ja'an ñi 'in jun lo'o nchgaa cha'. Nguinu yu'hui
nchgaa cha' can' ni' cusya 'in jyi'an ñi. 52 Jesús
nguia nguilo ñi, a cunta lo'o cha' tiyaa 'in ñi, lyee
ndyu'hui cuiya' ti' Ndiose 'in ñi, ticui' cuaña'an
ndyu'hui cuiya' ti' nten 'in ñi.

3

Cha' 'in yu Xuhua nu mducua tya 'in nten

1 Yato'o cui' yjan nu cua' nchca 'tñu nu ndlo
yu Tiberio César tñan ña'aan quichen can', xacan'
lca yu Poncio Pilato bsya se'en lyi'ya loo Judea,
lo' yu Herode tetrarca ndlo tñan se'en lyi'ya
loo Galilea, lo' yu Lpe ta'a ngula yu ndlo tñan
se'en lyi'ya loo Iturea lo'o se'en lca Traconite,
lo' yu Lisanias tetrarca ndlo tñan se'en lyi'ya loo
Abilinia. 2 Yu Anás lo'o Caifás ndlo yu tñan ni'
lyaa, cui' xacan' mxiycui' Ndiose 'in yu Xuhua,
sñe' Zacaría, xa mda'an yu se'en ngutyi can'.
3 Mda'an yu luhua' se'en su chco tlyu Jordan,
nchcui' yu lo'o nten si'yana xilo'o chon' ne' qui'ya
ngui'ni ne' lo' chcua tya ne', lo' Ndiose cu'ni
ñi cha' tlyu ti' 'in ne', 4 cui' tsaña'an nguinu
scua cha' loo quityi nu ngua'an yu Isaía, yu
nu mxiycui' Ndiose 'in cua' s'ni, lo' nchcui' na:
—Ndeña'an nchcui' cueen yu nu nda'an se'en
ngutyi can': Cu'ni chu'hue um tucueen nu caan
Ñi X'nan na, lo' sla um sca tucueen nu ñi ti ni'
cusya 'in um. 5 Nchgaa se'en lca lja yuu cha'an
yu'hui na, lo' quinu lyicua nchgaa se'en nducua
qui'ya, lo' tucueen nu nxiti'in ntsu'hui cha' ca ñi
na, a cunta tucueen nu chen ña'an chca lyicua na.
6 Lo' ña'aan nten chendyu ca cuiya' ti' ne' si'yana
Ndiose tca culo laa 'in ne'—. 7 Qui'an 'a nten
ndyi'an ne' se'en ndon yu Xuhua can' si'yana
chcua tya ne', lo' ndeña'an nchcui' yu lo'o ne':
'Un ta nten nu cuiñi, ¿ti nu ngulo'o 'in um si'yana
xnan yu'hui um, lo' a qui'ni ca'an 'in um lo'o cha'
nsin' ti' nu tyi'o tiquee Ndiose tiyaa xaa? 8 Can'

cha' cu'ni um scasca tñan tsu'hue, lo' cuaña'an ca
chcan' loo si'yana cua' mxilo'o chon' um qui'ya
'in um, lo' a quiñan ti' um: Cua' mdo'o laa hua
si'yana Abraham lca nten cula 'in hua. Una cunen
lo'o um sca cha' Ndiose tca xiton ñi quee ndu'hui
re lo' ca na sñe' Abraham. 9 A cunta cua' ndon
tiyaa chcuan yca nu si'yu la suun yca, can' cha'
nchgaa yca nu a ndyi'yu mti loo, xi'yu na lo'
chu'hui na loo quii'. 10 Nten can' mñicha' ne' 'in
yu Xuhua can': Huare' jan ñi, ¿ñi na ta cu'ni hua?
11 Xacan' mxcuen yu: Nu ntsu'hui tucua ta ste',
taa sca na 'in nu a ntsu'hui na 'in, ticui' cuaña'an
lo'o nu ndi'in na nu najo'o 'in, ta yaa' can' 'in nu
a ndi'in na 'in. 12 Lo'o tucua snan yu nu ndlo tñi
mdiyaa can' si'yana chcua tya yu, lo' juin yu 'in yu
Xuhua can': 'Un ñi nu lca Bstro, huare' jan ñi, ¿ñi
na ta cu'ni hua? 13 Xacan' mxcuen yu Xuhua can':
A jñan um qui'an la tñi 'in nten, cui' tsaña'an nu
ntsu'hui cha' su'hua lyiya' ti ne'. 14 A cunta lo'o
tucua snan yu sindatu mñicha' yu 'in yu Xuhua
can': Huare' jan ñi, ¿ña'an ta cu'ni hua? Juin yu
Xuhua can': A culo um tñi 'in ne' lo'o juesa, uta
su'hua um qui'ya 'in ne' lo'o cha' cuiñi, cui' ca
nu quinu tsu'hue tiquee um lo'o tsaña'an siya' ti
um. 15 Si'yana nchgaa nten can' ñan ti' ne' cha'
ta cui' yu Xuhua can' lca yu Cristo, 16 can' cha'
mxcuen yu 'in nten can': Nan' nu cha' ñi lo'o tyi'a
ti nducuan tyan 'in um, una ntsu'hui cha' caan
sca ñi nu tla la cha' 'in que 'ñan nan', lo' tsu'hue
'a chu'hui tiqueen cha' cua na taa ñi cha' cuiya'
xtin' tsa tisnan ti ñi. Can' ñi nu ntsu'hui cha'
tucua tya 'in um, una lo'o Espíritu nu Luhui 'in
Ndiose, a cunta lo'o quii'. 17 Si'yana cua' nducua
na yaa' ñi nu scuin trigo, lo' xo' ñi nu cua' nguhui
can' lo' xu'hua se'en ñi 'in na, una quixin trigo
can' su'hua ñi 'in na loo quii' nu a ntsu'hui cha'
ti' tyuhui'. 18 Qui'an 'a cha' ti' ycui' yu Xuhua lo'o
nten can', mda cueen yu 'in ne' tsaña'an nguiaa
cha' tsu'hue 'in Ndiose. 19 Yato'o ngusun lo'o
yu Xuhua can' 'in Herode tetrarca, si'ya cha' nu
ngulyaa yu 'in Herodía, cuilyi'o Lpe ta'a ngula
yu, a cunta si'ya nchgaa la ña'an cha' ngunan' nu
ngui'ni yu, 20 lo' si'i tsacua ti ña'an, cui' ca nu nde
lyee la nguso' tucua yu qui'ya chon' yu si'yana
msu'hua yu 'in Xuhua can' na'an chcuan.

Xa mducua tya Jesús

21 Yato'o xa nducua tya nten can', lo'o Jesús
mducua tya ñi, lo' lja nchcui' lyi'o ñi 'in Ndiose
nguila tucua ni' cuaan, 22 can' ncua chcan'
nguiaan Espíritu nu Luhui 'in Ndiose se'en ndon
ñi, lo' ngu'ya tucua Espíritu can' que ñi tsaña'an
ndyi'ya tucua sca scun' jo'o, lo' ngune ycui' sca
nu ycui' la ni' cuaan: Nu'huin lca Sñen' nu ta'a
lati 'ñan, tsu'hue 'a ntsu'hui tiqueen lo'o.

Cha' 'in ta nten 'in Jesús

23 Jesús ntsu'hui ñi cla tyii yjan xa mdyisnan
m'ni ñi tñan 'in Ndiose. Nchcui' nten si'yana See
lca sti ñi, lo' sti See can' ncua naan Elí, 24 lo' sti
Elí ncua naan Matat, sti Matat ncua naan Leví,
sti Leví ncua naan Melqui, sti Melqui ncua naan
Jana, sti Jana ncua naan See, 25 sti See ncua naan
Matatía, sti Matatía ncua naan Amós, sti Amós
ncua naan Nahum, sti Nahum ncua naan Esli,
sti Esli ncua naan Nagai, 26 sti Nagai ncua naan
Maat, sti Maat ncua naan Matatía, sti Matatía
ncua naan Semei, sti Semei ncua naan See, sti
See ncua naan Judá, 27 sti Judá ncua naan Joana,
sti Joana ncua naan Resa, sti Resa ncua naan
Zorobabel, sti Zorobabel ncua naan Salatiel, sti
Salatiel ncua naan Neri, 28 sti Neri ncua naan
Melqui, sti Melqui ncua naan Adi, sti Adi ncua
naan Cosam, sti Cosam ncua naan Elmodam, sti
Elmodam ncua naan Er, 29 sti Er ncua naan Josué,
sti Josué ncua naan Eliezer, sti Eliezer ncua naan
Jorim, sti Jorim ncua naan Matat, 30 sti Matat
ncua naan Leví, sti Leví ncua naan Simeón, sti
Simeón ncua naan Judá, sti Juda ncua naan See,
sti See ncua naan Jonán, sti Jonán ncua naan
Eliaquim, 31 sti Eliaquim ncua naan Melea, sti
Melea ncua naan Mainán, sti Mainán ncua naan
Matata, sti Matata ncua naan Natán, 32 sti Natán
ncua naan Davi, sti Davi ncua naan Isaí, sti Isaí
ncua naan Obed, sti Obed ncua naan Booz, sti
Booz ncua naan Salmón, sti Salmón ncua naan
Naasón, 33 sti Naasón ncua naan Aminadab, sti
Aminadab ncua naan Aram, sti Aram ncua naan
Esrom, sti Esrom ncua naan Fares, sti Fares ncua
naan Judá, 34 sti Judá ncua naan Jacob, sti Jacob
ncua naan Isaac, sti Isaac ncua naan Abraham,
sti Abraham ncua naan Taré, sti Taré ncua naan
Nacor, 35 sti Nacor ncua naan Serug, sti Serug
ncua naan Ragau, sti Ragau ncua naan Peleg,
sti Peleg ncua naan Heber, sti Heber ncua naan
Sala, 36 sti Sala ncua naan Cainán, sti Cainán ncua
naan Arfaxad, sti Arfaxad ncua naan Sem, sti Sem
ncua naan Noé, sti Noé ncua naan Lamec, 37 sti
Lamec ncua naan Matusalén, sti Matusalén ncua
naan Enoc, sti Enoc ncua naan Jared, sti Jared
ncua naan Mahalaleel, sti Mahalaleel ncua naan
Cainán, 38 sti Cainán ncua naan Enós, sti Enós
ncua naan Set, lo' sti Set ncua naan Adán nu lca
sñe' Ndiose.

4

Laxa'an ncua ti' xityu 'in Jesús loo qui'ya

1 Jesús mtsa'an yu'hui ñi lo'o Espíritu 'in
Ndiose xa mdo'o ñi chco tlyu Jordan can', lo'

Espíritu mdu'hui tiquee ñi si'yana tsaa ñi sca
se'en ngutyi, 2 can' yu'hui lyijyi ñi tsani' tucua yla
tsaan, lo' ncua ti' laxa'an xityu 'in ñi loo qui'ya. Ñi
sca na lo' a ycu ñi chcui lja xacan', xa mda'a tsaan
can' mdyisnan ngute' ti' ñi. 3 Xacan' juin laxa'an
'in ñi: Cha' lca Sñe' Ndiose, cu'ni cha' si'yana quee
ndu'hui re chca na jaslya. 4 Una mxcuen Jesús:
Ndeña'an nchcui' quityi 'in Ndiose: —Si'i tsaloo ti
si'ya cha' nchcu ndyu'hui nten chendyu—, cui' ca
nu si'ya nchgaa cha' nu nchcui' Ndiose. 5 Xacan'
ya lo'o laxa'an 'in ñi sca loo qui'ya cuaan, ticui'
xaa can' ngulo'o 'in ñi ña'aan sca chcui chendyu
se'en ndlo ne' tñan, 6 lo' juin 'in ñi: Ña'aan cha'
cuiya' re tyaan cunta 'in lo' cui' cuaña'an lo'o
cha' cuilyiya' taan 'in, si'yana tuyaan' nguinu
nchgaa cha' re, lo' taan 'in na 'in nu nchca tin',
7 cha' nu'huin tyi'ya xtyin' tloon lo' cu'ni tnu
'ñan, nchgaa cha' re quinu na 'in. 8 Mxcuen Jesús:
Tyi'o tso' siin' laxa'an, si'yana ndeña'an nchcui'
quityi 'in Ndiose: —'In Ndiose X'nan ntsu'hui cha'
cu'ni tnu, lo' scati 'in ñi ca ja'an—. 9 Xacan' ya
lo'o laxa'an 'in ñi quichen Jerusalén, lo' ycuen
lo'o 'in ñi la que laa sca se'en cuaan lati, lo' juin
'in ñi: Cha' lca Sñe' Ndiose, tyi'o cuaan re lo'
qui'ya ton la 'ya cua, 10 si'yana ndeña'an nchcui'
quityi 'in Ndiose: —Culo ñi tñan 'in angujle 'in ñi
si'yana chu'hui cunta 'in, 11 lo' su'hua yaa' can' 'in
se'en nguiaa, si'yana a tsa ton quiya' loo quee—.
12 Xacan' mxcuen Jesús: Ndeña'an nchcui' quityi
'in Ndiose: —A tyijyin lyoo 'in Ndiose X'nan—.
13 Si'yana a ncua 'in laxa'an xityu 'in ñi loo qui'ya,
mdo'o tso' sii' ñi sca co' xaa.

Xa mdyisnan m'ni Jesús tñan 'in Ndiose

14 Jesús mxitucui ñi se'en lyi'ya loo Galilea,
mtsa'an yu'hui ñi lo'o cha' cuiya' 'in Espíritu, lo'
mdyisnan mscua cueen cha' 'in ñi sca chcui se'en
can'. 15 Ngulo'o ñi 'in nten na'an se'en ndiyo' ti'in
ne', lo' nchgaa tucui tsu'hue ntsu'hui tiquee lo'o
ñi.

Jesús mxitucui ñi quichen Nazaret

16 Jesús nguila ñi quichen Nazaret, quichen
se'en ylo ñi, lo' tsaan nu nxitñan' ne' judio yten
ñi se'en ndiyo' ti'in ne', tsaña'an cha' nu cua'
ntsu'hui 'in ñi, lo' mdyiton ñi si'yana chcui' ñi
quityi 'in Ndiose, 17 mdaa ne' quityi 'in ñi se'en
mxiycui' Ndiose 'in Isaía, msla ñi 'in na lo' nguija
lyoo sca se'en nchcui': 18 —Mtsa'an yu'huin lo'o
Espíritu 'in Ñi X'nan na, can' cha' ngulohui ñi
'ñan si'yana chcuin' cha' tsu'hue 'in ñi lo'o nu ti'i
ña'an chendyu 'in, ngua'an tñan ñi 'ñan si'yana
cu'ni chcan cusya 'in nu lu'un ti'. Chcuin' lo'o nu
ntsu'hui nchcun si'yana tca tyi'o laa, slan quiloo
nu cuityin', lo' culo laan 'in nu nsñi su'hua yaa'
cui'in xa'an 'in. 19 A cunta chcuin' lo'o nten
si'yana cua' ya tucua yjan nu cu'ni Ñi X'nan na sca
cha' tsu'hue lo'o ne'—. 20 Xacan' mxcun' ñi quityi
can', mdyaa ñi 'in na 'in yu nu ntsu'hui cunta 'in
na, yten tucua ñi lo' nchgaa nu ndiyo' ti'in can'
nan' 'ya 'in ñi, 21 lo' juin ñi: Cua' ñii ya tucua
tsaan ña'an nchcui' quityi re lo'o um. 22 Nchgaa
ne' tsu'hue ndaa ne' suun cha' 'in ñi, nduhue ti'
ne' si'yana tsu'hue 'a nguiaa cha' nu nchcui' ñi,
lo' scasca ne' nchcui' ne': ¿Ta si'i sñe' yu See lca
yu re? 23 Xacan' juin ñi: A s'ni ntsu'hui nu ñan ti'
cha' re lo'on: 'Un ne' nu n'ni rmiyu, cu'ni chca 'in
ticuii', tsala ña'an qui'an cha' nu cua' ngune 'in
hua m'ni quichen Capernaum, una cua' ñii cu'ni
'in na quichen tyi re. 24 Ti' juin la ñi: Nu cha'
ñi cunen lo'o um, sca nu nxiycui' Ndiose 'in, a
ndyijyi nu nducuan xu'hue 'in quichen tyi. 25 Cha'
ñi si'yana qui'an 'a ne' cuna'an Israel nguinu lo'o
cha' ycui' ti lja mda'an ycui' Elía, xa nu a ngu'ya
'a quioo tsani' snan yjan tlu'hue, lo' lyee ngu'ya
bju'ñan sca chcui se'en can', 26 una a ngua'an tñan
Ndiose 'in yu Elía tsaa yu se'en ndi'in scasca ne'
cuna'an can', cui' ca nu yaa yu quichen Sarepta
se'en lyi'ya loo Sidón, se'en ndi'in sca ne' cuna'an
nu nguinu lo'o cha' ycui' ti. 27 Cui' cuaña'an
xa mda'an yu Eliseo, yu nu mxiycui' Ndiose 'in,
qui'an 'a nu ti'i lo'o quitso' la ndi'in quichen
Israel, una ñi sca can' lo' a mchca, cui' ca nu scati
yu Naamán mchca yu, yu nu mdo'o se'en lyi'ya
loo Siria. 28 Nchgaa nu nguio' ti'in can' ycuen
tique' lo'o ñi xa ngune 'in ne' cha' can', 29 cui'
xaa mdyiton ne' lo' ngulo ne' 'in ñi nde tu'hua
quichen, ya lo'o ne' 'in ñi loo qui'ya se'en chen
ña'an, can' ncua ti' ne' xityu ne' 'in ñi. 30 Una
Jesús mdijin ñi tlu'hue la lja ne', mdo'o ñi nguiaa
ñi.

Jesús ngulo ñi cui'in xa'an 'in sca yu Capernaum

31 Xacan' mdo'o Jesús nguiaa ñi quichen Ca-
pernaum se'en lyi'ya loo Galilea, lo' ndlo'o ñi
'in nten tsaan nu nxitñan' ne'. 32 Nduhue 'a ti'
ne' tsaña'an cha' nu ndlo'o ñi si'yana nchcui' ñi
tsaña'an nchcui' sca nu nda'an lo'o cha' cuiya'.
33 Se'en nguio' ti'in ne' nguilyu sca yu nu ntsu'hui
cui'in xa'an 'in, 34 lo' nchcui' cueen yu: ¡A cu'ni
lyi'o 'in hua! ¿Ñi cha' nducui ndijin loo hua,
Jesús Nazaret? ¿Ta cua' ljyaan si'yana cujlyo 'in
hua? Nan' ndyu'huin lyoon tucui lca, nu'huin lca
ycui' ca nu mdo'o hui 'in Ndiose. 35 Una Jesús

ngusun lo'o ñi 'in cui'in xa'an can', lo' juin ñi:
Seen tyi'in, tyi'o se'en ntsu'hui cua. Cui' xaa
mxitlyu cui'in xa'an can' 'in yu lja nten can', cui'
ña'an lcaa mdyi'o cui'in xa'an can' 'in yu lo' a sca
ti'i ncua 'in yu. 36 Yuhue 'a ti' nchgaa nu ndi'in
can', lo' nchcui' ne': ¿Ñi cha' nchca ti' chcui' cha'
re si'yana lo'o cha' cuiya' ndlo yu tñan 'in cui'in
xa'an, lo' nchca ja'an 'in yu? 37 Cui' xaa ti can'
mscua cueen cha' 'in Jesús sca chcui se'en can'.

Xa m'ni chca Jesús 'in jyi'an laa yu Tyo

38 Xacan' mdyi'o Jesús se'en ndiyo' ti'in ne',
mdiyaa ñi la na'an 'in yu Tyo se'en nscua jyi'an
laa yu ti'i si'yana lyee ndu'hui tique' 'in, lo' mjñan
jun cha' tsu'hue 'in ñi si'ya ne'. 39 Mxiton Jesús
se'en nscua ne' lo' ngusun lo'o ñi 'in tique' can',
mdyi'o na 'in ne', cui' xaa mdyi tucui ne' lo' m'ni
cunta ne' 'in jun.

Xa m'ni chca Jesús qui'an nu ti'i

40 Xa msiin tsaan can' mdyisnan mdiya lo'o ne'
'in nu ti'i lo'o cuati loo quicha se'en ndon Jesús,
cunda scaa ne' mdi'in tyaa ñi yaa' ñi 'in ne' lo'
mchca ne'. 41 A cunta qui'an nu mdo'o cui'in
xa'an 'in, lo' nxi'ya cueen lo' nchcui': Nu'huin lca
ycui' ca Sñe' Ndiose. Una ngusun lo'o ñi 'in cui'in
can' lo' a mdaa 'a ñi cha' cuiya' ti' chcui', si'yana
cua' jlyo ti' cui'in xa'an can' si'yana lca ñi ycui' ca
Cristo.

Jesús ycui' ñi cha' 'in Ndiose se'en lyi'ya loo Galilea

42 Xa cua' ngu'ya xaa mdo'o Jesús nguiaa ñi
nde tu'hua quichen se'en scati ñi, una mdyisnan
ngunan nten can' 'in ñi, xa mdiyaa ne' se'en
ndon ñi ncua ti' ne' si'yana a tyi'o tso' ñi quichen
can', 43 una juin ñi 'in ne': 'Ni cha' tsa ycuin'
cha' tsu'hue 'in Ndiose scasca la quichen tsaña'an
ntsu'hui cha' culo ñi tñan 'in ne', si'yana can'
tñan ljyaan. 44 Scasca se'en ndiyo' ti'in ne' judio
se'en lyi'ya loo Galilea, mda'an ycui' ñi cha' 'in
Ndiose.

5

M'ni Jesús cha' nguinu qui'an 'a cula

1 Yato'o xa ndon Jesús tu'hua tiyo' Genesaret,
lo' nten qui'an can' nsta su'hua ta'a ne' tloo ñi loo
nu lyee lca tiquee ne' quine 'in ne' cha' 'in Ndiose.
2 Na'an ñi nducui tucua yca na'an cui' ti tu'hua
tyi'a se'en ndlyu yu cuta cula ñjyi'an yu quitan
'in yu. 3 Xacan' yten ñi ni' sca yca na'an cui' nu
'in yu Simón, mjñan ñi cha' tsu'hue 'in yu si'yana
tcan' na'an chin' yu 'in na nde loo tyi'a can', yten
tucua ñi lo' mdyisnan ngulo'o ñi 'in nten. 4 Xa
mdyi ycui' ñi lo'o ne', juin ñi 'in yu Simón can':
Ya lo'o um yca na'an re 'in um la se'en tlya la
cua, lo' cuun um quitan cua 'in um lo' xñi um
cula. 5 Mxcuen yu Simón can' 'in ñi: 'Un ñi nu
lca Bstro, chcui tla m'ni hua cuta lo' ñi sca cula
a jui 'in hua, una cuun hua quitan re si'yana 'un
ndlo um tñan 'in hua. 6 Xa nguun yu 'in na qui'an
'a cula nguinu 'in yu, nu hasta lo'o mda' quitan
can'. 7 Xacan' m'ni yaa' ti yu 'in nu ntsu'hui
ni' xca yca na'an can' si'yana can ta yaa' 'in yu.
Cui' xaa mdiyaa yu lo' m'ni cha'an yu chcuaa yca
na'an can', nu tichin' ti na a ngutyin' yu'hui na.
8 Yu Simón Tyo can' xa na'an yu cha' re mdyi'ya
xtyin' yu tloo ñi lo' juin yu: Ñi X'nan, tyi'o tso'
um siin' si'yana nan' lcan nten qui'ya chendyu.
9 Si'yana qui'an cula msñi yu, lyee msu'hua yu
cha' nduhue ti' tiquee yu lo'o nchgaa ta'a nda'an
yu, 10 cui' cuaña'an lo'o chcuaa sñe' Zebedeo, yu
Jacobo lo'o yu Xuhua, msu'hua yu cha' tiquee yu,
cui' yu nu ta'a ngui'ni yu Simón can' tñan. Una
Jesús juin ñi lo'o Simón can': A cutsen si'yana
ti' cua' ñii tyisnan cu'ni cuta, tyicana 'in nten.
11 Xacan' nchgaa yu ngulyo sti yu yca na'an can' la
tu'hua ysin, mxnu yu nchgaa na 'in yu lo' mducui
ncha'an yu 'in ñi.

M'ni chca Jesús 'in sca yu ti'i lo'o quitso' la

12 Yato'o lja nguilyu Jesús sca quichen, mdiyaa
ton sca yu qui'yu nu ngujlyo nguxen quitso' la 'in,
lo' xa na'an yu 'in Jesús cui' xaa mdyi'ya xtyin' yu
tloo ñi lo' mdyi'ya sti yu tloo yu la lyuu, mjñan
yu cha' tsu'hue 'in ñi lo' juin yu: Ñi X'nan hua,
cha' nchca ti' um tca cu'ni chca um 'ñan. 13 Xacan'
mxñii ñi yaa' ñi lo' m'ni ca'an ñi 'in yu, lo' juin ñi:
Nchca tin' cu'nin chcan 'in, quinu luhui. Ticui'
xaa can' ngulyijyi quitso' la can' 'in yu lo' mchca
yu. 14 Ngulo ñi tñan si'yana a chcui' yu lo'o ñi sca
tucui cha' nu yato'o, tsaloo juin ti ñi 'in yu: Yaa,
lo' culo'o 'in tloo nu ntsu'hui cunta 'in laa, taa sca
lcuan tsaña'an nu ngulo Moisé tñan, cuaña'an ca
cuiya' ti' nten si'yana cua' mchca. 15 Una nde lyee
la mscua cueen cha' 'in ñi, qui'an nten nguio' ti'in
tloo ñi se'en nu ton nscan ne' cha' nu nchcui' ñi, a
cunta si'yana cu'ni chca ñi 'in ne' lo'o quicha nu
ntsu'hui 'in ne'. 16 Una Jesús la' ña'an ndyi'o ñi
nchcui' lyi'o ñi 'in Ndiose se'en scati ñi.

M'ni chca Jesús 'in sca yu ti'i nu cuti ti' ña'aan

17 Yato'o sca tsaan ndlo'o Jesús 'in nten, lja can'
nducua tucua snan ne' fariseo lo'o yu nu m'ni
cha'an cha' 'in lee, nu mdo'o scasca quichen se'en
lyi'ya loo Galilea lo'o Judea, a cunta lo'o nu mdo'o

quichen Jerusalén, lo' Jesús nda'an lo'o ñi cha'
cuiya' 'in Ñi X'nan na nu cu'ni chca ñi 'in nten.
18 Xacan' tucua snan yu qui'yu mdiya lo'o yu sca
qui'ñan se'en nscua sca yu ti'i nu cuti ti' ña'aan,
ncua ti' yu si'yana sten lo'o yu 'in la se'en ndon
Jesús. 19 Una a ncua sten yu si'ya nten qui'an
can', can' cha' ycuen yu nde que na'an lo' msla yu
sca se'en, can' mdyi'ya yu qui'ñan se'en nscua nu
ti'i can' tlu'hue la se'en ndon Jesús. 20 Xa na'an
ñi si'yana lyee ndiya qui'an ti' yu nu mdyi'ya
qui'ñan can', xacan' juin ñi 'in nu ti'i can': Ña'an
jan ñi, cua' nguten qui'ya nducui. 21 Ne' escriba
lo'o ne' fariseo cui' xaa mda'an cha' tiquee ne'
lo' nguñan ti' ne': ¿Ta tnu 'a tiquee yu re ña'an
nchcui' ca'an yu 'in Ndiose? ¿Ta si'i scati Ndiose
nchca 'in ñi nxicuten ñi qui'ya? 22 Jesús ngu'ya ñi
cha' tiyaa ña'an cha' nu ñan ti' ne', lo' juin ñi: ¿Ñi
cha' ñan ti' um cuaña'an lo'o cha' nu ycuin' re?
23 ¿Ti ña'an ta cha' nu a tucui la chcuin' lo'o yu ti'i
re: Ta cunen lo'o yu cua' nguten qui'ya nducui,
uta chcuin' lo'o yu, tyiton lo' quiaa? 24 Ña'an jan
ñi, ca jlyo ti' um si'yana lo'on nan', Yu Qui'yu nu
Mdo'o nde ni' Cuaan, ntsu'hui cha' cuiya' 'ñan
xicuten qui'ya nducui nten chendyu, (xacan' juin
ñi 'in yu ti'i can':) Nan' chcuin' lo'o, tyiton, xñi
s'ñan lo' quiaa la na'an 'in. 25 Cui' xaa mdyiton
yu tloo na'an nchgaa nten can', msñi yu s'ñan yu,
mdo'o yu nguiaa yu nde ña'an 'in yu, lo' ngui'ni
tnu yu 'in Ndiose. 26 Nchgaa ne' can' ndyijyin ya'
yuhue ti' ne', lo' m'ni tnu ne' 'in Ndiose, msu'hua
ne' cha' tiquee ne' lo' nchcui' ne': La ñii na'an na
sca cha' nu tnu ca.

Xa msi'ya Jesús 'in yu Leví

27 Xa cua' mdijin cha' can' mdo'o Jesús nguiaa
ñi, se'en mdijin ñi na'an ñi sca yu ndlo tñi nu
naan Leví, nducua yu se'en nsu'hua lyiya' nten
tñi, xacan' juin ñi 'in yu: Chcui ncha'an 'ñan.
28 Cui' xaa mdyiton yu lo' mxnu yu nchgaa tñan
can', lo' mducui ncha'an yu 'in ñi. 29 M'ni yu Leví
cha' ncua sca ta'a la na'an 'in yu si'ya Jesús, a
cunta tyun ta'a ndlo yu tñi nducua ycu yu can'
tsatlyu lo'o ta'a tsu'hue yu. 30 Ne' escriba lo'o ne'
fariseo mdyisnan nchcui' tyijyin ne' lo'o yu ta'a
nda'an ñi, lo' nchcui' ne': ¿Ñi cha' nducua ycu
um lo' ndyi'yo um tsatlyu lo'o yu ndlo tñi, lo'o
yu nducun'? 31 Xacan' mxcuen Jesús 'in ne': Nten
nu a la 'in ti'i, a 'ni cha' 'in lo'o rmiyu, una nu ti'i,
can' nu 'ni cha' 'in lo'o na. 32 Nan' a ljyaan si'ya
nten nu a nducui qui'ya, cui' ca nu ljyaan si'ya
nu nducui qui'ya si'yana xilo'o chon' ne' qui'ya
ngui'ni ne'.

Cha' 'in ne' nu n'ni ayuna

33 Xacan' juin ne' 'in ñi: ¿Ñi cha' ta yu ta'a
nda'an yu Xuhua la' nchgaa ti xaa n'ni yu ayuna
lo' nchcui' lyi'o yu 'in Ndiose, cui' cuaña'an ta 'in
ne' fariseo, una ñi cha' ta yu ta'a nda'an nu'huin
nchcu yu lo' ndyi'yo yu? 34 Mxcuen ñi 'in ne': ¿Ta
tca xicu'ni um 'in nu nda'an se'en ndyija cuilyi'o
ne', lo' cu'ni can' ayuna lja nu ti' nducua yu nu
ndyija cuilyi'o can'? 35 Tyicana tiyaa xaa, a la 'a
quine cueen yu nu ndyija cuilyi'o re, la xacan'
cu'ni can' ayuna. 36 Xacan' mdi'in tyaa ñi sca cha'
lo' juin ñi: A tucui nu nsi'yu tsa yu'hue te' tiji
lo' nxcuan su'hua 'in na lo'o te' cula, si'yana cha'
cu'ni ne' cuaña'an, cua' ngujlyo ne' te' tiji can',
a cunta a nchcua ta'a te' tiji can' lo'o te' cula.
37 Cui' cuaña'an a tucui nu nsu'hua vino nu tca
mdo'o ni' sca cuijyin quijyin nu cua' cula, si'yana
cha' cu'ni ne' cuaña'an, vino can' chcuen na lo'
cu'ni na cha' cutsu quijyin can', tsato'o quilo vino
lo' jlyo quijyin can'. 38 Can' cha' ntsu'hui cha'
chu'hui vino nu tca mdo'o ti ni' sca cuijyin quijyin
nu tiji, lo' ñi vino lo' ñi quijyin can' a jlyo na.
39 A cunta nu ndyi'yo vino nu cua' s'ni mdo'o,
a ndyi'o tiquee can' co'o vino nu tca mdo'o ti
si'yana ndeña'an nchcui' can': Tsu'hue la vino nu
cua' s'ni mdo'o.

6

Mston yu juun trigo tsaan nu nxitñan' ne'

1 Yato'o sca tsaan nu nxitñan' ne' judio, mdijin
xi'yu Jesús lo'o yu ta'a nda'an ñi sca loo jyaan
se'en nducua trigo, mdyisnan mston yu 'in na,
mycui yaa' yu 'in na si'yana tyi'o scua' na lo' cu yu
mti na. 2 Tucua snan ne' fariseo juin ne' lo'o jun:
¿Ñi cha' ta ngui'ni um sca cha' nu a nga'an cha'
cu'ni na tsaan nu nxitñan' na? 3 Mxcuen Jesús
'in ne': ¿Ta na a nchca chcui' um quityi tsaña'an
nguinu scua sca cha' 'in yu Davi xa lyee ngute' ti'
yu lo'o ta'a mda'an yu? 4 Yten yu se'en n'ni tnu
ne' 'in Ndiose lo' msñi yu jaslya nu cua' ncuan
'in Ndiose, cui' jaslya nu nchcu tsalca yu nu ndlo
tñan se'en can', una Davi ycu 'in na, a cunta mdaa
yu 'in na 'in ta'a nda'an yu. 5 Lo' juin ñi 'in ne':
Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan, lo'o tsaan nu
nxitñan' na lca Ñi X'nan na.

Mchca sca yu qui'yu nu ngutyi sca tso' yaa'

6 Yato'o xca tsaan, ticui' tsaan nu nxitñan' ne'
judio, yten Jesús se'en n'ni tnu ne' 'in Ndiose,

mdyisnan ngulo'o ñi 'in nten, lja can' ntsu'hui
sca yu qui'yu nu ngutyi yaa' tso' cueen 'in. 7 Ne'
escriba lo'o ne' fariseo nsñi ne' cunta 'in Jesús
cha' ta cu'ni chca ñi 'in yu ti'i can' tsaan nu
nxitñan' ne', ña'an ca si'yana su'hua ne' qui'ya 'in
ñi. 8 Una Jesús ngu'ya ñi cunta cha' nu ntsu'hui
tiquee ne', lo' juin ñi 'in yu nu ngutyi yaa' can':
Tyiton lo' caan la tlu'hue re. Cui' xaa mdyiton
yu lo' mdiyaa yu la se'en ndon ñi. 9 Xacan' juin
Jesús 'in nten can': Cua' ñii cuñichan' 'in um sca
cha': ¿Ñi tñan tca cu'ni na tsaan nu nxitñan' na,
cha' nu tsu'hue uta cha' nu a tsu'hue? ¿Culo laa
na 'in nten uta na taa na ya' caja ne'? 10 Xacan'
mxina'an ñi tyi'iin se'en ndi'in nten can', lo' juin
ñi 'in yu ti'i can': Xñii yaa'. Cui' xaa mxñii yu 'in
na lo' mchca tsu'hue na 'in yu. 11 Una ne' fariseo
lo'o ne' escriba lyee 'a msin' ti' ne', lo' nchcui' ne'
cha' ña'an ca tyisnan su'hua ne' qui'ya 'in Jesús.

Ngulohui Jesús 'in tsa tichcua yu ta'a tyi'an ca ñi

12 Yato'o sca tsaan ycuen Jesús sca loo qui'ya
si'yana chcui' lyi'o ñi 'in Ndiose, can' ycui' lyi'o ñi
'in Ndiose chcui tla. 13 Xa ngu'ya xaa msi'ya Jesús
'in nchgaa nu nducui ncha'an 'in ñi, ngulohui ñi
'in tsa tichcua yu ta'a tyi'an ca ñi, lo' ngulo'o naan
ñi 'in yu apóstol si'yana tyi'an yu lo'o cha' cuiya'
'in ñi. 14 Ngulohui ñi 'in Simón, nu mdi'in tyaa ñi
nii ca naan Tyo, lo'o yu Ndre ta'a ngula yu, lo'o
Jacobo, yu Xuhua, yu Lpe lo'o yu Bartolomé, 15 yu
Mateo, lo'o Toma, lo'o yu Jacobo sñe' Alfeo, yu
Simón nu nchcui' ne' lo'o lca Zelote, 16 yu Juda
ta'a ngula Jacobo, lo'o Juda Iscariote yu nu mdyaa
'in Jesús nde loo la.

M'ni chca Jesús 'in nten qui'an

17 Xacan' mdo'o Jesús loo qui'ya can' nguila ñi
sca se'en ntin' lo'o nchgaa ta'a nda'an ñi, a cunta
can' nguio' ti'in qui'an nten nu mdo'o se'en lyi'ya
loo Judea, lo'o quichen Jerusalén, lo'o luhua' nde
'ya la se'en ndi'in quichen Tiro lo'o Sidón, se'en
nu quine 'in ne' cha' nu nchcui' ñi, lo' cu'ni chca
ñi 'in ne' lo'o scasca quicha ntsu'hui 'in ne'. 18 Cui'
cuaña'an mchca nchgaa nu ndijin nu ti'i si'ya
cui'in xa'an nu ntsu'hui 'in. 19 Nchgaa nten can'
nan ne' ña'an nu cula' ne' 'in ñi, si'yana lo'o cha'
cuiya' nda'an lo'o ñi ngui'ni chca ñi 'in nchgaa nu
ti'i.

Cha' nu ngulo'o Jesús 'in nten qui'an can'

20 Xacan' mxina'an ñi se'en ndi'in ta'a nda'an
ñi lo' juin ñi: Tsu'hue ca xu'hue 'un nu ti'i ña'an
chendyu 'in, si'yana cua' jui cha' tsu'hue 'in um
se'en ndlo Ndiose tñan. 21 Tsu'hue ca xu'hue 'un
nu nguite' ti', si'yana cha'an yu'hui cusya 'in um
tiyaa xaa. Tsu'hue ca xu'hue 'un nu nguinan,
si'yana nde loo la re ca tsu'hue chu'hui tiquee
um. 22 Tsu'hue ca xu'hue um xa caja nu xcuan
tloo 'in um, uta caja nu culo tso' 'in um, ta taja
ne' 'in um, lo' chcui' ne' cua' ña'an ti cha' 'in um,
si'yana nguiaa um tso' 'in Yu Qui'yu nu Mdo'o
nde ni' Cuaan. 23 Ca tsu'hue chu'hui tiquee um
lo' cha'an yu'hui um lo'o cha' nducui ti', si'yana
tlyu cha' tsu'hue nu cua' jui 'in um la ni' cuaan,
si'yana cui' cuaña'an m'ni nten cula 'in can' lo'o
nchgaa nu mxiycui' Ndiose 'in cua' s'ni. 24 Una
'tnan ca nchgaa 'un yu cuilyiya', si'yana a sca na
ndiya lyijyi 'in um. 25 'Tnan ca 'un nu a ntsu'hui
cha' nda'an ngute' ti', si'yana tiyaa xaa quite' ti'
um. 'Tnan ca 'un nu nda'an nstyi cua' ñii, si'yana
tiyaa xaa tyi'an ynan um. 26 Una 'tnan ca um xa
nchgaa tucui ndaa loo um, si'yana cuaña'an m'ni
nten cula 'in can' lo'o yu nu mda'an ycui' cha'
cuiñi, lo' nchcui' si'yana Ndiose mxiycui' 'in.

Chu'hui cha' tsu'hue 'in na lo'o nu ti'i ti' 'in na

27 Una chcuin' sca cha' lo'o um, 'un nu ndon
nscan cha' re: Chu'hui cha' tsu'hue 'in um lo'o nu
ti'i ti' 'in um, lo' cu'ni um tsu'hue lo'o nu nxcuan
tloo 'in um, 28 cui' cuaña'an lo'o nu ndaja 'in um
cu'ni um tsu'hue lo'o can', lo' jñan um 'in Ndiose
si'ya cha' 'in nu na'an ti'i 'in um. 29 Cha' ntsu'hui
nu jyi'in sca tso' sca' um, taa um ya' jyi'in can'
xca tso' na, lo' cha' nde'en nu culyaa te' tucuin
nu lco' um, taa um ya' lyaa can' lo'o xcan' um.
30 Ña'an nu ti nu jñan na ndi'in 'in um tyaa um
'in na 'in, cui' cuaña'an cha' cui'ya na nu ndi'in
'in um, a tyi'an ñicha' um 'in na. 31 Tsaña'an
nducua tloo um cu'ni nten lo'o um, cuaña'an
ntsu'hui cha' cu'ni um lo'o ne'. 32 Una cha'
ntsu'hui cha' tsu'hue 'in um lo'o tsalca nu tsu'hue
ntsu'hui tiquee lo'o um, ¿ñi cunta ntsu'hui 'in
um xacan'? Si'yana cuaña'an nguiaa cha' 'in nten
chendyu, ntsu'hui cha' tsu'hue 'in ne' lo'o tsalca
nu tsu'hue ntsu'hui tiquee lo'o ne'. 33 Cha' cu'ni
um tsu'hue lo'o tsalca nu ngui'ni tsu'hue lo'o um,
¿ñi cunta ntsu'hui 'in um xacan'? Si'yana ticui'
cuaña'an n'ni nten chendyu. 34 Cha' taa um tñi
jñi' tsalca nu tca xu'hua 'in na lo'o sñe' na, ¿ñi
cunta ntsu'hui 'in um xacan'? Si'yana cuaña'an
n'ni nten chendyu, ndaa can' tñi njñi' xca tucui
si'yana nducua la na chcuan. 35 Una 'un chu'hui
cha' tsu'hue 'in um lo'o nu ti'i ti' 'in um, cu'ni
um tsu'hue lo'o can', taa um na jñan can' siya' a
nducua 'a tloo um ti' tyaa can' 'in na, cuaña'an
ca tlyu la cha' tsu'hue nu qui'ni ca'an 'in um, lo'
ca jlyo ti' nten si'yana lca um sñe' Ndiose, ñi nu

tlyu lati, si'yana ngui'ni ñi 'tnan 'in nu lye' ti' lo'o
nu nducun'. 36 Can' cha' ña'an 'tnan ti' ta'a um
tsaña'an nguiaa cha' 'in Stina Ndiose lo'o um.

A su'hua qui'ya ta'a na

37 A su'hua um qui'ya 'in xca tucui, lo' cuaña'an
a caja nu su'hua qui'ya 'in um. A culo um yuhue'
'in xca tucui, lo' cuaña'an a caja nu culo yuhue'
'in um. Cu'ni um cha' tlyu ti' 'in ta'a nten um,
cui' cuaña'an caja nu cu'ni cha' tlyu ti' 'in um.
38 Taa um cha' tsu'hue 'in xca tucui, lo' cuaña'an
caja nu taa cha' tsu'hue 'in um, sca cuiya' nu
chcui lo' mtsa'an yu'hui, si'yana tsaña'an cuiya'
nu ndaa um, cui' cuaña'an cuiya' caja nu tyaa 'in
um. 39 Xacan' mdi'in tyaa ñi sca cha' lo' juin ñi 'in
nten can': ¿Ta tca 'in sca nu cuityin' tyi'an lo'o
'in xca nu cuityin'? ¿Ta si'i chcuaa can' tsato'o
tyu yu'hui sca tuyuu? 40 A sca nu ngui'ni cha'an,
ta ndon loo la que 'in nu ndlo'o 'in, una nchgaa
tucui nu tsu'hue m'ni cha'an, a s'ni tiyaa can'
cuiya' 'in nu ndlo'o 'in. 41 ¿Ñi cha' nxñi um cunta
yuu nu ntsu'hui quiloo ta'a nten um, lo' a n'ni
cunta um ti' ña'aan co' yca nu ntsu'hui quiloo
um? 42 ¿Ña'an ta xtyi ti' um chcui' um lo'o can':
Tyaa um culyoon yuu nu ntsu'hui quiloo um, lo'
a n'ni cunta um co' yca nu ntsu'hui quiloo um?
'Un ne' cuiñi, culo nducua la culyoo um co' yca
nu ntsu'hui quiloo um, la xacan' ca chcan' 'in um
culyoo um yuu nu ntsu'hui quiloo xca tucui.

Tca chu'hui lyoo na 'in nten cua' ña'aan tñan n'ni ne'

43 Sca yca nu tsu'hue a tca cui'yu mti nu a
tsu'hue loo na, cui' cuaña'an lo'o yca nu a tsu'hue,
a tca cui'yu mti nu tsu'hue loo na. 44 Si'yana
cunda scaa yca nchca chcan' ña'an na si'ya mti
nu ndyi'yu loo na, can' cha' a ntsu'hui cha' nsu
ne' mti higo loo yca quiche', lo' ñi uva a nsu ne'
'in na loo yca quiche'. 45 Sca nten nu tsu'hue,
chacui' cha' tsu'hue ndyi'o ni' cusya 'in can', cui'
cuaña'an lo'o nu nducun', ticui' cha' nducun'
ndyi'o ni' cusya 'in, si'yana cua' ña'aan cha' nu
mtsa'an yu'hui ni' cusya 'in ne', can' cha' nu
ndyi'o tu'hua ne'.

Cha' 'in tucua loo suun na'an

46 ¿Ñi cha' ndlo'o naan um 'ñan: Ñi X'nan
hua, Ñi X'nan hua, lo' a nducua um tñan cha' nu
nchcuin'? 47 Nchgaa nu nducui ncha'an 'ñan, lo'
ndon nscan cha' nu nchcuin' lo' nducua tñan 'in
na, 48 nguiaa cha' 'in can' tsaña'an nguiaa cha' 'in
sca nten nu mtñan na'an 'in, mjñi can' qui'ñi lo'
mdi'in tyaa suun 'in na loo quee, lo' xa mdo'o tyi'a
yuu m'ni 'in na'an can', una a mdlyu na si'yana
tsu'hue ndi'in suun na. 49 Una tsalca nu ngune
'in cha' nu ycuin' lo' a nducua tñan 'in na, nguiaa
cha' 'in can' tsaña'an nguiaa cha' 'in sca nten nu
mtñan na'an 'in, una a mjñi se'en ndi'in suun na,
lo' xa mdo'o tyi'a yuu m'ni 'in na'an can', cui' xaa
mdlyu na lo' ngujlyo na ña'aan na.

7

M'ni chca Jesús nguso 'in x'nan sindatu

1 Xa mdyi ycui' Jesús lo'o nten can', mdo'o
ñi nguiaa ñi quichen Capernaum. 2 Can' nscua
sca yu ti'i, cui' nguso 'in x'nan sindatu nu lyee
ndyu'hui cuiya' ti' x'nan 'in, lo' cua' caja ti yu.
3 X'nan sindatu can' xa ynan yu cha' si'yana
mdiyaa Jesús quichen can', cui' xaa mjñan yu cha'
tsu'hue 'in tucua snan qui'yu cula nu ndon loo la
'in ne' judio, si'yana tsa te'en yu 'in Jesús lo' cu'ni
chca ñi 'in yu nguso can'. 4 Xa mdiyaa yu se'en
ndon Jesús lyee 'a mjñan yu cha' tsu'hue 'in ñi, lo'
nchcui' yu: Yu x'nan sindatu cua, ntsu'hui suun
'in yu ta yaa' um 'in yu, 5 si'yana nsu'hua loo yu
quichen tyi na, a cunta cua' mtñan yu sca na'an
se'en n'ni tnu na 'in Ndiose. 6 Xacan' mdo'o Jesús
nguiaa ñi lo'o yu. Xa cua' tiyaa ti ñi se'en nducua
na'an 'in yu x'nan sindatu can', cui' xaa ngua'an
tñan yu chcua xnan ta'a tsu'hue yu nu ya ycua 'in
ñi lo' chcui' yu lo'o Jesús: Ñi X'nan, a nchca tin'
taan tñan 'in um lyee la, si'yana a ntsu'hui suun
'ñan tsaa um se'en ndi'in, 7 can' cha' a msti tin' tsa
jñan cha' tsu'hue 'in um, una ñii tsaloo ti chcui'
um sca cha' lo' chca nguso 'ñan. 8 Si'yana lo'on
nan' ntsu'hui x'nan, a cunta ndi'in sindatu nu
ndlon tñan 'in, lo' xa cunen lo'o can': Nde se'en
tsaa, lo' tsaa yu, uta chcuin' lo'o xca yu: Cuan lya,
cui' xaa caan yu, uta chcuin' lo'o sca nguso 'ñan:
Nde tñan cu'ni, cui' xaa cu'ni yu 'in na. 9 Xa ngune
'in Jesús cha' can', yuhue 'a ti' ñi 'in yu, mxiton
ñi ycui' ñi lo'o nten nu ljyan ncha'an 'in ñi: Ñi
sca ne' Israel lo' a nchcua ta'a cha' 'in ne' lo'o
yu re tsaña'an nu ndiya qui'an ti' yu 'ñan. 10 Xa
mxitucui yu nu ngua'an tñan x'nan sindatu can',
na'an yu si'yana cua' mchca yu nguso can'.

M'ni Jesús cha' mdyiqui'o sñe' sca ne' cuna'an Naín

11 Chon' nde'en can' mdo'o Jesús nguiaa ñi sca
quichen naan Naín, tsatlyu lo'o nu ngui'ni cha'an
'in ñi lo'o nten qui'an can'. 12 Xa cua' tiyaa ti ñi
tulo'o tu'hua quichen can', mchcua ta'a ñi lo'o
nten qui'an nu nguia tsi' 'in sca nu ngujui, lo' lca
can' tyi ca ña'an sca sñe' ne' cuna'an nu nguinu
lo'o cha' ycui' ti. 13 Ñi X'nan na xa na'an ñi ljyaan

ne' cuna'an can', cui' xaa mña'an 'tnan ti' ñi 'in
ne', lo' juin ñi lo'o: A cunan 'a um. 14 Xacan'
mdiyaa ñi cui' ti se'en ljyaan caja can', yla' ñi 'in
na, lo' ycan' ton yu nu lyi'ya 'in na, lo' juin ñi
'in nu ngujui can': Nu'huin yu tsa suhue ti nan'
nchcuin' lo'o, Tyitucui. 15 Cui' xaa mdyitucua yu,
mdyisnan ycui' yu, lo' mdyaa ñi cunta 'in yu 'in
jyi'an yu. 16 Nchgaa nten can' ytsen ne' lo' m'ni
tnu ne' 'in Ndiose, lo' nchcui' ne': La ñii ngulo ton
Ndiose sca nu tlyu lati lja na nu nxiycui' ñi 'in. A
cunta ntsu'hui nu nchcui': La ñii mdiyaan ycui'
ca Ndiose nu culo laa quichen 'in ñi. 17 Lo' ña'aan
se'en lyi'ya loo Judea lo'o scasca quichen ndi'in
cui' ti can' mscua cueen cha' 'in Jesús.

Msu'hua yu Xuhua nu ya ñicha' 'in Jesús

18 Ta'a nda'an yu Xuhua can' mtsa' 'in yu
nchgaa cha' nu yato'o can'. Xacan' msi'ya yu
Xuhua can' 'in tucua ta'a nda'an yu, 19 lo' ngua'an
tñan yu 'in si'yana tsa ñicha' 'in Jesús cha' cui'
ca ñi lca ñi nu ntsu'hui cha' caan, uta quita yu
'in xca tucui. 20 Xa mdiyaa chcuaa yu can' se'en
ndon Jesús, juin yu 'in ñi: Yu Xuhua nu mducua
tya 'in nten msu'hua yu 'in hua si'yana cuñicha'
hua 'in um cha' cui' um lca um ñi nu ntsu'hui
cha' caan, uta quita hua 'in xca tucui? 21 Ticui'
xaa can' m'ni chca ñi 'in qui'an nu ti'i lo'o cuati
loo quicha, lo'o nu ntsu'hui cui'in xa'an 'in, a
cunta qui'an nu cuityin' msla ñi quiloo. 22 Xacan'
mxcuen Jesús 'in yu: Quia ytsa' um 'in yu Xuhua
nchgaa cha' nu na'an um lo' ngune 'in um: —
Nu cuityin' nguila xaa quiloo, nu co' quiya' cua'
nchca ndyi'an—, nu ti'i lo'o quitso' la nguinu
luhui, —lo'o nu cu'un cua' ne 'in—, ndyiqui'o nu
ngujui, —lo' nu ti'i ña'an chendyu 'in ndyijyi nu
nchcui' cha' tsu'hue 'in Ndiose lo'o—, 23 tsu'hue
ca xu'hue nu a ngui'ni tucua ti' lo'on. 24 Xa cua'
mdo'o yu nu ngua'an tñan yu Xuhua can' nguiaa,
xacan' mdyisnan ycui' ñi lo'o nten cha' 'in yu
Xuhua: ¿Tucui ca 'in ya nan' 'ya um se'en ngutyi
cua? ¿Ta 'in nu chin' cha' 'in tsaña'an nguiaa
cha' 'in quii nu mcha ti'in cui'in? 25 Cha' si'i,
¿tucui ca 'in ya nan' 'ya um xacan'? ¿Ta cui' 'in
sca yu qui'yu nu lco' te' tsu'hue ña'an? Ña'an
jan ñi, nu lco' te' tsu'hue ña'an nu nda'an lo'o
cha' nducui ti' 'in, can' nu ndi'in na'an 'in ree.
26 ¿Tucui ca 'in ya na'an um cha' na can'? ¿Ta
'in yu nu nxiycui' Ndiose 'in? Cui' yu, una cunen
lo'o um sca cha': Ndon loo lati can' que 'in sca nu
nxiycui' Ndiose 'in. 27 Ndeña'an nchcui' quityi 'in
Ndiose cha' 'in can': —Ña'an jan ñi, ca'an tñan 'in
sca nu chcua loo, can' nu cu'ni chu'hue tucueen
tsaa—. 28 Cunen lo'o um sca cha', a sca yu nu
mxiycui' Ndiose 'in nu cua' yaan loo chendyu re,
ta ndon loo la que ña'an yu Xuhua nu mducua tya
'in nten. Una cua' ñii nu chin' la cha' 'in se'en
ndlo Ndiose tñan, can' nu lyee la ndon loo que 'in
yu Xuhua can'. 29 Nchgaa nten lo'o yu nu ndlo
tñi xa ngune 'in ne' cha' nu ycui' Jesús, cui' xaa
ncua cuiya' ti' ne' si'yana ñi ndi'in cha' 'in Ndiose,
lo' mducua tya ne' tsaña'an nu ngulo'o yu Xuhua
can'. 30 Una ne' fariseo lo'o nu m'ni cha'an cha'
'in lee, nde mxcuan tloo ne' cha' nu cua' mdi'in
tyaa Ndiose lo'o ne', a mslyaa ne' chcua tya ne'
tsaña'an ngulo'o yu Xuhua can'. 31 Xacan' juin Ñi
X'nan na: ¿Tucui ta lo'o tca cu'nin su'huan 'in ta
nten re tsaña'an nu nguiaa cha' 'in ne'? 32 Nguiaa
cha' 'in ne' re tsaña'an cha' 'in nu suhue ti nu
ndyi'in jya loquiya', nxi'ya ta'a lo' nchcui': Yla
hua cuhuii quii lo' a yla quiya' um, yla hua jyiin
nu nguitsi' nten, lo' ñi a mdi'in ynan um. 33 Xa
mdiyaan yu Xuhua nu mducua tya 'in nten, lo'
si'yana a ycu yu jaslya ñi a yi'o yu vino, juin um
si'yana cui'in xa'an ntsu'hui 'in yu. 34 Una cua'
ñii mdiyaan Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan, lo'
si'yana nchcu yu lo' ndyi'yo yu, nchcui' um: Yu re
lca yu sca yu tucun', yu cu'hui, lo' ta'a tsu'hue yu
'in yu ndlo tñi lo'o nten qui'ya chendyu. 35 Una
cha' tiyaa 'in Ndiose nchca chcan' loo na lo'o
nchgaa nu lca sñe' ñi, lo' ca cuiya' ti' can' si'yana
ñi ndi'in cha' 'in ñi.

Yaa Jesús se'en ndi'in Simón nu lca fariseo

36 Yato'o sca yu fariseo ya jñan cha' tsu'hue
'in Jesús si'yana tsa ycu ñi se'en ndi'in yu. Xa
mdiyaa ñi la na'an 'in yu yten tucua ñi tu'hua msa
can'. 37 Cui' quichen can' ndi'in sca ne' cuna'an
nducun', xa ncua jlyo ti' ne' si'yana ña'an 'in yu
fariseo can' mdiyaa Jesús, xacan' mdiya lo'o ne'
sca te'en tyi'a xityi'i, 38 lo' yten tucua ne' cui'
ti se'en ndon quiya' Jesús, nguinan ne' lo' chon'
quiya' ñi nguilo tucua tyi'a quiloo ne', nxityi ne'
'in na lo'o quichan' que ne', a cunta nchcui' cha'
ne' quiya' ñi lo' nslo tucua ne' tyi'a xityi'i can'
chon' quiya' ñi. 39 Una yu fariseo nu ya te'en 'in
Jesús xa na'an yu cha' can', ndeña'an nguñan ti'
yu: Cha' cua na yu re lca yu nu nxiycui' ca Ndiose
'in, cui' xaa chu'hui lyoo yu lo' qui'ya yu cunta
si'yana sca ne' cuna'an nducun' lca nu ngui'ni
ca'an quiya' yu. 40 Xacan' juin Jesús lo'o yu:
Simón, cunen lo'o um sca cha'. Xacan' mxcuen
yu: Chcui' um. 41 Lo' juin ñi: Ndi'in tucua yu nu
nducui tñi 'in sca yu cuilyiya', sca can' nducui
qui'an tñi, tsaña'an tñi nu n'ni ne' canan ca'yu

ciento tsaan, lo' xca can' nducui tsaña'an tñi nu
n'ni ne' canan tu'hua tyi tsaan. 42 Si'yana a ncua
'a 'in yu xu'hua lyiya' yu tñi can', m'ni yu cha'
tlyu ti' 'in chcuaa yu can'. Ljuin ña'an na, ¿ti
ña'an chcuaa yu can' lyee la lca tiquee yu lo'o yu
cuilyiya' can'? 43 Mxcuen yu Simón can': Ñan tin'
yu nu qui'an la tñi mducui can'. Xacan' juin ñi
'in yu: Cui' ña'an ycui'. 44 Xacan' mxina'an ñi
se'en nducua ne' cuna'an can' lo' juin ñi 'in yu
Simón: ¿Ta cua' ngu'ya cunta ña'an ngui'ni ne'
cuna'an re? Nan' yten ña'an 'in lo' a mdaa tyi'a
quiten quiyan', una ne' cuna'an re mslo tucua
ne' tyi'a quiloo ne' chon' quiyan' lo' mxityi ne'
'in na lo'o quichan' que ne'. 45 A ycui' cha' 'ñan,
una ne' cuna'an re ti' xa yten ña'an 'in, a ndla' ti'
ne' nchcui' cha' ne' quiyan'. 46 A msu'hua ceite
quen, una ne' cuna'an re msu'hua ne' tyi'a xityi'i
quiyan'. 47 Can' cha' cunen lo'o, cua' nguten
nchgaa qui'ya 'in ne' si'yana tlyu cha' tsu'hue cua'
m'ni ne' lo'on, una nu a ndyu'hui lyoo qui'ya 'in
chin' ti cha' tsu'hue ndyi'o tiquee can'. 48 Lo'
juin ñi 'in ne' cuna'an can': Cua' nguten qui'ya
'in. 49 Yu ta'a nducua ñi can' mdyisnan ycui' yu:
¿Tucui ta lca yu re nu lo'o nxicuten yu qui'ya 'in
nten? 50 Una ti' juin la ñi 'in ne' cuna'an can':
Mdo'o laa si'yana ya qui'an ti' 'ñan, quiaa lyaa lo'
a sca la cha' su'hua tiquee.

8

Cha' 'in jun cuna'an nu mda yaa' 'in Jesús

1 Chon' nde'en can' mdijin Jesús scasca
quichen, mda'an ycui' ñi cha' tsu'hue 'in Ndiose
tsaña'an ntsu'hui cha' culo ñi tñan 'in nten,
mda'an ñi lo'o tsa tichcua yu can'. 2 A cunta lo'o
tucua snan jun cuna'an nducui ncha'an 'in ñi, cui'
nu cua' m'ni chca ñi 'in lo' ngulo ñi cui'in xa'an
'in: María nu naan Magdalena, nu mdo'o tsa cati
cui'in xa'an 'in, 3 lo'o xca nu naan Juana, cuilyi'o
yu Chuza, yu nu lyi'ya cunta tñan 'in Herode, lo'o
Susana, a cunta lo'o scasca la jun cuna'an nu nda
yaa' 'in ñi lo'o na nu ndi'in 'in jun.

Cha' 'in yu nu ntya mti trigo

4 Yato'o mdyisnan nguio' ti'in qui'an nten se'en
ndon ñi, ne' nu mdo'o scasca quichen, xacan'
mdyisnan ngulo'o ñi 'in ne', lo' mdi'in tyaa ñi sca
cha' lo' nchcui' ñi: 5 Sca yu qui'yu yta mti trigo,
se'en msne yu 'in na tsachin' na nguilo na tu'hua
tucueen, lo' jui nu ngulo su'hua 'in na, a cunta
yaan quiñi lo' ycu 'in na. 6 Tichin' mti can' nguilo
na sca se'en nu chin' ti yuu nducua loo quee, cua'
ña'aan nducua na yaa nguityi na si'yana a tu'hua
yuu se'en can'. 7 Tichin' mti can' nguilo na se'en
nducua yca quiche', lo' si'yana tsatlyu nducua na
lo'o yca quiche', can' cha' ngujui yu'hui na. 8 Una
tichin' mti can' nguilo na loo yuu tsu'hue, tsu'hue
'a mducua na lo' ncua tñan na, ntsu'hui juun nu
mdaa sca ciento mti scati loo juun na. Lo' ña'aan
mdyi ycui' Jesús cha' can', ycui' cueen ñi: Nchgaa
nu ndon nscan cha' nu ycuin' re cu'ni cunta 'in
na. 9 Una yu ta'a nda'an ñi mñicha' 'in ñi: ¿Ñi
cha' nchca ti' chcui' cha' nu ycui' um? 10 Juin ñi
'in yu xacan': Cua' mdaa Ndiose cha' cuiya' qui'ya
um cunta cha' nu ntsu'hui cutsi' 'in ñi tsaña'an
nu ndlo ñi tñan. Una nchgaa la ña'an nten a
nchcui' lan lo'o ne', —siya' lyee la ña'an ne' una a
ndyi'ya ne' cunta, siya' lyee la ndon nscan ne' una
a ndyi'ya ne' cha' tiyaa—. 11 Ndeña'an nguiaa cha'
nu mdi'in tyaan can': Mti trigo can' lca na ycha'
Ndiose. 12 Mti trigo nu nguilo tu'hua tucueen
can', nguiaa cha' 'in na tsaña'an nguiaa cha' 'in
nten nu ne 'in cha' tsu'hue 'in Ndiose, una cui'
xaa ti ndyi'an laxa'an lo' ndlyoo cha' tsu'hue nu
cua' ntsu'hui ni' cusya 'in ne', ña'an ca si'yana
a tsa qui'an ti' ne' lo' a tyi'o laa ne'. 13 Mti nu
nguilo loo yuu nu titi tu'hua nducua loo quee
can', nguiaa cha' 'in na tsaña'an nguiaa cha' 'in
nten nu ne 'in cha' tsu'hue 'in Ndiose, tsu'hue
ntsu'hui tiquee ne' nducuan xu'hue ne' 'in na,
una a ngu'ya xcua' na. Sca co' xaa ndiya qui'an
ti' ne', una xa ndyijyin ne' scasca loo cha', cui'
xaa ndyi'o tso' ne'. 14 Nu nguilo se'en nducua yca
quiche' can', nguiaa cha' 'in na tsaña'an nguiaa
cha' 'in nten nu ne 'in cha' tsu'hue 'in Ndiose, una
si'ya cha' nduhue ti', ta cha' cuilyiya' lo'o scasca
cha' nducun' nu nchcui ti' ne', can' nu ndujui
xu'hua cha' tsu'hue can', lo' a ndyijyi 'a ña'an
cuton na. 15 Una nu nguilo loo yuu tsu'hue can',
nguiaa cha' 'in na tsaña'an nguiaa cha' 'in nten
nu ne 'in cha' tsu'hue 'in Ndiose, tsu'hue nxu'hua
se'en ne' 'in na lo'o sca cusya nu ñi, lo' tsu'hue
nchca tñan na si'yana nxñi ton ne' 'in ne' loo cha'
can'.

A sca cha' nu nchca cutsi' ta a ndyi'o scua la na

16 A tucui nu ca'an sca quii' lo' nde tucun ti'in
'in na, uta su'hua 'in na nde ni' qui'ñan, cui' ca nu
tyi'in tyaa 'in na sca se'en cuaan, si'yana tu'hui na
xaa 'in nu sten ña'an can'. 17 Cui' cuaña'an lo'o
sca cha' nu nchca cunan ti, a s'ni ca chcan' loo na
tiyaa xaa, lo' cuaña'an ndi'in cha' 'in sca cha' nu
nchca cutsi' ti, a tyijyin yu'hui cha' a tyi'o scua
la cha' 'in na. 18 Can' cha' xñi um cunta nchgaa

cha' nu ne 'in um, si'yana nten nu n'ni cunta cha'
nu nchcuin', nde lyee la ndyijyi cha' tiyaa 'in can',
una nu a n'ni cunta cha' re, lo'o cha' tiyaa nu ñan
ti' cua' jui 'in, ndlyaa ñi 'in na.

Cha' 'in jyi'an Jesús lo'o ta'a ngula ñi

19 Xacan' mdiyaa jyi'an Jesús lo'o ta'a ngula
ñi se'en nguilyu ñi, una a ncua sten jun la se'en
ndon ñi si'ya nten qui'an can'. 20 Jui nu mtsa'
'in ñi: Tuna'an lyiya' cua ndon ñi jyi'an um lo'o
ta'a ngula um, nchca ti' jun chcui' jun lo'o um.
21 Xacan' juin ñi 'in nten can': Tsalca nu ndon
nscan cha' 'in Ndiose lo' nxu'hua se'en 'in na, can'
nu lca jyi'an nan' lo' can' nu lca ta'a ngulan.

M'ni Jesús cha' ngulyijyi quio cui'in

22 Yato'o sca tsaan yten Jesús lo'o yu ta'a nda'an
ñi sca ni' yca na'an, lo' juin ñi 'in yu: Tyijyin
xi'yu na xca tso' tiyo' re. Lo' mdo'o jun nguiaa
jun. 23 Una lja nguiaa jun loo tyi'a can' ngu'ya
sla ñi. Tsati ntyin yaan sca cui'in tnu, lo' chen
nchcui 'in jun si'yana cua' mdyisnan nguiten tyi'a
'in yca na'an can'. 24 Ngulyoo yu sla ñi, lo' juin
yu 'in ñi: Ñi Bstro, Ñi Bstro, cua' quityin' yu'hui
ti na. Xacan' mdyiton ñi lo' ngusun lo'o ñi 'in
cui'in can' lo'o tiyo' nu lyee nguitsa can', cui'
xaa ngulyijyi na lo' mdi'in seen na. 25 Xacan'
juin ñi 'in yu: ¿Ta na a ndiya qui'an ti' um 'ñan?
Una scaña'an ti ndi'in ytsen yu, nduhue ti' yu lo'
ñicha' ta'a yu: ¿Tucui ta lca ñi re, ñi cha' lo'o
cui'in lo'o tyi'a ndlo ñi tñan 'in na, lo' ja'an na 'in
ñi?

Cha' 'in yu Gadara nu ntsu'hui cui'in xa'an 'in

26 Xacan' mdyi'o ti'in jun loo yuu 'in ne'
Gadara, cui' luhua' xca tso' se'en lyi'ya loo Galilea.
27 Lo' ña'aan mdyi'o ton Jesús tu'hua tyi'a can',
yan ycua sca yu Gadara se'en ndon ñi, yu nu cua'
s'ni 'a ntsu'hui cui'in xa'an 'in, a nchco' 'a yu ste'
yu, a cunta a ndyi'in 'a yu ña'an 'in yu, cui' ca nu
ni' lyi'o se'en nguitsi' nten ndlyu yu nchgaa xaa.
28 Yu re xa na'an yu 'in Jesús, msi'ya yja cueen yu,
mdyi'ya xtyin' yu tloo ñi, lo' ycui' cueen yu: Jesús,
Sñe' Ndiose, ñi nu tlyu lati nu nducua ni' cuaan,
¿ñi na lca 'in um lo'on? Jñan sca cha' tsu'hue
'in um a xitijin um 'ñan nu ti'i. 29 (Lo' mdyisnan
ngulo ñi tñan 'in cui'in xa'an can' si'yana cula'
ton 'in yu, si'yana cua' s'ni 'a ngui'ni lyi'o 'tnan
cui'in xa'an can' 'in yu. Tyun 'a ya' mscan' ne'
yaa' yu lo'o quiya' yu lo'o carena, una msi'yu yu
'in na, chacui' se'en ngutyi ndyi'an lo'o cui'in
xa'an can' 'in yu.) 30 Mñicha' Jesús 'in yu: ¿Ña'an
ta naan? Xacan' mxcuen yu: Legión naan hua.
Cui' si'yana qui'an 'a cui'in xa'an ntsu'hui 'in
yu. 31 Cui'in xa'an can' mjñan cha' tsu'hue 'in
ñi si'yana a su'hua ñi 'in sca se'en qui'ñi. 32 Cui'
sii' qui'ya can' nda'an nan ycu sca ta tlyu cuhue',
lo' mjñan cui'in xa'an can' 'in Jesús cha' taa ñi
cha' cuiya' sten 'in cuhue' can', lo' mdaa ñi cha'
cuiya'. 33 Ña'aan mdyi'o cui'in xa'an can' 'in yu
yten se'en ndi'in cuhue' can', tsatlyu mdo'o 'in
msnan 'in, lo' mxityu loo 'in loo tiyo', can' ngujui
yu'hui 'in. 34 Yu nu na'an seen cuhue' can', xa
na'an yu cha' nu yato'o, cui' xaa msnan yu nguia
ytsa' yu 'in nten ndi'in quichen can' lo'o nten
nga'an ni' quixin'. 35 Mdo'o ne' ya na'an ne' cha'
nu yato'o can', mdiyaa ne' se'en nducua Jesús,
na'an ne' 'in yu nu yu'hui cui'in xa'an 'in nducua
yu tloo ñi, cua' lco' yu ste' yu, ntsu'hui chcui cha'
tiyaa 'in yu, lo' ytsen 'a ne'. 36 Nchgaa nu na'an
cha' can' mdaa suun lo'o nten nu mdiyaa can',
ña'an mchca yu nu yu'hui cui'in xa'an 'in can'.
37 Xacan' nchgaa nten nu mdo'o chcua tyi'in tso'
se'en lyi'ya loo Gadara, mjñan ne' cha' tsu'hue
'in ñi si'yana tyi'o tso' ñi se'en can' loo nu lyee
nguitsen ne'. Jesús yten ñi ni' yca na'an can', lo'
mxitucui ñi nguiaa ñi. 38 Yu nu qui'an 'a cui'in
xa'an yu'hui 'in can', mjñan yu cha' tsu'hue 'in ñi
cha' tca chcui ncha'an yu 'in ñi, una Jesús msla'
ñi 'in yu, lo' juin ñi: 39 Quiaa nde ña'an 'in, lo'
taa suun tsala ña'an tlyu cha' tsu'hue m'ni Ndiose
lo'o. Mdo'o yu nguiaa yu lo' mdaa yu suun ña'aan
loo quichen can' tsala ña'an tlyu cha' tsu'hue
m'ni Jesús lo'o yu.

Cha' 'in sñe' Jairo lo'o cha' 'in ne' cuna'an nu yla' ste' Jesús

40 Xa nguila Jesús se'en ndi'in nten qui'an can',
tsu'hue 'a ntsu'hui tiquee ne' ncuan xu'hue ne'
'in ñi, si'yana cua' ndi'in ta ne' 'in ñi. 41 Lja xacan'
mdiyaa sca yu naan Jairo, yu nu ndlo tñan se'en
ndiyo' ti'in ne' Judio, mdyi'ya xtyin' yu tloo Jesús
lo' mjñan yu cha' tsu'hue 'in ñi si'yana tsaa ñi la
se'en ndi'in yu, 42 si'yana cua' caja ti nu cuna'an
sñe' yu, tyi ca ña'an sca can' ndi'in 'in yu, lo'
ntsu'hui tichcua yjan. Tucueen nguiaa ñi lo'o yu
msta su'hua ta'a nten si'ya ñi. 43 Cui' lja can'
nguiaa sca ne' cuna'an nu cua' ntsu'hui tichcua
yjan ti'i lo'o quicha nguilo tne, cua' ngulyijyi ne'
ña'aan tñi 'in ne' lo'o nu n'ni rmiyu, una ñi sca
can' lo' a ncua 'in cu'ni chca 'in ne'. 44 Ne' cuna'an
can' yaan ne' cui' ti nde chon' Jesús lo' yla' ne'
tu'hua ste' ñi, cui' xaa ngulyijyi ylo tne 'in ne'.

45 Xacan' juin Jesús: ¿Ti nu ca m'ni ca'an 'ñan?
Nchgaa nten can' juin ne' si'yana a tucui, xacan'
mxcuen yu Tyo lo'o nchgaa ta'a nguiaa yu: Ñi
Bstro, jlyo ti' um tsala ña'an qui'an nten nsta
su'hua 'in um, lo' ti' nchcui' um: ¿Ti nu ca m'ni
ca'an 'ñan? 46 Lo' ti' juin la Jesús: Ntsu'hui nu
m'ni ca'an 'ñan, si'yana ngüi tin' mdo'o juesa
'ñan. 47 Xa na'an ne' cuna'an can' si'yana a
ncua su'hua cutsi' ne' cha' nu m'ni ne', mdyisnan
mchcuan ne' xa mdiyaa ne' tloo ñi, mdyi'ya xtyin'
ne', tloo ndi'in nten can' mdaa ne' suun lo'o ñi
ña'an yla' ne' ste' ñi lo' ticui' xaa mchca ne'. 48 Lo'
juin ñi 'in ne': Sñen', cua' mchca si'yana ya qui'an
ti' 'ñan, quia lya lo' a sca cha' chu'hui tiquee.
49 Can' ca cha' ti' ndon ycui' ñi xa mdiya ytsa' sca
yu nu mdo'o la na'an 'in yu nu ndlo tñan can', lo'
juin yu: Cua' ngujui sñe' um, a najo'o 'a ti' chcui'
um lo'o ñi re tsaa ñi. 50 Xa ngune 'in Jesús cha' nu
ycui' yu can', juin ñi 'in yu nu ndlo tñan can': A
cutsen um, tsaloo ti tsa qui'an ti' um 'ñan lo' chca
sñe' um. 51 Xa mdiyaa ñi la na'an 'in yu, a mdaa ñi
ya' sten ña'an nu ti, tsa yu Tyo ti, yu Jacobo lo'o
yu Xuhua, a cunta lo'o nten cula 'in cuhui' can'.
52 Nchgaa nten can' ndi'in ynan ne' si'ya cuhui'
can', lo' juin ñi 'in ne': A cunan um, cuhui' re si'i
na ngujui cuhui', na lja' ti cuhui'. 53 Nten can'
mstyi lyi'o ne' 'in ñi, si'yana jlyo ti' ne' na ngujui
cuhui'. 54 Una Jesús msñi ñi yaa' cuhui', lo' ycui'
cueen ñi: Sñen', tyitucui. 55 Cui' ña'an lcaa nguila
cusya 'in cuhui' lo' mdyi tucui cuhui', xacan' ycui'
ñi lo'o jun si'yana taa jun na cu cuhui'. 56 Nten
cula 'in cuhui' ndyijyin ya' yuhue ti' jun cha' can',
una Jesús ngulo ñi tñan 'in jun si'yana a chcui' jun
lo'o ñi sca tucui cha' nu yato'o.

9

Xa ngua'an tñan Jesús 'in yu ta'a mda'an ñi

1 Xacan' mxo' ti'in Jesús 'in tichcua yu ta'a
nda'an ñi, lo' mdaa ñi cha' cuiya' 'in yu si'yana
tca culo yu nchgaa loo cui'in xa'an nu ntsu'hui
'in nten, lo' cu'ni chca yu 'in nu ti'i lo'o cuati loo
quicha. 2 Xacan' ngua'an tñan ñi 'in yu si'yana tsa
ycui' yu ña'an ntsu'hui cha' culo Ndiose tñan 'in
nten, a cunta si'yana cu'ni chca yu 'in nu ti'i. 3 Lo'
juin ñi 'in yu: Ñi sca na lo' a cui'ya um se'en tsaa
um, ñi yca lo' a chcua yaa' um, ñi cuijyin, ñi na
cu um, ñi tñi a cui'ya um, lo' ñi a cui'ya um xca
ta ste' um. 4 Quichen se'en tiyaa um, cha' nde'en
nu taa se'en quinu um, can' tyi'in um tsalja ndi'in
um quichen can'. 5 Cha' nten can' a cuan xu'hue
ne' 'in um, tyi'o um quichen can' lo' scuin um
yuu quiya' um, cuaña'an quinu cunta 'in ne' cha'
nde'en la cha' nu caan 'in ne'. 6 Xacan' mdo'o yu
nguiaa yu lo' mdijin yu scasca quichen suhue ti,
mda'an ycui' yu cha' tsu'hue 'in Ndiose, lo' m'ni
chca yu 'in nu ti'i scasca se'en can'.

Xa ngujui yu Xuhua nu mducua tya 'in nten

7 Yu Herode nu ndlo tñan can', xa ynan yu
cha' ña'an ngui'ni Jesús, msu'hua yu cha' tiquee
yu si'yana ntsu'hui nu nchcui' si'yana yu Xuhua
can' cua' mdyiqui'o yu, 8 a cunta ntsu'hui xca
nu nchcui' si'yana Elía cua' ngulo'o tloo 'in ne',
lo' ntsu'hui xca nu nchcui' si'yana lca ñi scasca
la nu mxiycui' Ndiose 'in cua' s'ni, lo' cua' ñii
mdyiqui'o can'. 9 Xacan' juin yu Herode: Una
nan' ngulon tñan msi'yu yni yu Xuhua can',
¿tucui ta lca nu nchcui' nten cua cha' 'in? Can'
cha' nchca ti' yu chu'hui lyoo yu 'in Jesús.

Mxicu Jesús 'in tsa ca'yu mii yu qui'yu

10 Xa nguila yu ta'a mda'an Jesús, mdaa yu
suun lo'o ñi nchgaa cha' nu m'ni yu se'en yaa yu.
Xacan' mdo'o lo'o ñi 'in tsalca ti yu, sca se'en nu
cua' ntan la tu'hua quichen Betsaida. 11 Una nten
nu nguinu ti'in can' xa ngujlyo ti' ne' la tucueen
nguiaa ñi, mducui ncha'an ne' 'in ñi, cui' xaa
ncuan xu'hue ñi 'in ne', lo' ycui' ñi lo'o ne' ña'an
ndlo Ndiose tñan 'in nten, a cunta m'ni chca ñi 'in
nchgaa nu ntsu'hui quicha 'in. 12 Xa msiin tsaan
can' mdiya ycui' yu ta'a nda'an ñi lo'o ñi: Chcui'
um lo'o nten re si'yana cunan ne' se'en quinu
ne' se'en ndi'in scasca quichen uta se'en nga'an
nten ni' quixin', can' caja na cu ne' si'yana tijyo'
nguilyu na re. 13 Juin ñi 'in yu xacan': 'Un xicu um
'in ne'. Mxcuen yu 'in ñi: Una seen ca'yu ti jaslya
nda'an lo'o hua lo'o tucua ti cula, uta na nchca ti'
um tsa si'i hua na nu cu nten qui'an re. 14 Tsalca
yu qui'yu can' ndiyaa yu ca'yu mii yu. Xacan' juin
ñi 'in yu ta'a nda'an ñi: Cu'ni um cha' chcua nten
re cunda tu'hua tyii ne'. 15 Cuaña'an m'ni yu cha'
yten tucua nchgaa nten can'. 16 Xacan' msñi Jesús
ta'a ca'yu jaslya lo'o chcua cula can', lo' mscuen
ñi tloo ñi nde cuaan, mdyaa ñi xu'hue 'in Ndiose,
xacan' msu'hue ñi 'in na, lo' mdaa ñi 'in na 'in yu
ta'a nda'an ñi si'yana cutsa yu 'in na. 17 Nchgaa
ne' ycu ne' tsaya' ngula' ti' ne', lo' na nu nguinu
can' ti' m'ni cha'an yu cha tichcua xcuhui lo'o na.

Juin yu Tyo si'yana Jesús lca ñi Cristo

18 Yato'o lja nchcui' lyi'o Jesús 'in Ndiose scati
ñi, una lo'o yu ta'a nda'an ñi nguilyu can', lo'
mñicha' ñi 'in yu: ¿Tucui ta lcan nan' nchcui'
nten? 19 Mxcuen yu 'in ñi: Ntsu'hui nu nchcui'

si'yana lca um yu Xuhua nu mducua tya 'in nten,
lo' ntsu'hui nu nchcui' si'yana lca um yu Elía, a
cunta ntsu'hui xca nu nchcui' si'yana lca um sca
yu nu mxiycui' Ndiose 'in cua' s'ni, lo' cua' ñii
mdyiqui'o can'. 20 Xacan' juin ñi 'in yu: Lo' 'un jan
ñi, ¿tucui ñan ti' um lcan nan'? Mxcuen yu Tyo
can': 'Un lca um ycui' ca Cristo nu mdo'o se'en
nducua Ndiose.

Mtsa' Jesús si'yana ntsu'hui cha' caja ñi

21 Una tla cha' mdi'in tyaa ñi lo'o yu si'yana a
chcui' yu cha' re lo'o ñi sca tucui. 22 Juin ñi 'in yu:
Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan, qui'an 'a nu ti'i
ntsu'hui cha' tyijyin ñi, ntsu'hui cha' xcuan tloo
qui'yu cula 'in ñi, cui' cuaña'an lo'o yu nu ndlo
ca tñan ni' lyaa lo'o ne' escriba, cunan ne' ña'an
cujui ne' 'in ñi, una nu cua' ca snan tsaan ntsu'hui
cha' tyiqui'o ñi. 23 Xacan' tsatlyu ycui' ñi lo'o nten
can': Cha' nde'en nu nchca ti' chcui cha'an 'ñan,
'ni cha' jlya ti' can' 'in, lo' nu chcui ncha'an 'ñan,
tyaa can' 'in siya' ti. 24 Si'yana nchgaa nu ñan ti'
culo laa 'in, tsato'o quinan' can' tiyaa xaa, una
nchgaa nu tyaa chendyu 'in 'ñan, can' nu tyi'o
laa. 25 ¿Si'yana ñi canan chu'hui 'in ne' cu'ni 'in
ne' ña'aan chendyu, lo' tsato'o jlyo ne' uta tnan'
ne' 'in ne'? 26 Si'yana nu xijyi'o ti' lo'on nan'
uta lo'o cha' nu nchcuin', cui' cuaña'an Yu Qui'yu
nu Mdo'o nde ni' Cuaan xijyi'o ti' ñi lo'o can' xa
quiaan ñi xiya' lo'o cha' cuiya' 'in ñi, tsatlyu lo'o
cha' cuiya' 'in Stina Ndiose lo'o angujle nu luhui
'in ñi. 27 Nu cha' ñi cunen lo'o um, ntsu'hui nu
ndlyu re, a caja cha' si'i culo nducua la ña'an tloo
cha' cuiya' 'in Ndiose tsaña'an nu ntsu'hui cha'
culo ñi tñan.

Xa mcha'an ña'an Jesús

28 Yato'o nu cua' nchca snu' tsaan ycui' ñi cha'
can', mdo'o lo'o ñi 'in yu Tyo, yu Xuhua lo'o
Jacobo, lo' ycuen jun sca loo qui'ya si'yana chcui'
lyi'o ñi 'in Ndiose. 29 Lja nchcui' lyi'o ñi 'in Ndiose
mcha'an ña'an tloo ñi, lo' ste' ñi nguinu nduhui
na tsu'hue ña'an mten na. 30 Can' ngu'ya ton
tucua yu qui'yu nu ndaa cha' lo'o Jesús, cui' Moisé
lo'o Elía, 31 msu'hua lo'o sca xaa nu tsu'hue ña'an
'in jun, lo' ndaa jun cha' ña'an ntsu'hui cha' caja
ñi quichen Jerusalén. 32 Yu Tyo can' lo'o ta'a
nducua yu lyee 'a ndyu'hui sla yu, una mdaa
loo yu a yja' yu, na'an tloo yu xaa nu tsu'hue 'a
ña'an can' 'in Jesús lo'o chcuaa yu ta'a ndon ñi.
33 Ña'aan xa ngula' ton chcuaa yu can' 'in Jesús,
xacan' juin yu Tyo can' lo'o ñi: Ñi Bstro, tsu'hue
si'yana ndi'in hua lo'o um re, nde tñan hua snan
quisin, sca na tyi'in um, xca na 'in Moisé, lo' xca
na tyi'in Elía. Juin yu cuaña'an si'yana a ngujlyo
'a ti' yu ñi cha' ti' chcui' yu. 34 Lja nu ti' nchcui'
yu cha' can', ngu'ya ti'in ndlaa lo' ngo'o yu'hui na
'in jun, lo' ytsen yu xa mchcun yu'hui yu ni' ndlaa
can'. 35 Ti' la ni' ndlaa can' jui nu ycui': Nde Sñen'
nan' nu ta'a lati 'ñan, quine 'in um cha' nu chcui'
re. 36 Una xa mdyi ycui' can', xca ti Jesús nguinu
ton ñi, lo' yu ta'a nda'an ñi x'ni 'a msu'hua cutsi'
yu cha' nu na'an tloo yu can'.

M'ni chca Jesús 'in sca yu nu ntsu'hui cui'in xa'an 'in

37 Xca tsaan can' mdo'o jun loo qui'ya can',
tucueen yaan jun qui'an 'a nten ya ycua 'in jun.
38 Lja nten can' mdo'o ycui' cueen sca yu qui'yu:
Ñi Bstro, jñan sca cha' tsu'hue 'in um cu'ni cunta
um 'in yu lyo' ti re 'ñan, si'yana tyi ca ña'an sca
yu 'ñan. 39 Xa nxñi cui'in 'in yu, tsati ntyin nxi'ya
yja yu, nscuin ti'in na 'in yu lo'o juesa, nchcua
ngoo' tu'hua yu, lyee nsuhue' sti na 'in yu, lo' que'
'a ti' ndla na 'in yu. 40 Cua' mjñan cha' tsu'hue
'in yu ta'a nda'an um si'yana culo yu cui'in can'
'in sñen', una a ncua 'in yu. 41 Xacan' juin Jesús
'in nten can': 'Un lca um nten nu a ndiya qui'an
ti', lo' lye' ti'. ¿Ta re ti ña'an ndi'in lo'o um tsala
xaa? Can lo'o um 'in sñe' um. 42 Xa cua' tiyaa
ti yu se'en ndon ñi, cui'in can' mxitlyu 'in yu lo'
mscuin ti'in na 'in yu lo'o juesa, una Jesús ngusun
lo'o ñi 'in cui'in xa'an can' lo' m'ni chca ñi 'in yu,
lo' mdyaa ñi cunta 'in yu 'in sti yu. 43 Nchgaa nten
can' yuhue ti' ne' tsala ña'an tlyu cha' cuiya' 'in
Ndiose.

Ycui' Jesús xiya' ña'an ntsu'hui cha' caja ñi

Lja ti' ndi'in yuhue ti' ne' si'ya cha' nu m'ni ñi,
juin ñi 'in yu ta'a nda'an ñi: 44 Tyaa um ya' ton
nscan tsu'hue um cha' re, si'yana tsa tucua xaa
Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan, caja nu tyaa
'in ñi tuyaa' nten chendyu. 45 Una yu ta'a nda'an
ñi a ngu'ya yu cha' tiyaa cha' nu ycui' ñi, si'yana a
jui cha' cuiya' qui'ya yu cunta cha' can', ñi a msti
ti' yu cuñicha' yu 'in ñi. ¿Ti nu lca nu ndon loo la?
46 Xacan' mdyisnan ycui' tyijyin yu ta'a nda'an ñi
cha' ti ña'an yu ntsu'hui cha' ca yu nu ndon loo
la. 47 Jesús ngu'ya ñi cunta cha' nu ñan ti' yu, can'
cha' m'ni ñi cha' yaan sca nu lyo' ti se'en ndon ñi,
48 lo' juin ñi 'in yu ta'a nda'an ñi: Ña'an nu ti nu
cuan xu'hue 'in nu lyo' ti re si'ya cha' 'ñan, cu'ni
can' cunta si'yana 'ñan cuan xu'hue. Lo' ña'an
nu ti nu cuan xu'hue 'ñan, si'i 'ñan nan' ti cuan
xu'hue can', cui' ca nu lo'o 'in nu ngua'an tñan

'ñan. Si'yana nu n'ni lyo' 'in, can' nu ndon loo lati lja um.

Cha' 'in nu nguiaa tso' 'in Jesús

49 Xacan' mdo'o ycui' yu Xuhua can': Ñi Bstro, cua na'an hua sca yu nu ndlo cui'in xa'an 'in nten lo'o cha' cuiya' 'in um, una msi'yu co' hua cha' nu ngui'ni yu si'yana a nda'an yu lo'o na. 50 Xacan' juin Jesús lo'o yu: A chcui ndijin um lo'o cha' nu ngui'ni yu, si'yana nu a ti'i ti' 'in na, tso' 'in na nguiaa can'.

Jesús ngusun lo'o ñi 'in Jacobo lo'o yu Xuhua

51 Xa cua' nchcui cuii' cha' quiaa ñi nde ni' cuaan, xacan' mdi'in tyaa ñi cusya 'in ñi si'yana tsaa ñi quichen Jerusalén. 52 Xacan' ngua'an tñan ñi 'in tucua snan yu nu chcua loo tsaa sca quichen lyo' ti se'en lyi'ya loo Samaria lo' cunan yu se'en quinu ñi can'. Mdo'o yu nguiaa yu lo' mdiyaa yu quichen can', 53 una nten ndi'in can' a ncuan xu'hue ne' 'in ñi xa mdiyaa ñi, si'yana jlyo ti' ne' tyijyin ti ñi tsaa ñi quichen Jerusalén. 54 Xa na'an Jacobo lo'o yu Xuhua cha' re, juin yu 'in ñi: Ñi X'nan hua, ¿ta nchca ti' um jñan hua cha' qui'ya quii' tsaña'an m'ni yu Elía, lo' cujlyo na 'in ne'? 55 Mxina'an ñi se'en ndon yu lo' ngusun lo'o ñi 'in yu: 'Un a nchca qui'ya um cunta la tso' nguiaa um, 56 si'yana nan' Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan, a ljyaan si'yana cujlyon 'in nten chendyu, cui' ca nu si'yana culo laan 'in ne'. Xacan' mdo'o jun nguiaa jun lo' mdiyaa jun xca quichen lyo' ti.

Tsalca nu mdo'o tiquee chcui ncha'an 'in Jesús

57 Tucueen nguiaa jun can' mdo'o ycui' sca yu qui'yu lo'o ñi: Ñi X'nan hua, nchca tin' chcui ncha'an 'in um la ña'an ti nguiaa um. 58 Mxcuen Jesús 'in yu: Sca cuta' nducua tuque tyi 'in, cui' cuaña'an quiñi, cua' lca se'en nxcua ten 'in, una Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan, a ndyijyi se'en xitñan' can'. 59 Xacan' juin ñi 'in xca yu can': Chcui ncha'an 'ñan. Mxcuen yu 'in ñi: Ñi X'nan hua, taa um ya' quia tsin' 'in stin culo nducua la. 60 Mxcuen Jesús 'in yu: A s'nan nu chu'hui yuhue' ti' cutsi' 'in nu cua' ngujui, una nu'huin tsa ycui' cha' tsu'hue 'in Ndiose tsaña'an nu ntsu'hui cha' culo ñi tñan 'in nten. 61 Xacan' mdo'o ycui' xca yu lo'o ñi: Ñi X'nan hua, lo'on nan' nchca tin' chcui ncha'an 'in um, una taa um ya' culo nducua la quia slan' 'in nu ndi'in na'an 'ñan. 62 Jesús mxcuen 'in yu: Sca yu nu nxñi yaa' yca nguita yuu lo' xina'an nde chon', a ca tñan can' cu'ni tñan 'in Ndiose se'en ndlo ñi tñan.

10

Xa ngua'an tñan Jesús 'in snan yla ntsu'hui tii yu

1 Chon' nde'en can', Ñi X'nan na ngulohui ñi cha xnan yla ntsu'hui tii yu, lo' ngua'an tñan ñi 'in yu cunda tucua ti yu chcua loo yu tsaa yu scasca quichen se'en ntsu'hui cha' tyijyin ñi. 2 Lo' juin ñi 'in yu: Cha' ñi si'yana qui'an tñan ndi'in 'in Ndiose, cua' tca quio' na, una chin' ti yu nguso, can' cha' jñan um cha' tsu'hue 'in ñi nu lca X'nan tñan re si'yana su'hua ñi nguso nu xo' 'in na. 3 Nan' su'huan 'in um tsaa um ña'an nchca ti' slya' nu nguiten lja ni' la. 4 A cui'ya um cuijyin, ñi tñi lo' ñi quinan lo' a cui'ya um, a nchca cha' tiya' um lo'o ñi sca tucui nu chcua um tucueen. 5 La ña'an ti tiyaa um se'en nducua na'an 'in nten, ndeña'an chcui' um lo'o ne' culo nducua la: Ndiose taa ñi cha' tsu'hue nu chu'hui ni' cusya 'in um nchgaa 'un nu ndi'in na'an re. 6 Cha' ntsu'hui nu nguiaa tso' 'in cha' tsu'hue, cuan xu'hue can' cha' nu chcui' um, lo' cha' a cuan xu'hue can' 'in um, a quinu cha' tsu'hue se'en ndi'in can'. 7 Na'an se'en cuan xu'hue ne' 'in um, can' quinu um, cuan xu'hue um na nu taa ne' cu um lo'o na nu co'o um, si'yana sca yu nguso ntsu'hui suun 'in yu xñi yu siya' yu. A nchca cha' quinu um scasca na'an. 8 Ña'an quichen ti tiyaa um, cha' cuan xu'hue ne' 'in um, ca xu'hue um na nu tyi'in tyaa ne' tloo um, 9 cu'ni chca um 'in nchgaa nu ti'i, lo' chcui' um lo'o ne': Cua' mdiyaan cha' tsu'hue 'in um tsaña'an ntsu'hui cha' culo Ndiose tñan 'in na. 10 Cha' nde'en quichen sten um a cuan xu'hue ne' 'in um, tyi'an um chcui tucueen loo quichen can', lo' ndeña'an chcui' um lo'o ne': 11 Yuu ta nu msñi ca'an quiya' hua loo quichen re scuin hua 'in na si'yana a ncuan xu'hue um 'in hua, lo' ca jlyo ti' um si'yana cua' mdiyaan cha' tsu'hue se'en ndi'in um ña'an ntsu'hui cha' culo Ndiose tñan 'in na. 12 Chcuin' lo'o um sca cha', tsaan nu ntsu'hui cha' cu'ni Ndiose xñan bsya 'in nten chendyu, lyee lati tyijyin nten can' nu ti'i que ña'an nu ti'i ntsu'hui cha' tyijyin quichen Sodoma.

Yuhue' nu caan 'in quichen nu mscuan tloo 'in Jesús

13 'Tnan ca um, 'un nu ndi'in quichen Corazín, lo' 'tnan ca um, 'un nu ndi'in quichen Betsaida, tsala ña'an cha' tnu cua' m'nin tloo um. Cha' cua na m'nin cha' re quichen Tiro lo'o Sidón, cua' s'ni mxilo'o chon' ne' qui'ya ngui'ni ne', lo' ca chcan' loo si'yana ti'i nga'an 'in ne' lo'o ña'an nu nchco' ne' lo'o ña'an nu n'ni ne'. 14 Can' cha' tsaan nu ntsu'hui cha' cu'ni Ndiose xñan bsya 'in nten chendyu, ne' nu ndi'in quichen Corazín

lo'o Betsaida, lyee lati tyijyin can' nu ti'i que
ña'an ti'i nu ntsu'hui cha' tyijyin quichen Tiro
lo'o Sidón. 15 Lo' 'un quichen Capernaum, —xque'
ti' um si'yana cua' jui xu'hue um la ni' cuaan, una
tiyaa xaa caja nu su'hua 'in um se'en tyijyin um
nu ti'i—. 16 Can' cha' nchgaa nu ton nscan cha'
nu chcui' um, ña'an loo cha' 'ñan nan' ton nscan
can', lo' nu xcuan tloo 'in um, 'ñan nan' xcuan
tloo can', lo' nu xcuan tloo 'ñan, 'in ñi nu ngua'an
tñan 'ñan xcuan tloo can'.

Xa nguila snan yla ntsu'hui tii yu can'

17 Xa nguila snan yla ntsu'hui tii yu can', ndyi-
jyin ya' tsu'hue ntsu'hui tiquee yu lo' nchcui' yu:
Ñi X'nan hua, lo'o cui'in xa'an ncua ja'an 'in hua
si'ya cha' cuiya' 'in um. 18 Mxcuen ñi 'in yu: Cha'
ñi 'in um, ti' la ni' cuaan na'an mdyi'o tyu Laxa'an
tsaña'an nchca ti' quii' 'in tyi'yu. 19 Ña'an jan
ñi, cua' mdaan cha' cuiya' 'in um si'yana tca lyo'
su'hua um 'in cunaan la lo'o xe'en, tlyu la cha'
cuiya' re que 'in ta'a cusuun um, lo' a sca ti'i ca 'in
um. 20 Una si'i can' cha' ca tsu'hue chu'hui tiquee
um, ta si'yana nchca ja'an cui'in xa'an 'in um, cui'
ca nu ca tsu'hue chu'hui tiquee um si'yana cua'
ngua'an scua nii um la ni' cuaan.

Tsu'hue yu'hui tiquee Jesús

21 Xacan' ndyijyin ya' tsu'hue ntsu'hui tiquee
Jesús si'ya Espíritu 'in Ndiose, lo' juin ñi: Stina
Ndiose, nan' cu'nin tnun 'in um, 'un nu lca X'nan
ni' cuaan lo'o loo chendyu re, si'yana msu'hua
cutsi' um cha' re 'in nu tiyaa lo'o nu nxque' ti'
ndyi'ya la cha' tiyaa, lo' ngulyo scua la um cha'
re lo'o nu chin' la cha' 'in. 'Un nu lca Stin, cha' ñi
'in um si'yana cuaña'an nchca ti' um. 22 Nchgaa
loo cha' mdyaa Stin cunta 'ñan, nan' nu lca Sñe'
ñi, lo' a tucui nu jlyo ti' tucui lcan, cui' ca nu
scati Stina Ndiose, cui' cuaña'an a tucui nu jlyo ti'
tucui lca Stina Ndiose, cui' ca nu scan tin, a cunta
culyo scua lan cha' re lo'o nu nchca tin'. 23 Xacan'
mxina'an ñi se'en ndon ta'a nda'an ca ñi, lo' ycui'
ñi lo'o yu sca cunta: Tsu'hue ca xu'hue nchgaa nu
na'an cha' nu na'an um cua' ñii, 24 si'yana cunen
lo'o um sca cha', qui'an 'a yu nu mxiycui' Ndiose
'in cua' s'ni cui' cuaña'an lo'o nu ncua ree, ncua
ti' yu ña'an yu cha' nu na'an um cua' ñii, una a
na'an yu 'in na, lo' ncua ti' yu quine 'in yu cha'
nu ne 'in um cua' ñii, una a ngune 'in yu cha' re.

Cha' tsu'hue nu m'ni yu Samaria

25 Yato'o mdyiton sca yu nu m'ni cha'an cha'
'in lee, lo' mñicha' yu 'in Jesús se'en nu su'hua yu
qui'ya 'in ñi, lo' juin yu: 'Un ñi nu lca Bstro, ¿ti
ña'an cha' nu tca cu'nin si'yana caja chendyu nu
a tsatii 'a 'ñan? 26 Mxcuen ñi 'in yu: ¿Ña'an ta
nchcui' lee can'? ¿Ña'an ta ndyi'ya um cunta 'in
na? 27 Xacan' mxcuen yu: —Lo'o nu chcui cusya
'in um tyaa um 'in um 'in Ndiose X'nan um, lo'o
nu chcui lca tiquee um, lo'o nchgaa juesa 'in um
—, lo'o nchgaa cha' tiyaa 'in um, a cunta —ña'an
'tnan ti' um 'in ta'a nten um tsaña'an n'ni um
'tnan 'in um—. 28 Juin ñi 'in yu: Cui' ña'an ycui'
um, cu'ni um cuaña'an lo' caja chendyu 'in um.
29 Ncua ti' yu suhui yu tloo yu, can' cha' juin yu
'in Jesús: ¿Tucui ca lca ta'an? 30 Xacan' mxcuen
Jesús 'in yu: Sca yu qui'yu mdo'o yu Jerusalén
nguiaa yu nde quichen Jericó, tucueen nguiaa yu
can' mdo'o yu cunan nu yjui ti'in 'in yu, ngulyaa
na 'in yu, lo' mxnu sti yu 'in ña'an nchca ti' sca
yu ngujui. 31 Yato'o tucueen can' nguiaa sca yu
nu ntsu'hui cunta 'in laa, una xa na'an yu 'in nu
su can' mdijin ti yu. 32 Cui' cuaña'an lo'o sca
yu Leví nu nda yaa' cha' 'in laa, mdijin tucueen
can', xa na'an yu 'in nu su can' ticui' mdijin ti
yu. 33 Cui' cuaña'an mdijin sca yu Samaria, una xa
na'an yu 'in nu su can' cui' xaa mña'an 'tnan ti' yu
'in. 34 Mdiyaa yu se'en su, msu'hua yu ceite lo'o
vino se'en ti'i can', lo' nguxen yu te' 'in na, xacan'
mscuen yu 'in chon' burru 'in yu, lo' ya xnu yu 'in
sca na'an se'en ntsu'hui cha' cu'ni cunta ne' 'in.
35 Xca tsaan can' xa cua' tyi'o yu tsaa yu, mxnu yu
tucua tñi plata 'in nu ndi'in na'an can', lo' juin yu
'in: Cu'ni um cha' tsu'hue cu'ni cunta um 'in yu
ti'i re, lo' cha' nducua la tñi culyijyi um si'ya yu,
nan' xu'huan lyiyan' 'in na xa nde xitucuin. 36 ¿Ti
ña'an ta ta'a snan yu re lca ta'a yu nu m'ni lyi'o
yu cunan 'in can'? 37 Mxcuen yu 'in ñi: Cui' yu nu
m'ni cha' tsu'hue lo'o can'. Xacan' juin Jesús 'in
yu: Yaa um, lo' ticui' cuaña'an cu'ni um.

Yaa Jesús se'en ndi'in Marta lo'o María

38 Yato'o mdo'o Jesús nguiaa ñi, mdiyaa ñi sca
quichen lyo' ti, can' ndi'in sca ne' cuna'an naan
Marta nu ncuan xu'hue 'in ñi. 39 Ndi'in sca ta'a
ngula ne' naan María, can' nu yten tucua cui'
ti se'en nducua Jesús si'yana ton nscan cha' nu
nchcui' ñi. 40 Una Marta can' lyee la ntsu'hui
yuhue ti' tñan nu ndi'in tuquii', xacan' yaa se'en
nducua ñi lo' juin 'in ñi: Ñi X'nan hua, ¿ta a
nduhue ti' um tsala ña'an tñan mxnu ta'an 'ñan?
Chcui' um lo'o si'yana ta yaa' 'ñan. 41 Una mxcuen
Jesús 'in: Marta, Marta, ta lyee 'a nsu'hua yuhue
ti' tiquee si'ya scasca tñan ngui'ni. 42 Ntsu'hui sca
cha' nu ndon loo lati, can' nu ngulohui María, lo'
a tucui nu tca lyaa cha' can' 'in.

11

Ngulo'o Jesús ña'an chcui' lyi'o jun 'in Ndiose

1 Yato'o sca tsaan Jesús nchcui' lyi'o ñi 'in
Ndiose sca se'en, xa mdyi ycui' ñi juin sca yu ta'a
nda'an ñi lo'o ñi: Ñi X'nan hua, culo'o um 'in hua
ña'an ntsu'hui cha' chcui' lyi'o hua 'in Ndiose,
tsaña'an ngulo'o yu Xuhua 'in ta'a mda'an yu.
2 Xacan' juin ñi 'in nchgaa yu can': Xa chcui' lyi'o
um 'in Ndiose ndeña'an chcui' um: Ndiose Sti
hua, 'un nu nducua ni' cuaan, scati um ntsu'hui
cha' cu'ni tnu hua 'in um. Nchca ti' hua si'yana
tsatlyu culo um tñan 'in hua. Cu'ni um ña'an nu
nchca ti' um loo chendyu re tsaña'an ngui'ni um
la ni' cuaan. 3 A cunta taa um na nu cunajo'o
'in hua cunda scaa tsaan. 4 Cu'ni um cha' tlyu ti'
'in hua lo'o qui'ya ngui'ni hua, si'yana cuaña'an
ngui'ni hua cha' tlyu ti' 'in nchgaa nu ngui'ni
cha' ngunan' lo'o hua. A taa um ya' sten cha'
ngunan' tiquee hua, cui' ca nu culo tso' um 'in
hua sii' cha' ngunan' can'. 5 Lo' ti' juin la ñi
'in yu: Cha' ndi'in sca ta'a tsu'hue um, lo' tiyaa
um se'en ndi'in can' tlu'hue tla, lo' chcui' um
lo'o can': Jñan sca cha' tsu'hue 'in, taa snan ti
jaslya 'ñan, 6 si'yana sca yu ta'a tsu'hue ntsu'huin
tca mdiyaan yu se'en ndi'in, lo' a sca na ndi'in
'ñan taan cu yu. 7 Cha' ti' la ña'an xcuen yu 'in
um: Ñi cha' ljyan taa cha' nsin' ti' 'ñan, ta a jlyo
ti' cua' nchcun tuna'an 'ñan, cua' ljan' lo'o nu
xuhue ti 'ñan, a tca tyitucuin taan na nu nchca ti'.
8 Una cunen lo'o um sca cha', si'i si'yana lca can'
ta'a tsu'hue yu ta can' cha' tyitucui yu lo' taa yu
nchgaa na nu njñan can', cui' ca nu si'yana ndaja
ti yu ndon taa can' cha' nsin' ti' 'in yu. 9 Can' cha'
chcuin' lo'o um sca cha': Jñan um na nu nchca
ti' um lo' caja na 'in um, quia nan um cha' can'
lo' quija lyoo na 'in um, chcui' um lo' caja nu sla
tuna'an 'in um. 10 Si'yana nchgaa nu njñan sca
cha', a s'ni ndyijyi na 'in, lo' nu ndiya nan cha'
can', a s'ni quija lyoo na 'in, lo' nu nchcui', a s'ni
ndyijyi nu sla tuna'an 'in. 11 Tsaña'an nguiaa cha'
'in um lo'o sñe' um, ¿ta xtyi ti' um taa um sca
quee 'in can' cha' na jñan sca jaslya 'in um? Uta
cha' jñan can' sca cula 'in um, a xtyi ti' um taa
um sca cunaan 'in can'. 12 Uta cha' jñan can' sca
scuhue cutu 'in um, a xtyi ti' um taa um sca xe'en
'in can'. 13 Cha' 'un lca um sca nten nu nducun',
una jlyo ti' um ndaa um na nu tsu'hue 'in sñe' um,
ña'an la ca Ndiose, ñi nu lca Sti um nu nducua ni'
cuaan, ntsu'hui cha' taa ñi Espíritu nu Luhui 'in
ñi 'in nchgaa nu njñan 'in ñi.

Ycui' Jesús cha' 'in cui'in xa'an

14 Yato'o ngulo Jesús sca cui'in xa'an nu cua'
mxnu cu'un 'in sca yu qui'yu, lo' xa mdyi'o cui'in
xa'an can' 'in yu mdyisnan ycui' yu, lo' ndyijyin
ya' yuhue ti' nten can'. 15 Una scasca ne' mdy-
isnan nchcui' ne': Si'ya cha' cuiya' 'in Beelzebú,
x'nan cui'in xa'an, can' cha' nchca 'in yu re ndlo
yu cui'in xa'an nu ntsu'hui 'in nten. 16 Ntsu'hui
nu mjñan 'in ñi si'yana cu'ni ñi sca cha' nu tnu
lo'o cha' cuiya' 'in Ndiose, se'en nu caja ña'an
su'hua ne' qui'ya 'in ñi. 17 Una ngu'ya ñi cunta
ña'an cha' nu nda'an tiquee ne', lo' juin ñi: Sca
quichen tnu tsatii cha' 'in na cha' tyisnan xuun
na lo'o ticui' ta'a na, cui' cuaña'an sca na'an cha'
tyisnan xuun ne' lo'o ticui' ta'a ne', tsato'o tyi'o
tso' ta'a ne'. 18 A cunta Laxa'an cha' tyisnan xuun
can' lo'o ticui' ta'a, ¿ta tca tsa quiñan can' culo
tñan xacan'? Lo' 'un nchcui' um si'yana lo'o cha'
cuiya' 'in Beelzebú ndlon cui'in xa'an nu ntsu'hui
'in nten. 19 Cha' nan' ndlon cui'in xa'an lo'o cha'
cuiya' 'in Beelzebú, una tso' 'in ta'a nda'an um,
¿la mdo'o cha' cuiya' nu ndlo can' cui'in xa'an
cha' na can'? Can' nu ntsu'hui cha' cu'ni cuiya'
cha' 'in um. 20 Una cha' nan' ndlon cui'in xa'an
lo'o cha' cuiya' 'in Ndiose, ca cuiya' ti' um si'yana
Ndiose cua' ndlo ñi tñan lja um. 21 Sca yu qui'yu
nu ngula ti', cha' tyon tiyaa yu lo'o na nu culaa 'in
yu, a sca ca se'en ndi'in yu. 22 Una cha' tiyaa sca
nu lyee la ngula ti', cu'ni can' canan 'in yu lo' lyaa
can' na nu nducua tloo yu culaa 'in yu, lo' cutsa
can' nchgaa na nu ndi'in 'in yu. 23 Nu a nguiaa
tso' 'ñan, can' nu lca ta'a cusuun, lo' nu a nda yaa'
quio' tñan 'ñan, nde njlyo can' 'in na.

Xiya' nxitucui cui'in xa'an se'en mdo'o

24 Xa ndyi'o cui'in xa'an nu ntsu'hui 'in nten,
nda'an nan can' se'en tyi'in sca se'en ngutyi. Lo'
si'yana a ndyijyi se'en tyi'in ndeña'an ñan ti':
Xitucuin nde na'an se'en mdo'on. 25 Xa quila can'
se'en mdi'in, quija lyoo 'in na si'yana cua' ncua
na, cua' lca ncua tsu'hue na. 26 Xacan' tsa nan cha
cati cui'in xa'an nu nducun' lati que ña'an ycui',
lo' tsatlyu sten ni' cusya 'in ne', lo' nde lyee lati
cu'ni lyi'o cui'in xa'an can' 'in ne' que ña'an ti'
culoo.

Cha' 'in nu ntsu'hui xu'hue tloo Ndiose

27 Lja nchcui' Jesús cha' re, mdo'o ycui' cueen
sca ne' cuna'an lja nten qui'an can': Tsu'hue ca
xu'hue ne' cuna'an nu m'ni cha' ncua cune' um,
nu mdaa yti' um. 28 Xacan' mxcuen ñi 'in ne':
Tsu'hue la xu'hue nu ndon nscan cha' 'in Ndiose
lo' nducua tñan 'in na.

Nten nducun' lca nu njñan cha' nu tnu

29 Tsa nducua qui'an la nten ndiyo' ti'in ne'
se'en ndon ñi, lo' ndeña'an ycui' ñi: Ta nten
nu ndi'in loo chendyu re nducun' ne', njñan ne'
scasca cha' nu tnu, una a ntsu'hui cha' ña'an
ne' cha' nu cuaña'an, tsaloo ti cha' nu mda'an
ycui' Jonás ntsu'hui cha' ña'an ne'. 30 Tsaña'an
msu'hua tiyaa Ndiose 'in quichen Nínive lo'o cha'
nu ycui' Jonás, cui' cuaña'an nsu'hua tiyaa ñi 'in
ta nten nu ndi'in cua' ñii si'ya cha' 'in Yu Qui'yu
nu Mdo'o nde ni' Cuaan. 31 Ne' cuna'an 'in ree
nu mdo'o se'en lca Arabia, tyiqui'o ne' tiyaa xaa
tsatlyu lo'o ta nten ndi'in re xa ca xñan bsya
'in ne', culo qui'ya ne' 'in nten re si'yana tijyo'
mdo'o ne' se'en nu quine 'in ne' cha' tiyaa 'in
yu Salomón, una lja na re ndon sca un ndon loo
lati que 'in Salomón. 32 Ticui' cuaña'an lo'o ne'
Nínive, ntsu'hui cha' tyiqui'o ne' tsatlyu lo'o ta
nten ndi'in re xa ca xñan bsya 'in ne', culo qui'ya
ne' 'in nten re si'yana lo'o cha' nu ycui' Jonás
mxilo'o chon' ne' qui'ya m'ni ne', una lja na re
ndon sca nu ndon loo lati que 'in Jonás.

Ca na sca xaa 'in nten chendyu

33 A tucui nu su'hua cutsi' sca quii' uta su'hua
'in na ni' cuiya' mblya, cui' ca nu tyi'in tyaa 'in na
cuaan si'yana tu'hui na xaa 'in nu sten ña'an can'.
34 Quiloo um ndaa na xaa 'in um, lo' cha' tsu'hue
xaa quiloo um ti' ña'aan um mtsa'an yu'hui um
lo'o xaa can', una cha' a tsu'hue xaa quiloo um,
cui' cuaña'an tla yta cha' tiyaa 'in um. 35 Xñi um
cunta si'yana a chca xaa cua 'in um tla yta. 36 Cha'
ti' ña'aan um mtsa'an yu'hui um lo'o xaa, lo' a la
'a ti' tla yta loo chendyu 'in um, lca um chacui'
xaa tsaña'an nchca ti' sca quii' nu tsu'hue ña'an
xaa 'in.

Tla cha' ycui' Jesús lo'o ne' fariseo lo'o ne' escriba

37 Xa mdyi ycui' Jesús cha' can', sca yu fariseo
mjñan yu cha' tsu'hue cha' tsa ycu tlya ñi lo'o
yu, lo' ña'aan yten ñi ña'an can' yten tucua ñi
tu'hua msa. 38 Una yuhue 'a ti' yu fariseo si'yana
a culo nducua ngunan' ñi. 39 Una juin Ñi X'nan
na 'in yu: 'Un ne' fariseo, tsa nde chon' ti vaso
lo'o qui'nan njyi'an um, una nde ni' cusya 'in um
mtsa'an yu'hui cha' jñan ti' lo'o cha' nducun'.
40 'Un ne' lye' ti', ¿ta si'i nu mtñan nde chon'
vaso can' lca nu mtñan nde ni' na? 41 Cha' cua
na tca taa um sca lcuan nu tyi'o ni' cusya 'in
um, nchgaa cha' luhui 'in um xacan'. 42 'Tnan ca
um, 'un ne' fariseo, si'yana hasta lo'o scasca na
quixin' ndaa um tsachin' ti 'in Ndiose, lo'o menta
nu xityi'i, lo'o ruda, una a nsu'hua loo um cha'
nu ñi 'in Ndiose lo'o cha' tsu'hue 'in ñi. Cu'ni um
nchgaa cha' re, una a jlya ti' um cha' nu ndon loo
lati nu nga'an cha' cu'ni um. 43 'Tnan ca 'un ne'
fariseo, si'yana se'en n'ni tnu na 'in Ndiose lyee
lca tiquee um chcua um loo yca xlya se'en nchcua
nten nu ndon loo, lo' tsu'hue ntsu'hui tiquee um
xa ndyijyi nu nchcui' cha' 'in um lo'o suun ña'an
se'en nchca quiya'. 44 'Tnan ca 'un ne' fariseo lo'o
ne' escriba, 'un nu a ñi ndi'in cha' 'in, nguiaa cha'
'in um tsaña'an nchca ti' sca cuaa nu a chcan' su,
lo' nchgaa nten nu ndijin chon' can' a jlyo ti' ne'
la ndlo' su'hua ne'. 45 Xacan' mdo'o xcuen sca yu
nu ngui'ni cha'an cha' 'in lee, lo' juin yu: 'Un ñi
nu lca Bstro, cha' nu nchcui' um cua lo'o 'in hua
m'ni lo'o na. 46 Mxcuen ñi 'in yu: Cui' cuaña'an
'un nu ngui'ni cha'an cha' 'in lee, 'tnan ca um,
si'yana nxi 'ya um yu'hua ti'in 'in nten nu a nchca
cui'ya ne', una cha' nu 'in um, ñi sca loyaa' ti
um lo' a ngui'ni ca'an 'in na. 47 'Tnan ca 'un nu
ngui'ni chu'hue cuaa se'en mtsi' yu nu mxiycui'
Ndiose 'in cua' s'ni, yu nu ngujui yaa' nten cula
'in um. 48 Nchca chcan' ña'an si'yana sca cha'
ti 'in um lo'o nten cula 'in um, si'yana can' nu
yjui 'in yu, lo' 'un ngui'ni chu'hue um se'en mtsi'
yu. 49 Can' cha' juin Ndiose lo'o cha' tiyaa 'in ñi:
Nde ca'an tñan 'in nu xiycuin' 'in, a cunta lo'o nu
chcui' cha' tsu'hue 'ñan lo'o nten, ntsu'hui can'
caja nu cujui 'in lo' ntsu'hui nu xitijin ne' 'in nu
ti'i, 50 can' cha' ta nten ndi'in re ntsu'hui cha'
tyaa ne' cunta 'ñan si'ya tne nu nguilo 'in nchgaa
yu nu mxiycuin' 'in cua' s'ni ti' xa nu mdyisnan
suun chendyu re, 51 ti' tne nu mslo ne' 'in Abel
lo' m'ni tyii ne' cha' re lo'o Zacaría, yu nu yjui
ne' 'in tlu'hue la lyiya' se'en ndiquin tucua 'ni
lo'o tulaa can'. Cunen lo'o um sca cha' si'yana
ta nten re ntsu'hui cha' tyaa ne' cunta si'ya cha'
can'. 52 'Tnan ca 'un nu ngui'ni cha'an cha' 'in
lee, si'yana nducui ndijin um se'en nu qui'ya ne'
cunta cha' 'in Ndiose, ñi ycui' um lo' a nguiten
um, lo' a ndaa um ya' sten xca tucui. 53 Xa mdyi
ycui' ñi cha' re, ne' escriba lo'o ne' fariseo ycuen
tique' ne' lo' mdyisnan mñicha' ne' 'in ñi scasca
cha' nu tucui, 54 ña'an ca si'yana su'hua ne' qui'ya
'in ñi lo'o cha' nu chcui' ñi.

12

Cha' cuiñi 'in ne' fariseo

1 Lja xacan' nguio' ti'in tyun mii nten se'en
nguilyu Jesús, nu hasta lo'o nsta su'hua ta'a ne',
lo' culo nducua la mdyisnan ycui' ñi lo'o yu ta'a
nda'an ñi: Xñi um cunta 'in um lo'o cha' nu
nchcui' ne' fariseo, si'yana a ñi ndi'in cha' 'in ne'.
2 A sca na nu nchca cunan ti, ta a chcan' loo na,

uta sca cha' nu nchca cutsi', ta a tyi'o scua la
na. 3 Can' cha' nchgaa cha' nu ycui' um se'en
tla yta, a s'ni caja nu culyo scua la 'in na tiyaa
xaa, cui' cuaña'an lo'o cha' nu ycui' cunan ti um
se'en ntsu'hui nchcun um, a s'ni tyi'o yne cha'
can' lja nten. 'In Ndiose ntsu 'hui cha' cutsen na
4 Cunen lo'o um sca cha', 'un nu lca ta'a tsu'huen:
A cutsen um 'in nten ta si'yana cujui ne' 'in um
una a tca cu'ni ne' ti'i lo'o cusya 'in um. 5 Una
quitsan' 'in um tucui ca 'in ntsu'hui cha' cutsen
um: Cutsen um 'in ñi nu tca cujui 'in um lo' su'hua
cusya 'in um loo quii', nu cha' ñi cunen lo'o um,
can' ñi nu ntsu'hui cha' cutsen um 'in. 6 ¿Ta si'i
lo'o tucua tñi suhue ti nxi'i ne' tsa ca'yu quiñi?
Siya' cuaña'an, cunda scaa 'in ntsu'hui Ndiose
cunta 'in 'in. 7 Hasta lo'o quichan' que um, cua'
lca ncua na 'in ñi. Can' cha' a su'hua um cha'
tiquee um, si'yana 'un lyee la ntsu'hui lyoo um
que 'in qui'an la quiñi.

Cha' 'in nu a nxijyi'o ti' lo'o Jesús

8 Cunen lo'o um sca cha', nchgaa nu a nxijyi'o
ti' chcui' si'yana tso' 'ñan nguiaa, cui' cuaña'an
nan', Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan, a xijyi'o
tin' lo'o can' tloo angujle 'in Ndiose. 9 Una
nu nchcui' si'yana a ndyu'hui lyoo 'ñan, cui'
cuaña'an tloo angujle 'in Ndiose caja nu xcuan
tloo 'in can'. 10 Nchgaa nu chcui' cha' ti'i 'in Yu
Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan, ti' ntsu'hui cha'
tlyu ti' 'in can', una nu chcui' ca'an 'in Espíritu
nu Luhui 'in Ndiose, a chu'hui 'a cha' tlyu ti' 'in
can'. 11 Xa tsa lo'o ne' 'in um tloo nu cu'ni cuiya'
cha' 'in um se'en ngui'ni tnu ne' judio 'in Ndiose,
uta tloo bsya, ta tloo bsya tnu, a su'hua um cha'
tiquee um ña'an chcui' um uta ña'an xcuen um 'in
ne', 12 si'yana ticui' xaa can' taa Espíritu nu Luhui
'in Ndiose cha' nu chcui' um.

Cha' 'in yu cuilyiya' nu tiji nan

13 Xacan' mdo'o ycui' sca nu ntsu'hui lja nten
qui'an can': 'Un ñi nu lca Bstro, chcui' um lo'o yu
ta'an si'yana taa yu tsa tlu'hue tñan nu nguinu
'in yu 'ñan. 14 Mxcuen ñi 'in yu: Ña'an jan ñi,
a tucui nu ngulo ton 'ñan si'yana can bse lo'
cutsan yuu 'in um. 15 Mdyisnan ycui' ñi lo'o
nten can': Xñi um cunta si'yana a sten scasca
cha' xque' ni' cusya 'in um, si'yana chendyu 'in
nten a ljyaan na tso' 'in cha' cuilyiya'. 16 A cunta
mdi'in tyaa ñi sca cha' lo' juin ñi: Ndi'in sca
yu cuilyiya', lo' tsu'hue 'a ncua tñan na nu yta
yu. 17 Ñan ti' yu xacan': ¿Ña'an ta ca ñii, lo' a
nducua se'en tlyu la quio' yu'hui na nu ntsu'hui
cha' xon'? 18 Lo' juin yu: Ndeña'an cu'nin, xcan
nchgaa na'an suhue ti re lo' cu'nin cha' tsaa' nu
tnu la, can' xu'hua se'en nchgaa na 'ñan lo'o
na nu ntsu'hui cha' xon'. 19 Ndeña'an ñan tin':
Tsala ña'an qui'an cha' cuilyiya' nu cua' ndi'in
'ñan, ta loo na 'ñan tyun yjan, can' cha' cua'
ñii xitñan', cun lo' co'on, cuaña'an ca tsu'hue
chu'hui tiqueen. 20 Una Ndiose juin 'in yu: ¿Ta tiji
'a nan? Tla re ñii caan nu chcuan cunta cusya 'in,
¿lo' ti nu ta quinu lo'o nchgaa na nu cua' mxu'hua
se'en? 21 Cuaña'an ndiyato'o lo'o nu nso' ti'in
cha' cuilyiya' loo chendyu re, una ti'i ña'an 'in
can' lo'o tso' nu 'in Ndiose.

A su'hua na cha' nduhue ti' tiquee na

22 Xacan' juin ñi 'in yu ta'a nda'an ñi: Can'
cha' nchcuin' lo'o um cha' re: A su'hua um cha'
nduhue ti' tiquee um lo'o na nu cunajo'o 'in um,
lo' ñi lo'o ste' um. 23 Si'yana ntsu'hui lyoo la
chendyu 'in um que 'in cha' nchcu, cui' cuaña'an
ntsu'hui lyoo la um que 'in ste' um. 24 Xñi um
cunta ña'an ndi'in cha' 'in sca quiñi, a ntya 'in
jyaan, a sca na nxo' 'in, lo' a la ndyi'in se'en na
'in 'in, una Ndiose nxicu 'in 'in. ¿Ta si'i lyee
la ntsu'hui lyoo um que 'in quiñi? 25 Siya' lyee
la nsu'hua um cha' nduhue ti' tiquee um, ¿ta
tca ta yaa' cha' can' 'in um culo um xca lii scun
um? 26 Cha' a nchca 'in um cu'ni um nducuii
cha' nu suhue la re, ¿ñi cha' ntsu'hui yuhue ti'
um nchgaa la ña'an cha'? 27 Xñi um cunta sca
yca quee nducua ni' quixin', a n'ni na tñan, a la
nxcuan ste' na, una cunen lo'o um sca cha', tsala
ña'an cuilyiya' ncua yu ree Salomón, una a yco'
yu te' tsu'hue ña'an tsaña'an quee cua. 28 Cha'
cuaña'an nxico' Ndiose 'in quixin' cua, cua' ñii
tsu'hue ña'an na, una quiaa cua' nguinan' na lo'
tsaa na loo quii', ¿ña'an la ca 'un, cha' cua na
tca tsa qui'an ti' um? 29 Can' cha' 'un a nchca
cha' chu'hui yuhue ti' um si'ya na nu cunajo'o
'in um, lo' ñi a tyi'an lu'un ti' um si'ya cha' can'.
30 Si'yana chon' nchgaa cha' re nchcua quiloo
nten chendyu, una ñi nu lca Sti um cua' jlyo ti' ñi
nchgaa cha' nu 'ni 'in um. 31 Cui' ca nu quia nan
um 'in Ndiose lo' tucua um tñan cha' nu nchcui'
ñi, lo' cui' ñi su'hua yaa' ñi 'in um lo'o nchgaa cha'
re.

Xo' ti'in na cha' cuilyiya' la ni' cuaan

32 'Un nu lca slya' 'ñan, siya' chin' ti um, una a
cutsen um si'yana Ndiose lo'o nu chcui lca tiquee
ñi cua' mdaa ñi cha' cuiya' qui'ni ca'an 'in um
se'en ndlo ñi tñan. 33 Can' cha' cujui' um na
nu ndi'in 'in um, lo' ta yaa' um 'in nu ti'i ña'an

chendyu 'in, cuaña'an xo' ti'in um cha' cuilyiya'
nu a ntsu'hui 'a cha' tyii, lo' tyi'in na 'in um tsala
xaa la ni' cuaan, se'en nu a ntsu'hui cha' sten yu
cunan, lo' ñi a tca sta 'ni 'in na. 34 Si'yana se'en
ndi'in cha' cuilyiya' 'in um, can' nchca cusya 'in
um.

Cha' 'in nguso nu ndon tiyaa nchgaa xaa

35 Tyon tiyaa um, scan' um sii' um lo' yaa' um
chcua sca quii' ndiquin, 36 lo' cu'ni cha'an um
ña'an cha' 'in nguso nu ndon tiyaa cha' ñi xaa
quila x'nan nu nguiaa se'en ndyija cuilyi'o ne',
si'yana ña'aan quila can' cun' tuna'an, lo' sla yu
nguso can' 'in na. 37 Tsu'hue ca xu'hue nchgaa yu
nguso nu ndon tiyaa xa quila x'nan. Nu cha' ñi
cunen lo'o um, x'nan yu nguso can' scan' tsu'hue
sii', cu'ni cha' chcua yu nguso can' tu'hua msa, lo'
tyisnan su'hua na cu yu. 38 Siya' quila can' tlu'hue
tla uta nde cua' ljyaan xaa, lo' cha' ti' quija lyoo yu
ndon tiyaa yu, tsu'hue ca xu'hue yu nguso can'.
39 Una ca cuiya' ti' um cha' re: Cha' cua na ca jlyo
ti' ne' ñi braa caan yu cunan, cua' lca ndon tiyaa
ne', lo' a taa ne' ya' sten yu se'en ndi'in ne'. 40 Cui'
cuaña'an 'un, tyi'in tiyaa um, si'yana Yu Qui'yu
nu Mdo'o nde ni' Cuaan quiaan ñi lja nu a sca cha'
ntsu'hui tiquee um.

Cha' 'in nguso nu a ncua ja'an 'in x'nan

41 Yu Tyo can' mdo'o ycui' yu: Ñi X'nan hua,
¿ta ycui' um cha' re si'ya huare' ti, uta si'ya
nchgaa la tucui? 42 Juin Ñi X'nan na: ¿La quija
lyoo sca nguso nu ñi ndi'in cha' 'in lo' tiyaa, nu
chu'hui cunta na'an 'in x'nan, lo' tsu'hue cu'ni
co'o nchgaa la ña'an nguso can'? 43 Tsu'hue ca
xu'hue nguso can' cha' cuaña'an ngui'ni yu xa
quila x'nan yu. 44 Nu cha' ñi cunen lo'o um, x'nan
tñan can' xnu nchgaa la ña'an tñan 'in yu yaa'
nguso can'. 45 Una cha' yu nguso can' quiñan ti'
yu: Ñi x'nan a quila ñi cui' xaa. Lo' cha' tyisnan
cu'ni lyi'o 'tnan 'in nchgaa nguso can', tyisnan
cu yu lo' co'o yu, a cunta ca cu'hui yu, 46 lo' tsati
ntyin quila x'nan yu lja nu a sca cha' ntsu'hui ti'
yu, xacan' lyee xitijin can' 'in yu nu ti'i, lo' su'hua
'in yu loo quii' se'en ntsu'hui nu lye' ti'. 47 Sca
nguso nu cua' jlyo ti' cha' nu nchca ti' x'nan, lo'
cha' a ndon tiyaa, ñi a nducua tñan cha' nu nchca
ti' x'nan, can' nu lyee ntsu'hui cha' tyijyin nu
ti'i. 48 Una sca nguso nu a jlyo ti' cha' nu nchca
ti' x'nan, siya' tnan' can' nde'en la cha', jo'o ti
tyijyin can' nu ti'i, si'yana tsalca nu qui'an la jui
'in, cui' cuaña'an qui'an la tyaa can', lo' tsalca nu
qui'an cunta mchcuan, cuaña'an qui'an la cunta
tyaa can'.

Nten ntsu'hui cha' tyi'in cusuun ne' si'ya Jesús

49 Nan' ljyaan si'yana xiqui'on quii' loo
chendyu re, ¿lo' ña'an la ta nchca tin', ta si'i
cua' ndiquin na? 50 Una ntsu'hui cha' tijin sca
nu ti'i tnu, lo' lu'un 'a tin' tsaya' nu tsato'o cha'
re. 51 ¿Ta ñan ti' um ljyan lo'on cha' tsu'hue nu
xiti'in tsu'hue 'in nten chendyu? Chcuin' lo'o um
si'yana si'i na, cui' ca nu cha' cusuun lca na. 52 Ti'
cua' ñii nu tsaa nde loo re, cha' cusuun tyisnan
scasca na'an. Se'en ndi'in ca'yu nten, snan can'
xuun lo'o tucua, lo' tucua can' xuun lo'o snan.
53 —Sti can' xuun lo'o ticui' sñe', lo' cuaña'an
cu'ni sñe' yu lo'o yu, a cunta jyi'an can' xuun
lo'o ticui' sñe', cui' cuaña'an cu'ni sñe' ne' lo'o
ne', jyi'an laa ne' xuun lo'o ticui' sñe' xen, lo' nu
lca xen can' xuun lo'o jyi'an laa—.

Cha' 'in nten nu a ndyi'ya cunta cha' nu nchca

54 Ti' ycui' la ñi lo'o nten can': Xa ña'an um
si'yana lyee ndla ti' xaa luhua' se'en nguiaa
cucha, nchcui' um si'yana qui'ya quio, lo'
cuaña'an ndiyato'o na. 55 Xa nxcua cui'in nu
ndyi'o se'en lca sur, nchcui' um si'yana ca tique'
cuaan, lo' cuaña'an ndiyato'o na. 56 ¡'Un lca um
nten nu cuiñi! Ndyi'ya um cunta cha' nu nchca
ni' cuaan lo'o loo chendyu re, ¿lo' ñi cha' ta a
ndyi'ya um cunta cha' nu na'an tloo um cua' ñii?

Cu'ni chu'hue um cha' 'in um lo'o ta'a cusuun um

57 ¿Ñi cha' a ndlohui um cha' nu tsu'hue lati?
58 Xa tsaa um lo'o ta'a cusuun um tloo bsya, ti'
tucueen nguiaa ti um cu'ni chu'hue um cha' 'in
um lo'o can', si'yana a tsa lo'o can' 'in um lo'o
juesa la tloo bse, lo' yu bse can' tyaa yu cunta 'in
um yaa' silyiya, lo' tsato'o su'hua yu 'in um na'an
chcuan. 59 Cunen lo'o um sca cha', a tyi'o um
na'an chcuan can' cha' a su'hua lyiya' um nchgaa
cunta nu nducui ncha'an 'in um.

13

Tsato'o quinan' nu a xilo'o chon' qui'ya 'in

1 Lja xacan' mdo'o ycui' tucua snan yu nu mtsa'
'in Jesús tsaña'an mxitiya' tne ne' galilea lo'o tne
'ni, xa nu m'ni yu Pilato cha' ngujui tucua snan
ne' lja ndiquin tucua ne' 'ni tloo Ndiose. 2 Mxcuen
Jesús 'in yu: Cha' nu yato'o 'in ne' Galilea can',
¿ta ñan ti' um si'yana lyee la nducui yu qui'ya
que nchgaa la ña'an ta'a Galilea ne'? 3 Cunen
lo'o um si'yana si'i na, una cha' 'un a xilo'o chon'
um qui'ya ngui'ni um, ticui' scaña'an ti quinan'

um lo'o ne'. 4 Uta lo'o 'tñuxnan yu nu ngujui nu
mscua 'ni torre Siloé 'in, ¿ta ñan ti' um si'yana
lyee la nducui can' qui'ya que nchgaa la ña'an
nten nu ndi'in Jerusalén? 5 Cunen lo'o um si'yana
si'i na, una cha' 'un a xilo'o chon' um qui'ya
ngui'ni um, ticui' scaña'an ti quinan' um lo'o yu.

Cha' 'in yca higo un a ndyi'yu mti

6 A cunta mdi'in tyaa ñi sca cha' lo'o nten can',
lo' juin ñi: Sca yu qui'yu ndi'in sca yuu se'en
nducua ti uva 'in yu, can' nducua sca yca higo, ya
na'an yu cha' lyi'yu mti na una a jui na 'in yu. 7 Lo'
juin yu 'in nu ntsu'hui cunta se'en can': Ña'an jan
ñi, cua' nchca snan yjan nda'an nan mti loo yca
re, una a ndyi'yu na, tsu'hue lati xi'yu na si'yana
cua cha' ti nducua na. 8 Xacan' mxcuen yu nu
ntsu'hui cunta se'en can': Ñi x'nan, tyaa um ya'
chcua na siya' xca yjan ti, lo' xo' ca'an yuu suun na
lo' su'huan yuu cuti 'in na. 9 Cha' tyisnan cui'yu
na, tsu'hue, lo' cha' a cui'yu na tca xi'yu na.

M'ni chca Jesús 'in sca ne' cuna'an tsaan nu nx-itñan' ne'

10 Yato'o sca tsaan nu nxitñan' ne', ndlo'o Jesús
'in nten se'en ngui'ni tnu ne' 'in Ndiose, 11 can'
nducua sca ne' cuna'an nu nguinu xincun si'ya
cui'in, lo' cua' ntsu'hui 'tñuxnan yjan a nchca 'a
quiñi ton ne'. 12 Xa na'an Jesús 'in ne', msi'ya ñi
'in ne' lo' juin ñi: Ne' cuna'an, cua' mdo'o laa lo'o
quicha nu ntsu'hui 'in. 13 Mdi'in tyaa ñi yaa' ñi 'in
ne' cuna'an can', cui' xaa nguñi ton ne' lo' m'ni
tnu ne' 'in Ndiose. 14 Una yu nu ntsu'hui cunta
se'en can', ycuen tique' yu si'yana m'ni chca Jesús
'in ne' cuna'an can' tsaan nu nxitñan' ne', lo' juin
yu 'in nten can': Scua tsaan ntsu'hui cha' cu'ni
na tñan, lja xacan' tca caan um si'yana chca um,
una si'i tsaan nu nxitñan' na. 15 Xacan' mxcuen
Ñi X'nan na 'in yu: 'Un nu cuiñi cua, ¿ta si'i cunda
scaa um ndyi'an taa um tyi'a co'o 'ni 'in um siya'
tsaan nu nxitñan' na? 16 Ne' cuna'an re ticui' ta
nten 'in Abraham lca ne', cua' nguiaa 'tñuxnan
yjan nsñi su'hua yaa' Laxa'an 'in ne'. Tsaña'an
nu mchcan' ne', ¿ta a ntsu'hui cha' cuiya' caja
nu xtin' 'in ne' siya' tsaan nu nxitñan' na? 17 Xa
ycui' ñi cha' re mxijyi'o ti' nchgaa nu ti'i ti' 'in ñi,
una ña'aan quichen ne' tsu'hue ntsu'hui tiquee
ne' si'ya scasca cha' nu tnu ngui'ni ñi.

Cha' 'in mti mostaza

18 Lo' ti' juin la ñi 'in nten can': ¿Ti ña'an ta
cha' tca tyi'in tyaan lo'o um si'yana tca qui'ya
um cunta ña'an ntsu'hui cha' culo Ndiose tñan 'in
nten? 19 Nguiaa cha' can' tsaña'an nguiaa cha' 'in
mti mostaza nu ya yta sca yu qui'yu loo jyaan 'in
yu, cui' xaa mducua na lo' tlyu ylo na, hasta lo'o
quiñi msu'hua ten 'in lja stan' na.

Cha' 'in suun jaslya

20 Xiya' mxitucui ñi ycui' ñi: ¿Ti ña'an ta cha'
tca tyi'in tyaan lo'o um si'yana tca qui'ya um
cunta ña'an ntsu'hui cha' culo Ndiose tñan 'in
nten? 21 Nguiaa cha' can' tsaña'an nguiaa cha'
'in suun jaslya nu mxitiya' ne' cuna'an 'in na lo'o
snan cuiya' quita, lo' ña'aan na mchcuen na.

Cha' 'in tuna'an nu lu'hui

22 Tucueen nguiaa Jesús quichen Jerusalén
mdijin ñi scasca quichen tnu lo'o quichen suhue
ti, lo' ndlo'o ñi 'in nten can'. 23 Jui nu mñicha'
'in ñi: Ñi X'nan hua, ¿ta chin' ti nten nu ntsu'hui
cha' tyi'o laa? Mxcuen ñi 'in ne': 24 Su'hua um
juesa sten um tuna'an nu lu'hui, si'yana cunen
lo'o um sca cha', qui'an 'a nten ca lca tiquee ne'
sten ne' can', una a tca 'in ne'. 25 Xa cua' mducun
x'nan na'an can' tuna'an 'in, xacan' 'un tyisnan
cun' um 'in na, lo' chcui' um: Ñi X'nan hua, Ñi
X'nan hua, sla um tuna'an re sten hua. Lo' xcuen
ñi 'in um: A ndyu'hui lyoon 'in um. 26 Xacan'
tyisnan chcui' um: Tsatlyu mducua na lo' ycu
na, lo' se'en nchca quiya', can' ngulo'o um 'in
hua. 27 Una xcuen ñi 'in um: Cunen lo'o um,
a ndyu'hui lyoon 'in um, nchgaa 'un nu ngui'ni
tñan ngunan', tyi'o tso' um siin'. 28 Can' tyisnan
cunan um loo nu lyee tyijyin um nu ti'i, xa ña'an
um 'in Abraham, Isaac, lo'o Jacob tsatlyu lo'o
nchgaa yu nu mxiycui' Ndiose 'in cua' s'ni, ndi'in
se'en ndlo Ndiose tñan, lo' 'un tsato'o quinu ton
um nde lyiya'. 29 Ta'a jacua nscan chendyu tyi'o
nten nu sten se'en ndlo Ndiose tñan, lo' chcua
can' tsatlyu tu'hua msa 'in ñi. 30 Cunen lo'o um
sca cha', nu nguinu ca'an chon', can' nu ca nu
culoo tiyaa xaa, lo' nu culoo cua' ñii, tiyaa xaa
quinu ca'an chon' can'.

Xa ngu'ya tu'hua tiquee Jesús si'ya quichen Jerusalén

31 Cui' tsaan can' mdiyaa tucua snan ne' fariseo
se'en ndon Jesús, lo' juin ne' 'in ñi: Tyi'o quichen
re si'yana yu Herode ntsu'hui tiquee yu cujui yu
'in. 32 Lo' juin ñi 'in ne': Yaa um lo' chcui' um
lo'o cuta' cua: Tsaan re ñii lo'o quiaa quilyun re,
culon cui'in xa'an nu ntsu'hui 'in nten lo' cu'ni
chcan 'in nu ti'i, lo' la ta'a snan tsaan tyii tñan
re 'ñan. 33 Una 'ni cha' tsa quiñan tucueen nu
cua' ngui'an cua' ñii lo'o quiaa lo'o bcha, si'yana
a ndyi'o tñan caja sca yu nu nxiycui' Ndiose 'in
cha' si'i la Jerusalén. 34 ¡Jerusalén, Jerusalén! 'Un

ne' nu ndujui 'in yu nu nxiycui' Ndiose 'in, lo'o
quee ti ndujui um 'in nchgaa nu nda'an tñan ñi
'in um, tsala ña'an tyun ya' ncua tin' xo' ti'in 'in
um, tsaña'an n'ni cutu lo'o sñe' 'in, una a mslyaa
um. 35 Una tiyaa xaa quinu tucua xi'in na'an 'in
um. Cunen lo'o um sca cha', a ntsu'hui 'a cha'
ña'an tloo um 'ñan tsaya' tiyaa tsaan nu chcui'
um: —Tlyu cha' tsu'hue ntsu'hui 'in ñi nu ljyaan
lo'o cha' cuiya' 'in Ñi X'nan na—.

14

Jesús m'ni chca ñi 'in sca yu ti'i lo'o quicha quiin

1 Yato'o sca tsaan nu nxitñan' ne' judio, ya ycu
tlya Jesús la na'an 'in sca yu fariseo nu ndon loo
'in ne', lo' nchgaa la ña'an ne' nsñi ne' cunta cha'
ña'an ca cu'ni ñi. 2 Lja xacan' mdiyaa sca yu ti'i
lo'o quicha quiin se'en nducua ñi. 3 Xacan' juin
Jesús 'in yu nu m'ni cha'an cha' 'in lee lo'o ne'
fariseo can': ¿Ta ntsu'hui cha' cuiya' cu'ni chca
na 'in sca nu ti'i tsaan nu nxitñan' na, uta na a
ntsu'hui na? 4 Ñi sca ne' lo' a mxcuen ne' 'in ñi.
Xacan' msñi ñi yaa' yu ti'i can' lo' m'ni chca ñi 'in
yu, lo' juin ñi si'yana quiaa yu. 5 Xacan' mñicha'
ñi 'in ne': Cha' ntsu'hui um ndon 'ni 'in um, lo'
cha' tyu yu'hui 'in sca tuyuu tsaan nu nxitñan'
na, ¿ta si'i cui' xaa ti tsa lyoo um 'in 'in? 6 Una
a ngujlyo ti' ne' ña'an xcuen ne' 'in ñi lo'o cha'
can'.

Cha' 'in nten nu ndyi'an se'en ndyijyi cuilyi'o ne'

7 Jesús nsñi ñi cunta 'in ne' si'yana chacui' la
que msa ndlohui ne' nchcua ne', xacan' mdi'in
tyaa ñi sca cha' 'in nchgaa nu mdiyaa se'en nchca
ta'a can', lo' juin ñi: 8 Xa cuni ne' 'in um tsaa um
se'en caja cuilyi'o ne', a culohui um se'en chcua
um la que msa, ña'an tu' tiyaan xca nu ndon loo la
que 'in um, 9 lo' tsato'o chcui' yu nu msu'hua ta'a
can' lo'o um: Tyi'o um se'en ntsu'hui cha' chcua
yu re. Xacan' ti' jyi'o ti' um tyi'o um se'en can'
lo' tsa tucua um la chon'. 10 Can' cha' xa caja nu
cuni 'in um tsaa um ta'a, tsu'hue lati chcua um
la chon', lo' xa ña'an yu 'in um nducua um can'
ljuin yu 'in um: Quiaan um lo' chcua um la loo
re. Xacan' tloo ña'aan nten can' caja nu ta loo
um. 11 Si'yana nu scuen cuaan 'in ticuii' tsato'o
caja nu tyi'ya te'en 'in, lo' nu n'ni lyo' 'in caja nu
scuen cuaan 'in. 12 Xacan' mdyisnan ycui' Jesús
lo'o yu nu msu'hua ta'a can': Xa cu'ni um sca ta'a,
a nchca cha' xi'ya um 'in ta'a tsu'hue um uta ta'a
ngula um, uta 'in ta nten 'in um, ta yu cuilyiya'
ta'a nducua ti um, si'yana can' nu xitucui cha'
tsu'hue 'in um xa cu'ni ta'a. 13 Cui' ca nu cuni um
'in nu ti'i ña'an chendyu 'in, nu cuxi yaa', nu cuxi
quiya', lo'o nu cuityin', 14 xacan' ntsu'hui xu'hue
um si'yana a caja 'in can' tyaa 'in um, una tiyaa
xaa chcuan um cha' tsu'hue can' xa ntsu'hui cha'
tyiqui'o nchgaa nu ñi cusya 'in.

Cha' 'in ta'a se'en ycu siin ne'

15 Sca yu ta'a nducua ñi tu'hua msa can', xa
ngune 'in yu cha' nu ycui' ñi, juin yu lo'o ñi:
Tsu'hue ca xu'hue nu chcua ycu tu'hua msa la
se'en ndlo Ndiose tñan. 16 Mxcuen Jesús 'in yu:
Sca yu qui'yu m'ni yu sca ta'a tlyu, qui'an 'a nten
nguni yu tsa ycu siin se'en ndi'in yu. 17 Xa cua' lca
siin can', msu'hua yu sca nguso 'in yu tsa te'en 'in
nchgaa nu cua' nguni yu can', lo' ndeña'an ngulo
yu tñan 'in chcui': Cua' tca tsaa um, si'yana cua'
lca na nu ntsu'hui cha' ca siin 'in um. 18 Nchgaa
yu can' scaña'an ti mdyisnan mdaa yu qui'ya, lo'
juin sca yu: Cu'ni um cha' tlyu ti' 'ñan, a tca tsa'an
si'yana tca msi'in sca yuu lo' 'ni cha' tsa na'an
'in na. 19 Xca yu juin yu: Cu'ni um cha' tlyu ti'
'ñan si'yana a tca tsa'an, tca msi'in tsa ca'yu ta
bta, lo' 'ni cha' tsa na'an cha' cua' tca cu'ni 'in
tñan. 20 Lo' juin xca yu: Nan' a tca tsa'an si'yana
tca jui cuilyi'on. 21 Mxitucui yu nguso can', nguia
ytsa' yu 'in x'nan yu cha' can', lo' msin' ti' x'nan
yu lo' juin 'in yu nguso can': Ndla ti cu'ni lo' tsaa
nde se'en nchca quiya', tyijyin scasca tucueen loo
quichen, lo' cu'ni cha' caan nu ti'i ña'an chendyu
'in, nu cuxi yaa' lo'o nu cuxi quiya', a cunta lo'o
nu cuityin' can lo'o. 22 Xacan' juin yu nguso can':
Ñi x'nan hua, cua' mducuan tñan tsaña'an nu
juin um, una ti' lja se'en re. 23 Juin x'nan yu 'in
yu: Yaa nde tu'hua quichen cua, tyijyin scasca
tucueen, lo' xicu'ni 'in ne' can ycu siin ne', lo'
cha'an yu'hui ne' tu'hua msa re 'ñan. 24 Cunen
lo'o um sca cha', ñi sca nten nu nguni 'in ti' culoo,
a cu siin 'a ne' lo'on.

Cha' 'in nu nchcui ncha'an 'in Cristo

25 Tucueen nguiaa ñi qui'an nten nguia ncha'an
'in ñi, lo' mdyisnan ycui' ñi lo'o ne': 26 Cha'
ntsu'hui nu nchca ti' tsa qui'an ti' 'ñan, 'ni cha'
su'hua loo can' 'ñan lyee la que 'in nten cula 'in,
lo'o nten 'in, lo'o sñe', uta 'in nchgaa ta'a ngula,
uta 'in ticuii', can' nu ntsu'hui suun 'in chcui
ncha'an 'ñan. 27 Cha' a tyaa 'in siya' ti si'ya cha'
'ñan, a tca 'in can' ca sca nu cu'ni ncha'an 'ñan.
28 Si'yana, ¿ti nu tñan sca na'an cuaan, cha' si'i
culo nducua la culo cunta cha' cula tñi 'in tsa'
tucua na? 29 Ña'an tu' tyi'in tyaa suun yu 'in na,
una cha' a tyi tsaa' na 'in yu, ña'an nu ti tca xtyi
lyi'o 'in yu, 30 lo' chcui' ne': Yu cua mdyisnan

mtñan yu na'an 'in yu, una a mdyi tsaa' na 'in
yu. 31 Ticui' cuaña'an lo'o sca ree nu tsa cusuun,
a s'ni chcua yu culo nducua la lo' culo yu cunta
cha' tca cu'ni yu canan lo'o tsa tii mii sindatu 'in
yu, lo' xuun yu lo'o tsa cla mii sindatu 'in xca ree.
32 Cha' a lyi'ya ya' tca 'in yu, cui' xaa ca'an tñan yu
nu tsa ycui' lo'o xca ree can' xa ti' lyijyi tiyaan yu,
lo' cunan yu ña'an chu'hua ti'in cha' cusuun can'.
33 Cui' cuaña'an 'un, cha' a cula ya' um nchgaa
cha' nu ndi'in 'in um, a tca chcui ncha'an um 'ñan.

Cha' 'in teje' nu ndiya lyijyi tiyen'

34 Teje' tsu'hue 'a na, una cha' tyi'o tiyen' 'in
na, ¿ña'an ta tca ca tiyen' na xiya'? 35 A ca tñan
na quine na loo yuu uta quio' ti'in na ca na yuu
cuti, cui' ca nu siya' ti nxcuan ne' 'in na. Nchgaa
nu ndon nscan cha' nu nchcuin' re cu'ni cunta 'in
na.

15

Cha' 'in slya' nu ngunan' yu'hui

1 Nchgaa nu ndlo tñi lo'o nu nducun' mdiyaa
tloo Jesús si'yana ton nscan ne' cha' nu nchcui' ñi,
2 una ne' fariseo lo'o ne' escriba mdyisnan ycui'
tyijyin ne' si'ya ñi, lo' juin ne': Yu re nducuan
xu'hue yu 'in nten qui'ya chendyu lo' sca se'en ti
nchcu yu lo'o ne'. 3 Xacan' mdi'in tyaa ñi sca cha'
lo'o ne', lo' juin ñi: 4 Cha' ndi'in sca ciento slya'
'in um, lo' quinan' sca 'in, ¿ti nu a xnu ti'in ta'a
jacua yla ntsu'hui 'tñulcua can', lo' quia nan 'in
nu ngunan' yu'hui can' tsaya' quija lyoo 'in 'in?
5 Lo' xa quija lyoo um 'in 'in, tyi'in tya scun um
'in 'in, tsu'hue ntsu'hui tiquee um quian lo'o um
'in 'in. 6 Xa quila um la na'an 'in um, xo' ti'in um
nchgaa ta'a tsu'hue um lo'o ta'a nducua ti um, lo'
ljuin um 'in can': Ca tsu'hue chu'hui tiquee na,
si'yana nguija lyoo slya' nu ngunan' yu'hui can'
'ñan. 7 Cunen lo'o um sca cha', lyee la tsu'hue
ntsu'hui tiquee Ndiose, ñi nu nducua ni' cuaan,
si'ya sca nten nu nxilo'o chon' qui'ya 'in, que 'in
jacua yla ntsu'hui 'tñulcua nu a 'ni cha' 'in lo'o
cha' can'.

Cha' 'in sca tñi nu ngunan'

8 Sca ne' cuna'an su tsa tii tñi plata 'in ne', lo'
cha' quinan' sca na, ¿ti nu ta a ca'an sca quii' lo'
tyisnan cua ña'an 'in, lo' tsu'hue ti quia nan 'in na
tsaya' quija lyoo na 'in? 9 Xa nguija lyoo na, xo'
ti'in 'in nchgaa ta'a tsu'hue lo'o ta'a nducua ti, lo'
ljuin xacan': Ca tsu'hue chu'hui tiquee na, si'yana
nguija lyoo tñi nu ngunan' can' 'ñan. 10 Cunen
lo'o um sca cha', cuaña'an tsu'hue ntsu'hui tiquee
angujle 'in Ndiose si'ya sca nten nu nxilo'o chon'
qui'ya 'in.

Cha' 'in yu tsa suhue ti nu ngunan' yu'hui

11 Lo' ti' ycui' Jesús xca cha': Sca yu qui'yu
ndi'in tucua sñe' yu. 12 Yu cune' la can' juin yu 'in
sti yu: Paa, tyaa um cha' tsu'hue nu ntsu'hui cha'
qui'ni ca'an 'ñan. Xacan' mdaa sti yu cha' tsu'hue
nu ntsu'hui cha' qui'ni ca'an 'in chcuaa yu. 13 Una
xi'i ti mducui, yu nu cune' la can' yjui' yu nchgaa
na nu cua' jui 'in yu, mdo'o yu nguiaa yu tijyo' xca
loo yuu, can' mdyisnan ngulyijyi yu tñi 'in yu cua'
ña'an ti lo'o chacui' cha' ngunan'. 14 Yato'o xa
mdyi tñi 'in yu, mdyisnan ngu'ya bju'ñan ña'aan
se'en can', lo' a jui 'a na nu cunajo'o 'in yu. 15 Ya
jñan yu tñan cu'ni yu se'en ndi'in sca yu ndi'in
quichen can', can' nu msu'hua 'in yu la se'en
ndi'in tñan 'in si'yana ña'an seen yu cuhue' 'in.
16 Lyee ncua lca tiquee yu cu yu na nu nchcu
cuhue' can', una a tucui nu mdaa 'in na cu yu.
17 Nguñan ti' yu xacan': ¡Tsala ña'an qui'an nguso
ndi'in 'in stin lo' a sca na ndiya lyijyi 'in can',
lo' nan' ndi'in re ndijin yte' tin'! 18 Tsu'hue lati
xitucuin nde se'en ndi'in stin, lo' cunen lo'o: Paa,
nan' m'nin qui'ya tloo Ndiose lo' m'nin qui'ya
tloo um. 19 A nga'an 'a cha' ti' cuan xu'hue um
'ñan tsaña'an nchca ti' sca sñe' um, cui' ca nu
cu'ni um lo'on tsaña'an n'ni um lo'o sca nguso
'in um. 20 Xacan' mdo'o yu nguiaa yu, lo' nguila
yu se'en ndi'in sti yu. Ti' tijyo' yaan yu cua'
na'an sti yu 'in yu, lo' mña'an 'tnan ti' 'in yu, cui'
xaa mdo'o ya ycua 'in yu, ycui' cha' ta'a yu lo'
msu'hua tuscun 'in yu. 21 Juin yu 'in sti yu: Paa,
nan' m'nin qui'ya tloo Ndiose, lo' m'nin qui'ya
tloo um, a nga'an 'a cha' ti' cuan xu'hue um 'ñan
tsaña'an nchca ti' sca sñe' um. 22 Una sti yu ngulo
tñan 'in nguso 'in: Quia 'ya um te' nu tsu'hue la
ña'an lo' xico' um 'in sñen', su'hua um sca cuii'
loyaa' yu lo' taa um quinan chu'hui quiya' yu,
23 quia 'ya um bta nu cojo' can', cujui um 'in 'in
lo' cu'ni na sca ta'a lo' tsatlyu cu na, 24 si'yana yu
sñen' re m'nin cunta si'yana cua' ngujui yu, una
cua' ñii mdyiqui'o yu, cua' ngunan' yu, una xiya'
nguila yu. Xacan' mdyisnan m'ni ne' ta'a lo'o nu
chcui lca tiquee ne'. 25 Una xca sñe' yu nu cula la
can', yaan yu yaa yu tñan, xa cua' quila ti yu se'en
nducua na'an 'in sti yu, ngune 'in yu ndi'in yla yu
bstro lo' nguila quiya' nten can'. 26 Xacan' msi'ya
yu 'in sca nguso can', lo' mñicha' yu 'in cha' ñi
na nchca. 27 Juin yu nguso can': Yu ta'a ngula
um nguila yu, lo' sti um ngulo tñan si'yana cujui
hua bta nu cojo' can', si'yana nguila yu tsu'hue lca

'in yu. 28 Xacan' ycuen tique' yu nu cula la can',
lo' a mslyaa yu sten yu ña'an. Cui' xaa mdo'o sti
yu, mjñan cha' tsu'hue 'in yu si'yana quiaan yu
ña'an. 29 Una mxcuen yu 'in sti yu: Nan' cua' s'ni
'a ngui'nin tñan 'in um, ñi siya' lo' a nchca cu'nin
lye' tin' 'in um, una ñi sca chiu cune' ti 'in um,
a nchca taa um si'yana cu'nin chin' sca ta'a lo'o
yu ta'a tsu'hue ntsu'huin. 30 Una cua' ñii si'yana
nguila sñe' um, yu nu cua' ngulyijyi ña'aan cha'
tsu'hue nu mdaa um 'in lo'o ne' cuna'an nducun',
lo' nde ngulo um tñan si'yana caja bta nu cojo'
can' si'ya yu. 31 Xacan' mxcuen sti yu: Sñen',
nu'huin nchgaa xaa ndi'in lo'on, lo' nchgaa na nu
ndi'in 'ñan, na 'in lca na. 32 A mdijin yu'hui nu
a cu'ni na ta'a lo' ca tsu'hue chu'hui tiquee na,
si'yana yu ta'a ngula m'ni na cunta si'yana ngujui
yu, lo' la ñii mdyiqui'o yu, cua' ngunan' yu, una
cua' ñii nguila yu.

16

Cha' 'in yu nguso nu a ñi ndi'in cha' 'in

1 Nde xca cha' nu ycui' ñi lo'o yu ta'a nda'an
ñi: Ndi'in sca yu cuilyiya', lo' yu nguso nu nguia
lo'o cunta tñan 'in yu, jui nu msu'hua qui'ya 'in yu
si'yana ndlyijyi su'hua yu na nu ndi'in 'in x'nan
yu. 2 Xacan' msi'ya x'nan yu 'in yu lo' juin: ¿Ta
cha' ñi ña'an nchcui' nten cha' 'in? Tsu'hue lati
cha' tyaa cunta nu nguia lo'o si'yana a tca 'a cu'ni
tñan re. 3 Nguñan ti' yu nguso can': ¿Ña'an ta
cu'nin ñii, si'yana cua' chcuan yu x'nan cunta nu
ntsu'hui yaan'? Nu ti' cu'nin tñan ni' quixin' a tca
'a 'ñan, lo' jyi'o tin' jñan lcuan 'in nten. 4 Cua' jlyo
tin' ña'an ntsu'hui cha' cu'nin, ña'an ca si'yana ti'
caja nu cuan xu'hue 'ñan xa cua' mdyaan cunta
re. 5 Xacan' msi'ya yu 'in cunda scaa nten nu
nducui 'in x'nan yu, lo' juin yu 'in nu mdiyaa
culoo can': ¿Tsala nducui 'in yu x'nan? 6 Lo' juin
ne': Sca ciento barri ceite. Xacan' juin yu lo'o
ne': Ndla ti cu'ni lo' chcua, su'hua nii quityi re
lo' quinu na 'in lo'o tu'hua tyi. 7 Juin yu 'in xca
ne': Nu'huin, ¿tsala nducui? Mxcuen ne' 'in: Sca
ciento cuijyin trigo. Xacan' juin yu lo'o ne': Nde
su'hua nii lo' quinu na 'in lo'o jacua yla. 8 X'nan
yu nguso can' yuhue 'a ti' yu 'in si'yana tiyaa 'a yu
lo'o cha' mañan. Tsaña'an nguiaa cha' 'in nten
chendyu, tiyaa la ne' lo'o cha' mañan que ña'an
nguiaa cha' 'in sñe' Ndiose nu nda'an loo xaa 'in
ñi. 9 Cunen lo'o um sca cha': Cunan um ña'an
nu chu'hui ta'a tsu'hue um lo'o cha' cuilyiya' nu
ndi'in loo chendyu re, si'yana xa tsatii na, caja nu
cuan xu'hue 'in um sca se'en tyi'in um ni' cuaan
tsala xaa. 10 Sca nu ñi ndi'in cha' 'in lo'o sca cunta
nu suhue ti, cui' cuaña'an ñi ndi'in cha' 'in lo'o
cunta nu tnu. Sca nu a ñi ndi'in cha' 'in lo'o
cunta nu suhue ti, cui' cuaña'an nguiaa cha' 'in
lo'o cunta nu tnu. 11 Cha' a ñi ndi'in cha' 'in um
lo'o cha' cuilyiya' nu ndi'in loo chendyu re, ¿ta
caja nu xnu cunta 'in um lo'o sca cha' nu ñi ca?
12 Cha' a ñi ndi'in cha' 'in um lo'o na 'in xca tucui,
¿ta caja nu taa na nu qui'ni ca'an 'in um? 13 Sca
nguso, a tca chu'hui tucua x'nan yu, si'yana ña'an
ti'i yu 'in sca lo' xca can' lyee la chu'hui yu cunta
'in, uta lyee la su'hua loo yu 'in can' lo' xcuan
tloo yu 'in xca. Ticui' cuaña'an a tca tyi'in tyaa
um quiloo um 'in Ndiose lo' ticui' xaa lo'o cha'
cuilyiya'. 14 Lo'o ne' fariseo ngune 'in ne' nchgaa
cha' nu ycui' Jesús, lo' mdyisnan mstyi lyi'o ne' 'in
ñi si'yana lyee 'a lca tiquee ne' lo'o tñi. 15 Xacan'
juin ñi 'in ne': 'Un nsuhui um tloo um ticuii' um,
una Ndiose ndyu'hui lyoo ñi ña'an lca cusya 'in
um. Na nu ndon loo 'in nten chendyu, Ndiose
nxcuan tloo ñi 'in na.

Jesús ycui' ñi cha' 'in lee

16 Xa ti' lyijyi tiyaan yu Xuhua, jui nu ycui'
cha' 'in lee lo'o cha' nu mda'an ycui' yu nu
mxiycui' Ndiose 'in cua' s'ni, una ti' xa mdiyaan
yu ndyijyi nu nchcui' cha' tsu'hue 'in Ndiose
tsaña'an ntsu'hui cha' culo ñi tñan 'in nten, lo'
nchgaa ne' nsu'hua ne' juesa sten ne' loo cha'
can'. 17 Ntsu'hui cha' tsatii cha' nu nchca ni'
cuaan lo'o loo chendyu re, una si'i cuaña'an lo'o
cha' 'in lee, si'yana hasta lo'o cha' nu suhue lati
nducua loo na ntsu'hui cha' tsato'o na.

Cha' 'in nten nu ndla' ti'in ta'a

18 Nchgaa yu nu ndla' ti'in cuilyi'o, lo' cha' ca
cuilyi'o yu 'in xca ne' cuna'an ngui'ni yu qui'ya,
ticui' cuaña'an yu nu ca cuilyi'o 'in ne' cuna'an
can', ticui' qui'ya ngui'ni yu.

Sca yu cuilyiya' lo'o sca yu ti'i naan Lázaro

19 Ndi'in sca yu cuilyiya' nu nchco' chacui' te'
tsu'hue ña'an, lo' nchgaa tsaan ngui'ni yu ta'a
nu tnu se'en ndi'in yu. 20 Tuna'an lyiya' 'in yu
su sca yu ti'i naan Lázaro, ti' ña'aan yu nguxen
quitso' 'in yu, 21 lyee lca tiquee yu cha' tca cu
yu na nu nguilo nde ni' msa 'in yu cuilyiya' can',
hasta xni' lo' ndyi'an le'e 'in loo quitso' can' 'in
yu. 22 Yato'o ngujui yu ti'i can', lo' ya lo'o angujle
'in yu la ni' cuaan se'en nducua Abraham. A
cunta lo'o yu cuilyiya' can' ngujui yu lo' mtsi'
yu. 23 Ti' la se'en ndijin yu nu ti'i mscuen yu tloo
yu, na'an yu 'in Abraham msu'hua tuscun 'in yu
Lázaro. 24 Ycui' cueen yu cuilyiya' can': Abraham,

'un nu lca sti hua, ña'an 'tnan ti' um 'ñan, ca'an
tñan um 'in Lázaro caan se'en ntsu'huin, cucha'
sca loyaa' lo'o tyi'a lo' xicu'hua chin' tsen' se'en
ndijin nu ti'i loo quii' re. 25 Una Abraham mxcuen
'in yu: Sñen', quia yu'hui ti' tsala ña'an tsu'hue
mdi'in loo chendyu, a sca na ya lyijyi 'in, lo' yu
Lázaro ti'i 'a mdijin yu, una cua' ñii ndyijyi cha'
tnu tiquee 'in yu, lo' nu'huin ndijin nu ti'i. 26 A
cunta tlu'hue la re ntsu'hui sca se'en xeen lo'
qui'ñi na, nu ndi'in nde re a tca tyijyin tsaa nde
cua, cui' cuaña'an lo'o nu ndi'in nde cua, a tca
tyijyin caan nde re. 27 Xacan' juin yu cuilyiya'
can': Una jñan sca cha' tsu'hue 'in um, 'un nu lca
sti hua, ca'an tñan um 'in Lázaro tsaa la na'an 'in
stin, 28 si'yana ti' ndi'in cha ca'yu ta'a ngulan, lo'
su'hua tiyaa 'in yu si'yana a caan yu tyijyin yu nu
ti'i re. 29 Mxcuen Abraham 'in yu: Cua' nguinu
scua cha' nu ngua'an Moisé lo'o cha' nu ngua'an
yu nu mxiycui' Ndiose 'in cua' s'ni, can' cha' nu
ntsu'hui cha' cu'ni cunta yu. 30 Xacan' juin yu
cuilyiya' can': Cha' ñi ña'an nu juin um, una cha'
tyiqui'o sca nu cua' ngujui lo' tsaa se'en ndi'in yu,
cui' xaa xilo'o chon' yu qui'ya ngui'ni yu. 31 Una
mxcuen Abraham 'in yu: Cha' a n'ni cunta yu
cha' nu ngua'an scua Moisé lo'o cha' nu mxiycui'
Ndiose 'in nchgaa la nguso 'in ñi, ticui' cuaña'an
a tsa qui'an ti' yu 'in sca nu cua' mdyiqui'o lja ne'
ngujui.

17

Cha' 'in nu nxityu xca tucui loo qui'ya

1 Xacan' juin Jesús 'in yu ta'a nda'an ñi: A s'ni
ljyaan scasca cha' ngunan' nu xityu 'in um loo
qui'ya, ¡una 'tnan ca nu ljyan lo'o cha' ngunan'
can'! 2 Ndyi'o la tñan yni can', caja nu scan' tucui
sca quee tlyu nu ndiyo ne' trigo, lo' cuun ne' 'in
loo tyi'a tujo'o, lo' si'i nu xityu can' 'in sca nu
suhue ti re loo qui'ya. 3 Can' cha' xñi um cunta 'in
um. Cha' sca ta'a um cu'ni sca cha' ngunan' lo'o
um, chcui' um lo'o si'ya cha' can', lo' cha' qui'ya
can' cunta si'yana si'i ña'an m'ni, cu'ni um cha'
tlyu ti' 'in. 4 Cha' tnan' can' cha' 'in lo'o um tsa
cati ya' sca tsaan, lo' cui' tsacua ya' xitucui jñan
cha' tlyu ti' 'in um, cu'ni um cha' tlyu ti' 'in.

Cha' 'in mti mostaza

5 Yu ta'a nda'an Ñi X'nan na juin yu 'in ñi: Ta
yaa um 'in hua si'yana lyee la tsa qui'an ti' hua
'in um. 6 Xacan' juin Ñi X'nan na: Xñi um cunta
tsala ña'an suhue mti mostaza, una cha' 'un ndiya
qui'an ti' um 'ñan, tca chcui' um lo'o yca cua
si'yana quiton na se'en nducua na lo' tsa yu'hui
na loo tyi'a tujo'o, lo' cui' cuaña'an tsato'o.

Cha' 'in sca nguso lo'o tñan 'in x'nan yu

7 Cha' ndi'in sca nguso 'in um nu ngui'ni tñan
nguita yuu uta na'an seen yu bta 'in um, lo'
xa quila yu yaa yu tñan, ¿ta nga'an cha' chcui'
um lo'o can': Chcua lya lo' ca xu'hue na nu
nducua loo msa re? 8 ¿Ta si'i na nde ljuin um
lo'o can': Cha'an ste' lo' cu'ni chu'hue na nu cu
siin, lo' cu'ni cunta 'ñan lja nu cun, lo' ndi'a cu?
9 ¿Ta ndyaa um xu'hue 'in yu nguso can' si'yana
mducua yu tñan tsaña'an nu juin um lo'o yu?
Nducua cha' si'i na. 10 Cui' cuaña'an 'un, xa cua'
mdyi y'ni um nchgaa tñan nu ngulon 'in um, tca
ljuin um xacan': Lca hua sca nguso ti, lo' seen ti
m'ni hua tsa tñan nu mdo'o ti 'in hua.

Cha' 'in tsa tii yu nu ti'i lo'o quitso' la

11 Xacan' mdo'o Jesús nguiaa ñi tucueen
Jerusalén, lo' mdijin ñi tu'hua yuu 'in ne' Samaria
lo'o Galilea. 12 Cua' tiyaa ti ñi sca quichen lyo' ti
xa mdo'o tsa tii yu nu ti'i lo'o quitso' la, tijyo' ti
ndon yu, 13 lo' nchcui' cueen yu: ¡Jesús, 'un ñi nu
lca Bstro, ña'an 'tnan ti' um 'in hua! 14 Xa na'an
ñi 'in yu, xacan' juin ñi: Yaa um lo' culo'o um
'in um 'in yu nu ntsu'hui cunta 'in laa, ña'aan
mdo'o yu nguiaa yu, mchca yu. 15 Una sca yu
can' xa na'an yu si'yana cua' mchca yu, cui' xaa
mxitucui yu se'en ndon ñi, ycui' cueen yu lo' m'ni
tnu yu 'in Ndiose, 16 mdyi'ya xtyin' yu tloo Jesús
tsaya' mdyi'ya ti'in yu tloo yu la lyuu, lo' mdyaa
yu xu'hue 'in ñi, lo' lca yu ne' Samaria. 17 Xacan'
juin Jesús: ¿Ta si'i tsa tii lca um nu mchca um?
Lo' cha caa yu can', ¿la ncua yu ñii? 18 ¿Ta a jui
xca tucui nu xitucui tyaa xu'hue 'in Ndiose, tyi ca
ña'an sca yu mxitucui yu, lo' lca yu ne' Samaria?
19 Xacan' juin ñi 'in yu: Tyiton lo' quiaa, mchca
si'yana ya qui'an ti'.

Cha' nu tsato'o xa quiaan Cristo xiya'

20 Ne' fariseo mñicha' ne' 'in Jesús cha' ñi xaa
tyisnan culo Ndiose tñan 'in nten, lo' mxcuen
ñi 'in ne': Tsaña'an ntsu'hui cha' culo Ndiose
tñan 'in nten, a ca chcan' ña'an tyisnan cha' can',
21 ñi a caja nu ljuin: Nde re cua' mdiyaan na, ta
nde cua ndi'in na. Una cunen lo'o um sca cha':
Ndiose cua' ndlo ñi tñan 'in um. 22 Lo' juin ñi 'in
yu ta'a nda'an ñi: Tiyaa xaa, lyee ca lca tiquee
um ti' ña'an um 'in Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni'
Cuaan siya' xca tsaan ti, una a la a quine cueen
ñi. 23 Caja nu chcui' lo'o um xacan': Nde re cua'
mdiyaan ñi, ta nde cua ndi'in ñi. Una a nchca

cha' tsaa um, lo' ñi a chcui ncha'an um 'in can'.
24 Si'yana tsaña'an nchca ti' xa ndyuhui lo' nxtyi
xaa chcua tyi'iin tso', cui' cuaña'an ca chcan' Yu
Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan tsaan nu ntsu'hui
cha' quiaan ñi xiya'. 25 Una culo nducua la 'ni
cha' tyijyin ñi scasca nu ti'i, lo' xcuan tloo nten
chendyu 'in ñi. 26 Tsaña'an m'ni nten xa mdi'in
yu Noé, cui' cuaña'an cu'ni ne' xa tiyaa tsaan
nu quiaan Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan.
27 Nten can' nchcu ne', ndyi'yo ne', scasca ne'
ndyija cuilyi'o ne' tsaya' nu mdiyaa tsaan yten yu
Noé ni' yca na'an, xacan' mdyisnan ngu'ya quio
tnu lo' ngujlyo na 'in nchgaa nten can'. 28 Ticui'
cuaña'an m'ni nten xa mdi'in yu Lot, nchcu ne',
ndyi'yo ne', nsi'i ne' lo' ndyujui' ne' na, nguita ne'
jyaan lo' ntñan ne' na'an, 29 una tsaan nu mdo'o
yu Lot quichen Sodoma, mdyi'ya Ndiose quii' nu
mxitiya' lo'o azufre, lo' ña'aan nten can' ngujlyo
ne'. 30 Cui' cuaña'an cu'ni nten tsaan nu ntsu'hui
cha' ca chcan' loo Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni'
Cuaan. 31 Xacan' yu nu ndlyu nde que na'an 'in,
a bla 'a qui'ya can' lyoo na nu ndi'in ña'an 'in,
ticui' cuaña'an lo'o yu nu ngui'ni tñan ni' quixin',
a bla 'a can' ti' xitucui nde ña'an 'in. 32 Quia
yu'hui ti' um ña'an yato'o 'in ne' cuna'an 'in yu
Lot. 33 Si'yana nchgaa nu ñan ti' culo laa 'in ticuii',
tsato'o quinan' can' tiyaa xaa, una nchgaa nu tyaa
chendyu 'in 'ñan, can' nu tyi'o laa. 34 Cunen lo'o
um, cui' tla xa ntsu'hui cha' tsato'o cha' re, tucua
nu nscua loo qui'ñan, sca can' quiaa lo' xca can'
quinu scua. 35 A cunta tucua ne' cuna'an nu ndiyo
sca se'en ti, sca can' quiaa lo' xca can' quinu ton.
36 Uta tucua yu nu ngui'ni tñan ni' quixin', sca
can' quiaa lo' xca can' quinu ton. 37 Yu ta'a nda'an
ñi juin 'in ñi: Ñi X'nan hua, ¿la ta tsato'o cha' re?
Xacan' mxcuen ñi 'in yu: Cui' se'en quinu tu'hui
nu ngujui, can' ntsu'hui cha' quio' ti'in laxo.

18

Cha' 'in ne' cuna'an lo'o yu bse

1 A cunta ti' ycui' la Jesús xca cha' lo'o yu ta'a
nda'an ñi si'yana 'ni cha' chcui' lyi'o na 'in Ndiose
nchgaa xaa, lo' a cu'ni na'an ti' na. 2 Ndeña'an
juin ñi: Ndi'in sca yu bse sca quichen, ñi a ntsen
yu tloo Ndiose, ñi tloo nten chendyu. 3 A cunta
quichen can' ndi'in sca ne' cuna'an nu nguinu
lo'o cha' ycui' ti, nchgaa xaa nda'an ycui' ne' lo'o
yu bse can': Cu'ni cuiya' um cha' 'in hua si'ya cha'
'in nu ti'i ti' 'in hua. 4 Yu bse can' a m'ni cunta yu
cha' can' cui' xaa, una chon' nde'en can' nguñan
ti' yu: Siya' a ntsen tloo Ndiose lo' ñi a n'ni suun
'in nten, 5 una ne' cuna'an re nda'an taa ne' cha'
nsin' ti' 'ñan, can' cha' cu'ni cuiyan' cha' 'in ne',
ña'an tu' tsatii cha' tlyu ti' 'ñan lo'o ne'. 6 Ti'
juin la Ñi X'nan na: Ton nscan um tsaña'an ycui'
yu bse nu a ñi ndi'in cha' 'in can'. 7 Xacan' jan
ñi, ¿ta a ndla la cu'ni cunta Ndiose 'in nchgaa nu
cua' mdo'o hui 'in ñi nu njñan 'in ñi tla lo' cucha?
¿Ta si'i cui' xaa ti xcuen ñi 'in can'? 8 Cunen lo'o
um si'yana cui' xaa ti cu'ni cuiya' ñi cha' 'in can'.
Una Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan, tsaan
nu ntsu'hui cha' quiaan ñi xiya', ¿ta caja nu tsa
qui'an ti' 'in ñi?

Cha' 'in ne' fariseo lo'o yu nu ndlo tñi

9 Ti' ycui' la Jesús xca cha', cui' cha' 'in nu
nsuhui tloo ticuii' una nxcuan tloo 'in xca tucui,
lo' juin ñi: 10 Tucua yu qui'yu mdiyaa yu ni' lyaa
si'yana chcui' lyi'o yu 'in Ndiose, sca can' lca ne'
fariseo, lo' xca can' lca nu ndlo tñi. 11 Ne' fariseo
can' ndon ne' lo' nchcui' lyi'o ne' 'in Ndiose: Stina
Ndiose, tyaan xu'hue 'in um si'yana a lcan ña'an
nchca ti' nchgaa la tucui, yu cunan, yu nducun',
yu nguiten yu'hui lo'o scasca ne' cuna'an, lo' ñi
a lcan ña'an nchca ti' yu nu ndlo tñi re, 12 cui'
ca nu n'nin ayuna tucua ya' sca snan, lo' ndaan
lcuan loo tñi nu n'nin canan sca snan. 13 Una yu
nu ndlo tñi can' tijyo' ti ndon yu, ñi a xtyi ti' yu
scuen yu tloo yu nde cuaan, cui' ca nu mdyisnan
nycuan' yu jyan tiquee yu lo' nchcui' yu: Stina
Ndiose, ña'an 'tnan ti' um 'ñan si'yana nan' lcan
nten qui'ya chendyu. 14 Una cunen lo'o um, yu
re mxitucui yu nde ña'an 'in yu, a xca 'a qui'ya
nducui yu tloo Ndiose, una si'i cuaña'an lo'o xca
ne' can'. Si'yana nu nchca ti' scuen cuaan 'in
ticuii', Ndiose ndyi'ya te'en ñi 'in can', una nu
n'ni lyo' 'in, can' nu scuen cuaan Ndiose 'in.

Mxnu Jesús cunta 'in nu suhue ti yaa' Ndiose

15 Xacan' mdyisnan mdiyan lo'o ne' 'in nu
suhue ti tloo Jesús si'yana tyi'in tyaa ñi yaa' ñi
que, lo' yu ta'a nda'an ñi ngusun lo'o yu 'in nten
nu ndiyaa can'. 16 Una Jesús msi'ya ñi 'in yu
lo' juin ñi: Tyaa um ya' caan nu suhue ti se'en
nducuan, lo' a chcui ndijin um, si'yana can' nu
ntsu'hui cha' qui'ni ca'an 'in se'en ndlo Ndiose
tñan. 17 Nu cha' ñi cunen lo'o um, nu nchca ti'
sten se'en ndlo Ndiose tñan, cha' a tsa qui'an ti'
'in ñi tsaña'an nguiaa cha' 'in nu suhue ti, a tca
sten can'.

Cha' 'in sca yu cuilyiya'

18 Yato'o sca nu ndon loo la 'in ne' judio
mñicha' 'in Jesús: 'Un lca um sca nu tsu'hue 'a,

¿ñi na tca cu'nin si'yana caja chendyu nu a tsatii
'a 'ñan? 19 Mxcuen Jesús 'in yu: ¿Ñi cha' nchcui'
si'yana lcan sca nten nu tsu'hue? A tucui nu
tsu'hue, cui' ca nu scati Ndiose. 20 Cua' jlyo ti'
ña'an tñan ngulo Ndiose: —A sten yu'hui lo'o
cuilyi'o nten, a cujui nten, a cu'ni cunan, a chcui'
cha' cuiñi, cu'ni suun 'in tloo sti lo'o jyi'an—
. 21 Mxcuen yu 'in ñi: Ti' lyon' nxu'huan se'en
nchgaa cha' re. 22 Xa ngune 'in Jesús cha' nu ycui'
yu, juin ñi 'in yu: Xca ti cha' ya lyijyi 'in. Quiaa
yjui' nchgaa na nu ndi'in 'in lo' cutsa tñi can'
'in nu ti'i, cuaña'an caja cha' cuilyiya' 'in la ni'
cuaan, xacan' chcui ncha'an 'ñan. 23 Xa ngune 'in
yu cha' can', ngulu'un 'a ti' yu si'yana cuilyiya'
'a yu. 24 Xa na'an Jesús si'yana ngulu'un ti' yu,
xacan' juin ñi: Tucui 'a ña'an sten ne' cuilyiya'
se'en ndlo Ndiose tñan. 25 A tucui la tyijyin sca
camello quito quiya' cuxa que ña'an nu sten ne'
cuilyiya' se'en ndlo Ndiose tñan. 26 Lo' nu ngune
'in cha' can' mdyisnan ycui': ¿Ti nu tca tyi'o laa
cha' na can'? 27 Xacan' juin ñi: Cha' nu tucui 'in
nten chendyu, a tucui na 'in Ndiose. 28 Xacan'
juin yu Tyo: Huare' cua' mxnu ti'in hua nchgaa
na nu ndi'in 'in hua, lo' nducui ncha'an hua 'in
um. 29 Mxcuen Jesús 'in yu: Nu cha' ñi cunen lo'o
um, cha' nde'en nu xnu tucua na'an 'in, uta xnu
ti'in nten cula 'in, lo'o ta'a ngula, ta cuna'an 'in
uta sñe', si'ya cha' 'in Ndiose, 30 can' nu lyee la
caja cha' tsu'hue 'in loo chendyu re, a cunta tiyaa
xaa qui'ni ca'an 'in lo'o chendyu nu a tsatii 'a.

Xiya' ycui' Jesús si'yana ntsu'hui cha' caja ñi

31 Xacan' sca cunta mdo'o lo'o Jesús 'in yu
ta'a nda'an ñi, lo' juin ñi 'in yu: Cua' ñii tsaa
na Jerusalén, lo' tsato'o nchgaa cha' nu nguinu
scua cha' 'in Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan,
tsaña'an ngua'an yu nu mxiycui' Ndiose 'in cua'
s'ni. 32 Tyaa ne' 'in ñi tuyaa' ne' gentil, taa ne' cha'
jyi'o 'in ñi, cu'ni lyi'o 'tnan ne' lo' su'hua siye' ne'
tloo ñi. 33 Xa cua' mjyi'in ne' 'in ñi, xacan' cujui
ne' 'in ñi, una xa cua' ca snan tsaan tyiqui'o ñi.
34 Una yu ta'a nda'an ñi a ngu'ya yu cha' tiyaa
si'yana ti' nchcun cha' tiyaa 'in yu, can' cha' a
ngujlyo ti' yu cha' nu ycui' ñi.

Cha' 'in sca yu cuityin' ndi'in quichen Jericó

35 Yato'o xa mdiyaa Jesús tu'hua quichen Jer-
icó, tu'hua tucueen can' nducua sca yu cuityin'
nu njñan lcuan 'in nten, 36 xa ngune 'in yu ndijin
nten qui'an can', mñicha' yu cha' ñi na nchca.
37 Jui nu mtsa' 'in yu si'yana Jesús Nazaret nguiaa
can'. 38 Xacan' mdyisnan msi'ya cueen yu 'in ñi:
Jesús, Sñe' ta nten 'in Davi, ña'an 'tnan ti' um
'ñan. 39 Nten nu nducua loo can' ngusun lo'o 'in
yu si'yana chcua seen tu'hua yu, una nde lyee la
msi'ya yu: Sñe' ta nten 'in Davi, ña'an 'tnan ti'
um 'ñan. 40 Xacan' ycan' ton Jesús, lo' ngulo ñi
tñan si'yana tsa te'en ne' 'in yu. Xa mdiyaa yu
se'en ndon ñi, mñicha' ñi 'in yu: 41 ¿Ñi na ta nchca
ti' cu'nin lo'o? Mxcuen yu xacan': Ñi X'nan hua,
nchca tin' si'yana quila xaa quiloon. 42 Xacan'
juin Jesús: Quila xaa quiloo, cua' mchca si'yana ya
qui'an ti' 'ñan. 43 Ticui' xaa can' nguila xaa quiloo
yu, lo' mducui ncha'an yu 'in ñi, m'ni tnu yu 'in
Ndiose. Nchgaa nten xa na'an ne' cha' can' mdaa
ne' loo Ndiose.

19

Cha' 'in Jesús lo'o Zaqueo

1 Jesús nguia ndijin ñi quichen Jericó, 2 can'
ndi'in sca yu cuilyiya' naan Zaqueo, x'nan yu nu
ndlo tñi. 3 Nchca ti' yu chu'hui lyoo yu 'in Jesús,
una a ncua ña'an yu 'in ñi si'ya nten qui'an can',
a cunta si'yana lyo' ti ndyon yu. 4 Xacan' mdo'o
yu msnan yu nde loo se'en ntsu'hui cha' tyijyin
ñi, can' ycuen yu sca loo yca nu naan sicómoro
se'en nu tca ña'an yu 'in ñi. 5 Xa mdijin Jesús
can', mxina'an ñi nde cuaan lo' na'an ñi 'in yu,
lo' juin ñi: Zaqueo, ndla ti qui'ya, si'yana cua'
ñii tsa'an se'en ndi'in. 6 Ndla ndsa ti ngu'ya yu,
tsu'hue ntsu'hui tiquee yu ncuan xu'hue yu 'in ñi
se'en ndi'in yu. 7 Xa na'an nten cha' can', scasca
ne' mdyisnan ycui' ne' ñi cha' mdiyaa ñi se'en
ndi'in sca nten qui'ya chendyu. 8 Xacan' mdyiton
yu Zaqueo se'en nducua yu lo'o Ñi X'nan na, lo'
juin yu: Ñi X'nan hua, cua' ñii taan tsa tlu'hue
na nu ndi'in 'ñan 'in nu ti'i ña'an chendyu 'in,
lo' cha' nde'en nu ngulon tñi 'in lo'o cha' mañan,
tsa jacua ta xu'huan 'in na 'in. 9 Lo' juin Jesús 'in
yu: Na'an re ndi'in sca nu cua' mdo'o laa, si'yana
lo'o yu lca yu ta nten 'in Abraham. 10 Si'yana Yu
Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan ljyan nan ñi 'in nu
ngunan' yu'hui si'yana tyi'o laa.

Cha' 'in tsa tii nguso nu mchcuan cunta tñi

11 Si'yana ndon nscan ne' cha' nu nchcui' ñi,
mdyisnan ycui' ñi xca cha', a cunta cui' ti can'
ndi'in Jerusalén, lo' nten can' ñan ti' ne' si'yana
ticui' xaa tyisnan culo Ndiose tñan 'in ne'. 12 Juin
ñi xacan': Sca yu qui'yu nu ndon loo la 'in ne'
nguiaa yu sca se'en tijyo', si'yana chcuan yu sca
cha' cuiya' nu culo yu tñan, la xacan' xitucui yu.
13 Xa ti' lyijyi tyi'o yu msi'ya yu 'in tsa tii nguso

'in yu, lo' mdaa yu tñi 'in cunda scaa yu, lo' juin
yu 'in: Cu'ni um tñan lo'o tñi re 'ñan lja tsa'an lo'
xitucuin. 14 Una ta'a quichen tyi yu ti'i ti' ne' 'in
yu, lo' ngua'an tñan ne' tucua snan nu ya su'hua
qui'ya 'in yu se'en nguiaa yu, lo' juin ne': A nchca
ti' hua si'yana culo yu cua tñan 'in hua. 15 Yato'o
xa cua' mchcuan yu cha' cuiya' can' nguila yu,
xacan' msi'ya yu 'in nguso nu mchcuan cunta
tñi can', si'yana ca cuiya' ti' yu tsala cua' m'ni
na canan. 16 Lo' juin nu mdiyaan culoo can': Ñi
X'nan hua, tsa tii tñi m'nin canan lo'o tñi nu mdaa
um 'ñan. 17 Lo' juin x'nan yu xacan': Tsu'hue 'a,
nu'huin lca sca nguso nu ñi ndi'in cha' 'in, loo
nu mducua tñan lo'o tsachin' na nu mxnun 'in,
can' cha' cua' ñii ntsu'hui cha' culo tñan 'in tsa
tii quichen. 18 Xacan' mdiyaan xca yu, lo' juin yu:
Ñi x'nan hua, tsa ca'yu tñi m'nin canan lo'o tñi
nu mdaa um 'ñan. 19 Ticui' cuaña'an juin x'nan
can' 'in: Lo'o nu'huin ntsu'hui cha' culo tñan 'in
tsa ca'yu quichen. 20 Chon' nde'en can' mdiyaan
xca yu lo' juin: Ñi x'nan hua, nde tñi nu mdaa um
'ñan, tsu'hue 'a yu'hui se'en na 'ñan, 21 ytsen 'in
um si'yana tla 'a ndi'in tyaa um sca cha', nchcuan
um lo'o na nu a ndaa um, lo' nxo' um na nu a ntya
um. 22 Xacan' mxcuen x'nan yu 'in yu: Nu'huin
lca sca nguso nu a ñi ndi'in cha' 'in, ticuii' chon'
yaan cha' nu ycui'. Cha' jlyo ti' si'yana tla cha'
nchcuin', nchcuan lo'o na nu a ndaan, lo' nxon'
na nu a ntyan, 23 ¿ñi cha' a mdaa tñi can' jñi' xca
tucui, lo' nu nguilan cua' ñii chcuan 'in na lo'o
sñe' na? 24 Xacan' juin x'nan can' 'in nu ndon
cui' ti can': Chcuan um tñi 'in yu re, lo' taa um
'in na 'in nu cua' su tsa tii na 'in. 25 Mxcuen ne':
Ñi X'nan hua, una yu cua cua' su tsa tii tñi 'in
yu. 26 Una cunen lo'o um sca cha', nchgaa nu cua'
ndi'in cha' tsu'hue 'in nde caja la na 'in, una nu
a ndi'in na 'in, lo'o tsachin' na nu ndi'in 'in nde
caja nu lyaa 'in na. 27 A cunta lo'o nu ti'i ti' 'ñan,
nu a ncua ti' ca ja'an 'ñan, can lo'o um 'in can' lo'
cujui um 'in.

Yten Jesús quichen Jerusalén lo' m'ni tnu ne' 'in ñi

28 Xa cua' mdyi ycui' ñi cha' can', mducua loo ñi
nguiaa ñi nde quichen Jerusalén. 29 Yato'o xa cua'
tiyaa ti jun quichen Betfagé lo'o quichen Betania,
cui' ti can' nducua qui'ya nu nchcui' ne' lo'o lca
Olivo, lo' mxitucua loo ñi 'in tucua yu ta'a nda'an
ñi, 30 lo' juin ñi 'in yu: Yaa um se'en ndi'in quichen
lyo' ti cua, lo' xa sten um tu'hua quichen cua,
ña'an um chcan' ton sca burru cune' ti nu a nchca
tucui chcua. Xtin' um 'in 'in lo' quian lo'o um
'in 'in. 31 Cha' nde'en nu cuñicha' 'in um: ¿Ñi
cha' nxtin' um 'in 'in? Lo' ljuin um 'in ne' si'yana
Ñi X'nan na nchca ti' 'in 'in. 32 Xacan' mdo'o
chcuaa yu can' nguiaa yu, lo' nguija lyoo yu 'in
'in tsaña'an nu juin ñi lo'o yu. 33 Lja ndon xtin'
yu 'in 'in, mdo'o x'nan 'in lo' juin lo'o yu: ¿Ñi
cha' nxtin' um burru cua? 34 Mxcuen yu 'in ne':
Si'yana Ñi X'nan na nchca ti' 'in 'in. 35 Xacan'
nguila lo'o yu 'in 'in se'en ndon Jesús, msla scua
yu ste' yu chon' 'in, lo' mda yaa' yu 'in ñi ycuen
ñi chon' 'in. 36 Cua' yaa ña'an nguiaa ñi, msla
sti ne' ste' ne' tucueen can'. 37 Xa cua' nguiaa ñi
tsalcui quiya' qui'ya Olivo can', nchgaa nu nguia
ncha'an 'in ñi tsatlyu lo'o ta'a nda'an ñi, ndyijyin
ya' tsu'hue ntsu'hui tiquee ne' nchcui' cueen ne',
lo' ngui'ni tnu ne' 'in Ndiose si'ya scasca cha' tnu
nu na'an ne', 38 lo' nchcui' ne': —Tlyu cha' tsu'hue
ntsu'hui 'in ñi nu lca Ree nu ljyaan lo'o cha' cuiya'
'in Ñi X'nan na—. Cua' m'ni chu'hue ñi cha' 'in
na la ni' cuaan, cu'ni tnu na 'in Ndiose. 39 Xacan'
tucua snan ne' fariseo nu nguiaa lja nten can' juin
ne' 'in ñi: 'Un ñi nu lca Bstro, xun lo'o um 'in
ta'a nda'an um re si'yana chcua seen tu'hua ne'.
40 Mxcuen ñi 'in ne': Cunen lo'o um sca cha', cha'
nten re chcua seen tu'hua ne', quee cua tsato'o
chcui' cueen na xacan'. 41 Cua' tiyaa ti ñi tu'hua
quichen Jerusalén, una xa na'an ñi 'in na, ngu'ya
sca tu'hua tiquee ñi lo' ynan ñi si'ya na, 42 lo' juin
ñi 'in quichen can': Cha' cua na tca ca cuiya' ti' um
cha' nu cu'ni tsu'hue lo'o um, siya' cua' tsu'hue
sca tsaan ti re ñii, una mchcun yu'hui cha' re tso'
nu 'in um. 43 Si'yana cua' ljyaan tsaan nu chen
chcui 'in um, xa caan ta'a cusuun um su'hua lo'o
'in um, tñan can' xca lo'o quee chcua tyi'iin tso'
se'en ndi'in um, lo' cuaña'an su'hua nchcun 'in
um, 44 cujlyo can' 'in um siya' ti tsatlyu lo'o sñe'
um, lo' ñi sca quee lo' a quinu scua 'a na chon'
ta'a na, si'yana a ncuan xu'hue um 'in ñi nu ljyaan
se'en ndi'in um.

Ngulo Jesús 'in nten nu ndyujui' na ni' lyaa

45 Xacan' yten ñi ni' lyaa, lo' ngulo ñi 'in nchgaa
nu ndujui' lo' nsi'i na tuna'an lyiya' can'. 46 Juin
ñi 'in nten can': Quityi 'in Ndiose nchcui' na: —
Na'an 'ñan lca na se'en nchcui' lyi'o ne' 'ñan—
, lo' 'un ngui'ni um 'in na lca na —na'an tyi yu
cunan—. 47 Cunda scaa tsaan ndlo'o ñi 'in nten
ni' lyaa can', una yu nu ndlo ca tñan, tsatlyu
lo'o ne' escriba lo'o qui'yu cula, ngunan ne' ña'an
nu cujui ne' 'in ñi. 48 Una a jui ña'an cu'ni ne'
tsaña'an nu nchca ti' ne', si'yana ña'aan quichen
can' tsu'hue ndon nscan ne' cha' nu ndlo'o ñi.

20

Cha' cuiya' nu ndon lo'o Jesús

1 Yato'o xca tsaan lja ndlo'o Jesús 'in nten ni'
lyaa, nchcui' ñi cha' tsu'hue 'in Ndiose, lo' tucua
snan yu nu ndlo ca tñan ni' lyaa, tsatlyu lo'o ne'
escriba, lo'o qui'yu cula mdiyaa ne' se'en ndon ñi,
2 lo' juin ne' 'in ñi: Quitsa' 'in hua, ¿la jui cha'
cuiya' 'in lo'o cha' nu ngui'ni re, lo' ti nu mdaa
'in na 'in? 3 Mxcuen Jesús 'in ne': Lo'on nan'
nchca tin' cuñichan' 'in um sca cha', cha' ña'an
xcuen um 'ñan. 4 Yu Xuhua nu mducua tya 'in
nten, ¿ta ni' cuaan mdo'o cha' cuiya' 'in yu, uta
na nten chendyu mdaa 'in na? 5 Xacan' scasca ne'
mñicha' ta'a ne': Cha' ljuin na si'yana ni' cuaan
mdo'o cha' cuiya' can', tina'an xcuen yu 'in na,
¿ñi cha' a ya qui'an ti' um 'in yu? 6 Cha' ljuin na
si'yana nten chendyu mdaa cha' cuiya' can', una
ña'aan quichen ne' jyi'in ne' quee 'in na, si'yana
ncua cuiya' ti' ne' yu Xuhua can' ncua yu sca nu
mxiycui' Ndiose 'in. 7 Mxcuen ne' 'in ñi si'yana a
jlyo ti' ne' ti nu mdaa cha' cuiya' can'. 8 Xacan'
juin Jesús 'in ne': Lo'on nan' a tca quitsan' 'in um
la jui cha' cuiya' 'ñan lo'o cha' nu ngui'nin re.

Cha' 'in yu nducun' lo'o se'en nducua ti uva

9 Xacan' mdi'in tyaa Jesús sca cha' lo'o nten
can' lo' juin ñi: Sca yu qui'yu yta sca jyan chacui'
ti uva, lo' mxnu yu 'in na nda tlu'hue lo'o yu
nu chu'hui cunta 'in na, xacan' mdo'o yu nguiaa
yu sca se'en tijyo' x'ni ya'. 10 Xa mdiyaa xaa nu
ntsu'hui cha' quio' mti can', ngua'an tñan yu sca
nguso nu chcuan cunta na nu qui'ni ca'an 'in yu.
Una yu nu ntsu'hui cunta tñan can' mjyi'in 'in yu
nu mdiyaa can', lo' mducui xu'hua 'in yu nguiaa
yu cua ti ña'an. 11 X'nan tñan can' ngua'an tñan
yu xca nguso 'in yu, una ticui' cuaña'an mjyi'in
yu 'in nu mdiyaa can', cua' ña'an ti m'ni lyi'o yu
'in, lo' mducui xu'hua yu 'in nguiaa cua ti ña'an.
12 Yu x'nan tñan can' ngua'an tñan yu xca nguso
'in yu, nu cua' nchca snan juesa, ticui' ti ña'an yjui
yuhua' yu 'in nu mdiyaa can' lo' ngulo yu 'in nde
chon' lo'o. 13 Xacan' nguñan ti' x'nan tñan can':
¿Ña'an ta cu'nin ñii? Ca'an tñan ycui' ca sñen' nu
ta'a la 'ñan, tina'an cu'ni cunta yu cha' nu nchcui'
can' xa tiyaa la cua. 14 Una yu nu ntsu'hui cunta
'in tñan can', xa na'an yu ljyaan sñe' x'nan tñan
can' mdyisnan ycui' scasca yu: Nde ljyaan yu nu
quinu ca tñan re 'in, ndla ti um lo' cujui na 'in
yu lo' quinu tñan re 'in na. 15 Cui' xaa ngulo yu
'in nde chon' lo'o, lo' yjui yu 'in. Xacan' jan ñi,
¿ña'an ta cu'ni x'nan tñan can' lo'o yu? 16 Cui' ca
nu xitucui yu lo' cujui yu 'in nu ntsu'hui cunta
tñan can', lo' taa yu 'in na cu'ni cunta xca tucui.
Xa ngune 'in ne' cha' nu ycui' ñi, juin ne' xacan':
¡A cula ya' Ndiose 'in na! 17 Una Jesús mxina'an ñi
se'en ndon ne' lo' juin ñi: ¿Ñi cha' nchca ti' chcui'
quityi 'in Ndiose xa nchcui' na: —Quee nu mscuan
tloo yu cuityi na'an, cua' ñii lca na quee nu nsñi
ton 'in na'an—? 18 Nchgaa nu tlyu scua chon' quee
can', quita can', una cha' quee can' tyu na chon'
ne', jlyo ne' siya' ti.

Cha' 'in tñi nu su'hua lyiya' ne' 'in César

19 Xacan' yu nu ndlo ca tñan ni' lyaa lo'o ne'
escriba ngunan ne' ña'an nu quinu Jesús ticui'
xaa, si'yana ngu'ya ne' cunta cha' 'in ne' ycui' ñi,
una a msti ti' ne' xñi ne' 'in ñi si'yana nguitsen
ne' 'in nten quichen can'. 20 Una xa jui ña'an 'in
ne' ngua'an tñan ne' tucua snan nu tsaa lo'o cha'
mañan, lo' cu'ni can' 'in si'yana lca sca nten nu
suun, ña'an ca si'yana su'hua ne' qui'ya 'in ñi lo'o
cha' nu chcui' ñi, la xacan' tyaa ne' 'in ñi tuyaa'
bsya nu cu'ni cuiya' cha' 'in ñi. 21 Lo' mñicha'
ne' 'in ñi: 'Un ñi nu lca Bstro, cua' jlyo ti' hua
si'yana cui' ña'an ndlo'o um, a cunta scaña'an ti
n'ni um 'tnan 'in nten, lo' ndlo'o um cha' nu ñi 'in
Ndiose tsaña'an nu ntsu'hui cha' cu'ni na. 22 ¿Ta
ti' tsu'hue taa na tñi nu njñan yu César, uta na a
tsu'hue 'a? 23 Una ngüi ti' ñi si'yana nchcui' ne'
lo'o cha' mañan, xacan' juin ñi 'in ne': ¿Ñi cha'
ta nchcui' um lo'on cuaña'an? 24 Tyaa um sca tñi
'ñan, ña'an na. ¿Tucui ca 'in lcuin nga'an chon'
tñi re, lo' ti nu niin nga'an 'in na? Xacan' mxcuen
ne' 'in ñi: Yu César. 25 Juin ñi xacan': Tyaa um
'in César na nu ntsu'hui cha' qui'ni ca'an 'in yu,
cui' cuaña'an taa um 'in Ndiose na nu qui'ni ca'an
'in ñi. 26 Si'ya nten qui'an can' a jui ña'an su'hua
ne' qui'ya 'in ñi lo'o cha' nu ycui' ñi, cui' ca nu
nguinu ton seen ne' lo' yuhue 'a ti' ne' lo'o cha'
nu mxcuen ñi.

Ne' saduceo lo'o cha' nu tyiqui'o nten

27 Xacan' mdiyaa tucua snan ne' saduceo se'en
ndon ñi, cui' nu a ndiya qui'an ti' si'yana ntsu'hui
cha' tyiqui'o nten, lo' mñicha' ne' 'in ñi: 28 'Un
ñi nu lca Bstro, yu Moisé ndeña'an ngua'an yu
sca cha': —Sca yu qui'yu nu cua' jui cuilyi'o lo'
cha' caja yu, lo' ñi sca sñe' ne' lo' a mdi'in lo'o
yu, xacan' ticui' ta'a ngula nu ngujui can' tyi'in
lyi'o 'in ne' cuna'an can', lo' cha' tyi'in sñe' ne'
cu'ni ne' cunta si'yana sñe' ne' lo'o cuilyi'o ca
ne' lca can'—. 29 Tyi'in tyaa na sca cha', ndi'in
tsa cati yu qui'yu, sca ta'a ngula ti yu. Yu nu

cula la can' jui cuilyi'o yu, lo' ngujui yu, una
a mdi'in sñe' ne' lo'o yu. 30 Xacan' yu nu cua'
nchca tucua can' mdi'in lyi'o 'in ne' cuna'an can',
ticui' cuaña'an ngujui yu, lo' ñi sca sñe' ne' lo' a
mdi'in lo'o yu. 31 Ticui' cuaña'an yato'o lo'o nu
cua' nchca snan can', ngujui yu, lo' scaña'an ti
yato'o 'in ta'a cati yu can', lo' a mdi'in sñe' ne'
lo'o yu. 32 Yato'o lo'o ne' cuna'an can' ngujui
ne'. 33 Xacan' jan ñii, xa ntsu'hui cha' tyiqui'o
nten, ¿ti ña'an yu can' lca cuilyi'o ca ne' cuna'an
can', si'yana ta'a cati yu mdi'in lyi'o yu 'in ne'?
34 Xacan' mxcuen Jesús 'in yu: Nten chendyu re
ndyijyi cuilyi'o ne', 35 una nten un tyiqui'o lo'
ntsu'hui xu'hue lo'o xca chendyu, a ntsu'hui 'a
cha' ti' caja cuilyi'o ne', 36 lo' ñi a ntsu'hui 'a
cha' ti' caja can', si'yana su'hua ña'an ndi'in cha'
'in lo'o angujle, cua' lca can' sñe' Ndiose si'ya
cha' nu mdyiqui'o. 37 Una tsaña'an ndi'in cha'
'in ne' ngujui nu ntsu'hui cha' tyiqui'o, yu Moisé
ngua'an yu cha' re xa na'an yu 'in yca quiche'
nu ndiquin can', lo' nchcui' na si'yana Ñi X'nan
na lca ñi —Ndiose 'in Abraham, Ndiose 'in Isaac,
Ndiose 'in Jacob—. 38 A lca ñi Ndiose 'in ne'
ngujui, cui' ca nu lca ñi Ndiose 'in ne' nu lo'o,
si'yana cunta cha' nu 'in ñi nchgaa nten lo'o ne'.
39 Xacan' tucua snan ne' escriba juin 'in ñi: 'Un
ñi nu lca Bstro, cui' ña'an nu ycui' um. 40 Lo' ñi
xca cha' a msti 'a ti' ne' cuñicha' ne' 'in ñi. ¿Ti
nu sñe' 'in Cristo? 41 Xacan' juin ñi 'in nten can':
¿Ñi cha' ta nchcui' nten si'yana Cristo lca ñi ticui'
sñe' ta nten 'in Davi? 42 ¿Ta si'i ticui' Davi ngua'an
yu sca cha' loo quityi Salmo, lo' nchcui' na: —
Ndiose X'nan na juin ñi lo'o Ñi X'nan: Chcua tso'
cueen 'ñan, 43 lja xicu'nin 'in ta'a cusuun quinu
nde tuquiya'—? 44 Ticuii' Davi ndlo'o naan 'in ñi
si'yana lca ñi X'nan yu, ¿lo' ña'an ta lca ñi sñe' ta
nten 'in yu cha' na can'?

Msu'hua tiyaa Jesús 'in nten lo'o cha' 'in ne' escriba

45 Lja ndon nscan nten can' cha' nu nchcui' ñi,
juin ñi 'in yu ta'a nda'an ñi: 46 Xñi um cunta 'in
um lo'o ne' escriba, cui' nu nducui ti' nchco' te'
tucuin nu tsu'hue ña'an, nducui ti' ne' xa ndyijyi
nu nchcui' cha' 'in ne' lo'o suun ña'an se'en nchca
quiya', a cunta nchcua ne' la loo se'en n'ni tnu ne'
'in Ndiose uta se'en nchca ta'a, 47 a cunta ndlyaa
ne' na'an 'in ne' cuna'an nu nguinu lo'o cha' ycui'
ti, can' cha' chaan nchcui' lyi'o ne' 'in Ndiose tloo
na'an nten, una can' tlyu la nu ti'i tyijyin tiyaa
xaa.

21

Cha' 'in ne' cuna'an nu mdaa sca lcuan

1 Mxina'an ñi se'en ndlyu tucua snan ne'
cuilyiya' ndyi'ya lcuan ni' lyaa can'. 2 A cunta
na'an ñi xa mdiyaa sca ne' cuna'an nu ti'i ña'an
chendyu 'in nu nguinu lo'o cha' ycui' ti, can'
mdyi'ya ne' tucua ti tñi suhue ti. 3 Juin ñi xacan':
Nu cha' ñi cunen lo'o um, ne' cuna'an nu nguinu
lo'o cha' ycui' ti re, ti'i ña'an 'in ne', una qui'an
la lcuan mdyi'ya ne' que 'in nchgaa la ña'an nten
re. 4 Si'yana nten re mdyi'ya ne' lcuan lo'o tñi nu
cua' nguinu ti 'in ne', una ne' cuna'an re, lo'o cha'
ti'i chendyu 'in ne' mdyi'ya ne' ña'aan tñi nu su
'in ne', tñi nu ntsu'hui cha' cunajo'o 'in ne'.

Ycui' Jesús si'yana ntsu 'hui cha' jlyo laa

5 Mdyisnan ycui' tucua snan yu cha' 'in laa can',
si'yana ndyi'ya 'a nguia' cuityi na lo'o quee nu lca
lcuan nu mdaa ne', lo' juin ñi 'in yu: 6 Tsaña'an nu
na'an um nducua na cua' ñii, una tiyaa xaa caja nu
xicuten 'in na, lo' ñi xca quee re a quinu scua 'a
na chon' ta'a na.

Cha' nu tsato'o xa tsatii chendyu

7 Xacan' mñicha' yu 'in ñi: 'Un ñi nu lca Bstro,
quitsa' um 'in hua ñi xaa tsato'o cha' re, ¿lo'
ña'an ca cuiya' ti' hua xa nu cua' nchcui cuii' cha'
re? 8 Mxcuen ñi 'in yu: Xñi um cunta si'yana
a tucui nu cuñilyi'o 'in um, si'yana qui'an 'a nu
caan lo' chcui' si'yana ljyaan lo'o cha' cuiya' 'ñan,
lo' chcui' can': Nan' lcan Cristo, uta ljuin: Cua'
mdiyaa xaa nu tyi'o laa um. Una a chcui ncha'an
um 'in can'. 9 Xa cunan um cha' si'yana cua'
nchca cusuun scasca se'en, a nchca cha' cutsen
um si'yana nchgaa cha' re ntsu'hui cha' tsato'o
na culo nducua la, una si'i can' cha' cua' tsatii
chendyu. 10 Ti' juin la ñi: Scasca quichen tnu
tyi'in suun, 11 ntsu'hui cha' quiñan lyee ya', a
cunta scasca se'en ntsu'hui cha' qui'ya bju'ñan
uta quicha, lo' ca chcan' loo cha' nu cutsen nten
lo'o cha' nu tnu nde ni' cuaan. 12 Una xa ti' lyijyi
tsato'o nchgaa cha' re, ntsu'hui cha' quinu um
tuyaa' nu xitijin 'in um nu ti'i, lo' tyaa ne' cunta
'in um yaa' yu nu ntsu'hui cunta se'en n'ni tnu
ne' 'in Ndiose, su'hua ne' 'in um na'an chcuan, lo'
si'ya cha' 'ñan tsa lo'o ne' 'in um tloo bsya tnu uta
tloo ree, 13 cuaña'an tca taa um suun ña'an nguiaa
cha' tsu'hue 'in Ndiose. 14 Ñi a su'hua um cha'
nduhue ti' tiquee um ña'an ntsu'hui cha' xcuen
um 'in nu cu'ni cuiya' cha' 'in um, 15 si'yana cui'
xacan' taan cha' tiyaa 'in um lo'o cha' nu chcui'
um, lo' nchgaa nu ti'i ti' 'in um a quija lyoo ña'an

xcuen 'in um uta ljuin si'yana si'i ña'an nchcui'
um. 16 Hasta lo'o nten cula 'in um, ta'a ngula
um, nten 'in ti um, uta ta'a tsu'hue um ntsu'hui
cha' tyaa 'in um yaa' bsya, lo' ntsu'hui um caja
nu cujui 'in um, 17 lo' nchgaa tucui xcuan tloo 'in
um si'ya cha' 'ñan. 18 Una ñi sca quichan' que
um lo' a ntsu'hui cha' quinan' na. 19 Cha' 'un ta
loo um lo'o cha' nu ljyaan 'in um, xacan' tyi'o
laa um. 20 Una xa ña'an um si'yana cua' msu'hua
lo'o sindatu 'in quichen Jerusalén, ca cuiya' ti' um
si'yana cua' jlyo quichen can'. 21 Xacan' nchgaa
nten nu ndi'in se'en lyi'ya loo Judea xnan yu'hui
ne' loo qui'ya, cui' cuaña'an nu ndi'in quichen
can' tyi'o tso' ne', lo' nu ngui'ni tñan ni' quixin' a
xitucui 'a can' nde quichen. 22 Si'yana lca na sca
tsaan nu xitijin Ndiose 'in ne' nu ti'i, lo' tsato'o
nchgaa cha' nu cua' nguinu scua loo quityi 'in
ñi. 23 Una 'tnan ca ne' cuna'an nu cua' mxilyo
ña'an, lo'o ne' nu nguiti' sñe' xacan', si'yana caan
nu ti'i tnu loo chendyu re, si'ya cha' nsin' ti' nu
ntsu'hui tiquee Ndiose. 24 Tyisnan cujui ne' 'in
nten lo'o spada, a cunta ntsu'hui nu tsa lo'o ne'
'in preso sca chcui chendyu, quichen Jerusalén
can' ntsu'hui cha' quinu na tuyaa' ne' gentil, lo'
cu'ni ne' ña'an nu nchca ti' ne' lo'o na tsaya' nu
tsa tucua tsaan nu cua' mdi'in tyaa Ndiose.

Xa quiaan Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan xiya'

25 Xacan' ca chcan' cha' nu tnu loo cucha, loo
coo', lo'o loo cuii, nten chendyu lyee 'a su'hua
ne' cha' tiquee ne', lo' a jlyo 'a ti' ne' ña'an ti'
cu'ni ne' tsaña'an nu cueen ne tyi'a tujo'o si'yana
lyee nguitsa na, 26 tyisnan ña'an ti' ne' loo nu lyee
nguitsen ne', si'ya scasca cha' tnu nu cua' ljyaan
loo chendyu re, si'yana —lo'o ni' cuaan ntsu'hui
cha' quiñan tucui na—. 27 Xacan' ña'an ne' 'in —
Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan quiaan ñi ni'
ndlaa— lo'o cha' cuiya' nu tlyu, lo' xtyi sca xaa
nu tsu'hue ña'an. 28 Xa tyisnan ca chcan' cha'
re, cu'ni tnu tiquee um lo' scuen um tloo um nde
cuaan, si'yana cua' mdiyaa braa nu tyi'o laa um.
29 Mdi'in tyaa ñi xca cha' lo' juin ñi: Xñi um cunta
tsaña'an nguiaa cha' 'in yca higo lo'o scasca la
yca, 30 xa ña'an um si'yana cua' tyisnan chcua
lca' cojo' na, cua' jlyo ti' um si'yana cua' nchcui
cuii' cha' quila quio. 31 Cui' cuaña'an 'un xa ña'an
um cua' nchca scasca cha' can', ca cuiya' ti' um
si'yana cua' nchcui cuii' cha' nu culo Ndiose tñan
'in nten. 32 Nu cha' ñi cunen lo'o um, ta nten re
ti' ndi'in ne' xa nu ntsu'hui cha' ca nchgaa cha'
re. 33 Ni' cuaan lo'o chendyu re, a la 'a quine
cueen na tiyaa xaa, una cha' nu nchcuin' lo'o um
quinu scua na tsala xaa. 34 Can' cha' xñi um cunta
si'yana a cha'an yu'hui ni' cusya 'in um lo'o cha'
nu nchca loo chendyu re, cha' cu'hui, cha' tucun',
ña'an tu' lja xacan' tsati ntyin caan cha' tnu can'
chon' um. 35 Si'yana cha' tnu can' ntsu'hui cha'
caan na tsaña'an nchca ti' sca can' chon' nten
chendyu. 36 Can' cha' tyi'in tiyaa um lo' chcui'
lyi'o um 'in Ndiose nchgaa xaa si'yana ta loo um
tyijyin um nchgaa cha' re, lo' cuaña'an tiyaa um
tloo Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan. 37 Cunda
scaa tsaan ndyi'an lo'o ñi 'in nten ni' lyaa can', lo'
xa nxiin tsaan nxitucui ñi nde loo qui'ya se'en lca
Olivo. 38 Can' cha' tlya ti ndiyaa nten ni' lyaa can',
si'yana quine 'in ne' cha' nu ndlo'o ñi.

22

M'ni cuiya' ne' cha' si'yana quinu Jesús

1 Cua' nchcui cuii' cha' cu'ni ne' ta'a pascua,
cui' xa nchcu ne' jaslya nu a yu'hui suun 'in. 2 Yu
nu ndlo ca tñan ni' lyaa lo'o ne' escriba nan ne'
ña'an nu cujui ne' 'in Jesús, una lo'o cha' mañan
si'yana nguitsen ne' tloo nten quichen. 3 Yu Juda
nu nchcui' ne' lo'o lca Iscariote, cui' ta yu nu
tichcua can', yten Laxa'an ni' cusya 'in yu. 4 Ya
y'ni cuiya' yu cha' lo'o nu ndlo ca tñan ni' lyaa,
tsatlyu lo'o nu lca que 'in silyiya cha' 'in laa, ña'an
ntsu'hui cha' tyaa yu 'in Jesús. 5 Mdiyaa 'a ti' ne'
cha' can', lo' m'ni cuiya' ne' cha' lo'o yu si'yana
su'hua lyiya' ne' 'in yu. 6 Ncua sca cha' ti 'in yu
lo'o ne', lo' ngunan yu ña'an tyaa yu 'in Jesús lja
nu a ndlyu nten.

Xa ycu siin Jesús xiya' ti lo'o yu ta'a mda'an ñi

7 Mdiyaa tsaan xa nchcu ne' jaslya nu a yu'hui
suun 'in, lo' lca na tsaan nu 'ni cha' cujui ne'
'in slya' si'ya ta'a pascua. 8 Xacan' ngua'an tñan
Jesús 'in yu Tyo lo'o yu Xuhua, lo' juin ñi 'in yu:
Yaa um lo' cu'ni chu'hue um na nu cu siin na ta'a
pascua re. 9 Juin yu 'in ñi: ¿La nchca ti' um cu'ni
chu'hue hua 'in na? 10 Mxcuen ñi 'in yu: Ña'an jan
ñi, xa sten um loo quichen cua, can' chcua ta'a um
lo'o sca yu nu lyi'ya sca te'en tyi'a, chcui ncha'an
um 'in yu tsaya' sten yu sca na'an. 11 Chcui' um
lo'o yu nu lca x'nan na'an can': Ndeña'an juin ñi
nu lca Bstro: ¿La nducua na'an se'en cu siin ñi
lo'o yu ta'a nda'an ñi ta'a pascua re? 12 Quitsa' yu
'in um se'en nducua sca na'an tlyu nu cua' nchca
tucua nde cuaan, can' cua' ndi'in nchgaa na nu
cunajo'o 'in na, can' ntsu'hui cha' cu'ni chu'hue
um na nu cu siin na. 13 Xacan' mdo'o yu nguiaa
yu, lo' chcui ña'an juin ñi lo'o yu cuaña'an yato'o,

can' m'ni chu'hue yu na nu cu siin jun ta'a pascua.
14 Xa mdiyaa braa can', yten tucua ñi tu'hua msa
tsatlyu lo'o yu ta'a nda'an ca ñi. 15 Lo' juin ñi 'in
yu: Lyee 'a ncua lca tiqueen cu siin na lo'o um ta'a
pascua re, lja nu ti' lyijyi tijin nu ti'i. 16 Cunen
lo'o um sca cha', a cu'nin 'an siin ta'a pascua re
cha' si'i la se'en ndlo Ndiose tñan. 17 Xacan' msñi
ñi vaso se'en ntsu'hui vino, mdyaa ñi xu'hue 'in
Ndiose, lo' juin ñi 'in yu: Xñi um 'in na nchgaa
um, lo' ca xu'hue um 'in na. 18 Cunen lo'o um
sca cha', a co'on 'an vino re cha' si'i la se'en ndlo
Ndiose tñan. 19 Xacan' msñi ñi jaslya, mdyaa ñi
xu'hue 'in Ndiose, msu'hue ñi 'in na, lo' mdaa ñi
'in na 'in yu, xacan' juin ñi: Nde nu lca cunan'
nan', lo' si'ya um tyaan 'ñan. Tsa quiñan um
cu'ni um cha' re lo' quia yu'hui ti' um 'ñan. 20 Xa
mdyi ycu siin ñi, cui' cuaña'an msñi ñi vaso se'en
ntsu'hui vino can', lo' juin ñi: Nde sca cha' nu cui
ti, lo' si'ya tnen nu quilo si'ya um caja ña'an cu'ni
chu'hue um cha' 'in um lo'o Ndiose. 21 Ña'an um
jan ñi, nde nducua na sca se'en ti lo'o nu ntsu'hui
cha' tyaa 'ñan. 22 Nu cha' ñi si'yana Yu Qui'yu
nu Mdo'o nde ni' Cuaan ntsu'hui cha' tyijyin ñi
tsaña'an cha' nu cua' ngua'an 'in ñi, una 'tnan ca
yu nu ntsu'hui cha' tyaa 'in ñi. 23 Xacan' scasca
yu mñicha' ta'a yu cha' ti ña'an yu cu'ni yu cha'
can'.

Tucui ca lca nu ndon loo la

24 A cunta mdyisnan nchcui' tyijyin yu cha' ti
ña'an yu lca yu nu ndon loo la. 25 Xacan' juin ñi
'in yu: Yu ree ndi'in loo chendyu re tla 'a ndlo
yu tñan 'in nten, lo' ti' nchcui' ne' si'yana lca yu
sca nu nda yaa' 'in nten, 26 una 'un si'i cuaña'an
cu'ni um, si'yana sca nu ndon loo lja um ntsu'hui
cha' cu'ni lyo' can' 'in, lo' yu nu ntsu'hui cunta
'in um cu'ni can' 'in tsaña'an nchca ti' sca nguso.
27 Xacan' jan ñi, ¿ti ña'an nu ndon loo la, nu
nducua tu'hua msa uta nu nsu'hua na loo msa?
¿Ta si'i nu nducua tu'hua msa can'? Una nan' lcan
tsaña'an nchca ti' sca nguso 'in um. 28 Cuaña'an
'un a nchca cula yaa' um 'ñan lo'o nchgaa nu ti'i
ndijin. 29 Can' cha' taan sca cha' cuiya' 'in um
se'en culo um tñan, cui' tsaña'an mdaa Stin cha'
cuiya' 'ñan, 30 si'yana tca chcua um lo' cu na sca
loo msa ti la se'en ntsu'hui cha' culon tñan, a
cunta ntsu'hui cha' chcua um lo' cu'ni cuiya' um
cha' 'in ta'a tichcua ta ne' Israel.

Yu Tyo ntsu'hui cha' xcuan tloo 'in ñi

31 Lo' ti' juin la Ñi X'nan na: Simón, Simón,
cunen lo'o sca cha', Laxa'an cua' mjñan cha'
cuiya' si'yana scuin ti'in 'in tsaña'an nchca ti'
nscuin ne' mti trigo. 32 Una nan' cua' mjñan 'in
Ndiose si'ya cha' 'in, si'yana a cu'ni na'an ti' lo'o
cha' nu ndiya qui'an ti', lo' xa nu'huin tyiton, taa
cha' tnu tiquee 'in ta'a ndiya qui'an ti'. 33 Xacan'
juin yu 'in ñi: Ñi X'nan hua, cua' m'nin tiqueen
si'yana si'i tsaloo na'an chcuan ti tsa'an lo'o um,
cui' ca nu cajan lo'o um. 34 Lo' juin ñi: Tyo, cunen
lo'o sca cha', ti' lyijyi xi'ya latyee lo' snan ya'
chcui' si'yana a ndyu'hui lyoo 'ñan.

Ntsu'hui cha' cui'ya yu spada

35 Ti' juin la ñi lo'o yu: Xa ngua'an tñan 'in um
yaa um, nen lo'o um si'yana a cui'ya um tñi, ñi
cuijyin, ñi a cui'ya um quinan, ¿ta nde'en la na ya
lyijyi 'in um xacan'? Mxcuen yu 'in ñi: A sca na.
36 Juin ñi 'in yu: Una cua' ñii, tca cui'ya um tñi lo'o
cuijyin, lo' nu a ntsu'hui spada 'in, tca cujui' ste'
lo' xi'i sca na. 37 Cunen lo'o um sca cha', 'ni cha'
tsato'o 'ñan tsaña'an cha' nu cua' nguinu scua loo
quityi 'in Ndiose, lo' nchcui' na: —Tsatlyu mda'an
ñi lo'o yu nducun'—. Nchgaa cha' nu cua' nguinu
scua si'ya cha' 'ñan, tsaloo na ca ti na. 38 Xacan'
mxcuen yu 'in ñi: Ñi X'nan hua, nde lo'o tucua
spada 'in hua. Lo' juin ñi: Cui' lya lo'o cuati.

Ycui' lyi'o Jesús 'in Ndiose se'en lca Getsemaní

39 Xacan' mdo'o ñi nguiaa ñi nde loo qui'ya
Olivo, cui' tsaña'an cha' nu cua' ntsu'hui 'in ñi,
lo'o yu ta'a nda'an ñi nducui ncha'an 'in ñi. 40 Xa
mdiyaa ñi can' juin ñi 'in yu: Chcui' lyi'o um 'in
Ndiose si'yana a sten cha' ngunan' tiquee um.
41 Mdo'o ntan ñi sii' yu tsaña'an cuiya' se'en
nduguun ne' sca quee, can' mdyi'ya xtyin' ñi lo'
mdyisnan ycui' lyi'o ñi 'in Ndiose: 42 'Un ñi nu lca
Stin, cha' a tyijyin yu'hui tijin nu ti'i re, una ñi si'i
ña'an nu nchca tin', cui' ca nu cu'ni um ña'an nu
nchca ti' um. 43 Xacan' ngulo'o tloo sca angujle
'in ñi nu mdo'o nde ni' cuaan si'yana ta yaa' 'in
ñi. 44 Loo cha' ti'i nga'an 'in ñi, nde lyee la ycui'
lyi'o ñi 'in Ndiose, lo' mdyisnan nguilo tyi'a ta ñi
la lyuu tsaña'an nchca ti' tne. 45 Xa mdyi ycui'
lyi'o ñi 'in Ndiose, mdyiton ñi lo' nguila ñi se'en
nducua yu ta'a nda'an ñi, nguija lyoo ñi 'in yu lja'
yu si'yana lyee lu'un ti' yu. 46 Lo' juin ñi 'in yu:
¿Ñi cha' ta lja' um? Tyitucui um lo' chcui' lyi'o
um 'in Ndiose si'yana a sten cha' ngunan' tiquee
um.

Xa mdyaa yu Juda 'in Jesús

47 Lja nchcui' ñi cha' can' mdiyaan nten qui'an,
lo' yu Juda cui' ta yu tichcua can', nducua loo yu
loo nten can', mdiyaa yu se'en ndon Jesús si'yana
chcui' cha' yu la sii' sca' ñi. 48 Xacan' juin Jesús

'in yu: Juda, ¿ta cuaña'an mdyaa 'in Yu Qui'yu
nu Mdo'o nde ni' Cuaan lo'o ña'an nu ycui' cha'
'ñan? 49 Xa na'an yu ta'a nda'an ñi cha' nu nchca,
lo' juin yu 'in ñi: Ñi X'nan hua, ¿ta si'yu hua 'in
ne' lo'o spada re? 50 Sca yu ta'a nda'an ñi msi'yu
nscan yu nguso 'in nu ndlo ca tñan ni' lyaa can',
tso' cueen 'in yu. 51 Xacan' mxcuen Jesús 'in yu:
Cui' lya tsacua ti ña'an. Xacan' yla' Jesús nscan
yu nguso can', cui' xaa mchca na 'in yu. 52 Xacan'
ycui' Jesús lo'o nchgaa nu ljyan y'ni lyi'o 'in ñi,
cui' nu ndlo ca tñan ni' lyaa tsatlyu lo'o nu lca
que 'in silyiya nu ntsu'hui cuan 'in laa, lo'o qui'yu
cula, lo' juin ñi 'in yu: ¿Ñi cha' lo'o yca lo'o spada
nducua yaa' um ljyan 'ya um 'ñan tsaña'an nchca
ti' um lo'o sca yu cunan? 53 Nchgaa xaa nguilyun
lo'o um ni' lyaa, ¿ñi cha' a msñi um 'ñan xacan'?
Una cua' ñii mdiyaa braa nu nta um tsaña'an nu
ndlo laxa'an tñan 'in um.

Xa mscuan tloo yu Tyo 'in Jesús

54 Xacan' msñi ne' 'in Jesús, ya lo'o ne' 'in ñi
se'en nducua na'an 'in yu nu ndlo ca tñan ni'
lyaa. Yu Tyo can' tijyo' ti mducui ncha'an yu 'in
nten can'. 55 Tlu'hue la lyiya' mxiqui'o ne' quii',
tyi'iin sii' na yten tucua ne', a cunta lo'o yu Tyo
yten tucua yu lja can'. 56 Sca ne' cuna'an nu lca
nguso, xa na'an ne' si'yana lo'o yu Tyo nducua yu
can', mxina'an tsu'hue ca ne' 'in yu, lo' juin ne':
Lo'o yu re ta'a nda'an yu cua. 57 Una mscuan tloo
yu cha' can' lo' juin yu: A ndyu'hui lyoon 'in yu
nu nchcui' um cha' 'in cua. 58 Chon' nde'en can'
ticui' cuaña'an juin sca yu 'in yu Tyo can': Lo'o
nu'huin ta'a nda'an yu cua. Mxcuen yu xacan':
A lo'on nan'. 59 Tsa ndyijyin sca braa ti, mdo'o
ycui' xca yu lo' juin yu: Nu cha' ñi s'ni, si'yana
lo'o yu re lca yu ta'a nda'an yu cua, si'yana lca
yu ne' Galilea. 60 Mxcuen yu Tyo: A jlyo tin' ñi
cha' nchcui'. Lja nu ti' nchcui' yu cha' can' mdo'o
si'ya sca latyee. 61 Xacan' Ñi X'nan na mxina'an ñi
se'en ndon yu Tyo can', cui' xaa nguia yu'hui ti'
yu cha' nu ycui' ñi xa juin ñi lo'o yu: Ti' lyijyi xi'ya
latyee lo' snan ya' chcui' si'yana a ndyu'hui lyoo
'ñan. 62 Mdo'o yu Tyo can' nde lyiya', lo' ynan yu
si'yana ndyijyin ya' ti'i nga'an 'in yu.

Xa mjyi'in ne' 'in Jesús

63 Yu nu nsñi cunta 'in Jesús mxiycha' ne' lo'
mjyi'in ne' 'in ñi, 64 a cunta mscan' ne' sca te' tloo
ñi, mycuan' ne' 'in ñi, lo' juin ne': ¿Chcui' ña'an
na cha' ti ca mycuan' tloo? 65 Qui'an 'a cha' ti'i
ycui' ne' lo'o ñi.

Ncua cuiya' cha' 'in Jesús lo'o tso' cha' 'in laa

66 Xa ngu'ya xaa can', tsatlyu nguio' ti'in nch-
gaa qui'yu cula lo'o yu nu ntsu'hui ca cunta laa
'in ne' lo'o ne' escriba, mdiya lo'o ne' 'in ñi se'en
ntsu'hui cha' ca cuiya' cha' 'in ñi, lo' juin ne'
'in ñi: 67 ¿Ta cui' lca Cristo? Quitsa' la 'in hua.
Mxcuen ñi 'in ne': Cha' cunen lo'o um si'yana
cuin', a tsa qui'an ti' um 'ñan. 68 A cunta cha'
cuñichan' 'in um sca cha', ñi a xcuen um 'ñan, lo'
ñi a culaa um 'ñan. 69 Una ti' cua' ñii —sten tucua
Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan tso' cueen 'in
Ndiose—. 70 Nchgaa ne' juin ne' 'in ñi: ¿Ca nu
Sñe' Ndiose lca xacan'? Mxcuen ñi 'in ne': 'Un
nchcui' um cuaña'an. 71 Xacan' juin ne': A 'ni 'a
cha' ti' cunan na xca tucui nu taa suun cha' 'in
yu re, si'yana cui' na ngune 'in na cha' nu mdo'o
tu'hua yu.

23

Ncua cuiya' cha' 'in Jesús tloo yu Pilato

1 Cui' ña'an lcaa mdyiton nchgaa nten can', lo'
ya lo'o ne' 'in Jesús tloo yu Pilato. 2 Mdyisnan
msu'hua ne' qui'ya 'in ñi tloo yu, lo' nchcui' ne':
Nguija lyoo hua 'in yu re nxilo ti'in yu 'in nten
quichen, nchcui' yu si'yana a taa 'a hua tñi cha'
'in yu César, a cunta nchcui' yu si'yana cui' yu lca
yu Cristo, lo' lca yu ree. 3 Xacan' mñicha' yu Pilato
'in ñi: ¿Ta cui' lca Ree 'in ne' judio? Mxcuen ñi 'in
yu: 'Un nchcui' um cha' re. 4 Xacan' juin yu Pilato
'in nten lo'o yu nu ndlo ca tñan ni' lyaa can': A
sca qui'ya nguija lyoon 'in yu re. 5 Una nten can'
nde lyee la mdon loo cha' 'in ne' lo' nchcui' ne':
Nxilo ti'in yu 'in nten quichen lo'o cha' nu ndlo'o
yu ña'aan se'en lyi'ya loo Judea, lo' mdyisnan yu
ti' la se'en lca Galilea.

Yaa Jesús tloo yu Herode

6 Xa ngune 'in yu Pilato si'yana m'ni tyi'ya ne'
Galilea, xacan' mñicha' yu 'in ne' cha' Jesús lca ñi
ne' Galilea. 7 Xa ncua cuiya' ti' yu Pilato si'yana
mdo'o ñi se'en lyi'ya loo Galilea se'en ndlo yu
Herode tñan, xacan' ngulo yu tñan si'yana tsa
lo'o ne' 'in ñi tloo yu Herode, si'yana lja xacan'
nguilyu yu quichen Jerusalén. 8 Mdiyaa 'a ti' yu
xa na'an yu 'in Jesús, si'yana cua' s'ni nchca ti'
yu ña'an yu 'in ñi, qui'an 'a cha' cua' ynan yu lo'
nta yu cha' ñi xaa cu'ni ñi sca cha' nu tnu tloo
yu. 9 Qui'an 'a cha' mñicha' yu 'in ñi, una a sca
cha' can' mxcuen ñi. 10 Nchgaa yu nu ntsu'hui
cunta laa 'in ne' tsatlyu lo'o ne' escriba, nde lyee
la msu'hua ne' qui'ya 'in ñi. 11 Xacan' yu Herode
lo'o sindatu 'in yu mscuan tloo 'in ñi lo' mxiycha'

yu 'in ñi, lo' mxico' yu sca te' tsu'hue ña'an 'in ñi,
xiya' ngua'an tñan yu 'in ñi nde se'en ndi'in yu
Pilato can'. 12 Cuaña'an mchca tsu'hue cha' 'in yu
Pilato lo'o yu Herode, si'yana ti' culoo a tsu'hue
ndi'in yu.

Ngulo Pilato tñan si'yana caja Jesús

13 Xacan' mxo' ti'in yu Pilato 'in nchgaa nu ndlo
tñan ni' lyaa, tsatlyu lo'o yu nu lyi'ya tñan lo'o
nten quichen can', 14 lo' juin yu 'in ne': Mdiyan
lo'o um 'in yu re tloon lo' nchcui' um si'yana nxilo
ti'in yu nten quichen, una cua' mxicunen 'in yu
tloo na'an um, lo' a sca qui'ya nguija lyoon 'in yu
ña'an nu ndlo qui'ya um 'in yu. 15 Ñi yu Herode,
lo' a ngulo qui'ya 'in yu xa ngua'an tñan 'in yu
yaa yu. Can' cha' cunen lo'o um, a ndyi'o tñan
caja yu si'yana a sca qui'ya m'ni yu. 16 Culaan 'in
yu ndi'a xa cua' m'ni yu. 17 Sca cha' nu ntsu'hui
'in ne', njñan ne' si'yana ndlyaa sca preso cunda
scaa yjan xa nchca ta'a can'. 18 Una nten qui'an
can' tsatlyu nchcui' cueen ne': ¡Yjui um 'in yu
re lo' culaa um 'in yu Barrabás! 19 Ntsu'hui yu
na'an chcuan si'yana mxilo ti'in yu nten quichen,
a cunta yjui yu nten. 20 Xiya' ycui' yu Pilato lo'o
nten can' si'yana ntsu'hui tiquee yu culaa yu 'in
Jesús. 21 Una nten can' ycui' cueen ne': ¡Jyi'in
ca'an um 'in yu loo cusi, jyi'in ca'an um 'in yu
loo cusi! 22 Xacan' ycui' yu Pilato lo'o nten can'
nu cua' nchca snan ya': ¿Ñi na ta m'ni yu re? A
sca qui'ya nguija lyoon 'in yu nu hasta lo'o caja
yu. Can' cha' qui'ni yu lo' ndi'a culaan 'in yu.
23 Una nde lyee la ycui' cueen ne' lo' mjñan ne'
cha' si'yana cha'an ñi loo cusi. Mdon loo cha'
'in ne' tsatlyu lo'o nu ntsu'hui cunta laa 'in ne'.
24 Xacan' mdaa yu Pilato cha' cuiya' si'yana cu'ni
ne' ña'an nu nchca ti' ne'. 25 Ngulaa yu 'in yu
nu mjñan nten can', yu nu ntsu'hui na'an chcuan
si'yana mxilo ti'in yu nten, a cunta yjui yu nten,
lo' mdyaa yu Pilato cunta 'in Jesús yaa' ne'.

Xa ngujui Jesús loo cusi

26 Tucueen nguia lo'o ne' 'in ñi mchcua ta'a
ne' lo'o sca yu yaa tñan ni' quixin', yu Simón nu
mdo'o quichen Cirene, mxicu'ni ne' 'in yu si'yana
cui'ya yu cusi nu lyi'ya Jesús lo' chcui cha'an yu
'in ñi. 27 Qui'an 'a nten nguia ncha'an 'in ñi, cui'
cuaña'an ne' cuna'an nguia ynan si'ya ñi. 28 Una
Jesús mxina'an ñi nde chon' se'en ljyaan ne', lo'
juin ñi 'in ne': 'Un ne' cuna'an Jerusalén, a cunan
lo'o um 'ñan, cui' ca nu cunan lo'o um 'in um
lo'o sñe' um. 29 Cunen lo'o um sca cha', ljyaan
sca tsaan xa caja nu chcui': Tsu'hue ca xu'hue
ne' cuna'an nu a mdaa Ndiose cha' cuiya' tyi'in
sñe', nu a siya' mxilyo ña'an, ñi a na'an ne' yti'
sñe' ne'. 30 —Xacan' chcui' nten can' lo'o qui'ya:
Cho'o ti'in um 'in hua, cui' cuaña'an chcui' ne'
lo'o qui'ya suhue ti: Tucun ti'in um 'in hua—.
31 Cha' cuaña'an ngui'ni lyi'o ne' 'in sca yca yi'a,
ña'an la ca cu'ni ne' lo'o sca yca ngutyi. 32 A cunta
nguia lo'o ne' 'in tucua yu nducun' si'yana tsatlyu
caja yu lo'o Jesús. 33 Xa mdiyaa ne' se'en naan que
jyi'o, can' mjyi'in ca'an ne' 'in ñi loo cusi, a cunta
lo'o yu nducun' nga'an yu loo cusi, scaa yu sca tso'
'in ñi. 34 Xacan' juin Jesús: 'Un ñi nu lca Stin, cu'ni
um cha' tlyu ti' 'in nten re si'yana a jlyo ti' ne'
ñi na ngui'ni ne'. —Ticui' lja can' mtsa ne' sten',
ngulo ne' xu'hue ne' lo'o na—. 35 Nten can' nan'
'ya ne' 'in ñi, lo' yu nu lyi'ya tñan can' nchcui'
ca'an 'in ñi: Yu re ngulo laa yu 'in xca tucui, ¿ñi
cha' a culo laa yu 'in yu cha' na cha' ñi ca lca yu
Cristo, ñi nu mdo'o hui ca 'in Ndiose? 36 Lo'o yu
sindatu mstyi lyi'o 'in ñi, lo' ncua ti' yu xico'o yu
vinagre 'in ñi, 37 lo' nchcui' yu: Cha' nu'huin lca
Ree 'in ne' judio, culo laa 'in ticuii'. 38 A cunta
nga'an sca cha' que cusi can' lo'o cha' griego, cha'
latin, lo'o cha' hebreo, lo' nchcui' na: Nde yu nu
lca Ree 'in ne' judio. 39 Sca yu nducun' nu ta'a
nga'an ñi loo cusi mdyisnan ycui' ca'an yu 'in ñi:
Cha' nu'huin lca Cristo, culo laa 'in ticuii', xacan'
culo laa 'in hua. 40 Mxcuen xca yu can' lo' ngusun
lo'o yu 'in: Ñi tsachin' ti lo' a ntsen nu'huin tloo
Ndiose, lo' re ña'an ndijin na nu ti'i. 41 Nu cha' ñi
ntsu'hui suun 'in na tyijyin na nu ti'i re, si'ya tñan
ngunan' nu m'ni na, una yu re a sca cha' ngunan'
m'ni yu. 42 Xacan' juin yu 'in Jesús: Quia yu'hui ti'
um 'ñan xa tiyaa um se'en culo um tñan. 43 Xacan'
mxcuen Jesús 'in yu: Nu cha' ñi cunen lo'o, ti' cua'
ñii cua' ndi'in lo'on la ni' cuaan. 44 Tsa ntsu'hui
ndyi'ya cuaan tsaya' mdiyaa braa cua' snan siin,
ngu'ya tla yta sca chcui se'en can'. 45 Cucha a
mdu'hui 'a na xaa, lo' te' tlyu nu nducui la ni'
lyaa can' mda' na tlu'hue la na, mdo'o na tucua
yu'hue. 46 Xacan' cueen 'a msi'ya Jesús: 'Un ñi nu
lca Stin, —tuyaa' um xnun cusya 'ñan—, lo' ña'aan
mdyi ycui' ñi cha' re ngujui ñi. 47 Xa na'an yu nu
lca que 'in sindatu cha' nu yato'o, cui' xaa m'ni
tnu yu 'in Ndiose lo' juin yu: Nu cha' ñi s'ni, yu re
ncua yu sca nten nu ñi ndi'in cha' 'in tloo Ndiose.
48 Nten qui'an nu nguio' ti'in can' xa na'an ne'
cha' nu yato'o, mxitucui ne' lo' mycuan' ne' jyan
tiquee ne' loo nu ti'i nga'an 'in ne'. 49 Una nchgaa
nu lca ta'a tsu'hue ñi lo'o jun cuna'an nu mducui
ncha'an 'in ñi ti' la se'en lca Galilea, tijyo' ti ndon

jun nan' 'ya jun.

Xa mtsi' Jesús

50 Can' ndi'in sca yu naan See nu mdo'o
quichen Arimatea se'en lyi'ya loo Judea, lca yu
sca qui'yu cula 'in ne' judio, tsu'hue nten lca yu
lo' ñi ndi'in cha' 'in yu. 51 Lo'o yu nta yu cha'
ñi xaa culo Ndiose tñan 'in nten, a cunta xa m'ni
cuiya' ne' cha' 'in Jesús a ncua ta'a lo'o yu 'in ne',
ñi lo'o ña'an nu m'ni ne'. 52 Ya jñan yu cha' cuiya'
'in Pilato cha' tca cutsi' yu 'in Jesús. 53 Xa mdyi'ya
yu 'in ñi loo cusi nguxen yu sca te' 'in ñi, lo' ya tsi'
yu 'in ñi sca tuquee nu cua' lca nguiaa', se'en nu
a nchca tucui quitsi'. 54 Lca na vierne siin nu cua'
tyisnan xitñan' ne' judio. 55 Tsalca jun cuna'an
nu mducui ncha'an 'in ñi ti' la se'en lca Galilea,
mdiya ncha'an jun 'in yu se'en mtsi' ñi, lo' na'an
jun ña'an mdi'in tyaa yu 'in ñi ni' tucuaa can'.
56 Xacan' mxitucui jun nguiaa jun, m'ni chu'hue
jun tyi'a xityi'i nu chu'hui 'in Jesús, lo' mxitñan'
jun tsaan can' ña'an cha' nu cua' ntsu'hui 'in ne'.

24

Xa mdyiqui'o Jesús

1 Una culoo tsaan nu mducua snan can', tlya ti
nguiaa jun cuna'an tucuaa can', lyi'ya jun tyi'a
xityi'i nu cua' ncua tsu'hue, a cunta lo'o chcua
xnan jun cuna'an ta'a nguiaa jun. 2 Xa mdiyaa
jun na'an jun si'yana cua' mdo'o ntan quee nu
nchcun tucua can'. 3 Xacan' yten jun lo' 'a na'an
'a jun su Ñi X'nan na. 4 Lja ndon yuhue ti' jun cha'
can', tsati ntyin mdo'o ton tucua yu qui'yu nu lco'
te' tsu'hue ña'an xaa. 5 Lyee ytsen jun, can' cha'
mdyi'ya tucui jun tloo jun, lo' juin yu 'in jun: ¿Ñi
cha' nda'an nan um 'in sca nu lo'o lja ne' cua'
ngujui? 6 A ntsu'hui 'a ñi re, cua' mdyiqui'o ñi.
Quia yu'hui ti' um ña'an ycui' ñi lo'o um xa mdi'in
ñi se'en lca Galilea, 7 xa juin ñi: Yu Qui'yu nu
Mdo'o nde ni' Cuaan, caja nu tyaa 'in ñi yaa' nten
qui'ya chendyu, jyi'in ca'an ne' 'in ñi loo cusi,
una nu cua' ca snan tsaan ntsu'hui cha' tyiqui'o
ñi. 8 Xacan' nguia yu'hui ti' jun cha' nu ycui' ñi.
9 Cui' xaa mdo'o jun nguia ytsa' jun 'in cha tixca
yu ta'a mda'an ñi lo'o nchgaa la ña'an jun cha' nu
yato'o. 10 Tsalca jun nu mdaa suun cha' re lo'o
yu ta'a mda'an ñi lca María Magdalena, Juana,
lo'o María jyi'an Jacobo, a cunta lo'o chcua xnan
jun cuna'an nu ta'a nda'an jun. 11 Una yu ta'a
mda'an ñi msque' ti' si'yana la xnan ycui' tinto
jun cuna'an can', lo' a ya qui'an ti' yu 'in jun.
12 Una yu Tyo can' msnan yu ya na'an yu se'en
mtsi' ñi, lo' xa msti quiloo yu na'an yu su te' nu
nguxen ti ñi, xacan' mxitucui yu lo' ndyijyin ya'
nduhue ti' yu si'ya cha' nu ya' to'o can'.

Xa nguiaa Jesús tucueen Emaús

13 Yato'o cuii' tsaan can' mxitucui tucua yu nu
nguiaa nde quichen Emaús, lo' a tijyo' nguinu
na quichen Jerusalén, tsa ntsu'hui lyoo tixca
kilometro. 14 Nguia taa yu cha' ña'an cha' nu
yato'o can'. 15 Lja nguia ycui' yu cha' can', mdiya
ncha'an Jesús 'in yu, 16 una mchcun cha' tiyaa 'in
yu lo' a ncua chu'hui lyoo yu 'in ñi. 17 Lo' juin ñi
'in yu: ¿Ñi cha' ta nguia taa um, lo' lu'un ti' um?
18 Sca yu can' naan yu Cleofas, lo' mxcuen yu 'in
ñi: ¿Ta scati nu'huin yaa Jerusalén, a nchca ca jlyo
ti' cha' nu yato'o nu cua' nchca snan tsaan ti re?
19 Xacan' juin ñi 'in yu: ¿Ñi na ta nchca? Mxcuen
yu 'in ñi: Cui' cha' 'in Jesús Nazaret, sca nu
mxiycui' Ndiose 'in, tlyu cha' cuiya' mda'an lo'o
ñi lo'o cha' nu ycui' ñi lo'o ña'an nu m'ni ñi, lo'
yu'hui cuiya' ti' Ndiose 'in ñi, cui' cuaña'an lo'o
nten. 20 Yato'o nguinu ñi tuyaa' yu nu ntsu'hui
cunta cha' 'in laa tsatlyu lo'o nu lca bsya 'in na, lo'
ngulo qui'ya ne' 'in ñi tsaya' nu mjyi'in ca'an ne'
'in ñi loo cusi. 21 Una huare' ncua ti' hua si'yana
cui' ñi culo laa ñi 'in ne' Israel, lo' cua' nguiaa
snan tsaan yato'o cha' re. 22 A cunta tucua snan
jun cuna'an msu'hua jun cha' nduhue ti' tiquee
hua, tlya re ñii yaa jun tucuaa can', 23 lo' si'yana
a nguija lyoo 'a ñi 'in jun mxitucui jun, mdaa
jun suun si'yana na'an xñii jun angujle, can' nu
mtsa' 'in jun si'yana lo'o ñi. 24 Cui' cuaña'an tucua
snan yu ta'a nda'an hua yaa yu tucuaa can', lo'
nguija lyoo yu 'in na chcui ña'an juin jun cuna'an
can', una a na'an yu 'in ñi. 25 Xacan' mxcuen ñi
'in yu: ¡Ta chin' 'a cha' tiyaa 'in um, ta a ndiya
qui'an ti' um nchgaa cha' nu ngua'an scua yu
nu mxiycui' Ndiose 'in cua' s'ni! 26 ¿Ta si'i culo
nducua la ntsu'hui cha' tyijyin ñi nu lca Cristo
nu ti'i, la xacan' sten ñi la ni' cuaan loo xaa 'in
ñi? 27 Xacan' ti' la suun se'en mdyisnan ngua'an
yu Moisé ngulyo scua la ñi cha' 'in ñi lo'o yu,
cuaña'an ya quiñan ñi lo'o cunda scaa quityi nu
ngua'an nchgaa la ña'an yu nu mxiycui' Ndiose
'in. 28 Xa mdiyaa yu tu'hua quichen se'en ntsu'hui
cha' quinu yu, m'ni ñi cha' si'yana tijyo' la tsaa ñi.
29 Una mxicu'ni yu 'in ñi si'yana quinu ñi lo'o yu,
lo' juin yu: ¿Ñi cha' ta a quinu um lo'o hua, si'yana
cua' msiin lo' cua' qui'ya tla? Xacan' yten ñi ña'an
se'en ntsu'hui cha' quinu ñi lo'o yu. 30 Yato'o lja
nducua ñi tu'hua msa can' lo'o yu, msñi ñi sca

jaslya, mdyaa ñi xu'hue 'in Ndiose, msu'hue ñi 'in
na lo' mdaa ñi 'in na 'in yu. 31 La xacan' nguila
cha' tiyaa 'in yu, lo' yu'hui lyoo yu 'in ñi, una a
ncua chcan' 'a ñi. 32 Mdyisnan ycui' yu: Cha' ñi
tsaña'an nu ngüi ti' cusya 'in na lja ndaa ñi cha'
tucueen ljyaan na, xa ngulyo scua la ñi cha' nu
nducua loo quityi 'in Ndiose. 33 Ticui' xaa can'
mxitucui yu nde quichen Jerusalén, nguija lyoo
yu 'in cha tixca yu ta'a mda'an ñi nguio' ti'in yu
lo'o nchgaa la ña'an jun, 34 lo' ndeña'an ndi'in
ycui' jun xa mdiyaa yu: Nu cha' ñi ca si'yana
cua' mdyiqui'o Ñi X'nan na, cua' ngulo'o tloo
ñi 'in yu Simón re. 35 Xacan' mdyisnan mdaa
chcuaa yu can' suun tsaña'an cha' nu yato'o 'in
yu tucueen nguiaa yu, lo' ña'an yu'hui lyoo yu 'in
ñi xa msu'hue ñi jaslya can'.

Ngulo'o tloo Jesús 'in yu ta'a mda'an ñi

36 Lja nchcui' yu cha' can', tsati ntyin ngulo'o
tloo Jesús tlu'hue la se'en nguio' ti'in jun, lo'
juin ñi 'in jun: Tsu'hue ti tyi'in um scasca um.
37 Nchgaa jun ytsen jun, lo' a jlyo 'a ti' jun ña'an
ti' quiñan ti' jun, msque' ti' jun si'yana sca cui'in
ti na'an jun. 38 Xacan' juin ñi: ¿Ñi cha' ta nguitsen
um, lo' ngui'ni tucua ti' um? 39 Cu'ni quii um
yaan' lo'o quiyan' lo' ca cuiya' ti' um si'yana nan'
lcan. Cula' um 'ñan lo' ca jlyo ti' um, si'yana sca
cui'in a ntsu'hui tijyan na lo' ñi a ntsu'hui cunan'
na tsaña'an nu na'an um 'ñan cua' ñii. 40 Xa
ycui' ñi cha' can', ngulo'o ñi yaa' ñi lo'o quiya'
ñi. 41 Ndyijyin ya' tsu'hue ntsu'hui tiquee jun
siya' ti' ngui'ni tucua ti' jun, a cunta nduhue ti'
jun, can' cha' juin ñi 'in jun: ¿Ta a sca na ndi'in
'in um cu na? 42 Xacan' mdaa jun tsa yu'hue
cula nu cua' mque' 'in ñi, lo'o scua' cuton nu
ntsu'hui cuiñan'. 43 Msñi ñi 'in na lo' ycu ñi 'in
na tloo na'an jun. 44 Xacan' juin ñi 'in jun: Nde
cha' ycuin' xa mda'an na lo'o um, si'yana 'ni cha'
tsato'o nchgaa se'en nchcui' quityi 'in Ndiose cha'
'ñan, quityi nu ngua'an scua Moisé lo'o nchgaa la
ña'an yu nu mxiycui' Ndiose 'in, lo'o quityi salmo.
45 Xacan' msla ñi cha' tiyaa 'in jun si'yana qui'ya
jun cunta ña'an nchcui' quityi 'in Ndiose, 46 lo'
juin ñi 'in jun: Nde cha' nu nguinu scua, Ñi nu
lca Cristo ntsu'hui cha' tyijyin ñi nu ti'i tsaya'
caja ñi, una tyiqui'o ñi nu cua' ca snan tsaan, 47 a
cunta caja nu tyi'an ycui' cha' re lo'o cha' cuiya'
'in ñi sca chcui chendyu, si'yana xilo'o chon' ne'
qui'ya 'in ne' lo' cu'ni Ndiose cha' tlyu ti' 'in ne',
lo' tyisnan chcui' ne' cha' re se'en lca Jerusalén.
48 'Un lca um nu na'an tloo cha' re. 49 Cunen
lo'o um sca cha', nan' ca'an tñan cha' nu cua'
mdi'in tyaa Ndiose lo'o um, una quita um quichen
Jerusalén re tsaya' chcuan um cha' cuiya' nu tyi'o
la ni' cuaan.

Xa ycuen Jesús nde ni' cuaan

50 Xacan' mdiya lo'o ñi 'in jun nde tu'hua
quichen Betania, lo' mscuen ñi yaa' ñi lo' ncuan
ñi 'in jun. 51 Yato'o lja ncuan ñi 'in jun mdyisnan
ycuen ñi nde ni' cuaan. 52 Xa cua' m'ni tnu jun 'in
ñi, mxitucui jun nde quichen Jerusalén, ndyijyin
ya' tsu'hue ntsu'hui tiquee jun. 53 Nchgaa xaa
nguilyu jun ni' lyaa, ngui'ni tnu jun 'in Ndiose lo'
ndyaa jun xu'hue 'in ñi. Amen.

Juan

Cha' 'in Jesucristo xa yaan ñi loo chendyu

1 Xa ti' lyijyi tsaa' chendyu cua' ndi'in Cha' 'in
Ndiose, tsatlyu ndi'in Ndiose lo'o Cha' can', lo'
Ndiose lca Cha' can'. 2 Cua' ndi'in Cha' can' lo'o
Ndiose xa ti' lyijyi tsaa' chendyu. 3 Cui' ñi mtñan
ñi nchgaa loo na, ñi sca na lo' a nguiaa', cha' si'i
si'ya ñi. 4 Cui' ñi nda'an lo'o ñi chendyu 'in nten,
lo' chendyu can' lca na xaa 'in ne'. 5 Nxtyi xaa
can' se'en tla yta, una tla yta can', a nchca 'in na
chcui ndijin na loo xaa can'. 6 Yato'o ngulo ton
Ndiose 'in sca yu ncua naan Xuhua. 7 Nde nu yan
ytsa' 'in nten, mdaa yu suun ña'an ndi'in cha' 'in
xaa can', si'yana tsa qui'an ti' nchgaa nten si'ya
cha' nu chcui' yu. 8 Una si'i yu lca yu xaa can',
cui' ca nu yaan yu si'yana taa yu suun ña'an ndi'in
cha' 'in xaa can'. 9 Xaa can' lca na cha' nu ñi nu
ndaa chendyu 'in nchgaa nten, lo' mdiyaan xaa
can' loo chendyu re. 10 Mdi'in ñi loo chendyu
re, cui' ñi mtñan ñi 'in na, una nten chendyu
a yu'hui lyoo ne' tucui lca ñi. 11 Yaan ñi se'en
nu mtñan ñi, una a ncuan xu'hue ta nten 'in ñi.
12 Una tsalca nu ncuan xu'hue 'in ñi, nu ndiya
qui'an ti' 'in ñi, mdaa ñi cha' cuiya' si'yana ca can'
sñe' Ndiose, 13 una a ncua cune' can' lo'o juesa
'in nten chendyu, ta si'ya cha' cuiya' 'in ne', cui'
ca nu ncua cune' can' si'ya cha' cuiya' 'in Ndiose.
14 Lo' ñi nu lca Cha' can' ncua ñi sca nten, tsatlyu
mdi'in ñi lo'o hua, (na'an hua cha' cuiya' 'in ñi,
cha' cuiya' nu nda'an lo'o scati Sñe' Ndiose), lo'
mtsa'an yu'hui cha' tsu'hue 'in ñi lo' ycui' ñi cha'
nu ñi. 15 Yu Xuhua can' mdaa yu suun cha' 'in
ñi, lo' nchcui' yu: Cui' cha' 'in ñi re lca nu ycuin'
lo'o um si'yana cua' ljyaan sca nu ndon loo lati
que 'ñan, si'yana cua' s'ni la ndi'in can'. 16 Loo nu
mtsa'an yu'hui cha' tsu'hue 'in ñi, ngui'ni ca'an
scasca cha' tsu'hue 'in na nchgaa na. 17 Ndiose
mdaa ñi lee 'in na si'ya Moisé, una cha' tsu'hue
lo'o cha' nu ñi yaan na si'ya Jesucristo. 18 A tucui
nu cua' na'an tloo 'in Ndiose, scati Sñe' ñi nu sca
cha' ti 'in ñi lo'o, can' nu ngulyo scua la cha' 'in
Ndiose lo'o na.

Suun nu mdaa yu Xuhua nu mducua tya 'in nten

19 Yato'o ngua'an tñan ne' judio tucua snan yu
levita, lo'o yu nu ntsu'hui cunta 'in laa quichen
Jerusalén, si'yana cuñicha' ne' 'in yu Xuhua cha'
tucui ca lca yu, lo' nde suun nu mdaa yu, 20 ycui'
la yu, lo' juin yu: Nan' a lcan ñi nu lca Cristo.
21 ¿Tucui ta lca xacan'? ¿Ta cui' lca Elía? Mxcuen
yu 'in ne': Si'in. ¿Uta na lca ycui' ca nu nxiycui'
Ndiose 'in? Mxcuen yu 'in ne': Si'i can' nu lcan.
22 Xacan' juin ne' 'in yu: ¿Tucui ta lca cha' na can',
si'yana tca tyaa hua cunta 'in yu nu ngua'an tñan
'in hua? ¿Ñi suun ndaa cha' nu 'in? 23 Mxcuen
yu 'in ne': Nan' lcan yu nu cua' nguinu cha' —
tyi'an se'en ngutyi lo' chcui' cueen: Cu'ni ñi um
tucueen se'en caan Ñi X'nan na—, tsaña'an cha'
nu mxiycui' Ndiose 'in yu Isaía cua' s'ni. 24 Cui'
ta 'in ne' fariseo lca nu mdiyaa can', 25 lo' ti'
mñicha' ne' 'in yu: ¿Ñi cha' ta nducua tya 'in nten,
cha' na si'i Cristo lca, ñi a lca Elía, ñi a lca nu
nxiycui' Ndiose 'in? 26 Mxcuen yu Xuhua can':
Nan' nducua tyan 'in nten lo'o tyi'a, una cui' lja
um re tyi'o sca nu a nchca chu'hui lyoo um 'in.
27 Can' nu cua' ljyaan, lo' ndon loo lati que 'ñan
nan', lo' tsu'hue ntsu'hui tiqueen cha' cua na taa
ñi cha' cuiya' xtin' tsa tisnan ti ñi. 28 Nchgaa cha'
re yato'o na se'en lca Betábara, xca tso' chco tlyu
Jordan se'en nu mducua tya yu Xuhua 'in nten. Ñi
nu lca Slya' 'in Ndiose 29 Xca tsaan can' na'an yu
Xuhua ljyaan Jesús se'en ndon yu, lo' juin yu 'in
nten: Nde ñi nu lca Slya' 'in Ndiose nu nxicuten
qui'ya 'in nten chendyu. 30 Cui' cha' 'in ñi re lca
nu ycuin' lo'o um si'yana cua' ljyaan ñi nu ndon
loo lati que 'ñan nan', si'yana cua' s'ni la ndi'in
ñi. 31 Nan' a ndyu'hui lyoon 'in ñi, una nde cha'
nducua tyan 'in ne', si'yana chu'hui lyoo ne' Israel
'in ñi, 32 Ndeña'an juin yu Xuhua can': Nan' na'an
xa mdo'o Espíritu 'in Ndiose la ni' cuaan, ngu'ya
tucua que ñi tsaña'an nchca ti' ndyi'ya tucua sca
scun' jo'o. 33 Nan' a ndyu'hui lyoon 'in ñi, una
ñi nu ngua'an tñan 'ñan si'yana tucua tyan 'in
nten lo'o tyi'a, juin ñi 'ñan: Ñi nu ña'an qui'ya
tucua Espíritu nu Luhui 'in Ndiose que, can' nu
cu'ni cha' tucua tya 'in nten, una lo'o Espíritu 'in
Ndiose. 34 Nan' na'an tloon can 'in ñi, can' cha'
ndaan suun si'yana cui' ñi lca ñi Sñe' Ndiose.

Xa msi'ya Jesús 'in culoo yu ta'a mda'an ñi

35 Xca tsaan can' nguilyu yu Xuhua ticui' se'en
can' lo'o tucua yu ta'a nda'an yu. 36 Na'an yu
Xuhua se'en nguilyu Jesús lo' juin yu: Ña'an jan
ñi, cua ndon ñi nu lca Slya' 'in Ndiose. 37 Xa
ngune 'in chcuaa yu can' cha' nu ycui' yu, cui'
xaa mducui ncha'an yu 'in Jesús. 38 Xa na'an
Jesús si'yana ljyan ncha'an yu 'in ñi, juin ñi 'in yu:
¿Tucui ca 'in nda'an nan um? Mxcuen yu 'in ñi:
Rabí, (cha' re nchca ti' chcui', 'Un ñi nu lca Bstro),
¿la ta ndi'in um? 39 Lo' juin ñi 'in yu: Tsaa na lo'

ca jlyo ti' um. Xacan' yaa yu lo' mdiyaa yu se'en
ndi'in ñi. Can' nguinu yu si'yana cua' ntsu'hui
braa cua' jacua siin xa mdiyaa yu. 40 Chcuaa yu
nu ngune 'in ycui' yu Xuhua can' mducui ncha'an
'in Jesús, sca can' naan Ndre, ta'a ngula yu Simón
nu nchcui' ne' lo'o lca Tyo. 41 Cui' xaa nguia nan
yu 'in Simón ta'a ngula yu, lo' juin yu 'in: Cua'
nguija lyoo hua 'in ñi nu lca Mesía (cha' re nchca
ti' chcui', Cristo, ñi nu ngua'an tñan Ndiose 'in).
42 Ya lo'o yu 'in tloo Jesús, lo' xa na'an ñi 'in yu
juin ñi: Nu'huin lca Simón, sñe' Jonás, una cua'
ñii ca naan Cefas, (cha' re nchca ti' chcui' Tyo).

Xa msi'ya Jesús 'in yu Lpe lo'o Natanael

43 Xca tsaan can' mdo'o tiquee Jesús tsaa ñi
se'en lyi'ya loo Galilea, can' mchcua ta'a ñi lo'o
yu Lpe, lo' juin ñi 'in yu: Chcui ncha'an 'ñan.
44 Quichen Betsaida mdo'o yu Lpe can', cui'
quichen tyi yu Ndre lo'o yu Tyo. 45 Yu Lpe ya
nan 'in yu Natanael, lo' juin yu 'in: Cua' nguija
lyoo hua 'in ñi nu ntsu'hui cha' caan, ñi nu cua'
ngua'an scua Moisé cha' 'in, cui' cha' nu ngua'an
scua yu nu mxiycui' Ndiose 'in cua' s'ni, lo' lca ñi
Jesús, sñe' See, nu mdo'o quichen Nazaret. 46 Lo'
juin yu Natanael: ¿Ta xtyi ti' Nazaret tyi'o sca
nu cu'ni tñan tsu'hue? Xacan' juin yu Lpe: Tsaa
na lo' ca cuiya' ti'. 47 Xa na'an Jesús ljyaan yu
Natanael, juin ñi: Nde ljyaan sca yu Israel nu cua'
tyi ca, nu ñi sca cha' cuiñi lo' a ntsu'hui 'in. 48 Yu
Natanael can' juin yu 'in ñi: ¿La ta yu'hui lyoo
um 'ñan? Mxcuen Jesús 'in yu: Cua' na'an 'in xa
nducua suun yca higo can', xa ti' lyijyi tsa te'en
yu Lpe 'in. 49 Xacan' mxcuen yu Natanael 'in ñi:
Rabí, 'un lca um ycui' ca Sñe' Ndiose, 'un lca um
Ree 'in ne' Israel. 50 Lo' juin Jesús 'in yu: ¿Ta ya
qui'an ti' 'ñan si'yana nen na'an nducua suun yca
higo can'? Una ntsu'hui cha' ña'an cha' nu tnu
lati que ña'an cha' nu na'an cua' ñii. 51 Lo' ti' juin
la ñi 'in yu: Nu cha' ñi s'ni cunen lo'o, chcui nu
nguiaa nde loo re ña'an quila tucua ni' cuaan, lo'
can' ña'an —scuen lo' qui'ya angujle 'in Ndiose—
se'en ndon Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan.

2

Xa jui cuilyi'o ne' se'en lca Caná

1 Nu cua' nchca snan tsaan can' nchca sca
ta'a se'en ndyijyi cuilyi'o ne' quichen Caná se'en
lyi'ya loo Galilea. Lo'o jyi'an Jesús nguilyu can'.
2 A cunta lo'o Jesús lo'o ta'a nda'an ñi jui nu nguni
'in jun tsaa jun se'en nchca ta'a can'. 3 Xa yatii
vino 'in ne' juin jyi'an Jesús 'in ñi: Cua' mdyi
vino re. 4 Xacan' mxcuen Jesús: ¿Ñi cha' lyee 'a
ntsu'hui yuhue ti' um cha' re? Ti' lyijyi tiyaa braa
nu cu'nin sca cha'. 5 Xacan' juin jyi'an ñi lo'o yu
nu nsu'hua vino can': Tucua um tñan nchgaa cha'
nu chcui' ñi. 6 Can' ndon tsa scua quiton' tnu,
nu nguiaa' lo'o quee lo' najo'o na 'in ne' judio xa
nsuhui ne' cha' 'in ne'. Cunda scaa quiton' can'
ndyu'hui tucua uta snan te'en tyi'a 'in na. 7 Lo'
juin Jesús 'in ne': Cu'ni cha'an um quiton' cua
lo'o tyi'a. Cui' xaa m'ni cha'an ne' 'in na hasta
la tu'hua na. 8 Xacan' juin ñi 'in ne': Su'hua um
tsachin' na, lo' tsa lo'o um 'in na 'in yu nu ntsu'hui
cunta 'in ta'a re. Lo' cuaña'an m'ni ne'. 9 Yu
nu ntsu'hui cunta 'in ta'a can' a ngujlyo ti' yu la
mdo'o na, una nu ya lo'o 'in na jlyo ti' la mdo'o
na. Xa yi'o yu tyi'a nu mchca vino can', cui' xaa
msi'ya yu 'in yu nu ndyijyi cuilyi'o can', 10 lo' juin
yu 'in: Nchgaa nten nsu'hua ne' culo nducua la
vino nu tsu'hue, lo' xa cua' tlya na yi'o ne', xacan'
nsu'hua ne' vino nu cuxi ti, una 'un la cua' ñii
msu'hua um vino nu tsu'hue la. 11 Nde culoo cha'
nu tnu m'ni Jesús quichen Caná se'en lyi'ya loo
Galilea, xa ncua chcan' loo cha' cuiya' nda'an lo'o
ñi, lo' yu ta'a nda'an ñi ya qui'an ti' 'in ñi. 12 Chon'
nde'en can' mdo'o Jesús nguiaa ñi nde quichen
Capernaum tsatlyu lo'o jyi'an ñi lo'o ta'a ngula ñi,
lo'o yu ta'a nda'an ñi. Can' nguinu jun tucua snan
tsaan.

Ngulo Jesús 'in nten nu ngui'ni quiya' ni' lyaa

13 Cua' nchcui cuii' cha' ca ta'a pascua 'in ne'
judio, lo' Jesús yaa ñi quichen Jerusalén. 14 Xa
mdiyaa ñi se'en nducua laa can', na'an ñi 'in nten
nu ndyijui' bta lo'o slya' lo'o scun' jo'o, a cunta
lo'o yu nu nxitsa'an tñi nducua yu can'. 15 Xacan'
mxijnan ñi sca tiso nducua yaa' ñi, lo' ngulo ñi
'in nchgaa nu ndi'in can' nde lyiya', lo'o slya' lo'o
bta 'in ne', mslo tu'hui ñi tñi 'in ne' nu nxitsa'an
tñi can', lo' mxiquilyu ñi msa, 16 lo' juin ñi 'in ne'
nu ndyijui' scun' jo'o can': Lyoo um nchgaa na
re nde lyiya', lo' a cu'ni um na'an 'in Stin ca na
na'an loquiya'. 17 Xacan' nguia yu'hui ti' yu ta'a
nda'an ñi ña'an nchcui' quityi 'in Ndiose: Cua' lca
na a ta loon 'an si'yana lyee nsu'huan cha' tiqueen
si'ya cha' 'in laa 'in um. 18 Mñicha' ne' judio 'in
ñi: ¿La jui cha' cuiya' 'in lo'o cha' nu ngui'ni re?
19 Mxcuen Jesús 'in ne': Xicuten um laa re, lo' ni'
snan ti tsaan xiton 'in na xiya'. 20 Cui' xaa juin
ne' judio can': Tsani' tucua yla ntsu'hui scua yjan
nguiaa' laa re, ¿lo' nu'huin lo'o snan ti tsaan xiton
'in na xiya'? 21 Una laa nu nchcui' ñi cha' 'in can'
lca na ticuii' ñi. 22 Xa nu cua' mdyiqui'o ñi, xacan'

nguia yu'hui ti' yu ta'a mda'an ñi si'ya cha' nu
ycui' ñi re, lo' ya qui'an ti' yu cha' nu nguinu scua
loo quityi 'in Ndiose lo'o cha' nu ycui' Jesús.

Jesús jlyo ti' ñi ña'an lca cusya 'in nten

23 Lja nu ti' ndi'in ñi quichen Jerusalén se'en
nchca ta'a pascua can', qui'an 'a nten ya qui'an
ti' 'in ñi si'ya scasca cha' nu tnu ngui'ni ñi. 24 Una
Jesús ncua cuiya' ti' ñi si'yana a ñi ndi'in cha' 'in
ne', si'yana ndyu'hui lyoo tsu'hue ñi 'in nchgaa
nten, 25 ñi a 'ni cha' caja nu quitsa' 'in ñi ña'an
ndi'in cha' 'in nten, si'yana jlyo ti' ñi ña'an lca
cusya 'in ne'.

3

Cha' 'in Jesús lo'o Nicodemo

1 Cui' ta 'in ne' fariseo ndi'in sca yu naan
Nicodemo, lca yu sca nu ndon loo 'in ne' judio.
2 Yato'o sca tla yaa yu se'en ndi'in Jesús, lo' juin
yu 'in ñi: Rabí, cua' jlyo ti' hua si'yana lo'o cunta
'in Ndiose ndlo'o um, si'yana a tucui nu tca cu'ni
scasca cha' nu tnu ña'an nu 'un ngui'ni um, cha'
si'i lo'o cha' cuiya' 'in Ndiose. 3 Mxcuen Jesús
'in yu: Nu cha' ñi s'ni cunen lo'o, a tucui nu tca
sten se'en ndlo Ndiose tñan cha' na a chca cune'
xiya'. 4 Lo' juin yu Nicodemo: ¿Ña'an tca ca cune'
sca nten cha' cua' cula ne'? ¿Ta ti' tca ca cune'
ne' 'in jyi'an ne' xiya'? 5 Xacan' mxcuen Jesús
'in yu: Nu cha' ñi s'ni cunen lo'o, sca nten nu a
ca cune' lo'o tyi'a, lo'o Espíritu, a tca sten can'
se'en ndlo Ndiose tñan. 6 Si'yana nu nchca cune'
lo'o juesa 'in nten chendyu, ticui' nten chendyu
lca can', una nu nchca cune' lo'o cha' cuiya' 'in
Espíritu, cua' mchca cune' cusya 'in can'. 7 A
cuhue ti' lyee la cha' nu ycuin' lo'o si'yana 'ni
cha' ca cune' xiya'. 8 Cui'in nchca na la ña'an ti,
lo' ne nguiaa na, una a tucui jlyo ti' la mdo'o na
uta la nguiaa na, cui' cuaña'an ndi'in cha' 'in nu
nchca cune' lo'o Espíritu 'in Ndiose. 9 Mxcuen
Nicodemo 'in Jesús: ¿Ña'an tca ca cuiya' ti' na
cha' re? 10 Mxcuen Jesús 'in yu: ¿Ta si'i nu'huin
lca nu ndlo'o 'in ne' Israel, lo' a ndyi'ya cunta
cha' re? 11 Nu cha' ñi s'ni cunen lo'o, nchcui'
hua cha' nu jlyo ti' hua lo' ndaa hua suun cha' nu
cua' na'an hua, una a ndiya qui'an ti' um cha' nu
nchcui' hua. 12 Cha' nu nchca loo chendyu re cua'
ycuin' lo'o um una a ndiya qui'an ti' um, ¿ña'an
la ca cha' nu nchca la ni' cuaan na tca tsa qui'an
ti' um? 13 A tucui nu cua' ycuen la ni' cuaan, cui'
ca nu scati Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan, ñi
nu ndi'in ca la ni' cuaan mdiyaan loo chendyu re.
14 Tsaña'an m'ni Moisé xa mda'an yu se'en ngutyi,
mxiton yu sca yca se'en mjyi'in ca'an yu cunaan,
lo' cuaña'an 'ni cha' jyi'in ca'an ne' 'ñan sii' yca,
Nan' Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan, 15 ña'an
ca si'yana nchgaa nu tsa qui'an ti' 'in ñi a quinan'
cusya 'in, cui' ca nu caja chendyu nu a tsatii 'a 'in.

Tsala ña'an tlyu cha' tsu'hue 'in Ndiose

16 Tsala ña'an tlyu cha' tsu'hue 'in Ndiose, nu
hasta mdaa ñi scati Sñe' ñi 'in nten chendyu,
si'yana nchgaa nu tsa qui'an ti' 'in ñi a quinan'
cusya 'in, cui' ca nu caja chendyu nu a tsatii 'a 'in.
17 Si'yana a ngua'an tñan Ndiose 'in Sñe' ñi loo
chendyu re, ta si'yana so' tucua ñi qui'ya chon'
nten, cui' ca nu yaan ñi si'yana culo laa ñi 'in ne'.
18 Nu ndiya qui'an ti' 'in ñi, a nducua 'a qui'ya
chon', una nu a ndiya qui'an ti' 'in ñi ti' nducua
qui'ya chon', cui' si'yana a nchca tsa qui'an ti'
'in scati Sñe' Ndiose. 19 Nde cha' nducua qui'ya
chon' ne': Si'yana ñi nu lca xaa cua' yaan loo
chendyu re, una nten chendyu lyee la lca tiquee
ne' lo'o cha' tla yta, si'yana chacui' cha' ngunan'
ntsu'hui tiquee ne'. 20 Si'yana tsalca nu ngui'ni
cha' ngunan' a ndyi'an ne' loo xaa 'in ñi, ñi a ndaa
can' ya' qui'ni xaa 'in, se'en nu a ca chcan' loo
tñan ngunan' nu ngui'ni. 21 Una nu nguia ncha'an
cha' nu ñi, can' nu ndyi'an loo xaa 'in Ndiose,
se'en nu ca chcan' loo tñan tsu'hue nu ngui'ni
can' si'ya cha' cuiya' 'in ñi.

Ta'a tsu'hue yu nu ndyijyi cuilyi'o

22 Chon' nde'en can' yaa Jesús lo'o yu ta'a
nda'an ñi se'en lyi'ya loo Judea, can' mdi'in ñi lo'o
yu sca co' xaa, mducua tya ñi 'in nten. 23 Lo'o
yu Xuhua mducua tya yu 'in nten sca se'en naan
Enón, cui' ti se'en lca Salim, si'yana can' tlya tyi'a
ntsu'hui, lo' mducua tya yu 'in nten nu mdiyaa
can'. 24 Ti' lyijyi su'hua ne' 'in yu Xuhua na'an
chcuan xa m'ni yu cha' re. 25 Xacan' mdyisnan
ycui' tyijyin ne' judio lo'o ta'a nda'an yu Xuhua,
lo' a ncua ca sca cha' ti 'in yu lo'o ne' ña'an
ntsu'hui cha' quinu luhui nten tloo Ndiose. 26 Ya
ytsa' ne' 'in yu Xuhua lo' juin ne': Rabí, ña'an um
jan ñi, yu nu ta'a nguilyu um xca tso' chco tlyu
Jordan, yu nu mdaa um suun ña'an ndi'in cha'
'in, lo'o yu cua' nducua tya yu 'in nten, lo' qui'an
'a nten cua' nducui ncha'an 'in yu. 27 Mxcuen
yu Xuhua: A tucui nu tca cuan xu'hue sca cha',
cha' si'i Ndiose taa ñi cha' cuiya'. 28 Cui' um
ngune 'in um cha' nu ycuin' si'yana si'i Cristo
lcan, una mducua loon si'yana taan suun ña'an
ndi'in cha' 'in ñi. 29 Sca yu nu ndyijyi cuilyi'o

ntsu'hui cha' chcuan yu cunta 'in cuilyi'o yu. Lo'
nu lca ta'a tsu'hue yu ndon cui' ti sii' yu, tsu'hue
ntsu'hui tiquee yu xa ne 'in yu cha' nu nchcui'
yu nu ndyijyi cuilyi'o can'. Cui' cuaña'an ndi'in
cha' 'ñan cua' ñii, cua' ya tucua xaa nu ca tsu'hue
chu'hui tiqueen. 30 Cui' ñi ntsu'hui cha' scuen
cuaan ñi, lo' nan' nde qui'ya te'en cha' 'ñan. Ñi nu
mdo'o nde ni' cuaan 31 Ñi nu mdo'o nde ni' cuaan
scati ñi lca ñi nu ndon loo la, una nten chendyu,
ticui' loo chendyu re ngula ne' lo' nchcui' ne' cha'
nu nchca loo chendyu re. Una ñi nu mdo'o nde ni'
cuaan scati ñi lca ñi nu ndon loo lati. 32 Ndaa ñi
suun cha' nu na'an ñi lo'o cha' nu cua' ngune 'in
ñi, una a tucui nu nducuan xu'hue cha' nu nchcui'
ñi. 33 Nu n'ni cunta cha' nu nchcui' ñi, can' nu
ndaa suun si'yana Ndiose ñi ndi'in cha' 'in ñi.
34 Si'yana ñi nu ngua'an tñan Ndiose 'in, cui' cha'
'in Ndiose nchcui' can', si'yana si'i na ndyu'hui
cuiya' ti Espíritu nu ndaa Ndiose 'in can'. 35 Stina
Ndiose lyee ndyu'hui cuiya' ti' ñi 'in Sñe' ñi, lo'
yaa' can' mxnu ñi cunta nchgaa loo cha'. 36 Nu
ndiya qui'an ti' 'in Sñe' Ndiose, cua' jui chendyu
nu a tsatii 'a 'in, una nu xcuan tloo 'in Sñe' ñi, a
qui'ni ca'an 'in can' chendyu nu a tsatii 'a, cui' ca
nu nde xitijin Ndiose 'in can' nu ti'i.

4

Cha' 'in ne' cuna'an Samaria

1 Yato'o ne' fariseo ngune 'in ne' si'yana qui'an
la nten nducui ncha'an 'in Jesús, lo' lyee la ndu-
cua tya ñi 'in nten que 'in yu Xuhua, 2 (siya' si'i
Jesús nducua tya ñi 'in nten, cui' ca nu yu ta'a
nda'an ñi). 3 Can' cha' mdo'o ñi se'en lyi'ya loo
Judea, mxitucui ñi nde se'en lyi'ya loo Galilea,
4 una 'ni cha' tyijyin ñi se'en lyi'ya loo Samaria.
5 Mdiyaa ñi sca quichen naan Sicar se'en lyi'ya
loo Samaria, se'en su sca yuu nu mdaa Jacob 'in
yu See nu ncua sñe' yu. 6 Can' nducua sca chco
mtñan Jacob, tu'hua chco can' yten tucua Jesús
si'yana ncua tñan' ñi tucueen yaan ñi, lo' tsa
ntsu'hui ndyi'ya cuaan ti lca na. 7 Xacan' mdiyaa
sca ne' cuna'an Samaria nu nguia 'ya tyi'a, lo' juin
Jesús 'in ne': Taa tsachin' tyi'a co'on. 8 Yu ta'a
nda'an ñi ti' ntsu'hui lyijyi yu nde loo quichen,
nguia si'i yu na nu cunajo'o 'in jun. 9 Ne' cuna'an
Samaria juin ne' 'in ñi: 'Un lca um ne' judio lo'
nan' lcan ne' Samaria, ¿ñi cha' njñan um tyi'a
co'o um 'ñan? Juin ne' cuaña'an si'yana ne' judio
a tsu'hue ndi'in ne' lo'o ne' Samaria. 10 Mxcuen
Jesús 'in ne': Cha' cua na nu'huin su'hua loo cha'
tsu'hue nu ndaa Ndiose, lo' qui'ya cunta tucui ca
nu njñan tyi'a 'in, cui' xaa jñan cha' tsu'hue 'ñan,
lo' taan tyi'a nu taa chendyu 'in. 11 Xacan' juin
ne' 'in ñi: Una 'un, a lo'o na nu culo um tyi'a re
lo' chco re qui'ñi na. ¿La ta culo um tyi'a nu taa
chendyu 'ñan? 12 ¿Ta lyee la ndon loo um que 'in
Jacob nu ncua nten cula 'in hua? Can' nu mdaa
chco re 'in hua, cui' re yi'o can' tyi'a lo'o sñe' lo'o
scun'. 13 Mxcuen Jesús 'in ne': Ña'an nu ti nu co'o
tyi'a re, a s'ni ti' quityi ti' can' xiya'. 14 Una nu
co'o tyi'a nu nan' taan, a ntsu'hui 'a cha' ti' quityi
ti' can', si'yana tyi'a nu taan chcua na ni' cusya 'in
tsaña'an nducua tyi'a tlya, lo' taa na chendyu nu a
tsatii 'a 'in. 15 Mxcuen ne' cuna'an can': Ñi x'nan
hua, tyaa um tyi'a can' co'o hua, lo' a quityi 'a ti'
hua, ñi a can 'ya 'a hua tyi'a chco re. 16 Lo' juin
Jesús 'in ne': Quia te'en 'in cuilyi'o lo' can lo'o 'in.
17 Mxcuen ne' cuna'an can': A ndi'in cuilyi'o hua.
Lo' juin Jesús: Cui' ña'an nu juin si'yana a ndi'in
cuilyi'o, 18 si'yana cua' nchca ca'yu cuilyi'o, lo' nu
ndi'in lo'o cua' ñii si'i cuilyi'o ca lca can', cha' ñi
ña'an juin lo'on. 19 Xacan' juin ne' 'in ñi: Cua'
lca na 'un lca um nu nxiycui' Ndiose 'in. 20 Ne'
nu ncua nten cula 'in hua m'ni tnu ne' 'in Ndiose
loo qui'ya re, una tsalca 'un ne' judio nchcui' um
si'yana quichen Jerusalén ntsu'hui cha' cu'ni tnu
ne' 'in Ndiose. 21 Lo' juin Jesús 'in ne': Tsa qui'an
ti' cha' nu chcuin' lo'o, si'yana tiyaa xaa, ñi si'i loo
qui'ya cua lo' ñi si'i quichen Jerusalén ntsu'hui
cha' tsa y'ni tnu um 'in Ndiose. 22 'Un ne' Samaria,
ngui'ni tnu um cha' nu a ndyi'ya um cunta, una
huare' ngui'ni tnu hua cha' nu cua' jlyo ti' hua,
lo' si'ya ne' judio caja ña'an tyi'o laa nten. 23 Cua'
ñii cua' mdyisnan cha' re, lo' tsalca nu cha' ñi ca
cu'ni tnu 'in Ndiose, lo'o sca cusya nu ñi cu'ni tnu
can' 'in ñi, si'yana cuaña'an nchca ti' Stina Ndiose
caja nu cu'ni tnu 'in ñi. 24 Ndiose lca ñi Espíritu,
lo' nu cu'ni tnu 'in ñi, 'ni cha' cu'ni tnu 'in ñi lo'o
sca cusya nu ñi. 25 Xacan' juin ne' cuna'an can'
'in ñi: Huare' jlyo ti' hua si'yana ntsu'hui cha'
caan nu lca Mesía, ñi nu ca naan Cristo, lo' xa
caan ñi culyo scua la ñi cha' re lo'o na. 26 Juin
Jesús 'in ne': Cui' can' lca nu nchcui' lo'o cua' ñii.
27 Lja xacan' nguila yu ta'a nda'an ñi, lo' nduhue
ti' yu si'yana lo'o sca ne' cuna'an ta'a nchcui' ñi,
una a sca yu msti ti' yu cuñicha' yu 'in ñi cha' ñi
cha' ca nchca ti' ñi uta ñi cha' nchcui' ñi lo'o ne'.
28 Xacan' ngula' ton ne' te'en 'in ne', lo' mdo'o ne'
nguiaa ne' nde loo quichen, lo' juin ne' lo'o nten
can': 29 Cuan lya um lo' chu'hui lyoo um sca yu nu
ngu'ya cunta nchgaa ña'an cha' nu cua' m'ni hua.
¿Ta si'i ca cua nu lca Cristo? 30 Cui' xaa mdo'o
nten can' nguia na'an ne' se'en nducua ñi. 31 Lja

xacan' yu ta'a nda'an ñi juin 'in ñi: Ñi Bstro, ¿ta a
ca xu'hue um? 32 Mxcuen ñi 'in yu: Nan' nda'an
lo'on na nu cunajo'o 'ñan, una 'un a jlyo ti' um.
33 Xacan' scasca yu mdyisnan nchcui' yu lo'o ta'a
yu: ¿Ta xtyi ti' ntsu'hui nu yan lo'o na nu cunajo'o
'in ñi? 34 Lo' juin Jesús 'in yu: Cha' nchcu 'ñan ca
lca nu tucuan tñan cha' nu nchca ti' ñi nu ngua'an
tñan 'ñan, lo' cu'nin tyiin tñan nu mdaa ñi 'ñan.
35 ¿Ta si'i ndeña'an nchcui' um sca cha': Ñii cha
jacua coo' quio' na nu yta na? Una cunen lo'o
um sca cha', xla um quiloo um lo' cu'ni quii um
se'en nguita jyaan cua, si'yana cua' ngula na lo'
cua' tca quio' na. 36 Yu nu nxo' 'in na nxñi siya'
yu, lo' a tsatii cha' tsu'hue can' 'in yu la ni' cuaan,
si'yana tsatlyu tsu'hue chu'hui tiquee yu nu yta
'in na lo'o yu nu nxo' 'in na. 37 Cha' ñi ña'an nu
nchcui' ne' sca cha': Sca nu ntya lo' xca nu nxo'.
38 Nan' ngua'an tñan 'in um tsa xo' um na nu a yta
um, xca tucui cua' m'ni tñan can' lo' 'un qui'ni
ca'an 'in um xo' um 'in na. 39 Quichen can' qui'an
'a ne' Samaria ya qui'an ti' 'in ñi, si'ya cha' nu
ycui' ne' cuna'an can' xa juin ne': Nchgaa ña'an
nu cua' m'ni hua ngu'ya ñi cunta. 40 Xacan' ne'
Samaria nu mdiyaa can' mjñan cha' tsu'hue 'in ñi
si'yana quinu ñi quichen can', lo' can' nguinu ñi
tucua tsaan. 41 Cuaña'an qui'an la nten ya qui'an
ti' ne' lo'o cha' nu ycui' ñi, 42 lo' juin ne' 'in ne'
cuna'an can': Si'i 'a si'ya cha' nu ycui' ti ya qui'an
ti' hua, cui' ca nu si'yana ngune 'in hua ña'an cha'
nu ycui' ñi, lo' ncua cuiya' ti' hua si'yana nde ñi
nu cha' ñi ca lca Cristo, ñi nu ndlo laa 'in nten
chendyu.

M'ni chca Jesús 'in sñe' sca yu lyi'ya tñan

43 Xa mda'a cucha can' mdo'o ñi nguiaa ñi nde
se'en lyi'ya loo Galilea. 44 Ticui' Jesús juin ñi
si'yana sca yu nu nxiycui' Ndiose 'in, a nducuan
xu'hue ta'a quichen tyi ne' cha' nu nchcui' yu.
45 Xa nguila ñi se'en lyi'ya loo Galilea, nchgaa
ne' m'ni cunta ne' 'in ñi si'yana cua' na'an ne'
cha' nu tnu m'ni ñi se'en yaa ñi ta'a quichen
Jerusalén, si'yana lo'o ne' Galilea yaa ne' ta'a can'.
46 Nguila Jesús xiya' quichen Caná se'en lyi'ya loo
Galilea, se'en nu m'ni ñi cha' mchca vino tyi'a
can'. Quichen Capernaum ndi'in sca yu lyi'ya
tñan 'in ree, lo' ti'i sca sñe' yu. 47 Xa ynan yu
cha' si'yana Jesús cua' nguila ñi se'en lyi'ya loo
Galilea nu yaa ñi Judea, ya jñan yu cha' tsu'hue 'in
ñi si'yana tsa y'ni chca ñi 'in sñe' yu si'yana cua'
caja ti. 48 Xacan' juin Jesús 'in yu: A tsa qui'an ti'
um cha' a ña'an um sca cha' nu tnu. 49 Yu nu lyi'ya
tñan can' juin 'in ñi: Ñi X'nan hua, cu'ni um sca
cha' tsu'hue tsaa um se'en ndi'in lja nu ti' lyijyi
tsatii sñen'. 50 Lo' juin Jesús 'in yu: Quia lya um
si'yana cua' mchca sñe' um. Ya qui'an ti' yu cha'
nu ycui' Jesús, cui' xaa mdo'o yu nguiaa yu. 51 Xa
nu cua' quila ti yu, mdo'o tucua snan nguso nu
ya ycua 'in yu, can' nu mtsa' 'in yu si'yana cua'
xa' lca 'in sñe' yu. 52 Xacan' mñicha' yu 'in nguso
can': ¿Ñi braa ta mchca tsu'hue lca 'in yu? Lo' juin
yu nguso can': Cui' lca, tsa ntsu'hui braa cua' sca
siin xa mdyi'o tique' can' 'in yu. 53 Xacan' ngu'ya
yu cunta si'yana cui' braa can' ycui' Jesús lo'o yu
xa nu juin ñi: Cua' mchca sñe' um. Lo' ya qui'an
ti' yu 'in Jesús tsatlyu lo'o nchgaa nu ndi'in na'an
'in yu. 54 Nde cha' nu tnu m'ni Jesús nu cua' nchca
tucua juesa, xa mdo'o ñi se'en lyi'ya loo Judea lo'
nguila ñi se'en lyi'ya loo Galilea.

5

Sca yu cuxi quiya' mchca yu se'en lca Betesda

1 Chon' nde'en can' yaa Jesús quichen Jerusalén
se'en nu nchca ta'a 'in ne' judio. 2 Cui' ti tu'hua
quichen se'en nguiten ne' Tulo'o Slya' can', ndu-
cua sca se'en ndi'in tyi'a tlya, lo' ndlo'o naan ne'
'in na lo'o cha' hebreo, Betesda. Tyi'iin sii' can'
nguia' tucui lo' nducua tsa ca'yu tuna'an 'in na.
3 Can' ndi'in qui'an nu ti'i lo'o cuati loo quicha,
nu cuityin', nu co' quiya' lo'o nu cuxi quiya', nta
ne' cha' ñi xaa quiñan ti'in tyi'a can'. 4 Si'yana
cua' lca ti xaa ndyi'ya sca angujle nu nxiquiñan
ti'in tyi'a can', lo' nu sten culo nducua la loo tyi'a
can' xa ndyi quiñan ti'in na, can' nu nchca lo'o
ña'an quicha ti nu ntsu'hui 'in. 5 Can' su sca yu
nu cua' ntsu'hui cla tyii ntsu'hui snu' yjan ti'i.
6 Jesús na'an ñi su yu, lo' xa ngujlyo ti' ñi si'yana
cua' s'ni ti'i yu, juin ñi 'in yu: ¿Ta nchca ti' um
chca um? 7 Mxcuen yu 'in ñi: 'Un jlyo ti' um
si'yana a ndyijyi nu su'hua 'ñan loo tyi'a re xa
nguiñan ti'in na. Xa nchca tin' sten 'in na xca
tucui nu ndla la nguiten que 'ñan nan'. 8 Lo' juin
Jesús 'in yu: Tyiton um, xñi um jaa' 'in um lo'
quiaa um. 9 Ticui' xaa mchca yu, msñi yu jaa'
'in yu, mdo'o yu nguiaa yu, lo' lca na tsaan nu
nxitñan' ne' judio. 10 Xacan' juin ne' judio lo'o
yu nu mchca can': Tsaan nu nxitñan' na lca na
cua' ñii, a ntsu'hui cha' cuiya' 'in cui'ya jaa' 'in.
11 Mxcuen yu 'in ne': Una nu m'ni chca 'ñan juin
lo'on: Xñi um jaa' 'in um lo' quiaa um. 12 Xacan'
mñicha' ne' 'in yu: ¿Tucui ca nu juin lo'o si'yana
xñi jaa' 'in lo' quiaa? 13 A ngujlyo ti' yu ti ca nu

m'ni chca 'in yu si'yana Jesús a ncua chcan' 'a ñi
lja nten qui'an can'. 14 La cua' msiin la can' nguija
lyoo Jesús 'in yu ni' lyaa, lo' juin ñi 'in yu: Cua'
mchca um ñii, a cu'ni 'a um qui'ya, ña'an tu' tlyu
la cha' nu ña'an um. 15 Xacan' mdo'o yu nguiaa
yu, lo' mtsa' yu 'in ne' judio si'yana Jesús lca nu
m'ni chca 'in yu. 16 Cui' si'ya cha' re mdyisnan
mna'an ti'i ne' judio 'in Jesús, lo' nan ne' ña'an nu
cujui ne' 'in ñi si'yana tsaan nu nxitñan' ne' m'ni
chca ñi 'in nten. 17 Xacan' mxcuen Jesús 'in ne':
A nchca tsatii tñan nu ngui'ni Stin, cui' cuaña'an
nan'. 18 Can' cha' ne' judio nde lyee la ngunan ne'
ña'an nu cujui ne' 'in ñi, si'yana a n'ni cunta ñi
tsaan nu nxitñan' ne', lo' si'i tsacan' ti cha', cui'
ca nu nchcui' ñi si'yana Ndiose lca ycui' ca Sti ñi,
lo' ngui'ni sca ñi 'in ñi lo'o Ndiose.

Cha' cuiya' 'in Sñe' Ndiose

19 Xacan' mxcuen Jesús 'in ne': Nu cha' ñi s'ni
cunen lo'o um, Sñe' Ndiose, ñi sca cha' lo' a tca
cu'ni cha' 'in ti, cui' ca nu cu'ni can' tsaña'an nu
cua' m'ni cha'an 'in Stina Ndiose, si'yana nchgaa
tñan nu ngui'ni Stina Ndiose, ticui' cuaña'an
ngui'ni Sñe' ñi. 20 Si'yana Stina Ndiose lyee
ndyu'hui cuiya' ti' ñi 'in Sñe' ñi, lo' ndlo'o ñi 'in
can' nchgaa tñan nu ngui'ni ñi, hasta tnu la cha'
ntsu'hui cha' culo'o ñi 'in can' que ña'an cha' nu
na'an um cua' ñii, lo' lyee la cuhue ti' um xacan'.
21 Si'yana tsaña'an nxiqui'o Stina Ndiose 'in ne'
cua' ngujui, cuaña'an ndaa Sñe' ñi chendyu nu
cui' ti 'in nu nchca ti' ñi. 22 Si'yana Stina Ndiose,
a n'ni ñi xñan bsya 'in nten chendyu, cui' ca nu
mdaa ñi cha' cuiya' can' 'in Sñe' ñi, 23 ña'an ca
si'yana cu'ni tnu nchgaa nten 'in Sñe' ñi tsaña'an
n'ni tnu ne' 'in Stina Ndiose. Nu a cu'ni tnu
'in Sñe' ñi ticui' cuaña'an a n'ni tnu can' 'in nu
ngua'an tñan 'in ñi. 24 Nu cha' ñi s'ni cunen
lo'o um, nu ndon nscan cha' nu nchcuin' lo'
ndiya qui'an ti' 'in nu ngua'an tñan 'ñan, cua' jui
chendyu nu a tsatii 'a 'in, a nducua 'a qui'ya chon'
si'yana cua' mdo'o tso' can' sii' cha' ndyija lo' cua'
jui chendyu 'in. 25 Nu cha' ñi s'ni cunen lo'o um,
cua' mdiyaa xaa ntsu'hui cha' quine 'in ne' ngujui
cha' nu chcui' Sñe' Ndiose, lo' nu cu'ni cunta 'in
ñi caja chendyu 'in. 26 Si'yana Stina Ndiose la'
ña'an cua' ndi'in ñi, cui' cuaña'an mdaa ñi cha'
cuiya' can' 'in Sñe' ñi. 27 A cunta mdaa ñi cha'
cuiya' 'in can' si'yana cu'ni xñan bsya 'in nten
chendyu, si'yana lca can' Yu Qui'yu nu Mdo'o nde
ni' Cuaan. 28 A cuhue ti' um cha' re, si'yana tiyaa
xaa nchgaa nu ntsu'hui ni' cuaa quine 'in cha'
nu chcui' can'. 29 Nu m'ni tñan tsu'hue tyiqui'o
can' lo' caja chendyu 'in, nu m'ni tñan ngunan'
tyiqui'o can' una tyijyin can' nu ti'i tsala xaa. Ñi
nu ndaa suun cha' 'in Cristo 30 Ñi sca cha', lo' a
tca cu'nin cha' 'ñan tin, cui' ca nu ngui'nin xñan
bsya tsaña'an ndlo Stin tñan 'ñan, ñi ndi'in cha'
'ñan lo'o cha' re si'yana a ngui'nin ña'an nu nchca
tin', cui' ca nu ngui'nin cha' nu nchca ti' ñi nu
ngua'an tñan 'ñan. 31 Cha' ticuiin' ndaan suun
ña'an ndi'in cha' 'ñan, a sca cunta ntsu'hui cha'
can'. 32 Una ntsu'hui xca tucui nu ndaa suun
cha' 'ñan, lo' jlyo tin' si'yana suun nu ndaa can'
lca na cha' nu ñi. 33 Cui' um ngua'an tñan um
'in nu ya ñicha' 'in yu Xuhua can', lo' suun nu
mdaa yu lca na cha' nu ñi. 34 Nan' a najo'o suun
nu ndaa nten chendyu 'ñan, una chcuin' cha' re
si'yana caja ña'an tyi'o laa um. 35 Yu Xuhua ncua
yu ña'an nchca ti' sca quii' nu ndu'hui xaa, lo'
sca co' xaa tsu'hue 'a yu'hui tiquee um lo'o cha'
can'. 36 Nan' ndaan sca suun nu ndon loo la que
ña'an nu mdaa yu Xuhua, si'yana ticui' tñan nu
mdaa Stina Ndiose 'ñan ngui'nin cua' ñii, can'
nu ndaa suun si'yana Stina Ndiose ngua'an tñan
'ñan. 37 A cunta Stina Ndiose, ñi nu ngua'an tñan
'ñan, mdaa ñi suun ña'an ndi'in cha' 'ñan. Ñi siya'
lo' a nchca quine 'in um cha' nu nchcui' ñi, ñi a
nchca ña'an tloo um 'in ñi, 38 ñi a nducuan xu'hue
um cha' nu nchcui' ñi, si'yana a ndiya qui'an ti'
um 'in nu ngua'an tñan ñi. 39 Cu'ni quii tsu'hue
um quityi 'in Ndiose, 'un nchcui' um si'yana ndaa
na chendyu nu a tsatii 'a, lo' cui' cha' 'ñan lca nu
nchcui' quityi can'. 40 Una a nchca ti' um cuan
xu'hue um 'ñan se'en nu caja chendyu nu a tsatii
'a 'in um. 41 Nan' a nducua tloon quinu tsu'hue
tiquee nten lo'on, 42 ndyu'hui lyoon cusya 'in um
lo' jlyo tin' si'yana a tsu'hue ntsu'hui tiquee um
lo'o Ndiose. 43 Nan' ljyaan lo'o cha' cuiya' 'in
Stin, lo' a nducuan xu'hue um 'ñan, una cha' caan
xca tucui lo'o cha' cuiya' nu 'in ti, can' nu cuan
xu'hue um 'in. 44 ¿Ta tca tsa qui'an ti' um cha'
scasca um nducua tloo um quinu tsu'hue tiquee
nten lo'o um, lo' si'i nu nsu'hua loo um cha' nu
nchca ti' ycui' ca Ndiose? 45 A quiñan ti' um
ta nan' su'huan qui'ya 'in um tloo Stina Ndiose,
una ntsu'hui nu ndlo qui'ya 'in um, cui' Moisé nu
nducua tloo um 'in. 46 Cha' ndiya qui'an ti' um
'in Moisé, cui' cuaña'an tsa qui'an ti' um 'ñan,
si'yana ticui' cha' 'ñan ngua'an Moisé. 47 Una cha'
a ndiya qui'an ti' um cha' nu ngua'an scua yu,
¿ña'an la ca cha' nu nchcuin'?

6

Mdaa Jesús na ycu tsa ca'yu mii yu qui'yu

1 Chon' nde'en can' mdo'o Jesús nguiaa ñi
xca tso' tiyo' Galilea, ticui' tiyo' Tiberias lca na.
2 Qui'an 'a nten nducui ncha'an 'in ñi si'yana
na'an ne' cha' nu tnu ngui'ni ñi lo'o nu ti'i.
3 Xacan' ycuen Jesús sca loo nten, can' yten tucua
ñi lo'o yu ta'a nda'an ñi. 4 Cua' nchcui cha' ca ta'a
pascua 'in ne' judio. 5 Xa mxina'an Jesús si'yana
qui'an 'a nten ljyaan se'en nducua ñi, xacan' juin
ñi 'in yu Lpe: ¿La ta xi'i na jaslya nu cu nten re?
6 Ycui' cuiya' ti ñi lo'o yu cha' ña'an ca xcuen yu,
una cua' jlyo ti' ñi ña'an ntsu'hui cha' cu'ni ñi.
7 Mxcuen yu Lpe can': Ñi tñi nu cu'ni na canan
tucua ciento tsaan, a cula na xi'i na jaslya nu cu
nten re. 8 Una yu Ndre, cui' ta'a nda'an ñi, ta'a
ngula yu Simón Tyo, juin yu 'in ñi: 9 Nde ndon sca
yu lyo' ti nu nda'an lo'o ca'yu ti jaslya lo'o tucua
cula suhue ti. Una ñi ca cula na lo'o tsare nten.
10 Nducua quixin' xuhue ti se'en can'. Xacan' juin
Jesús: Chcui' um lo'o nten re si'yana sten tucua
ne'. Tsalca yu qui'yu nu yten tucua can' ndiyaa
yu ca'yu mii yu. 11 Xacan' msñi Jesús jaslya can',
mdyaa ñi xu'hue 'in Ndiose, msu'hue ñi 'in na lo'
mdaa ñi 'in na 'in yu ta'a nda'an ñi, can' yu nu
cua' mtsa 'in na 'in nchgaa nten. Ticui' cuaña'an
m'ni ñi lo'o cula can', ycu ne' tsaña'an nu ncua
'in ne'. 12 Xa cua' mdyi ycu ne' juin Jesús 'in yu
ta'a nda'an ñi: Xo' um nchgaa yu'hue nu nguinu
cua si'yana a lyi'un na. 13 Xacan' mxo' yu 'in na,
lo' m'ni cha'an yu tsa tichcua xcuhui lo'o yu'hue
jaslya nu nguinu ycu ne' loo tsa ca'yu ti jaslya
cebada can'. 14 Xa na'an nten can' cha' nu tnu
m'ni Jesús, mdyisnan ycui' ne': Nu cha' ñi ca, nde
ñi nu nxiycui' ca Ndiose 'in, nu cua' mdiyaan loo
chendyu re. 15 Una Jesús ngu'ya ñi cunta si'yana
nchca ti' ne' xicu'ni ne' 'in ñi nu ca ñi ree 'in ne',
can' cha' mdo'o tso' ñi lja nten can', lo' nguiaa ñi
nde sii' qui'ya can' scati ñi.

Mda'an quiya' Jesús loo tyi'a

16 Xa ngu'ya tla can' mdo'o yu ta'a nda'an ñi
nguiaa yu tu'hua tiyo' can'. 17 Can' yten yu ni'
sca yca na'an nu tyijyin xi'yu yu xca tso' tiyo'
can' nu tiyaa yu quichen Capernaum. Cua' ngu'ya
tsu'hue tla, lo' Jesús a nchca tsa ncha'an ñi 'in
yu. 18 Mdyisnan ncua cui'in lyee ya', cui' ña'aan
cua' lo'o tiyo' can' mdyisnan nguitsa na. 19 Xa
cua' nguiaa yu tsa ntsu'hui lyoo ca'yu uta scua
kilometro, xacan' na'an yu ljyan ncha'an Jesús 'in
yu, nda'an quiya' ti ñi loo tyi'a can', lo' lyee 'a
ytsen yu. 20 Lo' juin ñi 'in yu: Nan' lcan, a cutsen
um. 21 Tsu'hue 'a ntsu'hui tiquee yu xa yten ñi ni'
yca na'an can', cui' xaa ti mdiyaa yca na'an can'
se'en ntsu'hui cha' tyi'o ti'in jun.

Xa mda'an nan nten 'in Jesús

22 Xca tsaan can' nten nu nguinu ti'in xca tso'
tiyo' can', ngujlyo ti' ne' si'yana tsa yu ta'a nda'an
ti Jesús yten ni' xca ti yca na'an nu nguinu nducui
can', una a lo'o Jesús yten ñi. 23 Una mdyi'o ti'in
chcua xnan yca na'an nu mdo'o quichen Tiberias,
lo' mdiyaa na cui' ti se'en ycu ne' jaslya xa cua'
mdyaa Ñi X'nan na xu'hue 'in Ndiose. 24 Xa ncua
cuiya' ti' nten can' si'yana a lo'o Jesús, lo' ñi yu
ta'a nda'an ñi a lo'o can', xacan' yten ne' ni' yca
na'an can', mdo'o ne' nguia nan ne' 'in Jesús nde
quichen Capernaum.

Jesús lca ñi jaslya nu ndaa chendyu 'in nten

25 La xca tso' tiyo' can' nguija lyoo ne' 'in ñi,
lo' juin ne': 'Un ñi nu lca Bstro, ¿ñi xaa mdiyaan
um nde re? 26 Mxcuen Jesús 'in ne': Nu cha' ñi
s'ni cunen lo'o um, nda'an nan um 'ñan, una si'i
si'ya cha' nu tnu nu na'an um, cui' ca nu si'yana
ycu um jaslya ña'an nu ncua ti' um. 27 Cu'ni um
tñan, una si'i si'ya cha' nchcu ti, na nu ntsu'hui
cha' lyi'un, cui' ca nu su'hua um juesa 'in um lo'o
na nu ntsu'hui cha' ta loo tsala xaa, na nu ntsu'hui
cha' taa Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan 'in um,
si'yana nde ñi nu mdo'o hui ca 'in Stina Ndiose.
28 Xacan' mxcuen ne' 'in ñi: ¿Ña'an ta cu'ni hua
si'yana tca tucua hua tñan tsaña'an nu nchca ti'
Ndiose? 29 Mxcuen Jesús 'in ne': Nde cha' nu
nchca ti' Ndiose, si'yana tsa qui'an ti' um 'in nu
ngua'an tñan ñi. 30 Xacan' mxcuen ne' 'in ñi: ¿Ti
ña'an ta cha' nu tnu cu'ni um tloo hua, lo' tsa
qui'an ti' hua 'in um? ¿Ñi tñan cu'ni um cua' ñii?
31 Nu ncua nten cula 'in na ycu ne' jaslya nu mdo'o
nde ni' cuaan lja nu mda'an ne' loo yuu ngutyi
can', cui' tsaña'an nchcui' quityi 'in Ndiose: —
Jaslya nu mdo'o nde ni' cuaan mdaa ñi ycu ne'—
. 32 Juin Jesús 'in ne': Nu cha' ñi s'ni cunen lo'o
um, si'i Moisé lca nu mdaa jaslya nu mdo'o nde
ni' cuaan 'in um, cui' ca nu Stin lca nu ndaa ycui'
ca jaslya 'in um. 33 Si'yana jaslya 'in Ndiose lca
nu mdo'o nde ni' cuaan lo' ndaa na chendyu 'in
nten. 34 Lo' juin ne' 'in ñi: Ñi X'nan hua, tyaa
um jaslya can' cu hua tsala xaa. 35 Xacan' juin
Jesús 'in ne': Nan' lcan jaslya nu ndaa chendyu
'in nten. Nu ndiya nan 'ñan, ñi xiya' lo' 'a quite'
'a ti' can', lo' nu ndiya qui'an ti' 'ñan, ñi xiya'
lo' a quityi 'a ti'. 36 Cui' ña'an cua' nen lo'o um,
siya' na'an tloo um 'ñan una a ndiya qui'an ti' um.
37 Si'yana tsalca nu ndaa Stina Ndiose cha cuiya'

'in, can' nu quia nan 'ñan, lo' nu quia nan 'ñan a
ntsu'hui cha' xcuan tloon 'in can'. 38 Nan' mdo'on
nde ni' cuaan, una si'i si'yana cu'nin ña'an nu
nchca tin', cui' ca nu ña'an nu nchca ti' ñi nu
ngua'an tñan 'ñan. 39 Nde cha' nu nchca ti' Stina
Ndiose, ñi nu ngua'an tñan 'ñan, si'yana a quinan'
ñi sca nu cua' mdaa ñi 'ñan, cui' ca nu cu'nin cha'
tyiqui'o can' xa tsatii cha' nu nchca loo chendyu
re. 40 Nde cha' nu nchca ti' ñi nu ngua'an tñan
'ñan, si'yana nchgaa nu chcua quiloo 'in Sñe' ñi
lo' tsa qui'an ti' 'in ñi, caja chendyu nu a tsatii
'a 'in, lo' nan' cu'nin cha' tyiqui'o can' xa tsatii
cha' nu nchca loo chendyu re. 41 Xacan' mdyisnan
ycui' tyijyin scasca ne' judio si'ya cha' nu juin
Jesús: Nan' lcan jaslya nu mdo'o nde ni' cuaan.
42 Nchcui' ne': ¿Ta si'i Jesús sñe' See lca yu re, ta
si'i na cua' ndyu'hui lyoo na 'in sti yu lo'o jyi'an
yu? ¿Ña'an ta nchcui' yu si'yana nde ni' cuaan
mdo'o yu? 43 Jesús juin ñi 'in ne': A najo'o chcui'
tyijyin um lyee la. 44 A tucui nu quia nan 'ñan
cha' si'i Stina Ndiose, ñi nu ngua'an tñan 'ñan,
tu'hui tiquee can', lo' nan' cu'nin cha' tyiqui'o
can' xa tsatii cha' nu nchca loo chendyu re. 45 Nde
cha' nu ngua'an yu nu mxiycui' Ndiose 'in: —
Nchgaa nten ntsu'hui cha' culo'o Ndiose 'in—.
Can' cha' nchgaa nu cua' ngune 'in cha' nu ycui'
Stina Ndiose lo' m'ni cha'an 'in ñi, can' nu ndiya
nan 'ñan. 46 Si'i si'yana nde'en la tucui nu cua'
na'an tloo 'in Stina Ndiose, cui' ca nu scati ñi nu
mdo'o se'en nducua ñi, can' nu cua' na'an tloo 'in
Stina Ndiose. 47 Nu cha' ñi s'ni cunen lo'o um, nu
ndiya qui'an ti' 'ñan cua' jui chendyu nu a tsatii
'a 'in. 48 Nan' lcan jaslya nu ndaa chendyu 'in
nten. 49 Nu ncua nten cula 'in na ycu ne' jaslya
nu mdo'o nde ni' cuaan xa mda'an ne' loo yuu
ngutyi can', una chon' nde'en can' ngujui ne'.
50 Una nde jaslya nu mdo'o nde ni' cuaan, lo' nu
cu 'in na, a caja 'a can'. 51 Nan' lcan jaslya nu
lo'o ca nu mdo'o nde ni' cuaan, lo' nu cu jaslya re
tyu'hui can' chendyu tsala xaa. Nan' lcan jaslya
can', lo' tyaan 'ñan si'yana caja chendyu 'in nten.
52 Xacan' ne' judio mdyisnan nchcui' tyijyin ne'
lo'o ta'a ne', lo' nchcui' ne': ¿Ña'an ta tca taa yu re
ticuii' cunan' yu cu na? 53 Lo' juin Jesús 'in ne': Nu
cha' ñi s'ni cunen lo'o um, cha' na a cu um cunan'
Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan, lo' cha' a co'o
um tne yu, a ntsu'hui chendyu 'in um. 54 Nu cu
cunan' lo' co'o tnen, cua' jui chendyu nu a tsatii
'a 'in, lo' nan' cu'nin cha' tyiqui'o can' xa tsatii
cha' nu nchca loo chendyu re. 55 Si'yana cunan'
lca na ycui' ca cha' nchcu, lo' tnen lca na ycui' ca
cha' ndyi'o. 56 Nu cu cunan' lo' co'o tnen, sca cha'
ti 'in lo'on, cui' cuaña'an nan' lo'o can'. 57 Stina
Ndiose, ñi nu lo'o ca, ngua'an tñan ñi 'ñan, lo'
si'ya ñi can' cha' lo'on nan', cui' cuaña'an taan
chendyu 'in nu cuan xu'hue 'ñan. 58 Nde jaslya
nu mdo'o nde ni' cuaan, una si'i ña'an jaslya nu
ycu nten cula 'in na lo' ngujui ne', nu cu jaslya re
caja chendyu nu a tsatii 'a 'in. 59 Nde cha' nu ycui'
Jesús xa ngulo'o ñi 'in nten se'en ndiyo' ti'in ne'
judio quichen Capernaum.

Cha' nu ndaa chendyu 'in nten

60 Qui'an 'a nu nducui ncha'an 'in ñi ngune 'in
cha' nu ycui' ñi, lo' juin ne': Tucui 'a cha' nu
ndlo'o ñi re. ¿Tucui ca nu qui'ya cunta 'in na?
61 Ngüi ti' Jesús ña'an cha' nu nchcui' nu nducui
ncha'an 'in ñi, lo' juin ñi 'in ne': ¿Ta na a mdiyaa
ti' um cha' nu ycuin'? 62 ¿Ña'an ta cu'ni um cha'
ña'an tloo um scuen Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni'
Cuaan se'en ndi'in ñi ti' culoo? 63 Si'ya cusya 'in
na can' cha' lo'o na, cunan' re a sca ntsu'hui lyoo
na. Cha' nu ycuin' lo'o um lca na cha' nu lo'o ca
lo' ndaa na chendyu 'in um. 64 Una ntsu'hui um
re a ndiya qui'an ti' um 'ñan. Juin Jesús cuaña'an
si'yana ti' culoo cua' ngujlyo ti' ñi tsalca nu a
ndiya qui'an ti' 'in ñi, lo' ti nu ntsu'hui cha' tyaa
'in ñi. 65 Ti' juin la ñi: Can' cha' cua' ycuin' lo'o
um si'yana a tucui nu quia nan 'ñan, cha' si'i Stina
Ndiose ndu'hui tiquee can'. 66 Ti' xacan' qui'an 'a
nu nducui ncha'an 'in ñi mdo'o tso', lo' a mda'an
'a lo'o ñi. 67 Xacan' juin Jesús lo'o tichcua yu ta'a
nda'an ñi: ¿Ta na lo'o um nchca ti' um tyi'o tso'
um? 68 Yu Simón Tyo can' mxcuen yu 'in ñi: Ñi
X'nan hua, ¿tucui ta 'in chcui ncha'an hua, lo'
scati um nda'an lo'o um cha' nu ndaa chendyu nu
a tsatii 'a 'in hua? 69 Huare' cua' ya qui'an ti' hua
'in um, lo' ncua cuiya' ti' hua si'yana 'un lca um
Cristo, Sñe' Ndiose, ñi nu lo'o ca. 70 Mxcuen Jesús
'in yu: ¿Ta si'i nan' ngulohuin 'in ta'a tichcua um,
lo' sca um nguiaa um tso' 'in laxa'an? 71 Ycui'
ñi cuaña'an si'ya cha' 'in yu Juda Iscariote, sñe'
Simón, si'yana can' nu ntsu'hui cha' tyaa 'in ñi,
lo' cui' ta yu tichcua can' lca yu.

7

Ta'a Jesús a mslyaa tsa qui'an ti' 'in ñi

1 Chon' nde'en can' mda'an Jesús se'en lyi'ya
loo Galilea, a ncua ti' ñi tsaa ñi se'en lyi'ya loo
Judea, si'yana ntsu'hui tiquee ne' judio cujui 'in
ñi. 2 Cua' nchcui cuii' cha' ca ta'a 'in ne' judio
xa ntñan ne' quisin. 3 Ta'a Jesús juin 'in ñi: ¿Ñi
cha' ta a tsaa se'en lca Judea, si'yana lo'o yu ta'a

nda'an ña'an yu cha' nu tnu ngui'ni? 4 Si'yana
a tucui nu culyo scua la cha' 'in, cu'ni sca cha'
nu cunan ti, Cha' cuaña'an ngui'ni cha' nu tnu,
cu'ni 'in na tloo na'an nchgaa nten. 5 Lo' ñi sca
ta'a Jesús a ndiya qui'an ti' 'in ñi. 6 Xacan' juin
Jesús 'in ta'a ñi: A nchca tiyaa braa nu 'ñan, una
'un ña'an braa ti tsu'hue 'in um. 7 Ñi a ntsu'hui
cha' xcuan tloo nten 'in um, una nan' nxcuan tloo
ne' 'ñan si'yana ndlyo scua lan cha' ngunan' nu
ngui'ni ne'. 8 Una 'un tca tsaa um ta'a cua, nan'
a tsa'an si'yana a nchca tiyaa braa nu 'ñan. 9 Ti'
nguinu la ñi se'en lca Galilea xa ycui' ñi cha' re.

Yaa Jesús ta'a quichen Jerusalén

10 Una xa cua' mdo'o ta'a ñi nguiaa, xacan'
mdo'o ñi scati ñi nguiaa ñi se'en nchca ta'a can', a
mda'an la ñi, cui' ca nu nda'an cutsi' ti ñi. 11 Se'en
nchca ta'a can' nda'an nan ne' judio 'in ñi, lo'
nchcui' ne': ¿La ta ncua yu can'? 12 Lja nten qui'an
can' scasca ña'an nchcui' ne' cha' 'in ñi, ntsu'hui
nu nchcui': Tsu'hue nten lca ñi. Ntsu'hui nu
nchcui': Si'i na, cui' ca nu nda'an ñilyi'o yu 'in
nten. 13 Una a tucui nu nchcui' la cha' 'in ñi
si'yana nguitsen ne' tloo ne' judio. 14 Tlu'hue
nguiaa nchca ta'a can' xa yten Jesús ni' lyaa, lo'
mdyisnan ngulo'o ñi 'in nten. 15 Nduhue 'a ti' ne'
judio 'in ñi, lo' nchcui' ne': ¿La ta ngulo yu cha'
tiyaa re, lo' a chcan' yu'hui yu xcula? 16 Xacan'
juin Jesús 'in ne': Cha' nu ndlo'on 'in um, si'i cha'
tiyaa 'ñan lca na, cui' ca nu lca na cha' tiyaa 'in
ñi nu ngua'an tñan 'ñan. 17 Nu nchca ti' tucua
tñan cha' nu nchca ti' Ndiose, qui'ya can' cunta
cha' na ndlo'on cha' 'in Ndiose, uta na nchcuin'
lo'o cha' tiyaa nu 'ñan tin. 18 Sca nten nu nchcui'
lo'o cunta 'in, nsu'hua loo can' 'in ticuii', una cha'
nsu'hua loo can' 'in nu ngua'an tñan 'in, ñi ndi'in
cha' 'in lo' a nchcui' cha' cuiñi. 19 ¿Ta si'i Moisé
lca nu mdaa lee 'in um, lo' ñi sca um a nducua
um tñan 'in na? ¿Ñi cha' ta nchca ti' um cujui um
'ñan? 20 Xacan' mxcuen nten can': Cui'in xa'an
ntsu'hui 'in nu'huin. ¿Ti nu nchca ti' cujui 'in?
21 Mxcuen Jesús 'in ne': Scati cha' nu tnu cua'
m'nin, lo' nchgaa um nduhue ti' um. 22 Cha' ñi
si'yana Moisé ngulo tñan si'yana ca circuncida 'in
um, (una si'i Moisé mducua suun cha' re, cui' ca
nu mdyisnan na lo'o nten cula 'in na), ¿ta si'i cui'
tsaan nu nxitñan' na n'ni um circuncida 'in sñe'
um? 23 Lo' si'yana a nchca ti' um tnan' um cha' 'in
lee nu mdaa Moisé, n'ni um circuncida 'in sñe' um
siya' tsaan nu nxitñan' na, ¿ñi cha' ti'i ti' um 'ñan
si'yana m'nin chcan can 'in sca yu qui'yu tsaan nu
nxitñan' na? 24 A cu'ni cuiya' um sca cha' lo'o cha'
tiyaa nu 'in um, cui' ca nu cu'ni cuiya' um 'in na
lo'o sca cha' tiyaa nu ñi. ¿Ta re ñi nu lca Cristo?
25 Xacan' mdyisnan nchcui' scasca ne' Jerusalén:
¿Ta si'i re nu nda'an nan ne' si'yana cujui ne' 'in?
26 Cua' ñii nchcui' la yu tloo nten re, lo' a tucui
nu nchcui ndijin. ¿Ta xtyi ti' lo'o bsya cua' m'ni
cunta si'yana lca yu ycui' ca Cristo? 27 Yu re jlyo
ti' na la quichen mdo'o yu, una xa ntsu'hui cha'
caan ñi nu lca Cristo, a tucui ca jlyo ti' la tyi'o
can'. 28 Xacan' ycui' cueen Jesús se'en ndon ñi
ndlo'o ñi ni' lyaa can': 'Un ndyu'hui lyoo um 'ñan
lo' jlyo ti' um la mdo'on, nan' a ljyaan lo'o cunta
nu 'ñan tin, una ñi ndi'in cha' 'in ñi nu ngua'an
tñan 'ñan, lo' a ndyu'hui lyoo um 'in ñi. 29 Una
nan' ndyu'hui lyoon 'in ñi si'yana mdo'on se'en
nducua ñi, lo' cui' ñi ngua'an tñan ñi 'ñan. 30 Ncua
ti' ne' si'yana quinu ñi, una a tucui nu msñi 'in
ñi si'yana a nchca tiyaa braa 'in ñi. 31 Qui'an 'a
nten ya qui'an ti' 'in ñi, lo' nchcui' ne': Xa caan ñi
nu lca Cristo, ¿ta lyee la cu'ni ñi cha' nu tnu que
ña'an yu re?

Msu'hua ne' fariseo 'in silyiya si'yana quinu Jesús

32 Ne' fariseo ngune 'in ne' ña'an nchcui' nten
can' cha' 'in Jesús, lo' yu nu ndlo ca tñan ni'
lyaa lo'o ne' fariseo, ngua'an tñan ne' 'in yu
nu ntsu'hui cuan can', si'yana xñi yu 'in Jesús.
33 Xacan' juin Jesús 'in ne': Ti' ña'an ta'a na xca co'
xaa, la xacan' qui'an se'en nducua ñi nu ngua'an
tñan 'ñan. 34 Siya' quia nan um 'ñan una a quija
lyoon 'in um, lo' ñi a tca tsaa um se'en nu nan'
tsa'an. 35 Xacan' mdyisnan ycui' ne' judio: ¿La
ta tsaa yu re si'yana a quija lyoo yu 'in na? ¿Uta
tsaa yu se'en ndi'in ta'a judio na nu ndi'in xca
quichen, lo' culo'o yu 'in ne' griego? 36 ¿Ñi cha'
nchca ti' chcui' ña'an juin yu: Siya' quia nan um
'ñan una a quija lyoon 'in um, lo' ñi a tca tsaa um
se'en nu nan' tsa'an?

Jesús lca ñi tyi'a nu lo'o ca

37 Xca ti tsaan nu nchca ta'a can', cui' tsaan
nu ndon loo lati 'in ne', mdyiton Jesús lo' ycui'
cueen ñi: Cha' ntsu'hui nu nguityi ti' tyi'a, tca
caan lo' taan tyi'a co'o can'. 38 Nu ndiya qui'an
ti' 'ñan, cui' ña'an nchcui' quityi 'in Ndiose, nde
ni' cusya 'in ntsu'hui cha' chcua tyi'a nu lo'o ca.
39 Nde cha' nu ycui' ñi si'ya Espíritu 'in Ndiose nu
ntsu'hui cha' cha'an yu'hui ni' cusya 'in nchgaa
nu tsa qui'an ti' 'in Jesús. Xa ycui' ñi cha' re ti'
lyijyi caan Espíritu nu Luhui 'in Ndiose, si'yana
Jesús a nchca scuen ñi nde ni' cuaan.

A ncua 'a ca sca cha' ti 'in ne'

40 Xa ngune 'in nten can' cha' nu ycui' ñi
mdyisnan ycui' ne' scasca ne': Nu cha' ñi ca
si'yana nde yu nu nxiycui' Ndiose 'in. 41 Ntsu'hui
xca nu nchcui': Ycui' ca Cristo lca yu re. A cunta
ntsu'hui nu nchcui': ¿Ta Galilea tyi'o ñi nu lca
Cristo? 42 ¿Ta si'i na nchcui' quityi 'in Ndiose
si'yana —loo ta nten 'in Davi tyi'o— ñi nu lca
Cristo, —cui' Belén— quichen tyi Davi? 43 Lo' si'ya
ñi a ncua ca sca cha' ti 'in ne'. 44 Ntsu'hui nu ncua
ti' si'yana quinu ñi, una a tucui nu msti ti'.

Yuhue ti' ne' ña'an nchcui' Jesús

45 Yu nu ntsu'hui cuan can' mxitucui yu se'en
ndiyo' ti'in yu nu ndlo ca tñan ni' lyaa tsatlyu lo'o
ne' fariseo, lo' mñicha' ne' 'in yu: ¿Ñi cha' ta a
nguian lo'o um 'in yu? 46 Mxcuen yu: Ñi sca tucui
lo' a nchca quine 'in hua chcui' tsaña'an nchcui'
yu cua. 47 Xacan' juin ne' fariseo: ¿Ta xtyi ti' lo'o
um cua' jui nu nguñilyi'o 'in um? 48 ¿Ta nde'en yu
nu lyi'ya tñan re uta lo'o ne' fariseo cua' ya qui'an
ti' 'in yu? 49 Una nten re si'yana a ndyu'hui lyoo
ne' lee, nducua yuhue' chon' ne'. 50 Xacan' yu
Nicodemo, yu nu ya ycui' lyi'o Jesús sca tla, cui'
ta nten 'in ne' fariseo lca yu, 51 lo' juin yu: Una
tsaña'an nchcui' lee 'in na, ¿ta tca cu'ni cuiya'
na cha' 'in sca nten, cha' ti' lyijyi quine 'in na
cha' nu m'ni ne'? 52 Mxcuen ne' 'in yu: ¿Ta na
lo'o um lca um ne' Galilea? Cu'ni quii tsu'hue um
loo quityi 'in Ndiose lo' qui'ya um cunta si'yana a
ntsu'hui cha' tyi'o sca nu nxiycui' Ndiose 'in se'en
lca Galilea. 53 Xacan' cunda scaa ne' mdo'o ne'
nguiaa ne' nde ña'an 'in ne'.

8

Cha' 'in ne' cuna'an nducun'

1 Xacan' mdo'o Jesús nguiaa ñi se'en nducua
qui'ya Olivo. 2 Tlya xca tsaan can' mxitucui ñi lo'
yten ñi ni' lyaa, ña'aan quichen ne' nguio' ti'in
ne' se'en nducua ñi, lo' mdyisnan ngulo'o ñi 'in
ne'. 3 Xacan' ne' escriba lo'o ne' fariseo mdiya
lo'o yu 'in sca ne' cuna'an nu yten yu'hui lo'o xca
yu qui'yu. Lja nten can' mdi'in tyaa yu 'in ne'
cuna'an can'. 4 Lo' juin yu 'in ñi: 'Un ñi nu lca
Bstro, ne' cuna'an re nguija lyoo ne' lja nguiten
yu'hui ne' lo'o xca yu qui'yu. 5 Lee nu mxnu
scua Moisé ndlo na tñan si'yana sca ne' cuna'an
nu ngui'ni cuaña'an, 'ni cha' cujui ne' 'in lo'o
quee. Cua' ñii, ¿ña'an ta ljuin um? 6 Ycui' cuiya'
ti yu cha' ña'an ca xcuen ñi se'en nu su'hua yu
qui'ya 'in ñi. Una Jesús yten tucua ñi lo' mdyisnan
ngua'an ñi lyuu lo'o loyaa' ñi. 7 Si'yana ticui' ti
loo cha' nchcui' yu, mdyiton ñi, lo' juin ñi 'in
nten can': Nu ñan ti' si'yana a sca qui'ya nducui,
can' nu culo nducua la jyi'in quee 'in ne' cuna'an
re. 8 Xiya' yten tucua ñi lo' ngua'an ñi lyuu can'.
9 Una xa ngune 'in ne' cha' nu ycui' ñi, cui' xaa
ngu'ya ne' cunta si'yana nducui ne' qui'ya, cunda
scaa ti ne' mdo'o ne' nguiaa ne' ti' nu cula la hasta
lo'o nu suhue ti. Xca ti Jesús nguinu tucua ñi se'en
ndon ne' cuna'an can'. 10 Xacan' mdyiton Jesús
lo' na'an ñi si'yana a tucui 'a nu ndon can', cui'
ca nu xca ti ne' cuna'an can', lo' juin ñi 'in ne':
¿La ncua nu nsu'hua qui'ya 'in? ¿Ti nu ngulo tñan
si'yana caja? 11 Mxcuen ne' cuna'an can': A tucui,
Ñi X'nan hua. Xacan' juin Jesús lo'o ne': Ñi nan' a
su'huan qui'ya 'in. Quiaa lya, lo' a cu'ni 'a qui'ya.

Jesús lca ñi xaa nu ndu'hui 'in nten

12 Xiya' mdyisnan ycui' Jesús lo'o nten can':
Nan' lcan nu ndu'hui xaa 'in nten chendyu. Nu
chcui ncha'an 'ñan, a tyi'an 'a se'en tla yta, cui' ca
nu tyi'an can' loo xaa nu ndaa chendyu. 13 Xacan'
juin ne' fariseo 'in ñi: Ticui' ti ndaa suun ña'an
ndi'in cha' 'in, can' cha' a sca cunta ntsu'hui ña'an
nu nchcui'. 14 Mxcuen Jesús: Siya' ticuin' ndaan
suun cha' 'ñan, una lca na cha' nu ñi, si'yana jlyo
tin' la mdo'on, lo' jlyo tin' la qui'an, una 'un a jlyo
ti' um la mdo'on uta la qui'an. 15 'Un n'ni cuiya'
um cha' lo'o cha' tiyaa 'in nten chendyu, una nan'
a ngui'nin cuiyan' cha' 'in ñi sca tucui. 16 Lo' cha'
cu'nin cuiyan' cha' 'in nten, cu'nin 'in na lo'o cha'
nu ñi, si'yana si'i scan tin, cui' ca nu lo'o Stina
Ndiose, ñi nu ngua'an tñan 'ñan. 17 Ticui' lee 'in
um nchcui' na, cha' tucua yu scaña'an ti suun taa
yu, lca na cha' nu ñi. 18 Nan' ndaan suun tsaña'an
ndi'in cha' 'ñan, cui' cuaña'an Stina Ndiose, ñi nu
ngua'an tñan 'ñan, ndaa ñi suun ña'an ndi'in cha'
'ñan. 19 Xacan' juin ne' 'in ñi: ¿La ta ncua Sti?
Mxcuen Jesús: Ñi 'ñan nan', lo' a ndyu'hui lyoo
um, lo' ñi 'in Stin. Cha' cua na ndyu'hui lyoo um
'ñan, lo'o Stin ndyu'hui lyoo um xacan'. 20 Ndlo'o
Jesús cha' re ni' lyaa se'en ndyi'ya ne' lcuan, lo' a
tucui nu msñi 'in ñi si'yana ti' lyijyi tiyaa braa 'in
ñi.

Ycui' Jesús si'yana quiaa ñi se'en nducua Ndiose

21 Xiya' ycui' Jesús lo'o nten can': Nan' ntsu'hui
cha' tsa'an, lo' 'un tyi'an nan um 'ñan, una tsato'o
caja um loo qui'ya 'in um, can' cha' a tca tsaa
um se'en ntsu'hui cha' tsa'an. 22 Scasca ne' judio
mdyisnan ycui' ne': ¿Ta xtyi ti' cujui yu 'in yu
ticuii' yu? ¿Ta can' cha' nchcui' yu si'yana a tca
tsaa na se'en ntsu'hui cha' quiaa yu? 23 Juin Jesús

'in ne': 'Un ndi'in loo chendyu re, nan' mdo'on
nde ni' cuaan. Loo chendyu re mdo'o um, una
nan' si'i re mdo'on. 24 Can' cha' nen lo'o um
ntsu'hui cha' caja um loo qui'ya 'in um. Cha'
na a tsa qui'an ti' um tucui lcan, loo qui'ya 'in
um ntsu'hui cha' caja um. 25 Xacan' juin ne' 'in
ñi: Nu'huin jan ñi, ¿tucui ta lca cha' na can'?
Mxcuen Jesús: Cui' ña'an cua' nen lo'o um ti'
culoo. 26 Qui'an 'a cha' ti' ntsu'hui cha' chcuin'
lo'o ña'an nu ngui'ni um. Ñi nu ngua'an tñan
'ñan, ñi ndi'in cha' 'in ñi, lo' nchcuin' cha' nu
ngune 'ñan ycui' ñi. 27 Una a ngu'ya ne' cunta
si'yana cha' 'in Stina Ndiose nchcui' ñi. 28 Xacan'
juin Jesús 'in ne': Xa jyi'in ca'an um 'in Yu Qui'yu
nu Mdo'o nde ni' Cuaan loo cusi, xacan' ca cuiya'
ti' um si'yana nan' lcan ña'an cua' nen lo'o um,
ñi sca cha' lo' a ngui'nin lo'o cha' cuiya' nu 'ñan,
cui' ca nu nchcuin' cha' nu m'ni cha'an 'in Stina
Ndiose. 29 Ñi nu ngua'an tñan 'ñan ndi'in ñi lo'on,
lo' a mxnu Stina Ndiose 'ñan scan tin, si'yana
nchgaa xaa nducuan tñan ña'an cha' nu nchca ti'
ñi. 30 Xa ycui' ñi cha' re, qui'an 'a nten ya qui'an
ti' 'in ñi.

Tyi'o laa um si'ya cha' nu ñi

31 Xacan' juin Jesús 'in ne' judio nu ya qui'an
ti' 'in ñi: Cha' 'un tyon tla um lo'o cha' nu
nchcuin', cha' ñi ca lca um nu ngui'ni cha'an
'ñan, 32 chu'hui lyoo um cha' nu ñi, lo' cha' nu
ñi can' culo laa na 'in um. 33 Mxcuen ne' 'in ñi:
Huare' lca hua ta nten 'in Abraham, lo' ñi siya'
lo' a nchca ca hua nguso 'in xca tucui lo'o juesa,
¿ña'an ta nchcui' si'yana ntsu'hui cha' tyi'o laa
hua? 34 Xacan' mxcuen Jesús 'in ne': Nu cha'
ñi s'ni cunen lo'o um, nchgaa nu ngui'ni qui'ya,
nguso 'in qui'ya lca can'. 35 Sca nguso a tca quinu
lo'o x'nan tsala xaa, una yu nu lca sñe' x'nan can',
tsala xaa ntsu'hui cha' quinu lo'o sti. 36 Can' cha',
cha' na Sñe' Ndiose culo laa 'in um, nu cha' ñi ca
tyi'o laa um xacan'. 37 Nan' jlyo tin' si'yana lca
um ta nten 'in Abraham, una nchca ti' um cujui
um 'ñan, si'yana a nducuan xu'hue um cha' nu
nchcuin'. 38 Nan' nchcuin' tsaña'an cha' nu na'an
tloon se'en nducua Stina Ndiose, una 'un ngui'ni
um cha' nu nchcui' sti um.

Cha' 'in nu nguiaa tso' 'in laxa'an

39 Mxcuen ne' 'in ñi: Abraham lca nu ncua nten
cula 'in hua. Xacan' juin Jesús 'in ne': Cha' na
lca um sñe' Abraham, cui' tñan nu m'ni Abraham
cu'ni um xacan'. 40 Una nde nchca ti' um cujui
um 'ñan, cui' nu nchcui' cha' nu ñi tsaña'an nu
ngune 'in ycui' Ndiose. Una Abraham a m'ni yu
cuaña'an. 41 Una 'un ngui'ni um tñan nu ngui'ni
sti um. Xacan' juin ne' 'in ñi: Una huare' si'i ña'an
tucui ti lca sti hua, si'yana scati Ndiose lca sti hua.
42 Xacan' mxcuen Jesús 'in ne': Cha' na Ndiose lca
sti um, tsu'hue ntsu'hui tiquee um lo'on, si'yana
nan' mdo'on se'en nducua Ndiose lo' mdiyaan re,
una si'i lo'o cha' cuiya' nu 'ñan tin, cui' ca nu lo'o
cha' cuiya' 'in ñi nu ngua'an tñan 'ñan. 43 ¿Ñi
cha' a ndyi'ya um cunta cha' nu nchcuin'? Cui'
si'yana a nchca ti' um cuan xu'hue um 'in na.
44 'Un nguiaa um tso' 'in laxa'an nu lca sti um,
lo' nguia ncha'an um ña'an nu ngui'ni can'. Ti'
culoo lca can' nu ndujui nten, a ndon can' loo cha'
nu ñi si'yana a ñi ndi'in cha' 'in, la' ña'an nchcui'
can' cha' cuiñi si'yana lca nu cuiñi, ycui' ca sti
cha' cuiñi. 45 Nan' si'yana nchcuin' cha' nu ñi,
can' cha' a ndiya qui'an ti' um 'ñan. 46 ¿Ti nu tca
chcui' si'yana nducuin qui'ya? Cha' na nchcuin'
cha' nu ñi, ¿ñi cha' a ndiya qui'an ti' um 'ñan?
47 Nu nguiaa tso' 'in Ndiose ndon nscan cha' 'in
Ndiose, can' cha' a ndon nscan um cha' re si'yana
a nguiaa um tso' 'in Ndiose.

Xa ti' lyijyi tyi'in Abraham cua' ndi'in Cristo

48 Xacan' mxcuen ne' judio 'in ñi: Cui' ña'an
cua' ycui' hua lo'o si'yana lca ne' Samaria, lo'
ntsu'hui cui'in xa'an 'in. 49 Mxcuen Jesús: A
ntsu'hui cui'in xa'an 'ñan. Cui' ca nu ngui'nin
tnun 'in Stin, una 'un nxcuan tloo um 'ñan. 50 Ñi
a nchca tin' scuen cuaan 'ñan ticuiin', una xca
tucui nscuen cuaan 'ñan, can' nu cu'ni cuiya' cha'
'ñan. 51 Nu cha' ñi s'ni cunen lo'o um, nu xu'hua
se'en cha' nu nchcuin', a ntsu'hui cha' caja can'.
52 Xacan' juin ne' judio 'in ñi: Cua' ñii ngu'ya hua
cunta si'yana ntsu'hui cui'in xa'an 'in. Abraham
ngujui yu, cui' cuaña'an ngujui nchgaa la ña'an
yu nu mxiycui' Ndiose 'in, lo' nu'huin nchcui':
Nu xu'hua se'en cha' nu nchcuin', a ntsu'hui cha'
caja can'. 53 ¿Ta ndon loo la nu'huin que 'in
Abraham nu ncua nten cula 'in na? Ngujui yu
lo' ngujui nchgaa la ña'an yu nu mxiycui' Ndiose
'in, lo' nu'huin, ¿tucui ta lca ñan ti'? 54 Mxcuen
Jesús: Cha' nan' scuen cuaan 'ñan ticuiin', a sca
cunta ntsu'hui, una ñi nu lca Stin, can' nu nscuen
cuaan 'ñan, cui' ñi nu nchcui' um lca Ndiose 'in
um. 55 'Un a ndyu'hui lyoo um 'in ñi, una nan'
ndyu'hui lyoon 'in ñi. Cha' cunen a ndyu'hui
lyoon 'in ñi, lcan sca nu cuiñi tsaña'an ndi'in
cha' 'in um. Una nan' ndyu'hui lyoon 'in ñi lo'
nxu'hua se'en cha' nu nchcui' ñi. 56 Abraham nu
ncua nten cula 'in um, tsu'hue yu'hui tiquee yu
xa ynan yu cha' si'yana ntsu'hui cha' caan, na'an
yu cha' can' lo' ncua tsu'hue yu'hui tiquee yu.

57 Xacan' juin ne' judio 'in ñi: Ñi tu'hua tyii yjan a
nchca chu'hui, lo' nchcui' si'yana cua' na'an 'in
Abraham. 58 Juin Jesús 'in ne': Nu cha' ñi s'ni
cunen lo'o um, ti' lyijyi tyi'in Abraham lo' nan'
cua' ndi'in. 59 Xacan' msñi ne' quee si'yana jyi'in
ne' 'in Jesús, una yu'hui cutsi' ñi lo' mdyi'o ñi ni'
lyaa can', mdijin ñi lja nten can' nguiaa ñi.

9

Msla Jesús quiloo sca yu cuityin'

1 Tucueen se'en mdijin Jesús, na'an ñi nducua
sca yu cua' lca cuityin' ti' xa ngula. 2 Yu ta'a
nda'an ñi mñicha' 'in ñi: Rabí, ¿ti nu nducui
qui'ya, yu re uta na nten cula 'in yu, ñi cha' cua'
lca cuityin' yu xa mdiyaan yu chendyu? 3 Xacan'
mxcuen Jesús: Si'i yu, lo' ñi nten cula 'in yu a
nducui jun qui'ya, cui' ca nu si'yana ca chcan'
loo cha' nu tnu cu'ni Ndiose lo'o yu. 4 'Ni 'ni
ca cha' cu'nin tñan 'in ñi nu ngua'an tñan 'ñan
lja nu ti' ndyijyi xaa, si'yana cha' cua' ngu'ya tla
a tucui 'a nu cu'ni tñan. 5 Lja nu ti' ndi'in loo
chendyu re, nan' lcan nu ndu'hui xaa 'in nten
chendyu. 6 Ña'aan mdyi ycui' ñi cha' re ngulo'o
siye' ñi lyuu, m'ni ñi tsachin' mtso' lo'o tyi'a siye'
ñi, lo' mxita'an ñi 'in na quiloo yu cuityin' can',
7 lo' juin ñi 'in yu: Ya ycui tyi'a tloo ni' plyaa Siloé
cua, (cha' re nchca ti' chcui': Nu ngua'an tñan
ne' 'in). Xacan' ya ycui yu tyi'a tloo yu, lo' cua'
lca nguila na 'in yu xa mxitucui yu. 8 Tsalca ta'a
nducua ti yu, lo'o nu jlyo ti' si'yana ncua yu sca
nu cuityin', nchcui' ne': ¿Ta si'i re yu cuityin' nu
nchcua njñan lcuan nchgaa xaa? 9 Ntsu'hui nu
nchcui': Cui' yu. Ntsu'hui xca nu nchcui': Na
chcui ña'an ti yu. Ticuii' yu mxcuen yu 'in ne':
Nan' lcan. 10 Mñicha' ne' 'in yu: ¿Lo' ña'an ta
ncua nguila quiloo? 11 Mxcuen yu 'in ne': Cui'
yu nu naan Jesús m'ni chu'hue yu tsachin' mtso',
mxita'an yu 'in na quiloon, lo' juin yu 'ñan: Ya
ycui tyi'a tloo se'en lca Siloé cua. Cui' xaa ya
ycuin tyi'a tloon, lo' ncua chcan' 'ñan. 12 Xacan'
juin ne' 'in yu: ¿La ta ncua yu ñii? Mxcuen yu 'in
ne': A jlyo tin'.

Mñicha' ne' fariseo 'in yu nu ncua cuityin'

13 Ya lo'o ne' 'in yu nu ncua cuityin' can' tloo
ne' fariseo. 14 Lca na tsaan nu nxitñan' ne' judio
xa m'ni chu'hue Jesús mtso' can', lo' m'ni ñi cha'
nguila quiloo yu. 15 Ticui' cuaña'an mñicha' ne'
fariseo 'in yu cha' ña'an ncua nguila quiloo yu.
Lo' juin yu 'in ne': Tsachin' mtso' mxita'an yu
quiloon, mjyi'an 'in na, lo' cua' ñii chcan' 'ñan.
16 Xacan' mdyisnan ycui' ne' fariseo: Yu cua a
mdo'o yu se'en nducua Ndiose si'yana a nxu'hua
se'en yu tsaan nu nxitñan' na. Ntsu'hui xca nu
nchcui': ¿Una ña'an ta n'ni yu cha' nu tnu cha'
na lca yu nten qui'ya chendyu? Lo' a ncua 'a ca
sca cha' ti 'in ne' si'ya ñi. 17 Xiya' mñicha' ne' 'in
yu nu ncua cuityin' can': ¿Ña'an ta ñan ti' lo'o
yu nu msla quiloo? Mxcuen yu 'in ne': Yu nu
nxiycui' Ndiose 'in lca yu. 18 Una a ya qui'an ti' ne'
si'yana ncua yu sca nu cuityin' lo' cua' ñii nguila
quiloo yu. Can' cha' m'ni ne' cha' yaan nten cula
'in yu, 19 lo' mñicha' ne' 'in: ¿Ta sñe' um lca yu re?
¿Ta cha' ñi si'yana cua' lca cuityin' yu xa mdiyaan
yu chendyu? ¿Ña'an ta ncua nguila quiloo yu?
20 Nten cula 'in yu mxcuen 'in ne': Jlyo ti' hua
si'yana sñe' hua lca yu, lo' jlyo ti' hua si'yana cua'
lca cuityin' yu xa ngula yu, 21 una tsaña'an nguila
quiloo yu, a ndyi'ya hua cunta lo' ñi a jlyo ti' hua
ti ca nu msla quiloo yu, una cua' cula yu re, tca
cuñicha' um 'in yu, lo' cui' yu quitsa' yu 'in um.
22 Ycui' jun cuaña'an si'yana nguitsen jun tloo
ne' judio, si'yana cua' m'ni cuiya' ne' cha', cha'
nde'en nu chcui' si'yana Jesús lca ñi nu mdo'o hui
ca 'in Ndiose, cui' xaa culo ne' 'in can' se'en ndiyo'
ti'in ne'. 23 Can' cha' juin nten cula 'in yu: Cua'
cula yu re, tca cuñicha' um 'in yu. 24 Xiya' mxi'ya
ne' 'in yu nu ncua cuityin' can' lo' juin ne' 'in yu:
Tyaa xu'hue 'in Ndiose si'ya cha' re, huare' jlyo
ti' hua si'yana yu cua lca yu nten qui'ya chendyu.
25 Xacan' mxcuen yu can': A jlyo tin' cha' ta lca
yu nten qui'ya chendyu, scati cha' nu jlyo tin'
si'yana ncuan sca yu cuityin' lo' cua' ñii chcan'
'ñan. 26 Xiya' mñicha' ne' 'in yu: ¿Ña'an ta m'ni
yu lo'o? ¿Ña'an ta msla yu quiloo? 27 Mxcuen
yu 'in ne': Cua' nen lo'o um, una a n'ni cunta
um cha' nu nchcuin'. ¿Ñi cha' ta nchca ti' um
quitsan' 'in um xiya', ta na lo'o um ndyi'o tiquee
um chcui cha'an um 'in yu? 28 Xacan' ycuen tique'
ne' lo'o yu lo' juin ne': Nu'huin lca nu ngui'ni
cha'an 'in yu cua, una huare' ngui'ni cha'an hua
cha' 'in Moisé. 29 Jlyo ti' hua si'yana Ndiose lca
nu ycui' lo'o Moisé, una yu cua a jlyo ti' hua la
mdo'o yu. 30 Xacan' mxcuen yu: Nduhue 'a tin'
cha' re, si'yana a jlyo ti' um la mdo'o yu, una cui'
yu msla yu quiloon. 31 Cua' jlyo ti' na si'yana sca
nten qui'ya chendyu a n'ni cunta Ndiose cha' nu
njñan can', una sca nten nu n'ni tnu 'in ñi lo'
nchca ja'an 'in ñi, can' nu n'ni cunta ñi cha' nu
nchcui'. 32 Ñi siya' a nchca quine cha' ta nde'en
nu cua' msla quiloo sca nu cua' lca cuityin' ti' xa

ngula. 33 Cha' cua na a mdo'o yu se'en nducua
Ndiose, ñi sca cha' lo' a tca cu'ni yu. 34 Mxcuen ne'
'in yu: Nu'huin nu cua' lca nducua qui'ya chon' ti'
xa ngula, ¿lo' cua' ñii ñan ti' culo'o 'in hua? Cui'
xaa ngulo ne' 'in yu nde lyiya'.

Cha' 'in nu cuityin' lo'o cha' 'in Ndiose

35 Ynan Jesús cha' si'yana cua' ngulo ne' 'in
yu nde lyiya', lo' xa nguija lyoo ñi 'in yu juin ñi:
¿Ta ndiya qui'an ti' 'in Sñe' Ndiose? 36 Mxcuen
yu can': Quitsa' um 'ñan cha' ti ca lca can', lo'
tsa qui'an tin' 'in ñi. 37 Juin Jesús 'in yu: Cua'
ndyu'hui lyoo 'in can', si'yana cui' ñi ta'a nchcui'
cua' ñii. 38 Juin yu 'in ñi: Ñi X'nan hua, ndiya
qui'an tin' 'in um, xacan' m'ni tnu yu 'in ñi. 39 Lo'
juin Jesús: Nan' mdiyaan loo chendyu re si'yana
cu'nin cuiyan' cha' 'in nten, ña'an ca si'yana nu
a chcan' 'in, quila xaa quiloo, lo' nu chcan' 'in,
nde quinu cuityin'. 40 Xa ngune 'in ne' fariseo
cha' nu ycui' Jesús, juin ne' 'in ñi: ¿Ta lo'o huare'
cuityin' hua? 41 Xacan' mxcuen Jesús 'in ne': Cha'
cua na cuityin' um a nducui um qui'ya, una cua'
ñii si'yana nchcui' um chcan' 'in um, can' cha'
nducua qui'ya chon' um.

10

Ycui' Jesús cha' 'in slya'

1 Nu cha' ñi s'ni cunen lo'o um, sca nu a nguiten
nde tulo'o 'in slya', cui' ca nu ndyi'o cuaan nde
tu'hua lo'o, can' nu nducun' lo' cunan. 2 Una
nu nguiten nde tulo'o, can' nu ntsu'hui cunta 'in
slya' can'. 3 Yu nu ndon tulo'o can', cui' xaa nsla
yu 'in na xa ndiyaa yu nu na'an seen slya' can',
lo' slya' can' ne 'in 'in xa nchcui' yu, cunda scaa
'in ndlo'o naan yu 'in 'in, lo' ndyi'an lo'o yu 'in
'in se'en nan ycu 'in. 4 Xa ndlyoo yu slya' 'in yu
nchcua loo yu loo 'in, lo' nchcui ncha'an 'in 'in
yu si'yana ndyu'hui lyoo 'in ña'an tyi'i nchcui'
yu. 5 Una a nchcui ncha'an 'in 'in nten nu a
ndyu'hui lyoo 'in, cui' ca nu nde nxnan 'in si'yana
a ndyu'hui lyoo 'in ña'an tyi'i nchcui' can'. 6 Nde
cha' nu mdi'in tyaa Jesús lo'o ne', una a ngu'ya ne'
cunta ñi cha' lca na.

Jesús lca ñi nu na'an seen slya'

7 Xiya' mxitucui Jesús ycui' ñi: Nu cha' ñi s'ni
cunen lo'o um, nan' lcan tulo'o se'en nguiten
slya'. 8 Nchgaa nu yaan xa ti' lyijyi caan nan', lca
can' yu nducun' lo' cunan, una slya' can' a m'ni
cunta 'in cha' nu ycui' can'. 9 Nan' lcan tulo'o
can', nu sten 'in na lo'o cunta 'ñan, can' nu tyi'o
laa, tsa nan ycu, lo' ticui' can' quila xiya'. 10 Yu
cunan ljyaan yu si'yana cujui yu, si'yana cujlyo yu
lo' cu'ni yu cunan. Una nan' ljyaan si'yana caja
chendyu 'in um, sca chendyu nu cha'an yu'hui
um lo'o. 11 Nan' lcan sca nu tsu'hue ña'an seen
slya', lo' nu tsu'hue ña'an seen slya' can' ndyaa
cusya 'in si'ya 'in. 12 Una yu nguso si'yana a lca yu
x'nan 'in, xa ña'an yu ljyaan sca 'ni la, nde nxnan
yu'hui yu lo' nxnu ti'in yu slya' can', lo' 'ni la
can' n'ni lyi'o 'in 'in, lo' cua' la tucueen nda'an 'in
xacan'. 13 Yu nguso can' nxnan yu si'yana nguso
ti lca yu, can' cha' a nduhue ti' yu nxnu ti'in yu
slya' can'. 14 Nan' lcan nu tsu'hue ña'an seen slya',
ndyu'hui lyoon slya' 'ñan, lo' slya' can' ndyu'hui
lyoo 'ñan, 15 tsaña'an ndyu'hui lyoo Stina Ndiose
'ñan, lo' nan' ndyu'hui lyoon 'in ñi, nu hasta
ndyaan cusya 'ñan si'ya 'in. 16 A cunta ndi'in xca
ta slya' 'ñan nu a ntsu'hui ni' lyi'o re, lo'o can'
ntsu'hui cha' quia 'yan, lo' cu'ni cunta cha' nu
chcuin'. Sca ni' lyi'o ti chu'hui 'in nchgaa 'in, lo'
scati nu ña'an seen 'in 'in. 17 Can' cha' tsu'hue 'a
ntsu'hui tiquee Stina Ndiose lo'on, si'yana hasta
lo'o chendyu 'ñan ndyaan se'en nu tca chcuan 'in
na xiya'. 18 A tucui nu tca chcuan chendyu 'ñan,
cui' ca nu ticuiin' ndyaan 'in na. Ntsu'hui cha'
cuiya' 'ñan tyaan 'in na, lo' ntsu'hui cha' cuiya'
'ñan chcuan 'in na xiya'. Nde cha' cuiya' nu mdaa
Stin 'ñan. 19 Ne' judio can', ticui' ti ña'an a ncua
'a ca sca cha' ti 'in ne' si'ya cha' nu ycui' Jesús.
20 Qui'an nu nchcui': Cui'in xa'an ntsu'hui 'in yu
re, can' cha' ndiyo' yu. ¿Ñi cha' ndon nscan um
cha' nu nchcui' yu? 21 Ntsu'hui xca nu nchcui':
Una sca nu ntsu'hui cui'in xa'an 'in a nchcui' can'
tsaña'an nchcui' yu re. ¿Ta tca 'in cui'in xa'an sla
quiloo sca yu cuityin'?

Nxcuan tloo ne' judio 'in Jesús

22 Lja xacan' nchca ta'a 'in laa nu nducua
quichen Jerusalén, lo' lca na tsaan nu ndyi'ya ti'in
tlya'. 23 Jesús nxiton ñi ni' lyaa se'en nguia' tucui
tulaa nu naan Salomón. 24 Msu'hua lo'o ne' judio
'in ñi lo' juin ne': ¿Tsala ta xaa tyi'an lo'o hua cha'
tucua ti' re? Cha' na cui' lca Cristo, siya' ti quitsa'
la 'in hua. 25 Mxcuen Jesús 'in ne': Cua' nen lo'o
um, lo' a ndiya qui'an ti' um 'ñan. Una ticuii' tñan
nu ngui'nin lo'o cha' cuiya' 'in Stin, ndaa na suun
tucui ca lcan. 26 Una 'un a ndiya qui'an ti' um
si'yana a lca um slya' 'ñan, cui' tsaña'an nu cua'
ycuin' lo'o um. 27 Una tsalca slya' 'ñan ne 'in cha'
nu nchcuin', lo' ndyu'hui lyoon 'in 'in, lo' nchcui
ncha'an 'in 'ñan. 28 Nan' ndaan chendyu nu a
tsatii 'a 'in 'in, lo' a ntsu'hui cha' quinan' cusya 'in
'in, ñi a tucui nu tca culyoo 'in 'in tuyaan'. 29 Stin,

ñi nu mdyaa 'in 'in 'ñan, scati ñi ndon loo la ñi,
lo' a tucui nu tca culyoo 'in 'in tuyaa' ñi. 30 Nan'
lo'o Stina Ndiose, scati lca hua. 31 Xiya' msñi ne'
judio quee nu jyi'in ne' 'in ñi. 32 Lo' juin Jesús
'in ne': Tsala qui'an tñan tsu'hue cua' m'nin tloo
um lo'o cha' cuiya' 'in Stin. ¿Ti ña'an ta si'ya cha'
can' nchca ti' um jyi'in um quee 'ñan? 33 Xacan'
mxcuen ne' judio 'in ñi: Si'i si'ya tñan tsu'hue
can' jyi'in hua quee 'in, cui' ca nu si'yana nchcui'
ca'an 'in Ndiose, nu'huin lca nten chendyu lo'
nchcui' si'yana lca Ndiose. 34 Mxcuen Jesús 'in
ne': ¿Ta a nguinu scua sca cha' loo lee 'in um:
—Nan' cua' nen si'yana ndiose lca um—? 35 Cha'
na Ndiose juin ñi si'yana ndiose lca nu mchcuan
cunta cha' 'in ñi, (lo' jlyo ti' na si'yana cha' nu
nguinu scua can' a tca cutsa ti'in na), 36 ¿lo' ña'an
ta ljuin um cha' 'in nu cua' ngulohui ca Stina
Ndiose, lo' ngua'an tñan ñi 'in yaan loo chendyu
re? Nchcui' um si'yana ycuin' ca'an 'in Ndiose
xa nen: Sñe' Ndiose lcan. 37 Cha' cua na si'i tñan
'in Stin ngui'nin, a na jo'o tsa qui'an ti' um 'ñan.
38 Una cha' ngui'nin 'in na, siya' a tsa qui'an ti' um
'ñan, una tsa qui'an ti' um si'ya tñan nu ngui'nin,
lo' ca cuiya' ti' um lo' tsa qui'an ti' um si'yana sca
cha' ti 'ñan lo'o Stina Ndiose. 39 Xiya' ncua ti' ne'
quinu Jesús, una mdo'o ñi tuyaa' ne'. 40 Xacan'
xiya' nguiaa ñi xca tso' chco tlyu Jordan, se'en
nu mducua tya yu Xuhua 'in nten ti' culoo. Can'
nguinu ñi sca co' xaa. 41 Qui'an 'a nten ndyi'an
ne' se'en ndi'in ñi, lo' nchcui' ne': Cha' ñi si'yana
yu Xuhua ñi sca cha' nu tnu lo' a m'ni yu, una
nchgaa cha' nu ycui' yu cha' 'in ñi re, cha' ñi lca
na. 42 Qui'an 'a nten ya qui'an ti' 'in Jesús se'en
can'.

11

Xa ngujui yu Lázaro

1 Yato'o quichen Betania ncua ti'i sca yu naan
Lázaro, cui' quichen tyi María lo'o Marta ta'a
ngula yu. 2 (María ta'a ngula yu Lázaro nu
ncua ti'i can', lca nu msu'hua tyi'a xityi'i 'in
Ñi X'nan na, lo' mxityi quiya' ñi lo'o quichan'
que.) 3 Chcuaa jun cuna'an can' msu'hua suun
'in Jesús, lo' nchcui' jun: Ñi X'nan hua, yu ta'a
tsu'hue ntsu'hui um, cua' ñii nscua yu ti'i yu. 4 Xa
ngune 'in Jesús cha' re, xacan' juin ñi: Si'i quicha
ntsu'hui cha' cujui 'in yu ca lca na, cui' ca nu
si'yana ca chcan' loo cha' cuiya' 'in Ndiose lo' caja
nu cu'ni tnu 'in Sñe' ñi. 5 Marta lo'o nu cuna'an
ta'a, lo'o Lázaro lca jun ta'a tsu'hue Jesús. 6 Xa
ynan Jesús cha' si'yana yu can' ti'i yu, ti' nguinu
la ñi chcua tsaan se'en can'. 7 Xacan' juin ñi 'in
yu ta'a nda'an ñi: Tsaa na xiya' se'en lca Judea.
8 Mxcuen yu ta'a nda'an ñi 'in ñi: Rabí, a tyun
tsaan ncua ti' ne' judio jyi'in ne' quee 'in um, lo'
cua' ñii nchca ti' um tsaa um xiya'. 9 Mxcuen
Jesús 'in yu: ¿Ta si'i tichcua braa nchca sca tsaan?
Tsalca nu nda'an cucha, a ntsu'hui cha' chcua
quee quiya' can' si'yana nda'an loo xaa. 10 Una
nu nda'an tla, nchcua quee quiya' can' si'yana a
nda'an loo xaa. 11 Xa mdyi ycui' ñi cha' re, xiya'
juin ñi 'in yu: Yu ta'a tsu'hue na Lázaro ngu'ya
sla yu, una cua' ñii tsa xitucuin 'in yu. 12 Xacan'
mxcuen yu ta'a nda'an ñi: Ñi X'nan hua, cha' na
lja' ti yu, quila juesa 'in yu. 13 Jesús nchcui' ñi cha'
re si'yana ngujui yu Lázaro, una yu ta'a nda'an ñi
ñan ti' yu si'yana lja' ti yu. 14 La xacan' mtsa' la ca
Jesús 'in yu: Yu Lázaro cua' ngujui yu, 15 lo' si'ya
um tsu'hue ntsu'hui tiqueen si'yana a ndlyun la
cua, ña'an ca si'yana tsa qui'an ti' um 'ñan, cua'
ñii tsaa na se'en su yu. 16 Xacan' yu Toma, nu
nchcui' ne' lo'o lca Dídimo, juin yu lo'o nchgaa
la ña'an ta'a nda'an yu: Tsaa na, lo' tsatlyu caja
na lo'o ñi la cua.

Jesús n'ni ñi cha' ndyiqui'o nten

17 Xa mdiyaa Jesús can' ynan ñi cha' si'yana
cua' nguiaa jacua tsaan mtsi' yu Lázaro.
18 Quichen Betania, cui' ti nguinu na se'en lca
quichen Jerusalén, tsa ntsu'hui lyoo snan ti
kilometro. 19 Qui'an 'a ne' judio mdiyaa ne' se'en
ndi'in Marta lo'o María, nu taa ne' cha' tnu tiquee
'in si'yana ngujui yu ta'a ngula. 20 Xa ynan Marta
cha' si'yana cua' ljyaan Jesús, mdo'o ya ycua 'in
ñi, una María can' nguinu nde na'an. 21 Lo' juin
Marta 'in Jesús: Ñi X'nan hua, cha' cua na 'un
ndi'in um re, lo' a caja ta'a hua. 22 Una jlyo
tin' si'yana nchgaa cha' nu njñan um 'in Ndiose
nxcuen ñi 'in um. 23 Juin Jesús: Una ta'a ngula
ntsu'hui cha' tyiqui'o. 24 Mxcuen Marta can' 'in
ñi: Cua' jlyo tin' si'yana ntsu'hui cha' tyiqui'o,
una la xa tsatii cha' nu nchca loo chendyu re.
25 Xacan' juin Jesús 'in ne': Nan' lcan nu n'ni
cha' ndyiqui'o nten, nan' lcan chendyu 'in ne', lo'
nu ndiya qui'an ti' 'ñan, tyiqui'o can' siya' cua'
ngujui. 26 Nchgaa nu lo'o lo' ndiya qui'an ti' 'ñan,
a caja 'a can'. ¿Ta ndiya qui'an ti' cha' re? 27 Lo'
juin 'in ñi: Cha' ñi, Ñi X'nan hua, ndiya qui'an tin'
si'yana lca um ñi nu lca Cristo, cui' Sñe' Ndiose
nu mdiyaan loo chendyu re.

Ynan Jesús tucuaa 'in yu Lázaro

28 Xa mdyi ycui' Marta cha' can', mxitucui nde
na'an nguia ytsa' cunan ti 'in María ta'a ngula, lo'
juin: Cua ndon ñi nu lca Bstro lo' nxi'ya ñi 'in tsaa.
29 Xa ynan cha' can', cui' xaa mdo'o nguiaa se'en
ndon ñi. 30 Una Jesús a nchca sten ñi loo quichen,
ti' ndon ñi se'en ya ycua Marta 'in ñi. 31 Ne'
judio nu mdiyaa se'en ndi'in María nu taa cha' tnu
tiquee 'in, xa na'an ne' si'yana ndla ndsa mdo'o
nguiaa, mducui ncha'an ne' 'in lo' nchcui' ne':
Cui' la tucuaa nguia ynan cua' ñii. 32 Xa mdiyaa
María se'en ndon Jesús, cui' xaa mdyi'ya xtyin'
tloo ñi xa na'an 'in ñi, lo' juin 'in ñi: Ñi X'nan
hua, cha' cua na 'un ndi'in um re, lo' a caja ta'a
hua. 33 Xa na'an Jesús si'yana nguinan, a cunta
nguinan ne' judio nu mdiya ncha'an 'in, lo'o ñi
ngu'ya tu'hua tiquee ñi si'yana ti'i nga'an 'in ñi.
34 Lo' juin ñi: ¿La ta mtsi' um 'in yu? Juin ne' 'in
ñi: Ñi X'nan hua, caan um nde re lo' ña'an um
se'en mtsi'. 35 Lo' ynan Jesús. 36 Nchcui' ne' judio:
Ña'aan, tsala ti'i nga'an 'in ñi lo'o yu. 37 Ntsu'hui
nu nchcui': Cha' yu re msla quiloo yu cuityin'
can', ¿ñi cha' ta a m'ni yu cha' si'yana a caja yu
Lázaro?

Xa mdyiqui'o yu Lázaro

38 Xiya' ngu'ya tu'hua tiquee Jesús, lo' mdiyaa
ñi tucuaa can'. Se'en mtsi' ne' 'in yu lca na
sca tuquee, lo' nchcun na lo'o sca quee tlyu ya'.
39 Xacan' juin Jesús: Lyo ntan um quee cua. Marta
ta'a ngula nu ngujui can' juin 'in ñi: Ñi X'nan
hua, una cua' nxcua tyi'i si'yana cua' nguiaa jacua
tsaan mtsi'. 40 Mxcuen Jesús 'in: ¿Ta si'i can' cha'
nen lo'o cha' ndiya qui'an ti', lo' ña'an cha' cuiya'
'in Ndiose? 41 Xacan' ngulo ntan ne' quee nu
nchcun tucuaa se'en su yu ngujui can'. Mscuen
Jesús tloo ñi nde cuaan, lo' juin ñi: Stina Ndiose,
tyaan xu'hue 'in um si'yana ngune 'in um cha' nu
ycuin' lo'o um. 42 Nan' jlyo tin' si'yana nchgaa
xaa ne 'in um cha' nu nchcuin', una si'ya nten
qui'an ndi'in re ycuin' cuaña'an, ña'an ca si'yana
tsa qui'an ti' ne' cui' um ngua'an tñan um 'ñan.
43 Xa mdyi ycui' ñi cha' re ycui' cueen ñi: Lázaro,
tyi'o nde lyiya'. 44 Yu nu ngujui can' mdyi'o yu
ña'an ti' nguixen yu te' lo'o yaa' yu lo'o quiya' yu,
a cunta lo'o tloo yu nguxen xca te'. Juin Jesús 'in
ne': Xtin' um 'in yu lo' quiaa yu.

M'ni cuiya' ne' cha' cujui ne' 'in Jesús

45 Xacan' qui'an 'a ne' judio nu ta'a mdiyaa
María, xa na'an ne' cha' nu m'ni Jesús ya qui'an
ti' ne' 'in ñi. 46 Una ntsu'hui nu ya ytsa' 'in ne'
fariseo ña'an m'ni Jesús. 47 Xacan' nchgaa nu ndlo
ca tñan ni' lyaa, tsatlyu lo'o ne' fariseo mxo' ti'in
ta'a ne' si'yana cu'ni cuiya' ne' cha', lo' nchcui'
ne': ¿Ña'an ta cu'ni na lo'o yu cua, si'yana qui'an
'a cha' tnu ngui'ni yu? 48 Cha' a chcui ndijin
na ña'an ngui'ni yu re, ña'aan quichen re tsa
qui'an ti' 'in yu, chen nchcui caan ne' romano lo'
cujlyo ne' se'en n'ni tnu na 'in Ndiose tsatlyu lo'o
quichen re. 49 Xacan' mdo'o ycui' sca yu naan
Caifás, lo' cui' yjan can' lca yu nu ndlo ca tñan
ni' lyaa, lo' juin yu: 'Un ñi sca cha' lo' a jlyo
ti' um, 50 ñi a ndyi'ya um cunta si'yana tsu'hue
lati caja scati yu qui'yu si'ya quichen, lo' si'i nu
jlyo ña'aan nten re. 51 A ycui' yu cha' can' lo'o
cha' tiyaa nu 'in ti yu, cui' ca nu si'yana yjan
can' lca yu nu ndlo ca tñan ni' lyaa, can' cha'
mxiycui' Ndiose 'in yu si'yana Jesús ntsu'hui cha'
caja ñi tñan loo ña'aan quichen ne'. 52 Si'i tsaloo ti
si'yana caja ñi si'ya quichen, cui' ca nu si'yana xo'
ti'in ta'a nchgaa sñe' Ndiose nu ndi'in sca chcui
chendyu, lo' tsatlyu ca sca cha' ti 'in jun. 53 Ti'
xacan' cua' yten tiquee ne' cujui ne' 'in Jesús.
54 Can' cha' Jesús a mda'an la 'a ñi lja ne' judio,
cui' ca nu mdo'o tso' ñi lo' mdiyaa ñi sca quichen
naan Efraín nu ndi'in cui' ti sca se'en ngutyi,
can' nguinu ñi lo'o yu ta'a nda'an ñi. 55 Cua'
nchcui cuii' cha' ta'a Pascua nu n'ni tnu ne' judio,
lo' qui'an 'a nten mdo'o ne' scasca quichen, lo'
mdiyaa ne' Jerusalén nu suhui ne' 'in ne' lja nu ti'
lyijyi tyisnan ta'a Pascua. 56 Nan ne' 'in Jesús, lo'
scasca ne' ñicha' ta'a ne' se'en ndiyo' ti'in ne' ni'
lyaa can': ¿Ña'an ta ljuin um, ta caan yu can' ta'a
cua' ñii? 57 Nchgaa yu nu ndlo ca tñan ni' lyaa lo'o
ne' fariseo, cua' mdi'in tyaa ne' sca cha' si'yana
cha' ntsu'hui nu ña'an 'in Jesús cui' xaa quitsa'
'in ne' si'yana quinu ñi.

12

Mslo tucua María tyi'a xityi'i quiya' Jesús

1 Ti' lyijyi cha xcua tsaan nu ntsu'hui cha'
ca ta'a Pascua, yaa Jesús quichen Betania se'en
ndi'in yu Lázaro, cui' yu nu ngujui can' lo' m'ni ñi
cha' mdyiqui'o. 2 Can' m'ni chu'hue jun na nu cu
siin ñi. Marta msu'hua na loo msa, lo' Lázaro lca
sca nu ta'a nducua ñi tu'hua msa can'. 3 Xacan'
María msñi sca te'en tyi'a xityi'i nu tsa tlu'hue
litro, nu chacui' nardo, lo' qui'an 'a ntsu'hui lyoo
na, mslo tucua 'in na chon' quiya' Jesús, lo' mxityi
'in na lo'o quichan' que, mtsa'an yu'hui tyi'i na
ña'an can'. 4 Sca yu ta'a nda'an ñi, cui' yu Juda
Iscariote sñe' Simón, yu nu ntsu'hui cha' tyaa 'in
ñi, juin 'in ñi: 5 ¿Ñi cha' ta a ncua quiya' tyi'a

xityi'i re lo' caja tñi nu n'ni ne' canan snan ciento
tsaan, lo' quitsa na 'in nu ti'i ña'an chendyu 'in?
6 Ycui' yu cha' re, una si'i si'yana ntsu'hui yuhue
ti' yu 'in nu ti'i, cui' ca nu si'yana lca yu sca nu
cunan, lo' ntsu'hui yu cunta tñi 'in yu ta'a nda'an
ñi, lo' nxñi su'hua yaa' yu 'in na. 7 Xacan' juin
Jesús 'in yu: A chcui ndijin ña'an nu ngui'ni ne'
re, na mxu'hua se'en ne' 'in na si'yana cui' tñan
cu'ni na tsaan nu ntsu'hui cha' quitsin'. 8 Nu ti'i
ña'an 'in, nchgaa xaa ndi'in can' lo'o um, una nan'
si'i nchgaa xaa ña'an tloo um 'ñan.

M'ni cuiya' ne' cha' cujui ne' 'in yu Lázaro

9 Qui'an 'a ne' judio ynan ne' cha' si'yana can'
ndi'in Jesús, cui' xaa mdiyaa ne', una si'i tsaloo
ti si'ya Jesús, cui' ca nu si'yana nchca ti' ne'
ña'an ne' 'in Lázaro, yu nu ngujui lo' mdyiqui'o.
10 Una nchgaa yu nu ndlo ca tñan ni' lyaa 'in ne'
judio, m'ni cuiya' ne' cha' si'yana lo'o yu Lázaro
ntsu'hui cha' caja yu. 11 Si'ya yu qui'an 'a ne' judio
cua' mdo'o tso' ne' lo' ya qui'an ti' ne' 'in Jesús.

Xa yten Jesús quichen Jerusalén lo' m'ni tnu ne' 'in ñi

12 Xca tsaan can', nten qui'an nu cua' mdiyaa
si'ya ta'a can', xa ynan ne' cha' si'yana cua' tiyaan
Jesús quichen Jerusalén, 13 mdo'o ne' ya ycua ne'
'in ñi, lyi'ya ne' lca' yca quiñan, lo' nchcui' cueen
ne': —¡Culo laa um 'in hua! Tlyu cha' tsu'hue
ntsu'hui 'in ñi nu ljyaan lo'o cha' cuiya' 'in Ñi
X'nan na—, ñi nu lca Ree 'in ne' Israel. 14 Lo' jui
sca burru cune' ti mducua Jesús tsaña'an nchcui'
quityi 'in Ndiose: 15 —A cutsen um, 'un nu ndi'in
quichen Jerusalén, nde cua' ljyaan ñi nu lca Ree
'in um, nducua ñi chon' sca burru cune' ti—. 16 Yu
ta'a nda'an ñi, a ngu'ya yu cunta cha' re, la cua'
ycuen Jesús nde ni' cuaan, xacan' nguia yu'hui ti'
yu cha' nu m'ni ne' lo'o ñi si'yana nducua na loo
quityi 'in Ndiose. 17 Nten nu na'an tloo xa m'ni ñi
cha' mdyiqui'o yu Lázaro tucuaa can', mdaa ne'
suun cha' nu yato'o, 18 can' cha' qui'an nten ya
ycua 'in ñi, si'yana cua' ynan ne' cha' ña'an cha'
nu tnu m'ni ñi. 19 Una ne' fariseo mdyisnan ycui'
ne' scasca ne': Ña'an um jan ñi, ñi sca cha' lo'
a tca cu'ni na si'yana ña'aan quichen ne' nducui
ncha'an 'in yu.

Ne' griego mda'an nan ne' 'in Jesús

20 Yato'o tucua snan ne' griego nu ya y'ni tnu
ta'a can', 21 mdiyaa ne' se'en ndon yu Lpe, yu
mdo'o quichen Betsaida se'en lyi'ya loo Galilea,
lo' mjñan ne' cha' tsu'hue 'in yu: Nchca ti' hua
ña'an hua 'in Jesús. 22 Xacan' ya ytsa' yu Lpe
can' 'in yu Ndre, lo' chcuaa yu ycui' yu lo'o Jesús.
23 Mxcuen Jesús 'in yu: Cua' mdiyaa braa scuen
cuaan cha' 'in Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan.
24 Nu cha' ñi s'ni cunen lo'o um, sca mti trigo cha'
a tyu na lyuu, ticui' ti loo scati na, una cha' tyu
na lo' chcua na, qui'an la chca na. 25 Nu n'ni 'tnan
chendyu 'in, quinan' can' tiyaa xaa, una nu a n'ni
'tnan 'in, can' nu qui'ni ca'an 'in lo'o chendyu nu
a tsatii 'a. 26 Cha' ntsu'hui nu nchca ti' cu'ni tñan
'ñan, chcui ncha'an 'ñan, lo' se'en nu nan' ti'in,
can' tyi'in nguso 'ñan. Tsalca nu cu'ni tñan 'ñan,
lo'o Stin chu'hui cunta 'in can'.

Ycui' Jesús si'yana ntsu'hui cha' caja ñi

27 Cua' ñii lu'un 'a ti' cusya 'ñan, ¿lo' ña'an ta
cunen? ¿Ta na chcuin' lo'o Stin, a taa um cha'
cuiya' tijin cha' re? ¿Ta si'i can' cha' mdiyaan loo
chendyu re si'yana tijin nu ti'i? 28 Stina Ndiose,
cu'ni um cha' ca chcan' loo cha' cuiya' 'in um.
Xacan' ngune ycui' sca nu ycui' la ni' cuaan: Cua'
ncua chcan' loo cha' cuiya' 'ñan, lo' xiya' ntsu'hui
cha' ca chcan' loo na. 29 Nten qui'an can' ngune
'in ne' xa jui nu ycui', lo' nchcui' ne' si'yana
tyi'yu ngune. Ntsu'hui xca nu nchcui' si'yana sca
angujle ycui' lyi'o 'in ñi. 30 Mxcuen Jesús 'in ne':
Si'i si'yan jui nu ycui' cua, cui' ca nu si'ya um ca
lca na. 31 Cua' mdiyaa braa nu ntsu'hui cha' ca
cuiya' cha' nu nchca loo chendyu re, lo' caja nu
culo tso' 'in laxa'an nu ndlo tñan loo chendyu re.
32 Xa ntsu'hui cha' xiton ne' 'ñan, tsatlyu xi'yan
'in nchgaa nten si'yana chcui ncha'an ne' 'ñan.
33 Lo'o cha' nu ycui' ñi re, ngulyo scua la ñi ña'an
ntsu'hui cha' caja ñi. 34 Mxcuen nten can' 'in ñi:
Huare' cua' ngune 'in hua ña'an nchcui' quityi 'in
Ndiose si'yana ñi nu lca Cristo ntsu'hui cha' tyi'in
ñi tsala xaa. ¿Ñi cha' ta nchcui' nu'huin, si'yana
Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan ntsu'hui cha'
cujui ne' 'in? ¿Ti nu ta lca Yu Qui'yu nu Mdo'o
nde ni' Cuaan? 35 Xacan' juin Jesús 'in ne': Tixi'i
ti ti' ndu'hui xaa 'in um, can' cha' chcui ncha'an
um 'in xaa can', ña'an tu' tsato'o tsati ntyin qui'ya
tla yta se'en nda'an um, si'yana nu nda'an se'en
tla yta, a jlyo ti' can' la nguiaa. 36 Can' cha' lja
nu ti' ndu'hui xaa 'in um tsa qui'an ti' um 'in xaa
can', lo' cuaña'an ca um sca sñe' nu nda'an loo
xaa. Tsare cha' nu ycui' Jesús, xacan' mdo'o ñi
nguiaa ñi lo' yu'hui cutsi' ñi 'in ne'.

Cha' nu tla cusya 'in ne' judio

37 Siya' lyee la m'ni ñi cha' nu tnu tloo nten
can', una a ya qui'an ti' ne' 'in ñi, 38 ña'an ca
si'yana tsato'o ña'an cha' nu mxiycui' Ndiose 'in

yu Isaía xa juin yu: —Ñi X'nan hua, ¿ti nu ya
qui'an ti' cha' nu ycui' hua? ¿Ti nu 'in ngulyo
scua la um cha' cuiya' 'in um, 'un Ñi X'nan hua—?
39 Can' cha' a ncua tsa qui'an ti' ne' 'in ñi, si'yana
nde xca cha' nu ycui' Isaía: 40 —Yato'o mducun
ne' quiloo ne' si'yana a ca chcan' 'in ne', m'ni tla
ne' cusya 'in ne' si'yana a qui'ya ne' cha' tiyaa,
lo' cha' cua na xitucui ne', nan' cu'nin chcan 'in
ne'—. 41 Yu Isaía ycui' yu cha' re xa na'an tloo yu
cha' cuiya' 'in ñi, lo' cui' cha' 'in ñi lca nu mda'an
ycui' yu. 42 Ñi cuaña'an qui'an nten nu ndon loo
lati 'in ne' judio ya qui'an ti' 'in ñi, una si'ya ne'
fariseo a ngulo'o la ne' 'in ne', si'yana nguitsen
ne' caja nu culo 'in ne' se'en nu n'ni tnu ne' 'in
Ndiose. 43 Lyee la nducua tloo ne' quinu tsu'hue
tiquee nten lo'o ne', que 'in Ndiose.

Cha' nu nchcui' Jesús cu'ni na xñan bsya 'in nten

44 Ycui' cueen Jesús: Nu ndiya qui'an ti' 'ñan,
si'i tsa 'ñan tin ndiya qui'an ti' can', cui' ca nu
lo'o 'in ñi nu ngua'an tñan 'ñan. 45 Nu cua' na'an
'ñan, cua' na'an 'in ñi nu ngua'an tñan 'ñan.
46 Nan' lcan xaa nu cua' mdiyaan loo chendyu re,
si'yana nchgaa nu tsa qui'an ti' 'ñan, a quinu can'
se'en tla yta. 47 Nu ne 'in cha' nu nchcuin', lo' a
nxu'hua se'en 'in na, si'in cu'ni cuiyan' cha' 'in
can', si'yana a ljyan y'nin xñan bsya 'in nten, cui'
ca nu si'yana culon laan 'in ne'. 48 Nu nxcuan
tloo 'ñan, lo' a nducuan xu'hue cha' nu nchcuin',
ntsu'hui xca nu cu'ni cuiya' cha' 'in, cui' cha'
nu cua' ycuin' lca nu cu'ni cuiya' cha' 'in, xa
tsatii cha' nu nchca loo chendyu re. 49 Si'yana a
nchcuin' lo'o cunta 'ñan, cui' ca nu Stina Ndiose,
ñi nu ngua'an tñan 'ñan, mdaa ñi cha' nu chcuin',
lo'o cha' nu culo'on. 50 Jlyo tin' si'yana cha' nu
ndlo ñi tñan 'in na lca na chendyu nu a tsatii 'a,
can' cha' nchgaa cha' nu nchcuin' lca na cha' nu
ndlo Stina Ndiose tñan 'ñan.

13

Mjyi'an Jesús quiya' yu ta'a mda'an ñi

1 Lja nu cua' tyisnan ta'a pascua, Jesús cua' jlyo
ti' ñi si'yana cua' mdiyaa xaa nu ntsu'hui cha'
tyi'o ñi loo chendyu re lo' quiaa ñi se'en nducua
Stina Ndiose. Jesús lyee m'ni ñi 'tnan 'in nu ya
qui'an ti' 'in ñi lja mdi'in ñi loo chendyu re, lo'
cuaña'an m'ni ñi hasta mdyi'o ñi loo chendyu.
2 Nducua ycu siin jun, lo' yu Juda Iscariote, sñe'
yu Simón, cua' mdi'in tyaa laxa'an cha' ni' cusya
'in yu si'yana tyaa yu 'in Jesús, 3 una Jesús cua' jlyo
ti' ñi si'yana tuyaa' ñi mxnu Stina Ndiose nchgaa
loo cha' cuiya', a cunta jlyo ti' ñi si'yana se'en
nducua Ndiose mdo'o ñi, lo' ticui' can' ntsu'hui
cha' quiaa ñi. 4 Mdyiton ñi se'en nducua ycu siin
ñi, ngulyoo ñi te' tucuin nu lco' ñi, msñi ñi sca te'
lo' mscan' ñi 'in na sii' ñi. 5 Xacan' msu'hua ñi
tyi'a sca ni' si'yu, lo' mdyisnan mjyi'an ñi quiya'
yu ta'a nda'an ñi, mxityi ñi 'in na lo'o te' nchcan'
sii' ñi. 6 Xa mdiyaa ñi se'en nducua yu Simón
Tyo, juin yu 'in ñi: Ñi X'nan hua, ¿ta 'un jyi'an
um quiyan'? 7 Mxcuen Jesús 'in yu: Tsaña'an
ngui'nin cua' ñii, a ndyi'ya cunta, una nde loo
la ca jlyo ti' cha' re. 8 Yu Tyo can' juin yu 'in
ñi: Una a ntsu'hui cha' jyi'an um quiyan' nan'.
Mxcuen Jesús 'in yu: Cha' na a jyi'an quiya', si'i
'a sca cha' ti 'in na. 9 Juin yu Simón Tyo can': Ñi
X'nan hua, si'i tsa quiyan' tin jyi'an um xacan',
cui' ca nu lo'o yaan' lo'o quen jyi'an um. 10 Juin
Jesús 'in yu: Sca nu cua' yta, a 'ni 'a cha' ti' cuta
xiya' si'yana ña'aan cua' luhui, cui' lya tsa quiya'
ti can' quiten na. Lo' 'un cua' luhui um, una si'i
nchgaa um. 11 Cua' jlyo ti' ñi ti ca nu ntsu'hui
cha' tyaa 'in ñi, can' cha' juin ñi: Si'i nchgaa um
luhui um. 12 Xa mdyi jyi'an ñi quiya' jun, yco' ñi
te' tucuin can' 'in ñi lo' xiya' yten tucua ñi tu'hua
msa can', lo' juin ñi: ¿Ta ndyi'ya um cunta ña'an
cha' nu m'nin lo'o um? 13 'Un ndlo'o naan um
'ñan, Ñi Bstro, a cunta Ñi X'nan hua, lo' cha' ñi
ña'an nu nchcui' um si'yana can' nu lcan. 14 Cha'
nan' lcan X'nan um lo'o Bstro 'in um, lo' mjyi'an
quiya' um, cui' cuaña'an ntsu'hui cha' jyi'an um
quiya' scasca ta'a um. 15 Nde cha' nu tyi'in tyaan
lo'o um, si'yana cui' ña'an cha' nu m'nin cua' ñii,
cuaña'an ntsu'hui cha' cu'ni um. 16 Nu cha' ñi
cunen lo'o um, sca nguso a ndon loo la can' que
'in x'nan, cui' cuaña'an lo'o sca nu ndyi'an lo'o
suun, a ndon loo la can' que 'in nu ngua'an tñan
'in. 17 Cha' ndyi'ya um cunta cha' re, tsu'hue ca
xu'hue um cha' tucua um tñan 'in na. 18 Una a
nchcuin' cha' nu 'in nchgaa um, si'yana cua' jlyo
tin' ti' lyijyi nu cua' ngulohuin, una nde cha' nu
nguinu scua loo quityi 'in Ndiose, lo' nchcui' na:
—Nu nchcu jaslya sca se'en ti lo'on, yato'o mchca
ta'a cusuun 'ñan—. 19 Ti' cua' ñii quitsan' 'in um
lja nu ti' lyijyi tsato'o cha' re, lo' xa nu tsato'o na
ca cuiya' ti' um si'yana nan' lcan ña'an cua' nen
lo'o um. 20 Nu cha' ñi s'ni cunen lo'o um, nu cuan
xu'hue 'in nu ntsu'hui cha' ca'an tñan, 'ñan nan'
cuan xu'hue can', lo' nu cuan xu'hue 'ñan, cui'
cuaña'an cuan xu'hue can' 'in nu ngua'an tñan
'ñan.

Ycui' Jesús si'yana ntsu'hui cha' tyaa yu Juda 'in ñi

21 Ña'aan mdyi ycui' Jesús cha' can', ngu'ya sca
tu'hua tiquee ñi, xacan' mtsa' la ñi 'in jun: Nu
cha' ñi s'ni cunen lo'o um, sca um ntsu'hui cha'
tyaa um 'ñan. 22 Xacan' scasca yu ta'a nda'an ñi
mxina'an tloo ta'a yu, msu'hua yu cha' tiquee yu
cha' ti ña'an nu 'in cha' nchcui' ñi. 23 Sca yu ta'a
nda'an ñi, cui' yu nu lyee ndyu'hui cuiya' ti' ñi
'in, nducua yu cui' ti sii' Jesús, 24 lo' yu Simón Tyo
can' m'ni yaa' 'in yu si'yana cuñicha' yu 'in Jesús
cha' ti ca 'in cha' nchcui' ñi. 25 Yu can' cui' la
ya tucua yu sii' Jesús, lo' juin yu 'in ñi: Ñi X'nan
hua, ti ca 'in cha' nchcui' um? 26 Mxcuen Jesús:
Yu nu taan jaslya nu cuchan' re 'in, can' nu lca
yu. Xacan' mcha' ñi jaslya lo' mdaa ñi 'in na 'in
yu Juda Iscariote, sñe' yu Simón. 27 Xa mdyi ycu
yu 'in na, yten Laxa'an ni' cusya 'in yu. Xacan'
juin Jesús 'in yu: Cu'ni lya cha' nu ntsu'hui tiquee
cu'ni. 28 Una ñi sca yu ta'a nducua ñi a ngu'ya yu
cunta ñi cha' ycui' ñi lo'o yu cuaña'an. 29 Si'yana
yu Juda nda'an lo'o yu cuijyin se'en ntsu'hui tñi,
ntsu'hui nu msque' ti' si'yana ngulo Jesús tñan 'in
yu tsa si'i yu na nu cunajo'o 'in jun lja ta'a can',
uta taa yu sca lcuan 'in nu ti'i ña'an chendyu 'in.
30 Xa mdyi ycu yu jaslya can', cui' xaa mdo'o yu
nguiaa yu, lo' cua' ngu'ya tsu'hue tla xacan'.

Sca cha' nu cui ti ngulo Jesús tñan 'in jun

31 Xa cua' nguiaa yu, xacan' juin Jesús: Cua'
mdiyaa braa scuen cuaan cha' 'ñan, Yu Qui'yu nu
Mdo'o nde ni' Cuaan, cui' cuaña'an Ndiose scuen
cuaan cha' 'ñan. 32 Cha' cuaña'an si'yan scuen
cuaan cha' 'in Ndiose, cui' cuaña'an scuen cuaan
Ndiose cha' 'ñan, lo' cua' nchcui cuii' cha' cu'ni ñi
cha' re. 33 Sñen', ti' chin' 'a xaa ti' ndi'in lo'o um.
Ntsu'hui cha' quia nan um 'ñan, una cui' ña'an
cua' nen lo'o ne' judio, chcuin' lo'o um cua' ñii:
Se'en nu ntsu'hui cha' tsa'an, 'un a tca tsaa um.
34 Nde cha' nu cui ti culon tñan 'in um, scasca um
chu'hui cha' tsu'hue 'in um. Tsaña'an ntsu'hui
cha' tsu'hue 'ñan lo'o um, cuaña'an chu'hui cha'
tsu'hue 'in um scasca um. 35 Ndeña'an ca cuiya'
ti' nten si'yana ngui'ni cha'an um 'ñan, si'yana
ntsu'hui cha' tsu'hue 'in um scasca um lo'o ta'a
um.

Ycui' Jesús si'yana yu Tyo ntsu'hui cha' xcuan tloo 'in ñi

36 Yu Simón Tyo juin yu 'in ñi: Ñi X'nan hua, ¿la
ta tsaa um? Mxcuen Jesús 'in yu: Se'en nu nan'
tsa'an, a tca chcui ncha'an 'ñan, una nde loo la re
ntsu'hui cha' chcui ncha'an 'ñan. 37 Xacan' juin
yu Tyo: Ñi X'nan hua, ¿ñi cha' a tca chcui ncha'an
'in um cua' ñii? Cua' m'nin tiqueen cajan si'ya
um. 38 Mxcuen Jesús 'in yu: ¿Ta cua' m'ni tiquee
caja si'yan? Nu cha' ñi s'ni cunen lo'o, lja nu ti'
lyijyi xi'ya latyee, tsato'o snan ya' chcui' si'yana
a ndyu'hui lyoo 'ñan.

14

Jesús lca ñi tucueen

1 A su'hua um cha' tiquee um lyee la, tsa qui'an
ti' um 'in Ndiose, lo' tsa qui'an ti' um 'ñan.
2 La na'an 'in Stin, qui'an 'a se'en lja. Cha' si'i
cuaña'an lca na, nde cua' s'ni mtsan' 'in um. Una
qui'an, lo' cu'nin chu'huen se'en ntsu'hui cha'
tyi'in um. 3 Quia y'ni chu'huen se'en ntsu'hui
cha' tyi'in um, una yaan xiya', yan 'yan 'in um
si'yana tsatlyu tyi'in na lo'o um. 4 Cua' jlyo ti' um
la qui'an, lo' jlyo ti' um tucueen can'. 5 Yu Toma
juin yu 'in ñi: Ñi X'nan hua, a jlyo ti' hua la tsaa
um, ¿ña'an ta ca jlyo ti' hua tucueen can'? 6 Lo'
juin Jesús 'in yu: Nan' lcan tucueen, lcan cha' nu
ñi, lo' lcan chendyu. A tucui nu tca tiyaa se'en
nducua Stina Ndiose, cha' si'i si'yan. 7 Cha' 'un
ndyu'hui lyoo um 'ñan, lo'o 'in Stin ndyu'hui lyoo
um, lo' ti' cua' ñii cua' ndyu'hui lyoo um 'in ñi, lo'
na'an um 'in ñi. 8 Yu Lpe juin yu 'in ñi: Ñi X'nan
hua, taa um ya' ña'an tloo hua 'in Stina Ndiose,
lo' quinu tsu'hue tiquee hua. 9 Mxcuen Jesús 'in
yu: Lipe, tsala ña'an cua' s'ni ndi'in lo'o um, ¿ta
a nchca chu'hui lyoo 'ñan? Nu cua' na'an tloo
'ñan, cua' na'an can' 'in Stina Ndiose. ¿Ñi cha'
ta nchcui' si'yana nchca ti' ña'an tloo 'in Stina
Ndiose? 10 ¿Ta a ndiya qui'an ti' si'yana sca cha' ti
'ñan lo'o Stina Ndiose, lo' cuaña'an Stina Ndiose
lo'on? Cha' nu nchcuin' lo'o um a nchcuin' 'in
na lo'o cunta 'ñan, cui' ca nu Stina Ndiose, ñi nu
ntsu'hui ni' cusya 'ñan, can' ñi nu ngui'ni tñan
re. 11 Tsa qui'an ti' um cha' re: Sca cha' ti 'ñan
lo'o Stina Ndiose, lo' cuaña'an Stina Ndiose lo'on.
Cha' a ndiya qui'an ti' um, siya' cua' tsu'hue tñan
nu ngui'nin tsa qui'an ti' um. 12 Nu cha' ñi s'ni
cunen lo'o um: Nu ndiya qui'an ti' 'ñan, cui' tñan
nu ngui'nin cu'ni can', hasta tlyu la tñan tca cu'ni
can' si'yana qui'an se'en nducua Stina Ndiose.
13 Nchgaa cha' nu jñan um 'in Stina Ndiose lo'o
cha' cuiya' 'ñan, cu'nin 'in na, ña'an ca si'yana
scuen cuaan cha' 'in Stina Ndiose si'ya Sñe' ñi.
14 Cha' nde'en la cha' jñan um lo'o cha' cuiya'
'ñan, nan' cu'nin 'in na.

Cha' 'in Espíritu nu Luhui 'in Ndiose

15 Cha' lyee lca tiquee um lo'on, xu'hua se'en
um cha' nu chcuin'. 16 Nan' jñan 'in Stina Ndiose,
lo' taa ñi xca nu taa cha' tnu tiquee 'in um nu
tyi'in lo'o um tsala xaa, 17 cui' Espíritu nu ñi 'in

Ndiose, una nten chendyu a tca cuan xu'hue 'in
ñi si'yana a ña'an tloo ne' 'in ñi, ñi a ndyu'hui
lyoo ne' 'in ñi. Una 'un cua' ndyu'hui lyoo um
'in ñi si'yana cua' ndi'in ñi lo'o um, lo' chu'hui
ñi ni' cusya 'in um. 18 A ntsu'hui cha' xnun 'in
um tsa ycui' ti um, si'yana ti' yaan xiya'. 19 Cua'
nchcui cuii' cha' a ña'an tloo 'a nten chendyu
'ñan, una 'un ntsu'hui cha' ña'an tloo um 'ñan.
Si'yana lo'on nan', can' cha' lo'o um tu'hui um
chendyu. 20 Xacan' ca cuiya' ti' um si'yana sca
cha' ti 'ñan lo'o Stina Ndiose, lo' cuaña'an sca
cha' ti 'in na lo'o um. 21 Nu ndon nscan cha' nu
nchcuin' lo' nxu'hua se'en 'in na, can' nu cha' ñi
ca lca tiquee lo'on, lo' nu lyee lca tiquee lo'on
cuaña'an ca lca tiquee Stin lo'o can', a cunta lo'on
nan' lyee lca tiqueen lo'o, lo' culo'on tloon 'in
can'. 22 Yu Juda, (una si'i yu Iscariote) juin yu 'in
ñi: Ñi X'nan hua, ¿ña'an ta culo'o tloo um 'in tsa
huare' ti, lo' si'i 'in nchgaa tucui? 23 Mxcuen Jesús
'in yu: Nu lyee lca tiquee lo'on, xu'hua se'en can'
cha' nu nchcuin', lo' cuaña'an Stin ntsu'hui cha'
ca lca tiquee lo'o can', lo' caan hua se'en ndi'in
can' lo' tsatlyu tyi'in hua lo'o. 24 Nu a lca tiquee
lo'on, a xu'hua se'en can' cha' nu nchcuin'. Cha'
nu nen lo'o um cua' ñii, si'i ychan' lca na, cui' ca
nu ycha' Stina Ndiose, ñi nu ngua'an tñan 'ñan.
25 Nchgaa cha' re nchcuin' lja nu ti' ndi'in lo'o um.
26 Una xa caan ñi nu taa cha' tnu tiquee 'in um,
cui' Espíritu nu Luhui 'in Ndiose, ñi nu ca'an tñan
Stina Ndiose lo'o cha' cuiya' 'ñan, cui' ñi culo'o ñi
'in um nchgaa la ña'an cha', xu'hua ti' ñi 'in um
nchgaa cha' nu cua' ycuin'. 27 Loo cha' tsu'hue
xnun 'in um, nan' cu'nin cha' tyi'in tsu'hue um,
una si'i ña'an n'ni nten chendyu. A su'hua um
cha' tiquee um lyee la, lo' ñi a cutsen um. 28 Cua'
ngune 'in um cha' nu ycuin': Qui'an, una yaan
xiya'. Cha' lyee lca tiquee um lo'on, a s'ni tsu'hue
ntsu'hui tiquee um xa nen si'yana qui'an se'en
nducua Stina Ndiose, si'yana ndon loo la ñi que
'ñan nan'. 29 Cua' msu'huan tiyaan 'in um lja nu
ti' lyijyi tsato'o cha' re, ña'an ca si'yana tsa qui'an
ti' um xa nu ca na. 30 A ndyijyi ña'an ti' chcuin'
qui'an la cha' lo'o um, si'yana cua' ljyaan laxa'an
nu ndlo tñan loo chendyu re, una a sca cha' cuiya'
ntsu'hui 'in can' lo'on nan'. 31 Una se'en nu ca
cuiya' ti' nten tsala ña'an lca tiqueen lo'o Stina
Ndiose, can' cha' nchgaa cha' nu ndlo ñi tñan
ngui'nin 'in na. Tyiton um, lo' quiaa na.

15

Jesús lca ñi suun ti uva nu lo'o ca

1 Nan' lcan suun ti uva nu lo'o ca, lo' Stin lca
nu ngui'ni tñan 'in na. 2 Nchgaa stan' nu lyi'ya
loon nu a ndyi'yu mti 'in, nsi'yu ñi 'in na. Una
nchgaa stan' nu ndyi'yu mti loo, nsuhui ñi 'in
na si'yana lyee la cui'yu na. 3 'Un cua' nguinu
luhui um si'ya cha' nu cua' ycuin' lo'o um. 4 Xñi
ton um 'in um lo'o cha' 'ñan, lo' cuaña'an nan'
lo'o um. Tsaña'an nguiaa cha' 'in stan' ti uva,
a ndyi'yu na cha' quitan na se'en nducua suun
na, cui' cuaña'an ndi'in cha' 'in um cha' a nsñi
ton um 'in um lo'o cha' 'ñan. 5 Nan' lcan suun
ti uva lo' 'un lca um stan' na, nu nsñi ton 'in
lo'o cha' 'ñan, lo' cuaña'an nan' lo'o can', lyee
ndyi'yu mti loo, una cha' tyi'o tso' um siin' a
sca na tca cu'ni um. 6 Nu a nsñi ton 'in lo'o
cha' 'ñan, nguiaa cha' 'in can' tsaña'an nguiaa
cha' 'in stan' yca nu nsi'yu ne', nguityi ti'in na,
ndiyo' ti'in na si'yana squin na. 7 Cha' xñi ton
um 'in um lo'o cha' 'ñan, lo' quinu yu'hui cha'
nu nchcuin' ni' cusya 'in um, tca jñan um ña'an
cha' nu nchca ti' um, lo' caja na 'in um. 8 Lo'o
cha' re scuen cuaan cha' 'in Stin, xa culo xñan um
'in um lo' ca chcan' loo si'yana ngui'ni cha'an um
'ñan. 9 Tsaña'an tsu'hue lca tiquee Stina Ndiose
lo'on, cui' cuaña'an nan' lo'o um, tyon um loo
cha' tsu'hue 'ñan. 10 Cha' xu'hua se'en um cha'
nu ndlon tñan, cui' cuaña'an ntsu'hui cha' tyon
um loo cha' tsu'hue 'ñan, tsaña'an nan' nxu'hua
se'en cha' nu ndlo Stin tñan 'ñan, lo' ndon loo
cha' tsu'hue 'in ñi. 11 Nde cha' nu nchcuin' lo'o
um, si'yana tsatlyu ca tsu'hue chu'hui tiquee na,
lo' cuaña'an nde lyee la ca tsu'hue chu'hui tiquee
um. 12 Nde cha' nu ndlon tñan 'in um: Chu'hui
cha' tsu'hue 'in um scasca um, tsaña'an nu lca
tiqueen lo'o um. 13 Si'yana a tucui nu tlyu la
cha' tsu'hue ntsu'hui 'in que ña'an nu tyaa can'
'in si'ya ta'a tsu'hue. 14 'Un lca um ta'a tsu'huen
cha' ngui'ni um cha' nu ndlon tñan. 15 A n'nin
cunta si'yana lca um sca nguso ti, si'yana sca
nguso a jlyo ti' yu ñi na ngui'ni x'nan yu, cui'
ca nu nchcuin' lo'o um si'yana lca um sca ta'a
tsu'huen, si'yana cua' mtsan' 'in um nchgaa cha'
nu cua' ycui' Stin lo'on. 16 Si'i um ngulohui um
'ñan, cui' ca nu nan' ngulohuin 'in um, ña'an ca
si'yana tsala xaa ca chcan' loo cha' tsu'hue 'ñan
loo chendyu 'in um, lo' nchgaa cha' nu jñan um
'in Stina Ndiose lo'o cha' cuiya' 'ñan, taa ñi 'in na.
17 Nde cha' nu ndlon tñan 'in um si'yana chu'hui
cha' tsu'hue 'in um scasca um.

Ntsu'hui cha' xcuan tloo ne' 'in yu ta'a mda'an ñi

18 Cha' nten chendyu nxcuan tloo ne' 'in um, ca
cuiya' ti' um si'yana culo nducua la 'ñan mscuan

tloo ne'. 19 Cha' cua na sca cha' ti 'in um lo'o
nten chendyu, ca tsu'hue chu'hui tiquee ne' lo'o
um, una 'un a nguiaa um tso' 'in ne' si'yana cua'
ngulohuin 'in um, can' cha' nxcuan tloo ne' 'in
um. 20 Quia yu'hui ti' um cha' nu ycuin' lo'o um,
sca nguso a ndon loo la can' que 'in x'nan. Cha' jui
nu mna'an ti'i 'ñan, cui' cuaña'an caja nu ña'an
ti'i ne' 'in um, lo' cha' jui nu mducua tñan cha'
nu ycuin', cui' cuaña'an caja nu cu'ni cunta cha'
nu chcui' um. 21 Si'yan caja nu xcuan tloo 'in um,
si'yana a ndyu'hui lyoo ne' 'in ñi nu ngua'an tñan
'ñan. 22 Cha' cua na a yaan loo chendyu re, lo'
ñi a ycuin' cha' re lo'o ne', a sca qui'ya nducui
ne'. Una cua' ñii a ndyijyi ña'an nchcui' ne' ta
a nducui ne' qui'ya. 23 Nu nxcuan tloo 'ñan, lo'o
'in Stin nxcuan tloo can'. 24 Cha' cua na a m'nin
scasca cha' tnu nu a nchca tucui cu'ni, a nducui
ne' qui'ya, una cua' ñii cua' na'an tloo ne' cha'
can', lo' ti' nxcuan tloo ne' 'ñan tsatlyu lo'o Stin.
25 Una ngui'ni ne' cha' re si'yana tsato'o ña'an
cha' nu cua' nguinu scua loo lee 'in ne', lo' nchcui'
na: —Mscuan tloo ne' 'ñan siya' a nducuin qui'ya
—. 26 Una xa caan ñi nu ntsu'hui cha' taa cha' tnu
tiquee 'in um, can' nu taa suun ña'an ndi'in cha'
'ñan, lo' nan' ca'an tñan 'in ñi lo'o cunta 'in Stina
Ndiose, cui' Espíritu nu ñi nu tyi'o se'en nducua
Ndiose. 27 A cunta lo'o um ntsu'hui cha' taa um
suun ña'an ndi'in cha' re, si'yana tsatlyu mdi'in
na lo'o um ti' culoo.

16

1 Nde cha' nu nchcuin' lo'o um si'yana a cu'ni
na'an ti' um lo'o cha' nu ndiya qui'an ti' um.
2 Ntsu'hui cha' culo ne' 'in um se'en ndiyo'
ti'in ne' judio. A cunta ntsu'hui cha' cujui ne'
'in um, lo' quiñan ti' can' si'yana tñan tsu'hue
ngui'ni tloo Ndiose. 3 Cu'ni ne' cuaña'an si'yana
a ndyu'hui lyoo ne' 'in Stina Ndiose, lo' ñi a
ndyu'hui lyoo ne' 'ñan. 4 Nchgaa cha' re nchcuin'
lo'o um si'yana quia yu'hui ti' xa ntsu'hui cha'
ca na. A ycuin' cha' re ti' culoo si'yana ti' x'ni
ntsu'hui cha' tyi'in lo'o um.

Tñan nu n'ni Espíritu nu Luhui 'in Ndiose

5 Una ntsu'hui cha' qui'an se'en nducua ñi nu
ngua'an tñan 'ñan, una ñi sca um a ñicha' um 'ñan
cha' la tsa'an. 6 Cui' ca nu nde qui'ya xi'in 'in
um si'yana mtsan' 'in um nchgaa cha' re. 7 Una
nchcuin' lo'o um cha' nu ñi, tyi'o la cunta 'in um
cha' qui'an, si'yana ntsu'hui cha' ca'an tñan Ñi nu
taa cha' tnu tiquee 'in um. Una cha' a qui'an, a
caan ñi nu tyi'in lo'o um. 8 Lo' xa caan ñi, cu'ni
ñi cha' ca chcan' loo cha' tiyaa ngunan' 'in nten
chendyu, si'yana ca cuiya' ti' ne' ñi na lca qui'ya,
lo' ñi na lca cha' tsu'hue, a cunta si'yana Ndiose
cu'ni ñi xñan bsya 'in nten. 9 Ca cuiya' ti' ne' ñi
na lca qui'ya, si'yana a xlyaa ne' tsa qui'an ti' ne'
'ñan. 10 Ca cuiya' ti' ne' ñi na lca cha' tsu'hue,
si'yana cua' qui'an se'en nducua Stina Ndiose, lo'
a ña'an 'a um 'ñan. 11 A cunta ca cuiya' ti' ne'
si'yana Ndiose ntsu'hui cha' cu'ni ñi xñan bsya
'in nten, si'yana cua' msu'hua ñi yuhue' chon'
laxa'an nu ndlo tñan 'in ne'. 12 Qui'an 'a cha' ti'
ntsu'hui cha' chcuin' lo'o um, una cua' ñii a ta loo
um quine 'in um cha' re. 13 Una xa caan Espíritu
nu ñi 'in Ndiose, cui' ñi culo'o ñi 'in um nchgaa
la ña'an cha' nu ñi, si'yana a chcui' ñi lo'o cha'
'in ti ñi, cui' ca nu chcui' ñi nchgaa cha' nu ne
'in ñi, lo' quitsa' ñi 'in um cha' nu tsato'o. 14 Cui'
ñi scuen cuaan ñi cha' 'ñan si'yana ntsu'hui cha'
culyo scua la ñi cha' 'ñan lo'o um. 15 Nan' sca cha'
ti 'ñan lo'o Stina Ndiose, can' cha' nen lo'o um
si'yana Espíritu ntsu'hui cha' culyo scua la cha'
'ñan lo'o um.

Mdaa Jesús cha' tnu tiquee 'in ta'a mda'an ñi

16 Sca co' xaa a ña'an 'a um 'ñan, una xca co' xaa
ti' ña'an tloo um 'ñan, si'yana cua' qui'an se'en
nducua Stina Ndiose. 17 Xacan' tucua snan yu ta'a
nda'an ñi mñicha' ta'a yu lo' nchcui' yu: ¿Ña'an
ta ndyi'o cha' nu nchcui' ñi re, si'yana sca co' xaa
a ña'an 'a na 'in ñi, lo' xca co' xaa ti' ña'an na 'in
ñi, lo' quiaa ñi se'en nducua Stina Ndiose? 18 Ti'
nchcui' la yu: ¿Ña'an ta ndyi'o cha' nu ycui' ñi
cha' 'in xca co' xaa can'? A ndyi'ya na cunta cha'
nu nchcui' ñi. 19 Una Jesús ngu'ya ñi cunta si'yana
nchca ti' yu cuñicha' yu 'in ñi si'ya cha' can', lo'
juin ñi 'in yu: ¿Ta na ñicha' ta'a um si'ya cha' nu
ycuin' re xa nen: Sca co' xaa a ña'an 'a um 'ñan,
lo' xca co' xaa ti' ña'an um 'ñan? 20 Nu cha' ñi s'ni
cunen lo'o um, ntsu'hui cha' qui'ya tu'hua tiquee
um lo' cunan um, lo' nten chendyu ca tsu'hue
chu'hui tiquee ne' xacan'. Siya' ti'i nga'an 'in
um, una tiyaa xaa chca tsu'hue lca tiquee um.
21 Ña'an nchca ti' sca ne' cuna'an nu ndiyaan
sñe' chendyu, tyisnan caan ti'i 'in ne' si'yana cua'
mdiyaa braa 'in ne', una xa cua' mdijin yu'hui 'in
ne', a quia yu'hui 'a ti' ne' ti'i nu mdijin ne' loo nu
tsu'hue ntsu'hui tiquee ne' si'yana cuhui' qui'yu
lca sñe' ne'. 22 Cuaña'an ndi'in cha' 'in um cua'
ñii, ti'i nga'an 'in um, una ntsu'hui cha' ña'an ta'a
na lo'o um xiya', xacan' chca tsu'hue lca tiquee
um, lo' a tucui 'a nu ti' cu'ni lyi'un cusya 'in um.
23 Xa tiyaa tsaan can' a sca 'a cha' ti' cuñicha' um
'ñan. Nu cha' ñi s'ni cunen lo'o um, nchgaa cha'

nu jñan um 'in Stina Ndiose lo'o cha' cuiya' 'ñan,
cui' ñi xcuen ñi cha' can'. 24 Hasta cua' ñii lo' a
nchca sca cha' jñan um lo'o cha' cuiya' 'ñan. Jñan
um 'in na lo' caja na 'in um, ña'an ca si'yana nde
lyee la ca tsu'hue chu'hui tiquee um.

M'ni Jesús canan cha' nu nchca loo chendyu re

25 Nan' a ycui' lan cha' re lo'o um, una tiyaa
xaa a ntsu'hui 'a cha' ti' chcuin' lo'o um cuaña'an,
cui' ca nu siya' ti culyo scua lan cha' 'in Stina
Ndiose lo'o um. 26 Xacan' ntsu'hui cha' jñan
um 'in ñi lo'o cha' cuiya' 'ñan, ñi a cunen lo'o
um si'yana ti' jñan 'in Stina Ndiose si'ya cha'
'in um, 27 si'yana ycui' ca Stina Ndiose tsu'hue
lca tiquee ñi lo'o um, cui' si'yana lyee lca tiquee
um lo'on, lo' ya qui'an ti' um si'yana mdo'on
se'en nducua Ndiose. 28 Mdo'on se'en nducua
Stina Ndiose, mdiyaan loo chendyu re, lo' cua' ñii
xnun chendyu re, lo' xiya' qui'an se'en nducua ñi.
29 Juin yu ta'a nda'an ñi: La ñii ycui' la ca um, lo'
a ycui' nchcun 'a um lo'o hua. 30 La ñii ndyi'ya
hua cunta si'yana jlyo ti' um nchgaa loo cha', lo' a
'ni cha' ti' caja nu quitsa' 'in um nde'en la cha',
si'ya cha' re ndiya qui'an ti' hua si'yana mdo'o
um se'en nducua Ndiose. 31 Mxcuen Jesús 'in yu:
¿Ta la cua' ñii ndiya qui'an ti' um 'ñan? 32 Tiyaa
xaa, lo' cui' cua' ñii mdiyaa braa nu xnu ton um
'ñan xcan tin, cunda scaa um ntsu'hui cha' quiaa
um se'en ndi'in um. Una si'i xcan tin quinun ton
si'yana Stina Ndiose ndi'in ñi lo'on. 33 Nde cha'
ycuin' lo'o um si'yana tsatlyu tyi'in tsu'hue na.
Loo chendyu re ntsu'hui cha' tyijyin um scasca
loo cha', una cu'ni tnu tiquee um si'yana nan' cua'
m'nin canan cha' nu nchca loo chendyu re.

17

Mjñan Jesús 'in Ndiose si'ya cha' 'in ta'a mda'an ñi

1 Xa mdyi ycui' Jesús cha' can' mscuen ñi tloo
ñi nde cuaan, lo' juin ñi: Ndiose, 'un lca um Stin,
cua' mdiyaa braa scuen cuaan um cha' 'in Sñe'
um, ña'an ca si'yana lo'o Sñe' um scuen cuaan
'in um. 2 Si'yana cua' mdaa um cha' cuiya' 'ñan
culon tñan 'in nchgaa nten, si'yana taan chendyu
nu a tsatii 'a 'in tsalca nu cua' mdyaa um cunta
'ñan. 3 Nde chendyu nu a tsatii 'a: Si'yana chu'hui
lyoo ne' 'in um, 'un ñi nu lca ycui' ca Ndiose,
lo' chu'hui lyoo ne' 'in Jesucristo, ñi nu ngua'an
tñan um. 4 Nan' m'nin tnun 'in um loo chendyu
re, lo' cua' m'nin tyiin tñan nu mdaa um 'ñan.
5 'Un ñi nu lca Stin, cu'ni um cha' scuen cuaan
cha' 'ñan la se'en nducua um, tsaña'an nguiaa
cha' 'ñan ti' culoo xa ti' lyijyi tsaa' chendyu re.
6 Cua' ngulyo scua lan cha' 'in um lo'o tsalca nu
mdyaa um cunta 'ñan, cui' nu culo nducua la
ndi'in cunta 'in um, lo' cua' ñii mdyaa um cunta
'in can' 'ñan, lo' mxu'hua se'en jun ycha' um.
7 Ncua cuiya' ti' jun si'yana nchgaa cha' nu mdaa
um 'ñan mdo'o na se'en nducua um, 8 si'yana cua'
ycuin' lo'o jun nchgaa cha' nu mdaa um 'ñan,
lo' ncuan xu'hue jun 'in na, jlyo tsu'hue ti' jun
si'yana mdo'on se'en nducua um, lo' ya qui'an ti'
jun si'yana cui' um ngua'an tñan um 'ñan. 9 Njñan
'in um si'ya cha' 'in jun, lo' si'i si'ya ña'an tucui
ti, cui' ca nu si'ya cha' 'in jun nu cua' mdyaa
um cunta 'ñan, si'yana cunta 'in um ndi'in jun.
10 Nchgaa nu ntsu'hui tuyaan', ticui' tuyaa' um
ntsu'hui can', lo' nchgaa nu ntsu'hui tuyaa' um,
ticui' cuaña'an ntsu'hui can' tuyaan', lo' nchca
chcan' loo cha' cuiya' 'ñan loo chendyu 'in jun.
11 Tixi'i ti ndi'in loo chendyu re, una ti' quinu la
jun, lo' nan' qui'an se'en nducua um. Ndiose, 'un
ñi nu lca Stin, ñi nu luhui lati, lo'o cha' cuiya'
'in um xñi um cunta 'in nchgaa nu cua' mdaa
um ntsu'hui tuyaan', si'yana ca sca cha' ti 'in jun
tsaña'an sca cha' ti 'in nare'. 12 Lja mdi'in lo'o jun,
tsu'hue 'a yu'huin cunta 'in jun lo'o cha' cuiya' 'in
um, jun nu cua' mdaa um ntsu'hui yaan', msñin
cunta 'in jun, lo' ñi sca jun lo' a ngunan' jun,
cui' ca sca yu nu ntsu'hui ca cha' quinan', si'yana
tsato'o ña'an cha' nu cua' nguinu scua loo quityi
'in um. 13 Una cua' ñii qui'an se'en nducua um,
lo' chcuin' cha' re lja nu ti' ndi'in loo chendyu
re, si'yana lyee la ca tsu'hue chu'hui tiquee jun
lo'on. 14 Cua' ycuin' lo'o jun nchgaa cha' nu mdaa
um 'ñan, una nten chendyu mscuan tloo 'in jun
si'yana a nchcua ta'a cha' 'in jun lo'o cha' tiyaa
ngunan' 'in ne', tsaña'an nu a nchcua ta'a cha'
'ñan lo'o ne'. 15 A njñan 'in um si'yana culyoo
um 'in jun loo chendyu re, cui' ca nu xñi um
cunta si'yana a sten cha' ngunan' tiquee jun. 16 A
nchcua ta'a cha' 'in jun lo'o cha' tiyaa ngunan' nu
nchca loo chendyu re, tsaña'an nu a nchcua ta'a
cha' 'ñan lo'o ne'. 17 Cu'ni um cha' si'yana quinu
luhui cusya 'in jun lo'o cha' nu ñi, cha' nu nchcui'
um lca na cha' nu ñi. 18 Tsaña'an ngua'an tñan
um 'ñan loo chendyu re, cuaña'an ngua'an tñan
'in jun cu'ni jun tñan 'in um. 19 Si'ya jun, ndyaan
'ñan 'in um, si'yana lo'o jun quinu luhui cusya 'in
jun si'ya cha' nu ñi 'in um. 20 Una si'i tsaloo ti cha'
'in jun njñan 'in um, cui' ca nu si'ya nchgaa nu
ntsu'hui cha' tsa qui'an ti' 'ñan xa quine 'in cha'
nu chcui' jun, 21 si'yana tsatlyu ca sca cha' ti 'in
nchgaa jun, tsaña'an sca cha' ti 'in na, 'un nu lca

Stin, cui' cuaña'an tsatlyu ca sca cha' ti 'in jun lo'o
na. Xacan' ca cuiya' ti' nten si'yana 'un ngua'an
tñan um 'ñan. 22 Tsaña'an cha' cuiya' mdaa um
'ñan, cuaña'an cha' cuiya' mdaan 'in jun, si'yana
ca sca cha' ti 'in jun tsaña'an sca cha' ti 'in nare'.
23 Nan' sca cha' ti 'ñan lo'o jun tsaña'an sca cha' ti
'ñan lo'o um, ña'an ca si'yana ca sca cha' ti 'in jun
nu cha' ñi ca, xacan' ca cuiya' ti' nten si'yana 'un
ngua'an tñan um 'ñan, si'yana lyee lca tiquee um
lo'on, lo' cuaña'an lca tiquee um lo'o jun. 24 'Un
ñi nu lca Stin, nchca tin' si'yana tsalca jun nu
cua' mxnu um tuyaan', sca se'en ti tyi'in lo'o jun,
si'yana ña'an jun cha' cuiya' nu mdaa um 'ñan,
tsaña'an ncua lca tiquee um lo'on xa ti' lyijyi tsaa'
chendyu. 25 'Un ñi nu lca Stin, nu ngui'ni tñan
tsu'hue, a nchca chu'hui lyoo nten chendyu 'in
um, una nan' cua' ndyu'hui lyoon 'in um, lo' jlyo
ti' jun re si'yana 'un ngua'an tñan um 'ñan. 26 Cua'
ngulyo scua lan cha' 'in um lo'o jun, lo' ti' tsa
quiñan cu'nin cha' re, si'yana tsaña'an lyee lca
tiquee um lo'on, cuaña'an quii ti' jun, lo' tsatlyu
ca sca cha' ti 'ñan lo'o jun.

18

Xa nguinu Jesús

1 Xa mdyi ycui' Jesús cha' re, mdo'o ñi nguiaa ñi
lo'o yu ta'a nda'an ñi xca tso' tuti nu naan Cedrón,
can' yten yu'hui jun sca se'en nducua yca olivo.
2 Yu Juda, yu nu ntsu'hui cha' tyaa 'in ñi, ndyu'hui
lyoo yu se'en can', si'yana tyun ya' nguio' ti'in
Jesús lo'o yu ta'a nda'an ñi can'. 3 Mdiya lo'o yu
Juda tsa ta yu sindatu, lo'o xca ta yu silyiya cunta
'in ne' fariseo lo'o yu nu ndlo ca tñan ni' lyaa.
Lyi'ya ne' quii', a cunta lo'o quii' ndiquin, lo'o
spada. 4 Una Jesús cua' jlyo ti' ñi tsala cha' nu
ntsu'hui cha' tyijyin ñi, can' cha' nde ya ycua ñi
'in ne', lo' juin ñi: ¿Tucui ca 'in nda'an nan um?
5 Lo' mxcuen ne' 'in ñi: 'In Jesús Nazaret. Juin ñi
'in ne': Nan' lcan. Lo'o yu Juda ta'a nda'an ne'
can', yu nu ndyaa 'in ñi. 6 Xa juin Jesús: Nan'
lcan, cui' xaa mda'an chon' ne' lo' mdlyu ti'in ne'.
7 Xiya' mñicha' ñi 'in ne': ¿Tucui ca 'in nda'an nan
um? Lo' juin ne': Cui' 'in Jesús Nazaret. 8 Mxcuen
Jesús 'in ne': Cua' nen lo'o um si'yana nan' lcan.
Cha' na nda'an nan um 'ñan, tyaa um ya' quiaa yu
ta'a nda'an re. 9 Juin ñi cuaña'an si'yana tsato'o
ña'an cha' nu cua' ycui' ñi xa juin ñi: Ñi sca nu
mdaa um 'ñan, lo' a ngunan'. 10 Xacan' yu Simón
Tyo ngulyoo yu spada nu nda'an lo'o yu, lo' yjui
yuhua' yu sca nguso 'in yu nu ndlo ca tñan ni'
lyaa, msi'yu yu nscan tso' cueen 'in yu, lo' naan
yu Malco. 11 Xacan' juin Jesús 'in yu Tyo: Xu'hua
se'en spada 'in ni' tyi na. Cha' Stina Ndiose cua'
juin ñi tijin nu ti'i re, ¿ñi cha' a tijin 'in na?

Ya lo'o ne' 'in Jesús tloo Anás

12 Xacan' yu sindatu lo'o x'nan yu, tsatlyu lo'o
xca ta silyiya 'in ne' judio, msñi ne' 'in Jesús lo'
mscan' ne' 'in ñi. 13 Ya lo'o ne' 'in ñi tloo Anás
culo nducua la, si'yana can' nu lca sti lyaa Caifás,
yu nu ndlo ca tñan ni' lyaa yjan can'. 14 Yu Caifás
can' lca yu nu msu'hua tiquee ne' judio, xa juin yu
si'yana tsu'hue lati cha' caja scati yu qui'yu tñan
loo ña'aan quichen ne'.

Nguinu ton yu Tyo tuna'an lyiya' se'en ndi'in Anás

15 Yu Simón Tyo can' mducui ncha'an yu 'in
Jesús, a cunta lo'o xca yu ta'a nda'an ñi ta'a
nguiaa yu, yu re ndyu'hui lyoo tsu'hue yu 'in
yu nu ndlo ca tñan ni' lyaa, tsatlyu yten yu lo'o
Jesús tuna'an lyiya' se'en ndi'in nu ndlo tñan
can'. 16 Una yu Tyo nguinu ton yu nde tuna'an
lyiya'. Xacan' yu ta'a nda'an ñi, cui' yu nu cua'
ndyu'hui lyoo 'in yu nu ndlo ca tñan can', nguia
ycui' yu lo'o ne' cuna'an nu ntsu'hui cuan tuna'an
can', lo' m'ni yu cha' yten yu Tyo se'en can'.
17 Xacan' ne' cuna'an nu ntsu'hui cunta tuna'an
can' juin ne' 'in yu Tyo: ¿Ta si'i lo'o nu'huin lca
ta'a nda'an yu qui'yu cua? Mxcuen yu Tyo can':
A lo'on. 18 Tucua snan yu nguso lo'o yu silyiya
can' mxiqui'o yu quii' si'yana tlya', can' ndon yu
nguitson ti' yu, a cunta lo'o yu Tyo ndon can'.

Xa m'ni cuiya' Anás cha' 'in Jesús

19 Yu nu ndlo ca tñan ni' lyaa, mñicha' yu 'in
Jesús ña'an nguiaa cha' 'in ñi lo'o cha' nu ndlo'o
ñi, a cunta cha' 'in yu ta'a nda'an ñi. 20 Mxcuen
Jesús 'in yu: Tloo nten qui'an mda'an ycuin', lo'
ngulo'on 'in ne' se'en ndiyo' ti'in ne', uta ni' lyaa
'in ne' judio, lo' ñi sca cha' a msu'hua cutsin' 'in
ne'. 21 ¿Ñi cha' 'ñan ñicha' um? Cuñicha' um 'in
nu ngune 'in cha' nu ycuin', can' nu jlyo ti' nchgaa
cha' re. 22 Ña'aan mdyi ycui' ñi cha' re, sca yu
silyiya nu ndon cui' ti sii' ñi mjyi'in yaa' tloo ñi, lo'
juin yu 'in ñi: ¿Ta cuaña'an ntsu'hui cha' xcuen
'in ñi nu ndlo ca tñan ni' lyaa 'in na? 23 Mxcuen
Jesús 'in yu: Cha' si'i ña'an ycuin', quitsa' um
'ñan cha' ñi cha' lca na, lo' cha' ycuin' cha' nu
ñi, ¿ñi cha' ta mjyi'in um 'ñan? 24 Xacan' ña'an
nchcan' Jesús ngua'an tñan Anás 'in ñi la se'en
ndi'in Caifás, yu nu ndlo ca tñan ni' lyaa.

Mscuan tloo yu Tyo 'in Jesús

25 Lja nu ti' ndon yu Tyo nguitson ti' yu,
mñicha' ne' 'in yu: ¿Ta si'i lo'o nu'huin lca ta'a
nda'an yu cua? A msti ti' yu quitsa' yu 'in ne', lo'
juin yu: A lo'on. 26 Can' nguilyu sca yu nguso 'in
yu nu ndlo ca tñan, cui' yu nu ti' nchca ta'a yu
nu msi'yu yu Tyo can' nscan, lo' juin yu 'in: ¿Ta
si'i cui' na'an 'in lja yca olivo lo'o yu cua? 27 Xiya'
mxcuen yu Tyo lo' juin yu si'yana a lo'o yu. Cui'
xaa can' msi'ya sca latyee.

M'ni cuiya' yu Pilato cha' 'in Jesús

28 Xacan' mdo'o ne' se'en ndi'in Caifás, lo'
ya lo'o ne' 'in Jesús se'en nducua na'an tñan
'in gubierno, cua' qui'ya ti xaa, una ne' judio a
mslyaa ne' sten ne' ña'an can' si'yana a ncua ti'
ne' tyi'o ngunan' cha' 'in ne' lo'o cha' nu cua'
ntsu'hui 'in ne', si'yana ntsu'hui cha' cu siin ne'
ta'a pascua can'. 29 Can' cha' mdo'o yu Pilato
mñicha' yu 'in ne': ¿Ñi qui'ya ta ljyan su'hua um
'in yu re? 30 Mxcuen ne' 'in yu: Cha' cua na a lca
yu sca yu nducun', ñi a can lo'o hua 'in yu tloo
um. 31 Xacan' juin yu Pilato: Quia lo'o um 'in yu,
cui' um cu'ni cuiya' um cha' 'in yu tsaña'an nu
nchcui' lee 'in um. Una ne' judio can' mxcuen
ne' 'in yu: Huare' a ntsu'hui cha' cuiya' 'in hua
cujui hua sca nten. 32 Ycui' ne' cuaña'an si'yana
tsato'o tsaña'an nu juin Jesús ña'an ntsu'hui cha'
caja ñi. 33 Xacan' yten yu Pilato ña'an tñan xiya',
lo' mxi'ya yu 'in Jesús lo' mñicha' yu 'in ñi: ¿Ta
cui' lca Ree 'in ne' judio? 34 Mxcuen Jesús 'in yu:
¿Ta cha' 'in ti 'in um nchcui' um cha' re, ta na xca
tucui mtsa' 'in um ña'an ndi'in cha' 'ñan? 35 Lo'
juin yu Pilato: ¿Ta ñan ti' lcan ne' judio? Nten
ta'a quichen tyi, lo'o ne' nu ndlo tñan ni' lyaa,
can' nu mdyaa cunta 'in tuyaan'. ¿Ñi qui'ya ta
m'ni? 36 Mxcuen Jesús 'in yu: Si'i loo chendyu re
mdo'o cha' cuiya' 'ñan. Cha' cua na ndlon tñan
loo chendyu re, nchgaa nu ta'a nda'an tyi'o cha'
'ñan lo' a quinun tuyaa' ne' judio. Una cha' cuiya'
nu nda'an lo'on, si'i re mdo'o na. 37 Xacan' juin
yu Pilato: ¿Ta cui' lca ree xacan'? Mxcuen Jesús:
'Un nchcui' um si'yana lcan ree. Cui' can' cha'
mdiyaan loo chendyu re si'yana chcuin' cha' nu
ñi. Nchgaa nten nu n'ni cunta cha' nu ñi ne 'in ne'
cha' nu nchcuin'. 38 Mxcuen yu Pilato 'in ñi: ¿Ñi
na lca cha' nu ñi? Ña'aan mdyi ycui' yu cha' can'
xiya' mdyi'o yu nde lyiya' se'en ndi'in ne' judio,
lo' juin yu 'in ne': Ñi sca qui'ya, lo' a nducui yu re.
39 Una 'un cua' ntsu'hui sca cha' 'in um xa nchca
ta'a pascua, njñan um cha' ndlyaa sca preso. ¿Ta
nchca ti' um culaan 'in yu nu lca Ree 'in ne' judio?
40 Xacan' tsatlyu nchcui' cueen ne': A culaa um 'in
yu cua, lyaa um 'in yu Barrabás. Lo' yu Barrabás
can' lca yu sca yu cunan.

19

1 Xacan' mchcuan yu Pilato cunta 'in Jesús lo'
ngulo yu tñan si'yana qui'ni ñi. 2 Yu sindatu can'
mtñan yu sca sni' quiche', mdi'in tyaa yu 'in na
que ñi, lo' mxico' yu sca te' cuaa 'in ñi, 3 lo' nchcui'
yu: Tlyu cha' cuiya' 'in Ree 'in ne' judio. A cunta
njyi'in yaa' yu tloo ñi. 4 Xiya' mdyi'o yu Pilato
ña'an tñan can', lo' juin yu 'in ne' judio: Ña'an
jan ñi, nde ndon yu re lo' ca cuiya' ti' um si'yana
ñi sca qui'ya lo' a nducui yu. 5 Xacan' mdo'o lo'o
yu 'in Jesús, nducua sca sni' quiche' que ñi, lo' lco'
ñi sca te' cuaa. Lo' juin yu Pilato: Nde ndon yu re.
6 Nchgaa yu nu ndlo tñan ni' lyaa tsatlyu lo'o yu
silyiya nu ntsu'hui cuan cha' 'in laa, xa na'an ne'
'in Jesús mdyisnan ycui' cueen ne': Jyi'in ca'an
um 'in yu loo cusi, jyi'in ca'an um 'in yu loo cusi.
Lo' juin yu Pilato 'in ne': Cui' um tsa lo'o um 'in
yu lo' jyi'in ca'an um 'in yu loo cusi, si'yana cunta
nu 'ñan nan' a sca qui'ya nducui yu. 7 Mxcuen ne'
judio 'in yu: Huare' ntsu'hui sca lee 'in hua, lo'
ndlo qui'ya na 'in yu, si'yana juin yu lca yu ycui'
ca Sñe' Ndiose. 8 Xa ngune 'in yu Pilato cha' can'
lyee la ytsen yu. 9 Xiya' yten yu ña'an tñan can' lo'
juin yu 'in Jesús: ¿La ta quichen mdo'o? Una Jesús
a mxcuen ñi 'in yu. 10 Xacan' juin yu Pilato 'in ñi:
¿Ñi cha' ta a nxcuen 'ñan? ¿Ta a jlyo ti' si'yana
ntsu'hui cha' cuiya' 'ñan jyi'in ca'an 'in loo cusi,
lo' ntsu'hui cha' cuiya' 'ñan culaan 'in? 11 Mxcuen
Jesús 'in yu: A sca na tca cu'ni um lo'on cha'
si'i nde ni' cuaan mdo'o cha' cuiya' 'in um. Can'
cha' tlyu lati qui'ya nducui nu mdyaa 'ñan tuyaa'
um. 12 Ti' xacan' yu Pilato ngunan yu ña'an nu
culaa yu 'in Jesús, una nde lyee lati nchcui' cueen
ne' judio: Cha' culaa um 'in yu re, a lca um ta'a
tsu'hue yu César, si'yana sca yu nu ngui'ni 'in lca
ree, ta'a cusuun César lca can'. 13 Xa ngune 'in yu
Pilato cha' can', cui' xaa ngulyoo yu 'in Jesús nde
lyiya', lo' yten tucua yu se'en n'ni cuiya' yu cha',
sca se'en ndlo'o naan ne' lo'o cha' hebreo, Gabata,
cha' re nchca ti' chcui', se'en ncua tsu'hue lyuu.
14 Tsa ntsu'hui ndyi'ya cuaan, cui' tsaan nu cu siin
ne' judio si'ya ta'a pascua can', lo' juin yu Pilato
'in ne': Nde ndon yu nu lca Ree 'in um. 15 Nde
lyee la ycui' cueen ne': Lyoo um 'in yu nde lyiya',
lyoo um 'in yu nde lyiya', jyi'in ca'an um 'in yu loo
cusi. Lo' juin yu Pilato can': ¿Ta nchca ti' um jyi'in
ca'an 'in Ree 'in um loo cusi? Xacan' nchgaa yu nu

ndlo tñan ni' lyaa mxcuen yu: A ntsu'hui 'a xca
ree 'in hua, cui' ca nu scati yu César. 16 Cuaña'an
yato'o mdyaa yu Pilato cunta 'in Jesús tuyaa' ne'
si'yana cha'an ñi loo cusi, mchcuan ne' cunta 'in
ñi lo' ya lo'o ne' 'in ñi.

Xa ngua'an Jesús loo cusi

17 Cui' ñi lyi'ya ñi cusi se'en ntsu'hui cha'
cha'an ñi, lo' mdiyaa ñi sca se'en nu nchcui' ne'
lo'o lca Que Jyi'o, lo'o cha' hebreo ndyi'o cha' re
Gólgota. 18 Can' mjyi'in ca'an ne' 'in ñi loo cusi,
a cunta lo'o tucua yu nu ta'a ngua'an ñi, scaa yu
scaa tso', lo' Jesús ngua'an ñi tlu'hue la. 19 Cua'
lca ngua'an yu Pilato sca cha' nu cha'an que cusi
can', lo' nchcui' na: Nde nu lca Jesús Nazaret, Ree
'in ne' judio. 20 Qui'an 'a ne' judio ycui' ne' cha'
re, si'yana se'en nu ngua'an Jesús loo cusi can',
cui' ti tu'hua quichen lca na. Ngua'an na lo'o cha'
hebreo, cha' griego, lo'o cha' latín. 21 Tsalca ne'
nu ndlo ca tñan ni' lyaa 'in ne' judio, juin ne' 'in yu
Pilato: A ca'an um 'in na si'yana lca yu Ree 'in ne'
judio, tsu'hue lati cha'an na tsaña'an nu juin yu:
Nan' lcan Ree 'in ne' judio. 22 Mxcuen yu Pilato
'in ne': Ña'an cha' nu cua' ngua'an, cui' cuaña'an
quinu na. 23 Xa cua' mjyi'in ca'an yu sindatu can'
'in Jesús loo cusi, msñi yu ste' ñi lo' ngulo yu 'in
na jacua yu'hue, cunda scaa na 'in scaa yu. A
cunta msñi yu te' tucuin 'in ñi nu mchcuan sca
co' ti. 24 Xacan' mdyisnan ycui' scasca yu: A sta
na 'in na, tsu'hue lati culo na xu'hue na lo'o na,
cha' ti ña'an nu qui'ni ca'an na 'in. Cuaña'an m'ni
yu, si'yana tsato'o cha' nu nguinu scua loo quityi
'in Ndiose se'en nchcui': —Ticui' lja can' mtsa yu
sten', ngulo yu xu'hue yu lo'o na—. Cui' cuaña'an
m'ni yu sindatu can'. 25 Cui' ti se'en nga'an Jesús
loo cusi ndon jyi'an ñi, lo'o ta'a ngula jyi'an ñi,
lo'o María cuilyi'o Cleofas, a cunta ndon María
Magdalena. 26 Jesús na'an ñi ndon jyi'an ñi, a
cunta cui' ti can' ndon sca yu ta'a nda'an ñi, cui'
yu nu ndyu'hui cuiya' ti' ñi 'in can', lo' juin ñi 'in
jyi'an ñi: Cua ndon nu ca sñe' um. 27 Xacan' juin
ñi 'in yu ta'a nda'an ñi can': Cua ndon nu ca jyi'an.
Ti' xacan' mchcuan yu can' cunta 'in jyi'an ñi la
se'en ndi'in yu. 28 Ngujlyo ti' Jesús si'yana cua'
ya tucua nchgaa cha' nu ntsu'hui cha' tyijyin ñi,
xacan' juin ñi: Nguityi 'a tin'. Juin ñi cuaña'an
si'yana tsato'o cha' nu nguinu scua loo quityi 'in
Ndiose. 29 Can' ndon sca te'en mtsa'an ntsu'hui
tyi'a vinagre. Yu sindatu can' mcha' yu tyi'a can'
'in sca te', lo' mdi'in tyaa yu 'in na loo sca yca,
lo' mjyi'in ca'an yu 'in na tu'hua Jesús. 30 Xa cua'
yi'o ñi tyi'a can' juin ñi: Cua' ya tucua nchgaa
cha'. Cui' xaa mdyi'ya tucui ñi que ñi, lo' mdyaa
ñi cusya 'in ñi tuyaa' Ndiose.

Yjo' ne' chcuan cha sii' Jesús

31 Si'yana lca na tsaan nu nsiin ta'a pascua, a
ncua ti' ne' judio si'yana quinu ca'an nu ngujui
can' loo cusi tsaan nu nxitñan' ne', (a cunta lja
xacan' ya tucua tsaan nu lyee la n'ni tnu ne' ta'a
can'), can' cha' ya ycui' ne' lo'o yu Pilato cha' taa
yu cha' cuiya' cutsa tijyan quiya' nu nga'an loo
cusi can', lo' tyi'ya ne' 'in. 32 Mdiyaa yu sindatu
can' lo' mcha yu tijyan quiya' yu nu ta'a nga'an
Jesús, cui' cuaña'an mcha yu quiya' nu nga'an
xca tso' can'. 33 Una xa na'an yu si'yana cua'
ngujui Jesús, a mcha 'a yu quiya' ñi. 34 Xacan'
sca yu sindatu can' yjo' yu sca chcuan cha sii'
ñi, cui' ña'an lcaa nguilo tne ñi nu mxitiya' lo'o
tyi'a. 35 Yu nu na'an cha' re ndaa yu suun cha'
nu yato'o, lo' nchcui' yu cha' nu ñi, a cunta jlyo
ti' yu si'yana suun nu ndaa yu lca na cha' nu ñi,
ña'an ca si'yana lo'o um tca tsa qui'an ti' um cha'
re. 36 Cha' re yato'o na si'yana tsa tucua cha' nu
nchcui' quityi 'in Ndiose: —Ñi sca tijyan ñi lo'
a cutsa na—. 37 Ndeña'an nchcui' xca se'en loo
quityi 'in Ndiose: —Chcua quiloo ne' 'in nu yjo'
ne' chcuan cha sii'—.

Xa mtsi' Jesús

38 Chon' nde'en can' sca yu naan See nu mdo'o
Arimatea, cui' sca yu ya qui'an ti' 'in Jesús, una a
ngulo'o la yu 'in yu si'yana ntsen yu tloo ne' judio,
mjñan yu cha' cuiya' 'in Pilato si'yana cui'ya yu
'in Jesús, lo' mdaa yu cha' cuiya'. Xacan' mdiyaa
yu se'en nga'an ñi lo' ngu'ya yu 'in ñi. 39 A cunta
mdiyaa yu Nicodemo, cui' yu nu ya ycui' lo'o Jesús
sca tla, lo' lyi'ya yu sca se'en ntsu'hui tyi'a xityi'i
nu naan mirra nu mxitiyaa' lo'o áloes, lo' ti'in na
cla tyi kilo. 40 Xacan' nguxen yu sca te' 'in Jesús,
lo' msu'hua yu tyi'a xityi'i 'in ñi tsaña'an ntsu'hui
cha' 'in ne' judio xa ntsi' ne' 'in sca nu ngujui.
41 Se'en ngua'an ñi loo cusi can', cui' ti nguinu
sca se'en nducua yca, can' cua' lca nguiaa' sca
cuaa nu a nchca tucui chu'hui. 42 Can' mtsi' yu
'in Jesús si'yana cui' se'en ti su cuaa can', a cunta
cua' tyisnan xitñan' ne' judio.

20

Xa mdyiqui'o Jesús

1 Culoo tsaan 'in snan can', ti' nducui lyoo xa
mdo'o María Magdalena nguiaa tucuaa can', lo'
na'an si'yana cua' mdo'o ntan quee nu nchcun

na. [2] Cui' xaa mdo'o msnan, nguia ytsa' 'in yu
Simón Tyo lo'o xca yu ta'a mda'an Jesús, cui' yu
nu ndyu'hui cuiya' ti' ñi 'in can', lo' juin 'in yu:
Cua' ngulyoo ne' 'in Ñi X'nan na se'en mtsi' ñi,
lo' a jlyo ti' hua la nguia lo'o ne' 'in ñi. [3] Cui' xaa
mdo'o yu Tyo lo'o xca yu ta'a mda'an ñi, nguiaa
yu tucuaa can'. [4] Tsatlyu mdo'o chcuaa yu msnan
yu, una xca yu can' lyee la msnan yu que 'in yu
Tyo, culo nducua la yu mdiyaa yu tucuaa can'.
[5] Mducui ndlyu yu lo' msti quiloo yu ni' cuaa can',
lo' na'an yu si'yana xtyi te' nu nguxen ti ñi su
can', una a yten yu ni' can'. [6] Cui' ña'an cua' lo'o
yu Tyo can' mdiyaa yu, lo' yten yu ni' cuaa can',
na'an yu si'yana xtyi te' nu nguxen ti ñi su can', [7] a
cunta na'an yu si'yana te' nu nguxen tloo ñi a su
'a na sca se'en ti lo'o te' nu nguxen ca ñi, cui' ca nu
mtsa tu'hua na nscua na xca se'en. [8] Xacan' yten
xca yu ta'a mda'an ñi can', cui' yu nu mdiyaa culo
nducua la can', na'an yu cha' can' lo' ya qui'an ti'
yu, [9] una a nchca qui'ya tsu'hue yu cunta tsaña'an
nu nchcui' quityi 'in Ndiose ña'an ntsu'hui cha'
tyiqui'o ñi. [10] Xacan' mxitucui yu ta'a mda'an ñi
can' nde se'en ndi'in yu.

Ngulo'o tloo Jesús 'in María Magdalena

[11] Una María ti' nguinu ton tucuaa can' lo'
nguinan, lja xacan' mducui ndlyu lo' msti quiloo
ni' cuaa can', [12] na'an nducua tucua angujle nu
lco' te' mten. Sca can' nducua nde que se'en msti
Jesús, lo' xca nde quiya' can'. [13] Lo' juin angujle
can': ¿Ñi cha' ta nguinan? Mxcuen María: Si'yana
ngulyoo ne' 'in Ñi X'nan, lo' a jlyo tin' la nde
nguia lo'o ne' 'in ñi. [14] Ña'aan mdyi ycui' cha'
can' mxiton nde chon' lo' na'an ndon Jesús, una a
ngujlyo ti' si'yana Jesús lca nu ndon can'. [15] Lo'
juin Jesús 'in: ¿Ñi cha' ta nguinan? ¿Tucui ca
'in nda'an nan? María msque' ti' cha' ta yu nu
ntsu'hui cunta se'en nducua yca can' lca nu ndon
can', lo' juin xacan': Cha' cui' um ngulyoo um
'in ñi, quitsa' um 'ñan la ya lo'o um 'in ñi, lo'
nan' quia 'yan 'in ñi. [16] Lo' juin Jesús 'in: ¡María!
Cui' xaa mxiton lo' juin 'in ñi, ¡Raboni! (Cha' re
nchca ti' na nchcui' na, ñi nu lca Bstro). [17] Juin
Jesús 'in: A cula' 'ñan si'yana ti' lyijyi qui'an se'en
nducua Stin, quia ytsa' 'in nchgaa ta'an si'yana
cua' qui'an se'en nducua Stin, cui' ñi nu lca Sti
um, Ndiose 'ñan, lo' Ndiose 'in um. [18] Xacan'
mdo'o María Magdalena nguia ytsa' 'in yu ta'a
mda'an Jesús si'yana na'an tloo 'in Ñi X'nan na,
lo' mtsa' nchgaa cha' nu ycui' ñi lo'o.

Ngulo'o tloo Jesús 'in yu ta'a mda'an ñi

[19] Xa ngu'ya tla, cui' tsaan culoo 'in snan can',
lo' se'en nguio' ti'in yu ta'a mda'an ñi, mchcun
tsu'hue tuna'an can' si'yana ntsen yu 'in ne'
judio, lo' tlu'hue la se'en ndi'in yu yten Jesús, lo'
juin ñi 'in yu: A su'hua um cha' nduhue ti' tiquee
um. [20] Xa mdyi ycui' ñi cha' re, ngulo'o ñi yaa' ñi
'in jun lo'o jyan sii' ñi. Yu ta'a mda'an ñi tsu'hue
ntsu'hui tiquee yu si'yana na'an yu 'in Ñi X'nan
na. [21] Xiya' ycui' Jesús lo'o yu: A su'hua um cha'
nduhue ti' tiquee um, tsaña'an nu ngua'an tñan
Stina Ndiose 'ñan, cuaña'an ca'an tñan 'in um.
[22] Xa ycui' ñi cha' re ngula' su'hua ñi tloo yu lo'
juin ñi: Quinu yu'hui Espíritu nu Luhui 'in Ndiose
ni' cusya 'in um. [23] Cha' 'un cu'ni um cha' tlyu
ti' 'in nde'en la tucui lo'o qui'ya ngui'ni, a nducui
'a can' qui'ya, lo' cha' ti ña'an nu a cu'ni um cha'
tlyu ti' 'in, cui' ña'an ti nducui can' qui'ya.

Xa m'ni tucua ti' yu Toma

[24] Una yu Toma, cui' ta yu nu tichcua can', yu
nu nchcui' ne' lo'o lca Dídimo, a lo'o yu nguio'
ti'in yu xa yaa Jesús. [25] Nchgaa la ña'an ta'a
mda'an ñi juin yu 'in Toma: Cua' na'an tloo hua
'in Ñi X'nan na. Mxcuen yu xacan': Cha' a ña'an
lo' a cojo' yaan' se'en yten clau yaa' ñi, lo' cha' a
cojo' yaan' jyan sii' ñi, a tsa qui'an tin'. [26] Mda'a
snu' tsaan nguio' ti'in yu ta'a mda'an ñi ña'an
can', cua' lo'o yu Toma xacan'. Mchcun tsu'hue
tuna'an can' xa yten Jesús tlu'hue la se'en ndi'in
yu, lo' juin ñi: A su'hua um cha' nduhue ti' tiquee
um. [27] Lo' juin ñi 'in yu Toma can': Cojo' yaa' re
lo' cu'ni quii yaan', tyaa yaa' lo' cojo' yaa' jyan
siin', lo' a cu'ni tucua ti', cui' ca nu tsa qui'an
ti'. [28] Xacan' mxcuen yu Toma 'in ñi: 'Un lca um
X'nan lo' lca um Ndiose 'ñan. [29] Lo' juin Jesús
'in yu: Si'yana na'an tloo 'ñan, Toma, can' cha'
ya qui'an ti', una tsu'hue ca xu'hue nu ya qui'an
ti' lo' a na'an 'ñan. ¿Ñi cha' ngua'an yu Xuhua
quityi re? [30] Ti' m'ni la Jesús scasca cha' nu tnu
tloo na'an yu ta'a mda'an ñi, una a ngua'an scua
na loo quityi re. [31] Una cha' re ngua'an scua na
si'yana tsa qui'an ti' um si'yana Jesús lca ñi nu lca
Cristo, Sñe' Ndiose, lo' loo nu tsa qui'an ti' um 'in
ñi caja chendyu nu a tsatii 'a 'in um.

21

Ngulo'o tloo Jesús 'in tsa cati ta'a mda'an ñi

[1] Chon' nde'en can' xiya' ngulo'o tloo Jesús 'in
yu ta'a mda'an ñi tu'hua tiyo' Tiberias can', lo'
ndeña'an ngulo'o tloo ñi 'in yu: [2] Tsatlyu nguio'
ti'in yu Simón Tyo can' lo'o Toma nu nchcui'

ne' lo'o lca Dídimo, lo'o Natanael nu mdo'o Caná
se'en lyi'ya loo Galilea, lo'o chcuaa sñe' Zebedeo,
a cunta lo'o chcua yu nu ta'a mda'an Jesús nguio'
ti'in yu can'. 3 Lo' juin yu Simón Tyo can': Tsa'an
nan' cuta cula. Mxcuen nchgaa la ña'an yu can':
Lo'o huare' tsaa hua. Xacan' yten yu sca ni' yca
na'an lo' mdo'o yu nguiaa yu, una ñi sca cula
lo' a msñi yu sca chcui tla can'. 4 Xa nde cua'
qui'ya xaa, tu'hua ysin can' ndon Jesús, una yu
ta'a mda'an ñi a yu'hui lyoo yu si'yana Jesús ndon
can'. 5 Ycui' ñi lo'o yu: Sñen', ¿ñi na nda'an lo'o
um cu na? Mxcuen yu 'in ñi: A sca na. 6 Xacan'
juin ñi 'in yu: Nguun um quitan 'in um nde tso'
cueen se'en nducui yca na'an cua, lo' quinu 'in 'in
um. Xacan' nguun yu 'in na, lo' hasta ñi a ncua
'a ti' lyoo yu 'in na si'yana mtsa'an na ntsu'hui
cula. 7 Xacan' xca yu ta'a mda'an ñi, cui' yu nu
ndyu'hui cuiya' ti' ñi 'in can', juin yu 'in yu Tyo:
Cui' Ñi X'nan na ndon cua. Lo' ña'aan ngune
'in yu Simón Tyo si'yana Ñi X'nan na lca ñi, cui'
xaa yco' yu ste' yu (si'yana cua' ngulo yu 'in na),
lo' mdo'o cuaan yu loo tyi'a can'. 8 Nchgaa la
ña'an yu nguia lo'o yu yca na'an can' la tu'hua
ysin, nducuan qui yu quitan se'en ntsu'hui cula
can' si'yana a tijyo' lyee nguinu tu'hua ysin can',
tsa ntsu'hui lyoo sca ciento metro. 9 Xa mdyi'o
ti'in yu tu'hua ysin can', na'an yu ndi'in quii'
nscuhui', can' nscua sca cula ndique' 'in, a cunta
lo'o jaslya. 10 Lo' juin Jesús 'in yu: Quian lo'o
um tucua snan cula nu tca msñi um cua. 11 Cui'
xaa ycuen yu Simón Tyo can' ni' yca na'an lo'
ngulyoo yu quitan can' la tu'hua ysin, mtsa'an
na ntsu'hui chacui' cula nu tnu, lo' ndiyaa 'in
sca ciento ntsu'hui tu'hua tyi ntsu'hui snan 'in.
Tsacan' 'in ntsu'hui 'in ni' quitan can' una a mda'
na. 12 Juin Jesús 'in yu: Quiaan um lo' ca xu'hue
um na re. Ñi sca yu ta'a mda'an ñi lo' a msti ti' yu
cuñicha' yu 'in ñi cha' ti ca lca ñi, ngu'ya yu cunta
si'yana Ñi X'nan na lca ñi. 13 Xacan' msñi Jesús
jaslya can' lo' mdaa ñi 'in na 'in yu, cui' cuaña'an
m'ni ñi lo'o cula can'. 14 Nde nu cua' nchca snan
ya' ngulo'o tloo Jesús 'in yu ta'a mda'an ñi, ti' xa
mdyiqui'o ñi.

Ycui' Jesús lo'o yu Tyo snan ya'

15 Xa mdyi ycu jun juin Jesús 'in yu Simón Tyo
can': Simón, sñe' Jonás, ¿ta lyee la lca tiquee
lo'on que 'in cha' re? Mxcuen yu 'in ñi: Cui'
cuaña'an, Ñi X'nan hua, 'un jlyo ti' um si'yana
lyee lca tiqueen lo'o um. Juin ñi 'in yu xacan':
Tsu'hue ti ña'an seen slya' cune' 'ñan. 16 Mxitucui
ñi ycui' ñi lo'o yu nu cua' nchca tucua ya': Simón,
sñe' Jonás, ¿ta lyee lca tiquee lo'on? Mxcuen yu
Tyo: Cui' cuaña'an Ñi X'nan hua, 'un jlyo ti' um
si'yana lyee lca tiqueen lo'o um. Lo' juin ñi 'in yu:
Tsu'hue ti ña'an seen slya' 'ñan. 17 Xiya' ycui' ñi
lo'o yu nu cua' nchca snan ya': Simón, sñe' Jonás,
¿ta lyee lca tiquee lo'on? Yu Tyo can' ngulu'un ti'
yu si'yana snan ya' ticui' ti loo cha' ycui' ñi: ¿Ta
lyee lca tiquee lo'on? Yu Tyo can' mxcuen yu 'in
ñi: Ñi X'nan hua, 'un jlyo ti' um nchgaa loo cha',
jlyo ti' um si'yana lyee lca tiqueen lo'o um. Juin
Jesús 'in yu: Tsu'hue ti ña'an seen slya' 'ñan. 18 Nu
cha' ñi s'ni cunen lo'o: Xa ncua sca yu tsa suhue
ti, mscan' sii' lo' yaa se'en nu ncua ti'. Una xa nu
cua' cula ntsu'hui cha' xñii ne' scun, lo' xca tucui
nu scan' 'in, tsa lo'o can' 'in se'en nu a nchca ti'
tsaa. 19 Nde cha' ycui' Jesús si'yana qui'ya yu Tyo
can' cunta ña'an ntsu'hui cha' cujui ne' 'in yu, lo'
taa yu loo Ndiose si'ya cha' can'. Ti' juin la ñi 'in
yu: Chcui ncha'an 'ñan.

Cha' 'in yu nu ta'a la 'in ñi

20 Xacan' mxina'an yu Tyo can' nde chon' yu,
lo' na'an yu ljyaan xca yu ta'a mda'an ñi, cui'
yu nu lyee ndyu'hui cuiya' ti' ñi 'in can', yu nu
ngua'an nan' sii' ñi xa ycu siin jun lo' mñicha'
'in ñi: Ñi X'nan hua, ¿tucui ca nu ntsu'hui cha'
tyaa 'in um? 21 Lo' juin yu Tyo can' 'in Jesús xa
na'an 'in yu: Ñi X'nan hua, ¿ña'an ta tsato'o 'in
yu cua? 22 Mxcuen Jesús 'in yu: Cha' nan' nchca
tin' si'yana ti' ndi'in yu xa yaan xiya', ¿ñi cha'
ntsu'hui yuhue ti' cha' re? Tsaloo chcui ncha'an ti
'ñan. 23 Si'ya cha' nu ycui' ñi can', mdo'o yne cha'
si'yana yu ta'a mda'an ñi can' a caja 'a yu. Una a
juin Jesús si'yana a ntsu'hui cha' caja yu, cui' ca
nu juin ñi: Cha' nan' nchca tin' si'yana ti' ndi'in
yu xa yaan xiya', ¿ñi cha' ntsu'hui yuhue ti' cha'
re? 24 Cui' yu ta'a mda'an ñi can' lca nu ndaa suun
cha' re, cui' yu ngua'an scua yu 'in na, lo' jlyo ti'
hua si'yana nchcui' yu cha' nu ñi. 25 Qui'an 'a cha'
nu ti' m'ni Jesús, lo' cha' cua na cha'an scua na
cunda scaa ti na, ñan tin' a cula loo chendyu re
tyi'in quityi nu chcui' cha' can'. Amen.

Hechos

Cha' 'in Espíritu 'in Ndiose

1 Culoo quityi ngua'an tñan 'in um, cua' mtsan'
'in um, ñi Teófilo, nchgaa ña'an nu m'ni Jesús lo'o
nchgaa cha' nu ngulo'o ñi ti' xa nu mdyisnan m'ni
ñi tñan, 2 tsaya' mdiyaa tsaan nu ycuen ñi nde
ni' cuaan. Una culo nducua la, lo'o cha' cuiya'
'in Espíritu nu Luhui 'in Ndiose ycui' ñi lo'o yu
ta'a mda'an ñi, yu nu cua' ngulohui ñi, ñi tñan
ntsu'hui cha' cu'ni. 3 Una xa cua' mdyiqui'o ñi,
ti' ngulo'o tloo ñi 'in yu cha ni' chcua yla tsaan,
si'yana ca cuiya' tsu'hue ti yu si'yana lo'o ca ñi,
ti' ycui' ñi lo'o yu ña'an ntsu'hui cha' culo Ndiose
tñan 'in nten. 4 Lja nguio' ti'in yu ngulo ñi tñan 'in
yu si'yana a tyi'o yu quichen Jerusalén cui' xaa,
cui' ca nu quita yu tsaya' nu caan cha' nu cua'
mdi'in tyaa Ndiose, cui' cha' nu cua' ycui' ñi lo'o
yu: 5 Cha' ñi si'yana yu Xuhua mducua tya yu 'in
nten lo'o tyi'a, una ni' chcua xnan ti tsaan, cha'an
yu'hui Espíritu nu Luhui 'in Ndiose 'in um.

Xa ycuen Jesús nde ni' cuaan

6 Xacan' yu nu nguio' ti'in can' mñicha' yu 'in
ñi, lo' juin yu: Ñi X'nan hua, ¿ta cua' taa um cha'
cuiya' 'in quichen Israel si'yana xiya' culo na tñan
se'en lyi'ya loo na? 7 Mxcuen ñi 'in yu: A 'ni cha'
ca jlyo ti' um ñi tsaan lo' ñi xaa tsato'o sca cha'
nu cua' mdi'in tyaa Stina Ndiose, si'yana scati ñi
ntsu'hui cha' cuiya' can' 'in ñi, 8 una caja cha'
cuiya' 'in um xa cha'an yu'hui Espíritu nu Luhui
'in Ndiose 'in um, xacan' tsa ycui' um cha' tsu'hue
re 'ñan lo'o ne' Jerusalén, lo'o nchgaa nu ndi'in
se'en lyi'ya loo Judea, lo'o Samaria, lo'o ña'aan
sca chcui chendyu. 9 Ña'aan mdyi ycui' Jesús cha'
re, tloo na'an yu m'ni Ndiose cha' ycuen ñi nde ni'
cuaan, lo' ngulyijyi yu'hui ñi ni' ndlaa. 10 Lja ndon
nan' 'ya yu se'en nguia nchcuen ñi nde ni' cuaan,
tsati ntyin ngu'ya ton tucua yu qui'yu nu mten
ste', 11 lo' juin lo'o yu: 'Un ne' Galilea, ¿ñi cha'
nan' 'ya um nde ni' cuaan? Cui' Jesús, ñi nu m'ni
Ndiose cha' ycuen nde ni' cuaan, cui' tsaña'an
na'an um ycuen ñi cua' ñii, cui' cuaña'an ntsu'hui
cha' quiaan ñi loo chendyu re xiya'.

Ngulo ton jun 'in Matía tñan loo yu Juda

12 Xacan' mdo'o jun loo qui'ya nu naan Olivo,
mxitucui jun nde quichen Jerusalén. Cui' ti
nguinu qui'ya can' se'en lca Jerusalén, tsaña'an
cuiya' nu nchcui' lee 'in ne' nu tca tyi'an ne'
tsaan nu nxitñan' ne'. 13 Xa nguila jun quichen
can', yten jun ña'an se'en nu cua' nchca tucua
nde cuaan se'en nguinu yu Tyo, lo'o yu Jacobo,
lo'o yu Xuhua, lo'o yu Ndre, yu Lpe, yu Toma, yu
Bartolomé, yu Mateo, lo'o yu Jacobo sñe' yu Alfeo,
lo'o yu Simón ta yu Zelote, lo'o yu Juda ta'a yu
Jacobo. 14 Nchgaa jun sca cha' ti 'in jun nchcui'
lyi'o jun 'in Ndiose, tsatlyu lo'o María jyi'an Jesús,
lo'o ta'a ngula ñi, lo'o chcua xnan jun cuna'an
ndiyo' ti'in can'. 15 Yato'o sca tsaan can', mdyiton
yu Tyo lja jun ta'a na, (lo' jun nu nguio' ti'in can',
ndiyaa jun sca ciento ntsu'hui cla jun), lo' juin yu
'in jun: 16 Nchgaa 'un jun ta'a na, m'ni cha' yato'o
tsaña'an nu mxiycui' Espíritu nu Luhui 'in Ndiose
'in Davi cha' 'in yu Juda, cui' yu nu ya lo'o 'in nten
nu msñi 'in Jesús. 17 Tñan 'in Ndiose m'ni hua
lo'o yu, cui' ta 'in hua ncua yu. 18 Una lo'o tñi
nu msu'hua lyiya' ne' 'in yu si'ya cha' ngunan' nu
m'ni yu, msi'i ne' sca yuu, lo' se'en mchcan' tucui
yu mdyu yu loo yuu can', ytsu ni' yu, lo' ña'aan
tixe'en yu mdo'o ti'in na. 19 Mscua cueen cha' re
ña'aan quichen Jerusalén, can' cha' mdi'in tyaa
ne' nii se'en can' ca naan na Acéldama, cha' re
nchca ti' chcui': Yuu se'en nguilo tne. 20 Si'yana
nde cha' nu nguinu scua loo quityi Salmo: —Se'en
lca tyi yu, ntsu'hui cha' quinu tucua lja na, a caja
'a xca tucui nu ti' tyi'in 'in na—. Nde xca cha'
nu nchcui' quityi can': —Xca tucui ntsu'hui cha'
sten tñan loo yu—. 21 Can' cha' cua' ñii, 'ni cha'
tyi'o hui sca yu nu ta'a mdyisnan mda'an hua lo'o
Ñi X'nan na Jesús, 22 ti' tsaan nu mducua tya yu
Xuhua 'in ñi, tsaya' mdiyaa tsaan nu ycuen ñi nde
ni' cuaan, si'yana ca sca cha' ti 'in hua lo'o yu nu
taa hua suun si'yana cua' mdyiqui'o ñi. 23 Xacan'
ngulo ton jun 'in tucua yu nu ntsu'hui lja can',
cui' yu naan See Barsabás, nu nchcui' ne' lo'o lca
Justo, lo'o xca yu naan Matía. 24 Xacan' ycui' lyi'o
jun 'in Ndiose, lo' juin jun: Ñi Ndiose X'nan hua,
scati um jlyo ti' um nchgaa ña'an lca cusya 'in
nten, quitsa' um 'in hua ti ña'an chcuaa yu re cua'
ngulohui um, 25 nu ca sca cha' ti 'in hua lo'o yu nu
cu'ni hua tñan 'in um, cui' tñan nu mxnu ti'in yu
Juda can', si'yana cua' nguiaa yu se'en nu ntsu'hui
cha' qui'ni ca'an 'in yu si'ya tñan ngunan' nu m'ni
yu. 26 Xacan' ngulo jun xu'hue 'in chcuaa yu can',
lo' Matía m'ni ca'an cha' 'in si'yana ca sca cha' ti
'in lo'o cha tixca yu ta'a mda'an ca Jesús.

2

Xa ngu'ya Espíritu 'in jun

1 Xa mdiyaa ta'a Pentecostés, sca se'en ti nguio'
ti'in jun, nchgaa jun. 2 Tsati ntyin ngune nde ni'
cuaan tsaña'an ne se'en ljyaan sca cui'in tnu, cui'
ña'an lcaa ngune 'in jun se'en ndi'in jun ña'an
can', 3 xacan' ncua chcan' ngu'ya tucua sca na
que jun cunda scaa jun, tsaña'an nchca ti' sca
quii'. 4 Nchgaa jun mtsa'an yu'hui Espíritu nu
Luhui 'in Ndiose 'in jun, lo' mdyisnan ycui' jun
scasca loo cha' nu si'i 'a cha' nu nchcui' ca jun, cui'
tsaña'an mxiycui' Espíritu 'in jun. 5 Lo' Jerusalén
can' mdiyaa qui'an 'a ne' judio nu mdo'o scasca
quichen tnu si'yana cu'ni ne' ta'a can'. 6 Qui'an
'a nten mdyisnan nguio' ti'in se'en ngune can',
a ngujlyo 'a ti' ne' ñi lyijyi cha' ti' quiñan ti' ne'
si'yana cunda scaa ne' ngune 'in ne' ña'an nchcui'
jun lo'o cha' nu nchcui' ca ne'. 7 Lyee 'a yuhue ti'
ne' lo' nchcui' ne' scasca ne': ¿Ta si'i ne' Galilea
ca lca nchgaa nu ndi'in nchcui' cha' re? 8 ¿Ña'an
ta ne 'in na cunda scaa na cha' nu nchcui' ne'
lo'o cha' nu nchcui' ca na ti' xa ngula na? 9 Lo'o
ne' Partia ndi'in ne' re lo'o na, lo'o ne' Media,
lo'o ne' Elam, ne' mdo'o quichen Mesopotamia,
ne' mdo'o se'en lca Judea, ne' mdo'o Capadocia,
lo'o ne' Ponto, lo'o ne' nu mdo'o se'en lyi'ya loo
Asia, 10 ne' Frigia, ne' Panfilia, lo'o ne' Egipto, lo'o
ne' Africa nu mdo'o nde loo la quichen Cirene,
lo' ndi'in ne' Roma lo'o na re, nu lca ycui' ca ne'
judio, a cunta lo'o ne' nu ntsu'hui ña'an cha' nu
cua' ntsu'hui na, 11 lo'o ne' Creta lo'o ne' Arabia
ndi'in ne' re, cunda scaa cha' nu nchcui' na, ne
'in na ña'an nchcui' ne' re cha' tsu'hue 'in Ndiose.
12 Nchgaa ne' can' ndi'in yuhue ti' ne', a jlyo 'a ti'
ne' ñi lyijyi cha' ti' quiñan ti' ne', lo' scasca ne'
ñicha' ta'a ne': ¿Ñi cha' ta nchca ti' chcui' cha' nu
nchca re? 13 Una ntsu'hui nu nde nstyi lyi'o 'in
yu, lo' nchcui' ne': Na cu'hui yu re.

Cha' nu culoo ycui' yu Tyo lo'o nten

14 Xacan' mdyiton yu Tyo lo'o ta'a tixca yu ta'a
mda'an Jesús, lo' mdyisnan ycui' cueen yu lo'o
nten can': Nchgaa 'un, ta'a lca na ne' judio, 'un
nu ndi'in Jerusalén re, ca jlyo ti' um lo' quine 'in
um cha' nu chcuin' lo'o um. 15 Yu nu ndi'in re
si'i na cu'hui yu ña'an nu 'un ñan ti' um, lo' na
tca ntsu'hui ti braa cua' caa tlya. 16 Cui' ca nu
nchca ña'an cha' nu mxiycui' Ndiose 'in yu Joel,
lo' nchcui' na: 17 —Ndeña'an ntsu'hui cha' cu'nin,
juin Ndiose, xa tsatii cha' nu nchca loo chendyu
re: Cu'nin cha' cha'an yu'hui nchgaa nten lo'o
Espíritu 'ñan, xiycuin' 'in sñe' um, yu tsa suhue
ti ña'an xñii yu cha' nu ntsu'hui cha' ca, cui'
cuaña'an yu cula chcui' sla yu cha' can'. 18 Nu cha'
ñi s'ni, cu'nin cha' cha'an yu'hui Espíritu 'ñan 'in
nguso 'ñan, yu qui'yu lo'o nu cuna'an chcui' can'
cha' tsu'hue 'ñan lo'o nten. 19 Nan' cu'nin cha' nu
tnu nde ni' cuaan lo'o loo chendyu re: Ntsu'hui
cha' quilo tne, ntsu'hui cha' squin quii' nu tnu,
lo' xtyi sñi ti quinu ti'in xacan'. 20 Cucha ntsu'hui
cha' tyuhui' na, lo' coo' chca nga'á na ña'an nchca
ti' tne. Tsato'o cha' re xa ti' lyijyi cu'ni cuiya' ñi
nu lca X'nan um cha' 'in nten chendyu, cui' tsaan
nu cu'nin sca cha' nu tlyu xa ca chcan' loo cha'
cuiya' 'ñan. 21 Nchgaa nu tsa qui'an ti' si'yana
lcan X'nan, can' nu tyi'o laa—. 22 'Un ne' Israel,
quine 'in um cha' nu chcuin': Cua' jlyo ti' um
si'yana Jesús Nazaret, lo'o cha' cuiya' nu mdaa
Ndiose 'in ñi qui'an 'a cha' nu tnu m'ni ñi tloo
na'an um, lo' ncua cuiya' ti' um si'yana Ndiose
ngulohui 'in ñi. 23 Una si'ya cha' nu cua' mdi'in
tyaa Ndiose cua' s'ni yato'o nguinu Jesús tuyaa'
um, lo' mdyaa um cunta 'in ñi 'in ne' nducun'
lo' yjui ne' 'in ñi loo cusi, 24 una Ndiose m'ni ñi
cha' mdyiqui'o Jesús, ngulyoo ñi 'in can' se'en
ndijin ne' nu ti'i, a ncua 'in cha' ndyija can' xñi
su'hua yaa' 'in ñi. 25 Si'yana ndeña'an ngua'an
scua Davi cha' 'in ñi: —Nchgaa xaa ndi'in Ñi X'nan
na lo'on, a sca cha' ntsu'hui cha' cutsen si'yana
ndon ñi tso' cueen 'ñan. 26 Can' cha' tsu'hue
ntsu'hui tiqueen, nducui tin' nchcuin' cha' re, a
ndyuhue tin' xa ntsu'hui cha' cajan, 27 si'yana a
xnu su'hua um cusya 'ñan yaa' cha' ndyija, ñi a
taa um ya' cutso' ti'in cunan', nan' nu lca Sñe' um
nu luhui lati. 28 Ngulo'o um sca tucueen nu taa
chendyu 'ñan, cui' um cu'ni um cha' ca tsu'hue
lca tiqueen la tloo um—. 29 'Un nu ndi'in re, nchca
tin' chcuin' la ya' lo'o um cha' 'in Davi nu ncua
nten cula 'in na, ña'an ngujui yu lo' mtsi' yu, lo'
hasta cua' ñii jlyo ti' na la mtsi' yu. 30 Ncua yu
sca nu mxiycui' Ndiose 'in, cui' ñi mdi'in tyaa tla
ñi cha' re lo'o yu, ngujlyo tsu'hue ti' yu si'yana
loo ta nten 'in yu ntsu'hui cha' caan Cristo nu
ntsu'hui cha' culo ca tñan 'in na, 31 ti' xacan' cua'
na'an Davi ña'an mdyiqui'o Cristo, can' cha' juin
yu si'yana a nguinu yu'hui cusya 'in ñi yaa' cha'
ndyija, ñi a ytso' ti'in cunan' ñi. 32 Cui' ñi nu lca
Jesús m'ni Ndiose cha' mdyiqui'o, lo' nchgaa hua
ndaa hua suun si'yana cuaña'an yato'o. 33 Xacan'
mchcuan ñi sca cha' cuiya' nu tlyu nde tso' cueen
'in Ndiose, a cunta mchcuan ñi Espíritu nu cua'
mdi'in tyaa Sti ñi cha' cha'an yu'hui ni' cusya
'in na, cui' cha' nu na'an tloo um cua' ñii lo' ne
'in um. 34 Si'yana yu Davi a nchca scuen yu nde
ni' cuaan xa nu juin yu: —Ndiose X'nan na juin

ñi lo'o Ñi X'nan: Chcua tso' cueen 'ñan, 35 lja
xicu'nin 'in ta'a cusuun quinu nde tuquiya'—.
36 Can' cha' cua' ñii, 'un ne' Israel, ca cuiya' ca ti'
um si'yana Jesús nu mjyi'in ca'an um 'in loo cusi,
Ndiose cua' m'ni ñi cha' lca Ñi X'nan na, lo' lca
ñi Cristo. 37 Cui' xaa ngu'ya sca tu'hua ni' cusya
'in ne' xa ngune 'in ne' cha' can', lo' mñicha' ne'
'in yu Tyo lo'o nchgaa la ña'an ta'a mda'an Jesús:
'Un jun ta'a na, ¿ñi na tca cu'ni hua? 38 Xacan'
mxcuen yu Tyo can': Tyaa ti' um 'in Ndiose lo'
chcua tya um lo'o cha' cuiya' 'in Jesucristo si'yana
cuten qui'ya nducui um, lo' cha'an yu'hui Espíritu
nu Luhui 'in Ndiose 'in um. 39 Si'yana ntsu'hui
cha' qui'ni ca'an cha' tsu'hue re 'in um, lo'o sñe'
um, lo'o nchgaa nten nu ndi'in tijyo' loo, nchgaa
nu cua' ngulohui Ndiose X'nan na. 40 Qui'an 'a
cha' ti' ycui' la yu Tyo lo'o nten can', mdaa yu
cha' tnu tiquee 'in ne', lo' juin yu: Tyi'o tso' um
tucueen ngunan' nu nguiaa um. 41 Yato'o nchgaa
nu m'ni cunta cha' nu ycui' yu Tyo can' mducua
tya ne', ticui' tsaan can' ndiyaa ne' tsa snan mii
ne' nu mchca sca cha' ti 'in ne' lo'o jun. 42 Tsatlyu
ndi'in lo'o jun cha' nu ndlo'o yu ta'a mda'an Jesús,
sca cha' ti 'in jun nchcu jun, cui' cuaña'an sca cha'
ti 'in jun nchcui' lyi'o jun 'in Ndiose.

Tsaña'an ndi'in jun ti' culoo

43 Yten sca ytsen ni' cusya 'in nchgaa tucui si'ya
scasca cha' nu tnu ngui'ni yu ta'a mda'an Jesús.
44 Nchgaa jun nu cua' ya qui'an ti' 'in ñi, sca cha'
ti 'in jun lo'o ta'a jun, lo' tsatlyu ndi'in na 'in jun
nchgaa jun. 45 Ntsu'hui nu yjui' se'en ndlo tñan,
ntsu'hui nu yjui' na nu ndi'in 'in, lo' mtsa jun tñi
can' cua' ña'aan 'ni cha 'in jun cunda scaa jun.
46 Sca cha' ti 'in jun ndiyo' ti'in jun nchgaa tsaan
ni' lyaa, tsatlyu nchcu jun ña'an 'in cunda scaa
jun, tsu'hue ntsu'hui tiquee jun ndi'in jun lo'o
suun ña'an, 47 n'ni tnu jun 'in Ndiose, lo' nten
ndi'in quichen can' ndyu'hui cuiya' ti' ne' ña'an
ndi'in jun lo'o ta'a jun. Cunda scaa tsaan can'
ngui'ni Ñi X'nan na cha' nchca tyun la jun, nchgaa
nu ntsu'hui cha' tyi'o laa.

3

Mchca sca yu mchcun' quiya'

1 Yato'o sca tsaan yu Tyo lo'o yu Xuhua nguiaa
yu se'en nducua laa, tsa ntsu'hui braa cua' snan
siin xa nchcui' lyi'o ne' 'in Ndiose. 2 Tulaa nu
naan ndyi'ya 'a, nchgaa tsaan ndyi'an lo'o ne' 'in
sca yu nu mchcun' quiya' ti' xa ngula, can' nchcua
jñan yu tñi 'in ne' nu nguiten can'. 3 Xa na'an yu
si'yana cua' sten yu Tyo lo'o yu Xuhua ni' lyaa,
mjñan yu tñi 'in chcuaa yu can'. 4 Una yu Tyo lo'o
yu Xuhua mxina'an tsu'hue ca yu tloo yu can', lo'
juin yu 'in: Ña'an um jan ñi. 5 Xacan' sa 'a yu
si'yana cua' xñi yu tñi 'in yu can'. 6 Una yu Tyo
can' juin yu 'in: A lo'o tñi 'ñan, una taan na nu
lo'o 'ñan. Lo'o cha' cuiya' 'in Jesucristo Nazaret,
tyiton um lo' tyi'an um. 7 Xacan' msñi yu Tyo
can' yaa' yu tso' cueen nu xiton yu 'in, ticui' xaa
mchca tsu'hue quiya' yu. 8 Sca juesa ti mdyiton
yu, mdyisnan mda'an yu, yten yu lo'o chcuaa yu
can' ni' lyaa, mda'an yu, mdo'o cuaan yu, m'ni
tnu yu 'in Ndiose si'yana cua' mchca yu. 9 Nchgaa
ne' na'an ne' ña'an nda'an yu lo' ngui'ni tnu yu 'in
Ndiose. 10 Cui' xaa yu'hui lyoo ne' 'in yu si'yana
lca yu nu nchcua njñan tñi can' tulaa nu naan
ndyi'ya 'a. Yuhue 'a ti' ne', a cunta ytsen ne' si'ya
cha' nu yato'o can'.

Cha' nu ycui' yu Tyo tulaa

11 Yu nu mchca quiya' can' nsñi ton yu 'in yu
Tyo lo'o yu Xuhua se'en nu nguia' tucui tulaa nu
naan Salomón. Nchgaa ne' msnan ne' mdiyaa ne'
se'en ndon yu si'yana lyee yuhue ti' ne'. 12 Xa
na'an yu Tyo si'yana cua' nguio' ti'in nten can',
mdyisnan ycui' yu lo'o ne': 'Un ne' Israel, ¿ñi cha'
nduhue 'a ti' um cha' re? ¿Ñi cha' nan' 'ya um
'in hua, ta nxque' ti' um si'yana lo'o cha' cuiya'
'in hua, uta lo'o cha' tsu'hue 'in hua mchca yu
re? 13 —Ndiose 'in Abraham, lo'o Isaac, lo'o Jacob,
cui' Ndiose 'in nten cula 'in na—, m'ni ñi cha'
ycuen cuaan cha' 'in Sñe' ñi nu lca Jesús, ñi nu
mdyaa um cunta 'in tuyaa' yu Pilato, ñi nu ncua
ti' yu culaa yu, lo' 'un a mslyaa um. 14 Yato'o
mscuan tloo um 'in ñi nu Luhui lati, nu Ñi ndi'in
cha' 'in, lo' nde mjñan um cha' lyaa sca yu nu
ndujui nten. 15 Yjui um 'in ñi nu ndaa chendyu
'in na, una Ndiose m'ni ñi cha' mdyiqui'o can',
lo' huare' ndaa hua suun cha' re. 16 Si'ya cha' nu
ndiya qui'an ti' hua 'in Jesús mchca yu re, yu nu
ndyu'hui lyoo um lo' nan' 'ya um, lo' si'yana ndiya
qui'an ti' hua 'in ñi, can' cha' siya' ti m'ni chca ñi
'in yu tloo na'an um. 17 Una cua' ñii, 'un jun ta'a
na, jlyo ti' hua si'yana m'ni um cha' re lo'o cha'
tinto tsatlyu lo'o jun nu ndlo tñan 'in um. 18 Una
Ndiose m'ni ñi cha' yato'o cha' re tsaña'an cha' nu
cua' mxiycui' ñi 'in nchgaa nguso 'in ñi, si'yana
Cristo ntsu'hui cha' tyijyin ñi nu ti'i. 19 Can' cha'
cua' ñii, tyaa ti' um 'in Ndiose si'yana chca qui'ya
nducui um, lo' Ñi X'nan na cu'ni ñi cha' xitñan'
cusya 'in um, 20 lo' ca'an tñan ñi 'in Jesucristo, ñi
nu cua' mdo'o ton si'yana culo laa 'in um. 21 Una

nta ñi la ni' cuaan lja nu tsato'o nchgaa la ña'an
cha' nu cua' mdi'in tyaa Ndiose, tsaña'an cha' nu
cua' mxiycui' ñi 'in nchgaa nu ngulohui ñi 'in ti'
cua' s'ni. 22 Si'yana yu Moisé ndeña'an juin yu 'in
nten cula 'in na: —Ndiose nu lca X'nan na juin
ñi si'yana lja ta'a na ntsu'hui cha' caan sca yu
nu xiycui' Ndiose 'in tsaña'an nu nxiycui' Ndiose
'ñan nan', can' nu cu'ni cunta um cha' nu chcui'.
23 Nchgaa nu a cuan xu'hue cha' nu chcui' can',
caja nu culo tso' 'in—. 24 Cui' cuaña'an nchgaa
la ña'an yu nu mxiycui' Ndiose 'in, ti' yu Samuel
nu ljyaan nde loo, ticui' cha' re mda'an ycui' yu.
25 Ncua yu nten cula 'in na, can' cha' ngui'ni ca'an
cha' tsu'hue re 'in na, cui' cha' nu mdi'in tyaa
Ndiose lo'o nten cula 'in na, lo' ndeña'an juin ñi
'in Abraham: —Loo ta nten 'in ntsu'hui cha' caan
sca sñe' nu ljyan lo'o cha' tsu'hue 'in nchgaa nten
chendyu—. 26 ¿Ta si'i lja na culo nducua la mxiton
Ndiose 'in scati Sñe' ñi nu taa cha' tsu'hue 'in na
lo'o um, ña'an ca si'yana xilo'o chon' na qui'ya
ngui'ni na cunda scaa na?

4

M'ni cuiya' ne' cha' 'in yu Tyo lo'o yu Xuhua

1 Lja nchcui' yu lo'o nten can' mdiyaa yu nu
ndlo tñan ni' lyaa, tsatlyu lo'o yu nu lca que 'in
yu silyiya nu ntsu'hui cuan ni' lyaa can', lo'o ne'
saduceo. 2 Ti'i ti' ne' si'yana ndlo'o yu 'in nten
si'yana Jesús cua' mdyiqui'o ñi, lo' si'ya cha' can'
nchca cuiya' ti' ne' si'yana ntsu'hui cha' tyiqui'o
nu cua' ngujui. 3 Msñi ne' silyiya 'in chcuaa yu
can', msu'hua yu 'in na'an chcuan, lo' si'yana cua'
msiin la xca tsaan can' ncua cuiya' cha' 'in yu.
4 Una qui'an 'a nten nu ngune 'in cha' 'in Ndiose
ya qui'an ti' ne' 'in ñi. Tsalca yu qui'yu nu ya
qui'an ti' can', ndiyaa yu ca'yu mii yu. 5 Yato'o xca
tsaan can', cui' Jerusalén nguio' ti'in yu nu ndlo
tñan ni' lyaa 'in ne' judio, lo'o qui'yu cula, lo'o ne'
escriba, 6 lo'o yu Anás, yu nu ndlo ca tñan ni' lyaa
can', lo'o yu Caifás, lo'o sca yu nu naan Xuhua,
lo'o yu Jantro, lo'o nchgaa la ña'an nten 'in yu nu
ndlo ca tñan ni' lyaa can' nguio' ti'in can'. 7 Xa
nu cua' ndon chcuaa yu can' tloo ne' mñicha' ne'
'in yu: ¿La jui cha' cuiya' re 'in um, lo' ti nu mdaa
'in na lo'o tsaña'an nu m'ni um? 8 Yu Tyo can'
mtsa'an yu'hui Espíritu nu Luhui 'in Ndiose 'in
yu, lo' juin yu: 'Un nu ndlo tñan 'in hua, nchgaa
'un nu lca qui'yu cula 'in ne' Israel, 9 cua' ñii nchca
cuiya' cha' 'in hua si'ya cha' tsu'hue nu yato'o 'in
yu nu ncua ti'i re, lo' ña'an ncua mchca yu, 10 can'
cha' quitsan' 'in um, lo' ca jlyo ti' 'un ne' Israel,
si'yana lo'o cha' cuiya' 'in Jesús Nazaret, ñi nu lca
Cristo, ñi nu mjyi'in ca'an um 'in loo cusi lo' m'ni
Ndiose cha' mdyiqui'o, lo' si'ya Jesús ndon yu re
tsu'hue lca 'in yu. 11 Cui' Jesús lca ñi —quee nu
mscuan tloo um, 'un nu lca cuityi na'an, cua' ñii
lca ñi quee nu nsñi ton 'in na'an—. 12 Ñi a caja 'a
xca tucui nu tca culo laa 'in na, cui' ca nu scati
ñi nu lca Jesús mdaa Ndiose 'in nten chendyu
nu tca xicuten qui'ya 'in na. 13 Nduhue 'a ti' ne'
'in yu Tyo lo'o yu Xuhua can' si'yana lo'o cha'
tnu tiquee 'in yu nchcui' yu, jlyo ti' ne' si'yana a
sca cha' m'ni cha'an yu, ñi a sca tñan lyi'ya yu,
xacan' ncua cuiya' ti' ne' si'yana lo'o Jesús ta'a
mda'an yu. 14 A xca 'a cha' ti' ncua chcui' ne'
lo'o yu, si'yana sca se'en ti ndon yu lo'o yu nu
mchca can'. 15 Xacan' ngulo ne' tñan si'yana tyi'o
yu nde lyiya' lja cu'ni cuiya' ne' cha' 'in yu lo'o
ta'a nducua ne' can', 16 lo' ndeña'an nchcui' ne':
¿Ña'an cu'ni na lo'o yu cua? Cua' m'ni yu sca cha'
nu tnu lo' ña'aan quichen Jerusalén cua' mscua
cueen cha' re, a ndyijyi 'a ña'an su'hua cutsi' na
cha' re. 17 Cua' ñii si'yana a quine yu'hui cha' re
lyee la, tsu'hue lati xicutsen na 'in yu si'yana a
chcui' 'a yu lo'o ñi xca tucui cha' 'in Jesús chcui
nu nguiaa nde loo la re. 18 Xacan' mxi'ya ne' 'in
yu, lo' tla 'a mdi'in tyaa ne' cha' lo'o yu si'yana
a chcui' 'a yu lo'o ñi xca tucui cha' 'in Jesús, ñi
a culo'o 'a yu 'in nten cha' can'. 19 Una yu Tyo
lo'o yu Xuhua can' mxcuen yu 'in ne': ¿Ti ña'an ta
cha' re nu tsu'hue la na tloo Ndiose? ¿Ta tsu'hue
la cha' ca ja'an hua 'in um, uta na ca ja'an hua
'in Ndiose? 20 Si'yana huare' a tca cula ti' hua
chcui' hua lo'o nten ña'an cha' nu cua' na'an hua
lo' ngune 'in hua. 21 Tla 'a cha' ycui' ne' lo'o yu
se'en nu xicutsen ti' yu, xacan' ngulaa ne' 'in yu,
a jui ña'an culo qui'ya ne' 'in yu si'yana ytsen ne'
'in nten qui'an can', si'yana nchgaa ne' m'ni tnu
ne' 'in Ndiose si'ya cha' nu yato'o can', 22 si'yana
yu nu ncua ti'i can' cua' ndyijyin tucua yla yjan
ntsu'hui yu, lo' Ndiose m'ni chca 'in yu.

Xa mjñan jun 'in Ndiose si'yana taa ñi cha' tnu tiquee 'in jun

23 Xa ngulaa ne' 'in yu, nguila yu se'en ndi'in
nchgaa la ña'an ta'a nda'an yu, mdaa yu suun
ña'an cha' nu ycui' yu nu ndlo ca tñan ni' lyaa lo'o
qui'yu cula can'. 24 Xa ngune 'in jun ña'an cha' nu
mdaa yu can', sca cha' ti 'in jun mdyisnan ycui'
lyi'o jun 'in Ndiose, lo' juin jun: Ndiose X'nan hua,
'un ntsu'hui cha' cuiya' yaa' um lo'o nchgaa loo
cha', —cui' um mtñan um ni' cuaan, lo'o chendyu

re, lo'o tyi'a tujo'o, cui' um mtñan um nchgaa loo
na nu ndi'in 'in na—, 25 cui' um mxiycui' um 'in
Davi nu ncua nguso 'in um, lo' juin um: ¿—Ñi cha'
ta lyee 'a nguilo ti'in nten re, ñi cha' nsu'hua loo
ne' cha' nu a ntsu'hui cunta? 26 Yu nu lca ree
loo chendyu re, tsatlyu lo'o yu nu ntsu'hui cha'
cuiya' yaa', ndiyo' ti'in yu se'en nu xuun yu lo'on
nan' nu lca X'nan yu, lo'o Cristo nu ngulohuin—.
27 Cha' ñi si'yana cuaña'an nguio' ti'in nten re, yu
Herode lo'o yu Poncio Pilato, ne' gentil lo'o ne'
Israel, se'en nu ña'an ti'i ne' 'in Sñe' um, ñi nu
luhui lati nu ngulohui um, nu lca Jesús, 28 si'yana
cu'ni ne' tsaña'an cha' nu cua' mdi'in tyaa um
cua' s'ni, nchgaa cha' nu ntsu'hui cha' ca. 29 Cua'
ñii, 'un Ñi X'nan hua, xñi um cunta ña'an nchcui'
ti'i ti' ne' 'in hua, una taa um cha' cuiya' 'in hua nu
lca nguso 'in um, si'yana a xicutsen ti' hua chcui'
hua cha' tsu'hue 'in um lo'o nten, 30 lja xacan'
cu'ni chca um 'in nu ti'i, cu'ni um scasca cha' nu
tnu lo'o cha' cuiya' 'in Sñe' um, ñi nu luhui lati
'in um nu lca Jesús. 31 Ña'aan mdyi ycui' lyi'o jun
'in Ndiose, nguñan se'en nguio' ti'in jun, mtsa'an
yu'hui Espíritu nu Luhui 'in Ndiose 'in nchgaa
jun, lo' m'ni tnu tiquee jun ycui' jun cha' tsu'hue
'in Ndiose.

Tsatlyu ndi'in na 'in jun

32 Sca cha' ti 'in jun nu cua' ya qui'an ti' 'in
Jesús, lo' sca cusya ti 'in jun ndi'in jun can', a
tucui nu nchcui' si'yana na 'in lca na nu ndi'in 'in,
si'yana tsatlyu ndi'in na 'in jun. 33 Yu ta'a mda'an
ca Jesús, tnu 'a tiquee yu nchcui' yu lo'o nten
si'yana mdyiqui'o Ñi X'nan na Jesús, lo' Ndiose
m'ni ñi cha' mtsa'an yu'hui cha' tsu'hue 'in ñi
ni' cusya 'in jun. 34 A xca 'a jun ti' ngui'ni cha'
'in jun, si'yana nchgaa jun nu ndi'in yuu 'in, ta
nducua na'an 'in, ndyijui' jun 'in na lo' ndiya lo'o
jun ña'aan tñi can', 35 ndaa jun 'in na 'in yu ta'a
mda'an Jesús, lo' yu can' cua' ntsa yu 'in na cua'
ña'aan 'ni cha' 'in jun cunda scaa jun. 36 Lja jun
can' ndi'in sca yu naan See nu mdo'o se'en lca
Chipre, una yu ta'a mda'an Jesús mdi'in tyaa nii
yu ca naan yu Bernabé. (Nii yu nchca ti' chcui':
Sñe' nu ndaa cha' tnu tiquee.) Lca yu ta nten 'in
ne' Leví. 37 Lo'o yu can' yjui' yu sca yuu 'in yu, lo'
ña'aan tñi can' mdaa yu 'in yu ta'a mda'an Jesús.

5

Cha' 'in Ananía lo'o Safira

1 Una xca yu naan Ananía lo'o Safira cuilyi'o
yu, yjui' jun sca yuu 'in jun, 2 una m'ni cuiya' jun
cha' si'yana quinu tsa chin' tñi can' 'in jun, lo' xa
mdaa yu tñi can' m'ni yu cha' si'yana ña'aan na
mdaa yu 'in yu ta'a mda'an Jesús. 3 Xacan' juin yu
Tyo 'in yu Ananía: ¿Ñi cha' mdaa um ya' nguñi
lyi'o Laxa'an 'in um, ncua ti' um cuñilyi'o um 'in
Espíritu nu Luhui 'in Ndiose, lo' mxu'hua se'en
um tichin' tñi nu yjui' um yuu can'? 4 ¿Ta si'i se'en
ndlo ca um tñan lca na? Xa yjui' um 'in na, ¿ta si'i
cunta 'in um su tñi can'? ¿Ñi cha' mdaa um ya'
yten cha' ngunan' ni' cusya 'in um? Una si'i tloo
nten ycui' um cha' cuiñi re, cui' ca nu tloo Ndiose.
5 Ña'aan ngune 'in yu Ananía cha' can' mdlyu yu
lo' ngujui yu. Nchgaa ne' yten sca ytsen 'in ne'
xa ynan ne' cha' can'. 6 Cui' xaa mdiyaa tucua
snan yu tsa suhue ti, nguxen te' 'in yu lo' ya tsi'
'in yu. 7 Tsa mdijin snan braa xa mdiyaan nten
'in yu nu ngujui can', una a ngujlyo ti' ne' ña'an
cha' nu yato'o can'. 8 Xacan' juin yu Tyo can' 'in
ne': Quitsa' um 'in hua, ¿ta cui' tsacua ti ncua yuu
nu yjui' um can'? Mxcuen ne' 'in yu: Cui' tsacua
ti ncua na. 9 Juin yu Tyo 'in ne': ¿Ñi cha' ncua
sca cha' ti 'in um lo' ncua ti' um cuñilyi'o um 'in
Espíritu 'in Ñi X'nan na? Ña'an jan ñi, tuna'an
cua cua' nguila yu nu ya tsi' 'in nten 'in um, lo'
cui' cuaña'an tsa lo'o yu 'in um. 10 Cui' ña'an
lcaa mdlyu ne' cuna'an can' tloo yu Tyo can', lo'
ngujui ne'. Ña'aan nguila yu tsa suhue ti can'
na'an yu si'yana cua' ngujui ne'. Xacan' ya tsi' yu
'in ne' sii' se'en su cuilyi'o ne'. 11 Yten sca ytsen
ni' cusya 'in nchgaa jun ta'a na, cui' cuaña'an lo'o
nchgaa la ña'an nten nu ynan cha' can'.

Scasca cha' nu tnu m'ni Ndiose

12 Si'ya cha' cuiya' nu mdaa Ndiose 'in yu ta'a
mda'an Jesús, ncua m'ni yu scasca cha' nu tnu
tloo na'an nten can', sca cha' ti 'in jun ndiyo'
ti'in jun se'en nguia' tucui tulaa Salomón can'.
13 Nchgaa la ña'an nten can' tsu'hue 'a cha'
nchcui' ne' 'in jun, una a msti ti' ne' quio' ti'in
ne' sca se'en ti lo'o jun, 14 siya' cuaña'an nde lyee
la nguia nguiton nten nu cua' ya qui'an ti' 'in Ñi
X'nan na, tsaña'an qui'an yu qui'yu lo' cuaña'an
qui'an jun cuna'an. 15 A cunta ndyi'an lo'o ne' 'in
nu ti'i, mdi'in tyaa ne' 'in loo jaa' uta loo qui'ñan
tu'hua tucueen se'en ntsu'hui cha' tyijyin yu Tyo,
lo' siya' xñii ti yu cha' qui'ni ca'an 'in nu ti'i
can', lo' nchca. 16 Scasca quichen nu ndi'in cui'
ti can', ndyi'o lo'o ne' 'in nu ti'i lo'o nu ntsu'hui
cui'in xa'an 'in, mdiya lo'o ne' 'in se'en ndi'in jun
quichen Jerusalén, lo' nchgaa can' mchca.

Xa m'ni lyi'o 'tnan ne' 'in yu Tyo lo'o yu Xuhua

17 Yu nu ndlo ca tñan ni' lyaa tsatlyu lo'o
ta'a nda'an yu, cui' ta 'in ne' Saduceo, yten sca
cha' xlya ni' cusya 'in ne', 18 lo' ngulo ne' tñan
si'yana quinu yu ta'a mda'an Jesús, lo' tsaa yu
na'an chcuan. 19 Una ticui' tla can' ngu'ya ton
sca angujle 'in Ñi X'nan na se'en ntsu'hui yu, lo'
msla tuna'an chcuan can', xa cua' ngulyoo 'in
yu xacan' juin: 20 Yaa um lo' sten um ni' lyaa,
lo' chcui' la um lo'o nten ña'an nguiaa cha' 'in
chendyu nu cui ti. 21 M'ni yu cunta cha' can', lo'
ña'aan ngu'ya xaa yten yu ni' lyaa, lo' mdyisnan
ngulo'o yu 'in nten can'. Una lja xacan', yu nu
ndlo ca tñan ni' lyaa lo'o ta'a nda'an yu, mxi'ya yu
'in nchgaa yu nu ntsu'hui cha' cuiya' yaa', tsatlyu
lo'o qui'yu cula 'in ne' Israel, lo' ngulo ne' tñan 'in
yu silyiya si'yana quia lyoo yu 'in yu nu ntsu'hui
ña'an chcuan can'. 22 Una xa mdiyaa yu na'an yu
si'yana a tucui 'a ntsu'hui can', xacan' nguia ytsa'
yu 'in nchgaa yu nu nguio' ti'in can', 23 lo' juin yu:
Nu cha' ñi s'ni, xa mdiyaa hua se'en nducua na'an
chcuan cua, na'an hua si'yana nchcun tsu'hue na,
lo' yu nu ntsu'hui cuan 'in na ndon yu tuna'an
can', una xa msla hua 'in na, a tucui 'a ntsu'hui
can'. 24 Yu nu ndlo ca tñan ni' lyaa lo'o yu nu
lca que 'in silyiya nu ntsu'hui cuan ni' lyaa, lo'o
nchgaa la ña'an yu nu ndlo tñan can', qui'an 'a
cha' mda'an tiquee yu, lo' nguñan ti' yu ña'an
tsato'o cha' re. 25 Una cui' xaa mdiyaa sca yu nu
mdaa suun, lo' juin yu: Yu nu msu'hua um na'an
chcuan, cua' ñii ndlo'o yu 'in nten ni' lyaa cua.
26 Xacan' mdo'o yu nu lca que lo'o silyiya 'in yu,
nguia 'ya yu 'in chcuaa yu can', lo'o cha' tsu'hue ti
nguian lo'o ne' 'in yu, si'yana nguitsen ne' cha' ta
jyi'in nten can' quee 'in ne'. 27 Xa nguila lo'o ne'
'in yu, mdyaa ne' cunta 'in yu yaa' nu ntsu'hui
cha' cu'ni cuiya' cha' 'in yu, lo' yu nu ndlo ca
tñan ni' lyaa can' mñicha' 'in yu: 28 ¿Ta si'i na
cua' ycui' na lo'o um si'yana a culo'o 'a um 'in
nten cha' 'in yu can'? Cua' ñii, ña'aan Jerusalén
cua' ngune 'in ne' cha' nu ndlo'o um, lo' nchca
ti' um su'hua um qui'ya chon' hua si'ya cha' nu
ngujui yu. 29 Mxcuen yu Tyo can' lo'o nchgaa la
ña'an ta'a mda'an Jesús: 'Ni cha' ca ja'an hua 'in
Ndiose culo nducua la, lo' si'i 'in nten chendyu.
30 Cui' Ndiose 'in nten cula 'in na ngua'an tñan
ñi 'in Jesús, lo' 'un yjui um 'in ñi xa mjyi'in ca'an
um 'in ñi sca sii' yca. 31 'In ñi cua' mdaa Ndiose
sca cha' cuiya' nu tlyu tso' cueen 'in ñi, si'yana
ca Ñi nu ndon loo, Ñi nu ndlo laa 'in na, se'en nu
xilo'o chon' ne' Israel qui'ya ngui'ni ne', lo' cu'ni
ñi cha' tlyu ti' 'in ne'. 32 Huare' ndaa hua suun
cha' re tsatlyu lo'o Espíritu nu Luhui 'in Ndiose,
cui' Espíritu nu ndaa Ndiose chu'hui ni' cusya 'in
nchgaa nu ca ja'an 'in ñi. 33 Una nde lyee la ycuen
tique' ne' xa ngune 'in ne' cha' can', lo' ncua ti'
ne' cujui ne' 'in yu. 34 Una lja can' mdyiton sca
yu fariseo naan Gamaliel, lca yu sca nu ndlo'o
cha' 'in lee, lo' lyee ndyu'hui cuiya' ti' nten 'in
yu. Ngulo yu tñan si'yana culyoo ne' 'in yu ta'a
mda'an Jesús tsa xi'i nde lyiya', 35 xacan' juin yu
'in ta'a nducua yu: 'Un ne' Israel, xñi na cunta
ña'an cu'ni na lo'o yu cua. 36 A s'ni lyee mda'an
sca yu ncua naan Teudas, juin yu si'yana ntsu'hui
cha' cuiya' yaa' yu, lo' mxo' ti'in yu jacua ciento
yu qui'yu nu ncua sca cha' ti 'in lo'o yu, una xa
ngujui yu, nchgaa ta'a mda'an yu cua' la tucueen
ngunaan yu. 37 Chon' nde'en can' mda'an sca yu
Galilea nu ncua naan Juda, cui' xa mda'an sñi ne'
nii nten quichen, cui' cuaña'an qui'an nten mxo'
ti'in yu, una xa ngujui yu ticui' ti ña'an yato'o
'in ta'a mda'an yu, cua' la tucueen ngunaan ne'.
38 Can' cha' cua' ñii chcuin' lo'o um: Tsu'hue lati
culaa na 'in yu re, a ta quiya' na 'in yu lo'o cha'
nu ndlo'o yu, si'yana cha' ta lca na cha' 'in nten
chendyu, tsatii tuhue cha' 'in yu. 39 Una cha' lca
na cha' 'in Ndiose, a tca chcui ndijin na loo cha'
cua, ña'an tu' quija lyoo na nsuun na lo'o Ndiose.
40 Nguinu tsu'hue tiquee ne' lo'o ña'an cha' nu
ycui' yu. Xacan' mxi'ya ne' 'in yu ta'a mda'an
Jesús, ngulo ne' tñan si'yana qui'ni yu lo' mdi'in
tyaa tla ne' sca cha' lo'o yu si'yana a chcui' a yu
cha' 'in Jesús, xacan' ngulaa ne' 'in yu. 41 Tsu'hue
ntsu'hui tiquee yu mdyi'o yu se'en can' si'yana
mdaa Ndiose cha' cuiya' mdijin yu nu ti'i si'ya
Jesús. 42 Nchgaa tsaan ndlo'o yu 'in nten ni' lyaa
uta la na'an 'in ne', a ndla' ti' yu nchcui' yu cha'
tsu'hue 'in Jesucristo.

6

Xa ngulo ton jun 'in tsa cati yu nu ta yaa'

1 Cui' lja xacan' nguia nguiton jun nu ntsu'hui
cha' 'in Jesús, una mdyisnan msu'hua qui'ya ta'a
jun nu nchcui' cha' griego lo'o nu nchcui' cha'
hebreo, si'yana lyee la nda yaa' jun 'in ne' cuna'an
nu nguinu lo'o cha' ycui' ti nu nchcui' cha' hebreo
que 'in nu nchcui' cha' griego. 2 Xacan' ta'a
tichcua yu can' mxo' ti'in yu 'in nchgaa jun nu
cua' ntsu'hui cha' 'in Jesús, lo' juin yu: A ndyi'o
tñan cula' ti' hua chcui' hua cha' 'in Ndiose, lo'
cutsa hua na nu cunajo'o 'in jun. 3 Can' cha', 'un
jun ta'a na, culohui um tsa cati yu qui'yu lja na
re, yu nu ndyi'ya ña'an chendyu ndu'hui, yu nu

mtsa'an yu'hui lo'o Espíritu nu Luhui 'in Ndiose,
yu nu tiyaa, can' nu xnu na 'in cu'ni tñan re.
4 Lo' huare' tsa quiñan la hua chcui' lyi'o hua 'in
Ndiose lo' chcui' hua cha' tsu'hue 'in ñi. 5 Nguinu
tsu'hue tiquee jun lo'o cha' nu ycui' yu. Xacan'
ngulo ton jun 'in yu Steba, sca yu nu lyee ndiya
qui'an ti' nu mtsa'an yu'hui Espíritu nu Luhui 'in
Ndiose 'in, lo'o yu Lpe, yu Prócoro, Nicanor, yu
Timón, yu Parmenas, lo'o yu Nicolás nu mdo'o
quichen Antioquía, sca yu cua' ntsu'hui ña'an
cha' 'in ne' judio. 6 Mdiya lo'o jun 'in yu tloo
yu ta'a mda'an Jesús, ycui' lyi'o yu 'in Ndiose, lo'
mdi'in tyaa yu yaa' yu que. 7 Tsa nducua lyee
la nguia nguine yu'hui cha' tsu'hue 'in Ñi X'nan
na quichen Jerusalén, lo' cuaña'an lyee la nchca
qui'an jun nu cua' ntsu'hui cha' 'in Jesús, cui'
cuaña'an tyun yu nu ndlo tñan ni' lyaa 'in ne'
judio ya qui'an ti' 'in Jesús.

Xa nguinu yu Steba

8 Yu Steba can' mtsa'an yu'hui yu lo'o cha'
tsu'hue 'in Ndiose, nda'an lo'o yu cha' cuiya' 'in
ñi, can' cha' ngui'ni yu scasca cha' nu tnu tloo
nten can'. 9 Yato'o tucua snan yu judio nu ndiyo'
ti'in se'en nchcui' ne' lca Liberto, lo'o chcua xnan
yu nu mdo'o quichen Cirene lo'o Alejandría, lo'o
yu nu mdo'o se'en lca Cilicia lo'o Asia, mdyisnan
ycui' tyijyin ne' lo'o yu Steba can'. 10 A ngujlyo 'a
ti' ne' ña'an ti' xcuen ne' 'in yu, si'yana lo'o cha'
tiyaa nchcui' yu si'ya cha' cuiya' nu mdaa Espíritu
'in Ndiose 'in yu. 11 Xacan' msu'hua lyiya' ne'
'in tucua snan nu chcui' si'yana ngune 'in ña'an
mdaja yu Steba can' 'in Moisé lo'o 'in Ndiose.
12 Si'ya cha' cuiñi can' nguilo ti'in nten, qui'yu
cula lo'o ne' escriba. Siya' ngu'ya ti ne' msñi ne'
'in yu Steba can', lo' ya lo'o ne' 'in yu se'en nu
ntsu'hui cha' ca cuiya' cha' 'in yu. 13 Ngulo ton
ne' chcua xnan nu chcui' cha' cuiñi: Yu re a ndla'
ti' yu nchcui' ca'an yu 'in laa nu luhui 'in na, a
cunta lo'o cha' 'in lee ndaja yu. 14 Ngune 'in hua
juin yu si'yana Jesús Nazaret ntsu'hui cha' cujlyo
yu se'en re, lo' xitsa'an yu nchgaa ña'an cha' nu
ngulo'o Moisé 'in na. 15 Nchgaa nu nducua se'en
nchca cuiya' qui'ya can', mxina'an ne' tloo yu
Steba can', lo' ncua chcan' tloo yu tsaña'an tloo
angujle.

7

Cha' nu ycui' yu Steba xa yjui ne' 'in yu

1 Yu nu ndlo ca tñan ni' lyaa can' mñicha' 'in
yu Steba: ¿Ta cha' ñi ña'an nchcui' nchgaa yu
re cha' 'in? 2 Xacan' mdyisnan ycui' yu Steba:
'Un nu lca nten cula 'in na, quine 'in um cha' nu
chcuin'. Ndiose ñi nu tlyu lati ngulo'o tloo 'in
nten cula 'in na nu ncua naan Abraham se'en lca
Mesopotamia, xa nu ti' lyijyi tsa ti'in yu se'en lca
Harán, 3 lo' juin Ndiose 'in yu: —Xnu yuu quichen
tyi, tyi'o tso' lja ta nten 'in, lo' tsa ti'in xca loo yuu
se'en nu nan' quitsan' 'in—. 4 Xacan' mdo'o yu
Abraham se'en ndi'in ne' caldeo, mdiya ti'in yu
quichen Harán, lo' xa ngujui sti yu mxitsa'an ti'in
Ndiose 'in yu loo yuu se'en ndi'in na cua' ñii. 5 —
Ñi se'en qui'ya ton sca tso' quiya' ti yu—, a mdaa
ñi cha' cuiya' culo yu tñan. —Una mdi'in tyaa ñi
sca cha' lo'o yu si'yana ntsu'hui cha' quinu yuu
can' 'in yu lo'o sñe' yu—, siya' ñi sca sñe' yu lo'
a nchca tyi'in xacan'. 6 Ndeña'an juin Ndiose 'in
yu: —Sñe' ta nten 'in ntsu'hui cha' tsa ti'in xca loo
yuu, can' xitijin ne' 'in nu ti'i lo' ca nguso 'in ne'
tsani' jacua ciento yjan—. 7 Una nan' cu'ni xñan
bsya 'in quichen tnu can', juin Ndiose, —lo' tsa
tucua xaa xitucui loo yuu se'en ntsu'hui cha' cu'ni
tnu 'ñan—. 8 Xacan' mdi'in tyaa Ndiose sca cha'
lo'o Abraham si'yana ca circuncida 'in yu, chon'
nde'en can' mdaa ñi sca sñe' yu nu ncua naan
Isaac, cui' cuaña'an m'ni yu lo'o Isaac xa ntsu'hui
yu snu' ti tsaan, cuaña'an ya quiñan Isaac can'
lo'o Jacob, lo' cuaña'an m'ni can' lo'o ta'a tichcua
sñe' yu nu lca nten cula 'in na. 9 Si'ya cha' jñan ti'
'in can' yato'o yjui' 'in yu See ta'a ngula se'en lca
Egipto, una Ndiose a ngula yaa' ñi 'in yu See can',
10 mda yaa' ñi 'in yu lo'o nchgaa nu ti'i yaan 'in yu,
—mdaa ñi cha' tiyaa 'in yu lo' m'ni ñi cha' yu'hui
cuiya' ti' Faraón, ree 'in ne' Egipto, 'in yu See
can', ngulo ton ne' 'in yu ca yu bsya ña'aan se'en
lca Egipto, tsatlyu lo'o na'an 'in ne'—. 11 Chon'
nde'en can' ngu'ya bju'ñan ña'aan se'en lyi'ya loo
Egipto lo'o Canaán, yaan nu ti'i tnu se'en can',
hasta lo'o nten cula 'in na a jui 'a na nu cunajo'o
'in ne'. 12 Xa ynan yu Jacob cha' si'yana ndi'in
trigo se'en lca Egipto, ngua'an tñan yu 'in sñe'
yu, cui' nu lca nten cula 'in na, si'yana tsa 'ya
ne' trigo se'en can'. 13 Xa nu cua' nchca tucua
ya' ndyi'an ne', la xacan' mtsa' la yu See si'yana
lca yu ta'a ngula ne', lo' yu'hui lyoo tsu'hue yu
ree Faraón ñi ta nten lca yu See can'. 14 Ngulo
yu See tñan 'in ta'a ngula yu, si'yana quia 'ya yu
'in Jacob nu lca sti yu lo'o nchgaa ta nten 'in yu,
loo nchgaa ne' ndiyaa ne' snan yla ntsu'hui 'tñu
ne'. 15 Cuaña'an yato'o mdiyaa yu Jacob se'en lca
Egipto, can' ngujui yu, lo' cui' cuaña'an lo'o nten
cula 'in na. 16 Xa mdo'o ne' can' nguian lo'o ne'

tijyan nten cula 'in na se'en lca Siquem, mdi'in
tyaa ne' 'in na ni' tuquee nu yjui' sñe' Hamor 'in
Abraham nu ncua nten cula 'in na. 17 Lja mdi'in
ne' quichen Egipto lyee yton ne', una Ndiose a
ngujlya ti' ñi ña'an cha' nu cua' mdi'in tyaa ñi lo'o
Abraham, 18 yato'o mdo'o ton xca ree se'en lca
Egipto, una a yu'hui lyoo 'a yu cha' 'in yu See can'.
19 Yu ree can' lo'o cha' cuiñi ngunan yu ña'an nu
xitijin yu 'in ne' nu ti'i, lo' ngulo yu tñan 'in ne'
si'yana xcuan ne' sñe' ne' si'yana a cuton 'a ne'.
20 Lja xacan' ncua cune' yu Moisé, can' nu yu'hui
cuiya' ti' Ndiose 'in, lo' tsani' snan coo' nten cula
'in yu m'ni co'o 'in yu. 21 Una ngula yaa' jun 'in
yu si'ya cha' nu mdi'in tyaa ree can', yato'o ticuii'
sñe' ree Faraón nu cuna'an mchcuan cunta 'in yu,
m'ni co'o ne' 'in yu ña'an nchca ti' sca sñe' ca
ne'. 22 Moisé can' m'ni cha'an yu tsaña'an cha'
'in ne' Egipto, lo' mdon lo'o yu sca cha' cuiya'
nu tlyu. 23 Xa ntsu'hui yu tucua yla yjan, ncua
lca tiquee yu tsa na'an yu se'en ndlyu ta'a yu,
ne' Israel. 24 Xa na'an yu si'yana sca ne' Egipto
ndyijui ti'in ne' 'in ta nten 'in yu, cui' xaa ngula
yu 'in lo' yjui yu 'in ne' Egipto can'. 25 Nguñan
ti' yu si'yana nchgaa ta nten 'in yu qui'ya cha'
tiyaa si'yana Ndiose lca nu ngua'an tñan 'in yu
nu culaa yu 'in ne', una a nguñan ti' ne' cuaña'an.
26 Xca tsaan can' mdiyaa yu se'en nsuun tucua yu
qui'yu, msu'hue yu cusuun can', lo' juin yu: Sca
ta ti nten lca um, ¿ñi cha' ta nsuun um? 27 Yu
nu nsuun can' mducua yaa' yu 'in yu Moisé, lo'
juin yu 'in: ¿—Ti nu mdi'in tyaa 'in lca sca bsya
uta sca bse lja hua re? 28 ¿Ta na ñan ti' cujui 'ñan
ña'an yjui 'in sca yu Egipto lca—? 29 Xa ngune 'in
yu cha' can', msnan yu lo' mdiyaa yu xca loo yuu
se'en lca Madián, can' jui cuilyi'o yu lo' mdi'in
tucua sñe' yu. 30 Tucua yla yjan mdijin, yu Moisé
nda'an yu sca se'en ngutyi se'en nducua qui'ya
Sinai, can' ngulo'o tloo sca angujle 'in yu loo quii'
ndiquin lja yca quiche' can'. 31 Yuhue 'a ti' yu
xa na'an yu cha' can', ya ton yu cui' la si'yana
cu'ni quii tsu'hue yu 'in na, xacan' ngune 'in yu
ycui' Ñi X'nan na: 32 —Nan' lcan Ndiose 'in nten
cula 'in, Ndiose 'in Abraham, Ndiose 'in Isaac,
Ndiose 'in Jacob. Mdyisnan mchcuan yu Moisé lo'
a mxina'an 'a yu se'en ndiquin can'—. 33 Lo' juin
Ñi X'nan na 'in yu: —Lyoo quinan ntsu'hui quiya'
si'yana se'en luhui 'a ndon. 34 Nan' cua' na'an lo'
jlyo tin' si'yana cha' ñi ndijin sñe' nu ti'i se'en
lca Egipto, cua' ngune 'ñan tsaña'an nu njñan ne'
'ñan, lo' ngu'ya ton si'yana culo laan 'in ne'. Can'
cha' cua' ñii ca'an tñan 'in tsaa se'en lca Egipto—.
35 Yato'o yu nu mscuan tloo ne' 'in xa juin ne': ¿Ti
nu mdi'in tyaa 'in lca sca bsya uta sca bse lja hua?
Can' yu nu ngua'an tñan Ndiose 'in xa ngulo'o
tloo angujle 'in yu se'en ndiquin yca quiche' can',
si'yana ca yu sca nu ndon loo lati nu culo laa 'in
ta nten 'in yu tuyaa' ne' Egipto. 36 Mdo'o lo'o
yu 'in ne' se'en lca Egipto xa m'ni yu scasca cha'
nu tnu, lo'o se'en lca tujo'o nga'á, cui' cuaña'an
loo yuu ngutyi se'en mda'an ne' tsani' tucua yla
yjan. 37 Cui' Moisé lca nu juin 'in ne' Israel: Lja ta
nten 'in na, Ndiose X'nan na, ntsu'hui cha' xiton
ñi sca nu xiycui' ñi 'in tsaña'an nchcuin' lo'o um
cua' ñii, can' nu cu'ni cunta um cha' nu chcui'.
38 Cui' Moisé can' lca nu mdon lja nten cula 'in na
se'en nguio' ti'in ne' Israel loo yuu ngutyi can',
xa ycui' sca angujle lo'o yu loo qui'ya Sinai, lo'
mchcuan yu cunta cha' tsu'hue nu taa chendyu
'in na. 39 Una nten cula 'in na a ncua ja'an ne' 'in
yu, cui' ca nu nde mscuan tloo ne' 'in yu, lo' ncua
lca tiquee ne' xitucui ne' se'en lca Egipto, 40 xa
juin ne' 'in yu Aaron: —Tñan um lcuin jo'o 'in hua
nu chcua loo se'en nguiaa hua, si'yana yu Moisé
nu ngulyoo 'in hua se'en lca Egipto, a jlyo ti' hua
ñi na ncua 'in yu—. 41 Xacan' mtñan ne' sca lcuin
bta cune' nu ca jo'o x'nan ne', lo' mdiquin tucua
ne' 'ni tloo can', lo' si'ya na nu mtñan yaa' ne'
can', tsu'hue ntsu'hui tiquee ne' ngui'ni ne' ta'a.
42 Can' cha' Ndiose ngula yaa' 'in ne', lo' mdyisnan
m'ni tnu ne' na nu nducua ni' cuaan, cui' tsaña'an
cha' nu mxiycui' Ndiose 'in yu nu ngua'an scua
quityi cua' s'ni: —Un ne' Israel, ¿ta ñan ti' um
si'yana 'ñan nan' m'ni tnu um xa mdiquin tucua
um scasca 'ni tloo jo'o x'nan um xa mda'an um
loo yuu ngutyi tsani' tucua yla yjan? 43 Ngu'ya um
sca te' na'an 'in jo'o Moloc, lo'o lcuin cuii nu lca
jo'o x'nan um Renfán, lcuin nu mtñan yaa' nten
m'ni tnu um. Can' cha' cua' ñii cu'nin cha' tsa lo'o
ne' 'in um sca se'en tijyo' lati que 'in Babilonia—.
44 Cui' cuaña'an mda'an lo'o nten cula 'in na te'
na'an nu nguia' xa mdi'in tyaa Ndiose cha' lo'o
ne' se'en ngutyi can', lo' mtñan yu Moisé 'in na
chcui ña'an ngulo Ndiose tñan 'in yu, tsaña'an
lcuin nu na'an xñii yu. 45 A cunta mdiya lo'o ne'
te' na'an can' xa yten Josué loo yuu 'in ne' gentil,
lo' mchcuan yu cunta 'in na si'yana Ndiose lca
nu m'ni cha' mdo'o ne' se'en can', can' mdi'in te'
na'an can' tsaya' mdiyaa tsaan nu ngulo yu Davi
tñan. 46 Can' yu nu yu'hui cuiya' ti' Ndiose 'in, lo'
mjñan yu cha' cuiya' cha' tca tñan yu sca se'en
tyi'in ñi, cui' Ndiose 'in Jacob. 47 Una yu Salomón
m'ni yu cha' nguia' sca laa 'in ñi. 48 Cha' ñi si'yana

Ndiose, ñi nu tlyu lati nducua ni' cuaan, a ndyi'in
ñi ni' lyaa mtñan yaa' nten chendyu, tsaña'an
nchcui' quityi nu ngua'an scua nguso 'in ñi cua'
s'ni: 49 —Ni' cuaan lca na se'en nducuan, lo'
chendyu re lca na se'en nxitñan' quiyan', ¿ña'an
ta tñan um sca na'an 'ñan, nchcui' Ñi X'nan na,
uta sca se'en ntsu'hui cha' xitñan'? 50 ¿Ta si'i
cuin' mtñan nchgaa loo na nu chcan' loo chendyu
re? 51 'Un lca um nten nu lye' ti', tla cusya 'in
um, lo' nducun tunscan um—, scaña'an ti nxcuan
tloo um Espíritu nu Luhui 'in Ndiose. Tsaña'an
m'ni nten cula 'in na, lo' cuaña'an ngui'ni um
cua' ñii. 52 ¿Ta nde'en nu mxiycui' Ndiose 'in cua'
s'ni, na a mna'an ti'i nten cula 'in na? Yato'o yjui
um 'in nu mda'an ycui' si'yana ntsu'hui cha' caan
sca nu ñi ndi'in cha' 'in, a s'ni mdyaa um 'in ñi
tuyaa' ne' nducun' lo' yjui um 'in ñi, 53 'un nu
mchcuan cunta cha' 'in lee nu mdaa angujle, una
a mxu'hua se'en um 'in na. 54 Xa ngune 'in ne'
cha' can', lyee 'a ycuen tiquee ne' lo'o yu Steba
can', hasta nchcu lyi'ya ne' ndon ne'. 55 Una yu
Steba mtsa'an yu'hui Espíritu nu Luhui 'in Ndiose
'in yu, mxina'an yu nde ni' cuaan lo' na'an yu
sca xaa nu tsu'hue ña'an se'en nducua Ndiose,
lo' tso' cueen 'in ñi nducua Jesús. 56 Lo' juin yu:
Ña'an jan ñi, chcan' 'ñan nguila tucua ni' cuaan,
lo' Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan nducua ñi
tso' cueen 'in Ndiose. 57 Xacan' msi'ya yja cueen
ne', lo' mducun ne' tunscan ne', lo' siya' ngu'ya
ti ne' chon' yu, 58 ngulo ne' 'in yu nde tu'hua
quichen, can' mjyi'in ne' quee 'in yu, lo' te' tucuin
nu lco' ne' mdyaa ne' cunta 'in na 'in sca yu naan
Saulo. 59 Yu Steba can' ycui' lyi'o yu 'in Ndiose
lja njyi'in ne' quee 'in yu, lo' juin yu: Jesús, 'un ñi
nu lca X'nan hua, chcuan um cunta cusya 'ñan.
60 Ña'aan mdyi'ya xtyin' yu, ycui' cueen yu: Ñi
X'nan hua, a cu'ni um cunta ña'an qui'ya ngui'ni
ne' re lo'on. Xa mdyi ycui' yu cha' re ngujui yu.

8

Mxitijin yu Saulo 'in jun nu ti'i

1 Yu Saulo, sca cha' ti 'in yu lo'o ne' nu yjui 'in
yu Steba can'. Cuii' tsaan can' nde lyee la mxitijin
ne' nu ti'i 'in jun nu cua' ya qui'an ti' 'in Jesús, jun
nu ndi'in Jerusalén, cua' la tucueen ngunaan jun.
Ntsu'hui jun nu mdiyaa se'en lyi'ya loo Judea lo'o
Samaria, una ta'a tichcua yu ta'a mda'an Jesús, a
la mdo'o yu. 2 Ne' nu ya tsi' 'in yu Steba can' lca
ne' chacui' nten nu suun, lo' lyee ynan lo'o ne' 'in
yu. 3 Una yu Saulo can', lyee la mxitijin yu 'in jun
ta'a na nu ti'i, yten yu cunda scaa na'an, lo' ncuan
quii suhue' yu 'in jun, yaa jun na'an chcuan, yu
qui'yu lo'o jun cuna'an.

Xa mdiyaa cha' tsu'hue 'in Ndiose quichen Samaria

4 Jun nu cua' la tucueen ngunaan can', mdyis-
nan ycui' jun cha' tsu'hue 'in Jesús se'en mdiyaa
jun. 5 Sca yu naan Lpe mdiyaa yu quichen
Samaria, lo' mdyisnan ycui' yu cha' tsu'hue 'in
Cristo. 6 Sca cha' ti 'in ne' ndon nscan ne' cha' nu
nchcui' yu, si'yana na'an ne' cha' nu tnu ngui'ni
yu, 7 si'yana xa ndlo yu cui'in xa'an ntsu'hui 'in
nten, nxi'ya yja cueen ne', a cunta qui'an 'a nu
ti'i m'ni chca yu, ne' nu a nchca tyi'an lo'o nu
nchcun' quiya', 8 can' cha' tsu'hue 'a ntsu'hui
tiquee nchgaa nten can'. 9 Cui' can' ndi'in sca
yu jlyo ti' naan Simón, lyee 'a cua' nguñilyi'o yu
'in ne' Samaria can', m'ni yu 'in yu si'yana lca
yu sca nu ndon loo 'a. 10 Cula luhue ne' tsu'hue
ndon nscan ne' cha' nu nchcui' yu, lo' nchcui' ne'
si'yana tlyu 'a cha' cuiya' 'in Ndiose nda'an lo'o
yu. 11 Tsu'hue n'ni cunta ne' cha' can', si'yana
cua' s'ni ñilyi'o yu 'in ne' lo'o cha' jlyo ti' 'in
yu. 12 Una xa ycui' yu Lpe can' cha' tsu'hue 'in
Jesucristo ña'an ntsu'hui cha' culo Ndiose tñan,
ya qui'an ti' ne' lo' mducua tya ne', yu qui'yu lo'o
jun cuna'an. 13 Lo'o yu Simón ya qui'an ti' yu
lo' mducua tya yu, lo' mdyisnan mda'an yu lo'o
yu Lpe can', nduhue 'a ti' yu ña'an cha' nu tnu
ngui'ni yu. 14 Una yu ta'a mda'an ca Jesús, yu nu
ndi'in Jerusalén, xa ynan yu cha' si'yana lo'o ne'
Samaria cua' ncuan xu'hue ne' cha' 'in Ndiose,
cui' xaa ngua'an tñan yu 'in yu Tyo lo'o yu Xuhua
si'yana tsaa yu se'en can'. 15 Xa mdiyaa yu can'
ycui' lyi'o yu 'in Ndiose, si'yana lo'o ne' Samaria
cha'an yu'hui Espíritu nu Luhui 'in Ndiose 'in
ne', 16 si'yana ti' lyijyi chu'hui ñi ni' cusya 'in
ne', cui' ca nu mducua tya ne' lo'o cha' cuiya'
'in Jesús. 17 Xacan' chcuaa yu mdi'in tyaa yu
yaa' yu 'in ne', cui' ña'an lcaa mtsa'an yu'hui
Espíritu nu Luhui 'in Ndiose 'in ne'. 18 Una xa
na'an yu Simón si'yana tsaloo ndi'in tyaa ti yu
yaa' yu 'in ne' lo' nchcuan ne' Espíritu nu Luhui
'in Ndiose, xacan' ncua ti' yu xi'i yu cha' cuiya'
can', 19 lo' juin yu: Lo'on nan' nchca tin' taa um
cha' cuiya' re 'ñan, si'yana xa tyi'in tyaan yaan'
'in ña'an nu ti, lo'o can' chcuan Espíritu nu Luhui
'in Ndiose. 20 Xacan' mxcuen yu Tyo can' 'in
yu Simón: Tsato'o quinan' nu'huin lo'o tñi 'in,
si'yana ñan ti' tca caja cha' tsu'hue 'in Ndiose lo'o
tñi. 21 A ntsu'hui cha' qui'ni ca'an cha' cuiya' re
'in, ñi a mdiyaa xu'hue lo'o cha' re, si'yana a ñi

ndi'in cha' 'in tloo Ndiose. 22 Xilo'o chon' qui'ya
'in lo' jñan 'in Ndiose, tina'an ti' cu'ni ñi cha'
tlyu ti' 'in lo'o ña'an nu ñan ti' cusya 'in. 23 Nan'
jlyo tin' si'yana tla 'a cusya 'in, qui'ya 'in mducun
na cha' tiyaa 'in. 24 Mxcuen yu 'in Simón can':
Jñan um 'in Ñi X'nan na si'ya cha' 'ñan, si'yana a
sca cha' nu ycui' um cua caan 'ñan. 25 Xa mdyi
ycui' yu Tyo lo'o yu Xuhua cha' 'in Ndiose lo'o
ne' Samaria, mxitucui yu nde Jerusalén. Qui'an
'a quichen suhue ti mdijin yu se'en lyi'ya loo
Samaria, ycui' yu cha' tsu'hue 'in Jesús.

Cha' 'in yu Lpe lo'o yu Etiopía

26 Yato'o sca angujle 'in Ñi X'nan na mdo'o
ycui' lo'o yu Lpe can': Ndla ti cu'ni, lo' tsaa
tucueen nu ndyi'o Jerusalén nu ndiyaa quichen
Gaza, cui' tucueen nu ndyijyin loo yuu ngutyi
can'. 27 Cui' xaa mdo'o yu nguiaa yu. Can' na'an
yu 'in sca yu Etiopía, lca yu sca yu eunuco nu
ntsu'hui cunta cha' cuilyiya' ndi'in 'in Candace,
ne' cuna'an 'in ree Etiopía, lo' ya y'ni tnu yu
'in Ndiose quichen Jerusalén. 28 Xa mxitucui yu
nducua ycui' yu quityi 'in Ndiose ni' carreta 'in
yu, quityi nu ngua'an scua yu Isaía nu mxiycui'
Ndiose 'in cua' s'ni. 29 Xacan' ycui' Espíritu 'in
Ndiose lo'o yu Lpe: Ya ycua 'in carreta cua. 30 Xa
mchcua yu carreta can', ngune 'in yu si'yana
quityi ngua'an scua yu Isaía nguia ycui' yu can'.
Xacan' juin yu Lpe can': ¿Ta ndyi'ya um cha' tiyaa
cha' nu nchcui' quityi cua? 31 Mxcuen yu 'in:
¿Ña'an ta qui'yan cha' tiyaa cha' a caja nu quitsa'
'ñan? Xacan' mjñan yu cha' tsu'hue 'in yu Lpe
can' si'yana chcua sca se'en ti lo'o yu. 32 Quityi 'in
Ndiose se'en nchcui' yu can' nchcui' na: —Ya lo'o
ne' 'in ñi ña'an nchca ti' sca slya' se'en ntsu'hui
cha' cujui ne' 'in 'in. Lo' ña'an nchca ti' sca slya'
cune' nu a nxi'ya xa nsi'yu ne' quichan', cuaña'an
m'ni co'on ñi 'in ñi. 33 Xa mdijin ñi nu ti'i, a jui nu
tyi'o cha' 'in ñi. A sca ta nten 'in ñi tca taa suun
cha' 'in ñi, si'yana cui' xaa jui nu ngulyoo 'in ñi
loo chendyu re—. 34 Xacan' juin yu eunuco 'in yu
Lpe can': Cu'ni um cha' tsu'hue quitsa' um 'ñan,
¿ti nu 'in cha' nchcui' na, ta nchcui' yu cha' 'in
yu ticuii' yu, uta na nchcui' yu cha' 'in xca tucui?
35 Ticui' loo quityi nu nchcui' yu can' mdyisnan
ycui' yu Lpe cha' tsu'hue 'in Jesús. 36 Tucueen
nguiaa yu can', mdiyaa yu sca se'en ntsu'hui tyi'a,
lo' juin yu 'in yu Lpe can': Nde ntsu'hui tyi'a. ¿Ta
ndyijyi ña'an cha' chcua tyan cua' ñii? 37 Mxcuen
yu Lpe can': Tca na cha' 'un ndiya qui'an ti' um
lo'o nu chcui cusya 'in um. Lo' juin yu: Ndiya
qui'an tin' si'yana Jesucristo lca ñi Sñe' Ndiose.
38 Cui' xaa ngulo yu tñan si'yana xican' ton ne'
carreta can', chcuaa yu ngu'ya ton yu lo' yten yu
loo tyi'a, xacan' mducua tya yu Lpe can' 'in yu.
39 Ña'aan mdyi'o yu loo tyi'a can', a ncua chcan'
'a yu Lpe can' si'yana Espíritu 'in Ñi X'nan na
nguia lo'o 'in yu, una tsu'hue 'a ntsu'hui tiquee
yu eunuco can' nguiaa yu. 40 Lo' xa ngüi ti' yu
Lpe can' cua' ndon yu quichen Azoto, lo' mda'an
ycui' yu cha' tsu'hue 'in Jesús cunda scaa quichen
mdijin yu tsaya' mdiyaa yu se'en lca Cesarea.

9

Xa ya qui'an ti' yu Saulo 'in Jesús

1 u Saulo can', nde lyee la ycuen tique' yu lo'o
jun nu cua' ntsu'hui cha' 'in Ñi X'nan na, nu
ncua ti' yu cujui yu 'in jun, can' cha' yaa yu se'en
ndi'in yu nu ndlo ca tñan ni' lyaa, 2 lo' mjñan yu
quityi cha' cuiya' nu tsa lo'o yu 'in na scasca se'en
ndiyo' ti'in ne' judio quichen Damasco, se'en nu
quinu jun nu cua' ntsu'hui tucueen 'in Jesús, yu
qui'yu uta ne' cuna'an, lo' quian lo'o yu 'in jun
nde Jerusalén nu chu'hui jun na'an chcuan. 3 Cua'
tiyaa ti yu quichen Damasco xa nu tsati ntyin
msti sca xaa nu mdo'o la ni' cuaan, lo' msu'hua
lo'o na 'in yu. 4 Can' mdlyu yu, lo' ngune 'in
yu jui sca nu ycui': Saulo, Saulo, ¿ñi cha' nda'an
y'ni lyi'o 'ñan? 5 Xacan' juin yu: ¿Tucui ca lca
'un Ñi X'nan hua? Mxcuen ñi 'in yu: Nan' lcan
Jesús nu nda'an y'ni lyi'o. ¿Ta a jlyo ti' si'yana
ticuii' ngui'ni nu ti'i lo'o, ña'an nu ngui'ni cua?
6 Mdyisnan mchcuan yu si'yana lyee ytsen yu, lo'
juin yu: Ñi X'nan hua, ¿ñi na ta nchca ti' um
cu'nin? Xacan' juin Ñi X'nan na 'in yu: Tyiton
lo' sten loo quichen cua, la cua caja nu quitsa'
'in ña'an ntsu'hui cha' cu'ni. 7 Yu ta'a nda'an yu
Saulo can', lyee ytsen yu si'yana ngune ca 'in yu
ña'an jui nu ycui', una a tucui na'an yu. 8 Mdyiton
yu Saulo lo' msla yu quiloo yu, una a ncua chcan'
'a 'in yu. Ta'a nda'an yu can' msñi yaa' yu, lo'
yten lo'o 'in yu quichen Damasco. 9 Can' mdi'in
yu snan tsaan a ncua chcan' 'a 'in yu, ñi a ycu
'a yu, ñi a yi'o 'a yu. 10 Una quichen Damasco
can' ndi'in sca yu nu cua' ntsu'hui cha' 'in Jesús,
naan yu Ananía. Ñi X'nan na m'ni ñi cha' na'an
xñii yu sca cha', lo' juin ñi: Ananía. Mxcuen yu
'in ñi: Nde ndon, Ñi X'nan hua. 11 Xacan' juin
Ñi X'nan na 'in yu: Tyiton, lo' tsaa tucueen nu
naan Ñi Ya', lo' ña'an 'in yu Juda quia nan 'in sca
yu mdo'o quichen Tarso nu naan Saulo, si'yana

nchcui' lyi'o yu 'ñan, 12 lo' cua' ñii na'an xñii yu
si'yana mdiyaa sca yu naan Ananía se'en ndi'in
yu, lo' mdi'in tyaa yaa' 'in yu si'yana quila xaa
quiloo yu. 13 Xacan' mxcuen yu Ananía: Ñi X'nan
hua, lyee 'a cua' ynan cha' 'in yu cua, tsala ña'an
cua' mxitijin yu 'in jun nu ti'i, nu cua' ngulohui
um nu ndi'in quichen Jerusalén, 14 lo' mdiyaan
yu nde re lo'o cha' cuiya' 'in yu nu ndlo ca tñan
ni' lyaa can', si'yana scan' yu 'in nchgaa nu ndiya
qui'an ti' 'in um. 15 Lo' juin Ñi X'nan na 'in yu:
Yaa lya, si'yana lca yu sca nu cua' mdo'o hui 'ñan,
si'yana tsa ycui' yu cha' tsu'hue 'ñan tloo ree lo'o
ne' gentil, a cunta lo'o ne' Israel. 16 Nan' quitsan'
'in yu tsala nu ti'i ntsu'hui cha' tyijyin yu si'yan.
17 Xacan' mdo'o yu Ananía nguiaa yu, lo' yten yu
ña'an can'. Mdi'in tyaa yu yaa' yu 'in yu Saulo
can', lo' juin yu: Ñi ta'a na Saulo, Jesús ñi nu lca
X'nan na, ñi nu ngulo'o tloo 'in um tucueen yaan
um, ngua'an tñan ñi 'ñan si'yana quila xaa quiloo
um, a cunta cha'an yu'hui Espíritu nu Luhui 'in
Ndiose 'in um. 18 Ticui' xaa can', mdo'o tyu sca
na quiloo yu ña'an nchca ti' x'ñan cula, cui' ña'an
lcaa nguila xaa quiloo yu, mdyiton yu lo' mducua
tya yu. 19 Mdyisnan ycu yu, lo' cuaña'an nguila
juesa 'in yu. Ti' nguinu yu chcua xnan tsaan lo'o
jun nu ndi'in quichen Damasco.

Ycui' Saulo cha' 'in Ndiose quichen Damasco

20 Xacan' mdyisnan ycui' yu cha' tsu'hue 'in
Cristo cunda scaa se'en ndiyo' ti'in ne' judio,
lo' nchcui' yu si'yana cui' ñi lca ñi Sñe' Ndiose.
21 Yuhue 'a ti' ne' 'in yu, lo' nchcui' ne': ¿Ta si'i
yu re lca yu nu mxitijin 'in jun nu ti'i, nu cua'
ya qui'an ti' 'in Jesús quichen Jerusalén? ¿Ta si'i
can' cha' ca mdiyaan yu re si'yana scan' yu 'in ne',
lo' quia lo'o yu 'in ne' tloo yu nu ndlo ca tñan ni'
lyaa quichen Jerusalén? 22 Una yu Saulo can' nde
lyee la ycui' yu lo'o ne' judio nu ndi'in quichen
Damasco. Ngulyo scua la yu cha' 'in Jesús si'yana
cui' ñi lca ñi Cristo, lo' a ngujlyo 'a ti' ne' ñi lyijyi
cha' ti' quiñan ti' ne'.

Xa mdo'o laa yu Saulo tuyaa' ne' judio

23 Cua' yaa ña'an ndijin tsaan can', mdya ycui'
ne' judio nu ndi'in quichen can' si'yana cujui ne'
'in yu Saulo, 24 una jui nu mtsa' 'in yu cha' can'.
Tla lo' cucha ntsu'hui ta ne' 'in yu tuna'an se'en
ntsu'hui cha' tyi'o yu tu'hua quichen can' si'yana
cujui ne' 'in yu. 25 Xacan' jun nu cua' ntsu'hui cha'
'in Jesús, msu'hua jun 'in yu sca ni' xcuhui, lo' tla
can' mdyi'ya jun 'in yu lo'o sca tiso tu'hua quee
chon' lo'o can'.

Xa nguila yu Saulo quichen Jerusalén

26 Una xa nguila yu quichen Jerusalén, ncua ti'
yu quio' ti'in yu lo'o jun nu cua' ntsu'hui cha'
'in Jesús, una nchgaa jun ytsen jun 'in yu, a ya
qui'an ti' jun si'yana lo'o yu cua' ntsu'hui yu
cha' 'in Jesús. 27 Xacan' yu Bernabé ya lo'o 'in
yu se'en ndi'in yu ta'a mda'an Jesús, lo' mdaa
yu suun si'yana yu Saulo cua' na'an yu 'in Ñi
X'nan na tucueen yaa yu quichen Damasco lo'
ycui' ñi lo'o yu, a cunta m'ni tnu tiquee yu ycui'
yu cha' tsu'hue 'in Jesús lo'o nten ndi'in can'.
28 Cuaña'an mdyisnan mda'an yu Saulo lo'o jun
nu cua' ntsu'hui cha' 'in Jesús quichen Jerusalén.
29 A ntsen yu nchcui' yu cha' 'in Ñi X'nan na, nu
hasta nxicune ta'a yu lo'o ne' judio nu nchcui'
cha' griego, lo' ngunan ne' ña'an nu cujui ne' 'in
yu. 30 Xa ynan jun ta'a na cha' can', ya lo'o jun 'in
yu se'en lca Cesarea, xacan' ngua'an tñan jun 'in
yu quiaa yu quichen Tarso. 31 La xacan' nchgaa
laa mdi'in tiin na, jun nu ndiyo' ti'in se'en lca
Judea, Galilea, lo'o Samaria. Cuaña'an tsa nducua
lyee la nguia nguilo jun, ntsu'hui sca ytsen 'in Ñi
X'nan na ni' cusya 'in jun, lo' Espíritu nu Luhui 'in
Ndiose ndaa cha' tnu tiquee 'in jun, lo' cuaña'an
nguia nguiton la jun nchgaa se'en.

Xa mchca yu Enea

32 Yato'o mdijin yu Tyo scasca se'en ndi'in jun
nu cua' mdo'o hui 'in Jesús, lo' mdiyaa yu se'en
ndi'in jun quichen Lida. 33 Can' na'an yu 'in sca
yu naan Enea, nu cua' ntsu'hui snu' yjan nscua ti'i
loo qui'ñan, lo' a nchca tyi'an yu. 34 Xacan' juin
yu Tyo 'in yu: Enea, Jesucristo cu'ni chca ñi 'in
um cua' ñii, tyitucui um lo' cu'ni chu'hue um loo
s'ñan um. Ticui' xaa mdyitucui yu. 35 Nchgaa ne'
ndi'in quichen Lida lo'o Sidón na'an ne' si'yana
mchca yu, lo' ya qui'an ti' ne' 'in Ñi X'nan na.

Xa mdyiqui'o Dorca

36 Quichen Jope ndi'in sca ne' cuna'an nu cua'
ntsu'hui cha' 'in Jesús, lo' naan ne' Tabita, lo' cha'
re nchca ti' chcui': Dorca. Qui'an 'a cha' tsu'hue
m'ni ne', mda yaa' ne' 'in nu ti'i ña'an 'in, cui'
cuaña'an lo'o lcuan. 37 Lja xacan' ncua ti'i ne' lo'
ngujui ne'. Xa nu cua' mxicuta ne' 'in, ycuen lo'o
ne' 'in se'en cua' nchca tucua na'an nde cuaan,
se'en ntsu'hui cha' xcua yuu. 38 A tijyo' nguinu
quichen Lida se'en lca Jope can', lo' ynan jun ta'a
na cha' si'yana quichen Lida ndi'in yu Tyo, cui'
xaa ngua'an tñan jun tucua nu tsa te'en 'in yu
si'yana jñan cha' tsu'hue 'in yu tsaa yu cui' xaa.
39 Mdo'o yu Tyo can', nguiaa lo'o chcuaa yu can'

nde quichen Jope, mdiyaa jun se'en nducua na'an
can' lo' ycuen lo'o jun 'in yu se'en nscua nu ngujui
can'. Nchgaa ne' cuna'an nu nguinu lo'o cha'
ycui' ti ndi'in ynan ne', msu'hua lo'o ne' 'in yu
Tyo lo' mdyisnan ngulo'o ne' scasca loo te' nu
mxcuan Dorca xa nu ti' lo'o. 40 Ngulo yu Tyo can'
'in nchgaa ne' nde lyiya'. Mdyi'ya xtyin' yu lo'
mjñan yu 'in Ndiose. Xacan' mxina'an yu se'en
nscua nu ngujui can', lo' juin yu: Tabita, tyiton.
Ticui' xaa msla ne' quiloo ne'. Xa na'an ne' 'in
yu Tyo can', cui' xaa mdyi tucua ne', 41 msñi yu
yaa' ne', lo' mxiton yu 'in ne'. Xacan' mxi'ya yu
'in nchgaa jun ta'a na lo'o ne' nu nguinu lo'o cha'
ycui' ti can', lo' na'an jun si'yana cua' mdyiqui'o
nu Dorca can'. 42 Mscua cueen cha' can' sca chcui
quichen Jope, lo' qui'an 'a nten ya qui'an ti' 'in Ñi
X'nan na. 43 Tyun 'a tsaan ti' nguinu yu Tyo can'
quichen Jope, na'an 'in yu Simón cuityi quijyin
can'.

10

Cha' 'in yu Tyo lo'o Cornelio

1 Quichen Cesarea ndi'in sca yu naan Cornelio,
lca yu que 'in sca ciento sindatu, cui' ta nu naan
Italiana. 2 Suun 'a nten lca yu lo'o sñe' yu, n'ni tnu
yu 'in Ndiose. Lyee 'a ndaa yu lcuan 'in ne' judio,
lo' nchgaa xaa nchcui' lyi'o yu 'in Ndiose. 3 Yato'o
sca tsaan, tsa ntsu'hui braa cua' snan siin, na'an
xñii yu yten sca angujle 'in Ndiose se'en ndi'in
yu, lo' juin 'in yu: Cornelio. 4 Xacan' mxina'an
tsu'hue ca yu 'in angujle can', lo' nguitsen yu
mxcuen yu: ¿Ñi na nchca ti' um cu'nin, Ñi X'nan
hua? Mxcuen angujle can' 'in yu: Nchgaa cha'
nu cua' ycui' lo'o Ndiose lo'o cha' tsu'hue nu cua'
m'ni, cua' mchcuan ñi cunta 'in na. 5 Can' cha'
cua' ñii, ca'an tñan tucua snan nguso 'in tsaa
quichen Jope, tsa te'en yu 'in yu Simón, yu nu
nchcui' ne' lo'o lca Tyo. 6 Cua' ñii ndi'in yu na'an
'in Simón, yu cuityi quijyin nu nducua na'an 'in
cui' ti tu'hua tyi'a tujo'o. Cui' yu quitsa' yu 'in,
ñi tñan ntsu'hui cha' cu'ni. 7 Xa ngulyijyi yu'hui
angujle can', cui' ña'an lcaa msi'ya Cornelio 'in
tucua nguso 'in yu, lo'o sca sindatu nu ja'an la
'in yu nu n'ni tnu 'in Ndiose, 8 mtsa' yu 'in ta'a
snan yu can' nchgaa cha' nu yato'o 'in yu, lo'
ngua'an tñan yu 'in nguiaa quichen Jope. 9 Xca
tsaan can', xa nu cua' tiyaa ti yu tu'hua quichen
Jope can', tsa ntsu'hui ndyi'ya cuan xa ycuen yu
Tyo can' nde que na'an se'en ndi'in yu, si'yana
chcui' lyi'o yu 'in Ndiose. 10 Mdyisnan nguite'
ti' yu lyee ya', lo' lja nta yu nu nchca tsu'hue
na nu cu yu, Ndiose m'ni ñi cha' na'an xñii yu
sca cha'. 11 Na'an yu nguila nde ni' cuaan, can'
nguiaan ña'an nchca ti' sca te' xeen nu nchcan'
ta'a jacua nscan, ndyi'ya na nde lyuu. 12 Ni' te'
can' ntsu'hui cuati loo 'ni, lo'o 'ni nu nsuhue' ni',
a cunta lo'o 'ni nducua jlyu'hue. 13 Ngune 'in
yu jui sca nu ycui': Tyo, tyiton lo' cujui 'ni re,
lo' cu 'in 'in. 14 Lo' juin yu Tyo can': Ñi X'nan
hua, a cun 'in 'in si'yana a nchca siya' cun cunan'
'ni nu a ntsu'hui cha' nchcu hua. 15 Xiya' jui nu
ycui' lo'o yu: Nchgaa na nu cua' msuhui Ndiose,
a chcui' si'yana coo' na. 16 Xa cua' nchca snan
ya' jui nu ycui' can', xacan' mchcuen te' can' nde
ni' cuaan. 17 Lja ndon yuhue ti' yu Tyo cha' can',
ñi cha' nchca ti' na chcui' na, xa mdiyaa nguso
nu ngua'an tñan Cornelio tuna'an, ñicha' yu la
ca nducua na'an 'in yu naan Simón. 18 Mñicha'
yu cha' can' ndi'in yu Simón, nu nchcui' ne' lo'o
lca Tyo. 19 Ti' ndon yuhue la ti' yu Tyo cha'
can' xa ycui' Espíritu 'in Ndiose lo'o yu: Nde cua'
mdiyaan snan yu nda'an nan 'in. 20 Qui'ya lya, a
cu'ni tucua ti' tsaa lo'o yu, si'yana nan' ngua'an
tñan 'in yu. 21 Xacan' ngu'ya yu Tyo can' se'en
ndon nguso nu ngua'an tñan Cornelio, lo' juin
yu 'in: Nan' lcan yu nu nda'an nan um, cha' ñi
tñan ljyaan um? 22 Mxcuen yu 'in yu Tyo can': Yu
Cornelio, nu lca que 'in sca ciento sindatu, sca yu
nu suun ndi'in cha' 'in, lo' n'ni tnu yu 'in Ndiose,
a cunta nchgaa ne' judio ndyu'hui cuiya' ti' ne'
'in yu, lo' sca angujle 'in Ndiose cua' mdaa suun
lo'o yu si'yana ntsu'hui cha' tsaa um se'en ndi'in
yu, lo' quine 'in yu cha' nu chcui' um. 23 Xacan'
mxi'ya yu Tyo 'in yu nde ña'an lo' can' nguinu
yu. Xca tsaan can' mdo'o yu nguiaa yu lo'o yu
can', lo'o chcua xnan jun ta'a na nu ndi'in Jope.
24 La xca tsaan can' mdiyaa jun quichen Cesarea,
lo' yu Cornelio cua' mxo' ti'in ta'a yu lo'o nchgaa
nten 'in yu, lo'o nchgaa ta'a tsu'hue yu. 25 Xa
mdiyaa yu Tyo can' tuna'an 'in yu Cornelio, cui'
xaa mdo'o yu, mdon xtyin' yu tloo, lo' m'ni tnu yu
'in. 26 Una yu Tyo can' cui' xaa mxiton yu 'in, lo'
juin yu: Tyiton um si'yana nten chendyu lcan na
lo'o um. 27 Xa cua' ycui' cha' ta'a jun, xacan' yten
jun ña'an, lo' na'an yu si'yana qui'an 'a nten cua'
nguio' ti'in can'. 28 Lo' juin yu Tyo: Nchgaa um
cua' jlyo ti' um si'yana a ntsu'hui cha' quio' ti'in
ne' judio sca se'en ti lo'o xca ta nten. Una Ndiose
cua' ngulo'o ñi 'ñan si'yana a ntsu'hui cha' culo'o
naan hua 'in ñi sca tucui si'yana lca ne' nten nu
a luhui. 29 Can' cha' a m'ni lye' tin' xa mdiyaa
yu nu ya te'en 'ñan, lo' cua' ñii nchca tin' ca jlyo

tin' ñi cha' msi'ya um 'ñan. 30 Xacan' mxcuen
yu Cornelio: Cua' ntsu'hui jacua tsaan, cui' ña'an
braa cua' ñii, ngui'nin ayuna lo' nchcuin' lyi'on
'in Ndiose, cui' braa cua' snan siin mdiya ton sca
yu qui'yu nu tsu'hue ña'an nduhui ste', 31 lo' juin
'ñan: Cornelio, nchgaa cha' nu cua' mjñan 'in
Ndiose cua' mdiyaa na tloo ñi, cui' cuaña'an lo'o
nchgaa lcuan nu cua' mdaa. 32 Ca'an tñan 'in
nu tsa te'en 'in yu Simón quichen Jope, yu nu
nchcui' ne' lo'o lca Tyo, yu nu ndi'in na'an 'in
Simón, yu cuityi quijyin nu ndi'in cui' ti tu'hua
tyi'a tujo'o, lo' xa caan yu chcui' yu lo'o. 33 Can'
cha' cui' xaa msu'huan 'in yu nu ya te'en 'in um,
lo' tsu'hue si'yana yaan um. Cua' ñii nguio' ti'in
hua tloo Ndiose, si'yana quine 'in hua cha' nu taa
ñi chcui' um. 34 Xacan' mdyisnan ycui' yu Tyo
can': Nu cha' ñi s'ni ngu'yan cha' tiyaa si'yana
Ndiose scaña'an ti n'ni ñi 'tnan 'in nten, 35 tsu'hue
ntsu'hui tiquee ñi lo'o nchgaa nu n'ni tnu 'in ñi lo'
n'ni tñan tsu'hue sca chcui chendyu. 36 Ndiose
ycui' ñi cha' tsu'hue 'in ñi lo'o huare' ne' Israel,
se'en nu tyi'in tsu'hue na lo'o ñi si'ya Jesucristo,
ñi nu lca X'nan nchgaa tucui. 37 'Un cua' ynan
um cha' ña'an yato'o ña'aan se'en lca Judea, lo'
mdyisnan cha' re ti' la se'en lca Galilea, xa nu
cua' mducua tya yu Xuhua can' 'in nten, 38 lo'
jlyo ti' um si'yana Ndiose mdaa ñi cha' cuiya' nu
tlyu 'in Jesús Nazaret, lo' mtsa'an yu'hui Espíritu
nu Luhui 'in Ndiose 'in ñi, lo' m'ni ñi scasca
cha' tsu'hue, m'ni chca ñi 'in nchgaa nu ti'i nu
ntsu'hui tuyaa' laxa'an, cui' si'yana Ndiose ndon
lo'o ñi nchgaa xaa. 39 Huare' na'an hua lo' ndaa
hua suun nchgaa cha' nu m'ni Jesús xa mda'an
ñi se'en lca Judea lo'o Jerusalén, chon' nde'en
yjui ne' 'in ñi xa mjyi'in ca'an ne' 'in ñi loo cusi.
40 Una Ndiose m'ni ñi cha' mdyiqui'o can' nu cua'
ca snan tsaan, lo' ngulo'o tloo ñi 'in nten. 41 A
ngulo'o tloo ñi 'in nchgaa tucui, cui' ca nu 'in tsa
huare' ti nu cua' ngulohui Ndiose 'in na'an tloo
hua cha' re, huare' nu ycu sca se'en ti lo'o ñi xa
cua' mdyiqui'o ñi. 42 Ngulo ñi tñan 'in hua si'yana
tsa ycui' hua lo'o nchgaa nten, lo' quitsa' hua 'in
ne' si'yana Ndiose cua' mdi'in tyaa 'in Jesús lca ñi
Bse nu cu'ni xñan bsya 'in nten tsatlyu lo'o ne'
cua' ngujui. 43 Cui' cha' 'in ñi mda'an ycui' yu nu
mxiycui' Ndiose 'in cua' s'ni, si'yana nchgaa nu
tsa qui'an ti' 'in ñi, cu'ni Ndiose cha' tlyu ti' 'in
can' si'ya ñi. 44 Lja ti' nchcui' yu Tyo cha' can',
ngu'ya Espíritu nu Luhui 'in Ndiose 'in nchgaa nu
ne 'in cha' nu nchcui' yu. 45 Yu judio ta'a nda'an
yu Tyo can', ndyijyin ya' yuhue ti' yu si'yana lo'o
ne' gentil cua' mtsa'an yu'hui Espíritu nu Luhui
'in Ndiose 'in ne', 46 si'yana ngune 'in yu ña'an
nchcui' ne' can' lenguas, lo' ngui'ni tnu ne' 'in
Ndiose. 47 Lo' juin yu Tyo can': ¿Ta ntsu'hui nu
nchcui ndijin cha' chcua tya ne' re, lo' scaña'an
ti mtsa'an yu'hui Espíritu nu Luhui 'in Ndiose 'in
ne', tsaña'an yato'o 'in nare'? 48 Xacan' ngulo yu
Tyo tñan si'yana chcua tya ne' lo'o cha' cuiya' 'in
Ñi X'nan na Jesús. Mjñan ne' cha' tsu'hue 'in yu
si'yana ti' quinu la yu chcua xnan tsaan lo'o ne'.

11

Mtsa' yu Tyo ña'an ya qui'an ti' ne' gentil

1 Nchgaa la ña'an yu ta'a mda'an Jesús, lo'o jun
ta'a na nu ndi'in se'en lca Judea, ynan jun cha'
si'yana lo'o ne' gentil cua' ncuan xu'hue ne' cha'
tsu'hue 'in Ndiose. 2 Xa nguila yu Tyo quichen
Jerusalén, ngusun lo'o ne' judio 'in yu, 3 lo'
nchcui' ne': ¿Ñi cha' yaa se'en ndi'in ne' gentil lo'
ycu sca se'en ti lo'o ne'? 4 Xacan' mdyisnan mdaa
lyicua yu Tyo can' suun nchgaa cha' nu yato'o
'in yu, lo' juin yu: 5 Nan' mdi'in quichen Jope,
lja nchcuin' lyi'on 'in Ndiose, na'an xñii sca cha'
ña'an nchca ti' sca te' xeen nu nchcan' ta'a jacua
nscan, lo' mdo'o na nde ni' cuaan yaan na se'en
ndon. 6 Xa mxina'an tsu'huen can 'in na, na'an
cuati loo 'ni nu ntsu'hui ni' na, a cunta 'ni la, lo'o
nu nsuhue' ni', lo'o nu nducua jlyu'hue. 7 Ngune
'ñan jui sca nu ycui': Tyo, tyiton lo' cujui 'ni re
lo' cu 'in 'in. 8 Nen xacan': Ñi X'nan hua, a cun
'in 'in si'yana a nchca siya' cun 'ni nu a ntsu'hui
cha' nchcu hua. 9 Xiya' jui nu ycui' lo'on nde ni'
cuaan: Nchgaa na nu cua' msuhui Ndiose, a chcui'
si'yana coo' na. 10 Cha' re yato'o na snan juesa,
xacan' mchcuen te' can' nde ni' cuaan. 11 Cui'
ña'an lcaa mdiyaan snan yu nu mdiyan te'en 'ñan
nu mdo'o quichen Cesarea. 12 Espíritu 'in Ndiose
ycui' lo'on si'yana a cu'ni tucua tin' tsa'an lo'o
yu. Yi'an lo'o tsa scua jun ta'a na re, mdiyaa
hua la na'an 'in yu nu msi'ya 'ñan, 13 mtsa' yu
'in hua ña'an ngu'ya ton sca angujle tloo yu se'en
ndi'in yu, lo' juin 'in yu: Ca'an tñan 'in nu tsaa
quichen Jope nu tsa te'en 'in Simón, yu nu nchcui'
ne' lo'o lca Tyo, 14 can' nu chcui' cha' tsu'hue 'in
Ndiose ña'an ntsu'hui cha' tyi'o laa, lo'o nchgaa
nu ndi'in na'an 'in. 15 Lja nchcuin' lo'o ne' tsati
ntyin ngu'ya Espíritu nu Luhui 'in Ndiose 'in ne',
tsaña'an yato'o 'in nare' ti' culoo. 16 Xacan' nguia
yu'hui tin' cha' nu ycui' Ñi X'nan na lo'o na xa
nu juin ñi: Cha' ñi si'yana yu Xuhua mducua tya
yu 'in nten lo'o tyi'a, una 'un ntsu'hui cha' cha'an

yu'hui Espíritu nu Luhui 'in Ndiose 'in um. 17 Cha'
Ndiose lca nu mdaa cha' tsu'hue re 'in ne', ña'an
nu yato'o 'in nare', naa nu cua' ya qui'an ti' 'in
Ñi X'nan na Jesucristo, ¿tucui ta lcan nan' si'yana
chcui ndijin tloo Ndiose? 18 Xa ngune 'in ne' cha'
nu ycui' yu Tyo can', cui' xaa mdi'in tiin ne' lo'
mdyisnan m'ni tnu ne' 'in Ndiose, lo' nchcui' ne':
Ca nu lo'o ne' gentil cua' mdaa Ndiose cha' cuiya'
si'yana xilo'o chon' ne' qui'ya 'in ne', lo' caja sca
chendyu nu a tsa ti 'a 'in ne'.

Jun nu ndi'in quichen Antioquía

19 Ti' xa nu yjui ne' 'in yu Steba can' m'ni
lyi'o 'tnan ne' 'in jun, cua' la tucueen ngunaan
jun, ntsu'hui nu mdiyaa se'en lca Fenicia, lo'o
se'en lca Chipre, a cunta lo'o quichen Antioquía
mdiyaa jun. Una a ycui' jun cha' tsu'hue 'in
Ndiose lo'o ña'an tucui ti, cui' ca nu tsalca ti lo'o
ne' judio. 20 Una lja can' ntsu'hui tucua snan
yu Chipre lo'o yu Cirene nu mdiya ti'in quichen
Antioquía, mdyisnan ycui' yu cha' tsu'hue 'in Ñi
X'nan na Jesús lo'o ne' griego ndi'in can'. 21 Si'ya
cha' cuiya' 'in Ñi X'nan na, qui'an 'a nten ya
qui'an ti' ne' lo' mducui ncha'an ne' 'in ñi. 22 Xa
ynan jun nu ndi'in quichen Jerusalén cha' can',
ngua'an tñan jun 'in yu Bernabé si'yana tsaa yu
quichen Antioquía. 23 Una xa mdiyaa yu quichen
can', tsu'hue 'a yu'hui tiquee yu si'yana na'an
yu ña'an cha' tsu'hue nu ngui'ni Ndiose lo'o jun
can'. Mdaa yu cha' tnu tiquee 'in jun si'yana
tyi'in tyaa jun cusya 'in jun, a tyi'o tso' jun loo
cha' tsu'hue 'in Ñi X'nan na. 24 Ñi ndi'in cha' 'in
yu, mtsa'an yu'hui Espíritu nu Luhui 'in Ndiose
'in yu, a cunta lo'o cha' nu ndiya qui'an ti' yu.
Lo' qui'an 'a nten ya qui'an ti' 'in Ñi X'nan na.
25 Chon' nde'en can' yaa yu Bernabé quichen
Tarso, ya nan yu 'in yu Saulo, lo' nguian lo'o yu
'in nde quichen Antioquía. 26 Can' nguio' ti'in
yu lo'o jun ta'a na ni' sca yjan, qui'an 'a nten
ngulo'o yu 'in quichen Antioquía can'. Culoo
ya' mdyisnan ngulo'o naan ne' 'in jun nu cua'
ntsu'hui cha' 'in Cristo: Cristiano. 27 Yato'o sca
tsaan, tucua snan yu nu nxiycui' Ndiose 'in mdo'o
yu Jerusalén, mdiyaa yu quichen Antioquía. 28 Sca
yu can' naan yu Agabo, mdyiton yu lo' mtsa' yu
ña'an mxiycui' Espíritu 'in yu, si'yana ntsu'hui
cha' qui'ya bju'ñan sca chcui se'en can'. Cha'
re yato'o na xa ncua yu Claudio ree. 29 Xacan'
nchgaa jun Antioquía nu cua' ntsu'hui cha' 'in
Jesús, m'ni cuiya' jun cha' si'yana cunda scaa jun
taa jun tñi cua' ña'aan tca 'in jun, lo' ca'an tñan
jun 'in na 'in jun nu ndi'in se'en lyi'ya loo Judea.
30 Cuaña'an yato'o, ngua'an tñan jun tñi can' lo'o
yu Bernabé lo'o yu Saulo, can' nu mdyaa cunta 'in
na 'in yu nu ntsu'hui cunta 'in jun.

12

Yjui ne' 'in yu Jacobo, lo' msu'hua ne' 'in yu Tyo na'an chcuan

1 Cui' xacan', yu nu lca ree Herode msu'hua
yu 'in tucua snan jun nu cua' ya qui'an ti' 'in
Jesús na'an chcuan, si'yana xitijin ne' 'in jun nu
ti'i, 2 ngulo yu tñan si'yana xi'yu yni yu Jacobo,
ta'a ngula yu Xuhua. 3 Na'an yu ree can' si'yana
mdiyaa 'a ti' ne' judio ña'an nu m'ni yu, xacan'
ngunan yu ña'an nu quinu yu Tyo lja ta'a Pascua
xa nchcu ne' jaslya nu a yu'hui suun. 4 Xa nguinu
yu Tyo can', msu'hua ne' 'in yu na'an chcuan.
Mdyaa ne' cunta 'in yu yaa' tsa jacua ta yu sindatu
nu chu'hui cuan 'in yu, jacua yu scaa ta yu. Lca
cha' 'in yu ree can' si'yana culyoo ne' 'in yu Tyo
can', lo' tloo nten quichen can' ca cuiya' cha' 'in
yu xa tsatii ta'a can', 5 can' cha' tsu'hue 'a ntsu'hui
ne' cuan 'in yu. Una chcui lja xacan' a ndla' ti' jun
chcui' lyi'o jun 'in Ndiose si'ya cha' 'in yu.

Xa ngulyoo angujle 'in yu Tyo na'an chcuan

6 Cua' xca ti tla can' nu cu'ni cuiya' Herode cha'
'in yu Tyo, lo' yu re lja' yu tlu'hue la lja tucua yu
sindatu can', nchcan' tsu'hue yaa' yu lo'o carena,
nchgaa la ña'an yu sindatu can' ndon yu cuan nde
tuna'an lyiya'. 7 Tsati ntyin msti sca xaa ña'an
chcuan can' xa ngu'ya ton sca angujle 'in Ñi X'nan
na, yla' sii' yu Tyo can' si'yana tyi'o sla yu, lo' juin
'in yu: Ndla ti cu'ni lo' tyitucui. Cui' ña'an lcaa
nguitin' carena can' yaa' yu. 8 Ti' juin la 'in yu:
Xcan' sii' lo' su'hua snan. Lo' cuaña'an m'ni yu.
Ti' juin angujle can': Quixen ste' lo' chcui ncha'an
'ñan. 9 Xacan' mducui ncha'an yu 'in angujle can',
una a ñan ti' yu si'yana cha' ñi ca ña'an nu ngui'ni
can' lo'o yu, msque' ti' yu si'yana nchcui' sla ti
yu. 10 Xa mdijin yu se'en ndon yu sindatu nu cua'
nchca tucua ta can', nguila yu se'en ndon tuna'an
tlyu nu nguia' lo'o chcuan, ycuii' na nguila na,
xacan' mdyi'o ton yu nde lyiya'. Lo' xa mdiyaa yu
se'en ndyaa cusi tucueen can', mdo'o tso' angujle
can' sii' yu. 11 La xacan' nguila cha' tiyaa 'in yu, lo'
juin yu: La ñii ncua cuiya' tin' si'yana Ñi X'nan na
ngua'an tñan ñi angujle nu ngulo laa 'ñan tuyaa'
Herode lo'o ne' judio, ña'an nu ncua ti' ne' cu'ni
lyi'o ne' 'ñan. 12 Xa nu ngu'ya tsu'hue ca yu cunta
cha' can', mdo'o yu nguiaa yu la na'an 'in María,
jyi'an yu Xuhua, yu nu nchcui' ne' lo'o lca Marco.

Can' qui'an 'a jun ndiyo' ti'in jun, nchcui' lyi'o
jun 'in Ndiose. 13 Xa ngune ycui' yu Tyo tuna'an
lyiya', mdo'o sca nu cuna'an tsa suhue ti naan
Rode, ya na'an cha' ti ca lca can', 14 una cui' xaa
yu'hui lyoo tyi'i nchcui' yu Tyo can'. Loo nu
tsu'hue ntsu'hui tiquee, ñi a msla tuna'an can',
cui' xaa nguia ytsa' 'in jun si'yana yu Tyo ndon yu
tuna'an lyiya' can'. 15 Lo' juin jun 'in: Na ndiyo'
nu'huin. Mxcuen nu cuna'an can': Nu cha' ñi ca,
cua ndon. Xiya' juin jun 'in: Cui' angujle nu nsñi
cunta 'in yu ca lca cua. 16 Yu Tyo can' a ndla ti'
yu ndon ycui' yu tuna'an can', lo' xa msla jun 'in
na ndyijyin ya' yuhue ti' jun xa na'an jun 'in yu.
17 M'ni yaa' yu si'yana seen tyi'in jun, mdyisnan
mtsa' yu ña'an ngulyoo Ñi X'nan na 'in yu na'an
chcuan can', lo' juin yu: Cu'ni um cha' tsu'hue
quitsa' um 'in yu Jacobo lo'o nchgaa la ña'an jun
ta'a na cha' re. Xacan' mdo'o yu nguiaa yu xca
se'en. 18 Una xa ngu'ya xaa can', lyee 'a nguilo
ti'in yu sindatu si'ya cha' 'in yu Tyo can', cha'
ña'an ncua mdyi'o yu. 19 Yu Herode can' ngulo yu
tñan si'yana quia nan ne' 'in yu, una a la nguija
lyoo yu, lo' xa cua' mxicunee yu 'in nchgaa yu
nu yu'hui cuan can', mdo'o tñan si'yana caja yu.
Chon' nde'en la can', yu Herode mdo'o yu se'en
lca Judea lo' mdiyaa yu se'en lca Cesarea.

Xa ngujui yu ree Herode

20 Yu Herode can' ycuen tique' yu lo'o nten
ndi'in quichen Tiro lo'o Sidón. Una mdya ycui'
ne' cha' ña'an cu'ni chu'hue ne' cha' 'in ne' tloo
ree can', lo' mjñan ne' cha' tsu'hue 'in yu Blasto,
sca yu nu lyi'ya tñan tloo ree, si'yana chcui' yu
cha' 'in ne' se'en nu ca'an tñan la yu ree can' na
nu cunajo'o 'in ne'. 21 Xa mdiyaa tsaan can', yten
tucua yu Herode se'en ndlo yu tñan, lco' yu sca
te' tsu'hue ña'an, xacan' mdyisnan mda cueen yu
'in nten can'. 22 Ycui' cueen nten can' lo'o yu:
Ycui' ca Ndiose lca nu nchcui' re, lo' si'i 'a nten
chendyu. 23 Ticui' xaa ngu'ya ton sca angujle 'in
Ñi X'nan na, m'ni cha' msñi sca quicha 'in yu,
mdyisnan ytsu yu'hui cunu' 'in yu lo' ngujui yu,
cui' si'yana a mdaa yu loo Ndiose tloo nten can'.
24 Cha' tsu'hue 'in Ñi X'nan na nde lyee la nguia
nguine yu'hui na, ncua qui'an la nten nu ya qui'an
ti' 'in ñi. 25 Yu Bernabé lo'o yu Saulo, xa cua'
msu'hua ta yu tñan nu yaa yu quichen Jerusalén,
mxitucui yu nde Antioquía, lo' nguia lo'o yu 'in
yu Xuhua nu nchcui' ne' lo'o lca Marco.

13

Xa culoo ngua'an tñan jun 'in yu Bernabé lo'o yu Saulo

1 Se'en ndiyo' ti'in jun quichen Antioquía, can'
ndi'in yu nu nxiycui' Ndiose 'in lo'o yu nu ndlo'o
'in jun: Yu Bernabé, yu Simón nu nchcui' ne'
lo'o lca Niger, Lucio nu mdo'o se'en lca Cirene,
lo'o Manaén, yu nu m'ni co'o ne' 'in sca se'en ti
lo'o Herode tetrarca, a cunta lo'o yu Saulo. 2 Lja
ngui'ni tnu yu can' 'in Ñi X'nan na, ngui'ni yu
ayuna, xacan' ycui' Espíritu nu Luhui 'in Ndiose
lo'o yu: Lyo ton um 'in yu Bernabé lo'o yu Saulo,
si'yana cu'ni yu tñan 'ñan. 3 Xa mdyi ycui' lyi'o yu
'in Ndiose nu m'ni yu ayuna, xacan' mdi'in tyaa
yu yaa' yu 'in chcuaa yu can', lo' ngua'an tñan jun
'in yu nguiaa yu.

Ycui' yu cha' 'in Ndiose se'en lca Chipre

4 Si'yana cua' ngua'an tñan Espíritu nu Luhui
'in Ndiose 'in chcuaa yu can', mdiyaa yu quichen
Seleucia, can' yten yu sca ni' yca na'an lo' mdijin
xi'yu yu xca tso' se'en lca Chipre. 5 Xa mdo'o
ca'an yu can' mdiyaa yu quichen Salamina, can'
mdyisnan ycui' yu cha' 'in Ndiose scasca se'en
n'ni tnu ne' judio 'in ñi. Lo'o yu Xuhua Marco
nda'an nda yaa' 'in yu. 6 Xa cua' tyi'o yso yu
ña'aan se'en lyi'ya loo Chipre, mdiyaa yu quichen
Pafos. Can' mchcua ta'a yu lo'o sca yu judio, nu
jlyo ti' nu naan Barjesús, lo' nchcui' yu si'yana
Ndiose lca nu nxiycui' 'in yu. 7 Ngui'ni yu tñan
lo'o yu Sergio Paulo nu lca gubierno can', lo' yu
gubierno lca yu sca nu tiyaa, lo' msi'ya yu 'in yu
Bernabé lo'o yu Saulo si'yana quine 'in yu cha'
tsu'hue 'in Ndiose. 8 Una yu Elima, yu jlyo ti' can'
(si'yana can' cha' nchca ti' chcui' nii yu), ncua ti'
yu chcui ndijin yu si'yana a tsa qui'an ti' gubierno
can' 'in Jesús. 9 Xacan' yu Saulo can', nu nchcui'
ne' lo'o Pablo, mtsa'an yu'hui Espíritu nu Luhui
'in Ndiose 'in yu, mxina'an tsu'hue ca yu 'in yu
jlyo ti' can', 10 lo' juin yu 'in: Nu'huin lca sñe'
laxa'an nu mtsa'an yu'hui cha' cuiñi lo'o nchgaa
loo cha' ngunan' 'in, lca sca nu nxcuan tloo cha'
tsu'hue 'in Ndiose. ¿La ñi xaa cula' ti' chcui ndijin
loo cha' nu ñi 'in Ñi X'nan na Jesús? 11 Can' cha'
cua' ñii, xitijin Ñi X'nan na 'in nu ti'i lo' a ca
chcan' 'a 'in sca co' xaa. Cui' ña'an lcaa nguinu tla
yta tloo yu, lo' mdyisnan mjnan yaa' yu cha' caja
nu ta yaa' 'in yu. 12 Xa na'an yu gubierno cha' nu
yato'o 'in yu can', cui' xaa ya qui'an ti' yu 'in Ñi
X'nan na, ndyijyin ya' nduhue ti' yu ña'an nguiaa
cha' tsu'hue 'in ñi.

Xa mdiyaa jun se'en lyi'ya loo Pisidia

13 Xacan' mdo'o yu Pablo lo'o ta'a nda'an yu
se'en lca quichen Pafos, lo' yten yu ni' sca yca
na'an tsaya' mdiyaa yu quichen Perge se'en lyi'ya
loo Panfilia. Una yu Xuhua Marco can' mxitu-
cui yu nde Jerusalén. 14 Mdo'o chcuaa yu can'
quichen Perge lo' mdiyaa yu quichen Antioquía
se'en lyi'ya loo Pisidia. Tsaan nu nxitñan' ne'
judio yten yu se'en n'ni tnu ne' 'in Ndiose, can'
yten tucua yu. 15 Yu nu ndlo tñan se'en can', xa
mdyi ycui' yu quityi se'en ngua'an scua lee, lo'o
cha' nu ngua'an scua yu nu mxiycui' Ndiose 'in
cua' s'ni, xacan' mñicha' yu 'in chcuaa yu can':
'Un ta'a Judio na, cha' ta nde'en la cha' lyi'ya
um tca culo'o um 'in hua. 16 Xacan' mdyiton yu
Pablo, lo' m'ni yaa' yu si'yana tyisnan chcui' yu,
lo' juin yu: 'Un ne' Israel, quine 'in um nchgaa
'un ne' nu n'ni tnu 'in Ndiose. 17 Ndiose 'in ne'
Israel, ñi nu ngulohui 'in nten cula 'in na, m'ni
ñi cha' ncua ne' sca quichen tlyu, siya' lca ne' sca
ne' mda'an yu'hui ti se'en lca Egipto, lo' ngulyoo
ñi 'in ne' se'en can' lo'o sca cha' cuiya' nu tlyu.
18 Tsani' tucua yla yjan yu'hui cha' tlyu ti' 'in
Ndiose lo'o ne', lja mda'an yu'hui ne' se'en lca
yuu ngutyi can'. 19 Xacan' ngujlyo ñi tsa cati
quichen tnu se'en lyi'ya loo Canaán, se'en nu
quinu yuu can' 'in nten cula 'in na. 20 Xa cua'
mdijin jacua ciento tlu'hue yjan, Ndiose mdaa
ñi cha' cuiya' si'yana culo ton ne' bse nu culo
tñan 'in ne', tsaya' mdiyaa tsaan nu mdo'o ton
yu Samuel, yu nu mxiycui' Ndiose 'in. 21 Chon'
nde'en can' mjñan ne' sca ree nu culo ca tñan
'in ne', xacan' ngulohui Ndiose 'in yu Saul, sñe'
yu Cis nu lca ta nten 'in yu Benjamin. Tsani'
tucua yla yjan ngulo yu tñan. 22 Xa cua' ngujui
yu Saul, ngulohui Ndiose 'in yu Davi nu ca yu
ree, lo' ndeña'an ycui' ñi cha' 'in yu: Davi, sñe'
Isaí, nde nu su'hua ña'an lca cusya 'in lo'on, lo'
cu'ni yu tsaña'an nu nchca tin'. 23 Cui' loo ta nten
'in yu Ndiose ngua'an tñan ñi 'in Jesús si'yana
culo laa ñi 'in ne' Israel, tsaña'an cha' nu cua'
mdi'in tyaa Ndiose lo'o nten cula 'in na ti' s'ni.
24 Ti' lyijyi tyisnan cu'ni ñi tñan 'in Ndiose, xa
cua' mda'an ycui' yu Xuhua lo'o ne' Israel si'yana
tyaa ti' ne' 'in Ndiose lo' chcua tya ne'. 25 Xa
nu cua' tyii tñan ngui'ni yu Xuhua can', juin yu
lo'o nten: ¿Tucui ta lcan nan' ñan ti' um? Si'i
ñi nu ñan ti' um can' lcan. Nde chon' re ljyaan
sca ñi nu tlyu lati que 'ñan nan', lo' ndyijyin ya'
nducui tin' cha' cua na siya' tisnan ti ñi xtin'.
26 Nchgaa naan nu lca ta nten 'in Abraham, lo'o
nchgaa 'un ne' nu n'ni tnu 'in Ndiose nducua um
re, Ndiose ngua'an tñan ñi cha' tsu'hue re 'in um
si'yana tca tyi'o laa um. 27 Ne' ndi'in quichen
Jerusalén lo'o yu nu ngu'ya tñan can', a ngu'ya ne'
cha' tiyaa tucui ca lca Jesús, siya' nchgaa tsaan nu
nxitñan' ne' nchcui' ne' quityi nu ngua'an scua yu
nu mxiycui' Ndiose 'in cua' s'ni, yato'o mducua
ne' tñan cha' can' xa ngulo qui'ya ne' 'in Jesús.
28 Siya' a sca qui'ya nguija lyoo 'in ñi, una mjñan
ne' 'in Pilato si'yana cujui ne' 'in ñi. 29 Xa cua'
yato'o nchgaa cha' nu ngua'an scua nu nchcui'
cha' 'in ñi, xacan' mdyi'ya ne' 'in ñi loo cusi lo' ya
tsi' ne' 'in ñi, 30 una Ndiose m'ni cha' mdyiqui'o
ñi. 31 Tyun 'a tsaan ti' ngulo'o tloo ñi 'in jun
nu mdiya lo'o ñi quichen Jerusalén xa mdo'o ñi
se'en lca Galilea, can' nu ndaa suun cha' 'in ñi.
32 Lo'o huare' nda'an ycui' hua cha' tsu'hue 'in
ñi lo'o um, cui' cha' nu mdi'in tyaa Ndiose lo'o
nten cula 'in na. 33 Nchgaa cha' tsu'hue re cua'
mdaa Ndiose 'in nare' nu lca sñe' ñi xa m'ni ñi
cha' mdyiqui'o Jesús, cui' tsaña'an nchcui' Salmo
nu cua' nchca tucua: —Nu'huin lca Sñen', lo'
nan' lcan Sti cua' ñii—. 34 Nchcui' Salmo si'yana
tyiqui'o ñi, a xca 'a tsaan ti' cutso' ti'in cunan'
ñi: —In nu'huin qui'ni ca'an nchgaa cha' tsu'hue
nu cua' mdi'in tyaan lo'o yu Davi—. 35 Can' cha'
ndeña'an nchcui' quityi Salmo xca se'en: —A taa
um cha' cuiya' si'yana cutso' ti'in cunan' Sñe'
um nu cua' ngulohui um—. 36 Cha' ñi si'yana yu
Davi ngulo yu tñan tsaña'an nu mdaa Ndiose cha'
cuiya' 'in yu, xacan' ngujui yu, sca se'en ti mtsi'
yu lo'o nten cula 'in yu, lo' ytso' ti'in cunan' yu.
37 Una ñi nu m'ni Ndiose cha' mdyiqui'o can', a
ytso' ti'in cunan' ñi. 38 'Un nu lca ta nten 'in na,
ca jlyo ti' um cha' re: Si'ya Jesús caja ña'an cu'ni
Ndiose cha' tlyu ti' 'in na, 39 si'yana cunta cha' 'in
lee nu ngua'an scua Moisé, a ncua xnu luhui na
'in na si'ya qui'ya nducui na, una nchgaa nu tsa
qui'an ti' 'in Jesús quinu luhui can' tloo Ndiose.
40 Can' cha' cua' ñii, xñi um cunta si'yana a caan
cha' nu ngua'an scua yu nu mxiycui' Ndiose 'in,
lo' nchcui' na: 41 —Xñi um cunta 'un nu nxcuan
tloo 'ñan, lo' chu'hui yuhue ti' um ña'an ntsu'hui
cha' caja um, si'yana nan' cu'nin sca cha' nu tnu
tloo um, lo' ñi a tsa qui'an ti' um siya' caja nu
quitsa' 'in um—. 42 Xa mdyi'o yu Pablo lo'o yu
Bernabé se'en ndiyo' ti'in ne' can', ne' gentil nu
ntsu'hui lja can' mjñan ne' cha' tsu'hue 'in yu
si'yana ti' chcui' la yu cha' can' ta'a snu' tsaan,
cui' tsaan nu nxitñan' ne'. 43 Xa nu cua' msla' ta'a
jun, qui'an 'a ne' judio, lo'o nu cua' ntsu'hui ña'an

cha' 'in ne', mducui ncha'an ne' 'in yu Pablo lo'o
yu Bernabé, xacan' mdyisnan mda cueen yu 'in
nten can' ña'an nu ti' tsa quiñan la ne' loo cha'
tsu'hue 'in Ndiose. 44 Mda'a snu' tsaan can', la'
nchgaa ti nten can' nguio' ti'in ne' se'en nu quine
'in ne' cha' tsu'hue 'in Ndiose. 45 Una xa na'an ne'
judio si'yana qui'an 'a nten nguio' ti'in ne', xacan'
yten cha' nsin' ti' tiquee ne', lo' mdyisnan ycui'
tyijyin ne' lo' mdaja ne' 'in yu Pablo. 46 Yu Pablo
lo'o yu Bernabé, a ytsen yu mxcuen yu 'in ne':
Lo'o um ntsu'hui cha' chcui' hua cha' tsu'hue re
'in Ndiose culo nducua la, una mscuan tloo um 'in
na, a ñan ti' um si'ya cha' re caja chendyu nu a tsa
ti 'a 'in um, can' cha' cua' ñii, tsu'hue lati chcui'
hua lo'o ne' gentil. 47 Si'yana nde tñan ngulo Ñi
X'nan na 'in hua, lo' nchcui' ñi: —Nan' mdi'in
tyaan 'in si'yana ca sca xaa 'in ne' gentil nu ndi'in
sca chcui chendyu, si'yana tyi'o laa ne'—. 48 Xa
ngune 'in ne' gentil cha' can', tsu'hue 'a yu'hui
tiquee ne', lo' m'ni tnu ne' 'in Ñi X'nan na si'ya
ycha' ñi, lo' ya qui'an ti' nchgaa nu cua' mdo'o
hui 'in Ndiose, jun nu ntsu'hui cha' caja chendyu
nu a tsa ti 'a 'in. 49 Cha' tsu'hue 'in Ñi X'nan
na nguine yu'hui na ña'aan sca chcui se'en can'.
50 Una ne' judio mdyisnan mxo' ti'in ta'a ne' lo'o
yu nu lyi'ya tñan quichen can', lo'o ne' cuna'an
nu suun lca cha' 'in, msu'hua ne' tiquee nten
quichen can', lo' mducui lyi'o ne' 'in yu Pablo lo'o
yu Bernabé. 51 Tu'hua quichen can' mscuin yu
yuu quiya' yu, mdo'o yu nguiaa yu nde quichen
Iconio. 52 Tsalca jun nu cua' ntsu'hui cha' 'in Jesús
nu ndi'in quichen Antioquía, tsu'hue 'a ntsu'hui
tiquee jun si'yana mtsa'an yu'hui Espíritu nu
Luhui 'in Ndiose 'in jun.

14

Xa mdiyaa yu quichen Iconio

1 Mdiyaa chcuaa yu can' quichen Iconio, yten
yu se'en n'ni tnu ne' judio 'in Ndiose, lo' si'ya cha'
nu ycui' yu can', qui'an 'a nten ya qui'an ti' 'in
Jesús, ne' judio, lo'o ne' gentil. 2 Una nchgaa la
ña'an ne' judio nu a ya qui'an ti', msu'hua tiquee
ta'a ne' lo'o ne' gentil se'en nu lyi'un ti' ne' lo' a
cu'ni cunta 'a ne' 'in jun ta'a na. 3 Siya' cuaña'an,
tyun 'a tsaan ti' nguinu yu quichen can', a ytsen
yu ycui' yu cha' tsu'hue 'in Ñi X'nan na, mdaa
ñi cha' cuiya' 'in yu cu'ni yu scasca cha' nu tnu,
lo' ca cuiya' ti' ne' si'yana lca na cha' nu ñi. 4 A
ncua 'a ca sca cha' ti 'in nten can', ntsu'hui nu
yaa tso' 'in ne' judio, lo' ntsu'hui nu yaa tso' 'in
chcuaa yu can'. 5 Una ne' judio lo'o ne' gentil m'ni
cuiya' ne' cha' lo'o yu bsya, si'yana tucui lyi'o ne'
'in chcuaa yu can', lo' cujui ne' 'in yu lo'o quee
ti. 6 Una xa ynan yu cha' can', cui' xaa mdo'o yu
quichen can', lo' mdiyaa yu quichen Listra lo'o
Derbe, se'en lyi'ya loo Licaonia. 7 Ña'aan se'en
can' mda'an ycui' yu cha' tsu'hue 'in Jesús.

Xa mjyi'in ne' quee 'in yu Pablo quichen Listra

8 Quichen Listra, can' ndi'in sca yu mchcun'
chcua tso' quiya' ti' xa ngula. 9 Yu re ngune 'in
yu cha' nu nchcui' yu Pablo, xacan' mxina'an yu
se'en nducua yu ti'i can', lo' ngüi ti' yu si'yana
ndiya qui'an ti' can' 'in Ndiose nu tca cu'ni chca
'in, 10 lo' ycui' cueen yu lo'o: Xñii um quiya'
um, lo' tyiton um. Sca juesa ti mdyiton yu lo'
mda'an yu. 11 Xa na'an nten ña'an cha' nu m'ni yu
Pablo, xacan' mdyisnan ycui' cueen ne' lo'o ycha'
ne' Licaonia: Ñii nu na'an tloo ca na 'in tucua
jo'o tsaña'an nchca ti' sca yu qui'yu. 12 Mdi'in
tyaa ne' nii yu Bernabé, Stina Jo'o Jupiter, lo' yu
Pablo ndlo'o naan ne' 'in yu, Stina Jo'o Mercurio,
si'yana can' nu lyee la nchcui'. 13 Yu nu lca
stijo'o 'in laa se'en nducua Stina Jupiter, cui' laa
nu nducua tu'hua quichen can', ya lo'o yu tucua
snan toro tulaa can', a cunta m'ni chu'hue yu
quee se'en nu cu'ni tnu yu 'in chcuaa yu lo'o
nchgaa nten can'. 14 Una xa ynan yu Pablo lo'o
yu Bernabé cha' can', hasta msta yu ste' yu yten
yu lja nten can', lo' ycui' cueen yu: 15 Nchgaa
'un nu ndi'in re, ¿ñi cha' ngui'ni um cuaña'an?
Lo'o huare' lca hua nten chendyu ña'an nu lca
um, ta si'i cui' cha' re nchcui' hua si'yana tyaa
ti' um 'in Ndiose, ñi nu lo'o ca, —ñi nu mtñan
ni' cuaan lo'o chendyu re, lo'o tyi'a tujo'o, lo'o
nchgaa loo na nu ndi'in 'in na—. 16 Chendyu nu
mdijin Ndiose mda loo ñi 'in nten, siya' mda'an
ne' ña'an nu ncua ti' ne'. 17 Una ti' ngui'ni ñi cha'
tsu'hue lo'o na se'en nu a jlya ti' na 'in ñi: Ndyi'ya
ñi quioo, ngui'ni ñi cha' nchca tñan na nu ntya na,
a ndiya lyijyi na nu najo'o 'in na, tsu'hue ntsu'hui
tiquee na nchgaa xaa. 18 Lo'o cha' nu ycui' yu
can', que' 'a ncua canan nu a cu'ni tnu ne' 'in yu
lo'o 'ni can'. 19 Xacan' mdiyaan tucua snan ne'
judio nu mdo'o quichen Antioquía lo'o quichen
Iconio, nu msu'hua tiquee nten qui'an can', lo'
yato'o mjyi'in ne' quee 'in yu Pablo, msque' ti' ne'
si'yana cua' ngujui yu, lo' ncuan quii suhue' ne'
'in yu la tu'hua quichen. 20 Nchgaa jun nu cua'
ntsu'hui cha' 'in Jesús msu'hua lo'o jun 'in yu,
mdyiton yu lo' yten yu loo quichen can' xiya'. Xca
tsaan can' mdo'o yu nguiaa yu lo'o yu Bernabé
nde se'en lca quichen Derbe. 21 Mdyisnan ycui' yu

cha' tsu'hue 'in Jesús quichen can', qui'an 'a nten
m'ni yu canan nu ya qui'an ti' 'in Jesús, xacan'
mxitucui yu, lo' mdijin yu quichen Listra, lo'o
Iconio, lo'o Antioquía. 22 Mdaa yu cha' tnu tiquee
'in jun nu cua' ntsu'hui cha' 'in Jesús, si'yana a
tyi'o tso' jun loo cha' nu cua' ya qui'an ti' jun, lo'
juin yu 'in jun: Loo nu sten na se'en ndlo Ndiose
tñan, 'ni cha' tyijyin na scasca nu ti'i. 23 Cunda
scaa quichen can', ngulo ton yu 'in yu nu chu'hui
cunta 'in jun ta'a na, lo' xa cua' m'ni yu ayuna
nu ycui' lyi'o yu 'in Ndiose, mxnu yu cunta 'in yu
can' yaa' Ñi X'nan na, ñi nu 'in ya qui'an ti' yu.

Xa mxitucui yu quichen Antioquía se'en lyi'ya loo Siria

24 Xacan' mdo'o chcuaa yu can' nguiaa yu,
mdijin yu se'en lyi'ya loo Pisidia, lo' mdiyaa yu
loo yuu 'in ne' Panfilia. 25 Quichen Perge, can'
ycui' yu cha' tsu'hue 'in Ndiose, xacan' mdo'o
yu nguiaa yu tsaya' mdiyaa yu quichen Atalia.
26 Can' yten yu ni' yca na'an, si'yana xitucui yu
quichen Antioquía, se'en nu mxnu jun cunta 'in
yu yaa' Ndiose lo'o tñan nu yaa yu. 27 Xa nguila
yu quichen can', mxo' ti'in yu 'in jun ta'a na, lo'
mdaa yu suun tsala ña'an tnu cha' nu m'ni Ndiose
lo'o yu se'en yaa yu, lo' ña'an msla Ndiose sca
tucueen 'in ne' gentil si'yana tsa qui'an ti' ne' 'in
ñi. 28 Quichen can' x'ni 'a nguinu chcuaa yu can'
lo'o jun nu cua' ya qui'an ti' 'in Jesús.

15

Xa m'ni cuiya' jun cha' quichen Jerusalén

1 Can' mdiyaa tucua snan yu nu mdo'o se'en
lyi'ya loo Judea, mdyisnan ngulo'o yu 'in jun
ta'a na, lo' nchcui' yu: Cha' na a ca circuncida
'in um ña'an cha' nu ngua'an scua Moisé, a tca
tyi'o laa um. 2 Una yu Pablo lo'o yu Bernabé a
ncua ca sca cha' ti 'in yu lo'o yu can', lyee 'a
ycui' tyijyin yu scasca yu, can' cha' mdi'in tyaa
jun cha' si'yana tsaa yu Pablo lo'o yu Bernabé
quichen Jerusalén, lo'o chcua xnan jun nu ca ta'a
tsaa yu, lo' cu'ni cuiya' yu cha' can' lo'o yu ta'a
mda'an Jesús, tsatlyu lo'o yu nu ntsu'hui cunta
'in jun ta'a na can'. 3 Xacan' ngua'an tñan jun
'in yu nguiaa yu, lo' mdijin yu se'en lyi'ya loo
Fenicia lo'o Samaria, mdaa yu suun lo'o jun ta'a
na si'yana lo'o ne' gentil cua' ya qui'an ti' 'in
Jesús, lo' nchgaa jun tsu'hue ntsu'hui tiquee jun
si'ya cha' can'. 4 Xa mdiyaa yu Jerusalén, yu
ta'a mda'an Jesús lo'o yu nu ntsu'hui cunta 'in
jun mchcuan cunta 'in yu, lo' mdyisnan mdaa
yu suun ña'an cha' tsu'hue m'ni Ndiose lo'o yu
se'en yaa yu. 5 Yu nu yu'hui tso' 'in ne' fariseo
nu cua' ya qui'an ti' 'in Jesús, cui' xaa mdyiton
yu, lo' juin yu: 'Ni cha' ca circuncida 'in ne' gentil
lo' xu'hua se'en ne' cha' 'in lee nu ngua'an scua
Moisé. 6 Xacan' nguio' ti'in yu ta'a mda'an Jesús
lo'o yu nu ntsu'hui cunta 'in jun ta'a na, si'yana
cu'ni cuiya' jun cha' can'. 7 Xa nu cua' lyee 'a ycui'
tyijyin jun cha' can', mdyiton yu Tyo lo' juin yu:
Nchgaa 'un jun ta'a na, jlyo ti' na si'yana cua' s'ni
ngulohui Ndiose 'ñan nu tsa ycuin' cha' tsu'hue
'in ñi lo'o ne' gentil se'en nu tsa qui'an ti' ne'
'in ñi. 8 Ndiose, ñi nu ndyu'hui lyoo ña'an lca
cusya 'in na, ncuan xu'hue ñi 'in ne' lo' mdaa ñi
Espíritu nu Luhui 'in ñi tsaña'an yato'o 'in nare'.
9 Scaña'an ti na tloo Ndiose lo'o ne' gentil, si'yana
msuhui ñi ni' cusya 'in ne' xa nu ya qui'an ti'
ne'. 10 Cua' ñii, ¿ñi cha' ta ngui'ni lye' ti' um
'in Ndiose si'ya cha' re? ¿Ta na nchca ti' um so'
tucua um sca yu'hua chon' jun nu cua' ntsu'hui
cha' 'in Jesús, sca yu'hua nu ñi nten cula 'in na,
ñi nare', lo' a nchca cui'ya na? 11 Cui' ca nu ndiya
qui'an ti' na si'yana tyi'o laa na si'ya cha' tsu'hue
'in Ñi X'nan na Jesús, cui' cuaña'an tyi'o laa ne'
gentil. 12 La xacan' mdi'in tiin nchgaa jun can',
lo' ngune 'in jun ña'an cha' nu ycui' yu Bernabé
lo'o yu Pablo, ña'an m'ni Ndiose scasca cha' nu
tnu lo'o ne' gentil nchgaa se'en yaa yu. 13 Xa
mdyi ycui' yu cha' can', juin yu Jacobo: Nchgaa
'un jun ta'a na, quine 'in um sca cha' nu chcuin':
14 Yu Tyo cua' mtsa' yu 'in na ña'an cha' tsu'hue
m'ni Ndiose lo'o ne' gentil culoo ya', si'yana lja
can' caja nu cu'ni tnu 'in ñi. 15 Cha' re nchcua
ta'a na lo'o cha' nu ngua'an scua yu nu mxiycui'
Ndiose 'in cua' s'ni, lo' nchcui' na: 16 —Nde loo
la re, nan' xitucuin, lo' xiya' xiton na'an 'in Davi
nu cua' ngujlyo can', cu'ni chu'huen suun na, lo'
xiton 'in na xiya', 17 ña'an ca si'yana nchgaa la
ña'an nten quia nan ne' 'in ñi X'nan na, nchgaa
ne' gentil, tsalca nu cua' ngulohuin nu ca ja'an
'ñan. 18 Cuaña'an juin Ñi X'nan na, ñi nu cua'
s'ni ngui'ni cha' re—. 19 Can' cha' ñan tin', a
nchca cha' chcui ndijin na loo chendyu 'in ne'
gentil nu cua' ya qui'an ti' 'in Ndiose. 20 Cui'
ca nu ca'an tñan na sca quityi 'in jun, si'yana a
cu 'a jun na nu cua' yu'hui loo jo'o, ñi a sten
yu'hui jun lo'o cuilyi'o nten uta lo'o ne' ycui' ti,
ñi a cu ne' cunan' 'ni nu a nslo tne, ñi a ntsu'hui
cha' cu ne' tne 'ni. 21 Si'yana ti' cua' s'ni cunda
scaa quichen se'en n'ni tnu ne' judio 'in Ndiose,
ndyijyi nu nchcui' quityi nu ngua'an scua Moisé

nchgaa tsaan nu nxitñan' na. 22 Xacan' yu ta'a
mda'an Jesús lo'o yu nu ntsu'hui cunta 'in jun,
tsatlyu lo'o nchgaa la jun ta'a na, m'ni cuiya' jun
cha' si'yana culohui jun nu ta'a quiaa yu Pablo
lo'o Bernabé nde quichen Antioquía. Ngua'an
tñan jun 'in yu Sila, lo'o Juda, nu nchcui' ne' lo'o
Barsabás, cui' jun nu ndon loo lati 'in jun ta'a na.
23 Ngua'an jun sca quityi nu cui'ya yu, lo' nchcui'
na: Nchgaa hua nu ta'a mda'an hua lo'o Jesús,
lo'o nchgaa hua nu ntsu'hui cunta 'in jun ta'a na,
tsatlyu lo'o jun ta'a na nchcui' cha' hua 'in um,
'un ne' gentil nu lca ta'a na nu ndi'in quichen
Antioquía, lo'o se'en lyi'ya loo Siria lo'o Cilicia.
24 Cua' ynan hua cha' si'yana tucua snan yu nu
mdo'o lja hua yaa yu se'en ndi'in um, si'i lo'o
cha' cuiya' 'in hua, lo' msu'hua yu cha' nduhue
ti' tiquee um lo'o cha' nu ycui' yu si'yana ca
circuncida 'in um, lo' tucua um tñan cha' 'in lee
nu ngua'an scua Moisé. 25 Huare' m'ni cuiya' hua
cha' si'yana ca'an tñan hua 'in yu nu ta'a quiaa
yu Bernabé lo'o yu Pablo, yu nu ndyu'hui cuiya'
ti' hua 'in, 26 yu nu cua' tyun ya' nchca cha' caja
si'ya cha' 'in Ñi X'nan na Jesucristo. 27 Can' cha'
ngua'an tñan hua 'in yu Juda lo'o yu Sila se'en
ndi'in um si'yana tca taa yu suun cha' re. 28 Si'ya
Espíritu nu Luhui 'in Ndiose nu mxicu'ni cusya 'in
hua, a ncua lca tiquee hua ti'in tyaa hua sca cha'
nu tucui 'in um, tsaloo ti xu'hua se'en um cha' nu
ndon loo lati re: 29 A cu um ñi sca loo na nu cua'
yu'hui loo jo'o, ñi a cu um tne, ñi cunan' 'ni nu a
nslo tne, ñi a sten yu'hui um lo'o cuilyi'o nten uta
lo'o ne' ycui' ti. Tsu'hue cha' cu'ni cunta um cha'
re. Tsacua ti cha' chcui' na. 30 Xacan' mxitucui
yu quichen Antioquía, lo' mxo' ti'in yu nchgaa jun
ta'a na, lo' mdyaa yu cunta quityi can'. 31 Xa mdyi
ycui' jun 'in na, tsu'hue 'a ntsu'hui tiquee jun
si'ya cha' can'. 32 Si'yana yu Juda lo'o yu Sila lca yu
nu nxiycui' Ndiose 'in, a yaa lyijyi cha' nu ngulo'o
yu nu taa cha' tnu tiquee 'in jun, lo' mdi'in tya tla
la yu 'in jun tucueen 'in Ndiose. 33 Can' nguinu
yu lo'o jun sca co' xaa, lo' xa nde xitucui yu se'en
ndi'in jun nu ngua'an tñan 'in yu, lo'o suun ña'an
msla' ta'a jun lo'o yu. 34 Una yu Sila can' ncua lca
tiquee yu quinu la yu quichen can'. 35 Yu Pablo
lo'o Bernabé ti' nguinu la yu quichen Antioquía,
sca cha' ti 'in yu lo'o jun mda'an ycui' jun cha'
tsu'hue 'in Ñi X'nan na, lo' ngulo'o jun 'in ne'.

Xa mda'an yu Pablo tijyo' loo nu cua' nchca tucua juesa

36 Chon' nde'en la can' juin yu Pablo 'in yu
Bernabé: Tsa na'an na 'in nchgaa jun ta'a na nu
ndi'in scasca quichen se'en ycui' na cha' tsu'hue
'in Ñi X'nan na, cha' ña'an ca ndi'in jun. 37 Yu
Bernabé ncua ti' yu tsa lo'o yu 'in yu Xuhua, yu
nu nchcui' ne' lo'o lca Marco. 38 Una yu Pablo
a mslyaa tsa lo'o 'in yu, si'yana ti' la se'en lca
Panfilia mxitucui yu lo' a mslyaa 'a yu ti' cu'ni
yu tñan 'in Ndiose. 39 Lo' si'yana a ncua ca sca
cha' ti 'in yu, can' cha' mdo'o tso' yu scasca yu.
Yu Bernabé ya lo'o 'in yu Marco, lo' yten yu ni'
sca yca na'an nu tiyaa se'en lca Chipre. 40 Yu
Pablo ngulohui 'in yu Sila si'yana ca ta'a tyi'an yu,
lo' xa cua' mxnu jun cunta 'in yu yaa' Ñi X'nan
na mdo'o yu nguiaa yu. 41 Mdijin yu se'en lyi'ya
loo Siria lo'o Cilicia, mdaa yu cha' tnu tiquee 'in
nchgaa jun nu cua' ya qui'an ti' 'in Jesús.

16

Xa mda'an yu Timoteo lo'o yu Pablo lo'o Sila

1 Chon' nde'en can' mdiyaa yu quichen Derbe
lo'o Listra, can' ndi'in sca yu nu cua' ntsu'hui cha'
'in Jesús, lo' naan yu Timoteo. Ne' judio lca jyi'an
yu, lo' ndiya qui'an ti' 'in Jesús, una sti yu lca ne'
griego. 2 Jun ta'a na ndi'in quichen Listra lo'o Ico-
nio, tsu'hue 'a suun ndaa jun cha' 'in yu Timoteo.
3 Yu Pablo ncua ti' yu tsa lo'o yu 'in Timoteo, can'
cha' m'ni yu cha' ncua circuncida 'in yu, si'ya cha'
'in ne' judio nu ndi'in quichen se'en ntsu'hui cha'
tyijyin yu, lo' jlyo ti' ne' si'yana ne' griego lca sti
yu Timoteo. 4 Cunda scaa quichen ndyijyin yu,
mtsa' yu 'in jun ña'an cha' nu mxnu scua yu ta'a
mda'an Jesús lo'o yu nu ntsu'hui cunta 'in jun nu
ndi'in quichen Jerusalén, si'yana xu'hua se'en jun
nchgaa cha' nu nchcui' quityi can'. 5 Cuaña'an
nde lyee la jui cha' tnu tiquee 'in jun lo'o cha' nu
cua' ya qui'an ti' jun, cunda scaa tsaan can' nchca
qui'an la jun.

Xa na'an xñii yu Pablo cha' 'in yu Macedonia

6 Mdijin ti yu se'en lca Frigia lo'o se'en lyi'ya
loo Galacia, si'yana a mdaa Espíritu nu Luhui 'in
Ndiose cha' cuiya' chcui' yu cha' tsu'hue 'in ñi sca
chcui se'en lyi'ya loo Asia. 7 Xa mdiyaa yu se'en
lyi'ya loo Misia nu cua' tyijyin yu se'en lyi'ya loo
Bitinia, ticui' ti ña'an a mdaa Espíritu cha' cuiya'
sten yu se'en can'. 8 Xacan' mdijin ñi ti yu se'en
lyi'ya loo Misia, lo' mdiyaa yu quichen Troas.
9 Sca tla can' na'an xñii yu Pablo sca cha', na'an
yu ndon sca yu mdo'o se'en lyi'ya loo Macedonia,
njñan cha' tsu'hue 'in yu lo' nchcui': Tyijyin xi'yu
um lo' caan um se'en lyi'ya loo Macedonia, lo'
ta yaa' um 'in hua. 10 Xa na'an yu cha' can',

cui' xaa m'ni hua cha' nu tsaa hua se'en lyi'ya
loo Macedonia, si'yana ngujlyo tsu'hue ti' hua
Ndiose lca nu ngulo tñan 'in hua tsa ycui' hua cha'
tsu'hue 'in ñi se'en can'.

Xa yu'hui yu na'an chcuan quichen Filipo

11 Xacan' yten hua ni' sca yca na'an, mdijin ñi
ti hua tsaya' mdiyaa hua se'en lca Samotracia,
xca tsaan can' mdo'o ca'an hua quichen Neápolis.
12 Can' mdo'o hua mda'an quiya' ti' hua, mdiyaa
hua quichen Filipos, sca quichen nu ndon loo
lati 'in Macedonia, lo' lca na quichen romano,
can' nguinu hua tucua snan tsaan. 13 Tsaan nu
nxitñan' ne' judio mdo'o hua nde tu'hua quichen
se'en su chco tlyu, ñan ti' hua quija lyoo hua sca
se'en nchcui' lyi'o ne' 'in Ndiose. Can' yten tucua
hua, lo' mdyisnan ycui' hua cha' tsu'hue 'in Jesús
lo'o ne' cuna'an nu cua' nguio' ti'in can'. 14 Lja
can' ndon nscan sca ne' cuna'an naan Lidia nu
mdo'o quichen Tiatira, ndujui' ne' te' nu tsu'hue
ña'an cuaa, lo' lca ne' nu ndiya qui'an ti' 'in
Ndiose. Si'ya cha' nu ycui' yu Pablo msla Ñi X'nan
na cha' tiyaa 'in ne' si'yana tca cu'ni cunta ne'
cha' can'. 15 Xa cua' mducua tya ne' lo'o nchgaa
nu ndi'in na'an 'in ne', juin ne' lo'o hua: Cha'
'un ndyu'hui lyoo um si'yana ndiya qui'an ti' hua
'in Ñi X'nan na, tsaa um lo' quinu um la na'an
'in hua. Cuaña'an mxicu'ni ne' 'in hua nguinu
hua can'. 16 Yato'o sca tsaan xa nguiaa hua se'en
nchcui' lyi'o ne' 'in Ndiose, can' mchcua ta'a hua
lo'o sca ne' cuna'an tsa suhue ti nu ntsu'hui cui'in
xa'an 'in nu ntsa' ña'an cha' nu ljyaan 'in nten.
Qui'an 'a canan n'ni x'nan ne' cuna'an can' si'ya
cha' jlyo ti' can' 'in ne'. 17 Mducui ncha'an ne'
'in yu Pablo se'en nguiaa hua, lo' nchcui' cueen
ne': Nchgaa yu re lca yu nguso 'in Ndiose, ñi
nu tlyu lati, lo' nchcui' yu ña'an ntsu'hui cha'
tyi'o laa um. 18 Ticui' ti loo cha' nda'an ycui'
ne' cuna'an can' nchgaa tsaan, yu Pablo mxiya'
ti' yu ña'an nchcui' ne', can' cha' mxiton yu, lo'
juin yu 'in cui'in can': Nan' culon tñan 'in lo'o
cha' cuiya' 'in Jesucristo, tyi'o lo' cula' ton 'in ne'.
Cui' xaa mdyi'o cui'in can' 'in ne'. 19 Xa ngujlyo
ti' x'nan ne' cuna'an can' si'yana a ndyu'hui 'a
canan 'in ne' lo'o cha' jlyo ti' can', xacan' msñi
ne' 'in yu Pablo lo'o yu Sila nu tyaa ne' cunta 'in
yu 'in bsya. 20 Ña'aan mdiya lo'o ne' 'in yu tloo
bsya, juin ne': Chcuaa yu judio re nxilo ti'in yu
'in nten quichen, 21 lo' ndlo'o yu ña'an cha' nu
cua' ntsu'hui 'in yu, cha' nu a nga'an cha' cu'ni
na, ñi a tca xu'hua se'en na, si'yana ndi'in na
se'en lyi'ya loo Roma. 22 Xacan' tsatlyu ngu'ya
nten can' chon' yu, lo' yu bsya can' ngulo yu tñan
si'yana tyi'o ste' yu lo' qui'ni yu. 23 Xa lyee 'a
cua' mjyi'in ne' 'in yu, xacan' msu'hua ne' 'in
yu na'an chcuan, lo' ngulo ne' tñan 'in yu nu
ntsu'hui cuan can', si'yana xñi tsu'hue yu cunta
'in chcuaa yu can'. 24 Mchcuan yu cunta 'in jun
lo' msu'hua yu 'in jun cuarto nu qui'ñi la, can'
mscan' yu quiya' jun tulja yca. 25 Yu Pablo lo'o
yu Sila nchcui' lyi'o yu 'in Ndiose, nguila lo'o
yu 'in ñi tlu'hue tla, lo' ne 'in nchgaa la ña'an
yu preso can'. 26 Tsati ntyin mdyisnan nguñan
lyee ya', tsaya' mchcuin ti'in suun na'an chcuan
can', juesa nu nguñan nguila nchgaa tuna'an can',
cui' ña'an lcaa nguitin' carena nchcan' nchgaa yu
preso can'. 27 Mdyi'o sla yu nu ntsu'hui cuan can',
na'an yu si'yana cua' nducua la nchgaa tuna'an
can', ngulyoo yu spada lo' ncua ti' yu cujui yu 'in
yu si'yana ñan ti' yu cua' ngulaa nchgaa preso
can'. 28 Una yu Pablo ycui' cueen yu: A cu'ni
um ti'i lo'o um, si'yana nchgaa hua ndi'in hua
re. 29 Xacan' yu nu ntsu'hui cuan can' mjñan yu
quii', lo' ndla ndsa ti yten yu ña'an chcuan can',
lyee mchcuan yu, mdyi'ya sti yu 'in yu tloo yu
Pablo lo'o yu Sila can'. 30 Xacan' ngulyoo yu 'in
chcuaa yu can', lo' mñicha' yu 'in: ¿Ñi na tca
cu'nin si'yana tca tyi'o laan? 31 Mxcuen chcuaa yu
can': Tsa qui'an ti' um 'in Ñi X'nan na Jesucristo,
lo' tyi'o laa um lo'o nchgaa nu ndi'in na'an 'in um.
32 Ycui' yu cha' tsu'hue 'in Ñi X'nan na lo'o yu
can', tsatlyu lo'o nchgaa nu ndi'in na'an 'in yu.
33 Ticui' tla can' mjyi'an yu se'en ti'i 'in chcuaa yu
can', cui' ña'an lcaa mducua tya yu lo'o nchgaa nu
ndi'in na'an 'in yu. 34 Xacan' ya lo'o yu 'in chcuaa
yu can' la na'an 'in yu, can' mxicu ne' 'in yu.
Tsu'hue ntsu'hui tiquee yu tsatlyu lo'o nchgaa
nu ndi'in na'an 'in yu, si'yana ya qui'an ti' yu 'in
Ndiose. 35 Xa ngu'ya xaa, yu bsya can' ngulo yu
tñan 'in tucua snan silyiya si'yana tsa lo'o yu suun
'in yu nu ntsu'hui cuan can', si'yana tca culaa yu
'in yu Pablo lo'o yu Sila. 36 Yu nu ntsu'hui cuan
can' juin 'in yu Pablo: Yu bsya msu'hua yu suun
si'yana culaa hua 'in um. Cua' tca quiaa um, a sca
la cha' chu'hui tiquee um. 37 Xacan' mxcuen yu
Pablo can': Huare' lca hua ne' lyi'ya loo Roma,
mjyi'in ne' 'in hua tloo nten quichen lo' ti' lyijyi
ca cuiya' cha' 'in hua, msu'hua ne' 'in hua na'an
chcuan, lo' cua' ñii nchca ti' ne' culaa ne' 'in hua
cuati ña'an. Una a tyi'o hua cha' na si'i ycui' ca
yu quian lyoo yu 'in hua. 38 Xacan' nguia ytsa'
yu silyiya can' 'in yu bsya ña'an cha' nu ycui' yu
Pablo can'. Ytsen yu xa ynan yu cha' si'yana yu

Pablo lo'o yu Sila lca yu ne' lyi'ya loo Roma. 39 Cui'
xaa yaa yu bsya can', lo' mjñan yu cha' tlyu ti' 'in
chcuaa yu can', xacan' ngulaa ne' 'in yu, lo' mjñan
ne' cha' tsu'hue 'in yu si'yana tyi'o yu quichen
can'. 40 Xa mdyi'o yu na'an chcuan, mdijin yu
se'en nducua na'an 'in Lidia, can' na'an ta'a yu
lo'o jun ta'a na, mdaa yu cha' tnu tiquee 'in jun,
xacan' mdo'o yu nguiaa yu.

17

Xa nguilo ti'in ne' Tesalónica

1 Tucueen nguiaa yu mdijin yu quichen An-
fípolis lo'o Apolonia, xacan' mdiyaa yu quichen
Tesalónica, can' nducua sca se'en n'ni tnu ne'
judio 'in Ndiose. 2 Ña'an cha' nu cua' ntsu'hui 'in
yu Pablo yaa yu se'en ndiyo' ti'in ne' judio, lo'
tsani' snan snan ya ycui' yu lo'o ne', cui' tsaan
nu nxitñan' ne', 3 ndlyo scua la yu cha' 'in Cristo
tsaña'an nchcui' quityi 'in Ndiose, si'yana m'ni 'a
cha' ngujui ñi lo' mdyiqui'o ñi. Nchcui' yu: Jesús,
ñi nu 'in cha' nchcuin' re lca ñi Cristo. 4 Tucua
snan ne' judio nu ya qui'an ti' 'in Jesús, ncua sca
cha' ti 'in ne' lo'o yu Pablo lo'o yu Sila can'. A
cunta qui'an ne' griego nu ndiyo' ti'in can' ya
qui'an ti' 'in ñi, cui' cuaña'an tyun ne' cuna'an nu
ndon loo lati. 5 Una yten cha' nsin' ti' 'in ne' judio
nu a ya qui'an ti', mxo' ta'a ne' lo'o yu nducun' nu
cua' la nxiton ti, lo' mxilo ti'in ne' nten quichen,
nducua ñi mdiyaa ne' ña'an 'in yu Jasón si'yana
culyoo ne' 'in chcuaa yu can', lo' tyaa ne' cunta 'in
yu tloo nten quichen. 6 Una a nguija lyoo yu, can'
cha' ticuii' yu Jasón ya lo'o ne' 'in yu tloo bsya,
lo'o chcua xnan jun ta'a na, lo' nchcui' cueen ne':
Yu re nda'an nxilo ti'in nten sca chcui chendyu,
lo' cua' ñii mdiyaan yu quichen tyi na re. 7 Yu
Jasón, nde nu mdaa se'en mdiyaan yu, lo' ngui'ni
lye' ti' yu 'in lee nu mxnu scua yu César, nchcui'
yu si'yana ntsu'hui xca ree 'in yu nu lca Jesús. 8 Xa
ngune 'in ne' cha' can', nde lyee la nguilo ti'in ne'
lo'o bsya 'in ne'. 9 Una la msu'hua lyiya' yu Jasón
lo'o ta'a nda'an yu, xacan' ngulaa bsya 'in yu.

Xa mdiyaa yu Pablo lo'o Sila quichen Berea

10 Ticui' tla can' mducui xu'hua jun ta'a na
'in yu Pablo lo'o yu Sila nde quichen Berea. Xa
mdiyaa yu quichen can' yten yu se'en n'ni tnu ne'
judio 'in Ndiose. 11 Lyee la suun ña'an ndi'in cha'
'in ne' can' que 'in ne' Tesalónica, si'yana cui' xaa
ncuan xu'hue ne' cha' tsu'hue 'in Ndiose. Cunda
scaa tsaan can' ngui'ni quii tsu'hue ne' loo quityi
'in Ndiose, cha' na cui' ca ña'an ndlo'o yu Pablo
can'. 12 Qui'an 'a ne' judio ya qui'an ti' 'in Jesús,
cui' cuaña'an qui'an ne' cuna'an nu ndon loo lati
lja ne' griego, a cunta qui'an yu qui'yu ya qui'an
ti' yu. 13 Una xa ynan ne' judio nu ndi'in quichen
Tesalónica si'yana lo'o quichen Berea cua' nda'an
ycui' yu Pablo cha' tsu'hue 'in Ndiose, cui' xaa
yaa ne' quichen can', ticui' ti ña'an mxilo ti'in
ne' 'in nten can'. 14 Ticui' xaa mducui xu'hua jun
'in yu Pablo tsaa yu tucueen nu ndiyaa tu'hua
tyi'a tujo'o. Yu Sila lo'o yu Timoteo ti' nguinu
yu quichen can'. 15 Ntsu'hui jun nu mdiya lo'o
yu Pablo la quichen Atenas. Xacan' mxitucui jun
lo' ngu'ya jun suun 'in yu Sila lo'o yu Timoteo,
si'yana tsaa yu ticui' xaa se'en nta yu Pablo can'
'in yu.

Xa mdiyaa yu Pablo quichen Atenas

16 Lja nta yu Pablo 'in ta'a nda'an yu quichen
Atenas can', ti'i 'a nga'an 'in yu xa na'an yu
si'yana siya' ti mdyaa ne' 'in ne' lo'o tso' cha'
'in jo'o. 17 Se'en ndiyo' ti'in ne' judio mdyisnan
ycui' tyijyin ne' lo'o yu si'ya cha' 'in Ndiose,
ne' judio lo'o ne' gentil, a cunta nchgaa tsaan
nchcui' yu lo'o ña'an tucui ti se'en nchca quiya'
can'. 18 Quichen can' ndi'in tucua ta yu bstro nu
m'ni cha'an cha' tiyaa 'in nten chendyu, sca ta
ne' naan ne' epicurios, lo' xca ta ne' naan ne'
estoicos. Mdyisnan ycui' tyijyin ne' lo'o yu Pablo,
lo' ntsu'hui nu nchcui': ¿Ñi na nchcui' yu nchca
nchcui' re? Ntsu'hui xca nu nchcui': Cua' lca na
nchcui' yu cha' 'in xca jo'o nu cui ti. Si'yana yu
Pablo nchcui' yu cha' tsu'hue 'in Jesús, a cunta
si'yana ndyiqui'o nten. 19 Xacan' ya lo'o ne' 'in
yu sca se'en naan Areópago, can' mñicha' ne' 'in
yu: ¿Ta tca quitsa' um 'in hua ña'an cha' nu cui
ti ndlo'o um? 20 Si'yana nchcui' um cha' nu a
nchca siya' quine 'in hua, lo' nchca ti' hua ca jlyo
ti' hua ñi cha' nchca ti' chcui' cha' re. 21 (Si'yana
nchgaa ne' Atenas lo'o ne' nu mdiya ti'in ti can',
a sca la xa' cha' ntsu'hui yuhue ti' ne', cui' ca nu
nchcui' ne' uta ne 'in ne' cha' nu cui ti.) 22 Xacan'
mdyiton yu Pablo tlu'hue la se'en lca Areópago,
lo' juin yu: Nchgaa 'un ne' Atenas, ncua cuiya'
tin' si'yana lca um nten nu lyee 'a ndiya qui'an ti'.
23 Si'yana se'en mdijin loo quichen re m'nin quiin
scasca se'en nducua jo'o 'in um, can' na'an sca
cha' lo' nchcui' na: 'IN NDIOSE NU A NDYU'HUI
LYOO NA. N'ni tnu um 'in ñi siya' a ndyu'hui lyoo
um 'in ñi, can' ñi nu 'in cha' nchcuin' cua' ñii,
24 cui' Ndiose nu mtñan chendyu lo'o nchgaa loo
na nu chcan', lo' si'yana lca ñi X'nan ni' cuaan lo'o
loo chendyu re, a nducua ñi ni' lyaa nu mtñan yaa'

nten chendyu. 25 Ñi a 'ni cha' caja nu ta yaa' 'in ñi,
ta si'yana nde'en la cha' ndiya lyijyi 'in ñi, cui' ca
nu nde ycui' ñi ndaa ñi chendyu 'in na, n'ni ñi cha'
ndiyaan cui'in na, lo' ndaa ñi nchgaa loo na nu
najo'o 'in na. 26 Si'ya scati yu qui'yu, m'ni ñi cha'
yton nchgaa ta nten si'yana tyi'in ne' sca chcui
chendyu, cui' ñi m'ni cuiya' ñi cuaan xaa, cui'
cuaña'an se'en ntsu'hui cha' tyi'in na, 27 ña'an ca
si'yana quia nan na 'in Ndiose, lo' a s'ni quija lyoo
ñi 'in na, siya' jnan yaa' ti na, si'yana cha' ñi a
tijyo' nchca ñi 'in na cunda scaa na. 28 Si'ya ñi
can' cha' ndu'hui na, ndyi'an na, can' cha' lo'o
na. Lca na ña'an juin sca yu ta'a quichen tyi um
xa ngua'an yu cha' re: Ta nten 'in Ndiose lca na.
29 Lo' si'yana lca na ta nten 'in Ndiose, a ntsu'hui
cha' quiñan ti' na, ta lca ñi ña'an nchca ti' sca
lcuin oro uta plata, lo' ta sca lcuin quee, ña'an
nchca ti' sca na nu ntñan yaa' nten chendyu lo'o
cha' tiyaa 'in ne'. 30 Una Ndiose yu'hui cha' tlyu
ti' 'in ñi lo'o nten nu mdi'in cua' s'ni si'ya cha'
tinto 'in ne', una cua' ñii ndlo ñi tñan 'in nchgaa
nten sca chcui chendyu si'yana tyaa ti' ne' 'in ñi.
31 Si'yana Ndiose cua' mdi'in tyaa ñi sca tsaan nu
cu'ni ñi xñan bsya 'in nten chendyu lo'o sca cha'
nu ñi, si'ya scati yu qui'yu nu cua' mdo'o hui 'in
ñi, lo' tca tsa qui'an ti' na 'in ñi, si'yana Ndiose
m'ni ñi cha' mdyiqui'o can'. 32 Una xa ngune 'in
ne' si'yana ntsu'hui cha' tyiqui'o ne' cua' ngujui,
ntsu'hui nu mstyi lyi'o 'in yu, lo' ntsu'hui nu juin:
La xiya' la quine 'in hua cha' nu nchcui' um re.
33 Xacan' mdo'o yu Pablo se'en nguio' ti'in ne'
can'. 34 Una ntsu'hui tucua snan nu ya qui'an
ti' 'in Jesús nu ncua sca cha' ti 'in lo'o yu. Lja
can' ntsu'hui sca yu naan Dionisio, cui' ta 'in ne'
Areópago, a cunta ya qui'an ti' sca ne' cuna'an
naan Dámaris, lo'o chcua xnan ta'a nda'an ne'.

18

Xa mdiyaa yu Pablo quichen Corinto

1 Chon' nde'en can' mdo'o yu Pablo quichen
Atenas, lo' mdiyaa yu quichen Corinto. 2 Can'
mchcua ta'a yu lo'o sca yu judio naan Aquila nu
ncua cune' se'en lca Ponto. Ti' mdo'o ti yu se'en
lca Italia lo'o Priscila cuilyi'o yu, si'ya cha' 'in
Claudio nu ngulo tñan si'yana ntsu'hui cha' tyi'o
nchgaa ne' judio quichen Roma. 3 Si'yana sca loo
ti tñan n'ni yu Pablo lo'o jun, can' cha' nguinu yu
se'en ndi'in jun, lo' tsatlyu mtñan jun te' na'an.
4 Cunda scaa tsaan nu nxitñan' ne' judio, ndyi'an
yu Pablo se'en ndiyo' ti'in ne' lo' nan yu ña'an
nu qui'ya ne' cha' tiyaa, una ne' judio lo'o ne'
griego lyee nchcui' tyijyin ne' lo'o yu. 5 Xa mdiyaa
yu Sila lo'o yu Timoteo nu mdo'o se'en lyi'ya loo
Macedonia, la xacan' jui ña'an mdyaa yu Pablo 'in
yu siya' ti nu chcui' yu cha' tsu'hue 'in Ndiose, lo'
mtsa' la yu 'in ne' judio si'yana Jesús lca ñi Cristo,
ñi nu ngua'an tñan Ndiose. 6 Una ne' judio can'
m'ni lye' ti' ne', mdyisnan mdaja ne' 'in yu, xacan'
mscuin yu Pablo ste' yu lo' juin yu 'in ne': Quinu
cunta 'in um cha' quinan' cusya 'in um, lo' si'i 'a
cunta 'ñan. Ti' cua' ñii tsa ycuin' cha' tsu'hue
re lo'o ne' gentil. 7 Ña'aan mdyi'o yu se'en can'
mdiyaa yu na'an 'in sca yu naan Justo, lca yu sca
nu n'ni tnu 'in Ndiose, lo' nducua na'an 'in yu sii'
se'en ndiyo' ti'in ne' judio. 8 Yato'o yu Crispo, yu
nu ndlo tñan se'en n'ni tnu ne' judio 'in Ndiose, ya
qui'an ti' yu 'in Ñi X'nan na lo'o nchgaa nu ndi'in
ña'an 'in yu. Cui' cuaña'an qui'an ne' Corinto, xa
ngune 'in cha' tsu'hue 'in Jesús ya qui'an ti' ne' 'in
ñi, lo' mducua tya ne'. 9 Sca tla can' na'an xñii yu
Pablo 'in Ñi X'nan na, lo' nchcui' ñi: A cutsen, tsa
quiñan chcui' la cha' re, lo' a cula' ti', 10 si'yana
nan' ndi'in lo'o nchgaa xaa, a tucui nu tca cu'ni
ti'i lo'o, si'yana qui'an 'a nten ndi'in quichen re
nu cua' ngulohuin. 11 Can' mdi'in yu Pablo sca
yjan tlu'hue, ndlo'o yu 'in nten cha' tsu'hue 'in
Ndiose. 12 Yu Galión ncua yu gubierno se'en lyi'ya
loo Acaya, lo' ne' judio tsatlyu m'ni sca ne' cha'
msñi ne' 'in yu Pablo, lo' ya lo'o ne' 'in yu se'en
nchca cuiya' qui'ya, 13 lo' juin ne': Yu re nda'an
xicu'ni yu 'in nten si'yana xcaña'an cu'ni tnu na
'in Ndiose, lo' si'i 'a ña'an nu nchcui' lee 'in na.
14 Cua' tyi'o ycui' ti yu Pablo xa mdo'o ycui' yu
Galión, lo' juin yu 'in ne' judio: Nchgaa 'un ne'
judio, cha' nde'en la qui'ya m'ni yu re, uta yjui yu
nten, la xacan' tca cu'nin cunta cha' nu nchcui'
um. 15 Una cha' lca na chacui' cha' ti, ña'an nu
ngui'ni tyi'ya um nii nten lo'o lee 'in um, tca
cu'ni cuiya' um cha' can' ticui' ti um, si'yana nan'
a nguiten yu'huin cha' nu cuaña'an. 16 Xacan'
ngulyoo yu 'in ne' nde lyiya'. 17 Cui' ña'aan lca
msñi ne' 'in yu Sóstenes, yu nu ndlo tñan se'en
n'ni tnu ne' judio 'in Ndiose, lo' yjui ti'in ne' 'in
yu cui' se'en ti se'en nchca cuiya' qui'ya can', una
yu Galión can' a mda quiya' yu 'in ne'. 18 Yu Pablo
tyun 'a tsaan ti' nguinu yu quichen can'. Xa cua'
msla' ta'a yu lo'o jun, mdo'o yu nguiaa yu lo'o
Priscila lo'o yu Aquila, lo' mdiyaa jun quichen
Cencrea, can' msi'yu quichan' que yu Pablo si'ya
sca ca nu cua' mdi'in tyaa yu, xacan' yten jun
ni' sca yca na'an si'yana nde cua' quiaa yu Pablo
se'en lca Siria. 19 Xacan' mdyi'o ti'in yca na'an

can' quichen Efeso, can' nguinu yu Aquila lo'o
Priscila. Ti' yaa yu Pablo se'en n'ni tnu ne' judio
'in Ndiose, lo' mdyisnan ycui' tyijyin ne' lo'o yu.
20 Mjñan ne' cha' tsu'hue 'in yu si'yana ti' quinu la
yu lo'o ne' chcua xnan tsaan, una a jui 'a ña'an 'in
yu. 21 Xacan' msla' ta'a yu lo'o ne' lo' juin yu: 'Ni
cha' tsa'an quichen Jerusalén si'yana cua' nchcui
cha' ca ta'a la cua, una xiya' la ljyaan cha' Ndiose
ljuin ñi. Xacan' yten yu ni' yca na'an, mdo'o yu
nguiaa yu.

Mdo'o yu Pablo tijyo' loo nu cua' nchca snan ya'

22 Xa mdiyaa yca na'an can' quichen Cesarea,
mdo'o yu nguiaa yu nde Jerusalén, ya ycui' cha'
yu 'in jun ta'a na, xacan' mdo'o yu nguiaa yu nde
quichen Antioquía. 23 Xa cua' mdi'in yu can' sca
co' xaa, xca juesa yaa yu cunda scaa quichen, ya
na'an yu 'in jun nu cua' ntsu'hui cha' 'in Jesús nu
ndi'in se'en lyi'ya loo Galacia, lo'o Frigia, lo' mdaa
yu cha' tnu tiquee 'in jun.

Xa ycui' yu Apolo cha' 'in Ndiose quichen Efeso

24 Yato'o quichen Efeso mdiyaa sca yu judio
naan Apolo, nu ncua tyi quichen Alejandría,
tsu'hue 'a nchcui' yu, lo' ndyu'hui lyoo tsu'hue
yu quityi 'in Ndiose. 25 Jui nu ngulo'o 'in yu cha'
tsu'hue 'in Ñi X'nan na, nchcui' yu cha' can' lo'o
nu chcui lca tiquee yu, lo' ndlo'o yu chcui ña'an
nguiaa cha' 'in Ñi X'nan na, siya' tsa mducua
tya ti yu ña'an nu ngulo'o yu Xuhua 'in nten.
26 Mdyisnan ngulo'o yu 'in ne' judio se'en n'ni
tnu ne' 'in Ndiose lo'o cha' tnu tiquee 'in yu,
una xa ngune 'in Priscila lo'o yu Aquila ña'an
cha' nchcui' yu, ya lo'o jun 'in yu se'en scati yu,
mtsa' lyicua la jun 'in yu sca chcui ña'an nguiaa
cha' 'in Ndiose. 27 Yten tiquee yu tyijyin xi'yu
yu tsaa yu se'en lyi'ya loo Acaya, cui' cuaña'an
mdaa jun cha' tnu tiquee 'in yu, xacan' ngua'an
jun sca quityi cui'ya yu si'yana cuan xu'hue jun
'in yu, lo' xa mdiyaa yu lyee 'a mda yaa' yu 'in
jun lo'o tso' cha' 'in Ndiose, cui' jun nu cua' ya
qui'an ti' si'ya cha' tsu'hue 'in ñi. 28 Ngula 'a ycui'
yu lo'o ne' judio tloo nten quichen can', si'yana
si'i ña'an cha' tiyaa 'in ne', lo' ngulyo scua la yu
ña'an nchcui' quityi 'in Ndiose si'yana Jesús lca ñi
Cristo, ñi nu ngua'an tñan Ndiose.

19

Yu Pablo mdiyaa yu quichen Efeso

1 Lja ti' ndi'in yu Apolo quichen Corinto can',
yu Pablo cua' mdijin yu scasca quichen nu ndi'in
nde loo la se'en lca Frigia tsaya' mdiyaa yu
quichen Efeso, can' na'an ta'a yu lo'o tucua snan
yu nu cua' ntsu'hui cha' 'in Jesús. 2 Mñicha' yu
Pablo 'in yu: ¿Ta ncuan xu'hue um 'in Espíritu
nu Luhui 'in Ndiose xa ya qui'an ti' um? Mxcuen
yu xacan': Ñi siya' a nchca quine 'in hua cha'
ntsu'hui Espíritu nu Luhui 'in Ndiose. 3 Xacan'
juin yu Pablo 'in yu: ¿Ña'an ta mducua tya um
cha' na can'? Xacan' mxcuen yu: Tsaloo mducua
tya ti hua ña'an ngulo'o yu Xuhua 'in nten. 4 Juin
yu Pablo: Yu Xuhua mducua tya yu 'in nten tsalca
nu cua' mxilo'o chon' qui'ya ngui'ni, una ycui' yu
lo'o ne' si'yana tsa qui'an ti' ne' 'in nu ntsu'hui
cha' caan nde chon' la, cui' Jesús, ñi nu lca Cristo.
5 Xa ngune 'in yu cha' can', mducua tya yu lo'o
cha' cuiya' 'in Ñi X'nan na Jesús. 6 Xa mdi'in
tyaa yu Pablo yaa' yu 'in yu can', cui' ña'an lcaa
mtsa'an yu'hui Espíritu nu Luhui 'in Ndiose 'in
yu, lo' mdyisnan ycui' yu lenguas lo' ycui' yu cha'
'in Ndiose. 7 Loo nchgaa yu ndiyaa yu tsaa tichcua
yu. 8 Yu Pablo can', tsani' snan coo' lo'o cha' tnu
tiquee 'in yu nda'an ycui' yu lo'o ne' judio se'en
n'ni tnu ne' 'in Ndiose, lyee 'a ycui' tyijyin ne'
lo'o yu, una ngunan yu ña'an nu qui'ya ne' cha'
tiyaa ña'an ntsu'hui cha' culo Ndiose tñan 'in ne'.
9 Ntsu'hui nu tla cusya 'in, a mslyaa tsa qui'an
ti', mxiycha' ne' Tucueen 'in Ñi X'nan na tloo
ndi'in nten can'. Can' cha' ngulo tso' yu Pablo
'in tsalca jun nu cua' ntsu'hui cha' 'in Jesús, lo'
ya lo'o yu 'in jun se'en nducua sca na'an xcula 'in
sca yu naan Tiranno, lo' cunda scaa tsaan ndlyo
scua la yu cha' 'in Ndiose lo'o jun. 10 Cuaña'an ya
quiñan ycui' yu lo'o nten tsani' tucua yjan, yato'o
nchgaa ne' judio lo'o ne' gentil nu ndi'in se'en
lyi'ya loo Asia ngune 'in ne' cha' tsu'hue 'in Ñi
X'nan na Jesús. 11 Mdaa Ndiose cha' cuiya' 'in yu
Pablo si'yana cu'ni yu scasca cha' nu tnu, 12 nu
hasta lo'o te' pañitu uta te' nu nchco' yu, cha'
tsa lo'o jun 'in na se'en nscua nu ti'i, lo' nchca,
lo' nu ntsu'hui cui'in xa'an 'in cui' xaa ndla' ton
na 'in. 13 Quichen can' mdiyaa tucua snan ne'
judio nu nda'an loo cui'in xa'an 'in nten, ncua ti'
ne' si'yana lo'o cha' cuiya' 'in Ñi X'nan na Jesús
culo ne' cui'in xa'an can', lo' nchcui' ne': Lo'o
cha' cuiya' 'in Jesús nu n'ni tyi'ya yu Pablo, tyi'o
lyiya'. 14 Cuaña'an m'ni tsa cati sñe' sca yu judio
naan Esceva, yu nu ndlo tñan se'en n'ni tnu ne'
judio 'in Ndiose quichen can'. 15 Una mxcuen
cui'in xa'an can' 'in ta'a yu can': Ndyu'hui lyoon
'in Jesús, lo' jlyo tin' ti ca lca Pablo, una 'un, ¿ti
ca lca um? 16 Yu nu ntsu'hui cui'in xa'an can'
'in, siya' mdo'o cuaan ti yu chon' nchgaa yu can',

lo' m'ni canan 'in yu tsaya' mdo'o yu ña'an can'
msnan yu cunan' ti yu, a cunta ngujui yuhua'
yu. 17 Mscua cueen cha' re ña'aan quichen Efeso
can', lo' ne' judio lo'o ne' gentil yten sca ytsen
ni' cusya 'in ne', nde lyee la m'ni tnu ne' 'in Ñi
X'nan na Jesús si'ya cha' can'. 18 Qui'an 'a jun
nu ndiya qui'an ti' 'in Jesús mdyisnan nguñee
jun qui'ya 'in jun tloo nchgaa la ña'an jun can'.
19 Cui' cuaña'an lo'o ne' jlyo ti', nguian lo'o ne'
nchgaa quityi nu m'ni cha'an ne', lo' mdiquin
ne' 'in na tloo ndi'in jun can'. Ngulo ne' cunta
tsaña'an ntsu'hui lyoo quityi can', lo' ndiyaa na
tu'hua tyi mii tñi plata. 20 Cuaña'an lyee la nguia
nguine yu'hui cha' tsu'hue 'in Ñi X'nan na lo'o
cha' cuiya' 'in ñi. 21 Xa cua' mdijin nchgaa cha'
can', yten tiquee yu Pablo xitucui yu Jerusalén.
Una culo nducua la tsa tijin yu ña'aan se'en lyi'ya
loo Macedonia lo'o se'en lca Acaya. Ñan ti' cusya
'in yu: Xa cua' mdi'in chin' can', 'ni cha' tsa'an
quichen Roma. 22 Yu Pablo ngua'an tñan yu 'in
tucua yu ta'a nda'an yu, Timoteo lo'o Erasto, tsaa
yu se'en lyi'ya loo Macedonia, lo' ti' nguinu la yu
xca co' xaa se'en lyi'ya loo Asia.

Xa nguilo ti'in ne' Efeso

23 Lja xacan' lyee 'a nguilo ti'in ne' Efeso si'ya
jun nu cua' ntsu'hui Tucueen 'in Jesús. 24 Sca
yu naan Demetrio ntñan yu lcuin laa suhue ti
lo'o plata 'in sca jo'o naan Diana, lo' qui'an 'a
canan n'ni yu lo'o tñan can', 25 mxo' ti'in yu 'in
ta'a cuityi chcuan yu, lo' juin yu: 'Un yu nu ta'a
ngui'ni na tñan re, jlyo tsu'hue ti' um si'yana
ndyu'hui 'a canan 'in na lo'o tñan re. 26 Nchgaa
na na'an na lo' ne 'in na ña'an nda tsaa yu Pablo
'in nten, lo' tsala ña'an qui'an ne' cua' ngulo tso'
yu 'in quichen re lo'o ña'aan se'en lyi'ya loo Asia,
lo' nchcui' yu si'yana si'i Ndiose lca na nu ntñan
yaa' nten. 27 Chen nchcui 'in na, si'i tsa tñan ti re
tnan' na, cui' ca nu lo'o laa 'in na se'en nducua
jo'o Diana, a tucui 'a nu su'hua loo 'in na, lo'
tsato'o tsu'hue tsu'hue ti jlya ti' ne' 'in jo'o x'nan
na nu lyi'ya loo ña'aan se'en lca Asia, lo'o sca
chcui chendyu. 28 Xa ngune 'in yu cha' can', lyee
'a ycuen tique' yu, lo' ycui' cueen yu: ¡Tla cha'
'in jo'o Diana, x'nan ne' Efeso! 29 Xacan' nguilo
ti'in ña'aan quichen ne', tsatlyu ngu'ya ne' chon'
tucua yu Macedonia ta'a nda'an yu Pablo, yu Gayo
lo'o yu Aristarco, ya lo'o ne' 'in yu se'en nchca
cuiya' qui'ya. 30 Yu Pablo ncua ti' yu tsa ycui'
yu lo'o nten quichen can', una a mdaa jun cha'
cuiya'. 31 Cui' cuaña'an tucua snan ta'a tsu'hue
yu Pablo nu lca bsya se'en lyi'ya loo Asia, msu'hua
ne' suun 'in yu lo' mjñan ne' cha' tsu'hue si'yana a
tsa su'hua tloo yu se'en nguio' ti'in nten quichen
can'. 32 Nten can' scasca ña'an nchcui' cueen ne'
se'en nchca cuiya' cha' can', una qui'an la nu a
ndyi'ya cha' tiyaa ñi na nchca. 33 Lja nten can'
mxicu'ni ne' judio 'in sca yu naan Jantro si'yana
chcui' yu tloo nten can', lo' m'ni yaa' yu si'yana
tyi'in seen ne' se'en nu chcui' yu tñan loo ne'
judio. 34 Una xa yu'hui lyoo ne' si'yana lca yu ne'
judio, xacan' tsatlyu ycui' cueen ne' tsani' tucua
braa, lo' nchcui' ne': ¡Tla cha' 'in jo'o Diana, x'nan
ne' Efeso! 35 Yu lca scarano quichen can', xa m'ni
yu canan mdi'in seen nten can', juin yu xacan':
Nchgaa 'un ne' Efeso, ¿ta ntsu'hui nu a jlyo ti'
si'yana quichen re nducua laa 'in jo'o Diana, a
cunta nde nducua jo'o x'nan na nu mdo'o tyu nde
ni' cuaan se'en lca Jupiter? 36 A tucui nchcui'
si'yana si'i cuaña'an ca lca na, tsu'hue lati tyi'in
seen um, a cu'ni um sca cha' ndla ndsa, 37 tsaña'an
mdiyan lo'o um 'in chcuaa yu re, ñi sca cunan lo'
a nchca cu'ni yu ni' lyaa re, ñi a nchcui' ca'an
yu 'in jo'o x'nan na. 38 Cha' yu Demetrio lo'o
ta'a ngui'ni yu tñan ntsu'hui ña'an nsuun yu lo'o
nde'en la tucui, mdiyaa se'en ca cuiya' cha' 'in yu
tloo bse, can' tca su'hua qui'ya ta'a yu. 39 Cha' ta
nde'en la xca cha' ndi'in 'in um, tca chcui' um
cha' can', una tsaan nu n'ni cuiya' ca na tñan.
40 Si'yana tsaña'an nu nguilo ti'in na cua' ñii, chen
'a nchcui 'in na cha' ca jlyo ti' gubierno cha' re, ñi
a jlyo ti' na ñi suun taa na cha' cuñicha' ne' 'in na.
41 Ña'aan mdyi ycui' yu cha' can' msla' ta'a yu lo'o
nten can'.

20

Xa mdo'o yu Pablo se'en lyi'ya loo Macedonia lo'o Grecia

1 Xa cua' mdi'in tiin nten can', mxo' ti'in yu
Pablo 'in jun ta'a na, mdaa yu cha' tnu tiquee 'in
jun, lo' msla' ta'a yu lo'o jun, xacan' mdo'o yu
nguiaa yu se'en lyi'ya loo Macedonia. 2 Mdijin
yu scasca quichen se'en ndi'in jun, qui'an 'a cha'
ycui' yu lo' mdaa yu cha' tnu tiquee 'in jun, xacan'
mdo'o yu nguiaa yu se'en lyi'ya loo Grecia. 3 Can'
nguinu yu snan coo'. Cua' sten yu ni' yca na'an
nu tsaa se'en lyi'ya loo Siria, xa ynan yu cha'
si'yana ntsu'hui ta ne' judio 'in yu, can' cha'
mdi'in tyaa yu cha' si'yana xitucui yu se'en lyi'ya
loo Macedonia. 4 Nde ta'a mda'an yu Pablo tsaya'
yten jun se'en lyi'ya loo Asia: Yu Sópater nu
mdo'o quichen Berea, lo'o tucua yu Tesalónica,

yu Aristarco lo'o yu Segundo, yu Gayo nu mdo'o
quichen Derbe, yu Timoteo, lo'o tucua yu Asia, yu
Tíquico lo'o yu Trófimo. 5 Yu re mducua loo yu,
lo' mta yu 'in hua quichen Troas. 6 Xa cua' mdyi
ta'a nu nchcu ne' jaslya nu a yu'hui suun, xacan'
mdo'o hua quichen Filipo yten hua ni' yca na'an,
lo' ni' ca'yu tsaan yu'hui lyijyi hua nu mdiyaa hua
quichen Troas, can' na'an ta'a hua lo'o yu Pablo
xiya' se'en nguinu hua sca snan.

Yu Pablo msla' ta'a yu lo'o jun Troas

7 Culoo tsaan nu mducua snan can', nguio' ti'in
jun ta'a na nu cu'ni jun siin, lo' yu Pablo mdyis-
nan ngulo'o yu 'in jun tsaya' mdiyaa tlu'hue tla,
si'yana xca ti tsaan can' cua' ntsu'hui cha' tyi'o
yu. 8 Nguio' ti'in jun sca na'an nu cua' nchca
snan nde cuaan se'en tyun 'a quii' nducua quiin.
9 Sca yu lyo' ti naan Eutico nducua yu se'en lca
ventana, lo' ngu'ya tnu sla yu si'yana chaan 'a
ycui' yu Pablo. Ti' la can' mdo'o tyu yu, cua' lca
ngujui yu xa mxitucui ne' 'in yu. 10 Mdiyaa yu
Pablo se'en su yu lyo' ti can', lo' msu'hua tuscun
yu 'in se'en su, lo' juin yu 'in jun: A su'hua um
cha' tiquee um si'yana cua' nguila cha' tiyaa 'in
yu re. 11 Xiya' ycuen yu Pablo la cuaan can', lo' xa
cua' mdyi ycu siin yu lo'o jun, xca juesa mdyisnan
ngulo'o yu 'in jun tsaya' nde cua' ljyaan xaa, la
xacan' mdo'o yu nguiaa yu. 12 Tsu'hue 'a ntsu'hui
tiquee jun nguia lo'o jun 'in yu lyo' ti can' si'yana
ti' nguila cha' tiyaa 'in yu.

Xa mdiyaa yu Pablo se'en lca Mileto

13 Xacan' nchgaa la ña'an hua mducua loo hua
yten hua ni' yca na'an can', mdiyaa hua quichen
Asón se'en mta hua 'in yu Pablo, si'yana mdi'in
tyaa yu cha' tsaa yu tucueen lyuu. 14 Xa mchcua
yu 'in hua quichen Asón, yten hua ni' yca na'an
lo'o yu, lo' mdiyaa hua quichen Mitilene. 15 Xca
tsaan can' mdiyaa hua nde loo la quichen Quío,
ticui' cuaña'an xca tsaan can' mdo'o hua nguiaa
hua, lo' mdyi'o ti'in hua se'en lca Samos. Xca
tsaan can' mdijin hua quichen Trogilio, lo' mdyi'o
ti'in hua quichen Mileto. 16 Si'yana a ncua ti' yu
Pablo tiya' ton yu se'en lyi'ya loo Asia, mdijin ti
hua quichen Efeso, cha' ti' bla qui'ni ca'an 'in yu
ta'a Pentecostés quichen Jerusalén.

Msla' ta'a yu Pablo lo'o jun Efeso

17 Quichen Mileto ndi'in hua xa msu'hua yu
Pablo suun 'in jun ta'a na Efeso, si'yana caan
nchgaa yu nu ntsu'hui cunta 'in jun se'en ndi'in
hua. 18 Xa mdiyaan jun xacan' juin yu Pablo: 'Un
cua' ndyu'hui lyoo um ña'an cha' 'ñan ti' tsaan
nu mdiyaan se'en lyi'ya loo Asia, 19 si'yana lo'o
suun ña'an m'nin tñan 'in Ñi X'nan na, ngu'ya
tu'hua tiqueen lo'o um, a cunta ne' judio ncua
ti' ne' cujui ne' 'ñan, 20 a ngula' tin' ycuin' cha'
nu cu'ni tsu'hue lo'o um, ngulo'on 'in um se'en
ndiyo' ti'in um, a cunta mda'an la na'an 'in um
cunda scaa um. 21 Scaña'an ti ycuin' lo'o ne' judio
lo'o ne' gentil, si'yana tyaa ti' ne' 'in Ndiose lo' tsa
qui'an ti' ne' 'in Ñi X'nan na Jesucristo. 22 Cua'
ñii ñan ti' cusya 'ñan tsa'an quichen Jerusalén,
ñi a jlyo tin' ñi na tsato'o 'ñan la cua. 23 Una
ntsa' la Espíritu nu Luhui 'in Ndiose 'ñan nchgaa
se'en ndijin, si'yana ntsu'hui cha' tsa'an na'an
chcuan, lo' tijin scasca nu ti'i. 24 Una a sca cha'
can' cu'nin cunta, ñi a ngui'nin 'tnan chendyu
'ñan, scati cha' nu nchca tin' si'yana lo'o nu chcui
lca tiqueen cu'nin tyiin tñan nu mdaa Ñi X'nan
na Jesús 'ñan, lo' chcuin' cha' tsu'hue 'in Ndiose
tsaña'an ngui'ni ñi 'tnan 'in ne'. 25 Una cua' ñii
quitsan' 'in um sca cha', si'yana ñi xca um lo' a
ña'an ta'a 'a na lo'o um, 'un ne' nu cua' ycuin'
cha' tsu'hue 'in Ndiose lo'o. 26 Can' cha' chcuin'
lo'o um, si'i 'a cunta 'ñan cha' nde'en um quinan'
cusya 'in um, 27 si'yana a msu'huan cutsin' ñi sca
cha' lo'o um nchgaa ña'an nguiaa cha' 'in Ndiose.
28 Xñi um cunta 'in um tsatlyu lo'o jun ta'a na nu
cua' mxnu Espíritu nu Luhui 'in Ndiose cunta 'in
um, lo' cuaña'an chu'hui um cunta 'in jun nu cua'
msi'i Ñi X'nan na lo'o tne ñi. 29 Jlyo tin' si'yana
xa to'on re ntsu'hui cha' sten nu cuñilyi'o 'in um
lo' cu'ni ti'i lo'o um, tsaña'an nchca ti' nguiten
yu'hui sca 'ni la lja slya'. 30 Ticui' lja um re tyi'o
nu chcui' cha' cuiñi se'en nu culo tso' 'in jun ta'a
na. 31 Can' cha' tyi'in tiyaa um, lo' quia yu'hui ti'
um ña'an ngu'ya tu'hua tiqueen si'ya um, a ngula'
tin' ngulo'on 'in um cunda scaa um tsani' snan
yjan, tla lo' cucha. 32 Can' cha' cua' ñii, 'un jun
ta'a na, xnun cunta 'in um yaa' Ndiose lo' tyon
um loo cha' tsu'hue 'in ñi, si'yana cui' na tca ta
yaa' na 'in um, lo' taa na cha' tsu'hue nu qui'ni
ca'an 'in um, tsatlyu lo'o nchgaa la ña'an nu cua'
ngulohui Ndiose 'in. 33 Ñi siya', a mducua tloon
tñi 'in um uta ste' um. 34 Cui' ca nu jlyo ti' um,
si'yana m'nin tñan, jui na nu ngunajo'o 'ñan lo'o
nchgaa la ña'an yu ta'a mda'an. 35 Cua' jlyo ti' um
ña'an ngulo'on 'in um, la nu cu'ni na tñan tca ta
yaa' na 'in nu 'ni cha' 'in, lo' quia yu'hui ti' na cha'
nu ycui' Ñi X'nan na Jesús: Tsu'hue lati nu taa
um, lo' si'i nu nde caja nu taa 'in um. 36 Ña'aan

mdyi ycui' yu Pablo cha' can', mdon xtyin' yu
lo' ycui' lyi'o yu 'in Ndiose lo'o nchgaa la ña'an
jun can'. 37 Nchgaa jun ngu'ya tu'hua tiquee jun,
lo' msu'hua tuscun jun 'in yu Pablo si'yana cua'
quiaa yu. 38 Cha' nu ti'i lati nga'an 'in jun, si'ya
cha' nu ycui' yu si'yana a ña'an ta'a 'a yu lo'o jun.
Xacan' ya lo'o ta jun 'in yu la se'en nducui yca
na'an can'.

21

Xa nguila yu Pablo Jerusalén

1 Xa msla' ta'a hua lo'o jun, xacan' yten hua
ni' yca na'an can', lo' nguiaa hua nducua ñi se'en
lca quichen Cos, xca tsaan can' mdiyaa hua se'en
lca Rodas, la xacan' mdiyaa hua quichen Pátara.
2 Can' yten hua ni' xca yca na'an nu ntsu'hui cha'
tiyaa se'en lyi'ya loo Finicia, mdo'o hua nguiaa
hua. 3 Mdijin hua se'en su yuu ngutyi se'en
lca Chipre, lo' mxnu hua 'in na tso' ca 'in hua,
tsaya' mdiyaa hua se'en lyi'ya loo Siria, xacan'
mdyi'o ti'in hua quichen Tiro si'yana tyi'o yu'hua
ntsu'hui ni' yca na'an can'. 4 Na'an ta'a hua lo'o
jun ndi'in can', lo' nguinu hua lo'o jun sca snan,
lyee 'a mjñan jun cha' tsu'hue 'in yu Pablo si'yana
a tsaa yu Jerusalén, tsaña'an mxiycui' Espíritu 'in
jun. 5 Xa yatii snan can', mdo'o hua nde tu'hua
quichen lo'o nchgaa jun tsatlyu lo'o nten 'in jun
lo'o sñe' jun, ya lo'o ta jun 'in hua la loo ysin
tu'hua tyi'a tujo'o, can' mdon xtyin' hua lo' ycui'
lyi'o hua 'in Ndiose. 6 Msu'hua tuscun ta'a hua
lo' msla' ta'a hua lo'o jun, xacan' yten hua ni'
yca na'an can', lo' mxitucui jun nde ña'an 'in
jun. 7 Mdo'o hua quichen Tiro lo' mdiyaa hua
se'en lca quichen Tolemaida, can' yatii cha' nu
mda'an hua ni' yca na'an. Ya ycui' cha' hua 'in
jun ta'a na, lo' can' nguinu hua sca tla. 8 Xca tsaan
can' mdo'o hua lo'o yu Pablo, nguiaa hua nchgaa
hua, lo' mdiyaa hua quichen Cesarea. Yaa hua
se'en nducua na'an 'in yu Lpe, yu nu ndyi'an ycui'
cha' tsu'hue 'in Ndiose, cui' yu nu yu'hui lja tsa
cati yu nu mda yaa' 'in jun ti' culoo, can' nguinu
hua lo'o yu. 9 Yu Lpe can' ndi'in jacua ngüi'
cuna'an sñe' yu nu nxiycui' Ndiose 'in. 10 Can'
mdi'in hua tucua snan tsaan xa mdiyaa sca yu
naan Agabo nu mdo'o se'en lca Judea, lo'o yu
can' nxiycui' Ndiose 'in yu. 11 Mdiyaa yu se'en
ndi'in hua, lo' msñi yu quijyin ndi'in sii' yu Pablo,
ticuii' yu mscan' yu quiya' yu lo'o yaa' yu, lo' juin
yu: Cua' mtsa' Espíritu nu Luhui 'in Ndiose 'ñan,
si'yana cuaña'an ntsu'hui cha' scan' ne' judio
ndi'in quichen Jerusalén 'in x'nan quijyin re, lo'
tyaa ne' cunta 'in yu tuyaa' ne' gentil. 12 Xa ngune
'in hua cha' re, lo'o jun nu ndi'in na'an can' mjñan
hua cha' tsu'hue 'in yu Pablo si'yana a tsaa yu
quichen Jerusalén. 13 Xacan' mxcuen yu Pablo:
¿Ñi cha' nguinan lo'o um 'ñan, lo' ngui'ni xi'in
um cusya 'ñan? Nan' cua' mxñin tin' si'yana si'i
tsaloo scan' ti ne' 'ñan, cui' ca nu lo'o cujui ne'
'ñan quichen Jerusalén, si'ya cha' 'in Ñi X'nan na
Jesús. 14 Si'yana a jui ña'an ti' xitiyaa' la hua 'in
yu, can' cha' juin hua: Quinu cha' re cunta 'in Ñi
X'nan na. 15 Xa yatii snan can', m'ni chu'hue hua
su'hua hua, mdo'o hua nguiaa hua nde Jerusalén,
16 lo' ta'a nguiaa hua 'in tucua snan yu ta'a na
mdo'o Cesarea, lo'o sca yu Chipre naan Mnasón,
sca yu nu cua' s'ni ya qui'an ti' 'in Jesús, si'yana
cui' yu taa yu se'en quinu hua la Jerusalén.

Xa msñi ne' 'in yu Pablo ni' lyaa

17 Tsu'hue 'a ntsu'hui tiquee nchgaa jun nu
ndi'in quichen Jerusalén xa mdiyaa hua se'en
ndi'in jun. 18 Xca tsaan can' yaa hua lo'o yu
Pablo se'en ndi'in yu Jacobo, can' cua' nguio' ti'in
nchgaa yu nu cua' ntsu'hui cunta 'in jun. 19 Xa
cua' ycui' cha' ta'a hua lo'o jun, xacan' yu Pablo
mdyisnan mdaa yu suun cunda scaa cha' nu m'ni
Ndiose lo'o ne' gentil se'en yaa yu si'ya tñan 'in
ñi. 20 Xa ngune 'in jun cha' can' cui' xaa m'ni tnu
jun 'in Ndiose, lo' juin jun 'in yu Pablo: Tsu'hue 'a
ñi ta'a na, una mii ne' judio nu cua' ya qui'an ti'
'in Jesús ti' nxu'hua se'en ne' cha' 'in lee. 21 Cua'
ynan ne' cha' 'in um ña'an ndlo'o um 'in ta'a judio
na nu ntsu'hui lja ne' gentil, si'yana a ca ja'an ne'
cha' nu mxnu scua Moisé, ñi a cu'ni ne' circuncida
'in sñe' ne', ñi a tsa ncha'an 'a ne' cha' nu cua'
ntsu'hui 'in na. 22 ¿Ña'an ta cu'ni na ñii? A s'ni
cunan ne' suun si'yana cua' nguila um, lo' tyisnan
xo' ti'in ta'a ne'. 23 Can' cha' tsu'hue lati cu'ni
um nchgaa ña'an nu chcui' hua lo'o um. Lja na
re ntsu'hui jacua yu nu cua' mdi'in tyaa sca ca 'in
lo'o Ndiose. 24 Tsaa um lo' tsatlyu tyuhui cusya
'in um lo'o yu, cui' um su'hua lyiya' um cha' can'
lo' xi'yu quichan' quee yu, xacan' ca cuiya' ti' ne'
si'yana a nda'an um ña'an nu nchca ti' um, cui' ca
nu ti' nxu'hua se'en um cha' 'in lee, lo' si'i ña'an
nu nchcui' ne' cha' 'in um. 25 Una ne' gentil nu
cua' ya qui'an ti' 'in Jesús, cua' ngua'an tñan hua
sca quityi 'in jun si'yana a 'ni cha' xu'hua se'en
jun ñi sca cha' re, tsaloo ti a cu jun na nu cua'
yu'hui loo jo'o, ñi tne 'ni uta cunan' 'ni nu a nslo
tne, ñi a sten yu'hui 'a jun lo'o cuilyi'o nten uta
lo'o ne' ycui' ti. 26 Xca tsaan can' xa cua' ngüi
cusya 'in yu Pablo lo'o yu can', yten jun ni' lyaa

lo' mñicha' yu 'in yu nu ndlo tñan can', cha' ñi
xaa ta'a tsaan nu quian lo'o yu lcuan 'in cunda
scaa yu can'. 27 Xa nde cua' ta'a cati tsaan can',
na'an tucua snan ne' judio nu mdo'o se'en lca
Asia 'in yu Pablo ni' lyaa can', cui' xaa mxilo ti'in
ne' 'in nten ndi'in can', lo' msñi ne' 'in yu Pablo.
28 Ycui' cueen ne': Nchgaa 'un ne' Israel, ta yaa'
um 'in hua. Nde yu nu ndlo'o 'in nten nchgaa
se'en si'yana ña'an ti'i ne' 'in na, nchcui' ca'an ne'
'in lee lo'o laa nu nducua re, a cunta nguiten lo'o
yu 'in ne' gentil se'en re, lo' ngui'ni coo' yu 'in na.
29 Juin ne' cuaña'an si'yana ti' culoo cua' na'an ne'
nda'an yu Pablo lo'o yu Trófimo nu mdo'o Efeso,
lo' msque' ti' ne' si'yana cua' yten lo'o yu 'in ni'
lyaa. 30 Can' cha' nguilo ti'in ña'aan quichen ne',
msñi ne' 'in yu Pablo, ncuan quii suhue' ne' 'in yu
nde lyiya', lo' cui' xaa mducun ton ne' laa. 31 Cua'
cujui ti ne' 'in yu xa jui nu mtsa' 'in x'nan sindatu,
si'yana ña'aan quichen Jerusalén cua' nguilo ti'in
ne'. 32 Yu re cui' xaa mxo' ti'in yu 'in sindatu
'in yu lo'o nchgaa yu nu cua' ndlo tñan, ticui'
xaa mdiyaa yu se'en ndi'in nten can'. Xa na'an
ne' si'yana cua' ljyaan yu sindatu lo'o x'nan yu,
cui' xaa ngula' ti' ne' njyi'in ne' 'in yu Pablo.
33 Ña'aan mdiyaa yu x'nan sindatu can', msñi yu
'in yu Pablo, lo' ngulo yu tñan 'in sindatu 'in yu
si'yana scan' ne' 'in yu lo'o tucua carena, xacan'
mñicha' yu 'in nten can' cha' tucui ca lca yu, lo' ñi
na m'ni yu. 34 Una nten can' scasca cha' mxcuen
ne' 'in yu, lo' si'yana a jui nu taa tsu'hue suun lo'o
yu tsaña'an nguilo ti'in nten can', ngulo yu tñan
si'yana tsa lo'o ne' sindatu 'in yu Pablo se'en n'ni
ne' tñan. 35 Xa mdiyaa ne' se'en nchcuen ca'an
ndiya' can', cua' cuaan ti lyi'ya ne' sindatu 'in yu
si'yana cua' ña'an ti nguia y'ni lyi'o nten can' 'in
yu, 36 si'yana ña'aan nten can' nducui ncha'an ne'
'in yu, lo' nchcui' cueen ne': Yjui tijin um 'in yu.

Xa ycui' yu Pablo lo'o nten quichen

37 Cua' sten lo'o ne' sindatu 'in yu Pablo ña'an
can', xa ycui' yu lo'o x'nan sindatu can': ¿Ta taa
um cha' cuiya' chcuin' sca cha'? Xacan' mxcuen
ne' 'in yu: ¿Ta nchcui' cha' griego? 38 ¿Ta si'i
nu'huin lca yu Egipto nu mxo' ti'in tsa jacua mii
yu nducun' nu ncua xcan', lo' ya lo'o 'in yu se'en
ngutyi can'? 39 Xacan' mxcuen yu Pablo 'in x'nan
sindatu can': Nan' lcan sca ne' judio nu mdo'o
quichen Tarso, sca quichen nu ndon loo se'en
lyi'ya loo Cilicia, lo' jñan cha' tsu'hue 'in um taa
um cha' cuiya' chcuin' lo'o nten re. 40 Xacan'
mdaa x'nan sindatu can' cha' cuiya' 'in yu Pablo,
mdyiton yu loo ndiya' can', m'ni yaa' yu 'in nten,
lo' cui' xaa mdi'in seen ne', mdyisnan ycui' yu
cha' hebreo, lo' juin yu:

22

1 Tsacua loo ndi'in um cua' ñii, nchca tin'
chcuin' sca cha' lo'o um. 2 Xa ngune 'in ne' ycui'
yu cha' hebreo, lyee la m'ni cunta ne' cha' nu
nchcui' yu. Lo' juin yu: 3 Nan' lcan ne' judio
ta'a um, lo' quichen Tarso ngulan se'en lyi'ya loo
Cilicia. Una loo quichen re yato'o ylon, lo' nde
yu'huin xcula. Cui' yu Gamaliel ngulo'o yu 'ñan
nchgaa loo cha' 'in lee nu ntsu'hui 'in nten cula
'in na. Lo'o nu chcui lca tiqueen m'nin tñan 'in
Ndiose ña'an ngui'ni um cua' ñii. 4 Hasta m'nin
lyi'on 'in nchgaa nu cua' ntsu'hui Tucueen can',
si'yana caja tijin ne'. Can' cha' a ya' se'en ti
mda'an, mscan' 'in ne' lo' msu'huan 'in ne' na'an
chcuan, yu qui'yu lo'o ne' cuna'an. 5 A cunta yu
nu ndlo ca tñan ni' lyaa lo'o qui'yu cula jlyo ti'
yu cha' re, si'yana cui' yu mdaa yu quityi cha'
cuiya' 'ñan nu cui'yan tsa'an quichen Damasco,
nu taan 'in jun ta'a judio na. Mdo'on, lo' lca cha'
'ñan scan' 'in jun, lo' quian lo'on 'in jun quichen
Jerusalén re, se'en nu ntsu'hui cha' tyijyin jun nu
ti'i.

Mdaa yu Pablo cha' ña'an ya qui'an ti' yu

6 Una yato'o cua' tyi'an tin quichen Damasco,
chcua ndyi'ya cuaan, tsati ntyin msti sca xaa tlyu
nu mdo'o la ni' cuaan, lo' msu'hua lo'o na 'ñan.
7 Cui' xaa mdlyun, lo' ngune 'ñan jui sca nu ycui',
lo' juin 'ñan: Saulo, Saulo, ¿ñi cha' nda'an y'ni
lyi'o 'ñan? 8 Mxcuen xacan': ¿Tucui ca lca um,
Ñi X'nan hua? Lo' juin ñi 'ñan: Nan' lcan Jesús
Nazaret nu nda'an y'ni lyi'o. 9 Lo'o yu ta'a nda'an
na'an yu xaa can', lyee 'a ytsen yu, una a ngu'ya
yu cha' tiyaa tucui ca ycui' can'. 10 Xacan' nen 'in
ñi: Ñi X'nan hua, ¿ñi na ta nchca ti' um cu'nin?
Lo' juin ñi 'ñan: Tyiton lo' sten quichen cua, cua
caja nu quitsa' 'in ñi tñan ntsu'hui cha' cu'ni. 11 A
ncua chcan' 'a 'ñan si'ya xaa nu m'ni 'ñan, can'
cha' yu ta'a nda'an msñi yu yaan', lo' yten lo'o yu
'ñan quichen Damasco. 12 Can' ndi'in sca yu naan
Ananía, sca yu nu nxñi 'a cunta 'in lo'o cha' 'in
Ndiose, lo' ndyu'hui cuiya' ti' ne' judio chendyu
'in yu. 13 Yaan yu se'en ndi'in lo' juin yu 'ñan: Yu
ta'a na Saulo, ntsu'hui cha' quila xaa quiloo xiya'.
Ticui' xaa na'an 'in yu. 14 Lo' juin yu 'ñan: Ndiose
'in nten cula 'in na ngulohui ñi 'in, si'yana ca jlyo
ti' ña'an cha' 'in ñi, lo' tca ña'an 'in ñi nu Luhui
lati, lo' quine 'in nchgaa cha' nu chcui' ñi lo'o.

15 Cui' cunajo'o 'in ñi lo' chcui' lo'o nchgaa nten
tsaña'an cha' nu cua' na'an lo' ngune 'in. 16 Can'
cha' cua' ñii, a quita lyee la. Tyiton lo' chcua tya,
lo' cuten qui'ya 'in lo'o cha' cuiya' 'in ñi.

Tsa ycui' yu Pablo cha' 'in Ndiose lo'o ne' gentil

17 Yato'o xa mxitucuin quichen Jerusalén, yten
ni' lyaa lo' na'an xñii sca cha' lja nchcuin' lyi'on
'in Ndiose. 18 Can' na'an 'in nu juin 'ñan: Ndla
ti cu'ni tyi'o quichen re, si'yana nten re a cuan
xu'hue ne' 'ñan lo'o cha' nu chcui'. 19 Xacan' nen
'in ñi: Ñi X'nan hua, jlyo tsu'hue ti' nten re ña'an
mda'an nan 'in jun nu cua' ya qui'an ti' 'in um
cunda scaa se'en ndiyo' ti'in ne' judio, mjyi'in 'in
jun lo' msu'huan 'in jun na'an chcuan. 20 Xa yjui
ne' 'in yu Steba, yu nu ycui' cha' tsu'hue 'in um,
lo'on nan' ndon xacan', sca cha' ti 'ñan lo'o ne',
lo' yu'huin cunta ste' ne' lja ndyujui ne' 'in yu.
21 Una ti' juin la ñi 'ñan: Yaa, si'yana nan' ca'an
tñan 'in tsaa tijyo' se'en ndi'in ne' gentil.

Xa msñi ne' sindatu cunta 'in yu Pablo

22 Tsacan' cha' nu cua' ycui' yu Pablo xa mdyis-
nan ycui' cueen ne': Yjui tijin um 'in yu si'yana a
nga'an 'a cha' ti' tyu'hui yu chendyu. 23 Mdyisnan
msi'ya lo'o ne' 'in yu Pablo lyee ya', lo' hasta msta
ne' ste' ne' lo' mxiloo ne' sñi yuu. 24 Can' cha'
cui' xaa ngulo x'nan sindatu can' tñan, si'yana
sten lo'o ne' 'in yu Pablo na'an se'en ndi'in ne' lo'
qui'ni yu tsaya' quitsa' yu ñi cha' nsi'ya lo'o nten
can' 'in yu. 25 Xa mscan' ne' 'in yu Pablo lo'o tiso,
mñicha' yu 'in sca nu ndlo tñan can': ¿Ta ntsu'hui
cha' cuiya' jyi'in um 'in sca yu romano, lo' ti'
lyijyi tyi'o qui'ya 'in yu? 26 Xa ngujlyo ti' yu cha'
can', cui' xaa ya ytsa' yu 'in x'nan yu, lo' juin yu:
¿Ña'an ta ljuin um cua' ñii si'yana ne' romano lca
yu re? 27 Xacan' ya ñicha' x'nan sindatu can' 'in
yu Pablo: Quitsa' 'ñan, ¿ta cha' ñi si'yana lca ne'
romano? Mxcuen yu Pablo: Cui' yu. 28 Lo' juin yu
x'nan sindatu can': Lo'on na lcan yu romano, una
lo'o tñi jui cha' cuiya' re 'ñan. Xacan' mxcuen yu
Pablo: Una nan' lcan sca yu nu ngula ca quichen
romano. 29 Ne' sindatu nu lca cha' jyi'in 'in yu
Pablo can', cui' xaa mdo'o tso' ne' lo' hasta lo'o
x'nan sindatu can' ytsen, si'yana mscan' ne' 'in
yu Pablo, lo' lca yu ne' romano.

Xa ncua cuiya' cha' 'in yu Pablo tloo ne' judio

30 Yu x'nan sindatu can' si'yana nchca ti' yu ca
jlyo ti' yu ñi qui'ya ca msu'hua ne' judio 'in yu
Pablo, can' cha' xca tsaan can' mxo' ti'in yu 'in
nchgaa yu nu ndlo tñan ni' lyaa 'in ne' lo'o qui'yu
cula, xacan' mxtin' ne' carena nchcan' yu Pablo
lo' ngulyoo ne' 'in yu tloo ndi'in nten can'.

23

1 Yu Pablo mxina'an tsu'hue ca yu tloo nten
can', lo' juin yu: 'Un ta'a judio na, nan' jlyo
tin' si'yana ndu'huin sca chendyu nu luhui tloo
Ndiose, cui' cuaña'an cua' ñii. 2 Yu Ananía, cui'
yu nu ndlo ca tñan ni' lyaa, ngulo yu tñan 'in
yu nu ndon cui' ti sii' yu Pablo si'yana ycuan'
ne' tu'hua yu. 3 Xacan' mxcuen yu Pablo 'in
yu: Ndiose ycuan' ñi tu'hua um, si'yana lca um
ña'an nchca ti' sca sii' na'an nu tsu'hue ña'an
mten, una nde ni' na coo'. ¿Ta si'i na nducua
um se'en nu cu'ni cuiya' um cha' 'ñan lo'o cha'
'in lee, una nde nsti quiya' um 'in na, lo' ndlo
um tñan si'yana jyi'in ne' 'ñan? 4 Nten nu ta'a
ndon yu Pablo can' juin 'in yu: ¿Ta cuaña'an ndaja
um 'in yu nu ndlo ca tñan ni' lyaa 'in na, yu nu
ngui'ni tñan 'in Ndiose? 5 Juin yu Pablo xacan':
A ncua jlyo tin' si'yana lca yu nu ndlo tñan ni'
lyaa, lo' cha' ñi si'yana ndeña'an nchcui' quityi
'in Ndiose: —A chcui' cha' ti'i lo'o yu nu ndlo tñan
'in—. 6 Xa na'an yu Pablo si'yana lja can' ntsu'hui
ne' saduceo, a cunta lo'o ne' fariseo, ycui' cueen
yu: 'Un ta'a judio na, nan' lcan ne' fariseo, sñe'
ta nten 'in ne' fariseo, lo' cua' ñii si'yana ndiya
qui'an tin' ntsu'hui cha' tyiqui'o ne' ngujui, can'
cha nchca cuiya' cha' 'ñan. 7 Xa ycui' yu Pablo
cha' re, cui' xaa mdyisnan ycui' tyijyin scasca
ta ne', ne' fariseo lo'o ne' saduceo, lo' a ncua 'a
ca sca cha' ti 'in ne'. 8 Ne' saduceo nchcui' ne'
si'yana a ntsu'hui cha' tyiqui'o ne' ngujui, ñi a
ntsu'hui angujle 'in Ndiose uta scasca cui'in. Una
ne' fariseo ndiya qui'an ti' ne' nchgaa cha' can'.
9 Si'yana lyee ycui' tyijyin ne', can' cha' mdyiton
tucua snan ne' escriba, nu sca cha' ti 'in lo'o ne'
fariseo, lo' juin ne': A sca qui'ya nguija lyoo hua
'in yu re, tina'an sca angujle uta sca cui'in ycui'
lo'o yu, lo' cha' cuaña'an ndi'in cha', a tsu'hue
xuun na lo'o Ndiose. 10 Tsa nducua lyee la nguilo
ti'in nten can', lo' si'yana nguitsen x'nan sindatu
can' ta cujui yuhua' ne' 'in yu Pablo, ngulo yu
tñan si'yana quia lyaa yu sindatu 'in yu Pablo
tuyaa' nten can', lo' tsa lo'o yu 'in na'an se'en
ndi'in yu sindatu. 11 Xa ngu'ya tla can' ngulo'o
tloo Ñi X'nan na 'in yu Pablo, lo' juin ñi 'in yu:
Pablo, cu'ni tnu tiquee, si'yana tsaña'an ycui' cha'
tsu'hue 'ñan quichen Jerusalén, cui' cuaña'an
chcui' quichen Roma.

Xa m'ni cuiya' ne' cha' cujui ne' 'in yu Pablo

12 Xca tsaan can' m'ni cuiya' ne' judio cha'
si'yana cujui ne' 'in yu Pablo, ngulo ca ne' 'in ne'
si'yana a cu 'a ne', ñi a co'o 'a ne' tyi'a tsaya' nu
cujui ne' 'in yu. 13 Ndyijyin tsa tucua yla ne' nu
mdi'in tyaa 'in lo'o cha' can'. 14 Xacan' ya ycui' ne'
lo'o yu nu ndlo tñan ni' lyaa 'in ne', lo'o nchgaa
qui'yu cula, lo' juin ne': Huare' cua' ngulo ca hua
'in hua si'yana a cu 'a hua tsaya' nu cujui hua 'in
yu Pablo. 15 Can' cha' nchgaa 'un nu ndlo tñan,
cu'ni ti um cha' si'yana ti' cunan la um suun cha'
'in yu Pablo lo' jñan um 'in x'nan sindatu si'yana
tsa lo'o ne' 'in yu quiaa tlya, lo' huare' cua' ndi'in
tiyaa hua tucueen si'yana cujui hua 'in yu. 16 Una
sñe' nu cuna'an ta'a ngula yu Pablo, ngune 'in yu
cha' can', cui' xaa yaa yu se'en ndi'in ne' sindatu
can', lo' mtsa' yu 'in yu Pablo nchgaa cha' can'.
17 Yu Pablo mdaa yu suun cha' re 'in sca nu lca que
'in sindatu, lo' juin yu: Tsa lo'o um 'in yu lyo' ti re
tloo yu nu lca x'nan um, si'yana ntsu'hui sca cha'
chcui' yu la cua. 18 Xacan' ya lo'o ne' 'in yu se'en
ndi'in x'nan ne', lo' juin ne': Yu Pablo nu ntsu'hui
na'an chcuan cua mjñan yu cha' tsu'hue 'ñan,
si'yana can lo'on 'in yu lyo' ti re, si'yana ntsu'hui
sca cha' quitsa' yu 'in um. 19 X'nan sindatu msñi
yaa' yu lyo' ti can', ngulo tso' 'in yu lo' mñicha'
'in yu: ¿Ñi cha' nchca ti' chcui'? 20 Xacan' juin yu
lyo' ti can': Sca ta ne' judio cua' m'ni sca ne' cha',
lo' can jñan ne' cha' tsu'hue 'in um si'yana quiaa
tlya tsa lo'o um 'in yu Pablo tloo ne' se'en nu tyi'o
scua la cha' 'in yu. 21 Una a tsa qui'an ti' um 'in
ne' si'yana ndyijyin tucua yla nu chu'hui ta 'in yu
Pablo, cua' ngulo ca ne' 'in ne' si'yana a cu 'a ne'
ñi a co'o ne' tyi'a tsaya' nu cujui ne' 'in yu. Lo'
cua' ñii tsaloo nta ti ne' 'in um, cha' ña'an ljuin
um. 22 Xacan' x'nan sindatu can' mducui xu'hua
'in yu lyo' ti can' quiaa yu, lo' juin yu 'in: A chcui'
lo'o ñi sca tucui si'yana cua' mtsa' 'ñan.

Xa mdyaa ne' cunta 'in yu Pablo yaa' yu Felix

23 Yu can' msi'ya yu 'in tucua nu lca que 'in
sindatu, lo' ngulo yu tñan 'in si'yana tyi'in tyaa
yu si'yana ntsu'hui cha' tyi'o yu braa cua' caa
tla. Tsa lo'o yu tucua ciento sindatu 'in yu la
quichen Cesarea, lo'o snan yla ntsu'hui tii yu
nu nchcua cuiyu, lo'o chcua ciento yu nu cui'ya
quilyaa chcuan. 24 A cunta tyon tiyaa cuiyu nu
chcua yu Pablo nu tsa lo'o ne' 'in yu se'en ndi'in
yu Felix nu lca gubierno, lo' cu'ni ne' cunta 'in yu
tucueen tsaa yu. 25 Xacan' ngua'an yu sca quityi
nu cui'ya ne', lo' ndeña'an nchcui' na: 26 Nan' lcan
Claudio Lisias nu nchcui' cha' 'in um loo quityi re,
'un nu lca gubierno Felix. 27 Yu re msñi ne' judio
'in yu, ncua ti' ne' cujui ne' 'in yu, lo' ngulaan 'in
yu lo'o sindatu 'ñan si'yana ncua jlyo tin' lca yu
sca ne' romano. 28 Si'yana ca jlyo tin' ñi qui'ya
msu'hua ne' 'in yu, can' cha' ya lo'on 'in yu se'en
nchca cuiya' qui'ya 'in ne'. 29 Ncua cuiya' tin'
si'yana ngulo qui'ya ne' 'in yu si'ya cha' 'in lee 'in
ne', una a sca qui'ya nguija lyoon 'in yu nu tsaa yu
na'an chcuan uta caja yu. 30 Una xa jui nu mtsa'
'ñan si'yana cua' m'ni cuiya' ne' judio cha' cujui
ne' 'in yu, cui' xaa ngua'an tñan 'in yu se'en ndlo
um tñan, cua' ycuin' lo'o tsalca nu msu'hua qui'ya
'in yu, cha' nchca ti' ne' can su'hua ne' qui'ya
tloo um. Tsacua ti cha' chcui' na. 31 Ticui' tla
can' mdo'o lo'o sindatu 'in yu Pablo tsaya' mdiyaa
ne' quichen Antípatris, tsaña'an nu mdo'o tñan
'in ne'. 32 Xca tsaan can' nguinu cunta 'in yu nu
nchcua cuiyu si'yana tsa lo'o lyijyi 'in yu Pablo
can', lo' nchgaa la ña'an yu sindatu can' mxitucui
yu se'en mdo'o yu. 33 Xa mdiyaa ne' quichen
Cesarea, mdyaa ne' cunta quityi can' 'in yu nu
lca gubierno, lo' mchcuan ne' cunta 'in yu Pablo.
34 Xa mdyi ycui' yu nu lca gubierno quityi can',
mñicha' yu 'in Pablo cha' la quichen mdo'o yu.
Xa ngujlyo ti' yu si'yana mdo'o yu se'en lyi'ya loo
Cilicia, 35 juin yu 'in Pablo: Xa caan yu msu'hua
qui'ya 'in, xacan' cu'nin cuiyan' cha' 'in. Ngulo yu
tñan si'yana tsa lo'o ne' 'in yu Pablo se'en nducua
na'an tñan 'in yu Herode, can' chu'hui ne' cuan
'in yu.

24

Cha' nu ycui' yu Pablo tloo yu Felix

1 Xa mda'a ca'yu tsaan mdiyaa yu Ananía nu
ndlo ca tñan ni' lyaa 'in ne' judio, lo'o chcua xnan
qui'yu cula, lo'o sca yu naan Tértulo, si'yana can'
yu nu ntsu'hui cha' chcui' lo'o gubierno. Mdiyaa
ne' tloo gubierno si'yana su'hua ne' qui'ya 'in
yu Pablo. 2 Xa nguila ton yu Pablo, mdyisnan
msu'hua yu Tértulo qui'ya tloo gubierno, lo' juin
yu: Nde mdiyaan hua lo' ncua cuiya' ti' hua
si'yana tsu'hue 'a cha' tiyaa 'in um lo'o ña'an nu
ndlo um tñan, can' cha' tsu'hue ndi'in hua, 3 lo'
tsu'hue ntsu'hui tiquee hua nducuan xu'hue hua
'in um nchgaa se'en ndlo um tñan, 'un nu lca
Felix. 4 Cua' ñii si'yana a cu'ni tiya' hua 'in um lyee
la, cu'ni um cha' tlyu ti' 'in hua lo'o cha' nu chcui'
hua. 5 Nchca ti' hua quitsa' hua 'in um si'yana yu
re lca yu ña'an nchca ti' sca quicha, nda'an xisuun
yu 'in ne' judio sca chcui chendyu, lo' lca yu que
'in ta ne' nazareno. 6 Cua' ña'an ti ncua ti' yu cu'ni

yu ni' lyaa 'in hua, can' cha' m'ni hua cha' nguinu
yu si'yana cu'ni cuiya' hua cha' 'in yu tsaña'an
nu nchcui' lee 'in hua. 7 Una yu Lisias x'nan
sindatu can', yten yu lo'o juesa lo' ngulaa 'in yu
re tuyaa' hua, 8 lo' ngulo yu tñan 'in hua si'yana
can su'hua hua qui'ya 'in yu tloo um, lo' ca cuiya'
ti' um cha' re xa cuñicha' um 'in yu. 9 Scaña'an
ti nchcui' nchgaa ne' judio ndi'in can'. 10 Xacan'
m'ni yaa' gubierno can' 'in yu Pablo si'yana tca
chcui' yu, lo' ndeña'an mdyisnan ycui' yu: Nan'
jlyo tin' si'yana cua' tyun yjan ndlo um tñan, can'
cha' lo'o nu chcui lca tiqueen chcuin' lo'o um
cua' ñii. 11 A tucui ña'an ca cuiya' ti' um cha' re,
si'yana tsa ntsu'hui tichcua ti tsaan yi'an quichen
Jerusalén ya y'nin tnun 'in Ndiose. 12 A nguija
lyoo ne' 'ñan nchcuin' cua' ña'an ti lo'o nten ni'
lyaa, uta nxilo ti'in 'in ne' scasca se'en ndiyo'
ti'in ne' judio, uta loo quichen. 13 A ndyijyi ña'an
culyo scua la ne' qui'ya nu msu'hua ne' 'ñan.
14 Una quitsan' 'in um cua' ñii si'yana Tucueen nu
nxcuan tloo ne' re cua' ntsu'huin, ticui' Ndiose 'in
nten cula 'in hua ngui'nin tnun, lo' ndiya qui'an
tin' nchgaa cha' nguinu scua loo quityi cha' 'in
lee lo'o cha' nu ngua'an yu nu mxiycui' Ndiose
'in cua' s'ni. 15 Su'hua ña'an nducua tloo hua 'in
Ndiose lo'o ne' re, si'yana ntsu'hui cha' tyiqui'o
ne' cua' ngujui, nten tsu'hue uta ne' nducun'.
16 Can' cha' nchgaa xaa nsñin cunta 'ñan, si'yana
a nchca tin' cu'nin qui'ya tloo Ndiose, uta cu'nin
cua' ña'an ti lo'o nten. 17 Si'yana cua' tyun 'a
yjan yi'an, can' cha' xiya' nguilan si'yana taan sca
lcuan 'in ta'a hua ne' judio, a cunta taan lcuan ni'
lyaa. 18 Cui' tñan can' ngui'nin ni' lyaa xa cua'
ngüi cha' 'ñan, lo' tucua snan yu judio nu mdo'o
se'en lca Asia na'an ne' 'ñan, una a nguilyu qui'an
nten, ñi a nxilo ti'in 'in ne'. 19 Can' nu nga'an
cha' can su'hua qui'ya 'ñan, cha' ta nde'en la cha'
nducui ncha'an 'in yu lo'on. 20 Uta ticui' ne' re
quitsa' ne' 'in um, cha' nde'en la cha' ngunan'
m'nin tloo ne' xa m'ni cuiya' ne' cha' 'ñan la cua.
21 Tina'an si'yana cueen ycuin' sca cha' xa nu nen:
Cua' ñii ngui'ni cuiya' um cha' 'ñan si'yana ndiya
qui'an tin' ntsu'hui cha' tyiqui'o ne' cua' ngujui.
22 Xa ngune 'in yu Felix cha' re, cui' xaa mxitiya'
ti'in yu cha' can', si'yana cua' jlyo tsu'hue ti'
yu ña'an nguiaa cha' 'in Tucueen can'. Lo' juin
yu: Xa caan yu Lisias x'nan sindatu can', cu'nin
cuiyan' lyijyin cha' re 'in um. 23 Ngulo yu tñan
'in que 'in sindatu si'yana chu'hui ne' cuan 'in
yu Pablo, una a cunta 'a ti ne' lo'o yu lyee, taa
ne' ya' sten nchgaa ta'a tsu'hue yu lo' tijin ne' na
nu cunajo'o 'in yu. 24 Mdijin tucua snan tsaan xa
mdiyan lo'o yu Felix 'in Drusila cuilyi'o yu, lo' lca
ne' sca ne' judio. Msu'hua yu suun si'yana caan
yu Pablo lo' yato'o ngune 'in yu ña'an nguiaa cha'
tsu'hue 'in Jesucristo, 25 una xa mdyisnan ycui' yu
Pablo si'yana 'ni cha' tyi'in tsu'hue na, lo' xñi na
cunta 'in na si'yana tiyaa xaa cu'ni Ndiose xñan
bsya 'in na, cui' xaa ytsen yu Felix, lo' juin yu 'in
Pablo can': Quiaa lya, cua xi'yan 'in xa nu tyi'o
lja 'ñan. 26 Yu Felix can' nducua tloo yu si'yana
su'hua lyiya' yu Pablo 'in yu, la xacan' culaa yu
'in, can' cha' lu'hua ti mxi'ya yu 'in. 27 Mdijin
tucua yjan xa mdiyaa yu Felix can' cunta cha'
cuiya' ntsu'hui yaa' yu 'in xca gubierno nu naan
Porcio Festo. Lo' se'en nu quinu tsu'hue tiquee
ne' judio lo'o yu, mxnu qui'ya yu 'in yu Pablo can'
yaa' yu Festo.

25

Cha' nu ycui' yu Pablo tloo yu Festo

1 Tsa ntsu'hui snan ti tsaan mdiya ti'in yu Festo
can' quichen Cesarea, xa yaa yu nde Jerusalén.
2 Yu nu ndlo tñan ni' lyaa 'in ne' judio, lo'o nchgaa
la ña'an yu nu ndon loo 'in ne', mdiyaa ne' tloo
yu Festo se'en nu su'hua ne' qui'ya 'in yu Pablo,
lo' mjñan ne' cha' tsu'hue 'in yu, 3 cha' tca ca
cuiya' cha' 'in yu Pablo xiya' quichen Jerusalén.
Cha' 'in ti ne' cua' m'ni cuiya' ne' cha' si'yana
chu'hui cunan ne' tucueen, lo' cujui ne' 'in yu.
4 Una yu Festo mxcuen yu: Cua' ntsu'hui ne' cuan
'in yu Pablo la quichen Cesarea, lo' nde cua cua'
ntsu'hui cha' xitucuin. 5 Can' cha' tsalca nu ndon
loo la 'in um, tca tsaa can' lo'on, la cua su'hua
can' qui'ya 'in yu cha' ta nde'en la na m'ni yu.
6 Ti' mdiya' la yu Festo can' cha xnu' uta cha tii
tsaan, xacan' mxitucui yu nde quichen Cesarea.
Xca tsaan can' yten tucua yu se'en n'ni cuiya' yu
qui'ya, lo' ngulo yu tñan si'yana quia 'ya ne' 'in
yu Pablo can'. 7 Ña'aan yten yu Pablo msu'hua
lo'o ne' judio nu mdo'o quichen Jerusalén 'in yu,
lo' mdyisnan msu'hua ne' scasca qui'ya 'in yu,
chacui' qui'ya nu tnu, una ñi sca na lo' a nguñi
na 'in yu. 8 Xacan' mxcuen yu Pablo: Ñi sca cha'
ngunan' lo' a m'nin lo'o cha' 'in lee 'in ne' judio,
ñi lo'o laa, ñi lo'o César, a sca qui'ya nducuin. 9 Yu
Festo se'en nu quinu tsu'hue yu lo'o ne' judio,
mñicha' yu 'in yu Pablo: ¿Ta nchca ti' xitucui
quichen Jerusalén, lo' la cua cu'nin cuiyan' cha'
'in? 10 Xacan' mxcuen yu Pablo: ¡Ta si'i tloo um
ndon cua' ñii se'en ndlo yu César tñan, cui' re
ntsu'hui cha' ca cuiya' cha' 'ñan! 'Un jlyo ti' um

si'yana a sca qui'ya nducuin tloo ne' judio. 11 Una
cha' nde'en la cha' m'nin nu hasta cujui ne' 'ñan,
a cunen lo'o um ta a cajan. Una cha' a sca qui'ya
nguija lyoo 'ñan ña'an nu ndlo qui'ya ne' 'ñan,
a ntsu'hui cha' quinun tuyaa' ne' re. Jñan cha'
tsu'hue 'in um si'yana yu César cu'ni cuiya' yu
cha' 'ñan. 12 Xa mdyi ycui' yu Festo lo'o ta'a lyi'ya
yu tñan, xacan' juin yu 'in Pablo: Cua' mjñan
si'yana yu César cu'ni cuiya' cha' 'in, can' cha'
se'en nducua yu César tsaa.

Xa ycui' yu Pablo tloo yu Agripa lo'o Berenice

13 Mdijin tucua snan tsaan can', mdiyaa yu ree
Agripa lo'o Berenice si'yana chcui' cha' ne' 'in yu
Festo. 14 Lo' si'yana tyun tsaan mdi'in ne' can',
jui ña'an mdaa yu Festo suun cha' 'in yu Pablo
lo'o ne', lo' juin yu: Nde mxnu su'hua yu Felix
sca yu preso. 15 Xa yi'an Jerusalén, yu nu ndlo ca
tñan ni' lyaa 'in ne' judio, lo'o nchgaa qui'yu cula,
mjñan ne' cha' cuiya' 'ñan si'yana tyi'o qui'ya 'in
yu tsaya' nu caja yu. 16 Una mxcuen 'in ne' si'yana
a ntsu'hui cha' 'in ne' romano ndyaa ne' sca tucui
loo cha' ndyija, cha' na a nchca ca cuiya' cha'
'in yu tloo ndon nu nsu'hua qui'ya 'in yu, lo' ti'
lyijyi chcui' yu cha' nu 'in yu. 17 Can' cha' xa
mdiyaan ne' nde re, tlya xca tsaan can' mxi'yan
'in yu preso can' si'yana ca cuiya' cha' 'in yu.
18 Mdyisnan ycui' ne', una ñi sca qui'ya ña'an nu
ñan tin', a mdaa ne' 'in yu. 19 Tsaloo si'ya cha'
nu cua' ntsu'hui 'in ne', can' qui'ya mdaa ne' 'in
yu. N'ni tyi'ya ne' 'in sca yu naan Jesús nu cua'
ngujui, una yu Pablo nchcui' yu si'ya lo'o ca yu
can'. 20 Si'yana a ngujlyo ña'an ndi'in cha' re,
can' cha' mñichan' 'in yu Pablo cha' nchca ti'
yu xitucui yu nde Jerusalén, lo' la cua ca cuiya'
cha' 'in yu. 21 Una yu Pablo mjñan yu si'yana yu
Augusto cu'ni cuiya' cha' 'in yu, can' cha' ngulon
tñan si'yana ti' chu'hui ne' cuan 'in yu tsaya'
ca'an tñan 'in yu tsaa yu se'en nducua yu can'.
22 Xacan' yu Agripa juin yu 'in yu Festo: Lo'on
nan' nchca tin' quine 'ñan cha' nchcui' yu cua. Lo'
juin yu Festo: Quiaa quine 'in um cha' nu chcui'
yu. 23 Xca tsaan can' yu Agripa lo'o Berenice,
lco' tsu'hue ne' yten ne' ña'an lo'o nchgaa x'nan
sindatu, lo'o nchgaa la ña'an ne' nu ndon loo
'in ne' quichen can', xacan' m'ni yu Festo cha'
nguian lo'o ne' 'in yu Pablo can', 24 lo' juin yu
Festo: 'Un yu nu lca ree Agripa lo'o tsalca nu
ta'a nducua na re, tloo um cua' ndon yu re, lo'
ña'aan ne' judio msu'hua qui'ya 'in yu xa yi'an
Jerusalén, a cunta yan su'hua ne' qui'ya 'in yu
la re, lo' nchcui' cueen ne' si'yana caja tijin yu.
25 Una cui' xaa ngu'yan cha' tiyaa si'yana a sca
qui'ya m'ni yu nu lo'o caja yu. Lo' si'yana cui'
yu mjñan yu si'yana yu Augusto cu'ni cuiya' cha'
'in yu, can' cha' ntsu'hui tiqueen ca'an tñan 'in
yu la cua. 26 Una a ngujlyo tin' ña'an tsaa' quityi
qui'ya 'in yu nu ca'an tñan 'in yu x'nan na, can'
cha' m'nin cha' yaan yu tloo um, 'un nu lca ree
Agripa tsatlyu lo'o nchgaa ta'a nducua na re, lo'
ca cuiya' cha' 'in yu, xacan' caja ña'an tsaa' quityi
cha' 'in yu. 27 Si'yana a ntsu'hui cha' tijin na sca
preso, cha' si'i culo nducua taa na suun ñi qui'ya
m'ni yu.

26

Cha' nu ycui' yu Pablo tloo yu Agripa

1 Xacan' juin yu Agripa 'in yu Pablo: Ntsu'hui
cha' cuiya' 'in chcui'. Xacan' mscuen yu Pablo
yaa' yu, lo' mdyisnan mdaa yu suun ña'an ndi'in
cha' 'in yu, lo' juin yu: 2 Tsu'hue 'a ntsu'hui
tiqueen si'yana tca taan suun lo'o um, 'un nu
lca ree Agripa, lo' ca cuiya' ti' um ña'an ndi'in
cha' 'ñan, lo' si'i ña'an qui'ya nsu'hua ne' judio
'ñan. 3 Tsu'hue 'a si'yana 'un cua' jlyo ti' um ña'an
cha' nu ntsu'hui 'in ne' judio lo'o scasca cha' nu
nchcui' tyijyin ne'. Cu'ni um cha' tlyu ti' 'ñan lo'o
cha' nu chcuin'.

Chendyu mdu'hui yu Pablo cua' s'ni

4 Nchgaa ne' judio ndyu'hui lyoo tsu'hue ne'
'ñan ña'an chendyu nu mdu'huin, si'yana lja ne'
ncua suhuen, a cunta mdi'in quichen Jerusalén.
5 Jlyo ti' ne' si'yana cua' s'ni nducui ncha'an cha'
'in ne' fariseo, ta nu ti lati ndi'in ne', lo' cui'
ne' tca quitsa' ne' 'in um cha' re. 6 Cua' ñii
nchca cuiya' cha' 'ñan si'ya cha' nu nducua tloon,
tsaña'an cha' nu cua' mdi'in tyaa Ndiose lo'o nten
cula 'in hua, 7 cui' cha' nu nducua tloo tsa tichcua
ta nten 'in hua, nu tla lo' cucha ngui'ni tnu hua
'in Ndiose lja nta hua cha' nu cua' mdi'in tyaa ñi,
lo' si'ya cha' re, 'un nu lca ree Agripa, ndlo qui'ya
ne' judio 'ñan. 8 ¿Ta ñan ti' um si'yana Ndiose a
tca cu'ni ñi cha' tyiqui'o ne' cua' ngujui? Ña'an
mxitijin yu Pablo nu ti'i 'in jun ti' culoo 9 Nan'
nguñan tin' ti' culoo si'yana cui' 'a ña'an m'nin,
xa mna'an ti'in cha' 'in Jesús Nazaret, 10 can' cha'
lo'o cha' cuiya' 'in yu nu ndlo ca tñan ni' lyaa, ti'
la quichen Jerusalén msu'huan 'in jun nu ndiya
qui'an ti' 'in Jesús na'an chcuan, lo' xa yjui ne'
'in jun ncua sca cha' ti 'ñan lo'o ne'. 11 Tyun 'a
ya' mxitijin 'in jun nu ti'i nchgaa se'en n'ni tnu
ne' judio 'in Ndiose, lo' mxicu'nin 'in jun si'yana

chcui' ca'an jun cha' nu ndiya qui'an ti' jun. Lyee
ncua ti'i tin' 'in jun, can' cha' scasca quichen
mducui ncha'an 'in jun.

Yu Pablo mdaa yu suun ña'an ya qui'an ti' yu

12 Cui' si'ya cha' can' ngui'an quichen Damasco
lo'o cha' cuiya' 'in yu nu ndlo ca tñan ni' lyaa
'in ne' judio. 13 Cua' ca ndyi'ya cuaan ngui'an
tucueen can', na'an msti sca xaa nu mdo'o la ni'
cuaan nu tsu'hue lati ña'an que xaa 'in cucha, lo'
msu'hua lo'o na 'ñan lo'o yu ta'a ngui'an can'.
14 Cui' ña'an lcaa mdlyu hua nchgaa hua, xacan'
ngune 'ñan jui sca nu ycui' lo'o cha' hebreo, lo'
juin 'ñan: Saulo, Saulo, ¿ñi cha' nda'an y'ni lyi'o
'ñan? ¿Ta a jlyo ti' si'yana ticuii' ngui'ni ti'i lo'o
ña'an nu ngui'ni cua? 15 Xacan' mxcuen: ¿Tucui
ca lca um Ñi X'nan hua? Lo' juin Ñi X'nan na 'ñan:
Nan' lcan Jesús nu nda'an y'ni lyi'o. 16 Tyiton lya,
nan' ngulo'on tloon 'in si'yana ca sca nguso 'ñan,
lo' tsa ycui' lo'o nten cha' nu na'an cua' ñii, lo'o
cha' nu ti' lyijyi culo'on 'in. 17 Culaan 'in tuyaa'
ne' judio lo'o ne' gentil, si'yana cua' ñii ca'an tñan
'in tsaa se'en ndi'in ne', 18 lo' sla cha' tiyaa 'in
ne', ña'an ca si'yana tyi'o tso' ne' loo cha' tla yta
'in ne' lo' tyon ne' loo xaa 'in Ndiose, tyi'o ne'
se'en ntsu'hui ne' tuyaa' laxa'an lo' chcui ncha'an
ne' 'in Ndiose, xacan' chca qui'ya nducui ne' loo
nu tsa qui'an ti' ne' 'ñan, lo' chcuan ne' cunta
cha' tsu'hue nu taa Ndiose 'in nchgaa nu mdo'o
hui 'in ñi. Ña'an ncua ja'an yu Pablo 'in Jesús
19 Can' cha' cua' ñii quitsan' 'in um, 'un nu lca
ree Agripa, si'yana a m'nin lye' tin' lo'o cha' nu
mdo'o la ni' cuaan. 20 Culo nducua la ycuin' cha'
re lo'o ne' ndi'in quichen Damasco, a cunta lo'o
ne' Jerusalén, lo'o ña'aan se'en lyi'ya loo Judea,
cui' cuaña'an ycuin' lo'o ne' gentil si'yana tyaa
ti' ne' 'in Ndiose, lo' culo'o xñan ne' 'in ne' lo'o
scasca cha' tsu'hue nu cu'ni ne'. 21 Si'ya cha' re
msñi ne' judio 'ñan la ni' lyaa 'in ne', lo' ncua
cha' cujui ne' 'ñan. 22 Una Ndiose mda yaa' ñi
'ñan, can' cha' loo cha' re ndon hasta cua' ñii,
cula lo' suhue nchcuin' cha' tsu'hue 'in ñi lo'o,
chcui ña'an nguiaa cha' nu ycui' Moisé lo'o cha'
nu ycui' nchgaa la ña'an yu nu mxiycui' Ndiose
'in cua' s'ni: 23 si'yana ñi nu lca Cristo ntsu'hui
cha' tyijyin ñi nu ti'i tsaya' caja ñi, lo' culoo la ñi
tyiqui'o ñi si'yana ca ñi sca xaa 'in ne' judio lo'o
ne' gentil.

Ncua ti' yu Pablo si'yana tsa qui'an ti' yu Agripa

24 Lja nchcui' yu cha' re, ycui' cueen yu Festo:
Cua' ndiyo' Pablo, loo nu lyee 'a m'ni cha'an can'
cha' nchca ndiyo'. 25 Xacan' mxcuen yu Pablo:
'Un ñi Festo, si'i na ndiyon', cui' ca nu nchcuin'
cha' nu ñi lo'o sca cha' tiyaa nu chcui. 26 Nde
nducua yu ree, jlyo tsu'hue ti' yu ña'an ndi'in cha'
re, can' cha' a sca lca tiqueen chcuin' tloo yu,
si'yana nchgaa cha' re ndyi'ya yu cunta si'yana
si'i cha' nu yato'o cunan ti ca lca na. 27 'Un nu
lca ree Agripa, ¿ta ndiya qui'an ti' um cha' nu
mxnu scua yu nu mxiycui' Ndiose 'in? Nan' jlyo
tin' si'yana ndiya qui'an ti' um. 28 Xacan' mxcuen
yu ree can': ¿Ta ñan ti' si'yana lo'o cha' nu ycui' ti
cua, tsa qui'an tin' 'in Cristo? 29 Mxcuen yu Pablo:
Cha' Ndiose ljuin, a 'ni cha' ta cui' xaa uta ndiya'
la, una 'ni cha' tsa qui'an ti' um lo'o nchgaa ta'a
nducua um re, lo' ca um sca sñe' ñi ña'an nu lcan,
una si'i ña'an nu nchcan' lo'o carena re. 30 Xa
mdyi ycui' yu Pablo cha' re, tsatlyu mdyiton yu
ree can', lo'o gubierno, lo'o Berenice, lo'o nchgaa
la ña'an ta'a nducua yu. 31 Mdo'o ntan ne' se'en
can', mdyisnan ycui' ne' scasca ne', lo' nchcui'
ne': A sca qui'ya nducui yu re nu quinu yu'hui yu
na'an chcuan uta caja yu. 32 Yu Agripa can' juin
yu 'in Festo: Tca lyaa yu re cha' cua na a mjñan
yu cha' si'yana yu César cu'ni cuiya' cha' 'in yu.

27

Xa nguiaa yu Pablo preso quichen Roma

1 Mdiyaa xaa nu juin ne' si'yana tsaa hua se'en
lca Italia, xacan' mdyaa ne' cunta 'in yu Pablo
yaa' yu Julio, nu lca que 'in yu sindatu ta 'in
yu Augusta, a cunta lo'o chcua xnan yu preso.
2 Xacan' yten hua ni' yca na'an nu mdo'o quichen
Adramitio, nu ntsu'hui cha' tyi'o ti'in scasca se'en
lyi'ya loo Asia. Mdo'o hua nguiaa hua, lo' ta'a
nguiaa hua 'in yu Aristarco nu mdo'o quichen
Tesalónica se'en lyi'ya loo Macedonia. 3 Xca tsaan
can' mdyi'o ti'in hua quichen Sidón, lo' si'yana
mña'an 'tnan ti' yu Julio 'in yu Pablo, mdaa yu
cha' cuiya' tsaa yu se'en ndi'in ta'a tsu'hue yu
si'yana cu'ni cunta 'in yu. 4 Xacan' yten hua ni'
yca na'an can', lo' si'yana lyee nchca cui'in se'en
nguiaa hua, can' cha' msñi hua luhua' tso' cueen
se'en su yuu ngutyi se'en lca Chipre. 5 Xa mdijin
hua se'en lyi'ya loo Cilicia lo'o Panfilia, xacan'
mdyi'o ti'in hua quichen Mira se'en lyi'ya loo
Licia. 6 Can' na'an yu nu lca que 'in sindatu xca
yca na'an nu mdo'o quichen Alejandría nu tiyaa
se'en lca Italia, lo' ni' can' yten lo'o yu 'in hua.
7 Tyun 'a tsaan yu'hui lyijyi hua loo tyi'a can', que'
'a mdiyaa hua chcua se'en ndi'in quichen Gnido,
cuaña'an ti' nchca cui'in nde loo se'en nguiaa

hua, can' cha' mxisti hua luhua' tso' nde 'ya se'en
su yuu ngutyi se'en lca Creta, chcua se'en ndi'in
quichen Salmón. 8 Lyee 'a tñan mdijin hua cua'
juin tu'hua tyi'a can', tsaya' mdyi'o ti'in hua sca
se'en nu nchcui' ne' lo'o Buenos Puertos, lo' cui'
ti can' ndi'in quichen Lasea. 9 Si'yana cua' tyun
tsaan mtnan' hua, a cunta cua' mdijin tsaan nu
n'ni ne' judio ayuna, chen nchcui 'in hua ti' tsaa la
hua ni' yca na'an can', can' cha' yu Pablo mdaa yu
cha' tiyaa 'in ta'a nda'an yu, 10 lo' juin yu: Nchgaa
'un yu ta'a nda'an na re, nan' xque' tin' si'yana
chen nchcui 'in na nu ti' tsaa la na, quinan' yca
na'an re lo'o yu'hua ntsu'hui ni' na, lo' tsato'o lo'o
nare' quinan' na. 11 Una yu nu lca que 'in sindatu
can' a m'ni cunta yu cha' ycui' yu Pablo, lyee la
m'ni cunta yu 'in yu nda'an lo'o 'in yca na'an can'
lo'o x'nan na. 12 Si'yana tucui ti ña'an quinu yu
se'en can' tsaan nu tlya', can' cha' qui'an la yu
m'ni sca yu cha' nu tyijyin yu tsaa yu cha' ti' bla
tiyaa yu quichen Fenice se'en lyi'ya loo Creta, sca
se'en chcan' tucua nscan chendyu, lo' can' quinu
yu tsaan nu tlya'.

Xa yaan quio cui'in loo tyi'a tujo'o

13 Mdyisnan mscua cui'in jo'o ti nu nguiaa tso'
ca se'en ntsu'hui cha' tsaa yu, lo' ñan ti' yu tsa lo'o
na 'in yu, can' cha' ngulyoo yu chcuan nu nsñi
tucui 'in yca na'an can', lo' mdo'o yu nguiaa yu
cua' juin tu'hua tyi'a se'en lyi'ya loo Creta. 14 Xi'i
ti mducui yaan sca cui'in tnu nu nchcui' ne' lo'o
Euroclidón, lo' msi'yu taa na loo yca na'an can'.
15 Si'yana juesa 'a yaan cui'in can', lo' a ncua 'a
'in hua tsa lo'o hua 'in yca na'an can', mdaa tu
hua ya' ya lo'o cui'in can' 'in hua se'en nu ncua ti'
na. 16 Ya lo'o cui'in can' 'in hua nde luhua' tso'
ca se'en su yuu ngutyi nu naan Clauda, que' 'a
ncua canan ngulyoo hua 'in yca na'an lyo' ti nu
nducuan quii yca na'an can'. 17 Xa mdyi'o scua
na chon' yca na'an tlyu can', xacan' mdyisnan
nguxen yu tiso sii' yca na'an tlyu can' lo' mscan'
tla yu 'in na. Nguitsen yu cha' tsa ycan' yu'hui
yca na'an can' loo ysin se'en lca Sirte, can' cha'
mdyi'ya yu te' nducua que yca na'an can', lo'
ngula yaa' yu 'in na. 18 Una xca tsaan can' lyee
la mscuin ti'in cui'in 'in yca na'an can', xacan'
mdyisnan mscuan yu yu'hua ntsu'hui ni' na loo
tyi'a. 19 Nu cua' nchca snan tsaan can', na nu 'ni
lati cha' 'in yca na'an can' lo' mscuan hua 'in na.
20 Tyun 'a tsaan, ñi cucha ñi cuii a ncua chcan' 'a,
lo' tsacua ña'an nchca quio cui'in tnu nu mscuin
ti'in 'in yca na'an can', cua' mxñii ti' hua si'yana
a tyi'o laa 'a hua. 21 Si'yana cua' tyun tsaan a
nchca cu 'a hua, mdyiton yu Pablo tlu'hue la lja
hua, lo' juin yu: Nchgaa 'un yu ta'a nda'an na re,
cha' cua na ngune 'in um ña'an cha' nu ycuin'
lo'o um si'yana a tyi'o na se'en lca Creta, lo' a
ña'an na cha' tnu re. 22 Una cua' ñii chcuin' lo'o
um si'yana cu'ni tnu tiquee um, siya' yca na'an
re jlyo na una nare' a sca ca 'in na. 23 Si'yana
tla nu mdijin re, Ndiose X'nan, ñi nu ngui'ni tnu
hua 'in, ngua'an tñan ñi sca angujle nu mdi'in
lo'on. 24 Lo' juin 'ñan: A cutsen Pablo, si'yana
ntsu'hui cha' tiyaa ton tloo yu César, lo' si'yana
mjñan cha' tsu'hue 'ñan, tyi'o laa nchgaa la ña'an
yu ta'a nda'an re. 25 Can' cha' cua' ñii, nchgaa
um cu'ni tnu tiquee um, si'yana ndiya qui'an tin'
'in Ndiose, lo' chcui ña'an mtsa' angujle 'ñan, cui'
cuaña'an tsato'o na. 26 Una ntsu'hui cha' tsa ycan'
yu'hui yca na'an re cui' ti se'en su sca yuu ngutyi.
27 Xa cua' nchca tilcua tla nu cua' nguia lo'o cui'in
can' 'in hua loo tyi'a tujo'o Adriático, tlu'hue tla
can' yu nu nda'an lo'o 'in na ngüi ti' yu si'yana
cua' tyi'o ca'an ti hua loo yuu ngutyi. 28 Xacan'
msu'hua cuiya' yu tsala ña'an qui'ñi se'en nguiaa
hua can', lo' ntsu'hui na cla ta. Xa cua' nguiaa
na nde loo la msu'hua cuiya' la yu 'in na, lo' cha'
'tñu ti ta ti' ndiyaa na xacan'. 29 Lo' nguitsen yu
cha' tsa tucua yca na'an can' loo quee, can' cha'
nde chon' mxityu su'hua yu tsa jacua chcuan nu
nxñi tucui 'in na, lo' lca tiquee yu cha' cua na
cua' qui'ya xaa. 30 Tsalca yu nu nda'an lo'o yca
na'an can' ncua ti' yu tyi'o cunan ti yu ni' yca
na'an lyo' ti can', lo' mdyi'ya yu 'in na loo tyi'a, lo'
m'ni ti yu cha' si'yana culo jni yu tiso nu nchcan'
chcuan ti'in nu nducui nde chon' yca na'an can'.
31 Una yu Pablo juin yu 'in yu nu lca que can' lo'o
nchgaa la ña'an yu sindatu: Cha' na yu re xnan
yu, ñi sca um lo' a tyi'o laa um. 32 Yu sindatu
can' msi'yu yu tiso nu nchcan' ca'an yca na'an
lyo' ti can', lo' mdaa tu yu ya' quinan' yu'hui na
loo tyi'a can'. 33 Xa cua' ljyaan xaa, yu Pablo
mdaa yu cha' tnu tiquee 'in nchgaa yu can' si'yana
cu chin' yu, lo' juin yu: Cua' nchca tilcua tsaan
nguitsa sla na, lo' a nchca cu 'a na. 34 Can' cha'
cua' ñii, taa na juesa cu chin' na si'yana a ña'an
ti' na lyee la, lo' cha' ñi si'yana ñi sca quichan'
que na a quinan' na. 35 Xa mdyi ycui' yu cha'
re msñi yu sca jaslya, tloo na'an nchgaa yu can'
mdyaa yu xu'hue 'in Ndiose, msu'hue yu 'in na
lo' ycu yu 'in na. 36 Xacan' nchgaa la ña'an yu jui
cha' tnu tiquee 'in yu, lo' mdyisnan ycu yu. 37 Loo
nchgaa hua ndiyaa hua tsa tucua ciento ntsu'hui

snan yla ntsu'hui 'tñuxca hua, nu ntsu'hui hua ni'
yca na'an can'. 38 Xa cua' ycu yu, mdyisnan mslo
su'hua yu mti trigo loo tyi'a can' si'yana quisa la
su'hua yca na'an can'.

Xa ngutyin' yu'hui yca na'an

39 Xa ngu'ya xaa, a yu'hui lyoo yu se'en can',
una na'an yu sca se'en yten yu'hui tyi'a tujo'o,
chcan' loo ysin 'in na, lo' mdya ycui' yu cha'
tca tsa lo'o yu 'in yca na'an can' loo ysin can'.
40 Xacan' msi'yu yu tiso nu nsñi tucui 'in yca
na'an can', mxnu sti yu chcuan can' ni' tyi'a,
cui' ña'an lcaa mxtin' yu ti nu nchcan' ca'an yca
nu nda juesa 'in na, xacan' mscuen yu te' nu
chcua nde loo yca na'an can', mdo'o na nguiaa na
chcua tu'hua ysin can'. 41 Una xa mdiyaa na sca
se'en nguio' tucua ysin, can' ycan' yu'hui na lo'
nguinu tucua cuaan suun na, juesa nu ndiyan ytsa
tyi'a can' mdyisnan msta na 'in yca na'an can'.
42 Xacan' yu sindatu m'ni cuiya' yu cha' si'yana
cujui yu 'in nchgaa yu preso can', si'yana a xcua
yu tyi'a lo' lyaa yu. 43 Una yu nu lca que can'
a mdaa yu cha' cuiya' si'yana ntsu'hui tiquee yu
culaa yu 'in yu Pablo can'. Xacan' ngulo yu tñan
cha' ti ña'an yu nchca nxcua yu tyi'a, tyi'o ca'an
yu loo ysin can', 44 lo' nchgaa la ña'an yu lo'o juesa
'in ca' ti uta chon' yu'hua nu nducui loo tyi'a can'
tiyaa yu la can'. Cuaña'an yato'o nchgaa yu mdo'o
laa yu loo tyi'a can'.

28

Xa mdyi'o ca'an yu Pablo loo yuu se'en lca Malta

1 Xa cua' mdyi'o ca'an hua loo ysin can', jui nu
mtsa' 'in hua si'yana loo yuu ngutyi se'en mdiyaa
hua can' naan na Malta. 2 Nten ndi'in can' tsu'hue
'a cha' 'in ne', mxiqui'o ne' quii' lo' mxi'ya ne'
'in hua si'yana ndyi'ya quioo, a cunta tlya'. 3 Yu
Pablo can' mxo' yu stan' yca ngutyi, lja msu'hua
yu 'in na loo quii' can', mdo'o snan sca cunaan
nu la loo quii' can', lo' ycu 'in yaa' yu. 4 Xa na'an
nten nu ndi'in ca can', si'yana nducui ti 'in loo
yaa' yu, scasca ne' mdyisnan ycui' ne': Nu cha' ñi
ca si'yana lca yu re nu ndujui nten, lo' siya' mdo'o
laa yu loo tyi'a, una cua' ñii ngula yaa' ndiose 'in
yu. 5 Mscuin yu yaa' yu, lo' mdyu yu'hui cunaan
can' loo quii' lo' a sca ncua 'in yu. 6 Nta ne' ñi
xaa scuen quiin yu, uta caja yu, una xa na'an ne'
si'yana cua' tsaan ycu cunaan can' 'in yu, lo' a
sca ncua 'in yu, xacan' mxitsa'an ne' cha' tiyaa
'in ne', lo' nchcui' ne' si'yana lca yu sca ndiose.
7 Cui' ti can' ndi'in yuu 'in sca yu naan Publio, lo'
lca yu bsya se'en can', ncuan xu'hue yu 'in hua
lo' ni' snan tsaan tsu'hue 'a mna'an seen yu 'in
hua. 8 Yato'o sti yu Publio can' nscua yu ti'i yu
lo'o tique', a cunta lo'o quicha tne. Yu Pablo yten
se'en nscua yu can', lo' xa mdyi ycui' lyi'o yu 'in
Ndiose mdi'in tyaa yu yaa' yu 'in, lo' m'ni chca
yu 'in. 9 Xacan' nchgaa la ña'an nu ti'i ndi'in can'
mdyisnan yaan se'en ndi'in yu Pablo, lo' nchgaa
ne' mchca ne'. 10 Lja mdi'in hua can' tsu'hue
'a yu'hui ne' cunta 'in hua, lo' xa cua' tyi'o hua
tsaa hua ni' xca yca na'an, xacan' mda xu'hue ne'
nchgaa loo na nu cunajo'o 'in hua tucueen tsaa
hua.

Xa mdiyaa yu Pablo quichen Roma

11 Tsani' snan coo' mdi'in hua se'en can', xa-
can' mdo'o hua nguiaa hua ni' xca yca na'an nu
mdo'o quichen Alejandría, can' nguinu tucui na
tsalja mdijin tsaan nu tlya', lo' tloo na nga'an
lcuin Castor lo'o Pólux. 12 Xacan' mdyi'o ti'in hua
quichen Siracusa se'en nguinu hua snan tsaan.
13 Can' mdo'o hua nguiaa hua cua' juin tu'hua
tyi'a tsaya' mdiyaa hua quichen Regio. Xca tsaan
can' mdo'o hua nguiaa hua, lo' mdyisnan mscua
cui'in nde chon' se'en cua' mdijin hua, la xca
tsaan can' mdiyaa hua quichen Puteoli. 14 Can'
na'an ta'a hua lo'o jun ta'a na, mjñan jun cha'
tsu'hue 'in hua si'yana quinu hua lo'o jun sca
snan. Xacan' mdo'o hua nguiaa hua nde quichen
Roma tucueen lyuu. 15 Jun ta'a na ndi'in Roma,
xa ynan jun cha' si'yana cua' ljyaan hua tucueen,
ya ycua jun 'in hua la se'en lca Foro de Apio. Xa
mdiyaa hua se'en lca Snan Tienta, lo'o can' ndi'in
ta la jun 'in hua. Xa na'an yu Pablo 'in nchgaa jun
can', mdyaa yu xu'hue 'in Ndiose lo' jui cha' tnu
tiquee 'in yu. 16 Xa mdiyaa hua quichen Roma,
yu nu lca que 'in sindatu can' mdyaa yu cunta 'in
nchgaa yu preso yaa' xca x'nan yu sindatu. Mdaa
yu cha' cuiya' si'yana tyi'in yu Pablo xca se'en, lo'
scati sindatu chu'hui cunta 'in yu.

Ycui' yu Pablo cha' 'in Jesús quichen Roma

17 Xa mda'a snan tsaan can', yu Pablo m'ni yu
cha' mxi'ya yu 'in nchgaa ne' judio nu ndon loo
lati quichen can', xa cua' nguio' ti'in ne' juin yu
'in ne': Nchgaa 'un ta'a judio na, quitsan' 'in um
si'yana a nchca sca cha' quinan' 'ñan lo'o nchgaa
ta'a judio na, ñi lo'o ña'an cha' nu cua' ntsu'hui
'in na, una ti' la Jerusalén mdyaa ne' cunta 'ñan
yaa' yu bsya romano, lo' ngua'an tñan yu 'ñan
ljyaan preso nde re. 18 Yu bsya cua' m'ni cuiya'
yu cha' 'ñan, lo' ncua ti' ne' culaa ne' 'ñan si'yana

a sca qui'ya nguija lyoo 'ñan nu lo'o cujui ne'
'ñan. 19 Una si'ya ne' judio nu mtñan qui'ya 'ñan,
mjñan si'yana yu César cu'ni cuiya' yu cha' 'ñan,
lo' si'i si'yana nde'en la na m'nin. 20 Can' cha'
msi'yan 'in um si'yana chcuin' lo'o um cha' re, lo'
ca jlyo ti' um si'ya cha' nu nta naa ne' Israel, can'
cha' nchcan' lo'o carena re. 21 Xacan' mxcuen
ne' 'in yu Pablo: Ñi sca quityi nu mdo'o Judea,
a nchca chcuan hua cunta nu nchcui' cha' 'in, ñi
sca ta'a judio na, a nchca can ti'in tyaa qui'ya
'in nde re, ta nde'en la cha' nducui ncha'an 'in.
22 Una nchca ti' hua quine 'in hua ña'an cha' nu
ndlo'o, si'yana nchgaa se'en na'an ti'i ne' ña'an
cha' nu ntsu'hui cua. 23 M'ni cuiya' ne' cha' lo'o
yu tsaan nu ntsu'hui cha' chcui' yu lo'o ne', qui'an
'a ne' mdiyaa ne' ña'an se'en ntsu'hui yu, lo' chcui
tsaan can' ngulyo scua la yu tsaña'an ntsu'hui
cha' culo Ndiose tñan, ycui' yu cha' 'in lee nu
ngua'an scua Moisé, lo'o cha' nu ngua'an scua yu
nu mxiycui' Ndiose 'in, ña'an ca si'yana tsa qui'an
ti' ne' 'in Jesús. 24 Ntsu'hui nu ya qui'an ti' cha' nu
ycui' yu Pablo, lo' ntsu'hui nu a ya qui'an ti'. 25 A
ncua ca sca cha' ti 'in ne', can' cha' juin yu Pablo
xa nu cua' tyi'o tso' ne': Cha' ñi ña'an mxiycui'
Espíritu nu Luhui 'in Ndiose 'in yu Isaía xa ycui'
yu lo'o nten cula 'in na, lo' juin ñi: 26 —Yaa, lo'
chcui' lo'o nten cua: Siya' lyee la ne 'in um, una
a ndyi'ya um cha' tiyaa, siya' lyee la ña'an um lo'
a chcan' 'in um. 27 Si'yana nten re ncua tla cusya
'in ne', cua' mxiya' ti' ne' ne 'in ne', mducun ne'
quiloo ne', ña'an ca si'yana a ca chcan' 'in ne',
ñi a quine 'in ne', ñi a qui'ya ne' cha' tiyaa, ñi a
quia nan ne' 'ñan se'en nu cu'nin chcan 'in ne'—
. 28 Can' cha' ca jlyo ti' um cua' ñii, si'yana lo'o
ne' gentil cua' mdaa Ndiose cha' cuiya' tyi'o laa
ne', can' nu quine 'in cha' re. 29 Xa mdyi ycui'
yu cha' re, mdo'o ne' judio nguiaa ne', scasca ne'
mdyisnan ycui' tyijyin ne' si'ya cha' can'. 30 Yu
Pablo msu'hua lyiya' yu sca na'an se'en mdi'in
qui'ya yu tsani' tucua yjan, lo' nducuan xu'hue
yu nchgaa nu ndyi'an can', 31 lo' nchcui' yu ña'an
ntsu'hui cha' culo Ndiose tñan 'in ne', ndlo'o yu
cha' 'in Ñi X'nan na Jesucristo, ñi a ytsen 'a yu
ycui' yu lo' ñi a tucui 'a nu nducui ndijin.

Romanos

Yu Pablo nchcui' cha' yu 'in jun Roma

1 Nan' yu Pablo nu lca nguso 'in Jesucristo
nda'an quityi re 'in um, ngulohui ñi 'ñan si'yana
cu'nin tñan 'in ñi, ngulo ton ñi 'ñan si'yana
chcuin' cha' tsu'hue 'in Ndiose, 2 cui' cha' nu
mdi'in tyaa ñi lo'o na ti' culoo lo' nguinu scua
na loo quityi 'in ñi, tsaña'an nu mxiycui' ñi 'in
nguso 'in ñi cua' s'ni. 3 Lo' nchcui' na cha' 'in
Sñe' ñi, cui' ñi X'nan na Jesucristo nu yaan loo
ta nten 'in Davi lo'o tso' 'in cunan' ñi, 4 una lo'o
sca cha' cuiya' nu tlyu, si'ya Espíritu nu Luhui 'in
Ndiose, ncua chcan' loo si'yana lca ñi Sñe' Ndiose
xa mdyiqui'o ñi lja ne' ngujui. 5 Si'ya ñi can' cha'
mchcuan hua cha' tsu'hue re, ngulohui ñi 'in hua
nu chcui' hua cha' tsu'hue 'in ñi, ña'an ca si'yana
sca chcui chendyu tsa qui'an ti' cha' re, lo' caja nu
cu'ni tnu 'in ñi, 6 cui' lja can' ntsu'hui um, si'yana
cua' msi'ya ñi 'in um sten um tso' 'in Jesucristo,
7 'un nu ndi'in quichen Roma nu ndyu'hui cuiya'
ti' Ndiose 'in, lo' msi'ya ñi 'in um si'yana ca um
nu luhui 'in ñi. Stina Ndiose lo'o Ñi X'nan na
Jesucristo taa ñi cha' tsu'hue nu chu'hui ni' cusya
'in um lo' cu'ni ñi cha' tyi'in tsu'hue um.

Xa ncua ti' yu Pablo tsaa yu quichen Roma

8 Tsaña'an nguiaa cha' 'in um, culo nducua la
ndyaan xu'hue 'in Ndiose si'ya Jesucristo si'yana
sca chcui chendyu nguia nscua cueen cha' 'in um
ña'an nu ndiya qui'an ti' um 'in ñi. 9 Ndiose, ñi
nu ngui'nin tñan 'in lo'o nu chcui cusya 'ñan,
nchcuin' cha' tsu'hue 'in Sñe' ñi, jlyo ti' ñi si'yana
nchgaa xaa ndiya yu'hui tin' 'in um xa nchcuin'
lyi'on 'in ñi, 10 lo' njñan 'in ñi cha' taa ñi cha'
cuiya' nu tsa'an can se'en ndi'in um, 11 si'yana
lyee lca tiqueen ña'an ta'a na se'en nu ta yaan'
'in um lo'o cha' nu ndiya qui'an ti' um, si'yana
tca tyon tla um lo'o cha' can', 12 cuaña'an scasca
na taa na cha' tnu tiquee 'in ta'a na lo'o cha' nu
ndiya qui'an ti' na. 13 Ca cuiya' ti' um, 'un jun ta'a
na, si'yana tyun ya' ncua tin' tsa'an se'en ndi'in
um (una a ncua si'ya scasca cha' nu nchcui ndijin),
si'yana ca chcan' loo tñan nu ngui'nin lja um,
cui' ña'an nguiaa cha' 'ñan lo'o nchgaa la ña'an
ne' gentil. 14 Can' cha' 'ni cha' chcuin' cha' re
lo'o nchgaa tucui, ne' griego uta si'i ne' griego,
ta lca ne' nu m'ni cha'an uta a m'ni cha'an ne'.
15 Can' cha' cunta cha' nu 'ñan lyee lca tiqueen
chcuin' cha' tsu'hue 'in Cristo lo'o um, 'un nu
ndi'in quichen Roma.

Cha' 'in Cristo lca cha' cuiya' 'in Ndiose

16 A nxijyi'o tin' chcuin' cha' tsu'hue 'in Cristo,
si'yana lca na cha' cuiya' 'in Ndiose nu culo laa
'in nchgaa nu tsa qui'an ti' 'in ñi, culo nducua
la 'in ne' judio ngui'ni ca'an cha' re, a cunta lo'o
ne' griego. 17 Si'yana loo cha' tsu'hue re nchca
chcan' loo ña'an ntsu'hui cha' quinu luhui na tloo
Ndiose, una tsaloo ti si'ya cha' nu tsa qui'an ti'
na 'in ñi, tsaña'an nchcui' quityi 'in Ndiose: —Nu
quinu luhui tloo Ndiose, caja chendyu 'in loo nu
tsa qui'an ti' 'in ñi—.

Nchgaa nten nducui qui'ya

18 Si'yana ti' la ni' cuaan ljyaan cha' nsin' ti' nu
ntsu'hui tiquee Ndiose si'ya scasca cha' ngunan'
nu ngui'ni nten, cui' cha' nu nchcui ndijin loo
cha' nu ñi 'in Ndiose. 19 Si'yana tsaña'an ndi'in
cha' 'in Ndiose, nchca chcan' loo na si'yana cui' ñi
cua' ngulyo scua la ñi cha' can' lo'o ne'. 20 Si'yana
cha' nu a chcan' 'in Ndiose, lo'o cha' cuiya' nu
a ndiyatii 'in ñi, a cunta tsaña'an lca ñi, ncua
chcan' loo cha' re ti' xa mtñan ñi chendyu, lo'
si'ya na nu mtñan ñi can' tca ca cuiya' ti' ne'
ña'an ndi'in cha' 'in ñi, lo' a ndyijyi ña'an taa ne'
qui'ya. 21 Siya' cua' yu'hui lyoo ne' 'in ñi, una a
m'ni tnu ne' 'in ñi tsaña'an Ndiose lca ñi, a mdyaa
ne' xu'hue 'in ñi, cui' ca nu mdyaa ne' 'in ne'
siya' ti loo cha' tinto, lo' si'ya cha' can' nde lyee
la mchcun cha' tiyaa 'in ne'. 22 Siya' nchcui' ne'
si'yana lca ne' sca nu tiyaa la, una nde lyee la ncua
tiji nan ne', 23 loo nu ntsu'hui cha' cu'ni tnu ne'
'in Ndiose, ñi nu ndi'in tsala xaa, yato'o m'ni tnu
ne' lcuin nten chendyu, lcuin quiñi, lcuin 'ni lo'o
'ni nu nsuhue' ni'. 24 Can' cha' siya' ti ngula yaa'
Ndiose 'in ne' se'en nda'an ne' loo cha' ngunan'
can', yato'o yten yu'hui ne' lo'o ña'an tucui ti,
mdyaa ne' 'in ne' loo cha' jyi'o, 25 cui' si'yana
mxitsa'an ne' cha' nu ñi 'in Ndiose lo'o cha' cuiñi
can', mdaa ne' loo na nu mtñan ñi lo' m'ni tnu
ne' 'in na, una a m'ni tnu ne' 'in Ñi nu Mtñan 'in
na, ñi nu ntsu'hui cha' cu'ni tnu na 'in tsala xaa.
Amen. 26 Can' cha' ngula yaa' Ndiose 'in ne' loo
cha' ngunan' can', nu a chu'hui lyoo 'a ne' ñi na
lca cha' jyi'o, lo' ne' cuna'an mxitsa'an ne' ña'an
cha' 'in ne' lo'o yu qui'yu lo' yten yu'hui ne' lo'o
ticui' ta'a cuna'an ne', 27 ticui' cuaña'an yu qui'yu,
mxitsa'an yu ña'an cha' nu cua' ntsu'hui 'in yu
lo'o ne' cuna'an, yato'o lyee la ncua lca tiquee
yu sten yu'hui yu lo'o ticui' ta'a qui'yu yu, nu a
yu'hui lyoo 'a yu ñi na lca cha' jyi'o, lo' cuaña'an

ticuii' chon' yu mso' tucua yu nu ti'i si'ya cha'
ngunan' nu m'ni yu. 28 Si'yana a msu'hua loo ne'
'in Ndiose, can' cha' ngula yaa' ñi 'in ne' siya' ti
loo cha' tiyaa ngunan' can', se'en nu cu'ni ne' na
nu a ntsu'hui cha' cu'ni ne', 29 mtsa'an yu'hui ne'
lo'o chacui' cha' nu a tsu'hue, cha' nu nguiten
yu'hui ne' lo'o ña'an tucui ti, cha' nducun', cha'
xquee', scasca cha' ngunan', cha' jñan ti', cha'
nu ndujui ne' nten, cha' cusuun, cha' cuiñi, cha'
mañan, 30 cha' nchca nchcui', cha' nu nchcui'
ca'an ta'a ne', nchca ta'a cusuun ne' 'in Ndiose,
ndaja ta'a ne', siye' ne', ndaa ne' loo ne' ticuii'
ne', ndlo que ne' cha' ngunan', a ja'an ne' 'in nten
cula 'in ne', 31 tinto ne', a nsu'hua loo ne' cha' nu
nchcui' ne', a ntsu'hui cha' tsu'hue 'in ne' lo'o ñi
sca tucui, a ndyi 'a ti'i tiquee ne', lo' a ña'an 'tnan
ti' ne' 'in ta'a nten ne'. 32 Siya' jlyo ti' ne' cha' nu
cua' mdi'in tyaa Ndiose si'yana nu cu'ni cuaña'an
ndyi'o tñan caja can', una ti' nguia quiñan ne'
lo'o cha' can', lo' si'i tsacan' ti, cui' ca nu tsu'hue
ntsu'hui tiquee ne' xa nu lo'o xca tucui ngui'ni
cha' can'.

2

Xñan bsya nu ñi 'in Ndiose

1 Can' cha' a ndyijyi ña'an suhui um tloo um,
nchgaa 'un nu ndlo qui'ya 'in xca tucui, si'yana
tsaña'an nu ndlo qui'ya um 'in nten, ticuii' um
nso' tucua um qui'ya chon' um, si'yana scaña'an
ti ngui'ni um lo'o can'. 2 Cua' jlyo ti' na si'yana
Ndiose lo'o cha' nu ñi n'ni cuiya' ñi cha' 'in nu
ngui'ni cuaña'an. 3 ¿Ta ñan ti' um si'yana a
ntsu'hui cha' cu'ni cuiya' Ndiose cha' 'in um, 'un
nu ndlo qui'ya 'in xca tucui lo' scaña'an ti ngui'ni
um lo'o can'? 4 ¿Ta nxcuan tloo um 'in Ndiose,
lo' tsala ña'an tlyu cha' tsu'hue ntsu'hui 'in ñi,
ndaa loo ñi 'in nten, ntsu'hui cha' tlyu ti' 'in ñi?
¿Ta a jlyo ti' um si'ya cha' tsu'hue 'in ñi ndyijyi
ña'an xilo'o chon' um qui'ya ngui'ni um? 5 Una
si'ya cha' lye' ti' lo'o cha' nu tla cusya 'in um,
nguia nso' tucua um yuhue' chon' um nu qui'ni
ca'an 'in um xa cu'ni Ndiose xñan bsya 'in nten
chendyu lo'o sca cha' nu ñi, cui' tsaan nu ca
chcan' loo cha' nsin' ti' nu ntsu'hui tiquee ñi, 6 —
lo' su'hua lyiya' ñi 'in na cua' ña'aan tñan m'ni
na cunda scaa na—: 7 Nu a ndla' ti' cu'ni tñan
tsu'hue, qui'ni ca'an 'in lo'o chendyu nu a tsatii
'a, si'yana lyee lca tiquee can' lo'o xaa 'in Ndiose,
nan can' ña'an nu quinu tsu'hue tiquee ñi lo'o,
lo' nta sca chendyu nu a ntsu'hui 'a cha' jlyo.
8 Una tsalca nu lye' ti' nu a nducua tñan cha' nu
ñi, xitijin ñi 'in can' nu ti'i lo'o cha' nsin' ti' nu
ntsu'hui tiquee ñi, si'yana nguiaa can' tso' 'in cha'
ngunan', 9 lo' cuaña'an scasca nu ti'i lo'o cha' xi'in
caan 'in nten chendyu nu ngui'ni tñan ngunan',
lo' culo nducua la qui'ni ca'an cha' can' 'in ne'
judio, a cunta lo'o ne' gentil. 10 Una nchgaa nu
ngui'ni tñan tsu'hue qui'ni ca'an 'in can' loo xaa
'in Ndiose, scuen cuaan ñi 'in can' lo' a sca la cha'
chu'hui tiquee, culo nducua la qui'ni ca'an cha'
can' 'in ne' judio, a cunta lo'o ne' gentil, 11 si'yana
Ndiose scaña'an ti ngui'ni cuiya' ñi cha' 'in nten.
12 Nchgaa nu ngui'ni qui'ya nu a nchca quine 'in
cha' 'in lee, quinan' can', una si'i lo'o cunta 'in
lee, cui' cuaña'an nchgaa nu ngui'ni qui'ya lo'
ndyu'hui lyoo lee, cunta 'in lee ca cuiya' cha' 'in
can', 13 si'yana nu ne 'in cha' 'in lee, si'i can' nu
quinu luhui tloo Ndiose, cui' ca nu si'yana nducua
can' tñan cha' nu nchcui' na. 14 Ne' gentil nu a
ntsu'hui lee 'in, xa n'ni ne' ña'an nu nchcui' lee,
ña'an loo cha' si'yana ndyu'hui lyoo ne' cha' 'in
lee, siya' a ntsu'hui na 'in ne', 15 lo' nchca chcan'
loo si'yana ni' cusya 'in ne' cua' ntsu'hui lee can',
ticui' cha' tiyaa 'in ne' ndaa suun cha' ta cui' ña'an
uta si'i ña'an ngui'ni ne'. 16 Tsato'o cha' re tsaan
nu cu'ni cuiya' Ndiose cha' 'in nten chendyu si'ya
Jesucristo, nchgaa cha' nu m'ni cunan ti ne', lo'
nchcuin' cha' re tsaña'an cha' tsu'hue nu mdaa
Ndiose 'ñan.

Cha' 'in ne' judio lo'o cha' 'in lee

17 'Un nchcui' um si'yana lca um ne' judio, a
cunta nchcua quiloo um cha' 'in lee, ngui'ni siye'
um si'yana tso' 'in Ndiose nguiaa um, 18 lo' jlyo ti'
um cha' nu nchca ti' Ndiose, a cunta ndyi'ya um
cha' tiyaa ña'an cha' nu tsu'hue lati, cui' si'yana
ngui'ni cha'an um cha' 'in lee can'. 19 Ñan ti' um
si'yana ndlo'o um 'in nu cuityin', lo' lca um sca
xaa 'in nu nda'an lo'o cha' tla yta 'in, 20 xque'
ti' um si'yana ndlo'o um 'in nu a sca cha' jlyo ti'
uta 'in nu suhue ti, nchcui' um si'yana cua' jui
cha' tiyaa 'in um lo' ndyu'hui lyoo um cha' nu
ñi, cui' si'ya cha' 'in lee can'. 21 'Un nu ndlo'o
'in xca tucui, ¿ñi cha' a ndlo'o um 'in um ticuii'
um? 'Un nu nchcui' si'yana a ntsu'hui cha' cu'ni
na cunan, ¿ta a ngui'ni um cunan? 22 A cunta
nchcui' um si'yana a sten yu'hui na lo'o cuilyi'o
nten, ¿ta a nguiten yu'hui um lo'o ña'an tucui
ti? Cui' cuaña'an nxcuan tloo um 'in lcuin jo'o,
lo' 'un ¿ta nda um loo Ndiose ña'an nu ntsu'hui
cha'? 23 'Un nu ngui'ni siye' 'in lo'o cha' 'in lee,
¿ta si'i 'in Ndiose nxcuan tloo um loo nu ncha
ti'in um cha' 'in lee can'? 24 Si'yana ndeña'an
nchcui' quityi 'in Ndiose: —Si'ya um, can' cha'

ndaja ne' gentil 'in Ndiose—. 25 Cha' ñi si'yana
'un nu ncua circuncida 'in, ntsu'hui lyoo cha' can'
'in um cha' cua na nducua um tñan cha' 'in lee,
una si'yana a nducua um tñan 'in na, cua cha' ti
ncua circuncida 'in um. 26 Cha' ntsu'hui xca ta nu
a ncua circuncida 'in, una cha' nxu'hua se'en can'
cha' 'in lee, ña'an loo cha' si'yana lo'o can' ncua
circuncida 'in. 27 Tsato'o nu a ncua circuncida 'in,
cui' nu tsu'hue nxu'hua se'en cha' 'in lee, can' nu
ntsu'hui suun 'in culo qui'ya 'in um, si'yana 'un
ncua circuncida 'in um lo' a nxu'hua se'en um
cha' 'in lee can'. 28 Si'yana sca nten, a lca ne' judio
lo'o tso' 'in cunan' ne', cui' cuaña'an lo'o cha' nu
nchca circuncida 'in ne', a ljyaan na lo'o tso' 'in
cunan' ne', 29 cui' ca nu nde ni' cusya 'in na lca
na ne' judio, xa nu cha' ñi ca nchca circuncida 'in
na, cha' re ljyaan na si'ya cha' cuiya' 'in Espíritu
lo' si'i lo'o cunta 'in lee, can' nu quinu tsu'hue lo'o
Ndiose, lo' si'i lo'o nten chendyu.

3

1 Xacan' jan ñi, ¿ñi tsu'hue cu'ni cha' lca na ne'
judio, lo' ñi canan chu'hui 'in na ca circuncida
'in na? 2 Ntsu'hui ña'an nda yaa' na, si'yana culo
nducua la 'in ne' judio mxnu Ndiose cunta cha'
nu ycui' ñi. 3 Xacan' jan ñi, cha' ntsu'hui nu a
mdo'o ñi cha' 'in tloo Ndiose, ¿ta can' cha' a ñi
ndi'in cha' 'in Ndiose? 4 Si'i na, si'yana Ndiose
ñi ndi'in cha' 'in ñi, lo' nchgaa nten chendyu lca
ne' nu cuiñi, cui' ña'an nchcui' quityi 'in Ndiose:
—Si'yana mdo'o ñi cha' 'in um lo'o cha' nu ycui'
um, lo' cu'ni um canan xa caja nu culo qui'ya 'in
um—. 5 Cha' si'ya qui'ya 'in na nchca chcan' loo
cha' nu ñi 'in Ndiose, ¿ña'an ta ljuin na xacan'?
¿Tsaña'an nxitijin ñi 'in nten nu ti'i, ta can' cha'
a ñi ndi'in cha' 'in Ndiose? (Nchcuin' lo'o um
tsaña'an nguiaa cha' tiyaa 'in nten chendyu.)
6 Ndiose ñi ndi'in cha' 'in ñi, lo' cha' si'i na, ¿ña'an
ta tca cu'ni ñi xñan bsya 'in nten chendyu cha' na
can'? 7 Lo' si'ya cha' cuiñi 'ñan, ncua chcan' loo
cha' nu ñi 'in Ndiose se'en nu scuen cuaan cha'
'in ñi, ¿ñi cha' ti' ndyijyi nu ndlo qui'ya 'ñan cha'
na can'? 8 ¿Ta tsu'hue lati cha' chcui' na: Cu'ni
na tñan ngunan', ña'an ca si'yana ca chcan' loo
cha' tsu'hue? (Ntsu'hui nu nchcui' ca'an 'in na
si'yana cuaña'an ndlo'o na, una ntsu'hui suun 'in
can' caan yuhue' chon').

A tucui nu ñi ndi'in cha' 'in

9 Xacan' jan ñi, ¿ta tsu'hue la nten lca na que
'in nchgaa la tucui? Si'i na, ¿ta si'i cua' ycui'
na si'yana ne' judio lo'o ne' gentil ngui'ni ne'
qui'ya? 10 Si'yana ndeña'an nchcui' quityi 'in
Ndiose: —A tucui nu ñi ndi'in cha' 'in, ñi sca can'
lo' a ntsu'hui, 11 a tucui nu ndyi'ya cunta cha' nu
ñi, a tucui nu ndiya nan 'in Ndiose. 12 Nchgaa
ne' mdo'o tso' ne', mtsa'an yu'hui ne' lo'o cha'
ngunan', a tucui nu ngui'ni tñan tsu'hue, ñi sca
can' lo' a ntsu'hui. 13 Tu'hua ne' nguiaa cha' 'in na
tsaña'an sca tucuaa nu nducua la, nguilyu tse' ne'
loo cha' cuiñi, lo'o tu'hua ne' n'ni ne' ti'i tsaña'an
nchca ti' sca cunaan la. 14 Mtsa'an yu'hui tu'hua
ne' lo'o yuhue' si'ya cha' tla cusya 'in ne'. 15 Ndla
ndsa nguiaa ne' se'en nu cujui ta'a ne'. 16 Nguiaa
ne' njlyo ne' 'in ta'a nten ne', lo' nxnu ne' cha'
xi'in tucueen nguiaa ne'. 17 A yu'hui lyoo ne'
tucueen nu taa cha' tsu'hue 'in ne', 18 ñi a ntsen
ne' tloo Ndiose—. 19 Una cua' jlyo ti' na si'yana
nchgaa cha' nu nchcui' lee, nchcui' na cha' 'in
nten nu ngui'ni cha'an 'in na, ña'an ca si'yana
nchgaa nten chcua seen tu'hua ne', lo' ña'aan
nten chendyu ca cuiya' ti' ne' si'yana nducui ne'
qui'ya tloo Ndiose. 20 —Si'yana ñi sca tucui a
quinu luhui tloo Ndiose— loo nu xu'hua se'en
cha' 'in lee, cui' ca nu si'ya lee can' ca cuiya' ti'
na si'yana nducui na qui'ya.

Quinu luhui na tloo Ndiose loo nu tsa qui'an ti' na

21 Cua' ñii nchca chcan' loo ña'an nu ntsu'hui
cha' quinu luhui na tloo Ndiose, una si'i lo'o
cunta 'in lee, si'yana lee can' tsatlyu lo'o cha' nu
ngua'an yu nu mxiycui' Ndiose 'in ndaa na suun
cha' re, 22 si'yana quinu luhui nten tloo Ndiose loo
nu tsa qui'an ti' ne' 'in Jesucristo, lo' qui'ni ca'an
cha' re 'in nchgaa nu tsa qui'an ti' 'in ñi, si'yana
scaña'an ti ndi'in cha' 'in na nchgaa na, 23 si'yana
nchgaa na m'ni na qui'ya, mducua tijyo' na loo
xaa 'in Ndiose. 24 Una si'ya cha' tsu'hue nu mdo'o
tiquee ñi, xu'hue ti mxnu luhui ñi 'in na si'ya
Cristo Jesús xa msi'i ñi 'in na, 25 Ndiose mdi'in
tyaa ñi cha' si'yana Cristo ca ñi ña'an nchca ti'
sca lcuan nu si'ya tne ñi xu'hua lyiya' qui'ya 'in
nten loo nu tsa qui'an ti' ne' 'in ñi, cuaña'an ca
chcan' loo si'yana ñi ndi'in cha' 'in Ndiose loo nu
yu'hui cha' tlyu ti' 'in ñi lo'o ne' nu mdi'in cua'
s'ni tsaña'an cuaan ti mdijin ñi qui'ya 'in ne', 26 lo'
ca cuiya' ti' nten cua' ñii, tsala ña'an ñi ndi'in
cha' 'in ñi, cui' si'yana scati ñi lca ñi nu luhui, lo'
scati ñi tca suhui ñi 'in nu tsa qui'an ti' 'in Jesús.
27 Xacan' jan ñi, ¿la nguinu cha' siye' can'? A la
nguiten na. ¿Ta si'yana ndon loo lee can', uta
nde'en la tñan tsu'hue m'ni ne'? Si'i na, cui' ca
nu si'yana ndiya qui'an ti' ne' 'in Ndiose. 28 Nchca
cuiya' ti' na xacan' si'yana nten chendyu quinu
luhui ne' loo nu tsa qui'an ti' ne' 'in ñi, lo' si'i

si'yana xu'hua se'en can' cha' 'in lee. 29 ¿Ta lca ñi
Ndiose 'in ne' judio ti? ¿Ta si'i lo'o ne' gentil lca ñi
Ndiose 'in ne'? Cha' ñi lca ñi Ndiose 'in ne' gentil.
30 Si'yana —scati Ndiose ntsu'hui—, lo' tsaña'an
nsuhui ñi 'in nu ncua circuncida 'in loo nu ndiya
qui'an ti' 'in ñi, cui' cuaña'an nsuhui ñi 'in nu a
ncua circuncida 'in. 31 ¿Ta si'yana ndiya qui'an ti'
na 'in ñi, can' cha' nde nxcuan tloo na cha' 'in lee
can'? Si'i na, cui' ca nu nde lyee la nsu'hua loo na
cha' can'.

4

Chendyu 'in Abraham

1 Xacan' jan ñi, ¿ñi canan yu'hui 'in Abra-
ham nu ncua nten cula 'in na si'ya chendyu nu
mdu'hui yu? 2 Cha' cua na Abraham nguinu luhui
tloo Ndiose si'ya cha' tsu'hue nu m'ni, ntsu'hui
suun 'in cu'ni siye', una si'i si'ya cha' 'in Ndiose.
3 Una, ¿ña'an ta nchcui' quityi 'in Ndiose? —
Abraham nguinu luhui tloo Ndiose loo nu ya
qui'an ti' 'in ñi—. 4 Sca yu nu n'ni tñan, si'i xu'hue
ti nxñi siya' yu, cui' ca nu si'yana cua' m'ni yu
tñan. 5 Una xcaña'an lo'o sca nten nu a nducua
tloo lo'o tñan tsu'hue nu ngui'ni, cui' ca nu ndiya
qui'an ti' can' 'in Ndiose, ñi nu nsuhui 'in nten
qui'ya chendyu, lo' si'ya cha' can' ndijin ñi cunta
'in lca sca nu luhui, 6 tsaña'an nchcui' Davi si'yana
tsu'hue ca xu'hue sca nten nu nxnu luhui Ndiose
'in, una si'i si'yana nde'en la tñan tsu'hue nu cua'
m'ni, 7 lo' ndeña'an nchcui' quityi 'in Ndiose: —
Tsu'hue ca xu'hue sca nten nu m'ni Ndiose cha'
tlyu ti' 'in, lo' mxca ñi nchgaa qui'ya 'in. 8 Tsu'hue
ca xu'hue sca nten nu a ndlo qui'ya Ñi X'nan
na 'in—. 9 Xacan' jan ñi, ¿ta tsa nten nu nchca
circuncida ti 'in ntsu'hui xu'hue ne' lo'o cha' re,
uta na lo'o nu a nchca circuncida 'in? Nchcui' na
si'yana Abraham —nguinu luhui tloo Ndiose loo
nu ya qui'an ti' 'in ñi—. 10 ¿Ña'an ta mchcua yu
cha' tsu'hue re? ¿Ta xa ncua circuncida 'in yu uta
xa ti' lyijyi ca na? Mchcuan yu cha' re xa nu ti'
lyijyi ca circuncida 'in yu, lo' si'i xa nu cua' m'ni
yu 'in na. 11 Chon' nde'en can' ncua circuncida
'in yu, una cua' lca luhui yu tloo Ndiose loo nu
ya qui'an ti' yu 'in ñi, si'yana ca yu sti nchgaa nu
ndiya qui'an ti' 'in Ndiose siya' a ncua circuncida
'in, si'yana lo'o can' quinu luhui loo nu tsa qui'an
ti' 'in ñi. 12 A cunta si'yana ca yu sti nchgaa
nu nchca circuncida 'in, una si'i tsaloo ti si'ya
cha' can', cui' ca nu si'yana chcui ncha'an can'
chendyu 'in Abraham nu ncua nten cula 'in na,
lo' tsa qui'an ti' can' 'in Ndiose tsaña'an nu m'ni
Abraham xa nu ti' lyijyi ca circuncida 'in.

Loo nu ya qui'an ti' yu jui cha' tsu'hue 'in yu

13 Si'i lo'o cunta 'in lee mdi'in tyaa Ndiose sca
cha' lo'o Abraham tsatlyu lo'o ta nten 'in yu,
si'yana chcuan yu cunta ña'aan chendyu re, cui'
ca nu si'ya cha' nu ya qui'an ti' yu 'in ñi nguinu
luhui yu. 14 Cha' cua na tsalca nu nguia ncha'an
cha' 'in lee ntsu'hui xu'hue lo'o cha' can', cua
cha' ti tsa qui'an ti' nten, lo' a sca cunta ntsu'hui
cha' nu cua' mdi'in tyaa Ndiose xacan'. 15 Si'ya
lee can' cha' nxitijin Ndiose 'in nten nu ti'i, una
cha' a ntsu'hui lee, a sca cha' nchcui ncha'an 'in
na xacan'. 16 Cu'ni na cunta ljyaan cha' tsu'hue
can' 'in na loo nu ya qui'an ti' na 'in Ndiose,
cui' si'yana xu'hue ti caja cha' can', ña'an ca
si'yana quinu scua tla cha' re lo'o ta nten 'in sñe'
Abraham. Si'i tsa 'in ti nu nguia ncha'an cha'
'in lee qui'ni ca'an cha' re 'in, cui' ca nu lo'o
nchgaa nu ndiya qui'an ti' 'in Ndiose tsaña'an
m'ni Abraham, nu lca sti nchgaa nare', 17 (cui'
ña'an nchcui' quityi 'in Ndiose: —Nan' mdi'in
tyaan 'in si'yana ca sti qui'an 'a nten—.) Tloo
Ndiose nguinu scua cha' re, cui' ñi nu 'in ya qui'an
ti' Abraham, ñi nu n'ni cha' ndyiqui'o nten, lo'
ndlo'o naan ñi sca na nu a chcan' tsaña'an nchca
ti' sca na nu cua' ndi'in. 18 Siya' a nducua tloo
Abraham cha' tsu'hue re, una ya qui'an ti' yu
cha' nu mdi'in tyaa Ndiose lo'o yu, cui' si'yana
tsa tucua xaa ca yu sti qui'an nten, tsaña'an cha'
nu cua' juin ñi lo'o yu: —Cuaña'an ntsu'hui cha'
ca qui'an ta nten 'in sñe'—. 19 A m'ni na'an ti'
yu lo'o cha' nu ya qui'an ti' yu siya' cua' cula
yu, a cunta cua' caja ti yu (si'yana cua' tiyaa yu
sca ciento yjan), a cunta Sara nu lca cuilyi'o yu a
nchca siya' tyi'in sñe' can'. 20 Una a m'ni na'an
ti' yu lo' ñi a m'ni tucua ti' yu lo'o cha' nu mdi'in
tyaa Ndiose lo'o yu, cui' ca nu msu'hua loo yu cha'
nu ndiya qui'an ti' yu lo' m'ni tnu yu 'in Ndiose,
21 ñi tsachin' ti lo' a m'ni tucua ti' yu, ta na a tca 'in
Ndiose cu'ni ñi nchgaa cha' nu cua' mdi'in tyaa ñi,
22 can' cha' —nguinu luhui yu tloo Ndiose loo nu
ya qui'an ti' 'in ñi—. 23 Si'i si'ya cha' 'in Abraham
ti ngua'an scua cha' re tsaña'an nguinu luhui yu,
24 cui' ca nu lo'o cha' 'in nare' nguinu scua na
si'yana quinu luhui na tloo ñi, tsalca naa nu ndiya
qui'an ti' 'in ñi nu m'ni cha' mdyiqui'o Ñi X'nan
na Jesús, 25 ñi nu mdaa Ndiose cha' cuiya' caja
si'ya qui'ya nducui na, lo' mdyiqui'o ñi si'yana tca
quinu luhui na tloo Ndiose.

5

Cha' tsu'hue nu cua' jui 'in na lo'o tso' 'in Ndiose

1 Si'yana cua' nguinu luhui na tloo Ndiose loo
nu ya qui'an ti' na 'in ñi, can' cha' mchca tsu'hue
cha' 'in na lo'o Ndiose si'ya Ñi X'nan na Jesucristo.
2 Si'ya ñi tca sten na tloo Ndiose lo' chcuan na cha'
tsu'hue 'in ñi loo nu ya qui'an ti' na, lo' tla ndon
na loo cha' re, a cunta tsu'hue ntsu'hui tiquee na
si'yana nducua tloo na qui'ni ca'an 'in na loo xaa
'in Ndiose. 3 Si'i tsacan' ti cha' tsu'hue ntsu'hui
tiquee na, cui' ca nu si'yana ndijin na scasca nu
ti'i, jlyo ti' na si'yana lo'o cha' nu ndijin na nde
lyee la chu'hui cha' tlyu ti' 'in na, 4 si'ya cha'
tlyu ti' can' nde lyee la ca ngula ti' na, cuaña'an
nde lyee la chcua quiloo na cha' nu cua' mdi'in
tyaa Ndiose. 5 Jlyo ti' na tsato'o cha' re, si'yana
mtsa'an yu'hui cha' tsu'hue 'in Ndiose ni' cusya
'in na si'ya Espíritu nu Luhui nu mdaa ñi 'in na.
6 Xa na'an ndi'in cha' 'in na, ya tucua tsaan ngujui
Cristo tñan loo nten qui'ya chendyu. 7 Cha' ñi
si'yana sca nten tucui ti ña'an caja ne' tñan loo
sca nu ñi ndi'in cha' 'in, tina'an ntsu'hui nu xtyi
ti' caja tñan loo sca nten nu tsu'hue. 8 Una Ndiose
ngulo'o la ñi cha' tsu'hue nu mdo'o tiquee ñi, lo'
siya' lca na nten qui'ya chendyu, Cristo ngujui ñi
tñan loo na. 9 Lo' si'yana cua' mxnu luhui ñi 'in na
si'ya tne ñi, nde lyee la ntsu'hui suun tyi'o laa na
si'ya ycui' ca ñi, tsaan nu xitijin ñi 'in nten nu ti'i.
10 Cha' ncua ta'a cusuun na 'in Ndiose lo' ti' mchca
tsu'hue cha' 'in na lo'o ñi loo nu ngujui Sñe' ñi, ¿ta
si'i lyee la ntsu'hui suun tyi'o laa na si'ya chendyu
'in Sñe' ñi? 11 Si'i tsare ti cha', cui' ca nu tsu'hue
ntsu'hui tiquee na lo'o Ndiose si'ya Ñi X'nan na
Jesucristo, nu si'ya ñi cua' mchca tsu'hue cha' 'in
na lo'o Ndiose.

Cha' 'in Adán lo'o Cristo

12 Si'ya scati yu qui'yu yten qui'ya loo chendyu
re, lo' si'ya qui'ya can' nducui ncha'an cha' ndyija
'in nten, can' cha' ngui'ni ca'an cha' ndyija 'in
nchgaa nten si'yana nchgaa ne' nducui ne' qui'ya.
13 Xa nu ti' lyijyi quinu scua lee 'in Ndiose, cua'
ngui'ni nten qui'ya, una si'yana a ntsu'hui lee
xacan', a jui ña'an tyi'o qui'ya 'in ne'. 14 Una
cha' ndyija can' cua' nsñi su'hua yaa' 'in ne' ti' xa
mdi'in Adán tsaya' mdiyaan Moisé, siya' a m'ni
nten can' qui'ya nu m'ni Adán, una m'ni ca'an
cha' ndyija can' 'in ne', lo' si'i cuaña'an yato'o
lo'o ñi nu cua' yaan can'. 15 Si'yana cha' tsu'hue
nu cua' jui 'in na a nchcua ta'a cha' 'in na lo'o
qui'ya can': Cha' qui'ya nu m'ni scati yu qui'yu
yato'o qui'an nten ngujui, una si'ya cha' tsu'hue
'in scati yu qui'yu nu lca Jesucristo, nde lyee
la ncua lca tiquee Ndiose lo'o nten qui'an can'
lo' mdaa ñi cha' tsu'hue can' 'in ne'. 16 Cha'
ñi si'yana a nchcua ta'a cha' 'in qui'ya nu m'ni
scati yu can' lo'o cha' tsu'hue nu mdaa ñi 'in na:
Nguio' tucua yuhue' chon' nten chendyu si'ya
scati qui'ya can', una ncua chcan' loo cha' tsu'hue
'in ñi si'ya scasca qui'ya nu m'ni na, ña'an ca
si'yana xnu luhui ñi 'in na. 17 Si'ya qui'ya nu
m'ni scati yu can' yato'o msñi su'hua yaa' cha'
ndyija 'in nten chendyu, cui' cuaña'an si'ya scati
ñi nu lca Jesucristo, nde lyee la caja chendyu
'in ne', tsalca nu cuan xu'hue cha' tsu'hue tlyu
nu mdaa Ndiose, cui' cha' nu xnu luhui 'in ne'
xu'hue ti. 18 Si'ya scati nu m'ni qui'ya can' yato'o
yaan yuhue' chon' nchgaa nten, cui' cuaña'an
si'ya scati nu m'ni tñan tsu'hue, yaan chendyu
nu a tsatii 'a 'in nchgaa nten si'yana cua' mxnu
luhui ñi 'in ne'. 19 Si'ya scati nu a ncua ja'an
'in Ndiose, yato'o nchgaa nten nducui ne' qui'ya,
cui' cuaña'an si'ya scati nu ncua ja'an 'in Ndiose,
qui'an nten tca quinu luhui ne' tloo ñi. 20 Mdaa
Ndiose lee can' 'in ne' si'yana lyee la ca chcan' loo
qui'ya ngui'ni ne', lo' xa nu cua' lyee yton qui'ya
can', una nde lyee la ncua chcan' loo cha' tsu'hue
'in ñi, 21 si'yana tsaña'an ndi'in cha' 'in qui'ya, ya
lo'o na 'in ne' loo cha' ndyija, cui' cuaña'an cha'
tsu'hue 'in Ndiose yaan na si'yana tca quinu luhui
ne' tloo ñi, lo' chcuan ne' sca chendyu nu a tsatii
'a si'ya Ñi X'nan na Jesucristo.

6

Cua' ngujui na lo'o tso' cha' 'in qui'ya

1 ¿Ña'an ta ljuin na xacan'? ¿Ta ti' tsa quiñan
cu'ni na qui'ya, ña'an ca si'yana lyee la ca chcan'
loo cha' tsu'hue 'in Ndiose? 2 Si'i na, lo' si'yana
cua' ngujui na lo'o tso' cha' 'in qui'ya, ¿ña'an ti'
tsa quiñan la na cu'ni na qui'ya? 3 ¿Ta a jlyo
ti' um si'yana nchgaa nu cua' mducua tya lo'o
tso' 'in Cristo Jesús, sca cha' ti 'in can' lo'o ñi
xa ngujui ñi? 4 Si'ya cha' nu mducua tya na,
tsatlyu mtsi' na lo'o ñi lo'o tso' 'in cha' ndyija,
ña'an ca si'yana tyu'hui na sca chendyu nu cui
ti, tsaña'an nu mdyiqui'o Cristo si'ya cha' cuiya'
'in Stina Ndiose. 5 Cha' cuaña'an sca cha' ti 'in
na lo'o ñi xa ngujui ñi, cui' cuaña'an sca cha' ti
'in na lo'o ñi xa mdyiqui'o ñi. 6 Cua' jlyo ti' na
si'yana tsatlyu nga'an na loo cusi lo'o ñi, ña'an ca
si'yana jlyo qui'ya nu msñi su'hua yaa' 'in na, lo'
a tsa quiñan 'a na ti' cu'ni na qui'ya lo'o cunan'
re. 7 Si'yana sca nten nu cua' ngujui, cua' mdyi'o

se'en ntsu'hui loo qui'ya. 8 Cha' naa cua' ngujui
na lo'o Cristo, nducua tloo na tyi'in na lo'o ñi tsala
xaa, 9 si'yana cua' jlyo ti' na mdyiqui'o Cristo lo'
a ntsu'hui 'a cha' caja ñi, cui' si'yana mdyi'o ñi
tuyaa' cha' ndyija. 10 Tsaña'an nu ngujui ñi, siya'
ti ngujui ñi si'ya qui'ya, una lo'o ñi cua' ñii si'yana
tucua ñi tñan cha' nu nchca ti' Ndiose. 11 Cui'
cuaña'an 'un, ca cuiya' ti' um si'yana cua' ngujui
um lo'o tso' cha' 'in qui'ya, una lo'o um cua' ñii
si'yana tucua tloo Ndiose 'in um, sca cha' ti 'in um
lo'o Cristo Jesús, ñi nu lca X'nan na. 12 Can' cha' a
taa um ya' ti' tyon loo cha' 'in qui'ya loo chendyu
'in um, lo' ca ja'an um cha' ngunan' nu ndyi'o
tiquee um, 13 ñi a nchca cha' tyaa um scasca se'en
'in cunan' um lo' cu'ni um qui'ya, uta cunajo'o
na 'in um loo cha' ngunan', cui' ca nu tyaa um
'in um siya' ti lo'o tso' 'in Ndiose tsaña'an nchca
ti' sca nu cua' mdyiqui'o, cuaña'an sca chcui um
cunajo'o um 'in Ndiose lo'o sca tñan nu luhui.
14 Can' cha' a taa um ya' ti' culo qui'ya can' tñan
'in um, si'yana a ntsu'hui 'a um tuyaa' lee, cui' ca
nu ntsu'hui um tuyaa' Ndiose si'ya cha' tsu'hue
'in ñi.

Lca na nguso 'in Ndiose nu cu'ni tñan tsu'hue

15 Xacan' jan ñi, ¿ta ti' tsa quiñan na cu'ni na
qui'ya si'yana a ntsu'hui 'a na tuyaa' lee, lo' cua'
ndi'in na loo cha' tsu'hue 'in Ndiose? Nducua
cha' si'i na. 16 ¿Ta a jlyo ti' um si'yana xa tyaa
um 'in um tuyaa' xca tucui lo' ca ja'an um 'in,
cui' nguso 'in can' lca um si'yana nchca ja'an um
'in? ¿Ta ca um nguso 'in qui'ya nu tsa lo'o 'in
um loo cha' ndyija, uta ca ja'an um 'in Ndiose lo'
xnu luhui ñi 'in um? 17 Una cua' xu'hue ca 'in
Ndiose, siya' ncua um nguso 'in qui'ya, una cua'
ñii lo'o nu chcui lca tiquee um nducua um tñan
cha' nu ngui'ni cha'an um, lo' cua' mdyaa um 'in
um siya' ti loo cha' can'. 18 Lo' si'yana cua' mdyi'o
um loo cha' ngunan' can', cua' lca um nguso 'in
nchgaa loo cha' tsu'hue. 19 Nchcuin' lo'o um sca
cha' nu a tucui si'yana tca qui'ya um cha' tiyaa:
Tsaña'an nu mdyaa um 'in um loo cha' ngunan'
se'en nu lyee la cu'ni um scasca la qui'ya, una
cua' ñii tyaa um 'in um loo cha' nu luhui si'yana
cu'ni um scasca tñan tsu'hue. 20 Si'yana xa ncua
um nguso 'in qui'ya, tijyo' nchca um sii' cha' nu
tsu'hue. 21 ¿Ta jui cha' tsu'hue 'in um xacan', ta
si'i chacui' cha' jyi'o jui 'in um? Loo cha' ndyija
ndiyatii cha' can'. 22 Una cua' ñii si'yana mdyi'o
um loo qui'ya lo' mchca um nguso 'in Ndiose, tca
tyu'hui um sca chendyu nu luhui, lo' tsato'o caja
chendyu nu a tsatii 'a 'in um. 23 Cha' cu'ni na
qui'ya tsatii cha' 'in na loo cha' ndyija, una cha'
tsu'hue nu ndaa Ndiose 'in na lca na chendyu nu
a tsatii 'a si'ya Ñi X'nan na Jesucristo.

7

Nten nu ndi'in cuilyi'o lo'o tso' cha' 'in lee

1 'Un jun ta'a na, a tucui qui'ya um cha' tiyaa
lo'o cha' re (si'yana lca um sca nten nu cua'
ndyu'hui lyoo cha' 'in lee), ¿ta a jlyo ti' um si'yana
lee can' ndlo na tñan 'in nten tsalja nu ti' lo'o
ne'? 2 Ña'an nchca ti' sca ne' cuna'an nu cua' jui
cuilyi'o, 'ni cha' chu'hui lyoo can' cuilyi'o tsalja
nu lo'o yu, una cha' caja yu a sca 'a cha' nducui
ncha'an 'in ne' lo'o tso' cha' cuilyi'o can'. 3 Una
cha' ne' cuna'an can' tyi'in lyi'o ne' 'in xca yu
qui'yu lo' ti' lo'o cuilyi'o ne', qui'ya ngui'ni lo'o
tso' cha' 'in lee can', una cha' cua' ngujui cuilyi'o
ne', a xca 'a cha' nducui ncha'an 'in ne' lo'o tso'
cha' can', tca caja cuilyi'o ne' lo'o xca tucui, lo' si'i
qui'ya lca na. 4 Cui' cuaña'an 'un jun ta'a na, cua'
ngujui um lo'o tso' cha' 'in lee si'ya cha' nu ngujui
Cristo, lo' xca tucui cui'ya loo 'in um, cui' ñi nu
mdyiqui'o can', ña'an ca si'yana cu'ni um scasca
tñan tsu'hue ña'an nu nchca ti' Ndiose. 5 Si'yana
lja mda'an na loo cha' ngunan', lee can' nde lyee
la mxiloo ti'in na cha' ngunan' nu ntsu'hui tiquee
na, lo' m'ni na scasca qui'ya se'en nu tsa lo'o na
'in na loo cha' ndyija. 6 Una cua' ñii a xca 'a cha'
nducui ncha'an 'in na si'yana cua' ngujui na lo'o
tso' cha' 'in lee, cui' cha' nu msñi su'hua yaa' 'in
na, ña'an ca si'yana cunajo'o na 'in Ndiose lo'o
cha' tiyaa nu cui ti nu mdaa Espíritu 'in na, lo' si'i
'a lo'o cha' tiyaa cula nu nchcui' lee can'.

Cha' 'in qui'ya nu ndon lo'o na

7 ¿Ña'an ta ljuin na xacan', ta cha' ngunan' lca
cha' 'in lee? Si'i na. A ca jlyo tin' ñi na lca qui'ya
cha' si'i si'ya lee, ñi a ca jlyo tin' si'yana a tsu'hue
chcui ti' na nde'en la na, cha' a nchcui' lee: —
A chcui ti' um nde'en la na—. 8 Una si'ya lee
can' nde lyee la mxiloo ti'in na cha' ngunan' nu
ntsu'hui tiqueen, si'yana a juesa 'in qui'ya cha' a
yaan lee can'. 9 Sca co' xaa mdu'huin chendyu,
a m'nin cunta cha' 'in lee, una ya tucua tsaan
ngu'yan cha' tiyaa tsaña'an ndlo lee can' tñan, lo'
qui'ya can' jui la juesa 'in na, yjui xu'hua na 'ñan.
10 Loo nu ntsu'hui cha' taa lee can' chendyu 'ñan,
yato'o ticuii' na ya lo'o na 'ñan loo cha' ndyija,
11 lo' si'ya lee can', jui ña'an nguñilyi'o qui'ya
'ñan, lo' si'ya ticuii' lee can' yato'o yjui xu'hua
qui'ya 'ñan. 12 Jlyo ti' na si'yana lee can' lca na sca

cha' nu luhui, cui' cuaña'an luhui cha' nu ndlo na
tñan, ñi ndi'in cha' 'in na lo' tsu'hue na. 13 Xacan'
jan ñi, ¿ta sca na nu tsu'hue mxilyoo cha' ndyija
'ñan? Si'i na. Cui' ca nu si'ya cha' tsu'hue can'
nde lyee la ca chcan' loo qui'ya, lo' mxilyoo na
'ñan cha' ndyija, ña'an ca si'yana lo'o scasca cha'
nu ndlo lee can' tñan, ca cuiya' tin' tsala ña'an
tla cha' 'in qui'ya. 14 Jlyo ti' na si'yana lee can'
ljyaan na lo'o tso' 'in Ndiose, una nan' lcan nten
chendyu nu cua' mdyaa 'in siya' ti loo qui'ya,
15 si'yana a ndyi'yan cunta cha' nu ngui'nin. Loo
nu cu'nin tñan tsu'hue nu nchca tin', nde ndyi'o
y'nin cha' nu nxcuan tloon. 16 Cha' ngui'nin cha'
nu a nchca tin', nchca ti' chcui' si'yana tsu'hue lee
can'. 17 Ndiyato'o xacan' si'in ngui'nin cha' can',
cui' ca nu qui'ya ntsu'hui ni' cusya 'ñan ngui'ni
'in na. 18 Cua' jlyo tin' si'yana ñi sca cha' tsu'hue
a ndon lo'on tso' nu 'in cunan' re, siya' ndyi'o
tiqueen cu'nin tñan tsu'hue, una a ndyijyi juesa
cu'nin 'in na. 19 Loo nu cu'nin tñan tsu'hue nu
nchca tin', nde ndyi'o y'nin cha' ngunan', cui'
cha' nu a nchca tin' cu'nin. 20 Cha' ngui'nin
cha' nu a nchca tin', una si'in ngui'nin 'in na,
cui' ca nu qui'ya ntsu'hui ni' cusya 'ñan ngui'ni
cha' can'. 21 Nde cha' nu nchca cuiya' tin': Xa
nchca tin' cu'nin tñan tsu'hue, cui' xaa nchca
chcan' loo qui'ya ndon lo'on. 22 Una la ni' cusya
'ñan, tsu'hue ntsu'hui tiqueen lo'o lee 'in Ndiose,
23 una ntsu'hui xca cha' nu ndlo tñan 'in cunan'
re, can' nu nsuun lo'o cha' tiyaa 'ñan, lo' nsñi
su'hua yaa' 'ñan se'en nu ti' cu'nin qui'ya lo'o
cunan' re. 24 'Tnan can lo'o cha' re, ¿ti ca nu culo
laa 'ñan si'ya qui'ya nu nguia lo'o 'ñan loo cha'
ndyija? 25 Tyaan xu'hue 'in Ndiose si'ya cha' 'in
Ñi X'nan na Jesucristo. Can' cha' lo'o cha' tiyaa
'ñan nducuan tñan cha' nu nchcui' lee 'in Ndiose,
una tso' nu 'in cunan' re ti' nguilyu na loo cha'
ngunan'.

8

Ndu'hui na lo'o cha' cuiya' 'in Espíritu

1 Can' cha' a xca 'a yuhue' ti' nducua chon'
nu sca cha' ti 'in lo'o Cristo Jesús, tsalca nu a
nda'an 'a lo'o cha' tiyaa ngunan', cui' ca nu nguia
ncha'an cha' nu nchca ti' Espíritu 'in Ndiose.
2 Si'ya Cristo Jesús jui cha' cuiya' 'in Espíritu nu
ndaa chendyu 'ñan, can' nu ngulyoo 'ñan tuyaa'
qui'ya lo'o tuyaa' cha' ndyija. 3 Lee can' a ncua
ta yaa' na 'in na si'yana a juesa 'in na lo'o tso' 'in
cunan' re, una si'ya qui'ya 'in na Ndiose ngua'an
tñan ñi 'in Sñe' ñi nu yaan tsaña'an nchca ti' sca
nten, lo' m'ni tyii ñi cha' 'in qui'ya nu ndon lo'o
cunan' re, 4 ña'an ca si'yana loo chendyu 'in na ca
chcan' loo cha' 'in lee, naa nu nguia ncha'an cha'
nu nchca ti' Espíritu, lo' si'i ña'an nu nchca ti' na.
5 Tsalca nu nguiaa tso' 'in cunan', cui' cha' tiyaa
ngunan' ntsu'hui tiquee can', una nu cua' nguiaa
tso' nu 'in Espíritu, cui' cha' tiyaa 'in Espíritu
nda'an lo'o can'. 6 Si'yana nu nda'an lo'o cha'
tiyaa ngunan', tso' 'in cha' ndyija ntsu'hui can',
una nu nda'an lo'o cha' tiyaa 'in Espíritu, cua'
jui chendyu 'in lo' nxitñan' cusya 'in. 7 Si'yana
cha' ngunan' nu ntsu'hui tiquee na lca na ta'a
cusuun Ndiose, si'yana a ja'an can' ña'an nu ndlo
ñi tñan, lo' ñi a nchca 'in ca ja'an cha' can', 8 lo'
nu ti' nda'an loo cha' ngunan', a tca cu'ni can'
cha' nu ndyu'hui cuiya' ti' Ndiose. 9 Una 'un a
nda'an 'a um loo cha' ngunan', cui' ca nu ndu'hui
um chendyu tsaña'an nu nchca ti' Espíritu, cha'
na cua' ntsu'hui Espíritu 'in Ndiose ni' cusya 'in
um. Nu a ntsu'hui Espíritu 'in Cristo ni' cusya
'in, a nguiaa can' tso' 'in ñi. 10 Una cha' Cristo
cua' ntsu'hui ñi ni' cusya 'in um, ca cuiya' ti' um
si'yana cua' ngujui cunan' um lo'o tso' 'in qui'ya,
una cusya 'in um lo'o na si'yana cua' mxnu luhui
ñi 'in um. 11 Lo' cha' Espíritu 'in Ndiose, ñi nu
m'ni cha' mdyiqui'o Jesús cua' ntsu'hui ni' cusya
'in um, cui' ñi nu m'ni cha' mdyiqui'o Cristo Jesús,
cu'ni ñi cha' tyiqui'o um lo'o cunan' um tiyaa
xaa si'ya Espíritu nu cua' ntsu'hui ni' cusya 'in
um. 12 Can' cha' 'un jun ta'a na, nducui ncha'an
sca cha' 'in na, una si'i lo'o tso' 'in cunan' na, ta
si'yana ti' cu'ni na ña'an nu nchca ti' na, 13 si'yana
cha' ti' nda'an um loo cha' ngunan' nu ndyi'o
tiquee um, tsato'o caja um xacan', una cha' si'yu
co' um cha' ngunan' can' si'ya cha' cuiya' 'in
Espíritu, tsato'o tyu'hui um chendyu. 14 Si'yana
nchgaa nu nchca ja'an 'in Espíritu 'in Ndiose, can'
nu lca sñe' Ndiose. 15 Si'yana a ncuan xu'hue um
sca espíritu nu ti' xñi su'hua yaa' 'in um loo cha'
ytsen, cui' ca nu ncuan xu'hue um sca espíritu nu
mxisñe' 'in um, can' cha' ndyi'o tiquee na nxi'ya
na 'in Ndiose: ¡Abba, 'un lca um Ndiose 'ñan!
16 Ycui' ca Espíritu nxiycui' 'in cusya 'in na si'yana
lca na sñe' Ndiose. 17 Cha' cua' lca na sñe' Ndiose,
cui' cuaña'an chcuan na cha' tsu'hue nu taa ñi
'in na, tsatlyu qui'ni ca'an cha' can' 'in na lo'o
Cristo. Cha' tsatlyu ndijin na nu ti'i lo'o ñi, cui'
cuaña'an tsatlyu qui'ni ca'an 'in na loo xaa 'in ñi.
18 Cunen lo'o um sca cha', tsaña'an ti'i nu ndijin
na cua' ñii, a nchcua ta'a na lo'o cha' tsu'hue nu
qui'ni ca'an 'in na tiyaa xaa. 19 Si'yana nchgaa

na nu mtñan Ndiose loo chendyu re, tsaloo nta
ti can' tsaan nu ca chcan' loo xaa 'in Ndiose nu
qui'ni ca'an 'in nchgaa nu lca sñe' ñi. 20 Si'yana
nchgaa na nu nguia' can' mdo'o ngunan' cha' 'in
na, una si'i si'yana cuaña'an ncua ti' na, cui' ca nu
si'yana mdaa ñi cha' cuiya' 'in na lo' nta na xca
cha', 21 si'yana tyi'o laa na se'en ntsu'hui nchcun
na se'en ntsu'hui cha' jlyo na, lo' qui'ni ca'an
'in na loo xaa 'in Ndiose tsatlyu lo'o nchgaa sñe'
ñi. 22 Cua' jlyo ti' na si'yana ti' xa mtñan Ndiose
nchgaa loo na, ndijin na nu ti'i tsaña'an nchca
ti' sca ne' cuna'an nu cua' tiyaan sñe' chendyu,
23 lo' si'i tsacan' ti nu ndijin cuaña'an, cui' ca nu
lo'o nare', naa nu nta cha' tsu'hue nu mdi'in tyaa
Ndiose si'ya Espíritu nu cua' ntsu'hui ni' cusya 'in
na, can' cha' lo'o nare' ndiyaan ti' cusya 'in na lo'
nta na tsaan nu xisñe' ca ñi 'in na, xa qui'ni ca'an
'in na lo'o sca cunan' nu cui ti. 24 Si'ya cha' nu
nducua tloo na, can' cha' mdo'o laa na, si'yana
cha' quita na cha' nu cua' chcan', a sca cunta
ntsu'hui, lo' cha' ti' quita na cha' nu na'an tloo
na, ¿ñi na ti' nta na xacan'? 25 Una cha' nducua
tloo na cha' nu a chcan', 'ni cha' ta loo na lja quita
na cha' can'. 26 Cui' cuaña'an nda yaa' Espíritu 'in
na si'yana na'an ndi'in cha' 'in na, ñi a jlyo ti' na
ña'an ntsu'hui cha' jñan na 'in Ndiose, una ticui'
Espíritu njñan 'in ñi si'ya cha' 'in na, lo' tsaña'an
nu njñan can' a jlyo ti' na ña'an culyo scua na cha'
can'. 27 Scati Ndiose, ñi nu jlyo ti' ña'an lca cusya
'in nten, cui' ñi ndyi'ya ñi cunta tsaña'an cha'
tiyaa 'in Espíritu, njñan can' 'in Ndiose tsaña'an
nu nchca ti' ñi si'ya cha' 'in nchgaa sñe' ñi.

Cua' m'ni na canan si'ya Cristo

28 Jlyo ti' na si'yana nchgaa loo cha' cu'ni
tsu'hue 'in nu lyee lca tiquee lo'o Ndiose, tsalca
nu msi'ya ñi 'in si'yana cu'ni cha' nu nchca ti' ñi.
29 Culo nducua la yu'hui lyoo ñi 'in can', a cunta
mdi'in tyaa ñi cha' si'yana ca can' tsaña'an nu lca
Sñe' ñi, ña'an ca si'yana ca Sñe' ñi sca nu ndon loo
lja nchgaa nu ca ta'a ñi. 30 Tsalca nu cua' mdo'o
hui can', msi'ya ñi 'in, lo' nu msi'ya ñi 'in, can' nu
mxnu luhui ñi 'in, lo' nu nguinu luhui can', mdaa
ñi cha' cuiya' sten loo xaa 'in ñi. 31 ¿Ña'an ta ljuin
na lo'o cha' re, cha' na Ndiose nguiaa ñi tso' 'in na,
ti nu tca cu'ni ti'i lo'o na? 32 Ndiose siya' mña'an
'tnan ti' ñi 'in Sñe' ñi xa mdijin can' nu ti'i, una
mdyaa ñi 'in can' si'ya nchgaa nare', ¿ta xtyi ti'
ñi a taa ñi nchgaa loo cha' tsu'hue 'in na tsatlyu
lo'o Sñe' ñi xacan'? 33 ¿Ti nu tca culo qui'ya 'in
nu cua' ngulohui Ndiose? ¿Ta si'i Ndiose lca nu
mxnu luhui 'in na? 34 ¿Ti nu tca culo yuhue' 'in
na? ¿Ta si'i Cristo lca nu ngujui tñan loo na, a
cunta mdyiqui'o ñi lo' nducua ñi tso' cueen 'in
Ndiose, njñan ñi cha' 'in na? 35 ¿Ti nu tca culo tso'
'in na sii' cha' tsu'hue 'in Cristo? ¿Ta si'ya cha'
nu ndijin na, ta si'ya scasca nu ti'i, ta si'yana ti'i
ti' ne' 'in na si'ya cha' 'in Ndiose, ta si'yana a caja
na nu cu na, ta si'ya ndiya lyijyi ste' na, ta si'yana
chen nchcui 'in na, uta si'yana cujui ne' 'in na?
36 Cui' ña'an nchcui' quityi 'in Ndiose: —Si'ya um
chen nchcui 'in hua nchgaa xaa, Nguiaa cha' 'in
hua ña'an nchca ti' sca slya' nu cua' cujui ne' 'in
—. 37 Siya' cuaña'an, cua' m'ni na canan nchgaa
cha' re, cui' si'ya ñi nu m'ni 'tnan 'in na. 38 Can'
cha' jlyo tsu'hue tin' si'yana ñi cha' ndyija, ñi cha'
nu nchca loo chendyu re, ñi angujle, lo' ñi cui'in
nu ndlo tñan, uta nu cuaan la cha' cuiya' ntsu'hui
yaa', ñi cha' nu nchca cua' ñii uta cha' nu caan
nde loo, 39 ta cha' nu nchca nde ni' cuaan uta cha'
nu nchca nde 'ya la 'in chendyu re, ñi sca loo na
nu ndi'in loo chendyu re, a tca 'in na culo tso' na
'in na sii' cha' tsu'hue 'in Ndiose, si'ya cha' 'in Ñi
X'nan na Cristo Jesús.

9

Ndiose ngulohui ñi 'in ne' Israel

1 Sca cha' ti 'ñan lo'o Cristo nchcuin' cha' nu ñi
lo' a ñilyi'on 'in um, Espíritu nu Luhui 'in Ndiose
jlyo ti' ña'an lca cusya 'ñan. 2 Tsala ña'an lu'un
tin' lo' scaña'an ti ti'i nga'an 'ñan, 3 nu hasta lca
tiqueen cha' cua na tca caan yuhue' chon', lo' to'o
tson' sii' Cristo si'ya ta'a quichen tyin nu lca ta
nten 'ñan, 4 cui' ne' Israel, nu cua' nguinu cha'
xisñe' Ndiose 'in, nu cua' na'an tloo xaa 'in ñi,
nu cua' mdi'in tyaa ñi sca cha' lo'o, a cunta cua'
mdaa ñi lee 'in ne', lo'o ña'an nu cu'ni tnu ne'
'in ñi, cua' mdaa ñi cha' nu tucua tloo ne' tsala
xaa, 5 cui' ta nten can' mdo'o nu lca nten cula 'in
na, loo can' yaan Cristo lo'o tso' nu 'in cunan' ñi,
ñi nu lca Ndiose 'in nchgaa loo cha', lo' tsala xaa
caja nu cu'ni tnu 'in ñi. Amen. 6 Una a quiñan
ti' na ta si'yana a mdo'o ñi cha' nu cua' mdi'in
tyaa Ndiose, si'yana a nchgaa ne' Israel nguiaa ne'
tso' 'in Ndiose. 7 Siya' lca ne' ta nten 'in Abraham,
una si'i can' cha' nchgaa ne' lca ne' sñe' yu, cui'
ca nu ndeña'an juin Ndiose lo'o yu: —Loo Isaac
nu lca sñe' tsa quiñan ta nten 'in—. 8 Can' cha'
ta nten 'in Abraham a lca can' sñe' Ndiose lo'o
tso' nu 'in cunan', cui' ca nu nchgaa nu ljyaan loo
cha' nu mdi'in tyaa Ndiose, can' nu lca ta nten
'in yu. 9 Nde cha' nu mdi'in tyaa ñi lo'o yu: —Ñii
xca yjan ljyaan xiya', lo' Sara cua' ndi'in sñe'—.

10 Si'i tsacan' ti cha' ycui' ñi, cui' ca nu lo'o cha'
'in Rebeca xa nu mxilyo ña'an lo'o cunta 'in Isaac
nu ncua nten cula 'in na, 11 (ti' lyijyi tyi'in chcuaa
sñe' can' xa cua' mdi'in tyaa Ndiose cha' re, a
cunta ñi cha' tsu'hue lo' ñi cha' ngunan' a nchca
cu'ni can', ña'an ca si'yana quinu scua tla cha' nu
cua' mdi'in tyaa ñi, ñi nu ngulohui 'in Jacob, lo'
si'i si'yana nde'en la tñan tsu'hue nu cua' m'ni
can'). 12 Can' cha' juin ñi 'in Rebeca si'ya cha'
'in chcuaa sñe' nu ntsu'hui cha' tyi'in: —Yu nu
cula la can' ca yu nguso 'in nu cune' la—. 13 Cui'
ña'an nchcui' quityi 'in Ndiose: —Nan' ndyu'hui
cuiya' tin' 'in Jacob, una mscuan tloon 'in Esaú—
. 14 Xacan' jan ñi, ¿ta ljuin na si'yana a ñi ndi'in
cha' 'in Ndiose? Si'i na. 15 Si'yana ndeña'an juin
Ndiose lo'o Moisé: —Nan' n'nin 'tnan lo' ndyu'hui
cha' tlyu ti' 'ñan lo'o nu nchca tin'—. 16 Ca cuiya'
ti' na si'yana Ndiose n'ni ñi 'tnan 'in nu nchca ti'
ñi, lo' si'i si'ya cha' nu nchca ti' can' uta si'yana
nsu'hua can' juesa. 17 Si'yana loo quityi 'in Ndiose
juin ñi 'in Faraón: —Nan' mdi'in tyaan 'in si'yana
ca ree, lo' ca cuiya' ti' tsala ña'an tlyu cha' cuiya'
'ñan, ña'an ca si'yana xcua cueen cha' 'ñan sca
chcui chendyu—. 18 Ca cuiya' ti' na si'yana Ndiose
n'ni ñi 'tnan 'in nu nchca ti' ñi, ticui' cuaña'an
n'ni tla ñi cusya 'in nu nchca ti' ñi. 19 Tina'an ñan
ti' um: ¿Ñi cha' ti' ndlo qui'ya Ndiose 'in nten cha'
na can'? Si'yana, ¿ti nu tca chcui ndijin lo'o cha'
nu nchca ti' Ndiose? 20 Nu'huin jan ñi, ¿tucui lca
si'yana cua' ña'an ti nxcuen 'in Ndiose? ¿—Ta xtyi
ti' sca quiton' cuñicha' 'in nu mtñan 'in, ñi cha'
mtñan 'ñan cuaña'an—? 21 ¿Ta a ntsu'hui suun 'in
nu ñan quiton', tñan na nu nchca ti' lo'o yuu can'?
¿Tca tñan can' sca na nu tsu'hue lo' tca tñan can'
sca na nu cua' ña'an ti. 22 ¿Ña'an ta ljuin na? Cha'
Ndiose ncua ti' ñi culo ñi cha' nsin' ti' ntsu'hui
tiquee ñi, se'en nu ca chcan' loo cha' cuiya' 'in ñi
lo'o nten nu cua' ngua'an cuiya' 'in si'yana jlyo,
una siya' cuaña'an lyee mda loo ñi 'in ne', 23 a
cunta si'yana xcua cueen cha' 'in ñi, tsala ña'an
tlyu cha' tsu'hue ntsu'hui 'in ñi lo'o nu mña'an
'tnan ti' ñi 'in, cui' nu cua' mdi'in tyaa ñi cha'
qui'ni ca'an 'in loo xaa 'in ñi. 24 Can' cha' msi'ya
ñi 'in tsatlyu lo'o nare', una si'i tsa 'in ne' judio ti,
cui' ca nu lo'o ne' gentil. 25 Cui' tsaña'an mxiycui'
Ndiose 'in yu Osea: —Nan' cunen lo'o nten re
si'yana lca ne' quichen 'ñan, siya' si'i quichen
'ñan lca can'. Sca quichen nu a lca tiqueen lo'o,
chcuin' lo'o si'yana lca tiqueen lo'o. 26 Tsato'o
se'en jui nu ycui' lo'o ne': A lca um quichen 'ñan,
can' culo'o naan ne' 'in um lca um sñe' Ndiose,
ñi nu lo'o ca—. 27 A cunta lo'o Isaía ycui' cueen
yu sca cha' si'ya cha' 'in ne' Israel, lo' juin yu:
—Siya' qui'an la ne' Israel ndi'in tsaña'an ndi'in
ysin tu'hua tyi'a tujo'o, una chin' ti can' ntsu'hui
cha' tyi'o laa, 28 si'yana cua' nchcui cuii' cha' cu'ni
cuiya' Ñi X'nan na cha' 'in nten sca chcui chendyu
lo'o sca cha' nu ñi—. 29 Nde xca cha' nu ycui' yu
Isaía: —Ñi X'nan na, ñi nu tla la cha' 'in, cha' cua
na a mxnu 'a ñi ta nten 'in na, cua' s'ni ngujlyo na
tsaña'an quichen Sodoma lo'o quichen Gomorra
—.

Quinu luhui na loo nu tsa qui'an ti' na 'in Cristo

30 ¿Ña'an ta ljuin na xacan'? Ne' gentil nu a
ñan ti' quinu luhui tloo Ndiose, can' nu yato'o
mchcua cha' tsu'hue re, nguinu luhui ne' loo nu
ya qui'an ti' ne' 'in ñi. 31 Cui' lya ne' Israel, nu
nducua ca tloo quinu luhui tloo Ndiose si'ya cha'
'in lee, yato'o a mchcua ne' cha' can'. 32 ¿Ñi cha'
ta? Si'yana ncua ti' ne' chcua ne' cha' can' loo nu
xu'hua se'en ne' cha' 'in lee, lo' a mdi'in tyaa ne'
quiloo ne' 'in Ndiose, yato'o mducua quee quiya'
ne' si'ya cha' re, 33 tsaña'an nchcui' quityi 'in
Ndiose: —Ña'an jan ñi, quichen Jerusalén tyi'in
tyaan sca quee nu chcua quiya' ne', quee nu xitlyu
'in ne', lo' nu tsa qui'an ti' 'in can' a quinu lo'o
cha' jyi'o—.

10

1 'Un jun ta'a na, nde cha' nu lyee lati lca
tiqueen, lo' njñan 'in Ndiose si'yana tca tyi'o laa
ne' Israel. 2 Nan' ndaan suun si'yana lyee lca
tiquee ne' lo'o Ndiose, una a nchcua ta'a cha'
can' lo'o cha' nu ñi. 3 Si'yana a ndyi'ya ne' cunta
tsaña'an nxnu luhui Ndiose 'in nten, nan ne' cha'
can' una lo'o cha' tiyaa nu 'in ne', can' cha' a
nducuan xu'hue ne' cha' tsu'hue 'in Ndiose nu
xnu luhui 'in ne'. 4 Lee can' nguinu scua na
si'yana tca tsa lo'o na 'in na 'in Cristo, ña'an ca
si'yana quinu luhui nchgaa nu tsa qui'an ti' 'in
ñi. 5 Cunta cha' 'in lee nu mdaa Moisé ndeña'an
quinu luhui na: —Nu xu'hua se'en cha' nu nchcui'
lee, can' nu tyu'hui chendyu—. 6 Una nde cha'
nu nchcui' Ndiose 'in nu nchca ti' quinu luhui loo
nu tsa qui'an ti' 'in ñi: —A quiñan ti' can', ¿ti nu
scuen nde ni' cuaan—? (ta si'yana quia 'ya 'in
Cristo), 7 uta cha' ljuin, ¿—ti nu tsaa se'en ntsu'hui
ne' ngujui—? (ta si'yana quia 'ya 'in Cristo lja
ne' ngujui). 8 ¿Ña'an ta nchcui' quityi can'? —
A tijyo' nchca um sii' ycha' Ndiose, cui' ca nu
tu'hua um lo'o ni' cusya 'in um cua' ntsu'hui na

—. Nde cha' nu ndiya qui'an ti' hua nu nchcui'
hua lo'o nten: 9 Cha' chcui' um si'yana Jesús lca
Ñi X'nan na, lo' cha' lo'o cusya 'in um tsa qui'an
ti' um si'yana Ndiose m'ni ñi cha' mdyiqui'o can',
xacan' tyi'o laa um. 10 Lo'o cusya 'in na ndiya
qui'an ti' na, lo' quinu luhui na tloo Ndiose, cui'
cuaña'an lo'o tu'hua na nchcui' na cha' re, lo'
tyi'o laa na. 11 Si'yana ndeña'an nchcui' quityi
'in Ndiose: —Nchgaa nu tsa qui'an ti' 'in Cristo a
quinu can' lo'o cha' jyi'o—. 12 Si'yana scaña'an ti
ntsu'hui lyoo ne' judio lo'o ne' griego, si'yana cui'
Ñi X'nan na lca X'nan nchgaa tucui, lo' scaña'an
ti' ndaa ñi cha' tsu'hue 'in nchgaa nu njñan 'in
ñi, 13 —si'yana nchgaa nu jñan lo'o cha' cuiya' 'in
Ñi X'nan na, can' nu tyi'o laa—. 14 ¿Ña'an ta tca
jñan na 'in ñi, cha' a nchca tsa qui'an ti' na 'in
ñi? ¿Ña'an ta tca tsa qui'an ti' na, cha' a nchca
quine 'in na cha' 'in ñi? ¿Lo' ña'an ta tca quine
'in na, cha' a caja nu chcui' cha' tsu'hue 'in ñi
lo'o na? 15 ¿Ti nu tsa ycui' cha' tsu'hue re, cha' a
tucui nu ca'an tñan 'in? Si'yana ndeña'an nchcui'
quityi 'in Ndiose: —Tsu'hue ca xa ndiyaan nu
chcui' cha' tsu'hue 'in Ndiose, tsaña'an ntsu'hui
cha' cu'ni chu'hue na cha' 'in na lo'o ñi—. 16 Una
si'i nchgaa tucui ncuan xu'hue cha' tsu'hue 'in
Ndiose, si'yana ndeña'an nchcui' quityi ngua'an
yu Isaía: —Ñi X'nan hua, ¿ti nu ya qui'an ti' cha'
nu ycui' hua—? 17 Ca cuiya' ti' na si'yana loo nu
quine 'in na cha' tsu'hue 'in ñi ndyijyi ña'an tsa
qui'an ti' na, lo' cha' tsu'hue can' lca na ycha'
Ndiose. 18 Cunen lo'o um sca cha': ¿Ta na a nchca
quine 'in nten cha' re? Una ndeña'an nchcui'
quityi 'in Ndiose: —Ña'aan sca chcui chendyu
cua' ngune cueen cha' nu ycui' nguso 'in ñi, cua'
mdo'o yso na sca chcui chendyu—. 19 A cunta
cunen lo'o um: ¿Ta a ngu'ya ne' Israel cunta cha'
re? Si'yana culo nducua la mxiycui' Ndiose 'in
Moisé lo' juin ñi: —Nan' su'huan cha' xlya tiquee
um si'ya cha' 'in xca ta nten, lo' su'huan cha'
nsin' ti' tiquee um si'ya cha' 'in xca ta nten nu
nchcun cha' tiyaa 'in—. 20 A cunta la 'a mxiycui'
Ndiose 'in Isaía: —Nten nu a nda'an nan 'ñan,
yato'o can' nu nguija lyoo 'ñan, ngulyo scua lan
cha' 'ñan lo'o nten nu a ntsu'hui tiquee 'ñan—.
21 Una ndeña'an ycui' ñi cha' 'in ne' Israel: —Sca
chcui tsaan mducui yaan' 'in nten nu lye' ti' lo'
tiji nan—.

11

Ta ne' Israel nu ya qui'an ti' 'in Ndiose

1 Xacan' jan ñi, ¿ta mscuan tloo Ndiose 'in nu
lca quichen 'in ñi? A tca ljuin na cuaña'an, si'yana
lo'on nan' lcan ne' Israel, cui' ta nten 'in Abraham
nu ncua nten cula 'in na, lo' mdo'on loo ta nten
'in Benjamin. 2 A ntsu'hui cha' xcuan tloo Ndiose
quichen 'in ñi, cui' nu cua' s'ni ngulohui ñi. ¿Ta
a jlyo ti' um ña'an nchcui' quityi 'in Ndiose cha'
'in yu Elía xa mdaa yu qui'ya cha' 'in ne' Israel?
Lo' juin yu: 3 —Ñi X'nan hua, cua' yjui ne' 'in
nchgaa yu nu mxiycui' um 'in, a cunta mxicuten
ne' nchgaa se'en ndiquin tucua ne' slya', lo' xcan
tin nguinun, una ntsu'hui tiquee ne' cujui ne'
'ñan—. 4 Una, ¿ña'an ta mxcuen Ndiose 'in yu?
—Ti' ndi'in tsa cati mii yu nguso 'ñan nu a nchca
tyi'ya xtyin' tloo lcuin Baal—. 5 Cui' cuaña'an
cua' ñii, ndi'in sca ta nten nu cua' ngulohui ñi
si'ya cha' tsu'hue 'in ñi. 6 Cha' mdo'o hui ne' si'ya
cha' tsu'hue 'in ñi, a la nguiten tñan nu ngui'ni
ne' xacan', si'yana cha' tsu'hue 'in ñi ljyaan na
xu'hue ti. Lo' cha' ljyaan na si'ya tñan nu ngui'ni
ne', si'i 'a xu'hue ti ljyaan na xacan'. 7 Can' cha'
tca ljuin na si'yana cha' tsu'hue nu nda'an nan ne'
Israel, a nchca chcuan ne' cunta 'in na, una tsalca
nu cua' ngulohui ñi cua' jui na 'in, lo' nchgaa la
ña'an ne' ncua tla cusya 'in ne', 8 tsaña'an nchcui'
quityi 'in Ndiose: —Ndiose mducun cusya 'in ne',
lo'o quiloo ne' si'yana a ca chcan' 'in ne', lo'o
tunscan ne' si'yana a quine 'in ne', lo' cuaña'an
hasta cua' ñii—. 9 A cunta ndeña'an juin Davi: —
Cha' tsu'hue nu nducua tloo ne' chca na 'in ne'
cha' ngunan', su'hua nchcun na 'in ne', xityu na
'in ne' loo nu ti'i, can' nu ca siya' ne'. 10 Quinu tla
yta xaa quiloo ne' si'yana a ca chcan' 'in ne', lo'
quinu xincun ne' tsala xaa—.

Lo'o ne' gentil ntsu'hui cha' tyi'o laa ne'

11 Xacan' jan ñi, ¿ta mducua quee quiya' ne'
Israel si'yana a tyiton 'a ne'? Si'i na, una si'ya cha'
lye' ti' 'in ne' jui ña'an tyi'o laa ne' gentil, ña'an ca
si'yana caja cha' nsin' ti' 'in ne' Israel. 12 Si'ya cha'
lye' ti' can' 'in ne' mchca na cha' cuilyiya' 'in nten
chendyu, lo' si'ya cha' nu ngunan' ne' can' ncua
cuilyiya' ne' gentil, ¿ña'an la ca xa tyiton ca ne'
Israel? 13 Nchcuin' cha' re lo'o um, 'un ne' gentil,
si'yana Ndiose ngua'an tñan ñi 'ñan chcuin' cha'
tsu'hue 'in ñi lja ne' gentil, lo' msu'hua loon tñan
nu mdaa ñi 'ñan, 14 cha' cua na tca sten cha'
xlya ni' cusya 'in ta'a quichen tyin, lo' tsato'o lja
can' caja nu tyi'o laa. 15 Si'ya cha' nu mdo'o tso'
ne' Israel, jui ña'an cu'ni chu'hue nten chendyu
cunta 'in ne' lo'o Ndiose, ¿ña'an la ca xa xitucui
ne' Israel? Cua' lca na tca mdyiqui'o ne'. 16 Cha'

jaslya nu mdo'o culoo can' lca na sca lcuan 'in
Ndiose, ¿ta si'i ña'aan scuan nu nguinu can' luhui
na xacan'? Cui' cuaña'an lo'o sca yca, cha' tsu'hue
xcua' na, cui' cuaña'an tsu'hue stan' na. 17 Cha'
cuaña'an yato'o nguitan stan' yca olivo, lo' 'un lca
um ña'an nchca ti' yca nu nducua ni' quixin', cua'
jui nu mjyi'in ca'an 'in um se'en nguitan ycui' ca
stan' can', lo' cua' ñii sca cha' ti 'in um lo'o suun
yca olivo can', tsala ña'an tsu'hue ngui'ni co'o
xcua' can' 'in um. 18 Can' cha' a quiñan ti' um ta
lyee la ndon loo um que 'in stan' yca nu nguitan
can', lo' cha' cuaña'an ngui'ni siye' um, una a jlya
ti' um si'yana xcua' yca can' ngui'ni co'o 'in um,
lo' si'i um ngui'ni co'o um 'in na. 19 Tina'an ljuin
um: Nguitan stan' yca can' si'yana qui'ni ca'an 'in
na se'en nguitan na. 20 Cha' ñi si'yana nguitan
stan' can' si'yana a ya qui'an ti' can' 'in Ndiose,
una 'un tla ndon um si'yana ya qui'an ti' um, can'
cha' a ntsu'hui cha' cu'ni siye' um, cui' ca nu tyon
lo'o um sca ytsen. 21 Cha' Ndiose a m'ni ñi cha'
tlyu ti' 'in ycui' ca stan' can', ¿ña'an la ca 'un cha'
a ca ja'an um? 22 Ña'an jan ñi, tsala ña'an tlyu
cha' tsu'hue 'in Ndiose lo'o um, a cunta tla cha'
'in ñi lo'o nu mdo'o tso' can'. Can' cha' a ntsu'hui
cha' tyi'o tso' um sii' cha' tsu'hue, ña'an tu' lo'o
um si'yu co' ñi cha' 'in um. 23 Ne' Israel, cha'
cua na a tsa quiñan ne' lo'o cha' tla yta 'in ne',
ti' caja ña'an tya ca'an can' sii' yca can', si'yana
tlyu cha' cuiya' 'in Ndiose lo' tca jyi'in ca'an ñi 'in
can' xiya'. 24 Cha' mdo'o um loo yca nducua ni'
quixin', lo' ncua mdya ca'an um sii' xca yca olivo
nu tsu'hue la, ¿ta a cuti la tya ca'an stan' yca olivo
can' lo'o stan' nu 'in ca na?

Ti' tyi'o laa ne' Israel

25 'Un jun ta'a na, nchca tin' si'yana qui'ya um
cunta cha' re, cha' nu yu'hui cutsi' 'in Ndiose, lo'
a cu'ni siye' um 'in um, si'yana ne' Israel, sca co'
xaa m'ni tla ne' cusya 'in ne' tsaya' nu tiyaa cuiya'
tsa qui'an ti' ne' gentil 'in Ndiose, 26 la xacan' tyi'o
laa ne' Israel, tsaña'an nchcui' quityi 'in Ndiose:
—Quichen Jerusalén tyi'o Ñi nu Culo Laa 'in nten,
culo tso' ñi ta nten 'in Jacob loo cha' ngunan'—
. 27 Lo' juin Ndiose: —Nde cha' nu tyi'in tyaan
lo'o ne', cui' xa nu xicuten qui'ya nducui ne'—
. 28 Yato'o ne' Israel mchca ta'a cusuun Ndiose
se'en nu tsa qui'an ti' um cha' tsu'hue re, una
tsaña'an ngulohui ñi 'in ne', ngui'ni ñi 'tnan 'in
ne' si'ya cha' nu cua' mdi'in tyaa ñi lo'o nten cula
'in ne'. 29 Si'yana Ndiose a ntsu'hui cha' chcuan ñi
cha' tsu'hue nu cua' mdaa ñi, lo' ñi a xcuan tloo ñi
'in nu cua' msi'ya ñi. 30 Ña'an nchca ti' 'un, a ncua
ja'an um 'in Ndiose ti' culoo, una cua' ñii cua'
mchcuan um cha' tsu'hue can' 'in ñi, cui' si'ya
cha' lye' ti' 'in ne' Israel. 31 Lo' siya' lye' ti' ne',
una tiyaa xaa qui'ni ca'an 'in ne' lo'o ticui' cha'
tsu'hue nu mdaa ñi 'in um. 32 Ndiose mdaa ñi ya'
ca lye' ti' ña'aan nten chendyu, si'yana tca ña'an
'tnan ti' ñi 'in nchgaa tucui. 33 ¡Tsala ña'an tlyu
cha' cuilyiya' ntsu'hui 'in Ndiose lo'o cha' tiyaa
'in ñi, tsaña'an ndyi'ya ñi cunta nchgaa loo cha'!
¡Ñi sca tucui lo' a tca qui'ya cha' tiyaa tsaña'an
cha' nu cua' mdi'in tyaa ñi, a cunta tsaña'an
nguiaa cha' 'in ñi! 34 Si'yana, ¿—ti nu ngu'ya
cunta cha' tiyaa 'in Ñi X'nan na? ¿Ti nu cua' mda
cueen 'in ñi—? 35 ¿—Ti nu cua' mxitucua loo mdaa
sca na 'in ñi—? 36 Si'ya ñi ljyaan nchgaa loo na,
ndi'in na lo'o cunta 'in ñi, lo' si'ya ñi nguiaa' na.
Scati 'in ñi ntsu'hui cha' cu'ni tnu na tsala xaa.
Amen.

12

Cha' nu ntsu'hui cha' cu'ni jun

1 Can' cha' 'un jun ta'a na, si'ya cha' tsu'hue
nu tlyu 'in Ndiose, taan cha' tnu tiquee 'in um
si'yana tyi'in tyaa um 'in um tloo Ndiose tsaña'an
sca lcuan nu lo'o ca, nu luhui 'in ñi, ña'an nu
nchca ti' ñi, si'yana cuaña'an ntsu'hui cha' cu'ni
tnu na 'in ñi. 2 A chcui ncha'an um cha' nu nchca
loo chendyu re, cui' ca nu taa um ya' xitsa'an ñi
'in um lo'o cha' tiyaa nu cui ti, ña'an ca si'yana
ca cuiya' ti' um ña'an cha' nu nchca ti' Ndiose,
cui' cha' nu ndyu'hui cuiya' ti' ñi, lo'o cha' nu ñi.
3 Chcuin' lo'o um cunda scaa um si'ya cha' tsu'hue
nu mdaa Ndiose 'ñan, si'yana a xque' ti' um ta
cuaan la ndi'in cha' 'in um que ña'an cuiya' nu
cua' jui 'in um, cui' ca nu su'hua loo um 'in um,
cua' ña'aan cuiya' nu mdaa Ndiose 'in cunda scaa
um si'ya cha' nu ndiya qui'an ti' um. 4 Tsaña'an
nguiaa cha' 'in cunan' na, qui'an 'a se'en ntsu'hui
'in na, una si'i sca loo ti tñan ngui'ni na, 5 cui'
cuaña'an nare', qui'an na ndi'in na, una sca cha'
ti 'in na lo'o Cristo, lo' nchgaa na scati tucui lca
na lo'o ta'a na. 6 Can' cha', cua' ña'aan cha' cuiya'
nu mdaa Ndiose 'in na su'hua loo um cha' can'.
Cha' ntsu'hui nu nchcui' cha' tsu'hue 'in ñi, chcui'
can' cua' ña'aan cuiya' nu ndiya qui'an ti'. 7 Cha'
ta yaa' um 'in xca tucui, su'hua loo um cha' can',
uta cha' culo'o um 'in nten, cui' cuaña'an su'hua
loo um cha' can'. 8 Cha' taa um cha' tnu tiquee
'in xca tucui, su'hua loo um cha' can', uta cha'
taa um lcuan, cu'ni um cha' can' lo'o nu chcui
tiquee um, lo' nu chu'hui cunta 'in jun ta'a na,
su'hua loo tñan can', cui' cuaña'an lo'o nu cu'ni

'tnan 'in xca tucui, tsu'hue chu'hui tiquee can'
cu'ni 'in na. 9 Chu'hui cha' tsu'hue 'in um lo'o
ta'a um, lo'o sca cusya nu ñi. Xcuan tloo um cha'
ngunan' lo' chcui ncha'an um cha' nu tsu'hue.
10 Chu'hui cha' tsu'hue 'in um, cuti ti tsa cha' 'in
um, cunda scaa um su'hua loo um 'in ta'a um
lo'o suun ña'an. 11 Su'hua um juesa lo' si'i na
ca ndaja ti' um cu'ni um tñan 'in Ñi X'nan na,
cui' ca nu ndon ti' um su'hua loo um cha' can'.
12 A cunta ca tsu'hue chu'hui tiquee um quita um
cha' nu nducua tloo um, ta loo um lo'o cha' nu
ndijin um, lo' a cula' ti' um chcui' lyi'o um 'in
Ndiose. 13 Chu'hui yuhue ti' um 'in jun ta'a na nu
'ni cha' 'in, lo' taa um se'en quinu nu tiyaa se'en
ndi'in um. 14 Jñan um 'in Ndiose si'yana lcuan ñi
'in nu ti'i ti' 'in um, cuti ti chcui' um lo'o can',
lo' si'i nu nde taja um 'in. 15 Ca tsu'hue chu'hui
tiquee um lo'o nu tsu'hue ntsu'hui tiquee, lo'
qui'ya tu'hua tiquee um lo'o nu ndi'in nguinan.
16 Nchgaa um ca sca cha' ti 'in um, a taa um ya'
sten cha' siye' 'in um, cui' ca nu su'hua loo um
'in nu jo'o ti ndi'in cha' 'in, a quiñan ti' um ta
lyee la tiyaa um. 17 A nchca cha' cu'ni um cha'
ngunan' lo'o nu m'ni cha' ngunan' lo'o um, cui' ca
nu cunan um ña'an cu'ni um tsu'hue lo'o nchgaa
tucui. 18 Tso' nu 'in um, cunan um ña'an tyi'in um
tsu'hue lo'o nchgaa tucui. 19 'Un jun ta'a na nu
ndyu'hui cuiya' tin' 'in, a nchca cha' culyoo um
ti'i nducua tiquee um lo'o nu m'ni cha' ngunan'
lo'o um, cui' ca nu taa um ya' Ndiose cu'ni cuiya'
ñi cha' can', si'yana ndeña'an nguinu scua cha' 'in
ñi: —Nan' ngui'ni ca'an 'ñan xitucuin nu ti'i can',
nan' xu'huan lyiyan' 'in ne', juin Ñi X'nan na—.
20 Ticui' cuaña'an —cha' ta'a cusuun um nguite'
ti', taa um na cu can', uta cha' nguityi ti', tyaa um
tyi'a co'o, lo' cuaña'an tyon chen tique' tloo can'
lo'o cha' jyi'o 'in—. 21 A taa um ya' cha' ngunan'
cu'ni canan 'in um, cui' ca nu nde cu'ni um canan
'in na si'ya cha' tsu'hue nu cu'ni um.

13

1 Nchgaa tucui ntsu'hui cha' ca ja'an 'in bsya,
si'yana a sca yu nu nchca bsya ta si'i Ndiose
ndaa cha' cuiya' 'in, lo' yu nu lyi'ya tñan cua' ñii,
Ndiose mdi'in tyaa 'in yu. 2 Can' cha' nu cu'ni lye'
ti' 'in bsya, cui' cha' nu mdi'in tyaa Ndiose ngui'ni
lye' ti' can', lo' nu ngui'ni cuaña'an, ticuii' nso'
tucua qui'ya chon'. 3 Yu nchca bsya, a nducua yu
ta si'yana su'hua ytsen yu 'in nten nu ngui'ni tñan
tsu'hue, cui' ca nu 'in nten nu nducun'. ¿Ta nchca
ti' um a xicutsen ti' um 'in bsya? Cu'ni um tñan
tsu'hue lo' cuaña'an taa yu loo um, 4 si'yana tñan
'in Ndiose ngui'ni can', ña'an ca si'yana tca tyi'in
tsu'hue um. Una cha' ngui'ni um tñan ngunan',
tyi'an ytsen um si'yana si'i cua cha' ti nducua
spada yaa' can'. Nguso 'in Ndiose lca can', lo'
ntsu'hui suun 'in xitijin nu ti'i 'in nu ngui'ni tñan
ngunan'. 5 'Ni cha' ca ja'an um 'in bsya, una si'i
si'yana nguitsen um tyijyin um nu ti'i, cui' ca
nu si'yana jlyo ti' um tñan tsu'hue ntsu'hui cha'
cu'ni um. 6 Can' cha' nsu'hua lyiya' um tñi nu
njñan bsya, si'yana ticui' tñan 'in Ndiose ngui'ni
lo' nsu'hua ta can' cha' nu nchca se'en nducua.
7 Can' cha' su'hua lyiya' um nchgaa tñi nu ngui'ni
ca'an 'in um, cha' 'in yuu uta scasca tñi nu njñan
bsya. Cui' cuaña'an lo'o nten, cu'ni suun um 'in
um, lo' taa um loo can'. 8 A nchca cha' quinu
tucui um tni' 'in ñi sca tucui, tsaloo ti chu'hui
cha' tsu'hue 'in um scasca um, si'yana nu ntsu'hui
cha' tsu'hue 'in lo'o ta'a cua' mducua can' tñan
cha' nu nchcui' lee. 9 Si'yana nchcui' quityi 'in
Ndiose: —A sten yu'hui um lo'o cuilyi'o nten, a
cujui um nten, a cu'ni um cunan, a chcui' um cha'
cuiñi, a chcui ti' um scasca loo cha'—. Nchgaa la
ña'an cha' nu ndlo Ndiose tñan ngui'ni sca na 'in
na lo'o cha' re: —Ña'an 'tnan ti' um 'in ta'a nten
um tsaña'an n'ni um lo'o um ticuii' um—. 10 Cha'
tsu'hue re a la n'ni na ti'i, can' cha' nu ntsu'hui
cha' tsu'hue 'in lo'o ta'a, cua' nducua can' tñan
cha' 'in lee. 11 Nchgaa cha' re qui'ya um cha' tiyaa,
lo' ca cuiya' ti' um si'yana cua' mdiyaa braa nu
tyi'o sla na, si'yana cui' la ljyaan tsaan nu ntsu'hui
cha' tyi'o na loo chendyu re que ña'an xa nu ya
qui'an ti' na. 12 Cua' nguiaa ndijin tla lo' nde cua'
ljyaan xaa, can' cha' xcuan tloo na cha' ngunan'
can', lo' co' tsu'hue na nchgaa cha' cuiya' nu ljyan
lo'o xaa can'. 13 Tyi'an na lo'o sca cha' tiyaa nu ñi
tsaña'an nda'an sca nten xa cucha, lo' si'i lo'o cha'
cu'hui uta cha' tucun', cha' nu nguiten yu'hui ne'
lo'o ña'an tucui ti, ta cu'ni na ña'an nu nchca ti'
na, cha' cusuun uta lo'o cha' njñan ti', 14 cui' ca
nu co' tsu'hue na cha' tsu'hue 'in Ñi X'nan na
Jesucristo, lo' a taa na ya' ca lca tiquee na lo'o cha'
ngunan'.

14

Cha' 'in jun nu na'an ti'

1 Tsalca jun nu a tla ndon lo'o cha' nu ndiya
qui'an ti', cuan xu'hue um 'in can', una si'i si'yana
chcui' tyijyin um lo'o. 2 Si'yana ntsu'hui nu
nxque' ti' tca cu nchgaa loo na, lo' ntsu'hui nu
nchcu tsaloo ti na quixin', si'yana ngui'ni tucua
ti' can' lo'o cha' tiyaa 'in. 3 Una nu nchcu nchgaa
loo na, a ntsu'hui cha' xcuan tloo 'in nu a nchcu

'in na, ticui' cuaña'an nu a nchcu nchgaa loo
na, a ntsu'hui cha' xiycha' can' 'in nu nchcu 'in
na, si'yana Ndiose cua' ncuan xu'hue ñi 'in can'.
4 ¿Tucui ta lca nu'huin si'yana cu'ni cuiya' cha'
'in sca nguso nu cua' ntsu'hui x'nan? Cua' jlyo ti'
x'nan can', cha' ngui'ni tñan tsu'hue uta ngui'ni
tñan ngunan', una ntsu'hui cha' tyon tla can'
si'yana tla cha' 'in Ñi X'nan na, ñi nu nsñi ton 'in.
5 Ntsu'hui nu ñan ti' si'yana cua' lca ti tsaan ndon
loo na, lo' ntsu'hui nu nxque' ti' si'yana scaña'an
ti ndi'in cha' 'in nchgaa tsaan, una cunda scaa
na tyon ñi na cua' ña'aan cha' tiyaa 'in na. 6 Nu
nxu'hua se'en scasca la tsaan, si'ya Ñi X'nan na
ngui'ni 'in na, lo' nu a nxu'hua se'en tsaan can',
ticui' si'ya Ñi X'nan na a ngui'ni 'in na. Nu nchcu
nchgaa loo na, si'ya Ñi X'nan na nchcu 'in na
si'yana ndyaa can' xu'hue 'in Ndiose, lo' nu a
nchcu 'in na ticui' si'ya Ñi X'nan na a nchcu 'in na,
una ticui' ndyaa can' xu'hue 'in Ndiose. 7 Si'yana
nare' a sca na ndu'hui na chendyu lo'o cunta 'in
na, cui' cuaña'an si'i lo'o cunta 'in na tyi'o na loo
chendyu re. 8 Cha' ndu'hui na chendyu, si'ya Ñi
X'nan na ndu'hui na, lo' cha' caja na, ticui' si'ya
Ñi X'nan na caja na. Can' cha' siya' lo'o na uta
cha' ngujui na, ticui' yaa' Ñi X'nan na ntsu'hui
na. 9 Cui' si'ya cha' re ngujui Cristo lo' mdyiqui'o
ñi, lo'o ñi cua' ñii si'yana ca ñi X'nan nchgaa
nu ti' lo'o tsatlyu lo'o nu cua' ngujui. 10 Una
nu'huin, ¿ñi cha' nchca ti' cu'ni cuiya' cha' 'in
ta'a? Lo' nu'huin jan ñi, ¿ñi cha' nxcuan tloo
'in ta'a? Si'yana nchgaa na ntsu'hui cha' tiyaa
na tloo Cristo se'en nchca cuiya' cha'. 11 Si'yana
ndeña'an nchcui' quityi 'in Ndiose: —Nan' lcan,
juin Ñi X'nan na, can' cha' tloon ntsu'hui cha'
tyi'ya xtyin' sca chcui chendyu, lo' nchgaa tucui
cu'ni tyi'ya 'in Ndiose—. 12 Cuaña'an cunda scaa
na ntsu'hui cha' tyaa na cunta tloo Ndiose. 13 A
nchca cha' xiycha' na 'in ta'a na, cui' ca nu tyi'in
tyaa na cha' si'yana a ca 'a na sca quee nu chcua
quiya' can', lo' tsato'o tyu loo qui'ya. 14 Nan'
ndiya qui'an tin' 'in Ñi X'nan na Jesús, lo' jlyo
tin' si'yana ñi sca na a ti ndi'in cha' 'in, una cha'
ntsu'hui nu ñan ti' si'yana ti ndi'in cha' can',
cunta 'in can' ca lca na. 15 Cha' cu'ni lyi'un um
cusya 'in ta'a ndiya qui'an ti' um si'ya cha' nchcu,
a ntsu'hui cha' tsu'hue 'in um lo'o xacan'. Can'
cha' a taa um ya' quinan' sca nu cua' ngujui Cristo
tñan loo si'ya cha' nchcu. 16 A tsato'o xiycha' can'
cha' tsu'hue nu ngui'ni um, 17 si'yana tsaña'an
nu ndlo Ndiose tñan 'in na, a ljyaan na loo cha'
nchcu uta loo cha' ndyi'yo, cui' ca nu ljyaan na
loo Espíritu nu Luhui 'in ñi, ndaa yaa' ñi 'in na
cu'ni na tñan tsu'hue, cu'ni ñi cha' tyi'in tsu'hue
na lo' ca tsu'hue chu'hui tiquee na. 18 Tsalca
nu nchca ja'an 'in Cristo lo'o cha' re, tsu'hue
ntsu'hui tiquee Ndiose lo'o can', a cunta lo'o nten
ndyu'hui cuiya' ti' ne' 'in. 19 Can' cha' tsa quiñan
na lo' cunan na ña'an nu tyi'in tsu'hue na, ta yaa'
ta'a na si'yana tsatlyu culo na. 20 A nchca cha'
cujlyo um tñan 'in Ndiose si'ya cha' nchcu. Cha'
ñi si'yana nchgaa loo na luhui, una a tsu'hue xityu
na 'in xca tucui loo qui'ya si'ya cha' nchcu. 21 Una
tsu'hue cha' a cu um cunan' lo' a co'o um vino,
ñi a cu'ni um scasca cha' nu xityu 'in ta'a ndiya
qui'an ti' um loo qui'ya, uta ca ti'i 'in can', ta
cu'ni na'an ti'. 22 ¿Ta ñan ti' um si'yana cui' ña'an
ngui'ni um? Una cunta 'in um lo'o Ndiose lca cha'
can'. Una tsu'hue ca xu'hue sca nten nu a ndlo
qui'ya cha' tiyaa 'in lo'o ña'an nu ngui'ni. 23 Nu
ngui'ni tucua ti' lo'o cha' nchcu, nso' tucua can'
qui'ya chon', si'yana nchcu can' lo'o cha' tucua
ti', lo' nchgaa cha' nu cu'ni na lo'o cha' tucua ti',
ticui' qui'ya lca na.

15

1 Can' cha' naa nu tla ndon chu'hui cha' tlyu
ti' 'in na si'ya scasca cha' ngui'ni nu na'an ndi'in
cha' 'in, lo' si'i nu su'hua loo na 'in na ticuii' na.
2 Cui' ca nu cunda scaa na su'hua loo na 'in ta'a
na, ña'an ca si'yana culo can' lo'o cha' nu ndiya
qui'an ti'. 3 Ñi Cristo lo' a m'ni ñi cha' nu ncua
ti' ñi, cui' ca nu yato'o ña'an nchcui' quityi 'in
Ndiose: Nchgaa cha' ti'i nu ycui' ne' lo'o um,
nguio' tucua na chon' nan'. 4 Can' cha' nchgaa
cha' nu nguinu scua loo quityi 'in Ndiose, cha' nu
cu'ni cha'an na lca na, lo' nda yaa' quityi can' 'in
na, ndaa na cha' tnu tiquee nu tyijyin na scasca
cha', ña'an ca si'yana chcua quiloo na cha' tsu'hue
nu taa Ndiose. 5 Cui' Ndiose, ñi nu nda yaa' 'in
na lo'o cha' nu ndyijyin na, lo' ndaa ñi cha' tnu
tiquee 'in na, cu'ni ñi cha' si'yana ca sca cha' ti 'in
um nchgaa um tsaña'an nu nchca ti' Cristo Jesús,
6 ña'an ca si'yana tsatlyu cula lo'o um lo' cu'ni tnu
um 'in Ndiose, Sti Ñi X'nan na Jesucristo.

Quine 'in ne' gentil cha' tsu'hue 'in Ndiose

7 Can' cha' scasca um cuan xu'hue um 'in ta'a
um tsaña'an nu ncuan xu'hue Cristo 'in na, can'
cha' nu ndyu'hui cuiya' ti' Ndiose. 8 Cha' nu nchca
tin' chcuin', Cristo Jesús yaan ñi si'yana tucua
tloo ne' judio 'in ñi, ngulyo scua la ñi si'yana
ñi ndi'in cha' 'in Ndiose nu cu'ni ñi cha' tsato'o
nchgaa cha' nu cua' mdi'in tyaa ñi lo'o nten cula

'in na, 9 ña'an ca si'yana nchgaa ta nten caja
ña'an cu'ni tnu 'in Ndiose si'ya cha' tsu'hue 'in
ñi, tsaña'an nchcui' quityi 'in Ndiose: —Si'ya cha'
re cu'nin tnun 'in um lja ne' gentil, lo' cula lo'on
'in um—. 10 Ndeña'an nchcui' quityi can' xca
se'en: —Ca tsu'hue chu'hui tiquee um, 'un ne'
gentil, tsatlyu lo'o quichen 'in ñi—. 11 Lo' xca
se'en nchcui' na: ¡—'Un ne' gentil cu'ni tnu um
'in Ñi X'nan na! ¡Sca chcui chendyu scuen cuaan
'in ñi—! 12 Nde cha' nu ycui' Isaía: —Xcua' nu lca
Isaí tyi'o sca nu culo tñan 'in ne' gentil, lo' nchgaa
ne' gentil tucua tloo 'in ñi—. 13 Lo' Ndiose, ñi nu
nducua tloo na, cu'ni ñi cha' nde lyee la ca tsu'hue
chu'hui tiquee um, lo' xitñan' cusya 'in um si'ya
cha' nu ndiya qui'an ti' um, ña'an ca si'yana
scaña'an ti chcua quiloo um 'in ñi si'ya cha' cuiya'
'in Espíritu nu Luhui 'in ñi. 14 Una tsaña'an nguiaa
cha' 'in um, 'un jun ta'a na, a ngui'ni tucua tin'
lo'o um, si'yana mtsa'an yu'hui cha' tsu'hue 'in
um, a cunta lo'o cha' tiyaa, ticuii' um tca ta yaa'
ta'a um lo'o cha' re. 15 Nde cha' ngua'an quityi
re 'in um, 'un jun ta'a na, lo' m'nin tnu tiqueen
ycuin' lo'o um, lo' xu'huan ti' um nchgaa cha' re
si'ya cha' tsu'hue nu mdaa Ndiose 'ñan, 16 si'yana
cu'nin tñan 'in Jesucristo lja ne' gentil, lo' chcuin'
cha' tsu'hue 'in Ndiose lo'o ne', ña'an ca si'yana
lo'o ne' gentil ca ne' sca lcuan nu ndyu'hui cuiya'
ti' Ndiose, nu cua' msuhui Espíritu nu Luhui 'in
ñi. 17 Can' cha' si'ya Cristo Jesús, tca scuen cuaan
'ñan si'ya tñan 'in Ndiose ngui'nin. 18 Si'yana a
xtyi tin' chcuin' cha' 'ñan, cha' si'i Cristo m'ni ñi
cha' can', ña'an nchca ja'an ne' 'in Ndiose si'ya
cha' nu ycuin' uta lo'o tñan nu m'nin, 19 lo' mdaa
ñi cha' cuiya' cu'nin scasca cha' nu tnu si'ya cha'
cuiya' 'in Espíritu 'in Ndiose, can' cha' ti' la se'en
lca Jerusalén tsaya' ndiyaa se'en lyi'ya loo Ilírico,
nchgaa se'en can' msne su'huan cha' tsu'hue 'in
Cristo. 20 Cuaña'an yato'o msu'huan juesa ycuin'
cha' tsu'hue 'in Ndiose, una si'i quichen nu cua'
ncuan xu'hue cha' 'in Cristo, a ncua tin' tyi'in
tyaan suun cha' can' chon' tñan nu cua' m'ni xca
tucui, 21 cui' ca nu tsato'o ña'an nchcui' quityi 'in
Ndiose: —Nten nu a nchca caja nu chcui' cha' 'in
ñi lo'o, chcua quiloo can' 'in ñi. Nten nu a nchca
quine 'in, can' nu tsa qui'an ti' 'in ñi—.

Ntsu'hui tiquee yu Pablo tsaa yu quichen Roma

22 Tyun ya' ncua tin' tsa'an se'en ndi'in um, una
si'ya tñan re a jui ña'an tsa'an. 23 Una cua' ñii cua'
mtsa'an yu'hui luhua' nde re lo'o cha' 'in Ndiose,
a cunta cua' tyun yjan ñan tin' tsa'an se'en ndi'in
um, 24 can' cha' xa tsa'an se'en lca España tijin
se'en ndi'in um, si'yana nducua tloon ña'an ta'a
na lo'o um, lo' xa nu cua' mdi'in chin' na lo'o um,
nducua tloon ta yaa' um 'ñan lo'o tucueen nu ti'
tsa'an lan. 25 Una culo nducua la tsa'an Jerusalén
si'yana taan cha' tnu tiquee 'in jun. 26 Si'yana jun
nu ndi'in se'en lyi'ya loo Macedonia lo'o Acaya,
m'ni jun cha' tsu'hue mxo' jun sca lcuan nu ta yaa'
'in jun ta'a na ndi'in Jerusalén, cui' jun nu 'ni cha'
'in. 27 M'ni jun cha' re si'ya cha' tsu'hue mdo'o
tiquee jun, lo' cha' ñi si'yana qui'ni ca'an 'in jun
lo'o cha' re, si'yana cha' ncuan xu'hue jun cha'
tsu'hue 'in Ndiose si'ya ne' judio, ngui'ni ca'an 'in
jun ta yaa' jun 'in can' lo'o cha' nu 'ni 'in. 28 Can'
cha' xa cua' msu'hua tan nchgaa cha' re, lo' tyaan
cunta lcuan can' 'in jun, xacan' tsa'an se'en lca
España, cui' ña'an tijin se'en ndi'in um. 29 Jlyo tin'
si'yana xa tyi'an se'en ndi'in um, cha'an yu'hui
cusya 'ñan lo'o nchgaa loo cha' tsu'hue 'in Cristo.
30 Jñan sca cha' tsu'hue 'in um, 'un jun ta'a na,
si'yana jñan um 'in Ndiose si'ya cha' 'ñan, lo'o
cha' cuiya' 'in Ñi X'nan na Jesucristo si'ya cha'
tsu'hue nu ndaa Espíritu 'in na, 31 si'yana culo laa
ñi 'ñan tuyaa' ne' nducun' ndi'in se'en lca Judea, a
cunta si'yana jun ta'a na ndi'in Jerusalén tsu'hue
chu'hui tiquee jun cuan xu'hue jun lcuan re, 32 a
cunta si'yana tsu'hue chu'hui tiqueen tyi'an se'en
ndi'in um lo'o cha' cuiya' 'in Ndiose, lo' caja cha'
tnu tiquee 'in na lo'o um xacan'. 33 Lo' Ndiose, ñi
nu n'ni cha' ndyi'in tsu'hue na, tyi'in ñi lo'o um
nchgaa um. Amen.

16

Msla' ta'a yu Pablo lo'o jun Roma

1 A cunta chcuin' lo'o um cha' 'in ñi cuna'an
ta'a na Febe, ñi nu nda yaa' 'in jun lo'o tñan 'in
Ndiose se'en ndiyo' ti'in jun quichen Cencrea,
2 si'yana cuan xu'hue um 'in ñi lo'o cha' cuiya'
'in Ñi X'nan na, tsaña'an ntsu'hui cha' cu'ni na
lo'o ta'a ndiya qui'an ti' na. Ta yaa' um 'in ñi
lo'o nchgaa cha' nu 'ni 'in ñi, si'yana qui'an 'a
nu cua' mda yaa' ñi 'in, cui' cuaña'an mda yaa'
ñi 'ñan. 3 Chcui' cha' um 'in Priscila lo'o Aquila
tñan loon, cui' nu ta'a ngui'nin tñan 'in Cristo
Jesús, 4 jun nu hasta lo'o ncua cha' caja si'yan, nu
si'i scan tin ndyaan xu'hue 'in Ndiose si'ya jun,
cui' ca nu lo'o nchgaa quichen se'en ndiyo' ti'in
jun ta'a na ne' gentil. 5 Chcui' cha' um 'in nchgaa
jun nu ndiyo' ti'in la na'an 'in Priscila lo'o Aquila.
Chcui' cha' um 'in yu Epeneto, yu nu ndyu'hui
cuiya' tin' 'in, yu nu culo nducua la ya qui'an ti'

'in Cristo se'en lyi'ya loo Acaya. 6 Cui' cuaña'an
chcui' cha' um 'in María nu lyee 'a cua' mda yaa'
'in um lo'o tñan re. 7 Chcui' cha' um 'in Adronico
lo'o Junias, cui' yu nu ti' nchca ta'a hua lo' ta'a
yu'hui hua na'an chcuan, yu nu lyee ndyu'hui
cuiya' ti' yu ta'a mda'an Jesús 'in, lo' culo nducua
la ya qui'an ti' 'in Cristo que 'ñan. 8 Chcui' cha'
um 'in yu Amplias, yu nu lyee ndyu'hui cuiya'
tin' 'in si'ya Ñi X'nan na. 9 Chcui' cha' um 'in
yu Urbano, yu nu ta'a ngui'ni na tñan 'in Cristo
Jesús, lo'o yu Estaquis, yu nu ndyu'hui cuiya' tin'
'in. 10 Cui' cuaña'an chcui' cha' um 'in yu Apeles,
yu nu cua' ngulo'o xñan 'in lo'o tso' 'in Cristo,
lo' chcui' cha' um 'in yu Aristóbulo lo'o nchgaa
nu ndi'in na'an 'in yu. 11 Chcui' cha' um 'in yu
Herodión, yu nu ti' nchca ta'an. Chcui' cha' um
'in yu Narciso lo'o nchgaa nu ndi'in na'an 'in yu,
jun nu ndiya qui'an ti' 'in Ñi X'nan na. 12 Cui'
cuaña'an chcui' cha' um 'in chcua jun cuna'an
ta'a na Trifena lo'o Trifosa, jun nu ngui'ni tñan
'in Ñi X'nan na. Chcui' cha' um 'in ñi cuna'an ta'a
na Persida, ñi nu ndyu'hui cuiya' ti' na 'in, lo' lyee
'a msu'hua loo ñi tñan 'in Ñi X'nan na. 13 Chcui'
cha' um 'in yu Rufo, yu nu cua' mdo'o hui 'in Ñi
X'nan na, lo'o jyi'an yu, ñi nu n'nin cunta si'yana
lca ñi jyi'an. 14 Chcui' cha' um 'in yu Asíncrito,
lo'o yu Flegonte, yu Hermas, yu Patrobas, lo'o yu
Hermes lo'o nchgaa jun ta'a na nu ndiyo' ti'in lo'o
yu. 15 A cunta chcui' cha' um 'in yu Filólogo, lo'o
ñi Julia, lo'o yu Nereo tsatlyu lo'o nu cuna'an ta'a
yu, lo'o yu Olimpas lo'o nchgaa jun ta'a na nu
ndiyo' ti'in lo'o jun. 16 Lo'o suun ña'an chcui' cha'
ta'a um la sii' sca' um. Nchgaa laa nu ndi'in lo'o
cunta 'in Cristo nde re nchcui' cha' 'in um. 17 Jñan
sca cha' tsu'hue 'in um, 'un jun ta'a na, si'yana
xñi um cunta 'in um lo'o nu nsu'hue ti'in 'in jun
ta'a na, uta nxitsa'an cha' nu cua' m'ni cha'an um.
Tyi'o tso' um sii' can'. 18 Si'yana nten nu ngui'ni
cuaña'an a ja'an can' 'in Ñi X'nan na Jesucristo,
cui' ca nu n'ni cunta can' cha' nu ndyi'o tiquee,
cuti cha' nchcui' can', lo' ndaa can' loo jun nu
cui ti se'en nu cuñilyi'o 'in jun. 19 Si'yana cua'
mscua cueen cha' 'in um tsaña'an nchca ja'an um
'in Ndiose, can' cha' tsu'hue ntsu'hui tiqueen lo'o
um. Una nchca tin' si'yana nde lyee la su'hua loo
um cha' nu tsu'hue, lo' chcua tijyo' um sii' cha'
ngunan'. 20 Lo' Ndiose, ñi nu n'ni cha' ndyi'in
tsu'hue na, nu ndla ti re cu'ni ñi cha' quinu sti
Laxa'an nde tuquiya' um. Cui' cha' tsu'hue 'in Ñi
X'nan na Jesucristo quinu lo'o um. 21 Yu Timoteo,
yu ta'a ngui'nin tñan, nchcui' cha' yu 'in um, cui'
cuaña'an yu Lucio, lo'o Jasón, lo'o yu Sosípater
nchcui' cha' yu 'in um, cui' yu nu ti' nchca ta'a
hua. 22 Nan' yu Tercio nchcui' chan' 'in um lo'o
cha' cuiya' 'in Ñi X'nan na, nan' ngua'an quityi
re lo'o cunta 'in Pablo. 23 A cunta nchcui' cha'
yu Gayo 'in um, yu nu mdaa se'en ndi'in, a cunta
mdaa yu se'en ndiyo' ti'in jun ta'a na. Lo'o yu
Erasto nchcui' cha' yu 'in um, yu nu lyi'ya cunta
tñi 'in nten quichen re, lo'o yu ta'a na Cuarto
nchcui' cha' yu 'in um. 24 Cha' tsu'hue 'in Ñi
X'nan na Jesucristo quinu lo'o um nchgaa um.
Amen.

Cu'ni tnu na 'in Ndiose

25 Scati Ndiose tca tyi'in tya tla ñi 'in um si'ya
cha' tsu'hue 'in Jesucristo nu nda'an ycuin', cua'
ngulyo scua la ñi cha' re, cui' cha' nu ntsu'hui
nchcun 'in ñi ti' cua' s'ni, 26 una cua' ñii ncua
chcan' loo na, lo' si'ya quityi nu ngua'an scua
yu nu mxiycui' Ndiose 'in cua' s'ni, mdyi'o scua
la cha' re lo'o nchgaa nten, ña'an ca si'yana tsa
qui'an ti' ne' lo' ca ja'an ne' 'in ñi, tsaña'an nu
ndlo Ndiose tñan, cui' ñi nu ndi'in tsala xaa. 27 'In
scati Ndiose, ñi nu tiyaa la, cu'ni tnu na tsala xaa
si'ya Jesucristo. Amen.

1 Corintios

Yu Pablo nchcui' cha' yu 'in jun Corinto

1 Nan' yu Pablo, si'ya cha' cuiya' 'in Ndiose
ngua'an tñan ñi 'ñan tsa ycuin' cha' tsu'hue 'in
Jesucristo. Tsatlyu lo'o yu ta'a na Sóstenes ca'an
tñan hua sca quityi re 'in um, 2 'un jun ta'a na
nu ndi'in cunta 'in Ndiose quichen Corinto, 'un
nu cua' mdo'o hui 'in Cristo Jesús si'yana ca um
sca nu luhui 'in ñi tsatlyu lo'o nchgaa la ña'an
jun nu ndi'in scasca se'en n'ni tnu 'in Ñi X'nan
na Jesucristo, ñi nu tsatlyu lca X'nan na lo'o jun.
3 Stina Ndiose lo'o Ñi X'nan na Jesucristo taa ñi
cha' tsu'hue chu'hui ni' cusya 'in um, lo' cu'ni ñi
cha' tyi'in tsu'hue um.

Yu Pablo mdyaa yu xu'hue 'in Ndiose

4 Ndyaan xu'hue 'in Ndiose nchgaa xaa si'ya
cha' 'in um, si'ya cha' tsu'hue nu cua' mdaa ñi 'in
um si'ya Cristo Jesús, 5 lo' si'ya ñi mtsa'an yu'hui
um lo'o nchgaa loo cha', cui' cha' nu nchcui'
um lo'o cha' tiyaa nu nda'an lo'o um, 6 tsaña'an
nguiaa cha' tsu'hue 'in Cristo nu cua' nguinu scua
tla ni' cusya 'in um, 7 can' cha' ñi sca loo cha'
cuiya' nu ndaa Ndiose 'in sñe' ñi, a ndiya lyijyi na
'in um, tsalja nta um 'in Ñi X'nan na Jesucristo
tsaan nu quiaan ñi xiya'. 8 Ndiose cu'ni ñi cha'
ca ñi cha' 'in um tsaya' tsatii cha' nu nchca loo
chendyu re, ña'an ca si'yana luhui tloo um tsaan
nu cu'ni Ñi X'nan na Jesucristo xñan bsya 'in
nten. 9 Ñi ndi'in cha' 'in Ndiose, ñi nu msi'ya 'in
um si'yana ca sca cha' ti 'in um lo'o Ñi X'nan na
Jesucristo nu lca Sñe' ñi.

Cristo a mdo'o ñi tucua snan ta

10 Jñan sca cha' tsu'hue 'in um, 'un jun ta'a
na, lo'o cha' cuiya' 'in Ñi X'nan na Jesucristo,
si'yana sca loo ti cha' chcui' um nchgaa um, a
nchca cha' su'hue ti'in ta'a um, cui' ca nu tyi'in
um sca cha' ti 'in um, cui' cuaña'an lo'o cha'
tiyaa 'in um, lo' sca loo ti cha' chu'hui tiquee um.
11 'Un jun ta'a na, cua' ynan cha' ña'an ndi'in um,
si'yana tucua snan nten 'in yu Cloé ndaa ne' suun
si'yana a ndi'in 'a um sca cha' ti 'in um. 12 Si'yana
cunda scaa um nchcui' um: Nan' ngui'an tso'
'in yu Pablo. Xca nu nchcui': Nan' ngui'an tso'
'in yu Apolo. Nan' ngui'an tso' 'in yu Tyo. A
cunta xca nu nchcui': Nan' ngui'an tso' 'in Cristo.
13 Xacan' jan ñi: ¿Ta lo'o Cristo mdo'o ñi tucua
snan ta? ¿Ta yu Pablo ngua'an yu loo cusi tñan loo
um? ¿Uta na mducua tya um lo'o cha' cuiya' 'in
Pablo? 14 Nan' ndyaan xu'hue 'in Ndiose si'yana
ñi sca um lo' a mducua tyan 'in um, tsaloo ti 'in
yu Crispo lo'o yu Gayo, 15 si'yana a nchca tin'
caja nu chcui' si'yana mducua tya lo'o cha' cuiya'
'ñan. 16 A cunta mducua tyan 'in yu Estéfanas lo'o
nchgaa nu ndi'in na'an 'in yu, una nchgaa la tucui
a ntsu'hui tin' cha' lo'o can' mducua tyan 'in.
17 Cristo a ngua'an tñan ñi 'ñan si'yana tucua tyan
'in nten, cui' ca nu si'yana chcuin' cha' tsu'hue
'in ñi, una si'i lo'o cha' tiyaa 'in nten chendyu,
lo' tsato'o quinu ca'an chon' cha' nu ngujui Cristo
loo cusi.

Cristo lca ñi cha' cuiya' 'in Ndiose

18 Cha' nu nchcui' na si'yana Cristo ngujui ñi
loo cusi, cha' tinto lca na 'in nten nu nda'an
ngunan', una cunta 'in nare' nu nducua tloo tyi'o
laa, lca na cha' cuiya' nu tlyu 'in Ndiose. 19 Si'yana
nchcui' quityi 'in Ndiose: —Si'yu con' cha' tiyaa
'in nten nu tiyaa la, lo' xcuan tloon cha' tiyaa
'in nten nu ndyi'ya la cunta—. 20 Xacan' jan ñi,
¿la ncua nu tiyaa la? ¿La ncua nu ndlo'o cha' 'in
lee, uta nu tsu'hue 'a nchcui' cha' nu nchca loo
chendyu re? ¿Ta si'i cha' tiyaa 'in nten chendyu
m'ni Ndiose si'yana lca na cha' tinto? 21 Ndiose
lo'o cha' tiyaa 'in ñi, a mdaa ñi cha' cuiya' chu'hui
lyoo ne' 'in ñi lo'o cha' tiyaa nu 'in ne', cui' ca
nu ncua lca tiquee ñi culo laa ñi 'in nten loo nu
tsa qui'an ti' ne' cha' 'in ñi nu nda'an ycui' na,
siya' lca na cha' tinto 'in xca tucui. 22 Si'yana ne'
judio njñan ne' chacui' cha' nu tnu, lo' ne' griego
nda'an nan ne' cha' tiyaa 'in nten chendyu, 23 una
nare' nda'an ycui' na cha' 'in Cristo ña'an ngujui
ñi loo cusi, lo' cha' ñi si'yana ne' judio nxcuan tloo
ne' cha' re, lo' tso' nu 'in ne' gentil lca na cha'
tinto, 24 una tsalca nu cua' msi'ya Ndiose 'in, siya'
lca ne' judio uta gentil, Cristo lca ñi cha' cuiya'
lo'o cha' tiyaa 'in Ndiose. 25 Siya' nxque' ti' nten
si'yana cha' tiyaa 'in Ndiose lca na cha' tinto, una
cuaan la nscua cha' can' que ña'an cha' tiyaa 'in
ne', cui' cuaña'an sca cha' nu na'an ti' 'in Ndiose,
una tla la ndi'in cha' can' que ña'an cha' 'in nten
chendyu. 26 'Un jun ta'a na, xñi um cunta ña'an
nten nu msi'ya Ndiose 'in, si'yana si'i nchgaa um
lca um nten nu m'ni cha'an, ñi a lca um nten
nu ntsu'hui cha' cuiya' 'in uta mdo'o um loo ta
nten nu ndon loo, 27 cui' ca nu Ndiose ngulohui ñi
sca cha' nu ñan ti' nten lca na cha' tinto, si'yana
taa can' cha' jyi'o 'in nu tiyaa la, cui' cuaña'an
ngulohui ñi sca cha' nu jo'o la ña'an, si'yana taa
can' cha' jyi'o 'in nu tla la ndi'in cha' 'in, 28 a cunta

ngulohui ñi sca cha' nu a ntsu'hui lyoo, cui' cha'
nu nxcuan tloo ne', cha' nu a sca cunta ntsu'hui,
si'yana si'yu co' ñi cha' nu nchca loo chendyu re,
29 ña'an ca si'yana a caja nu cu'ni siye' 'in tloo
Ndiose. 30 Si'ya ñi jui chendyu 'in um lo'o Cristo
Jesús, ñi nu lca cha' tiyaa 'in Ndiose, ñi nu mxnu
luhui 'in na, ngulohui ñi 'in na sca cunta, lo' msi'i
ñi 'in na lo'o tne ñi, 31 ña'an ca si'yana tsato'o cha'
nu nchcui' quityi 'in Ndiose: —Cha' ntsu'hui nu
nchca ti' taa loo ticuii', 'in Ñi X'nan na taa can'
loo—.

2

Nchcui' yu Pablo cha' 'in Cristo nu ngujui loo cusi

1 'Un jun ta'a na, xa ycuin' cha' tsu'hue 'in
Ndiose lo'o um, a ycuin' cha' nu tucui uta lo'o cha'
tiyaa nu cuaan lati, 2 cui' ca nu mdi'in tyaan 'ñan
si'yana sca loo ti cha' 'in Jesucristo chcuin' lo'o
um, si'yana ngujui ñi loo cusi. 3 Lyee 'a msu'huan
cha' nduhue ti' tiqueen xa mdi'in lo'o um, nda'an
ytsen nu hasta mchcuan. 4 Ñi a jui qui'an la cha'
nu chcuin' lo'o um ta si'yana cuhue ti' um, cui'
ca nu lo'o cha' cuiya' 'in Espíritu ncua chcan' loo
cha' can', 5 se'en nu a chcua suun cha' nu tsa
qui'an ti' um chon' cha' tiyaa 'in nten chendyu,
cui' ca nu loo cha' cuiya' 'in Ndiose.

Cha' nu ngulyo scua la Espíritu

6 Una nchcui' hua sca cha' tiyaa nu cuaan lati
lo'o tsalca jun nu tla ndon tucueen 'in Ndiose, lo'
a lca na cha' tiyaa 'in nten chendyu, uta cha' tiyaa
'in yu nu ndlo tñan, nu ntsu'hui cha' jlyo tiyaa
xaa, 7 cui' ca nu nchcui' hua cha' tiyaa nu ntsu'hui
cutsi' 'in Ndiose, cha' tiyaa nu ntsu'hui nchcun
'in ñi, cha' nu mdi'in tyaa Ndiose xa ti' lyijyi tsaa'
chendyu si'yana qui'ni ca'an cha' can' 'in na. 8 Ñi
sca yu nu ndlo tñan loo chendyu re a ngu'ya yu
cunta cha' re, cha' cua na ngu'ya yu cunta 'in na,
lo' a jyi'in ca'an yu 'in Ñi X'nan na loo cusi, ñi nu
mdo'o loo xaa 'in Ndiose. 9 Una ndeña'an nchcui'
quityi 'in Ndiose: —Cha' re lca na sca cha' nu a
nchca ña'an tloo ne', ñi a nchca quine 'in ne', ñi
a nchca tucui quiñan ti' cha' re, lo' Ndiose taa ñi
'in na 'in tsalca nu lyee lca tiquee lo'o ñi—. 10 Una
Ndiose cua' ngulyo scua la ñi cha' re lo'o na si'ya
Espíritu 'in ñi, si'yana Espíritu ndiya nan qui'i
nchgaa loo cha', hasta lo'o cha' tiyaa nu qui'ñi lati
'in Ndiose ndlyo scua la ñi. 11 Xacan' jan ñi, ¿ta tca
chu'hui lyoo na cha' nu ntsu'hui ni' cusya 'in xca
tucui? ¿Ta si'i ticuii' can' jlyo ti' cha' nu ntsu'hui
tiquee? Cui' cuaña'an Ndiose, scati Espíritu 'in
ñi jlyo ti' cha' nu ntsu'hui tiquee ñi. 12 Nare' a
ncuan xu'hue na espíritu nu mdo'o loo chendyu
re, cui' ca nu ncuan xu'hue na Espíritu nu mdo'o
tso' 'in Ndiose, si'yana ca cuiya' ti' na cha' tsu'hue
nu cua' mdaa ñi 'in na, 13 cui' cha' re nchcui' na
cua' ñii, una si'i lo'o cha' tiyaa nu ndlo'o nten
chendyu, cui' ca nu lca na cha' nu ndlo'o Espíritu
'in na, lo' cuaña'an nchcua ta'a cha' nu nchcui'
na lo'o cha' nu ñi 'in Ndiose. 14 Una sca nten nu a
ndiya qui'an ti' 'in Ndiose a nducuan xu'hue ne'
cha' tsu'hue nu ndaa Espíritu 'in ñi, si'yana lca na
cha' tinto 'in ne', ñi a nchca qui'ya ne' cunta cha'
can', si'yana tsaloo ti si'ya Espíritu nchca cuiya'
ti' na cha' can'. 15 Una sca nten nu ndiya qui'an ti'
'in Ndiose nchca n'ni cuiya' ne' nchgaa loo cha',
una a lo'o can' ntsu'hui nu cu'ni cuiya' cha' 'in,
16 —si'yana, ¿ti nu ngu'ya cunta cha' tiyaa 'in Ñi
X'nan na? ¿Ti nu cua' mda cueen 'in ñi—? Una
nare' cua' nda'an lo'o na cha' tiyaa 'in Cristo.

3

Tsatlyu ngui'ni na tñan 'in Ndiose

1 Can' cha' 'un jun ta'a na, a jui ña'an chcuin'
lo'o um tsaña'an nchcui' na lo'o sca nu tla ndon
tucueen 'in Ndiose, cui' ca nu tsaña'an nchcui'
na lo'o sca nu ti' cune' cha' tiyaa 'in lo'o tso'
'in Cristo, tsaña'an nchca ti' sca nu suhue ti.
2 Mxico'on 'in um lo'o chacui' styi', lo' a mdaan
na nu tla 'in um, si'yana a ncua qui'ya um cunta
cha' re, cui' cuaña'an hasta cua' ñii, 3 si'yana ti'
nducui ncha'an um cha' nu nchca loo chendyu re,
ti' ndi'in lo'o um cha' jñan ti', cha' cusuun, cha'
nu nxisuun ta'a ne', lo'o cha' nu nsu'hue ta'a ne'.
¿Ta si'i cha' tiyaa 'in nten chendyu nda'an lo'o
um? 4 Si'yana ntsu'hui nu nchcui': Nan' ngui'an
tso' 'in yu Pablo, xca nu nchcui': Nan' ngui'an
tso' 'in Apolo. ¿Ta xtyi ti' cune' 'a cha' tiyaa 'in
um? 5 ¿Tucui ta lca yu Pablo, lo' tucui lca Apolo?
¿Ta si'i nguso 'in Ndiose lca hua nu ycui' cha' nu
ya qui'an ti' um, cua' ña'aan tñan nu mdaa Ñi
X'nan na 'in hua cunda scaa hua? 6 Nan' ytan
cha' re, lo' yu Apolo msu'hua yu tyi'a 'in na, una
Ndiose m'ni ñi cha' ylo na. 7 Can' cha' a tucui
lca nu ntya jyaan uta nu ncha' 'in na, cui' ca nu
scati Ndiose, ñi nu n'ni cha' ndlyo na lca ñi nu
ndon loo. 8 Si'yana scaña'an ti ndi'in cha' 'in nu
ntya 'in na lo'o nu ncha' 'in na, una cunda scaa
can' ntsu'hui cha' xñi siya' cua' ña'aan tñan m'ni.
9 Si'yana tsatlyu ngui'ni hua tñan 'in Ndiose, lo'
'un lca um ña'an nchca ti' yuu se'en ngui'ni ñi
tñan, lo' lca um sca na'an nu ntñan ñi. 10 Si'ya
cha' tsu'hue 'in Ndiose nu cua' mdaa ñi 'ñan, nan'
lcan ña'an nchca ti' yu cuityi na'an nu culoo, nu

mdi'in tyaa suun na'an, lo' xca tucui ntñan tucua
'in na chon' can', una cunda scaa na xñi na cunta
ña'an ntsu'hui cha' tñan na 'in na. 11 Si'yana a
ndi'in xca suun na'an nu tca tyi'in tyaa na que 'in
nu cua' ndi'in can', lo' suun can' lca Jesucristo.
12 Cha' chon' can' tyisnan tñan tucua na na'an lo'o
oro, uta lo'o plata, ta lo'o quee tsu'hue ña'an, uta
lo'o yca, ta lo'o quií, uta lo'o lca' ngutyi, 13 lo' ca
chcan' loo tñan nu m'ni na cunda scaa na, tsaan
nu culyo scua la Ndiose cha' can', una lo'o quii' ca
chcan' loo na, cunda scaa tñan nu m'ni na tyijyin
na loo quii', xacan' ca chcan' ña'an cha' ñi na lo'o
nguiaa' na. 14 Cha' quinu ton tñan nu m'ni na
can', qui'ni ca'an 'in na lo'o cha' tsu'hue nu taa
Ndiose. 15 Cha' ntsu'hui nu squin tñan nu m'ni,
a qui'ni ca'an 'in lo'o cha' tsu'hue can', una ti'
tyi'o laa siya' seen ti tyi'o can' loo quii'. 16 ¿Ta
a jlyo ti' um si'yana 'un lca um laa 'in Ndiose,
lo' Espíritu 'in Ndiose ntsu'hui ni' cusya 'in um?
17 Cha' nde'en nu cu'ni ti'i lo'o laa 'in Ndiose,
cuaña'an cu'ni Ndiose lo'o can', si'yana laa 'in
Ndiose luhui na, lo' cui' can' lca um. 18 A cuñilyi'o
um 'in um ticuii' um, lo' cha' nde'en nu xque' ti'
tiyaa la ntsu'hui lja um, cu'ni can' 'in si'yana lca
sca nu tinto, la xacan' tca qui'ya can' cha' tiyaa.
19 Si'yana cunta 'in Ndiose, cha' tiyaa nu nchca
loo chendyu re lca na cha' tinto, si'yana quityi 'in
Ndiose nchcui' na: Nu nxque' ti' tiyaa la, Ndiose
ndyija lyoo ñi 'in can' lca sca nu cuiñi. 20 Nde
xca cha' nu nchcui' quityi can': Ñi X'nan na jlyo
ti' ñi si'yana cha' tiyaa 'in nten chendyu lca na
cha' nu cuityi, 21 can' cha' a ntsu'hui cha' chcua
quiloo um 'in nten chendyu, si'yana nchgaa loo
cha' cua' ntsu'hui tuyaa' um, 22 siya' yu Pablo, uta
yu Apolo, lo' ta yu Tyo, uta ña'aan chendyu re, uta
chendyu nu ndon lo'o um, uta lo'o cha' ndyija, lo'
ta cha' nu nchca cua' ñii uta cha' nu ca tiyaa xaa,
nchgaa cha' re cua' ntsu'hui tuyaa' um, 23 'un cua'
ndi'in um tso' 'in Cristo, lo' Cristo ndi'in ñi tso' 'in
Ndiose.

4

Tñan ngui'ni nguso 'in Cristo

1 Can' cha' xñi um cunta 'in hua tsaña'an nchca
ti' sca nu ngui'ni tñan 'in Cristo, lo' mxnu ñi tñan
re 'in hua si'yana chcui' hua lo'o nten cha' nu
ntsu'hui cutsi' 'in Ndiose. 2 Nu nchcuan cunta
tñan 'in x'nan, 'ni cha' ca can' sca nu ñi ndi'in
cha' 'in. 3 Nan' a nduhue tin' cha' 'un uta bsya
cu'ni cuiya' cha' 'ñan, lo' ñi a ntsu'hui cha' cu'ni
cuiyan' cha' 'ñan ticuiin'. 4 Siya' a sca cha' nducui
ncha'an 'ñan, una si'i can' cha' cua' luhui tloon,
si'yana cui' Ñi X'nan na lca nu ngui'ni cuiya' cha'
'ñan. 5 Can' cha' a ntsu'hui cha' cu'ni cuiya'
um sca cha' culo nducua la, cui' ca nu quita um
la xa quiaan Ñi X'nan na, si'yana cui' ñi culyo
scua la ñi cha' nu ntsu'hui cutsi' se'en tla yta,
a cunta ca chcan' loo cha' nu ntsu'hui ni' cusya
'in nten, la xacan' taa Ndiose loo na cunda scaa
na. 6 'Un jun ta'a na, nchgaa cha' re nchcuin'
lo'o um si'yana cu'ni na tsu'hue 'in um, xñi um
cunta ña'an nguiaa cha' 'in hua lo'o yu Apolo,
cu'ni cha'an um 'in hua lo' a tyijyin lyoo um cha'
nu cua' nducua loo quityi 'in Ndiose, ña'an tu'
tsato'o cu'ni siye' um lo' ca ti'i 'in um scasca um.
7 Xacan' jan ñi, ¿ti nu tca chcui' si'yana cuaan la
ndi'in cha' 'in? ¿Ta si'i Ndiose lca nu mdaa nchgaa
na nu ndi'in 'in um? Lo' cha' jui nu mdaa 'in na
'in um, ¿ñi cha' ngui'ni siye' um, lo' si'i lo'o cunta
'in um jui na? 8 Xque' ti' um cua' mda'a jui na
'in um, cua' ncua cuilyiya' um, cua' ndlo um tñan
cha' 'in ti um, ¡una tsu'hue ca cha' cua na cua'
ndlo ca um tñan si'yana lo'o huare' culo hua tñan
tsatlyu lo'o um! 9 Ñan tin' si'yana tsalca hua nu
nda'an ycui' hua cha' tsu'hue 'in Ndiose, la chon'
mdyi mdi'in tyaa ñi 'in hua, lo' nguiaa cha' 'in hua
tsaña'an nchca ti' sca nu mdo'o qui'ya 'in loo cha'
ndyija, hasta angujle lo' nan' 'ya 'in hua tsatlyu
lo'o nchgaa nten chendyu. 10 Huare' lca hua sca
nu tinto si'ya Cristo, una cunta nu 'in um tiyaa la
um si'ya Cristo, huare' lca hua nu na'an ti', una
'un tla ndi'in cha' 'in um, lo' ndyijyi nu nducuan
xu'hue 'in um, una huare' nde nxcuan tloo ne'
'in hua. 11 Hasta cua' ñii lo' ndijin yte' ti' hua,
ndijin ytyi ti' hua, a cunta ndiya lyijyi ste' hua,
cua' ña'an ti n'ni lyi'o ne' 'in hua, lo' ñi a nducua
na'an 'in hua. 12 A cunta ndyujui tñan' hua 'in hua
si'ya na nu cunajo'o 'in hua, ndaja ne' 'in hua, una
huare' nde njñan hua 'in Ndiose si'ya ne', nxitijin
ne' 'in hua nu ti'i lo' nda loo hua, 13 nchcui' ca'an
ne' 'in hua, una huare' nxcuen hua 'in ne' lo'o
cha' tsu'hue, tso' nu 'in nchgaa tucui lca hua sca
nu 'ya la ndi'in cha' 'in loo chendyu re, tsaña'an
nchca ti' mti nu nxcuan ne'. 14 A nda'an quityi
re 'in um ta si'yana ca chen lca tiquee um, cui'
ca nu si'yana su'hua tiyaan 'in um ña'an nchca
ti' sca sñen' nu ta'a la 'ñan. 15 Siya' ntsu'hui tsa
tii mii yu nu ndlo'o 'in um cha' 'in Cristo, una a
ntsu'hui qui'an la sti um, si'yana nan' ycuin' cha'
tsu'hue 'in Cristo Jesús lo'o um xa ya qui'an ti' um
'in ñi. 16 Jñan sca cha' tsu'hue 'in um si'yana cu'ni
cha'an um 'ñan tsaña'an chendyu nu ndu'huin.
17 Can' cha' msu'huan 'in yu Timoteo tsaa yu se'en

ndi'in um, yu nu lca ña'an nchca ti' sca sñe' nu
ta'a la 'ñan, lo' ñi ndi'in cha' 'in yu lo'o cha' 'in
Ñi X'nan na, lo' si'ya yu a s'ni quia yu'hui ti' um
'ñan tsaña'an nguiaa cha' 'ñan lo'o Cristo, si'yana
scaña'an ti ndlo'on 'in jun ta'a na nchgaa se'en
ndiyo' ti'in jun. 18 Una ntsu'hui um ngui'ni siye'
um, lo' ñan ti' um si'yana a ntsu'hui 'a cha' tsa'an
se'en ndi'in um, 19 una tsa'an se'en ndi'in um nu
ndla ti re, cha' Ñi X'nan na taa ñi cha' cuiya',
xacan' ca jlyo tin' cha' na ntsu'hui ca cha' cuiya'
'in nu ngui'ni siye' 'in, uta lca na chacui' cha' ti.
20 Si'yana tsaña'an nu ndlo Ndiose tñan, a lca na
cha' ti, cui' ca nu lca na cha' cuiya' 'in ñi. 21 ¿Ña'an
ta nchca ti' um xacan'? ¿Ta tsa'an se'en ndi'in um
lo'o yca chcua yaan' uta tsa'an lo'o cha' tsu'hue
lo'o sca cusya nu cuti?

5

Yu Pablo m'ni cuiya' yu sca cha' ni' lyaa

1 Cua' ne cha' si'yana lja um re ntsu'hui nu
nguiten yu'hui lo'o sca ne' cuna'an, ñi lja ne'
gentil lo' a ne cha' n'ni ne' cuaña'an, nu hasta
ntsu'hui nu nda'an lo'o jyi'an na'an. 2 ¡Loo nu
nga'an cha' ca ti'i nga'an 'in um, nde nducui ti'
um! ¿Ta si'i ndyi'o la tñan culyoo um 'in yu
nu ngui'ni cuaña'an? 3 Siya' tijyo' nchcan, una
cusya 'ñan ndi'in lo'o um, can' cha' nan' cua' m'ni
cuiyan' cha' 'in yu. 4 Lo'o cunta 'in Ñi X'nan na
Jesucristo xa quio' ti'in um tsatlyu, lo' cu'ni um
cunta si'yana lo'on ndi'in lo'o um, lo' si'ya cha'
cuiya' 'in Ñi X'nan na Jesucristo, 5 tyaa um cunta
'in yu tuyaa' Laxa'an, si'yana xitijin can' 'in yu nu
ti'i lo'o tso' 'in cunan' yu, una cusya 'in yu tyi'o
laa na tsaan nu cu'ni Ñi X'nan na Jesús xñan bsya
'in nten. 6 Can' cha' a ntsu'hui cha' cu'ni siye' um.
¿Ta a jlyo ti' um si'yana lo'o tsachin' suun jaslya
n'ni lyi'un na ña'aan scuan can'? 7 Tsu'hue lati
culo tso' um suun jaslya nu cula can', lo' ca um
scuan nu cui ti, nu luhui ña'an nu ntsu'hui cha'
ca um, si'yana Cristo ñi nu lca slya' 'in na, cua'
ngujui ñi tñan loo na. 8 Can' cha' cu'ni na ta'a
pascua, una si'i 'a ticui' lo'o suun jaslya nu cula
can', ñi si'i lo'o cha' ngunan' uta lo'o cha' mañan,
cui' ca nu cu'ni na ta'a lo'o jaslya nu a mxitiyaa'
lo'o scuan cula can', lo' tyi'an lo'o na sca cha'
tiyaa nu luhui lo'o cha' nu ñi. 9 Cua' ycuin' cha' re
xa ngua'an tñan sca quityi 'in um, si'yana a tyi'an
'a um lo'o nu nguiten yu'hui lo'o ña'an tucui ti,
10 lo' a nchcuin' cha' 'in nten nu a ndiya qui'an
ti', nu nguiten yu'hui lo'o ña'an tucui ti, uta si'ya
cha' 'in nu ndyi'o tiquee lo'o cha' cuilyiya', ta
yu cunan, uta nu n'ni tnu lcuin jo'o, si'yana cha'
siya' ti a nchca ti' um ña'an um 'in nten can', 'ni
cha' tyi'o um loo chendyu re xacan'. 11 Cui' ca nu
ngua'an tñan quityi can' 'in um si'yana a tyi'an
'a um lo'o nu nchcui' si'yana lca ta'a ndiya qui'an
ti' um, lo' cha' ti' nguiten yu'hui can' lo'o ña'an
tucui ti, ta nchcui ti' cha' cuilyiya', ngui'ni tnu
lcuin jo'o, nxiycha' 'in xca tucui, nchca cu'hui,
ngui'ni cunan, ñi a ntsu'hui cha' cu um sca se'en ti
lo'o can'. 12 Xacan' jan ñi, ¿ta ntsu'hui suun 'ñan
cu'nin cuiyan' cha' 'in nu a ndiya qui'an ti'? Lo'
'un jan ñi, ¿ta a nga'an cha' cu'ni cuiya' um cha'
'in jun nu ntsu'hui lja um? 13 Si'yana tsalca nu a
ndiya qui'an ti' 'in Ndiose, cui' ñi cu'ni cuiya' ñi
cha' 'in can'. Can' cha' —culo tso' um 'in yu nu
ngui'ni cha' ngunan' can' lja um—.

6

Ticui' jun culyohui jun cha' nu ndi'in 'in jun

1 Cha' ntsu'hui um ndi'in nsuun um lo'o ta'a
ndiya qui'an ti' um, ¿ta xtyi ti' um tsa taa um
qui'ya 'in can' tloo bsya nu a ndiya qui'an ti', lo'
si'i tloo jun ta'a na? 2 ¿Ta a jlyo ti' um si'yana
jun ta'a na cu'ni xñan bysa 'in nten chendyu tiyaa
xaa? Cha' cuaña'an ntsu'hui cha' cu'ni cuiya' um
cha' 'in nten chendyu, ¿ñi cha' a tca cu'ni cuiya'
um sca cha' nu suhue la nchca lja um? 3 ¿Ta
a jlyo ti' um si'yana hasta lo'o angujle ntsu'hui
cha' cu'ni cuiya' na cha' 'in? ¿Ña'an la ca cha'
nu nchca lja um, na a tca culyohui um? 4 Can'
cha' xa culyohui um scasca cha', ¿ñi cha' ndyi'an
taa um qui'ya tloo sca nten nu a tucui lca ni' lyaa
se'en ndiyo' ti'in um? 5 Nchcuin' lo'o um cha' re
si'yana xijyi'o ti' um, ¿ta na a ntsu'hui sca nu tiyaa
lja um nu culyohui cha' nu nchca 'in um? 6 ¿Ñi
cha' ticuii' jun ta'a na ndi'in suun jun, lo' tloo
nten nu a ndiya qui'an ti' ndyi'an taa jun qui'ya?
7 Tsaña'an nu ndi'in y'ni um, cua' mtnan' um cha'
'in um si'yana nsuun um lo'o ticuii' ta'a um. ¿Ta
a tsu'hue la cha' ta loo um lo'o cha' can'? Cha'
ntsu'hui nu ngui'ni mañan lo'o um, ¿ta a tsu'hue
cha' xnu um cha' can' cuati ña'an? 8 Una ngui'ni
um nu ti'i can', lo' ngui'ni um cha' mañan lo'o
ticuii' jun ta'a na. 9 ¿Ta a jlyo ti' um si'yana nu
nducun' a sten can' se'en ndlo Ndiose tñan? A
taa um ya' caja nu cuñilyi'o 'in um, si'yana nu
nguiten yu'hui lo'o ña'an tucui ti, nu n'ni tnu
lcuin jo'o, nu nguiten yu'hui lo'o cuilyi'o nten,
uta yu nu n'ni 'in tsaña'an n'ni ne' cuna'an, ta
nguiten yu'hui yu lo'o ticuii' ta'a qui'yu yu, 10 nu

n'ni cunan, nu nchcui ti' cha' cuilyiya', nu cu'hui,
nu ñan qui'ya 'in xca tucui, lo'o nu n'ni mañan.
Nchgaa nu ngui'ni cha' re a sten can' se'en ndlo
Ndiose tñan. 11 Lo' re tucui ncua um cua' s'ni, una
cua' ñii cua' mxnu luhui ñi 'in um, lca um nten nu
cua' mdo'o hui 'in ñi, a xca 'a qui'ya nducui um
si'ya cha' cuiya' 'in Ñi X'nan na Jesús lo'o Espíritu
'in Stina Ndiose.

Lca na laa 'in Ndiose

12 Nan' nchgaa cha' tca cu'nin, una si'i nchgaa
na ndyi'o tñan cu'nin 'in na, tca cu'nin nchgaa
loo cha', una ñi sca can' a taan cha' cuiya' culo
na tñan 'ñan. 13 Na nu nchcu na ndyi'ya ti'in na
ni' na, lo' si'ya ni' na can' cha' nchcu na, una
chcuaa cha' re cu'ni tyii Ndiose 'in na. Una a
msu'hua Ndiose 'in na si'yana sten yu'hui na lo'o
ña'an tucui ti, cui' ca nu si'yana ca ja'an na 'in
Ñi X'nan na, lo' cui' ñi culo ñi tñan 'in na. 14 Lo'
Ndiose, ñi nu m'ni cha' mdyiqui'o Ñi X'nan na,
cui' cuaña'an cu'ni ñi cha' tyiqui'o nare' si'ya cha'
cuiya' 'in ñi. 15 ¿Ta a jlyo ti' um si'yana cunan'
na sca cha' ti 'in na lo'o Cristo? ¿Ta cu'ni na
cha' si'yana cunan' Cristo ca sca cha' ti 'in na lo'o
ne' cuna'an nducun'? A ntsu'hui cha' cu'ni na
cuaña'an. 16 ¿Ta a jlyo ti' um si'yana nu nguiten
yu'hui lo'o ne' cuna'an nducun', sca tucui ti lca
lo'o ne'? Si'yana nchcui' quityi 'in Ndiose: —
Chcuaa can' sca tucui ti lca—. 17 Una nu nducuan
xu'hue 'in Ñi X'nan na, sca cusya ti 'in lo'o ñi.
18 Can' cha' tyi'o tso' um sii' cha' nu nguiten
yu'hui um lo'o ña'an tucui ti. Si'yana scasca la
qui'ya, a n'ni na ti'i lo'o na ticuii' na, una nu
nguiten yu'hui lo'o xca tucui, can' nu ngui'ni ti'i
lo'o ticuii'. 19 ¿Ta a jlyo ti' um si'yana cunda scaa
um lca um laa se'en ntsu'hui Espíritu nu Luhui
'in Ndiose, ñi nu ncuan xu'hue um lo'o cunta
'in Ndiose, lo' a ndi'in 'a um lo'o cunta 'in um?
20 Si'yana cua' jui nu msu'hua lyiya' 'in um lo'o
tne, can' cha' cu'ni tnu um 'in Ndiose si'yana cui'
ñi ntsu'hui ñi cunta 'in um lo'o cusya 'in um.

7

Cha' 'in jun nu ndyijyi cuilyi'o

1 Lo' xca cha' tsaña'an nu mñicha' um 'ñan
loo quityi nu ngua'an tñan um can', tsu'hue cha'
cua na yu qui'yu a cunan yu nten 'in yu, 2 una
si'ya cha' nu nguiten yu'hui yu lo'o ña'an tucui
ti, cunda scaa yu qui'yu caja cuilyi'o yu, ticui'
cuaña'an jun cuna'an, cunda scaa jun ntsu'hui
cha' tyi'in jun lo'o cuilyi'o jun. 3 Yu qui'yu cua
su'hua ta yu cha' nu qui'ni ca'an 'in yu lo'o
cuilyi'o yu, cui' cuaña'an nten 'in yu ca ja'an lo'o
cha' can'. 4 Si'yana jun cuna'an, cua' mdyaa jun
'in jun 'in cuilyi'o jun, cui' cuaña'an yu qui'yu,
cua' mdyaa yu 'in yu 'in nten 'in yu. 5 Can' cha'
a nchca cha' tyon quee' um scasca um 'in cuilyi'o
um, una tca si'yu co' um cha' re, cha' cu'ni sca
um cha' 'in um lja nu chcui' lyi'o um 'in Ndiose,
xacan' xitucui um cha' re lo'o cuilyi'o um, si'yana
a cu'ni laxa'an canan 'in um, ta sten yu'hui um
lo'o xca tucui. 6 Nchcuin' cha' re lo'o um si'yana
ntsu'hui suun 'in um, una si'i si'yana xicu'nin
'in um ta cu'ni um cuaña'an. 7 Si'yana cunta
cha' nu 'ñan, tsu'hue 'a cha' cua na nchgaa yu
qui'yu tyi'in yu tsaña'an nu nan' ndi'in scan tin,
una cunda scaa na cua' mdaa Ndiose xu'hue na,
lo' si'i scaña'an ti ntsu'hui cha' tyi'in na. 8 Una
tsalca yu nu ndi'in ycui' ti uta jun nu nguinu lo'o
cha' ycui' ti, tsu'hue 'a cha' cua na tca tyi'in jun
tsaña'an nu nan' ndi'in scan tin, 9 una cha' a tca
tyi'in can' scati tca caja cuilyi'o, si'yana tsu'hue
la nu caja nten 'in can', lo' si'i nu tyi'an ntsu'hui
cha' can' tiquee. 10 Una tsalca nu cua' ndi'in
cuilyi'o, chcuin' lo'o si'ya cha' cuiya' 'in Ñi X'nan
na: Jun cuna'an a ntsu'hui cha' cula' ti'in jun
'in cuilyi'o jun, 11 lo' cha' cula' ti'in can' 'in yu,
quinu can' scati uta cu'ni chu'hue cha' 'in lo'o
yu, cui' cuaña'an yu qui'yu a ntsu'hui cha' cula'
ti'in yu 'in nten 'in yu. 12 A cunta nchcuin' lo'o
nchgaa la tucui, siya' a ycui' Ñi X'nan na cha'
re: Cha' yu ta'a na ndi'in lyi'o yu ne' cuna'an
nu a ndiya qui'an ti', una cha' tsu'hue ntsu'hui
tiquee ne' ndi'in ne' lo'o yu, a ntsu'hui cha' cula'
ti'in yu 'in ne'. 13 Ticui' cuaña'an jun cuna'an nu
ndi'in lo'o yu qui'yu nu a ndiya qui'an ti', una
cha' tsu'hue ntsu'hui tiquee yu ndi'in yu lo'o jun,
a ntsu'hui cha' cula' ti'in jun 'in yu. 14 Si'yana
nu a ndiya qui'an ti' can', cua' ndi'in cunta 'in
Ndiose si'ya cha' 'in cuilyi'o nu ndiya qui'an ti',
can' cha' lo'o sñe' can' caja ña'an tyi'o laa, una
cha' cula' ti'in ta'a jun chen nchcui quinan' sñe'
jun. 15 Una cha' nu a ndiya qui'an ti' can' nchca ti'
cula' ti'in 'in nten 'in, cula' ti'in tu 'in yu, lo' cha'
cuaña'an tsato'o quinu jun scati jun, yu qui'yu uta
nu cuna'an, a sca la cha' nducui ncha'an 'in jun,
si'yana Ndiose nchca ti' ñi tyi'in tsu'hue na lo'o
ta'a na. 16 Xacan' jan ñi, 'un ne' cuna'an nu ndiya
qui'an ti', ¿ta na'an na, na a tyi'o laa cuilyi'o um
si'ya cha' nu ndiya qui'an ti' um? Cui' cuaña'an
'un yu qui'yu nu ndiya qui'an ti', ¿ta na'an na, na
a tyi'o laa nten 'in um si'ya cha' nu ndiya qui'an
ti' um? 17 Una cunda scaa na cua' ña'aan xu'hue

mdaa Ñi X'nan na 'in na, lo' tsaña'an msi'ya ñi
'in na, cuaña'an tsa quiñan na. Cui' cha' re ndlon
tñan 'in jun ta'a na nchgaa se'en ndiyo' ti'in jun.
18 ¿Ta nde'en um cua' ncua circuncida 'in um xa
ya qui'an ti' um? Quinu tu um cuaña'an. Cha'
ya qui'an ti' um, lo' a ncua circuncida 'in um, a
'ni 'a cha' ti' ca na 'in um. 19 Si'yana a sca cunta
ntsu'hui cha' ncua circuncida 'in na uta a ncua na,
una nu xu'hua se'en na cha' nu ndlo Ndiose tñan,
can' cha' nu ndon loo la. 20 Can' cha' cunda scaa
na ca tsu'hue chu'hui tiquee na tsaña'an ndi'in
cha' 'in na xa ya qui'an ti' na 'in ñi. 21 ¿Ta cua'
lca um sca nguso nu jui nu msi'i 'in xa ya qui'an
ti' um? A cuhue ti' um cha' can', una cha' caja
ña'an culyohui um cha' can' lo'o x'nan um, hasta
tsu'hue lati. 22 Si'yana nu cua' lca nguso 'in xca
tucui xa ya qui'an ti' 'in Ñi X'nan na, cua' mdo'o
laa can' cunta 'in Ñi X'nan na, ticui' cuaña'an
lo'o nu a lca nguso xa ya qui'an ti', una cua' ñii
lca can' nguso 'in Cristo. 23 Si'yana cua' jui nu
msu'hua lyiya' cha' 'in um, a ntsu'hui cha' xñi
su'hua yaa' xca tucui 'in um. 24 Can' cha' cunda
scaa 'un jun ta'a na, tsaña'an cha' 'in um xa ya
qui'an ti' um, cuaña'an tsa quiñan um sca cha' ti
'in um lo'o Ndiose. 25 Tsaña'an ndi'in cha' 'in nu
a nchca caja cuilyi'o, a ngulo Ñi X'nan na tñan
'ñan lo'o cha' re, una ntsu'hui suun 'ñan taan
sca cha' tiyaa 'in um si'yana Ñi X'nan na mña'an
'tnan ti' ñi 'ñan. 26 Nde cha' nu ñan tin' cui' si'ya
scasca cha' nu nchca loo chendyu re, tsu'hue la
cha' cua na tyi'in tu yu qui'yu tsaña'an cua' ndi'in
ca yu. 27 ¿Ta cua' jui cuilyi'o um? A cula' ti'in
um 'in can'. ¿Ta ndi'in um scati um? A cunan
um nten 'in um. 28 Una cha' caja cuilyi'o um,
si'i qui'ya ngui'ni um, ticui' cuaña'an lo'o ngüi'
cuna'an tsa suhue ti, cha' ta caja cuilyi'o can', si'i
qui'ya lca na 'in, tyicana xa nu cua' jui cuilyi'o
can', a s'ni ljyaan scasca cha' nduhue ti' 'in, lo'
a nchca tin' tyijyin can' cuaña'an. 29 Nde cha'
nu chcuin' lo'o um, 'un jun ta'a na: Tichin' xaa
ndi'in na loo chendyu re, can' cha' 'un nu ndi'in
cuilyi'o, cu'ni um cunta chcui nu nguia nde loo re
si'yana a ndi'in cuilyi'o um, 30 a cunta nu ndyi'ya
tu'hua tiquee, cu'ni can' cunta si'yana a sca cha'
ndijin, lo' nu tsu'hue ntsu'hui tiquee cu'ni cunta
si'yana lu'un ti', cui' cuaña'an lo'o nu nxi'i na
cu'ni can' cunta si'yana a sca na ndi'in 'in. 31 A
cunta nu ndi'in na 'in loo chendyu re, cu'ni can'
cunta si'yana a 'ni cha' 'in lo'o cha' can', si'yana
cha' nu nchca loo chendyu re ntsu'hui cha' tsatii
cha' 'in na. 32 Nchca tin' cha' cua na a chu'hui
cha' nduhue ti' tiquee um, si'yana yu ndi'in scati
lyee la nsu'hua loo yu cha' nu 'in Ñi X'nan na,
se'en nu quinu tsu'hue tiquee ñi lo'o yu. 33 Una
yu ndi'in cuilyi'o, ntsu'hui yuhue ti' yu tñan nu
cu'ni yu, ña'an ca si'yana quinu tsu'hue tiquee
nten 'in yu lo'o yu. 34 Ticui' cuaña'an ne' cuna'an
nu cua' jui cuilyi'o, si'i scaña'an ti ndi'in cha' 'in
lo'o ngüi' cuna'an tsa suhue ti, si'yana nu a nchca
caja cuilyi'o, lyee la nsu'hua loo can' cha' nu 'in
Ñi X'nan na, se'en nu cu'ni tñan 'in ñi lo'o nu
nchcui tiquee. Una jun nu ndi'in cuilyi'o, lyee
la ntsu'hui yuhue ti' tñan nu ntsu'hui cha' cu'ni,
si'yana quinu tsu'hue tiquee cuilyi'o can' lo'o.
35 Cha' nu cu'ni tsu'hue 'in um ca nchcuin', si'i
si'yana nchca tin' chcui ndijin loo chendyu 'in
um, cui' ca nu si'yana cu'ni um ña'an nu ntsu'hui
cha', lo' a sca cha' chcui ndijin se'en nu quia nan
um 'in Ñi X'nan na. 36 Una cha' ntsu'hui nu ñan ti'
si'yana cua' mdiyaa xaa caja cuilyi'o nu cuna'an
sñe', tca cu'ni cuiya' cha' can' si'yana si'i qui'ya
lca na, cui' ca nu ntsu'hui cha' cuiya' 'in caja
cuilyi'o cha' nchca ti'. 37 Una cha' cua' m'ni tiquee
can' si'yana a caja cuilyi'o, lo' ñi a 'ni cha' 'in lo'o
cha' can', tsu'hue si'yana a chu'hui yuhue ti' sti
can' 'in sñe' nu caja cuilyi'o. 38 Can' cha' nu taa
'in sñe' caja cuilyi'o, tsu'hue ña'an nu cu'ni can',
lo' nu a ñan ti' taa sñe' hasta tsu'hue lati tsato'o
'in can'. 39 Si'yana ne' cuna'an nu cua' jui cuilyi'o,
a ntsu'hui cha' cuiya' tyi'in lo'o xca tucui lja nu
ti' lo'o yu, una cha' caja yu tca caja cuilyi'o ne'
xiya', ca ti na ndiya qui'an ti' can' 'in Ñi X'nan
na. 40 Una cunta cha' nu 'ñan, tsu'hue lati nu
quinu can' lo'o cha' ycui' ti, si'yana ñan tin' lo'on
ntsu'hui Espíritu 'in Ndiose 'ñan.

8

Na nu cua' msu'hua ne' loo jo'o

1 Tsaña'an nguiaa cha' 'in na nu cua' msu'hua
ne' loo jo'o, nchgaa na ndyi'ya na cunta cha' re,
lo' tca tsa lo'o na 'in na loo cha' siye', una cha'
ntsu'hui cha' tsu'hue 'in na lo'o ta'a na, can' cha'
nu nda yaa' 'in na. 2 Cha' ntsu'hui nu ñan ti'
si'yana cua' ngu'ya cha' tiyaa, a nchca ca jlyo ti'
ña'an nu ntsu'hui ca cha'. 3 Una cha' ntsu'hui nu
lyee lca tiquee lo'o Ndiose, can' nu ndyu'hui lyoo
tsu'hue ñi 'in. 4 Lo' tsaña'an nguiaa cha' 'in nu
nchcu na nu cua' yu'hui loo jo'o, cua' jlyo ti' na
si'yana lcuin jo'o a ntsu'hui cusya 'in na, cui' ca
nu scati Ndiose ntsu'hui. 5 Siya' ntsu'hui scasca
ndiose 'in ne', ta la ni' cuaan uta loo chendyu re,
(lo' cha' ñi si'yana qui'an ndiose ntsu'hui 'in ne',

a cunta qui'an x'nan ne'), 6 una cunta 'in nare',
scati Ndiose ntsu'hui, cui' ñi nu lca Stina, ñi nu
mtñan nchgaa loo na, lo' cui' cunta 'in ñi ndi'in
na. Cui' cuaña'an ntsu'hui scati X'nan na, ñi nu
lca Jesucristo, lo' cui' si'ya ñi ndi'in nchgaa loo
na, can' cha' lo'o na. 7 Una si'i nchgaa jun ndyi'ya
jun cunta cha' re, si'yana xa nchcu jun na nu cua'
yu'hui loo jo'o, a nchca jlya ti' jun cha' 'in lcuin
jo'o, lo' si'yana a ndyi'ya tsu'hue jun cunta, n'ni
tucua ti' jun lo'o cha' re. 8 Lo' ñi si'i si'ya cha'
nchcu, ta can' cha' cuan xu'hue Ndiose 'in na. Cu
na, uta a cu na 'in na, scaña'an ti ntsu'hui lyoo na
tloo ñi. 9 Cha' ta xque' ti' um si'yana tca cu um 'in
na, una xñi um cunta si'yana a xitlyu um 'in jun
nu ngui'ni tucua ti' lo'o cha' re. 10 Si'yana cha' 'un
ndyi'ya la um cunta lo'o cha' re, lo' nducua ycu
um tu'hua msa tloo sca lcuin jo'o, lo' cha' sca jun
nu cune' cha' tiyaa 'in ña'an 'in um, ¿ta a lo'o can'
ca ti' cu na nu cua' yu'hui loo jo'o? 11 Lo' si'ya cha'
tiyaa 'in um tsato'o quinan' sca jun ta'a na nu jo'o
ti ndi'in cha' 'in, cui' nu ngujui Cristo tñan loo.
12 Cha' cuaña'an cu'ni um cha' cu'ni na'an ti' sca
ta'a ndiya qui'an ti' um, lo' tyisnan cu'ni tucua ti'
can', ña'an loo cha' tloo Cristo ngui'ni um qui'ya.
13 Cha' ta si'ya cha' nchcu xityun 'in sca ta'a ndiya
qui'an tin' loo qui'ya, siya' ti a najo'o cun cunan',
si'yana a nchca tin' chcui ndijin loo chendyu 'in
sca ta'a ndiya qui'an tin'.

9

Cha' cuiya' nu ntsu'hui 'in yu Pablo

1 ¿Ta a lcan nan' sca nu ngua'an tñan Ndiose
'in? ¿Ta a ntsu'hui suun 'ñan cu'nin nchgaa loo
cha'? ¿Ta si'i lo'on nan' na'an tloon 'in Ñi X'nan
na Jesús? ¿Ta si'i um ya qui'an ti' um 'in Ñi
X'nan na si'ya cha' nu ycuin'? 2 Cha' xca tucui
nchcui' si'yana a lcan yu nu ngua'an tñan Ndiose
'in, una 'un jlyo tsu'hue ti' um tucui lcan. ¿Ta
si'i cui' um lca um nu ncua chcan' loo si'yana
Ñi X'nan na ngua'an tñan ñi 'ñan? 3 Nde cha'
nu xcuen 'in tsalca nu nsu'hua qui'ya 'ñan: 4 ¿Ta
a ntsu'hui suun 'in hua cuan xu'hue hua na nu
tyi'in tyaa jun tloo hua? 5 ¿Ta a ntsu'hui cha'
cuiya' can lo'o hua sca jun cuna'an ta'a na nu lca
cuilyi'o hua, tsaña'an ngui'ni nchgaa la ña'an yu
nu nda'an ycui' cha' tsu'hue 'in Ndiose, tsaña'an
m'ni yu ta'a ngula Ñi X'nan na, uta yu Tyo? 6 ¿Ta
huare' ti lo'o yu Bernabé a ntsu'hui suun 'in hua
chcuan hua cunta tñan nu ngui'ni hua? 7 ¿Ta
nde'en sindatu a xñi siya' se'en ngui'ni tñan?
¿Ti nu ntya ti uva, lo' a nchcu na nu ndyi'yu
loo na? ¿Ti nu n'ni co'o bta lo' a ndyi'yo styi'
'in? 8 ¿Ta ñan ti' um si'yana lo'o cha' tiyaa 'ñan
nchcuin' cha' re? ¿Ta si'i cuaña'an nchcui' quityi
'in Ndiose? 9 Si'yana ndeña'an nchcui' lee nu
ngua'an Moisé: —A su'hua um quiso tu'hua bta
nu ngui'ni tñan—. ¿Ta cha' 'in bta ca nchcui'
Ndiose, 10 uta si'ya cha' 'in huare'? Si'ya cha'
'in hua ngua'an scua na, si'yana yu nu nsta yuu
lo'o yu nu nxo' 'in na nducua tloo yu chcuan
yu cunta tñan nu m'ni yu. 11 Cha' huare' yta
hua cha' tsu'hue 'in Ndiose se'en ndi'in um, ¿ta
a tca tucua chin' tloo hua 'in um lo'o tñan nu
ngui'ni um? 12 Cha' xca tucui ngui'ni ca'an 'in
lo'o tñan nu ngui'ni um, ¿ta a lyee la ntsu'hui
suun 'in huare' cuan xu'hue hua tñan nu ngui'ni
um? Una a xtyi ti' hua cu'ni hua cuaña'an, cui'
ca nu nda loo hua ndijin hua nchgaa loo cha'
si'yana a nchca ti' hua chcui ndijin hua tloo nu
nducuan xu'hue cha' tsu'hue 'in Cristo. 13 ¿Ta a
jlyo ti' um si'yana nu ngui'ni tñan ni' lyaa, ticui'
ni' lyaa tyi'o na nu cunajo'o 'in? Cui' cuaña'an
lo'o nu ndiquin tucua 'ni se'en ngui'ni tnu ne'
'in Ndiose, ¿ta si'i cui' can' ndyi'o na nu cunajo'o
'in? 14 Cui' cuaña'an ngulo Ñi X'nan na tñan 'in
nu nda'an ycui' cha' tsu'hue 'in ñi, si'yana ticui'
loo tñan can' caja na nu cunajo'o 'in. 15 Una ñi
sca cha' re lo' a nducua tloon, lo' ñi a ngua'an
quityi re ta si'yana nducua tloon taa um na nu
cunajo'o 'ñan, cui' ca nu ndyi'o lati tiqueen cajan
culo nducua la, lo' si'i nu caja nu si'yu co' cha'
nu nducui tin' cu'nin. 16 Tsaña'an nu nchcuin'
cha' tsu'hue 'in Cristo, a tca cu'nin siyen' lo'o cha'
re, si'yana tñan ntsu'hui cha' cu'nin ca lca na.
¡Una ti'i ca xu'huen cha' a chcuin' cha' tsu'hue 'in
Cristo! 17 Cha' nan' chcuin' cha' tsu'hue 'in Cristo
lo'o cha' tsu'hue nu ndyi'o tiqueen, nducua tloon
qui'ni ca'an cha' tsu'hue 'ñan, lo' cha' a ndyi'o
tiqueen chcuin' 'in na, una a ndyijyi ña'an si'yana
tñan cua' ngua'an 'ñan ca lca na. 18 ¿Ti ña'an
ta cha' tsu'hue qui'ni ca'an 'ñan xacan'? Cui'
si'yana xu'hue ti chcuin' cha' tsu'hue 'in Cristo,
lo' a nducua tloon ta cui' se'en tyijyin yu'hui 'ñan
loo tñan re, siya' ntsu'hui suun 'ñan. 19 Siya' ñi
sca tucui lo' a nducua tloon 'in, una nchgaa tucui
nducua tloo 'ñan, ña'an ca si'yana qui'an la nten
tsa qui'an ti'. 20 N'nin 'ñan ña'an nchca ti' ne'
judio, si'yana nducua tloon tsa qui'an ti' ne' judio
'in Cristo. Cui' cuaña'an lo'o nchgaa nu nguia
ncha'an cha' 'in lee (siya' nan' a nguia ncha'an
cha' 'in lee), una n'nin 'ñan tsaña'an n'ni sca nu
nguia ncha'an cha' 'in lee, si'yana nducua tloon

tsa qui'an ti' can' 'in Cristo. 21 Ticui' cuaña'an
lo'o nu a m'ni cha'an cha' 'in lee, n'nin 'ñan ña'an
nchca ti' nu a m'ni cha'an cha' 'in lee, si'yana
nducua tloon tsa qui'an ti' can' 'in Cristo, (una si'i
si'yana nscuan tloon lee 'in Ndiose, cui' ca nu lee
'in Cristo nguia ncha'an), 22 Cui' cuaña'an lo'o jun
nu na'an ti', n'nin 'ñan si'yana na'an tin' si'yana
su'hua loo la jun cha' 'in Ndiose. Scasca ña'an
ngui'nin lo'o nchgaa tucui, ña'an ca si'yana lja
can' ntsu'hui nu tyi'o laa. 23 N'nin cuaña'an si'ya
cha' tsu'hue 'in Cristo nu ya qui'an tin', si'yana
qui'ni ca'an 'ñan cha' tsu'hue nu ljyan lo'o cha'
can'. 24 ¿Ta a jlyo ti' um si'yana yu nu nxnan
su'hua, tsatlyu nxnan yu, una scati yu n'ni yu
canan? Cui' cuaña'an 'un su'hua um juesa si'yana
cu'ni um canan cha' tsu'hue can'. 25 Cui' cuaña'an
lo'o yu nu nsu'hua juesa 'in lo'o cha' cuijya, nxñi
can' cunta 'in lo'o nchgaa loo cha', si'yana nducua
tloo can' cu'ni canan sca cha' tsu'hue, siya' lca
na sca na nu ntsu'hui cha' jlyo, una tso' nu 'in
nare' nducua tloo na cu'ni na canan cha' tsu'hue
nu a ntsu'hui cha' tsatii. 26 Can' cha' cuaña'an
nsu'huan juesa 'ñan, una si'i cua cha' ti, lo' ñi
si'i tsaña'an n'ni yu nu ycuan' loo cui'in ti, 27 cui'
ca nu nsu'huan juesa 'ñan lo' a ndaan ya' si'yana
cunan' re cu'ni na canan 'ñan, ña'an tu' tsato'o
quinun ca'an chon', nan' yu nu ycui' cha' tsu'hue
'in Ndiose lo'o xca tucui.

10

A sten yu'hui na cha' 'in jo'o

1 'Un jun ta'a na, a nchca cha' jlya ti' na si'yana
nchgaa nten cula 'in na mda'an ne' se'en nducui
ndla', lo' nchgaa ne' mdijin xi'yu ne' sca yaa'
tujo'o, 2 lo' nchgaa ne' lo'o Moisé mda'an ne' se'en
nducui ndla' can', mdijin xi'yu ne' tujo'o can', 3 a
cunta nchgaa ne' ycu ne' jaslya nu mdaa Ndiose
'in ne', 4 cui' cuaña'an nchgaa ne' yi'o ne' tyi'a
nu mdaa Ndiose, cui' nu mdo'o loo quee nu mdaa
ñi, lo' quee can' lca Cristo, ñi nu mda'an lo'o 'in
ne'. 5 Una qui'an la ne' a nguinu tsu'hue tiquee
Ndiose lo'o ne', can' cha' ngula yaa' ñi 'in ne'
si'yana caja ne' se'en ngutyi can'. 6 Yato'o cha'
re si'yana chu'hui cha' tiyaa 'in na, lo' a chcui ti'
na cha' ngunan' ña'an m'ni ne' can'. 7 A nchca
cha' cu'ni tnu um jo'o tsaña'an nguinu scua cha'
'in ne': —Yten tucua nten can' ycu ne', mdyisnan
yi'o ne', lo' mdi'in jya ne'—. 8 Lo' ñi a ntsu'hui
cha' sten yu'hui na lo'o scasca ne' cuna'an ña'an
m'ni ne', lo' yato'o ngujui tsa cla nducua snan mii
ne', ni' sca tsaan ti. 9 Ñi a quijya su'hua na lo'o
cha' 'in Ñi X'nan na ña'an m'ni ne', yato'o ngujui
ne' xa ycu cunaan 'in ne'. 10 Ñi a chcui' yuhue'
um si'ya scasca cha', ña'an nu m'ni ne', lo' yato'o
yjui angujle 'in ne'. 11 Cha' re yato'o na si'yana
qui'ya na cunta scasca cha', lo' ngua'an scua na
si'yana su'hua tiyaa na 'in na, tsalca nu ti' ndi'in
xa tsatii cha' nu nchca loo chendyu re. 12 Can' cha'
nu xque' ti' tla ndon lo'o cha' nu ndiya qui'an ti',
xñi cunta si'yana a tyu loo qui'ya. 13 Scasca cha'
nu ljyaan 'in um, a s'ni nchgaa tucui ndijin cha'
can', una tla cha' 'in Ndiose, a taa ñi ya' tyijyin
um sca cha' nu a ta loo um, cui' ca nu loo cha' can'
sla ñi sca tucueen nu tyi'o um nde loo, si'yana
tyijyin um cha' can'. 14 Can' cha' 'un jun ta'a na
nu ndyu'hui cuiya' tin' 'in, a cu'ni tnu um lcuin
jo'o. 15 Nchcuin' lo'o um si'yana lca um nten nu
ndyi'ya cha' tiyaa, lo' cu'ni quii tsu'hue um cha'
ta cui' ña'an nchcuin'. 16 Xa ndyaa na xu'hue 'in
Ndiose si'ya vino nu cua' ncuan ñi, ¿ta si'i sca cha'
ti 'in na si'ya tne Cristo? Ticui' cuaña'an xa nchcu
na jaslya, ¿ta si'i sca cha' ti 'in na lo'o Cristo?
17 Siya' qui'an tucui lca na una tsatlyu nchcu na
scati jaslya, can' cha' sca cha' ti 'in na nchgaa na.
18 Xñi um cunta 'in ne' Israel xa nchcu ne' cunan'
'ni nu ndiquin tucua ne' tloo Ndiose, ¿ta si'i sca
cha' ti 'in ne' lo'o ñi xacan'? 19 ¿Ña'an ta xacan'?
¿Ta si'ya cha' re ntsu'hui lyoo jo'o can' uta na nu
cua' mducua loo na? 20 Una cunen lo'o um si'yana
ne' gentil xa ndujui ne' sca 'ni tloo jo'o 'in ne',
'in cui'in xa'an ngui'ni tnu ne', lo' si'i 'in Ndiose,
can' cha' a cu'ni sca um cha' 'in um lo'o cui'in
xa'an. 21 A ntsu'hui cha' co'o um vino tso' nu 'in
Ñi X'nan na, lo' ticui' xaa tso' 'in cui'in xa'an, a
tca cuan xu'hue um na nu nducua loo msa 'in Ñi
X'nan na, lo' ticui' xaa na nu nducua loo msa 'in
cui'in xa'an. 22 ¿Ta xtyi ti' na taa na cha' nsin' ti'
'in Ñi X'nan na? ¿Ta tla la cha' 'in nare' que 'in
ñi?

Su'hua loo na 'in Ndiose si'ya nchgaa loo cha'

23 Nchgaa cha' tca cu'nin, una si'i nchgaa na
ndyi'o tñan cu'nin 'in na, nchgaa cha' tca cu'nin,
una a nchgaa na nda yaa' na 'in xca tucui. 24 A
chu'hui yuhue ti' na tsa 'in ti na, cui' ca nu chu'hui
yuhue ti' na 'in xca tucui. 25 Ña'an nchca ti'
cunan' 'ni nu ndujui' ne' se'en nchca quiya', tca
cu um nchgaa loo cunan' can', una a cuñicha'
um la jui na, ta si'yana ngui'ni tucua ti' um, 26 —
si'yana chendyu re lo'o nchgaa na nu ndi'in 'in
na, na 'in Ñi X'nan na lca na—. 27 Cha' nde'en
nu a ndiya qui'an ti' 'in Ndiose cuni 'in um cu
um lo'o, lo' cha' ndyi'o tiquee um tsaa um, tca cu

um nchgaa loo na nu tyi'in tyaa tloo um, una a
cuñicha' um la jui na, ta si'yana ngui'ni tucua ti'
um. 28 Una cha' nde'en nu quitsa' 'in um si'yana
cua' mducua na loo jo'o, a cu um 'in na, cui' si'ya
cha' 'in nu mtsa' 'in um ta si'yana ntsu'hui nu
ngui'ni tucua ti', —si'yana chendyu re lo'o nchgaa
na nu ndi'in 'in na, na 'in Ñi X'nan na lca na—.
29 Si'i cha' 'in um ca nchcuin', cui' ca nu cha' 'in nu
ngui'ni tucua ti' can'. ¿Ta ndyi'o tñan cu'nin sca
cha' tloo xca tucui si'yana culo qui'ya can' 'ñan?
30 Cha' nan' tsu'hue ntsu'hui tiqueen nchcun sca
na lo' ndyaan xu'hue 'in Ndiose, ¿ta ndyi'o tñan
caja nu chcui ndijin si'ya cha' can'? 31 Can' cha'
xa cu um lo' co'o um, uta cu'ni um scasca loo
cha', su'hua loo um 'in Ndiose si'ya cha' can'. 32 A
nchca cha' chcui ndijin um tloo ne' judio, uta ne'
gentil, lo' ñi tloo jun ta'a na. 33 Cui' cuaña'an
nan' ntsu'hui yuhue tin' 'in nchgaa la tucui lo'o
nchgaa loo cha', lo' si'i tsa 'ñan tin ntsu'hui yuhue
tin', cui' ca nu nchca tin' si'yana quinu tsu'hue
nchgaa tucui, ña'an ca si'yana tca tyi'o laa qui'an
nten.

11

1 Cu'ni cha'an um 'ñan tsaña'an nan' ngui'nin
cha'an 'in Cristo.

Cha' 'in te' nu nxcua que jun cuna'an

2 Tsu'hue ntsu'hui tiqueen tsaña'an nguiaa
cha' 'in um, 'un jun ta'a na, si'yana ndiya yu'hui
ti' um 'ñan, lo' nguia ncha'an um nchgaa cha' nu
cua' mxnun 'in um. 3 Una nchca tin' ca jlyo ti'
um si'yana Cristo lca ñi que 'in nchgaa yu qui'yu,
lo' yu qui'yu lca yu que 'in nten 'in yu, lo' Ndiose
lca ñi que 'in Cristo. 4 A ntsu'hui cha' xcua te' que
yu qui'yu lja nchcui' lyi'o yu 'in Ndiose uta ndlo'o
yu cha' 'in ñi, si'yana sca cha' jyi'o ndaa yu 'in nu
lca que 'in yu. 5 Una jun cuna'an, cha' a xcua te'
que jun xa nchcui' lyi'o jun 'in Ndiose uta ndlo'o
jun cha' 'in ñi, cha' jyi'o ndaa jun 'in nu lca que 'in
jun, lo' su'hua ña'an ndi'in cha' 'in jun cha' cua na
ngulya que jun siya' ti. 6 Cha' a nchca ti' jun xcua
te' que jun, tsu'hue lati xi'yu quichan' que jun, lo'
cha' jyi'o ti' jun xi'yu quichan' que jun uta quilya
na 'in jun, tsu'hue lati xcua te' que jun. 7 Si'yana
yu qui'yu a ntsu'hui cha' xcua te' que yu, si'yana
Ndiose mtñan 'in yu chcui ña'an ñi, lo' mdaa ñi
sca cha' cuiya' 'in yu, una jun cuna'an ndi'in can'
cunta 'in nten 'in. 8 Si'yana yu qui'yu a mdo'o yu
tso' 'in ne' cuna'an, cui' ca nu ne' cuna'an mdo'o
ne' tso' 'in yu qui'yu, 9 ticui' cuaña'an a mtñan
Ndiose 'in yu qui'yu si'ya cha' 'in ne' cuna'an, cui'
ca nu si'ya yu qui'yu mtñan ñi 'in ne'. 10 Can' cha'
xcua te' que jun cuna'an, lo' cuaña'an ca chcan'
loo si'yana ntsu'hui nu lca que 'in jun, a cunta
si'ya cha' 'in angujle. 11 Una cunta 'in Ñi X'nan
na, a tca tyi'in yu qui'yu cha' a lo'o ne' cuna'an,
cuaña'an ne' cuna'an, a tca tyi'in ne' cha' a lo'o
yu qui'yu, 12 si'yana tsaña'an nu mtñan Ndiose
'in ne' cuna'an si'ya yu qui'yu, cuaña'an nchca
cune' sca yu qui'yu si'ya ne' cuna'an. Nchgaa
cha' re ljyaan na tso' 'in Ndiose. 13 Cu'ni cunta
um cha' re: ¿Ta ntsu'hui suun 'in jun cuna'an
chcui' lyi'o jun 'in Ndiose cha' a xcua te' que jun?
14 Tsaña'an ndi'in cha' 'in na, ¿ta a jlyo ti' na
si'yana cha' jyi'o lca na 'in yu qui'yu cha' tucuin
quichan' que yu? 15 Una si'i cuaña'an lo'o jun
cuna'an, sca cha' nducui ti' lca na 'in jun cha'
tucuin quichan' que jun, tsaña'an nducun sca te'
que jun cuna'an cuaña'an nguiaa cha' 'in jun lo'o
quichan' que jun. 16 Una cha' ntsu'hui nu nchca ti'
chcui' tyijyin si'ya cha' re, ca cuiya' ti' can' si'yana
sca cha' ti 'in hua lo'o cha' nu cua' ntsu'hui 'in jun,
scasca se'en ndiyo' ti'in jun lo'o cunta 'in Ndiose.

A se'en ña'an n'ni jun xa n'ni jun siin

17 Una cha' nu chcuin' lo'o um cua' ñii a tca
cunen si'yana ndyi'ya ndi'in um, si'yana loo nu
nga'an cha' tyi'in tsu'hue um, nde ndi'in suun
um. 18 Xa ndiyo' ti'in um, culo nducua la cha'
nu nen 'ñan si'yana tyun ta lca um, lo' tsacua
se'en ndiya qui'an tin' cha' re. 19 Una cha' cua' lca
si'yana tyisnan cha' cusuun lja um, lo' ca chcan'
loo ti ña'an nu ñi ndi'in cha' 'in. 20 Loo nu nga'an
cha' cu'ni um siin si'yana quia yu'hui ti' um 'in
Ñi X'nan na, si'i ña'an n'ni um, 21 xa cua' tyisnan
cu siin um, cunda scaa um nxitucua loo um cha'
'in um lo'o na nu lyi'ya um, ntsu'hui nu a sca na
ngui'ni ca'an 'in, lo' ntsu'hui nu hasta lo'o nchca
cu'hui. 22 ¿Ta na a nducua na'an 'in um se'en
ntsu'hui cha' cu um? ¿Ñi cha' nxcuan tloo um 'in
jun nu ndiya qui'an ti' 'in Ndiose lo' mdaa um cha'
jyi'o 'in jun nu ti'i ña'an chendyu 'in? ¿Ña'an ta
cunen si'ya cha' re? ¿Ta tsu'hue ña'an ndi'in y'ni
um cua? A tca cunen si'yana tsu'hue na.

Mxnu Ñi X'nan na cha' nu cu'ni na siin

23 Nde cha' nu mxnu Ñi X'nan na 'ñan, cui'
ña'an cha' nu cua' ngulo'on 'in um: Tla nu
ntsu'hui cha' quinu Ñi X'nan na Jesús, nducua ycu
siin jun, lo' msñi ñi sca jaslya, 24 mdyaa ñi xu'hue
'in Ndiose, msu'hue ñi 'in na, lo' juin ñi: Xñi um
lo' ca xu'hue um 'in na, si'yana nde nu lca cunan'
nan', nu si'ya um mdyaan 'ñan, cu'ni um cha' re
lo' quia yu'hui ti' um 'ñan. 25 Cui' cuaña'an xa

mdyi ycu siin ñi, msñi ñi vaso se'en ntsu'hui vino,
lo' juin ñi: Nde sca cha' nu cui ti lo' si'ya tnen
cu'ni chu'hue um cha' 'in um lo'o Ndiose. Cu'ni
um cha' re lo' quia yu'hui ti' um 'ñan nchgaa ya'
co'o um 'in na. 26 Can' cha' nchgaa ya' cu um
jaslya re lo' co'o um vino re, ndaa um suun si'yana
ngujui Ñi X'nan na, lo' cuaña'an tsa quiñan um
lo'o cha' re tsaya' quiaan ñi xiya'.

Xñi na cunta 'in na xa n'ni na siin

27 Ña'an tucui ti nu cu jaslya lo' co'o vino re,
si'ya cha' 'in Ñi X'nan na, lo' cha' a ñi ndi'in
cha' 'in, nducui can' qui'ya si'yana a msu'hua loo
cha' 'in cunan' Ñi X'nan na lo'o tne ñi. 28 Can'
cha' cunda scaa um ntsu'hui cha' cu'ni quii um
chendyu 'in um, xacan' tca cuan xu'hue um jaslya
lo'o vino re. 29 Si'yana nu nchcu jaslya lo' ndyi'yo
vino, cha' a nsu'hua loo can' cha' 'in Ñi X'nan
na, ticuii' nso' tucua qui'ya chon'. 30 Can' cha'
qui'an 'a nu ti'i ntsu'hui lja um, a cunta ntsu'hui
nu nguia ngui'ni na'an ti', lo' ntsu'hui nu cua'
ngujui. 31 Cha' naa cu'ni quii na chendyu 'in na,
a ntsu'hui cha' ca xñan bsya 'in na, 32 una cha' Ñi
X'nan na cu'ni cuiya' ñi cha' 'in na, xitijin ñi 'in na
nu ti'i, una si'i nu caan yuhue' chon' na tsatlyu
lo'o nten chendyu. 33 Can' cha' 'un jun ta'a na,
xa quio' ti'in um lo' cu'ni um siin, 'ni cha' quita
ta'a um. 34 Lo' cha' ntsu'hui nu nguite' ti', tca cu
can' la na'an 'in, lo' si'i nu so' tucua qui'ya chon'.
Nchgaa la ña'an cha' nu ti' lyijyi chcuin' lo'o um,
cua lyohui na 'in na xa tsa'an se'en ndi'in um.

12

Cha' 'in scasca cha' cuiya' mdaa Ndiose

1 'Un jun ta'a na, nchca tin' si'yana qui'ya um
cunta tsaña'an ndi'in cha' 'in scasca cha' cuiya'
nu ndaa Ndiose 'in na. 2 Cua' jlyo ti' um xa ti'
lyijyi tsa qui'an ti' um, cuti 'a ncua ja'an um
'in lcuin jo'o nu a ne 'in. 3 Can' cha' ca cuiya'
ti' um si'yana ñi sca nu nchcui' lo'o cha' cuiya'
'in Espíritu 'in Ndiose, a tca chcui' ca'an can'
'in Jesús, cui' cuaña'an a tucui nu tca culo'o
naan 'in Jesús si'yana lca Ñi X'nan can', cha' si'i
lo'o cha' cuiya' 'in Espíritu nu Luhui 'in Ndiose.
4 Scasca loo cha' cuiya' ndaa Ndiose 'in na, una
scati Espíritu ndaa 'in na. 5 A cunta scasca loo
tñan tca ta yaa' ta'a na, una cui' Ñi X'nan na
nducua tloo na. 6 Ticui' cuaña'an scasca ña'an
nu ngui'ni na, una scati Ndiose ngui'ni ñi nchgaa
cha' can' tsatlyu. 7 Cunda scaa na nchca chcan'
loo cha' cuiya' 'in Espíritu nu cua' jui 'in na, se'en
nu cu'ni tsu'hue 'in xca tucui. 8 Ntsu'hui nu
ndaa Espíritu cha' cuiya' 'in si'yana tca chcui' lo'o
cha' tiyaa, lo' ntsu'hui nu ndyijyi cha' cuiya' 'in
si'yana tca qui'ya la cunta ña'an nu ntsu'hui cha'
culo'o, una scati Espíritu ngui'ni cha' can'. 9 Xca
nu ndyijyi cha' cuiya' 'in si'yana tca tsa qui'an
ti' cha' nu tucui, una scati Espíritu ngui'ni cha'
can'. Cui' cuaña'an ndaa ñi cha' cuiya' 'in xca
can' si'yana tca cu'ni chca 'in nu ti'i, una ticui'
scati Espíritu ngui'ni cha' can'. 10 Ntsu'hui xca
nu nchca n'ni cha' nu tnu, a cunta ntsu'hui nu
nchcui' cha' 'in Ndiose, ntsu'hui nu ndyi'ya cunta
cha' nde'en nu nda'an lo'o cha' cuiñi, ntsu'hui nu
nchcui' lenguas, a cunta ntsu'hui xca nu ndlyo
scua la cha' can'. 11 Una ticui' scati Espíritu
ngui'ni nchgaa cha' re, cunda scaa na ngui'ni
ca'an cha' re 'in na cua' ña'aan ndyi'o tiquee ñi.
12 Tsaña'an ndi'in cha' 'in cunan' na, qui'an 'a cula
na ntsu'hui, una sca cha' ti 'in na, lo' siya' qui'an
la na, una scati tucui lca na, cui' cuaña'an ndi'in
cha' 'in na lo'o Cristo. 13 Si'ya scati Espíritu 'in
Ndiose nchgaa na mducua tya na lo' m'ni sca ñi 'in
na, ne' judio uta ne' griego, lo' ta nguso nu msi'i
ne' 'in uta nu ngui'ni tñan cha' 'in ti, nchgaa na
m'ni ñi cha' mtsa'an yu'hui scati Espíritu 'in na.
14 A cunta, cunan' na si'i scati cula na ntsu'hui,
cui' ca nu qui'an na. 15 Cha' ljuin quiya' na:
Si'yana a lcan yaa', a tucui lcan, ¿ta can' cha' a
ntsu'hui lyoo na? 16 Cha' ljuin nscan na: Si'yana a
lcan quiloo, a tucui lcan. ¿Ta can' cha' a ntsu'hui
lyoo na? 17 Cha' ña'aan cunan' na lca na chacui'
quiloo na, ¿la ta nducua nscan na xacan'? Cha'
ña'aan cunan' na lca na nscan na, ¿la ta nducua
siyen' na xacan'? 18 Una cunda scaa se'en 'in
cunan' na, cua' lca se'en mdi'in tyaa Ndiose 'in
na tsaña'an nu ncua ti' ñi. 19 Cha' scaña'an ti
nchgaa se'en 'in na, ¿ta chcui cunan' na xacan'?
20 Una siya' qui'an la cula na ntsu'hui, una scati
tucui lca na. 21 Can' cha' a ndyijyi ña'an chcui'
quiloo na lo'o yaa' na: A 'ni cha' 'ñan lo'o. Lo'
ñi a tca ljuin que na 'in quiya' na: A sca cha' 'ni
'ñan lo'o. 22 Ntsu'hui se'en 'in cunan' na nxque'
ti' na a ndon loo na, una can' nu lyee la 'ni cha'
'in. 23 Nde'en se'en 'in cunan' na, a nguia ti' na
lo'o na, una can' nu tsu'hue lati nxico' na 'in,
cui' cuaña'an lo'o sca se'en nu a nsu'hua loo na,
can' nu ta'a lati 'in na. 24 Se'en nu tsu'hue la
ña'an 'in cunan' na, a sca na ndiya lyijyi 'in na,
una Ndiose mdi'in tyaa ñi cha' si'yana nde lyee
la su'hua loo na 'in sca se'en nu ndiya lyijyi cha'
'in can', 25 ña'an ca si'yana a cula ya' ta'a na, cui'
ca nu scasca na ta yaa' ta'a na. 26 Cha' cuaña'an
ntsu'hui se'en ti'i 'in na, ti' ña'aan na ndii ti' na

ti'i, ticui' cuaña'an cha' ntsu'hui yuhue ti' na sca
se'en 'in cunan' na, ña'aan na tsu'hue lca 'in na
xacan'. 27 Can' cha' tsatlyu lca um cunan' Cristo,
lo' cunda scaa um lyi'ya loo um 'in cunan' can'.
28 Lja jun ta'a na ngulo ton Ndiose 'in jun cunda
scaa jun, culo nducua la ngua'an tñan ñi 'in nu
tucua suun tñan 'in ñi, xacan' ngulo ton ñi 'in nu
chcui' cha' tsu'hue 'in ñi, lo' nu cua' nchca snan,
can' nu culo'o 'in jun, xacan' lo'o nu n'ni cha' nu
tnu, lo'o nu n'ni chca 'in nu ti'i, lo'o nu nda yaa'
lo'o scasca tñan, lo'o nu lyi'ya cunta tñan 'in jun,
a cunta lo'o nu nchcui' lenguas. 29 ¿Ta nchgaa
can' ngua'an tñan Ndiose 'in si'yana tucua suun
tñan 'in ñi? ¿Ta nchgaa can' ndyi'an ycui' cha'
tsu'hue 'in ñi? ¿Ta nchgaa can' ndlo'o 'in jun?
¿Uta nchgaa can' n'ni cha' nu tnu? 30 ¿Ta nchgaa
can' n'ni chca 'in nu ti'i? ¿Ta nchgaa can' nchcui'
lenguas? ¿Ta nchgaa can' nchca 'in ndlyo scua la
cha'? 31 Can' cha' su'hua loo um cha' cuiya' nu
cua' jui 'in um, una nde lyee lati lo'o scasca cha'
nu ndon loo la can', una cua' ñii quitsan' 'in um
xca cha' nu tsu'hue lati.

13

Ndon loo nu chu'hui cha' tsu'hue 'in na

1 Cha' cua na tca chcuin' nchgaa loo cha' nu
nchcui' nten chendyu uta cha' nu nchcui' angujle,
lo' cha' a ntsu'hui cha' tsu'hue 'ñan, nguiaa cha'
'ñan tsaña'an nchca ti' sca chcuan nu la xnan ne
ti uta ña'an ne sca chcuan xa ndiya ca'an ta'a
na. 2 Cha' tca chcuin' cha' tsu'hue 'in Ndiose, uta
qui'yan cunta nchgaa loo cha' nu ntsu'hui cutsi'
'in ñi, lo' cha' mtsa'an yu'huin lo'o cha' tiyaa, uta
lyee ndiya qui'an tin' nu hasta sca qui'ya lo' tca
xitsa'an tucuan, una cha' a ntsu'hui cha' tsu'hue
'ñan, a tucui lcan. 3 Uta cha' cutsan nchgaa cha'
cuilyiya' nu ndi'in 'ñan lo' xicun 'in nu ti'i, hasta
tyaan 'ñan nu tiquin ne', una cha' a ntsu'hui cha'
tsu'hue 'ñan, a sca cunta ntsu'hui. 4 Cha' ntsu'hui
cha' tsu'hue 'in na ntsu'hui cha' tlyu ti' 'in na, cuti
nguiaa cha' 'in na, a ntsu'hui cha' jñan ti', ñi cha'
siye' lo' a ntsu'hui 'in na, lo' a nscuen cuaan na
'in na ticuii' na, 5 si'i la xnan n'ni na scaa cha' uta
tsa 'in ti na ntsu'hui yuhue ti' na, ñi a nchcuen
tique' na uta nxu'hua se'en na cha' nsin' ti', 6 si'i
na nde tsu'hue ntsu'hui tiquee na xa nchca sca
cha' ngunan', cui' ca nu tsu'hue ntsu'hui tiquee
na lo'o cha' nu ñi. 7 Nda loo na ndyijyin na nchgaa
nu ti'i, lo' ndiya qui'an ti' na lo'o nu chcui lca
tiquee na, nducua tloo na quinu tsu'hue nchgaa
loo cha', cui' cuaña'an nda loo na lo'o nchgaa
cha' ndijin na. 8 Cha' tsu'hue can' a ntsu'hui cha'
tsatii na, una cha' nu nxiycui' Ndiose 'in nten lo'o
cha' nu nchcui' ne' lenguas, cui' cuaña'an lo'o
cha' tiyaa nu nchca loo chendyu re tsatii tuhue
cha' 'in na. 9 Si'yana nducua se'en ti ndyi'ya na
cunta, cui' cuaña'an xa nchcui' na cha' 'in Ndiose,
10 una tiyaa tsaan ca chcui cha' 'in na, lo' a la 'a
quine cueen cha' nu ndiya lyijyi can'. 11 Xa ncuan
sca yu suhue ti, ycuin' ña'an nchcui' yu suhue
ti, nguñan tin' ña'an ñan ti' yu suhue ti, lo' cha'
tiyaa 'ñan ña'an cha' tiyaa 'in yu suhue ti, una xa
cua' culan mxnun nchgaa cha' nu n'ni yu suhue
ti. 12 Cua' ñii na'an na tsaña'an sca cunan nu jo'o
ti xaa 'in, una tiyaa xaa ña'an tloo ta'a ca na. Siya'
cua' ñii nducua se'en ti ndyi'yan cunta, una tiyaa
xaa chu'hui lyoon nchgaa cha' tsaña'an nu cua'
yu'hui lyoo Ndiose 'ñan. 13 Nde cha' nu nguinu
scua cua' ñii: Tsa qui'an ti' na 'in ñi, tucua tloo
na 'in ñi, lo' chu'hui cha' tsu'hue 'in na. Snan loo
cha' ca lca na, una cha' nu ndon loo lati, si'yana
chu'hui cha' tsu'hue 'in na scasca na.

14

Cha' nu nchcui' ne' lenguas

1 Chu'hui cha' tsu'hue 'in um scasca um, lo'
su'hua loo um scasca cha' cuiya' nu cua' jui 'in
um, una nu lyee lati nga'an cha' chcui' um cha'
tsu'hue 'in Ndiose. 2 Si'yana nu nchcui' lenguas,
si'i lo'o nten ta'a nchcui' can', cui' ca nu nchcui'
can' lo'o Ndiose, si'yana a tucui nu ndyi'ya cunta
cha' can', siya' lo'o cha' cuiya' 'in Espíritu nchcui'
can' cha' nu ntsu'hui cutsi' 'in ñi. 3 Una nu
nchcui' cha' 'in Ndiose, lo'o nten ta'a nchcui'
can' se'en nu culo ne', caja juesa 'in ne', lo' caja
cha' tnu tiquee 'in ne'. 4 Una nu nchcui' xca loo
lengua, tsa 'in ti can' nda yaa' na, una nu nchcui'
cha' 'in Ndiose, tsatlyu nda yaa' cha' can' 'in
nchgaa jun ta'a na. 5 Cunta cha' nu 'ñan, tsu'hue
cha' cua na nchgaa um chcui' um lenguas, una nu
lyee lati chcui' um cha' 'in Ndiose, si'yana ndon
loo la cha' can' que 'in nu nchcui' lenguas, una
cha' caja nu culyo scua la 'in na xacan' nchgaa
jun culo jun. 6 Can' cha' 'un jun ta'a na, cha'
nan' tsa'an se'en ndi'in um lo' chcuin' lenguas,
¿ñi cunta ntsu'hui 'in um? Una xcaña'an cha'
chcuin' lo'o um cha' nu ndaa Ndiose 'ñan, uta
culyo scua lan cha' tiyaa 'in ñi, lo' ta chcuin' cha'
'in Ndiose tloo um, uta culo'on 'in um ña'an nu
nguiaa cha' 'in ñi. 7 Xñi na cunta tsaña'an ndi'in
cha' 'in cuhuii xa ne na, ña'an nchca ti' cuhuii
quii uta sne tnu, lo' cha' a quine na ña'an nu
ntsu'hui cha', ¿ña'an ta ca jlyo ti' na ñi jyiin nguila
cuhuii can'? 8 Ticui' cuaña'an lo'o yu sindatu

xa nxicune yu cuhuii 'in yu, cha' a taa yu tyi'i
na ña'an nu ntsu'hui cha', ¿ti nu tca tyon tiyaa
lo' tsaa cusuun? 9 Cuaña'an 'un lo'o tu'hua um
cha' a chcui' la um sca cha', ¿ti nu tca qui'ya cha'
tiyaa cha' nu chcui' um? Cu'ni um cunta si'yana
loo cui'in ti nchcui' um. 10 Qui'an 'a loo cha' nu
nchcui' nten loo chendyu re, lo' cunda scaa na
ntsu'hui nu ndyi'ya cunta 'in na. 11 Una cha' a
ndyi'yan cunta cha' nu nchcui' xca tucui, cu'ni
can' cunta si'yana lcan sca nu mdo'o tijyo', lo'
nan' cu'nin cunta si'yana lca can' xca ta nten.
12 Cui' cuaña'an 'un cha' lyee lca tiquee um lo'o
scasca cha' cuiya' nu ndaa Espíritu 'in um, una
taa um ya' cha'an yu'hui um lo'o sca cha' nu tca
ta yaa' 'in nchgaa jun ta'a na. 13 Can' cha' nu
nchcui' xca loo lengua lja um, jñan can' 'in Ndiose
si'yana tca tyi'o scua la cha' nu nchcui'. 14 Si'yana
cha' chcuin' lyi'on 'in Ndiose lo'o xca loo cha' nu
si'i cha' nchcuin', tsa cusya ti 'ñan nchcui' na,
una si'i lo'o cha' tiyaa 'ñan. 15 ¿Ña'an ta cu'nin
xacan'? Chcuin' lyi'on 'in Ndiose lo'o cusya 'ñan
tsatlyu lo'o cha' tiyaa 'ñan. Cula lo'on 'in Ndiose
lo'o cusya 'ñan, una cui' cuaña'an lo'o cha' tiyaa
'ñan. 16 Si'yana cha' 'un cu'ni tnu um 'in Ndiose
lo'o cusya ti 'in um, lo' nu ndon nscan cha' nu
nchcui' um, ¿ña'an ta tca tyaa can' xu'hue 'in
Ndiose tsatlyu lo'o um, cha' a ndyi'ya can' cunta
cha' nu nchcui' um? 17 Cha' ñi si'yana 'un tsu'hue
'a ndyaa um xu'hue 'in Ndiose, una a nda yaa'
cha' can' 'in xca tucui. 18 Nan' ndyaan xu'hue
'in Ndiose si'yana lyee la nchcuin' lenguas que
'in nchgaa um, 19 una xa ndiyo' ti'in na lo'o ta'a
na, tsu'hue lati cha' chcuin' siya' ca'yu ti cha' nu
ndyi'yan cunta, ña'an ca si'yana tca culo'on 'in
nchgaa la tucui, lo' si'i nu chcuin' tsa tii mii cha'
nu a tucui ndyi'ya cunta. 20 Can' cha' 'un jun ta'a
na, a quiñan ti' um tsaña'an ñan ti' nu suhue ti,
cui' ca nu cu'ni um tsaña'an n'ni nu suhue ti nu
a sca cha' ngunan' ntsu'hui tiquee, una lo'o sca
cha' tiyaa nu chcui. 21 Si'yana ndeña'an nchcui'
lee 'in Ndiose: —Chcuin' lo'o nten re lo'o cha'
nu nchcui' xca ta nten, siya' cuaña'an a cu'ni
cunta ne' cha' nu chcuin'—, juin Ñi X'nan na.
22 Can' cha' nu nchcui' lenguas, a lca na sca cuiya'
'in nu ndiya qui'an ti', cui' ca nu nsu'hua tiyaa
na 'in nten nu nxcuan tloo 'in Ndiose. Una nu
nchcui' cha' 'in Ndiose tloo jun ta'a na, can' cha'
nu ngui'ni ca'an 'in nu ndiya qui'an ti', lo' si'i 'in
nten nu a ndiya qui'an ti'. 23 Cha' tsatlyu quio'
ti'in jun ta'a na, lo' nchgaa jun tyisnan chcui' jun
lenguas, lo' cha' sten sca jun nu cui ti uta nten
nu a ndiya qui'an ti', ¿ta a xque' ti' can' si'yana
ndiyo' um? 24 Una cha' cunda scaa um chcui'
um cha' 'in Ndiose, lo' cha' sten sca nten nu a
ndiya qui'an ti' uta sca nu cui ti, a s'ni su'hua can'
cha' tiquee si'ya cha' nu quine 'in, lo' qui'ya can'
cha' tiyaa si'yana ntsu'hui cha' tyaa cunta si'ya
chendyu 'in, 25 tyi'o scua la cha' nu ntsu'hui cutsi'
ni' cusya 'in, xacan' tyi'ya xtyin' tloo Ndiose lo'
cu'ni tnu 'in ñi, lo' tyisnan chcui' si'yana cha' ñi
ca ndi'in Ndiose lo'o um. 26 ¿Ña'an ta ndi'in cha'
xacan', 'un jun ta'a na? Si'yana xa ndiyo' ti'in um
ntsu'hui nu lyi'ya sca salmo, ntsu'hui nu ndlo'o
'in jun, xca nu nchcui' lenguas, uta ntsu'hui nu
nchcui' cha' nu ndaa Ndiose 'in, a cunta ntsu'hui
nu ndlyo scua la cha' can'. Nchgaa cha' nu cu'ni
um, cunan um ña'an nu culo jun si'ya cha' can'.
27 Cha' ntsu'hui nu nchca ti' chcui' xca loo lengua,
tca chcui' tucua ti uta snan ti jun, una si'i tsatlyu
chcui' jun, lo' xca nu culyo scua la cha' can'.
28 Una cha' a ntsu'hui nu tca culyo scua la cha'
can', tsu'hue lati chcua seen tu'hua can' se'en
ndiyo' ti'in jun, lo' chcui' lyi'o can' 'in Ndiose
lo'o cunta nu 'in ti. 29 Ticui' cuaña'an jun nu
chcui' cha' 'in Ndiose tloo jun ta'a na, tucua ti uta
snan ti jun ntsu'hui cha' chcui' jun, lo' nchgaa la
ña'an jun xñi jun cunta cha' ta cui' ña'an nchcui'
can'. 30 Cha' Ndiose taa ñi cha' nu chcui' xca nu
ntsu'hui lja um, tca cula' ti' nu mdyisnan ycui'
culoo la can', 31 lo' cuaña'an tca chcui' um cha'
'in Ndiose cunda scaa um, ña'an ca si'yana tca
cu'ni cha'an um nchgaa um lo' tsatlyu caja cha'
tnu tiquee 'in um. 32 Lo' tsalca nu nchcui' cha' 'in
Ndiose, cunda scaa can' ntsu'hui cha' xñi cunta
'in lo'o cha' can', 33 si'yana Ndiose a lca ñi Ndiose
nu n'ni tinto 'in nten, cui' ca nu n'ni ñi cha'
si'yana tsatlyu tyi'in tsu'hue na. A cunta tsaña'an
nguiaa cha' 'in jun ta'a na scasca se'en ndiyo' ti'in
jun, 34 jun cuna'an ntsu'hui cha' chcua seen jun,
si'yana a ntsu'hui cha' cuiya' 'in jun chcui' jun
se'en ndiyo' ti'in um, cui' ca nu cu'ni suun jun
'in jun tsaña'an nchcui' quityi 'in Ndiose. 35 Cha'
nde'en la cha' nchca ti' jun cuñicha' jun, la na'an
cuñicha' jun 'in nten 'in jun, si'yana a ntsu'hui
cha' chcui' sca jun cuna'an lja se'en ndiyo' ti'in
jun ta'a na. 36 ¿Ta xque' ti' um si'yana se'en ndi'in
um mducua suun cha' 'in Ndiose, uta na tsa se'en
ndi'in ti um mdiyaa cha' can'? 37 Cha' ntsu'hui
nu ñan ti' si'yana nchca 'in chcui' cha' 'in Ndiose
tloo jun, uta lyee ndiya qui'an ti', cu'ni can' cunta
cha' nu ngua'an re si'yana lca na cha' nu ndlo Ñi
X'nan na tñan. 38 Cha' ntsu'hui nu a cu'ni cunta
cha' re, ticui' cuaña'an a cu'ni um cunta 'in can'.

39 Can' cha' 'un jun ta'a na, cunan um ña'an nu
chcui' um cha' 'in Ndiose, lo' a chcui ndijin um
cha' ntsu'hui nu nchcui' lenguas, 40 una lo'o suun
ña'an, a cunta lo'o cha' tiyaa cu'ni um nchgaa
cha'. Ña'an ntsu'hui cha' tyiqui'o ne' ngujui.

15

1 A cunta 'un jun ta'a na, nchca tin' xu'huan
ti' um tsaña'an nguiaa cha' tsu'hue 'in Cristo nu
ycuin' lo'o um, cui' cha' nu ncuan xu'hue um, lo'
tla ndon um lo'o cha' re hasta cua' ñii. 2 Si'ya
cha' re ntsu'hui cha' tyi'o laa um, cha' su'hua
loo um cha' nu cua' ycuin', lo' cha' si'i, cua cha'
ti ya qui'an ti' um xacan'. 3 Si'yana cua' mtsan'
'in um cha' nu ndon loo lati, cha' nu cua' m'ni
cha'an, si'yana Cristo ngujui ñi si'ya qui'ya 'in na,
tsaña'an nchcui' quityi 'in Ndiose, 4 ya tsi' ne' 'in
ñi lo' mdyiqui'o ñi nu cua' ca snan tsaan, tsaña'an
nchcui' quityi 'in Ndiose, 5 lo' ngulo'o tloo ñi 'in
yu Tyo, chon' nde'en can' ngulo'o tloo ñi 'in ta'a
tichcua yu nu ta'a mda'an ñi. 6 Chon' nde'en
la tsatlyu ngulo'o tloo ñi 'in jun ta'a na, ndyijyi
ca'yu ciento jun, ntsu'hui nu cua' ngujui, una
qui'an la nu ti' lo'o. 7 Xacan' ngulo'o tloo ñi 'in
yu Jacobo, chon' nde'en la can' ngulo'o tloo ñi 'in
nchgaa yu ta'a mda'an ca ñi, 8 una la xiya' ti can'
ngulo'o tloo ñi 'ñan, tsaña'an nchca ti' sca cuhui'
nu a ntsu'hui cha' tiyaan chendyu. 9 Si'yana jo'o
la ndi'in cha' 'ñan que 'in nchgaa la ña'an ta'a
mda'an ñi, lo' ñi a ntsu'hui suun caja nu culo'o
naan 'ñan lcan nu mdo'o hui ca 'in Ndiose, si'yana
mxitijin nu ti'i 'in jun nu cua' ya qui'an ti' 'in ñi.
10 Una si'ya cha' tsu'hue 'in Ndiose lcan tsaña'an
nu lcan cua' ñii, lo' si'i cua cha' ti mdaa ñi cha'
tsu'hue can' 'ñan, cui' ca nu nde qui'an la tñan nu
cua' m'nin que 'in nchgaa la ña'an jun can', una
si'i lo'o juesa 'ñan, cui' ca nu si'ya cha' tsu'hue 'in
Ndiose nu nda yaa' 'ñan. 11 A 'ni cha' siya' nan'
uta jun can', una sca loo ti cha' nda'an ycui' hua,
cui' cha' nu ya qui'an ti' um. 12 Cha' nda'an ycui'
hua si'yana mdyiqui'o Cristo, ¿ña'an ta nchcui'
um scasca um si'yana a ntsu'hui cha' tyiqui'o ne'
ngujui? 13 Lo' cha' a ntsu'hui cha' tyiqui'o ne'
ngujui, a mdyiqui'o Cristo xacan'. 14 Cha' Cristo a
mdyiqui'o ñi, a sca cunta ntsu'hui cha' nu nda'an
ycui' hua, cui' cuaña'an cua cha' ti ya qui'an ti'
um. 15 Ndiyato'o lo'o huare' lca hua nu cuiñi
tsaña'an ndaa hua suun si'yana Ndiose m'ni ñi
cha' mdyiqui'o Cristo. Lo' cha' ñi a mdyiqui'o
ñi cha' na a ntsu'hui cha' tyiqui'o ne' ngujui.
16 Si'yana cha' a ndyiqui'o ne' ngujui, a mdyiqui'o
Cristo xacan', 17 lo' cha' Cristo a mdyiqui'o ñi,
cua cha' ti ndiya qui'an ti' um, lo' cui' ña'an ti
nducui um qui'ya. 18 Cui' cuaña'an nchgaa nu cua'
ngujui nu ya qui'an ti' 'in Cristo, cua' ngunan'
cha' 'in can'. 19 Cha' nducua tloo na 'in Cristo
tsalja ndi'in ti na loo chendyu re, ti'i lati xu'hue
na que 'in nchgaa la tucui. 20 Una Cristo cua'
mdyiqui'o ñi, lo' lca ñi nu culoo mdyiqui'o lja
ne' ngujui. 21 Si'ya scati yu qui'yu yten cha'
ndyija loo chendyu re, cui' cuaña'an si'ya scati
yu qui'yu ndyiqui'o ne' ngujui. 22 Si'ya Adán
nchgaa tucui ntsu'hui cha' caja, cui' cuaña'an
si'ya Cristo, nchgaa tucui chcuan chendyu 'in.
23 Una cua' lca ña'an ntsu'hui cha' tyiqui'o na:
Culo nducua la mdyiqui'o Cristo, lo' xa quiaan
ñi xiya' qui'ni ca'an 'in nu ya qui'an ti' 'in ñi.
24 Xacan' tsatii cha' nu nchca loo chendyu re,
tyaa ñi cunta tñan nu yu'hui yaa' ñi 'in Stina
Ndiose, xa cua' ngujlyo ñi 'in nchgaa nu ndlo
tñan, lo'o nu ntsu'hui cha' cuiya' yaa', a cunta
lo'o nu tla la cha' 'in. 25 Cha' cua' lca si'yana
culo ñi tñan la cua' m'ni ñi canan 'in nchgaa ta'a
cusuun ñi. 26 A cunta cujlyo ñi 'in xca ti ta'a
cusuun na nu lca cha' ndyija. 27 Si'yana —Ndiose
cua' mxnu ñi nchgaa loo cha' nde tuquiya' Sñe'
ñi—. Lo' xa nchcui' na si'yana nchgaa loo cha'
cua' ntsu'hui yaa' can', una a lo'o Ndiose, ñi nu
mxnu nchgaa loo cha', ntsu'hui yaa' can'. 28 Xa
cua' nguinu nchgaa loo cha' yaa' Sñe' Ndiose,
xacan' tyaa ñi 'in ñi ycui' ca ñi yaa' Ndiose, ñi
nu cua' mxnu nchgaa loo cha' yaa' can', ña'an ca
si'yana scati Ndiose culo ñi tñan 'in nchgaa tucui.
29 Cha' si'i, ¿ña'an ta tsato'o 'in nu nchcua tya lo'o
cunta 'in ne' cua' ngujui, cha' na a ntsu'hui cha'
tyiqui'o can'? ¿Ta si'i cua cha' ti nchcua tya ne'
lo'o cunta 'in can'? 30 Huare', ¿ta si'yana chen
chcui 'in hua nchgaa xaa, can' cha' a chcui' 'a
hua si'yana tyiqui'o ne' ngujui? 31 'Un jun ta'a
na, nchgaa tsaan cua' m'nin tiqueen lo'o cha'
ndyija, lo' nchcuin' cha' re si'yana ndyijyin ya' lca
tiqueen lo'o um, sca cha' ti 'in na lo'o Ñi X'nan na
Jesucristo. 32 Tsaña'an lyee msu'huan juesa 'ñan
quichen Efeso, ¿ñi cunta ntsu'hui mdijin scasca
nu ti'i tuyaa' nten nu nguiaa cha' 'in ña'an nchca
ti' 'ni la? Lo' cha' a ntsu'hui cha' tyiqui'o ne'
ngujui, —tsu'hue lati tyisnan cu na lo' co'o na,
si'yana quia cua' caja na—. 33 A taa um ya' caja nu
cuñilyi'o 'in um: Nu ndyi'an lo'o nten nu nducun'
a s'ni cula' ti' can' cu'ni tñan tsu'hue. 34 Can'
cha' xñi um cunta 'in um lo' a cu'ni um qui'ya,
si'yana ntsu'hui um a nchca chu'hui lyoo um 'in

Ndiose, lo' nchcuin' cha' re si'yana xijyi'o ti' um.
35 Tina'an ntsu'hui nu nchcui': ¿Ña'an ta ntsu'hui
cha' tyiqui'o ne' ngujui? ¿Ña'an ntsu'hui cha' ca
chcan' loo ne' xiya'? 36 'Un ne' tinto, ta a jlyo ti'
um si'yana sca mti nu ntya na, a chcua na cha' si'i
culo nducua la xityi na 'in na. 37 Xa ntya na sca na,
si'i yca can' ntya na, cui' ca nu ntya na sca mti nu
cua' lca, ña'an nchca ti' sca mti trigo uta scasca
la mti, 38 una Ndiose n'ni ñi cha' nchcua mti can'
tsaña'an nu nchca ti' ñi, lo' cuaña'an n'ni ñi lo'o
cunda scaa mti. 39 Ticui' cuaña'an lo'o cunan', si'i
scaña'an ti na: Ntsu'hui cunan' nten lo' ntsu'hui
cunan' 'ni, ntsu'hui cunan' cula, a cunta ntsu'hui
cunan' quiñi. 40 Ticui' cuaña'an la ni' cuaan lo'o
chendyu re, cua' lca na nu ndi'in 'in na, una si'i
scaña'an ti xaa 'in na. 41 Si'yana xcaña'an xaa 'in
cucha, lo' xcaña'an xaa 'in coo', a cunta xcaña'an
xaa 'in cuii, si'yana cunda scaa cuii can' cua' lca
ña'an xaa 'in na. 42 Ticui' cuaña'an ndi'in cha' 'in
ne' ngujui xa tyiqui'o ne', nguitsi' ne' lo' nchca
yuu cunan' ne', una tyiqui'o ne' lo'o sca cunan'
nu a ntsu'hui 'a cha' ti' jlyo. 43 Nguitsi' ne' lo'o sca
cunan' nu coo', una tyiqui'o ne' lo'o sca cunan'
nu tsu'hue ña'an. Nguitsi' ne' lo'o sca cunan'
nu jo'o ti ndi'in cha' 'in, una tyiqui'o ne' lo'o
sca cunan' nu ngula ti' tsala xaa. 44 Nguitsi' ne'
lo'o sca cunan' nu ngula lo'o ne', una tyiqui'o ne'
lo'o sca cunan' nu cui ti nu taa Ndiose 'in ne'.
Si'yana sca ta lca cunan' nten chendyu, lo' xca
ta lca cunan' nu ljyaan tso' 'in Ndiose. 45 Si'yana
ndeña'an nchcui' quityi 'in Ndiose: —Mtñan ñi
'in culoo yu qui'yu nu lca Adán, lo' msu'hua ñi
cusya 'in—, nde loo la can' yaan xca Adán, ñi nu
lca chendyu 'in nten. 46 Una si'i culo nducua la
jui cunan' nu cui ti 'in na, cui' ca nu mchcuan
na sca cunan' nu cua' ndi'in loo chendyu re, la
xacan' qui'ni ca'an 'in na lo'o sca cunan' nu cui
ti. 47 Culoo yu qui'yu nguiaa' lo'o yuu si'yana
loo chendyu re mdo'o yu, una ñi nu cua' nchca
tucua can' mdo'o ñi nde ni' cuaan, lo' cui' ñi lca
Ñi X'nan na. 48 Tsaña'an ndi'in cha' 'in yu nu
nguiaa' lo'o yuu can', cuaña'an ndi'in cha' 'in
nchgaa nu ndi'in loo chendyu re. Ticui' cuaña'an
lo'o nchgaa nu nguiaa tso' 'in Ndiose, scaña'an ti
can' lo'o ñi. 49 Cui' tsaña'an lcuin nten chendyu
nu cua' ndon lo'o na, ticui' cuaña'an ntsu'hui cha'
ca chcan' loo lcuin Ndiose nu ndon lo'o na. 50 Una
chcuin' lo'o um, 'un jun ta'a na, si'yana cunan'
nten lo'o tne ne' a tca sten can' se'en ndlo Ndiose
tñan, ticui' cuaña'an lo'o sca na nu jlyo, a tca tyaa
ti'in na lo'o na nu a ntsu'hui cha' jlyo. 51 Cua' ñii
chcuin' xca cha' nu ntsu'hui cutsi' 'in Ndiose, si'i
nchgaa na ntsu'hui cha' caja na, tyicana nchgaa
na ntsu'hui cha' cha'an ña'an na, 52 tsati ntyin,
tsaña'an nchca ti' xa ntyin' quiloo na, cui' xa nu
xiya' ti quine cuhuii 'in Ndiose. Si'yana ntsu'hui
cha' quine cuhuii can', xacan' tyiqui'o ne' ngujui
lo'o sca cunan' nu cui ti nu a ntsu'hui 'a cha' jlyo,
lo' naa ne' nu lo'o ntsu'hui cha' cha'an ña'an na.
53 Si'yana cunan' nu ntsu'hui cha' jlyo re 'ni 'ni ca
cha' chca na sca cunan' nu a ntsu'hui 'a cha' ti'
jlyo, lo' cunan' nu ntsu'hui cha' caja re chca na
sca cunan' nu a ntsu'hui 'a cha' ti' caja. 54 Xa cua'
mchca cunan' re sca cunan' nu a ntsu'hui 'a cha'
ti' jlyo, lo' cunan' nu ntsu'hui cha' caja re chca na
sca cunan' nu a ntsu'hui 'a cha' ti' caja, la xacan'
tsa tucua ña'an nu nchcui' quityi 'in Ndiose: —
Cha' ndyija cua' yatii cha' cuiya' 'in si'yana jui nu
m'ni canan 'in. 55 Nu'huin nu lca cha' ndyija, ¿la
ncua nu'huin nu m'ni ti'i? ¿Lo' la ncua cha' cuiya'
'in—? 56 Ti'i nu ndaa cha' ndyija can' yaan na si'ya
qui'ya nu nducui nten, lo' si'ya lee 'in Ndiose,
can' cha' nducui ne' qui'ya. 57 Una cua' xu'hue
'in Ndiose si'yana ndaa ñi juesa 'in na, ngui'ni na
canan si'ya Ñi X'nan na Jesucristo. 58 Can' cha'
'un jun ta'a na nu ndyu'hui cuiya' tin' 'in, tyaa um
juesa, a cu'ni na'an ti' um, lo' cuaña'an su'hua loo
um tñan 'in Ñi X'nan na nchgaa xaa, si'yana cua'
jlyo ti' um si'i cua cha' ti ngui'ni um tñan 'in Ñi
X'nan na.

16

Cha' 'in lcuan

1 Una cua' ñii chcuin' cha' 'in lcuan nu ntsu'hui
cha' ca'an tñan na 'in jun ta'a na, lo' tsaña'an cha'
nu mdi'in tyaan lo'o jun scasca se'en ndiyo' ti'in
jun se'en lyi'ya loo Galacia, cui' cuaña'an cu'ni
um. 2 Culoo tsaan 'in cunda scaa snan, cunda scaa
um cua' ña'aan n'ni um canan, tyi'in tya se'en um
lcuan nu ntsu'hui cha' taa um, lo' a tsato'o xo'
um 'in na xa tsa'an se'en ndi'in um. 3 Xa tyi'an
se'en ndi'in um, ca'an tñan 'in tucua snan yu nu
cua' ngulo ton um nu tsa lo'o lcuan can' quichen
Jerusalén, lo' cui'ya yu sca quityi tsaa yu. 4 Lo'
cha' ñan ti' um si'yana 'ni cha' tsa'an, tca tsa'an
lo'o yu.

Ntsu'hui tiquee yu Pablo tsaa yu quichen Corinto

5 Nchca tin' tsa'an se'en ndi'in um xa cua'
mdijin se'en lca Macedonia, si'yana nde tucueen
Macedonia tsa'an. 6 Tina'an can' quinun lo'o um
sca co' xaa, uta tsalja tyijyin tsaan nu tlya', lo'
cuaña'an tca ta yaa' um 'ñan lo'o tucueen nu ti'
tsa'an lan. 7 A nchca tin' tsa tijin tin se'en ndi'in

um, nducua tloon quinun lo'o um sca co' xaa,
cha' Ñi X'nan na taa ñi cha' cuiya'. 8 Nan' quinun
quichen Efeso re tsaya' tiyaa ta'a Pentecostés,
9 si'yana cua' nguila sca se'en cu'nin tñan 'in
Ndiose, sca tñan nu tlyu lo' ntsu'hui lyoo, tyicana
qui'an 'a nten ti'i ti' 'ñan si'ya cha' re. 10 Lo' xa
tiyaa yu Timoteo se'en ndi'in um, cu'ni cunta um
'in yu si'yana tyi'in yu ndon ti' yu, si'yana cui'
ña'an nu n'nin tñan 'in Ñi X'nan na cuaña'an n'ni
yu. 11 Can' cha' ñi sca tucui lo' a nchca cha' tyi'ya
te'en 'in yu, cui' ca nu tsu'hue ti ta yaa' um 'in yu
tucueen nu tsaa yu, si'yana nducua tloon tiyaan
yu se'en ndi'in, tsatlyu nta hua 'in yu lo'o jun ta'a
na. 12 Una cua' ñii chcuin' lo'o um cha' 'in yu
Apolo, lyee 'a mjñan cha' tsu'hue 'in yu tsaa yu
se'en ndi'in um lo'o chcua xnan yu ta'a na, una a
ncua lca tiquee yu tsaa yu cui' xaa, una tsaa yu xa
caja ña'an 'in yu.

Msla' ta'a yu Pablo lo'o jun Corinto

13 Tyi'in tiyaa um, lo' tla tyon um lo'o cha' nu
ndiya qui'an ti' um, cu'ni tnu tiquee um lo' su'hua
um juesa. 14 Nchgaa cha' nu cu'ni um cu'ni um 'in
na lo'o cha' tsu'hue nu ndyi'o tiquee um. 15 'Un
jun ta'a na, cua' jlyo ti' um si'yana yu Estéfanas
lo'o ta nten 'in yu, culo nducua la jun ya qui'an ti'
jun 'in Ndiose se'en lyi'ya loo Acaya, a cunta lyee
'a nda yaa' jun 'in nchgaa jun ta'a na. 16 Njñan
cha' tsu'hue 'in um si'yana cu'ni cunta um 'in
nten nu cuaña'an cha' 'in, ticui' cuaña'an tucua
um tñan cha' nu nchcui' nchgaa nu nda yaa' lo'
nsu'hua juesa 'in lo'o tñan 'in Ndiose. 17 Ndyijyin
ya' tsu'hue ntsu'hui tiqueen si'yana yu Estéfanas,
yu Fortunato lo'o Acaico mdiyaan yu se'en ndi'in,
lo' n'nin cunta si'yana tñan loo um mdiyaan yu,
18 si'yana mdaa yu cha' tnu tiquee 'ñan tsaña'an
ngui'ni yu lo'o um, can' cha' su'hua loo um nten
nu lca cuaña'an. 19 Jun ta'a na nu ndiyo' ti'in
scasca se'en lyi'ya loo Asia nchcui' cha' jun 'in
um. A cunta yu Aquila lo'o Priscila, tsatlyu lo'o
jun nu ndiyo' ti'in na'an 'in yu, lo'o nu chcui lca
tiquee jun nchcui' cha' jun 'in um lo'o cunta 'in Ñi
X'nan na. 20 Nchgaa jun ta'a na nu ndi'in nde re
nchcui' cha' jun 'in um. A cunta scasca um chcui'
cha' ta'a um la sii' sca' um lo'o sca cusya nu luhui
'in um. 21 Nan' yu Pablo ycuin' can nchcui' chan'
'in um lo'o cha' nu nda'an re. 22 Nu a ndyi'o cha'
tsu'hue tiquee lo'o Ñi X'nan na Jesucristo, quio'
tucua yuhue' chon' can'. Ñi X'nan na ntsu'hui
cha' quiaan ñi. 23 Cha' tsu'hue 'in Ñi X'nan na
Jesucristo quinu lo'o um. 24 Lyee lca tiqueen lo'o
um si'ya Cristo Jesús. Amen.

2 Corintios

Yu Pablo nchcui' cha' yu 'in jun Corinto

1 Nan' yu Pablo, si'ya cha' cuiya' 'in Ndiose
ngua'an tñan Jesucristo 'ñan tsa ycuin' cha'
tsu'hue 'in ñi. Nan' lo'o yu ta'a na Timoteo ca'an
tñan hua sca quityi re 'in um, 'un nu lca laa 'in
Ndiose nu ndiyo' ti'in quichen Corinto, tsatlyu
lo'o jun ta'a na nu ndi'in se'en lyi'ya loo Acaya.
2 Stina Ndiose lo'o Ñi X'nan na Jesucristo taa ñi
cha' tsu'hue chu'hui ni' cusya 'in um, lo' cu'ni ñi
cha' tyi'in tsu'hue um.

Tsala ña'an mdijin yu Pablo nu ti'i

3 Tlyu ca cha' tsu'hue ntsu'hui 'in Stina Ndiose,
cui' Sti Ñi X'nan na Jesucristo, ñi nu lyee ngui'ni
'tnan 'in nten chendyu, cui' Ndiose nu tsu'hue
ndaa cha' tnu tiquee 'in ne'. 4 Cui' ñi lca nu ndaa
cha' tnu tiquee 'in na lo'o nchgaa cha' nu ndijin
na, ña'an ca si'yana tca taa na cha' tnu tiquee 'in
nu ndijin cuati loo cha', cui' cha' tnu tiquee nu
ndaa Ndiose 'in na. 5 Tsaña'an nu ndijin na scasca
nu ti'i si'ya Cristo, cui' cuaña'an si'ya Cristo nde
lyee la ndyijyi cha' tnu tiquee 'in na. 6 Cha' huare'
ndijin hua nu ti'i, cui' si'yana nducua tloo hua
tyi'o laa um lo' caja cha' tnu tiquee 'in um. Cha'
Ndiose ndaa ñi cha' tnu tiquee 'in hua, cui' si'yana
caja la cha' tnu tiquee 'in um, lo' a cu'ni na'an
ti' um xa ndijin um scasca nu ti'i tsaña'an ndijin
huare'. 7 Can' cha' a ngui'ni tucua ti' hua lo'o um,
si'yana jlyo ti' hua scaña'an ti ndijin na nu ti'i,
cuaña'an tsatlyu ndaa Ndiose cha' tnu tiquee 'in
na. 8 'Un jun ta'a na, nchca ti' hua si'yana ca cuiya'
ti' um tsala nu ti'i mdijin hua se'en lyi'ya loo Asia,
lo' ndyijyin ya' tla yaan cha' can' 'in hua, cua' lca
na a ta loo 'a hua, cua' mxñi ti' hua si'yana a tyi'o
laa 'a hua. 9 Cha' ñi si'yana xtyi nta ti hua nu
caja hua, ña'an ca si'yana si'i tsa 'in ti hua chcua
quiloo hua, cui' ca nu 'in Ndiose, ñi nu n'ni cha'
ndyiqui'o nten. 10 Cui' ñi ngulo laa ñi 'in hua, lo'
ndlo laa ñi 'in hua cua' ñii, lo' ti' nducua tloo hua
culo laa ñi 'in hua tuyaa' cha' ndyija si'ya cha' nu
chen nchcui 'in hua, 11 a cunta lo'o um njñan um
'in Ndiose si'ya cha' 'in hua, lo' cuaña'an qui'an
la nu tyaa xu'hue 'in Ndiose si'ya cha' tsu'hue nu
cu'ni ñi lo'o hua, tsaña'an nu xcuen ñi 'in nchgaa
nu njñan 'in ñi si'ya hua.

A ncua tsaa yu Pablo quichen Corinto

12 Nde cha' nu tsu'hue lati ntsu'hui tiquee hua,
lo' ndii ti' hua si'yana ñi ndi'in cha' 'in hua tloo
Ndiose, lo'o suun ña'an ndu'hui hua chendyu
tloo nten, lo' nde lyee lati lo'o um, una si'i lo'o
cha' tiyaa 'in nten chendyu, cui' ca nu si'ya cha'
tsu'hue 'in Ndiose nu ndaa ñi 'in hua. 13 Si'yana
a ngua'an hua cha' nu a tca chcui' um uta a
qui'ya um cha' tiyaa, can' cha' nducua tloon
qui'ya tsu'hue la um cunta cha' re. 14 Lo' ñi a
nchca qui'ya tsu'hue um cunta ña'an ndi'in cha'
'in hua, una xa nu quiaan Ñi X'nan na Jesús
xacan' ca tsu'hue chu'hui tiquee um lo'o hua
tsaña'an tsu'hue ntsu'hui tiquee hua lo'o um cua'
ñii. 15 Si'yana cuaña'an ndyi'o tiqueen lo'o um,
can' cha' ncua tin' tsa'an se'en ndi'in um culo
nducua la, lo' tsato'o tucua ya' tijin se'en ndi'in
um, 16 ñan tin' tijin se'en ndi'in um xa tsa'an
Macedonia, lo' xa nde xitucuin tijin xiya', xacan'
ta yaa' um 'ñan tsa'an se'en lca Judea. 17 ¿Ta
ñan ti' um si'yana tucua cha' tiyaa 'ñan xa mdi'in
tyaan cha' re? Xa cu'nin sca cha', ¿ta ñan ti' um
cu'nin ña'an nu nchca tin', lo' cunen: Tsa'an, lo'
ticui' xaa: A tsa'an? 18 Si'yana ñi ndi'in cha' 'in
Ndiose, a tca chcui' hua lo'o um: Cui' na, lo' ticui'
xaa: Si'i na. 19 Si'yana tsaña'an nguiaa cha' 'in
Jesucristo, Sñe' Ndiose, nu mda'an ycui' hua lo'o
um, nan' lo'o Silvano lo'o Timoteo, a nda'an lo'o
hua tucua cha' tiyaa, ta chcui' hua lo'o um: Cui'
na, lo' ticui' xaa chcui' hua: Si'i na. Cui' ca nu
scaña'an ti nchcui' hua lo'o um: Cui' na, si'yana
cuaña'an nguiaa cha' 'in ñi. 20 Si'yana nchgaa
cha' nu cua' mdi'in tyaa Ndiose lo'o na, cui' Cristo
lca cha' can', lo' si'ya ñi n'ni tnu na 'in Ndiose
lo' nchcui' na: Amen. 21 Ndiose lca nu ngui'ni
cha' nchca ñi cha' 'in hua lo'o um si'ya Cristo,
a cunta ngulohui ñi 'in na, 22 lo' mjyi'in ca'an
ñi sca cuiya' 'in na, cui' Espíritu nu ntsu'hui ni'
cusya 'in na si'yana tca chcuan na cha' tsu'hue
nu taa ñi. 23 Tloo Ndiose nchcuin' cha' re, ñi nu
ndyu'hui lyoo cusya 'ñan, nde cha' nu a nchca
tsa'an quichen Corinto, si'yana a nchca tin' cujui
yuhuan' 'in um lo'o cha' nu chcuin'. 24 Una si'i
si'yana xicu'ni hua 'in um tsa qui'an ti' um cha'
re, cui' ca nu ndyi'o tiquee hua ta yaa' hua 'in um
si'yana nde lyee la ca tsu'hue chu'hui tiquee um,
si'yana tla ndon um lo'o cha' nu ndiya qui'an ti'
um.

2

1 Can' cha' a msu'huan 'an juesa tsa'an se'en
ndi'in um, si'yana a nchca tin' cu'ni lyi'un cusya
'in um. 2 Cha' nan' m'nin lyi'un cusya 'in um,

¿ti nu cu'ni chu'hue lca cusya 'ñan, cha' si'i 'un
nu m'nin lyi'un cusya 'in? 3 Can' cha' ngua'an
tñan quityi can' 'in um, si'yana xa tyi'an se'en
ndi'in um, a cu'ni lyi'un um cusya 'ñan, cui' ca
nu cu'ni um cha' ca tsu'hue chu'hui tiqueen, lo'
nducua tloon tsatlyu ca tsu'hue chu'hui tiquee na
lo'o um. 4 Xa ngua'an quityi can' 'in um ndyijyin
ya' ti'i nga'an 'ñan, hasta ngu'ya tu'hua tiqueen
lo' nguilo tyi'a quiloon, una si'i si'yana ncua tin'
cu'nin lyi'un cusya 'in um, cui' ca nu si'yana ca
cuiya' ti' um tsala ña'an tlyu cha' tsu'hue ndyi'o
tiqueen lo'o um.

M'ni yu Pablo cha' tlyu ti' 'in nu m'ni qui'ya

5 Cha' ntsu'hui nu m'ni lyi'un cusya 'ñan, una
si'i tsa 'ñan nan' ti, cui' ca nu nchgaa um m'ni
lyi'un can' cusya 'in um, (loo nu a chcuin' lan
cha' re lo'o um). 6 Cui' lya tsaña'an qui'an jun
mxitijin jun nu ti'i 'in can', 7 una cua' ñii nde
tsu'hue lati cu'ni um cha' tlyu ti' 'in can' lo' taa
um cha' tnu tiquee 'in, ña'an ca si'yana a lu'un
ti' can' siya' ti. 8 Can' cha' jñan cha' tsu'hue 'in
um, cunan um ña'an chca tsu'hue lca tiquee can'
xiya'. 9 Nchgaa can' cha' ngua'an tñan quityi can'
'in um, lo' cuaña'an ca cuiya' tin' cha' na nchca
ja'an um nchgaa cha' nu ycuin' lo'o um. 10 Cha'
ntsu'hui nu cu'ni um cha' tlyu ti' 'in, lo'on nan'
cu'nin cha' tlyu ti' 'in can', a cunta cha' ntsu'hui
cha' nu ti' nducui ncha'an 'in can' cua' m'nin cha'
tlyu ti' 'in, lo' si'ya um can' cha' m'ni cha' re tloo
Cristo, 11 ña'an ca si'yana a cuñilyi'o Laxa'an 'in
na, si'yana jlyo tsu'hue ti' na tsala ña'an mañan
can'.

A na'an ta'a yu Pablo lo'o yu Tito quichen Troas

12 Xa mdyi'an quichen Troas si'yana chcuin'
cha' tsu'hue 'in Cristo, lo' siya' mdaa Ñi X'nan
na cha' cuiya' cu'nin tñan can', 13 una a nguinu
tsu'hue lca tiqueen si'yana a na'an 'in yu ta'a na
Tito, can' cha' msla' ta'a hua lo'o jun ndi'in can',
lo' mdo'on ngui'an se'en lyi'ya loo Macedonia.

Cua' m'ni na canan si'ya Cristo

14 Una tyaa na xu'hue 'in Ndiose si'yana ndaa
ñi cha' cuiya' n'ni ñi canan nchgaa xaa si'ya Cristo
Jesús, lo' tsaña'an nguiaa cha' 'in sca na nu xityi'i,
cui' cuaña'an nguine yu'hui cha' 'in ñi nchgaa
se'en si'ya hua. 15 Si'yana cunta 'in Ndiose lca
hua sca na nu xityi'i si'ya Cristo, lo' nguine yu'hui
tyi'i can' lja nten nu ntsu'hui cha' tyi'o laa lo'o
nu ntsu'hui cha' quinan'. 16 Tyi'i cha' ndyija lca
na 'in can' lo' tsa lo'o na 'in loo cha' ndyija, una
tso' 'in nten nu ntsu'hui cha' tyi'o laa lca na sca
chendyu nu cui ti 'in ne' tsala xaa. Cha' cuaña'an
ndi'in cha' re, ¿ti nu tca tsa lo'o 'in na? 17 Una a
lo'o hua ngui'ni hua ña'an n'ni scasca la tucui nu
nsu'hua cha' cuiñi loo cha' 'in Ndiose lo' ngui'ni
jyinsya lo'o cha' can', cui' ca nu ñi ndi'in cha' 'in
hua tloo Ndiose, lo' cui' cunta 'in ñi nda'an ycui'
hua cha' tsu'hue 'in Cristo.

3

Nda'an ycui' yu nguso 'in Ndiose cha' nu cui ti

1 ¿Ta xiya' tyisnan taa hua suun lo'o um si'yana
chu'hui lyoo um 'in hua? ¿Ta xtyi ti' um jñan um
sca quityi 'in hua nu taa suun ña'an nten lca hua,
uta nchca ti' um taa um sca quityi chcua yaa' hua,
tsaña'an n'ni scasca la tucui? 2 ¿Ta si'i cui' um
lca um quityi can', cui' sca quityi nu cua' ntsu'hui
ni' cusya 'in hua, nu nchgaa tucui ndyu'hui lyoo
lo' nchcui' 'in na? 3 Nchca chcan' loo si'yana lca
um sca quityi ngua'an Cristo si'ya cha' nu ycui'
hua lo'o um, ngua'an ñi quityi can' una si'i lo'o
tyintya, cui' ca nu lo'o Espíritu 'in Ndiose, ñi nu
lo'o ca, ñi si'i loo ca' quee ngua'an scua cha' can',
cui' ca nu nguinu scua na ni' cusya 'in um. 4 Si'ya
Cristo ndyijyi cha' tnu tiquee 'in hua tloo Ndiose,
5 una si'i lo'o cunta 'in hua ndon tiyaa hua, uta
ticuii' hua nda hua loo hua, cui' ca nu ndon tiyaa
hua si'ya cha' cuiya' 'in Ndiose. 6 Si'ya ñi can' cha'
nchca n'ni hua tñan re, sca cha' nu cui ti mdi'in
tyaa ñi, una si'i lo'o cunta 'in lee, cui' ca nu ljyaan
na lo'o tso' 'in cusya 'in na, si'yana lee can' ndlo
na tñan caja nten, una Espíritu ndaa chendyu 'in
ne'. 7 Lee nu nguinu scua loo ca' quee nu ndlo
qui'ya 'in nten loo cha' ndyija, cha' yan lo'o na
sca cha' cuiya' nu tlyu, nu hasta ne' Israel lo' a
ncua ña'an ne' tloo Moisé, loo nu lyee ncha'an
xaa 'in na, sca xaa nu ntsu'hui cha' tsatii cha' 'in.
8 ¿Ña'an la ca tñan tsu'hue nu cu'ni Espíritu lo'o
na? 9 Cha' cuaña'an tlyu cha' cuiya' yan lo'o lee
nu ndlo qui'ya 'in nten, una nde lyee lati tlyu cha'
cuiya' yan lo'o cha' nu tca xnu luhui 'in na tloo
Ndiose. 10 Siya' tlyu cha' cuiya' yan lo'o lee can',
una yatii cha' 'in na, si'yana a mchcua ta'a cha'
'in na tsaña'an tlyu cha' cuiya' re. 11 Cha' tlyu
cha' cuiya' 'in nu cua' mdijin can', una tlyu lati
cha' cuiya' yan lo'o cha' nu a tsatii 'a re. 12 Cha'
cuaña'an nducua tloo hua lo'o cha' re, una a ntsen
hua chcui' la hua cha' re, 13 si'i ña'an m'ni Moisé
xa mducun yu tloo yu lo'o sca te' si'yana a ña'an
ne' Israel ña'an nguia ndyuhui' xaa can' tloo yu,
14 si'yana mchcun cha' tiyaa 'in ne', lo' cuaña'an
ndi'in cha' 'in nten hasta cua' ñii xa nchcui' ne'

quityi cula can', cua' lca na ti' nchcun tloo ne'
lo'o te' can', una scati Cristo tca sla ñi cha' tiyaa
'in ne'. 15 Hasta cua' ñii xa nchcui' ne' quityi nu
ngua'an Moisé, ticui' te' can' nchcui ndijin na ni'
cusya 'in ne'. 16 —Una xa ndyaa ti' nten 'in Ñi
X'nan na, nguitan te' can' tloo ne'—. 17 Si'yana
Ñi X'nan na lca ñi Espíritu, lo' se'en ntsu'hui
Espíritu 'in Ñi X'nan na, ñi sca cha' lo' a nchcui
ndijin. 18 Nchgaa na nan' 'ya na loo cunan se'en
nchcan' xaa 'in Ñi X'nan na, ñi a nchcun 'a tloo
na, lo' cunda scaa tsaan nguia nxitsa'an ñi 'in na
tsaña'an nu lca ñi ycui' ñi, lo' cui' Espíritu 'in Ñi
X'nan na ngui'ni ñi cha' re.

4

1 Ndiose lyee mña'an 'tnan ti' ñi 'in hua, can'
cha' a ngui'ni na'an ti' hua lo'o tñan re nu mxnu
ñi 'in hua. 2 Nxcuan tloo hua nchgaa cha' ngunan'
nu ngui'ni cunan ti nten, cha' nu ndaa cha' jyi'o
'in ne', lo' a nda'an hua lo'o cha' mañan, uta nx-
itsa'an hua cha' 'in Ndiose. Cui' ca nu ndlyo scua
la hua cha' nu ñi lo'o nchgaa tucui, lo' ca cuiya' ti'
ne' si'yana ndu'hui hua sca chendyu nu luhui tloo
Ndiose. 3 Cha' ntsu'hui nchcun cha' tsu'hue 'in
Cristo nu nda'an ycui' hua, una ntsu'hui nchcun
na 'in nten nu ntsu'hui cha' quinan' cusya 'in.
4 Lo' si'ya laxa'an nu ndlo tñan loo chendyu re,
mducun cha' tiyaa 'in nten nu a ndiya qui'an ti'
'in Ndiose, ña'an ca si'yana a qui'ni xaa 'in ne',
cui' xaa nu ljyaan loo cha' tsu'hue 'in Cristo, ñi nu
lca lcuin ca Ndiose. 5 Si'yana a nda'an ycui' hua
cha' nu 'in hua, cui' ca nu nchcui' hua cha' 'in Ñi
X'nan na Jesucristo, lo' cunta 'in huare' lca hua
nguso 'in um si'ya cha' tsu'hue nu ndyi'o tiquee
hua si'ya Jesús. 6 Ndiose, ñi nu ngulo tñan si'yana
xtyi xaa se'en tla yta, cui' ñi lca ñi xaa nu msti ni'
cusya 'in na, ña'an ca si'yana quila cha' tiyaa 'in
na, lo' chu'hui lyoo na tsala ña'an tsu'hue ña'an
xaa 'in Ndiose nu chcan' si'ya Jesucristo.

Chcua quiloo na cha' nu ndiya qui'an ti' na

7 Una cua' ntsu'hui cha' cuilyiya' re ni' cusya
'in hua, huare' nu nguiaa' lo'o yuu, si'yana ca
chcan' loo tsala ña'an tlyu cha' cuiya' 'in Ndiose,
lo' si'i lo'o cunta 'in hua. 8 Siya' ndijin hua scasca
nu ti'i, una nda loo hua, siya' a jlyo 'a ti' hua
ña'an ca, una si'i can' cha' nxiya' ti' hua, 9 siya'
ndyijyi nu nducui ncha'an 'in hua, una a ndla
yaa' Ndiose 'in hua, lo' siya' njyi'in quee ne' 'in
hua, una a nchca cujlyo ne' 'in hua, 10 la ña'an ti
nda'an hua, a s'ni cui' cha' ndyija nta hua si'ya
Jesús, ña'an ca si'yana ca chcan' loo chendyu 'in
Jesús loo chendyu 'in hua. 11 Si'yana tsalca huare'
nu ti' lo'o, nchgaa xaa ndon tiyaa hua caja hua
si'ya Jesús, se'en nu ca chcan' loo chendyu 'in
Jesús loo chendyu 'in hua, huare' nu lca cunan'
nu ntsu'hui cha' tsatii cha' 'in. 12 Cuaña'an chen
nchcui 'in hua nchgaa xaa lo'o cha' ndyija, una
'un cua' jui chendyu 'in um lo'o tso' nu 'in Ndiose.
13 Scaña'an ti lca tiquee hua lo'o nu ycui' sca
cha' nu nguinu scua loo quityi 'in Ndiose: —Nan'
ya qui'an tin', can' cha' ycuin'—, cui' cuaña'an
huare', ndiya qui'an ti' hua, can' cha' nchcui' hua.
14 Jlyo ti' hua si'yana ñi nu m'ni cha' mdyiqui'o
Ñi X'nan na Jesús, ticui' cuaña'an cu'ni ñi cha'
tyiqui'o na si'ya Jesús, lo' tsatlyu tsa lo'o ñi 'in na
tloo Ndiose. 15 Ndijin hua nchgaa nu ti'i re si'ya
um, ña'an ca si'yana ca qui'an la nten nu chcua
cha' tsu'hue 'in Ndiose, lo' cuaña'an nde lyee la
tyaa can' xu'hue 'in ñi lo' cu'ni tnu 'in ñi. 16 Can'
cha' a ngui'ni na'an ti' hua, siya' nguia nchca cula
hua, una cusya 'in hua nde lyee la nguia nchca cui
na cunda scaa tsaan. 17 Tsa chin' ti'i nu ndijin hua
cua' ñii lca na cha' nu tsa tyijyin ti, una tiyaa xaa
nde lyee la tlyu cha' tsu'hue qui'ni ca'an 'in hua,
lo' tsala xaa tyi'in hua loo xaa 'in ñi, 18 can' cha'
a chcua quiloo hua cha' nu chcan' loo chendyu
re, cui' ca nu chcua quiloo hua cha' nu a chcan',
si'yana cha' nu chcan' tsa ndyijyin ti cha' 'in na,
una cha' nu a chcan' a ntsu'hui cha' tsatii na.

5

1 Cua' jlyo ti' na si'yana lca na sca cunan' nu jo'o
ti ndi'in cha' 'in tsaña'an nguiaa cha' 'in sca te'
na'an, lo' xa nu jlyo cunan' re Ndiose cua' mdi'in
tyaa ñi cha' si'yana taa ñi xca cunan' nu cui ti
'in na, sca na'an nu chcuan na cunta la ni' cuaan
tsala xaa, nu a nguiaa' lo'o juesa 'in nten chendyu.
2 Can' cha' hasta ndiyaan ti' na si'yana lyee lca
tiquee na nu cua' chcuan na cunta cunan' nu cui
ti can' la ni' cuaan, 3 cuaña'an chca cui cunan' na
lo' a quinu na lo'o cha' jyi'o. 4 Lja ndi'in na loo
chendyu re hasta ndiyaan ti' na loo nu ti'i nga'an
'in na, si'yana a nchca ti' na quinu na lo'o cha'
jyi'o si'ya cunan' re, cui' ca nu lca tiquee na chca
cui na lo' cha'an na lo'o chendyu nu a tsatii 'a.
5 Ndiose lca nu mdi'in tyaa cha' re lo'o na, cua'
mdaa ñi sca cuiya' 'in na, cui' Espíritu nu ntsu'hui
ni' cusya 'in na, si'yana tca chcuan na cha' tsu'hue
'in ñi. 6 Can' cha' scaña'an ti chcua quiloo na
loo cha' tsu'hue re, si'yana cua' jlyo ti' na tsalja
ndon na loo chendyu re a nchca tya ti'in na lo'o Ñi
X'nan na, 7 (si'yana loo chendyu re nducua quiloo
na cha' nu a chcan', lo' a nchcui ncha'an na cha'

nu chcan'), 8 cui' ca nu nducua tloo na, lo' ca lca
tiquee na tyi'in na lo'o Ñi X'nan na lo' xnu ti'in
na cunan' re. 9 Can' cha' nchgaa xaa quia nan na
ña'an nu quinu tsu'hue tiquee ñi lo'o na, lja nu
ndi'in na loo chendyu re uta xa cua' mdiyaa na
tloo ñi. 10 Si'yana nchgaa na ntsu'hui cha' tiya ton
na tloo Cristo se'en n'ni cuiya' ñi cha', cunda scaa
na ntsu'hui cha' xñi siya' na cua' ña'aan tñan m'ni
na lja mdi'in na loo chendyu re, ta m'ni na tñan
tsu'hue uta cha' ngunan'.

Ncuan xu'hue Ndiose 'in na si'ya Cristo

11 Jlyo ti' na cu'ni Ñi X'nan na xñan bsya 'in
nten, can' cha' nan hua ña'an nu qui'ya ne' cha'
tiyaa, una Ndiose jlyo tsu'hue ti' ñi ña'an nten
lca hua, lo' nducua tloo hua si'yana lo'o um tca
qui'ya um cunta cha' re. 12 Una si'i si'yana nchca
ti' hua taa hua loo hua lo'o um, cui' ca nu ndaa
hua se'en si'yana ca tsu'hue chu'hui tiquee um
lo'o hua, lo' cuaña'an tca xcuen um 'in nu nchcua
quiloo 'in nten, lo' si'i cha' nu ntsu'hui ni' cusya
'in ne'. 13 Cha' xque' ti' um ndiyo' hua, una ndiyo'
hua si'ya cha' 'in Ndiose, lo' cha' chcui cha' tiyaa
'in hua, cui' si'yana lyee lca tiquee hua lo'o um.
14 Cui' cha' tsu'hue 'in Cristo lca nu nxicu'ni 'in
hua lo'o tñan re, lo' ncua cuiya' ti' hua si'yana
scati ñi ngujui ñi tñan loo nchgaa tucui, cuaña'an
yato'o nchgaa na ngujui na lo'o tso' nu 'in Ndiose,
15 lo' si'yana ngujui ñi tñan loo nchgaa tucui, naa
nu ndiya qui'an ti' 'in ñi a tyu'hui 'a na chendyu
lo'o cunta 'in na, cui' ca nu lo'o cunta 'in ñi nu
ngujui tñan loo na lo' mdyiqui'o ñi. 16 Cua' ñii
chcui nu nguiaa nde loo re, a cu'ni cuiya' 'a hua 'in
nten ña'an ndyon ne' lo'o tso' 'in cunan' ne', lo'
siya' cuaña'an yu'hui lyoo hua 'in Cristo tsaña'an
nu ndyon ñi, una cua' ñii xcaña'an ntsu'hui lyoo
hua 'in ñi. 17 Si'yana nu cua' nguiaa tso' 'in
Cristo, sca nten nu cui ti lca can', cua' mdijin cha'
cula can', lo' cua' ñii mchca cui nchgaa loo cha'.
18 Nchgaa cha' re ljyaan na tso' 'in Ndiose, ñi nu
m'ni cha' ca tsu'hue cha' 'in na lo'o ñi si'ya Cristo,
mxnu ñi tñan re 'in hua si'yana chcui' hua lo'o
nten ña'an ntsu'hui cha' quinu tsu'hue cha' 'in
ne' lo'o ñi. 19 Ndiose sca cha' ti 'in ñi lo'o Cristo
xa nguinu tsu'hue cha' 'in na lo'o ñi, a ndlo qui'ya
ñi 'in nten, lo' yato'o mxnu ñi tñan re 'in hua
si'yana chcui' hua lo'o nten ña'an ntsu'hui cha'
quinu tsu'hue cha' 'in ne' lo'o ñi. 20 Can' cha'
lca hua nten nu nda'an lo'o cha' cuiya' 'in Cristo,
ña'an loo cha' si'yana Ndiose lca nu nchcui' lo'o
um tñan loo hua. Jñan hua cha' tsu'hue 'in um
lo'o cha' cuiya' 'in Cristo si'yana cu'ni chu'hue
um cha' 'in um lo'o Ndiose. 21 Yato'o msu'hua
Ndiose qui'ya nducui na chon' Cristo, ñi nu a sca
qui'ya nducui, ña'an ca si'yana quinu luhui na
tloo Ndiose si'ya ñi.

6

1 Tsatlyu ngui'ni hua tñan lo'o Ndiose, can' cha'
jñan hua cha' tsu'hue 'in um si'yana si'i cua cha'
ti cuan xu'hue um cha' tsu'hue nu mdo'o tiquee
Ndiose, 2 si'yana nchcui' quityi 'in Ndiose: —Cui'
'a ña'an tsaan m'nin cunta cha' nu ycui' um, cui'
cuaña'an lo'o tsaan nu nguinu cha' tyi'o laa um,
cua' mdan yaan' 'in um. Cua' ñii ya tucua tsaan
can', cui' tsaan nu tca tyi'o laa um—. 3 Cunan
hua ña'an si'yana ñi sca tucui lo' a taa qui'ya 'in
hua, si'yana a quinan' tñan ngui'ni hua, 4 cui' ca
nu ndlo'o xñan hua 'in hua chcui ña'an nguiaa
cha' 'in nguso 'in Ndiose. Nda loo hua lo'o scasca
cha', uta xa lyee ndijin hua nu ti'i, uta lo'o cha'
nu 'ni 'in hua, uta lo'o cha' nduhue ti' nu nsñi
su'hua yaa' 'in hua, 5 ta xa njyi'in ne' 'in hua, uta
nsu'hua ne' 'in hua na'an chcuan, ta xa nxilo ti'in
ta'a ne' si'ya hua, a cunta xa ngui'ni hua tñan lyee
ya', uta nguitsa sla hua, lo' ta ndijin yte' ti' hua.
6 Cui' cuaña'an ndu'hui hua sca chendyu nu luhui,
tsu'hue ndyi'ya hua cunta cha' nu ñi, ntsu'hui
cha' tlyu ti' 'in hua lo'o scasca tucui, ntsu'hui
cha' tsu'hue 'in hua lo'o nten, cui' Espíritu nu
Luhui 'in Ndiose ntsu'hui ni' cusya 'in hua, ñi
ndi'in cha' 'in hua tsaña'an ndyi'o cha' tsu'hue
tiquee hua lo'o nten, 7 nchcui' hua cha' nu ñi,
lo' nda'an lo'o hua cha' cuiya' 'in Ndiose, chcua
tyi'iin tso' tca culaa hua 'in hua si'ya cha' nu ñi
ndiya qui'an ti' hua, 8 ntsu'hui nu nscuen cuaan
'in hua lo' ntsu'hui nu ndyi'ya te'en 'in hua, cui'
cuaña'an ntsu'hui nu nxiycha' 'in hua lo' ntsu'hui
nu tsu'hue ndaa suun cha' 'in hua, ntsu'hui nu
nchcui' si'yana lca hua sca nu cuiñi, una huare'
ñi ndi'in cha' 'in hua. 9 N'ni ne' cunta si'yana a
tucui ndyu'hui lyoo 'in hua, siya' mscua cueen
cha' 'in hua, chen nchcui 'in hua lo'o cha' ndyija,
una ti' lo'o hua, lyee nxitijin ne' 'in hua nu ti'i,
una a nchca caja hua, 10 cua' lca na lu'un ti' hua,
una nchgaa xaa tsu'hue ntsu'hui tiquee hua, ti'i
ña'an chendyu 'in hua, una qui'an nu cua' ngui'ni
cuilyiya' hua 'in, siya' a sca na ndi'in 'in hua, una
nchgaa cha' cua' jui 'in hua. 11 Can' cha' cua' ñii,
'un jun ta'a na Corinto, cua' ycui' la hua lo'o um
nchgaa cha', lo' msla hua cusya 'in hua lo'o um.
12 Ñi siya' lo' a mscuan tloo hua 'in um, tyicana 'un
mducun um cusya 'in um lo'o hua. 13 Lo' si'yana
ca su'hua cha' 'in na lo'o um, (nchcuin' lo'o um

tsaña'an nchcui' na lo'o sca sñe' na), xla um cusya
'in um lo' cuan xu'hue um 'in hua.

Lca na laa 'in Ndiose nu lo'o ca

14 A nchca cha' ca sca cha' ti 'in um lo'o nten
nu a ndiya qui'an ti' 'in Ndiose, si'yana ¿ña'an ta
tca chcua ta'a cha' tsu'hue lo'o cha' ngunan'? ¿Ta
nchcua ta'a cha' 'in xaa lo'o tla yta? 15 ¿Ta nchcua
ta'a cha' 'in Laxa'an lo'o Cristo? ¿Ta su'hua ña'an
nguiaa cha' 'in sca nu ndiya qui'an ti' lo'o nu a
ndiya qui'an ti'? 16 ¿Ta tca ca sca cha' ti laa 'in
Ndiose lo'o lcuin jo'o? 'Un lca um laa 'in Ndiose,
ñi nu lo'o ca, cui' ña'an juin Ndiose: —Nan' tyi'in
sca se'en ti lo'o ne', lo' quilyun lja ne', can Ndiose
'in ne' lo' cui' ne' ca ne' quichen 'ñan—. 17 Can'
cha' ndeña'an juin Ñi X'nan na: —Tyi'o tso' um
lja nten cua, lo' tyi'in um xca se'en, lo' ñi a sten
yu'hui um lo'o cha' nu coo', lo' nan' cuan xu'huen
'in um, 18 lo' cu'ni um cunta si'yana nan' lcan Sti
um, lo' 'un lca um sñen', yu qui'yu uta nu cuna'an,
ndeña'an nchcui' Ñi X'nan na, ñi nu tla la cha' 'in
—.

7

1 Can' cha' 'un jun nu ndyu'hui cuiya' ti' hua
'in, cha' cuaña'an tlyu cha' tsu'hue nu mdi'in
tyaa Ndiose lo'o na, tyi'o tso' na sii' nchgaa cha'
ngunan' lo' suhui na 'in na lo'o tso' 'in cunan' na
lo'o cusya 'in na, lo' cunan na ña'an tyu'hui na
luhui ti si'ya ytsen nu ntsu'hui 'in na tloo Ndiose.

Tsu'hue ntsu'hui tiquee yu Pablo si'ya jun Corinto

2 Cuan xu'hue um 'in hua, si'yana a tucui nu
m'ni hua ti'i lo'o, ñi a tucui nu ngulo ngunan' hua
'in, lo' ñi a tucui nu nguñi lyi'o hua. 3 A nchcui'
hua cha' re si'yana culo qui'ya hua 'in um, cui'
ca nu xiya' nchcui' hua si'yana lyee 'a lca tiquee
hua lo'o um, siya' caja na uta tyi'in na tsatlyu lo'o
um. 4 Ndyijyin ya' la tiquee hua lo'o um, ndiya 'a
ti' hua ña'an nguiaa cha' 'in um, lo' jui cha' tnu
tiquee 'in hua, a cunta lyee 'a tsu'hue ntsu'hui
tiquee hua siya' ndijin hua scasca nu ti'i. 5 Cha'
ñi si'yana xa mdiyaa hua se'en lca Macedonia, a
jui ña'an xitñan' hua, cui' ca nu chcua tyi'iin tso'
mdijin hua cha', sca tso' can' mxitijin ne' 'in hua
nu ti'i, a cunta ytsen hua. 6 Una Ndiose, ñi nu
ndaa cha' tnu tiquee 'in nu lu'un ti' cusya 'in,
mdaa ñi cha' tnu tiquee 'in hua xa mdiyaa yu Tito
se'en ndi'in hua. 7 Lo' si'i tsaloo si'yana mdiyaa
yu, cui' ca nu si'ya cha' tnu tiquee nu mdaa um
'in yu jui cha' tnu tiquee 'in hua, mdaa yu suun
si'yana lyee lca tiquee um lo'o hua, ña'an ngu'ya
tu'hua tiquee um, tsala ña'an nsu'hua um cha'
nduhue ti' tiquee um si'ya hua, can' cha' nu lyee
lati tsu'hue ntsu'hui tiquee hua cua' ñii. 8 Siya'
m'nin lyi'un cusya 'in um lo'o quityi nu ngua'an
tñan can', una si'i can' cha' ti'i ntsu'hui tiqueen.
Cha' ñi si'yana msu'huan cha' nduhue ti' tiqueen
xa ngua'an tñan 'in na, una xi'i ti' ngulu'un ti'
um si'ya cha' can'. 9 Una cua' ñii mchca tsu'hue
lca tiqueen, una si'i si'yana ngulu'un ti' um, cui'
ca nu si'yana jui ña'an xitsa'an um cha' tiyaa 'in
um. Cha' xi'in can' ya lo'o na 'in um tloo Ndiose,
lo' a sca ti'i m'ni hua lo'o um. 10 Cha' xi'in nu
ljyaan tso' 'in Ndiose cu'ni na cha' quia nan na
'in ñi, cui' ñi xitsa'an ñi cha' tiyaa 'in na se'en nu
tyi'o laa na, lo' a tsaa ti'i tiquee na si'ya cha' can',
una cha' xi'in nu ljyan lo'o chendyu re ndyi'an
lo'o na 'in ne' loo cha' ndyija. 11 Una cua' ñii
si'yana nguia nan um 'in Ndiose si'ya cha' xi'in
can', tsala ña'an tsu'hue m'ni na lo'o um: Tsacua
se'en ngulaa um 'in um, lo' cua co' se'en msin'
ti' um, lo' cua se'en ytsen um, lyee lca tiquee
um lo'on, lo' ngunan um ña'an nu quinu tsu'hue
cha' can', a cunta m'ni cuiya' um cha' can' lo'o
cha' nu ñi. Nchgaa cha' can' ngulo'o um 'in um
si'yana a sca cha' nducui ncha'an 'in um. 12 Siya'
ngua'an tñan quityi can' 'in um, una si'i si'ya cha'
'in nu m'ni ti'i can' uta nu ncua ti'i 'in can', cui'
ca nu si'yana tloo Ndiose ca chcan' loo tsala ña'an
ntsu'hui yuhue ti' hua 'in um. 13 Si'ya cha' re
tsatlyu jui cha' tnu tiquee 'in na lo'o um, una nde
lyee lati tsu'hue ntsu'hui tiquee hua tsatlyu lo'o
yu Tito, si'ya cha' tnu tiquee nu mdaa um 'in yu.
14 Cha' ta ntsu'hui xaa mdaan loo um lo'o yu Tito,
una a nguinun lo'o cha' jyi'o, si'yana tsaña'an
nu nchcui' hua cha' nu ñi lo'o um nchgaa xaa,
cui' cuaña'an mdo'o ñi cha' nu ycui' hua lo'o yu
cha' nu 'in um. 15 Una lyee 'a lca tiquee yu xa
ndiya yu'hui ti' yu 'in um tsaña'an m'ni um cunta
cha' nu ycui' yu, lo' ncuan xu'hue um 'in yu lo'o
suun ña'an si'ya ytsen nu ntsu'hui ni' cusya 'in
um. 16 Tsu'hue ntsu'hui tiqueen, lo' ñi sca cha' a
ngui'ni tucua tin' lo'o um.

8

Mda yaa' ta'a jun lo'o lcuan

1 Lo' xca cha' 'un jun ta'a na, nchca ti' hua
si'yana ca cuiya' ti' um tsala ña'an tlyu cha'
tsu'hue 'in Ndiose nu ncua chcan' loo se'en ndiyo'
ti'in jun ta'a na, scasca quichen se'en lyi'ya
loo Macedonia. 2 Siya' tnu cha' mdijin jun, lo'
ndyijyin cuiya' ti'i ña'an chendyu 'in jun, una
ticui' cuaña'an lyee tsu'hue ntsu'hui tiquee jun,

msu'hua jun juesa mda yaa' jun lo'o lcuan si'ya
cha' tsu'hue nu mdo'o tiquee jun. 3 Nan' ndaan
suun si'yana mdaa jun lcuan can' tsaña'an nu
ncua 'in jun, una nducua lati mdaa jun loo nu
tsu'hue ntsu'hui tiquee jun, 4 lo' nde mjñan jun
cha' tsu'hue 'in hua cha' tca lo'o jun ta yaa' jun
lo'o lcuan can', si'ya jun ta'a na nu 'ni cha' 'in.
5 Si'i tsaña'an nu nguñan ti ti' hua, cui' ca nu
si'yana culo nducua la mdyaa jun cusya 'in jun 'in
Ñi X'nan na, xacan' mda yaa' jun 'in hua ña'an
nu Ndiose m'ni ca'an cusya 'in jun. 6 Si'ya cha' re
mdaa hua cha' tnu tiquee 'in yu Tito si'yana cu'ni
tyii yu tñan nu mdyisnan yu, lo' tsa quiñan xo' yu
lcuan nu taa um lo'o cha' tsu'hue nu tyi'o tiquee
um. 7 Lo' si'yana a sca cha' ndiya lyijyi 'in um
lo'o tso' 'in Ndiose, ñi lo'o cha' nu ndiya qui'an
ti' um, ta lo'o cha' nu nchcui' um uta cha' tiyaa
nu ntsu'hui 'in um, a cunta nsu'hua loo um scasca
tñan ngui'ni um, cui' cuaña'an lyee lca tiquee um
lo'o hua, can' cha' nga'an cha' su'hua um juesa
lo'o cha' 'in lcuan re. 8 Si'i si'yana nchca tin'
xicu'nin 'in um, cui' ca nu taan cha' tnu tiquee 'in
um si'yana lo'o um tyi'o cha' tsu'hue tiquee um
tsaña'an ngui'ni xca tucui. 9 Si'yana cua' yu'hui
lyoo um cha' tsu'hue 'in Ñi X'nan na Jesucristo, lo'
si'ya cha' tsu'hue mdo'o tiquee ñi lo'o um, m'ni
lyo' ñi 'in ñi siya' lca ñi sca nu cuilyiya', se'en nu
ca cuilyiya' um lo'o ña'an nu m'ni ñi. 10 Taan sca
cha' tiyaa 'in um nu cu'ni tsu'hue lo'o um, si'yana
ti' yjan mdijin mdo'o cha' tsu'hue tiquee um lo'
mdyisnan mxo' um lcuan can', 11 can' cha' taa
um juesa cu'ni um cha' can'. Tsaña'an tsu'hue
ntsu'hui tiquee um mducua suun um cha' can',
cuaña'an tsu'hue ntsu'hui tiquee um culo scua
um 'in na cua' ña'aan tca 'in um. 12 Si'yana cha'
ndyi'o tiquee na taa na sca lcuan, cuan xu'hue ñi
'in na cua' ña'aan tca 'in na, lo' si'i lo'o juesa. 13 A
nchcuin' cha' re ta si'yana nde quinu na 'in xca
tucui, lo' tsato'o 'un tsa lyijyi na 'in um, 14 cui'
ca nu si'yana scasca um ta yaa' ta'a um. Cua' ñii
ndyijyi ña'an ta yaa' um 'in nu 'ni cha' 'in, cui'
cuaña'an xa nu 'ni cha' 'in um tca ta yaa' can'
'in um, xacan' chcua ta'a cha' 'in um scasca um,
15 si'yana ndeña'an nchcui' quityi 'in Ndiose: —
Yu nu qui'an na mxo', a nguinu na 'in yu, lo' yu
nu chin' na mxo', a ya lyijyi na 'in yu—. 16 Una cua'
xu'hue 'in Ndiose si'yana tsaña'an lca tiqueen lo'o
um, ticui' cuaña'an lca tiquee yu Tito. 17 Cha'
ñi si'yana m'ni cunta yu cha' nu ycui' hua lo'o
yu, una lo'o yu cua' ntsu'hui tiquee yu cha' re,
can' cha' msu'hua yu juesa mdiyaa yu se'en ndi'in
um, 18 lo' ngua'an tñan hua 'in sca ta'a nguiaa yu,
sca yu nu tsu'hue nchcui' cha' tsu'hue 'in Cristo,
yu nu ndyu'hui cuiya' ti' scasca laa 'in. 19 Si'i
tsacan' ti cha', cui' ca nu scasca laa ngulo ton
'in yu nu ta'a tsa lo'o hua lcuan nu cua' nguia
nxo' hua, ña'an ca si'yana scuen cuaan la cha'
'in Ñi X'nan na, lo' ca chcan' loo cha' tsu'hue
ndyi'o tiquee um. 20 A nchca ti' hua caja nu su'hua
qui'ya 'in hua si'yana qui'an lcuan ntsu'hui hua
cunta, 21 can' cha' —lo'o cha' tiyaa nan hua ña'an
nu cu'ni hua cha' re tloo Ñi X'nan na lo'o tloo
nten chendyu—. 22 A cunta ngua'an tñan hua
xca nu ca ta'a tsaa jun can', sca yu ta'a na nu
cua' yu'hui lyoo tsu'hue hua 'in, sca yu ndon 'a ti'
lo'o nchgaa loo cha', cua' ñii nde lyee lati mdo'o
tiquee yu lo'o cha' re, si'yana jlyo ti' yu ñi ndi'in
cha' 'in um. 23 Tsaña'an nguiaa cha' 'in yu Tito,
sca cha' ti 'in hua lo'o yu ngui'ni hua tñan lja um,
lo' jun ta'a nguiaa yu, nguiaa jun lo'o cunta 'in
scasca laa, ña'an ca si'yana scuen cuaan jun cha'
'in Cristo. 24 Can' cha' tsu'hue ntsu'hui tiquee um
cu'ni cunta um 'in jun, lo' ca cuiya' ti' nchgaa
la ña'an laa si'yana ntsu'hui cha' tsu'hue 'in um
scasca um, tsaña'an nu ndaa hua loo um.

9

1 Tsaña'an nu ntsu'hui cha' taa na sca lcuan
'in jun ta'a na, a 'ni cha' ti' ca'an tñan lan quityi
'in um si'ya cha' re, 2 si'yana cua' jlyo tin' tsala
ña'an ndyi'o cha' tsu'hue tiquee um, lo' tsu'hue
ntsu'hui tiqueen ndaan suun cha' re lo'o jun ta'a
na ndi'in se'en lyi'ya loo Macedonia, si'yana jun
ndi'in se'en lca Acaya cua' mdi'in tyaa jun cha' re
ti' yjan mdijin, lo' la' nchgaa ti jun jui cha' tnu
tiquee 'in jun si'ya cha' nu mdi'in tyaa um. 3 Can'
cha' msu'huan 'in jun ta'a na tsaa jun se'en ndi'in
um, lo' si'i cua cha' ti mdaan loo um lo'o cha'
nu cua' mdi'in tyaa um, cui' ca nu si'yana cua'
ndon tiyaa um lo'o cha' can', 4 ña'an tu' tsaa hua
lo'o tucua snan yu Macedonia se'en ndi'in um, lo'
quija lyoo um a ndon tiyaa um, tsato'o quinu hua
lo'o cha' jyi'o tsaña'an nducua tloo hua 'in um,
loo nu a chcui' hua si'yana 'un lyee la tyi'o cha'
jyi'o 'in um. 5 Can' cha' mxitucua loon 'in tucua
snan jun ta'a na nu tsaa se'en ndi'in um, si'yana
su'hua ta um cha' 'in lcuan can' tsaña'an cha' nu
cua' mdi'in tyaa um, cua' lca na xa tsa'an se'en
ndi'in um, tsaña'an cha' nu mdo'o tiquee um lo'
si'i lo'o juesa mxicu'ni hua 'in um. 6 Chcuin' sca
cha': Nu ntya chin' ti na, ticui' cuaña'an chin' ti
na xo' can', lo' nu ntya qui'an na, cui' cuaña'an
qui'an na xo' can'. 7 Can' cha' cunda scaa na taa

na sca lcuan cua' ña'aan ndyi'o ti tiquee na, a ca
ti'i nga'an 'in na, lo' ñi si'i lo'o juesa, si'yana —
Ndiose ndyu'hui cuiya' ti' ñi 'in nu ndaa sca lcuan
tsu'hue ntsu'hui tiquee—. 8 Tla cha' 'in Ndiose
nu cu'ni ñi cha' ca qui'an la cha' tsu'hue 'in um,
cuaña'an nchgaa xaa a sca na tsa lyijyi 'in um, cui'
ca nu nde quinu na 'in um lo' tsa quiñan cu'ni
um nchgaa loo tñan tsu'hue. 9 Si'yana ndeña'an
nchcui' quityi 'in Ndiose: —Qui'an cha' tsu'hue
mdaa ñi 'in nu ti'i ña'an chendyu 'in, lo' tsala xaa
quinu scua cha' tsu'hue can' 'in ñi—. 10 Ñi nu ndaa
nchgaa loo na nu ntya nten, lo' ndaa ñi jaslya
nu nchcu ne', taa la ñi na nu cunajo'o 'in um,
cu'ni ñi cha' cuton nchgaa loo cha' tsu'hue 'in um,
lo' cu'ni ñi cha' si'yana nde lyee la ca chcan' loo
nchgaa loo cha' tsu'hue nu ngui'ni um, 11 ña'an
ca si'yana ca cuilyiya' um lo'o nchgaa loo cha',
cuaña'an nde lyee la tyi'o cha' tsu'hue tiquee um
lo'o nchgaa tucui, lo' si'ya cha' can' caja ña'an
tyaa hua xu'hue 'in Ndiose. 12 Si'yana tsaña'an nu
nda yaa' um 'in jun ta'a na, si'i tsaloo ti si'yana 'ni
cha' 'in jun, cui' ca nu si'yana nde lyee la tyaa jun
xu'hue 'in Ndiose. 13 Si'ya cha' tsu'hue nu m'ni
um, caja nu cu'ni tnu 'in Ndiose si'yana nducua
um tñan tsaña'an nguiaa cha' tsu'hue 'in Cristo
nu ndiya qui'an ti' um, si'yana qui'an cha' tsu'hue
mdo'o tiquee um lo'o jun tsatlyu lo'o nchgaa la
tucui. 14 A cunta xa nchcui' lyi'o jun 'in Ndiose
si'ya cha' 'in um, lyee lca tiquee jun lo'o um si'ya
cha' tsu'hue nu tlyu mdaa Ndiose 'in um. 15 Cua'
xu'hue 'in Ndiose si'ya cha' tsu'hue nu mdaa ñi
'in na, lo' ñi a jlyo ti' na ña'an ti' chcui' na si'ya
cha' re.

10

Lo'o cha' cuiya' 'in Ndiose ngui'ni yu Pablo tñan

1 Lo' si'yana suun ña'an nguiaa cha' 'in Cristo,
cuti cha' 'in ñi, can' cha' nan' yu Pablo jñan
cha' tsu'hue 'in um, si'yana a xtyi tin' chcuin'
tla cha' lo'o um, una xa nu cua' nchcan tijyo' tla
cha' chcuin', 2 can' cha' jñan cha' tsu'hue 'in um
si'yana xa tsa'an se'en ndi'in um, a nchca tin'
chcuin' tla cha' lo'o um, una ntsu'hui tiqueen
chcuin' tla cha' lo'o tsalca nu nchcui' si'yana
nda'an hua ña'an nu nchca ti' hua. 3 Siya' ndi'in
hua loo chendyu re, una a tca xuun hua ña'an nu
nchca ti' hua, 4 si'yana na nu nchcua yaa' hua, a
ljyaan na lo'o cha' cuiya' 'in nten chendyu, cui'
ca nu lca na sca cha' cuiya' nu tlyu 'in Ndiose nu
cujlyo 'in nchgaa cha' nu tla cha' 'in nu lca ta'a
cusuun hua. 5 A cunta cujlyo can' 'in nchgaa loo
cha' tiyaa lo'o cha' siye' nu nchcui ndijin, nu a
nchcua ta'a lo'o cha' tiyaa 'in Ndiose, lo' xicu'ni
na nchgaa loo cha' tiyaa si'yana ca ja'an na 'in
Cristo, 6 cua' ndon tiyaa hua cu'ni cuiya' hua 'in
nchgaa nu a ja'an 'in ñi, cui' xa nu qui'ya um cha'
tiyaa lo' tyisnan ca ja'an um 'in ñi. 7 'Un lyee 'a
nchcua quiloo um cha' nu nducua loo ti. Cha'
ntsu'hui nu ndyi'ya cunta si'yana cua' nguiaa tso'
'in Cristo, cui' cuaña'an cu'ni can' cunta si'yana
lo'o huare' nguiaa hua tso' 'in Cristo tsaña'an nu
lca can'. 8 Nducui tin' chcuin' tsaña'an cha' cuiya'
nu cua' jui 'in hua, siya' nducua la cha' nchcuin',
una a xijyi'o tin' si'yana Ñi X'nan na mdaa ñi cha'
cuiya' culo um lo'o cha' nu ndiya qui'an ti' um lo'
si'i nu nde cujlyo na 'in um, 9 a nchca tin' xicutsen
'in um lo'o nchgaa quityi nu cua' ngua'an tñan
can'. 10 Cha' ñi si'yana ndeña'an ntsu'hui nu
nchcui' cha' 'ñan: Ti'in 'a cha' nchcui' yu lo' tla
cha' ndi'in tyaa yu loo quityi 'in yu, una xa ndi'in
yu lo'o na jo'o ti ndi'in cha' 'in yu, lo' xa nchcui'
yu ñi a nsu'hua loo ne' 'in yu. 11 Nu nchcui'
cuaña'an qui'ya can' cha' tiyaa si'yana scaña'an
ti nguiaa cha' 'in hua, siya' nchca hua tijyo' uta
ndi'in hua lo'o um. Tsaña'an cha' nu nchcui'
hua loo quityi can' cuaña'an nguiaa cha' 'in hua.
12 Si'yana a xtyi ti' hua cu'ni su'hua hua 'in hua,
uta ca sca cha' ti 'in hua lo'o nchgaa nu ndaa loo
ticuii', nu ndi'in tyaa cuiya' ña'an ntsu'hui cha'
cu'ni scasca la ta'a, lo' ngui'ni su'hua 'in ticuii',
si'yana a ntsu'hui cha' tiyaa 'in. 13 Una huare'
a ndaa hua loo hua ndyijyin cuiya', cui' ca nu
tsaña'an cuiya' nu cua' mdaa Ndiose 'in hua, se'en
nu tca tiyaa hua la se'en ndi'in um. 14 Si'i na ndijin
lyoo hua cha' cuiya' nu ntsu'hui 'in hua lo'o um,
cui' ca nu culo nducua la hua mdiya lo'o hua cha'
tsu'hue 'in Cristo se'en ndi'in um. 15 A xtyi ti' hua
cu'ni siye' hua ndyijyin cuiya' lo'o tñan ngui'ni
xca tucui, cui' ca nu nducua tloo hua, cua' ña'aan
nguia nguilo um lo'o cha' nu ndiya qui'an ti' um,
xeen la se'en cu'ni hua tñan lja um, cui' tsaña'an
cuiya' nu cua' mdaa ñi 'in hua, 16 ña'an ca si'yana
tsa ycui' hua cha' tsu'hue 'in Cristo nde loo la
se'en ndi'in um, lo' a sten yu'hui hua loo xñan xca
tucui si'yana a nchca ti' hua cu'ni siye' hua lo'o
tñan nu cua' lca. 17 Una, —cha' nde'en tucui nchca
ti' um taa um loo, tyaa um loo 'in Ñi X'nan na—,
18 si'yana a sca ntsu'hui lyoo nu nscuen cuaan 'in
ticuii', cha' si'i Ndiose scuen cuaan 'in can'.

11

1 Tsu'hue ca cha' cua na taa loo um lo'o tsa chin'
cha' tinto nu chcuin' lo'o um, lo' cu'ni um cha'

tsu'hue taa loo um 'ñan. 2 Si'yana tsaña'an nu lca
tiqueen lo'o um ljyaan na tso' 'in Ndiose, si'yana
cua' m'nin cuiyan' cha' si'yana ca cuilyi'o um 'in
Cristo, lo' scati ñi ntsu'hui cha' chcuan ñi cunta
'in um tsaña'an nchca ti' sca ngüi' tsa suhue ti
nu a sca cha' nducui ncha'an 'in. 3 Una msu'huan
cha' tiqueen lo'o um cha' caja nu cuñilyi'o 'in um
tsaña'an nu nguñilyi'o laxa'an 'in Eva lo'o cha'
mañan 'in, lo' tsato'o chcua tijyo' cha' tiyaa 'in
um lo' a tyi'o ñi cha' 'in um tsaña'an nu cua'
mdyisnan um lo'o Cristo. 4 Nda'an scasca nu
nchcui' cha' 'in Jesús, una si'i Jesús nu nda'an
ycui' hua cha' 'in. Nchca ti' can' si'yana cuan
xu'hue um xca espíritu nu si'i Espíritu nu cua'
ntsu'hui ni' cusya 'in um, uta cuan xu'hue um xca
loo cha' nu a nchcua ta'a lo'o cha tsu'hue nu cua'
ya qui'an ti' um. Siya' cuaña'an una cuti nducuan
xu'hue um 'in can', 5 ñi a ñan tin' cha' ta tlyu la
tucui lca can' que 'ñan nan', cui' nu nxque' ti'
si'yana lca sca nu mdo'o hui ca 'in Ndiose. 6 Una
siya' cua' ña'an ti nchcuin', una si'i cuaña'an cha'
tiyaa 'ñan, nchgaa xaa ndlo'o xñan hua 'in hua
lo'o nchgaa loo cha'. 7 ¿Ta qui'ya m'nin si'yana
m'ni lyon' 'ñan, lo' xu'hue ti ycuin' cha' tsu'hue
'in Ndiose lo'o um, si'yana scuen cuaan cha' 'in
um? 8 Cui' ca nu scasca laa mda yaa' 'ñan lo'o
tñi, se'en nu cu'nin cunta 'in um. 9 Xa mdi'in lo'o
um scasca cha' m'nin 'ñan, una ñi sca tucui lo'
a msu'huan cha' nduhue ti' tiquee lo'o cha' can',
cui' ca nu jun nu mdo'o se'en lyi'ya loo Macedonia
mda yaa' 'ñan, si'yana ñi sca cha' nduhue ti' lo'
a ncua tin' taan 'in um, cui' cuaña'an cua' ñii.
10 Si'ya cha' nu ñi 'in Cristo nu ndon lo'on, sca
chcui se'en lyi'ya loo Acaya, lo' a ndyijyi ña'an nu
a xcua cueen cha' 'ñan tsaña'an lca tiqueen lo'o
um. 11 ¿Ñi cha' ta? ¿Ta na a lca tiqueen lo'o um?
Ndiose jlyo ti' ñi tsaña'an lca cusya 'ñan lo'o um.
12 Una tsaña'an nu ngui'nin, tsa quiñan cu'nin
cha' can', si'yana a caja ña'an chcui' scasca nu
nda'an lo'o cha' siye', ta ljuin can' si'yana su'hua
ña'an nguiaa cha' 'in hua lo'o. 13 Una lca can' sca
nu cuiñi, nchcui' si'yana Ndiose lca nu ngua'an
tñan 'in lo' ngui'ni tñan 'in ñi, a cunta ngui'ni
chaa 'in si'yana lca sca nu mdo'o hui ca 'in Cristo.
14 Si'i cha' cuhue ti' na lca cha' re, si'yana ticuii'
Laxa'an ngui'ni chaa 'in si'yana lca sca angujle
'in Ndiose, 15 can' cha' a tsaa ña'an ndi'in cha' re,
si'yana lo'o nguso 'in can' ngui'ni chaa 'in ña'an
nchca ti' sca nu ñi ndi'in cha' 'in, una tiyaa xaa
chcuan can' cunta cua' ña'aan tñan m'ni.

Cha' nu mdijin yu Pablo si'ya cha' 'in Ndiose

16 Xiya' chcuin' lo'o um: A quiñan ti' um si'yana
lcan sca yu tinto, una cha' ñan ti' um cuaña'an,
cuan xu'hue um 'ñan siya' lcan sca yu tinto,
si'yana lo'on nan' nchca tin' scuen cuaan chin'
'ñan. 17 Cha' nu chcuin' re, a chcuin' 'in na lo'o
cunta 'in Ñi X'nan na, cui' ca nu chcuin' 'in na lo'o
cha' tinto 'ñan, si'yana nchca tin' scuen cuaan
'ñan. 18 Cha' cuaña'an nscuen cuaan ña'an tucui ti
'in, lo'on nan' tca cu'nin cuaña'an, 19 tsala ña'an
nda loo um 'in sca yu tinto, siya' lca um sca nu
tiyaa la. 20 Nda loo um siya' caja nu xñi su'hua
yaa' 'in um, uta caja nu lyaa na nu ndi'in 'in
um, uta cui' se'en nducua tloo ne' 'in um, lo' ta
ngui'ni siye' ne' tloo um, uta ycuan' ne' tu'hua
um. 21 Una sca cha' jyi'o lca na 'ñan si'yana jo'o
yaa cha' 'in hua lo'o um. Cha' ntsu'hui nu xtyi
ti' scuen cuaan 'in ticuii' (lo' cua' ñii nchcuin'
lo'o um si'ya cha' tinto 'ñan), una lo'on nan'
xtyi tin' scuen cuaan 'ñan. 22 Cha' lca can' ne'
hebreo, lo'on nan' lcan ne' hebreo. Uta lca can'
ne' Israel, lo'on nan' lcan ne' Israel. Cha' lca can'
ta nten 'in Abraham, ¿ta si'i ticui' ta nten can'
lcan nan'? 23 Cha' ngui'ni can' tñan 'in Cristo (lo'
nchcuin' lo'o um tsaña'an nchcui' sca yu tinto),
una tso' nu 'ñan lyee la lcan nguso 'in Cristo,
si'yana qui'an la tñan nu cua' m'nin, lo' qui'an la
ya' mjyi'in ne' 'ñan, a cunta tyun la juesa msu'hua
ne' 'ñan na'an chcuan, cui' cuaña'an tyun ya'
ncua cha' cajan. 24 Ne' judio mjyi'in ne' 'ñan tsa
cla tyi ntsu'hui caa ya', lo' ca'yu juesa mjyi'in ne'
'ñan tsa cuaña'an. 25 A cunta snan juesa jui nu
mjyi'in 'ñan lo'o yca, lo' siya' mjyi'in ne' 'ñan lo'o
quee, snan ya' ngutyin' yu'hui yca na'an se'en
ntsu'huin, lo' sca tsaan lo' sca tla mducuin loo
tyi'a tujo'o. 26 Qui'an 'a ya' yu'hui lyijyin tucueen,
cuaña'an chen nchcui 'ñan lo'o chco tlyu, lo'o
yu cunan, lo'o ta'a quichen tyin, lo'o ne' gentil,
a cunta chen nchcui 'ñan se'en mda'an quichen
tnu, se'en ngutyi, uta loo tyi'a tujo'o, chen nchcui
'ñan lo'o yu nu nchcui' si'yana lca ta'a na. 27 Cui'
cuaña'an lyee 'a cua' m'nin tñan, lyee 'a mtsa
slan, mdijin yte' tin' lo' mdijin ytyi tin', tyun
juesa a jui na nu cun, a cunta mdan loon lo'o
tlya' lo' a jui te' con'. 28 A cunta xca cha' nu ti'i
nga'an 'ñan cunda scaa tsaan, lo' ntsu'hui cha'
nduhue ti' tiqueen si'ya cha' 'in jun ta'a na nu
ndiyo' ti'in sca chcui se'en. 29 Cha' ntsu'hui nu
na'an ti', ¿ta si'i lo'on nan' ndii tin' cha' can'?
Cha' nde'en nu mxityu 'in xca tucui loo qui'ya,
¿ta si'i lo'on nan' ti'i ntsu'hui tiqueen xacan'?
30 Cha' mdiyaa ña'an cu'nin siyen', cu'nin siyen'
si'ya cha' na'an ti' 'ñan. 31 Ndiose, Sti Ñi X'nan

na Jesucristo, jlyo ti' ñi si'yana si'i cha' cuiñi
nchcuin' lo'o um, ñi nu nga'an cha' cu'ni tnu na
'in tsala xaa. 32 Quichen Damasco, yu bsya ndi'in
cunta 'in ree Aretas ngulo yu tñan si'yana chu'hui
ne' cuan tuna'an tu'hua quichen si'yana xñi ne'
'ñan, 33 una jui nu mdyi'ya 'ñan nde chon' lo'o
tu'hua quee can' ni' sca xcuhui se'en nducua sca
tuna'an lyo' ti, lo' mdo'o laan tuyaa' ne' can'.

12

Ti'i nu ndon lo'o yu Pablo lo'o tso' 'in cunan' yu

1 Cha' ñi si'yana a ndyi'o tñan cu'nin siyen', una
tsa quiñan chcuin' lo'o um cha' nu na'an xñiin
tsaña'an nu ngulo'o Ñi X'nan na 'ñan. 2 Nan'
ndyu'hui lyoon 'in sca yu qui'yu nu cua' ya qui'an
ti' 'in Cristo, cua' nguiaa tilcua yjan xa jui nu ya
lo'o 'in yu se'en nu cua' nchca snan ni' cuaan,
(una a jlyo tin' cha' ta ycui' ca yu yaa yu uta na
cusya ti 'in yu, scati Ndiose jlyo ti' ñi), 3 nan'
ndyu'hui lyoon 'in yu, (una a jlyo tin' cha' ta ycui'
ca yu yaa yu uta na cusya ti 'in yu, scati Ndiose
jlyo ti' ñi), 4 jui nu ya lo'o 'in yu la ni' cuaan se'en
lca paraíso, can' ngune 'in yu ycui' sca nu ycui'
chacui' cha' nu a ndyijyi ña'an chcui' na, lo' ñi a
ntsu'hui cha' cuiya' chcui' na cha' can'. 5 Xtyi tin'
scuen cuaan cha' 'in yu, una cunta nu 'ñan a xtyi
tin' scuen cuaan 'ñan, cui' ca nu chcuin' lo'o um
tsaña'an nu na'an tin'. 6 Cha' tyisnan scuen cuaan
'ñan, a caja nu chcui' si'yana lcan sca nu tinto
si'yana chcuin' can cha' nu ñi, una a nchca tin'
caja nu xque' ti' si'yana cuaan la ndi'in cha' 'ñan
lo'o ña'an nu ngui'nin, uta lo'o ña'an nu nchcuin'.
7 Lo' si'yana a scuen cuaan 'ñan ndyijyin cuiya'
si'ya cha' tnu nu na'an xñiin can', Ndiose mdaa
cha' cuiya' tyi'o tucua sca ti'i 'ñan lo'o cunta 'in
Laxa'an, si'yana a cu'nin siyen' lyee la. 8 Si'ya
ti'i can' snan juesa cua' mjñan 'in Ñi X'nan na
si'yana culo tso' ñi cha' can'. 9 Una ndeña'an
juin ñi 'ñan: Qui'ya tucui ti tsaña'an cha' tsu'hue
nu cua' mdaan 'in, si'yana xa na'an ti' nde lyee
la nchca chcan' loo cha' cuiya' 'ñan. Can' cha'
tsu'hue lati cu'nin siyen' si'ya cha' nu na'an tin',
ña'an ca si'yana tyon lo'on cha' cuiya' 'in Cristo.
10 Si'ya Cristo, can' cha' tsu'hue ntsu'hui tiqueen
xa na'an tin', uta xa ndaja ne' 'ñan, ta xa ndiya
lyijyi na 'ñan, uta nxitijin ne' 'ñan nu ti'i, ta xa
lyee ndijin scasca cha', si'yana xa na'an tin' lyee
la ndaa ñi juesa 'ñan. 11 Nan' lcan sca nu tinto
tsaña'an nu m'nin siyen' tloo um, tyicana 'un
mxicu'ni um 'ñan lo'o cha' re. Lo' siya' a tucui
lcan una nga'an cha' su'hua loo um 'ñan, si'yana
ñi sca cha' lo' a nguinun ca'an chon' tsaña'an
nguiaa cha' 'in yu nu nxque' ti' si'yana lca nu
mdo'o hui ca 'in Ndiose. 12 Lja mdi'in hua lo'o um
m'ni hua scasca cha' nu tnu tsaña'an n'ni sca nu
cua' mdo'o hui ca 'in Ndiose, ncua chcan' loo cha'
nu tnu lo'o cha' nu cuhue ti' na, a cunta mda loo
hua scasca nu ti'i. 13 Xacan' jan ñi, ¿ta ñan ti' um
si'yana chin' la cha' 'in um que nchgaa la ña'an
ta jun ta'a na, cui' si'yana a ncua tin' su'huan sca
cha' nduhue ti' tiquee um lo'o cha' nu 'ni 'ñan?
¡Una cu'ni um cha' tlyu ti' 'ñan lo'o cha' can'!

Xiya' tsaa yu Pablo quichen Corinto

14 Ña'an jan ñi, nde nu cua' nchca snan ya'
tsa'an se'en ndi'in um, una a nchca tin' chu'hui
yuhue ti' um 'ñan, si'yana a nducua tloon na
nu ndi'in 'in um, cui' ca nu si'ya um can' cha'
tsa'an, si'yana si'i nu suhue ti ntsu'hui yuhue ti'
'in nten cula 'in, cui' ca nu nten cula 'in can'
ntsu'hui yuhue ti' 'in. 15 Lo'o nu chcui lca tiqueen
culyijyin nchgaa na nu ndi'in 'ñan, lo' si'i tsacan'
ti, cui' ca nu lo'o cusya 'ñan tyaan si'ya um, lo'
siya' lyee la lca tiqueen lo'o um, una 'un jo'o 'a
nsu'hua loo um 'ñan. 16 Una la ndi'in cha' re
si'yana ñi siya' lo' a msu'huan cha' nduhue ti'
tiquee um, una ntsu'hui nu nchcui' si'yana lcan
sca nu tiyaa, lo' yato'o nguñilyi'on 'in um. 17 ¿Ta
xque' ti' um si'yana sca mañan ti m'nin lo'o um
xa ngua'an tñan tucua snan yu nu yaa se'en ndi'in
um? 18 Cui' ca nu mjñan cha' tsu'hue 'in yu Tito
si'yana tsaa yu lo'o xca yu ta'a na. ¿Ta msti ti'
yu Tito nguñilyi'o yu 'in um xacan'? ¿Ta si'i sca
cha' ti 'in hua lo'o yu, lo' scaña'an ti cha' tiyaa 'in
hua ngui'ni hua tñan? 19 ¿Ta ñan ti' um si'yana
nchca ti' hua suhui hua tloo hua lo'o um? Cui'
ca nu tloo Ndiose lo'o Cristo nchcui' hua cha' re,
'un jun ta'a na nu ndyu'hui cuiya' tin' 'in, ña'an
ca si'yana culo um lo'o cha' 'in Ndiose. 20 Lo'
xa tyi'an se'en ndi'in um nsu'huan cha' tiqueen
cha' ta si'i ña'an quija lyoon 'in um, uta si'i ña'an
quija lyoo um 'ñan, ta ndi'in suun um, uta lo'o
cha' jñan ti', cha' nsin' ti', nsu'hue ti'in ta'a um,
ndaja ta'a um, nchcui' ca'an ta'a um, ngui'ni siye'
um, lo' cua' ña'an ti ndi'in y'ni um, 21 lo' tsato'o
quinun lo'o cha' jyi'o tloo Ndiose xa tyi'an se'en
ndi'in um, nu hasta qui'ya tu'hua tiqueen si'ya
cha' 'in nchgaa nu ti' ngui'ni qui'ya lo' a nchca
xitsa'an cha' tiyaa ngunan' 'in, cha' nu nguiten
yu'hui lo'o ña'an tucui ti si'ya cha' nducun' ndyi'o
tiquee can'.

13

1 Nde nu cua' ca snan ya' tsa'an se'en ndi'in
um. —Lo' tyi'o scua la nchgaa cha' lo'o tucua snan
nu taa suun cha' can'—. 2 Cua' msu'huan tiyaan
'in um tsatlyu lo'o nu ti' ngui'ni qui'ya can', lo'
siya' tijyo' nchcan, una xiya' chcuin' lo'o um loo
quityi re, lo' a tsato'o tla cha' chcuin' xa tsa'an
se'en ndi'in um. 3 Ti' ngui'ni tucua ti' um si'yana
nchcuin' lo'o cha' cuiya' 'in Cristo, una a na'an
ndi'in cha' 'in ñi lja um, cui' ca nu tla cha' 'in ñi
lo'o um. 4 Siya' m'ni na'an ti' ñi xa ngujui ñi loo
cusi, una lo'o ñi si'ya cha' cuiya' 'in Ndiose. Cui'
cuaña'an na'an ndi'in cha' 'in hua, sca cha' ti 'in
hua lo'o Cristo, una tyu'hui hua chendyu lo'o ñi
si'ya cha' cuiya' 'in Ndiose, lo' cuaña'an tca tucua
tloo um 'in hua. 5 Cu'ni quii um cusya 'in um cha'
ta cui' ña'an ndon um lo'o cha' nu ndiya qui'an ti'
um, lo' cu'ni cuiya' um 'in um lo'o cha' can'. ¿Ta
a jlyo ti' um si'yana Cristo ntsu'hui ñi ni' cusya
'in um, uta na a ñi ndi'in cha' 'in um? 6 Nducua
tloon si'yana ca cuiya' ti' um, ñi ndi'in cha' 'in
hua. 7 Njñan hua 'in Ndiose si'yana a cu'ni um
cha' ngunan', una si'i si'yana nchca ti' hua suhui
hua tloo hua, cui' ca nu si'yana cu'ni um tñan
tsu'hue, siya' nchcui' ne' a ñi ndi'in cha' 'in hua.
8 A tca ña'an ti'i hua cha' nu ñi, cui' ca nu nguiaa
hua tso' cha' nu ñi. 9 Can' cha' tsu'hue ntsu'hui
tiquee hua siya' na'an ndi'in cha' 'in hua, lo' 'un
tla ndon um, siya' cuaña'an njñan hua 'in Ndiose
si'yana ca chcui la cha' 'in um. 10 Nde cha' nu
nda'an tñan quityi re 'in um lja nu ti' lyijyi tyi'an
se'en ndi'in um, si'yana a nchca tin' chcuin' tla
cha' lo'o um tsaña'an cha' cuiya' nu cua' jui 'ñan
lo'o cunta 'in Ñi X'nan na, ña'an ca si'yana culo
um lo' si'i nu jlyo um si'ya cha' can'.

Msla' ta'a yu Pablo lo'o jun Corinto

11 A cunta 'un jun ta'a na, ca tsu'hue chu'hui
tiquee um, lo' cu'ni chu'hue um cha' 'in um
scasca um, tyaa um cha' tnu tiquee 'in ta'a um,
ca sca cha' ti 'in um, lo' cunan um ña'an nu tyi'in
tsu'hue um. Lo' Ndiose, ñi nu n'ni cha' nxitñan'
cusya 'in na, ñi nu ngui'ni 'tnan 'in na, tyi'in
ñi lo'o um. 12 Nchgaa um chcui' cha' ta'a um
la sii' sca' um lo'o suun ña'an. 13 Nchgaa jun
ta'a na nu ndi'in nde re nchcui' cha' jun 'in um.
14 Cha' tsu'hue 'in Ñi X'nan na Jesucristo, lo'o cha'
tsu'hue 'in Ndiose, tsatlyu lo'o Espíritu nu Luhui
'in ñi quinu lo'o um. Amen.

Gálatas

Yu Pablo nchcui' cha' yu 'in jun nu ndi'in Galacia

1 Nan' yu Pablo, si'ya cha' cuiya' 'in Jesucristo
lo'o Stina Ndiose, ñi nu m'ni cha' mdyiqui'o can',
ngua'an tñan ñi 'ñan tsa ycuin' cha' tsu'hue 'in
ñi, lo' si'i si'yana jui nu ngulo ton 'ñan uta si'ya
cha' cuiya' 'in nten chendyu. 2 A cunta nchgaa la
ña'an ta'a ndi'in hua re ngua'an tñan hua quityi
re 'in um, cunda scaa se'en ndiyo' ti'in jun ta'a na
se'en lyi'ya loo Galacia. 3 Cui' Stina Ndiose lo'o Ñi
X'nan na Jesucristo taa ñi cha' tsu'hue nu chu'hui
ni' cusya 'in um, lo' cu'ni ñi cha' tyi'in tsu'hue um,
4 ñi nu mdyaa 'in si'ya qui'ya nducui na, si'yana
culo laa ñi 'in na loo cha' ngunan' nu nchca loo
chendyu re, tsaña'an nu lca tiquee Stina Ndiose
lo'o na, 5 cui' scati ñi ntsu'hui cha' cu'ni tnu na
tsala xaa. Amen.

A ntsu'hui xca loo cha' nu tca culo laa 'in na

6 Ndyijyin ya' nduhue tin' ñi cha' ndla 'a mdo'o
tso' um sii' Ndiose, ñi nu msi'ya 'in um si'ya
cha' tsu'hue 'in Cristo, lo' nducui ncha'an um
xca loo cha' nu ñan ti' um tca culo laa 'in um.
7 Si'i si'yana ntsu'hui xca loo cha', cui' ca nu
si'yana jui xca tucui nu m'ni tinto 'in um, nchca
ti' can' xitsa'an ña'an ntsu'hui cha' tyi'o laa nten
si'ya Cristo. 8 A 'ni cha' siya' huare' uta angujle
'in Ndiose, cha' chcui' hua lo'o um xca loo cha'
tsaña'an ntsu'hui cha' tyi'o laa um, una cha' a
su'hua ña'an nguiaa na lo'o cha' nu ycui' hua lo'o
um ti' culoo, tsaloo na caan ti yuhue' chon' hua.
9 Cui' tsaña'an nu cua' ycui' hua lo'o um ti' culoo,
nchcuin' lo'o um xiya': Cha' ntsu'hui xca tucui
nu chcui' xca loo cha' tsaña'an ntsu'hui cha' tyi'o
laa um, lo' cha' a su'hua ña'an nguiaa na lo'o
cha' nu cua' ncuan xu'hue um, tsaloo na caan ti
yuhue' chon' can'. 10 ¿Ta ñan ti' um si'yana nchca
tin' quinu tsu'hue tiquee nten lo'on, uta si'yana
quinu tsu'hue tiquee Ndiose lo'on? ¿Ta xque'
ti' um si'yana 'in nten nducua quiloon? Cha'
cuaña'an lca cusya 'ñan, a lcan nguso 'in Cristo.

Tñan 'in Ndiose ngui'ni yu Pablo

11 Ca cuiya' ti' um cha' re, 'un jun ta'a na,
cha' tsu'hue 'in Cristo nu ycuin' lo'o um, a ljyaan
na loo cha' tiyaa 'in nten chendyu, 12 si'yana a
m'ni cha'an cha' re ta si'yana jui nu ngulo'o 'ñan,
cui' ca nu ycui' ca Jesucristo ngulo'o ñi 'ñan.
13 Si'yana cua' jlyo ti' um ña'an nten lcan ti' culoo
xa ncua sca cha' ti 'ñan lo'o cha' nu ngui'ni cha'an
ne' judio, lyee mducui ncha'an 'in jun nu cua'
ndi'in cunta 'in Ndiose, lo' ncua tin' cujlyon 'in
jun siya' ti. 14 Tsaña'an nguiaa cha' 'in ne' judio,
lyee lati msñi cunta 'ñan lo'o cha' can' que nchgaa
la ña'an yu ta'a m'ni cha'an, si'yana a ncua tin'
quinan' ñi sca cha' nu cua' ntsu'hui 'in nten cula
'ñan. 15 Una Ndiose tsu'hue ntsu'hui tiquee ñi
ngulohui ñi 'ñan xa nu ti' lyijyi tiyaan chendyu,
ngulo ton ñi 'ñan si'ya cha' tsu'hue nu mdo'o
tiquee ñi, 16 lo' m'ni ñi cha' si'yana chu'hui lyoon
'in Sñe' ñi, ña'an ca si'yana tsa ycuin' cha' tsu'hue
'in ñi lo'o ne' gentil. A mñichan' 'in xca tucui
ña'an mdyisnan suun cha' re, 17 ñi a yi'an quichen
Jerusalén se'en ndi'in yu ta'a mda'an Jesús, yu
nu culo nducua la ycui' cha' tsu'hue 'in ñi que
'ñan nan', cui' ca nu yi'an se'en lca Arabia, la
chon' nde'en mxitucuin nde quichen Damasco.
18 Xa cua' mdijin snan yjan, xacan' yi'an quichen
Jerusalén si'yana chu'hui lyoon 'in yu Tyo, can'
nguinun lo'o yu tsa 'tñu tsaan. 19 Una a na'an
nchgaa la ña'an ta'a mda'an Jesús, cui' ca nu scati
Jacobo ta'a ngula Ñi X'nan na. 20 Tsaña'an cha' nu
ngua'an re, a tca cuiñi lyi'on 'in um tloo Ndiose.
21 Chon' nde'en can' yi'an se'en lyi'ya loo Siria
lo'o Cilicia. 22 Ñi a nchca chu'hui lyoo jun 'ñan
xacan', jun nu cua' ntsu'hui cha' 'in Cristo nu
ndiyo' ti'in scasca quichen se'en lyi'ya loo Judea.
23 Tsaloo ti nen cha' nchcui' jun: Yu nu mducui
ncha'an 'in na ti' culoo, cua' ñii nda'an ycui' yu
cha' tsu'hue 'in Cristo, yu nu ncua ti' cu'ni tyii
cha' re. 24 Lo' m'ni tnu jun 'in Ndiose si'ya cha'
nu yato'o 'ñan.

2

1 Xa cua' mdijin tilcua yjan xiya' yi'an quichen
Jerusalén, lo' yi'an lo'o yu Bernabé, a cunta lo'o
yu Tito. 2 Una yi'an si'ya cha' nu ngulyo scua la
Ndiose lo'on, lo' ycuin' lo'o tsalca jun nu ndon loo
la sca se'en ycui' ti jun, mtsan' 'in jun tsaña'an
nchcuin' lo'o ne' gentil ña'an ntsu'hui cha' tyi'o
laa na, si'yana a tsa quiñan 'an uta cua cha' ti
m'nin tñan 'in Ndiose. 3 A cunta yu Tito nu ta'a
nda'an, siya' lca yu sca ne' griego, una a mxicu'ni
jun 'in yu si'yana ca circuncida 'in yu. 4 Yato'o
lja hua ntsu'hui cunan tucua snan jun nu nda'an
lo'o cha' cuiñi, si'yana xñi can' cunta ña'an ndi'in
cha' 'in hua tsaña'an mdo'o laa hua si'ya Cristo
Jesús, lo' ncua ti' can' xicu'ni 'in hua si'yana ti'
tsa ncha'an hua cha' nu cua' ntsu'hui 'in. 5 Una
ñi tsa chin' ti s'ni lo' a m'ni cunta hua 'in lo'o
cha' nu ycui', si'yana nducua tloo hua tsa ncha'an

um cha' nu ñi 'in Ndiose tsaña'an ntsu'hui cha'
tyi'o la na. 6 Una tsalca jun nu ndon loo lati can',
(lo' ñi a ndyuhue tin' cha' ta ntsu'hui tñan lyi'ya
jun ti' culoo, si'yana scaña'an ti ngui'ni Ndiose
'tnan 'in nten chendyu), ñi sca cha' nu cui ti lo' a
ngulo'o jun 'ñan. 7 Cui' ca nu ngu'ya jun cha' tiyaa
si'yana Ndiose mxnu ñi cunta 'ñan chcuin' cha'
tsu'hue 'in Cristo lo'o ne' gentil, tsaña'an nguinu
cunta 'in yu Tyo chcui' yu lo'o ne' judio. 8 (Si'yana
Ndiose nu ngulo ton 'in yu Tyo chcui' yu cha'
tsu'hue 'in Cristo lo'o ne' judio, ticui' ñi ngulo ton
ñi 'ñan chcuin' lo'o ne' gentil). 9 Xa ncua cuiya'
ti' jun si'yana Ndiose lca nu mdaa tñan re 'ñan,
yu Jacobo, yu Tyo lo'o yu Xuhua, yu nu ndon loo
la 'in jun, mdaa yu sca cuiya' 'in hua lo'o Bernabé
si'yana sca cha' ti 'in hua cu'ni hua tñan lo'o yu,
lo' huare' tsa ycui' la hua cha' tsu'hue 'in Cristo
lo'o ne' gentil lo' cui' yu chcui' yu lo'o ne' judio.
10 Tsaloo ti cha' nu mxnu yu cunta 'in hua
si'yana quia yu'hui ti' hua 'in nu ti'i ña'an
chendyu 'in, lo'on cua' ntsu'hui cha' can' tiqueen,
can' cha' msu'huan juesa m'nin 'in na.

Yu Pablo ngusun lo'o yu 'in yu Tyo

11 Una xa yaa yu Tyo quichen Antioquía, tloo
ndon yu tla cha' ycuin' lo'o yu si'yana si'i ña'an
ngui'ni yu. 12 Si'yana xa nu ti' lyijyi tiyaa tucua
snan yu judio, cui' yu nu ngua'an tñan Jacobo,
yu Tyo tsatlyu nchcu yu lo'o ne' gentil, una xa
mdiyaa yu judio can' mxijyi'o ti' yu lo' a ycu
'a yu lo'o ne' gentil si'yana ntsen yu tloo ne'
judio. 13 Cui' cuaña'an lo'o ne' judio nu ndi'in
ca can', a ñi ndi'in cha' 'in ne', ncua sca cha'
ti 'in ne' lo'o yu Tyo, lo' hasta lo'o yu Bernabé
jui nu nguñi lyi'o 'in lo'o cha' can'. 14 Una xa
na'an si'yana a ngui'ni ne' tsaña'an nguiaa cha'
nu ngulo'o Cristo, xacan' ycuin' lo'o yu Tyo tloo
ndi'in nchgaa jun can': Nu'huin lca sca ne' judio,
una cua' ñii ngui'ni tsaña'an n'ni ne' gentil, lo'
si'i ña'an n'ni ne' judio. ¿Ñi cha' nchca ti' xicu'ni
'in ne' gentil cu'ni ne' tsaña'an n'ni ne' judio?
15 Nare' lca na ne' judio ti' xa ngula na, lo' a lca
na ne' gentil nu ngui'ni qui'ya, 16 jlyo tsu'hue ti'
na si'yana a ndyijyin ña'an quinu luhui sca nten
tloo Ndiose loo nu xu'hua se'en ne' cha' 'in lee,
cui' ca nu la tsa qui'an ti' ne' 'in Jesucristo. Nare'
cua' ya qui'an ti' na 'in Jesucristo se'en nu quinu
luhui na si'ya ñi, lo' si'i si'yana xu'hua se'en na
cha' 'in lee, si'yana —a tucui nu tca quinu luhui
tloo Ndiose— loo nu xu'hua se'en cha' 'in lee.
17 Cha' nducua tloo na si'yana quinu luhui na tloo
Ndiose si'ya Cristo, ña'an loo cha' lo'o na lca na
nten qui'ya chendyu. ¿Lo' ta si'ya Cristo lca na
nten qui'ya chendyu? Si'i na. 18 Cha' nan' xiya'
chcui cha'an cha' 'in lee, sca cha' nu cua' mxnun
ca'an chon', nducuin qui'ya xacan'. 19 Nan' si'ya
cha' 'in lee cua' ngujuin lo'o cunta 'in na, ña'an
ca si'yana tu'huin sca chendyu lo'o tso' nu 'in
Ndiose. 20 Nan' tsatlyu lo'o Cristo nga'an loo cusi,
lo' si'i 'a cunta 'ñan ndu'huin chendyu, cui' ca
nu lo'o cunta 'in Cristo, lo' chendyu nu ndu'huin
cua' ñii, ndu'huin 'in na si'yana ndiya qui'an tin'
'in Sñe' Ndiose, ñi nu mña'an 'tnan ti' 'ñan lo'
mdyaa 'in si'yan. 21 A nchca tin' culon tson' cha'
tsu'hue 'in Ndiose, lo' cha' cua na tyi'o laa na loo
nu xu'hua se'en na cha' 'in lee, cua cha' ti ngujui
Cristo xacan'.

3

Loo nu tsa qui'an ti' na cuan xu'hue na 'in Espíritu

1 ¡Ta chin' 'a cha' tiyaa 'in um, 'un ne' Galacia!
¿Ti nu m'ni tinto 'in um si'yana a ca ja'an um cha'
nu ñi? Lo' na tloo um cua' jui nu ngulyo scua
la cha' 'in Jesucristo tsaña'an nu ngua'an ñi loo
cusi. 2 Scati cha' nchca tin' cuñichan' 'in um: ¿Ta
ntsu'hui Espíritu ni' cusya 'in um loo nu mxu'hua
se'en um cha' 'in lee, uta si'yana ya qui'an ti' um
cha' nu cua' ngune 'in um? 3 ¿Ta tiji 'a na um
xacan'? Lo'o cha' cuiya' 'in Espíritu mdyisnan
um cha' re, lo' cua' ñii ngui'ni tyii um lo'o cha'
tiyaa 'in nten chendyu. 4 ¿Ta cua cha' ti mdijin
um scasca loo cha' nu yaan 'in um? ¿Ta xtyi ti'
xu'hue ti mdijin um cha' can'? 5 Ndiose, ñi nu
ndaa Espíritu 'in um n'ni ñi cha' nu tnu lo'o um,
¿ta ngui'ni ñi cha' can' si'yana nxu'hua se'en um
cha' 'in lee, uta si'yana ya qui'an ti' um cha' nu
cua' ngune 'in um?

Cha' nu mdi'in tyaa Ndiose lo'o Abraham

6 Cui' cuaña'an Abraham —nguinu luhui yu
tloo Ndiose loo nu ya qui'an ti' yu 'in ñi—. 7 Ca
cuiya' ti' um si'yana tsalca nu ndiya qui'an ti' 'in
Ndiose, can' nu lca sñe' Abraham. 8 Si'yana quityi
'in Ndiose cua' mxitucua loo na sca cha' si'yana
ntsu'hui cha' xicuten ñi qui'ya 'in ne' gentil loo
nu tsa qui'an ti' ne' 'in ñi, can' cha' ti' culoo cua'
ycui' ñi cha' tsu'hue 'in ñi lo'o Abraham, lo' juin
ñi: —Cui' si'ya nu'huin, can' cha' nchgaa nten
chendyu ntsu'hui xu'hue ne'—. 9 Can' cha' tsalca
nu ndiya qui'an ti' 'in Ndiose ngui'ni ca'an cha'
tsu'hue 'in can' tsatlyu lo'o Abraham, cui' yu nu
ya qui'an ti' 'in ñi. 10 Si'yana nchgaa nu nducua
tloo tyi'o laa loo nu xu'hua se'en cha' 'in lee,

nde nso' tucua can' qui'ya chon', si'yana nchcui'
quityi 'in Ndiose: —Nducua yuhue' chon' nchgaa
nu a nxu'hua se'en cunda scaa cha' nu nguinu
scua loo lee 'in Ndiose—. 11 Can' cha' ñi sca tucui
a tca quinu luhui tloo Ndiose loo nu xu'hua se'en
cha' 'in lee, la ndi'in cha' re si'yana: —Nu quinu
luhui tloo Ndiose, caja chendyu 'in loo nu tsa
qui'an ti' 'in ñi—. 12 Una tso' cha' nu 'in lee, si'i
si'yana caja nu tsa qui'an ti' 'in Ndiose can' cha'
tyi'o laa, cui' ca nu nchcui' na: —Nu xu'hua se'en
cha' nu nchcui' lee, can' nu tyu'hui chendyu—
. 13 Cristo cua' msu'hua lyiya' ñi nchgaa qui'ya
'in na lo' msi'yu co' ñi yuhue' nducua chon' na
loo nu a mxu'hua se'en na cha' 'in lee, lo' ticuii'
chon' ñi yaa yuhue' can', (si'yana nchcui' quityi
'in Ndiose: —Yuhue' nducua chon' nchgaa nu
nchcan' tucui sii' yca—.) 14 Si'ya Cristo Jesús,
can' cha' qui'ni ca'an 'in ne' gentil cha' tsu'hue
nu mdaa Ndiose 'in Abraham, si'yana loo nu tsa
qui'an ti' na 'in ñi, cuan xu'hue na 'in Espíritu nu
cua' mdi'in tyaa ñi cha' lo'o na. 15 'Un jun ta'a
na, chcuin' sca cha' lo'o um tsaña'an nguiaa cha'
'in sca nten nu cua' m'ni cuiya' sca cha'. Siya' lca
na cha' nu mdi'in tyaa nten chendyu, a tucui 'a
nu tca cucha ti'in 'in na, uta caja nu tucua la cha'
can'. 16 Una cua' ñii lo'o tso' 'in Ndiose, mdi'in
tyaa ñi sca cha' lo'o Abraham, a cunta qui'ni ca'an
cha' re 'in sñe' ta nten 'in yu. Una a nchcui' quityi
can' ta si'ya cha' 'in nchgaa sñe' ta nten 'in yu,
cui' ca nu nchcui' na cha' 'in scati sñe' ta nten
'in yu, can' nu lca Cristo. 17 Nde cha' nchcuin'
lo'o um: Culo nducua la mdi'in tya tla Ndiose sca
cha' lo'o Abraham, cui' cha' 'in Cristo, xa cua'
mdijin jacua ciento ntsu'hui cla tyi yjan, xacan'
mducua suun cha' 'in lee, una si'i can' cha' yatii
cha' nu cua' mdi'in tyaa ñi ti' culoo, uta msi'yu
co' cha' 'in na. 18 Cha' cua na ljyaan cha' tsu'hue
can' lo'o tso' cha' 'in lee, a sca cunta ntsu'hui cha'
nu cua' mdi'in tya Ndiose xacan', una mdaa ñi
cha' tsu'hue can' 'in Abraham si'ya cha' nu cua'
mdi'in tyaa ñi lo'o yu. Ñi cha' nguinu scua cha'
'in lee 19 Xacan' jan ñi, ¿Ñi cha' nguinu scua cha'
'in lee? Na mdya cula lo'o na si'ya qui'ya ngui'ni
nten, tsaya' mdiyaa tsaan nu yaan sñe' nu 'in cha'
tsu'hue can'. Angujle 'in Ndiose ycui' cha' 'in lee
lo'o Moisé, lo' cui' yu mdijin yu suun can' lo'o
nten. 20 Una yu nu ndijin suun lo'o nten, cui'
si'yana nchcui' yu cha' nu ycui' xca tucui, una
Ndiose scati ñi ndi'in tya ñi sca cha'. 21 ¿Ta xque'
ti' na si'yana lee can' a nchcua ta'a na lo'o cha' nu
cua' mdi'in tya Ndiose? Si'i na. Si'yana cha' cua
na tca tyi'o laa na si'ya cha' 'in lee, a s'ni quinu
luhui na tloo Ndiose xacan'. 22 Quityi 'in Ndiose
nchcui' la na si'yana nchgaa nten nducua yuhue'
chon' ne' si'ya qui'ya 'in ne', una cua' mdi'in tyaa
ñi cha' si'yana taa ñi cha' tsu'hue nu qui'ni ca'an
'in tsalca nu tsa qui'an ti' 'in Jesucristo. 23 Xa
nu ti' lyijyi caan cha' tsu'hue nu ntsu'hui cha'
tsa qui'an ti' na, ntsu'hui nchcun na si'ya cha'
'in lee, can' nu msñi su'hua yaa' 'in na chcui lja
nu ti' lyijyi ca chcan' loo cha' nu ntsu'hui cha'
tsa qui'an ti' na. 24 Nde cha' tsu'hue nu m'ni lee
si'yana ya lo'o na 'in na sii' Cristo, ña'an ca si'yana
quinu luhui na tloo Ndiose loo nu tsa qui'an ti'
na 'in ñi. 25 Lo' xa cua' mdiyaan cha' nu ntsu'hui
cha' tsa qui'an ti' na, a 'ni 'a cha' ti' tsa lo'o lee
can' 'in na. 26 Nchgaa um cua' lca um sñe' Ndiose
loo nu ya qui'an ti' um 'in Cristo Jesús, 27 si'yana
nchgaa 'un nu cua' mducua tya lo'o cha' cuiya' 'in
Cristo, sca cha' ti' 'in um lo'o ñi. 28 Scaña'an ti ne'
judio lo'o ne' gentil, scaña'an ti nu lca nguso nu
msi'i ne' 'in lo'o nu ngui'ni tñan cha' 'in ti, cui'
cuaña'an yu qui'yu lo'o ne' cuna'an, sca cha' ti 'in
um nchgaa um lo'o Cristo Jesús. 29 Cha' ndi'in um
cunta 'in Cristo, cua' lca um ta nten 'in Abraham,
lo' nchgaa cha' tsu'hue nu cua' mdi'in tyaa Ndiose
lo'o yu cua' m'ni ca'an 'in um.

4

1 Cha' nu nchcuin' lo'o um, sca yu lyo' ti nu
ti' lyijyi chcuan cunta cha' tsu'hue 'in sti, su'hua
ña'an ndi'in cha' 'in yu lo'o sca nguso, siya' lca
yu x'nan nchgaa loo na. 2 Una ntsu'hui nu nsñi
cunta 'in yu tsatlyu lo'o tñan can', tsaya' tsa tucua
tsaan xnu sti yu cunta tñan can' 'in yu. 3 Cui'
cuaña'an mdi'in cha' 'in nare' xa ncua suhue na,
jui nu msñi su'hua yaa' 'in na lo' mducui ncha'an
na scasca cha' nu nchca loo chendyu re. 4 Una ya
tucua tsaan, Ndiose ngua'an tñan ñi 'in Sñe' ñi nu
ngula 'in sca ne' cuna'an lja nu ndi'in cha' 'in lee,
5 si'yana culo laa ñi 'in nchgaa nu nsñi su'hua yaa'
lee can' 'in, a cunta si'yana xisñe' ñi 'in na. 6 Lo'
si'yana cua' lca um sñe' Ndiose, ngua'an tñan ñi
Espíritu 'in Sñe' ñi nu chu'hui ni' cusya 'in um,
lo' nchcui': ¡Abba, 'un lca um Sti hua! 7 Can' cha'
a lca 'a um sca nguso ti, cui' ca nu lca um sñe' ñi,
lo' cha' lca um sñe' Ndiose, cui' cha' tsu'hue 'in ñi
qui'ni ca'an 'in um si'ya Cristo.

A xitucui 'a na xiya' loo cha' 'in lee

8 Nu cha' ñi si'yana nu ncua ti' culoo a yu'hui
lyoo um 'in Ndiose, ncua ja'an um 'in scasca jo'o
nu a lca Ndiose. 9 Una cua' ñii ndyu'hui lyoo um

'in Ndiose, uta tsu'hue la cunen lo'o um si'yana
Ndiose cua' ndyu'hui lyoo ñi 'in um, ¿ña'an ta
nchca ti' um xitucui um xiya' chcui ncha'an um
scasca cha' nu a tca ta yaa' 'in um, ñi a tca cu'ni
cha'an can' cusya 'in um, lo' nde taa um ya' culo
can' tñan 'in um xiya'? 10 'Un ti' nxu'hua se'en um
tsaan nu n'ni tnu ne' judio, lo'o coo' lo'o yjan, lo'
cua' lca ti xaa nu n'ni ti um 'in um. 11 Nsu'huan
cha' tiqueen lo'o um, ¿ta cua cha' ti m'nin tñan
si'ya um? 12 'Un jun ta'a na, jñan cha' tsu'hue
'in um, tyaa um ya' cu'ni cha'an um 'ñan si'yana
lo'on nan' sca cha' ti 'ñan lo'o um, lo' ñi a sca ti'i
ta cua' m'ni um lo'on. 13 Cua' jlyo ti' um si'ya
quicha nu ncua ti'in, yato'o ycuin' cha' tsu'hue
'in Cristo lo'o um ti' culoo. 14 Ñi a mna'an ti'i
um lo' ñi a mscuan tloo um 'ñan si'ya quicha
nu ntsu'hui 'ñan, cui' ca nu ncuan xu'hue um
'ñan tsaña'an nchca ti' sca angujle 'in Ndiose,
uta tsaña'an Cristo Jesús. 15 Cua' ñii, ¿la ncua
cha' tsu'hue ntsu'hui tiquee can' 'in um? Nan'
ndiya yu'hui tin' si'yana hasta quiloo um ncua ti'
um culo um lo' taa um 'ñan. 16 ¿Ta nde mchca
ta'a cusuun na si'yana ycuin' lo'o um cha' nu ñi?
17 Nten cua, lyee ntsu'hui yuhue ti' ne' 'in um,
una si'i si'yana ca nu tsu'hue 'in um, cui' ca nu
nchca ti' ne' culo tso' ne' 'in um sii' hua lo' tsato'o
chu'hui yuhue ti' um 'in ne'. 18 Tsu'hue cha' cua
na nchgaa xaa su'hua yuhue ti' um 'in nchgaa
tucui, una lo'o sca cha' tiyaa nu luhui, lo' si'i tsalja
ndi'in tin lo'o um. 19 Sñen', cua' xiya' ndijin nu ti'i
si'ya um tsaña'an nu ti'i ndyijyin sca ne' cuna'an
nu ndiyaan sñe' chendyu, lo' tijin cha' re tsaya'
nu quinu scua tla cha' 'in Cristo ni' cusya 'in um.
20 Lyee 'a lca tiqueen ña'an ta'a na lo'o um, lo' quia
nan ña'an nu chcuin' lo'o um, si'yana tsaña'an nu
ngui'ni um a jlyo 'a tin' ña'an ti' quiñan tin'.

Cha' 'in Sara lo'o Agar

21 Quitsa' um 'ñan, 'un nu ti' nchca ti' xu'hua
se'en cha' 'in lee, ¿Ta na a nchca ca cuiya' ti' um
ña'an nchcui' na? 22 Nchcui' na si'yana Abraham
mdi'in tucua sñe', sca can' sñe' yu lo'o ne' cuna'an
nguso 'in yu, lo' xca can' lca sñe' yu lo'o cuilyi'o
yu. 23 Sñe' yu lo'o ne' cuna'an nguso can' mdi'in
lo'o cunta 'in ti yu, una xca can' mdi'in lo'o cha'
cuiya' 'in Ndiose, cui' tsaña'an cha' nu cua' mdi'in
tyaa ñi lo'o yu. 24 Qui'an 'a cha' tca qui'ya na
cunta lo'o cha' re. Chcuaa ne' cuna'an can' lca
na tucua cha' nu mdi'in tyaa Ndiose. Sca cha'
can' mdi'in tyaa ñi lca qui'ya Sinai, lo' nu chcui
ncha'an cha' can' xñi su'hua yaa' na 'in, can' nu
lca Agar. 25 Si'yana Agar can' lca na qui'ya Sinai
nu nducua se'en lca Arabia, sca cha' ti 'in can' lo'o
cha' nu ti' ntsu'hui 'in ne' Jerusalén, lo' tsatlyu
nxñi su'hua yaa' cha' can' 'in lo'o sñe'. 26 Una
ycui' ca Jerusalén nu ndi'in la ni' cuaan, a lo'o
can' caja nu xñi su'hua yaa' 'in, can' nu lca jyi'an
nchgaa nare'. 27 Si'yana nchcui' quityi 'in Ndiose:
¡—Ca tsu'hue chu'hui tiquee nu'huin ne' cuna'an
nu a nchca siya' tyi'in sñe'! ¡Cueen xi'ya styi
nu'huin nu a jlyo ti' ña'an nu ti'i ndiyaan sñe' ne'
chendyu! Si'yana qui'an la sñe' ne' cuna'an nu
jui nu mscuan tloo 'in, que 'in nu yten yu'hui ti
lo'o cuilyi'o can'—. 28 Can' cha' 'un jun ta'a na,
nare' lca na tsaña'an nchca ti' Isaac, sñe' nu cua'
m'ni ca'an cha' tsu'hue can' 'in. 29 Una yato'o sñe'
nu mdi'in lo'o juesa 'in nten chendyu mna'an ti'i
'in sñe' nu mdi'in lo'o cha' cuiya' 'in Espíritu, cui'
cuaña'an cua' ñii. 30 ¿Una ña'an ta nchcui' quityi
'in Ndiose? —Culo tso' 'in ne' cuna'an nguso can'
lo'o sñe' ne', si'yana a ntsu'hui cha' qui'ni ca'an
'in can' lo'o cha' tsu'hue nu cua' m'ni ca'an 'in
sñen' nan'—. 31 Can' cha' 'un jun ta'a na, qui'ya
na cunta si'yana a lca na sñe' ne' cuna'an nguso
can', cui' ca nu lca na sñe' ne' cuna'an nu ndi'in
ca cuilyi'o.

5

A tyi'o tso' na sii' Cristo

1 Can' cha' tla tyun um loo cha' tsu'hue nu cua'
jui 'in na si'ya Cristo tsaña'an ndlo laa ñi 'in na,
a taa um ya' ti' caja nu so' tucua yu'hua chon'
um, lo' tsato'o xiya' xñi su'hua yaa' lee can' 'in
um. 2 Ña'an jan ñi, nan' yu Pablo chcuin' sca cha'
lo'o um: Cha' na ti' ca circuncida 'in um, a nducua
tloo um 'in Cristo xacan'. 3 Xiya' xitucuin chcuin'
lo'o um cha' re: Nchgaa yu qui'yu nu ti' nchca ti'
ca circuncida 'in, 'ni cha' xu'hua se'en nchgaa la
ña'an cha' nu nchcui' lee. 4 Nchgaa nu nchca ti'
quinu luhui tloo Ndiose loo nu xu'hua se'en cha'
'in lee, cua' msi'yu co' can' cha' 'in lo'o Cristo,
lo' mducua tijyo' sii' cha' tsu'hue 'in ñi. 5 Una
cunta 'in nare' nducua tloo na quinu luhui na tloo
Ndiose si'ya Espíritu 'in ñi loo nu ndiya qui'an
ti' na. 6 Si'yana tsaña'an nguiaa cha' 'in na lo'o
Cristo Jesús, scaña'an ti nu cua' ncua circuncida
'in lo'o nu a nchca ca na 'in, una nde cha' nu
ntsu'hui lyoo tloo Ndiose, cui' cha' tsu'hue nu
ndyi'o tiquee na loo nu ndiya qui'an ti' na 'in ñi.
7 Tsu'hue 'a tsaña'an nu ljyaan um, ¿una ti nu
mducui ndijin si'yana a xu'hua se'en 'a um cha'
nu ñi? 8 Cha' nu mducui ndijin can' a ljyaan na
tso' 'in Ndiose, ñi nu msi'ya 'in um. 9 Si'yana lo'o

tsa chin' suun jaslya tca xitiyaa' na ña'aan scuan
jaslya can'. 10 Nan' nducua tloon si'yana sca loo ti
cha' chu'hui tiquee na si'ya Ñi X'nan na, una nu
ngui'ni tinto 'in um, a 'ni cha' siya' ñi tu' tucui,
tsaloo na caan ti yuhue' chon'. 11 'Un jun ta'a na,
cha' nan' ti' chcuin' si'yana 'ni cha' ca circuncida
'in nten, ¿Ñi cha' ti' ndijin nu ti'i si'ya ne' judio
cha' na can'? Cha' cua na ti' nchcuin' cha' re a
ca ti'i ti' ne' xa nu quine 'in ne' cha' 'in Cristo
ña'an ngujui ñi loo cusi. 12 Una yu nu nda'an y'ni
tinto 'in um lo'o cha' can', ¡tsu'hue lati cha' cua
na xi'yu na 'in yu siya' ti! 13 Si'yana 'un jun ta'a
na, Ndiose msi'ya ñi 'in um si'yana tyi'o laa um,
una si'i can' cha' ti' tsa quiñan um cu'ni um cha'
ngunan', cui' ca nu scasca um ta yaa' ta'a um lo'o
nu chcui lca tiquee um. 14 Lo'o scati cha' re qui'ya
na cha' tiyaa ña'an ntsu'hui cha' xu'hua se'en na
ña'aan cha' 'in lee: —Ña'an 'tnan ti' um 'in ta'a
nten um tsaña'an n'ni um lo'o um ticuii' um—.
15 Una cha' ndi'in suun um lo' ndi'in ycu ta'a um
scasca um, chen nchcui jlyo um nchgaa um.

Cha' ngunan' nchcui ndijin loo Espíritu

16 Can' cha' chcuin' lo'o um: Tyu'hui um sca
chendyu tsaña'an nu ndlo Espíritu tñan, lo' a
tsato'o cu'ni um cha' ngunan' nu ndyi'o tiquee
um. 17 Si'yana cha' nu ndyi'o tiquee na nchcui
ndijin na loo cha' nu 'in Espíritu, cui' cuaña'an
Espíritu nchcui ndijin can' loo cha' nu ndyi'o
tiquee na, lo' chcuaa can' a nchcua ta'a cha' 'in,
can' cha' a ndyijyi ña'an cu'ni um cha' tsu'hue
nu nchca ti' um. 18 Una cha' taa um ya' culo
Espíritu tñan 'in um, a ntsu'hui 'a um tuyaa' lee
xacan'. 19 Si'yana nchca chcan' loo cha' ngunan'
nu ndyi'o tiquee ne': Cha' nu nguiten yu'hui ne'
lo'o cuilyi'o nten uta lo'o ne' ycui' ti, cha' tiyaa
ngunan', cha' nu a ndii ti' ne' cha' jyi'o, 20 cha' nu
n'ni tnu ne' jo'o, cha' nu n'ni bta'a ne', cha' nu
nsu'hua ne' cha' nsin' ti' tiquee ne', cha' cusuun,
cha' xlya, cha' nu nchcuen tique' ne', cha' nu
nxisuun ta'a ne', cha' nu nsu'hue ta'a ne', cha' nu
nducuan qui ta'a ne', 21 cha' njñan ti', cha' ndujui
ta'a ne', cha' nchca cu'hui ne', cha' nducun' nu
n'ni ne' xa n'ni ne' ta'a, a cunta lo'o scasca la cha'
ngunan' nu ndyi'o tiquee ne'. Cui' cha' re lca nu
nsu'huan tiyaan 'in um, tsaña'an nu cua' nen lo'o
um ti' culoo, nu ngui'ni cha' re a ntsu'hui cha'
sten can' se'en ndlo Ndiose tñan. 22 Una ndeña'an
nchca chcan' loo tñan nu ngui'ni Espíritu: Cha'
tsu'hue nu ndyi'o tiquee na, cha' tsu'hue ntsu'hui
tiquee na, cha' tsu'hue ndi'in na, cha' ntsu'hui
cha' tlyu ti' 'in na, cha' tsu'hue nguiaa cha' 'in na,
cha' n'ni na tñan tsu'hue, cha' ñi ndi'in cha' 'in
na, 23 cha' suun ña'an nguiaa cha' 'in na, a cunta
cha' nxñi na cunta 'in na. Nchgaa cha' re a la
ndlo qui'ya lee 'in nu ngui'ni cuaña'an. 24 Una
nchgaa nu cua' ndi'in cunta 'in Cristo cua' mjyi'in
ca'an can' 'in loo cusi lo'o nchgaa cha' ngunan'
nu ndyi'o tiquee lo'o cha' nu nchcui ti'. 25 Cha'
ndu'hui na chendyu lo'o cha' cuiya' 'in Espíritu,
cui' cuaña'an taa na ya' culo ñi tñan 'in na. 26 A
nchca cha' cu'ni siye' na, ta taa na cha' nsin' ti' 'in
ta'a na, lo' ñi a cu'ni jñan ti' na scasca na.

6

1 'Un jun ta'a na, cha' nde'en nu mdyu loo
qui'ya, lo' tsalca 'un nu tla ndon si'ya Espíritu
'in Ndiose, lo'o suun ña'an chcui' um lo'o can'
si'yana xiton xiya', una xñi um cunta 'in um ña'an
tu' lo'o um tyu um loo qui'ya. 2 Ta yaa' ta'a um
lo'o cha' nu ndijin um, lo' cuaña'an tucua um
tñan cha' nu ndlo Cristo tñan. 3 Si'yana cha'
ntsu'hui nu xque' ti' cuaan la ndi'in cha' 'in, lo'
a sca tucui lca, can' nu ñilyi'o 'in ticuii'. 4 Cunda
scaa na ca cuiya' ti' na cha' cui' ña'an ngui'ni na,
la xacan' ca tsu'hue chu'hui tiquee na si'ya tñan
tsu'hue nu ngui'ni na, lo' si'i si'ya tñan 'in xca
tucui, 5 si'yana cunda scaa na ntsu'hui cha' tyi'o
lo'o na cha' nu ngui'ni na. 6 A cunta nu ngui'ni
cha'an cha' 'in Ndiose, nga'an cha' ta yaa' can' 'in
nu ndlo'o 'in lo'o na nu cunajo'o 'in. 7 A cuñilyi'o
um 'in um ticuii' um, si'yana Ndiose a caja nu
cuiñi lyi'o 'in ñi: Nchgaa na nu ntya na, ticui'
cha' can' xo' na. 8 Si'yana nu ntsu'hui yuhue ti'
'in lo'o tso' cha' 'in cunan', tsato'o chcuan can'
cha' ndyija, una nu ntsu'hui yuhue ti' 'in lo'o tso'
cha' 'in Espíritu, cui' si'ya Espíritu chcuan can'
chendyu nu a tsatii 'a. 9 Can' cha' a ca ndaja ti'
na cu'ni na tsu'hue, si'yana tiyaa xaa qui'ni ca'an
cha' tsu'hue can' 'in na, cha' a cu'ni na'an ti' na
lo'o cha' re. 10 Can' cha' lja nu ti' ndyijyi xaa, cu'ni
na tsu'hue lo'o nchgaa tucui, una nde lyee lati lo'o
ta'a ndiya qui'an ti' na.

Msu'hua loo yu Pablo cha' nu ngujui Cristo loo cusi

11 Ña'an um jan ñi, tsala ña'an tnu letra nda'an
cua' ñii. 12 Nchgaa nu xicu'ni 'in um si'yana ca
circuncida 'in um, can' nu nchca ti' quinu tsu'hue
lo'o ta'a nten, tsaloo si'yana a nchca ti' can'
tyijyin nu ti'i si'ya cha' 'in Cristo, ñi nu ngujui
loo cusi. 13 Si'yana ñi yu nu ncua circuncida 'in
a nxu'hua se'en yu cha' 'in lee, una nchca ti' yu
si'yana ca circuncida 'in um, se'en nu cu'ni siye'
yu si'ya cha' 'in um. 14 Una cha' nu 'ñan tijyo'

nchca cha' siye' can', tsaloo ti nducua quiloon
si'yana ngujui Ñi X'nan na Jesucristo loo cusi,
can' cha' n'nin cunta si'yana cua' ngujuin lo'o tso'
cha' nu nchca loo chendyu, lo' ñi a ndlo 'a na tñan
'ñan. 15 Si'yana tso' cha' 'in Cristo Jesús, a sca
ntsu'hui lyoo cha' nu nchca circuncida 'in nten
uta cha' a ncua na, cui' ca nu si'yana ca na sca
nten nu cui ti 'in ñi. 16 Nchgaa nu nguia ncha'an
cha' re, tsu'hue ti tyi'in can', lo' Ndiose ña'an
'tnan ti' ñi 'in tsatlyu lo'o ne' Israel nu cua' ndi'in
cunta 'in ñi. 17 Can' cha' cua' ñii chcui nu nguiaa
nde loo re, a nchca tin' caja nu chcui' tyijyin lo'on
si'ya cha' re, si'yana cua' lyi'yan scasca cuiya'
si'ya cha' 'in Ñi X'nan na Jesús.

Yu Pablo msla' ta'a yu lo'o jun ta'a na

18 'Un jun ta'a na, cui' cha' tsu'hue 'in Ñi
X'nan na Jesucristo quinu yu'hui ni' cusya 'in um.
Amen.

Efesios

Yu Pablo nchcui' cha' yu 'in jun Efeso

1 Nan' yu Pablo, si'ya cha' cuiya' 'in Ndiose
ngua'an tñan Jesucristo 'ñan tsa ycuin' cha'
tsu'hue 'in ñi, lo' ca'an tñan sca quityi re 'in
um, 'un nu ndi'in quichen Efeso, nchgaa nu cua'
mdo'o hui 'in Cristo Jesús nu ndiya qui'an ti' 'in
ñi. 2 Stina Ndiose lo'o Ñi X'nan na Jesucristo taa ñi
cha' tsu'hue nu chu'hui ni' cusya 'in um, lo' cu'ni
ñi cha' tyi'in tsu'hue um.

Tlyu cha' tsu'hue jui 'in na si'ya Cristo

3 Tlyu ca xu'hue ntsu'hui 'in Ndiose, Sti Ñi
X'nan na Jesucristo, si'yana mdaa ñi nchgaa loo
cha' tsu'hue 'in na nu mdo'o la ni' cuaan si'ya
Cristo. 4 Cui' si'ya ñi ngulohui Ndiose 'in na xa
nu ti' lyijyi tñan ñi chendyu, si'yana ca na nten
nu luhui 'in ñi nu a nducui 'a qui'ya. 5 Si'ya
cha' tsu'hue nu mdo'o tiquee ñi, mjyi'in ca'an ñi
xu'hue na si'yana xisñe' ñi 'in na si'ya Jesucristo
tsaña'an nu ncua ti' ñi, 6 ña'an ca si'yana cu'ni tnu
na 'in ñi si'ya cha' tsu'hue nu tlyu mdo'o tiquee
ñi, nu jui 'in na xu'hue ti si'ya Sñe' ñi nu ta'a
lati 'in ñi. 7 Si'ya Sñe' ñi mdo'o laa na lo'o tne
ñi, lo' nguten qui'ya 'in na si'ya cha' tsu'hue nu
tlyu mdo'o tiquee ñi, 8 m'ni ñi cha' mtsa'an yu'hui
cha' tsu'hue can' 'in na, tsaña'an nu ndyi'ya ñi
cunta lo'o nchgaa loo cha' tiyaa, 9 ngulyo scua
la ñi cha' nu ntsu'hui tiquee ñi, cha' nu yu'hui
cutsi' 'in ñi, tsaña'an cha' nu cua' mdi'in tyaa ñi
ti' culoo, si'ya cha' tsu'hue nu mdo'o tiquee ñi,
10 lo' cu'ni ñi cha' ca scati cha' 'in nchgaa loo na
si'ya Cristo, na nu ndi'in loo chendyu re lo'o na
nu ndi'in la ni' cuaan, tsaan nu tsa tucua cha' nu
cua' mdi'in tyaa ñi. 11 Cui' si'ya Cristo jui cha'
tsu'hue 'in na, xu'hue nu cua' m'ni ca'an 'in na
cua' ña'aan cha' nu mdi'in tyaa ñi, ñi nu n'ni
nchgaa loo cha' tsaña'an nu nchca ti' ñi, 12 ña'an
ca si'yana cu'ni tnu na 'in ñi si'ya cha' cuiya' nu
tlyu 'in ñi, nchgaa naa ne' nu culo nducua lati
nducua quiloo 'in Cristo. 13 Cui' cuaña'an 'un, sca
cha' ti 'in um lo'o ñi ti' xa ngune 'in um cha' nu
ñi can', cui' cha' tsu'hue 'in Cristo nu ndlo laa 'in
um, lo' si'ya cha' nu ya qui'an ti' um 'in ñi, mjyi'in
ca'an ñi sca cuiya' 'in um lo'o Espíritu nu Luhui
'in Ndiose tsaña'an nu cua' mdi'in tyaa ñi cha',
14 si'yana tca chcuan na cunta cha' tsu'hue nu cua'
mxnu Ndiose 'in na, lo' nta na tsaan nu chcuan ca
na cunta cha' can', ña'an ca si'yana cu'ni tnu na
'in ñi si'ya cha' cuiya' nu tlyu 'in ñi.

Mjñan yu Pablo cha' tiyaa 'in Ndiose

15 Can' cha' lo'on nan', ti' xa ynan cha' ña'an nu
ndiya qui'an ti' um 'in Ñi X'nan na Jesús, a cunta
si'yana ntsu'hui cha' tsu'hue 'in um lo'o nchgaa
jun nu cua' mdo'o hui 'in ñi, 16 a ndla' tin' ndyaan
xu'hue 'in Ndiose si'ya um, lo' ndiya yu'hui tin'
'in um nchgaa ya' nchcuin' lyi'on 'in ñi, 17 si'yana
Ndiose 'in Ñi X'nan na Jesucristo, cui' Stina ñi nu
tlyu lati, taa ñi cha' tiyaa 'in um lo' culyo scua
la ñi cha' 'in ñi lo'o um tsaña'an nu lca ñi ycui'
ñi. 18 A cunta sla la ñi cha' tiyaa 'in um, ca jlyo
ti' um ñi cha' msi'ya ñi 'in um, ca cuiya' ti' um
tsala ña'an tlyu cha' tsu'hue nu cua' jui 'in nchgaa
nu cua' mdo'o hui 'in ñi, 19 tsala ña'an tlyu cha'
cuiya' 'in ñi nu nda yaa' 'in na, naa ne' nu ndiya
qui'an ti' 'in ñi, lo' ndyi'an lo'o na cha' cuiya'
'in ñi, 20 cui' cha' cuiya' nu ncua chcan' xa m'ni
ñi cha' mdyiqui'o Cristo, lo' mdaa ñi se'en chcua
can' tso' cueen 'in ñi la ni' cuaan, 21 mchcuan can'
cha' cuiya' nu cuaan lati 'in nchgaa bsya, lo'o nu
cuaan la tñan lyi'ya, lo'o nu ntsu'hui cha' cuiya'
yaa', lo'o nchgaa nu lyee la ndlo tñan, lo' cuaan la
cha' cuiya' 'in ñi que nchgaa cha' nu ndlo'o naan
ne' 'in loo chendyu re lo'o la ni' cuaan, lo' ndlo ñi
tñan cua' ñii, cui' cuaña'an tsala xaa. 22 —Ndiose
mxnu ñi nchgaa loo cha' nde tuquiya' Sñe' ñi—,
cui' cuaña'an ngulo ton ñi 'in can' si'yana ca ñi
que lo' culo ñi tñan 'in nchgaa laa, 23 lo' laa can'
lca na cunan' Cristo nu mtsa'an yu'hui lo'o Ñi, ñi
nu n'ni cha' cha'an yu'hui nchgaa loo na sca chcui
se'en.

2

Tyi'o laa na si'ya cha' tsu'hue 'in Ndiose

1 Ndiose lca nu mdaa chendyu 'in um lja
mda'an y'ni um cuati loo cha' ngunan', lo' si'ya
qui'ya can' a yu'hui chendyu 'in um tloo ñi.
2 Chacui' cha' ngunan' mda'an y'ni um xacan',
mducui ncha'an um cha' nu nchca loo chendyu,
ncua ja'an um 'in laxa'an nu nducui loo cui'in
se'en ndlo tñan, lo' nchgaa nu lye' ti' nchca ja'an
'in can', 3 cui' lja can' yu'hui na ti' culoo, mducui
ncha'an na cha' nu mdo'o tiquee na, m'ni na
ña'an nu ncua ti' na si'ya cha' tiyaa ngunan' 'in
na, lo' su'hua ña'an mdi'in cha' 'in na lo'o nchgaa
nten nu ntsu'hui cha' tyijyin nu ti'i tiyaa xaa.
4 Una Ndiose, ñi nu mtsa'an yu'hui cha' tsu'hue
'in, lyee mña'an 'tnan ti' ñi 'in na, 5 lo' siya'
ngujui na tloo ñi si'ya qui'ya nducui na, una mdaa

ñi chendyu 'in na tsatlyu lo'o Cristo, (lo' si'ya
cha' tsu'hue 'in ñi mdo'o laa um), 6 cui' cuaña'an
tsatlyu m'ni ñi cha' mdyiqui'o na lo'o Cristo, lo'
mdaa ñi se'en chcua na sca se'en ti lo'o Cristo
Jesús la ni' cuaan, 7 se'en nu culyo scua la ñi cha'
tsu'hue 'in ñi tsala xaa, lo' ca chcan' loo tsala
ña'an tlyu cha' tsu'hue mdo'o tiquee ñi lo'o na
si'ya Cristo Jesús. 8 Si'ya cha' tsu'hue 'in Ndiose
mdo'o laa um loo nu ya qui'an ti' um 'in ñi, lo'
si'i cunta 'in um lca cha' can', cui' ca nu si'ya cha'
tsu'hue 'in Ndiose ti, 9 lo' si'i si'ya tñan tsu'hue
nu cua' m'ni um, si'yana a tucui nu cu'ni siye'.
10 Si'yana Ndiose lca nu mtñan 'in na, m'ni sca
ñi cha' 'in na lo'o Cristo Jesús si'yana cu'ni na
nchgaa loo tñan tsu'hue, cui' cha' nu mdi'in tyaa
Ndiose ti' culoo si'yana tucua na tñan 'in na.

Ndiose m'ni chu'hue ñi cha' 'in na xa ngujui Cristo

11 Can' cha' a jlya ti' um cha' re, 'un nu lca ycui'
ca ne' gentil, si'yana nu ncua ti' culoo ne' judio
nu nchca circuncida 'in ngulo'o naan ne' 'in um
nten nu a nchca circuncida 'in, 12 cui' si'yana a
nchca chu'hui lyoo um 'in Cristo, a cunta tijyo'
mchca um sii' ne' Israel, ñi a yu'hui xu'hue um
lo'o cha' tsu'hue nu mdi'in tyaa Ndiose lo'o ne',
ñi a sca cha' mducua tloo um lja mda'an um loo
chendyu re, lo' ñi a yu'hui lyoo um 'in Ndiose.
13 Una cua' ñii sca cha' ti 'in um lo'o Cristo Jesús,
'un nu mducua tijyo' sii' ñi ti' culoo, lo' cua' ñii
cuii' nchca um sii' ñi si'ya tne Cristo. 14 Si'yana
cui' ñi m'ni ñi cha' tyi'in tsu'hue na tsatlyu, m'ni
sca ñi 'in na lo'o chcuaa ta nten can', ngujlyo ñi
na nu ngui'ni tucui tlu'hue la se'en ndi'in na, 15 lo'
m'ni ñi cha' yatii cha' cusuun can' xa ngujui ñi,
msi'yu co' ñi cha' 'in lee lo'o scasca cha' nu ndlo
can' tñan, ña'an ca si'yana tyi'in tyaa ñi sca ta
nten nu cui ti, chcuaa ta nten can' chca tsatlyu
ne' lo'o ñi, lo' cuaña'an m'ni ñi cha' tyi'in tsu'hue
na. 16 Si'ya cha' nu ngujui ñi loo cusi, jui ña'an
nguinu tsu'hue cha' 'in chcuaa ta nten can' lo'o
Ndiose, m'ni sca ñi 'in ne' xa m'ni tyii ñi cha'
cusuun can'. 17 Yaan ñi lo' ycui' ñi cha' tsu'hue
'in ñi tsaña'an nu ntsu'hui cha' tyi'in tsu'hue um
tloo Ndiose, —'un nu mducua tijyo' sii' ñi, cui'
cuaña'an ycui' ñi lo'o nchgaa nu ndi'in cui' se'en
ti—, 18 lo' si'ya Cristo ndyijyi ña'an sten na tloo
Stina Ndiose cunda scaa ta na, si'yana scaña'an
ti Espíritu ntsu'hui ni' cusya 'in na. 19 Can' cha'
a lca 'a um nten nu mdo'o xca quichen uta nten
nda'an ti, cui' ca nu sca quichen tyi ti um lo'o jun
nu ndiya qui'an ti' 'in Cristo, lo' lca um ta nten
nu cua' ndi'in tso' 'in Ndiose. 20 Cua' ndon um loo
cha' nu cua' mdi'in tyaa yu nu mxiycui' Ndiose 'in
cua' s'ni, lo'o cha' nu ycui' yu ta'a mda'an Jesús,
lo' quee nu ndon loo lati nu nsñi ton 'in na'an lca
ycui' ca Jesucristo. 21 Si'ya ñi nguia nchca tlyu
na'an can', sca cha' ti 'in na lo'o ñi, lo' cuaña'an
ca na sca laa nu luhui 'in Ñi X'nan na. 22 Si'ya ñi
tsatlyu nguia nguilo na, ña'an ca si'yana ca na sca
laa se'en tyi'in Ndiose si'ya Espíritu 'in ñi.

3

Tñan 'in Ndiose m'ni yu Pablo lja ne' gentil

1 Cui' si'ya cha' re, nan' yu Pablo ntsu'huin
na'an chcuan si'ya Cristo, ña'an ca si'yana ca nu
tsu'hue 'in um, 'un ne' gentil. 2 A s'ni cua' ynan
um cha' si'yana Ndiose lca nu mdaa tñan re 'ñan,
lo' si'ya cha' tsu'hue 'in ñi ca nu tsu'hue 'in um.
3 Ngulyo scua la ñi cha' nu yu'hui cutsi' 'in ñi,
tsaña'an tsa chin' cha' nu cua' ngua'an 'in um,
4 tca chcui' um 'in na lo' ca cuiya' ti' um tsala
ña'an cha' tiyaa mdaa ñi 'ñan, cui' cha' nu yu'hui
cutsi' 'in ñi, cha' 'in Cristo, 5 cha' nu msu'hua
cutsi' ñi 'in nten nu mdi'in cua' s'ni, una cua'
ñii si'ya Espíritu 'in ñi ngulyo scua la ñi cha' re
lo'o yu nu ngulo ton ñi tsa ycui' cha' tsu'hue 'in
ñi, a cunta lo'o nu nxiycui' ñi 'in. 6 Nde cha' nu
yu'hui cutsi' can': Ne' gentil tsatlyu qui'ni ca'an
cha' tsu'hue 'in ne' lo'o ne' judio, chca sca cha' ti
'in ne', lo' scaña'an ti tucua tloo ne' cha' tsu'hue
nu taa Cristo Jesús, cui' si'yana jui nu ycui' cha'
tsu'hue 'in ñi lo'o um. 7 Si'ya cha' tsu'hue 'in
Ndiose nu mdaa ñi 'ñan can' cha' nda'an ycuin'
cha' tsu'hue 'in ñi, tsaña'an tlyu cha' cuiya' nu
ntsu'hui 'in ñi. 8 Siya' lcan sca nu chin' la cha'
'in que nchgaa la ña'an nu ndiya qui'an ti' 'in ñi,
una m'ni ñi cha' tsu'hue lo'on mdaa ñi cha' cuiya'
tsa ycuin' lo'o ne' gentil, tsala ña'an tlyu cha'
tsu'hue ntsu'hui 'in Cristo lo'o ne', 9 a cunta culyo
scua lan cha' lo'o nchgaa tucui tsaña'an cha' nu
cua' mdi'in tyaa Ndiose cua' s'ni, cha' nu yu'hui
cutsi' 'in ñi, ñi nu mtñan nchgaa loo na, 10 ña'an
ca si'yana lo'o cunta 'in jun nu lca laa 'in ñi, tca
culyo scua la jun nchgaa loo cha' tiyaa 'in Ndiose,
lo'o yu nu nchca bsya lo'o nu ntsu'hui cha' cuiya'
yaa' tloo ñi la ni' cuaan, 11 tsaña'an cha' nu mdi'in
tyaa ñi ti' culoo, lo' ya tucua cha' re si'ya Cristo
Jesús, ñi nu lca X'nan na. 12 Cui' si'ya ñi, can' cha'
tnu tiquee na lo' a ngui'ni tucua ti' na sten na
tloo Ndiose si'yana ndiya qui'an ti' na 'in Cristo.
13 Can' cha' chcuin' lo'o um si'yana a cu'ni na'an
ti' um si'ya scasca nu ti'i ndijin si'ya um, si'yana
cha' tsu'hue 'in um lca na.

Tsala ña'an tlyu cha' tsu'hue 'in Cristo

14 Can' cha' ndyi'ya xtyin' tloo Ndiose, Sti Ñi
X'nan na Jesucristo, 15 ñi nu nguia lo'o cunta nii
nchgaa ta nten, tsaña'an la ni' cuaan lo'o loo
chendyu re. 16 Njñan 'in ñi si'yana caja la juesa
'in um lo'o tso' 'in Ndiose si'ya Espíritu 'in ñi,
cui' tsaña'an tlyu cha' tsu'hue nu ntsu'hui 'in ñi,
17 ña'an ca si'yana chu'hui Cristo ni' cusya 'in um
loo nu tsa qui'an ti' um 'in ñi, a cunta si'yana
tla tyon um loo cha' tsu'hue 'in ñi, 18 si'yana tca
qui'ya um cunta lo'o nchgaa nu ndiya qui'an ti'
'in ñi, tsala ña'an xeen cha' tsu'hue 'in Cristo,
tsala ña'an tucuin, tsala ña'an qui'ñi, lo' tsala
ña'an cuaan na, 19 a cunta ca cuiya' ti' um tsala
ña'an tlyu cha' tsu'hue ndyi'o tiquee Cristo lo'o
na, ñi a ndlya cha' tiyaa 'in na qui'ya na cunta cha'
re, ña'an ca si'yana cha'an yu'hui Ndiose 'in um
tsaña'an nu lca ñi ycui' ca ñi. 20 Scati Ndiose, ñi
nu nchca n'ni nchgaa loo cha', lo' hasta nducua la
n'ni ñi cha' nu njñan na, nu ñi a ndyi'ya na cha'
tiyaa, cui' si'ya cha' cuiya' 'in ñi nu cua' mdaa ñi
'in na, 21 'in ñi cu'ni tnu na tsala xaa si'ya Cristo
Jesús, nchgaa nu lca laa 'in ñi, lo' cuaña'an tsa
quiñan can' cu'ni tsala xaa. Amen.

4

Sca cha' ti 'in jun si'ya Espíritu

1 Can' cha' nan', nu ntsu'hui preso si'ya cha'
'in Ñi X'nan na, jñan cha' tsu'hue 'in um si'yana
tyi'an lo'o um sca chendyu nu luhui tsaña'an
nchca ti' ñi nu msi'ya 'in um. 2 Lo'o suun ña'an
cu'ni um, ndyi'ya ti tsaa cha' 'in um, ta loo um
scasca um, chu'hui cha' tlyu ti' 'in um lo'o nu
chcui tiquee um, 3 lo' cunan um ña'an nu tyi'in
tsu'hue um, sca cha' ti 'in um lo'o Espíritu 'in
Ndiose. 4 Si'yana scati tucui lca na, scati Espíritu
ntsu'hui 'in na, a cunta scaña'an ti nducua tloo
na tsaña'an msi'ya Ndiose 'in na, 5 scati Ñi X'nan
na, sca loo ti cha' ndiya qui'an ti' na, cui' cuaña'an
lo'o cha' nu nchcua tya na, 6 scati Ndiose lca Stina,
ñi nu cuaan la cha' cuiya' ntsu'hui 'in que nchgaa
tucui, ñi nu nda yaa' 'in na nchgaa na, ñi nu
ntsu'hui ni' cusya 'in na nchgaa na. 7 Una cunda
scaa na cua' mdaa Ndiose cha' tsu'hue nu chu'hui
ni' cusya 'in na tsaña'an cha' cuiya' nu ntsu'hui
'in Cristo. 8 Can' cha' nchcui' quityi 'in Ndiose:
—Xa ycuen Cristo nde ni' cuaan, nguia lo'o ñi
nchgaa nu cua' ntsu'hui tuyaa' ñi, lo' mdaa ñi
scasca cha' tsu'hue 'in nten chendyu—. 9 ¿Ña'an
ta ndyi'o cha' re ña'an nu ycuen ñi nde ni' cuaan?
¿Ta si'i culo nducua la ngu'ya ñi se'en nu 'ya lati
'in chendyu re? 10 Ñi nu ngu'ya can' lca ticui'
ñi nu ycuen se'en nu cuaan lati nde ni' cuaan,
si'yana cu'ni cha'an ñi sca chcui se'en can'. 11 Cui'
ñi mdaa ñi cha' cuiya' 'in cunda scaa nu ntsu'hui
cha' cu'ni tñan 'in ñi: Cua' lca nu ngulo ton ñi 'in
nu tucua suun tñan 'in ñi, a cunta lo'o nu xiycui'
ñi 'in, lo'o nu tyi'an ycui' cha' tsu'hue 'in ñi, cui'
cuaña'an lo'o nu chu'hui cunta 'in jun lo' culo'o
'in jun, 12 ña'an ca si'yana tca cu'ni cha'an jun
ña'an ntsu'hui cha' cu'ni jun tñan 'in Ndiose, culo
jun tsatlyu sca cha' ti 'in jun lo'o Cristo, 13 tsaya'
tiyaa na cuiya' nu ca sca cha' ti 'in na nchgaa na,
tsaña'an nu ntsu'hui cha' tsa qui'an ti' na 'in ñi
lo' chu'hui lyoo tsu'hue na 'in Sñe' Ndiose, tiyaa
na sca cuiya' tsaña'an ndi'in cha' 'in sca nten nu
cua' cula, tsaña'an cuiya' nu lca ycui' ca Cristo,
14 a ca 'a na ña'an nchca ti' sca nu suhue ti nu
jo'o ti ndon, nu nducuan qui suhue' cui'in 'in
la ña'an ti, ta si'ya scasca cha' nu ndlo'o nten,
si'yana lo'o cha' mañan 'in ne' nsu'hua ne' cha'
cuiñi se'en nu cuñilyi'o ne' 'in can'. 15 Cui' ca nu
chcui ncha'an na cha' nu ñi, lo' tyi'o cha' tsu'hue
tiquee na scasca na, cuaña'an tsa culo na lo'o
nchgaa loo cha', ca sca cha' ti 'in na lo'o Cristo, ñi
nu lca que 'in na. 16 Cui' ñi ngui'ni ñi cha' si'yana
tsatlyu nguia nguilo na, lo' tsaña'an ndi'in cha'
'in cunan' na, tsu'hue ndiya tucua tijyan na lo'o
chcuin na, ticuii' na nda yaa' ta'a na, cuaña'an
lo'o tñan ngui'ni na cunda scaa na, nguia nguilo
na tsatlyu lo' nde nchca qui'an la cha' tsu'hue nu
ndyi'o tiquee na.

Chendyu nu cui ti si'ya Cristo

17 Nchcuin' lo'o cha' cuiya' 'in Ñi X'nan na,
nchca tin' si'yana a cu'ni 'a um tsaña'an n'ni
nchgaa la ña'an ne' gentil, nda'an lo'o ne' cha'
tiyaa ngunan' nu a sca cunta ntsu'hui, 18 si'yana
cha' tiyaa 'in ne' tla yta na, tijyo' nchca ne' sii'
Ndiose, ñi nu ndaa chendyu 'in ne', nchcun cha'
tiyaa 'in ne' si'yana ncua tla cusya 'in ne', 19 ñi
a ngüi 'a ti' ne' cha' jyi'o, mdyaa ne' 'in ne' siya'
ti loo cha' nducun' se'en nu cu'ni ne' ña'an nu
nchca ti' ne'. 20 Una 'un si'i cuaña'an m'ni cha'an
um 'in Cristo, 21 cha' 'un cua' ngune 'in um, lo'
jui nu ngulo'o 'in um tsaña'an nguiaa cha' nu ñi
'in Jesús. 22 Tsaña'an chendyu mdu'hui um ti'
culoo, xcuan tloo um nchgaa cha' cula can', cui'
cha' ngunan' lo'o cha' xque' nu n'ni lyi'un 'in
nten, 23 cui' ca nu chca cui cha' tiyaa 'in um lo'o
cusya 'in um, 24 chcuan um sca chendyu nu cui
ti tsaña'an nguiaa cha' 'in Ndiose, ñi nu ngui'ni
tñan tsu'hue, luhui cha' tiyaa 'in ñi, tsaña'an ñi

ndi'in cha' 'in ñi. 25 Can' cha' xcuan tloo um
cha' cuiñi, —lo' chcui' um cha' nu ñi scasca um
—, si'yana scati tucui lca na nchgaa na. 26 —Cha'
scuen tique' um una a cu'ni um qui'ya—, a taa um
ya' chu'hui cha' can' tiquee um tsaya' xiin tsaan,
27 ñi a taa um ya' 'in laxa'an. 28 Nu m'ni cunan, a
tsa quiñan 'a can' ti' cu'ni cunan, cui' ca nu cu'ni
can' tñan nu luhui, cuaña'an tca ta yaa' can' 'in nu
'ni cha' 'in. 29 A chcui' um ñi sca cha' nu a tsu'hue,
cui' ca nu quia nan um ña'an chcui' um lo'o ta'a
um cha' nu cu'ni tsu'hue lo'o, ña'an ca si'yana tca
ta yaa' na 'in nu quine 'in. 30 A cu'ni lyi'un um
'in Espíritu nu Luhui 'in Ndiose nu cua' mdaa ñi
'in um, lca can' sca cuiya' nu cua' ngua'an 'in um
si'yana tca sten um la ni' cuaan xa nu tsa tucua
xaa. 31 Xcuan tloo um chendyu tlya' nu ndu'hui
um, cha' nsin' ti', cha' nu nchcuen tique' um, cha'
nu nxi'ya lo'o ta'a um, cha' ndaja ta'a um, lo'o
nchgaa loo cha' ngunan'. 32 Cui' ca nu cu'ni um
tsu'hue scasca um, ña'an 'tnan ti' ta'a um, cu'ni
um cha' tlyu ti' 'in ta'a um tsaña'an m'ni Ndiose
cha' tlyu ti' 'in um si'ya Cristo.

5

Chendyu nu ndyu'hui sñe' Ndiose

1 Can' cha' taa um ya' chcui ncha'an um 'in
Ndiose si'yana lca um sca sñe' ñi nu ta'a 'in ñi.
2 Chu'hui cha' tsu'hue 'in um scasca um tsaña'an
mña'an 'tnan ti' Cristo 'in na, mdyaa ñi 'in ñi
tsaña'an nchca ti' sca lcuan nu xityi'i nu ndiquin
tucua tloo Ndiose. 3 Una tsaña'an nguiaa cha'
'in nu nguiten yu'hui lo'o xca ne' cuna'an, lo'o
scasca cha' ngunan', uta cha' nu nchcui ti' ne',
ñi sca cha' re lo' a ntsu'hui cha' chu'hui lja um,
si'yana si'i cuaña'an ntsu'hui cha' tyu'hui sca sñe'
Ndiose. 4 Ñi sca cha' ngunan' lo' a tyi'o tu'hua
um, uta scasca cha' tinto, uta lo'o cha' nducun'
nu nxistyi ta'a ne', cha' nu a sca cunta ntsu'hui,
cui' ca nu lo'o tu'hua um tyaa um xu'hue 'in
Ndiose. 5 Cua' jlyo ti' um cha' re, si'yana ñi sca nu
nguiten yu'hui lo'o xca ne' cuna'an, uta ngui'ni
scasca cha' ngunan', uta lyee lca tiquee ne' lo'o
cha' cuilyiya', a qui'ni ca'an cha' tsu'hue 'in can'
se'en ndlo Ndiose tñan lo'o Cristo, si'yana nu
nchcui ti' cha' can' su'hua ña'an nguiaa cha' 'in
lo'o nu n'ni tnu lcuin jo'o. 6 A taa um ya' caja
nu cuñilyi'o 'in um lo'o cha' nu a jlyo ña'an, si'ya
cha' re ca'an tñan Ndiose nu ti'i 'in nchgaa nu
lye' ti'. 7 Can' cha' a nchca cha' ca sca cha' ti
'in um lo'o nu ngui'ni cuaña'an. 8 Si'yana nu
ncua ti' culoo mdon um loo cha' tla yta, una cua'
ñii lca um sca xaa si'ya Ñi X'nan na, can' cha'
tyi'an um tsaña'an ndyi'an sca nu cua' nda'an loo
xaa 'in ñi, 9 (si'yana tñan nu ngui'ni Espíritu 'in
Ndiose nchca chcan' loo nchgaa loo cha' tsu'hue
nu ngui'ni na, cha' nu luhui lo'o cha' nu ñi), 10 can'
cha' cunan um ña'an nu cu'ni um tsaña'an nu
nchca ti' Ñi X'nan na. 11 A sten yu'hui um loo
cha' ngunan' nu ngui'ni nten nu nda'an lo'o cha'
tla yta 'in, cha' nu a sca cunta ntsu'hui, cui' ca
nu nde xcuan tloo um cha' can', 12 si'yana hasta
jyi'o ti' na chcui' na nchgaa cha' nu ngui'ni ne'
se'en cutsi' ti. 13 Si'yana nchgaa cha' re xa ngui'ni
xaa 'in na, ndyi'o scua la na, si'yana xaa can' n'ni
cha' nchca chcan' loo nchgaa loo cha'. 14 Can' cha'
nguinu scua sca cha': Jyin xaa ti' 'un ne' nu lja',
lo' tyiqui'o um lja ne' ngujui, lo' Cristo tu'hui ñi
xaa 'in um. 15 Xñi tsu'hue um cunta ña'an tyu'hui
um chendyu, si'i tsaña'an nda'an sca nu tinto,
cui' ca nu tyi'an um lo'o cha' tiyaa, 16 su'hua loo
um cha' re lja nu ti' ndyijyi xaa, si'yana chacui'
cha' ngunan' nchca loo chendyu re. 17 Can' cha'
a taa um ya' ca tinto um, cui' ca nu qui'ya um
cunta tsaña'an nu nchca ti' Ñi X'nan na. 18 A
nchca cha' ca cu'hui um, si'yana can' cha' nu ndlo
ngunan' 'in nten, cui' ca nu taa um ya' cha'an
yu'hui Espíritu 'in Ndiose 'in um, 19 xacan' scasca
um chcua taa um cha' 'in Ndiose cula um salmo,
lo'o himno, lo'o scasca jyiin nu ndyi'o ni' cusya
'in um, lo'o nu chcui lca tiquee um cula lo'o um
'in Ñi X'nan na, 20 nchgaa xaa tyaa um xu'hue 'in
Stina Ndiose si'ya nchgaa loo cha', lo'o cha' cuiya'
'in Ñi X'nan na Jesucristo.

Scasca na su'hua loo na 'in ta'a na

21 Scasca um su'hua loo um 'in ta'a um si'yana
jlyo ti' um ti ca lca Ndiose. 22 'Un jun cuna'an
ca ja'an um 'in cuilyi'o um tsaña'an ntsu'hui cha'
ca ja'an um 'in Ñi X'nan na. 23 Si'yana yu qui'yu
lca yu que 'in nten 'in yu, cui' tsaña'an Cristo
lca ñi que 'in laa 'in ñi, lo' cui' ñi lca ñi nu Ndlo
Laa 'in na. 24 Can' cha' tsaña'an ndi'in cha' 'in
laa, nchca ja'an can' 'in Cristo, cui' cuaña'an jun
cuna'an ntsu'hui cha' ca ja'an jun 'in cuilyi'o jun
lo'o nchgaa loo cha'. 25 A cunta 'un yu qui'yu,
chu'hui cha' tsu'hue 'in um lo'o nten 'in um, cui'
tsaña'an yu'hui cha' tsu'hue 'in Cristo lo'o laa 'in
ñi, mdyaa ñi 'in ñi si'ya can', 26 si'yana xnu luhui
ñi 'in can' xa mjyi'an ñi 'in lo'o tyi'a si'ya cha' nu
nchcui' ñi, 27 cua' lca ncua tsu'hue can' tsaan nu
tiyaa tloo ñi, nu ñi sca coo' lo' a ndon 'in, ñi a la
cuun' 'in, ñi sca cha' ngunan' lo' a nguija lyoo 'in,
cui' ca nu lca can' sca nu cua' mdo'o hui 'in ñi nu

a sca qui'ya nducui ncha'an 'in. 28 Cui' cuaña'an
'un yu qui'yu, chu'hui yuhue ti' um 'in nten 'in
um tsaña'an ntsu'hui yuhue ti' um 'in um. Yu nu
n'ni 'tnan 'in nten 'in, cui' cuaña'an n'ni 'tnan 'in
ticuii'. 29 Si'yana a tucui nu nxcuan tloo 'in ticuii',
cui' ca nu tsu'hue ña'an seen can' 'in, ntsu'hui
cunta 'in nchgaa xaa, cui' cuaña'an ngui'ni Cristo
lo'o laa 'in ñi, 30 si'yana nchgaa na scati tucui lca
na lo'o ñi, sca cunan' ti na lo' sca tijyan ti na lo'o
ñi. 31 —Can' cha' yu qui'yu ntsu'hui cha' tyi'o tso'
yu sii' sti yu lo'o jyi'an yu, lo' tyi'in yu lo'o cuilyi'o
yu, chcuaa can' sca tucui ti ca xacan'—. 32 Cha'
tlyu ca lca cha' re nu msu'hua cutsi' Ndiose, una
nchcuin' cha' re lo'o um lo'o tso' 'in Cristo si'ya
cha' 'in laa. 33 Can' cha' cunda scaa 'un yu qui'yu,
chu'hui yuhue ti' um 'in nten 'in um tsaña'an
ntsu'hui yuhue ti' um 'in um, cui' cuaña'an 'un
jun cuna'an ntsu'hui cha' cu'ni suun um 'in um
tloo nten 'in um.

6

1 Sñen', ca ja'an um 'in nten cula 'in um si'yana
cuaña'an ntsu'hui cha' cu'ni um si'ya Ñi X'nan na.
2 —Cu'ni suun um 'in um tloo sti um lo'o jyi'an
um—, nde cha' nu culoo mdi'in tyaa Ndiose nu
ljyan lo'o cha' tsu'hue 'in na, 3 —si'yana ca tsu'hue
chu'hui tiquee um, lo' caja sca chendyu nu tucuin
'in um—. 4 'Un nu lca nten cula, a xiscuen tique'
um 'in sñe' um lo'o cha' nu chcui' um, cui' ca
nu cu'ni co'o um 'in can' lo'o cha' tiyaa 'in Ñi
X'nan na, lo' jyi'in um 'in xa si'i ña'an cu'ni. 5 A
cunta 'un nu lca nguso, tucua um tñan cha' nu
chcui' x'nan um, cu'ni suun um 'in um tloo can'
lo' su'hua yuhue ti' um tñan ngui'ni um lo'o sca
cusya nu ñi, si'yana cunta 'in Cristo ngui'ni um
tñan can', 6 una si'i tsalja ndon ti x'nan um ca'an
ti' um cu'ni um tñan, ta si'yana quinu um tsu'hue
lo'o can', cui' ca nu lo'o nu chcui lca tiquee um
cu'ni um cha' nu nchca ti' Ndiose tsaña'an n'ni
sca nguso 'in Cristo. 7 Tsu'hue ntsu'hui tiquee
um cu'ni um tñan, cu'ni um cunta si'yana tñan
'in Ñi X'nan na ngui'ni um lo' si'i tñan 'in nten
chendyu. 8 Si'yana cua' jlyo ti' um cua' ña'aan
tñan tsu'hue nu ngui'ni na, Ñi X'nan na nxitucui
ñi cha' tsu'hue can', su'hua ña'an ndi'in cha' 'in
nu lca nguso nu cua' msi'i ne' 'in, lo'o nu ngui'ni
tñan cha' 'in ti. 9 A cunta 'un nu lca x'nan nguso,
tsu'hue ti cu'ni um lo'o can', a nchca cha' chcui'
tla um, si'yana cua' jlyo ti' um sca X'nan ti um lo'o
can', ñi nu ndi'in la ni' cuaan, lo' cunta nu 'in ñi
scaña'an ti n'ni ñi 'tnan 'in nten chendyu.

Cha' cuiya' 'in Ndiose nu culaa 'in na

10 Xca cha' 'un jun ta'a na, tla tyon um lo'o Ñi
X'nan na, lo' tyi'an lo'o um cha' cuiya' nu tlyu 'in
ñi. 11 Co' um ña'aan cha' cuiya' 'in Ndiose, si'yana
tca tyon tiyaa um xa nu nchca ti' laxa'an cuñilyi'o
'in um. 12 Si'yana a nsuun na lo'o ta'a nten na,
cui' ca nu lo'o scasca cui'in nu ndlo tñan, lo'o
nu cuaan la cha' cuiya' ntsu'hui yaa', lo'o nchgaa
cui'in nu ndlo tñan se'en nchca cha' ngunan' loo
chendyu re, uta nu nguilyu ni' cuaan. 13 Can'
cha' chcuan um nchgaa cha' cuiya' 'in Ndiose,
si'yana tca ta loo um xa ljyaan cha' ngunan', lo'
tla ndon um xa cua' mdijin um nchgaa loo cha'.
14 Ndeña'an ntsu'hui cha' xñi ton tla um 'in um, —
scan' sii' um lo'o cha' nu ñi, tucun um jyan tiquee
um lo'o nchgaa cha' tsu'hue, 15 chu'hui quinan
quiya' um, lo' tyon tiyaa um tsa ycui' um cha'
tsu'hue 'in Cristo tsaña'an ntsu'hui cha' cu'ni
chu'hue ne' cunta 'in ne' lo'o Ndiose—. 16 Cha' nu
ndon loo lati, xñi tsu'hue um chcuan nu nducua
yaa' um, cui' cha' nu ndiya qui'an ti' um, lo' tca
suhui' um nchgaa quii' nu nduguun laxa'an. 17 —
Su'hua um na que um, cui' cha' nu ndlo laa 'in
um—, lo' chcua spada 'in Espíritu yaa' um nu lca
ycha' Ndiose, 18 nchgaa xaa chcui' lyi'o um 'in
Ndiose si'ya nchgaa loo cha', a cula' ti' um jñan
um 'in ñi lo'o cha' cuiya' 'in Espíritu, cuaña'an
tsa quiñan um ndii ti' um, a ca ndaja ti' um jñan
um 'in ñi si'ya cha' 'in nchgaa jun ta'a na. 19 A
cunta jñan um 'in Ndiose si'ya cha' 'ñan, ña'an
ca si'yana taa la ñi cha' nu chcuin' lo'o nu chcui
lca tiqueen, culyo scua lan cha' tsu'hue 'in Cristo
nu yu'hui cutsi' 'in Ndiose, 20 cui' cha' nu nda'an
ycuin' lo'o cunta 'in ñi, lo' si'ya cha' re nchcan'
lo'o carena, una jñan um 'in Ndiose si'yana tca
chcuin' cha' 'in ñi lo'o cha' tnu tiqueen tsaña'an
nu ntsu'hui cha' chcuin'.

Yu Pablo msla' ta'a yu lo'o jun Efeso

21 Si'yana ca cuiya' ti' um ña'an ndi'in cha' 'ñan,
can' cha' yu Tíquico tsaa yu se'en ndi'in um lo'
taa yu suun nchgaa cha' re, cui' sca yu ta'a na nu
ndyu'hui cuiya' tin' 'in, lo' ñi ndi'in cha' 'in yu
lo'o tñan 'in Ñi X'nan na. 22 Nde cha' msu'huan
'in yu tsaa yu se'en ndi'in um, si'yana ca cuiya'
ti' um ña'an ndi'in cha' 'in hua, lo' cuaña'an taa
la yu cha' tnu tiquee 'in um. 23 Stina Ndiose
lo'o Ñi X'nan na Jesucristo cu'ni ñi cha' tyi'in
tsu'hue nchgaa jun ta'a na, a cunta cu'ni ñi cha'
chu'hui cha' tsu'hue 'in jun scasca jun si'ya cha'
nu ndiya qui'an ti' jun. 24 Cui' Ndiose taa ñi cha'
tsu'hue nu chu'hui ni' cusya 'in tsalca nu cha'

ñi ca tsu'hue ntsu'hui tiquee lo'o Ñi X'nan na Jesucristo. Amen.

Filipenses

Yu Pablo nchcui' cha' yu 'in jun Filipos

1 Nan' yu Pablo lo'o Timoteo nu lca nguso 'in
Jesucristo, ngua'an tñan hua sca quityi 'in um,
nchgaa 'un nu cua' ya qui'an ti' 'in Cristo Jesús nu
ndi'in quichen Filipos tsatlyu lo'o yu nu ntsu'hui
cunta 'in um, a cunta lo'o yu nu nda yaa' 'in um
lo'o tñan 'in Ndiose. 2 Stina Ndiose lo'o Ñi X'nan
na Jesucristo taa ñi cha' tsu'hue nu chu'hui ni'
cusya 'in um, lo' cu'ni ñi cha' tyi'in tsu'hue um.

Mjñan yu Pablo 'in Ndiose si'ya cha' 'in jun

3 Ndyaan xu'hue 'in Ndiose 'ñan xa ndiya
yu'hui tin' 'in um, 4 lo' nchgaa xaa tsu'hue
ntsu'hui tiqueen njñan 'in ñi si'ya cha' 'in um xa
nchcuin' lyi'on 'in ñi, 5 si'yana sca cha' ti 'in na
lo'o cha' tsu'hue 'in Cristo, ti' xa ncuan xu'hue
um 'in na, cui' cuaña'an hasta cua' ñii. 6 Jlyo tin'
si'yana Ndiose, ñi nu mdyisnan mducua suun cha'
tsu'hue ni' cusya 'in um, cu'ni ñi cha' culyo scua
la ñi cha' re lo'o um tsaya' nu quiaan Jesucristo
xiya'. 7 Ntsu'hui suun 'ñan tsaña'an nu lca cusya
'ñan lo'o nchgaa um, si'yana sca cha' ti 'in um
lo'on se'en ntsu'huin na'an chcuan, uta nchcuin'
tloo bsya tsaña'an nu nguiaa cha' tsu'hue 'in
Cristo se'en nu quinu scua tla cha' re, lo' cuaña'an
sca cha' ti 'in na lo'o um si'ya cha' tsu'hue 'in
Ndiose. 8 Jlyo tsu'hue ti' ñi tsala ña'an lca tiqueen
lo'o um si'ya cha' tsu'hue nu tlyu mdaa Jesucristo
'in na. 9 Nde cha' nu njñan 'in Ndiose xa nchcuin'
lyi'on 'in ñi, si'yana cha'an yu'hui la cha' tsu'hue
'in ñi ni' cusya 'in um, cuaña'an sla la ñi cha' tiyaa
'in um lo' qui'ya um cunta nchgaa cha', 10 ña'an
ca si'yana ca cuiya' ti' um lo' culohui um cha' nu
tsu'hue lati, lo' ñi ndi'in cha' 'in um, luhui tloo um
tsaan nu ntsu'hui cha' quiaan Cristo xiya', 11 lo'
ca chcan' loo tsala ña'an tñan tsu'hue nu ngui'ni
um si'ya cha' tsu'hue 'in Jesucristo, cui' si'yana ca
chcan' loo cha' cuiya' 'in Ndiose lo' caja nu cu'ni
tnu 'in ñi.

Cristo lca ñi chendyu 'in na

12 'Un jun ta'a na, nchca tin' quitsan' 'in um
lo' ca jlyo ti' um si'yana nde lyee la nguia nguine
yu'hui cha' tsu'hue 'in Cristo si'ya cha' nu yato'o
'ñan. 13 hasta lo'o nchgaa nu ndi'in na'an tñan
lo'o nchgaa la tucui cua' jlyo ti' si'yana ntsu'huin
na'an chcuan si'ya cha' 'in Cristo. 14 La' nchgaa
ti jun ta'a na cua' jui la cha' tnu tiquee 'in jun
si'ya Ñi X'nan na, a cunta si'yana ntsu'huin na'an
chcuan, nde lyee la ngui'ni tnu tiquee jun lo' a
ntsen jun nchcui' jun cha' 'in Ndiose. 15 Cha'
ñi si'yana ntsu'hui nu nda'an ycui' cha' tsu'hue
'in Cristo lo'o cha' njñan ti' lo' nan can' cha'
cusuun, a cunta ntsu'hui nu nda'an ycui' cha'
can' lo'o cha' tsu'hue nu ndyi'o tiquee. 16 Sca ta
can' nda'an ycui' cha' tsu'hue 'in Cristo si'yana
nducua tloo tyon loo la cha' nu 'in, lo' a ñi
ndi'in cha' 'in, nchca ti' can' taa la nu ti'i 'ñan
se'en ntsu'huin na'an chcuan re. 17 Una xca ta
can' nda'an ycui' si'ya cha' tsu'hue nu ndyi'o
tiquee, jlyo ti' can' si'yana Ndiose lca nu ngulohui
'ñan nu chcuin' tloo bsya tsaña'an nguiaa cha'
tsu'hue 'in Cristo. 18 Una a ngui'an cunta cha'
ta ñi ndi'in cha' 'in nu nda'an ycui' cha' can'
uta a ñi cha' 'in, cui' ca nu ña'an yato'o ti, ca ti
caja nu chcui' cha' tsu'hue 'in Cristo, can' cha'
tsu'hue ntsu'hui tiqueen, lo' tsa quiñan lan lo'o
cha' tsu'hue ntsu'hui tiquee 'ñan. 19 Jlyo tin' si'ya
cha' nu njñan um 'in Ndiose, lo' si'ya Espíritu 'in
Jesucristo nu nda yaa' 'ñan, can' cha' tyi'on se'en
ntsu'huin re, 20 tsaña'an nu nducua tloon a tyi'o
cha' jyi'o 'ñan lo'o cha' re, cui' ca nu lyee lati tyi'o
tiqueen tsaña'an nu cua' ljyan quiñan, ña'an ca
si'yana scuen cuaan la cha' 'in Cristo lo'o chendyu
'ñan, lja nu lo'on uta cha' cua' ngujuin, 21 si'yana
cunta cha' nu 'ñan Cristo lca ñi chendyu 'ñan, lo'
cha' cajan cua' m'nin canan. 22 Una cha' ti' ndon
loo chendyu re cu'nin tñan 'in Ndiose, ti' tyi'o
la cunta 'ñan, can' cha' a jlyo tin' ti ña'an cha'
re tyon loo na, 23 si'yana scaña'an ti lca tiqueen
lo'o chcuaa loo cha' re, lca tiqueen cha' tyi'o tijin
loo chendyu re lo' quilan tloo Cristo, nde cha' nu
tsu'hue lati xque' tin', 24 una cunta cha' nu 'in
um, nde tsu'hue lati cha' ti' tyu'huin lan chendyu.
25 Si'yana cua' yten cha' re ni' cusya 'ñan, can'
cha' jlyo tin' si'yana ti' tyu'huin lan chendyu,
xacan' caja ña'an ta yaan' la 'in um, ca tsu'hue la
chu'hui tiquee um lo' tsa quiñan la um lo'o cha'
nu ndiya qui'an ti' um, 26 xacan' lyee la ca tsu'hue
chu'hui tiquee um lo'o tso' nu 'in Cristo Jesús,
loo nu ña'an ta'a na lo'o um xiya' xa nu tsa'an
se'en ndi'in um. 27 Tsaloo ti cha' nu nchca tin'
si'yana tyu'hui um chendyu tsaña'an nguiaa cha'
tsu'hue 'in Cristo, lo' cha' tca tsa'an se'en ndi'in
um uta cha' a tca, una nchca tin' ca jlyo tin' ña'an
ndi'in um, cha' tla ndon um, cha' sca cha' ti 'in um
nsu'hua loo um cha' tsu'hue 'in Cristo nu ndiya
qui'an ti' um, 28 lo' ñi a ntsen um 'in nu ti'i ti'
'in um. Cha' ñi si'yana lo'o cha' re nchca chcan'

ña'an ti ña'an nu ntsu'hui cha' quinan' tiyaa xaa,
una 'un ntsu'hui cha' tyi'o laa um si'yana Ndiose
lca nu mdi'in tyaa cha' re. 29 Si'yana si'i tsaloo
ti mdaa ñi cha' cuiya' tsa qui'an ti' um 'in Cristo,
cui' ca nu ntsu'hui cha' tyijyin um nu ti'i si'ya
ñi, 30 cui' ti'i nu na'an um mdijin ti' culoo, lo' ti'
ndijin la 'in na tsaña'an nu cua' ynan um cha'.

2

Cristo mchcuan ñi cha' cuiya' nu tlyu

1 Can' cha' cua' ñii, cha' ntsu'hui cha' tnu
tiquee 'in um si'ya Cristo, uta cha' ndyi'o cha'
tsu'hue tiquee um, cha' na sca cha' ti' 'in um lo'o
Espíritu 'in Ndiose, uta cha' cuti cusya 'in um, lo'
cha' scasca um ña'an 'tnan ti' ta'a um, 2 ndyijyin
ya' tsu'hue ntsu'hui tiqueen cha' ndeña'an cu'ni
um: Tyi'in um su'hua ña'an ca lca tiquee um,
chu'hui cha' tsu'hue 'in um, ca sca cha' ti 'in um,
lo' scaña'an ti ca cha' tiyaa 'in um nchgaa um. 3 Ñi
sca cha' lo' a cu'ni um se'en nu tyon loo cha' 'in
um ta lo'o cha' siye', cui' ca nu lo'o suun ña'an
cu'ni um, cunda scaa um cu'ni um cunta si'yana
nchgaa tucui lca sca nu ndon loo la que 'in um,
4 si'i tsa 'in ti um chu'hui yuhue ti' um, cui' ca nu
cunda scaa um chu'hui yuhue ti' um 'in nchgaa la
tucui. 5 Ca lca tiquee um tsaña'an ncua lca tiquee
Cristo Jesús, 6 ñi nu sca cha' ti 'in lo'o Ndiose, una
a mdon loo cha' 'in ñi siya' su'hua ña'an ndi'in
cha' 'in ñi lo'o Ndiose, 7 cui' ca nu mxnu ñi cha'
cuiya' can', m'ni ñi 'in ñi tsaña'an nchca ti' sca
nguso, lo' ngula ñi tsaña'an ngula sca nten. 8 Xa
cua' ndyon ñi tsaña'an nchca ti' sca yu qui'yu,
m'ni lyo' ñi 'in ñi, ncua ja'an ñi nchgaa cha', a
mdon que' ñi xa yjui ne' 'in ñi, hasta mjyi'in ca'an
ne' 'in ñi la loo cusi. 9 Can' cha' Ndiose mdi'in
tyaa 'in Jesús sca se'en nu ndon loo la ti, lo' mdaa
ñi sca cha' cuiya' nu tlyu lati 'in ñi, 10 lo' si'ya
nii Jesús —nchgaa tucui tyi'ya xtyin' tloo ñi—, nu
ndi'in nde ni' cuaan lo'o nu ndi'in loo chendyu
re, a cunta lo'o nu cua' ngujui, 11 nchgaa tucui
chcui' si'yana Jesucristo lca ñi X'nan, lo' taa can'
loo Stina Ndiose.

Lca na xaa nu ndu'hui loo chendyu re

12 Can' cha' 'un, jun nu ndyu'hui cuiya' tin' 'in,
cui' tsaña'an nu ja'an um xa ndi'in can lo'o um,
cuaña'an nde lyee la su'hua loo um cha' nu ndiya
qui'an ti' um siya' tijyo' nchcan, lo' chu'hui sca
ytsen ni' cusya 'in um. 13 Si'yana Ndiose lca nu
ndu'hui tiquee um ca ja'an um nchgaa cha', cui'
cuaña'an nda yaa' ñi 'in um tucua um tñan 'in na,
si'yana cuaña'an ndyi'o cha' tsu'hue tiquee ñi lo'o
um. 14 Cu'ni um nchgaa loo tñan, a nchca cha' taa
um qui'ya uta ndi'in suun um scasca um, 15 xacan'
a caja nu chcui' cua' ña'an ti cha' 'in um, cui' ca
nu tyu'hui um sca chendyu nu luhui, cuaña'an
ca um sñe' Ndiose, luhui cha' tiyaa 'in um lja
nten ngunan' nu nducun', lo' lca um sca xaa nu
ndu'hui loo chendyu re, 16 nu tla nsñi ton 'in lo'o
cha' nu ndaa chendyu, si'yana xa nu quiaan Cristo
lo'on nan' tsu'hue chu'hui tiqueen si'yana si'i cua
cha' ti m'nin tñan lja um. 17 Siya' caja nu slo tnen,
una lca na tsaña'an nchca ti' sca lcuan nu mdi'in
tyaa um tloo Ndiose loo nu ndiya qui'an ti' um 'in
ñi, can' cha' tsu'hue 'a ntsu'hui tiqueen lo'o um.
18 Cui' cuaña'an 'un ca tsu'hue chu'hui tiquee um
tsatlyu lo'on nan'.

Cha' 'in Timoteo lo'o yu Epafrodito

19 Nducua tloon 'in Ñi X'nan na Jesús si'yana
taa ñi cha' cuiya' ca'an tñan 'in yu Timoteo tsaa
yu se'en ndi'in um nu ndla la, si'yana lo'on nan'
ca tsu'hue la chu'hui tiqueen xa nu ca jlyo tin'
ña'an ndi'in um, 20 si'yana scati yu can' su'hua
ña'an lca tiqueen lo'o yu, a cunta ntsu'hui yuhue
ti' yu 'in um nu cha' ñi ca. 21 Si'yana nchgaa la
tucui culo nducua la 'in ntsu'hui yuhue ti', lo' a
n'ni cunta can' cha' 'in Cristo Jesús. 22 Una cua'
ndyu'hui lyoo um 'in yu Timoteo ña'an ndi'in cha'
'in yu, ja'an yu tsaña'an nchca ti' sca nu suhue
ti lo'o sti, lo' tsa tlyu ngui'ni hua tñan 'in Cristo
lo'o yu. 23 Can' cha' ntsu'hui tiqueen ca'an tñan
'in yu, xa cua' ngujlyo tin' ña'an ca cuiya' cha'
'ñan. 24 Nducua tloon 'in Ñi X'nan na cha' taa
ñi cha' cuiya' tsa'an se'en ndi'in um nu ndla lati.
25 A cunta cua' yten tiqueen si'yana xitucui yu
Epafrodito se'en ndi'in um, yu ta'a na nu ta'a
ngui'ni hua tñan lo' nsu'hua hua juesa lo'o tñan
'in Ndiose, yu nu ngua'an tñan um ta yaa' 'ñan
lo'o cha' nu 'ni 'ñan. 26 Una lo'o yu lyee lca tiquee
yu ña'an ta'a um lo'o yu, si'yana ynan um cha'
ncua ti'i yu, can' cha' nde lyee la msu'hua yu cha'
nduhue ti' tiquee yu lo'o um. 27 Cha' ñi si'yana
ncua ti'i yu lyee ya', nu tichin' na a ngujui yu,
una Ndiose mña'an 'tnan ti' ñi 'in yu, lo' si'i tsa
'in ti yu, cui' ca nu lo'on nan', si'yana a ncua ti' ñi
xnu ñi 'ñan siya' ti lo'o cha' xi'in. 28 Can' cha' lo'o
nu chcui lca tiqueen ngua'an tñan 'in yu nu ndla
la ti, xa quila yu se'en ndi'in um chca tsu'hue lca
tiquee um, ñi nan' lo' a chu'hui 'a cha' nduhue ti'
tiqueen. 29 Cuan xu'hue um 'in yu lo'o nu chcui
lca tiquee um si'yana lca yu ta'a ndiya qui'an ti'
na 'in Ñi X'nan na, cuaña'an chu'hui yuhue ti' um

'in nchgaa la tucui nu lca tsaña'an nu lca yu ycui'
yu, 30 si'yana tichin' ti na a ngujui yu si'ya tñan 'in
Cristo, m'ni tnu tiquee yu mdyaa yu 'in yu siya' ti,
loo nu ta yaa' yu 'ñan tñan loo um.

3

Cristo lca ñi cuiya' se'en tiyaa yu Pablo

1 Can' cha' 'un jun ta'a na ca tsu'hue chu'hui
tiquee um si'ya Ñi X'nan na, a ndaja tin' ca'an
ticui' ti loo cha' re si'yana jlyo tin' cu'ni na
tsu'hue 'in um. 2 Xñi um cunta 'in um lo'o nten
nu nda'an tsaña'an nchca ti' sca xni', nchgaa nu
nda'an lo'o cha' cuiñi, lo' nchcui' si'yana 'ni cha'
ca circuncida 'in um. 3 Nare' lca na ta nten nu cha'
ñi ca ncua circuncida 'in, si'yana lo'o nu chcui lca
tiquee na n'ni tnu na 'in Ndiose, tsu'hue ntsu'hui
tiquee na si'ya Cristo Jesús, lo' a nchcua quiloo
na 'in nten chendyu. 4 Si'yana lo'on nan' ntsu'hui
suun 'ñan chcua quiloon ña'an cha' nu ljyan lo'o
nten. Cha' ntsu'hui xca tucui nu nchca ti' tsa
ncha'an cha' re, una nan' lyee lati ntsu'hui suun
'ñan, 5 si'yana ncua circuncida 'ñan xa ntsu'huin
snu' ti tsaan, lcan ne' Israel ta nten 'in Benjamin,
lcan ne' hebreo ycui' ca sñe' ne' hebreo, a cunta
lcan ne' fariseo tso' cha' 'in lee, 6 mducui ncha'an
'in nu ya qui'an ti' 'in Cristo, luhui tloon lo'o
cunta cha' 'in lee. 7 Nchgaa cha' can' msque' tin'
si'yana ndon loo na 'ñan, una mscuan tloon 'in na
si'ya cha' 'in Cristo. 8 Cha' ñi si'yana nscuan tloon
nchgaa loo cha', si'yana lyee la ndon loo cha' nu
chu'hui lyoon 'in Cristo Jesús, ñi nu lca X'nan, lo'
si'ya ñi mxnun nchgaa cha' can' loo mti, ña'an ca
si'yana cuan xu'huen 'in Cristo, 9 lo' ca sca cha' ti
'ñan lo'o ñi, si'i si'yana tsu'hue mxu'huan se'en
cha' 'in lee, ta can' cha' luhui tloon, cui' ca nu
nguinun luhuin si'yana ya qui'an tin' 'in Cristo,
sca cha' nu mdi'in tyaa Ndiose si'yana quinu luhui
na loo nu tsa qui'an ti' na 'in ñi, 10 ña'an ca si'yana
chu'hui lyoon 'in Cristo, lo' quii tin' tsala ña'an
tlyu cha' cuiya' 'in ñi xa mdyiqui'o ñi, a cunta
quii tin' tsala nu ti'i mdijin ñi xa ngujui ñi, lo'
cuaña'an ca sca cha' ti 'ñan lo'o ñi, 11 ña'an ca
si'yana lo'on qui'ni ca'an 'ñan tyiqui'on lja ne'
ngujui. 12 Si'i si'yana cua' mchcuan cunta nchgaa
cha' re uta si'yana ndyijyin ya' tsu'hue nten lcan,
cui' ca nu nsu'huan juesa lo'o cha' re, cha' tca
chcuan cha' tsu'hue can', cui' cha' tsu'hue nu
ntsu'hui 'in Cristo Jesús xa mchcua ñi 'ñan. 13 'Un
jun ta'a na, a cunen lo'o um ta si'yana cua'
mchcuan cha' re, tsaloo ti cha' nu ngui'nin si'yana
jlya tin' nchgaa cha' nu cua' mdijin, lo' su'huan
juesa tsa'an nde loo, 14 cuaña'an tsa quiñan tsaya'
tyi'an se'en ntsu'hui cha' tyi'an, lo' chcuan cunta
cha' tsu'hue nu taa Ndiose 'ñan ti' xa nu msi'ya
ñi 'ñan si'ya Cristo Jesús. 15 Can' cha' nchgaa naa
nu tla ndon lo'o tso' 'in Ndiose, cui' cha' tiyaa re
tyon lo'o na, lo' cha' nde'en um ñan ti' um xca
ña'an, Ndiose culyo scua la ñi cha' can' lo'o um.
16 Una lo'o cha' nu cua' m'ni cha'an na, tsa quiñan
la na chcui ncha'an na 'in na, lo' scaña'an ti ca lca
tiquee na. 17 'Un jun ta'a na, chcui ncha'an um
'ñan tsaña'an nu ngui'nin, a cunta cu'ni cha'an
um 'in jun nu ndu'hui chendyu tsaña'an nu cua'
ngulo'o hua 'in um. 18 Si'yana tyun nu cua' nda'an
tsaña'an nu cua' mtsan' 'in um, ticui' cha' 'in can'
nchcuin' lo'o um cua' ñii nu hasta nguilo tyi'a
quiloon, si'yana lca can' ta'a cusuun Cristo, ñi
a ndyi'ya can' cunta ñi cha' ngujui ñi loo cusi.
19 Una tiyaa xaa tsato'o quinan' can' si'yana cha'
xque' 'in ne' lca ndiose 'in ne', loo nu nga'an cha'
quii ti' ne' cha' jyi'o nde ngui'ni siye' ne', chacui'
cha' nu nchca loo chendyu re ntsu'hui tiquee ne'.
20 Una nare' ni' cuaan lca quichen tyi na, can'
nducua tloo na tyi'o Ñi X'nan na Jesucristo, Ñi nu
ndlo laa 'in na, 21 xitsa'an ñi cunan' na lo'o sca
cunan' nu ndon loo lati tsaña'an nu lca ñi ycui' ñi,
si'yana tlyu cha' cuiya' 'in ñi lo' tca culo ñi tñan
nchgaa loo cha'.

4

Ca tsu'hue lca tiquee na si'ya Ñi X'nan na

1 'Un jun ta'a na nu ndyu'hui cuiya' tin' 'in,
'un nu lyee ntsu'hui tiqueen 'in, 'un nu ngui'ni
cha' si'yana tsu'hue lca tiqueen, lca um tsaña'an
nchca ti' sca na nu ta'a la ti' 'ñan, can' cha' chcuin'
lo'o um si'yana tla tyon um lo'o cha' 'in Ñi X'nan
na, 'un nu ndyu'hui cuiya' tin' 'in. 2 Jñan cha'
tsu'hue 'in Evodia lo'o Síntique si'yana ca sca cha'
ti 'in jun tsatlyu lo'o Ñi X'nan na. 3 A cunta jñan
cha' tsu'hue 'in um, 'un nu ta'a ngui'nin can tñan,
si'yana ta yaa' um 'in chcuaa jun cuna'an re, jun
nu lyee msu'hua juesa lo' mda yaa' 'ñan lo'o tñan
'in Ndiose, a cunta lo'o yu Clemente mda yaa' yu
tsatlyu lo'o nchgaa la ña'an yu ta'a ngui'nin tñan,
cunda scaa can' cua' ngua'an scua nii loo quityi
'in Ndiose, cui' quityi se'en nducua nii nchgaa nu
cua' jui chendyu 'in. 4 Nchca tin' si'yana nchgaa
xaa ca tsu'hue chu'hui tiquee um, sca cha' ti 'in
um lo'o Ñi X'nan na. Xiya' chcuin' lo'o um: ¡Ca
tsu'hue chu'hui tiquee um! 5 a cunta nchgaa tucui
chu'hui lyoo 'in um lca um nten tsu'hue, lo' a
jlya ti' um si'yana cua' nchcui cuii' cha' quiaan Ñi
X'nan na. 6 A su'hua um cha' nduhue ti' tiquee

um si'ya scasca cha', cui' ca nu tyi'in tyaa um cha'
can' yaa' Ndiose, chcui' lyi'o um 'in ñi, tyaa um
xu'hue 'in ñi, lo' jñan um 'in ñi si'ya nchgaa loo
cha'. 7 Ndiose, ñi nu n'ni cha' nguisa cusya 'in
na, ñi a nchca qui'ya na cunta ña'an nguiaa cha'
re, cui' ñi chu'hui ñi cunta cusya 'in um lo'o cha'
tiyaa 'in um si'ya Cristo Jesús.

Chu'hui yuhue ti' na cha' nu tsu'hue

8 Can' cha' 'un jun ta'a na, tsalca cha' nu ñi, cha'
nu ndon loo, cha' nu tsu'hue, cha' nu luhui, cha'
nu ndyi'ya la, cha' nu ntsu'hui lyoo, lo' cha' lca
na cha' nu tsu'hue nu ndon loo lati, nde cha' nu
chu'hui tiquee um. 9 Nchgaa cha' nu cua' m'ni
cha'an um 'ñan, cui' cha' nu cua' ncuan xu'hue
um lo' ngune 'in um tsaña'an nu cua' na'an um
m'nin, can' nu nga'an cha' cu'ni um, lo' Ndiose,
ñi nu n'ni cha' nxitñan' cusya 'in na, tyi'in ñi lo'o
um.

Mdyaa yu Pablo xu'hue 'in jun si'ya lcuan

10 Ndyijyin ya' tsu'hue ntsu'hui tiqueen lo'o Ñi
X'nan na si'yana ya tucua xaa nguia yu'hui ti'
um 'ñan lo'o na nu cunajo'o 'ñan, siya' lyee lca
tiquee um ta yaa' um 'ñan, una a jui ña'an 'in um.
11 A nchcuin' lo'o um ta si'yana 'ni cha' 'ñan, nan'
tsu'hue ntsu'hui tiqueen siya' ñi tu' ña'an ndijin,
12 cua' yu'hui lyoon cha' ti'i chendyu, cuaña'an
lo'o cha' cuilyiya', cua' nguñi tin' siya' ñi tu' ña'an
ndijin, jlyo tin' ñi lca nguite' ti' na lo' jlyo tin'
ñi lca nguila' ti' na, ñi lca xa nu nde nguinu
na 'in na, ticui' cuaña'an xa nde ndiya lyijyi na.
13 Nchgaa cha' tca 'ñan si'yana Cristo nda yaa'
'ñan. 14 Una tsu'hue ña'an nu m'ni um si'yana
mda yaa' um 'ñan lo'o nu ti'i ndijin. 15 Tsaña'an
nu cua' jlyo ti' um, 'un jun ta'a na Filipos, xa
mda'an ycuin' cha' tsu'hue 'in Cristo se'en lca
Macedonia, cui' xa nu mdo'on can', lo' a tucui la
jun ta'a na nu mda yaa' 'ñan, cui' ca nu tsalca ti
um mda yaa' um 'ñan lo'o na nu najo'o 'ñan, lo'
cuaña'an mxitucui um cha' tsu'hue 'in um lo'on.
16 Xa mdi'in quichen Tesalónica, tucua snan juesa
ngua'an tñan um na nu ngunajo'o 'ñan. 17 Una si'i
si'yana nducua tloon na nu ndi'in 'in um, cui' ca
nu nducua tloon si'yana ca qui'an la cha' tsu'hue
'in um tloo Ndiose. 18 A sca na ndiya lyijyi 'ñan,
cui' ca nu nde cua' nguinu na 'ñan, a xca 'a cha' ti'
ngui'ni 'ñan lo'o lcuan nu cua' ngua'an tñan um
lo'o yu Epafrodito, lca na sca lcuan nu xityi'i nu
cua' nducua tloo Ndiose, cui' sca cha' nu ndiyaa ti'
ñi. 19 Can' cha' Ndiose 'ñan taa la ñi nchgaa na nu
'ni cha' 'in um lo'o, tsaña'an ndi'in cha' cuilyiya'
'in ñi la ni' cuaan si'ya Cristo Jesús. 20 Scati 'in
Stina Ndiose cu'ni tnu na tsala xaa. Amen.

Yu Pablo msla' ta'a yu lo'o jun Filipos

21 Chcui' cha' um 'in nchgaa jun nu cua' ya
qui'an ti' 'in Cristo Jesús, cui' cuaña'an jun ta'a
na nu ndi'in nde re nchcui' cha' 'in um, 22 a cunta
nchgaa la ña'an jun ta'a na nchcui' cha' jun 'in
um, una lyee lati jun nu ndi'in na'an 'in César.
23 Cui' cha' tsu'hue 'in Ñi X'nan na Jesucristo
tyi'in lo'o um nchgaa um. Amen.

Colosenses

Yu Pablo nchcui' cha' yu 'in jun Colosas

1 Nan' yu Pablo, si'ya cha' cuiya' 'in Ndiose
ngua'an tñan Jesucristo 'ñan tsa ycuin' cha'
tsu'hue 'in ñi, lo' tsatlyu lo'o yu ta'a na Timoteo
ca'an tñan hua sca quityi re 'in um, 2 'un jun
ta'a na nu ndi'in quichen Colosas, nchgaa nu cua'
mdo'o hui 'in Cristo nu ndiya qui'an ti' 'in ñi.
Stina Ndiose lo'o Ñi X'nan na Jesucristo taa ñi
cha' tsu'hue nu chu'hui ni' cusya 'in um, lo' cu'ni
ñi cha' tyi'in tsu'hue um.

Mjñan yu Pablo 'in Ndiose si'ya cha' 'in jun

3 Xa nchcui' lyi'o hua 'in Ndiose, Sti Ñi X'nan
na Jesucristo, a s'ni ndyaa hua xu'hue 'in ñi si'ya
um, 4 si'yana cua' ynan hua cha' tsala ña'an ndiya
qui'an ti' um 'in Cristo Jesús, a cunta ntsu'hui cha'
tsu'hue 'in um lo'o nchgaa jun ta'a na, 5 si'yana
nducua tloo um cha' nu cua' mdi'in tyaa Ndiose
nu ntsu'hui cha' qui'ni ca'an 'in um la ni' cuaan,
tsaña'an cha' nu cua' ngune 'in um, cha' nu ñi nu
lca cha' tsu'hue 'in Jesucristo, 6 lo' mdiyaan na
se'en ndi'in um tsaña'an cua' nguine yu'hui na
sca chcui chendyu, nguia nguiton na, lo' nguilo
na tsaña'an ndi'in cha' 'in um ti' tsaan nu ngune
'in um, lo' ncua cuiya' ti' um tsala ña'an tlyu
cha' tsu'hue 'in Ndiose, 7 cui' cha' nu ngulo'o
yu Epafras 'in um, yu nu ta'a ngui'ni hua tñan
'in Ndiose nu ndyu'hui cuiya' ti' hua 'in, yu nu
tsu'hue ngui'ni tñan 'in Cristo lja um, 8 ndaa
yu suun lo'o hua tsala ña'an tlyu cha' tsu'hue
ntsu'hui 'in um si'ya Espíritu 'in Ndiose. 9 Can'
cha' ti' xa ynan hua cha' ña'an ndi'in um, a ndla'
ti' hua chcui' lyi'o hua 'in Ndiose lo' njñan hua
si'yana nde lyee la qui'ya um cunta tsaña'an nu
ndyi'o tiquee ñi, cuaña'an ca cuiya' ti' um lo'
ca chcui la cha' tiyaa 'in um lo'o tso' nu 'in ñi,
10 ña'an ca si'yana tyi'an lo'o um sca chendyu
nu luhui tsaña'an nchca ti' Ñi X'nan na, cunan
um ña'an nu quinu tsu'hue tiquee ñi lo'o um
si'ya nchgaa loo cha', cuaña'an ca chcan' loo
chendyu 'in um si'ya tñan tsu'hue nu ngui'ni um,
lo' qui'ya la um cunta tsaña'an nguiaa cha' 'in
Ndiose, 11 cuaña'an caja la juesa 'in um lo'o cha'
cuiya' 'in ñi, tsaña'an juesa nu ndyi'o la ni' cuaan,
si'yana chu'hui cha' tlyu ti' 'in um lo' ta loo um
lo'o cha' nu ndijin um, 12 tsu'hue ntsu'hui tiquee
um tyaa um xu'hue 'in Stina Ndiose, ñi nu mdaa
cha' cuiya' qui'ni ca'an cha' tsu'hue 'in na, cui'
cha' nu taa ñi 'in nchgaa nu cua' mdo'o hui 'in
ñi, nu nda'an loo xaa 'in ñi. 13 Ngulo laa ñi 'in na
se'en msñi su'hua yaa' cha' tla yta 'in na, lo' cua'
mdi'in tyaa ñi 'in na tso' se'en ndlo Sñe' ñi tñan,
cui' nu ta'a lati 'in ñi, 14 cui' nu msu'hua lyiya'
qui'ya 'in na lo'o tne, lo' mdo'o laa na.

Si'ya Cristo m'ni chu'hue ñi cha' 'in na lo'o Ndiose

15 Cui' ñi lca ñi lcuin ca Ndiose, cui' Ndiose nu a
nchca tucui ña'an tloo, lo' scati can' lca nu ndon
loo lati nu ndlo tñan 'in nchgaa loo cha'. 16 Si'yana
lo'o cunta 'in ñi nguia' nchgaa loo na nu ndi'in ni'
cuaan lo'o loo chendyu re, na nu chcan' lo'o na
nu a chcan', nchgaa tucui nu nchcua se'en ndlo
tñan, nu ntsu'hui cha' cuiya' yaa', cui' nu cuaan
la tñan lyi'ya, lo'o yu nchca bsya, nchgaa cha' re
mducua suun na si'ya ñi, a cunta si'yana quinu
tsu'hue tiquee ñi. 17 Cua' ndi'in ñi xa nu ti' lyijyi
tsaa' nchgaa loo na, lo' si'ya cha' cuiya' 'in ñi ti'
nguia quiñan nchgaa loo cha'. 18 Cui' ñi lca ñi que
'in jun ta'a na nu lca laa 'in ñi, cua' lca ndi'in ñi
ti' culoo, ñi nu ndon loo lati nu mdyiqui'o lja ne'
ngujui, se'en nu ca chcan' loo si'yana scati ñi lca
ñi nu ndon loo lati, 19 can' cha' mdo'o tiquee Stina
Ndiose si'yana ca Sñe' ñi tsaña'an lca ñi ycui' ca
ñi, 20 lo' si'ya ñi caja ña'an quinu tsu'hue nchgaa
loo cha' tloo ñi xiya', cha' nu nchca loo chendyu
re lo'o la ni' cuaan, cua' m'ni chu'hue ñi cha' can'
si'ya tne Sñe' ñi nu nguilo la loo cusi. 21 Cui'
cuaña'an 'un, ti' culoo tijyo' nchca um sii' Ndiose,
mna'an ti'i um 'in ñi, m'ni um tñan ngunan', una
cua' ñii jui ña'an m'ni chu'hue um cha' 'in um lo'o
ñi, 22 cui' si'ya cha' nu ngujui Sñe' ñi, ña'an ca
si'yana tiya lo'o ñi 'in um tloo Ndiose luhui tloo
um, a sca cha' nducui ncha'an 'in um, ñi a nducui
'a um qui'ya, 23 una cha' tsa quiñan um lo'o cha'
nu ndiya qui'an ti' um, tla ndon um lo' a tyi'o tso'
um loo cha' tsu'hue 'in Cristo, cha' nu nducua tloo
um ti' xa ngune 'in um, cui' cha' nu nda'an ycui'
ne' sca chcui chendyu, lo'on nan' yu Pablo nda'an
ycuin' cha' re.

Tñan 'in Ndiose ngui'ni yu Pablo lja ne' gentil

24 Tsu'hue ntsu'hui tiqueen ndijin nu ti'i si'ya
um, cuaña'an ta'a nu ti'i nu ntsu'hui cha' tijin
tsaña'an mdijin Cristo, si'ya cha' 'in nchgaa nu
ndiya qui'an ti' 'in ñi nu lca laa 'in ñi, 25 cui' tñan
can' ngui'nin cua' ñii, tsaña'an tñan nu mdaa
Ndiose 'ñan nu cu'ni tsu'hue lo'o um, si'yana
culyo scua lan cha' 'in ñi, 26 cha' nu ntsu'hui cutsi'
'in Ndiose ti' cua' s'ni la, a tucui nu ncua jlyo
ti' cha' re, una cua' ñii ncua chcan' loo na lo'o

nchgaa nu cua' mdo'o hui 'in ñi, 27 mdo'o tiquee
Ndiose culyo scua la ñi cha' re lo'o jun, lo' ca
cuiya' ti' jun tsala ña'an tsu'hue lo' tlyu xaa nu
cua' jui 'in ne' gentil, cha' nu yu'hui cutsi' can',
cui' Cristo nu ntsu'hui ni' cusya 'in um, lo' si'ya
ñi nducua tloo um qui'ni ca'an 'in um loo xaa 'in
ñi. 28 Cui' cha' 'in ñi lca nu nda'an ycui' hua lo'
nsu'hua tiyaa hua 'in nchgaa tucui, ndlo'o hua 'in
ne' tsaña'an cha' tiyaa 'in Ndiose, ña'an ca si'yana
tsa lo'o hua 'in nchgaa tucui tloo Ndiose lo'o sca
cha' tiyaa nu chcui si'ya Cristo Jesús. 29 Can' cha'
nsu'hua loon tñan re tsaña'an cha' cuiya' nu ndaa
ñi 'ñan, lo' lyee nxicu'ni cha' re ni' cusya 'ñan.

2

1 Nchca tin' si'yana ca jlyo ti' um tsala ña'an
cha' nu ndijin si'ya um, a cunta si'ya jun nu ndi'in
quichen Laodicea, tsatlyu lo'o nchgaa nu a nchca
ña'an tloo 'ñan, 2 si'yana caja la cha' tnu tiquee 'in
jun, ca sca cha' ti 'in jun si'ya cha' tsu'hue ndyi'o
tiquee jun, cuaña'an ca chcui la cha' tiyaa 'in
jun, lo' qui'ya jun cunta tsala ña'an tlyu cha' nu
yu'hui cutsi' 'in Stina Ndiose lo'o Cristo, 3 lo' si'ya
Cristo quija lyoo nchgaa loo cha' tiyaa se'en nu
qui'ya na cunta nchgaa cha'. 4 Nde cha' nchcuin'
lo'o um si'yana a caja nu cuñilyi'o 'in um lo'o
xca loo cha', uta si'yana cuti nchcui' ne' lo'o um.
5 Siya' a ndi'in lo'o um, una cusya 'ñan nchca na
lo'o um, tsu'hue ntsu'hui tiqueen si'yana jlyo tin'
tsu'hue ndi'in um, tla ndon um lo'o cha' 'in Cristo
nu ndiya qui'an ti' um. 6 Can' cha' tsaña'an nu
ncuan xu'hue um 'in Ñi X'nan na Jesucristo, cui'
cuaña'an tyu'hui um chendyu sca cha' ti 'in um
lo'o ñi, 7 tla tyon um lo' tsa quiñan la um culo
um si'ya ñi, a cunta lo'o cha' nu ndiya qui'an ti'
um, tyi'in tya tla um 'in um lo'o cha' can' tsaña'an
nu cua' m'ni cha'an um, lo' tyaa um xu'hue 'in
Ndiose nchgaa xaa.

Chendyu nu cui ti si'ya Cristo

8 Xñi um cunta si'yana a caja nu cuñilyi'o 'in
um lo'o scasca cha' tiyaa 'in nten chendyu, cha'
nu a sca cunta ntsu'hui, tsaña'an nguiaa cha' nu
cua' ntsu'hui 'in ne', cha' nu nchca loo chendyu
re, lo' si'i tsaña'an nguiaa cha' 'in Cristo. 9 Si'yana
Cristo chcui ña'an nguiaa cha' 'in Ndiose nguiaa
cha' 'in ñi, 10 can' cha' a sca cha' ndiya lyijyi
'in um si'ya Cristo, ñi nu lca que 'in nchgaa nu
ntsu'hui cha' cuiya' yaa' lo'o nchgaa nu nchca
bsya. 11 A cunta si'ya ñi ncua circuncida 'in um,
una si'i lo'o juesa 'in nten chendyu, cui' ca nu
lo'o cha' cuiya' 'in ñi mscuan tloo um nchgaa cha'
ngunan' nu ntsu'hui ni' cusya 'in um, cuaña'an
ncua circuncida 'in um si'ya Cristo. 12 Xa mducua
tya um ña'an loo cha' ngujui um tsatlyu lo'o ñi,
cui' cuaña'an xa mdyiqui'o ñi, lo'o um mdyiqui'o
um, loo nu ya qui'an ti' um si'yana mdyiqui'o ñi
lo'o cha' cuiya' 'in Ndiose. 13 Nu ncua ti' culoo
a ntsu'hui chendyu 'in um si'ya qui'ya nducui
um, a nchca xcuan tloo um nchgaa cha' ngunan'
nu ntsu'hui ni' cusya 'in um, una mdaa ñi sca
chendyu 'in um lo'o Cristo xa m'ni ñi cha' tlyu
ti' 'in um si'ya nchgaa qui'ya 'in um, 14 cuaña'an
msi'yu co' ñi nchgaa cha' nu nguinu scua, cui' nu
ndlo qui'ya 'in na, scasca cha' nu nducui ncha'an
'in na, una mxca ñi cha' can' xa mjyi'in ca'an ñi 'in
na loo cusi, 15 ngulyaa ñi cha' cuiya' 'in nchgaa nu
ndlo tñan lo'o nu nchca bsya, mdaa ñi cha' jyi'o
'in can' tloo nchgaa tucui, lo' m'ni ñi canan 'in la
loo cusi. 16 Can' cha' a cu'ni cunta 'a um cha' caja
nu chcui' tyijyin si'ya na nu nchcu um, uta lo'o na
nu ndyi'yo um, ta si'ya scasca ta'a nu n'ni ne', xa
nchcui coo', uta tsaan nu nxitñan' ne', 17 nchgaa
cha' re ncua na sca xñii cha' nu ntsu'hui cha' caan,
una cui' cha' 'in Cristo nchcui' na. 18 A taa um ya'
caja nu chcui ndijin, ta chcui' si'yana a chcuan um
cunta cha' tsu'hue nu qui'ni ca'an 'in um, cui' nu
nducui ti' n'ni suun 'in tloo na'an nten lo' n'ni
tnu 'in angujle, nguiten yu'hui ne' lo'o cha' nu
a nchca ña'an ne', cua cha' ti ngui'ni siye' ne'
si'yana coo' cha' tiyaa 'in ne'. 19 A n'ni cunta ne'
'in Cristo nu lca Que 'in na, ñi nu n'ni cha' ndlyo
na tsaña'an nu nchca ti' Ndiose, na'an seen ñi 'in
na, ngui'ni sca ñi 'in na tsaña'an nguiaa cha' 'in na
lo'o se'en ntsu'hui cula na lo'o chcuin na. 20 'Un
cua' ngujui um tsatlyu lo'o Cristo, cua' ngujui um
lo'o cha' nu nchca loo chendyu re. ¿Ñi cha' ta ti'
nxu'hua se'en um scasca la cha' nu ntsu'hui 'in
nten chendyu? 21 Nchcui' ne': A cula' na re, a cu
'in na, ñi a ntsu'hui cha' qui'ni ca'an 'in na, 22 (lca
na cha' tiyaa 'in nten chendyu tsaña'an nu ndlo'o
ne' lo' ndlo ne' tñan), chacui' cha' nu ntsu'hui
cha' tsatii cua' ña'aan ndlya' na 'in na. 23 Tsu'hue
'a cha' tiyaa lca na xque' ti' na tsaña'an nu nchcui'
ne' lo'o ña'an nu n'ni suun ne', ticuii' ne' nxitijin
ne' 'in ne' nu ti'i, una si'i can' cha' ndiyatii cha'
ngunan' ndyi'o tiquee ne'.

3

1 Si'yana cua' mdyiqui'o um tsatlyu lo'o Cristo,
quia nan um cha' nu nchca la ni' cuaan se'en
nducua Cristo tso' cueen 'in Ndiose. 2 Chcua
quiloo um cha' nu nchca la ni' cuaan, lo' si'i cha'
nu nchca loo chendyu re. 3 Cu'ni um cunta si'yana

cua' ngujui um, chendyu 'in um cua' ntsu'hui na
tuyaa' Cristo tsatlyu lo'o Ndiose. 4 Xa nu caan
Cristo, ñi nu lca chendyu 'in um, tsatlyu ca chcan'
loo um lo'o ñi loo xaa 'in ñi.

Cha' 'in chendyu nu cui ti lo'o chendyu cula

5 Can' cha' cu'ni tyii um nchgaa cha' ngunan'
nu ntsu'hui ni' cusya 'in um: Cha' nu nguiten
yu'hui ne' lo'o cuilyi'o nten uta lo'o ña'an tucui
ti, nchgaa loo cha' coo', cha' nu nchcui ti' ne',
cha' nu a se'en ña'an, cha' ngunan' nu ndyi'o
tiquee ne', a cunta lo'o cha' nu nchcui ti' ne'
cha' cuilyiya', lo' su'hua ña'an ndi'in cha' re xa
n'ni tnu ne' jo'o. 6 Si'ya cha' re Ndiose xitijin
ñi 'in ne' nu ti'i, nchgaa nu lye' ti', 7 lo' nde
chendyu nu mdu'hui um ti' culoo xa mda'an y'ni
um cha' can'. 8 Una lo'o cha' re cula' ti' um:
Cha' nsin' ti', cha' nu nchcuen tique' um, cha'
ngunan', cha' nu ndaja ta'a um, cha' nu a se'en
ña'an nchcua tu'hua um. 9 A chcui' 'a um cha'
cuiñi lo'o ta'a um, si'yana cua' mscuan tloo um
chendyu cula nu mdu'hui um ti' culoo, 10 lo'
cua' mchcuan um sca chendyu nu cui ti, cunda
sca tsaan nguia nchca cui la cha' tiyaa 'in um,
cuaña'an tca chu'hui lyoo la um ña'an cha' 'in
Ndiose, ñi nu ndaa chendyu 'in na. 11 Loo cha' re
scaña'an ti ntsu'hui lyoo nchgaa tucui: Ne' Israel,
ne' quita, nu ncua circuncida 'in lo'o nu a ncua na
'in, nu m'ni cha'an lo'o nu a m'ni cha'an, nu lca
nguso nu cua' msi'i ne' 'in lo'o nu ngui'ni tñan
cha' 'in ti, si'yana Cristo scati ñi lca ñi nu ndon
loo, lo' ndi'in ñi lo'o nchgaa tucui. 12 Tyu'hui um
chendyu tsaña'an n'ni sca nu cua' mdo'o hui 'in
Ndiose, cua' msuhui ñi 'in um lo' ndyu'hui cuiya'
ti' ñi 'in um, can' cha' ña'an 'tnan ti' ta'a um lo'o
nu chcui lca tiquee um, cu'ni um tsu'hue lo'o ta'a
um, lo'o suun ña'an cu'ni um, ndyi'ya ti tsaa cha'
'in um, a cunta chu'hui cha' tlyu ti' 'in um. 13 Cha'
ntsu'hui nu nsu'hua qui'ya ta'a, ta loo um 'in can',
lo' cu'ni um cha' tlyu ti' 'in. Tsaña'an m'ni Cristo
cha' tlyu ti' 'in um, cuaña'an cu'ni um cha' tlyu ti'
'in ta'a um. 14 Cha' nu lyee lati ndon loo chu'hui
cha' tsu'hue 'in um scasca um, si'yana can' cha'
nu nda yaa' nchca sca cha' ti 'in um. 15 Ndiose
cu'ni ñi cha' tyi'in tsu'hue um lo' taa um ya' culo
ñi tñan 'in um, can' cha' msi'ya ñi 'in um si'yana
tsatlyu ca sca cha' ti' 'in um lo' quinu tsu'hue
tiquee um lo'o ñi. 16 Tyaa um ya' cha'an yu'hui
ycha' Cristo ni' cusya 'in um, culo'o um 'in ta'a
um lo'o nchgaa loo cha' tiyaa, lo' taa um cha' tnu
tiquee 'in, cula lo'o um 'in Ñi X'nan na lo'o nu
chcui lca tiquee um, cuaña'an tyaa um xu'hue 'in
ñi lo'o scasca jyiin, lo'o salmo, himno, lo'o coro.
17 Nchgaa tñan nu cu'ni um uta cha' nu chcui' um,
cu'ni um 'in na lo'o cha' cuiya' 'in Ñi X'nan na
Jesús, cuaña'an ntsu'hui cha' tyaa um xu'hue 'in
Stina Ndiose si'ya ñi.

Tyi'in tsu'hue na lo'o nchgaa tucui

18 'Un jun cuna'an, ca ja'an um 'in cuilyi'o um
si'yana cuaña'an nchca ti' Ñi X'nan na. 19 Cui'
cuaña'an 'un yu qui'yu, chu'hui cha' tsu'hue 'in
um lo'o nten 'in um, lo' si'i la xnan cu'ni um
lo'o can'. 20 A cunta 'un nu tsa suhue ti, nchgaa
cha' ca ja'an um 'in nten cula 'in um, si'yana
cuaña'an nchca ti' Ñi X'nan na. 21 'Un nu lca nten
cula, a su'hua um cha' nsin' ti' tiquee sñe' um
si'yana a lyi'un ti' can'. 22 Cui' cuaña'an 'un nu
lca nguso, tucua um tñan nchgaa cha' nu chcui'
x'nan um, si'i tsalja ndon ti can' ca'an ti' um cu'ni
um tñan se'en nu quinu um tsu'hue lo'o can', cui'
ca nu lo'o nu chcui lca tiquee um cu'ni um tñan
si'yana ntsu'hui sca ytsen 'in um tloo Ndiose.
23 Nchgaa tñan nu cu'ni um, cu'ni um 'in na lo'o
nu chcui lca tiquee um, si'yana lo'o cunta 'in Ñi
X'nan na ngui'ni um 'in na, lo' si'i cunta 'in nten
chendyu. 24 Si'yana cua' jlyo ti' um Ñi X'nan na
ntsu'hui cha' taa ñi cha' tsu'hue nu qui'ni ca'an
'in um, si'yana lo'o cunta 'in Cristo ñi nu lca X'nan
um ngui'ni um tñan can'. 25 Una nu cu'ni cha'
ngunan' ticui' cha' ngunan' ca siya' can', si'yana
scaña'an ti ntsu'hui cha' ca cuiya' cha' 'in nchgaa
nten.

4

1 Cui' cuaña'an 'un nu lca x'nan nguso, cu'ni
um tsu'hue lo'o nguso 'in um tsaña'an nu nga'an
cha', si'yana cua' jlyo ti' um lo'o um ntsu'hui sca
X'nan um la ni' cuaan. 2 Tsa quiñan um chcui'
lyi'o um 'in Ndiose, tyon tiyaa um lo'o cha' can'
lo' tyaa um xu'hue 'in ñi. 3 A cunta jñan um
'in ñi si'ya cha' 'in hua, si'yana taa Ñi X'nan na
cha' cuiya' chcui' hua ycha' ñi, ña'an ca si'yana
chu'hui lyoo ne' cha' nu ntsu'hui nchcun, cui'
cha' 'in Cristo, nu si'ya ntsu'huin na'an chcuan,
4 si'yana tca culyo scua lan cha' re tsaña'an nu
nga'an cha' chcuin'. 5 A cunta lo'o cha' tiyaa
tyu'hui um chendyu tloo nten nu a ndiya qui'an
ti', cunan um ña'an nu chcui' um lo'o ne' lja nu
ti' ndyijyi xaa. 6 Lo'o cha' tiyaa ña'an chcui' um,
tsaña'an nguiaa cha' 'in sca na nu yu'hui teje' 'in,
lo' cuaña'an cunan um ña'an xcuen um 'in cunda
scaa ne'.

Msla' ta'a yu Pablo lo'o jun

7 Yu ta'a na Tíquico, yu nu ndyu'hui cuiya' ti'
na 'in, quitsa' yu 'in um tsaña'an ndi'in cha' 'ñan,
lca yu sca ta'a ngui'ni na tñan lo' tsu'hue ngui'ni
yu tñan 'in Ñi X'nan na. 8 Can' cha' msu'huan
'in yu tsaa yu se'en ndi'in um si'yana ca cuiya'
ti' um ña'an ndi'in cha' 'in hua, lo' taa la yu
cha' tnu tiquee 'in um, 9 a cunta lo'o yu Onésimo
ngua'an tñan 'in, ticui' yu ta'a quichen tyi um,
yu nu ndyu'hui cuiya' tin' 'in, lca yu sca yu ta'a
na nu ñi ndi'in cha' 'in, cui' yu quitsa' yu 'in um
nchgaa cha' nu nchca nde re. 10 Yu Aristarco
nu ta'a ntsu'huin na'an chcuan, nchcui' cha' yu
'in um. Lo'o yu Marco sñe' ta'a ngula Bernabé
nchcui' cha' yu 'in um, cua' ycuin' lo'o um cha'
'in yu Marco, cha' tsaa yu se'en ndi'in um cuan
xu'hue um 'in yu, 11 a cunta Jesús, yu nu nchcui'
ne' lo'o lca Justo, nchcui' cha' 'in um, lo' tsalca nu
nda yaa' 'ñan lo'o tñan 'in Ndiose snan ne' Israel
ca lca yu nu nda'an ycui' tsaña'an ntsu'hui cha'
culo ñi tñan 'in nten, cui' si'ya yu ndyija la cha'
tnu tiquee 'ñan. 12 Lo'o yu Epafras nu lca nguso
'in Cristo nchcui' cha' yu 'in um, ticui' yu ta'a
quichen tyi um. Lo'o nu chcui lca tiquee yu njñan
yu 'in Ndiose nchgaa xaa si'ya um, si'yana tla tyon
um lo' ca chcui la cha' tiyaa 'in um, tucua um
tñan nchgaa cha' nu nchca ti' Ndiose. 13 Ndaan
suun cha' 'in yu tsala ña'an lyee ntsu'hui yuhue
ti' yu 'in um, tsatlyu lo'o jun nu ndi'in quichen
Laodicea lo'o quichen Hierápolis. 14 A cunta lo'o
yu Luca, yu nu n'ni rmiyu, nchcui' cha' yu 'in um,
yu nu ndyu'hui cuiya' ti' na 'in. Lo'o yu Demas
nchcui' cha' yu 'in um. 15 Cui' cuaña'an chcui'
cha' um 'in jun nu ndi'in quichen Laodicea tñan
loo hua, chcui' cha' um 'in yu Ninfas lo'o jun nu
ndiyo' ti'in na'an 'in yu. 16 Xa tyi ycui' um quityi
re se'en ndiyo' ti'in um, ca'an tñan um 'in na
quichen Laodicea si'yana chcui' jun 'in na. Cui'
cuaña'an quityi nu mchcuan jun cunta la quichen
Laodicea, lo'o um ntsu'hui cha' chcui' um 'in na.
17 Chcui' um lo'o yu Arquipo si'yana su'hua loo
yu tñan 'in Ñi X'nan na nu cua' mdaa ñi 'in yu.
18 Nan' yu Pablo, nde nchcui' chan' 'in um lo'o
cha' nu ngua'an lo'o yaan'. Quia yu'hui ti' um
'ñan se'en ntsu'huin na'an chcuan. Cha' tsu'hue
'in Ndiose quinu lo'o um. Amen.

1 Tesalonicenses

Yu Pablo nchcui' cha' yu 'in jun Tesalónica

1 Nan' yu Pablo, yu Silvano lo'o Timoteo,
ngua'an tñan hua quityi re 'in um, 'un jun ta'a na
nu ndi'in quichen Tesalónica, 'un nu cua' ndi'in
cunta 'in Stina Ndiose lo'o Ñi X'nan na Jesucristo.
Cui' Stina Ndiose lo'o Ñi X'nan na Jesucristo taa ñi
cha' tsu'hue nu chu'hui ni' cusya 'in um, lo' cu'ni
ñi cha' tyi'in tsu'hue um.

Yu Pablo mdaa yu loo jun Tesalónica

2 Nchgaa xaa ndyaa hua xu'hue 'in Ndiose,
njñan hua 'in ñi si'ya cha' 'in um, 3 lo' ndiya
yu'hui ti' hua 'in um nchgaa xaa tloo Stina Ndiose
lo'o ña'an nu ndiya qui'an ti' um 'in ñi, si'yana
nsu'hua um juesa lo'o tñan 'in Ndiose si'ya cha'
tsu'hue ndyi'o tiquee um, lja nu nducua quiloo
um 'in Ñi X'nan na Jesucristo. 4 'Un jun ta'a na
nu ndyu'hui cuiya' ti' Ndiose 'in, cua' jlyo ti' hua
si'yana cui' ñi ngulohui ñi 'in um, 5 si'yana xa
ycui' hua cha' tsu'hue 'in Ndiose lo'o um, a lca
na chacui' cha' ti, cui' ca nu lo'o cha' cuiya' 'in
Espíritu nu Luhui 'in Ndiose mdiyaa na ni' cusya
'in um, tsaña'an nu cua' jlyo ti' um ña'an ncua
lca tiquee hua lo'o um si'yana ca nu tsu'hue 'in
um. 6 Tsatlyu m'ni cha'an um 'in hua chcui ña'an
nguiaa cha' 'in Ñi X'nan na, lo' siya' ndijin um
scasca nu ti'i, una tsu'hue ntsu'hui tiquee um
ncuan xu'hue um cha' tsu'hue 'in ñi si'ya Espíritu
nu Luhui 'in ñi, 7 can' cha' nducua quiloo jun 'in
um, nchgaa nu cua' ya qui'an ti' nu ndi'in se'en
lyi'ya loo Macedonia lo'o Acaya. 8 Si'yana ti' la
se'en ndi'in um mdyisnan mscua cueen cha' 'in
Ñi X'nan na, si'i tsa se'en lyi'ya loo ti Macedonia
lo'o Acaya, cui' ca nu nchgaa se'en cua' ngune
cha' 'in um ña'an ndiya qui'an ti' um 'in Ndiose,
lo' ñi a 'ni 'a cha' ti' taa hua suun cha' re lo'o
jun, 9 si'yana ticuii' jun nchcui' jun ña'an ncuan
xu'hue um 'in hua, ña'an mscuan tloo um lcuin
jo'o xa ya qui'an ti' um, ña'an ca si'yana ca ja'an
um 'in scati Ndiose nu lo'o ca, ñi nu cha' ñi ca lca
Ndiose, 10 cuaña'an nta um 'in Sñe' ñi nu ntsu'hui
cha' tyi'o la ni' cuaan, ñi nu m'ni Ndiose cha'
mdyiqui'o, cui' Jesús, ñi nu ndlo laa 'in na se'en
nu a qui'ni ca'an 'in na ti'i nu ntsu'hui cha' caan
tiyaa xaa.

2

Tñan 'in Ndiose m'ni yu Pablo quichen Tesalónica

1 'Un jun ta'a na, cua' jlyo ti' um si'yana si'i cua
cha' ti yaa hua se'en ndi'in um, 2 siya' mdijin hua
nu ti'i quichen Filipos xa m'ni lyi'o 'tnan ne' 'in
hua, ña'an nu cua' jlyo ti' um, una Ndiose mdaa ñi
cha' tnu tiquee 'in hua ya ycui' hua cha' tsu'hue
'in ñi lo'o um lja yaan scasca nu ti'i 'in hua. 3 Lo'
ña'an cha' nu cua' ycui' hua lo'o um, a ljyaan
na chon' cha' cuiñi uta lo'o sca cha' mañan, ñi a
mda'an ñilyi'o hua 'in um, 4 cui' ca nu nchcui' hua
tsaña'an nchcui' sca yu nu cua' ngulohui Ndiose
'in nu mchcuan cunta si'yana chcui' cha' tsu'hue
'in ñi, una si'i si'yana quinu tsu'hue tiquee ne'
lo'o hua, cui' ca nu si'yana quinu tsu'hue tiquee
Ndiose, ñi nu jlyo ti' ña'an lca cusya 'in hua. 5 Ñi
siya' lo' a ngunan hua ña'an xisque' hua 'in um,
ña'an nu cua' jlyo ti' um, ñi a mducua tloo hua
na nu ndi'in 'in um, cui' Ndiose jlyo ti' ñi nchgaa
cha' re. 6 Ñi a mducua tloo hua caja nu taa loo
hua, ta cu'ni tnu um 'in hua, siya' ntsu'hui suun
'in hua tucua tloo hua na nu ndi'in 'in um, si'yana
lca hua nu cua' mdo'o hui ca 'in Cristo nu chcui'
cha' tsu'hue 'in ñi. 7 Cui' ca nu lyee m'ni hua 'tnan
'in um, tsaña'an n'ni jun cuna'an 'tnan 'in sñe'
jun. 8 Cuaña'an lyee 'a ncua lca tiquee hua lo'o
um, a nguinu tsu'hue tiquee hua tsaloo ti cha' 'in
Ndiose chcui' hua lo'o um, cui' ca nu lo'o cusya
'in hua ncua ti' hua tyaa hua loo nu lyee m'ni ta'a
hua 'in um. 9 Quia yu'hui ti' um, 'un jun ta'a na,
tsala ña'an mdijin hua, tla lo' cucha m'ni hua tñan
si'yana a ncua ti' hua su'hua hua cha' nduhue ti'
tiquee um lja nu ycui' hua cha' tsu'hue 'in Ndiose
lo'o um. 10 Cui' um jlyo ti' um ña'an nten lca
hua, a cunta jlyo ti' Ndiose si'yana mdu'hui hua
sca chendyu nu luhui, a cunta ñi ndi'in cha' 'in
hua, lo' ñi a tucui nu ycui' cua' ña'an ti cha' 'in
hua chcui lja nu mdi'in hua lo'o um, 'un jun ta'a
na, 11 cui' um jlyo ti' um ña'an ycui' hua lo'o um,
tsaña'an n'ni sti nu suhue ti lo'o sñe', mda cueen
hua 'in um lo' mdaa hua cha' tnu tiquee 'in cunda
scaa um, 12 lo' mxnu hua cunta 'in um si'yana
tyi'an lo'o um sca chendyu nu luhui tsaña'an nu
nchca ti' Ndiose, ñi nu msi'ya 'in um sten um
loo xaa 'in ñi se'en ndlo ñi tñan. 13 Can' cha'
lo'o huare' a ndla' ti' hua ndyaa hua xu'hue 'in
Ndiose, si'yana ti' xa nu ycui' hua cha' 'in Ndiose
lo'o um ncuan xu'hue um 'in na, una si'i ña'an
nchca ti' ycha' nten chendyu, cui' ca nu tsaña'an
nu lca na ycha' Ndiose, lo' nda yaa' na 'in um,
'un nu ndiya qui'an ti' 'in ñi. 14 'Un jun ta'a na,
scaña'an ti yato'o 'in um lo'o jun nu ya qui'an ti'
'in Cristo Jesús, jun nu ndiyo' ti'in scasca se'en

lyi'ya loo Judea nu cua' ntsu'hui Ndiose cunta 'in.
Tsaña'an mdijin um nu ti'i si'ya ta'a quichen tyi
um, cui' cuaña'an mdijin jun nu ti'i si'ya ne' judio,
15 cui' nu yjui 'in Ñi X'nan na Jesús, tsaña'an m'ni
ne' lo'o ta'a quichen tyi ne' nu mxiycui' Ndiose
'in cua' s'ni, lo' cua' ñii mducui lyi'o ne' 'in hua.
Nten can' a ja'an ne' 'in Ndiose, nxcuan tloo ne'
'in nchgaa tucui, 16 nchcui ndijin ne' si'yana a
chcui' hua lo'o ne' gentil se'en nu tyi'o laa can',
cuaña'an nguia nso' tucua ne' qui'ya chon' ne',
una si'ya cha' can' lyee la xitijin Ndiose 'in ne' nu
ti'i.

Mdo'o tiquee yu Pablo ña'an tloo yu 'in jun

17 'Un jun ta'a na, cua' s'ni a nchca ña'an ta'a
na lo'o um, una ntsu'hui ti' hua 'in um nchgaa
xaa, lo' lyee lca tiquee hua ña'an tloo hua 'in
um, 18 can' cha' ngunan hua ña'an nu tsaa hua
se'en ndi'in um, lo' nan' yu Pablo, tucua snan ya'
ncua tin' tsa'an, una mducui ndijin Laxa'an. 19 ¿Ti
ña'an ta cha' nu nducua tloo hua, nu ca tsu'hue
ntsu'hui tiquee hua, nu chcuan hua cunta? ¿Ta
si'i 'un lca um cha' can' tloo Ñi X'nan na Jesucristo
xa nu quiaan ñi xiya'? 20 Cui' um lca um cha'
nducui' ti' 'in hua, lo' si'ya um tsu'hue ntsu'hui
tiquee hua.

3

1 Lo' si'yana a ncua quita hua lyee la, m'ni
cuiya' hua cha' quinu hua tsa ycui' ti hua quichen
Atenas, 2 lo' ca'an tñan hua 'in yu ta'a na Timoteo
tsaa yu se'en ndi'in um, yu nu lca nguso 'in
Ndiose, nu ta'a ngui'ni hua tñan nda'an ycui' hua
cha' tsu'hue 'in Cristo, si'yana tyi'in tya tla yu 'in
um lo'o cha' nu ndiya qui'an ti' um, a cunta taa
yu cha' tnu tiquee 'in um, 3 ña'an ca si'yana ñi
sca um a cu'ni na'an ti' um lo'o cha' nu ndijin
um. Cua' jlyo ti' um la ña'an ntsu'hui cha' tyijyin
na nu ti'i, 4 si'yana ti' xa nu mdi'in hua lo'o um
msu'hua tiya hua 'in um si'yana ntsu'hui cha'
tyijyin na nu ti'i, lo' cui' cuaña'an yato'o ña'an
nu cua' jlyo ti' um. 5 Lo' si'yana lyee msu'huan
cha' nduhue ti' tiqueen, can' cha' msu'huan 'in
nu tsa ynan suun cha' ña'an ndi'in um lo'o cha'
nu ndiya qui'an ti' um, ña'an tu' tsato'o xityu
Laxa'an 'in um loo qui'ya, lo' cua cha' ti m'ni hua
tñan lja um. 6 Una xa mxitucui Timoteo, tsu'hue
'a suun mdaa yu lo'o hua tsaña'an nu ndiya qui'an
ti' um 'in Ndiose, ña'an ntsu'hui cha' tsu'hue 'in
um lo'o ta'a um, a cunta nchgaa ya' ndiya yu'hui
ti' um 'in hua tsu'hue ntsu'hui tiquee um, lyee
lca tiquee um ña'an ta'a na lo'o um, tsaña'an nu
lca tiquee hua ña'an hua 'in um. 7 Can' cha', 'un
jun ta'a na, siya' lyee ndijin hua scasca nu ti'i,
una jui cha' tnu tiquee 'in hua xa ynan hua cha'
ña'an ndiya qui'an ti' um 'in Ndiose, 8 una cua'
ñii mchca tsu'hue lca tiquee hua, si'yana nsu'hua
loo um cha' 'in Ñi X'nan na. 9 Tsaña'an nu tsu'hue
ntsu'hui tiquee hua tloo Ndiose si'ya um, ñi a jlyo
'a ti' hua ña'an ti' tyaa hua xu'hue 'in ñi si'ya cha'
re. 10 Tla lo' cucha nchcui' lyi'o hua 'in Ndiose
si'yana tca ña'an ta'a na lo'o um xiya', lo' ca chcui
la cha' 'in um lo'o cha' nu ndiya qui'an ti' um.
11 Stina Ndiose lo'o Ñi X'nan na Jesucristo sla ñi
sca tucueen si'yana tca tiyaa hua se'en ndi'in um.
12 Ñi X'nan na cu'ni ñi cha' si'yana lyee la culo
um lo' chu'hui cha' tsu'hue 'in um lo'o ta'a um, a
cunta lo'o nchgaa la tucui, tsaña'an nu lca tiquee
hua lo'o um, 13 ña'an ca si'yana tyi'in tya tla la
ñi 'in um, lo' cu'ni ñi cha' ca luhui tloo um tiyaa
um se'en nducua Stina Ndiose xa nu ntsu'hui cha'
quiaan Ñi X'nan na Jesucristo tsatlyu lo'o nchgaa
nu cua' mdo'o hui 'in ñi.

4

Chendyu nu ndyu'hui cuiya' ti' Ndiose

1 A cunta xca cha', 'un jun ta'a na, jñan hua cha'
tsu'hue 'in um si'ya cha' 'in Ñi X'nan na Jesús,
lo' ta cueen hua 'in um si'yana tsaña'an nu cua'
m'ni cha'an um 'in hua, cuaña'an su'hua loo um
lo' tyu'hui um sca chendyu nu luhui, cunan um
ña'an nu quinu tsu'hue tiquee Ndiose lo'o um.
2 Cua' jlyo ti' um cha' nu cua' ngulo'o hua 'in um
lo'o cha' cuiya' 'in Ñi X'nan na Jesús, 3 si'yana
Ndiose nchca ti' ñi cu'ni co'o um 'in um luhui, lo'
tyi'o tso' um sii' cha' nu nguiten yu'hui ne' lo'o
cuilyi'o nten. 4 Can' cha' cunda scaa um cunan
um ña'an nu tyi'in um lo'o cuilyi'o um lo'o suun
ña'an, lo'o sca cha' tiyaa nu luhui, 5 si'i ña'an n'ni
ne' gentil nu a ndyu'hui lyoo 'in Ndiose, nu cua'
ña'an ti n'ni ne' si'ya cha' ngunan' ntsu'hui tiquee
ne'. 6 Xñi um cunta si'yana ñi sca um a cu'ni
um ti'i lo'o ta'a ndiya qui'an ti' um, uta nde'en
la mañan cu'ni um, si'yana Ñi X'nan na cu'ni ñi
xñan bsya 'in nu ngui'ni cuaña'an, cui' cha' re
cua' msu'hua tiya hua 'in um ti' culoo. 7 Si'i can'
cha' msi'ya Ndiose 'in na si'yana ti' tyi'an na lo'o
scasca cha' ngunan', cui' ca nu nchca ti' ñi si'yana
tyu'hui na sca chendyu nu luhui tloo ñi. 8 Can'
cha' nu nxcuan tloo cha' re, a nxcuan tloo 'in nten
chendyu, cui' ca nu 'in Ndiose nxcuan tloo can', ñi
nu cua' mdaa Espíritu nu Luhui chu'hui ni' cusya
'in na. 9 Una tsaña'an nu ntsu'hui cha' tsu'hue 'in
na lo'o ta'a na, a 'ni 'a cha' ti' chcui' hua lo'o um

loo quityi re, si'yana ycui' ca um m'ni cha'an um
'in Ndiose ña'an ntsu'hui cha' tyi'o cha' tsu'hue
tiquee um lo'o ta'a um, 10 tsaña'an ngui'ni um lo'o
nchgaa la ña'an jun ta'a na nu ndi'in se'en lyi'ya
loo Macedonia, lo' jñan hua cha' tsu'hue 'in um,
'un jun ta'a na, si'yana nde lyee la su'hua loo um
cha' re. 11 Cunan um ña'an tyi'in um lo'o suun
ña'an, ndon ti' um culohui um cha' nu 'ni 'in um,
lo' cu'ni um tñan tsaña'an nu cua' ycui' hua lo'o
um, 12 ña'an ca si'yana a caja nu chcui' cua' ña'an
ti cha' 'in um, ne' nu a ndiya qui'an ti' 'in Ndiose,
ñi a tsa lyijyi na nu cunajo'o 'in um.

Xa quiaan Ñi X'nan na xiya'

13 A cunta, 'un jun ta'a na, nchca ti' hua si'yana
ca cuiya' ti' um ña'an ndi'in cha' 'in ne' nu cua'
ngujui, lo' a ca xi'in ti' um tsaña'an nguiaa cha'
'in nchgaa la ña'an nten nu a nducua tloo 'in
ñi. 14 Si'yana cha' naa ndiya qui'an ti' na ngujui
Jesús lo' mdyiqui'o ñi, cui' cuaña'an Ndiose lo'o
Jesús ntsu'hui cha' quian lo'o ñi 'in nchgaa nu
cua' ngujui, nu cua' ya qui'an ti' 'in ñi. 15 Can'
cha' chcui' hua lo'o um tsaña'an juin Ñi X'nan
na: Tsalca naa ne' nu lo'o xa quiaan Ñi X'nan
na xiya', a ntsu'hui cha' chcua loo na 'in nu cua'
ngujui, 16 si'yana ycui' ca Ñi X'nan na tyi'o ñi la
ni' cuaan, cui' xa nchcui' cueen ñi lo'o cha' cuiya'
nu tlyu 'in ñi tsatlyu lo'o angujle nu ndon loo lati,
cui' ña'an lcaa tyi'o ne cuhuii 'in Ndiose, lo' nu
ngujui nu ya qui'an ti' 'in Cristo, can' nu tyiqui'o
culo nducua la, 17 xacan' naa ne' nu lo'o nu ti'
ndi'in loo chendyu re, cu'ni Ndiose cha' chcuen
na, tsatlyu tsa ycua na 'in Ñi X'nan na la ni' ndlaa,
cuaña'an ntsu'hui cha' tyi'in na lo'o Ñi X'nan na
tsala xaa. 18 Can' cha' scasca um taa um cha' tnu
tiquee 'in ta'a um lo'o cha' re.

5

1 Una tsaña'an nu ntsu'hui cha' tsato'o cha' re,
ñi tsaan lo' ñi braa, a 'ni 'a cha' ti' chcui' hua
lo'o um loo quityi re, 'un jun ta'a na, 2 si'yana
jlyo tsu'hue ti' um cha' re. Tsaan nu ntsu'hui
cha' quiaan Ñi X'nan na tsato'o na tsati ntyin
tsaña'an nguiaa cha' 'in sca yu cunan nu ndyi'an
tla, 3 cui' xa nu ljuin nten: Tsu'hue 'a ndi'in na,
lo' a sca la cha', xacan' tsati ntyin caan sca nu ti'i
nu cujlyo 'in ne' tsaña'an nchca ti' ti'i nu ndyi'an
'in ne' cuna'an nu ntsu'hui cha' ca cune' sñe', lo'
a caja ña'an tyi'o laa ne'. 4 Una 'un jun ta'a na,
a nda'an 'a um se'en tla yta, ta xicutsen ti' um
xa nu tsati ntyin tiyaa tsaan can' tsaña'an nguiaa
cha' 'in sca yu cunan. 5 Si'yana nchgaa um lca
um sñe' Ndiose nu cua' nda'an loo xaa 'in ñi, lo'
a nda'an 'a na se'en tla. 6 Can' cha' a taa na ya'
qui'ya sla na ña'an nguiaa cha' 'in nchgaa la ña'an
nten, cui' ca nu tyi'in tiyaa na lo' tyi'in na ndii
ti' na. 7 Si'yana tsalca nu a ndi'in ndii ti' ndijya'
xa tla, lo' nu ndyi'yo tla nchca cu'hui can'. 8 Una
nare' nu cua' nda'an loo xaa, tyi'in na chcui cha'
tiyaa 'in na, —tsaña'an nguiaa cha' 'in sca nten nu
cua' lco' cha' nu ndiya qui'an ti' nu culaa 'in, nu
cua' ntsu'hui cha' tsu'hue 'in, nu ntsu'hui na que
lo' nducua tloo tyi'o laa—. 9 Si'i can' cha' msi'ya
Ndiose 'in na si'yana tyijyin na nu ti'i tiyaa xaa,
cui' ca nu si'yana tyi'o laa na si'ya Ñi X'nan na
Jesucristo, 10 ñi nu ngujui tñan loo na, cuaña'an
tsatlyu tyi'in na lo'o ñi, siya' cua' ngujui na uta
ti' lo'o na. 11 Can' cha' scasca um taa um cha' tnu
tiquee lo' ta yaa' ta'a um lo'o cha' re, tsaña'an nu
cua' ngui'ni um.

Mdaa yu Pablo cha' tnu tiquee 'in jun

12 Cua' ñii jñan hua cha' tsu'hue 'in um, 'un
jun ta'a na, si'yana chu'hui yuhue ti' um 'in jun
nu ngui'ni tñan lja um, jun nu ntsu'hui cunta 'in
um si'ya cha' 'in Ñi X'nan na, cui' jun nu ndlo'o
'in um. 13 Si'ya tñan nu ngui'ni jun, su'hua loo
um 'in jun loo nchgaa lca tiquee um, lo' ndyi'ya
ti tyi'in um scasca um. 14 Cui' cuaña'an xnu hua
cunta 'in um, 'un jun ta'a na, si'yana ta cueen
um 'in jun nu nda'an lo'o cha' ndaja, lo' taa um
cha' tnu tiquee 'in nu lu'un ti', a cunta ta yaa'
um 'in nu na'an ti', chu'hui cha' tlyu ti' 'in um
lo'o nchgaa tucui. 15 Xñi um cunta si'yana ñi sca
um a cu'ni su'hua um 'in um lo'o nu ngui'ni ti'i
lo'o um, cui' ca nu nchgaa xaa cu'ni um tsu'hue
lo'o ta'a um, cui' cuaña'an lo'o nchgaa la tucui.
16 Ca tsu'hue chu'hui tiquee um nchgaa xaa. 17 A
cula' ti' um chcui lyi'o um 'in Ndiose. 18 A cunta
tyaa um xu'hue 'in Ndiose si'ya nchgaa loo cha',
si'yana cuaña'an nchca ti' Ndiose cu'ni um si'ya
Cristo Jesús. 19 A cujui xu'hua um tñan nu ngui'ni
Espíritu 'in Ndiose. 20 Ñi a xcuan tloo um scasca
cha' nu nxiycui' Ndiose 'in jun. 21 Lyohui um
cunda scaa loo cha', lo' xu'hua se'en um cha'
nu tsu'hue. 22 Tyi'o tso' um sii' nchgaa loo cha'
ngunan'. 23 Lo' Ndiose, ñi nu n'ni cha' tyi'in
tsu'hue na, cu'ni ñi cha' quinu luhui um sca chcui
um: Espíritu 'in um, cusya 'in um, lo'o cunan' um.
Cui' ñi xñi ñi cunta 'in um si'yana luhui tloo um
xa nu quiaan Ñi X'nan na Jesucristo, 24 si'yana ñi
ndi'in cha' 'in ñi nu nsi'ya 'in um, lo' cu'ni ñi cha'
nu cua' mdi'in tyaa ñi.

Msla' ta'a yu Pablo lo'o jun

25 'Un jun ta'a na, chcui' lyi'o um 'in Ndiose
si'ya cha' 'in hua. 26 Chcui' cha' um 'in nchgaa
jun ta'a na tñan loo hua la sii' sca' jun lo'o sca
cha' tiyaa nu luhui. 27 Culon tñan 'in um lo'o cha'
cuiya' 'in Ñi X'nan na, si'yana chcui' um quityi
re tloo nchgaa jun ta'a na. 28 Cha' tsu'hue 'in Ñi
X'nan na Jesucristo quinu lo'o um. Amen.

2 Tesalonicenses

Yu Pablo nchcui' cha' yu 'in jun Tesalónica

1 Nan' yu Pablo, yu Silvano lo'o Timoteo, ngua'an tñan hua sca quityi 'in um, 'un jun ta'a na
nu ndi'in quichen Tesalónica, 'un nu cua' ndi'in
cunta 'in Stina Ndiose lo'o Ñi X'nan na Jesucristo.
2 Cui' Stina Ndiose lo'o Ñi X'nan na Jesucristo taa
ñi cha' tsu'hue nu chu'hui ni' cusya 'in um, lo'
cu'ni ñi cha' tyi'in tsu'hue um.

Ndiose cu'ni ñi xñan bsya 'in nten xa quiaan Cristo

3 Nga'an cha' tyaa hua xu'hue 'in Ndiose nch-
gaa xaa si'ya cha' 'in um, 'un jun ta'a na, si'yana
cuaña'an ntsu'hui cha' cu'ni hua, una lyee la
si'yana nguia nguilo um lo'o cha' nu ndiya qui'an
ti' um, a cunta si'yana lyee la ndo'o cha' tsu'hue
tiquee um cunda scaa um lo'o ta'a um. 4 Can'
cha' nducui ti' hua ndaa hua suun ña'an ndi'in
cha' 'in um scasca se'en ndiyo' ti'in sñe' Ndiose,
si'yana lyee ndiya qui'an ti' um lo' ndaa loo um
scasca nu ti'i ndijin um, lo' a ngui'ni na'an ti'
um lo'o cha' can'. 5 Lo'o cha' re ca cuiya' ti' na
tsala ña'an tsu'hue n'ni Ndiose xñan bsya, ña'an
ca si'yana taa ñi cha' cuiya' sten um se'en ndlo
ñi tñan, lo' si'ya cha' re ndijin um nu ti'i cua'
ñii, 6 una ntsu'hui suun 'in Ndiose xitijin ñi nu
ti'i 'in nchgaa nu ngui'ni cha' ndijin um nu ti'i.
7 Ticui' cuaña'an cu'ni ñi cha' xitñan' na lo'o um,
'un nu ndijin nu ti'i cua' ñii, xa nu tyi'o Ñi X'nan
na Jesús la ni' cuaan tsatlyu lo'o angujle nu tla
cha' 'in, 8 lo' ljyaan ñi —ña'an nchca ti' sca quii'
ndiquin, xitijin ñi nu ti'i 'in nu a yu'hui lyoo
'in Ndiose—, nu a mducua tñan tsaña'an nguiaa
cha' tsu'hue 'in Ñi X'nan na Jesucristo, 9 can' nu
tyijyin nu ti'i tsala xaa, —a ntsu'hui 'a xu'hue
can' tloo Ñi X'nan na uta sten can' loo xaa nu
tlyu 'in ñi—, 10 xa nu quiaan ñi xiya', nchgaa nu
cua' mdo'o hui 'in ñi cu'ni tnu 'in ñi, lo' cuhue
ti' na 'in ñi, naa nu cua' ya qui'an ti' 'in ñi, (lo'
lja can' ntsu'hui um si'yana ya qui'an ti' um cha'
nu ycui' hua). 11 Can' cha' nchgaa xaa njñan hua
'in Stina Ndiose si'ya cha' 'in um, si'yana cu'ni
ñi cha' tsa yla ton um tsaña'an nu msi'ya ñi 'in
um, lo' cu'ni ñi cha' su'hua ta um nchgaa loo tñan
tsu'hue nu ndyi'o tiquee um lo'o cha' cuiya' 'in
ñi, si'ya cha' nu ndiya qui'an ti' um, 12 ña'an ca
si'yana cu'ni tnu um 'in Ñi X'nan na Jesucristo,
lo' cuaña'an ca tsu'hue chu'hui tiquee ñi lo'o um,
si'ya cha' tsu'hue 'in Stina Ndiose lo'o Ñi X'nan
na Jesucristo.

2

Cha' 'in yu qui'yu nu lyee la cu'ni qui'ya

1 Una tsaña'an ntsu'hui cha' quiaan Ñi X'nan na
Jesucristo, xa nu tsatlyu quio' ti'in na lo'o ñi, jñan
hua cha' tsu'hue 'in um, 'un jun ta'a na, 2 si'yana
a taa um ya' ca tinto um, ta caja nu su'hua tiquee
um, uta chcui' si'yana Ndiose mxiycui' 'in, ta jui
nu mtsa' 'in, uta chcui' si'yana cua' ngua'an tñan
hua sca quityi 'in um, si'yana cua' ya tucua tsaan
quiaan Ñi X'nan na. 3 Ñi scaña'an lo' a taa um ya'
caja nu cuñilyi'o 'in um, si'yana a tsato'o cha' re
cha' si'i culo nducua la tyi'o tso' ne' sii' Ndiose, xa
ca chcan' loo yu qui'yu nu lyee la ngui'ni qui'ya,
yu nu ntsu'hui cha' quinan' cusya 'in. 4 Lo' xiton
yu ña'an ti'i yu 'in nchgaa loo na nu ndlo'o naan
ne' lca Ndiose, uta scasca na nu ngui'ni tnu ne',
tsaya' tiyaa yu cuiya' sten tucua yu ni' lyaa 'in
Ndiose tsaña'an nchca ti' Ndiose, lo' cu'ni yu 'in
yu si'yana lca yu Ndiose. 5 ¿Ta na a ndiya yu'hui
ti' um si'yana cua' ycuin' cha' re xa mdi'in lo'o
um? 6 Cua' jlyo ti' um ñi na nxican' ton 'in yu,
ña'an ca si'yana tyi'o scua la cha' 'in yu xa nu
tsa tucua tsaan can'. 7 Si'yana cha' ngunan' can'
cua' mdyisnan nchca cunan na, una ntsu'hui sca
nu nxican' ton cha' can', cuaña'an tsa quiñan na
tsaya' nu a la 'a quine cueen nu nxican' ton 'in na.
8 La xacan' tyi'o scua la cha' 'in yu lye' ti' can',
—una Ñi X'nan na cujui ñi 'in lo'o cha' nu tyi'o
tu'hua ñi—, lo' cujlyo ñi 'in xa quiaan ñi loo xaa
'in ñi. 9 Yu lye' ti' can' caan yu si'ya cha' cuiya'
'in laxa'an, cu'ni yu scasca cha' nu tnu se'en nu
cuhue ti' nten 'in yu lo'o cha' mañan 'in, 10 cu'ni
yu nchgaa loo cha' ngunan' se'en nu cuñilyi'o
yu 'in tsalca nu ntsu'hui cha' quinan', si'yana a
ncuan xu'hue ne' cha' nu ñi 'in Ndiose nu tca culo
laa 'in ne'. 11 Can' cha' Ndiose taa ñi cha' cuiya'
caja nu cuñilyi'o 'in ne', se'en nu tsa qui'an ti' ne'
cha' cuiñi, 12 cuaña'an tsato'o quinan' nchgaa ne'
nu a ya qui'an ti' cha' nu ñi 'in Ndiose, si'yana lyee
la ncua lca tiquee ne' lo'o cha' ngunan'.

Ngulohui Ndiose 'in jun si'yana tyi'o laa jun

13 Una huare' nchgaa xaa ntsu'hui cha' tyaa
hua xu'hue 'in Ndiose si'ya um, 'un jun ta'a na nu
ndyu'hui cuiya' ti' Ñi X'nan na 'in, si'yana ti' lyijyi
tñan Ndiose chendyu xa cua' ngulohui ñi 'in um
nu tyi'o laa um, si'ya Espíritu nu nguia nsuhui 'in
um, lo' si'ya cha' nu ñi ndiya qui'an ti' um. 14 Cui'

si'ya cha' re msi'ya ñi 'in um loo nu ngune 'in um
cha' tsu'hue nu ycui' hua, si'yana qui'ni ca'an 'in
um sten um loo xaa 'in Ñi X'nan na Jesucristo.
15 Can' cha' 'un jun ta'a na, xñi ton um 'in um
lo' xu'hua se'en um cha' 'in Ndiose nu cua' m'ni
cha'an um, nchgaa cha' nu cua' ycui' hua, uta lo'o
cha' nu ngua'an hua loo quityi. 16 Cui' Ñi X'nan
na Jesucristo lo'o Stina Ndiose, ñi nu m'ni 'tnan
'in na, mdaa ñi cha' tnu tiquee 'in na tsala xaa,
lo' si'ya cha' tsu'hue can' 'in ñi nducua tloo na
cha' nu cua' mdi'in tyaa ñi, 17 lo' taa la ñi cha' tnu
tiquee 'in um nu cu'ni um scasca tñan tsu'hue,
cui' cuaña'an lo'o cha' nu chcui' um.

3

Su'hua loo na ycha' Ndiose

1 Xca ti cha', 'un jun ta'a na, chcui' lyi'o um
'in Ndiose si'ya cha' 'in hua si'yana ndla la quine
yu'hui cha' 'in Ñi X'nan na nchgaa se'en, lo' caja
nu cuan xu'hue 'in na tsaña'an nu yato'o 'in um,
2 a cunta jñan um 'in ñi si'yana tyi'o laa hua tuyaa'
ne' nducun', si'yana si'i nchgaa ne' ndiya qui'an
ti' ne'. 3 Una ñi ndi'in cha' 'in Ñi X'nan na, cui'
ñi xñi ton ñi 'in um si'yana a tyu um loo cha'
ngunan'. 4 Si'ya cha' 'in Ñi X'nan na a ngui'ni
tucua ti' hua lo'o um, jlyo ti' hua si'yana ngui'ni
um ña'an cha' nu cua' ycui' hua lo'o um, lo' ti'
tsa quiñan la um cu'ni um 'in na. 5 Ñi X'nan na
cu'ni ñi cha' chu'hui cha' tsu'hue ni' cusya 'in um
tsaña'an ntsu'hui cha' tsu'hue 'in Ndiose, lo' ta
loo um tsaña'an mdijin Cristo.

Qui'ni ca'an 'in na cu'ni na tñan

6 Culo hua tñan 'in um, 'un jun ta'a na, lo'o cha'
cuiya' 'in Ñi X'nan na Jesucristo, si'yana tyi'o tso'
um sii' nchgaa jun nu a se'en ña'an cha' 'in, nu a
xu'hua se'en ña'an cha' nu cua' ngulo'o hua. 7 Cui'
um jlyo ti' um ña'an ntsu'hui cha' cu'ni cha'an
um 'in hua, si'yana a mda'an hua lo'o cha' a se'en
ña'an lja um, 8 a tucui nu ycu xu'hue hua na 'in,
cui' ca nu msu'hua hua juesa m'ni hua tñan tla lo'
cucha, si'yana a ncua ti' hua taa hua tñan 'in um
lyee la, 9 si'i si'yana a ntsu'hui suun 'in hua jñan
hua na nu cunajo'o 'in hua, cui' ca nu m'ni hua
tñan se'en nu cu'ni cha'an um 'in hua. 10 Nde cha'
mxnu hua xa mdi'in na lo'o um: Cha' ntsu'hui nu
a cu'ni tñan, a najo'o cu can'. 11 Si'yana ynan hua
cha' ntsu'hui nu a se'en ña'an cha' 'in ndi'in lja
um, a n'ni tñan, cui' ca nu nda'an ndijin tsaan
'in lo'o na nu 'in xca tucui. 12 Culo hua tñan lo'
jñan hua cha' tsu'hue 'in can' lo'o cha' cuiya' 'in
Ñi X'nan na Jesucristo, si'yana cu'ni tñan ndon ti',
lo' cuaña'an tyijyin yu'hui 'in. 13 Can' cha' 'un jun
ta'a na, a ca ndaja ti' um cu'ni um tñan tsu'hue.
14 Cha' ntsu'hui nu a ca ja'an lo'o cha' nu nchcui'
hua loo quityi re, xñi um cunta 'in um lo'o can',
lo' ñi a cu'ni 'a um cunta 'in, lo' cuaña'an xijyi'o
ti'. 15 Una si'i can' cha' ña'an ti'i um 'in, cui' ca nu
su'hua tiya um 'in can' tsaña'an nchca ti' sca ta'a
na.

Yu Pablo msla' ta'a yu lo'o jun

16 Cui' Ñi X'nan na nu n'ni cha' ndi'in tsu'hue
na, taa la ñi cha' cuiya' tyi'in tsu'hue um nchgaa
xaa lo'o nchgaa loo cha', lo' Ñi X'nan na chu'hui
ñi cunta 'in um nchgaa um. 17 Nan' yu Pablo,
nde cha' nu ngua'an lo'o yaan' can, ndeña'an
nsu'huan niin nchgaa quityi nu nda'an. 18 Cha'
tsu'hue 'in Ñi X'nan na Jesucristo quinu lo'o um
nchgaa um. Amen.

1 Timoteo

Yu Pablo nchcui' cha' yu 'in Timoteo

1 Nan' yu Pablo, nu ngua'an tñan Jesucristo 'in
lo'o cha' cuiya' 'in Ndiose, Ñi nu Ndlo laa 'in na,
tsatlyu lo'o cha' cuiya' 'in Ñi X'nan na Jesucristo,
ñi nu nducua tloo na 'in. 2 Nde ngua'an tñan
sca quityi 'in, Timoteo, nu cha' ñi ca lca ña'an
nchca ti' sca sñen' nu ndiya qui'an ti' 'in Ndiose.
Nchca tin' si'yana Stina Ndiose lo'o Ñi X'nan na
Cristo Jesús taa ñi cha' tsu'hue nu chu'hui ni'
cusya 'in, ña'an 'tnan ti' ñi 'in, lo' cu'ni ñi cha'
tyi'in tsu'hue.

Msu'hua tiyaa yu Pablo si'ya cha' 'in yu cuiñi

3 Cui' tsaña'an nu cua' ycuin' lo'o xa nu mdo'on
ngui'an se'en lyi'ya loo Macedonia, si'yana quinu
quichen Efeso, lo' chcui' lo'o cunda scaa yu can'
si'yana a culo'o 'a yu cha' nu a nchcua ta'a lo'o
ña'an cha' nu ndlo'o na. 4 Ñi a ton nscan 'a yu
scasca cha' nu ndlo que nten, cui' cuaña'an lo'o
ña'an nu naan nten cula 'in na, si'yana lca na cha'
nu a chcan' la ndiyatii, tsaloo nchcui' tyijyin ti
ne' si'ya cha' can', ñi a nda yaa' na culo lo'o cha'
'in Ndiose ña'an nu ntsu'hui cha' tsa qui'an ti' na
'in ñi, can' cha' xnu cunta cha' re 'in. 5 Nde cha'
nchcuin' lo'o si'yana chu'hui cha' tsu'hue 'in na
lo'o ta'a na lo'o sca cusya nu luhui, lo'o cha' tiyaa
nu ñi, si'yana cha' ñi ca ndiya qui'an ti' na 'in
Ndiose. 6 Si'yana ntsu'hui nu cua' mdo'o tso' sii'
cha' re, lo' nguia ncha'an scasca cha' nu a ntsu'hui
lyoo, 7 nchca ti' yu ca yu sca nu ndlo'o cha' 'in lee,
una a ndyi'ya yu cha' tiyaa ña'an cha' nu ndi'in
tyaa yu lo' ñi cha' nu nchcui' yu. 8 Nchgaa na
cua' jlyo ti' na si'yana lee nu mxnu scua Ndiose
tsu'hue 'a na, cha' cua na tsa ncha'an na 'in na
ña'an nu ntsu'hui cha'. 9 Qui'ya na cunta si'yana
lee can' a nguinu scua na si'ya nten nu tsu'hue,
cui' ca nu si'ya nten nu lye' ti' nu nducun', nten
qui'ya chendyu nu a ndiya qui'an ti' 'in Ndiose, nu
nxcuan tloo 'in ñi nchcui' ca'an 'in ñi, nu ndujui
nten, lo'o nu ndujui 'in sti lo'o jyi'an, 10 a cunta
si'ya cha' 'in nu nguiten yu'hui lo'o ne' cuna'an,
uta lo'o ta'a qui'yu, si'ya nu ndyi'ya cunan 'in
ta'a nten, si'ya nten cuiñi, lo'o nu n'ni tyi'ya
'in Ndiose xa nchcui' cha' cuiñi, lo'o si'ya scasca
la ña'an cha' nu a nchcua ta'a lo'o cha' nu ñi
nu ndlo'o na, 11 tsaña'an nguiaa cha' tsu'hue 'in
Cristo, cui' cha' nu tsu'hue lati 'in Ndiose, ñi nu
tlyu lati, lo' mxnu ñi cunta 'ñan si'yana chcuin'
cha' re.

Tñan 'in Ndiose ngui'ni yu Pablo

12 Ndyaan xu'hue 'in Ñi X'nan na Cristo Jesús,
ñi nu ndaa juesa 'ñan, si'yana msu'hua loo ñi
'ñan cu'ni tñan re 'in ñi, 13 siya' mdajan 'in ñi
ti' culoo, mducui ncha'an 'in ñi, cua' ña'an ti
ycuin' lo'o ñi. Una Ndiose mña'an 'tnan ti' ñi
'ñan si'yana a ngu'yan cha' tiyaa ña'an nu m'nin
xa ti' lyijyi tsa qui'an tin' 'in ñi. 14 Una mtsa'an
yu'hui cusya 'ñan lo'o cha' tsu'hue 'in Ñi X'nan
na, lo' si'ya Cristo Jesús jui ña'an ya qui'an tin'
'in ñi, m'ni ñi cha' si'yana chu'hui cha' tsu'hue
'ñan lo'o nten. 15 Nde sca cha' nu ñi lo' a ntsu'hui
cha' cu'ni tucua ti' na lo'o na: Cristo Jesús yaan ñi
loo chendyu re si'yana culo laa ñi 'in nten qui'ya
chendyu, lo' nan' lcan nu lyee lati nducui qui'ya.
16 Can' cha' lyee la mña'an 'tnan ti' Ndiose 'ñan,
si'yana ca chcan' loo tsala ña'an tlyu cha' tsu'hue
ntsu'hui 'in Jesucristo lo'on, can' chcua quiloo
nchgaa nten nu ntsu'hui cha' tsa qui'an ti' 'in ñi
se'en nu caja chendyu nu a tsatii 'a 'in ne'. 17 Can'
cha' ñi nu lca Ree tsala xaa, ñi nu a ntsu'hui 'a
cha' caja, ñi a tca ña'an tloo na, cui' Ndiose ñi nu
ndon loo lati lo' tiyaa la ñi, scati ñi ntsu'hui cha'
cu'ni tnu na tsala xaa. Amen. 18 Timoteo sñen',
cui' cha' re xnun cunta 'in, su'hua juesa cu'ni
tñan 'in Ndiose tsaña'an cha' nu mxiycui' ñi 'in
nu mjñan cha' 'in ti' culoo, 19 su'hua loo cha' nu
ndiya qui'an ti', xñi cunta 'in lo'o sca cha' tiyaa nu
luhui, si'yana ntsu'hui nu cua' mscuan tloo cha'
nu ya qui'an ti', lo' nde ngunan' yu'hui can', 20 cui'
cha' re yato'o 'in yu Himeneo lo'o yu Jantro, una
cua' mdyaan 'in yu yaa' Laxa'an, si'yana qui'ya yu
cunta a chcui' ca'an 'a yu 'in Ndiose. Ña'an chcui'
lyi'o na 'in Ndiose.

2

1 Cua' ñii chcuin' lo'o sca cha' nu ndon loo lati,
si'yana a jlya ti' jun jñan jun 'in Ndiose, tyaa jun
xu'hue 'in ñi, lo' chcui' lyi'o jun 'in ñi si'ya cha'
'in nchgaa tucui, 2 lo'o cha' 'in ree, lo'o nchgaa la
ña'an bsya nu ndlo tñan 'in na, si'yana tca tyi'in
tsu'hue na, a sca la cha' caan 'in na, lo' tyu'hui na
sca chendyu nu luhui ña'an nu nchca ti' Ndiose.
3 Si'yana nde cha' nu tsu'hue lo' ndyu'hui cuiya'
ti' Ndiose, ñi nu Ndlo laa 'in na: 4 Nchca ti' ñi
si'yana nchgaa nten tyi'o laa ne', lo' qui'ya ne'
cunta ña'an cha' nu ñi 'in ñi. 5 Si'yana scati Ndiose
ntsu'hui, lo' scati nu tca tyi'o cha' 'in nten tloo
Ndiose, can' nu lca Jesucristo. 6 Mdyaa ñi 'in ñi
lo' cuaña'an msu'hua lyiya' ñi qui'ya 'in nchgaa

nten, cui' cha' nu mdyi'o scua la xa nu ya tucua
tsaan can'. 7 Cui' si'ya cha' re ngulo ton Ndiose
'ñan, si'yana tsa ycuin' cha' tsu'hue 'in ñi, lo' can
sca nu mdo'o hui ca 'in ñi, (Cristo jlyo ti' ñi si'yana
nchcuin' cha' nu ñi), a cunta can sca nu culo'o
'in ne' gentil ña'an nu ntsu'hui cha' tsa qui'an
ti' ne' cha' nu ñi. 8 Nchca tin' si'yana nchgaa
yu qui'yu chcui' lyi'o yu 'in Ndiose nchgaa se'en,
scuen yu yaa' yu lo'o sca cusya nu ñi, lo' si'i na
nchcuen tique' yu uta nsuun yu. 9 Cui' cuaña'an
jun cuna'an xñi jun cunta ña'an te' ntsu'hui cha'
co' jun, si'i na cu'ni chu'hue jun que jun ndyijyin
cuiya', uta lo'o chacui' oro, uta lo'o na nu nduhui,
ta co' jun chacui' te' nu ntsu'hui lyoo. 10 Cui' ca
nu culo'o xñan jun 'in jun lo'o scasca loo tñan
tsu'hue, si'yana cuaña'an nga'an cha' cu'ni jun
cuna'an nu ndiya qui'an ti' 'in Ndiose. 11 Lo'o
suun ña'an ton nscan jun se'en ndiyo' ti'in jun
lo' chcua seen jun. 12 Si'yana a taan cha' cuiya'
culo'o jun uta culo jun tñan 'in yu qui'yu, cui' ca
nu chcua seen jun. 13 Si'yana culo nducua mtñan
Ndiose 'in Adán, chon' nde'en can' mtñan ñi 'in
Eva. 14 Si'i 'in Adán jui nu nguñilyi'o, cui' ca nu
'in nu cuna'an can', lo' yato'o m'ni ne' qui'ya.
15 Una tyi'o laa jun cuna'an xa nu tiyaan sñe' jun
chendyu, cha' na nsu'hua loo jun cha' nu ndiya
qui'an ti' jun, cha' ntsu'hui cha' tsu'hue 'in jun lo'
ndu'hui jun sca chendyu nu luhui lo'o suun ña'an.

3

Cha' 'in yu nu ntsu'hui cunta 'in jun

1 Nde sca cha' nu ñi, cha' nde'en nu nchca ti'
chu'hui cunta 'in jun ta'a na, sca tñan tsu'hue
'a ndyi'o tiquee can' cu'ni. 2 Una yu nu chu'hui
cunta 'in jun nchca ti' sca yu nu ndu'hui sca
chendyu nu luhui, a cunta scati cuilyi'o yu, nxñi
yu cunta 'in yu, lo'o cha' tiyaa n'ni yu scaa cha',
suun ña'an ndi'in cha' 'in yu, nducuan xu'hue yu
'in nten nu ndiyaa se'en ndi'in yu, lo' ndlo'o yu
cha' 'in Ndiose, 3 si'i sca yu cu'hui, uta ndi'in suun
yu, ta n'ni yu mañan lo'o tñi, cui' ca nu tsu'hue
nten lca yu, nan yu ña'an nu tyi'in tsu'hue yu lo'o
nten, lo' a nchcua quiloo yu 'in cha' cuilyiya'. 4 A
cunta tsu'hue n'ni cunta yu se'en ndi'in yu, nchca
ja'an sñe' yu 'in yu lo'o nchgaa cha', 5 (si'yana
cha' sca yu nu a nchca 'in cu'ni cunta se'en ndi'in,
¿ña'an ta tca chu'hui yu cunta 'in jun nu cua'
ya qui'an ti' 'in Ndiose?). 6 Si'i sca yu nu cune'
tucueen 'in Ndiose, ña'an tu' tsato'o cu'ni siye'
yu lo' tyu yu loo qui'ya tsaña'an mdyu laxa'an.
7 A cunta lo'o nten nu a ndiya qui'an ti' ndyu'hui
cuiya' ti' 'in yu, a ndyijyi ña'an chcui' ne' cua'
ña'an ti cha' 'in yu, ta tyu yu loo can' 'in laxa'an.

Cha' 'in jun un nda yaa' ni' lyaa

8 Ticui' cuaña'an yu nu ta yaa' ni' lyaa nchca
ti' sca yu nu nxñi cunta 'in, ñi ndi'in cha' 'in yu,
si'i sca yu cu'hui, ñi a n'ni yu mañan lo'o tñi,
9 cha' nxu'hua se'en yu cha' nu ndiya qui'an ti' yu,
luhui cha' tiyaa 'in yu. 10 Una culo nducua la xñi
jun cunta 'in yu cha' a sca cha' nducui ncha'an
'in yu, la xacan' tca quinu yu ta yaa' yu 'in jun.
11 Ticui' cuaña'an lo'o jun cuna'an nu ta yaa' ni'
lyaa nchca ti' sca jun nu ñi ndi'in cha' 'in, si'i nu
nda'an lo'o cha' nchca nchcui', nxñi jun cunta 'in
jun, lo' nducua jun tñan nchgaa loo cha' tsu'hue.
12 A cunta yu nu nda yaa' ni' lyaa scati cuilyi'o yu,
tsu'hue n'ni cunta yu se'en ndi'in yu lo'o sñe' yu
tsatlyu lo'o nchgaa nu ndi'in na'an 'in yu. 13 Cha'
tsu'hue nsu'hua loo yu tñan ni' lyaa, nde lyee la
chu'hui cuiya' ti' jun 'in yu, caja la cha' tnu tiquee
'in yu lo'o cha' nu ndiya qui'an ti' yu si'ya Cristo
Jesús.

Nde cha' tnu un ndiya qui'an ti' na

14 Nde ngua'an tñan sca quityi 'in, siya' ndyi'o
tiqueen tsa'an se'en ndi'in nu ndla la, 15 una cha'
nde'en la ña'an tiyan', nu'huin cua' jlyo ti' ña'an
ntsu'hui cha' tsa lo'o cunta cha' re lo'o nchgaa
jun ta'a na, si'yana tsatlyu lca na laa 'in Ndiose,
ñi nu lo'o ca, nda'an lo'o na cha' nu ñi 'in ñi, lo'
a caja nu culo ntan 'in na. 16 Nu cha' ñi s'ni nde
cha' nu tlyu lati, nu nduhue ti' na, lo' ndiya qui'an
ti' na: Ndiose yaan ñi tsaña'an nchca ti' sca nten,
si'ya cha' cuiya' 'in Espíritu m'ni ñi canan nchgaa
loo cha', na'an tloo angujle 'in ñi, jui nu mda'an
ycui' cha' tsu'hue 'in ñi lo'o ne' gentil, lo' jui nu
ya qui'an ti' 'in ñi loo chendyu re, ycuen ñi nde
ni' cuaan lo'o sca cha' cuiya' nu tlyu 'in ñi.

4

Cha' 'in nten nu ndyi'o tso' sii' Ndiose

1 Una Espíritu ntsa' la si'yana tiyaa xaa ntsu'hui
nu tyi'o tso' sii' cha' tsu'hue 'in Ndiose, tsato'o
ton nscan can' 'in cui'in nu cuiñi, a cunta lo'o
scasca cha' nu ndlo'o cui'in xa'an, 2 cui' si'ya cha'
cuiñi nu nda'an ycui' scasca yu nu a ñi ndi'in
cha' 'in, si'yana cua' mchcun cha' tiyaa 'in yu.
3 Nchcui ndijin yu se'en caja cuilyi'o nten, nchcui'
yu si'yana cua' lca ti na tca cu na, cui' na nu mdaa
Ndiose cuan xu'hue nchgaa nu ndiya qui'an ti' 'in
ñi, nu cua' ngu'ya cunta ña'an nguiaa cha' nu ñi.
4 Si'yana nchgaa na nu msu'hua Ndiose, tsu'hue

na, a nga'an cha' xcuan tloo na 'in na, cui' ca nu
cuan xu'hue na 'in na lo'o nu chcui lca tiquee na,
5 lo' si'ya cha' 'in Ndiose xa nchcui' lyi'o na 'in ñi,
nxnu luhui ñi cha' nchcu can'.

Cha' 'in jun nu tsu'hue n'ni tñan 'in Cristo

6 Cha' culo'o cha' re 'in jun ta'a na, tsu'hue
'a nducua tñan ña'an cha' 'in Jesucristo, lca sca
nu mtsa'an yu'hui lo'o cha' nu luhui 'in Ndiose,
cui' cha' nu ndlo'o na nu cua' nducui ncha'an.
7 A nchca cha' cu'ni cunta scasca cha' nu ngulo
que nten cula, cha' nu a ntsu'hui lyoo, cui' ca nu
su'hua juesa tyu'hui sca chendyu nu luhui tloo
Ndiose. 8 Si'yana nu ndlo sa 'in lo'o scasca cha'
cuijya, jo'o 'a ña'an nda yaa' cha' can', una cha'
su'hua na juesa tyu'hui na sca chendyu nu luhui,
si'i tsaloo chendyu ti re ta yaa' na, cui' ca nu cu'ni
na tsu'hue lo'o na tsala xaa. 9 Nde sca cha' nu
ñi, lo' ñi sca tucui a ntsu'hui cha' cu'ni tucua ti'
lo'o na. 10 Si'ya cha' re can' cha' nsu'hua na juesa,
ndijin na nu ti'i, si'yana nducua quiloo na 'in scati
Ndiose nu lo'o ca, Ñi nu Ndlo laa 'in nchgaa nten,
tsalca nu ndiya qui'an ti' 'in ñi. 11 Nchgaa cha' re
ntsu'hui cha' chcui' lo' culo'o 'in nten. 12 A taa
ya' caja nu xcuan tloo 'in siya' lca yu tsa suhue
ti, cui' ca nu culo'o xñan 'in tloo jun ta'a na lo'o
ña'an nu nchcui', lo'o ña'an nu n'ni, ña'an nu
ntsu'hui cha' tsu'hue 'in, a cunta lo'o sca cusya nu
ñi, lo'o ña'an nu ndiya qui'an ti' 'in Ndiose, lo'o
sca cha' tiyaa nu luhui. 13 Lja nu ti' lyijyi tyi'an
se'en ndi'in, chu'hui yuhue ti' chcui' quityi 'in
Ndiose tloo jun ta'a na, ta cueen 'in jun lo' culo'o
'in jun. 14 Su'hua loo cha' tsu'hue nu cua' jui 'in xa
nu mxiycui' Espíritu 'in yu nu ntsu'hui cunta 'in
jun xa mdi'in tyaa yu yaa' yu 'in. 15 Chu'hui yuhue
ti' cha' re, tsa quiñan cu'ni 'in na, ña'an ca si'yana
nchgaa tucui ca cuiya' ti' ña'an nguia nguilo lo'o
cha' 'in Ndiose. 16 Xñi cunta 'in, a cunta lo'o cha'
nu ndlo'o. Xñi ton 'in lo'o cha' re, cha' cuaña'an
cu'ni, caja ña'an tyi'o laa tsatlyu lo'o nchgaa nu
quine 'in cha' nu nchcui'. Ña'an ntsu'hui cha'
tyi'in na.

5

1 A xun lo'o 'in jun nu lca nten cula, cui' ca
nu chcui' lo'o can' ña'an nchca ti' sca sti, lo' yu
nu suhue la, cu'ni 'in yu ña'an nchca ti' sca ta'a
ngula, 2 jun cuna'an nu lca nten cula, cu'ni 'in
jun ña'an nchca ti' jyi'an, lo' ngüi' cuna'an tsa
suhue ti, cu'ni 'in can' tsaña'an nchca ti' ta'a
ngula, lo'o sca cha' tiyaa nu luhui. 3 Cu'ni cunta
'in jun cuna'an nu cha' ñi ca nguinu lo'o cha' ycui'
ti. 4 Una nu ti' ndi'in sñe' uta sñe' ste', can' nu
nga'an cha' cu'ni cunta 'in jun culo nducua la,
cuaña'an tca xitucui can' cha' tsu'hue lo'o nten
cula 'in, si'yana nde cha' tsu'hue nu ndyu'hui
cuiya' ti' Ndiose. 5 Jun nu cha' ñi ca nguinu lo'o
cha' ycui' ti nu ndi'in scati, can' nu nducua tloo
'in Ndiose, a ndla' ti' jun njñan jun lo' nchcui'
lyi'o jun 'in ñi tla lo' cucha. 6 Una cha' nda'an
jun ña'an nu nchca ti' jun, ña'an loo cha' na
cua' ngujui jun. 7 Nchgaa cha' re culo'o 'in jun,
si'yana a caja nu chcui' cuaña'an ti cha' 'in jun.
8 Si'yana nu a ntsu'hui cunta 'in ta nten 'in, ñi
a n'ni cunta 'in nu ndi'in na'an 'in, ña'an loo
cha' na cua' mscuan tloo can' cha' 'in Ndiose,
nducua la n'ni can' que ña'an nchca ti' sca nten
nu a ndiya qui'an ti'. 9 Una tsalca jun nu cua'
ntsu'hui snan yla yjan nu nguiaa nde loo, can' nu
nga'an cha' chcua nii loo quityi lo' ta yaa' jun 'in,
cha' na scati yu qui'yu ta'a mdi'in, 10 cha' ndlo'o
xñan can' 'in lo'o tñan nu ngui'ni, cha' m'ni co'o
can' sñe', uta m'ni cunta can' 'in nu mdiyaa se'en
ndi'in, ta mjyi'an can' quiya' jun ta'a na, ta mda
yaa' 'in nu ndijin scasca nu ti'i, cha' m'ni can'
nchgaa loo tñan tsu'hue. 11 Una tsalca jun nu tsa
suhue la, nu nguinu lo'o cha' ycui' ti, a lo'o can'
chcua nii loo quityi, si'yana tsati ntyin ca ti' caja
nten 'in xiya', lo' tsato'o tyi'o tso' can' sii' Cristo,
12 cuaña'an so' tucua can' qui'ya chon', si'yana a
mdo'o ñi cha' 'in lo'o cha' nu cua' mdi'in tyaa.
13 A cunta tyisnan tyi'an jun lo'o cha' ndaja scasca
na'an, lo' si'i tsacan' ti, cui' ca nu lo'o cha' nchca
nchcui', sten yu'hui jun lo'o scasca loo cha', lo'
chcui' jun cha' nu a nga'an cha' chcui' jun. 14 Can'
cha' nchca tin' si'yana tsalca jun nu tsa suhue
ti, nu nguinu lo'o cha' ycui' ti, tsu'hue la cha'
caja cuilyi'o can', tsu'hue ti cu'ni co'o jun sñe'
jun, cu'ni jun cunta se'en ndi'in jun, xacan' a caja
ña'an chcui' ta'a cusuun na cua' ña'an ti cha' 'in
jun. 15 Si'yana ntsu'hui jun nu cua' mdo'o tso' lo'
nducui cha'an can' 'in laxa'an. 16 Jun cuna'an nu
nguinu lo'o cha' ycui' ti can', cha' ndi'in ta'a jun
nu cua' ya qui'an ti' 'in Ndiose, can' nu nga'an
cha' chu'hui cunta 'in jun, lo' si'i cunta 'in jun
ta'a na tyi'in can', xacan' caja ña'an ta yaa' jun 'in
jun cuna'an nu cha' ñi ca nguinu lo'o cha' ycui'
ti. 17 Lo' tsalca yu nu ntsu'hui cunta 'in jun ta'a
na, cha' na tsu'hue nsu'hua loo yu tñan ntsu'hui
yaa' yu, can' nu nga'an cha' tucua ta xñi can' siya',
una lyee la ngui'ni ca'an cha' re 'in yu nu ndlo'o
lo' nchcui' cha' 'in Ndiose. 18 Si'yana quityi 'in
Ndiose nchcui' na: —A su'hua um quiso tu'hua
bta xa ngui'ni 'in tñan—. A cunta nchcui' na:

Sca yu nguso ntsu'hui suun 'in yu xñi yu siya' yu.
19 Cha' caja nu su'hua qui'ya 'in yu nu ntsu'hui
cunta 'in jun ta'a na, a cu'ni cunta cha' can', cha'
na a lo'o —tucua snan nu taa suun cha' can'—.
20 Una tsalca nu ti' ngui'ni qui'ya, tla cha' chcui'
lo'o can' tloo jun ta'a na, cuaña'an chu'hui sca
ytsen 'in jun scasca jun. 21 Tloo Ndiose lo'o Ñi
X'nan na Jesucristo, lo'o tloo angujle nu mdo'o
hui 'in ñi, jñan cha' tsu'hue 'in si'yana xu'hua
se'en nchgaa cha' re ña'an nu ntsu'hui cha', lo'
nchca ti' si'yana scaña'an ti ca lca tiquee lo'o
nchgaa tucui. 22 A nchca cha' ndla ndsa tyi'in
tyaa yaa' 'in sca tucui, xñi cunta si'yana a tyi'o
lo'o qui'ya 'in xca tucui. Tyu'hui sca chendyu
nu luhui ti. 23 A co'o 'a chacui' tyi'a ti, cui' ca
nu co'o tsa chin' vino si'ya cha' nu nchgaa xaa
nchca ti'i tiquee. 24 Ntsu'hui qui'ya cui' xaa nchca
chcan' loo na siya' ti' lyijyi ca cuiya' cha' 'in na.
Una ntsu'hui qui'ya nde loo la ndyi'o scua la
na. 25 Ticui' cuaña'an lo'o cha' tsu'hue, cui' xaa
nchca chcan' loo na, lo' cha' a tyi'o scua la na cui'
xaa, una tiyaa xaa ca chcan' loo na si'yana a tca
chu'hui cutsi' na.

6

1 Cui' cuaña'an nchgaa nguso nu cua' ntsu'hui
x'nan, ntsu'hui cha' ca ja'an can' 'in x'nan lo'o
nchgaa loo cha', xacan' a caja ña'an chcui' ca'an
ne' 'in Ndiose uta lo'o cha' nu ndlo'o na. 2 Cha'
x'nan can' lca jun nu ndiya qui'an ti', si'i si'yana
lca can' sca ta'a na, ta can' cha' a caja nu ca ja'an
'in, cui' ca nu nde lyee la chu'hui yuhue ti' can'
cu'ni tñan 'in x'nan. Si'yana nu nchcuan cunta
tñan can' lca sca nu ndiya qui'an ti' lo' ndyu'hui
cuiya' ti' Ndiose 'in. Nde cha' nu culo'o lo' ta
cueen 'in jun.

Quinu tsu'hue tiquee na lo'o na nu ndi'in 'in na

3 Cha' ntsu'hui nu ndlo'o xca loo cha' nu a
nchcua ta'a lo'o ña'an cha' tsu'hue 'in Ñi X'nan na
Jesucristo, uta lo'o ña'an cha' nu luhui nu ndlo'o
na, 4 can' nu mtsa'an yu'hui lo'o cha' siye', lo'
a sca cha' jlyo ti', cua' jui mañan nchcui' tyijyin
si'ya scasca loo cha' nu a ntsu'hui cunta, can'
nchcua suun nchgaa loo cha' ngunan': Cha' njñan
ti', cha' cusuun, cha' nu ndaja ta'a ne', a cunta
cha' nu n'ni tucua ti' ta'a ne', 5 nchcui' tyijyin
ne' scasca ne' si'yana a luhui cha' tiyaa 'in ne',
ñi a ndyu'hui lyoo ne' cha' nu ñi, nchca ti' ne' ca
cuilyiya' ne' si'ya cha' 'in Ndiose, can' cha' tyi'o
tso' sii' nten nu lca cuaña'an. 6 Cha' ñi si'yana
cha' nu luhui 'in Ndiose lca na cha' cuilyiya' 'in
na, cha' na tsu'hue ntsu'hui tiquee na lo'o na nu
cua' ndi'in 'in na, 7 si'yana a sca na mdiyan lo'o na
loo chendyu re, ticui' cuaña'an xa caja na, a sca
na tca cui'ya na. 8 Cha' ndi'in na nu najo'o 'in na,
cha' ntsu'hui ste' na, quinu tsu'hue tiquee na lo'o
tsacan' ti. 9 Una nten nu nchcua quiloo 'in cha'
cuilyiya', tsato'o tyu ne' loo qui'ya uta loo can',
mtsa'an yu'hui cusya 'in ne' lo'o cha' njñan ti' nu
n'ni ti'i lo'o ne' ticuii' ne', lo' cuaña'an tsato'o
quinan' ne' siya' ti. 10 Si'yana xcua' nchgaa loo
cha' ngunan' lca cha' nu nchcui ti' ne' tñi, si'ya
cha' can' ntsu'hui nu cua' mdo'o tso' sii' cha'
tsu'hue 'in Ndiose, lo' lyee 'a qui'an nu ti'i mdijin
ne'.

Su'hua loo na cha' nu ndiya qui'an ti' na

11 Una nu'huin, yu nu ngui'ni tñan 'in Ndiose,
tyi'o tso' sii' nchgaa loo cha' ngunan' re, lo'
taa juesa chcui ncha'an cha' nu tsu'hue, cha'
nu luhui, lo'o ña'an cha' nu ndiya qui'an ti' na,
chu'hui cha' tsu'hue 'in lo'o nten, chu'hui cha'
tlyu ti' 'in, a cunta lo'o suun ña'an cu'ni. 12 Taa
juesa cu'ni canan lo'o cha' nu ndiya qui'an ti',
su'hua loo chendyu nu a tsatii 'a, nu cua' jui 'in ti'
xa msi'ya Ndiose 'in, cui' xa nu mdaa suun ña'an
ya qui'an ti' 'in ñi tloo ndi'in qui'an jun ta'a na.
13 Tloo Ndiose, ñi nu ndaa chendyu 'in nchgaa loo
na, lo'o tloo Ñi X'nan na Jesucristo, ñi nu tsu'hue
ycui' lo' mdaa ñi suun tloo yu Poncio Pilato, can'
cha' jñan cha' tsu'hue 'in: 14 Tsu'hue ti xu'hua
se'en cha' re, xñi cunta si'yana a tnan' cha' 'in lo'o
na tsaya' nu quiaan ñi X'nan na Jesucristo xiya'.
15 Ndiose cu'ni ñi cha' tsato'o cha' re sca tsaan nu
cua' mdi'in tyaa ñi, cui' ñi nu tlyu lati cha' cuiya'
ntsu'hui 'in, si'yana scati ñi lca ñi Ree nu tlyu
lati, lo' lca ñi X'nan nchgaa tucui, 16 scati ñi lca ñi
tsala xaa, ndi'in ñi sca loo xaa se'en nu a tca sten
ña'an tucui ti, ñi sca nten a nchca ña'an 'in ñi, ñi a
ntsu'hui cha' ña'an ne' 'in ñi, scati ñi cu'ni tnu na
'in ñi lo' culo ñi tñan tsala xaa. Amen. 17 Chcui'
lo'o nten nu cuilyiya' si'yana a cu'ni siye' ne', a
chcua quiloo can' cha' cuilyiya' 'in ne', si'yana lca
na cha' cuiñi ti, cui' ca nu chcua quiloo can' 'in
Ndiose, ñi nu lo'o ca, ñi nu ndaa nchgaa loo na nu
najo'o 'in na tsaya' nu quinu tsu'hue tiquee na.
18 Chcui' lo'o ne' si'yana ca cuilyiya' ne', una lo'o
nchgaa loo tñan tsu'hue nu cu'ni ne', a cunta tyi'o
cha' tsu'hue tiquee ne' ta yaa' ne' 'in nu 'ni cha'
'in, lo' a cu'ni tiji ne' 'in ne', 19 cuaña'an xu'hua
se'en ne' cha' cuilyiya' nu ta yaa' 'in ne' tsala xaa,
lo' su'hua loo ne' chendyu nu a tsatii 'a 'in ne'.

Msla' ta'a yu Pablo lo'o Timoteo

20 Nu'huin Timoteo, xñi cunta tñan nu cua'
ntsu'hui yaa', a cu'ni cunta scasca cha' nu ndlo
que ne', cha' nu a sca cunta ntsu'hui, cui'
cuaña'an lo'o cha' nu ndlo'o ne' nu ljyaan loo cha'
cuiñi, 21 ntsu'hui nu nguia ncha'an cha' can', lo'
cua' mdo'o tso' sii' cha' nu ndiya qui'an ti' na.
Cha' tsu'hue 'in Ndiose quinu lo'o. Amen.

2 Timoteo

Yu Pablo nchcui' cha' yu 'in Timoteo

1 Nan' yu Pablo, si'ya cha' cuiya' 'in Ndiose
ngua'an tñan Jesucristo 'ñan tsa ycuin' cha'
tsu'hue 'in ñi, ña'an ntsu'hui cha' caja sca
chendyu 'in na si'ya Cristo Jesús. 2 Nde ngua'an
tñan sca quityi 'in, Timoteo, nu'huin lca ña'an
nchca ti' sca sñen' nu ta'a lati 'ñan, nchca tin'
si'yana Stina Ndiose lo'o Ñi X'nan na Jesucristo
taa ñi cha' tsu'hue nu chu'hui ni' cusya 'in, ña'an
'tnan ti' ñi 'in, lo' cu'ni ñi cha' tyi'in tsu'hue.

Ntsu'hui cha' chcui' na cha' 'in Cristo

3 Nchgaa ya' nchcuin' lyi'on 'in Ndiose tla lo'
cucha, ndiya yu'hui tin' 'in, lo' ndyaan xu'hue
'in ñi, cui' ñi nu 'in tñan ngui'nin lo'o sca cha'
tiyaa nu luhui, tsaña'an nu m'ni nten cula 'ñan.
4 Xa ndiya yu'hui tin' ña'an nguilo tyi'a quiloo, lca
tiqueen si'yana cua' cuna'an 'in lo' quinu tsu'hue
lca tiqueen. 5 Ndiya yu'hui tin' tsala ña'an ndiya
qui'an ti' 'in Ndiose, una culo nducua lati ya
qui'an ti' Loida nu lca jyi'an cula, cui' cuaña'an
lo'o Eunice nu lca jyi'an, lo' jlyo tsu'hue tin'
si'yana lo'o nu'huin nguia ncha'an cha' re. 6 Can'
cha' cua' ñii nxu'huan ti' si'yana su'hua loo cha'
tsu'hue 'in Ndiose nu cua' jui 'in xa mdi'in tyaan
yaan' 'in. 7 Si'yana Ndiose a mdaa ñi cha' tsu'hue
can' 'in na, ta si'yana xicutsen ti' na, cui' ca nu
si'yana ca tnu tiquee na, chu'hui cha' tsu'hue 'in
na lo'o nten, lo' xñi na cunta 'in na. 8 Can' cha' a
xijyi'o ti' chcui' cha' tsu'hue 'in Ñi X'nan na, ñi a
xijyi'o ti' lo'on ña'an nu ntsu'huin na'an chcuan
si'ya cha' 'in Ndiose, cui' ca nu ca sca cha' ti 'in
na tyijyin na nu ti'i si'ya cha' tsu'hue 'in Cristo
nu nchcui' na, lo' Ndiose ta yaa' ñi 'in na lo'o cha'
re, 9 ñi nu ngulo laa 'in na, msi'ya ñi 'in na si'yana
tyu'hui na sca chendyu nu luhui, una si'i si'yana
nde'en la tñan tsu'hue cua' m'ni na, cui' ca nu
si'ya cha' tsu'hue nu cua' jui 'in na si'ya Cristo
Jesús, cui' cha' re mdi'in tyaa Ndiose xa nu ti'
lyijyi tñan ñi chendyu. 10 Una cua' mdyi'o scua la
cha' re xa nu yaan Jesucristo, Ñi nu Ndlo laa 'in na,
lo' msi'yu co' ñi nu ti'i nu ljyan lo'o cha' ndyija,
ngulyo scua la ñi sca chendyu nu a ntsu'hui 'a
cha' ti' jlyo, si'ya cha' tsu'hue 'in Ndiose nu ndiya
qui'an ti' na. 11 Ngulo ton ñi 'ñan si'yana chcuin'
cha' tsu'hue 'in ñi lo'o ne' gentil, ngua'an tñan ñi
'ñan lja ne' si'yana culo'on 'in ne'. 12 Si'ya cha'
re ndijin nu ti'i, una a nxijyi'o tin' si'yana jlyo
tin' tucui ca 'in ya qui'an tin'. Jlyo tsu'hue tin'
si'yana tca 'in ñi chu'hui ñi cunta tñan nu mdaa
ñi 'ñan tsaya' tiyaa tsaan nu cua' mdi'in tyaa ñi.
13 Chcui ncha'an cha' nu ñi chcui ña'an nu cua'
ycuin' lo'o, cha' nu ndiya qui'an ti' na, a cunta
chu'hui cha' tsu'hue 'in lo'o ta'a na si'ya Cristo
Jesús. 14 Si'ya cha' cuiya' 'in Espíritu nu Luhui 'in
Ndiose nu ntsu'hui ni' cusya 'in na, xñi cunta 'in
lo'o tñan nu cua' mdaa ñi cu'ni. 15 Cua' jlyo ti'
si'yana yu mdo'o se'en lca Asia ngula yaa' yu 'ñan,
cui' yu Figelo lo'o yu Hermógenes. 16 Una su'hua
yaa' Ñi X'nan na 'in yu Onesíforo lo'o nchgaa nu
ndi'in na'an 'in yu, si'yana tyun 'a ya' mdyaa yu
cha' tnu tiquee 'ñan, a mxijyi'o ti' yu lo'on siya'
nchcan' lo'o carena, 17 cui' ca nu xa mdiyaa yu
quichen Roma mda'an nan yu 'ñan sca loo tñan
tsaya' nguija lyoon 'in yu. 18 Can' cha' Ñi X'nan
na cu'ni ñi cha' qui'ni ca'an cha' tsu'hue 'in yu
tsaan nu quiaan ñi xiya'. Tsala ña'an mda yaa' yu
'in na xa mdi'in na quichen Efeso.

2

Cha' 'in nu ndon tsu'hue cu'ni tñan 'in Cristo

1 Can' cha' nu'huin sñen', su'hua juesa lo'o cha'
tsu'hue nu cua' mdaa Cristo Jesús 'in. 2 Nchgaa
cha' nu cua' ngune 'in ycuin' tloo nten qui'an
can', cui' cuaña'an xnu cunta 'in na 'in yu nu ñi
ndi'in cha' 'in, si'yana lo'o can' tca culo'o 'in xca
tucui. 3 Can' cha' ta loo tyijyin nu ti'i tsaña'an
nchca ti' sca sindatu nu tsu'hue ca 'in Jesucristo.
4 Ñi sca yu ngui'ni tñan sindatu, a nguiten yu'hui
yu lo'o scasca loo tñan, cui' ca nu nan yu ña'an
nu quinu tsu'hue tiquee x'nan yu lo'o yu. 5 Ticui'
cuaña'an lo'o sca yu ndijya, a tca cu'ni yu canan
cha' a quijya yu ña'an nu ntsu'hui cha'. 6 Cui'
cuaña'an nguiaa cha' 'in sca yu n'ni tñan ni'
quixin', culo nducua la cu'ni yu tñan, la xacan' xo'
yu na nu yta yu. 7 Quiñan ti' cha' nu nchcuin' lo'o,
lo' Ñi X'nan na sla la ñi cha' tiyaa 'in lo'o nchgaa
cha' re. 8 Quia yu'hui ti' 'in Jesucristo, ta nten
'in Davi, ñi nu mdyiqui'o can', cui' cha' tsu'hue
re nchcuin' cua' ñii, 9 lo' si'ya cha' re ndijin nu
ti'i, ntsu'huin na'an chcuan tsaña'an nchca ti' sca
yu nducun', una cha' 'in Ndiose a lo'o na ntsu'hui
nchcun na. 10 Can' cha' nda loon lo'o nchgaa
nu ti'i re, si'ya cha' 'in nchgaa nu cua' ngulohui
Ndiose, ña'an ca si'yana lo'o can' tyi'o laa si'ya
Cristo Jesús, lo' tyi'in can' loo xaa 'in ñi tsala xaa.
11 Nde sca cha' nu ñi: Cha' naa cua' ngujui na lo'o
ñi, ticui' cuaña'an ntsu'hui cha' tyi'in na lo'o ñi.
12 Cha' tyijyin na nu ti'i si'ya ñi, ticui' cuaña'an

ntsu'hui cha' culo na tñan lo'o ñi. Cha' xcuan
tloo na 'in ñi, ticui' cuaña'an xcuan tloo ñi 'in na.
13 Cha' naa a nducua na tñan cha' nu nchcui' na,
una nducua ñi tñan cha' nu nchcui' ñi, si'yana a
ntsu'hui cha' xitsa'an ñi sca cha' nu cua' mdi'in
tyaa ñi.

Cha' 'in jun nu tsu'hue n'ni tñan 'in Ndiose

14 Can' cha' xu'hua ti' jun lo'o cha' re, lo' ta
cueen 'in jun lo'o cha' cuiya' 'in Ñi X'nan na
si'yana a chcui' tyijyin jun si'ya scasca cha' nu
ndlo que jun, si'yana a la cu'ni na tsu'hue, cui'
ca nu nde cu'ni na ti'i lo'o nu quine 'in cha' can'.
15 Su'hua juesa nu quinu tsu'hue tiquee Ndiose
lo'o, tsaña'an nchca ti' sca nguso nu tsu'hue n'ni
tñan, nu a sca cha' xijyi'o ti', si'yana nxñi tsu'hue
cunta ña'an nguiaa cha' nu ñi 'in Ndiose. 16 A
cu'ni cunta scasca cha' nu ndlo que ne', cha' nu
a sca cunta ntsu'hui, si'yana nu nchcui' cha' can'
nde lyee la nguia nguiten yu'hui loo cha' ngunan',
17 cuaña'an nguia nchcu loo na tsaña'an nchca
ti' sca quicha, cui' cha' re yato'o 'in yu Himeneo
lo'o yu Fileto, 18 mdo'o tso' yu sii' cha' nu ñi 'in
Ndiose, nda'an ycui' yu si'yana cua' mdijin cha'
nu tyiqui'o nten, lo' ngui'ni tinto yu 'in tucua
snan jun nu cua' ya qui'an ti' 'in ñi. 19 Una suun
nu mdi'in tyaa Ndiose tla ndi'in na, lo' ndeña'an
nguinu scua cha' nu nchcui' na: —Ñi X'nan na
ndyu'hui lyoo ñi tsalca nu nguiaa tso' 'in ñi—,
lo' nde xca cha' nchcui' na: —Nchgaa nu ndiya
qui'an ti' 'in Cristo tyi'o tso' sii' cha' ngunan'—.
20 Ña'an nchca ti' sca na'an tlyu, si'i nchgaa loo na
ndi'in can' nguia' lo'o oro uta lo'o plata, cui' ca nu
ntsu'hui nu nguia' lo'o yca uta lo'o yuu, lo' lja can'
ntsu'hui nu ta'a lati 'in ne', lo' ntsu'hui nu a cunta
ti' ne' lo'o. 21 Can' cha', cha' ntsu'hui nu tyi'o
tso' sii' nchgaa loo cha' ngunan', ca can' ña'an
nchca ti' sca nu ta'a lati 'in Ñi X'nan na, nu cui'
tñan cu'ni ca, lo' ndon tiyaa can' cu'ni nchgaa loo
tñan tsu'hue. 22 Cui' cuaña'an ntsu'hui cha' chcua
tijyo' sii' scasca cha' tiyaa ngunan' nu nda'an
lo'o yu tsa suhue ti, chcui ncha'an cha' tiyaa nu
tsu'hue, cha' nu ndiya qui'an ti', chu'hui cha'
tsu'hue 'in lo'o nchgaa tucui, lo' tyi'in tsu'hue
lo'o ne' tsatlyu lo'o nchgaa jun nu ndiya qui'an
ti' 'in Ñi X'nan na lo'o sca cusya nu luhui. 23 A
cu'ni cunta scasca loo cha' nu ndlo que nten,
cha' nu a sca cunta ntsu'hui, si'yana cua' jlyo ti'
chacui' cha' cusuun n'ni cuton na. 24 Si'yana sca
nguso 'in Ñi X'nan na, a ntsu'hui cha' tyi'in yu
lo'o cha' cusuun, cui' ca nu nde cu'ni yu tsu'hue
lo'o nchgaa tucui, a cunta tsu'hue ti culo'o yu 'in
nten, lo' chu'hui cha' tlyu ti' 'in yu, 25 cuaña'an
lo'o suun ña'an chcui' yu lo'o nu ti'i ti' 'in yu,
tina'an taa Ndiose cha' cuiya' cha'an cha' tiyaa 'in
can', lo' chu'hui lyoo cha' nu ñi, 26 lo' tyi'o loo can'
se'en mxñi su'hua yaa' laxa'an 'in. Ña'an ntsu'hui
cha' cu'ni nten tiyaa xaa.

3

1 A cunta ca jlyo ti' si'yana tiyaa xaa ntsu'hui
cha' caan tsaan nu chen nchcui. 2 Nten can' tsa
'in ti ne' chcua quiloo ne', chcui ti' ne' tñi, tnu
'a cu'ni ne' 'in ne', cu'ni siye' ne', taja ta'a ne', a
ca ja'an 'a ne' 'in nten cula 'in ne', a xca 'a cha'
ti' tsu'hue 'in ne', lo' ñi a tsa qui'an 'a ti' ne' 'in
Ndiose, 3 ñi a chu'hui cha' tsu'hue 'in ne' lo'o
ta'a ne', a cu'ni ne' cha' tlyu ti' si'ya cha' nu tla
cusya 'in ne', su'hua ne' qui'ya 'in ta'a ne' lo'o
cha' cuiñi, cu'ni ne' ña'an nu nchca ti' ne', chcua
la ne', lo' xcuan tloo ne' nchgaa cha' tsu'hue,
4 tnan' ne' ticuii' ta'a tsu'hue ne', a cutsen ne'
cu'ni ne' cua' ña'an ti, cha'an yu'hui cha' siye' 'in
ne', lyee la su'hua loo ne' cha' nu nducui ti' ne'
que cha' 'in Ndiose, 5 cu'ni ne' 'in ne' si'yana lyee
ndiya qui'an ti' ne' 'in Ndiose, una lo'o ña'an nu
n'ni ne' nxcuan tloo ne' cha' cuiya' 'in ñi. Can'
cha' nu'huin ntsu'hui cha' tyi'o tso' sii' ne' nu
lca cuaña'an. 6 Si'yana ne' re nan ne' ña'an sten
yu'hui ne' scasca na'an, lo' cuñilyi'o ne' 'in jun
cuna'an nu chin' la cha' 'in, nu lyee 'a cua' m'ni
qui'ya si'ya cha' ngunan' ndyi'o tiquee. 7 Siya'
nchgaa xaa ngui'ni cha'an jun, una a ndyi'ya jun
cunta ña'an cha' nu ñi 'in Ndiose. 8 Tsaña'an
nu m'ni Janes lo'o Jambres mscuan tloo yu 'in
Moisé, cui' cuaña'an ngui'ni ne' re nxcuan tloo
ne' cha' nu ñi 'in Ndiose, si'yana coo' cha' tiyaa
'in ne', a cunta mtnan' ne' cha' 'in ne' lo'o tso' 'in
Ndiose. 9 Una a tsa quiñan ne' lyee la, si'yana cha'
tinto can' 'in ne' tyi'o scua la na tsaña'an yato'o
'in chcuaa yu can'. 10 Una nu'huin cua' nguia
ncha'an cha' 'in Ndiose nu ndlo'on, chendyu nu
ndu'huin, lo'o cha' nu nducua quiloon, ña'an nu
ndiya qui'an tin', ña'an nu ntsu'hui cha' tlyu
ti' 'ñan, ña'an nu ntsu'hui cha' tsu'hue 'ñan,
tsaña'an nda loon nchgaa loo cha', 11 lo' jlyo ti'
tsala nu ti'i mdijin nchgaa se'en mda'an, jui nu
mducui ncha'an 'ñan quichen Antioquía, Iconio
lo'o Listra, scasca nu ti'i mdijin, una Ñi X'nan
na, a siya' ngula yaa' ñi 'ñan. 12 Cui' cuaña'an
nchgaa nu nchca ti' tyu'hui sca chendyu nu luhui
si'ya Cristo Jesús, a s'ni tyijyin can' scasca nu
ti'i. 13 Una tsalca nu nducun' lo'o nu nda'an
ñilyi'o 'in nten, nde lyee la nguia nguinan' yu'hui

can', si'yana tsaña'an nu ñilyi'o can' 'in nten, cui'
cuaña'an ndyijyi nu cuñilyi'o 'in. 14 Una nu'huin
tsa quiñan lo'o cha' nu cua' m'ni cha'an lo' ya
qui'an ti', a cu'ni tucua ti' si'yana cua' jlyo ti' tucui
ca ngulo'o 'in. 15 Si'yana ti' lyo' nu'huin yu'hui
lyoo quityi 'in Ndiose, lo' ndaa na cha' tiyaa ña'an
nu ntsu'hui cha' tyi'o laa loo nu tsa qui'an ti' 'in
Cristo Jesús. 16 Nchgaa cha' nu nguinu scua loo
quityi 'in Ndiose, cha' tiyaa 'in ñi ca lca na lo'
najo'o na 'in na, ndlo'o na 'in na, n'ni chu'hue na
cha' tiyaa 'in na, nda yaa' na 'in na ña'an ntsu'hui
cha' tyon ñi na, a cunta ndlo'o na 'in na ña'an
ntsu'hui cha' tyu'hui na sca chendyu nu luhui,
17 ña'an ca si'yana ca chcui cha' tiyaa 'in nchgaa
sñe' Ndiose, lo' a sca cha' tsa lyijyi 'in can' nu
cu'ni nchgaa loo tñan tsu'hue.

4

Tsa quiñan chcui' na cha' tsu'hue 'in Ndiose

1 Jñan cha' tsu'hue 'in tloo Ndiose lo'o Ñi X'nan
na Jesucristo, ñi nu ntsu'hui cha' cu'ni xñan bsya
'in nchgaa nten tsatlyu lo'o ne' cua' ngujui, xa
nu quiaan ñi xiya' lo' culo ñi tñan 'in na. 2 Can'
cha' tyon tiyaa lo' chcui' cha' tsu'hue 'in Ndiose
nchgaa xaa, cunan ña'an nu qui'ya ne' cunta lo'o
cha' re, tla cha' chcui' lo'o ne', a cunta taa cha' tnu
tiquee 'in ne', cui' cuaña'an chu'hui cha' tlyu ti'
'in xa nu culo'o 'in ne'. 3 Si'yana tiyaa xaa a cu'ni
cunta 'a ne' cha' nu ñi 'in Ndiose, cui' ca nu nde
cunan ne' scasca nu culo'o 'in ne', se'en nu quine
'in ne' cha' nu ndu'hui cuiya' ti' ne', 4 tyi'o tso'
ne' sii' cha' nu ñi 'in Ndiose, lo' chcui ncha'an ne'
scasca cha' nu ndlo que nten. 5 Una nu'huin xñi
cunta 'in lo'o nchgaa loo cha', ta loo tyijyin scasca
nu ti'i, chcui' cha' tsu'hue 'in Ndiose, lo' tucua
tñan ña'an cha' nu cua' mdaa ñi 'in. 6 Si'yana
nan' cua' mdyaan 'ñan, ntan ñi xaa cujui ne' 'ñan,
cua' nchcui cuii' tsaan nu ntsu'hui cha' tyi'on loo
chendyu re. 7 Nan' cua' m'nin canan lo'o tñan re,
cua' m'ni tyin tñan nu ntsu'hui cha' cu'nin, lo'
mxu'hua se'en cha' nu ya qui'an tin'. 8 Cua' ñii
ntan cha' tsu'hue nu taa Ñi X'nan na 'ñan tsaan
nu cua' mdi'in tyaa ñi, ñi nu lca bse nu ñi ndi'in
cha' 'in, una si'i 'ñan nan' ti, cui' ca nu lo'o nchgaa
nu tsu'hue ntsu'hui tiquee nta tsaan nu quiaan ñi
xiya'.

Ycui' yu Pablo lo'o Timoteo sca cunta

9 Cha' tca caan se'en ndi'in nu ndla la, 10 si'yana
yu Demas ngula yaa' yu 'ñan lo' mxitucui yu nde
quichen Tesalónica, si'yana lyee la lca tiquee yu
lo'o cha' nu nchca loo chendyu re. Yu Crescente
nguiaa yu se'en lca Galacia, lo' yu Tito nguiaa yu
se'en lca Dalmacia, 11 xca ti yu Luca nguinu yu
lo'on. Can lo'o 'in yu Marco si'yana tsu'hue nda
yaa' yu 'ñan lo'o tñan 'in Ndiose. 12 Yu Tíquico
cua' ngua'an tñan 'in yu nguiaa yu quichen Efeso.
13 Xa caan, quian 'ya te' nchcun' xaa tlya', cui' nu
mxnun quichen Troas ña'an 'in yu Carpo, cui'ya
nchgaa quityi can' lo'o nu ndon loo la can'. 14 Yu
Jantro cuityi chcuan can', lyee 'a mdaa yu cha'
nsin' ti' 'ñan, una Ñi X'nan na —su'hua lyiya'
'in yu cua' ña'aan tñan m'ni yu—. 15 Cuaña'an
nu'huin xñi cunta 'in lo'o yu, si'yana lyee 'a
mna'an ti'i yu 'in na lo'o cha' nu ndlo'o na. 16 Xa
culoo ncua cuiya' cha' 'ñan tloo bsya, a tucui nu
mda yaa' 'ñan, nchgaa tucui ngula yaa' 'ñan, una
jñan 'in Ndiose si'yana a cu'ni cunta ñi cha' can'.
17 Una a ngula yaa' Ñi X'nan na 'ñan, cui' ca nu
mdaa ñi juesa ycuin' ña'an nguiaa cha' tsu'hue
'in Ndiose, cuaña'an yato'o ngune 'in nchgaa ne'
gentil. Cui' ñi —ngulo laa ñi 'ñan tu'hua cuichi—
, 18 ticui' cuaña'an culo laa Ñi X'nan na 'ñan lo'o
nchgaa la ña'an cha' nu ti' ljyaan 'ñan, lo' cu'ni
ñi cunta 'ñan tsaya' nu tyi'an la se'en nu ndlo ñi
tñan la ni' cuaan, scati ñi cu'ni tnu na tsala xaa.
Amen.

Msla' ta'a yu Pablo lo'o Timoteo

19 Chcui' cha' 'in Prisca lo'o Aquila tñan loon, a
cunta lo'o Onesíforo tsatlyu lo'o nu ndi'in na'an
'in yu. 20 Yu Erasto nguinu yu quichen Corinto, lo'
yu Trófimo mxnun 'in yu quichen Mileto si'yana
ti'i yu. 21 Cha' tca caan lja nu ti' lyijyi qui'ya ti'in
tlya'. Yu Eubulo nchcui' cha' yu 'in, a cunta lo'o
yu Pudente, yu Lino, Claudia, nchgaa jun nchcui'
cha' jun 'in. 22 Ñi X'nan na Jesucristo tyi'in ñi lo'o
tsala xaa, cui' cha' tsu'hue 'in ñi quinu lo'o um
cunda scaa um. Amen.

Tito

Yu Pablo nchcui' cha' yu 'in Tito

1 Nan' yu Pablo nu lca nguso 'in Ndiose, lo'
Jesucristo ngua'an tñan ñi 'ñan tsa ycuin' cha'
tsu'hue 'in ñi, ña'an ca si'yana tsa qui'an ti' nch-
gaa nu cua' ngulohui Ndiose 'in, lo' qui'ya can'
cunta ña'an ntsu'hui cha' tyu'hui sca chendyu nu
luhui, 2 lja nducua tloo can' chendyu nu a tsatii
'a, sca cha' nu cua' mdi'in tyaa Ndiose xa nu ti'
lyijyi tñan ñi chendyu, lo' a tca cuiñi ñi. 3 Ya
tucua tsaan ngulyo scua la ñi cha' tsu'hue 'in ñi,
lo' mxnu ñi cunta 'ñan si'yana chcuin' cha' re lo'o
nten. Cui' Ndiose, Ñi nu ndlo laa 'in na, lca nu
ngulo tñan 'ñan. 4 Ca'an tñan quityi re 'in nu'huin
Tito, nu lca ña'an nchca ti' sca sñen' can lo'o cha'
nu ndiya qui'an ti' na. Nchca tin' si'yana Stina
Ndiose lo'o Ñi X'nan na Jesucristo, Ñi nu ndlo laa
'in na, taa ñi cha' tsu'hue nu chu'hui ni' cusya
'in, ña'an 'tnan ti' ñi 'in, lo' cu'ni ñi cha' tyi'in
tsu'hue.

Cha' 'in yu nu ntsu'hui cunta 'in jun

5 Nde cha' mxnun 'in se'en lca Creta si'yana xnu
scua nchgaa la ña'an cha' nu ti' lyijyi, lo' cu'ni
cha' tyi'o ton tucua snan yu nu chu'hui cunta 'in
jun ta'a na cunda scaa quichen, tsaña'an cha' nu
cua' ycuin' lo'o. 6 Una nchca ti' sca yu nu ndu'hui
chendyu nu luhui, a cunta scati cuilyi'o yu, lo'
cha' lo'o sñe' yu ndiya qui'an ti' 'in Ndiose, nu a
sca cha' nducui ncha'an 'in, lo' ñi a lye' ti'. 7 Can'
cha' yu nu chu'hui cunta 'in jun 'ni cha' sca yu
nu ndu'hui chendyu nu luhui, si'yana tñan 'in
Ndiose chu'hui yu cunta, nchca ti' sca yu nu a
siye', si'i la xnan nguisin' ti' yu, si'i na nda'an
yi'o yu, uta ndi'in suun yu, a cunta cha' a n'ni
yu mañan lo'o tñi, 8 n'ni yu cunta 'in nchgaa nu
ndiyaa se'en ndi'in yu, nguia ncha'an yu nchgaa
cha' tsu'hue, nxñi yu cunta 'in yu, ñi ndi'in cha'
'in yu, luhui cha' tiyaa 'in yu, lo' si'i la xnan n'ni
yu sca cha', 9 a cunta nxñi ton yu 'in yu lo'o
cha' tsu'hue nu m'ni cha'an yu, la xacan' caja
ña'an chcui' yu cha' nu ñi 'in Ndiose lo'o xca
tucui lo' taa yu cha' tnu tiquee 'in can', a cunta
lo'o nu nchcui' ca'an cha' can', cunan yu ña'an
nu qui'ya can' cha' tiyaa. 10 Si'yana qui'an 'a nu
lye' ti' ntsu'hui, lo' nchcui' can' chacui' cha' nu
a ntsu'hui cunta, nda'an ñilyi'o can' 'in nten, lo'
nu lyee lati ngui'ni cuaña'an lca ta nten nu ncua
circuncida 'in, 11 can' nu 'ni cha' tucun tucua
tu'hua, si'yana ngui'ni tinto ña'aan sca na'an ne',
ndlo'o can' cha' nu a sca cunta ntsu'hui, se'en
nu cu'ni can' mañan lo'o tñi. 12 Ndeña'an ycui'
sca yu Creta, yu nu n'ni cunta nten ta'a quichen
tyi cha' nu nchcui': Ne' Creta, a s'ni chacui' cha'
cuiñi nchcui' ne', lca ne' ña'an nchca ti' sca 'ni la,
tucun' ne' lo' ndaja ne'. 13 Cha' ñi ña'an nchcui'
yu re, can' cha' tla cha' chcui' lo'o can' si'yana
tyon ñi can' lo'o cha' 'in Ndiose, 14 lo' a cu'ni cunta
'a can' cuento nu ndlo que ne' judio, uta cha' nu
ndlo'o nten nu nxcuan tloo cha' nu ñi. 15 Si'yana
tsalca nu luhui cha' tiyaa 'in, nchgaa cha' luhui 'in
can', una nten nducun' nu a ndiya qui'an ti', ñi
sca cha' lo' a luhui 'in can', hasta lo'o cha' tiyaa
'in lo'o cusya 'in coo' na. 16 Nchcui' can' si'yana
ndiya qui'an ti' 'in Ndiose, una a nchcua ta'a cha'
'in lo'o ña'an nu n'ni, lca can' sca nu nducun' lo'
lye' ti', a ca tñan can' cu'ni tñan tsu'hue.

2

Tsaña'an nguiaa cha' nu ñi 'in Ndiose

1 Una nu'huin ntsu'hui cha' culo'o 'in jun chcui
ña'an nguiaa cha' nu ñi 'in Ndiose. 2 Tsalca yu
qui'yu nu lca nten cula, nchca ti' si'yana xñi
yu cunta 'in yu, lo'o suun ña'an cu'ni yu, lo'o
cha' tiyaa cu'ni yu scaa cha', a cunta tla tyon
yu lo'o cha' nu ndiya qui'an ti' yu, lo' chu'hui
cha' tsu'hue 'in yu lo'o nten, cui' cuaña'an ta
loo yu lo'o nchgaa loo cha'. 3 Tsalca jun cuna'an
nu lca nten cula, ticui' cuaña'an lo'o suun ña'an
cu'ni jun, si'i na tyi'an jun lo'o cha' nchca nchcui'
uta lo'o cha' ndyi'yo, cui' ca nu culo'o xñan jun
'in jun lo'o cha' tsu'hue, 4 cuaña'an tca ta cueen
jun 'in nchgaa jun cuna'an nu tsa suhue ti nu
ndi'in cuilyi'o, si'yana chu'hui cha' tsu'hue 'in
lo'o cuilyi'o lo'o sñe', 5 xñi can' cunta 'in lo'o
cha' tiyaa nu luhui, lo' chu'hui yuhue ti' se'en
ndi'in, cu'ni can' nchgaa loo tñan tsu'hue, a cunta
ca ja'an can' 'in cuilyi'o, si'yana a caja nu chcui'
cua' ña'an ti lo'o cha' tsu'hue 'in Ndiose. 6 Ticui'
cuaña'an lo'o yu tsa suhue ti, ta cueen 'in yu
si'yana xñi yu cunta 'in yu. 7 Nu'huin culo'o xñan
'in lo'o nchgaa loo cha' tsu'hue, cui' cuaña'an xñi
cunta ña'an culo'o 'in jun lo'o sca cusya nu ñi,
8 lo' chcui' tsaña'an nguiaa cha' nu ñi 'in Ndiose,
si'yana a caja nu chcui' ta si'i ña'an na, hasta lo'o
yu nu ti'i ti' 'in na xijyi'o ti' yu, ñi a caja 'a ña'an ti'
chcui' ca'an can' 'in um. 9 Tsalca jun nu lca nguso,
ta cueen 'in jun si'yana ca ja'an jun 'in x'nan
jun, cunan jun ña'an nu quinu tsu'hue lca tiquee
x'nan jun, lo' a xcuen jun 'in can' cua' ña'an ti,

10 ñi a xñi su'hua yaa' jun na 'in x'nan jun, cui' ca
nu ca ñi cha' 'in jun lo'o nchgaa loo cha', si'yana
cuaña'an tca cu'ni lo'o la ña'an jun cha' tsu'hue
'in Ndiose, Ñi nu ndlo laa 'in na. 11 Can' cha' ncua
chcan' loo cha' tsu'hue 'in Ndiose, si'yana tyi'o
laa nchgaa nten. 12 Cha' tsu'hue can' ndlo'o na 'in
na si'yana xcuan tloo na nchgaa loo cha' ngunan'
nu nchcui ti' nten, lo' tyu'hui na sca chendyu nu
luhui, xñi na cunta 'in na tsaña'an nu nchca ti'
Ndiose, 13 cui' si'yana nta na cha' tsu'hue nu cua'
mdi'in tyaa ñi xa nu ca chcan' loo cha' cuiya' 'in
Jesucristo, Ñi nu ndlo laa 'in na lo' lca ñi Ndiose
nu tlyu lati. 14 Mdyaa ñi 'in ñi si'ya naa nten na,
ña'an ca si'yana tyi'o laa na se'en mda'an na loo
cha' ngunan', lo' suhui ñi 'in na si'yana ca na sca
nten nu tucua tloo ñi 'in, nu su'hua loo nchgaa
tñan tsu'hue. 15 Cui' cha' re culo'o lo' taa cha' tnu
tiquee 'in jun, a cunta tla cha' tyi'in tyaa, lo' a caja
nu xcuan tloo 'in.

3

Quinu luhui na si'ya cha' tsu'hue 'in Ndiose

1 Xu'hua ti' jun si'yana ca ja'an jun 'in bsya
tnu lo'o bsya nu suhue la, tucua jun tñan cha'
nu chcui' can', tsu'hue ntsu'hui tiquee jun cu'ni
jun nchgaa loo tñan tsu'hue. 2 A taja jun 'in ñi
sca tucui, a cunan jun cha' cusuun, cui' ca nu
cuti ti tsa cha' 'in jun, lo' suun ña'an culo'o xñan
jun 'in jun lo'o nchgaa tucui. 3 Si'yana ti' culoo
lo'o nare' ncua na sca nu tinto, m'ni lye' ti' na,
mda'an quinan' yu'hui na, siya' ti mdyaa na 'in
na loo cha' ngunan', nchgaa loo cha' nu nchcui ti'
nten, mda'an na ña'an nu ncua ti' na, a cunta m'ni
jñan ti' na, jui nu mna'an ti'i 'in na lo' cuaña'an
mna'an ti'i na 'in can'. 4 Una ncua chcan' loo cha'
tsu'hue 'in Ndiose, Ñi nu ndlo laa 'in na, tsala
ña'an mña'an 'tnan ti' ñi 'in nten, 5 ngulo laa ñi 'in
na, una si'i si'yana nde'en la tñan tsu'hue nu cua'
m'ni na, cui' ca nu si'ya cha' tsu'hue 'in ñi, a cunta
mjyi'an ñi 'in na lo' m'ni ñi cha' lca na sca nten nu
cui ti, mxitsa'an ñi cha' tiyaa 'in na si'ya Espíritu
nu Luhui 'in ñi, 6 nu cua' mdaa ñi cha'an yu'hui
ni' cusya 'in na si'ya Jesucristo, Ñi nu ndlo laa 'in
na. 7 Si'ya cha' tsu'hue 'in ñi cua' nguinu luhui
na tloo ñi, cuaña'an tca chcuan na chendyu nu a
tsatii 'a 'in na, cui' cha' nu nducua tloo na cua'
ñii. 8 Nde cha' nu ñi, lo' nchca tin' si'yana tyi'in
tya tla cha' re: Jun nu ndiya qui'an ti' 'in Ndiose
su'hua loo jun nchgaa loo cha' tsu'hue. Nde cha'
nu tsu'hue lo' nda yaa' na 'in nchgaa tucui. 9 Una
a sten yu'hui lo'o cha' tinto nu ndlo que nten, cui'
cuaña'an lo'o ña'an nu naan ta nten cula 'in na,
a taa ya' sten lo'o cha' cusuun uta chcui' tyijyin
lo'o ne' si'ya cha' 'in lee, si'yana a ntsu'hui lyoo
cha' can' lo' a la nda yaa' na. 10 Cha' ntsu'hui nu
nchca ti' su'hue ti'in 'in jun ta'a na, chcui' tla lo'o
can' tucua snan ya', lo' cha' a cu'ni cunta cha' can'
siya' ti culo tso' 'in, 11 lo' ca cuiya' ti' si'yana cua'
ngunan' yu'hui can' tsaña'an ngui'ni qui'ya, lo'
ticuii' nso' tucua qui'ya chon'.

Ycui' yu Pablo lo'o Tito sca cunta

12 Xa nu ca'an tñan 'in yu Artemas uta 'in yu
Tíquico tsaa yu se'en ndi'in, cunan ña'an tsaa nu
ndla lati quichen Nicópolis, si'yana can' ntsu'hui
tiqueen ti'in tsaan nu quia ti'in tlya'. 13 Yu Zenas
nu m'ni cha'an cha' 'in lee, lo'o yu Apolo can',
cunan ña'an ta yaa' 'in yu lo'o na nu cunajo'o 'in
yu tucueen tsaa yu, ña'an ca si'yana a sca na tsa
lyijyi 'in yu. 14 Cuaña'an lo'o jun ta'a na, cu'ni
cha'an la jun cu'ni jun nchgaa loo tñan tsu'hue
lo' ta yaa' jun 'in nu 'ni cha' 'in, si'yana ca chcan'
loo tñan nu ngui'ni jun.

Msla' ta'a yu Pablo lo'o yu Tito

15 Nchgaa jun ta'a ndi'in hua re nchcui' cha' jun
'in, cui' cuaña'an chcui' cha' 'in jun tñan loo hua,
nchgaa ta'a tsu'hue na ta'a ndiya qui'an ti' na.
Cui' cha' tsu'hue 'in Ndiose quinu lo'o um cunda
scaa um. Amen.

Filemón

Yu Pablo nchcui' cha' yu 'in Filemón

1 Nan' yu Pablo nu ntsu'hui na'an chcuan si'ya
cha' 'in Jesucristo, chcuaa hua lo'o yu ta'a na
Timoteo ca'an tñan hua sca quityi re 'in um, ñi
Filemón, 'un nu ndyu'hui cuiya' ti' hua 'in, nu sca
loo ti tñan ngui'ni na lo'o um. 2 Nchcui' cha' hua
'in ñi ta'a na Apia, ñi nu ndyu'hui cuiya' ti' hua
'in, a cunta lo'o yu Arquipo, yu nu ta'a nsu'hua na
juesa lo'o tñan 'in Ndiose, lo'o nchgaa la ña'an jun
ta'a na nu ndiyo' ti'in ña'an 'in um. 3 Stina Ndiose
lo'o Ñi X'nan na Jesucristo taa ñi cha' tsu'hue nu
chu'hui ni' cusya 'in um, lo' cu'ni ñi cha' tyi'in
tsu'hue um.

Nsu'hua loo yu Filemón cha' 'in Ndiose

4 Ndyaan xu'hue 'in Ndiose 'ñan, lo' nchgaa ya'
nchcuin' lyi'on 'in ñi ndiya yu'hui tin' 'in um,
5 si'yana nen cha' ña'an ntsu'hui cha' tsu'hue 'in
um, lo'o ña'an nu ndiya qui'an ti' um 'in Ñi X'nan
na Jesús, cui' cuaña'an lca tiquee um lo'o nchgaa
la ña'an jun ta'a na. 6 Njñan 'in Ndiose si'yana lo'o
ña'an nu ndiya qui'an ti' um, cuaña'an qui'ya la
um cunta tsala ña'an tlyu cha' tsu'hue nu cua' jui
'in um si'ya Cristo Jesús. 7 Cui' si'ya cha' tsu'hue
nu ndyi'o tiquee um, can' cha' tsu'hue ntsu'hui
tiquee hua, ndyijyi la cha' tnu tiquee 'in hua, lo'
si'ya um, 'un ñi ta'a na, jui la cha' tnu tiquee 'in
nchgaa la ña'an jun ta'a na.

Yu Pablo ycui' yu cha' 'in Onésimo

8 Siya' ntsu'hui suun 'ñan culon tñan 'in um
lo'o cha' cuiya' 'in Cristo, 9 una tsu'hue lati jñan
cha' tsu'hue 'in um tsaña'an nten nu lca um, nan'
yu Pablo cua' culan, lo' ntsu'huin na'an chcuan
si'ya cha' 'in Jesucristo. 10 Jñan cha' tsu'hue 'in
um si'ya cha' 'in yu Onésimo, yu nu lca ña'an
nchca ti' sca sñen' can, si'yana se'en ntsu'huin
na'an chcuan ya qui'an ti' yu 'in Ndiose. 11 Jui sca
xaa ncua yu sca nu a se'en ña'an cha' 'in, una cua'
ñii tsatlyu tucua tloo na 'in yu. 12 Can' cha' nde
ngua'an tñan 'in yu se'en ndi'in um, cuan xu'hue
um 'in yu tsaña'an nducuan xu'hue um 'ñan nan'.
13 Lca tiqueen ti' quinu la yu lo'on, lo' ta yaa'
yu 'ñan lo'o cunta 'in um se'en ntsu'huin na'an
chcuan si'ya cha' tsu'hue 'in Ndiose nu nchcuin'.
14 Una a ncua tin' cu'nin sca cha' xa nu ti' lyijyi
quitsan' 'in um, cui' ca nu nchca tin' cu'ni um
sca cha' tsu'hue loo nchgaa lca tiquee um, lo' si'i
lo'o juesa. 15 Tina'an si'ya cha' re mdo'o tso' yu
sii' um sca co' xaa, si'yana xitucui yu lo' chcuan
um cunta 'in yu tsala xaa, 16 una si'i ña'an nchca
ti' sca nguso ti, cui' ca nu lyee la cu'ni cunta um
'in yu tsaña'an sca ta'a na nu ndyu'hui cuiya' ti'
na 'in, si'yana cha' nu 'ñan lyee 'a ta'a yu 'ñan,
una nde lyee la tso' nu 'in um, a cunta lca yu
ta'a ndiya qui'an ti' um 'in Ñi X'nan na. 17 Cha'
ñan ti' um lcan ta'a ndiya qui'an ti' um, cuan
xu'hue um 'in yu tsaña'an nducuan xu'hue um
'ñan nan'. 18 Cha' ta nde'en la na m'ni yu lo'o
um uta nducui yu 'in um, xnu um 'in na cunta
'ñan. 19 Nan' yu Pablo, cuin' ngua'an cha' re, nan'
su'huan lyiyan' 'in na 'in um. Ntsu'hui suun 'ñan
chcuin' lo'o um si'yana hasta lo'o cusya 'in um
nducui um 'ñan. 20 Cha' ñi, 'un ñi ta'a na, nchca
tin' si'yana cu'ni um sca cha' tsu'hue lo'on si'ya
cha' 'in Ñi X'nan na, lo' taa um cha' tnu tiquee
'ñan si'yana sca cha' ti 'in na lo'o ñi. 21 A ngui'ni
tucua tin' ngua'an quityi re 'in um si'yana jlyo tin'
lyee lati cu'ni um que ña'an nu nchcuin' lo'o um.
22 A cunta cunan um se'en quinun xa ljyaan se'en
ndi'in um, si'yana nducua tloon ña'an ta'a na lo'o
um tsaña'an nu njñan um 'in Ndiose.

Msla' ta'a yu Pablo lo'o Filemón

23 Nchcui' cha' yu Epafras 'in um, yu nu ta'a
ntsu'huin na'an chcuan si'ya cha' 'in Cristo Jesús.
24 Tsalca yu ta'a ngui'ni hua tñan nchcui' cha'
yu 'in um: Yu Marco, yu Aristarco, yu Demas,
lo'o yu Luca. 25 Cui' cha' tsu'hue 'in Ñi X'nan na
Jesucristo quinu yu'hui ni' cusya 'in um. Amen.

Hebreos

Nchcui' Ndiose lo'o na lo'o cunta 'in Sñe' ñi

1 Ndiose tyun 'a juesa ycui' ñi cua' s'ni, scasca
ña'an ycui' ñi lo'o nu ncua nten cula 'in na
tsaña'an mxiycui' ñi 'in yu ncua nguso 'in ñi, 2 una
ya tucua tsaan, lo' cui' cua' ñii, Ndiose nchcui'
ñi lo'o na lo'o cunta 'in Sñe' ñi, nchgaa loo cha'
mdyaa ñi cunta 'in can', lo' cui' si'ya ñi mtñan
Ndiose chendyu, 3 lca ñi xaa 'in Ndiose, lo' chcui
ña'an lca Ndiose lca ñi, cui' ñi lyi'ya ñi cunta
nchgaa loo cha' si'yana tla cha' cuiya' 'in ñi lo'o
cha' nu nchcui' ñi. Xa cua' mxicuten ñi qui'ya
'in na —yten tucua ñi tso' cueen 'in Ndiose nu
nducua ni' cuaan—. 4 Yato'o ndon loo la cha' 'in
ñi que 'in angujle, si'yana tlyu la cha' cuiya' jui 'in
ñi que 'in can'.

Ndon loo la cha' 'in Sñe' Ndiose que 'in angujle

5 Si'yana ñi sca angujle lo' a juin Ndiose lo'o: —
Nu'huin lca Sñen', lo' nan' lcan Sti cua' ñii—, lo'
nde xca cha' nu a ycui' ñi cha' 'in angujle: —Nan'
ntsu'hui cha' can Sti ñi, lo' cui' ñi ntsu'hui cha' ca
ñi sñen' nan'—. 6 A cunta xa ca'an tñan ñi ycui'
ca Sñe' ñi loo chendyu re, ndeña'an mdi'in tyaa
ñi cha': —Nchgaa angujle 'in Ndiose ntsu'hui cha'
cu'ni tnu 'in can'—. 7 Nde cha' nu m'ni ca'an 'in
angujle can': —Ngui'ni ñi cha' si'yana sca cui'in ti
lca angujle 'in ñi, lo' ngui'ni ñi cha' si'yana sca
quii' ti lca nguso can' 'in ñi—. 8 Una ndeña'an
nguinu scua cha' 'in Sñe' ñi: —Se'en nu ndlo um
tñan, 'un ñi nu lca Ndiose, a ntsu'hui cha' tyii cha'
cuiya' 'in um. Tsaña'an nu ndlo um tñan lca na
sca cha' cuiya' nu ñi. 9 Cui' si'yana nsu'hua loo um
cha' nu ñi, lo' nxcuan tloo um cha' ngunan', can'
cha' ngulo ton Ndiose 'in um, ñi nu lca Ndiose
'in um, lo' m'ni ñi cha' si'yana lyee la ca tsu'hue
chu'hui tiquee um que 'in nchgaa la tucui—. 10 Lo'
ti' juin la ñi: —'Un ñi nu lca X'nan hua, cui' um
mdi'in tyaa suun um chendyu re ti' culoo, lo' ni'
cuaan lca na nu mtñan yaa' um. 11 Ña'aan na
re tsatii cha' 'in na, una 'un ndi'in um tsala xaa,
lo' ña'aan na re nchca cula na tsaña'an nchca
ti' sca te', 12 ntsu'hui cha' xcun' 'in na tsaña'an
nchca ti' sca te', lo' cha'an ña'an na, una 'un
scaña'an ti um, ñi a ntsu'hui cha' tsatii cha' 'in
um—. 13 Si'yana ñi sca angujle lo' a juin Ndiose
lo'o: —Chcua tso' cueen 'ñan lja xicu'nin 'in ta'a
cusuun quinu nde tuquiya'—. 14 ¿Ta si'i nchgaa
angujle lca ña'an nchca ti' sca nguso 'in Ndiose
nu ngua'an tñan ñi ta yaa' 'in tsalca nu ntsu'hui
cha' culo laa ñi 'in?

2

Cha' tlyu lca na tsaña'an tyi'o laa na

1 Can' cha', 'ni cha' nde lyee la su'hua loo na
cha' nu cua' ngune 'in na, cha' si'i nde chcua
tijyo' na sii' cha' can'. 2 Cha' tla nguinu scua cha'
nu ycui' angujle nu hasta m'ni cha' mdijin nu
ti'i nchgaa nu msti quiya' lo' a ncua ja'an 'in na,
3 ¿ña'an la ca nare', cha' a su'hua loo na sca cha'
nu tlyu nu ntsu'hui cha' culo laa 'in na? Cui' cha'
re lca na cha' nu ycui' Ñi X'nan na culo nducua
la, lo' nten nu ngune 'in cha' re mxnu scua tla
ne' 'in na lo'o na, 4 Ndiose mdaa ñi ca ñi suun
lo'o cha' nu mda'an ycui' jun can' lo'o scasca
cha' nu tnu nu m'ni ñi, cha' nu cuhue ti' ne', lo'
ncua chcan' loo scasca cha' cuiya' 'in ñi, a cunta
Espíritu nu Luhui 'in ñi mtsa scasca cha' cuiya' 'in
jun tsaña'an nu ncua ti' ñi. Ñi nu mducua suun
cha' tyi'o laa na 5 Si'yana Ndiose a mxnu ñi cha'
cuiya' yaa' angujle nu culo tñan chendyu tiyaa
xaa, tsaña'an cha' nu mdyisnan nchcui' na cua'
ñii. 6 Una ntsu'hui nu ycui' sca cha', lo' ndeña'an
nguinu scua na: ¿—Tucui lca yu qui'yu, si'yana
chu'hui yuhue ti' um 'in yu, lo' tucui lca sñe' yu
si'yana su'hua loo um 'in? 7 Sca co' xaa m'ni lyo'
la um 'in yu que 'in angujle, una yato'o mscuen
cuaan um 'in yu lo' msu'hua loo um 'in yu, mdaa
um cha' cuiya' 'in yu si'yana culo yu tñan nchgaa
na nu mtñan yaa' um, 8 a sca cha' ta a nguinu nde
tuquiya' yu—. Cha' cuaña'an mxnu ñi nchgaa loo
cha' yaa' yu, a sca cha' ta a nguinu cunta 'in yu
xacan', una ti' lyijyi ca chcan' loo cha' si'yana culo
yu tñan nchgaa loo cha'. 9 Una cua' nan' 'ya na
'in Jesús, —ñi nu m'ni lyo' la Ndiose 'in que 'in
angujle, una cua' ñii mscuen cuaan ñi 'in can',
msu'hua loo ñi 'in— si'ya cha' nu mdijin ñi nu ti'i
xa ngujui ñi, lo' si'ya cha' tsu'hue nu m'ni Ndiose
lo'o nchgaa nten m'ni ñi cha' ngujui can' tñan loo
na. 10 Ndiose ntsu'hui ñi cunta nchgaa loo cha',
lo' si'ya ñi nguia' nchgaa loo na, lo' mdo'o tiquee
ñi tsa lo'o ñi qui'an 'a nten nu ca sñe' ñi la ni'
cuaan, can' cha' ntsu'hui suun 'in ñi mdaa ñi cha'
cuiya' mdijin Jesús nu ti'i, lo' cuaña'an cu'ni chcui
ñi cha' 'in can', ñi nu mducua suun cha' tyi'o laa
nten. 11 Si'yana ñi nu ngui'ni cha' nguinu luhui
nten tloo Ndiose, lo' nu cua' mxnu luhui ñi 'in
can' sca sti ti ñi lo'o, can' cha' a nxijyi'o ti' ñi
chcui' ñi lo'o can' lca ta'a ngula ñi, 12 lo' ndeña'an
juin ñi: —Chcuin' lo'o ta'an tucui ca lca um, lo'

lja se'en ndiyo' ti'in hua taan loo um—. 13 Nde
xca cha' nu ycui' ñi: —Nan' tyi'in tyaan quiloon
'in Ndiose—. Lo' xiya' juin ñi: —Ña'an jan ñi, nde
ndi'in nan' lo'o sñe' Ndiose nu mdaa ñi 'ñan—.
14 Tsaña'an nu lca na cunan' nten chendyu, cui'
cuaña'an ncua ñi ycui' ñi, lo' ngujui ñi si'yana
cujlyo ñi 'in laxa'an nu ntsu'hui cha' cuiya' 'in
lo'o cha' ndyija, 15 lo' culo laa ñi 'in nchgaa nu
nsñi su'hua yaa' cha' ndyija 'in lja nu nda'an ytsen
can' loo chendyu re. 16 Cua' jlyo ti' na si'yana
a yu'hui yuhue ti' ñi 'in angujle, cui' ca nu —
msu'hua yuhue ti' tiquee ñi 'in sñe' ta nten 'in
Abraham—. 17 Can' cha' m'ni 'a cha' m'ni ñi 'in
ñi tsaña'an ndi'in cha' 'in ta'a ñi lo'o nchgaa loo
cha', ña'an ca si'yana ña'an 'tnan ti' ñi 'in nten lo'
ca ñi sca nu ndon loo lati nu nsu'hua loo tñan 'in
Ndiose, lo' xicuten ñi qui'ya 'in na. 18 Loo nu ycui'
ñi mdijin ñi scasca nu ti'i, can' cha' nchca 'in ñi ta
yaa' ñi 'in nchgaa nu ndijin cha'.

3

Ndon loo la Cristo que 'in Moisé

1 Can' cha', 'un jun ta'a na nu cua' msuhui
Ndiose 'in, 'un nu cua' msi'ya Ndiose 'in quiaa
nde ni' cuaan, su'hua loo um 'in Cristo Jesús, ñi
nu ndiya qui'an ti' na, ñi nu ngua'an tñan Ndiose
'in, cui' ñi nu ndon loo lati nu njñan cha' 'in na
tloo Ndiose. 2 Ñi ndi'in cha' 'in ñi lo'o Ndiose nu
ngulo ton 'in ñi, tsaña'an —ñi ndi'in cha' 'in Moisé
lo'o nchgaa tñan nu mdaa Ndiose 'in lja ta nten
'in ñi—. 3 Una Jesús lyee la ndon loo cha' 'in ñi
que 'in Moisé, si'yana tsaña'an ndi'in cha' 'in sca
na'an, a ntsu'hui lyoo la na que nu nxiton 'in na.
4 Nchgaa na'an jui nu mtñan 'in na, una Ndiose
lca nu mdi'in tyaa suun nchgaa loo cha'. 5 Cha' ñi
si'yana yu Moisé ncua yu sca nguso 'in Ndiose, lo'
msu'hua loo yu nchgaa tñan nu mdaa ñi 'in yu lja
ta nten 'in ñi, si'yana taa yu suun ña'an cha' nu
cu'ni ñi tiyaa xaa. 6 Una Cristo ña'an Sñe' Ndiose
lca ñi, ndlo ñi tñan na'an 'in ñi, lo' na'an can' lca
nare', una cha' xñi ton tla na 'in na, lo' a cu'ni
na'an ti' na lo'o cha' nu nta na, tsu'hue ntsu'hui
tiquee na tsaya' tyi'o na loo chendyu re.

Mdaa Ndiose sca se'en xitñan' quichen 'in ñi

7 Can' cha' ndeña'an nchcui' Espíritu nu Luhui
'in Ndiose: —Cua' ñii cha' cua na ton nscan um
cha' nu nchcui' Ndiose, 8 ñi a cu'ni tla um cusya 'in
um, tsaña'an m'ni lye' ti' um lja mda'an um se'en
ngutyi can', 9 se'en mdaa nten cula 'in um cha'
nsin' ti' 'ñan, ngunan ña'an nxiscuen tique' 'ñan,
lo' siya' na'an tloo ne' cha' nu tnu m'nin ni' tucua
yla yjan can'. 10 Si'ya cha' can' ngulu'un 'a tin' lo'o
ta nten can', lo' nen: Scaña'an ti ngui'ni tucua ti'
cusya 'in ne', lo' a nchca su'hua loo ne' tucueen
nu 'ñan. 11 Can' cha' ycui' nsin' tin' lo' mdi'in
tyaan sca cha' lo'o ne' si'yana a sten ne' se'en
ntsu'hui cha' xitñan'—. 12 'Un jun ta'a na, xñi um
cunta si'yana ñi sca um lo' a sten cha' ngunan'
ni' cusya 'in um uta cu'ni tucua ti' um lo' tsato'o
chcua tijyo' um sii' Ndiose, ñi nu lo'o ca, 13 cui' ca
nu taa um cha' tnu tiquee 'in ta'a um cunda scaa
tsaan, lja nu ti' ndyijyi xaa ña'an nchca ti' cua'
ñii, si'yana ñi sca um a ca tla cusya 'in um si'ya
cha' cuiñi nu ljyaan loo qui'ya. 14 Nare' cua' m'ni
ca'an 'in na lo'o tso' 'in Cristo, cha' xñi ton tla na
'in na lo'o cha' nu ya qui'an ti' na ti' culoo, tsaya'
nu tyi'o na loo chendyu re, 15 tsaña'an nchcui'
quityi 'in Ndiose: —Cha' cua na ton nscan um
cua' ñii cha' nu nchcui' Ndiose, ñi a cu'ni tla um
cusya 'in um, tsaña'an nu cua' m'ni lye' ti' um—.
16 ¿Ti nu ngune 'in lo' m'ni lye' ti' cha' nu ycui'
Ndiose? ¿Ta si'i nchgaa nten nu mdo'o lo'o Moisé
se'en lca Egipto? 17 ¿Ti nu si'ya yten cha' nsin'
ti' tiquee Ndiose tsani' tucua yla yjan? ¿Ta si'i nu
m'ni qui'ya can', cui' tsalca nu ngujui se'en ngutyi
can'? 18 ¿Ti nu lo'o mdi'in tyaa ñi cha' si'yana a
sten se'en ntsu'hui cha' xitñan' ñi? ¿Ta si'i nten
nu a ncua ja'an can'? 19 Ndyi'ya na cunta ñi cha'
a ncua sten ne', cui' si'yana a ya qui'an ti' ne' 'in
Ndiose.

4

1 Can' cha' chu'hui sca ytsen ni' cusya 'in na,
lja nu ti' nscua cha' nu cua' mdi'in tyaa Ndiose
si'yana tca sten na se'en mdaa ñi xitñan' na, ña'an
tu' tsato'o a chcuan um cunta cha' tsu'hue can'.
2 Si'yana lo'o nare' jui nu ycui' cha' tsu'hue 'in
Ndiose tsaña'an yato'o 'in ne' can', una cua cha'
ti ngune 'in ne' si'yana a ya qui'an ti' ne'. 3 Una
tsalca naa ne' nu ndiya qui'an ti', cua' m'ni ca'an
'in na se'en mdaa Ndiose xitñan' na, si'yana cui'
ñi m'ni tyi'ya ñi se'en can' xa juin ñi: —Can' cha'
ycui' nsin' tin' lo' mdi'in tyaan sca cha' lo'o ne'
si'yana a sten ne' se'en ntsu'hui cha' xitñan'—
. Xa ycui' ñi cha' re cua' lca nchgaa tñan 'in
ñi ti' xa mtñan ñi chendyu. 4 Nde xca cha' nu
ycui' ñi cha' 'in tsaan nu mxitñan' ñi: —Ndiose
m'ni tyii ñi nchgaa tñan 'in ñi, lo' mxitñan' ñi nu
cua' nchca cati tsaan—. 5 Lo' xiya' m'ni tyi'ya ñi
se'en can' xa juin ñi: —A sten ne' se'en ntsu'hui
cha' xitñan'—. 6 Can' cha' ca cuiya' ti' na si'yana
ntsu'hui nu ti' lyijyi sten se'en can', si'yana nten
nu ngune 'in cha' tsu'hue re ti' culoo, a yten ne'

si'ya cha' lye' ti' 'in ne', 7 can' cha' xiya' mdi'in
tyaa ñi xca tsaan, ña'an nchca ti' cua' ñii, tsaña'an
mxiycui' ñi 'in yu Davi, lo' juin ñi: —Cha' cua na
ton nscan um cua' ñii cha' nu nchcui' Ndiose, ñi
a cu'ni tla um cusya 'in um—. 8 Cha' yu Josué
yten lo'o yu 'in nten can' se'en ntsu'hui cha'
xitñan' ne', a tyi'in tyaa 'a ñi xca tsaan nde loo
la. 9 Ca cuiya' ti' na si'yana quichen 'in Ndiose ti'
nducua tloo jun sten jun se'en nu ntsu'hui cha'
xitñan' jun. 10 Tsalca nu cua' yten se'en nu mdaa
Ndiose xitñan', cui' si'yana cua' ngula' ti' lo'o
tñan 'in, tsaña'an mxitñan' Ndiose lo'o tñan 'in
ñi. 11 Can' cha' taa na juesa sten na se'en ntsu'hui
cha' xitñan' na, lo' a cu'ni lye' ti' na ña'an nu m'ni
ne' can'. 12 Si'yana ycha' Ndiose lo'o ca na lo' tla
cha' 'in na, lyee la cha na que 'in spada nu chcua
tso' cha, nguiten na la ni' cusya 'in na lo' nsla
ti'in na cha' tiyaa 'in na se'en nu qui'ñi lati, lo'
ndlyohui na lo'o ña'an nu lca tiquee na. 13 Ñi sca
na nu mtñan Ndiose, a tca chu'hui cutsi' na tloo
ñi, cui' ca nu nchgaa loo na ndi'in la tloo ñi siya'
ti, ñi nu ntsu'hui cha' tyaa na cunta tloo tiyaa xaa.

Scati Jesús nsuhui cha' 'in na tloo Ndiose

14 Si'yana cua' yten sca nu ndon loo lati la tloo
Ndiose lo'o cunta 'in na, cui' Jesús nu lca Sñe'
Ndiose, can' cha' xñi ton tla na 'in na lo'o cha'
nu cua' ya qui'an ti' na. 15 Si'yana ñi nu ndon
tiyaa can', nu ndon loo lati nu ndyi'o cha' 'in
na tloo Ndiose, a lca ñi sca nu a ndii ti' cha' nu
ndijin na, cui' ca nu cua' mdijin ñi scasca loo cha'
tsaña'an cha' nu ndijin na, una a siya' m'ni ñi
qui'ya. 16 Can' cha' cu'ni tnu tiquee na tsaa na cui'
la se'en nducua ñi, cui' ñi nu ntsu'hui cha' tsu'hue
'in, ña'an ca si'yana ña'an 'tnan ti' ñi 'in na, lo' ta
yaa' ñi 'in na xa ndijin na cha'.

5

1 Si'yana sca yu nu ndlo ca tñan ni' lyaa, ndlo
ton nten quichen 'in yu si'yana tyi'o yu cha' 'in
ne' tloo Ndiose, ti'in tyaa yu lcuan tloo ñi, lo'
tiquin tucua yu 'ni si'ya qui'ya 'in ne'. 2 Ntsu'hui
cha' tlyu ti' 'in yu lo'o sca nu chin' cha' 'in uta lo'o
sca nu a nscua se'en cha' 'in, si'yana lo'o yu ndii
ti' yu na'an ti' yu. 3 Can' cha' 'ni cha' tiquin tucua
yu 'ni tloo Ndiose si'ya qui'ya 'in yu, a cunta si'ya
cha' 'in nten. 4 Ñi sca tucui lo' a tca tyon lo'o cha'
cuiya' re si'ya cha' 'in ti, cui' ca nu Ndiose ndi'in
tyaa 'in can', tsaña'an m'ni ñi lo'o yu Aaron. 5 Cui'
cuaña'an Cristo a mdi'in tyaa ñi 'in ñi ca ñi sca nu
ndon loo lati nu cu'ni tñan 'in Ndiose, cui' ca nu
ndeña'an juin Ndiose 'in ñi: —Nu'huin lca Sñen',
lo' nan' lcan Sti cua' ñii—. 6 Ndeña'an nchcui' xca
se'en loo quityi can': —Nu'huin lca nu cu'ni tñan
'ñan tsala xaa, tsaña'an cha' cuiya' nu ndon lo'o
Melquisedec—. 7 Xa mda'an Cristo loo chendyu re
mjñan ñi cha' tsu'hue 'in Ndiose, hasta lo'o tyi'a
quiloo ñi nguilo xa ycui' cueen ñi lo'o nu tca culaa
'in ñi loo cha' ndyija, lo' m'ni cunta Ndiose cha'
nu ycui' ñi si'yana m'ni suun ñi 'in ñi. 8 Siya' lca
ñi Sñe' Ndiose, una m'ni cha'an ñi lo'o scasca cha'
nu mdijin ñi lo' ncua ja'an ñi 'in Sti ñi. 9 Xa cua'
mda'a nchgaa tñan nu mdo'o 'in ñi, mducua suun
ñi cha' nu tyi'o laa nten tsala xaa, nchgaa nu ca
ja'an 'in ñi, 10 lo' mdi'in tyaa Ndiose 'in ñi lca ñi
sca nu ndon loo lati nu cu'ni tñan 'in ñi lo'o cha'
cuiya' nu ndon lo'o Melquisedec.

A tyi'o tso' na sii' Cristo

11 Chon' cha' re qui'an 'a cha' tca chcui' na,
lo' tucui 'a ña'an tyi'o scua la na, si'yana que' 'a
ndyi'ya um cunta 'in na. 12 Ta si'i na cua' nga'an
cha' culo'o um 'in xca tucui, cua' yaa ña'an s'ni la
ngui'ni cha'an um cha' re, una nde nducua tloo
um caja nu culo'o 'in um cha' 'in Ndiose lo' xiya'
tyisnan cu'ni cha'an um cha' nu n'ni cha'an sca
nu cui ti, ti' nchca ti' um co'o um styi' loo nu
nga'an cha' cunajo'o 'in um na nu cua' ngula la.
13 Tsalca nu ti' ndyi'yo styi' a ndyi'ya cunta cha'
nu ñi 'in Ndiose, si'yana ti' cune' can'. 14 Una sca
nten nu cua' ngula ton, 'ni cha' 'in lo'o sca na
nu cua' ngula la, lca can' sca nu cua' ndon tiyaa,
lo' tca culohui can' ti ña'an cha' nu tsu'hue lo' ti
ña'an cha' nu a tsu'hue.

6

1 Cua' s'ni mdyisnan na lo'o cha' 'in Cristo, can'
cha' taa na juesa tsaa na nde loo la tsaya' nu cula
ton na, lo' si'i nu xitucui na xiya' ña'an ntsu'hui
cha' xilo'o chon' na qui'ya, uta tsa qui'an ti' na
'in Ndiose, 2 lo'o cha' nu chcua tya na, uta xa
ndyi'in tyaa ne' yaa' ne' 'in na, ta lo'o ña'an nu
ntsu'hui cha' tyiqui'o ne' ngujui, uta si'yana ca
xñan bsya 'in ne' lo' tyijyin ne' nu ti'i tsala xaa.
3 Tsa quiñan na nde loo, una cha' Ndiose taa ñi
cha' cuiya'. 4 Si'yana sca nu cua' m'ni cha'an,
lo' ncuan xu'hue cha' tsu'hue 'in Ndiose tsatlyu
lo'o Espíritu nu Luhui 'in ñi, 5 a cunta cua' ngüi
ti' can' tsala ña'an tsu'hue ycha' Ndiose, lo' tsala
xaa ntsu'hui cha' cuiya' 'in ñi, 6 lo' cha' tyi'o tso'
can', a caja nu xiton 'in lo' xitsa'an cha' tiyaa 'in
xiya', si'yana ña'an loo cha' xiya' jyi'in ca'an can'
'in Sñe' Ndiose loo cusi, se'en nu tyi'o cha' jyi'o
'in ñi tloo nchgaa nten. 7 Nguiaa cha' 'in can'
tsaña'an nguiaa cha' 'in sca yuu se'en nu tsu'hue

ndyi'ya quioo, tsu'hue 'a nchca tñan na nu nguita
'in na, can' nchca chcan' loo cha' tsu'hue nu ndaa
Ndiose. 8 Una sca loo yuu se'en nu nchu ti'in
quiche', a sca cunta ntsu'hui 'in na, chen nchcui
caan yuhue' 'in na lo' tsato'o squin na. 9 Cunta
cha' nu 'in um, 'un jun ta'a na nu ndyu'hui cuiya'
ti' hua 'in, siya' cuaña'an ycui' hua lo'o um, una
nducua tloo hua qui'ni ca'an 'in um lo'o cha'
tsu'hue nu taa Ndiose 'in nu ntsu'hui cha' tyi'o
laa. 10 Si'yana Ndiose ñi ndi'in cha' 'in ñi, lo' a
njlya ti' ñi tñan nu ngui'ni um si'ya cha' 'in ñi,
cui' cha' tsu'hue nu ndyi'o tiquee um tsaña'an
nda yaa' um 'in jun ta'a na, lo' ngui'ni um 'in na
hasta cua' ñii. 11 Una nducua tloo hua si'yana
cunda scaa um nde lyee la tyi'o tiquee um lo'o
cha' nu nta um, tsaya' chcuan um cunta 'in na xa
tsatii cha' nu nchca loo chendyu re, 12 lo' a taa
um ya' ca ndaja ti' um, cui' ca nu cu'ni cha'an
um 'in scasca nu nchcuan cunta cha' nu mdi'in
tyaa Ndiose, si'ya cha' nu ndiya qui'an ti' lo' a n'ni
na'an ti'. 13 Xa mdi'in tyaa Ndiose sca cha' lo'o
Abraham, a jui xca nu ndon loo la cu'ni tyi'ya ñi,
cui' ca nu ticuii' 'in ñi m'ni tyi'ya ñi, 14 lo' juin ñi
'in yu: —Nu cha' ñi s'ni nan' cu'nin tsu'hue lo'o,
lo' cu'nin cha' ca qui'an sñe'—. 15 Loo nu yu'hui
cha' tlyu ti' 'in yu mta yu cha' nu cua' mdi'in tyaa
Ndiose, can' cha' m'ni ca'an cha' tsu'hue can' 'in
yu. 16 Nten chendyu xa ndyi'in tya tla ne' sca cha',
'ni cha' n'ni tyi'ya ne' 'in xca tucui nu ndon loo
la que 'in ne', lo' siya' lyee la nchcui' tyijyin ne',
una cui' xaa nxi'yu co' cha' nu nchcui' ne' si'ya
cha' nu ndyi'in tya tla ne' can'. 17 Can' cha' Ndiose
mdi'in tyaa tla ñi cha' lo'o Abraham, si'yana ncua
lca tiquee ñi culyo scua la ñi cha' nu ycui' ñi, lo'
a cu'ni tucua ti' nchgaa nu ntsu'hui cha' qui'ni
ca'an cha' tsu'hue can' 'in. 18 Nde tucua cha' nu
a caja nu xitsa'an: Tsaña'an m'ni tyi'ya ñi 'in ñi
ticuii' ñi lo'o cha' nu mdi'in tyaa ñi can'. Lo'
si'yana Ndiose a tca cuiñi ñi, nde lyee la ndyijyi
cha' tnu tiquee 'in na, tsalca naa nu cua' mxnu
ca'an chon' cha' nu a tsu'hue, ña'an ca si'yana tca
chcuan na cunta cha' nu cua' mdi'in tyaa ñi lo'o
na. 19 Cha' re nda yaa' 'in cusya 'in na si'yana a
tyi'o tso' na, lo' si'ya cha' re tca sten na la tloo
ñi, 20 cui' ni' cuaan se'en yten Jesús culo nducua
la que 'in nare', —ñi nu ndon loo cu'ni tñan 'in
Ndiose tsala xaa, tsaña'an cha' cuiya' nu ndon lo'o
Melquisedec—.

7

Cha' 'in Melquisedec nu m'ni tñan 'in Ndiose

1 —Yu Melquisedec ncua yu Ree 'in quichen
Salem, lo' m'ni yu tñan 'in Ndiose, ñi nu tlyu
lati. Yato'o xa mxitucui yu Abraham m'ni yu
canan 'in xca ta ree can', yu Melquisedec can' ya
ycua 'in Abraham, lo' mjñan yu 'in Ndiose si'yana
ta yaa' ñi 'in Abraham—. 2 Xacan' yu Abraham
sca se'en mdi'in tyaa yu scaa ta lcuan, na nu
ngulyaa yu se'en yaa yu cusuun, lo' mdaa yu 'in
na 'in Melquisedec. Nii Melquisedec nchca ti' na
chcui' na culo nducua la: Ree nu ñi ndi'in cha'
'in, a cunta nchca ti' na chcui' na Ree 'in quichen
Salem, Ree nu n'ni cha ndyi'in tsu'hue nten. 3 Yu
Melquisedec can' a yu'hui nten cula 'in yu, ñi
ta nten 'in yu, a chcan' ñi xaa ngula yu uta ñi
xaa ngujui yu, ncua yu tsaña'an nguiaa cha' 'in
Sñe' Ndiose, lo' tsala xaa tucua tloo Ndiose 'in yu.
4 Can' cha' quiñan tsu'hue ca ti' um, tsala ña'an
tlyu cha' cuiya' ndon lo'o yu, hasta Abraham nu
ncua nten cula 'in na lo' mdaa lcuan 'in yu, cui' na
nu tsu'hue lati nu ngulyaa yu se'en yaa yu cusuun.
5 Tsalca nu ngui'ni tñan 'in Ndiose, cui' nu lca
ta nten 'in Levi, ntsu'hui suun 'in yu chcuan yu
cunta sca ta lcuan nu ndaa nten quichen 'in yu
tsaña'an cha' nu nchcui' lee, cui' nten nu ti' nchca
ta'a yu tsatlyu lo'o tso' 'in Abraham nu ncua nten
cula 'in ne'. 6 Una yu Melquisedec can', siya' a
tucui nchca yu 'in ta nten 'in Levi, una mchcuan
yu cunta sca ta lcuan nu mdaa Abraham 'in yu,
xacan' mjñan yu 'in Ndiose si'yana ta yaa' ñi 'in
Abraham, nu cua' m'ni ca'an cha' tsu'hue can'
'in. 7 La ndi'in cha' re si'yana sca nu ndon loo
lati yato'o mcuan yu 'in sca nu 'ya la ndi'in cha'
'in. 8 Loo chendyu re nchcuan ne' cunta lcuan nu
ndaa ticui' ta'a nten ne' nu ntsu'hui cha' tsatii
cha' 'in, una yu Melquisedec nguinu scua cha'
si'yana lo'o ca yu. 9 Tca chcui' na si'yana xa nu
mdaa Abraham sca lcuan 'in Melquisedec, ña'an
loo cha' 'in Levi mdaa yu 'in na, nu ntsu'hui
suun 'in chcuan cunta lcuan can', 10 si'yana loo
chendyu 'in yu Abraham ca ntsu'hui cha' caan
Levi, lo' a nchca tiyaan yu chendyu xa ya ycua
yu Melquisedec can' 'in Abraham. 11 Cha' cua na
tloo Ndiose nguinu scua tla cha' 'in Levi tsaña'an
cha' cuiya' nu mdon lo'o yu (si'yana lo'o cunta
'in yu m'ni cha'an ne' cha' 'in lee), a 'ni 'a cha'
ti' tyi'o ton xca nu cu'ni tñan 'in Ndiose tsaña'an
tlyu cha' cuiya' nu ndon lo'o yu Melquisedec, una
si'i loo ta nten 'in yu Aaron ntsu'hui cha' tyi'o ton
can'. 12 Si'yana cha' tyi'o ton xca nu cu'ni tñan
'in Ndiose, 'ni cha' lo'o lee can' cha'an na xacan'.
13 Una ñi nu nchcui' na cha' 'in re, loo xca ta ne'

Israel yaan ñi, lo' a m'ni ca'an 'in ta nten can'
lo'o tñan nu 'in Ndiose. 14 Nchgaa na jlyo ti' na
si'yana Ñi X'nan na yaan ñi loo ta nten 'in Judá,
lo' a siya' ycui' Moisé cha' 'in ta nten can' si'yana
sten ne' loo tñan 'in Ndiose. 15 La 'a ndi'in cha'
re, cha' cuaña'an mdo'o ton xca nu sten loo tñan
'in Ndiose, tsaña'an ndi'in cha' 'in Melquisedec,
16 una si'i lo'o cunta 'in lee can' mdo'o ton ñi,
uta si'yana lca ñi ta nten nu ntsu'hui cha' chcuan
cunta tñan can', cui' ca nu mdo'o ton ñi si'ya sca
cha' cuiya' nu tlyu nu a ntsu'hui cha' tsatii cha'
'in. 17 Si'yana ndeña'an ndaa Ndiose suun cha'
'in ñi: —Nu'huin lca nu cu'ni tñan 'ñan tsala xaa,
tsaña'an cha' cuiya' nu ndon lo'o Melquisedec—
. 18 Nchca chcan' ña'an si'yana nchgaa cha' nu
mxnu scua Ndiose ti' culoo cua' nguinu ca'an
chon' na, si'yana a juesa 'in na, ñi a ncua culo laa
na 'in na, 19 (si'yana lee can' a ncua 'in na cu'ni
chu'hue na cha' 'in na tloo Ndiose), una chon'
cha' re cua' mdi'in tyaa ñi sca cha' nu tsu'hue
lati nu tca tsa lo'o 'in na la tloo Ndiose. 20 Xa
nu mdi'in tyaa ñi cha' re, m'ni tyi'ya ñi 'in ñi,
21 una nchgaa la ña'an yu nu mdo'o ton nu sten
loo tñan 'in ñi, a tucui nu m'ni tyi'ya 'in ñi xacan',
una xa mdo'o ton ñi re, ndeña'an nguinu scua
cha' nu ycui' Ndiose: —Ñi X'nan na m'ni tyi'ya
ñi 'in ñi, lo' a ntsu'hui cha' xitsa'an ñi cha' nu
cua' mdi'in tyaa ñi—, lo' juin ñi: —Nu'huin lca sca
nu cu'ni tñan 'ñan tsala xaa, tsaña'an cha' cuiya'
nu ndon lo'o Melquisedec—. 22 Nde nchca chcan'
ña'an si'yana nguinu scua sca cha' nu tsu'hue lati
lo'o na, lo' Jesús lca ñi cuiya' nu cua' mdi'in tyaa
Ndiose si'yana tca chcuan na cha' tsu'hue can'.
23 Una nchgaa la ña'an yu nu m'ni tñan 'in Ndiose,
cui' xaa nxi'yu co' tñan nu ngui'ni yu si'ya cha'
ndyija can', can' cha' scasca yu yten yu loo tñan
can', 24 una Jesús si'yana ndi'in ñi tsala xaa, a
ntsu'hui cha' xi'yu co' tñan nu ngui'ni ñi, 25 can'
cha' nchca 'in ñi culo laa ca ñi 'in tsalca nu tiyaa
tloo Ndiose si'ya cha' cuiya' 'in ñi, ndi'in ñi tsala
xaa lo' njñan ñi 'in Ndiose si'ya cha' 'in can'. 26 Sca
ñi nu ndon loo la nu ngui'ni tñan nu cuaña'an, 'ni
cha' 'in na lo'o ñi si'yana lca ñi sca nu cua' mdo'o
hui 'in Ndiose, luhui cha' tiyaa 'in ñi, a sca qui'ya
nducui ncha'an 'in ñi, ñi sca coo', ñi a nguiaa cha'
'in ñi ña'an nten qui'ya chendyu, mchcuan ñi sca
cha' cuiya' nu tlyu la ni' cuaan. 27 Ñi a ntsu'hui
cha' tiquin tucua ñi 'ni tloo Ndiose cunda scaa
tsaan tsaña'an m'ni nchgaa la ña'an yu nu ndon
loo can', culo nducua la si'ya qui'ya 'in yu, xacan'
si'ya qui'ya 'in nten quichen, una Jesús xa mdyaa
ñi 'in ñi, siya' ti mxicuten ñi qui'ya 'in na tloo
Ndiose. 28 Si'yana cunta 'in lee chacui' nten nu
jo'o ndi'in cha' 'in nchcuan cunta tñan 'in Ndiose,
una nde loo la can' xa cua' m'ni tyi'ya ñi 'in ñi,
ngulo ton ñi 'in Sñe' ñi, cui' sca nu m'ni chcui ñi
cha' 'in tsala xaa.

8

Ndyi'o Jesús cha' 'in na si'ya cha' nu cui ti

1 Cha' nu ndon loo lati nu ljyan nchcui' na,
si'yana cua' mdo'o ton sca nu tyi'o cha' 'in na
tloo Ndiose, ñi nu cua' yten tucua tso' cueen se'en
ndlo Ndiose tñan ni' cuaan, 2 lo' lca ñi sca nu lyi'ya
loo se'en luhui 'a 'in Ndiose, ycui' ca te' na'an
nu mxiton Ñi X'nan na, lo' si'i lo'o juesa 'in nten
chendyu. 3 Si'yana nchgaa la ña'an yu nu ndyi'o
cha' 'in nten tloo Ndiose, ndyi'o ton yu si'yana tsa
lo'o yu lcuan lo' tiquin tucua yu 'ni tloo Ndiose,
can' cha' lo'o Jesús m'ni cha' ya lo'o sca lcuan tloo
ñi. 4 Cha' cua na ti' ndi'in Jesús loo chendyu re, ñi
a cu'ni ñi tñan re, si'yana cua' lca yu nu ndyi'an
lo'o lcuan tloo Ndiose tsaña'an nchcui' lee. 5 Tñan
nu ngui'ni yu can' lca na sca lcuin uta sca xñii cha'
nu nchca la ni' cuaan, si'yana nde cha' ngulo'o
Ndiose 'in Moisé xa ntsu'hui cha' tsaa' te' na'an
can', lo' juin ñi 'in yu: —Xñi cunta si'yana tñan 'in
na chcui na'an lcuin nu na'an xa ndon loo qui'ya
Sinaí—. 6 Una tñan nu mchcuan Jesús cunta, tla la
nscua cha' 'in na si'yana cui' ñi ndo'o ñi cha' 'in na
tloo Ndiose. Cha' nu mxnu scua ñi re ndon loo la
na, lo' ljyan lo'o na qui'an la cha' tsu'hue 'in na.
7 Cha' cua na mdo'o scua ne' lo'o cha' nu mxnu
Ndiose ti' culoo, a ntsu'hui 'a cha' ti' caan xca
cha' nde loo la can'. 8 Si'yana ndeña'an ngusun
lo'o Ndiose 'in ne': —Ña'an jan ñi, cua' ljyaan sca
tsaan, juin Ñi X'nan na, xa nu tyi'in tyaan sca cha'
nu cui ti lo'o ne' Israel, a cunta lo'o Judá. 9 Una si'i
ña'an cha' mdi'in tyaan lo'o nu ncua nten cula 'in
ne', xa msñin yaa' ne' lo' ngulyoon 'in ne' se'en
lca Egipto. Lo' si'yana a mxu'hua se'en ne' cha' nu
mdi'in tyaan, can' cha' a yu'hui yuhue 'a tin' 'in
ne', juin Ñi X'nan na. 10 Can' cha' nde tyi'in tyaan
sca cha' lo'o ne' Israel, xa cua' mdijin tsaan can',
juin Ñi X'nan na. Quinu yu'hui cha' nu ngulon
tñan ni' cha' tiyaa 'in ne', a cunta quinu scua na
ni' cusya 'in ne'. Nan' can Ndiose nu chu'hui
cunta 'in ne', lo' ca ne' quichen 'ñan. 11 Ñi a 'ni
'a cha' ti' caja nu culo'o 'in ta'a nten ne' uta 'in
ta'a ngula ne' ña'an ndi'in cha' 'in Ndiose, ta ljuin
can': ¿Ta jlyo ti' um cha' 'in Ñi X'nan na? Si'yana
nchgaa tucui chu'hui lyoo 'ñan, ti' nu suhue lati

hasta lo'o nu cula. 12 Xicuten qui'ya 'in ne', lo' a
quia yu'hui 'a tin' qui'ya m'ni ne' lo'o cha' lye' ti'
'in ne'—. 13 Xa juin ñi si'yana cua' mdi'in tyaa ñi
sca cha' nu cui ti, cui' si'yana cua' mdijin cha' nu
mxnu scua ñi ti' culoo, lo' sca na nu cua' nguiaa
ndijin cha' 'in, nchca cula na si'yana cua' nchcui
cuii' cha' lyijyi yu'hui na.

9

1 Cha' nu cua' mdi'in tyaa Ndiose ti' culoo, cua'
lca ña'an ntsu'hui cha' cu'ni tnu ne' 'in ñi a cunta
nguia' sca te' na'an se'en nu luhui 'in ñi. 2 Si'yana
ndeña'an nguia' te' na'an can': Culoo se'en can'
ndlo'o naan ne' 'in na Sca Se'en nu Luhui, can'
ndon se'en nchcua quii' ndiquin, lo'o msa se'en
nchcua jaslya nu cua' mcuan 'in Ndiose. 3 Ticui'
ni' te' na'an can' nducui ndijin sca te' tlu'hue
la can', lo' nde chon' te' can' lca na Sca Se'en
nu Luhui Lati, 4 can' ndon sca se'en nguia' lo'o
oro se'en nu ndiquin na nu xityi'i, a cunta nscua
quiñan' nu luhui lati 'in Ndiose, ña'aan na nguxen
oro 'in na. Can' ntsu'hui sca quiton' nu chacui'
oro se'en ntsu'hui maná, a cunta lo'o yca scaan
yu Aaron, cui' nu ytsu tin can', a cunta lo'o ca'
quee se'en ngua'an scua lee 'in Ndiose. 5 Chon'
quiñan' can' ndon tucua lcuin angujle nu mdo'o
loo xaa 'in Ndiose, jlyu'hue angujle can' nscua
na chon' quiñan' se'en nsuhui ñi qui'ya 'in nten.
Cua' ñii, a tca chcui' na cha' 'in quiñan' can' lyee
la. 6 Xa ti' nducua te' na'an can', nchgaa xaa
ndlyu scasca yu se'en nu ndiyaa culoo na can',
si'yana cu'ni cunta yu tñan nu ntsu'hui yaa' yu
tloo Ndiose, 7 una se'en nu luhui lati can', scati
yu nu ndon loo la nguiten yu 'in na siya' ti sca
yjan, una 'ni cha' sten lo'o yu tne 'ni se'en can'
si'ya qui'ya 'in yu a cunta si'ya qui'ya m'ni nten
quichen lo'o cha' tinto 'in ne'. 8 Si'ya cha' re,
Espíritu nu Luhui 'in Ndiose ntsa' ñi 'in na si'yana
lja nu mducua te' na'an can', a nchca quila sca
tucueen nu tiyaa se'en nu luhui lati 'in Ndiose.
9 Nchgaa cha' re ndaa na cha' tiyaa 'in na cua' ñii,
siya' ndyi'an lo'o ne' lcuan lo' ndiquin tucua ne'
'ni tloo Ndiose, una a ncua suhui na cha' tiyaa
'in nu nducui cha'an cha' can', 10 si'yana lca na
chacui' cha' nchcu uta na nu ndyi'yo ne', a cunta
scasca ña'an nsuhui ne' 'in ne' lo'o na nu nguila'
ne', lo' nguinu scua cha' re tsalja nu tiyaa tsaan
chca cui na. 11 Cua' yaan Cristo, ñi nu ndon loo
lati nu ndyi'o cha' 'in na tloo Ndiose, lo' yan lo'o
ñi cha' tsu'hue nu ntsu'hui cha' qui'ni ca'an 'in
na, si'yana cua' yten ñi ni' sca te' na'an nu tlyu
la, nu luhui la, una a nducua na loo chendyu re
si'yana si'i nten chendyu mtñan 'in na. 12 Siya'
ti yten ñi Se'en nu Luhui Lati 'in Ndiose, lo' a
ntsu'hui 'a cha' ti' sten ñi xiya', una a yten lo'o
ñi tne scasca loo 'ni, cui' ca nu lo'o ycui' ca tne ñi
yato'o msuhui ñi 'in na tsala xaa. 13 Cha' cuaña'an
nguinu luhui ne' si'ya tne scasca 'ni, uta si'ya tyi'a
jyii 'in 'ni nu nscuin yu 'in ne' si'ya qui'ya m'ni
ne', 14 ña'an la ca tne Cristo, ñi nu luhui lati nu
mdyaa 'in tloo Ndiose si'ya cha' cuiya' 'in Espíritu
nu ndi'in tsala xaa, tca suhui ñi cha' tiyaa 'in na
si'ya cha' ngunan' nu nguiaa lo'o 'in na loo cha'
ndyija, ña'an ca si'yana tucua tloo na 'in Ndiose,
ñi nu lo'o ca. 15 Can' cha' Jesús lca ñi nu ndyi'o
cha' 'in na tloo Ndiose si'ya cha' nu cui ti nu
mxnu scua ñi, loo nu ngujui ñi nguten qui'ya 'in
nu mducui cha'an cha' nu mdi'in tyaa Ndiose ti'
culoo, ña'an ca si'yana nchgaa nu ngulohui ñi tca
qui'ni ca'an 'in lo'o cha' tsu'hue nu a ntsu'hui 'a
cha' tsatii. 16 Sca quityi cha' 'in yuu, a tucui nu tca
chcuan cunta 'in na lja ti' ndi'in x'nan na, 17 cui' ca
nu la cua' ngujui can' tca chcuan xca tucui cunta
'in na, si'yana a ntsu'hui lyoo na lja nu ti' lo'o can'.
18 Can' cha' lo'o tne mxnu scua tla Ndiose cha' nu
culoo can'. 19 Si'yana Moisé xa mdyi lo'o yu 'in
nten nchgaa cha' nu mdi'in tyaa Ndiose 'in yu loo
lee can', mscan' yu sca yni quixin' nu naan hisopo
lo'o sca juun nga'á, xacan' msñi yu se'en ntsu'hui
tne scasca 'ni lo' mxitiyaa' yu 'in na lo'o tyi'a, lo'
mscuin yu 'in na loo quityi can', a cunta lo'o se'en
ndi'in nten, 20 lo' juin yu 'in ne': —Lo'o tne re xnu
scua tla Ndiose sca cha' nu ngulo ñi tñan 'in na
lo'o um—. 21 A cunta nscuin yu tne can' 'in te'
na'an tsatlyu lo'o nchgaa na nu najo'o 'in yu se'en
can'. 22 Cunta cha' 'in lee, la' nchgaa ti na ngüi na
si'ya tne. Cha' si'i si'ya tne nu nguilo can' a tca
cuten qui'ya 'in nten.

Mxicuten Cristo qui'ya 'in nten

23 Cha' cuaña'an nguinu luhui nchgaa cha' can',
na nu lca xñii cha' nu nchca ni' cuaan, ña'an la
ca ycui' ca cha' nu nchca la cua, na a lyee la 'ni
cha' 'in na lo'o sca lcuan nu ntsu'hui lyoo lati.
24 Si'yana Cristo a yten ñi ni' sca se'en nu mtñan
yaa' nten chendyu, nu lca xñii sca cha' nu ycui'
ca, cui' ca nu yten ñi la ni' cuaan tloo Ndiose si'ya
cunta 'in na. 25 Una a tyun juesa mdyaa ñi 'in
ñi se'en nu caja ñi, tsaña'an ndi'in cha' 'in yu nu
ndon loo can' xa nguiten lo'o yu tne nchgaa yjan
Se'en nu Luhui can' 'in Ndiose, una si'i tne yu lca
na. 26 Cha' cuaña'an ndi'in cha', Cristo 'ni cha'
caja ñi nchgaa yjan ti' xa nguia' chendyu re, una
ya tucua tsaan siya' ti yten ñi la tloo Ndiose lo'o

tne ñi, si'yana xicuten ñi qui'ya 'in nten. 27 Lo'
tsaña'an nguinu scua cha' 'in nchgaa nten, siya'
ti ntsu'hui cha' caja ne', xacan' ca xñan bsya 'in
ne', 28 cui' cuaña'an Cristo, siya' ti mdyaa ñi 'in ñi
tñan loo nchgaa nten si'yana xicuten ñi qui'ya 'in
ne', lo' xa quiaan ñi xiya', a caan 'a ñi si'ya qui'ya,
cui' ca nu si'yana quian 'ya ñi 'in tsalca nu nta 'in
ñi.

10

1 Lee can' lca na sca xñii ti cha' nu ntsu'hui cha'
caan, una si'i ycui' ca cha' tsu'hue can' ca lca na,
can' cha' a ndyijyi ña'an nxnu luhui na 'in nten nu
ndiya nan 'in Ndiose, lo'o ña'an nu ndiquin tucua
ne' 'ni tloo ñi cunda scaa yjan. 2 Cha' cua na ncua
'in lee can' suhui na 'in ne' siya' ti, cui' xaa si'yu
co' ne' cha' nu ndiquin tucua ne' 'ni can', si'yana
jlyo ti' ne' a nducui 'a ne' qui'ya. 3 Si'yana lo'o
ña'an nu ndiquin tucua ne' 'ni can' nchgaa yjan,
tsaloo ti nxu'hua ti' na qui'ya 'in ne', 4 si'yana tne
scasca 'ni can' a nchca 'in na xicuten na qui'ya 'in
ne'. 5 Can' cha' ndeña'an ycui' Cristo xa yaan ñi
loo chendyu re: —A nchca ti' um scasca lcuan uta
tne 'ni, can' cha' m'ni um cha' ngulan ña'an nchca
ti' sca nten. 6 A nguinu tsu'hue tiquee um lo'o 'ni
nu mdiquin tucua ne' tloo um, uta lo'o lcuan nu
mdaa ne' si'ya qui'ya 'in ne'. 7 Can' cha' ycuin' lo'o
um: 'Un ñi nu lca Ndiose, nde mdiyaan lo' cu'nin
ña'an nu nchca ti' um si'yana tsato'o tsaña'an
cha' nu cua' nguinu scua loo quityi si'ya cha' 'ñan
—. 8 Qui'ya na cunta cha' nu ycui' Cristo ti' culoo
xa nu juin ñi: A ncuan xu'hue um scasca lcuan
uta tne 'ni, lo' ñi a nguinu tsu'hue tiquee um lo'o
'ni nu mdiquin tucua ne' tloo um, uta lo'o scasca
lcuan nu mdaa ne' si'ya qui'ya 'in ne', (lo' siya'
lca na cha' nu nchcui' lee can'), 9 lo' ti' juin la ñi:
'Un ñi nu lca Ndiose, nde mdiyaan lo' cu'nin ña'an
nu nchca ti' um. Si'ya cha' nu ycui' ñi re mxca ñi
cha' nu mdi'in tyaa ñi ti' culoo, ña'an ca si'yana
tyi'in tya cui ñi xca cha'. 10 Nguinu luhui na tloo
Ndiose si'ya tne Jesucristo loo nu ncua ja'an ñi xa
mdyaa ñi 'in ñi siya' ti, lo' cu'ni tsu'hue lo'o na
tsalaxaa. 11 Cha' ñi si'yana yu nu ndyi'o cha' 'in
nten tloo Ndiose, scaña'an ti nguilyu yu ticui' ti
loo ña'an ngui'ni yu ndiquin tucua yu 'ni, lo' ñi a
nchca xicuten na qui'ya 'in ne'. 12 Una Cristo siya'
ti mdyaa ñi 'in ñi si'ya nchgaa qui'ya 'in na, xacan'
yten tucua ñi tso' cueen 'in Ndiose. 13 Ti' xacan'
nta ñi —tsaya' quinu ta'a cusuun ñi nde tuquiya'
ñi—, 14 si'yana siya' ti ngujui ñi lo' msuhui ñi 'in
nchgaa nu cua' mdo'o hui 'in ñi, lo' quinu luhui
can' tsala xaa. 15 Espíritu nu Luhui 'in Ndiose
ndaa suun lo'o na si'ya cha' re, si'yana ndeña'an
juin ñi culo nducua la: 16 —Nde cha' nu cui ti tyi'in
tyaan lo'o ne' tiyaa xaa, juin Ñi X'nan na: Quinu
yu'hui lee 'ñan ni' cusya 'in ne', lo' quinu yu'hui
na ni' cha' tiyaa 'in ne'—. 17 Lo' ti' juin la ñi: —
Ñi xiya' lo' a quia yu'hui 'a tin' qui'ya nducui ne'
lo'o cha' ngunan' nu m'ni ne'—. 18 Sca qui'ya nu
cua' mchca, a 'ni 'a cha' ti' caja nu su'hua lyiya' 'in
na xiya'. 19 Can' cha', 'un jun ta'a na, cua' jui cha'
cuiya' sten na Se'en nu Luhui Lati 'in Ndiose si'ya
tne Jesucristo, 20 cua' msla ñi sca tucueen nu cui
ti nu ndaa chendyu 'in na, xa ngujui ñi lo' yten
ñi la ni' cuaan lo'o tso' 'in cunan' ñi. 21 Cua' ñii
si'yana cua' ndi'in sca nu ndon loo lati nu tyi'o
cha' 'in na la tloo Ndiose, 22 can' cha' tsaa na cui'
la tloo Ndiose lo'o sca cusya nu ñi, lo' a cu'ni tucua
ti' na lo'o cha' nu ndiya qui'an ti' na, si'yana cua'
nguinu luhui cusya 'in na lo' jlyo ti' na si'yana a
nducui 'a na qui'ya, cui' cuaña'an mjyi'an ñi 'in na
lo'o tyi'a nu luhui lati. 23 Xñi ton tla na 'in na lo'o
cha' nu ndiya qui'an ti' na, lo' a cu'ni tucua ti' na
lo'o cha' nu nta na, si'yana ñi ndi'in cha' 'in ñi nu
cua' mdi'in tyaa cha' re. 24 Scasca na su'hua loo
na 'in ta'a na, ña'an ca si'yana nde lyee la chu'hui
cha' tsu'hue 'in na, lo' cu'ni na nchgaa loo tñan
tsu'hue. 25 A cula' ti' na quio' ti'in na lo'o ta'a na,
tsaña'an n'ni scasca la tucui, cui' ca nu taa na cha'
tnu tiquee 'in ta'a na, lo' nde lyee lati si'yana cua'
nchcui cuii' cha' quiaan ñi.

Nu ngui'ni qui'ya lo'o cha' nchca ti'

26 Cha' ti' tsa quiñan na cu'ni na qui'ya lo'o
cha' nchca ti' na, siya' cua' yu'hui lyoo na cha'
nu ñi 'in Ndiose, a nguinu 'a xca tucui nu xicuten
qui'ya 'in na, 27 tsaloo ti ljyaan sca nu ti'i tlyu nu
cujlyo 'in nchgaa ta'a cusuun Ndiose la loo quii'
ndiquin. 28 Cha' ntsu'hui nu cucha ti'in sca lee
nu ngua'an scua Moisé, lo' cha' ntsu'hui —tucua
snan nu taa suun cha' can'—, tsaloo na caja ti nu
m'ni qui'ya can'. 29 Ña'an la ca lo'o nu sti quiya'
'in Sñe' Ndiose, na a tlyu la nu ti'i ntsu'hui cha'
caan 'in can', lo' cha' cu'ni 'in tne ñi lca na sca na
nu coo', cui' cha' nu mdi'in tyaa Ndiose nu suhui
'in na, tsato'o xcuan tloo can' 'in Espíritu nu ljyan
lo'o cha' tsu'hue 'in na. 30 Cua' ndyu'hui lyoo na
'in ñi nu juin: —Nan' ngui'ni ca'an 'ñan xitucuin
nu ti'i can', nan' xu'huan lyiyan' 'in ne', juin Ñi
X'nan na—. Nde xca cha' nu nguinu scua: —Ñi
X'nan na cu'ni ñi xñan bsya 'in quichen 'in ñi—
. 31 ¡Tlyu cha' ca lca na nu tyu na tuyaa' Ndiose,
ñi nu lo'o ca! 32 Una quia yu'hui ti' um xa nu

ncuan xu'hue um cha' tsu'hue 'in Ndiose, tsala
ña'an mda loo um lo'o scasca nu ti'i yaan 'in um.
33 Cha' ñi si'yana jui sca xaa mdaja ne' 'in um,
lo' hasta tloo nten mxitijin ne' 'in um nu ti'i, a
cunta mda yaa' um 'in nu ndijin nu ti'i. 34 Cui'
cuaña'an mña'an 'tnan ti' um 'in jun nu yu'hui
na'an chcuan, tsu'hue ntsu'hui tiquee um xa jui
nu ngulaa na nu ndi'in 'in um, si'yana jlyo ti' um
la ni' cuaan ndi'in cha' cuilyiya' nu tsu'hue lati nu
a ntsu'hui 'a cha' tsatii. 35 Can' cha' a xcuan tloo
um cha' nu ya qui'an ti' um, si'yana loo cha' can'
chcuan um sca cha' tsu'hue nu tlyu, 36 una 'ni 'a
cha' ta loo um lo'o cha' nu ndijin um, lo' xa cua'
mducua um tñan cha' nu nchca ti' Ndiose, xacan'
chcuan um cha' tsu'hue nu cua' mdi'in tyaa ñi.
37 Una, —cua' nchcui cuii' cha' caan ñi nu ntsu'hui
cha' caan, lo' a tiya' 'a ñi lyee la. 38 Sca nu quinu
luhui tloon caja chendyu 'in loo nu tsa qui'an ti'
'ñan. Una nu tyi'an chon' lo'o cha' re, a ca tsu'hue
chu'hui tiqueen lo'o can'—. 39 Una nare' a lca
na nu nxiton nde chon' nu ntsu'hui cha' quinan',
cui' ca nu lca na sca nten nu ndiya qui'an ti' nu
ntsu'hui cha' tyi'o laa.

11

Cha' 'in nu ndiya qui'an ti'

1 Xa ndiya qui'an ti' na, a n'ni tucua ti' na cha'
nu nta na, tsaloo chcuan ti na cunta 'in na siya'
a chcan' na. 2 Nu ncua nten cula 'in na, loo nu
ya qui'an ti' ne' yu'hui cuiya' ti' Ndiose 'in ne'.
3 Si'yana ndiya qui'an ti' na 'in Ndiose, tca qui'ya
na cunta si'yana lo'o cha' nu ycui' ti ñi nguia'
nchgaa loo na, mtñan ñi 'in na lo'o na nu a chcan'.
4 Yu Abel si'yana ya qui'an ti' yu 'in Ndiose, mdaa
yu sca lcuan nu ntsu'hui lyoo la que 'in nu mdaa
Cain, can' cha' Ndiose yu'hui cuiya' ti' ñi 'in yu
lo' ncuan xu'hue ñi 'in na, lo' siya' cua' ngujui
yu, una ti' ndiya yu'hui ti' na ña'an ya qui'an
ti' yu 'in ñi. 5 Ticui' cuaña'an yu Enoc si'yana
ya qui'an ti' yu 'in Ndiose, nguia lo'o ñi 'in yu
ña'an lo'o yu lo' a na'an yu cha' ndyija, —a la 'a
ncua chcan' yu si'yana Ndiose nguiaa lo'o ñi 'in
yu la ni' cuaan—, lo' ti' lyijyi tsa lo'o ñi 'in yu
xa ngune cha' si'yana yu'hui cuiya' ti' ñi 'in yu.
6 Cha' a ndiya qui'an ti' na 'in Ndiose, a ndyijyi
ña'an quinu tsu'hue tiquee ñi lo'o na, si'yana nu
quia nan 'in Ndiose, 'ni cha' tsa qui'an ti' culo
nducua la si'yana ntsu'hui ñi, a cunta si'yana taa
ñi cha' tsu'hue 'in nu quia nan 'in ñi. 7 Yu Noé
si'yana ya qui'an ti' yu 'in Ndiose, ncua ja'an yu
cha' nu msu'hua tiyaa ñi 'in yu, sca cha' nu a
nchca siya' ña'an nten, lo' mdyisnan mtñan yu
sca yca na'an se'en ntsu'hui cha' tyi'o laa yu lo'o
nchgaa nu ndi'in na'an 'in yu. Si'ya cha' nu ya
qui'an ti' yu mxnu yu 'in nten chendyu lo'o cha'
jyi'o, yato'o mchcuan yu cha' tsu'hue nu ntsu'hui
cha' qui'ni ca'an 'in nchgaa nu tsa qui'an ti' 'in
Ndiose. 8 Cui' cuaña'an si'yana ya qui'an ti' yu
Abraham 'in Ndiose, ncua ja'an yu xa nu juin
ñi si'yana tyi'o yu quichen se'en ndi'in yu, lo'
chcuan yu cunta xca loo yuu se'en ntsu'hui cha'
qui'ni ca'an 'in yu, siya' a jlyo ti' yu la tiyaa yu
xa mdo'o yu se'en can'. 9 Si'yana ya qui'an ti'
yu 'in Ndiose, mdi'in yu loo yuu se'en nu mdi'in
tyaa ñi cha' tyi'in yu, mdiyaa yu se'en can' ña'an
nchca ti' sca yu nu nda'an ti, lo' mdi'in yu ni'
te' na'an, cui' cuaña'an mdi'in yu Isaac lo'o yu
Jacob, yu nu ntsu'hui cha' qui'ni ca'an ticui' cha'
tsu'hue nu cua' mdi'in tyaa Ndiose 'in Abraham,
10 cui' si'yana nducua quiloo yu sca quichen nu
cua' ndi'in ca, lo' Ndiose ngulo ñi cha' tiyaa ña'an
tsaa' na lo' mtñan ñi 'in na. 11 Lo' Sara si'yana
ya qui'an ti' 'in Ndiose, siya' ncua ne' sca nu a
ntsu'hui cha' tyi'in sñe', una yato'o mxilyo ña'an
ne' lo' mdi'in sca sñe' ne' siya' lca ne' sca nten
nu cua' cula, si'yana ya qui'an ti' ne' ñi ndi'in
cha' 'in ñi nu mdi'in tyaa cha' can'. 12 Loo sca
yu qui'yu nu cua' cula, nu cua' nta cha' ndyija,
yato'o yton qui'an 'a nten —tsaña'an nducua cuii
ni' cuaan, cui' tsaña'an ndi'in ysin tu'hua tyi'a
tujo'o—. 13 Nchgaa ne' re ya qui'an ti' ne' lo'
ngujui ne', siya' a mchcuan ne' cunta cha' nu
cua' mdi'in tyaa Ndiose, una tijyo' ti mnan' 'ya
ne' cha' can' lo' a m'ni tucua ti' ne', cui' ca nu
tsu'hue ntsu'hui tiquee ne' ncuan xu'hue ne' cha'
can', lo' nchcui' ne' si'yana lca ne' —sca nu nda'an
ti lo' ndijin ti loo chendyu re—. 14 Tsalca nu
nchcui' cuaña'an, ndyi'ya na cha' tiyaa si'yana
nda'an nan ne' se'en nu ntsu'hui cha' ca quichen
tyi ne', 15 lo' cha' cua na ti' ntsu'hui tiquee ne'
quichen se'en mdo'o ne', a tucui ña'an xitucui
ne' quiaa ne'. 16 Una si'yana lca tiquee ne' tiyaa
ne' sca se'en nu tsu'hue la, cui' la ni' cuaan,
can' cha' a mxijyi'o ti' ñi ngulo naan ne' 'in ñi
lca ñi Ndiose 'in ne', si'yana cua' m'ni chu'hue
ñi sca quichen se'en tyi'in ne'. 17 Cui' cuaña'an
yu Abraham si'yana ya qui'an ti' yu 'in Ndiose,
mdi'in tyaa yu 'in Isaac tloo Ndiose ña'an nchca ti'
sca lcuan, yato'o cui' yu nu ncuan xu'hue cha' nu
mdi'in tyaa Ndiose can', mdyaa yu 'in scati sñe'
yu si'yana caja can', 18 lo' Ndiose ca lca nu juin
lo'o yu: —Loo yu Isaac nu lca sñe' um ntsu'hui

cha' cuton ta nten 'in um—. 19 A m'ni tucua ti'
yu si'yana Ndiose tla cha' 'in ñi lo' tca cu'ni ñi
cha' tyiqui'o yu Isaac, ña'an loo cha' si'yana loo
cha' ndyija can' xiya' mchcuan yu 'in sñe' yu.
20 Ticui' cuaña'an yu Isaac si'yana ya qui'an ti'
yu 'in Ndiose, mjñan yu 'in ñi si'yana taa ñi cha'
tsu'hue nu ntsu'hui cha' qui'ni ca'an 'in chcuaa
sñe' yu, Jacob lo'o Esaú. 21 A cunta yu Jacob
si'yana ya qui'an ti' yu 'in Ndiose, mjñan yu 'in ñi
si'ya cha' 'in cunda scaa sñe' See xa nu cua' nchcui
cuii' cha' caja yu, —lo' xtyi lo'o juesa 'in yca scaan
ti yu mdyi tucua yu, lo' m'ni tnu yu 'in Ndiose—.
22 Ticui' cuaña'an yu See xa nu cua' nchcui cuii'
cha' caja yu, si'yana ya qui'an ti' yu 'in Ndiose,
mdi'in tyaa yu cha' si'yana ntsu'hui cha' tyi'o
nchgaa sñe' ne' Israel se'en lca Egipto, lo' mxnu
yu cunta 'in ne' si'yana culyoo ne' tijyan yu xa
nu tyi'o ne' se'en can'. 23 Cui' cuaña'an yu Moisé
xa ncua cune' yu, si'yana ya qui'an ti' nten cula
'in yu 'in Ndiose, msu'hua cutsi' jun 'in yu tsani'
snan coo', na'an jun si'yana tsu'hue 'a ña'an yu,
lo' a ytsen jun tsaña'an cha' nu mdi'in tyaa yu ree
can'. 24 Xa nu cua' ngula ton yu Moisé can', siya'
lca yu sñe' ne' cuna'an sñe' Faraón, una mscuan
tloo yu cha' cuiya' can' si'yana ya qui'an ti' yu 'in
Ndiose, 25 cui' ca nu nde mdo'o tiquee yu tyijyin
yu nu ti'i tsatlyu lo'o quichen 'in Ndiose, lo' si'i nu
cu'ni yu qui'ya sca co' xaa tsu'hue chu'hui tiquee
yu loo chendyu re. 26 Lyee la msu'hua loo yu
tyijyin yu nu ti'i tsaña'an mdijin Cristo, lo' si'i nu
chcui ti' yu cha' cuilyiya' nu ndi'in 'in ne' Egipto,
si'yana mdi'in tyaa yu quiloo yu cha' tsu'hue nu
qui'ni ca'an 'in yu tiyaa xaa. 27 Si'yana ya qui'an
ti' yu 'in Ndiose, mdo'o yu se'en lca Egipto, lo' a
ytsen yu tloo ree can' siya' scuen tique' lo'o yu,
si'yana a mchcuan yu quiloo yu 'in ñi nu A Chcan'.
28 Si'yana ya qui'an ti' yu 'in Ndiose, m'ni tnu yu
ta'a pascua lo' mscuin yu tne 'ni can', si'yana a
caja sñe' culoo ne' Israel xa nu cujlyo angujle can'
'in sñe' ne' Egipto. 29 Si'yana ya qui'an ti' ne'
Israel 'in Ndiose, mdijin ne' Tujo'o Nga'á ña'an
nchca ti' loo yuu ngutyi. Lo'o ne' Egipto ncua
ti' ne' tyijyin ne', una yato'o ngujui yu'hui ne'
loo tyi'a can'. 30 Cui' cuaña'an si'yana ya qui'an
ti' ne' Israel 'in Ndiose, can' cha' nguten ti'in
lo'o nu ntsu'hui nchcun quichen Jericó, xa mda'a
cati tsaan nu mda'an ne' tyi'iin tu'hua quichen
can'. 31 Ne' cuna'an nducun' nu naan Rahab,
si'yana ya qui'an ti' ne' 'in Ndiose, mdo'o laa
ne' xa ngujui nchgaa nten nducun' can', si'yana
lo'o cha' tsu'hue ncuan xu'hue ne' 'in yu Israel
nu ya y'ni quii quichen can'. 32 Ñi lyijyi la cha'
ti' chcuin' lo'o um, si'yana chaan tsato'o cha'
tyisnan chcui' na cha' 'in yu Gedeón, yu Barac,
yu Sansón, yu Jefté, cha' 'in Davi, yu Samuel, uta
nchgaa la ña'an yu nu mxiycui' Ndiose 'in cua'
s'ni. 33 Si'yana ya qui'an ti' ne' 'in Ndiose, m'ni
ne' canan 'in scasca quichen tnu, m'ni cuiya' ne'
cha' 'in nten can' lo'o cha' 'in lee, mchcuan ne'
cunta cha' nu mdi'in tyaa Ndiose, —lo' mducun
ne' tu'hua cuichi—, 34 lo' m'ni ne' canan 'in quii'
tnu, a ngujui ne' lo'o tu'hua bxtyi, msu'hua ne'
juesa siya' na'an ti' ne', m'ni ngula ti' ne' xa m'ni
ne' cusuun, lo' mducui lyi'o ne' 'in yu sindatu
nu mdo'o tijyo'. 35 A cunta ntsu'hui ne' cuna'an
nu mchcuan cunta 'in sñe' xa mdyiqui'o, una
ntsu'hui nu mdijin nu ti'i tnu tuyaa' nten nu
nducun', siya' jui ña'an tyi'o laa ne' una mscuan
tloo ne' cha' can', si'yana nducua tloo ne' tyiqui'o
ne' lo' caja sca chendyu nu tsu'hue lati 'in ne'.
36 Ntsu'hui nu cua' ña'an ti m'ni lyi'o ne' 'in lo'
mjyi'in ne' 'in, a cunta ntsu'hui nu mscan' ne'
'in lo'o carena lo' msu'hua ne' 'in na'an chcuan.
37 Ntsu'hui nu yjui ne' 'in lo'o quee, msi'yu ne'
'in lo'o cierra, mxitijin ne' 'in nu ti'i cha' tsala
ña'an ta loo, ntsu'hui nu ngujui lo'o tu'hua bxtyi,
cua' la mda'aan ne', yco' ne' quijyin 'ni, nguinu
ti'i ña'an chendyu 'in ne', mdijin ne' cha' xi'in,
cua' ña'an ti jui nu m'ni lyi'o 'in ne'. 38 Tsaña'an
nu ntsu'hui lyoo jun re, a ntsu'hui suun 'in nten
chendyu cuan xu'hue 'in jun. A cunta mda'an
snan yu'hui jun se'en ngutyi, loo qui'ya, tuquee, a
cunta nde ni' tuyuu. 39 Nchgaa jun re ya qui'an ti'
jun 'in Ndiose, lo' yu'hui cuiya' ti' ñi 'in jun, siya'
cuaña'an a ngula ña'an jun cha' nu mdi'in tyaa
ñi lo'o jun. 40 Una Ndiose mdi'in tyaa ñi sca cha'
nu tsu'hue lati nu qui'ni ca'an 'in nare', si'yana
tsatlyu ca chcui cha' 'in na lo'o jun.

12

Scati 'in Jesús chcua quiloo na

1 Cha' tsa cuaña'an qui'an jun ndi'in jun chcua
tyi'iin tso', xcuan tloo na nchgaa loo cha' nu
nchcui ndijin loo chendyu 'in na uta qui'ya nu
nxican' ton 'in na, lo' su'hua na juesa tsaa na nde
loo tucueen nu cua' nguiaa na. 2 Chcua quiloo
na 'in Jesús, ñi nu mducua suun cha' nu ndiya
qui'an ti' na, lo' lca ñi sca cuiya' se'en ntsu'hui
cha' tiyaa na, siya' mdijin ñi nu ti'i loo cusi, una
tsu'hue ntsu'hui tiquee ñi, a mxijyi'o ti' ñi lo'o
cha' can', lo' yten tucua ñi tso' cueen 'in Ndiose
la ni' cuaan. 3 Quiñan ti' um tsala ña'an ti'i mdijin

Jesús tuyaa' nten qui'ya chendyu lo' mda loo ñi,
cuaña'an caja la cha' tnu tiquee 'in um lo' a cu'ni
na'an ti' um. 4 Si'yana tsaña'an nu nxcuan tloo
um scasca loo qui'ya, a nchca tiyaa um cuiya' nu
cujui ne' 'in um si'ya cha' can'. 5 ¿Ta cua' ngujlya
ti' um ña'an nda cueen Ñi X'nan na 'in um, 'un nu
lca sñe' ñi, xa juin ñi: —Sñen', a xcuan tloo um
cha' nu culo'o Ñi X'nan na 'in um, lo' a lyi'un ti'
um xa nu xun lo'o ñi 'in um, 6 si'yana Ñi X'nan na
nda cueen ñi 'in tsalca nu n'ni ñi 'tnan, lo' njyi'in
ñi 'in nu lca sñe' ñi—? 7 Cha' ta loo um nchgaa cha'
re, nchca chcan' ña'an si'yana lca um sñe' Ndiose.
¿Ta ntsu'hui nten nu a xun lo'o 'in sñe' xa nu si'i
ña'an n'ni? 8 A tucui nu ta a ndyijyi nu nda cueen
'in, una cha' Ndiose xnu ñi 'in na cuati ña'an, a
lca na ycui' ca sñe' ñi xacan'. 9 A cunta nten cula
'in na, lo'o can' mda cueen 'in na lo' m'ni suun
na 'in, ¿ta si'i lyee lati ndon loo cha' ca ja'an na
'in Stina Ndiose lo' caja chendyu 'in na? 10 Cha'
ñi si'yana nten cula 'in na mda cueen jun 'in na
sca co' xaa tsaña'an nu ncua 'in jun, una tso' nu
'in Ndiose ndlo'o ñi 'in na si'yana ca nu tsu'hue 'in
na, lo' ca luhui cha' tiyaa 'in na tsaña'an nu lca ñi.
11 Cha' ñi si'yana a tucui tsu'hue ntsu'hui tiquee
xa ndijin scasca loo cha', cui' ca nu nde lu'un ti'
can', una tiyaa xaa nchca chcan' loo cha' tsu'hue
nu ljyan lo'o na 'in nu mda loo cha' can'.

Cha' 'in nten nu nxcuan tloo cha' tsu'hue 'in Ndiose

12 —Can' cha' xñii um yaa' um lo' su'hua um
juesa tyiton um xiya'—, 13 lo' —tyi'an um sca
tucueen nu ñi ti—, si'yana nu na'an ti' a tyi'o
tso' can', cui' ca nu ca chcui cha' tiyaa 'in. 14 A
cunta cunan um ña'an nu tyi'in tsu'hue um lo'o
nchgaa tucui lo' tyu'hui um sca chendyu nu luhui,
si'yana a tucui nu tca tiyaa tloo Ñi X'nan na cha'
a luhui cusya 'in. 15 Xñi um cunta si'yana a tyi'o
tso' um sii' cha' tsu'hue 'in Ndiose, uta cutsu sca
cha' ngunan' lja um lo' tyisnan cu'ni na tucui
loo chendyu 'in um, lo' tsato'o qui'an nu cu'ni
lyi'un na chendyu 'in. 16 A nchca cha' sten yu'hui
um lo'o scasca tucui uta sti quiya' um cha' 'in
Ndiose, ña'an nchca ti' Esaú xa yjui' yu ña'aan
cha' tsu'hue nu ntsu'hui cha' qui'ni ca'an 'in yu
si'ya sca qui'nan ti cha' nchcu. 17 Jlyo ti' na si'yana
nde loo la ncua ti' yu chcuan yu cha' tsu'hue can',
una jui nu mscuan tloo 'in yu, lo' a jui 'a ña'an
nu cu'ni chu'hue yu cha' can' siya' nguilo tyi'a
quiloo yu. 18 Una 'un xa ya qui'an ti' um a yaa um
se'en nducua ca qui'ya Sinai, se'en mdo'o quii' loo
qui'ya can', a cunta tla yta na, ngo'o yu'hui coo
'in na lo' lyee nchca cui'in, 19 lo' lja ycui' Ndiose
lo'o ne' cueen 'a ngune ña'an nchca ti' sca cuhuii,
nu hasta mjñan ne' cha' tsu'hue 'in ñi si'yana a
chcui' a ñi, 20 si'yana cua' a ta loo 'a ne' lo'o cha'
nu ngulo ñi tñan: —Si'yana hasta 'ni cha' tsa ta'an
'in sii' qui'ya can', 'ni cha' caja 'in lo'o quee uta
lo'o quilyaa chcuan—. 21 Ndyijyin ya' tlyu cha'
nu ncua can', nu hasta lo'o juin Moisé: Mchcuan
si'yana lyee nguitsen cha' re. 22 Una 'un xa ya
qui'an ti' um mdiyaa um se'en nducua qui'ya nu
naan Sion, se'en lca quichen tyi Ndiose, ñi nu
lo'o ca, cui' Jerusalén la ni' cuaan se'en ndi'in
tyun mii angujle, 23 can' ndiyo' ti'in tsalca nu cua'
mdo'o hui 'in Ndiose nu cua' ngua'an scua nii la
ni' cuaan, can' nducua Ndiose, ñi nu N'ni Cuiya'
Cha' 'in nten, a cunta can' ndi'in cusya 'in jun
nu cua' ngujui, nchgaa nu ñi ndi'in cha' 'in nu
cua' nguinu luhui tloo ñi, 24 can' nducua Jesús,
ñi nu M'ni Cha' nchca cui nchgaa cha' re, si'ya
tne nu mscuin ñi la ni' cuaan, lo' tne can' a lca
na ña'an nchca ti' tne yu Abel nu ntsu'hui cha'
tyu'hui lyiya', cui' ca nu lca na tne nu culo laa
'in na. 25 Xñi um cunta si'yana a xcuan tloo um
'in ñi nu nchcui' lo'o na. Cha' cuaña'an a mdo'o
laa nten loo chendyu re siya' jui nu msu'hua tiyaa
'in ne', ña'an la ca nare', na ti' caja ña'an tyi'o
laa na cha' xcuan tloo na 'in ñi nu nchcui' lo'o
na ti' la ni' cuaan. 26 Xa ycui' Ndiose loo qui'ya
Sinai, hasta nguiñan tucui chendyu, una cua' ñii
cua' mdi'in tyaa ñi xca cha', lo' juin ñi: —Xiya'
ti ntsu'hui cha' xiquiñan tucuin chendyu re, una
cua' lo'o nde ni' cuaan xacan'—. 27 Nde cha' juin
ñi xiya' ti can', si'yana cu'ni tyii ñi na nu chcan'
loo chendyu re, lo' xnu scua tla ñi na nu a ntsu'hui
'a cha' tsatii. 28 Lo' si'yana cua' jui sca chendyu 'in
na nu a ntsu'hui 'a cha' tsatii se'en ndlo Ndiose
tñan, can' cha' tsu'hue ntsu'hui tiquee na cu'ni
tnu na 'in ñi tsaña'an nu nchca ti' ñi, lo'o suun
ña'an tiyaa na tloo ñi lo'o sca ytsen ni' cusya 'in
na, 29 si'yana —Stina Ndiose lca ñi sca quii' nu
njlyo nchgaa loo na—.

13

Cha' nu ntsu'hui cha' cu'ni jun

1 Tsa quiñan um chu'hui cha' tsu'hue 'in um
scasca um. 2 A jlya ti' um taa um se'en quinu
jun nu nda'an ti, si'yana ntsu'hui nu mdaa na'an
'in se'en nguinu angujle, siya' a ngujlyo ti' tucui
ca lca can'. 3 Quia yu'hui ti' um 'in nu ntsu'hui
na'an chcuan, lo' cu'ni um cunta si'yana tsatlyu
ntsu'hui um lo'o can', ticui' cuaña'an lo'o nu
nxitijin ne' 'in nu ti'i, cu'ni um cunta si'yana lo'o
um ndijin um nu ti'i. 4 Cunan um ña'an cu'ni

co'o um 'in um luhui ti lo'o nten 'in um, una nu
nguiten yu'hui lo'o scasca ne' cuna'an, Ndiose
cu'ni ñi xñan bsya 'in can'. 5 A taa um ya' ca lca
tiquee um lo'o cha' cuilyiya', lo' qui'ya tu'hui ti'
um lo'o tsa na nu ndi'in 'in um, si'yana ndeña'an
juin Ndiose: —A siya' xnun 'in um cuati ña'an, lo'
ñi a cula yaan' 'in um—. 6 Can' cha' tca chcui'
na lo'o nu nchgaa lca tiquee na: —Ñi X'nan na
nda yaa' ñi ñan, lo' a xicutsen tin' lo'o ti'i nu tca
cu'ni nten lo'on— 7 Quia yu'hui ti' um 'in tsalca
nu ntsu'hui cunta 'in um ni' lyaa, yu nu ycui'
cha' 'in Ndiose lo'o um, xñi um cunta chendyu
nu mdu'hui yu lo' chcui ncha'an um cha' nu ya
qui'an ti' yu. 8 Jesucristo scaña'an ti ñi nchgaa
xaa: Tsaan lca, cua' ñii, lo' cui' ñi tsala xaa. 9 A
taa um ya' caja nu cuñilyi'o 'in um lo'o scasca cha'
nu a nchcua ta'a lo'o cha' nu 'in Ndiose. Lyee la
ntsu'hui lyoo nu su'hua loo um cha' tsu'hue 'in ñi
lo' si'i nu chcui ncha'an um scasca loo cha' si'ya
cha' nchcu, nu a sca cha' tsu'hue jui 'in ne' lo'o.
10 Nare' ndon sca se'en n'ni tnu na 'in Ndiose la
ni' cuaan, lo' yu nu ti' nguia ncha'an cha' 'in te'
na'an can', a tca cu yu na nu nducua can'. 11 Lo'
si'ya qui'ya 'in nten quichen, yten lo'o yu tne
'ni se'en nu luhui lati 'in Ndiose, una cunan' 'ni
can' ndiquin ti'in yu 'in na nde tu'hua quichen.
12 Cui' cuaña'an Jesús mdijin ñi nu ti'i nde tu'hua
quichen, si'yana suhui ñi 'in nten lo'o tne ñi.
13 Can' cha' lo'o nare' tyi'o na nde tu'hua quichen
lo' quia nan na 'in ñi, lo' ca sca cha' ti 'in na lo'o
ti'i nu mdijin ñi. 14 Si'yana loo chendyu re a la
quija lyoo sca quichen se'en tyi'in na tsala xaa,
cui' ca nu nta na sca quichen nu taa Ndiose 'in
na tiyaa xaa. 15 Can' cha' si'ya Jesús, cu'ni tnu na
'in Ndiose nchgaa xaa, taa na sca lcuan 'in ñi lo'o
ña'an nu cula lo'o na 'in ñi, lo'o cha' nu chcui' na
taa na loo ñi. 16 A nchca cha' cula' ti' na cu'ni na
tsu'hue, lo' ta yaa' ta'a na scasca na, si'yana ticui'
sca lcuan nu ndyu'hui cuiya' ti' Ndiose ca lca na.
17 A cunta ca ja'an um 'in scasca yu nu ntsu'hui
cunta 'in um se'en ndiyo' ti'in um, lo' tucua um
tñan cha' nu nchcui' yu si'yana cui' yu ntsu'hui
yuhue ti' yu 'in um lo'o tso' nu 'in Ndiose, ñi
nu ntsu'hui cha' tyaa yu cunta 'in um tiyaa xaa,
ña'an ca si'yana cu'ni yu tñan ndon ti' yu, si'yana
a sca cha' tsu'hue ljyaan 'in um cha' ta lu'un ti'
yu. 18 Jñan um 'in Ndiose si'ya cha' 'in hua, jlyo
ti' hua si'yana luhui cha' tiyaa 'in hua, lo' nducua
tloo hua tyi'o tsu'hue nchgaa tñan nu cu'ni hua.
19 Jñan cha' tsu'hue 'in um si'yana nde lyee la jñan
um 'in Ndiose, si'yana taa ñi cha' cuiya' xitucuin
se'en ndi'in um nu ndla la.

Xa msla' ta'a jun

20 Ndiose, ñi nu n'ni cha' nxitñan' cusya 'in na,
ñi nu m'ni cha' mdyiqui'o Ñi X'nan na Jesucristo,
ñi nu ndon loo lati nu ntsu'hui cunta 'in nu cua'
ngulohui Ndiose, si'ya tne ñi m'ni Ndiose cha'
nguinu scua tla cha' nu cua' mdi'in tyaa ñi, 21 lo'
cu'ni ñi cha' ca chcui cha' tiyaa 'in um si'yana tca
cu'ni um cha' nu nchca ti' ñi, lo' si'ya Jesucristo
cu'ni Ndiose cha' ca lca tiquee um lo'o cha' nu
ndyu'hui cuiya' ti' ñi, scati 'in ñi ntsu'hui cha'
cu'ni tnu na tsala xaa. Amen. 22 Mjñan cha'
tsu'hue 'in um, 'un jun ta'a na, si'yana cuan
xu'hue um cha' nu ycuin' lo'o tsa chin' cha' nu
ngua'an re. 23 Quitsan' 'in um si'yana yu ta'a na
Timoteo cua' mdyi'o yu na'an chcuan, lo' cha'
quila yu ndla la se'en ndi'in, lo'o yu ta'a tsa'an
se'en ndi'in um. 24 Chcui' cha' um 'in nchgaa
yu nu ntsu'hui cunta 'in um tñan loon, tsatlyu
lo'o nchgaa la ña'an jun ta'a na. Ticui' cuaña'an
jun ta'a na Italia nchcui' cha' jun 'in um. 25 Cha'
tsu'hue 'in Ndiose quinu lo'o um tsala xaa. Amen.

Santiago

Yu Santiago nchcui' cha' yu 'in jun

1 Nan' yu Santiago, nu lca nguso 'in Ndiose lo'o
Ñi X'nan na Jesucristo, nchcuin' chan' 'in um, 'un
nu mdo'o loo tichcua ta nten 'in ne' Israel nu
ndi'in sca chcui chendyu.

Cha' tiyaa nu ndaa Ndiose

2 'Un jun ta'a na, nde lyee la ca tsu'hue chu'hui
tiquee um xa ndijin um scasca nu ti'i, 3 cua' jlyo
ti' um loo nu ndijin um cha' si'ya cha' nu ndiya
qui'an ti' um, nde caja la juesa 'in um ta loo um
lo'o cha' can'. 4 Una ta loo um tsaya' ca chcan'
loo tñan tsu'hue nu can lo'o cha' can', si'yana
tca tyon tla um lo' ca chcui la cha' tiyaa 'in um,
lo' ñi sca cha' a tsa lyijyi 'in um. 5 Una cha'
ntsu'hui um ndiya lyijyi cha' tiyaa 'in um, jñan
um 'in Ndiose, lo' taa ñi 'in na, si'yana Ndiose
si'i na ndyu'hui cuiya' ti cha' tiyaa nu ndaa ñi
'in nchgaa tucui, ñi a nxcuan tloo ñi 'in can'.
6 Una xa jñan um 'in na, a cu'ni tucua ti' um,
cui' ca nu tsa qui'an ti' um, si'yana nu n'ni tucua
ti' nguiaa cha' 'in tsaña'an nguiaa cha' 'in tyi'a
tujo'o xa ndiyan ytsa na, lo' scasca tso' nguia lo'o
cui'in 'in na. 7 Nu ngui'ni cuaña'an a nducua tloo
can' cha' tsu'hue nu taa Ñi X'nan na, 8 si'yana
tucua cha' tiyaa 'in, lo' cuaña'an nguiaa cha' 'in
lo'o nchgaa loo cha'. 9 Sca jun ta'a na nu ti'i
ña'an chendyu 'in, ca tsu'hue chu'hui tiquee can'
si'yana Ndiose cua' mscuen cuaan ñi 'in. 10 lo'
jun nu cuilyiya', ca tsu'hue chu'hui tiquee jun
si'yana Ndiose cua' mdyi'ya te'en cha' 'in jun.
Tsaña'an ndyijyin cha' 'in sca quee nu nducua
ni' quixin', cuaña'an ntsu'hui cha' tyijyin cha'
'in yu cuilyiya', 11 si'yana xa nchcua cucha lo'
ngui'ni tique' cuaan 'in na, quee can' nguinan'
tucua na lo' ndyu na, ndyijyin cha' nu tsu'hue
ña'an na, cuaña'an nguiaa cha' 'in yu cuilyiya',
quinan' chendyu 'in yu lo'o cha' cuilyiya' can' 'in
yu.

Ta loo na lo'o cha' nu ljyaan 'in na

12 Tsu'hue ca xu'hue nu nda loo lo'o scasca
cha' nu ljyaan 'in, si'yana xa nu cua' mda loo
can', chcuan cunta cha' tsu'hue, cui' chendyu nu
cua' mdi'in tyaa Ndiose cha' taa ñi 'in nchgaa nu
tsu'hue ntsu'hui tiquee lo'o ñi. 13 Xa ljyaan sca
cha' nu xityu 'in na loo qui'ya, a chcui' na si'yana
Ndiose ngula yaa' ñi 'in na, si'yana Ndiose a tca
tyu ñi loo qui'ya, ñi a ntsu'hui cha' xityu ñi 'in ñi
sca tucui loo cha' can'. 14 Cui' ca nu cunda scaa
na ndyu na loo qui'ya si'ya cha' ngunan' ndyi'o
tiquee na, lo' ndaa na ya' tsaya' nu tsato'o cha'
can'. 15 Xa cua' yten cha' ngunan' can' tiquee na,
a s'ni cutsu cuati loo qui'ya, lo' xa cua' ndon loo
na, tsa lo'o na 'in na loo cha' ndyija. 16 'Un jun
ta'a na nu ndyu'hui cuiya' tin' 'in, a cuiñi lyi'o um
'in um ticuii' um. 17 Nchgaa loo cha' tsu'hue lo'o
cha' nu ñi, ndyi'o na nde ni' cuaan cunta 'in Stina
Ndiose, ñi nu mtñan nchgaa loo xaa nu ntsu'hui
ni' cuaan, ñi nu scaña'an ti cha' 'in, lo' a ncha'an
ñi tsaña'an ncha'an sca ndla'. 18 Si'ya cha' tsu'hue
mdo'o tiquee ñi mdaa ñi chendyu 'in na loo nu
ngune 'in na cha' nu ñi, si'yana ca na sñe' ñi nu
culoo nu mdo'o hui ca 'in ñi.

Tucua na tñan cha' nu nchcui' Ndiose

19 Can' cha', 'un jun ta'a na nu ndyu'hui cuiya'
tin' 'in, ndon tiyaa um quine 'in um xa caja nu
chcui', lo' a nchca cha' chcui' um ndla ndsa, uta
cui' xaa quitsin' ti' um, 20 si'yana sca nu nchcuen
tique', a ndaa can' ya' cu'ni tñan tsu'hue nu nchca
ti' Ndiose. 21 Can' cha' xcuan tloo um nchgaa loo
cha' nducun' lo'o cha' ngunan', lo' cuan xu'hue
um lo'o suun ña'an cha' nu yta ñi ni' cusya 'in
um, cui' cha' nu tca culo laa 'in um. 22 Una si'i
tsaloo ton nscan ti um 'in na, cui' ca nu tucua
um tñan 'in na lo' a cuñilyi'o um 'in um ticuii'
um. 23 Si'yana nu ndon nscan cha' re lo' a nducua
tñan 'in na, nguiaa cha' 'in can' tsaña'an nguiaa
cha' 'in sca nten nu ñan' 'ya loo cunan. 24 Xa nu
cua' mnan' 'ya can' 'in lo' xiton quiaa, cui' xaa
njlya ti' ña'an ndyon. 25 Una nu nxñi ca cunta
'in lo'o cha' nu ñi 'in Ndiose, cui' lee nu ndlo laa
'in na, lo' nxñi ton 'in loo cha' can', ñi a njlya ti'
cha' nu cua' ngune 'in, cui' ca nu nde nducua can'
tñan 'in na, can' nu tsu'hue xu'hue lo'o tñan nu
ngui'ni. 26 Cha' nde'en nu xque' ti' si'yana lyee
ndiya qui'an ti', lo' a nxñi cunta tu'hua, ticuii'
can' ñilyi'o 'in lo' cua cha' ti ndiya qui'an ti'.
27 Nde cha' nu luhui lati nu a nxitiyaa' lo'o cha'
nguna', nu tca cu'ni na tloo Stina Ndiose: Chu'hui
yuhue ti' na 'in nu suhue nu a ndi'in nten cula 'in,
cui' cuaña'an lo'o jun cuna'an nu nguinu lo'o cha'
ycui' ti, lo' xñi na cunta 'in na lo'o cha' ngunan'
nu nchca loo chendyu re.

2

Scaña'an ti ca lca tiquee na lo'o nchgaa tucui

1 'Un jun ta'a na nu ndiya qui'an ti' 'in Ñi X'nan
na Jesucristo, ñi nu nda'an lo'o sca cha' cuiya'

nu tlyu, scaña'an ti ca lca tiquee um lo'o nchgaa
tucui. [2] Cha' se'en ndiyo' ti'in um sten sca nu
ntsu'hui cuii' oro loyaa' lo' lco' sca te' tsu'hue
ña'an, a cunta cha' sten sca nu ti'i ña'an chendyu
'in nu lco' sca te' cusun, [3] cha' cu'ni cunta um
'in nu lco' te' tsu'hue can' lo' ljuin um 'in: Nde
tsu'hue la se'en chcua um, lo' ljuin um lo'o nu ti'i
ña'an 'in can': Nde ti tyon nu'huin uta chcua lyuu
ti cua, [4] ¿ñi cha' ta a su'hua ña'an nsu'hua loo um
'in ta'a um? Ña'an loo cha' sca bse cua' lca um
si'ya cha' tiyaa ngunan' 'in um. [5] 'Un jun ta'a na
nu ndyu'hui cuiya' tin' 'in, quine 'in um cha' nu
chcuin': ¿Ta si'i Ndiose ngulohui 'in nu ti'i ña'an
chendyu 'in si'yana ca cuilyiya' can', una lo'o cha'
nu ndiya qui'an ti', lo' qui'ni ca'an 'in can' se'en
ndlo ñi tñan, cui' cha' nu cua' mdi'in tyaa ñi lo'o
nchgaa nu lyee lca tiquee lo'o ñi? [6] Una 'un nde
ndyi'ya te'en um 'in nu ti'i ña'an chendyu 'in. ¿Ta
si'i yu cuilyiya' lca nu nsñi su'hua yaa' 'in um
nu ndyaa cunta 'in um tloo bsya? [7] ¿Ta si'i yu
nchcui' ca'an yu 'in ñi nu tsu'hue lati, cui' tso' nu
cua' ntsu'hui um? [8] Cha' na cha' ñi nducua um
tñan cha' 'in lee nu ndon loo lati, cu'ni um ña'an
nchcui' quityi 'in Ndiose: —Ña'an 'tnan ti' um 'in
ta'a nten um tsaña'an n'ni um lo'o um ticuii' um
—, tsu'hue ña'an nu ngui'ni um xacan'. [9] Una cha'
ndyi'ya te'en um 'in xca tucui, qui'ya ngui'ni um,
lo' lee 'in Ndiose ndlo qui'ya na 'in um. [10] Si'yana
cha' nde'en nu nchca ti' xu'hua se'en ña'aan lee
can', una cha' tnan' siya' scati cha' can', ña'an
loo cha' cua' mcha ti'in can' ña'aan lee xacan'.
[11] Si'yana ticui' Ndiose nu ngulo tñan: —A sten
yu'hui um lo'o cuilyi'o nten—, ticui' ñi juin ñi:
—A cujui um nten—. Cha' a nguiten yu'hui um
lo'o cuilyi'o nten, una ndujui um nten, cua' mcha
ti'in um cha' 'in um lo'o lee xacan'. [12] Xñi um
cunta ña'an chcui' um, a cunta lo'o ña'an cu'ni
um, si'yana ca xñan bsya 'in um cua' ña'aan nguia
ncha'an um lee nu ndlo laa 'in um. [13] Si'yana nu a
mña'an 'tnan ti' 'in ta'a nten, cui' cuaña'an a caja
nu ña'an 'tnan ti' 'in can' xa ca xñan bsya 'in, una
nu mña'an 'tnan ti' 'in ta'a nten, tnu tiquee can'
xa ntsu'hui cha' ca xñan bsya 'in.

Culo'o xñan na cha' nu ndiya qui'an ti' na

[14] 'Un jun ta'a na, ¿ñi cunta ntsu'hui 'in nu
nchcui' si'yana ndiya qui'an ti' lo' a ndlo'o xñan
'in lo'o cha' tsu'hue? ¿Ta tca tyi'o laa can' lo'o
ña'an nu ndiya qui'an ti'? [15] Sca yu ta'a na uta
sca jun cuna'an cha' ndiyaa lyijyi ste' jun, lo'o
na nu najo'o 'in jun, [16] cha' ljuin um 'in can':
Quiaa um, lo' a sca la cha' chu'hui tiquee um,
Ndiose taa ñi ste' um lo'o na nu cunajo'o 'in um,
¿ñi cunta ntsu'hui chcui' um cuaña'an cha' a ta
yaa' um 'in can'? [17] Cui' cuaña'an nguiaa cha'
'in na lo'o cha' nu ndiya qui'an ti' na, cha' a
ndlo'o xñan na 'in na lo'o cha' tsu'hue, a sca cunta
ntsu'hui 'in na. [18] Cha' ntsu'hui nu chcui': 'Un
ndiya qui'an ti' um 'in Ndiose, lo' nan' n'nin tñan
tsu'hue, ¿ta tca tsa qui'an ti' um 'in Ndiose, cha' a
culo'o xñan um 'in um lo'o cha' tsu'hue? Si'yana
nan' lo'o cha' tsu'hue nu n'nin nchca chcan' loo
cha' nu ndiya qui'an tin'. [19] 'Un ndiya qui'an ti'
um si'yana scati Ndiose ntsu'hui, lo' cui' ña'an
nchcui' um, una lo'o cui'in xa'an ndiya qui'an ti'
lo' nchcuan can' si'yana ntsen. [20] 'Un nu a ndyi'ya
cunta cha' re, ¿ta a jlyo ti' um si'yana cua cha'
ti ndiya qui'an ti' na, cha' a ndlo'o xñan na 'in
na lo'o cha' tsu'hue? [21] Abraham nu ncua nten
cula 'in na, ¿ta si'i si'ya cha' tsu'hue nu m'ni yu
nguinu luhui yu tloo Ndiose, cui' xa nu mdi'in
tyaa yu 'in Isaac nu lca sñe' yu se'en ntsu'hui cha'
squin can' tloo Ndiose? [22] Ca cuiya' ti' um si'yana
lo'o ña'an nu m'ni Abraham, mchcua ta'a na lo'o
cha' nu ya qui'an ti' yu, lo' si'ya cha' tsu'hue
nu m'ni yu ncua chcui cha' nu ya qui'an ti' yu.
[23] Cuaña'an ya tucua cha' nu nchcui' quityi 'in
Ndiose: —Abraham nguinu luhui tloo Ndiose loo
nu ya qui'an ti' 'in ñi—, lo' jui nu ngulo'o naan
'in yu si'yana ncua yu ta'a tsu'hue Ndiose. [24] Ca
cuiya' ti' um xacan' si'yana nten nguinu luhui ne'
tloo Ndiose, si'i tsaloo ti si'ya cha' nu ndiya qui'an
ti' ne', cui' ca nu si'ya cha' tsu'hue nu ndlo'o xñan
ne'. [25] Cui' cuaña'an Rahab ne' cuna'an nducun'
can', ¿ta si'i si'ya cha' tsu'hue nu m'ni ne' nguinu
luhui ne' tloo Ndiose, xa ncuan xu'hue ne' 'in yu
nu mdiyaa se'en ndi'in ne' lo' ngua'an tñan ne' 'in
yu xca tucueen? [26] Tsaña'an nguiaa cha' 'in sca nu
ngujui nu a ntsu'hui cusya 'in, cui' cuaña'an lo'o
cha' nu ndiya qui'an ti' na cha' a ndlo'o xñan na
'in na lo'o cha' tsu'hue, cua cha' ti ndiya qui'an ti'
na.

3

Xñi na cunta cha' nu nchcui' na

[1] 'Un jun ta'a na, a nchca cha' qui'an 'a um
culo'o um 'in jun, si'yana cua' jlyo ti' na tla la
ndyi'o cha' nu ca xñan bsya 'in na. [2] Si'yana
nchgaa na a s'ni ntnan' na lo'o cha' nu nchcui'
na. Una cha' ntsu'hui nu nxñi cunta 'in lo' a
ntnan' ñi sca cha' nu nchcui', can' nu ñi ndi'in
cha' 'in lo' nchca xñi cunta 'in lo'o nchgaa loo
cha'. [3] Ña'an jan ñi, nare' nsu'hua na freno tu'hua
cuiyu si'yana ca ja'an 'in 'in na, lo' tca tsa lo'o na

'in 'in se'en nu nchca ti' na. 4 Xñi um cunta 'in
yca na'an, siya' lca na sca na nu tlyu lo' ndyi'an
lo'o cui'in tnu 'in na lo'o juesa, una si'ya sca ca'
lyo' ti nu nchcui' ne' lo'o lca timón, can' cha'
nchca ndyi'an lo'o ne' 'in na se'en nu nchca ti'
ne'. 5 Cui' cuaña'an ndi'in cha' 'in tse' na, lca na
sca na lyo' ti, una tsala ña'an n'ni siye' na 'in na
lo'o cha' nchcui' na. Ña'an jan ñi, sca quii' lyo' ti
lo' tca tiquin na sca qui'ya nu tlyu. 6 Lo' tse' na
lca na ña'an nchca ti' quii', lca na sca chendyu
ngunan' nu ngui'ni coo' 'in na ti' xa ngula na,
cua' lca na loo quii' ndyi'o cha' nu nchcui' na.
7 Si'yana nchgaa loo 'ni, ña'an nchca ti' 'ni la,
quiñi, cunaan, 'ni nu ntsu'hui loo tyi'a tujo'o,
nchca n'ni nguso ne' 'in 'in. 8 una ñi sca nten lo' a
tca cu'ni chu'hue ne' tse' ne', lca na sca chendyu
ngunan' nu a tucui nchca 'in chcui ndijin loo na,
si'yana mtsa'an yu'hui yaan loo na. 9 N'ni tnu na
'in Ndiose, ñi nu lca Stina, lo' ticui' lo'o tu'hua
na ndaja na 'in ta'a nten na, cui' nu mtñan ñi
tsaña'an nchca ti' ñi ycui' ñi. 10 Ticui' lo'o tu'hua
na re n'ni tnu na 'in Ndiose lo' ndaja na 'in nten.
'Un jun ta'a na, a ndyi'o tñan cu'ni na cuaña'an.
11 Xñi na cunta se'en nducua tyi'a, ¿ta tca chcua
tyi'a nu tlyaa' sca se'en ti lo'o tyi'a nu tsu'hue?
12 'Un jun ta'a na, ¿ta tca tyi'o mti olivo loo sca
yca higo? ¿Ta tca tyi'o mti higo loo ti uva? Ticui'
cuaña'an a tca chcua tyi'a tiyen' sca se'en ti lo'o
tyi'a nu tsu'hue.

Cha' tiyaa nu ndyi'o la ni' cuaan

13 ¿Ta a ntsu'hui nu tiyaa la lja um lo' ndyi'ya la
cunta? Can' nu ntsu'hui cha' culo'o xñan 'in lo'o
cha' tsu'hue nu cu'ni, lo'o suun ña'an. 14 Una cha'
mtsa'an yu'hui um lo'o cha' jñan ti' lo'o cha' xlya,
si'i can' cha' scuen cuaan um 'in um, ñi a su'hua
um cha' cuiñi loo cha' nu ñi 'in Ndiose. 15 Si'yana
cha' tiyaa re a mdo'o na nde ni' cuaan, cui' ca nu
loo chendyu re, lca na cha' ngunan' nu ljyaan tso'
'in laxa'an. 16 Si'yana se'en ntsu'hui cha' jñan ti'
lo'o cha' xlya, can' nchu cuati loo cha' ngunan'
nu n'ni tinto 'in nten. 17 Una cha' tiyaa nu ndaa
Ndiose lca na chacui' cha' nu luhui, nda yaa' na
tyi'in tsu'hue na, cuti nguiaa cha' 'in na, n'ni na
tñan tsu'hue, nchca chcan' loo na xa n'ni na 'tnan
'in ta'a nten na, loo can' nchu nchgaa loo cha'
tsu'hue, ñi ndi'in cha' 'in na lo' a ljyaan na lo'o
cha' cuiñi. 18 Sca nten nu ndiya nan ña'an tyi'in
tsu'hue lo'o nchgaa tucui, chacui' cha' tsu'hue
n'ni cuton can' si'ya cha' can'.

4

A chcui ti' na cha' nu nchca loo chendyu

1 ¿Ñi cha' ta nchu cha' cusuun lja um, lo'
nchcui' tyijyin um scasca um? ¿Ta si'i si'ya cha'
ngunan' nu ndyi'o tiquee um? 2 Lca tiquee um
lo'o sca na, lo' a ndyijyi na 'in um. Ti'i ntsu'hui
tiquee um, ndujui um nten si'ya cha' jñan ti' 'in
um, lo' a nguinu tsu'hue tiquee um. Siya' ñii
tu' ña'an nguilyu y'ni um lo' nsuun um, una a
ndyijyi na nu nchca ti' um si'yana a njñan um
'in na. 3 Njñan um sca cha', una a ndyijyi na 'in
um, si'yana si'i ña'an njñan um 'in na, tsaloo ti
nchca ti' um na nu ndyi'o ti tiquee um. 4 ¡'Tnan
ca 'un nu nducua tijyo' sii' Ndiose! ¿Ta a jlyo ti'
um si'yana nu lyee lca tiquee lo'o cha' nu nchca
loo chendyu re, nde nchca ta'a cusuun can' 'in
Ndiose? Ña'an nu ti nu nchca ta'a tsu'hue lo'o
cha' nu nchca loo chendyu re, nchca ta'a cusuun
can' 'in Ndiose. 5 ¿Ta ñan ti' um si'yana cua cha'
ti nchcui' quityi 'in Ndiose si'yana Espíritu nu
cua' mdaa Ndiose 'in na, lyee n'ni xlya ñi 'in na?
6 Una tlyu cha' tsu'hue ndaa ñi 'in na, can' cha'
ndeña'an nchcui' xca cha': —Ndiose nxcuan tloo
ñi 'in nten nu siye', una n'ni cunta ñi 'in nten nu
suun—. 7 Xnu um cunta 'in um tuyaa' Ndiose, tla
tyon um lo' laxa'an tyi'o tso' sii' um. 8 Lyee la quia
nan um 'in Ndiose, lo' cuaña'an cui' la tyon ñi
sii' um. 'Un nu lca nten qui'ya chendyu, tyaa um
ya' tyuhui chendyu 'in um, cui' cuaña'an 'un nu
ngui'ni tucua ti', suhui um cusya 'in um. 9 Su'hua
yuhue ti' um cha' re, qui'ya tu'hua tiquee um lo'
cunan um. Cha' tsu'hue nu ntsu'hui tiquee um
chca na cha' xi'in lo' cunan um. 10 Cu'ni suun um
'in um tloo Ñi X'nan na, lo' cui' ñi scuen cuaan ñi
'in um.

A chcui' ca'an na 'in ta'a na

11 'Un jun ta'a na, a nchca cha' chcui' ca'an ta'a
um, si'yana nu nchcui' ca'an ta'a lo' ndlo qui'ya
'in ta'a, ndijin lyoo can' lee 'in Ndiose lo' ngui'ni
cuiya' can' cha' 'in lee. Cha' 'un ngui'ni cuiya' um
cha' 'in lee, ña'an loo cha' sca bse lca um, lo' a
nducua um tñan 'in na. 12 Scati ñi nu mdaa lee 'in
nten chendyu, lo' scati ñi tca culo laa ñi 'in na uta
cujlyo ñi 'in na. Una 'un, ¿tucui ca lca um si'yana
ndlo qui'ya um 'in xca tucui?

A cu'ni siye' na si'ya cha' nu cu'ni na tsaan quiaa

13 Xñi um cunta 'un nu nchcui': Cua' ñii uta
quiaa tsaa na xca quichen, la cua tyi'in na sca
yjan, cu'ni na tñan jyinsya lo' caja tñi 'in na.
14 Una a jlyo ti' um ña'an ljyaan 'in um tsaan
quiaa. Chendyu 'in um, ¿ñi na lca na? Nguiaa

cha' 'in na tsaña'an nchca ti' coo, cua' ñii chcan'
na, una ndi'a a la 'a quine cueen na. 15 Cui' ca nu
tsu'hue la chcui' um: Cha' Ñi X'nan na taa ñi cha'
cuiya', tyu'hui na chendyu lo' cu'ni na tñan re.
16 Una 'un nde nscuen cuaan um 'in um lo'o cha'
siye', lo' nchgaa loo cha' siye' lca na qui'ya. 17 Nu
jlyo ti' cu'ni tñan tsu'hue lo' a n'ni 'in na, ticui'
qui'ya lca na.

5

Cha' 'in yu cuilyiya'

1 Ña'an jan ñi, 'un yu cuilyiya', cunan um lo'
xi'ya cueen um si'ya nu ti'i ljyaan 'in um, 2 si'yana
cha' cuilyiya' 'in um cua' nchcui ti'in na lo' ste'
um cua' nsta 'ni 'in na, 3 a cunta na oro lo'o
plata nu ndi'in 'in um cua' mducua cuiya' na, lo'
cuiya' can' ntsu'hui cha' culo qui'ya na 'in um,
cujlyo na 'in um tsaña'an ndiquin sca na loo quii'.
Cua' tsatii cha' nu nchca loo chendyu re lo' tsala
ña'an cha' cuilyiya' cua' mxo' ti'in um. 4 Loo nu
a msu'hua lyiya' um nguso 'in um, siya' yu ndlo
qui'ya na 'in um. Yta yu lo' mxo' yu na 'in um,
lo' nde nguñilyi'o um 'in yu, una cua' ñii mdiyaa
cha' re la tloo Ñi X'nan na, ñi nu tla la cha' 'in.
5 Lja ndi'in um loo chendyu re a sca na ya lyijyi
'in um, cui' ca nu nde nguinu na 'in um, ncua
cojo' um tsaña'an nchca ti' sca bta nu ntsu'hui
cha' cujui ne' 'in. 6 Msu'hua um qui'ya chon' nten
nu tsu'hue, yjui um 'in ne', lo' ñi a mscuen yaa'
ne' lo'o um.

Chcui' lyi'o na 'in Ñi X'nan na lja nta na 'in ñi

7 Can' cha' 'un jun ta'a na, ndon ti' um quita um
tsaya' quiaan Ñi X'nan na. Xñi um cunta ña'an
ndi'in cha' 'in yu ngui'ni tñan ni' quixin', tsala
ña'an ntsu'hui cha' tlyu ti' 'in yu nta yu tsaya'
nu xo' yu na nu yta yu, cua' ña'aan nguila quioo.
8 Cui' cuaña'an 'un ta loo um, lo' lyee la ca ñi cusya
'in um si'yana cua' nchcui cuii' cha' quiaan Ñi
X'nan na. 9 'Un jun ta'a na, a nchca cha' su'hua
qui'ya ta'a um scasca um, ña'an tu' cu'ni ñi xñan
bsya 'in um. Ña'an jan ñi, cua' ndon ñi nu lca bse
la tuna'an. 10 'Un jun ta'a na, xñi um cunta tsala
ña'an ti'i mdijin yu nu mxiycui' Ñi X'nan na 'in
cua' s'ni, lo' mda loo yu lo'o cha' can'. 11 Ña'an
jan ñi, nchcui' na si'yana tsu'hue ca xu'hue nu
mda loo mdijin scasca nu ti'i. Cua' ynan um cha'
tsala ña'an mda loo yu Job lo' ngua chcan' loo
cha' tsu'hue 'in Ñi X'nan na lo'o yu, —tsala ña'an
n'ni ñi 'tnan 'in nten—. 12 'Un jun ta'a na, sca
loo tñan chcuin' sca cha' lo'o um: A cu'ni tyi'ya
um 'in Ndiose xa nu tyi'in tyaa um sca cha', ñi
a culo naa um 'in ni' cuaan uta chendyu re, ñi a
cu'ni tyi'ya um xca la cha', cui' ca nu ljuin um:
Cui' na, uta: Si'i na, ña'an tu' tsato'o cu'ni ñi xñan
bsya 'in um. 13 Cha' ntsu'hui nu ndijin scasca loo
cha', chcui' lyi'o can' 'in Ndiose. Cha' ntsu'hui nu
tsu'hue ntsu'hui tiquee, cula lo'o can' 'in ñi. 14 A
cunta cha' ntsu'hui nu ti'i, cu'ni can' cha' caan
tucua snan yu nu ntsu'hui cunta 'in jun ta'a na,
chcui' lyi'o yu 'in Ndiose, lo' xita'an yu ceite 'in
lo'o cha' cuiya' 'in Ñi X'nan na. 15 Lo' si'ya cha'
nu ndiya qui'an ti' yu xa nchcui' lyi'o yu 'in Ñi
X'nan na, cu'ni chca ñi 'in nu ti'i can', lo' cha'
nde'en la qui'ya m'ni, cu'ni ñi cha' tlyu ti' 'in.
16 Cha' nde'en la qui'ya m'ni um, quitsa' la um
'in ta'a um, lo' jñan um 'in Ndiose si'ya cha' 'in
ta'a um, lo' cui' ñi xiton ñi 'in um. N'ni cunta
ñi cha' nu njñan sca nu ñi ndi'in cha' 'in. 17 Yu
Elía ncua yu nten chendyu tsaña'an nchca ti' naa,
ycui' lyi'o yu 'in Ndiose lo'o nu chcui lca tiquee yu
si'yana a qui'ya 'a quioo, lo' a ngu'ya 'a na tsani'
snan yjan tlu'hue. 18 Xiya' mjñan yu 'in Ndiose,
lo' mdyisnan ngu'ya na, lo' tsu'hue ncua tñan na
nu yta nten. 19 'Un jun ta'a na, cha' nde'en nu
ntsu'hui lja um cua' mdo'o tso' sii' cha' nu ñi,
lo' caja nu cu'ni cha' xitucui can', 20 ca cuiya' ti'
um si'yana nu cu'ni cha' xitucui sca nu nda'an
ngunan', cua' m'ni can' canan mdo'o laa sca nten
loo cha' ndyija, lo' mchca ña'aan qui'ya 'in.

1 Pedro

Yu Tyo nchcui' cha' yu 'in jun ta'a na

1 Nan' yu Tyo nu ngua'an tñan Jesucristo 'in,
nde ca'an tñan sca quityi 'in um, 'un nu nguine
yu'hui scasca quichen se'en lyi'ya loo Ponto, lo'o
Galacia, Capadocia, lo'o se'en lca Asia lo'o Bitinia.
2 Stina Ndiose ngulohui ñi 'in um tsaña'an cha' nu
cua' mdi'in tyaa ñi ti' culoo, lo' si'ya cha' cuiya' 'in
Espíritu ca ja'an um 'in ñi lo' quinu luhui um si'ya
tne Jesucristo. Taa la ñi cha' tsu'hue nu chu'hui
ni' cusya 'in um lo' cu'ni ñi cha' tyi'in tsu'hue um.

Nducua tloo na sca cha' nu lo'o ca

3 Tlyu ca cha' tsu'hue ntsu'hui 'in Ndiose, Sti
Ñi X'nan na Jesucristo, loo nu lyee n'ni ñi 'tnan
'in na m'ni cui ñi chendyu 'in na se'en nu chcua
quiloo na sca cha' nu lo'o ca, cui' si'ya cha' nu
mdyiqui'o Jesucristo, 4 lo' cuan xu'hue na cha'
tsu'hue nu cua' ndi'in la ni' cuaan, cha' nu qui'ni
ca'an 'in na lo'o um, sca cha' nu a ntsu'hui 'a cha'
tsatii, ñi a ca coo' uta caja loo. 5 Loo nu ndiya
qui'an ti' um, Ndiose nsñi ñi cunta 'in um lo'o
cha' cuiya' 'in ñi, ña'an ca si'yana tyi'o laa um
lo' qui'ni ca'an 'in um lo'o cha' nu cua' mdi'in
tyaa ñi, lo' ca chcan' loo cha' re xa nu tsatii cha'
nu nchca loo chendyu re. 6 Si'ya cha' re tsu'hue
ntsu'hui tiquee um, siya' ndijin um scasca nu ti'i
lja nu ti' ndi'in um tichin' xaa loo chendyu re.
7 Ña'an nchca ti' oro, siya' ndyuhui na lo'o quii' a
s'ni ndiyatii cha' 'in na, una lyee la ntsu'hui lyoo
cha' nu ndiya qui'an ti' um, lo' xa cua' mdijin um
scasca nu ti'i, caja nu cu'ni tnu 'in Ndiose lo' tyaa
xu'hue 'in ñi tsaan nu ntsu'hui cha' ca chcan' loo
Jesucristo xiya'. 8 Siya' a nchca ña'an tloo um 'in
ñi, una lyee lca tiquee um lo'o ñi, siya' a chcan'
ñi cua' ñii una ndiya qui'an ti' um 'in ñi, tsu'hue
'a ntsu'hui tiquee um, lo' ñi a jlyo 'a ti' um ñi
lyijyi cha' nu ti' chcui' um si'ya cha' re, 9 si'yana
cua' chcan' cha' nu ndiya qui'an ti' um tsaña'an
ntsu'hui cha' tyi'o laa um. 10 Cui' cha' tsu'hue
nu cua' ncuan xu'hue um re mda'an ycui' yu nu
mxiycui' Ndiose 'in cua' s'ni, lo' nguia nan qui'i
yu cha' re tsaña'an nu ntsu'hui cha' tyi'o laa nten.
11 Lo'o cha' tiyaa nguia nan yu cha' re lja mxiycui'
Espíritu 'in Cristo 'in yu, cha' ti ca nu 'in cha' re,
cha' ñi xaa tsato'o na, tsaña'an nu ntsu'hui cha'
tyijyin Cristo nu ti'i, lo' nde loo la can' ca chcan'
loo cha' cuiya' nu tlyu 'in ñi. 12 Ngulyo scua la ñi
cha' lo'o yu si'yana si'i tsa 'in ti yu qui'ni ca'an
cha' re, cui' ca nu lo'o 'in nare', una cua' ñii jui nu
ycui' cha' re lo'o um si'ya cha' cuiya' 'in Espíritu
nu Luhui 'in Ndiose nu mdo'o la ni' cuaan, sca
cha' nu hasta lo'o angujle nchca ti' ca cuiya' ti'.

Tyu'hui na sca chendyu nu luhui

13 Can' cha' tyon lo'o um sca cha' tiyaa nu chcui,
xñi um cunta 'in um, lo' tyi'in tyaa tsu'hue ca um
quiloo um 'in cha' tsu'hue nu qui'ni ca'an 'in um
xa nu quiaan Jesucristo xiya'. 14 Tsaña'an nguiaa
cha' 'in sñe' Ndiose nu nchca ja'an 'in ñi, a tyi'an
'a um loo cha' ngunan' tsaña'an mda'an um ti'
culoo, xa nu ti' nchcun cha' tiyaa 'in um, 15 cui'
ca nu tyu'hui um sca chendyu nu luhui tsaña'an
ndi'in cha' 'in ñi nu msi'ya 'in um, lca ñi sca nu
luhui. 16 Si'yana ndeña'an nguinu scua sca cha'
loo quityi 'in Ndiose: —Ca um sca nten nu luhui
si'yana nan' lcan ñi nu luhui—. 17 Cha' 'un ndlo'o
naan um 'in Ndiose lca ñi Sti um, ñi nu scaña'an ti
n'ni xñan bsya 'in nten cua' ña'aan tñan ngui'ni
ne', can' cha' su'hua yuhue ti' um ña'an ntsu'hui
cha' tyu'hui um chendyu tsalja nu ti' ndi'in um
loo chendyu re. 18 Jlyo ti' um cua' mdo'o laa um
loo cha' ngunan', cui' cha' nu m'ni cha'an um
'in nten cula 'in um, una si'i si'ya na nu ntsu'hui
cha' tsatii, uta lo'o na oro uta lo'o plata, 19 cui' ca
nu si'ya tne Cristo nu ntsu'hui lyoo ca, tsaña'an
nguiaa cha' 'in slya' nu luhui lati, nu ñi sca coo'
lo' a ndon 'in, 20 ñi nu cua' mdo'o hui lo'o cha'
re xa nu ti' lyijyi tsaa' chendyu, cua' ya tucua
tsaan ncua chcan' loo ñi si'ya cha' tsu'hue nu
mdo'o tiquee ñi lo'o um. 21 Si'ya ñi can' cha' ndiya
qui'an ti' um 'in Ndiose, ñi nu m'ni cha' mdyiqui'o
can' lo' mscuen cuaan ñi cha' 'in, ña'an ca si'yana
chcua quiloo um 'in Ndiose lo' tsa qui'an ti' um 'in
ñi. 22 Si'yana cua' ngüi cusya 'in um loo nu ncua
ja'an um cha' nu ñi si'ya cha' cuiya' 'in Espíritu,
ña'an ca si'yana tca chu'hui cha' tsu'hue 'in um
lo'o ta'a um, lo' si'i lo'o cha' cuiñi ti, cui' ca nu
lo'o nu chcui lca tiquee um chu'hui cha' tsu'hue
'in um scasca um, lo' luhui cha' tiyaa 'in um,
23 si'yana cua' mchca cui chendyu 'in um, una si'i
lo'o juesa 'in nten chendyu, cui' ca nu lo'o cha'
cuiya' nu quinu scua tsala xaa, si'ya ycha' Ndiose
nu lo'o ca, nu a ntsu'hui 'a cha' tsatii. 24 Si'yana
nchcui' quityi 'in Ndiose: —Nchgaa nten lca ne'
ña'an nchca ti' quixin', cha' siye' 'in ne' nguiaa
cha' 'in na tsaña'an sca quee, quixin' can' nguityi
tucua na, lo' quee can' ndyu na, 25 una ycha' Ñi
X'nan na a ntsu'hui 'a cha' tsatii na—. Cui' cha' re
lca na cha' tsu'hue nu cua' ngune 'in um.

2

1 Xcuan tloo um nchgaa loo cha' ngunan', cha'
cuiñi, cha' mayan, cha' njñan ti', lo'o cha' nchca
nchcui'. 2 Lo' ca lca tiquee um lo'o cha' nu luhui
'in Ndiose tsaña'an lca tiquee cuhui' cune' lo'o
styi', si'yana tca culo um lo' tyi'o laa um, 3 cha'
na cua' ncua cuiya' ti' um tsala ña'an tlyu cha'
tsu'hue 'in Ñi X'nan na.

Jesús lca ñi sca quee nu lo'o ca

4 Quia nan um 'in ñi, ñi nu lca sca quee nu lo'o
ca, cui' nu mscuan tloo nten chendyu, una tso'
nu 'in Ndiose lca can' sca nu mdo'o hui ca nu
ntsu'hui lyoo lati. 5 Cui' cuaña'an lca um sca quee
nu lo'o ca, lo' Ndiose cu'ni ñi cha' tsatlyu culo
um ña'an nchca ti' xa ndiyaa' sca laa, lo' ca um
sca nguso nu luhui 'in ñi si'yana tca tsa lo'o um
sca lcuan nu ndyu'hui cuiya' ti' ñi si'ya Jesucristo.
6 Si'yana ndeña'an nchcui' quityi 'in Ndiose: —
Ña'an jan ñi, quichen Jerusalén tyi'in tyaan sca
quee nu nsñi ton 'in na'an, nu mdo'o hui ca nu
ntsu'hui lyoo lati, lo' nu tsa qui'an ti' 'in can',
a quinu lo'o cha' jyi'o—. 7 Can' cha' lca ñi sca
nu ndon loo lati 'in um, 'un nu ndiya qui'an ti'
'in ñi, una nu a ndiya qui'an ti' 'in ñi lca ñi 'in
can' tsaña'an nchcui' quityi 'in Ndiose: —Quee
nu mscuan tloo yu cuityi na'an, cua' ñii lca na
quee nu nsñi ton 'in na'an—. 8 A cunta nchcui'
xca se'en: —Quee nu chcua quiya' ne' ca na quee
nu xitlyu 'in ne'—. Nchcua na quiya' ne' si'yana a
nchca ja'an ne' 'in Ndiose, si'yana cuaña'an cuiya'
cua' ngua'an 'in ne'.

Lca na quichen 'in Ndiose

9 Una 'un lca um —ta nten nu cua' mdo'o hui
'in ñi, lca um sca nten nu nducua tloo ñi nu lca
Ree, lca um sca quichen nu luhui 'in ñi, nten nu
ndyu'hui cuiya' ti' Ndiose 'in—, ña'an ca si'yana
tyi'an ycui' um cha' tsu'hue 'in ñi nu msi'ya 'in
um, si'yana tyi'o tso' um sii' cha' tla yta 'in um,
lo' tyi'an um loo xaa nu tsu'hue ña'an 'in ñi. 10 Ti'
culoo a lca um quichen 'in Ndiose, una cua' ñii
lca um quichen 'in ñi, ti' culoo tijyo' nchca um sii'
cha' tsu'hue 'in ñi, una cua' ñii cua' mchcua um
cha' tsu'hue can'.

Nducua tloo Ndiose 'in na

11 'Un jun ta'a na nu ndyu'hui cuiya' tin' 'in,
tsaña'an nu lca um sca nten nu mdo'o tijyo' nu
nda'an yu'hui ti, jñan sca cha' tsu'hue 'in um
si'yana a sten yu'hui um loo cha' ngunan' nu
nchca loo chendyu re, cui' cha' nu nchcui ndijin
ni' cusya 'in na. 12 Cunan um ña'an tyu'hui um
sca chendyu nu luhui lja ne' gentil, lo' siya' ndaa
ne' qui'ya 'in um si'yana lca um nu nducun', una
si'ya cha' tsu'hue nu ngui'ni um, cu'ni tnu ne'
'in Ndiose tsaan nu cu'ni ñi xñan bsya 'in nten
chendyu. 13 Si'ya cha' 'in Ñi X'nan na, ca ja'an um
'in yu bsya nu ndlo tñan 'in um, cui' yu nu lca ree
nu tla la cha' cuiya' ntsu'hui 'in, 14 uta 'in nchgaa
la ña'an bsya, si'yana can' nu mdi'in tyaa Ndiose
'in xitijin nu ti'i 'in nten nu nducun', lo' taa can'
loo nten nu ngui'ni tñan tsu'hue. 15 Si'yana nde
cha' nu nchca ti' Ndiose: Lo'o cha' tsu'hue nu
cu'ni um chcua seen tu'hua nchgaa nu tinto nu
nchcui' cua' ña'an ti cha' 'in um. 16 Ca tsu'hue
chu'hui tiquee um tsaña'an ndi'in cha' 'in sca nu
cua' mdo'o laa, una si'i can' cha' cu'ni um cha'
ngunan', cui' ca nu cu'ni um ña'an n'ni sca nguso
'in Ndiose. 17 Cu'ni suun um 'in um tloo nchgaa
nten, a cunta chu'hui cha' tsu'hue 'in um lo'o jun
ta'a na. Chu'hui sca ytsen 'in um tloo Ndiose.
Cu'ni suun um 'in um tloo ree. 18 'Un nu lca nguso,
ca ja'an um 'in x'nan um, una si'i tsalca nu tsu'hue
nten lca lo' cuti cha' 'in, cui' ca nu lo'o nu tla cha'
'in ca ja'an um 'in. 19 Nde cha' nu ntsu'hui lyoo
tloo Ndiose, cha' nde'en nu ndijin nu ti'i siya' a
sca cha' ngunan' m'ni, lo' nda loo can' si'yana
nchca ti' quinu tsu'hue tiquee Ndiose lo'o. 20 Una,
¿ñi cunta ntsu'hui cha' nda loo um nxitijin ne' 'in
um nu ti'i cha' ngui'ni um cha' ngunan'? Una cha'
ndaa loo um ndijin um nu ti'i si'yana ngui'ni um
tñan tsu'hue, nde cha' nu ntsu'hui lyoo ca tloo
Ndiose, 21 lo' si'ya cha' re msi'ya ñi 'in um. Si'yana
lo'o Cristo mdijin ñi nu ti'i tñan loo um, lo' mxnu
ñi cha' re si'yana chcui ncha'an um 'in ñi. 22 —
Una ñi sca qui'ya lo' a m'ni ñi, ñi sca cha' cuiñi
lo' a mdo'o tu'hua ñi—, 23 xa mdaja ne' 'in ñi, a
lo'o ñi mdaja ñi 'in ne', cui' cuaña'an xa mxitijin
ne' 'in ñi nu ti'i, a mxcuen ñi 'in ne' cua' ña'an
ti, cui' ca nu mxnu ñi cunta cha' can' yaa' ñi nu
tsu'hue n'ni xñan bsya. 24 Cui' ñi ngu'ya ñi qui'ya
'in na la loo cusi, ña'an ca si'yana tyi'o tso' na sii'
cha' ngunan' lo' tyu'hui na sca chendyu nu luhui,
lo' si'ya nu ti'i mdijin ñi cua' mchca um. 25 Siya'
ti' culoo mda'an um tsaña'an nchca ti' sca slya'
nu ngunan' yu'hui, una cua' ñii mxiton um lo'o
Cristo, ñi nu na'an seen 'in um nu ntsu'hui cunta
cusya 'in um.

3

Tsaña'an ntsu'hui cha' tyi'in na lo'o cuilyi'o na

1 Cui' cuaña'an 'un jun cuna'an, ca ja'an um
'in cuilyi'o um, lo' cha' a ndiya qui'an ti' yu cha'
'in Ndiose, una lo'o ña'an nu ndlo'o xñan um
'in um cuan xu'hue yu cha' can', siya' a chcui'

um lo'o yu, [2] si'yana nguia nchca cuiya' ti' yu
tsala ña'an ndyi'ya chendyu ndu'hui um, lo' suun
ña'an nguiaa cha' 'in um. [3] A nchca cha' cu'ni
chu'hue um que um lyee 'a, ta lo'o na oro, uta co'
um chacui' te' nu ntsu'hui lyoo, [4] cui' ca nu nde
ni' cusya 'in um culo'o xñan um 'in um lo'o cha'
tsu'hue nu a ntsu'hui cha' tsatii, lo'o suun ña'an
cu'ni um, cuti ti tsaa cha' 'in um, si'yana nde cha'
nu ntsu'hui lyoo tloo Ndiose. [5] Si'yana cuaña'an
jun cuna'an nu mdi'in cua' s'ni nu ya qui'an ti' 'in
Ndiose, ngulo'o xñan jun 'in jun lo' mdi'in tyaa
jun quiloo jun 'in ñi, ncua ja'an jun 'in cuilyi'o
jun, [6] tsaña'an ncua ja'an Sara 'in Abraham xa
ndlo'o naan 'in cuilyi'o: Ñi x'nan hua. Ca um
sñe' Sara cha' cu'ni um tsu'hue lo' a cutsen um
ñi sca cha'. [7] Cui' cuaña'an 'un yu qui'yu, tsu'hue
ti tyi'in um lo'o cuilyi'o um, suun ña'an tsaa cha'
'in um si'yana ti la ndi'in cha' 'in jun, lo' su'hua
loo um 'in jun si'yana scaña'an ti chendyu mdaa
Ndiose 'in um lo'o jun, lo' xa chcui' lyi'o um 'in ñi
a sca cha' chcui ndijin ni' cusya 'in um.

Xñi na cunta ña'an tyu'hui na chendyu

[8] A cunta ca sca cha' ti 'in um nchgaa um, ca
cuti cusya 'in um, chu'hui cha' tsu'hue 'in um
lo'o ta'a um, lo' ña'an 'tnan ti' ta'a um, lo' suun
ña'an cu'ni um 'in um. [9] A cu'ni su'hua um 'in
um lo'o nu ngui'ni ti'i lo'o um, ñi a taja um 'in
nu ndaja 'in um, cui' ca nu jñan um 'in Ndiose
si'yana cuan ñi 'in can'. Nde cha' msi'ya Ndiose
'in um, si'yana cu'ni um tñan tsu'hue lo' chcuan
um cha' tsu'hue nu taa ñi 'in um. [10] Si'yana, —
nu nchca ti' tyu'hui sca chendyu nu tsu'hue ca,
tsu'hue ntsu'hui tiquee nchgaa xaa, 'ni cha' xñi
can' cunta si'yana a chcui' cha' ngunan' lo'o cha'
cuiñi. [11] Tyi'o tso' can' sii' cha' ngunan', cu'ni
tñan tsu'hue, quia nan can' ña'an tyi'in tsu'hue,
lo' chcui ncha'an cha' can'. [12] Si'yana Ñi X'nan
na ntsu'hui ñi cunta 'in nten nu ja'an 'in ñi, ndon
nscan ñi cha' nu njñan can', una tsalca nu ngui'ni
cha' ngunan' a tsu'hue ntsu'hui tiquee Ñi X'nan
na lo'o can'—. [13] ¿Ta ntsu'hui nu tca cu'ni ti'i lo'o
um, cha' ngui'ni um tñan tsu'hue? [14] Una cha'
ndijin um nu ti'i si'ya tñan tsu'hue nu ngui'ni um,
tsu'hue ca xu'hue um. Una a cutsen um 'in nu ti'i
ti' 'in um, ñi a su'hua um cha' tiquee um si'ya cha'
can', [15] cui' ca nu su'hua loo um 'in Ndiose X'nan
na, ndon tiyaa um taa um suun 'in nu cuñicha' 'in
um si'ya cha' nu ndiya qui'an ti' um, una lo'o suun
ña'an xcuen um 'in can' lo' tsu'hue ti tsaa cha' 'in
um lo'o. [16] Tyu'hui um sca chendyu nu luhui, lo'
cha' caja nu chcui' ca'an 'in um si'yana ngui'ni um
tñan tsu'hue si'ya Cristo, uta chcui' can' cha' ti'i
'in um, tsato'o quinu can' lo'o cha' jyi'o. [17] Si'yana
tsu'hue lati tyijyin um nu ti'i loo nu ngui'ni um
tñan tsu'hue, cha' cuaña'an nchca ti' Ndiose, lo'
si'i nu ndijin um nu ti'i si'ya cha' ngunan' nu
ngui'ni um. [18] Si'yana Cristo siya' ti ngujui ñi si'ya
qui'ya 'in nten chendyu, ñi nu luhui lati yato'o
ngujui ñi tñan loo nten ngui'ni qui'ya, si'yana tiya
lo'o ñi 'in na tloo Ndiose, ngujui ñi una mdyiqui'o
ñi xiya'. [19] Lja xacan' ya ycui' ñi cha' tsu'hue
'in Ndiose lo'o cusya 'in nten nu ntsu'hui nchcun
yaa' cha' ndyija, [20] cui' nten nu lye' ti' nu mdi'in
cua' s'ni xa mtñan yu Noé yca na'an can', nta
Ndiose cha' ñi xaa quia nan ne' 'in ñi, una chin'
ti nten, cui' tsa snu' ti nu mdo'o laa loo tyi'a can'.
[21] Tyi'a can' lca na sca xñii tsaña'an nu nchcua tya
na cua' ñii lo' tyi'o laa na, (una si'i si'yana xnu
luhui na 'in na, cui' ca nu tyi'in tyaa na 'in na
yaa' Ndiose lo'o sca cha' tiyaa nu luhui), cui' si'ya
cha' nu mdyiqui'o Jesucristo. [22] Ycuen ñi nde ni'
cuaan, nducua ñi tso' cueen 'in Stina Ndiose, ndlo
ñi tñan 'in nchgaa angujle, tsatlyu lo'o nchgaa la
ña'an bsya lo'o nu lyi'ya cha' cuiya' 'in ñi.

4

Tsu'hue cu'ni na tñan 'in Ndiose

[1] Si'yana Cristo mdijin ñi nu ti'i lo'o tso' 'in
cunan' ñi, cuaña'an 'un cu'ni tnu tiquee um,
su'hua yuhue ti' um cha' re, si'yana nu cua' mdijin
nu ti'i lo'o tso' 'in cunan', cua' mdo'o tso' can'
sii' nchgaa loo qui'ya, [2] ña'an ca si'yana a tyi'an
'a can' loo cha' ngunan' tichin' xaa nu ti' tyi'in
loo chendyu re, cui' ca nu cu'ni can' tsaña'an
nu nchca ti' Ndiose. [3] Cui' lya tsacua ti ña'an
tsaña'an cua' mdu'hui um chendyu ngunan', cha'
nu ndyu'hui cuiya' ti' ne' gentil: Cha' nu nguiten
yu'hui ne' lo'o ña'an tucui ti, cha' ngunan' nu
ndyi'o tiquee ne', cha' cu'hui, nchgaa loo cha'
nducun' nu n'ni ne' se'en nchca ta'a xa lyee
ndyi'yo ne', cha' nu n'ni tnu ne' jo'o, cui' cha' nu
nxcuan tloo Ndiose. [4] Nduhue 'a ti' ne' si'yana a
nda'an 'a um lo'o ne' loo cha' ngunan', nchcui'
ca'an ne' 'in um si'ya cha' can', [5] una tiyaa xaa
ntsu'hui cha' tyaa can' cunta tloo ñi nu cua' ndon
tiyaa cu'ni xñan bsya 'in nten tsatlyu lo'o ne' cua'
ngujui. [6] Can' cha' hasta lo'o nu ngujui jui nu ycui'
cha' tsu'hue 'in Ndiose lo'o, siya' lo'o can' tso' 'in
Ndiose, una ca xñan bsya 'in lo'o tso' 'in cunan'.
[7] Cua' nchcui cuii' cha' tsatii cha' nu nchca loo
chendyu re, can' cha' nde lyee la xñi um cunta
'in um, chcui cha' tiyaa 'in um chcui' lyi'o um

'in Ndiose. 8 Cha' nu ndon loo lati, chu'hui cha'
tsu'hue 'in um scasca um, si'yana nu ntsu'hui cha'
tsu'hue 'in lo'o ta'a, nchca n'ni can' cha' tlyu ti'
nchgaa loo qui'ya. 9 Cu'ni cunta um 'in nchgaa nu
tiyaa se'en ndi'in um, lo' si'i nu taa um qui'ya si'ya
cha' can'. 10 Cunda scaa um cua' ncuan xu'hue um
cha' cuiya' nu mdaa Ndiose 'in um, cua' ña'aan
cha' nu mdaa ñi 'in um, cui' na cunajo'o na 'in
um nu ta yaa' ta'a um, tsaña'an n'ni sca nu cua'
ngui'ni ca tñan 'in Ndiose si'ya cha' tsu'hue nu
cua' jui 'in. 11 Cha' nde'en nu chcui' lo'o nten,
chcui' can' tsaña'an cha' nu taa Ndiose 'in, cha'
nde'en nu ta yaa' 'in xca tucui, lo'o cha' cuiya' 'in
Ndiose cu'ni 'in na, ña'an ca si'yana scuen cuaan
cha' 'in Ndiose si'ya Jesucristo, ñi nu nga'an cha'
cu'ni tnu na 'in, lo' scati ñi culo ñi tñan tsala xaa.
Amen.

Ndijin na nu ti'i si'ya cha' 'in Ndiose

12 'Un jun ta'a na nu ndyu'hui cuiya' tin' 'in,
a cuhue ti' um si'ya cha' nu cua' ndijin um, ta
si'yana xque' ti' um a ntsu'hui cha' tyijyin um nu
ti'i, 13 cui' ca nu nde ca tsu'hue chu'hui tiquee
um, si'yana sca cha' ti 'in um lo'o ti'i nu mdijin
Cristo, una nde lyee la ca tsu'hue chu'hui tiquee
um tsaan nu ca chcan' loo cha' cuiya' 'in ñi.
14 Tsu'hue ca xu'hue um xa ndyijyi nu chcui' ca'an
'in um si'ya cha' 'in Cristo, si'yana Espíritu nu
mdo'o loo xaa 'in Ndiose ntsu'hui ni' cusya 'in
um. Cha' ñi si'yana nten can' ndaja 'in ñi, una tso'
nu 'in um nde ngui'ni tnu um 'in ñi. 15 Can' cha'
xñi um cunta si'yana ñi sca um a tyijyin um cha',
ta si'yana yjui um nten, uta m'ni um cunan, ta
si'yana lca um sca nu nducun', uta nguiten yu'hui
um lo'o cha' nu a ngui'ni ca'an 'in um. 16 Una
cha' ndijin um nu ti'i si'ya cha' 'in Cristo, a xijyi'o
ti' um, cui' ca nu tyaa um xu'hue 'in Ndiose si'ya
cha' can'. 17 Si'yana cua' mdiyaa xaa ca xñan bsya
'in nchgaa sñe' Ndiose, lo' cha' culo nducua la
tyisnan cha' can' lo'o nare', ¿ña'an la ca 'in nten
nu a ja'an cha' tsu'hue nu nchcui' Ndiose? 18 —
Sca nten nu ñi ndi'in cha' 'in, lo' cha' seen ti tyi'o
laa ne', ¿ña'an la ca tsato'o 'in nten nducun' lo'o
nu ngui'ni qui'ya—? 19 Can' cha' nu ndijin nu ti'i
si'ya cha' cuiya' 'in Ndiose, xnu can' cunta cusya
'in yaa' ñi nu ndaa chendyu, lo' tsa quiñan can'
cu'ni tñan tsu'hue.

5

Cha' 'in yu nu ntsu'hui cunta 'in jun

1 Nchca tin' chcuin' lo'o yu nu ntsu'hui cunta
'in um, si'yana lo'on nan' lcan nu ntsu'hui cunta
'in jun, lo' na'an tloon ña'an mdijin Cristo nu ti'i,
cui' cuaña'an qui'ni ca'an 'ñan lo'o cha' cuiya' nu
taa ñi tiyaa xaa, 2 can' cha' jñan cha' tsu'hue 'in
um si'yana chu'hui um cunta 'in jun ta'a na nu
cua' mdaa Ndiose 'in um, una si'i lo'o juesa, cui'
ca nu lo'o cha' tsu'hue nu ndyi'o tiquee um, ñi
si'i na nducua tloo um caja siya' um, cui' ca nu
cu'ni um tñan can' lo'o nu chcui lca tiquee um.
3 A cu'ni um 'in um ña'an nchca ti' sca x'nan jun,
cui' ca nu ndyi'ya ti ña'an culo'o xñan um 'in um.
4 Lo' xa ca chcan' loo Ñi nu ntsu'hui ca cunta 'in
nchgaa jun ta'a na, chcuan um cunta cha' tsu'hue
nu taa Ndiose 'in um la ni' cuaan, na nu a ntsu'hui
'a cha' tsatii. 5 Ticui' cuaña'an 'un yu tsa suhue ti,
ca ja'an um cha' nu nchcui' yu nu ntsu'hui cunta
'in um, cui' cuaña'an scasca um cu'ni lyo' um 'in
um si'yana: —Ndiose nxcuan tloo ñi 'in nten nu
siye', una nda yaa' ñi 'in nten nu suun—. 6 Can'
cha' cu'ni suun um 'in um tloo Ndiose, ñi nu tla
la cha' cuiya' ntsu'hui yaa', si'yana cui' ñi scuen
cuaan ñi cha' 'in um xa tsa tucua xaa. 7 A cunta
yaa' ñi xnu um nchgaa cha' nduhue ti' ntsu'hui
tiquee um, si'yana cui' ñi ntsu'hui ñi cunta 'in um.
8 Xñi um cunta 'in um lo' tyi'in tiyaa um, si'yana
laxa'an nu lca ta'a cusuun na, nda'an chcua tyi'iin
tso' tsaña'an nchca ti' sca cuichi nu la, lo' nan can'
tucui ca 'in cujlyo. 9 Can' cha' tyon quee' um 'in
can', lo' a tyi'o tso' um sii' cha' nu ndiya qui'an ti'
um, si'yana cua' jlyo ti' um scaña'an ti ndijin um
nu ti'i lo'o jun sca chcui chendyu. 10 Una Ndiose,
ñi nu ntsu'hui nchgaa loo cha' tsu'hue 'in, si'ya
Jesucristo nsi'ya ñi 'in na sten na loo xaa 'in ñi
tsala xaa, xa cua' mdijin chin' um nu ti'i, cui' ñi
cu'ni chcui ñi cha' 'in um, cu'ni ñi cha' tyon tla
um, taa la ñi juesa 'in um, lo' cuaña'an tyi'in tya
tla la ñi 'in um. 11 Scati 'in ñi cu'ni tnu na lo' culo
ñi tñan tsala xaa. Amen.

Msla' ta'a yu Tyo lo'o jun ta'a na

12 Yu ta'a na Silvano, yu nu ndyu'hui lyoon
si'yana ñi ndi'in cha' 'in, ngua'an yu tsa chin' cha'
loo quityi re lo'o cunta 'ñan, si'yana taan cha'
tnu tiquee 'in um. Taan suun lo'o um si'yana
cha' tsu'hue re lca na cha' nu ñi 'in Ndiose, cui'
loo cha' nu cua' ntsu'hui um. 13 Jun ta'a na nu
ndiyo' ti'in quichen Babilonia nchcui' cha' jun 'in
um, jun nu cua' ngulohui Ndiose 'in tsatlyu lo'o
na, a cunta yu Marco nchcui' cha' yu 'in um, yu
nu lca sca sñen' nan' lo'o tso' 'in Ndiose. 14 Cui'
cuaña'an chcui' cha' ta'a um lo'o nu chcui lca
tiquee um. Ndiose cu'ni ñi cha' si'yana tyi'in
tsu'hue um nchgaa um nu cua' ndi'in tso' 'in
Jesucristo. Amen.

2 Pedro

Yu Tyo nchcui' cha' yu 'in jun ta'a na

1 Nan' yu Simón Tyo nu lca nguso 'in Jesucristo,
ñi nu ngua'an tñan 'ñan, nchcui' chan' 'in um,
'un nu cua' ya qui'an ti' si'ya cha' nu ñi 'in Stina
Ndiose lo'o Jesucristo, ñi nu Ndlo laa 'in na,
scaña'an ti ntsu'hui lyoo cha' nu ndiya qui'an ti'
na lo'o um. 2 Taa la ñi cha' tsu'hue nu chu'hui ni'
cusya 'in um, lo' cu'ni ñi cha' tyi'in tsu'hue um,
cua' ña'aan nguia ndyu'hui lyoo um 'in Ndiose
lo'o Ñi X'nan na Jesús.

Cha' tsu'hue 'in Ndiose nu qui'ni ca'an 'in na

3 Si'ya cha' cuiya' nu tlyu 'in ñi jui nchgaa
loo cha' nu 'ni 'in na, tsaña'an nu ntsu'hui cha'
tyu'hui na sca chendyu nu luhui, si'yana cua'
yu'hui lyoo na 'in ñi nu msi'ya 'in na, ña'an ca
si'yana qui'ni ca'an 'in na loo xaa 'in ñi si'ya cha'
tsu'hue 'in ñi. 4 Si'ya cha' re mdi'in tyaa ñi scasca
loo cha' lo'o na, cha' nu ndon loo lo' ntsu'hui
lyoo, si'ya cha' re caja ña'an ca sca cha' ti 'in um
lo'o Ndiose, lo' chcua tijyo' um sii' cha' ngunan'
nu nchca loo chendyu re. 5 Can' cha' nde lyee la
su'hua um juesa lo'o cha' re, tsa quiñan la um lo'o
cha' nu ndiya qui'an ti' um lo' taa um ya' ca ñi cha'
'in um, lo' tsaña'an nchca ñi cha' 'in um cuaña'an
qui'ya la um cha' tiyaa, 6 lo' ña'an ndyi'ya um
cha' tiyaa cuaña'an xñi la um cunta 'in um, lo'
ña'an nsñi um cunta 'in um cuaña'an chu'hui la
cha' tlyu ti' 'in um, lo' ña'an ntsu'hui cha' tlyu
ti' 'in um cuaña'an ca luhui la cha' 'in um tloo
Ndiose, 7 lo' ña'an nchca luhui um cuaña'an lyee
la chu'hui yuhue ti' um 'in ta'a um, lo' tsaña'an
ntsu'hui yuhue ti' um 'in ta'a um cuaña'an nde
lyee la chu'hui cha' tsu'hue 'in um scasca um.
8 Cha' su'hua loo um nchgaa cha' re, si'i cua
cha' ti ncuan xu'hue um 'in na, cui' ca nu nde
lyee la ca chcan' loo na loo chendyu 'in um, lo'
cuaña'an qui'ya la um cunta cha' 'in Ñi X'nan na
Jesucristo. 9 Una nu a nsu'hua loo cha' re, chin' 'a
se'en nchcua quiloo can', lca can' sca nu cuityin'
si'yana cua' ngujlya ti' ña'an nguten qui'ya 'in ti'
culoo. 10 Can' cha' 'un jun ta'a na, nde lyee la
su'hua loo um cha' nu ndiya qui'an ti' um ña'an
msi'ya ñi 'in um lo' ngulohui ñi 'in um, cha' cu'ni
um nchgaa cha' re a ntsu'hui 'a cha' tyi'o tso' um.
11 Cuaña'an caja cha' cuiya' sten um lo'o nu chcui
lca tiquee um se'en ndlo Ñi X'nan na Jesucristo
tñan tsala xaa, ñi nu Ndlo laa 'in na. 12 Can' cha'
nan' a cula' tin' xu'huan ti' um lo'o cha' re, siya'
cua' jlyo ti' um lo' tla ndon um lo'o cha' nu ñi re,
13 si'yana ntsu'hui suun 'ñan su'hua tiyaan 'in um
lo'o cha' re lja nu ti' ndi'in loo chendyu. 14 Jlyo tin'
si'yana cua' nchcui cuii' cha' tyi'on loo chendyu
re, tsaña'an nu cua' mtsa' Ñi X'nan na Jesucristo
'ñan. 15 Nsu'huan juesa tsaña'an nu tca la 'ñan,
si'yana quia yu'hui ti' um cha' re nchgaa xaa xa
nu cua' ngujuin.

Xa na'an yu Tyo 'in Cristo loo xaa 'in ñi

16 Si'yana cha' nu cua' ngulo'o hua 'in um
tsaña'an cha' cuiya' 'in Ñi X'nan na Jesucristo lo'o
ña'an nu ntsu'hui cha' quiaan ñi xiya', si'i cha'
ngulo que hua lca na se'en nu cuñilyi'o hua 'in
um, cui' ca nu na'an tloo hua 'in ñi loo xaa 'in
ñi. 17 Xa nu mchcuan ñi cha' cuiya' nu mdaa
Stina Ndiose 'in ñi, mcha'an ña'an ñi lo'o sca xaa
nu tsu'hue ña'an, lo' cui' cha' 'in ñi jui nu ycui'
la ni' cuaan: Nde nu lca Sñen' nan' nu ta'a lati
'ñan, ndyijyin ya' tsu'hue ntsu'hui tiqueen lo'o.
18 Ngune 'in hua jui nu ycui' la ni' cuaan xa nu
ndon hua lo'o ñi loo qui'ya nu mdo'o hui can' 'in
ñi. 19 A cunta cua' ntsu'hui quityi 'in na se'en
mxiycui' Ndiose nguso 'in ñi cua' s'ni. Tsu'hue 'a
cha' n'ni cunta um cha' can', si'yana lca na ña'an
nchca ti' sca quii' nu ndyu'hui xaa chcui tla tsaya'
xtyi xaa ni' cusya 'in um, ña'an nchca ti' sca cuii
nu nchcua xa tlya. 20 Nde cha' nu qui'ya na cunta
culo nducua la, si'yana ñi sca cha' nu nguinu scua
loo quityi 'in Ndiose, a lca na cha' tiyaa 'in nten
chendyu, 21 si'yana ñi siya' a yaan cha' can' si'ya
cha' cuiya' 'in nten, cui' ca nu yu nu cua' mdo'o
hui 'in Ndiose ngua'an scua yu cha' re tsaña'an nu
mxiycui' Espíritu nu Luhui 'in yu.

2

Cha' 'in nten nu ndlo'o cha' cuiñi

1 Tsaña'an mda'an ycui' ne' cha' cuiñi lja nten
nu mdi'in cua' s'ni, cui' cuaña'an caja nu culo'o
cha' cuiñi se'en ndi'in um, tsu'hue tsu'hue ti sten
cha' cuiñi nu culo tso' 'in um, lo' tsato'o xcuan
tloo can' 'in Ñi X'nan na, ñi nu ngulo laa 'in,
cuaña'an so' tucua can' yuhue' chon' nu cujlyo
'in tsati ntyin. 2 Qui'an 'a nten cu'ni ncha'an
cha' nducun' nu cu'ni can', cui' si'ya cha' can'
caja nu chcui' yuhue' tucueen nu ñi 'in Ndiose,
3 lo' si'yana lyee lca 'in lo'o tñi, cunan can' ña'an
nu culo na ndi'in 'in um lo'o cha' cuiñi 'in. Una
cua' s'ni 'a nducui ncha'an yuhue' 'in can' lo' cua'
chcua ti na 'in, a tyijyin yu'hui cha' a quinan' can'.
4 Si'yana Ndiose a m'ni ñi cha' tlyu ti' 'in angujle

nu m'ni qui'ya, cui' ca nu msu'hua ñi 'in can' loo
quii', lo' msu'hua nchcun ñi 'in sca se'en tla yta,
can' quinu yu'hui tsaya' nu ca xñan bsya 'in. 5 Cui'
cuaña'an lo'o nten nu mdi'in cua' s'ni, a m'ni ñi
cha' tlyu ti' 'in can', cui' ca nu mdyi'ya ñi quio
tnu nu ngujlyo 'in nten nducun' can', una ngulo
laa ñi 'in yu Noé lo'o cha cati nu ndi'in na'an
'in yu, cui' yu nu ycui' cha' tsu'hue 'in Ndiose.
6 A cunta ngulo ñi yuhue' 'in quichen Sodoma
lo'o Gomorra, ngujlyo ñi 'in quichen can' tsaya'
nguinu na xtyi jyii ti, lo'o cha' re ca cuiya' ti' nten
tsaña'an ntsu'hui cha' tsato'o 'in nu nducun'.
7 Una ngulo laa ñi 'in yu Lot, yu nu ncua ja'an 'in
Ndiose, lo' ti'i 'a nga'an 'in yu lo'o cha' ngunan'
nu ngui'ni nten can', 8 (si'yana yu re ya qui'an ti'
yu 'in Ndiose lo' mdi'in yu lja nten can', ndyijyin
ya' ti'i nga'an 'in yu si'yana nchgaa xaa na'an
yu cha' ngunan' nu ngui'ni ne' lo' ne 'in yu cha'
nu nchcui' ne'). 9 Una Ñi X'nan na jlyo ti' ñi
ña'an culaa ñi 'in nu ndiya qui'an ti' 'in ñi xa
ljyaan scasca cha' 'in, lo' jlyo ti' ñi ña'an xitijin
ñi nu ti'i 'in nu a ndiya qui'an ti' 'in ñi tsaan nu
cu'ni ñi xñan bsya 'in can', 10 una lyee lati lo'o
nu nda'an lo'o cha' ngunan' nu ndyi'o tiquee, nu
nxcuan tloo 'in nchgaa nu ntsu'hui cha' cuiya'
yaa', tnu tiquee ne' cu'ni ne' cha' nu nchca ti'
ne', ñi a ntsen ne' chcui' ca'an ne' 'in nu mdaa
Ndiose cha' cuiya' 'in la ni' cuaan. 11 Siya' tlyu
la cha' cuiya' ntsu'hui yaa' angujle uta tla la cha'
'in, una a xtyi ti' su'hua yuhue' 'in nu nda'an
lo'o cha' cuiya' tloo Ñi X'nan na, 12 una ne' can'
nchcui' ti'i ti' ne' cha' nu a nchca qui'ya ne' cunta,
tsaña'an nchca ti' sca 'ni nu a ntsu'hui cha' tiyaa
'in nu ngula si'yana quinu lo' caja, lo' cuaña'an
ntsu'hui cha' tnan' can' 'in ticuii', 13 can' xu'hue
nu ntsu'hui cha' qui'ni ca'an 'in ne' si'ya cha'
ngunan' nu m'ni ne', loo nu nducui ti' ne' cu'ni
ne' cha' nu nchca ti' ne' cunda sca tsaan. Coo'
cha' tiyaa 'in ne', a ndii ti' ne' cha' jyi'o, lo' a se'en
ña'an cha' 'in ne' xa nchcu ne' lo'o um tsatlyu,
14 lyee lca tiquee ne' sten yu'hui ne' lo'o ña'an
tucui ti, a nguila' ti' ne' n'ni ne' qui'ya, nxityu
ne' 'in nu jo'o ti ndi'in cha' 'in loo qui'ya, si'yana
chacui' cha' xque' nguilyu ni' cusya 'in ne', lo'
lca ne' nu nducua yuhue' chon'. 15 Cua' mdo'o
tso' ne' tucueen nu ñi, nda'an nguinan' yu'hui ne'
lo' nguiaa ne' tucueen nu mda'an Balaam, sñe'
Beor, cui' nu lyee ncua lca tiquee chu'hui canan
'in lo'o cha' ngunan', 16 lo' jui nu ngusun lo'o 'in
yu si'ya cha' ngunan' can' 'in yu, sca burra, 'ni nu
a ntsu'hui cha' nchcui', una ycui' lo'o yu tsaña'an
nchcui' sca nten, lo' mducui ndijin 'in loo cha'
tinto 'in yu nu mxiycui' Ndiose 'in. 17 Nguiaa cha'
'in ne' can' ña'an nchca ti' sca chco nu a ntsu'hui
tyi'a, uta ña'an nchca ti' sca ndla nu nguia lo'o
cui'in 'in scasca se'en, can' nu ntsu'hui cha' qui'ni
ca'an 'in sca se'en nu lyee tla yta, can' chu'hui
can' tsala xaa. 18 Nchcui' ne' cha' nu a ntsu'hui
lyoo, una lo'o cha' siye' nu nchcui' ne' nan ne'
ña'an xisque' ne' 'in xca tucui loo cha' ngunan'
nu ndyi'o tiquee ne', cui' nu cua' nguia ndo'o tso'
sii' cha' ngunan'. 19 Nchcui' ne' lo'o can' si'yana
a tucui nu culo tñan 'in, siya' ticuii' ne' ntsu'hui
nchcun ne' loo cha' ngunan' can'. Si'yana nu
caja nu xisque' 'in cua' ntsu'hui can' tuyaa' xca
tucui. 20 Cha' ñi si'yana sca nu cua' mdo'o tso'
sii' cha' ngunan' nu nchca loo chendyu re, nu
cua' yu'hui lyoo 'in Ñi X'nan na Jesucristo, ñi nu
Ndlo laa 'in na, cha' xiya' xitucui can' loo cha'
ngunan', tsato'o sñan la cu'ni can' que ña'an ti'
culoo. 21 Tsu'hue lati cha' cua na a yu'hui lyoo
can' tucueen nu ñi, lo' si'i nu xitucui xiya' loo
cha' ngunan', lo' xcuan tloo cha' nu luhui lati nu
cua' ncuan xu'hue. 22 Can' nu yato'o 'in tsaña'an
nchcui' sca cha': Xni' nxitucui 'in nchcu 'in na nu
cua' ycuen 'in, cui' cuaña'an cuhue', xiya' nguiten
'in loo mtso' siya' cua' mxicuta ne' 'in 'in.

3

Ntsu'hui cha' quiaan Ñi X'nan na xiya'

1 'Un jun ta'a na nu ndyu'hui cuiya' tin' 'in, nde
nu cua' nchca tucua quityi nda'an 'in um, chcuaa
quityi re scaña'an ti nsu'hua tiyaan 'in um si'yana
ca ñi cha' tiyaa 'in um, 2 lo' quia yu'hui ti' um
cha' nu ngua'an yu nu mxiycui' Ndiose 'in cua'
s'ni, lo'o tñan nu ngulo Ñi X'nan na, ñi nu Ndlo
laa 'in na, cui' cha' nu ngulo'o yu ta'a mda'an ñi.
3 Ca cuiya' ti' um cha' re culo nducua lati, si'yana
tiyaa xaa ntsu'hui cha' caan scasca nu xtyi lyi'o
cha' tsu'hue 'in Ndiose, lo' cu'ni can' ña'an nu
nchca ti', 4 lo' ndeña'an chcui': ¿La ncua cha' nu
cua' mdi'in tyaa ñi si'yana caan ñi xiya'? Cua'
s'ni ngujui nten cula 'in na, lo' cui' ña'an ti ndi'in
chendyu re ti' xa nguiaa' na. 5 A nchca ti' can'
cu'ni cunta cha' nu nguinu scua cua' s'ni, si'yana
ni' cuaan nguiaa' na lo'o cha' nu ycui' Ndiose, cui'
cuaña'an chendyu re mdo'o na loo tyi'a lo' ndi'in
na si'ya tyi'a, 6 cui' cuaña'an si'ya tyi'a ngujlyo
chendyu cua' s'ni. 7 Una ni' cuaan lo'o chendyu
nu ndi'in cua' ñii, ticui' si'ya cha' cuiya' 'in Ndiose
ndi'in na, lo' tsato'o squin na tiyaa xaa tsaan nu
cu'ni ñi xñan bsya 'in nten, xa nu quinan' nchgaa

nu a ndiya qui'an ti' 'in ñi. 8 'Un jun ta'a na nu
ndyu'hui cuiya' tin' 'in, a nchca cha' jlya ti' um
cha' re, si'yana cunta 'in Ñi X'nan na sca tsaan lca
na sca mii yjan, lo' sca mii yjan lca na sca tsaan ti
'in ñi. 9 Siya' ndiya' Ñi X'nan na lo'o cha' nu cua'
mdi'in tyaa ñi, si'i can' cha' ngujlya ti' ñi tsaña'an
nchcui' nten, cui' ca nu si'ya cha' tlyu ti' ntsu'hui
'in ñi a nchca ti' ñi quinan' ñi sca tucui, cui' ca
nu nchca ti' ñi si'yana nchgaa tucui xilo'o chon'
qui'ya ngui'ni. 10 Una tsaan nu quiaan Ñi X'nan na
xiya', tsato'o na ña'an xa nguiten yu cunan xa tla,
ni' cuaan ntsu'hui cha' quine na cueen xa jlyo na,
chendyu re squin na lo'o nchgaa na nu ndi'in 'in
na. 11 Cha' cuaña'an ntsu'hui cha' jlyo nchgaa na
re, lyee la ndyi'o tñan tyu'hui um sca chendyu nu
luhui tloo Ndiose, 12 lja nta um tsu'hue ntsu'hui
tiquee um si'ya tsaan nu cua' mdi'in tyaa Ndiose,
cui' xa nu ntsu'hui cha' squin ni' cuaan lo' jlyo
nchgaa na nu nducua 'in na, lo' siya' ti tsatii cha'
'in na. 13 Una nare' nducua tloo na cha' nu cua'
mdi'in tyaa ñi, sca chendyu nu cui ti lo'o ni' cuaan
se'en quinu scua sca cha' cuiya' nu ñi. 14 Can'
cha' 'un jun ta'a na nu ndyu'hui cuiya' tin' 'in,
cha' cuaña'an nta um cha' re, su'hua um juesa lo'
xñi um cunta ña'an tyi'in um, si'yana luhui um
quija lyoo ñi 'in um xa nu quiaan ñi xiya', ñi sca
coo' lo' ñi sca cha' lo' a nducui ncha'an 'in um.
15 Qui'ya um cunta cha' re: Ñi X'nan na nchca ti'
ñi si'yana tyi'o laa nten, can' cha' ntsu'hui cha'
tlyu ti' 'in ñi. Cui' cuaña'an yu ta'a na Pablo, yu
nu ndyu'hui cuiya' ti' na 'in, ticui' cha' re ngua'an
yu 'in um tsaña'an cha' tiyaa nu mdaa Ndiose 'in
yu, 16 la' nchgaa ti quityi ngua'an yu ticui' cha'
re nchcui' na, lo' ntsu'hui cha' can' tucui ti ña'an
ndyi'ya na cunta 'in na. Tsalca nu chin' cha' tiyaa
'in uta jo'o ndi'in cha' 'in, nde xitsa'an ne' cha'
can' tsaña'an n'ni ne' lo'o nchgaa la ña'an quityi
'in Ndiose, lo' ndiyato'o ntnan' ne' 'in ne' si'ya
cha' can'. 17 Can' cha' 'un jun ta'a na nu ndyu'hui
cuiya' tin' 'in, si'yana cua' jui nu msu'hua tiyaa
'in um lo'o cha' re, xñi um cunta 'in um lo'o ne'
nducun', a taa um ya' cuan qui ne' 'in um loo cha'
cuiñi, ña'an tu' tsato'o tyi'o tso' um loo cha' nu
cua' ntsu'hui um. 18 Cui' ca nu culo um loo cha'
tsu'hue 'in Ñi X'nan na Jesucristo, ñi nu Ndlo laa
'in na, lo' su'hua um juesa chu'hui lyoo la um 'in
ñi. 'In scati ñi ntsu'hui cha' cu'ni tnu na, ti' cua'
ñii lo' tsala xaa. Amen.

1 Juan

Cha' nu ndaa chendyu 'in na

1 Nde cha' nu mdyisnan ti' culoo, cha' nu cua'
ngune 'in hua, lo' na'an tloo hua, ñi nu yu'hui
lyoo hua, m'ni ca'an yaa' hua 'in, cui' Ycha' ñi
nu ndaa chendyu 'in na. 2 (Si'yana ñi nu ndaa
chendyu can' ncua chcan' loo ñi, na'an hua 'in
ñi, lo' ncua cuiya' ti' hua ña'an ndi'in cha' 'in ñi,
cui' cuaña'an ndaa hua suun si'yana cui' ñi ndaa
ñi chendyu nu a tsatii 'a 'in na, ñi nu mdi'in se'en
nducua Stina Ndiose, lo' ngulo'o tloo ñi 'in hua).
3 Cha' nu na'an tloo hua lo' ngune 'in hua, nde
cha' nu nchcui' hua lo'o um, si'yana ca sca cha'
ti 'in um lo'o hua, lo' cha' ñi si'yana sca cha' ti
'in na lo'o Stina Ndiose lo'o Jesucristo Sñe' ñi.
4 Ngua'an tñan hua quityi re 'in um, si'yana lyee
la ca tsu'hue chu'hui tiquee um.

Ndiose lca ñi xaa

5 Nde cha' nu ngune 'in hua ycui' ñi, lo' nchcui'
hua lo'o um si'yana Ndiose lca ñi xaa, lo' a
ntsu'hui tla yta 'in ñi. 6 Cha' ljuin na si'yana sca
cha' ti 'in na lo'o ñi, lo' ti' nda'an na loo cha'
ngunan', cha' cuiñi nchcui' na lo' a nda'an na loo
cha' nu ñi. 7 Una cha' nda'an na loo xaa 'in ñi
tsaña'an nu lca ñi ycui' ñi, lo'o nare' sca cha' ti 'in
na xacan', lo' tne Jesucristo Sñe' Ndiose nsuhui
'in na lo'o nchgaa qui'ya. 8 Cha' ljuin na si'yana a
ngui'ni na qui'ya, ticuii' na ñilyi'o na 'in na, lo' a
ñi ndi'in cha' 'in na. 9 Una cha' ñee na qui'ya 'in na
tloo Ndiose, cu'ni ñi cha' tlyu ti' 'in na, lo' suhui
ñi nchgaa qui'ya 'in na, si'yana ñi ndi'in cha' 'in
ñi lo' n'ni ñi tñan tsu'hue. 10 Cha' ljuin na si'yana
a ngui'ni na qui'ya, ña'an loo cha' ngui'ni na 'in
ñi lca ñi sca nu cuiñi, lo' a nchca cuan xu'hue na
cha' nu nchcui' ñi.

2

Cristo ndyi'o ñi cha' 'in na

1 'Un nu lca ña'an nchca ti' sca sñen' nan', nde
nda'an quityi re 'in um si'yana a cu'ni um qui'ya.
Una cha' nde'en nu cu'ni qui'ya, cua' lca nu tyi'o
cha' 'in na tloo Stina Ndiose, cui' Jesucristo nu
n'ni tñan tsu'hue. 2 Cui' ñi ngujui ñi lo' mxicuten
ñi qui'ya 'in na, lo' si'i tsa 'in naa ti, cui' ca nu si'ya
nten sca chcui chendyu. 3 Nde nchca chcan' ña'an
si'yana ndyu'hui lyoo na 'in ñi, cha' nxu'hua se'en
na cha' nu ndlo ñi tñan. 4 Nu nchcui': Nan'
ndyu'huin lyoon 'in ñi, lo' a nxu'hua se'en cha'
nu ndlo ñi tñan, lca can' sca nu cuiñi, lo' a nchcui'
cha' nu ñi. 5 Una nu nxu'hua se'en cha' nu nchcui'
ñi, nde nu cha' ñi ca ndon loo cha' tsu'hue 'in
Ndiose, cuaña'an nchca cuiya' ti' na si'yana sca
cha' ti 'in na lo'o ñi. 6 Nu nchcui' si'yana sca cha'
ti 'in lo'o ñi, nga'an cha' tyu'hui can' sca chendyu
tsaña'an nu mdu'hui ñi.

Cha' nu cui ti ngulo Ndiose tñan

7 'Un jun ta'a na, cha' nu ndlo ñi tñan 'in na si'i
cha' cui ti lca na, cui' ca nu lca na cha' nu ncuan
xu'hue um ti' culoo. Cha' nu nda'an loo quityi re
lca na ycui' ca cha' nu cua' ngune 'in um ti' xa
mdyisnan um. 8 Una nda'an sca cha' nu cui ti nu
ntsu'hui cha' xu'hua se'en na, lo' nchca chcan' loo
cha' re loo chendyu 'in um tsaña'an ndi'in cha' 'in
ñi, si'yana cha' tiyaa ngunan' cua' nguia nducua
tijyo' na, lo' nchca chcan' loo xaa 'in ñi nu lca
cha' nu ñi. 9 Nu nchcui' si'yana ndon loo xaa 'in
ñi, lo' nxcuan tloo 'in ta'a nten, ti' ndon can' loo
cha' tiyaa ngunan'. 10 Nu ntsu'hui cha' tsu'hue
'in lo'o ta'a nten, can' nu ndon loo xaa 'in ñi lo' a
ntsu'hui cha' tyi'o tso'. 11 Una nu nxcuan tloo 'in
ta'a nten, ti' ndon can' loo cha' tla yta, lo' nda'an
loo cha' ngunan', ñi a jlyo ti' la nguiaa, si'yana
cha' tla yta can' mducun na cha' tiyaa 'in. 12 Nde
nda'an quityi re 'in um, 'un nu lca sñe' Ndiose,
si'yana cua' mxicuten ñi qui'ya 'in um lo'o cha'
cuiya' 'in Jesús. 13 Nda'an quityi re 'in um, 'un
nu lca nten cula, si'yana cua' ndyu'hui lyoo um
'in ñi nu ndi'in ti' culoo. Nda'an quityi re 'in um,
'un nu tsa suhue ti, si'yana cua' m'ni um canan 'in
laxa'an. Nda'an quityi re 'in um, 'un nu lca sñen',
si'yana cua' ndyu'hui lyoo um 'in Stina Ndiose.
14 Nda'an quityi re 'in um, 'un nu lca nten cula,
si'yana cua' ndyu'hui lyoo um 'in ñi nu ndi'in ti'
culoo. Nda'an quityi re 'in um, 'un nu tsa suhue ti,
si'yana tla ndon um lo' ntsu'hui cha' 'in Ndiose ni'
cusya 'in um, lo' cua' m'ni um canan 'in laxa'an
nu ngui'ni cha' ngunan'. 15 A chcui ti' um cha' nu
nchca loo chendyu re lo'o na nu ndi'in 'in na. Cha'
nde'en nu nchcui ti' cha' nu nchca loo chendyu
re, cha' tsu'hue 'in Stina Ndiose a ntsu'hui ni'
cusya 'in can'. 16 Si'yana nchgaa cha' nu nchca
loo chendyu re, ña'an nchca ti' cha' nu nchcui
ti' cunan' na, cha' nu nchcui ti' quiloo na, uta
cha' siye' 'in na, nchgaa cha' re a mdo'o na se'en
nducua Stina Ndiose, cui' ca nu loo chendyu re
ndyi'o na. 17 Cha' nu nchca loo chendyu re, tsatii
cha' 'in na, cui' cuaña'an lo'o cha' nu nchcui ti'
ne', una nu nducua tñan cha' nu nchca ti' Ndiose,
can' nu tyi'in tsala xaa.

Cha' 'in nu ti'i ti' 'in Cristo

18 Sñen', cua' mdiyaa tsaan nu ntsu'hui cha'
tsatii cha' nu nchca loo chendyu re, cui' cha' nu
cua' ngune 'in um si'yana ntsu'hui cha' caan sca
nu ña'an ti'i 'in Cristo, lo' cua' ñii qui'an nu ti'i
ti' 'in Cristo cua' ndi'in, can' cha' nchca cuiya'
ti' na si'yana cua' mdiyaa tsaan can'. 19 Lja na
mdo'o can', una si'i sca cha' ti 'in na lo'o, cha'
cua na sca cha' ti 'in na lo'o tsatlyu ti' ndi'in na
lo'o, una mdo'o tso' can' si'yana ca chcan' loo
si'yana si'i sca cha' ti 'in na nchgaa na. 20 Una
'un cua' ntsu'hui Espíritu nu Luhui 'in Ndiose ni'
cusya 'in um, lo' cua' ndyi'ya um cunta nchgaa loo
cha'. 21 Nda'an quityi re 'in um, una si'i si'yana
a ndyu'hui lyoo um cha' nu ñi 'in Ndiose, cui' ca
nu si'yana cua' ndyu'hui lyoo um 'in na, si'yana
ñi sca cha' cuiñi lo' a ljyaan loo cha' nu ñi. 22 ¿Ti
nu lca nu cuiñi? Cui' nu nchcui' si'yana si'i Jesús
lca ñi Cristo. Can' nu ti'i ti' 'in ñi, cui' nu nchcui'
si'yana si'i sca cha' ti 'in Stina Ndiose lo'o Sñe'
ñi. 23 Nchgaa nu nxcuan tloo 'in Sñe' ñi, ticui'
cuaña'an a ntsu'hui Stina Ndiose ni' cusya 'in
can'. Una nu ndiya qui'an ti' 'in Sñe' ñi, cui'
cuaña'an ntsu'hui Stina Ndiose ni' cusya 'in can'.
24 A tyi'o tso' um sii' cha' nu cua' ngune 'in um
ti' culoo. Cha' tyon um loo cha' nu cua' ngune
'in um ti' culoo, sca cha' ti 'in um lo'o Sñe' ñi
lo'o Stina Ndiose. 25 Nde sca cha' nu cua' mdi'in
tyaa ñi lo'o na, cui' chendyu nu a tsatii 'a 'in na.
26 Nda'an quityi re 'in um si'ya cha' 'in nu nchca ti'
cuñilyi'o 'in um. 27 Una Espíritu nu cua' mdaa ñi
ntsu'hui ni' cusya 'in um, lo' a 'ni 'a cha' ti' culo'o
xca tucui 'in um si'yana ycui' ñi ndlo'o ñi 'in um
nchgaa loo cha', nchcui' ñi cha' nu ñi si'yana a
lca ñi nu cuiñi. Lo' tsaña'an cha' nu cua' ngulo'o
ñi 'in um, a tyi'o tso' um sii' ñi. 28 Can' cha' 'un
nu lca sñen', xñi ton um 'in um lo'o cha' 'in ñi,
si'yana xa ntsu'hui cha' ca chcan' loo ñi, cu'ni tnu
tiquee na, lo' si'i nu quinu na lo'o cha' jyi'o xa
quiaan ñi xiya'. 29 Cha' 'un jlyo ti' um si'yana lca
ñi sca nu n'ni tñan tsu'hue, ca cuiya' ti' um xacan'
si'yana nchgaa nu ngui'ni tñan tsu'hue lca can'
sñe' Ndiose.

3

Sñe' Ndiose lca na

1 Ña'an jan ñi, tsala ña'an lca tiquee Stina
Ndiose lo'o na nu hasta ndlo'o naan ñi 'in na lca
na sñe' ñi. Can' cha' nten chendyu a nchcua ta'a
cha' 'in ne' lo'o na, si'yana a nchca chu'hui lyoo
ne' 'in ñi. 2 'Un jun ta'a na nu ndyu'hui cuiya' tin'
'in, cua' lca na sñe' Ndiose, una a nchca ca chcan'
loo ña'an nu ntsu'hui cha' ca na, una jlyo ti' na
xa nu ca chcan' loo ñi, xacan' ca su'hua ña'an na
lo'o ñi, si'yana ña'an tloo ca na 'in ñi chcui ña'an
ñi. 3 Nchgaa nu nducua tloo 'in ñi lo'o cha' re,
xñi can' cunta 'in luhui tsaña'an nu lca ñi ycui'
ñi. 4 Nchgaa nu ngui'ni qui'ya, ticui' lee 'in Ndiose
ncha ti'in can', si'yana qui'ya lca na loo nu a ja'an
na cha' 'in lee. 5 Cua' jlyo ti' um si'yana Cristo
yaan ñi loo chendyu re si'yana xicuten ñi qui'ya
'in na, lo' ñi sca qui'ya a nducui ñi. 6 Tsalca nu
nxñi ton 'in lo'o cha' 'in ñi, a tsa quiñan 'a can'
ti' cu'ni qui'ya, una nchgaa nu ti' ngui'ni qui'ya, a
nchca tyi'in tyaa can' quiloo 'in ñi, ñi a ndyu'hui
lyoo 'in ñi. 7 Sñen', a taa um ya' caja nu cuñilyi'o
'in um. Sca nten nu ngui'ni tñan tsu'hue, ñi ndi'in
cha' 'in ne' tsaña'an nu lca ñi ycui' ñi. 8 Una nu ti'
ngui'ni qui'ya, tso' 'in laxa'an nguiaa can', si'yana
laxa'an mdyisnan m'ni qui'ya ti' culoo. Can' cha'
yaan Sñe' Ndiose, si'yana cujlyo ñi nchgaa tñan
ngui'ni laxa'an. 9 Tsalca sñe' Ndiose, a tsa quiñan
'a can' ti' cu'ni qui'ya, si'yana cua' nguinu yu'hui
cha' tsu'hue 'in Ndiose ni' cusya 'in, ñi a tca 'a ti'
cu'ni can' qui'ya si'yana cua' lca can' sñe' Ndiose.
10 Nde nchca chcan' ña'an ti nu lca sñe' Ndiose,
lo' ti nu lca sñe' laxa'an: Nchgaa nu a ngui'ni
tñan tsu'hue, ñi a ntsu'hui cha' tsu'hue 'in lo'o
ta'a nten, si'i sñe' Ndiose lca can'. 11 Si'yana cui'
cha' re cua' ngune 'in um ti' culoo, si'yana scasca
na chu'hui cha' tsu'hue 'in na lo'o ta'a na. 12 Si'i
ña'an m'ni Cain nu nguiaa tso' 'in laxa'an, yjui
yu 'in ta'a ngula yu. ¿Ñi cha' ta yjui yu 'in can'?
Cui' si'yana a m'ni yu tñan tsu'hue, una ta'a yu,
can' nu m'ni tñan tsu'hue. 13 'Un jun ta'a na, a
cuhue ti' um cha' xcuan tloo nten chendyu 'in
um. 14 Nare' jlyo ti' na si'yana cua' mdo'o tso' na
sii' cha' ndyija, cua' jui chendyu nu a tsatii 'a 'in
na, cui' si'yana ntsu'hui cha' tsu'hue 'in na lo'o
ta'a na. Nu a ntsu'hui cha' tsu'hue 'in lo'o ta'a
nten, ti' ndon can' loo cha' ndyija. 15 Nchgaa nu
nxcuan tloo 'in ta'a nten, lca can' nu ndujui nten,
lo' cua' jlyo ti' um si'yana ñi sca nu ndujui nten,
a nda'an lo'o chendyu nu a tsatii 'a. 16 Nde ncua
cuiya' ti' na ñi na lca cha' tsu'hue, cui' si'yana
ngujui ñi tñan loo na, cui' cuaña'an nare' ntsu'hui
cha' tyaa na chendyu 'in na si'ya jun ta'a na.
17 Una sca yu cuilyiya' cha' jlyo ti' yu si'yana 'ni
cha' 'in xca tucui, lo' cu'ni tiji yu cusya 'in yu lo'o
can', ¿ña'an ta ntsu'hui cha' tsu'hue 'in Ndiose
ni' cusya 'in yu? 18 Sñen', si'i lo'o cha' tu'hua ti
chu'hui cha' tsu'hue 'in na lo'o ta'a na, uta si'yana
tsu'hue nchcui' ti na, cui' ca nu cu'ni na cha'

tsu'hue lo'o can', lo'o sca cusya nu ñi. 19 Can' cha'
nchca cuiya' ti' na si'yana nguiaa na tso' cha' nu
ñi, lo' ñi a cu'ni tucua ti' na tloo Ndiose. 20 Cha'
cusya 'in na ndlo qui'ya na 'in na, cua' jlyo ti'
na si'yana lyee la ndon loo Ndiose que 'in na, lo'
ndyu'hui lyoo ñi nchgaa loo cha'. 21 'Un jun nu
ndyu'hui cuiya' tin' 'in, cha' cusya 'in na a ndlo
qui'ya na 'in na, tsu'hue ntsu'hui tiquee na lo'o
Ndiose, 22 lo' nchgaa cha' nu njñan na 'in ñi, taa ñi
'in na, cui' si'yana nxu'hua se'en na cha' nu ndlo
ñi tñan, lo' ngui'ni na cha' nu ndyu'hui cuiya' ti'
ñi. 23 Nde cha' nu ndlo ñi tñan: Tsa qui'an ti' na
'in Jesucristo Sñe' ñi, lo' chu'hui cha' tsu'hue 'in
na lo'o ta'a na tsaña'an nu cua' ngulo ñi tñan 'in
na. 24 Nu nxu'hua se'en cha' nu ndlo ñi tñan, sca
cha' ti 'in lo'o Ndiose, cui' cuaña'an Ndiose lo'o
can'. Nde nchca cuiya' ti' na si'yana ntsu'hui ñi
ni' cusya 'in na, si'ya Espíritu nu cua' mdaa ñi 'in
na.

4

Espíritu 'in Ndiose lo'o espíritu nu cuiñi

1 'Un jun nu ndyu'hui cuiya' tin' 'in, a tsa
qui'an ti' um 'in nchgaa loo espíritu nu nxiycui'
'in nten, cui' ca nu qui'ya um cunta cha' ta ljyaan
can' lo'o cunta 'in Ndiose, si'yana qui'an 'a nu
cuiñi nda'an loo chendyu re, lo' nchcui' si'yana
Ndiose nxiycui' 'in. 2 Ndeña'an ca cuiya' ti' na
cha' ti nu nda'an lo'o Espíritu 'in Ndiose: Nchgaa
espíritu nu nguiaa tso' 'in Ndiose nchcui' si'yana
Jesucristo yaan ñi loo chendyu re tsaña'an nchca
ti' sca nten. 3 Nchgaa espíritu nu nchcui' si'yana
a yaan Jesucristo loo chendyu re tsaña'an nchca
ti' sca nten, a nguiaa can' tso' 'in Ndiose, can'
espíritu nu na'an ti'i 'in Cristo, nu cua' ynan um
cha' si'yana ntsu'hui cha' caan, lo' cua' nda'an
can' loo chendyu re. 4 Sñen', cua' ntsu'hui um
tuyaa' Ndiose, lo' cua' m'ni um canan 'in nu cuiñi
can', si'yana tlyu la cha' cuiya' 'in ñi nu ntsu'hui
ni' cusya 'in na que ña'an cha' 'in nu nda'an loo
chendyu re. 5 Sca cha' ti 'in nu cuiñi can' lo'o nten
chendyu, can' cha' nchcui' can' cha' nu nchca loo
chendyu re, lo' nten chendyu ndon nscan cha' nu
nchcui' can'. 6 Nare' cua' lca na sñe' Ndiose, lo'
nu ndyu'hui lyoo 'in Ndiose n'ni cunta cha' nu
nchcui' na, lo' nu a lca sñe' Ndiose a n'ni cunta
cha' nu nchcui' na. Can' cha' nchca cuiya' ti' na ti
ña'an espíritu nu ñi lo' ti ña'an espíritu nu cuiñi.

Ndiose lca ñi cha' tsu'hue

7 'Un jun nu ndyu'hui cuiya' tin' 'in, chu'hui
cha' tsu'hue 'in na lo'o ta'a na, si'yana cha'
tsu'hue can' ljyaan na lo'o cunta 'in Ndiose. Nch-
gaa nu ntsu'hui cha' tsu'hue 'in lo'o ta'a nten,
cua' lca can' sñe' Ndiose, lo' ndyu'hui lyoo can' 'in
ñi. 8 Nu a ntsu'hui cha' tsu'hue 'in lo'o ta'a nten, a
nchca chu'hui lyoo can' 'in Ndiose, si'yana Ndiose
lca ñi cha' tsu'hue. 9 Nde nchca chcan' ña'an tsala
ña'an tlyu cha' tsu'hue yu'hui 'in Ndiose lo'o na,
si'yana ngua'an tñan ñi 'in scati Sñe' ñi yaan loo
chendyu re, si'yana tyu'hui na chendyu si'ya ñi.
10 Ndeña'an nguiaa cha' tsu'hue can': Si'i si'yana
cua' lca ntsu'hui cha' tsu'hue 'in na lo'o Ndiose,
cui' ca nu culo nducua la ñi yu'hui cha' tsu'hue 'in
ñi lo'o na, ngua'an tñan ñi 'in Sñe' ñi, si'yana caja
lo' xicuten qui'ya 'in na. 11 'Un jun nu ndyu'hui
cuiya' tin' 'in, cha' Ndiose cuaña'an yu'hui cha'
tsu'hue 'in ñi lo'o na, lo'o nare' ntsu'hui cha'
chu'hui cha' tsu'hue 'in na lo'o ta'a na. 12 A tucui
nu cua' na'an tloo 'in Ndiose, una cha' ntsu'hui
cha' tsu'hue 'in na lo'o ta'a na, sca cha' ti 'in na
lo'o Ndiose, lo' mtsa'an yu'hui cha' tsu'hue 'in ñi
ni' cusya 'in na. 13 Nde nchca cuiya' ti' na si'yana
ndon na lo'o ñi, cui' cuaña'an ndon ñi lo'o na,
si'ya Espíritu nu cua' mdaa ñi 'in na. 14 Huare'
cua' na'an hua lo' ndaa hua suun si'yana Stina
Ndiose ngua'an tñan ñi 'in Sñe' ñi, ñi nu ndlo laa
'in nten chendyu. 15 Nchgaa nu nchcui' si'yana
Jesús lca ñi Sñe' Ndiose, Ndiose ndi'in ñi lo'o can',
cui' cuaña'an ndi'in can' lo'o Ndiose. 16 Huare'
cua' ngu'ya hua cunta lo' ndiya qui'an ti' hua
si'yana Ndiose ntsu'hui cha' tsu'hue 'in ñi lo'o
na. Ndiose lca ñi cha' tsu'hue, lo' nu ntsu'hui
cha' tsu'hue 'in, can' nu ndi'in lo'o Ndiose, cui'
cuaña'an Ndiose lo'o can'. 17 Nde cha' nu mtsa'an
yu'hui cha' tsu'hue 'in ñi lo'o na, si'yana cu'ni tnu
tiquee na tsaan nu cu'ni ñi xñan bsya 'in nten.
Tsaña'an nu lca ñi ycui' ñi, cuaña'an ndi'in cha'
'in na loo chendyu re. 18 Nu ntsu'hui cha' tsu'hue
'in a ntsen can', si'yana cha' tsu'hue nu ndaa ñi
ndlo tso' na nchgaa ytsen, si'yana nu ti' ntsen nta
can' tyijyin nu ti'i. Lo' nu ti' ntsen, cui' si'yana
a mtsa'an yu'hui lo'o cha' tsu'hue can'. 19 Nare'
ntsu'hui cha' tsu'hue 'in na lo'o ñi, si'yana ti'
culoo yu'hui cha' tsu'hue 'in ñi lo'o na. 20 Cha'
ntsu'hui nu nchcui': Nan' ntsu'hui cha' tsu'hue
'ñan lo'o Ndiose, lo' ti' nxcuan tloo 'in ta'a nten,
lca can' sca nu cuiñi. Siya' na'an tloo can' 'in ta'a
nten, lo' a ntsu'hui cha' tsu'hue 'in lo'o can', cui'
lya ca Ndiose, na a na'an 'in ñi, na tca chu'hui
cha' tsu'hue 'in lo'o ñi. 21 Nde cha' nu cua' ngulo
ñi tñan 'in na: Nu ntsu'hui cha' tsu'hue 'in lo'o
Ndiose, cui' cuaña'an chu'hui cha' tsu'hue 'in lo'o
ta'a.

5

N'ni na canan si'ya cha' nu ndiya qui'an ti' na

1 Nchgaa nu ndiya qui'an ti' si'yana Jesús lca
ñi Cristo, can' nu lca sñe' Ndiose. Nchgaa nu
ntsu'hui cha' tsu'hue 'in lo'o nu lca sti, cui'
cuaña'an lca tiquee can' lo'o sñe' yu. 2 Nde nchca
cuiya' ti' na si'yana ntsu'hui cha' tsu'hue 'in na
lo'o nchgaa sñe' Ndiose, cha' na ntsu'hui cha'
tsu'hue 'in na lo'o Ndiose, lo' nxu'hua se'en na
cha' nu ndlo ñi tñan. 3 Ndeña'an chu'hui cha'
tsu'hue 'in na lo'o Ndiose, nu xu'hua se'en na cha'
nu ndlo ñi tñan, lo' a tucui ña'an xu'hua se'en na
'in na. 4 Si'yana nchgaa nu ljyaan tso' 'in Ndiose
ngui'ni can' canan 'in cha' nu nchca loo chendyu
re, lo' si'ya cha' nu ndiya qui'an ti' na, can' cha'
m'ni na canan. 5 ¿Ti nu ngui'ni canan 'in cha' nu
nchca loo chendyu re? Tsalca nu ndiya qui'an ti'
si'yana Jesús lca ñi Sñe' Ndiose.

Espíritu ndaa suun cha' 'in Cristo

6 Nde ñi nu lca Jesucristo nu yaan loo chendyu
re, mducua tya ñi lo'o tyi'a, a cunta nguilo tne
ñi, lo' si'i tsaloo ti cha' 'in tyi'a can', cui' ca nu
si'ya cha' 'in tyi'a lo'o tne ñi. Cui' Espíritu ndaa
suun si'yana lca na cha' nu ñi, si'yana Espíritu lca
cha' nu ñi. 7 La ni' cuaan snan lca nu ndaa suun
si'yana lca na cha' nu ñi: Stina Ndiose, lo'o Ycha'
ñi, lo'o Espíritu nu Luhui 'in ñi, lo' scati lca can'
ta'a snan. 8 Loo chendyu re snan lca nu ndaa suun
si'yana lca na cha' nu ñi: Espíritu, lo'o cha' 'in
tyi'a, a cunta lo'o tne, ta'a snan cha' re sca cha' ti
'in na. 9 Cha' naa ndiya qui'an ti' na suun nu ndaa
sca nten, lyee lati ndon loo suun nu ndaa Ndiose,
lo' cui' cha' re lca nu cua' mdaa Ndiose cha' 'in
Sñe' ñi. 10 Nu ndiya qui'an ti' 'in Sñe' Ndiose ticui'
cha' re nchcui' can', lo' nu a ndiya qui'an ti' 'in ñi,
ngui'ni can' 'in Ndiose lca ñi sca nu cuiñi, si'yana
a ndiya qui'an ti' suun nu cua' mdaa Ndiose cha'
'in Sñe' ñi. 11 Nde suun nu ntsu'hui cha' tsa qui'an
ti' na: Ndiose ndaa ñi chendyu nu a tsatii 'a 'in na,
lo' chendyu can' nda'an lo'o Sñe' ñi. 12 Nu cua'
ncuan xu'hue 'in Sñe' Ndiose, cua' jui chendyu nu
a tsatii 'a 'in, lo' nu a nchca cuan xu'hue 'in Sñe'
Ndiose, a ntsu'hui chendyu 'in can'.

Cua' jui chendyu nu a tsatii 'a 'in na

13 Nde cha' nda'an quityi re 'in um, 'un nu
ndiya qui'an ti' 'in Sñe' Ndiose, si'yana ca cuiya'
ti' um cua' jui chendyu nu a tsatii 'a 'in um,
lo' tsa quiñan la um tsa qui'an ti' um 'in Sñe'
Ndiose. 14 Nde cha' nu a ngui'ni tucua ti' na lo'o
ñi: Nchgaa cha' nu jñan na 'in ñi, cua' ña'aan
ndyi'o ti tiquee ñi, quine 'in ñi cha' nu chcui' na.
15 Cha' jlyo ti' na si'yana ne 'in ñi cha' nu nchcui'
na, cu'ni na cunta si'yana cua' jui na 'in na. 16 Cha'
ntsu'hui nu ña'an 'in sca ta'a na ngui'ni qui'ya,
jñan can' 'in Ndiose si'ya cha' 'in can', lo' cui'
ñi taa la ñi chendyu 'in, una cha' si'i qui'ya nu
ndyi'an lo'o 'in loo cha' ndyija lca na. Si'yana
ntsu'hui qui'ya nu ndyi'an lo'o 'in ne' loo cha'
ndyija, lo' a cunen lo'o um si'yana ti' jñan um 'in
ñi si'ya cha' can'. 17 Nchgaa loo cha' ngunan' lca
na qui'ya, una si'i nchgaa loo qui'ya ndyi'an lo'o
na 'in na loo cha' ndyija. 18 Cua' jlyo ti' na si'yana
nchgaa nu lca sñe' Ndiose, a tsa quiñan 'a can'
ti' cu'ni qui'ya, si'yana Sñe' Ndiose nsñi ñi cunta
'in can', lo' a tca 'a 'in Laxa'an ti' cu'ni ti'i lo'o.
19 Cua' jlyo ti' na si'yana lca na sñe' Ndiose, lo'
nchgaa la ña'an nten ntsu'hui ne' tuyaa' laxa'an
nu ngui'ni tñan ngunan'. 20 Ncua cuiya' ti' na
si'yana cua' yaan Sñe' Ndiose loo chendyu re, lo'
msla ñi cha' tiyaa 'in na si'yana chu'hui lyoo na
'in ñi nu lo'o ca, sca cha' ti 'in na lo'o ñi nu lo'o
ca, cui' Jesucristo Sñe' ñi. Nde ñi nu lca Ndiose nu
cha' ñi ca, lo' lca ñi chendyu nu a tsatii 'a. 21 Sñen',
xñi um cunta si'yana a sten yu'hui um lo'o scasca
na nu n'ni tnu ne'. Amen.

2 Juan

Yu Xuhua nchcui' cha' yu 'in jun

1 Nan', yu nu ntsu'hui cunta 'in jun ta'a na,
nda'an sca quityi re 'in ñi cuna'an ta'a na tsatlyu
lo'o sñe' ñi, nu cua' mdo'o hui 'in Ndiose, lo'
ndyu'hui cuiya' tin' 'in jun si'ya cha' nu ñi ndiya
qui'an ti' na. Una si'i scan tin, cui' ca nu nchgaa la
ña'an nu cua' ndyu'hui lyoo cha' nu ñi, ndyu'hui
cuiya' ti' 'in jun. 2 Cui' si'ya cha' nu ñi nu
cua' ntsu'hui ni' cusya 'in na, lo' ntsu'hui na
'in na tsala xaa. 3 Stina Ndiose lo'o Ñi X'nan
na Jesucristo nu lca Sñe' ñi, taa ñi cha' tsu'hue
chu'hui ni' cusya 'in um, ña'an 'tnan ti' ñi 'in um,
cu'ni ñi cha' tyi'in tsu'hue um, cui' cuaña'an tsa
quiñan la um lo'o cha' nu ñi lo'o cha' tsu'hue 'in
ñi.

Tsa ncha'an na cha' nu ngulo'o Cristo

4 Ndyijyin ya' tsu'hue yu'hui tiqueen xa ynan
cha' ña'an nda'an tucua snan sñe' um loo cha' nu
ñi, tsaña'an tñan nu ngulo Stina Ndiose 'in na.
5 Jñan sca cha' tsu'hue 'in um, 'un ñi cuna'an ta'a
na, una si'i cha' nu cui ti nchcuin' lo'o um ña'an
nu ndlo ñi tñan 'in na, cui' ca nu lca na cha' nu
cua' ngune 'in na ti' culoo, si'yana chu'hui cha'
tsu'hue 'in na lo'o ta'a na. 6 Ndeña'an nguiaa
cha' tsu'hue can', chcui ncha'an na cha' nu ndlo
ñi tñan. Lo' nde cha nu ndlo ñi tñan: Chu'hui
cha' tsu'hue 'in um ña'an nu cua' ngune 'in um
ti' culoo. 7 Si'yana qui'an 'a nu cuiñi nu cua'
nda'an loo chendyu re, lo' nchcui' si'yana a yaan
Jesucristo ña'an nchca ti' sca nten. Nu nchcui'
cuaña'an lca can' nu cuiñi lo' ti'i ti' 'in Cristo.
8 Xñi um cunta si'yana a quinan' tñan ngui'ni um,
cui' ca nu nde xñi chcui um cha' tsu'hue nu qui'ni
ca'an 'in um. 9 Una nchgaa nu tyi'o tso' lo' a
nsu'hua loo cha' nu ndlo'o Cristo, a nguiaa can'
tso' 'in Ndiose. Una nu nsu'hua loo cha' nu ndlo'o
Cristo, can' nu sca cha' ti 'in lo'o Stina Ndiose lo'o
Sñe' ñi. 10 Cha' ntsu'hui nu caan se'en ndi'in um,
lo' a ndlo'o ña'an cha' nu ndiya qui'an ti' na, a
taa um se'en quinu can', ñi a cuan xu'hue um 'in.
11 Si'yana nu cuan xu'hue 'in can', sca cha' ti 'in
lo'o tñan ngunan' nu ngui'ni can'.

Nducua tloo yu Xuhua tsaa yu se'en ndi'in jun

12 Qui'an 'a cha' nchca tin' chcuin' lo'o um, una
a nchca tin' ca'an 'in na loo quityi lo'o tyintya,
si'yana ntsu'hui tiqueen tsa'an se'en ndi'in um,
xacan' ycuin' can chcuin' lo'o um. 13 Tsalca sñe'
nu cuna'an ta'a um, nu cua' mdo'o hui 'in Ndiose,
nchcui' cha' jun 'in um. Amen.

3 Juan

Yu Xuhua nchcui' cha' yu 'in jun

1 Nan', yu nu ntsu'hui cunta 'in jun ta'a na,
nda'an quityi re 'in ñi ta'a tsu'huen ñi Gayo, nu
ndyu'hui cuiya' tin' 'in si'ya cha' nu ñi. 2 'Un nu
ndyu'hui cuiya' tin' 'in, njñan 'in Ndiose si'yana
tyi'o tsu'hue nchgaa loo tñan ngui'ni um, lo'
tsaña'an ndon ti' um lo'o tso' cha' nu 'in Ndiose,
cuaña'an lo'o nchgaa la ña'an cha'. 3 Ndyijyin ya'
tsu'hue ntsu'hui tiqueen xa mdiyaan tucua snan
yu ta'a na, tsu'hue 'a mdaa yu suun ña'an nguiaa
cha' 'in um, si'yana tsu'hue nguia ncha'an um
cha' nu ñi. 4 Sca loo ti cha' nu tsu'hue la ntsu'hui
tiqueen, xa ne 'ñan si'yana sñen' tsu'hue nguia
ncha'an cha' nu ñi.

Msu'hua loo yu Xuhua cha' nu ngui'ni yu Gayo

5 'Un ñi ta'a na nu ndyu'hui cuiya' tin' 'in,
tsu'hue 'a ña'an n'ni cunta um 'in jun ta'a na,
nu hasta lo'o jun nu a ndyu'hui lyoo um, lo' n'ni
cunta um 'in. 6 Mdaa can' suun tloo nchgaa jun
ta'a na re tsa la ña'an ntsu'hui cha' tsu'hue 'in um.
Tsu'hue cha' ta yaa' um 'in jun tucueen nu ti' tsaa
jun, tsaña'an nu nga'an cha' cu'ni na lo'o jun nu
ngui'ni tñan 'in Ndiose. 7 Si'yana jun can' ngui'ni
jun tñan si'ya cha' 'in Jesús, lo' a sca na nducua
tloo jun 'in ne' gentil. 8 Can' cha' cuan xu'hue na
'in jun, si'yana ca sca cha' ti 'in na lo'o cha' nu ñi
nda'an ycui' jun.

Yu Diótrefes nchcui ndijin yu

9 Nan' cua' ngua'an tñan sca quityi 'in jun ta'a
na si'ya cha' re, una yu Diótrefes si'yana ndyon
loo cha' nu 'in yu, a n'ni cunta yu cha' nu nchcui'
hua. 10 Si'ya cha' re ndyi'o tiqueen tsa'an se'en
ndi'in um, lo' culyo scua lan cha' nu ngui'ni yu,
si'yana cua' ña'an ti nchcui' yu lo' ndaja yu 'in
hua. Si'i tsacan' ti, cui' ca nu nxcuan tloo yu 'in
jun nu ndiyaa can', lo' nchcui ndijin yu 'in nu
nchca ti' cuan xu'hue 'in jun, lo' hasta ndlo yu 'in
can' se'en ndiyo' ti'in jun.

Chendyu nu luhui 'in yu Demetrio

11 'Un ñi ta'a na nu ndyu'hui cuiya' tin' 'in, a
tsa ncha'an um cha' ngunan', cui' ca nu chcui
ncha'an um cha' nu tsu'hue. Si'yana nu ngui'ni
tñan tsu'hue, can' nu lca sñe' Ndiose, lo' nu
ngui'ni tñan ngunan', a nchca chu'hui lyoo can'
'in Ndiose. 12 Nchgaa tucui tsu'hue 'a ndaa suun
cha' 'in yu Demetrio, sca cha' ti 'in yu lo'o cha'
nu ñi, cui' cuaña'an huare' tsu'hue ndaa hua suun
cha' 'in yu, lo' jlyo ti' um si'yana suun nu ndaa hua
lca na cha' nu ñi.

Msla' ta'a yu Xuhua lo'o jun

13 Qui'an 'a cha' nchca tin' chcuin' lo'o um, una
a nchca tin' ca'an 'in na lo'o tyintya, 14 si'yana
nducua tloon ndla ti ña'an ta'a na lo'o um, xacan'
chcui' tu'hua ca na lo'o um. 15 Tsu'hue ti chu'hui
tiquee um. Ta'a tsu'hue um nu ndi'in nde re
nchcui' cha' 'in um, cui' cuaña'an chcui' cha' um
'in cunda scaa jun nde cua.

Judas

Yu Juda nchcui' cha' yu 'in jun

1 Nan' yu Juda nu lca nguso 'in Jesucristo, ta'a
ngula Jacobo, ca'an tñan quityi re 'in um, 'un nu
cua' msi'ya Stina Ndiose 'in, nu cua' nguhui 'in ñi,
cui' nu cua' ntsu'hui tuyaa' Jesucristo. 2 Ndiose
ña'an 'tnan ti' ñi 'in um, cu'ni ñi cha' tyi'in
tsu'hue um, lo' chu'hui cha' tsu'hue 'in um scasca
um, cuaña'an nde lyee la taa ñi cha' tsu'hue re 'in
um.

Cha' 'in yu nu nda'an ycui' cha' cuiñi

3 'Un jun ta'a na nu ndyu'hui cuiya' tin' 'in,
lyee 'a ncua lca tiqueen ca'an sca quityi 'in um,
tsaña'an tsatlyu mdo'o laa na lo'o um, una cua' ñii
'ni 'a cha' chcuin' xca cha' lo'o um, si'yana a taa
um ya' caja nu xitsa'an cha' nu ndiya qui'an ti' na,
cui' cha' nu siya' ti mdyaa ñi cunta 'in nchgaa nu
cua' mdo'o hui 'in ñi. 4 Si'yana cua' yten cunan
tucua snan yu lja um, yu nu cua' ngua'an cuiya'
'in si'yana quinan', yu nducun' nu a ndiya qui'an
ti', lo' nchcui' yu si'yana xeen 'a cha' tsu'hue
'in Ndiose lo' tca cu'ni na ña'an nu nchca ti' na,
a cunta nxcuan tloo yu 'in scati Ndiose, ñi nu
ndlo tñan nchgaa loo cha', lo'o 'in Ñi X'nan na
Jesucristo. 5 Siya' cua' jlyo ti' um cha' re, una
nchca tin' xu'huan ti' um tsaña'an m'ni Ñi X'nan
na xa ngulyo ñi 'in ne' Israel se'en lca Egipto,
lo' chon' nde'en can' ngujlyo ñi 'in nu a ndiya
qui'an ti'. 6 A cunta ntsu'hui angujle nu a tsu'hue
ntsu'hui tiquee lo'o cha' cuiya' nu jui 'in, mdo'o
can' se'en ndi'in ca, una cua' msu'hua nchcun
Ndiose 'in can' tsala xaa se'en tla yta, lo' nta
can' tsaan nu ntsu'hui cha' cu'ni ca Ndiose xñan
bsya. 7 A cunta quichen Sodoma lo'o Gomorra lo'o
scasca la quichen ndi'in cui' ti can', mdyaa ne' 'in
ne' siya' ti loo cha' ngunan' lo' yten yu'hui ne' lo'o
ña'an tucui ti, cui' cuaña'an ndlo'o cha' re 'in na
si'yana Ndiose xitijin 'in ne' nu ti'i loo quii' tsala
xaa. 8 Cui' cuaña'an ngui'ni yu cuiñi can', nguia
ncha'an yu cha' nu nchcui' sla yu, ngui'ni coo' yu
'in yu lo'o cha' ngunan' ndyi'o tiquee yu, nxcuan
tloo yu 'in nchgaa nu ntsu'hui cha' cuiya' yaa',
lo' ndaja yu 'in nchgaa angujle nu ndi'in la ni'
cuaan. 9 Una angujle nu ndon loo lati 'in Ndiose
nu lca Miguel, a msti ti' taja 'in laxa'an uta culo
yuhue' 'in can' xa nu ycui' tyijyin cha' 'in Moisé
xa ngujui yu, cui' ca nu ndeña'an juin angujle
can' 'in laxa'an: Ñi X'nan na xitijin ñi 'in nu ti'i.
10 Una yu cuiñi can' ndaja yu cha' nu a ndyi'ya yu
cunta, lo' siya' nda'an lo'o yu cha' tiyaa nu ndaa
Ndiose, una ticuii' yu ntnan' yu 'in yu tsaña'an
nguiaa cha' 'in sca 'ni nu a ntsu'hui cha' tiyaa 'in.
11 Una 'tnan ca nten can', si'yana nguia ncha'an
ne' ña'an cha' 'in yu Caín, lo' msque' 'in ne' lo'o
cha' cuilyiya' tsaña'an m'ni Balaam, lo' mtnan'
ne' si'ya cha' lye' ti' 'in ne' tsaña'an yato'o 'in
Coré. 12 Nten re ngui'ni coo' ne' 'in um xa ndiyo'
ti'in um lo'o ne', lo' nchcu siin um si'ya cha' 'in
Ñi X'nan na, a ntsu'hui cha' jyi'o 'in ne' lo'o ña'an
nu nchcu ne', tsa 'in ti ne' ntsu'hui yuhue' ti' ne',
nguiaa cha' 'in ne' ña'an nchca ti' sca ndlaa nu
a ljyan lo'o quioo nu nguia lo'o cui'in 'in scasca
tso', uta ña'an nguiaa cha' 'in sca yca nu a ndyi'yu
mti tsaan nu 'in na, ña'an loo cha' ngujui ne'
ña'an nchca ti' yca nu nguiton ña'an lo'o xcua'.
13 Nguiaa cha' 'in ne' ña'an nchca ti' tyi'a tujo'o
nu lyee ndiyan ytsa, lo' ngoo' nu nxcua loo na lca
na ña'an nchca ti' cha' jyi'o nu nchcui' ne', lca
ne' ña'an nchca ti' sca cuii nu la ña'an ti nda'an,
una cua' lca se'en ntsu'hui cha' tiyaa can' se'en
tla yta, can' chu'hui can' tsala xaa. 14 Cha' 'in ne'
re mxiycui' Ndiose 'in Enoc, yu nu cua' nchca cati
ta nten nu yaan loo Adán, lo' juin yu: Ña'an jan
ñi, ntsu'hui cha' quiaan Ñi X'nan na tsatlyu lo'o
tyun mii nu cua' mdo'o hui 'in ñi, 15 si'yana cu'ni
ñi xñan bsya 'in nten chendyu, lo' culo qui'ya
ñi 'in nu nducun' si'ya nchgaa tñan ngunan' nu
m'ni, a cunta si'ya scasca cha' nducun' nu ycui'
nten qui'ya chendyu cha' 'in ñi. 16 Nten cuiñi can'
nchgaa xaa ndaa ne' qui'ya, a tsu'hue ntsu'hui
tiquee ne', n'ni ne' tsaña'an nu nchca ti' ne', siye'
cha' nchcui' ne' lo' ndaa ne' loo xca tucui, si'yana
nducua tloo ne' cu'ni can' tsu'hue lo'o ne'.

Msu'hua tiyaa yu Juda 'in jun ta'a na

17 'Un jun ta'a na nu ndyu'hui cuiya' tin' 'in,
quia yu'hui ti' um cha' nu cua' ycui' yu ta'a
mda'an Ñi X'nan na Jesucristo, 18 lo' juin yu
'in um: Tiyaa xaa tyisnan chcui' ca'an ne' 'in
Ndiose, lo' tyi'an ne' lo'o cha' ngunan' nu tyi'o
tiquee ne'. 19 Si'ya nten can' su'hue ti'in ta'a jun,
si'yana chacui' cha' nducun' nda'an lo'o ne', lo'
a ntsu'hui Espíritu 'in Ndiose ni' cusya 'in ne'.
20 Una 'un jun ta'a na nu ndyu'hui cuiya' tin' 'in,
su'hua um juesa culo um loo cha' nu luhui 'in
Ndiose nu ndiya qui'an ti' um, lo' chcui' lyi'o um
'in ñi lo'o cha' cuiya' 'in Espíritu nu Luhui 'in ñi.
21 Xñi ton um 'in um loo cha' tsu'hue 'in Ndiose,
lja nta um chendyu nu a tsatii 'a 'in um, si'yana

Ñi X'nan na Jesucristo ña'an 'tnan ti' ñi 'in um.
22 Cha' ntsu'hui nu ngui'ni tucua ti', cunan um
ña'an chcui' um lo'o can' si'yana qui'ya cunta.
23 Culaa um 'in nu cua' tsaa loo quii', cui' cuaña'an
ña'an 'tnan ti' um 'in nten, una xñi um cunta 'in
um lo'o can', lo' xcuan tloo um cha' ngunan' nu
ngui'ni can' tsatlyu lo'o ste'.

Ngui'ni tnu na 'in Ndiose

24 Scati ñi nu tla la cha' 'in, tca xñi ñi cunta 'in
um si'yana a tyu um loo qui'ya, luhui tloo um tiya
lo'o ñi 'in um loo xaa 'in Ndiose, lo' ndyijyin ya'
ca tsu'hue chu'hui tiquee um xacan', 25 cui' scati
Ndiose nu tiyaa la, Ñi nu Ndlo Laa 'in na, ntsu'hui
cha' cu'ni tnu na 'in ñi si'ya cha' cuiya' nu tlyu 'in
ñi, scati ñi ndlo ñi tñan nchgaa loo cha', cua' ñii
lo' tsala xaa. Amen.

Apocalipsis

Xa mdyi'o scua la cha' 'in Jesucristo

1 Nde cha' nu ngulyo scua la Ndiose cha' 'in
Jesucristo, si'yana ca cuiya' ti' nchgaa nu lca
nguso 'in ñi cha' nu cua' nchcui cha' tsato'o, lo'
ngua'an tñan ñi angujle 'in ñi nu ya ytsa' cha' re
'in yu Xuhua nu lca nguso 'in ñi. 2 Cua' mdaa yu
suun tsaña'an nguiaa cha' 'in Ndiose, a cunta lo'o
cha' nu ycui' Jesucristo, nchgaa cha' nu cua' na'an
tloo yu. 3 Tsu'hue ca xu'hue nu chcui' quityi re
lo'o nu quine 'in cha' nu mxiycui' Ndiose 'in yu,
lo' tucua can' tñan nchgaa cha' nu nguinu scua
loo quityi re, si'yana cua' nchcui cuii' cha' tsato'o
na.

Nchcui' cha' yu Xuhua 'in tsa cati ta jun ta'a na

4 Nan' yu Xuhua, ngua'an tñan quityi re 'in um,
cui' cati ta jun ta'a na ndi'in se'en lyi'ya loo Asia.
Ndiose, tsatlyu lo'o tsa cati espíritu nu ndi'in
se'en nducua ñi, taa ñi cha' tsu'hue nu chu'hui
ni' cusya 'in um, ñi nu ndi'in ti' culoo, lo'o cua'
ñii, lo' ntsu'hui cha' quiaan ñi, lo' cu'ni ñi cha'
tyi'in tsu'hue um. 5 A cunta lo'o cha' cuiya' 'in
Jesucristo, ñi nu nchcui' cha' nu ñi, ñi nu culo
nducua la mdyiqui'o lo' a ntsu'hui 'a cha' caja,
scati ñi nu ndlo tñan 'in nchgaa ree nu ndi'in loo
chendyu re, cui' ñi nu m'ni 'tnan 'in na lo' msuhui
ñi 'in na lo'o tne ñi si'ya qui'ya 'in na, 6 ña'an ca
si'yana ca na sca quichen nu tucua tloo Ndiose, ñi
nu lca Sti Jesucristo, lo' scati 'in ñi cu'ni tnu na
lo' culo ñi tñan tsala xaa, Amen. 7 —Ña'an jan ñi,
cui' ñi ntsu'hui cha' quiaan ñi ni' ndlaa—. Nchgaa
nten ña'an tloo 'in ñi, a cunta lo'o nu yjo' chcuan
cha sii' ñi, —ña'aan ta nten chendyu qui'ya tu'hua
tiquee si'ya ñi—. Cui' cuaña'an tsato'o na, Amen.
8 Nde cha' nu nchcui' Ñi X'nan na: Nan' lcan
letra Alfa lo'o Omega, nan' cua' ndi'in ti' culoo
lo' a ntsu'hui cha' tsatii cha' 'ñan, ñi nu ndi'in
ti' culoo, lo'o cua' ñii, ñi nu ntsu'hui cha' quiaan,
scati ñi nu tlyu la cha' cuiya' ntsu'hui 'in.

Xa na'an xñii yu Xuhua 'in Jesucristo

9 Nan' yu Xuhua, ta'a ndiya qui'an ti' um, ta'a
ndijin na nu ti'i lo' tsatlyu ndlo ñi tñan 'in na, cui'
Jesucristo ngui'ni ñi cha' si'yana nda loo na lo'o
nchgaa loo cha', lo' si'ya cha' 'in Ndiose nu nda'an
ycuin', a cunta si'ya cha' 'in Jesucristo, ntsu'huin
se'en lca Patmos, se'en su sca yuu tlu'hue tyi'a
tujo'o. 10 Cui' tsaan 'in Ñi X'nan na xa mtsa'an
yu'hui Espíritu 'ñan, lo' nde chon' ngune 'ñan jui
sca nu ycui' tsaña'an cueen ne sca cuhuii, 11 lo'
nchcui': Nan' lcan letra Alfa lo'o Omega, nan' la
ña'an cua' ndi'in ti' culoo lo' a ntsu'hui cha' tsatii
cha' 'ñan. Ca'an scua nchgaa cha' nu na'an, lo'
ca'an tñan 'in na 'in tsa cati ta jun ta'a na nu
ndi'in se'en lyi'ya loo Asia: Quichen Efeso, lo'o
Esmirna, Pérgamo, Tiatira, Sardis, Filadelfia, lo'o
Laodicea. 12 Xacan' mxina'an nde chon' cha' ti
ca nu nchcui' lo'on, lo' ncua chcan' 'ñan ndon
tsa cati se'en nducua quii' ndiquin, nu nguiaa'
lo'o chacui' oro, 13 lo' tlu'hue la se'en nducua
quii' can', na'an ndon —Yu Qui'yu nu Mdo'o nde
ni' Cuaan—, lco' sca te' tucuin nu ndiyaa la yni
quiya', lo' jyan tiquee can' nchcan' na lo'o sca na
oro, 14 ña'aan quichan' que can' mten na ña'an
nchca ti' slya', uta ña'an quio quee, lo' quiloo
can' chcan' na tsaña'an nchca ti' quii' ndiquin.
15 Quiya' can' nduhui na tsaña'an nchca ti' chcuan
nu nsu'hua ne' loo quii', lo' cueen nchcui' can'
tsaña'an ne ljyaan tyi'a tlya. 16 Yaa' tso' cueen
'in can' nducua tsa cati cuii, lo' tu'hua can' ndyi'o
sca spada nu chcuaa tso' cha, tloo can' nduhui na
tsaña'an nchca ti' cucha xa nu luhui xaa. 17 Una
xa na'an 'in can' cui' xaa mdlyun tloo, lo' mstin
tsaña'an nchca ti' sca nu ngujui. Yaa' tso' cueen
'in mdi'in tyaa 'ñan, lo' juin: A cutsen, nan'
la ña'an cua' ndi'in ti' culoo lo' a ntsu'hui cha'
tsatii cha' 'ñan. 18 Nan' lcan ñi nu lo'o ca, siya'
ngujuin ti' culoo, una cua' ñii lo'on can tsala xaa,
Amen. Mchcuan cha' cuiya' 'in cha' ndyija lo'o
Hades se'en ntsu'hui cusya 'in ne' ngujui. 19 Ca'an
nchgaa cha' nu cua' na'an, cha' nu nchca cua' ñii
lo'o cha' nu ti' lyijyi ca. 20 Ndeña'an nguiaa cha'
'in tsa cati cuii nu na'an nducua yaan' tso' cueen,
lo'o cha' 'in tsa cati se'en nducua quii' ndiquin
nu nguiaa' lo'o chacui' oro: Tsa cati cuii can' lca
angujle nu ntsu'hui cunta 'in cunda scaa ta jun
ta'a na, lo' tsa cati se'en nducua quii' ndiquin nu
na'an can', lca tsa cati ta jun ta'a na.

2

Cha' nu ycui' Jesús lo'o jun Efeso

1 Nde cha' nu ca'an tñan 'in angujle nu ntsu'hui
cunta 'in jun ta'a na ndi'in Efeso: Ndeña'an
nchcui' ñi nu nducua tsa cati cuii yaa' tso' cueen
'in, ñi nu nda'an tlu'hue la se'en nducua quii'
ndiquin nu nguiaa' lo'o chacui' oro: 2 Nan' jlyo
tin' ña'an tñan ngui'ni um, tsala ña'an nsu'hua
um juesa lo' nda loo um lo'o cha' nu ndijin um, a
cunta si'yana a nducuan xu'hue um 'in nu nda'an
lo'o cha' nducun', nsñi um cunta 'in nu nchcui'

si'yana nda'an lo'o cha' cuiya' 'in Ndiose, siya' a
tucui lca can', lo' nguija lyoo um 'in si'yana lca sca
nu cuiñi. 3 Lyee 'a cua' mdijin um nu ti'i una mda
loo um, lo' si'ya cha' 'ñan lyee msu'hua um juesa,
lo' a ngui'ni na'an ti' um lo'o cha' can'. 4 Una
ntsu'hui sca cha' nu a ndyu'hui cuiya' tin' 'in um,
si'yana a ntsu'hui 'a cha' tsu'hue 'in um ña'an ti'
culoo. 5 Can' cha' quia yu'hui ti' um ña'an yato'o
ngula yaa' um cha' can', lo' xiton um cu'ni um
ña'an nu mdyisnan um ti' culoo. Cha' si'i, cui'
xaa tsa'an se'en ndi'in um, chcuan se'en nducua
quii' can' 'in um, cha' na a xitsa'an um cha' tiyaa
'in um. 6 Una ntsu'hui xca cha' nu ti' tsu'hue
ntsu'hui tiqueen lo'o um, si'yana nxcuan tloo um
cha' nu ngui'ni nchgaa nu nguiaa tso' 'in Nicolás,
lo'on nan' nxcuan tloon cha' can'. 7 Nchgaa nu
ne 'in cha' re, cu'ni cunta cha' nu nchcui' Espíritu
lo'o nchgaa ta jun ta'a na. Nu cu'ni canan lo'o cha'
re, can' nu taan cha' cuiya' cu mti nu ndyi'yu loo
yca nu ndaa chendyu, cui' yca nu nducua tlu'hue
la se'en ndi'in Ndiose.

Cha' nu ycui' Jesús lo'o jun Esmirna

8 Nde cha' nu ca'an tñan 'in angujle nu ntsu'hui
cunta 'in jun ta'a na ndi'in Esmirna: Ndeña'an
nchcui' ñi nu cua' ndi'in ti' culoo, ñi nu a ntsu'hui
cha' tsatii cha' 'in, ñi nu ngujui lo' mdyiqui'o:
9 Nan' jlyo tin' ña'an tñan ngui'ni um, tsala ña'an
ndijin um nu ti'i, lo' ti'i ña'an chendyu 'in um
(siya' cuilyiya' um tso' 'in Ndiose). Tsala ña'an
ndaja ne' 'in um, cui' nu nchcui' si'yana lca ne'
judio, lo' si'i na, cui' ca nu sca cha' ti 'in ne' lo'o
Laxa'an. 10 Una a xicutsen ti' um lo'o nchgaa cha'
nu ljyaan 'in um. Ña'an jan ñi, laxa'an cu'ni cha'
sca tucua um tsaa um na'an chcuan, ña'an na cha'
ta loo um lo'o cha' can', lo' tyijyin um nu ti'i tsa tii
tsaan. Chcui ncha'an um 'ñan tsaya' tyi'o um loo
chendyu re, lo' nan' taan cha' tsu'hue 'in um, cui'
chendyu nu a tsatii 'a. 11 Nchgaa nu ne 'in cha' re,
cu'ni cunta cha' nu nchcui' Espíritu lo'o nchgaa
ta jun ta'a na. Nu cu'ni canan lo'o cha' re, a qui'ni
ca'an 'in can' lo'o nu cua' nchca tucua cha' ndyija.

Cha' nu ycui' Jesús lo'o jun Pérgamo

12 Nde cha' nu ca'an tñan 'in angujle nu
ntsu'hui cunta 'in jun ta'a na ndi'in Pérgamo:
Ndeña'an nchcui' ñi nu nda'an lo'o sca spada
nu chcuaa tso' cha: 13 Nan' jlyo tin' ña'an tñan
ngui'ni um, lo' jlyo tin' la ndi'in um, cui' quichen
se'en nducua Laxa'an, una siya' cuaña'an nducui
ncha'an um 'ñan, a nxcuan tloo um cha' nu ndiya
qui'an ti' um, ñi a m'ni na'an ti' um xa yjui ne' 'in
yu Antipas nu tsu'hue mdaa suun cha' 'ñan, cui'
quichen se'en ndi'in Laxa'an can'. 14 Una ntsu'hui
sca tucua cha' nu a ndiya tin' ña'an ngui'ni um,
si'yana lja um ntsu'hui nu nguia ncha'an cha'
tiyaa 'in Balaam, yu nu ngulo'o 'in Balac si'yana
xityu 'in ne' Israel loo qui'ya, lo' cu ne' na nu
cua' yu'hui loo jo'o, lo' sten yu'hui ne' lo'o ña'an
tucui ti. 15 A cunta si'yana lja um ntsu'hui nu
nguia ncha'an cha' nu ndlo'o Nicolás, cui' cha' nu
nxcuan tloon. 16 Can' cha' xilo'o chon' um cha'
re, cha' si'i cui' xaa tsa'an se'en ndi'in um, lo'
cu'ni canan 'in can' lo'o spada nu ndyi'o tu'huan.
17 Nchgaa nu ne 'in cha' re, cu'ni cunta cha' nu
nchcui' Espíritu lo'o nchgaa ta jun ta'a na. Nu
cu'ni canan lo'o cha' re, taan cha' cuiya' 'in cu
jaslya nu ntsu'hui cutsi' 'in Ndiose, lo' taan sca
quee lyo' ti nu mten 'in se'en nga'an sca nii nu
cui ti nu a tucui ndyu'hui lyoo, lo' scati nu 'in 'in
na chu'hui lyoo nii can'.

Cha' nu ycui' Jesús lo'o jun Tiatira

18 Nde cha' nu ca'an tñan 'in angujle nu
ntsu'hui cunta 'in jun ta'a na ndi'in Tiatira:
Ndeña'an nchcui' Sñe' Ndiose, ñi nu chcan'
quiloo ña'an nchca ti' quii' ndiquin, lo' quiya' ñi
nduhui na tsaña'an nchca ti' chcuan nu ntsu'hui
loo quii': 19 Nan' jlyo tin' tsaña'an tñan ngui'ni
um, lo' jlyo tin' tsala ña'an ntsu'hui cha' tsu'hue
'in um, tsala ña'an ndiya qui'an ti' um, a cunta
nda loo um lo'o nchgaa cha', lo' tñan nu ngui'ni
um cua' ñii tsu'hue la na que ña'an ti' culoo.
20 Una ntsu'hui sca tucua cha' nu a ndiya tin'
ña'an nu ngui'ni um, si'yana ndaa um ya' 'in ne'
cuna'an naan Jezabel, nu nchcui' si'yana Ndiose
nxiycui' 'in, ndlo'o ne' 'in nguso 'ñan, lo' ñilyi'o
ne' 'in si'yana sten yu'hui lo'o ña'an tucui ti, lo' cu
can' na nu cua' yu'hui loo jo'o. 21 Cua' s'ni ntan
cha' ñi xaa xilo'o chon' ne' qui'ya 'in ne', una a
xlyaa ne' cula' ti' ne' lo'o cha' nu nguiten yu'hui
ne' lo'o ña'an tucui ti. 22 Ña'an jan ñi, nan' cu'nin
cha' xñi quicha ne' lyee ya', lo' xitijin nu ti'i 'in
nchgaa nu nguiten yu'hui lo'o ne', cha' na a xilo'o
chon' can' cha' ngunan' 'in. 23 A cunta cu'nin
cha' caja nchgaa sñe' ne', lo' cuaña'an ca cuiya'
ti' nchgaa ta jun nu ndiya qui'an ti' 'ñan, si'yana
ndyu'hui lyoon ña'an lca cusya 'in nten lo'o cha'
tiyaa 'in ne', lo' cunda scaa ne' su'huan lyiyan' 'in
ne' cua' ña'aan tñan ngui'ni ne'. 24 Una 'un lo'o
nchgaa la ña'an jun nu ndi'in Tiatira, nu a nguia
ncha'an cha' nu ndlo'o ne', 'un nu a nchca chu'hui
lyoo cha' nu ntsu'hui cutsi' 'in Laxa'an, cunen lo'o
um: A su'huan xca yu'hua chon' um. 25 Una tsa

ncha'an um cha' nu ndiya qui'an ti' um tsaya' nu
quiaan xiya'. 26 Nu cu'ni canan lo' xu'hua se'en
cha' nu nchca tin' hasta tyi'o loo chendyu re, —
nan' taan cha' cuiya' culo can' tñan 'in nchgaa
nten chendyu, 27 tla culo can' tñan lo' sta can'
'in ne' tsaña'an nguita sca quiton' lo'o juesa—,
cuaña'an cha' cuiya' nu mdaa Stin 'ñan, 28 A cunta
taan cuii nu nchcua xa tlya 'in can'. 29 Nchgaa nu
ne 'in cha' re, cu'ni cunta cha' nu nchcui' Espíritu
lo'o nchgaa ta jun ta'a na.

3

Cha' nu ycui' Jesús lo'o jun Sardis

1 Nde cha' nu ca'an tñan 'in angujle nu ntsu'hui
cunta 'in jun ta'a na ndi'in Sardis: Ndeña'an
nchcui' ñi nu nda'an lo'o tsa cati espíritu 'in
Ndiose, lo'o tsa cati cuii: Nan' jlyo tin' ña'an tñan
ngui'ni um, lo' siya' ne cha' si'yana lyee ndiya
qui'an ti' um 'ñan, una jlyo tin' si'yana a nsu'hua
loo um cha' can'. 2 Tyi'in tiyaa um lo' xiya' tyi'in
tya tla um cha' nu cua' mxnu ca'an chon' um,
si'yana a nchca ña'an cha' ta ngui'ni um cha'
nu nchca ti' Ndiose. 3 Quia yu'hui ti' um cha'
nu cua' ngune 'in um lo' ncuan xu'hue um, lo'
xu'hua se'en um cha' can'. Xitsa'an um cha' tiyaa
'in um, cha' si'i, ljyaan se'en ndi'in um tsaña'an
nchca ti' sca yu cunan, ñi a ca jlyo ti' um ñi
braa qui'yan tsati ntyin chon' um. 4 Una ntsu'hui
tucua snan jun nu ndi'in Sardis nu a nchca cu'ni
coo' chendyu 'in, can' nu ntsu'hui suun 'in co' te'
mten lo'on. 5 Nu cu'ni canan lo'o cha' re ntsu'hui
cha' co' te' mten, lo' a xcan nii nu nga'an loo
quityi 'in Ndiose, se'en nducua nii nchgaa nu cua'
jui chendyu 'in, cui' ca nu tijin cunta 'in can' la
tloo Stin lo'o tloo angujle 'in ñi. 6 Nchgaa nu ne 'in
cha' re, cu'ni cunta cha' nu nchcui' Espíritu lo'o
nchgaa ta jun ta'a na.

Cha' nu ycui' Jesús lo'o jun Filadelfia

7 Nde cha' nu ca'an tñan 'in angujle nu ntsu'hui
cunta 'in jun ta'a na ndi'in Filadelfia: Ndeña'an
nchcui' ñi nu Luhui ca, ñi nu Ñi ndi'in cha' 'in,
—ñi nu nda'an lo'o yaa' na'an 'in Ree Davi, ñi
nu nsla tuna'an lo' a tucui nu tca tucun 'in na,
a cunta nducun ñi 'in na, lo' a tucui nu tca sla
'in na—. 8 Nan' jlyo tin' ña'an tñan ngui'ni um,
ña'an jan ñi, tloo um cua' mslan sca tuna'an nu
a tucui tca tucun, siya' chin' cha' 'in um, una ti'
nxu'hua se'en um cha' nu nchcuin', lo' a nxcuan
tloo um 'ñan tloo nten. 9 Ña'an jan ñi, nchgaa
nu sca cha' ti 'in lo'o Laxa'an, nu nchcui' si'yana
lca ne' judio, una a nguiaa ne' lo'o tso' cha' can',
cui' ca nu nchcui' ne' cha' cuiñi, nan' cu'nin cha'
si'yana caan ne' lo' tyi'ya xtyin' ne' tloo um, lo'
ca cuiya' ti' ne' si'yana lca um nu lyee ndyu'hui
cuiya' tin' 'in. 10 Loo nu mxu'hua se'en um cha'
nu ycuin' tsaña'an ntsu'hui cha' ta loo na, lo'on
nan' ntsu'hui cha' sñin cunta 'in um xa caan nu
ti'i 'in nten sca chcui chendyu, ña'an na cha' ta
loo ne' lo'o cha' can'. 11 Ña'an jan ñi, cua' nchcui
cuii' cha' ljyaan, can' cha' tla tyon um lo'o cha'
nu ndiya qui'an ti' um, si'yana a tucui nu chcuan
cha' tsu'hue nu qui'ni ca'an 'in um. 12 Nu cu'ni
canan lo'o cha' re, nan' cu'nin cha' si'yana ca can'
tsaña'an nchca ti' sca biye nu ndon ni' lyaa 'in
Ndiose 'ñan, lo' tsala xaa ntsu'hui cha' tyon can',
lo' sii' can' cha'an nii Ndiose 'ñan lo'o nii quichen
'in Ndiose 'ñan, cui' quichen Jerusalén nu cui ti
nu ndyi'o se'en nducua Ndiose 'ñan la ni' cuaan,
a cunta lo'o niin nu cui ti 'ñan cha'an sii' can'.
13 Nchgaa nu ne 'in cha' re, cu'ni cunta cha' nu
nchcui' Espíritu lo'o nchgaa ta jun ta'a na.

Cha' nu ycui' Jesús lo'o jun Laodicea

14 Nde cha' nu ca'an tñan 'in angujle nu
ntsu'hui cunta 'in jun ta'a na ndi'in Laodicea:
Ndeña'an nchcui' ñi nu lca Amen, ñi nu tsu'hue
nda suun lo'o cha' nu ñi, cui' ñi nu mdi'in tyaa
suun nchgaa loo na nu mtñan Ndiose: 15 Nan'
jlyo tin' ña'an tñan ngui'ni um, ñi a tu'hua um
lo' ñi a tique' um, tsu'hue ca cha' cua na su'hua
loo um siya' scati cha' re. 16 Una si'yana lca um
sca nu tsun ti, lo' si'i nu tu'hua um uta tique'
um, can' cha' culyoon 'in um tu'huan. 17 Si'yana
'un nchcui' um: Huare' lca hua sca nu cuilyiya',
lo' qui'an na ndi'in 'in hua, ñi sca na a ndiya
lyijyi 'in hua. Una 'tnan ca um, ¿ta a jlyo ti' um
si'yana lca um sca nu ngunan' tso' 'in Ndiose,
sca nu ti'i ña'an chendyu 'in, nu cuityin', sca nu
cunan' ti? 18 Can' cha' taan sca cha' tiyaa 'in um
si'yana xi'i um na oro ndi'in 'ñan, nu cua' ngüi
lo'o quii', lo' ca cuilyiya' um, a cunta xi'i um te'
mten nu co' um, a taa um cha' jyi'o 'in um lo'o
ña'an nda'an cunan' ti um, lo' su'hua um rmiyu
quiloo um si'yana tyu'hui xaa 'in um. 19 Nan' tla
cha' nchcuin' lo'o nchgaa nu n'ni 'tnan 'in, lo'
njyi'in 'in xa nu si'i ña'an n'ni, can' cha' taa um
juesa lo' xitsa'an um cha' tiyaa 'in um. 20 Ña'an
jan ñi, nan' ndon tuna'an lo' nchcuin' lo'o um,
cha' nde'en nu cu'ni cunta cha' nu nchcuin', lo'
sla cusya 'in, nan' sten lo' tsatlyu cu siin lo'o can'.
21 Nu cu'ni canan lo'o cha' re, can' nu taan cha'
cuiya' chcua sca se'en ti lo'on se'en ndlon tñan,
tsaña'an nu cua' m'nin canan lo' yten tucuan sca

se'en ti lo'o Stin se'en ndlo ñi tñan. 22 Nchgaa nu
ne 'in cha' re, cu'ni cunta cha' nu nchcui' Espíritu
lo'o nchgaa ta jun ta'a na.

4

Xa cu'ni tnu jun 'in Ndiose la ni' cuaan

1 Xacan' mxina'an, lo' na'an nducua la sca
tuna'an la ni' cuaan, lo' culoo cha' nu ycui'
can' ngune tsaña'an ne sca cuhuii, lo' juin 'ñan:
Ycuen nde re, lo' nan' culo'on 'in nchgaa cha' nu
ntsu'hui cha' tsato'o chcui nu nguiaa nde loo re.
2 Cui' xaa ti can' mtsa'an yu'hui Espíritu 'ñan, lo'
ncua chcan' 'ñan ndon sca yca xlya se'en nchca
cuiya' cha' la ni' cuaan, loo yca xlya can' nducua
sca nu nducua. 3 Tloo nu nducua can' chcan'
na tsaña'an nchca ti' sca quee nu naan jaspe
lo'o cornalina, tyi'iin se'en nducua can' ndon sca
cunan taa nu chcan' tsaña'an nchca ti' sca quee
nu naan esmeralda. 4 Tyi'iin se'en nchca cuiya'
cha' can' ndon tsa cla nducua jacua yca xlya,
loo can' nducua tsa cla nducua jacua qui'yu cula
nu lco' te' mten, lo' nducua corona oro quee.
5 Se'en nchca cuiya' cha' can' mdyisnan ndyuhui
lo' ngune tyi'yu, a cunta ngune scasca la cueen,
lo' nde loo la can' nducua tsa cati quii' ndiquin,
nu lca tsa cati espíritu 'in Ndiose. 6 Cui' can' su sca
se'en xeen, lo' nduhui na tsaña'an nchca ti' tyi'a
tujo'o nu chacui' cunan, cui' ti tyi'iin sii' se'en
nchca cuiya' cha' can' ndon jacua nu lo'o ca, lo'
scaña'an ti nducua quiloo nde loo lo'o nde chon'.
7 Nu culoo can' ña'an tsaña'an nchca ti' cuichi,
nu cua' nchca tucua can' ña'an tsaña'an nchca ti'
bta, nu cua' nchca snan can' ña'an tloo tsaña'an
nchca ti' tloo yu qui'yu, lo' nu cua' nchca jacua
can' ña'an tsaña'an nchca ti' cui'ya nu nducui.
8 Ta'a jacua nu lo'o can' nducua tsa scua jlyu'hue
cunda scaa, lo' scaña'an ti nducua quiloo jlyu'hue
can' nde chon' lo'o nde ni', tla lo' cucha a ndla' ti'
can' nchcui': —Ñi nu Luhui la, ñi nu Luhui la, ñi
nu Luhui la, scati Ndiose X'nan na nu tlyu la cha'
cuiya' ntsu'hui 'in—, ñi nu cua' ndi'in ti' culoo,
lo'o cua' ñii, lo' ndi'in ñi tsala xaa. 9 Lo' jacua
nu lo'o can', cunda scaa ya' xa n'ni tnu 'in ñi nu
nducua can', cui' xa nguila lo'o 'in ñi lo' ndyaa
xu'hue 'in ñi nu lo'o ca tsala xaa, 10 lo'o ta'a cla
nducua jacua qui'yu cula can' ndyi'ya xtyin' tloo
ñi nu nducua can', lo' ngui'ni tnu 'in ñi nu lo'o ca
tsala xaa, lo' ndyi'in tyaa can' corona oro 'in se'en
nducua ñi, lo' nchcui': 11 'Un Ñi X'nan hua, 'un
ntsu'hui suun 'in um cu'ni tnu hua 'in um, lo' cula
lo'o hua 'in um, ntsu'hui suun 'in um chcuan um
nchgaa loo cha' cuiya', si'yana cui' um mtñan um
nchgaa loo na, lo' si'ya cha' tsu'hue mdo'o tiquee
um ndi'in na lo' nguiaa' na.

5

Slya' 'in Ndiose ntsu'hui cha' sla quityi

1 Ñi nu nducua can' na'an nducua sca quityi
yaa' ñi tso' cueen 'in ñi, chcuaa tso' quityi can'
ngua'an scua na, lo' tsa cati se'en nchcun tsa na.
2 Na'an sca angujle nu tla la ti', lo' nchcui' cueen:
¿Ti ca nu ntsu'hui cha' cuiya' 'in sla quityi re
nchgaa se'en nchcun tsa na? 3 Ñi sca tucui lo' a
jui cha' cuiya' 'in sla 'in na, ñi la ni' cuaan lo' ñi
loo chendyu re, uta nde 'ya la 'in chendyu re, ñi
nu cu'ni quii ti' 'in na lo' a jui. 4 Nan' lyee 'a ynan
si'yana a tucui nu jui cha' cuiya' 'in sla quityi can'
lo' chcui' 'in na, uta cu'ni quii 'in na. 5 Una sca
qui'yu cula can' juin 'ñan: A cunan 'a. Ña'an jan
ñi, nu lca Cuichi ta nten 'in Judá, nu mdo'o loo ta
nten 'in Davi, can' nu cua' m'ni canan lo' jui cha'
cuiya' 'in sla quityi cua, ta'a cati se'en nchcun tsa
na. 6 Mxina'an, lo' tlu'hue la se'en nchca cuiya'
cha' can', cui' tlu'hue la se'en ndon jacua nu lo'o
ca can'. Tlu'hue la se'en nducua qui'yu cula can',
ncua chcan' 'ñan ndon tsaña'an nchca ti' sca Slya'
nu cua' ngujui yuhua', lo' nducua cati yca que, lo'
ndi'in cati quiloo nu lca cati espíritu 'in Ndiose nu
cua' ngua'an tñan ñi sca chcui chendyu. 7 Can'
nu msñi quityi nu nducua yaa' ñi, tso' cueen 'in
ñi nu nducua can'. 8 Xa nu cua' msñi quityi can',
ta'a jacua nu lo'o ca can', tsatlyu lo'o cla nducua
jacua qui'yu cula can', cui' xaa mdyi'ya xtyin' tloo
ñi nu lca Slya' can'. Nchgaa can' nducua cuhuii nu
naan arpa yaa', lo'o copa oro se'en ntsu'hui na nu
ndiquin tloo Ndiose, lo' cha' can' lca na cha' nu
nchcui' lyi'o jun 'in Ndiose, nchgaa nu mdo'o hui
'in ñi. 9 Nchgaa can' nguila tu'hua sca jyiin nu cui
ti, lo' nchcui': 'Un ntsu'hui suun 'in um xñi um
quityi cua lo' sla um 'in na, si'yana lo'o tne um
msi'i um 'in hua xa yjui ne' 'in um, se'en nu ca na
sñe' Ndiose nu mdo'o loo nchgaa ta nten, lo'o nu
nchcui' xca loo cha', cui' nu mdo'o quichen suhue
ti lo'o quichen tnu. 10 M'ni um cha' si'yana ca na
sca quichen nu tucua tloo Ndiose 'in, lo' tsatlyu
culo na tñan lo'o ñi tsala xaa. 11 Xa mxina'an
ngune 'ñan ycui' qui'an angujle nu ndi'in tyi'iin
sii' ñi nu nducua can', se'en ndi'in jacua nu lo'o
ca can', cui' se'en nducua cla nducua jacua qui'yu
cula can', lo' millon angujle lca can', 12 lo' nchcui'
cueen: Cui' Slya' nu yjui ne' 'in ntsu'hui suun 'in
chcuan nchgaa loo cha' cuiya', scati ñi lca ñi nu
cuilyiya' la, tiyaa la ñi, lo' tla la cha' 'in ñi, scati ñi

cuaan la nscua cha' 'in ñi, ntsu'hui suun 'in ñi caja
nu cu'ni tnu 'in ñi lo' cula lo'o 'in ñi. 13 A cunta
ngune 'ñan ycui' nchgaa nu ndi'in la ni' cuaan,
lo'o loo chendyu re, lo'o nde 'ya la 'in chendyu re,
lo'o tyi'a tujo'o, tsatlyu lo'o nchgaa na nu mtñan
Ndiose, lo' nchcui' can': Scati ñi nu nducua can'
lo'o ñi nu lca Slya', ntsu'hui suun 'in ñi caja nu
cula lo'o 'in ñi, scuen cuaan 'in ñi, cu'ni tnu 'in ñi,
lo' scati ñi tlyu la cha' cuiya' ntsu'hui 'in ñi tsala
xaa. 14 Lo' jacua nu lo'o ca can' nchcui': Amen.
Ta'a cla nducua jacua qui'yu cula can' mdyi'ya
xtyin' tsaya' ngu'ya ti'in tloo la lyuu, lo' m'ni tnu
'in ñi nu lo'o ca tsala xaa.

6

Cha' 'in quityi nu nchcun tsa

1 Na'an xa msla ñi nu lca Slya' culoo se'en
nchcun tu'hua quityi can', lo' jacua nu lo'o ca
can', cui' sca can' ngune 'ñan ycui' cueen tsaña'an
ne tyi'yu, lo' juin: Cuan lya nde re lo' ña'an.
2 Xacan' mxina'an lo' na'an sca cuiyu mten, lo'
nu nducua chon' 'in lyi'ya sca quilyaa, a cunta
jui nu mdaa sca corona nducua que can', mdo'o
nguiaa lo'o cha' tnu tiquee 'in si'yana cu'ni canan.
3 Xa msla ñi nu cua' nchca tucua se'en nchcun
can', ngune 'ñan ycui' nu cua' nchca tucua nu
lo'o ca can', lo' juin: Cuan lya nde re lo' ña'an.
4 Mdo'o xca cuiyu nga'á, lo' nu nducua chon' 'in
jui nu mdaa cha' cuiya' 'in si'yana xisuun 'in nten
chendyu se'en nu cujui ta'a ne', lo' jui nu mdaa
sca spada tlyu nducua yaa' can'. 5 Xa msla ñi nu
cua' nchca snan se'en nchcun can', ngune 'ñan
ycui' nu cua' nchca snan nu lo'o ca can', lo' juin:
Cuan lya nde re lo' ña'an. Mxina'an, lo' na'an
sca cuiyu mta, lo' nu nducua chon' 'in lyi'ya sca
cuiya' sca'. 6 Tlu'hue la se'en ndi'in jacua nu lo'o
ca can', ngune 'ñan jui nu ycui': Sca kilo trigo
ntsu'hui lyoo na tsaña'an siya' nguso sca tsaan.
Cui' tsacua ntsu'hui lyoo snan kilo cebada. Una a
nchca cha' cu'ni lyi'un ceite lo'o vino. 7 Xa msla
ñi nu cua' nchca jacua se'en nchcun can', ngune
'ñan ycui' nu cua' nchca jacua nu lo'o ca can',
lo' juin: Cuan lya nde re, lo' ña'an. 8 Mxina'an,
lo' na'an sca cuiyu cutsi, nu nducua chon' 'in
lyi'ya nii Cha' Ndyija, lo' nducui ncha'an se'en
lca Hades 'in can'. Jui nu mdaa cha' cuiya' 'in
si'yana cujui nten sca nscan chendyu lo'o spada,
ta caja bju'ñan ne', uta lo'o quicha, ta cujui 'ni
la 'in ne'. 9 Xa msla ñi nu cua' nchca ca'yu se'en
nchcun can', lo' se'en n'ni tnu ne' 'in Ndiose, can'
na'an cusya 'in nchgaa nu cua' ngujui si'ya cha'
'in Ndiose nu mda'an ycui' lo'o nten. 10 Nchcui'
cueen can': Ñi X'nan hua, 'un ñi nu Luhui la, lo'
ñi ndi'in cha' 'in, ¿la ñi xaa cu'ni cuiya' um cha'
'in nten chendyu, lo' xu'hua lyiya' um 'in ne' loo
nu mslo ne' tne hua? 11 Jui nu mdaa te' mten nu
yco' can', lo' jui nu ycui' lo'o si'yana quita tsalja
nu ta'a nchgaa la ña'an jun nu ntsu'hui cha' cujui
ne' 'in, ta'a ya qui'an ti' jun lo' m'ni jun tñan 'in
Ndiose. 12 Mxina'an xa msla ñi nu cua' nchca scua
se'en nchcun can', lo' mdyisnan nguñan lyee ya',
lo' cucha nguinu tla loo na tsaña'an nchca ti' sca
te' mta, lo' coo' nguinu nga'á na tsaña'an nchca
ti' tne. 13 Cuii nu nducua ni' cuaan nguilo na
tsaña'an nchca ti' nguilo mti higo xa nchca cui'in
lo'o juesa. 14 Ni' cuaan mxcun' na tsaña'an nchca
ti' sca quityi, lo' a la 'a ncua chcan' na, a cunta
mcha'an tucua qui'ya, cui' cuaña'an mcha'an ti'in
yuu ngutyi nu ndi'in tlu'hue la loo tyi'a. 15 Nchgaa
yu nu lca ree ndi'in loo chendyu re, lo'o nu lyi'ya
tñan, nu cuilyiya', nchgaa que 'in sindatu, lo'o nu
tnu cha' cuiya' ntsu'hui yaa', a cunta lo'o nguso
nu cua' msi'i ne' 'in lo'o nu ngui'ni tñan cha' 'in
ti, yu'hui cutsi' can' tuquee uta lja quee tnu nu
nducua sii' qui'ya. 16 Ndeña'an nchcui' can' lo'o
qui'ya lo'o quee tnu: —Cho'o ti'in um chon' hua—
, si'yana a ña'an tloo hua 'in ñi nu nducua loo yca
xlya cua, ñi a qui'ni ca'an 'in hua lo'o cha' nsin' ti'
nu ntsu'hui tiquee ñi nu lca Slya' cua. 17 Si'yana
cua' mdiyaa tsaan nu culyoo ñi cha' nsin' ti' nu
ntsu'hui tiquee ñi, ¿lo' ti nu ti' tca tyon loo cha'
re?

7

Cha' 'in 144,000 nu cha'an cuiya' 'in

1 Chon' nde'en can' na'an ndon tsa jacua an-
gujle, cunda scaa can' ndon scaa nscan chendyu,
lo' a ndaa ya' ca cui'in loo chendyu re, ñi loo
tyi'a tujo'o, uta se'en nducua yca tnu. 2 A cunta
na'an xca angujle nu nguia nchcuen luhua' se'en
nchcua cucha, lo' lyi'ya can' cuiya' 'in Ndiose, ñi
nu lo'o ca, lo' ycui' cueen lo'o jacua angujle nu
ndon can', cui' nu cua' jui cha' cuiya' 'in cu'ni ti'i
loo chendyu lo'o tyi'a tujo'o, 3 lo' nchcui': A cu'ni
um ti'i loo chendyu uta loo tyi'a tujo'o lo' ñi lo'o
yca, lja nu ti' lyijyi ca'an tyaa na cuiya' tuchcan
nchgaa nu lca nguso 'in Stina Ndiose. 4 Ngune
'ñan ycui' tsala nu cua' nga'an cuiya' 'in: Cui' sca
ciento ntsu'hui tucua yla ntsu'hui jacua mii nten
loo nchgaa ta nten 'in ne' Israel. 5 Loo ta nten 'in
Judá mdo'o tsa tichcua mii nu cua' nga'an cuiya'
'in. Loo ta nten 'in Rubén mdo'o cha tichcua mii
nu cua' nga'an cuiya' 'in. Loo ta nten 'in Gad

mdo'o cha tichcua mii nu cua' nga'an cuiya' 'in.
6 Loo ta nten 'in Aser mdo'o cha tichcua mii nu
cua' nga'an cuiya' 'in. Loo ta nten 'in Neftalí
mdo'o cha tichcua mii nu cua' nga'an cuiya' 'in.
Loo ta nten 'in Manasés mdo'o cha tichcua mii nu
cua' nga'an cuiya' 'in. 7 Loo ta nten 'in Simeón
mdo'o cha tichcua mii nu cua' nga'an cuiya' 'in.
Loo ta nten 'in Leví mdo'o cha tichcua mii nu cua'
nga'an cuiya' 'in. Loo ta nten 'in Isacar mdo'o cha
tichcua mii nu cua' nga'an cuiya' 'in. 8 Loo ta nten
'in Zabulón mdo'o cha tichcua mii nu cua' nga'an
cuiya' 'in. Loo ta nten 'in See mdo'o cha tichcua
mii nu cua' nga'an cuiya' 'in. Loo ta nten 'in
Benjamin mdo'o cha tichcua mii nu cua' nga'an
cuiya' 'in.

Cha' 'in qui'an jun nu lco' te' mten

9 Chon' nde'en can' na'an, ndyijyin ya' qui'an
nten ndi'in nu a tucui 'a ti' tca cua 'in, nu mdo'o
nchgaa quichen tnu lo'o quichen suhue ti, nu
mdo'o loo nchgaa ta nten, nu nchcui' xca loo
cha', nguio' ti'in jun nde loo se'en nchca cuiya'
cha' can' lo'o tloo ñi nu lca Slya', lo' lco' jun
te' mten lo' yaa' jun nducua lca' quiñan, 10 lo'
nchcui' cueen jun: Ñi nu nducua se'en nchca
cuiya' cha', scati Ndiose 'in na lo'o ñi nu lca
Slya' ntsu'hui cha' cuiya' 'in culo laa ñi 'in nten
chendyu. 11 Nchgaa angujle 'in Ndiose nguio'
ti'in tyi'iin se'en can', cui' se'en nducua qui'yu
cula lo'o jacua nu lo'o ca can', lo' mdyi'ya xtyin'
angujle can' tsaya' ngu'ya ti'in tloo la lyuu, cui'
se'en nchca cuiya' cha' can', lo' m'ni tnu 'in
Ndiose, 12 lo' nchcui': Amen. Ntsu'hui suun 'in
Stina Ndiose caja nu cu'ni tnu 'in ñi lo' cula lo'o
'in ñi, scati ñi tiyaa la ñi, lo' ntsu'hui suun 'in ñi
caja nu tyaa xu'hue 'in ñi, scuen cuaan 'in ñi, scati
ñi tla la cha' 'in ñi, lo' tlyu la cha' cuiya' ntsu'hui
'in ñi tsala xaa. 13 Xacan' mdo'o ycui' sca qui'yu
cula can', lo' juin 'ñan: Nchgaa nu lco' te' mten re,
¿tucui lca lo' la mdo'o re? 14 Mxcuen 'in can': Ñi
X'nan hua, 'un jlyo ti' um. Lo' juin lo'on: Nde nu
mdo'o lja se'en nchca cha' tnu, cua' nguiten ste'
re lo' nguinu mten na 'in si'ya tne ñi nu lca Slya'.
15 Can' cha' nguio' ti'in jun se'en nducua Ndiose,
lo' nducua tloo ñi 'in jun tla lo' cucha ni' lyaa 'in
ñi, lo' ñi nu nducua se'en nchca cuiya' cha' can',
tyi'in tyaa te' na'an 'in se'en ndi'in jun. 16 —Ñi
a ntsu'hui 'a cha' ti' quite' ti' can', ñi a quityi 'a
ti', lo' a quii 'a ti' can' tique' si'yana a qui'ni 'a
tique' cuaan 'in—, 17 si'yana ñi nu lca Slya' nu
ndon tlu'hue la lja se'en nchca cuiya' cha' can', —
chu'hui ñi cunta 'in lo' tsa lo'o ñi 'in se'en nducua
tyi'a nu ndaa chendyu, lo' Ndiose xityi ñi tyi'a
quiloo can'—.

8

Xa nguila xca ti se'en nchcun quityi

1 Xa msla ñi nu lca Slya' nu cua' nchca cati
se'en nchcun quityi can', nguinu tiin ni' cuaan
tsani' tsa tlu'hue braa. 2 Xacan' na'an cui' cati
angujle nu ndon tloo Ndiose, lo' jui nu mdaa tsa
cati cuhuii 'in. 3 Na'an mdiyaan xca angujle nu
yten se'en n'ni tnu jun 'in Ndiose, lo' yaa' can'
nducua sca qui'nan nu chacui' oro se'en ndyu'hui
na nu ndiquin tloo Ndiose. Lo' jui nu mdaa qui'an
na nu squin ni' can' si'yana tya cula na lo'o cha'
nu nchcui' lyi'o jun 'in Ndiose, nchgaa nu cua'
mdo'o hui 'in ñi, lo' squin na loo se'en nguiaa'
lo'o chacui' oro se'en n'ni tnu jun 'in Ndiose, nde
loo se'en nchca cuiya' cha' can'. 4 Se'en nducua
na can' yaa' angujle, mdo'o sñi nu mdiyaa tloo
Ndiose tsatlyu lo'o cha' nu nchcui' lyi'o jun 'in ñi,
nchgaa nu cua' mdo'o hui 'in ñi. 5 Angujle m'ni
cha'an na nu nducua yaa' lo'o quii' nu ndiquin
se'en n'ni tnu jun 'in Ndiose, lo' mslo 'in na
loo chendyu re, mdyisnan ytsu tyi'yu lo' ngune
scasca la cueen, a cunta ndyuhui lo' lyee nguñan.

Cha' 'in tsa cati cuhuii 'in Ndiose

6 Cati angujle nu nducua cuhuii yaa' can', cua'
ndon tiyaa xicune 'in na. 7 Culoo angujle can'
mxicune cuhuii 'in, lo' mdyisnan ngu'ya quio
quee lo'o quii' nu mxitiyaa' lo'o tne, nguilo tu'hui
na loo chendyu, lo' ti' chin' ti a mdiyaa tlu'hue yca
nducua loo chendyu re mquin na, a cunta ña'aan
quixin' nga'a mquin na. 8 Nu cua' nchca tucua
angujle can' mxicune cuhuii 'in, cui' xaa ya yu'hui
sca na nu ndiquin tsaña'an nchca ti' sca qui'ya
loo tyi'a tujo'o, lo' ti' chin' ti a mdiyaa tlu'hue
tyi'a can' mchca tne na. 9 Lo' 'ni nu ntsu'hui
can' ti' chin' ti a mdiyaa tlu'hue 'in ngujui 'in,
a cunta ti' chin' ti a mdiyaa tlu'hue ña'aan yca
na'an nu ndi'in can' ngujlyo na. 10 Nu cua' nchca
snan angujle can' mxicune cuhuii 'in, lo' la ni'
cuaan mdo'o tyu sca cuii tlyu nu ndiquin tsaña'an
nchca ti' sca quii' tnu, lo' ti' chin' ti a mdiyaa
tlu'hue chco tlyu su loo chendyu re msñi lo'o
na, cui' cuaña'an yato'o lo'o nchgaa se'en nducua
tyi'a, 11 lo' cuii can' naan na Tlyaa'. Ti' chin'
ti a mdiyaa tlu'hue tyi'a can' ncua tlyaa' na, lo'
qui'an 'a nten ngujui ne' si'ya tyi'a can'. 12 Nu
cua' nchca jacua angujle can' mxicune cuhuii 'in,
lo' mdyisnan ndyuhui' cucha lo'o cuii lo'o coo',

lo' ti' chin' ti a mdiyaa tlu'hue la na nguinu tla
yta na, tsa cuaña'an ngu'ya te'en xaa 'in na, tla
lo' cucha. 13 Mxina'an, lo' ljyaan sca angujle
nu nducui tlu'hue la ni' cuaan, lo' ngune 'ñan
nchcui' cueen can': 'Tnan ca, 'tnan ca, 'tnan ca
nten ndi'in loo chendyu, si'yana cua' xicune xnan
ti angujle can' cuhuii 'in.

9

1 Nu cua' nchca ca'yu angujle can' mxicune
cuhuii 'in, lo' na'an sca cuii nu mdo'o la ni' cuaan
mdyu loo chendyu re, lo' jui nu mdaa sca yaa'
'in can' nu sla sca se'en qui'ñi 'a. 2 Xa msla 'in
na, can' mdo'o sñi tnu tsaña'an nchca ti' tu'hua
horno, a ncua chcan' 'a cucha, ñi ni' cuaan si'ya
sñi nu mdo'o se'en qui'ñi can'. 3 Loo sñi can'
mdo'o tsaña'an nchca ti' sco', lo' jui nu mdaa
cha' cuiya' si'yana cu'ni 'in ti'i loo chendyu re
tsaña'an ndijyo' sca xe'en. 4 Lo' jui nu ngulo tñan
'in si'yana a cu'ni ti'i lo'o ñi sca loo quixin' uta
lo'o yca, cui' ca nu 'in nten chendyu ti cu'ni can'
ti'i, tsalca nu a nga'an cuiya' 'in Ndiose tuchcan.
5 Una a jui cha' cuiya' cujui 'in ne', cui' ca nu tsa
xitijin ti 'in ne' nu ti'i tsani' ca'yu coo', tsaña'an
ti'i ndijyo' sca xe'en. 6 Xacan' lo'o tyi'an nan ne'
cha' ndyija, una a la quija lyoo ne' 'in can', siya'
lyee lca tiquee ne' caja ne', una cha' ndyija can'
chcua tijyo' sii' ne'. 7 Sco' can' ña'an 'in ña'an
nchca ti' cuiyu nu cua' tsaa cusuun, lo' nducua
na que 'in ña'an nchca ti' sca corona oro, lo'
tloo 'in chcan' na ña'an tloo nten, 8 quichan' que
'in chcan' na ña'an quichan' que ne' cuna'an, lo'
lyi'ya 'in ña'an nchca ti' lyi'ya cuichi, 9 jyan tiquee
'in nga'an sca na tsaña'an nchca ti' chcuan xeen,
lo' cueen ne jlyu'hue 'in tsaña'an ne nguiaa cuiyu
qui'an lo'o carreta nu nguiaa cusuun. 10 Nducua
jyi'en 'in ña'an nchca ti' xe'en, lo' loo can' nducua
cutso' 'in nu cu'ni ti'i lo'o nten tsani' ca'yu coo'.
11 Lo' ree nu ndlo tñan 'in can' lca ticui' angujle nu
mdo'o se'en qui'ñi can', lo' naan can' Abadón lo'o
cha' hebreo, lo' Apolión ndyi'o na lo'o cha' griego.
12 Nde culoo nu ti'i nu cua' mdijin can', una nde
loo re ljyaan chcua nu ti'i can'. 13 Nu cua' nchca
scua angujle can' mxicune cuhuii 'in, lo' ngune
'ñan jui nu ycui' lja se'en nducua jacua yca que
se'en n'ni tnu jun 'in Ndiose, se'en nguiaa' lo'o
oro nu ndon tloo ñi, 14 lo' ndeña'an nchcui' lo'o
angujle nu cua' nchca scua nu nducua cuhuii yaa'
can': Xtin' 'in jacua angujle nu nchcan' tu'hua
chco tlyu Eufrates cua. 15 Xacan' nguitin' jacua
angujle nu xtyi nta ti cha' ñi braa, ñi tsaan, ñi
coo', ñi yjan tsato'o cha' re, cui' si'yana cujui 'in
nten sca chcui chendyu, lo' ti' chin' ti a mdiyaa
tlu'hue ne' ngujui ne'. 16 Yu sindatu nu nducua
cuiyu can' ndiyaa yu tucua ciento millon, nan'
ngune 'ñan cha' re. 17 Cuaña'an na'an xñiin
qui'an cuiyu can' lo'o yu nu nducua chon' 'in, lo'
nchcun jyan tiquee yu lo'o chcuan xeen nu nga'á
tsaña'an nchca ti' quii', a cunta cuxi' na tsaña'an
nchca ti' zafiro, lo' cutsi na tsaña'an nchca ti'
azufre. Que cuiyu can' chcan' na ña'an nchca ti'
que cuichi, lo' tu'hua 'in ndyi'o quii' lo'o sñi lo'o
azufre. 18 Cui' si'ya snan cha' nu tnu can', chin'
ti a ngujui tlu'hue nten ndi'in chendyu re, si'ya
quii' can', lo'o sñi, lo'o azufre nu ndyi'o tu'hua
cuiyu can'. 19 Si'yana lo'o tu'hua 'in tca cu'ni 'in
ti'i lo'o nten, cui' cuaña'an lo'o jyi'en 'in, si'yana
lca na ña'an nchca ti' que cunaan nu tca cu'ni ti'i
lo'o nten chendyu. 20 Nchgaa la ña'an nten nu a
ngujui lo'o cha' tnu can', siya' cuaña'an a mscuan
tloo ne' na nu mtñan yaa' ne', ñi a ngula' ti' ne'
cu'ni tnu ne' 'in cui'in xa'an, lo'o lcuin oro, lcuin
plata, uta nu nguiaa' lo'o chcuan, lo'o quee, lo'o
yca, cui' na nu a chcan' 'in, ñi a ne 'in, ñi a ndyi'an
na. 21 Ñi a ngula' ti' ne' cha' nu ndujui ta'a ne', ñi
cha' bta'a, ñi cha' nu nguiten yu'hui ne' lo'o ña'an
tucui ti, uta cha' cunan.

10

Cha' 'in angujle nu nducua sca quityi lyo' ti yaa'

1 Xacan' na'an nguiaan xca angujle nu tla cha'
'in, nu mdo'o nde ni' cuaan, lo' yaan ni' ndla.
Que can' ndon sca cunan taa, lo' tloo nduhui na
tsaña'an nchca ti' cucha, quiya' can' lca na ña'an
nchca ti' sca biye nu chacui' quii'. 2 Yaa' can'
nguila tucua sca quityi lyo' ti, lo' quiya' tso' cueen
'in mdi'in tyaa 'in na loo tyi'a tujo'o, lo' tso' ca 'in
mdi'in tyaa 'in na loo yuu ngutyi. 3 Msi'ya cueen
ña'an nchca ti' nxi'ya sca cuichi, lo' xa nu msi'ya
cueen can' cui' xaa ngune ytsu tsa cati tyi'yu.
4 Xa nu ngulyijyi ne tsa cati tyi'yu can', ncua tin'
ca'an quityi can', una ngune 'ñan jui nu ycui' la ni'
cuaan, lo' juin 'ñan: A jlya ti' cha' nu ngune ycui'
tsa cati tyi'yu can', una a ca'an 'in na. 5 Angujle
nu na'an ndon sca tso' quiya' loo tyi'a tujo'o lo'
xca tso' na se'en ngutyi can', mscuen yaa' nde ni'
cuaan, 6 lo' mdi'in tya tla sca cha' lo' m'ni tyi'ya
'in Ndiose, cui' ñi nu lo'o ca tsala xaa, —ñi nu
mtñan ni' cuaan lo'o chendyu re, lo'o tyi'a tujo'o
lo'o nchgaa loo na nu ndi'in 'in na—, lo' juin: Cua'
mdiyaa xaa tsato'o cha' re, 7 xa nu angujle nu cua'
nchca cati can' tyisnan xicune cuhuii 'in, xacan'
ca chcan' loo cha' nu ntsu'hui cutsi' 'in Ndiose,

tsaña'an cha' nu mxiycui' ñi 'in nguso 'in ñi cua'
s'ni. 8 Nu ngune ycui' la ni' cuaan, xiya' ycui'
lo'on lo' juin: Cuan lya, lo' xñi quityi lyo' ti nu
nguila tucua yaa' angujle re, cui' nu ndon sca tso'
quiya' loo tyi'a tujo'o lo' xca tso' na se'en ngutyi.
9 Yi'an se'en ndon angujle can', lo' nen lo'o cha'
taa quityi lyo' ti can' 'ñan. Lo' juin xacan': Xñi
'in na lo' cu 'in na, xa nu tyisnan cu 'in na, xi na
tsaña'an nchca ti' cuiñan', una xa cua' ycu 'in na,
cu'ni na ti'i 'in. 10 Xacan' msñin quityi lyo' ti nu
nducua yaa' angujle can', lo' ycun 'in na, tu'huan
ngüi tin' xi na tsaña'an nchca ti' cuiñan', una nin'
ngüi tin' tlyaa' na. 11 Lo' juin 'ñan: 'Ni cha' chcui'
xiya' ña'an ntsu'hui cha' tsato'o 'in nten nu ndi'in
quichen tnu lo'o quichen suhue ti, lo'o nu nchcui'
xca loo cha', a cunta lo'o ree.

11

Cha' 'in tucua yu qui'yu nu chcui' lo'o nten

1 Xacan' jui nu mdaa sca co' quii 'ñan, tsaña'an
nchca ti' sca yca nu nsu'hua cuiya' ne', lo' juin
lo'on: Yaa, lo' su'hua cuiya' laa 'in Ndiose lo'o
se'en n'ni tnu jun 'in ñi, lo' cua cha' ñi ncua
jun ndiyo' ti'in can'. 2 Una a cu'ni cunta nde
lyiya', ñi a su'hua cuiya' 'in na, si'yana can' cua'
nguinu cha' tyi'an snan sti ne' gentil lja tyi'in ne'
quichen nu cua' mdo'o hui 'in Ndiose tsani' tucua
yla ntsu'hui tucua coo'. 3 Nan' xiycuin' 'in tucua
nguso 'ñan tsani' sca mii ntsu'hui tucua ciento
ntsu'hui snan yla tsaan, lo' chcui lja xacan' co' yu
tsaña'an nchco' sca nu nda'an lo'o cha' xi'in. 4 Lca
yu tsaña'an nchca ti' chcuaa yca olivo, lo'o chcuaa
se'en nchcua quin quii' nu ndon tloo Ndiose, ñi
nu ndlo tñan chendyu re. 5 Cha' nde'en nu nchca
ti' cu'ni ti'i lo'o yu, tyi'o quii' tu'hua yu lo' cujlyo
yu 'in ta'a cusuun yu, lo' cuaña'an caja nchgaa nu
nchca ti' cu'ni ti'i lo'o yu. 6 Ntsu'hui cha' cuiya' 'in
yu tucun yu ni' cuaan, lo' a qui'ya quioo tsalja nu
xiycui' Ndiose 'in yu, lo' ntsu'hui cha' cuiya' 'in yu
cu'ni yu cha' chca tne tyi'a, a cunta tca ca'an tñan
yu quicha nu cu'ni ti'i loo chendyu re ñi ncua ya'
nchca ti' yu. 7 Xa nde cua' tyii tñan nu yaan yu,
xacan' tyi'o 'ni la nu ntsu'hui se'en qui'ñi can',
tyisnan cu'ni cusuun lo'o yu, lo' cu'ni canan cujui
'in yu. 8 Quinu tu'hui chcuaa yu can' loquiya'
quichen tnu can', cui' quichen se'en mjyi'in ca'an
ne' 'in Ñi X'nan na loo cusi, lo' ndlo'o naan ne'
quichen can' Sodoma lo'o Egipto si'yana cuaña'an
nguiaa cha' 'in na. 9 Scasca quichen can', lo'o
nchgaa ta nten, lo'o nu nchcui' xca loo cha',
nchgaa quichen tnu, ña'an ne' xtyi yu ngujui
can' tsani' snan tsaan tlu'hue, lo' a tucui nu taa
cha' cuiya' quitsi' yu. 10 Nchgaa nten chendyu
ca tsu'hue chu'hui tiquee ne' si'yana ngujui yu,
loo nu lyee nducui ti' ne' scasca ne' ca'an tñan
ne' na nu taa xu'hue ne' 'in ta'a ne', cui' si'yana
lyee mxitijin yu 'in nten nu ti'i. 11 Una xa mda'a
snan tsaan tlu'hue can', Ndiose mxu'hua ñi cusya
'in yu lo' mdyiton yu, ndyijyin ya' ytsen nchgaa
nu na'an cha' can'. 12 Ngune 'in yu jui sca nu
ycui' cueen nde ni' cuaan, lo' juin: Ycuen um nde
re. Lo' ycuen yu nde ni' cuaan sca ni' ndlaa, lo'
nchgaa ta'a cusuun yu na'an cha' can'. 13 Xacan'
mdyisnan nguñan lyee ya', lo' ngujlyo sca luhua'
quichen can', lo' ngujui tsa cati mii nten. Nchgaa
la ña'an nten can' ndi'in ytsen ne' lo' m'ni tnu ne'
'in Ndiose, ñi nu nducua ni' cuaan. 14 Nde tucua
ta nu ti'i nu cua' mdijin, una cua' ljyaan xca ta nu
ti'i.

Cha' 'in cuhuii nu cua' nchca cati

15 Nu cua' nchca cati angujle can' mxicune
cuhuii 'in, lo' lyee ngune cueen la ni' cuaan, lo'
nchcui': Nchgaa cha' cuiya' nu ndi'in loo chendyu
re cua' mchcuan Ñi X'nan na 'in na tsatlyu lo'o
Cristo 'in ñi, lo' culo ñi tñan tsala xaa. 16 Cla
nducua jacua qui'yu cula nu nducua cunda scaa
loo yca xlya la tloo Ndiose, cui' xaa mdyi'ya
xtyin' jun tsaya' ngu'ya ti'in tloo jun la lyuu, lo'
m'ni tnu jun 'in Ndiose, 17 lo' nchcui' jun: Tyaa
hua xu'hue 'in um, Ndiose X'nan hua, 'un ñi nu
tlyu la cha' cuiya' ntsu'hui 'in, 'un nu ndi'in ti'
culoo, lo'o cua' ñii, lo' ndi'in um tsala xaa, si'yana
cua' mchcuan um cha' cuiya' nu tlyu 'in um lo'
mdyisnan ndlo um tñan. 18 Nchgaa nten chendyu
ycuen tique' ne', lo' mtsa'an yu'hui cha' nsin' ti'
tiquee um lo'o ne', cua' mdiyaa tsaan cu'ni um
xñan bsya 'in nchgaa nu ngujui, cui' cuaña'an taa
um cha' tsu'hue nu qui'ni ca'an 'in nchgaa nguso
nu mxiycui' um 'in cua' s'ni, lo'o nu mdo'o hui
'in um, nu ngui'ni tnu 'in um, nu suhue ti lo'o
nu cula, a cunta cujlyo um 'in nchgaa nu ngui'ni
ti'i loo chendyu re. 19 Xacan' nguila tucua laa 'in
Ndiose la ni' cuaan, lo' ncua chcan' nscua quiñan'
se'en yu'hui cha' nu mdi'in tyaa Ndiose lo'o ne'
Israel cua' s'ni, lo' mdyisnan ndyuhui, ngune
scasca cueen, ytsu tyi'yu, mdyisnan nguñan lo'
ngu'ya quio quee nu tnu.

12

Cha' 'in ne' cuna'an lo'o cunaan tlyu

1 Ni' cuaan ncua chcan' sca cha' nu tnu, cha'
'in sca ne' cuna'an nu lco' sca te' nduhui tsaña'an

cucha, ndon ne' loo coo', lo' que ne' nducua sca
corona nu nga'an tsa tichcua cuii. 2 Ne' cuna'an
can' cua' mxilyo ña'an ne', lo' nsi'ya ti'i ne'
si'yana cua' mdiyaa braa nu tyijyin yu'hui 'in ne'.
3 A cunta ncua chcan' xca cha' nu tnu ni' cuaan,
cha' 'in sca cunaan tlyu nu nga'á, lo' nducua tsa
cati que 'in lo'o tsa tii yca que 'in, cunda scaa que
'in nducua scaa corona. 4 Ti' chin' ti a mdiyaa
tlu'hue cuii nducua ni' cuaan ncua qui je'en 'in,
lo' mxityu 'in 'in na loo chendyu. Cunaan tlyu
can' cua' ndon tiyaa, cui' ti se'en nducua ne'
cuna'an nu cua' tyijyin yu'hui 'in can', si'yana
cu sñe' ne' ña'aan tiyaan chendyu. 5 Sca cuhui'
qui'yu mdi'in 'in ne' cuna'an can', yu nu culo tñan
sca chcui chendyu lo'o cha' cuiya' nu tlyu, una jui
nu ngulyoo sñe' ne' cuna'an can' loo chendyu re,
lo' mdiyaa can' tloo Ndiose se'en nducua ñi. 6 Ne'
cuna'an can' msnan yu'hui ne' sca se'en ngutyi,
sca se'en m'ni chu'hue Ndiose tyi'in ne', can'
caja nu cu'ni cunta 'in ne' tsani' sca mii ntsu'hui
tucua ciento ntsu'hui snan yla tsaan. 7 Chon'
nde'en can' mdyisnan sca cusuun la ni' cuaan,
lo' sca angujle nu lca Miguel lo'o nchgaa angujle
'in, ngusuun lo'o cunaan tlyu can', lo' cunaan
tlyu can' lo'o nchgaa angujle 'in cui' cuaña'an
ngusuun. 8 Una a m'ni cunaan tlyu can' canan,
ñi a jui 'a se'en tyi'in can' la ni' cuaan lo'o angujle
'in. 9 Jui nu ngulo 'in cunaan tlyu can' la ni' cuaan,
cui' cunaan nu ndi'in cua' s'ni nu nchcui' ne'
lo'o lca laxa'an lo'o Satanás, nu nda'an ñilyi'o 'in
nten sca chcui chendyu, lo' ti' la ni' cuaan jui nu
mxityu 'in can' lo'o angujle 'in. 10 Xacan' ngune
'ñan jui sca nu ycui' cueen la ni' cuaan: Cua' ñii
ncua chcan' loo ña'an ngulo laa Ndiose 'in nten,
lo' tsala ña'an tlyu cha' cuiya' ntsu'hui 'in ñi lo'o
se'en ndlo ñi tñan tsatlyu lo'o Cristo 'in ñi, si'yana
cua' jui nu ngulo tso' 'in nu nsu'hua qui'ya 'in jun
ta'a na tloo Ndiose, tla lo' cucha. 11 Cua' m'ni jun
canan 'in can' si'ya tne ñi nu lca Slya', a cunta
si'ya cha' nu ñi 'in Ndiose ycui' jun xa nu mdyaa
jun cusya 'in jun siya' ti si'ya cha' can'. 12 Can' cha'
ni' cuaan, ca tsu'hue chu'hui tiquee na tsatlyu
lo'o nchgaa nu ndi'in la cua, una 'tnan ca nchgaa
nu ndi'in loo chendyu re lo'o nu ntsu'hui loo
tyi'a tujo'o, si'yana cua' mdiyaan laxa'an se'en
ndi'in um, lo' lyee nchcuen tique' si'yana jlyo ti'
ti' chin' ti xaa ti' lyijyi 'in. 13 Una cunaan tlyu can'
xa ngujlyo ti' si'yana cua' mdiyaan loo chendyu
re, mdyisnan mducui ncha'an 'in ne' cuna'an nu
mdi'in cuhui' qui'yu 'in can'. 14 Lo' jui nu mdaa
tucua jlyu'hue 'in ne' cuna'an can', cui' jlyu'hue
cui'ya tnu si'yana tca chcui ne' lo' chcua tijyo' ne'
sii' cunaan can', lo' tiyaa ne' se'en caja nu cu'ni
cunta 'in ne' se'en ngutyi can' tsani' snan yjan
tlu'hue. 15 Tu'hua cunaan can' mdo'o tyi'a tlya
nu xilu'hua 'in ne' cuna'an can' se'en nguiaa ne'.
16 Una yuu can' mda yaa' na 'in ne' cuna'an can',
nu mxiyi'o na tyi'a tlya nu mdo'o tu'hua cunaan
tlyu can'. 17 Xacan' lyee la ycuen tique' cunaan
tlyu can' lo'o ne' cuna'an can', mdo'o nguiaa y'ni
cusuun lo'o nchgaa ta nten 'in ne', nchgaa nu
nxu'hua se'en cha' nu ndlo Ndiose tñan, lo' ndaa
suun cha' 'in Jesucristo.

13

Cha' 'in tucua 'ni la

1 Nan' ndon tu'hua ysin tujo'o, loo tyi'a can'
na'an mdo'o sca 'ni la nu cati que lo' tsa tii yca que
'in, cunda scaa yca que can' nducua scaa corona,
cunda scaa que can' nga'an sca nii nu ndaja 'in
Ndiose. 2 Lo' 'ni la can' chcan' 'in ña'an cuichi
leopardo, lo' quiya' 'in tsaña'an quiya' oso, lo'
tu'hua 'in tsaña'an tu'hua cuichi. Cunaan tlyu
can' ticui' cha' cuiya' nu nda'an lo'o mdaa 'in
can', se'en chcua culo tñan lo'o cha' cuiya' nu
tlyu. 3 Na'an si'yana sca que 'ni la can' ngujui
yuhua' na nu ti' chin' a ngujui ti 'in, una mchca
se'en ti'i can', lo' sca chcui chendyu yuhue ti' ne'
lo' mducui ncha'an ne' 'in 'ni la can'. 4 M'ni tnu
ne' 'in cunaan tlyu can' nu mdaa cha' cuiya' 'in
'ni la can', a cunta lo'o 'ni la can' mdyisnan m'ni
tnu ne' 'in, lo' nchcui' ne': ¿Ti ca nu chcua ta'a
cha' 'in lo'o 'ni la re, lo' ti ca nu tca xuun lo'o 'in?
5 A cunta mxiycui' cunaan tlyu can' 'in 'ni la can'
si'yana lo'o cha' siye' chcui' cha' nu tnu lo' taja
'in Ndiose, lo' jui cha' cuiya' 'in si'yana culo tñan
tsani' tucua yla ntsu'hui tucua coo'. 6 Cuaña'an
mdyisnan mdaja can' 'in Ndiose, ycui' ca'an 'in ñi
lo' mdaja ni' cuaan se'en nducua ñi lo'o nchgaa
nu ndi'in can'. 7 Jui cha' cuiya' 'in can' si'yana
xuun lo'o jun nu cua' mdo'o hui 'in Ndiose, lo'
cu'ni canan 'in jun. A cunta jui cha' cuiya' 'in
si'yana culo tñan 'in nchgaa ta nten, quichen tnu
lo'o quichen suhue ti, lo'o nu nchcui' xca loo cha'.
8 Ña'aan nten chendyu m'ni tnu ne' 'in 'ni la can',
tsalca nu a nducua nii loo quityi 'in ñi nu lca
Slya' nu yjui ne' 'in, cui' quityi se'en nducua nii
nchgaa nu cua' jui chendyu 'in xa ti' lyijyi tñan ñi
chendyu re. 9 Cha' ntsu'hui nu ne 'in cha' re, cu'ni
cunta 'in na. 10 —Cha' ntsu'hui nu tsa lo'o ne'
'in na'an chcuan, tsaa tu can' na'an chcuan, cha'
ntsu'hui nu cujui ne' 'in lo'o spada, caja tu can'
lo'o spada—. Nde ca chcan' ña'an tsala ña'an ta

loo nchgaa nu cua' mdo'o hui 'in Ndiose, lo' tsala
ña'an ndiya qui'an ti' 'in ñi. 11 Chon' nde'en la
can' na'an mdo'o tucua xca 'ni la nde loo chendyu
re, lo' nducua tucua yca que 'in tsaña'an nchca
ti' yca que slya', una nchcui' tsaña'an nchcui' sca
cunaan tlyu. 12 Ndon lo'o can' ña'aan cha' cuiya'
'in 'ni la nu culoo can', lo' nxicu'ni 'in nten sca
chcui chendyu si'yana cu'ni tnu ne' 'in 'ni la nu
culoo can', cui' nu ngujui yuhua' que lo' mchca.
13 A cunta n'ni can' cha' nu tnu, lo' nchca ndyi'ya
quii' nde ni' cuaan tloo na'an nten can'. 14 Si'ya
scasca cha' nu tnu can', ñilyi'o 'in nten, cui' si'ya
cha' cuiya' 'in 'ni la nu culoo can', lo' ndlo can'
tñan 'in nten si'yana tñan ne' lcuin 'ni la nu culoo
can', cui' nu ngujui yuhua' que lo'o spada lo' ti'
mchca. 15 Lo' jui cha' cuiya' 'in su'hua cusya 'in
lcuin 'ni la can', si'yana tca chcui' lcuin can' lo'
cu'ni cha' caja nchgaa nu a xlya cu'ni tnu 'in.
16 A cunta m'ni canan si'yana nchgaa tucui cha'an
cuiya' 'in, yaa' tso' cueen 'in ne' uta tuchcan ne',
nchgaa nu suhue ti lo'o nu cula, lo'o nu cuilyiya'
lo'o nu ti'i ña'an chendyu 'in, nu lca nguso nu
msi'i ne' 'in lo'o nu ngui'ni tñan cha' 'in ti. 17 Lo'
a tucui 'a nu ti' tca cujui' uta xi'i na, cha' a nga'an
cuiya' 'in, cui' nii 'ni la can', uta cuiya' nu lyi'ya nii
can'. 18 Nde najo'o cha' tiyaa. Nu ndyi'ya cunta
tca cua cuiya' 'in 'ni la can', lo' cuiya' can' lca
na cuiya' 'in nten chendyu, lo' lca na scua ciento
ntsu'hui snan yla ntsu'hui scua.

14

Nguila ne' sca jyiin nu cui ti

1 Xacan' mxina'an, lo' na'an ndon ñi nu lca
Slya' sca loo qui'ya nu naan Sion, tsatlyu lo'o sca
ciento ntsu'hui tucua yla ntsu'hui jacua mii yu nu
cua' ngua'an nii ñi tuchcan, a cunta lo'o nii Sti ñi.
2 Ngune 'ñan jui nu ycui' la ni' cuaan, lo' ngune
na tsaña'an nchca ti' ljyaan tyi'a tlya, tsaña'an ne
xa ngula 'a nchu tyi'yu, lo' tyi'i nu nchcui' can' ne
na tsaña'an nchca ti' xa ndla ne' cuhuii nu naan
arpa. 3 Nguila yu sca jyiin nu cui ti tloo ñi nu
nducua se'en nchca cuiya' cha', lo'o tloo jacua nu
lo'o ca can', lo'o qui'yu cula can'. Ñi a tucui nu
ncua 'in cu'ni cha'an jyiin can', tsaloo ti sca ciento
ntsu'hui tucua yla ntsu'hui jacua mii yu can', cui'
nu cua' ngulo laa ñi 'in lja ta nten chendyu. 4 Nde
yu nu nsñi cunta 'in, nu a nchca siya' qui'ni ca'an
'in ne' cuna'an. Nducui ncha'an 'in ñi nu lca Slya'
nchgaa se'en nguiaa ñi. Nde yu nu mdo'o laa lja
nten chendyu si'yana ca yu nu culoo, lo' Ndiose
lo'o ñi nu lca Slya' tucua tloo 'in yu. 5 Ñi sca cha'
cuiñi a mdo'o tu'hua yu, lca yu sca nu luhui tloo
Ndiose se'en nducua ñi.

Cha' nu nchcui' snan angujle

6 Xacan' na'an tlu'hue la ni' cuaan mducui
xca angujle, lo' ljyan lo'o sca suun, cui' cha'
tsu'hue 'in Ndiose nu a ntsu'hui cha' tsatii,
si'yana quine 'in nchgaa nten chendyu, quichen
tnu lo'o quichen suhue ti, nchgaa ta nten, lo'o
nu nchcui' xca loo cha'. 7 Nchcui' cueen angujle
can': Chu'hui sca ytsen 'in um lo'o Ndiose lo'
cu'ni tnu um 'in ñi, si'yana cua' mdiyaa braa
nu cu'ni ñi xñan bsya. Cu'ni tnu um 'in ñi nu
mtñan ni' cuaan lo'o chendyu, lo'o tyi'a tujo'o,
lo'o nchgaa se'en nducua tyi'a. 8 Ti' ycui' xca
angujle nu yaan nde chon' can': —Cua' ngujlyo,
cua' ngujlyo Babilonia, cui' quichen tlyu can'—,
si'yana cua' ngunan' yu'hui nten ndi'in sca chcui
chendyu si'ya cha' ngunan' nu m'ni. 9 Nu cua'
nchca snan angujle nu yaan nde chon' can' ycui'
cueen: Cha' ntsu'hui nu cu'ni tnu 'in 'ni la can'
uta lcuin 'in, lo' cha' taa ya' cha'an cuiya' 'in 'in
tuchcan uta yaa', 10 ticui' cuaña'an Ndiose lo'o
cha' nsin' ti' ntsu'hui tiquee ñi xitijin ñi 'in can'
nu ti'i, se'en nu culyoo ñi cha' nsin' ti' nu mtsa'an
yu'hui ni' cusya 'in ñi, lo' tyijyin can' nu ti'i loo
quii' ndiquin lo'o azufre, lo' tsato'o cha' re tloo
nchgaa angujle nu luhui 'in Ndiose lo'o ñi nu lca
Slya'. 11 Tsala xaa ntsu'hui cha' tyi'o sñi 'in nu
ntsu'hui loo quii' can', scaña'an ti ndijin can' nu
ti'i tla lo' cucha, nu m'ni tnu 'in 'ni la can' uta
lo'o lcuin 'in, cui' cuaña'an lo'o nu ngua'an cuiya'
nii can' 'in. 12 Nde nchca chcan' ña'an tsala ña'an
nda loo jun nu cua' mdo'o hui 'in Ndiose, nchgaa
jun nu nxu'hua se'en cha' nu nchcui' ñi lo' ndiya
qui'an ti' 'in Jesús. 13 Ngune 'ñan jui nu ycui'
ti' la ni' cuaan: Ca'an sca cha' nu chcuin' lo'o:
Tsu'hue ca xu'hue nu caja ti' cua' ñii chcui nu
nguiaa nde loo, tsalca nu ndiya qui'an ti' 'in Ñi
X'nan na. Nchcui' Espíritu: Cha' ñi ca, xitñan'
can' lo'o nchgaa tñan nu m'ni, si'yana cua' ncua
chcan' loo tñan tsu'hue nu m'ni can'.

Xa ca cuiya' cha' 'in nten

14 Mxina'an, lo' ncua chcan' sca ndla mten,
can' nducua Yu Qui'yu nu Mdo'o nde ni' Cuaan,
nducua sca corona oro quee ñi, lo' yaa' ñi nducua
sca bxtyi cha. 15 Ni' lyaa can' mdo'o xca angujle
nu nchcui' cueen lo'o ñi nu nducua loo ndla can':
Tyisnan lya um lo' si'yu um, cua' mdiyaa braa
quio' nchgaa na nu nducua loo chendyu, tsala
ña'an cua' nguhuen na. 16 Ñi nu nducua loo
ndla can' mdyisnan msi'yu ñi 'in na, lo' mxo' ñi

nchgaa na nu nducua loo chendyu. 17 Mdo'o xca
angujle ni' lyaa nu nducua ni' cuaan can', lo'o can'
nducua sca bxtyi cha yaa'. 18 Se'en n'ni tnu jun
'in Ndiose mdo'o xca angujle nu ntsu'hui cunta
'in quii', lo' cueen ycui' lo'o nu nducua bxtyi cha
yaa' can': Si'yu lya nchgaa stya uva nu nducui
loo chendyu si'yana cua' nguhuen na. 19 Angujle
can' mdyisnan msi'yu nchgaa stya uva nu nducui
can', lo' msu'hua 'in na se'en nu ntsu'hui cha'
culo Ndiose cha' nsin' ti' tiquee ñi lo'o uva can'.
20 La tu'hua quichen can' ngulo' su'hua ñi mti uva
can', lo' tlya tne nguilo 'in na tsaya' mdiyaa na
se'en ntsu'hui ti tu'hua cuiyu, a cunta msnan na
tsa se'en ntsu'hui lyoo snan ciento kilometro.

15

Cha' 'in angujle nu ljyan lo'o cati nu ti'i

1 Xacan' na'an xca cha' la ni' cuaan, cha' nu tnu,
cha' nu cuhue ti' na, lo' na'an ndon tsa cati an-
gujle nu ljyan lo'o cha cati loo nu ti'i nu ntsu'hui
cha' tyijyin nten chendyu tiyaa xaa, si'yana lo'o
cha' can' tsatii cha' nsin' ti' nu ntsu'hui tiquee
Ndiose. 2 A cunta na'an su ña'an nchca ti' tyi'a
tujo'o nu chacui' cunan nu nducua quii' loo, lo'
loo tyi'a can' ndon nu cua' m'ni canan 'in 'ni la
can', si'yana a m'ni tnu can' 'in 'in uta lcuin 'in, ñi
a mdaa ya' cha'an cuiya' 'in, lo' nducua cuhuii nu
naan arpa yaa', 3 lo' nguila can' jyiin nu yla Moisé
nu lca nguso 'in Ndiose, a cunta nguila jyiin 'in ñi
nu lca Slya' nu nchcui': Ndiose X'nan hua, 'un ñi
nu tlyu la cha' cuiya' ntsu'hui 'in, tsala ña'an tnu
tñan ngui'ni um lo' nduhue ti' hua 'in na, luhui
cha' tiyaa 'in um lo' ñi ndi'in cha' 'in um, 'un nu
lca Ree 'in nchgaa nu mdo'o hui 'in um. 4 'Un Ñi
X'nan hua, ¿ti ca nu a xicutsen ti' 'in um, lo' ti nu a
cu'ni tnu 'in um? Scati um lca um ñi nu luhui lati,
can' cha' ña'aan nten chendyu ntsu'hui cha' cu'ni
tnu ne' 'in um, si'yana cua' ncua chcan' loo xñan
bsya nu ñi 'in um. 5 Chon' nde'en can' mxina'an,
lo' ncua chcan' 'ñan nde ni' cuaan se'en nguila
tucua tulaa se'en nscua quee nu nga'an cha' nu
mdi'in tyaa Ndiose lo'o Moisé, 6 lo' ni' lyaa can'
mdo'o tsa cati angujle nu ljyan lo'o tsa cati loo
nu ti'i, lco' can' te' nu tsu'hue ña'an mten nu
nduhui, lo' nchcan' jyan tiquee can' lo'o cintya
nu chacui' oro. 7 Lo' jacua nu lo'o ca can', sca
can' mdaa tsa cati copa oro 'in ta'a cati angujle
can', lo' mtsa'an yu'hui copa can' lo'o cha' nsin'
ti' ntsu'hui tiquee Ndiose, ñi nu ndi'in tsala xaa.
8 Ni' lyaa can' mtsa'an yu'hui sñi nu mdo'o loo xaa
'in ñi si'ya cha' cuiya' nu tlyu 'in ñi, ñi a tucui 'a
nu ti' ncua sten ni' lyaa can', cui' ca nu la mdijin
ta'a cati loo nu ti'i nu yan lo'o cati angujle can'.

16

Cha' 'in copa nu mtsa'an yu'hui lo'o cha' nsin' ti'

1 Ti' la ni' lyaa can' ngune 'ñan jui nu ycui' lo'o
tsa cati angujle can': Ya lya um lo' slo ti'in um cha'
nsin' ti' ntsu'hui tiquee Ndiose loo chendyu, nu
ntsu'hui ni' tsa cati copa cua. 2 Culoo angujle nu
yaa can' mxiquilyu copa 'in loo chendyu, lo' cui'
xaa mdo'o tucua quitso' 'in nten, lo' mdyisnan
ngu'hua na lo' mducui cutse' 'in na, cui' ne' nu
ngua'an cuiya' 'in 'ni la can' 'in lo' m'ni tnu lcuin
'in. 3 Nu cua' nchca tucua angujle can' mxiquilyu
copa 'in loo tyi'a tujo'o, lo' mchca na ña'an tne
ne' cua' ngujui, lo' ngujui nchgaa 'ni ntsu'hui
loo tyi'a can'. 4 Nu cua' nchca snan angujle
can' mxiquilyu copa 'in loo tyi'a chco tlyu, lo'o
se'en nducua tyi'a, ticui' cuaña'an mchca tne na.
5 Ngune 'ñan ycui' angujle nu ntsu'hui cunta 'in
tyi'a can': Ñi ndi'in cha' 'in um, 'un Ñi X'nan hua,
'un ñi nu cua' ndi'in ti' culoo, lo'o cua' ñii, 'un
ñi nu Luhui lati, si'yana tsu'hue ngui'ni cuiya'
um cha' re. 6 Cua' ñii mdaa um tne co'o ne', loo
nu mslo ne' tne 'in nu mdo'o hui 'in um, lo'o nu
mxiycui' um 'in cua' s'ni, can' cha' ntsu'hui suun
'in ne' tyijyin ne' nu ti'i re. 7 A cunta ngune 'ñan
jui xca nu ycui' la se'en n'ni tnu jun 'in Ndiose
ni' cuaan, lo' nchcui': Ndiose X'nan hua, 'un ñi
nu tlyu la cha' cuiya' ntsu'hui 'in, cha' ñi si'yana
tsu'hue 'a n'ni um xñan bsya lo'o sca cha' nu
ñi. 8 Nu cua' nchca jacua angujle can' mxiquilyu
copa 'in loo cucha, lo' jui cha' cuiya' si'yana
tsuhuen' na 'in nten lo'o quii' 'in na. 9 Nten nu
mtsuhuen' can' mdyisnan mdaja ne' 'in Ndiose,
ñi nu ntsu'hui cha' cuiya' 'in lo'o nchgaa loo nu
ti'i re, lo' a mslyaa ne' tyaa ti' ne' 'in Ndiose se'en
nu cu'ni tnu ne' 'in ñi. 10 Nu cua' nchca ca'yu
angujle can' mxiquilyu copa 'in la se'en nducua
'ni la can', lo' ña'aan se'en ndlo can' tñan nguinu
tla yta na. Nten can' loo nu lyee ndu'hua 'in ne'
hasta nchcu lo'o ne' tse' ne', 11 lo' mdaja ne' 'in
Ndiose, ñi nu nducua ni' cuaan, si'ya ti'i nu mdijin
ne' lo'o se'en ntsu'hui cutse' can', ñi cuaña'an a
mslyaa ne' xilo'o chon' ne' qui'ya 'in ne'. 12 Nu
cua' nchca scua angujle can' mxiquilyu copa 'in
loo chco tlyu Eufrates, lo' ngutyi na si'yana cua'
lca su tiyaa na, xa tyijyin yu ree nu tyi'o scasca
quichen luhua' se'en nchcua cucha. 13 Xacan'
na'an mdo'o snan cui'in xa'an tsaña'an nchca ti'
cuityi', sca can' mdo'o tu'hua cunaan tlyu can', lo'

xca mdo'o tu'hua 'ni la can', lo' xca mdo'o tu'hua
yu cuiñi nu nchcui' si'yana Ndiose nxiycui' 'in.
14 Cui'in can' nda'an lo'o cha' cuiya' 'in laxa'an
lo' nchca n'ni cha' nu tnu, lo' nda'an xicu'ni 'in
nchgaa yu ree sca chcui chendyu si'yana quio'
ti'in yu cu'ni yu cusuun tsaan nu cua' mdi'in tyaa
Ndiose cha', ñi nu tlyu la cha' cuiya' ntsu'hui 'in.
15 Ña'an jan ñi, nan' ljyaan tsati ntyin ña'an nchca
ti' sca yu cunan. Tsu'hue ca xu'hue nu ndi'in
tiyaa lo'o te' nu ntsu'hui cha' co', lo' a quija lyoo
cunan' ti lo' caja cha' jyi'o 'in. 16 Cui'in can' mxo'
ti'in 'in yu ree, sca se'en ndlo'o naan ne' lo'o cha'
hebreo Armagedón. 17 Nu cua' nchca cati angujle
can' mxiquilyu copa 'in loo cui'in ti, cui' ña'an
lcaa mdo'o ycui' cueen sca nu ycui' la ni' cuaan
ni' lyaa 'in Ndiose, se'en nchca cuiya' cha', lo'
nchcui': Nchgaa cha' re cua' lca na. 18 Xacan'
mdyisnan ndyuhui lo' ngune scasca cueen, ytsu
tyi'yu, a cunta lyee nguñan, tsaña'an nu nguñan
can', ñi siya' lo' a nchca tsato'o cuaña'an ti' ya'
nu mdyisnan mdi'in nten chendyu. 19 Quichen
tlyu can' mdo'o na snan yu'hue, cuaña'an ngujlyo scasca quichen nu ndi'in sca chcui chendyu.
Ndiose nguia yu'hui ti' ñi 'in quichen Babilonia
nu tlyu can', mxitijin ñi 'in ne' nu ti'i lo'o cha'
nsin' ti' nu mtsa'an yu'hui tiquee ñi. 20 Ngulyijyi
yu'hui nchgaa yuu ngutyi nu ndi'in tlu'hue loo
tyi'a tujo'o, cui' cuaña'an ñi xca qui'ya a ncua
chcan' 'a na. 21 Mdyisnan ngu'ya quio quee loo
chendyu re nu ti'in tsa tucua yla kilo scaa na, lo'
nten can' mdyisnan mdaja ne' 'in Ndiose si'ya ti'i
tnu nu mxitijin ñi 'in ne'.

17

Yuhue' nu caan 'in ne' cuna'an nducun'

1 Se'en ndon yaan sca angujle nu nchca cati
can', cui' ta nu nda'an lo'o tsa cati copa can', lo'
juin 'ñan: Cuan lya lo' ca cuiya' ti' tsala nu ti'i
ljyaan chon' ne' cuna'an nu lyee la nducun' cua,
cui' nu nducua loo tyi'a tlya cua, 2 cui' ne' cuna'an
nu cua' yten yu'hui lo'o nchgaa ree nu ndi'in loo
chendyu re, a cunta ña'aan nten chendyu cua'
ngunan' yu'hui ne' si'ya cha' ngunan' nu m'ni
ne'. 3 Xacan' mtsa'an yu'hui Espíritu 'ñan lo'
ya lo'o angujle 'ñan sca se'en ngutyi, lo' na'an
nducua sca ne' cuna'an chon' sca 'ni la nu nga'á,
lo' ña'aan chon' 'in nga'an cha' nu ndaja ne' 'in
Ndiose, lo' nducua cati que 'in lo' nducua tsa
tii yca que 'in. 4 Ne' cuna'an can' lco' ne' sca
te' cuaa nu mxitiyaa' lo'o colo nga'á, lo' ncua
tsu'hue ne' lo'o chacui' oro, lo'o quee nduhui,
a cunta lo'o chcan' quee nu mten. Nducua sca
copa oro yaa' ne' nu mtsa'an yu'hui lo'o cha'
ngunan' 'in ne', cui' cha' nducun' nu ngui'ni
ne' lo'o nten chendyu. 5 Tuchcan ne' nga'an
sca nii, cui' cha' nu ntsu'hui nchcun, lo' nchcui'
na: Quichen Babilonia nu tlyu can', lca na jyi'an
nchgaa ne' cuna'an nducun', suun nchgaa cha'
ngunan' nu nchca loo chendyu re. 6 Ne' cuna'an
can' lyee cu'hui ne' lo'o tne nu mslo ne' 'in nu
mdo'o hui 'in Ndiose, cui' tne nu nguilo si'ya cha'
'in Jesús, lo' xa na'an cha' can' ndyijyin ya' yuhue
tin'. 7 Angujle can' juin 'ñan: ¿Ñi cha' nduhue
ti'? Nan' quitsan' 'in nchgaa ña'an ndi'in cha'
'in ne' cuna'an re, a cunta lo'o ña'an ndi'in cha'
'in 'ni la nu ljyan lo'o 'in ne', cui' 'ni nu nducua
cati que lo' nducua tsa tii yca que 'in. 8 'Ni la
nu na'an can' mdi'in 'in sca co' xaa, una cua' ñii
a la 'a ne cueen 'in, una cua' nchcui cuii' cha'
tyi'o 'in se'en ntsu'hui 'in se'en qui'ñi can', lo'
tsaa 'in se'en ntsu'hui cha' jlyo 'in. Nten nu a
nga'an nii loo quityi 'in Ndiose, se'en nducua nii
nchgaa nu cua' jui chendyu 'in xa nu ti' lyijyi tñan
ñi chendyu, cuhue ti' ne' xa ña'an ne' 'ni la can',
cui' 'ni nu mdi'in sca co' xaa, siya' cua' ñii a la 'a
ne cueen 'in, una xiya' ntsu'hui cha' ca chcan' loo
'in. 9 Nde cha' nu qui'ya cunta nten nu tiyaa: Tsa
cati que can' lca na tsa cati qui'ya se'en nducua
ne' cuna'an can', 10 a cunta lca na cha' 'in tsa cati
ree, ca'yu can' cua' mdijin cha' 'in, lo' xca can'
ti' ndlo tñan cua' ñii, una xca can' ti' lyijyi tyi'o
ton, lo' xa nu caan ntsu'hui cha' culo tñan sca co'
xaa. 11 Lo' 'ni la nu mdi'in sca co' xaa, nu a la 'a
ne cueen cua' ñii, lo'o can' lca nu cua' nchca snu',
cui' loo ta 'in tsa cati ree tyi'o ton can', una tsato'o
quinan'. 12 Tsa tii yca que nu na'an can' lca tsa tii
ree nu ti' lyijyi chcuan cha' cuiya', una tsani' sca
braa culo can' tñan tsatlyu lo'o 'ni la can'. 13 Sca
cha' ti 'in ta'a tsa tii ree can', lo' taa cha' cuiya' 'in
'ni la can' si'yana culo 'in tñan. 14 Lo' 'ni la lo'o ree
can' xuun lo'o ñi nu lca Slya', una cu'ni ñi canan
si'yana lca Ñi X'nan nchgaa tucui, lo' lca ñi Ree nu
tlyu lati, lo' tsalca nu msi'ya ñi 'in, nu ngulohui
ñi 'in, lo' ñi ndi'in cha' 'in, can' nu tyi'in lo'o ñi
xacan'. 15 Ti' juin la angujle 'ñan: Tyi'a tlya nu
na'an se'en nchcua ne' cuna'an nducun' can', lca
na nten qui'an, quichen tnu lo'o quichen suhue
ti, lo'o nu nchcui' xca loo cha'. 16 Tsa tii yca que
nu na'an nducua 'in 'ni la can', can' nu ña'an ti'i
'in ne' cuna'an nducun' can', lo' xnu 'in ne' loo
cha' jyi'o, cujlyo 'in lo' tiquin 'in ne'. 17 Ndiose
mdu'hui tiquee ree can' cu'ni tsaña'an nu nchca
ti' ñi, lo' sca cha' ti 'in nchgaa can' si'yana taa

cha' cuiya' culo 'ni la can' tñan, lo' cuaña'an tsa quiñan tsaya' nu tsato'o cha' nu cua' mdi'in tyaa Ndiose. 18 Ne' cuna'an nu na'an can' lca na cui' quichen tnu nu ndlo tñan 'in nchgaa ree sca chcui chendyu.

18

Xa ngujlyo Babilonia

1 Chon' nde'en can' na'an mdo'o xca angujle nde ni' cuaan nu nda'an lo'o sca cha' cuiya' nu tlyu, lo' ña'aan chendyu msti xaa 'in. 2 Nchcui' cueen can': —Cua' ngujlyo, cua' ngujlyo quichen Babilonia, cui' quichen nu tlyu can'—, xtyi cui'in xa'an ti ndon loo can' lo'o scasca loo cui'in, lo' mchca na na'an tyi cuati loo 'ni cuityi, 'ni nchcui, 'ni chen ña'an. 3 Yato'o cha' re si'yana ña'aan nten chendyu cua' ngunan' yu'hui ne' si'ya cha' ngunan' nu ngui'ni can', a cunta nchgaa ree cua' yten yu'hui lo'o can', cui' cuaña'an ncua cuilyiya' nu ngui'ni jyinsya loo chendyu re, si'ya cha' siye' 'in quichen can'. 4 Ngune 'ñan ycui' xca nu ycui' la ni' cuaan: Tyi'o um quichen cua, nchgaa 'un nu cua' mdo'o hui 'ñan, si'yana a ca ta'a lo'o um qui'ya ngui'ni ne', ñi a qui'ni ca'an 'in um yuhue' nu caan 'in ne'. 5 Si'yana qui'an 'a qui'ya cua' nducui ne' tloo Ndiose la ni' cuaan, lo' a njlya ti' ñi qui'ya ngui'ni can'. 6 Xu'hua lyiya' um 'in ne' tsaña'an nu m'ni ne' lo'o um, xitucui um cha' can' lo'o ne' tucua ta, lo' ña'an nu ngunan' su'hua ne' 'in xca tucui, cuaña'an tucua juesa xitiyaa' yuhue' nu caan 'in ne'. 7 Tsaña'an siye' ne' lo' mdyaa ne' 'in ne' loo cha' nducui ti', una cua' ñii xitijin um 'in ne' nu ti'i lyee ya', si'yana ndeña'an nchcui' ne': Nan' lcan nu ndlo tñan, lo' a lcan nu nguinu lo'o cha' ycui' ti, ñi a ntsu'hui cha' tijin nu ti'i. 8 Can' cha' tsani' sca tsaan ti ntsu'hui cha' caan nu ti'i 'in ne', cha' ndyija, cha' nduhue ti', lo'o bju'ñan, lo' tiquin ne' 'in, si'yana tlyu la cha' cuiya' 'in Ñi X'nan na nu cu'ni ñi xñan bsya 'in ne'. 9 Nchgaa yu ree nu nguiten yu'hui lo'o ne' nu ta'a mda'an ne' loo cha' nducui ti', ntsu'hui cha' cunan yu, lo' xi'ya yja cueen yu xa ña'an yu xtyi sñi ti ndo'o se'en ndiquin ne', 10 lo' si'yana nguitsen yu, can' cha' tijyo' ti' ndon yu na'an yu se'en ndiquin can', lo' nchcui' yu: Ti'i ca xu'hue, ti'i ca xu'hue Babilonia, quichen tlyu nu tla 'a cha' 'in can', si'yana ni' sca braa ti ngujlyo na. 11 Cui' cuaña'an cunan nchgaa nu ngui'ni jyinsya loo chendyu re, ca ti'i nga'an 'in ne' si'ya quichen can', si'yana a caja 'a nu xi'i na nu ndyujui' ne', 12 cui' na oro, plata, quee nduhui, chcan' quee nu mten, a cunta te' nu tsu'hue ña'an, te' cuaa, te' seda, te' nga'á, a cunta scasca loo yca nu xityi'i, lo'o na nu nguiaa' lo'o lyi'ya scan 'ni, uta lo'o yca nu tsu'hue ña'an, chcuan cutsi, uta chacui' chcuan, uta lo'o quee tsu'hue ña'an nu nchcui' ne' lo'o mármol, 13 a cunta lo'o canela, lo'o na nu ncua tsu'hue lo'o quixin' xityi'i, lo'o na xityi'i nu ndlya' ne' ni' lyaa, lo'o mirra, olíbano, vino, ceite, quita ndyi'o jaslya, trigo, a cunta lo'o bta lo'o slya', lo'o cuiyu, carreta, a cunta lo'o nguso. 14 Nchgaa na nu lyee la ncua lca tiquee um lo'o, cua' yatii cha' 'in na, cui' cuaña'an lo'o nchgaa loo cha' cuilyiya' lo'o cha' nducui ti' cua' yatii cha' 'in na, lo' a xca 'a tsaan ti' chcua tucui um 'in na. 15 Nu ngui'ni jyinsya, cui' nu cua' ncua cuilyiya' si'ya quichen can', tijyo' ti ndon can' nan' 'ya ña'an ndiquin quichen can', nguinan ne' si'yana ti'i nga'an 'in ne'. 16 Lo' nchcui' ne': Ti'i ca xu'hue, ti'i ca xu'hue quichen tlyu cua, nu na'an cuati loo cha' cuilyiya', te' tsu'hue ña'an, te' cuaa nu mxitiyaa' lo'o colo nga'á, nu ncua tsu'hue lo'o chacui' oro, quee nduhui, lo'o chcan' quee nu mten. 17 Si'yana tsani' sca braa ti yatii nchgaa cha' cuilyiya' can'. A cunta nchgaa nu nda'an lo'o yca na'an, lo'o nten nu nguiaa ni' can', a cunta nchgaa nu ngui'ni tñan lo'o yca na'an can', lo'o nchgaa nu ndijin yu'hui 'in loo tyi'a can', nchgaa can' tijyo' ti ndon, 18 na'an ne' ña'an ndo'o sñi se'en ndiquin can', lo' msi'ya yja cueen ne', lo' nchcui' ne': ¿Ta ti' caja xca quichen nu chcua ta'a tsaña'an nu ndon loo quichen re? 19 Msu'hua ne' yuu ta que ne' loo nu ti'i nga'an 'in ne', lo' msi'ya yja cueen ne': Ti'i ca xu'hue, ti'i ca xu'hue quichen tlyu cua, cui' nu m'ni cuilyiya' 'in nchgaa nu nda'an lo'o yca na'an loo tyi'a can', si'yana tsani' sca braa ti ngujlyo ña'aan quichen can'. 20 Nchgaa 'un nu ndi'in ni' cuaan, ca tsu'hue chu'hui tiquee um, cui' cuaña'an nchgaa 'un nu ndiya qui'an ti' 'in Ndiose, lo'o 'un nu ngua'an tñan ñi 'in tsa ycui' cha' tsu'hue 'in ñi, tsatlyu lo'o 'un nu mxiycui' ñi 'in cua' s'ni, si'yana Ndiose cua' m'ni cuiya' ñi cha' 'in quichen can', si'ya ña'an nu m'ni ne' lo'o um. 21 Xacan' sca angujle nu tla cha' 'in msñi sca quee tlyu ya', tsaña'an nchca ti' sca quee ndiyo ne' trigo, lo' nguun 'in na loo tyi'a tujo'o, lo' juin: Ndeña'an ntsu'hui cha' jlyo Babilonia, quichen tlyu can', ñi xca tsaan lo' a la 'a quine cueen na. 22 Ñi xca ti cueen lo' a ntsu'hui 'a cha' ti' quine se'en ndi'in um, ñi cuhuii, ñi arpa, uta cuhuii quii, ñi xca jyiin a quine 'a se'en ndi'in um, ñi xca tñan n'ni yu cuityi, uta

se'en ndiyo ne', lo' a quine 'a na. 23 Ñi xca quii'
lo' a ca chcan' 'a se'en ndi'in um, ñi a la 'a ti'
quine cha' caja cuilyi'o ne'. Sca chcui chendyu
mscua cueen cha' 'in nu m'ni jyinsya lo'o um, lo'
nguñilyi'o um 'in ne' si'ya cha' bta'a can' 'in um.
24 Cui' si'ya um jui nu mslo tne yu nu mxiycui'
Ndiose 'in cua' s'ni, lo'o nu ya qui'an ti' 'in ñi,
nchgaa nu cua' yjui um sca chcui chendyu.

19

Xa cu'ni tnu jun 'in Ndiose la ni' cuaan

1 Chon' nde'en can' ngune 'ñan la ni' cuaan,
lo' nchcui' cueen nten qui'an can': ¡Aleluya!
Scati Ndiose X'nan na tca culo laa ñi 'in nten,
lo' ntsu'hui suun 'in ñi caja nu cu'ni tnu 'in ñi,
scuen cuaan cha' 'in ñi, scati ñi tlyu la cha' cuiya'
ntsu'hui 'in ñi, 2 si'yana tsu'hue n'ni cuiya' ñi cha'
'in nten lo'o cha' nu ñi, cua' m'ni ñi xñan bsya
'in ne' cuna'an nu lyee la nducun' can', ne' nu
m'ni coo' 'in nten chendyu lo'o cha' nducun' can'
'in, lo' cua' mxitijin Ndiose 'in ne' nu ti'i si'ya tne
nu mslo ne' 'in nu lca nguso 'in ñi. 3 Xiya' ycui'
nten can': ¡Aleluya! Tsala xaa ntsu'hui cha' tyi'o
sñi se'en ndiquin ne' cuna'an can'. 4 Cla nducua
jacua qui'yu cula can', lo'o jacua nu lo'o ca can',
cui' xaa mdyi'ya xtyin' lo' ngu'ya ti'in tloo la lyuu
tloo Ndiose se'en nchca cuiya' cha' can', m'ni tnu
'in ñi, lo' nchcui': ¡Amen! ¡Aleluya! 5 Se'en nchca
cuiya' cha' can' jui sca nu ycui': Cu'ni tnu um 'in
Stina Ndiose nchgaa 'un nu lca nguso 'in ñi nu
ja'an 'in ñi, nu xuhue ti lo'o nu cula. 6 Ngune 'ñan
tsaña'an ne se'en ndi'in nten qui'an, tsaña'an
nchca ti' ljyaan tyi'a tlya, lo'o xa ngula 'a nchu
tyi'yu, lo' nchcui': ¡Aleluya, si'yana Ndiose X'nan
na, ñi nu tlyu la cha' cuiya' ntsu'hui 'in ndlo ñi
tñan! 7 Chcui ti' na lo' ca tsu'hue chu'hui tiquee
na, cu'ni tnu na 'in Ndiose, si'yana cua' mdiyaa
braa caja cuilyi'o ñi nu lca Slya', lo' cua' ndon
tiyaa nu ca cuilyi'o ñi. 8 Cua' m'ni ñi cha' si'yana
co' can' te' nu tsu'hue ña'an mten, nu luhui lo'
nduhui, lo' te' can' lca tñan tsu'hue nu ngui'ni
nchgaa nu cua' mdo'o hui 'in ñi.

Xa cu siin ñi nu lca Slya' lo'o cuilyi'o ñi

9 Lo' juin angujle can' 'ñan: Ca'an cha' re:
Tsu'hue ca xu'hue nchgaa nu qui'ni ca'an 'in tsaa
se'en caja cuilyi'o ñi nu lca Slya', lo' cu siin lo'o
ñi. Ti' juin la angujle can': Nde cha' nu ñi ca
'in Ndiose. 10 Nan' mdyi'ya xtyin' tloo angujle
can' si'yana cu'nin tnun 'in, una juin 'ñan: Ña'an
jan ñi, a cu'ni cuaña'an, lo'on nan' ta'a lca na
nguso 'in Ndiose, lo'o nchgaa la ña'an jun nu ndaa
suun cha' 'in Jesús. Can' cha' 'in Ndiose cu'ni tnu,
si'yana cha' nu nchcui' Jesús ntsa'an yu'hui cusya
'in nchgaa nu nxiycui' Ndiose 'in.

Cha' 'in ñi nu nducua cuiyu mten

11 Xacan' na'an nguila tucua ni' cuaan, lo' ncua
chcan' sca cuiyu mten, lo' nu nducua chon' 'in
can' naan: Ñi ndi'in cha' 'in, lo' Nchcui' cha' nu ñi.
Tsu'hue n'ni cuiya' ñi cha', a cunta ñi ndi'in cha'
'in ñi tsaña'an nu nxuun ñi. 12 Quiloo ñi chcan'
na tsaña'an nchca ti' quii' ndiquin, lo' qui'an 'a
corona nducua que ñi, lo' nga'an sca nii nu a tucui
nu ndyu'hui lyoo, cui' ca nu scati ñi jlyo ti' ñi
cha' can'. 13 Lco' ñi sca te' tucuin nu mda'an tne,
lo' naan ñi: Ycha' Ndiose. 14 Nchgaa nu ngui'ni
cusuun nu mdo'o nde ni' cuaan, nducui ncha'an
'in ñi lo' nducua can' cuiyu mten, lco' can' te'
nu ndyijyin ya' tsu'hue 'a ña'an mten lo' luhui.
15 Tu'hua ñi ndyi'o sca spada nu cha, nu cu'ni ti'i
lo'o nten sca chcui chendyu, lo' tla culo ñi tñan
'in ne', cu'ni ñi xñan bsya 'in ne' ña'an nchca ti'
xa ndlo su'hua ne' mti uva se'en tyi'o vino, si'ya
cha' nsin' ti' nu mtsa'an yu'hui tiquee Ndiose, ñi
nu tlyu la cha' cuiya' ntsu'hui 'in. 16 Nga'an sca
cha' 'in ste' ñi lo'o sii' ndan ñi, lo' nchcui' na:
Scati Ree nu tlyu lati, scati X'nan nchgaa tucui.
17 Xacan' na'an sca angujle nu ndon loo cucha, lo'
ycui' cueen lo'o nchgaa 'ni nu nchcui ni' cuaan:
Quiaan um lo' xo' ti'in ta'a um, lo' cu siin um na
nu cua' mdi'in tyaa Ndiose tloo um: 18 Cunan'
yu ree, cunan' x'nan sindatu, cunan' yu nu tla
la cha' 'in, a cunta lo'o cunan' cuiyu, cunan' yu
nu mducua chon' 'in, cunan' nchgaa nten, lo'o
nu lca nguso nu cua' msi'i ne' 'in, lo'o nu ngui'ni
tñan cha' 'in ti, cunan' yu cula lo'o nu suhue ti.
19 Na'an si'yana nguio' ti'in 'ni la can' lo'o nchgaa
yu ree tsatlyu lo'o nchgaa sindatu 'in yu, si'yana
xuun lo'o ñi nu nducua cuiyu can' lo'o nchgaa
sindatu 'in ñi. 20 Una 'ni la can' nguinu 'in, a
cunta nguinu yu cuiñi nu nchcui' si'yana Ndiose
nxiycui' 'in, yu nu m'ni scasca cha' nu tnu cunta
'in 'ni la can', cuaña'an nguñilyi'o yu 'in nchgaa
nu ngua'an cuiya' 'in, cui' nu m'ni tnu lcuin 'ni
la can'. Chcuaa can' ña'an lo'o jui nu nguun 'in
loo tiyo' quii' nu ndiquin lo'o azufre. 21 Nchgaa
la tucui can' ngujui lo'o spada nu ndyi'o tu'hua
ñi nu nducua cuiyu can', lo' nchgaa 'ni nu nchcui
can' ycu cula' 'in cunan' ne' ngujui can'.

20

Cha' 'in sca mii yjan

1 Xacan' na'an nguiaan sca angujle nu mdo'o
nde ni' cuaan, lo' lyi'ya can' yaa' nu nsla se'en nu
qui'ñi can', a cunta nducua sca carena yaa'. 2 Msñi
'in cunaan tlyu can', cui' cunaan nu ndi'in cua'
s'ni nu nchcui' ne' lo'o lca laxa'an lo'o Satanás,
lo' mscan' 'in cunaan can' tsani' sca mii yjan, 3 lo'
nguun 'in 'in se'en qui'ñi can', lo' mducun tla 'in
na lo' mjyi'in ca'an sca cuiya' 'in na, si'yana a
cuñilyi'o 'a 'in nten chendyu tsani' sca mii yjan,
la xacan' quitin' 'in lo' tyi'an 'in ti' chin' xaa.
4 Xacan' na'an tyun yca xlya se'en nducua nu
cua' mchcuan cha' cuiya' nu cu'ni xñan bsya, a
cunta na'an nchgaa nu ngujui nu msi'yu ne' yni,
si'ya cha' nu ya qui'an ti' 'in Jesús, lo' si'yana
mda'an ycui' jun cha' tsu'hue 'in Ndiose, cui'
jun nu a m'ni tnu 'in 'ni la can', ñi lcuin 'in, ñi
a ngua'an cuiya' can' tuchcan jun uta yaa' jun.
Mdyiqui'o jun lo' ngulo jun tñan lo'o Cristo tsani'
sca mii yjan. 5 Nde jun nu m'ni ca'an 'in mdyiqui'o
culo nducua la. Nchgaa la ña'an nu ngujui can'
mdyiqui'o la xa nu cua' mda'a sca mii yjan. 6 Una
tsu'hue ca xu'hue nchgaa jun nu qui'ni ca'an 'in
tyiqui'o culo nducua la, si'yana can' nu mdo'o
hui 'in Ndiose, ñi a qui'ni ca'an 'a 'in jun lo'o nu
cua' nchca tucua cha' ndyija, cui' ca nu tucua tloo
Ndiose lo'o Cristo 'in jun nchgaa xaa, lo' tsatlyu
culo jun tñan lo'o ñi sca mii yjan. 7 Xa nu ta'a sca
mii yjan, ntsu'hui cha' lyaa nu lca Laxa'an se'en
ntsu'hui nchcun, 8 lo' cuñilyi'o 'in nchgaa nten
nu ndi'in sca chcui chendyu, cui' nu lca Gog lo'o
Magog, se'en nu xo' ti'in ta'a lo' cu'ni cusuun,
lo' nten nu quio' ti'in can' tyi'in ne' tsaña'an
ndi'in ysin tujo'o. 9 Ña'aan xeen chendyu mdo'o
ne', msu'hua lo'o ne' se'en nguio' ti'in nchgaa nu
mdo'o hui 'in Ndiose lo'o quichen nu ta'a la 'in
ñi, una Ndiose mdyi'ya ñi quii' nu ngujlyo 'in ne'.
10 Laxa'an nu nguñilyi'o 'in ne', jui nu nguun 'in
loo tiyo' quii' nu ndiquin lo'o azufre, cui' se'en
ntsu'hui 'ni la lo'o yu nu nchcui' cha' cuiñi can',
can' tyijyin nu ti'i tla lo' cucha tsala xaa.

Xa ca xñan bsya 'in nten chendyu

11 Na'an se'en ndon sca yca xlya tlyu nu mten,
lo'o ñi nu nducua can', nde loo se'en nducua ñi
ngulyijyi yu'hui ni' cuaan lo'o chendyu re, lo' a
la 'a ngune cueen na. 12 Xacan' na'an nchgaa
nu cua' ngujui, nu cula lo'o nu suhue ti, ndon
can' tloo Ndiose, lo' m'ni ñi cha' nguila nchgaa
quityi nscua tloo ñi, a cunta nguila xca quityi
se'en nducua nii nten nu cua' jui chendyu 'in. Lo'
nu ngujui can' ncua cuiya' cha' 'in cua' ña'aan
tñan m'ni tsaña'an cha' nu nducua loo quityi can'.
13 Tyi'a tujo'o mdyaa na 'in nchgaa nu ngujui loo
na, a cunta se'en ndyi'an ne' ngujui, lo'o se'en
lca Hades mdyaa can' 'in nchgaa nu ngujui, lo'
ncua xñan bsya 'in can' cunda scaa cua' ña'aan
tñan m'ni. 14 Cha' ndyija can' lo'o se'en lca Hades
jui nu nguun 'in loo tiyo' quii'. Nde lca nu cua'
nchca tucua cha' ndyija. 15 Tsalca nu a nscua nii
loo quityi se'en nducua nii nu cua' jui chendyu
'in, jui nu nguun 'in loo tiyo' quii'.

21

Ni' cuaan lo'o chendyu nu cui ti

1 Chon' nde'en na'an xca ni' cuaan lo'o xca
chendyu nu cui ti, si'yana ni' cuaan lo'o chendyu
nu mdi'in ti' culoo, a la 'a ngune cueen na, cui'
cuaña'an lo'o tyi'a tujo'o. 2 Nan' yu Xuhua, na'an
nguiaan quichen nu mdo'o hui 'in Ndiose, cui'
Jerusalén nu cui ti, nu mdo'o se'en nducua Ndiose
la ni' cuaan, cua' lca ncua tsu'hue na tsaña'an
nchca ti' sca xen nu cua' caja cuilyi'o. 3 Ngune
'ñan jui nu ycui' cueen la ni' cuaan: Ña'an jan
ñi, nde nu lca na'an 'in Ndiose —se'en tyi'in
ñi lo'o jun tsatlyu, nu ca quichen 'in ñi, cui'
Ndiose tyi'in lo'o jun lo' ca ñi Ndiose 'in jun—.
4 Xityi ñi tyi'a quiloo jun, lo' a ña'an 'a jun cha'
ndyija, ñi a ntsu'hui 'a cha' ti' qui'ya tu'hua tiquee
jun uta cunan jun, ta tyijyin jun nu ti'i, si'yana
cua' mdijin nchgaa cha' nu ncua ti' culoo. 5 Ñi
nu nducua se'en nchca cuiya' cha' can', juin ñi:
Ña'an jan ñi, Nan' ngui'nin cuin nchgaa loo cha'.
Lo' juin ñi 'ñan: Ca'an cha' re, si'yana lca na cha'
nu ñi lo' a cu'ni tucua ti' um lo'o na. 6 Ti' juin la ñi:
Cua' lca cha' re. Nan' lcan letra Alfa lo'o Omega,
nan' la ña'an cua' ndi'in ti' culoo, lo' a ntsu'hui
cha' tsatii cha' 'ñan. Cha' nde'en nu nguityi ti',
nan' taan tyi'a co'o can' xu'hue ti, se'en nducua
tyi'a nu ndaa chendyu. 7 Nu cu'ni canan, qui'ni
ca'an 'in lo'o nchgaa cha' tsu'hue re, lo' nan' can
Ndiose 'in, lo' ca can' sñen' nan'. 8 Una tsalca nu
ntsen, nu a ndiya qui'an ti', nu nducun' lo'o nu
ndujui nten, yu nu nguiten yu'hui lo'o ña'an tucui
ti, a cunta ne' bta'a, nu ngui'ni tnu 'in lcuin jo'o,
cui' cuaña'an lo'o nchgaa nu cuiñi, can' nu qui'ni
ca'an 'in loo tiyo' quii' nu ndiquin lo'o azufre
se'en cua' nchca tucua cha' ndyija.

Cha' 'in Jerusalén nu cui ti

9 Se'en ndon yaan sca angujle nu nchca cati
can', cui' ta nu nda'an lo'o tsa cati copa nu
mtsa'an yu'hui lo'o tsa cati loo nu ti'i, lo' juin
'ñan: Cuan lya lo' culo'on 'in se'en ndon xen nu

lca cuilyi'o ñi nu lca Slya'. [10] Xacan' mtsa'an
yu'hui Espíritu 'ñan, lo' ya lo'o angujle 'ñan sca
loo qui'ya cuaan, lo' ngulo'o 'ñan se'en ndi'in
sca quichen tlyu, cui' Jerusalén nu mdo'o hui
'in Ndiose, na'an nguiaan na lo' mdo'o na la
se'en nducua Ndiose la ni' cuaan, [11] lo' mtsa'an
yu'hui na lo'o xaa 'in Ndiose. Nduhui na tsaña'an
nchca ti' sca quee nu ndyijyin ya' tsu'hue ña'an,
tsaña'an nduhui quee jaspe nu nducui xaa. [12] Tnu
tu'hua lo'o nu ntsu'hui nchcun quichen can' lo'
cuaan na, tichcua tulo'o 'in na, cunda scaa tulo'o
can' ndon scaa angujle, lo' ta'a tichcua ta nten
Israel nga'an nii scaa tulo'o can', [13] snaan tulo'o
can' nducua na ta'a jacua luhua' 'in quichen can'.
[14] Tsa tichcua ta ndi'in suun na, lo' can' nga'an
nii tsa tichcua yu ta'a mda'an ñi nu lca Slya' can'.
[15] Angujle nu nchcui' lo'on nducua sca yca cuiya'
nu chacui' oro yaa', si'yana su'hua cuiya' quichen
can' ña'aan se'en ntsu'hui nchcun na lo'o nchgaa
tulo'o 'in na. [16] Quichen can' su'hua na ta'a jacua
luhua' na, si'yana tsaña'an tucuin na cuaña'an
nde xeen na. Angujle can' msu'hua cuiya' 'in na
lo'o cuiya' nu nducua yaa', lo' ndiyaa na tucua mii
ntsu'hui tucua ciento kilometro, lo' sca cuiya' ti
na nde tucuin na, nde xeen na, lo'o nde cuaan
na. [17] Xacan' msu'hua cuiya' angujle can' nde
tnu tu'hua lo'o 'in quichen can', lo' ndiyaa na
snan yla ntsu'hui ca'yu metro. Cuiya' nu yla'
angujle can' lca na sca cuiya' nu tca qui'ya nten
cunta. [18] Lo'o 'in quichen can' nguiaa' na lo'o
quee jaspe, una quichen can' lca na chacui' oro,
tsaña'an cunan nu nducui xaa. [19] Suun quee
nu lca lo'o can', nguiaa' cuityi na lo'o cuati loo
quee nu tsu'hue ña'an: Culoo suun can' nguiaa'
lo'o quee jaspe, nu nchca tucua nguiaa' lo'o quee
zafiro, nu nchca snan nguiaa' lo'o quee ágata,
nu cua' nchca jacua nguiaa' lo'o quee esmeralda,
[20] nu cua' nchca ca'yu nguiaa' lo'o quee ónice,
nu cua' nchca scua nguiaa' lo'o quee cornalina,
nu cua' nchca cati nguiaa' lo'o quee crisólito,
nu cua' nchca snu' nguiaa' lo'o quee berilo, nu
cua' nchca caa nguiaa' lo'o quee topacio, nu cua'
nchca tii nguiaa' lo'o quee crisopraso, nu cua'
nchca tixca nguiaa' lo'o quee jacinto, lo' nu cua'
nchca tichcua nguiaa' lo'o quee amatista. [21] Ta'a
tichcua tulo'o can' lca na tsa tichcua quee mten
nu lca perla, cunda scaa tulo'o can' nguiaa' na
lo'o scaa quee can'. Tucueen nu su loo quichen
can' lca na chacui' oro, lo' nducui xaa na tsaña'an
nchca ti' cunan. [22] Ñi sca laa a na'an nducua loo
quichen can', si'yana Ndiose X'nan na, ñi nu tlyu
la cha' cuiya' ntsu'hui 'in, lca ñi laa tsatlyu lo'o
ñi nu lca Slya'. [23] Quichen can' a 'ni cha' 'in na
lo'o xaa 'in cucha uta xaa 'in coo', si'yana ycui'
ca Ndiose lca ñi xaa 'in na lo'o ñi nu lca Slya'.
[24] Nchgaa quichen tnu nu ntsu'hui cha' tyi'o laa,
tyi'an can' si'ya xaa 'in quichen can', lo' nchgaa
yu ree ntsu'hui cha' tsa lo'o yu cha' tsu'hue 'in yu
lo' tyaa yu cunta cha' cuilyiya' 'in yu 'in ñi. [25] A
ntsu'hui xaa scun tulo'o can', si'yana a ntsu'hui
cha' qui'ya tla quichen can'. [26] Cui' cuaña'an
nchgaa quichen tnu ntsu'hui cha' tsa lo'o ne' cha'
tsu'hue 'in ne', lo' tyaa ne' cunta cha' cuilyiya' 'in
ne' 'in ñi, [27] una ñi sca coo' a sten quichen can',
cui' cuaña'an lo'o nu ngui'ni scasca cha' ngunan'
uta nchcui' cha' cuiñi, cui' ca nu tsaloo ti sten nu
cua' nducua nii loo quityi 'in ñi nu lca Slya', cui'
nu cua' jui chendyu 'in.

22

[1] Xacan' ngulo'o angujle 'ñan se'en su sca chco
tlyu nu luhui, tyi'a can' ndaa na chendyu 'in nten,
nducui xaa na tsaña'an nchca ti' sca cunan, lo'
tyi'a can' nducua na se'en nducua Ndiose lo'o ñi
nu lca Slya'. [2] Chco tlyu can' su na tlu'hue la
tucueen loo quichen can', scaa tso' na nducua
yca nu ndaa chendyu 'in nten, tsa tichcua loo mti
ndyi'yu loo na, scaa loo mti ndyi'yu loo na cunda
scaa coo', lo' lca' yca can' najo'o na 'in nten sca
chcui chendyu nu cu'ni chca 'in ne'. [3] Ñi xiya' lo'
a caan 'a yuhue' chon' nten ndi'in quichen can',
si'yana Ndiose lo'o ñi nu lca Slya' ntsu'hui cha'
culo ñi tñan se'en can', lo' jun nu lca nguso 'in
ñi tucua tloo ñi 'in, [4] xacan' ña'an tloo ca jun 'in
ñi, lo' ntsu'hui cha' cha'an nii ñi tuchcan jun. [5] A
ntsu'hui 'a cha' ti' qui'ya tla can', ñi a 'ni 'a cha'
'in jun lo'o quii' nu tu'hui xaa 'in jun, uta xaa 'in
cucha, si'yana Ndiose X'nan na tu'hui ñi xaa can',
lo' taa ñi cha' cuiya' culo jun tñan tsala xaa.

Cua' nchcui cuii' cha' quiaan Cristo xiya'

[6] Ti' juin la angujle 'ñan: A tucui nu cu'ni tucua
ti' lo'o cha' re si'yana lca na cha' nu ñi. Ñi X'nan
na, cui' Ndiose nu nxiycui' nguso 'in, ngua'an
tñan ñi angujle 'in ñi si'yana ca cuiya' ti' nchgaa
la ña'an nu lca nguso 'in ñi, cha' nu cua' nchcui
cuii' cha' tsato'o. [7] ¡Ña'an jan ñi, nan' cua' ljyaan
ndla ti! Tsu'hue ca xu'hue nu xu'hua se'en cha'
nu nchcui' Ndiose loo quityi re. [8] Nan' yu Xuhua,
na'an lo' ngune 'ñan nchgaa cha' re. Xa nu ngune
'ñan lo' na'an cha' re, mdyi'ya xtyin' si'yana cu'ni
tnu 'in angujle nu ngulo'o 'ñan nchgaa cha' re,
[9] una juin 'ñan: A cu'ni cuaña'an si'yana lo'on

nan' ta'a lca na nguso 'in Ndiose, lo'o nchgaa jun
ta'a na nu nxiycui' Ndiose 'in, lo'o nu nxu'hua
se'en cha' nu nducua loo quityi re. Can' cha' 'in
Ndiose cu'ni tnu. 10 Ti' juin la angujle can': A
tucun ti'in cha' nu ycui' Ndiose nu nguinu scua
loo quityi re, si'yana cua' nchcui cuii' cha' tsato'o
na. 11 Tsalca nten nu a ngui'ni tñan tsu'hue, tsa
quiñan tu' can' lo'o cha' ngunan' 'in. Nu nducun',
cu'ni tu' can' cha' nducun'. Cui' cuaña'an nu
ngui'ni tñan tsu'hue, taa can' juesa cu'ni la tñan
tsu'hue, lo' nu nda'an lo'o cha' tiyaa nu luhui,
tsa quiñan can' tyu'hui sca chendyu nu luhui.
12 Ña'an jan ñi, nan' cua' ljyaan ndla ti, lo' lyi'yan
na nu su'huan lyiyan' 'in cunda scaa tucui cua'
ña'aan tñan m'ni. 13 Nan' lcan letra Alfa lo'o
Omega, nan' la ña'an cua' ndi'in ti' culoo lo' a
ntsu'hui cha' tsatii cha' 'ñan, nan' lcan ñi nu cua'
ndi'in ti' culoo, lo' ndi'in tsala xaa. 14 Una tsu'hue
ca xu'hue nchgaa nu nguiten ste', si'yana qui'ni
ca'an 'in lo'o yca nu ndaa chendyu, lo' cuaña'an
tca sten can' scasca tulo'o 'in quichen can'. 15 Una
xni' quinu ton nde lyiya', tsatlyu lo'o nu bta'a,
nu nguiten yu'hui lo'o ña'an tucui ti, nu ndujui
nten, nu ngui'ni tnu lcuin jo'o, nchgaa nu cuiñi
lo'o nu nducui ti' cha' cuiñi. 16 Nan' lcan Jesús, lo'
ngua'an tñan angujle 'ñan si'yana quitsa' 'in um
nchgaa cha' re, cha' nu ntsu'hui cha' ca cuiya' ti'
nchgaa ta jun ta'a na. Nan' lcan ticui' ta nten 'in
Davi, lo' lcan cuii nu ndu'hui xaa tsu'hue ña'an xa
tlya. 17 Ndeña'an nchcui' Espíritu lo'o Cuilyi'o ñi
nu lca Slya': Cuan lya um. Cui' cuaña'an chcui' nu
quine 'in cha' re: Cuan lya um. Cha' ntsu'hui nu
nguityi ti' tca caan, lo' nu nchca ti' co'o tyi'a nu
taa chendyu 'in tsala xaa, tca co'o 'in na xu'hue
ti. 18 Nan' nsu'hua tiyaan 'in nchgaa nu ne 'in
cha' nu nchcui' Ndiose loo quityi re: Cha' ntsu'hui
nu tya cula cha' re, Ndiose xitijin ñi 'in can' nu
ti'i tsaña'an nu ti'i nu nguinu scua loo quityi re.
19 Cha' ntsu'hui nu culyijyi su'hua cha' nu nchcui'
Ndiose loo quityi re, cui' cuaña'an lyaa ñi cha'
tsu'hue nu qui'ni ca'an 'in can' nu nducua loo
quityi nu ndaa chendyu 'in nten, ñi a qui'ni ca'an
'in can' lo'o cha' tsu'hue nu ndi'in loo quichen
nu cua' mdo'o hui 'in Ndiose, cui' cuaña'an lo'o
nchgaa la ña'an cha' tsu'hue nu nducua loo quityi
re. 20 Ñi nu ndaa suun cha' re nchcui' ñi: Nu cha'
ñi s'ni, cua' ljyaan ndla ti. Amen, cha' ñi Ñi X'nan
hua Jesús, cuan lya um. 21 Cui' cha' tsu'hue 'in
Ñi X'nan na Jesucristo quinu lo'o um nchgaa um.
Amen.